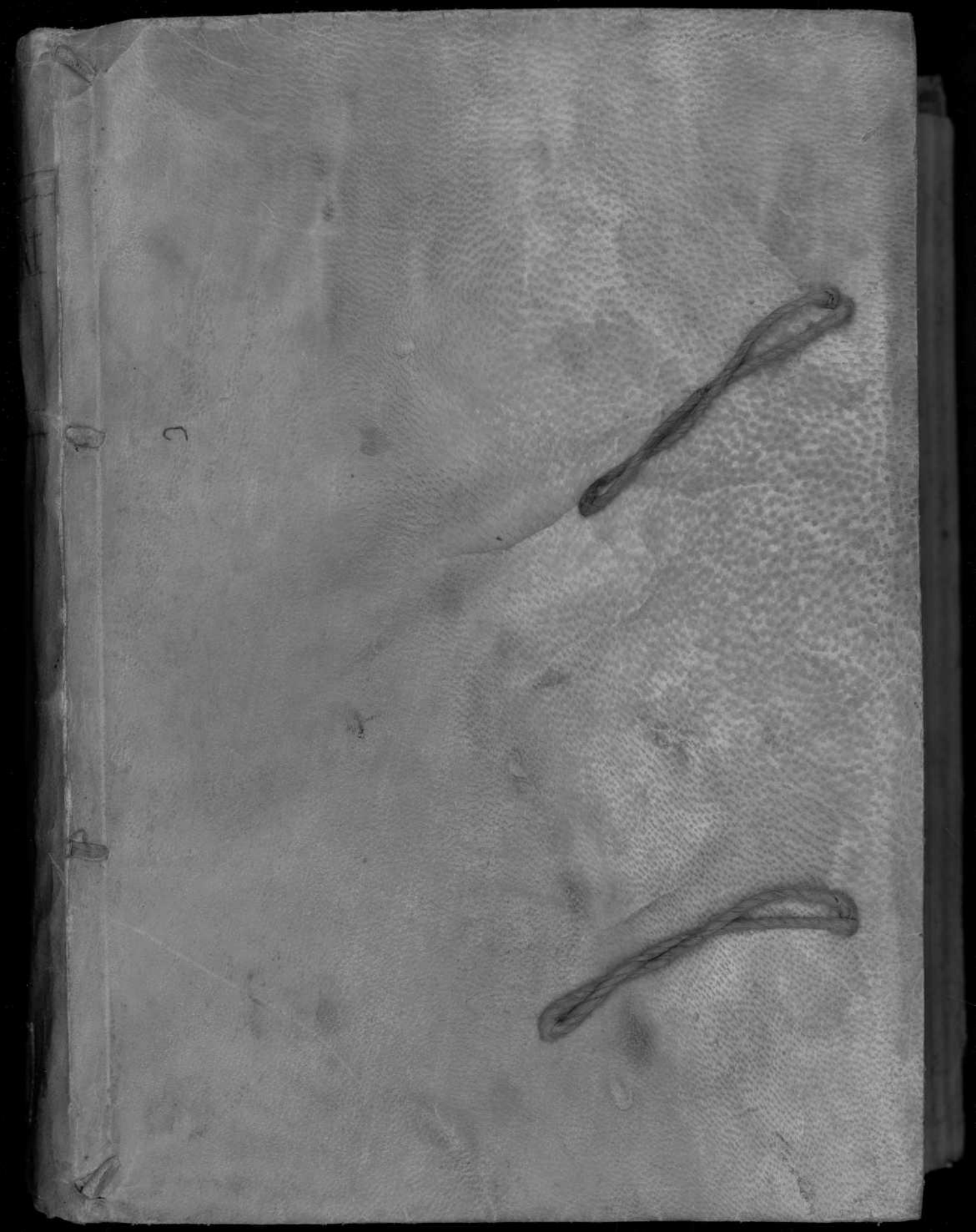

MAGNI AVR.

CASSIODORI

SENATORIS V.C.

OPERA:

Quorum nonnulla nunc primum reliqua emendatiora eduntur.

Cum notis & indicibus copioſiſſimis.

Catalogum ſequens pagina continet.

BIBLIOTECA PROVINCIAL
SORIA

PARISIIS,

Apud Marcum Orry, via Iacobæa, ſub inſigni Leonis Salientis.

M. D. LXXXVIII.

MAGNI AVRELII CASSIODORI

SENATORIS V. C.

Variarum libri XII. & ad singulas epistolas, Antonij Vaccæ I C. argumenta ex libro Iac. Corbinellij. Pag. 1.

De Anima lib. I. pag. 207.

Institutionis ad diuinas lectiones lib. II. 223.

De Schematibus & tropis S. Scripturæ. 249.

De Orthographia ex veterib. Grammaticis excerpta 255.

De Septem disciplinis. 276.

De Amicitia vera liber I. nunc primum editus ex manuscripto exemplari eiusdem Corbinellij. 312.

Computus Paschalis. 374.

Chronicon ad Theodoricum regem. 1.

THEODERICI *regis Italiæ edictum.* 159.

ENNODII *Ticinensis Panegyricus Theoderico regi dictus.* 90.

IORNANDIS *Episcopi Rauennatis de Origine actibusq. Getarum liber, quo Cassiodori XII. de eadem historia complexus est.* 15.

Adiectæ sunt ex veteribus libris Variæ lectiones & G. Fornerij antecessoris Aurel. notæ in libros Variar.

Cum Indicibus copiosissimis & certissimis.

EX LIBRO S. HONORII AVGVSTVDVNENSIS DE LVMINARIB. ECCLESIÆ.

CAssiodorvs ex Senatoribus Rauennæ præfectus, arte Philoſophus, profeſſione Monachus, tranſtulit de Græco Tripartitam hiſtoriam, expoſuit magnificè Pſalterium, & multa alia ſcripſit.

SIGEBERTVS MONACHVS GEMBLACENSIS IN LIBRO DE VIRIS ILLVSTRIBVS.

CAssiodorvs Conſul & Senator, poſtea Monachus & Abbas, fecit tractatus ſuper Pſalmos, & totum operis corpus per tria membra, Pſalmos ſcilicet quinquagenos, diuiſit. Scripſit duos libros Inſtitutionum, qualiter diuinæ & humanæ lectiones debeant intelligi, & librum de Etymologia, & alium librum Sacerdotis de Schematibus colligit. Scripſit & librum Titulorum, quem de diuina ſcriptura collectum voluit nũcupari Memoriale, vt breuiter percurrant, qui faſtidiunt prolixa perlegere. Fecit complexiones & in actibus Apoſtolorum & in Apocalypſi, quæ ſunt breuiſsima explanatione decurſæ. Digeſsit etiam catalogum Conſulum Romanorum Epiphanium Scholaſticum qui tres Theodoreti, Socratis & Sozomeni hiſtorias in vnam tripartitam hiſtoriam redegit, de Græco in Latinum tranſtulit. Nouiſsime, anno ſcilicet ætatis ſuæ XCIII. precatu fratrum ſuorum ſcripſit de Ortographia, cuius regulas de XII. nominatioribus Grammaticis collegit.

De Anima librum vnum.

IOAN. TRITTHEMIVS ABBAS SPANHEIMENSIS IN LIB. DE SCRIPTORIB. ECCLESIASTICIS.

CASSIODORVS *Monachus & Abbas Cœnobij apud vrbem Rauennatenſem, vir in diuinis ſcripturis valde doctus, & in ſecularibus literis omnium ſuo tempore facilè eruditiſsimus, non minus ſanctitate quàm ſcientia clariſsimus effulſit. Hic primùm fuit Cancellarius Theoderici Regis Italiæ, & Senator Rauennas, ac Romanæ vrbis Conſul: poſtea contemptis vanis honoribus ſeculi pro amore Dei, Monachus factus eſt. Extunc ſtudium literarum humanitatis ad expoſitionem ſanctarum ſcripturarum conferens, multos elegantiſsimos tractatus compoſuit. De cuius opuſculis ſubiecta feruntur.*

Ex perſona tam ſui quàm Regis Theoderici ſcripſit epiſtolarum ad diuerſos lib. 12.

De ratione animæ lib. 1. Cùm iam ſuſcepti.

In totum Pſalterium lib. 1. Beatus vir &c. Nimis.

Inſtitutionem diuinarum lectionum lib. 2. Cùm ſtudia ſecularium.

In Cantica Canticorum lib. 1. Salomon inſpiratus

Inſtitutionem ſecularium litterarum lib. 9. Intentus nobis eſt.

Hiſtoriam Tripartitam compilauit lib. 12. Vtiliter nimis.

Catalogum Conſulum Romanorum. lib. 1.

Sacerdotem prænotatum lib. 1.

Memoriale ſcripturarum lib. 1.

De Etymologiis lib. 1.

De Schematibus & Tropis lib. 1.

De Orthographia lib. 1.

Complexionis in Apocalypſin lib. 1.

In Actus Apoſtolorum lib. 1.

In Epiſtolas Canonicas 7. lib. 1.

Alia quoque multa compoſuit quæ ad notitiam noſtræ lectionis nō venerunt. Claruit temporibus Iuſtini Senioris vſque ad imperij Iuſtini Iunioris prope finem, annos habens ætatis pluſquàm 95. anno Domini 575.

INDEX IN CASSIODORI EPISTOLARVM, SEV VARIARVM FORMVLARVM, LIBROS XII.

Hîc aduertendum, nos in hoc Indice cõficiendo, aſteriſcis quaſdam dictiones notare coactos fuiſſe, ne numeri eorum, quæ è Notis decerpta ſunt, ab vnitate denuo incipientium, Lectori moleſtiam afferrent.

Numerus folium, litera a, primam eius paginam, b. ſecundam, indicat.

A.

Bacti eius 139.b
Abactores 107.b
Abactores, ſeu abigei coërcendi 72.b
Abies 82.a
Abradere 382.a
Abſentis ſimilis, quis 53.a
Abſenti facta debentur 177.a
Abſentium facultates iniuriis peruiæ 8.a
Abſidatæ cauteæ 73.b
Abſis 140.b
Abſolutor alieni 173.a
Abſtinens alieni, danti proximus 105.a
Abſtinentia Caſſiodori à muneribus capiendis, & honorum vænalitate 191.a
Abuoluenda 382.b
Accipitrem cædit vultur 27.b
Accipitres animoſi 138.a
Accipitres nidis exturbant pullos 11.b
Accipitribus victus ex præda eſt ibid. & 383.b
Accolitus 52.a
Acerniæ 192.b
Aceruus Neptunius 1.b.380.b
Acinaticum vinum 102.b
Acitabulorum tinnitus 74.a
Acquilienſes tempeſtates 127.a
Acquirenda quæ famam augeant 24.a
Actio eloquentiæ 58.b
Actiones exerere. 11.a
Actionibus variis probatus 43.b
Actiua 19.a
Actores 68.a 69.b
Actus in qualitate propoſiti eſt 143.a
Actus nullus abſcondi poteſt 111.a
Actus peſſimi 141.b
Actus ſuos nemo damnat in altero 105.b
Aculeus in Iudæos argutus 88.a
* Adærationis, releuationis, tranſlationis petitio vetita 67.b
Adaucter 73.b
* Addictus 68.a
Addua fluuius, & vnde nomen ei 183.a
* Adelpheda 54.a. Vide Andefleda.
Adhortatio 33.a
Adhortatio ad Eccleſiaſticos rerum alienarum detentores 50.a
ad iudicem 43.b
ad pacem 39.a
ad Patriarchas 149.a
ad ſcribam 201.b
Adhortatio egregia Principis ad Magiſtratus 194.a
Adiurator 176.b
Adiutor magiſtri 97.a
Adiuuatio collegij 32.b
Adminiſtratio innocentiæ Epiſcopis data 176.b
Adminiſtratio recta, quæ & ſine poteſtate defenditur 108.a
Admonitio pœnas auertit 66.a
Admonitus qui delinquit, veniæ locum non habet ibid.
Adoleſcentia frugi 111.a
Adoleſcentis circumſcriptio 60.b
* Adoleſcẽtum circumſcriptio lege Lætoria prohibita 58.b
* Adoleſcentibus patrimonij adminiſtrandi ius quando erat, Athenis 67.b
Adoprandus quis 58.a
Adoptio per arma ibid.
Adoptio alienæ ſobolis à perdice facta 25.a
Adorare purpuram principis 184.b
Adrianæ ciuitatis curiales 9.b
Adriaticus ſinus 198.b
Aduentus principis per Tyberim 200.b
Aduerſis è rebus proſpera ſæpè naſci 72.a
Aduerſis probatus 155.b
* Adulter, exilij pœna liber 49.b
Adultera cum adultero à marito rectè interfici-

. tur 16.a
Adulterium ſimulata matrimonij lege admiſſum 86.b
Adulterij pœna 16.a.86.b.151.b
Adulteria niſi puniantur, quid ſequitur 86.b.87.a
* Adunatio, vnde 60.a
adunare meſſem, vnita corpora ibid.& 69.a
* Aduocatio, ſeu aduocatia 61.b
Aduocatio prætoriana 102.a
Aduocationis officium 7.a. campus 128.b. victoriæ 133.a. ſtudium 177.a
Aduocatus fiſci 10.b
Aduocati deſcriptio 76.b. laus 90.a
Aduocati medicis poſtpoſiti 104.a
* Aduocatorum genera duo 61.b
* Aduocatorum toga 64.b
Ædificandi facultas 66.b
ius permiſſum 64.b
* Ædificij membrum 66.b
Ædificia collapſa inſtauranda 35.a
Ædificia incolis reſtaurantur 66.b
Ædificiorum laus 109.a
* Ædificiorum deformitas, ſenium 67.a
Ædificiis noxiæ arbores euellantur 88.b
Ægros viſere, cuius munus 104.b
Ægris non vna ſalus 192.b
Ægypti pyramides 114.a
Ægyptij 56.a
Æmylia 206.a
Ænomaus 55.a
Æolius tonus 35.b
* Æolum mos in ſcribendo 56.a
Æquabilis commerciorum ratio 89.b
Æquabilis indagatio 80.b. iuſtitia 11 a. moderatio 112.b. ordinatio 51.a. 145.b. ratio 107.a.108.b
Æquabilia negotiorum 127.b
Æquabilitas tributi 80.a
Æqualis iuſtitia 85.b
Aequalitas vicaria 142.a
Aequalitas æquitas non eſt : æqualitas iniqua, ἴσος, ἄδικος 383.b
ab Aequalitate diſcedere, genus recti propoſiti eſt 193.a
Aequitas 10.b.67.a
Aequitas mera 43.a. naturalis 116.b. prima 105.b
Aequitas principis 159.b
Aequitas principis in remiſſione tributorũ 8.b.51.a
Aequitas & arma Remp. cuſtodiunt 16.b.59.b
Aequitas redhibitionis 9.b
Aequitatis iure Reſpub. augetur 29.b
ad Aequitatis iura rectè deligitur ſacerdos 23.a
de Aequitate proficitur potius quàm de rapacitate 179.a
Aequum eſt ſuum cuique laborem proficere 32.b
*Æreum 72.a
Aëris ac plumbi repertores 48.b
Aes percuſſit primus Seruius Rex 118.a
Aëris intemperies 204.a.b
Aëris ſereni fides 383.a
Aetas idonea ad res tractandas 16.b
Aetas nec ſuſpecta, nec generatio extranea 49.a
* Aetas non ſpectanda in homine, ſed virtus 70.a
Aetatis venia 120.a
Aëtius patricius 4 a
Affectans famam, pecuniam neglexit 42.b
Affectus coniugalis 24.a
Affectus genialis matrimonij 43 a
Affectus æquitatis, regni decus 67.a
Affectum prodit cautela 18.b
Affinitas regia 126.b.162.a
Afflicto ſubſtracta defenſio 52.b
Afflicti funeribus, ne expilentur facultatibus 44.b
Afflictis ſuccurrendum 52.a.70.a
Afrorum priuilegium in caducas 195.b
Agapita abducta ab alieno viro 24.a
Agapitus Papa vrbis Romæ 201.a
Agentis oratio, morum ſpeculum 380.a
Ager Monialium releuatus ob ſterilitatem 108.a
* Ager ſquallidus 67.b
de Agri vtilitate viuitur 121.a
in Agris & vrbe viuere 119.a
Agricolæ labor 88.b
Agricolæ diligentis munus 101.b
Agrimenſorum vtilitas 56.b
vnde dicti 56.a
Agnelli patricij domus 8.a.136.b
Alacritas mentis adiuncta facultati benè dicendi 173.a
Alamannus acerrimus 37.a
* Alamanni deuicti ib.& 206.a.54.a
Alaricus 38.a.39.a.62.b
eius factum in diruptione vrbis 201.b
* Alaricus, Enrici filius, à Clodoueo victus 54.b
* Alba linea 55.a
Albæ 144.b
Albedo 193.a
Albus color factionis 55.a
Album ſacri ordinis 65.a
ab Albo curiæ abraſi ob delictum 143.a
* Alexandria, literarum domicilium 58.a
Alienarum rerum ambitio vitanda 69.a
Alienatio prohibita 120.a. vitanda 195.b
Alienatio rerum ſolidum iudicium deſiderat 24.a 51.b
Alieni abiurator furtum, non animam reddit 46.a
Alienis & exteris quatenus impendendum 35.a
Alimenta curari iubentur famulo ægro Imperatoris 181.a.b

Alimonia, in plurali 379.b
* Allilengium 67.b
Alpes 139.a. Cottiæ 68.a
Alpha 186.b
Aluei concordiæ 39.a
Aluei Tyberini meatus duo 111.b
* Alueum purgare, *balzer la riuiere* 61.b
Amalafrida occisa 141.b
* Amalasuentha, Gotthorum regina, Theoderici filia, Athalarici mater 73.b. Trasmundi vxor 64.a
Amalasuenthæ laus 158.b.159.a
Amali 123.b.126.b.158.a.b.379.a
* Amalis, Athalarici cognomen 68.b
Amalus 175.a. 182 b
Amalus sanguis 141.a
Amalorum genus 176.a. prosapia 125.a
quæ Amam⁹ studiosiùs, custodimus impẽsiùs 18.b
Ambitio inimica iustitiæ 169.a. cæca 194.a. honesta 156.a
Ambitio nil absconditum relinquit 142.b
Ambitionem calcare 105.a
Ambitus honestus 145.a
Ambitus peccati 147.b. cupiditatis 148.b. fraudis 179.a
Ambitus lucri quando cessat 70.b
Ambitus tollatur ab Ecclesia 150.a
Ambitus vtilis laudis per augmenta virtutis 119.b
Ambulare manibus 31.b
* Amici 68.a.b
Amici medij 38.b.39.b
Amicitia eò certior, quò antiquior 158.a
Amicitiæ sacræ genius 17.b
Amicitiam cum Iustiniano confirmat Theodahadus 165.a
Amicitia Imperatoris dignus 1.a
Amissa restituantur 44.b
Ammoueri, summoueri 382.b
Amor & beneuolentia in principe 188.b
Amor parentum in feris 25.a
* Amor descendit magis quàm ascendit 59.a
Amore, non vi transactum 93.a
Amore pudicitiæ porrigere ferrum maritis 16.a
Amphion 36.a
Amphitheatrum Titi 91.b
Amphitheatri locus 70. b. forma 91.b
ex Amphitheatri ruinis refecti muri 54.b
* ἀναρχία duvet5ῶν 59.a
Anastasius Imperator laudatur à Theoderico 1.a
Anastasij imperium, exẽplar optimi dominatus 1.a
Ancorago, piscis exormis 192.b
Anima incorporea 35.b
* Animaduersio vltima, pœna, supplicium 53.b
Animal talpinum 142 b
Animal opinatum 170.b
Animalium quorundam solertia 54.b.190.a
Animus ad laborem paulatim assuescendus 17.a
Animus audaciam non præstat, cum virtus corporis abest 51.a
Animus minimè audax, cura diuersa impeditus 8.b
Animus dolosus suas explicat voluntates 7.b
Animus cupiens, animo libenti, animis libentissimis 38.4.a
Animi indigni signum 3 b
Animi indocilis est, ad vitia trahi 42.b
Animi generosi est, optare quod est summum 21.b
Animi natura vultu proditur 40.b
Animi chirographus 379.b
Animi index, oratio 99.a. frons 130.a
Anitij 162.a b
Annalis rector prouinciæ 100.b
Anisus 29.a
Annona aucta cum stipendiis 147.b
Annona comparata 165.a
Annona & donatiuum 81.a
Annona exercitus 79.a
Annona triduana 80.a
Annonæ præfectura 103.b
Annonæ caritas in Gallia 59.b
Annonæ illationes 199.b
Annonæ 193.b
Annonæ decem 147.b. semestres 153.a
Annonæ præstandæ militibus 22.b
Annonæ militum moderatæ 106.a
Annui iudices 107.a.152.b.181.a
Annui præsides, cur 106.b
Annua tributa 107.a
Annus, temporum pater, quadrifaria diuersitate compositus 22.a
Anni, nominibus Consulum numerabantur 94.a * 64.a.73.a
* Annorum metæ in maribus & fœminis 67.b
Antenorea terra 35.a
Antiqua consistoria 90.b
Antiquitas artifex 114.a. beneficialis 34.b. cana 49.a.101.b. curiosa 36.a. honora 174.a. legalis 151.b
Antiquitas prudens 111.b. 122.a.379.b. prouida 63.a 67 b.68.a. 186.b. reuerenda 77.a rudis 55.b.73.b
Antiquitas rerum moderatrix 112.a.188.a
Antiquitas innouata temporis Theoderici 73.b
Antiquitas legum reuerenda 120.b
Antiquitatis inuento delectari 22.b
Antiquorum imitator, modernorũ institutor 73.b
Antedecessor 71.a
Anulus & baculus 57.b
Aonij fons 22.a
Apices salutationis 130.b

Apices salutiferi 164.a.167.b.172.a
Apochæ arcariorum 195.a
Apochras, filius Isidis 81.b
* Apocrisiarij 61.a
Aponus fons, eiúsque potentia 34.a.b
* ἄπονος, ἄνοσος, ἀνόσητος 54.a
Apostolica sedes 148.b. eius honos 136.a. & dignitas 176.a
Apostolicæ Ecclesiæ præsul 149.a
Apostolicus pontifex ibid.
Apparitor 27.b.45.a
Apparitio 107.a.117.a
Appellatio secunda 151.b
Appendia 169.b
* ἀπρόσωποι, serui 65.a
Apuli idonei 140.a
Apulis tributa à Theoderico remissa 8.b
Aqua quàm necessaria 88.b
Aqua fluens 138.a. purissima 140.b. virgo 110.a
Aqua medetur ægris 34.b
Aqua in vrbem transmissa ab Appio Cæco 110.a
Aqua formarum 57.a
Aquæ sulphureæ & salsæ vis 34.b
Aquam subesse quomodo coniici 57.a
Aqua interdictus 138.a
Aquæ cœnosæ 199.a
Aquæ dulces, quæ 57.a
Aquæ mundæ, in quibus fit purpura 1.b
Aquæ perennes 34.b. vernatiles 56.b
Aquarum indagandarum ratio 56.b
Aquarum calidarum vsus 34.b
Aquarum sapores 57.a. vtilitas 88.b
Aquarum formæ 110 a. interdictio 70.b
Aquis irriguis abundat Roma 57.a
Aquæductus commendatio, & descriptio ibid. & 66. b
Aquilæ 134.b.138.b
Aquilæ pulli 16.b
Aquilegius, 56.b. iis abundat Africa ibid.
Aquilo 133.b
Aquileiensis ciuitas 205.a
Ara iustitiæ, virtutis 381.b
Arbitana casa 79.a
Arbiter, iudex 132.a
Arbiter inauarus 2.b. inæqualis 203.a
Arbiter artium 201.b
Arbitri partes 155 a
Arbitri 71.b
Arbores ædificij noxiæ, euellantur 88.b
Arbores fabricis noxiæ 110.b
Arborum radices fabricis inferunt ruinam 54.a. 67.a
Arca principis 202.b
Arca vicarianæ sedis 29.a
Arcæ arbiter 6.b
Arcæ marmoreæ ad sepulturam 44.b
Arcanum principis 127.a. Cancellarij 178.b.
Arcana naturæ 139.b
Arcana principum celanda 58.b
Arcarius 77.b.194.b.203.a
Arcarius præfectorum 6.a
Arcarij 195.a.201.a
Arcarij prorogatores 168.b
Arcariorum apochæ 195.a
Archarius, seu arcarius 196.a
Arcaturis constructis 56.a
Archiater 70.a. eius dignitas & officium 104.a.b
Archimedes mechanicus 19.a.109.b
* Syracusanus 50.a
eius sphæra 19.b
Architectus 34.a. vrbis Romæ 113.b
* Architectus 66.b
Arcinatiua possessio 69.b
Ardor, amicus vndis 34.a
Arduum, inter multos prudentes dicere 145.a
Arecinatiua casa 24.a
Arelate 127.b
Arelatens. murorum instauratio 52.a
Arelatensibus fiscalia tributa relaxata 49.a
Arena sterilis 73.a
Arenæ 91.b
Arenæ puniceæ fertiles 73.a
Arenariorum descriptio 91.b
Areola 64.b
Arethusæ fons 139.b
* ἄρης, vnde dictus 49.a
Argenti repertor 67.b
ἄριστον ὕδωρ 88.b
Aristoteles Logicus 19.a.384.a
Arithmetica 6.a.56.b
Arma quod nequeunt, oblectamina suauitatis imponunt 18.b
ad Arma concurrere quando vtile 38.a
Arma comparata ad salutem 165.a
Arma bene construere, ad quid conducat 114.b
per Arma filius 122.b.126.b
Arma sine læsione 156.b
Arma & literæ ibid.
Arma Rempub. tutãtur, æquitas custodit 16.b.59.b
Arma quando distribuenda 17.a
Armorum dono datorum laus 74.b
Armorum vsus in prouinciis 107.b
Armorum factores 114.b.115.a
Armis & legibus prouinciæ defensæ 61.a
in Armis non peccandum 115.a
Armamenta 81.b
Armarium 102.b.201.b
Armata manus 107.b. facundia 128.b

Armata defenſio foris, intus tranquilla ciuitas 165.a
Arnus,fluuius 82.a.83.a
Ars magna,contra artifices loqui 23.a
Ars oratoria 160.a
Ars innocens 142 a. prodiga 114.a
Ars ſiniſtra,magiæ 113.b
Artis fuſilis laus ibid.
Artis medicæ laus 104.a
Artes & præſtigiæ fugacis 111.a
Artes alit honos 26.a.& præmium 109.b.152.b
ad Artes occaſionibus repẽtinis homines ducti 2.a
Artium bonarum decora mater,pax 1.a
Artium magiſtrarum cos. 40.b
Artium præmia 109.b.113.b
Artifex remunerandus 109.b
Artifices nauigandi 82.a
Artifices fabricæ 109 b
Artificium ruſticum 82 a
Arx, decus vrbium 7 b
Aſpectus principis 200 a
ἀσφάλεια, tuitio, Saluigardia 119.b
Aſſeſſores magiſtratuum 96.b
Aſſis publicus 68.a.80.a.89 a
Aſſis tributarius 199.b
Aſtenſis ciuitas 183 b
Aſtronomi 36.b
Aſtronomia 56.b
Aſtrorum curſus finitus 187.a
Aſylum Eccleſiæ 24 a. 53 a
* Athalaricus 64.a.68 b
Athalaricus bellum minatur 141.b.eius laus 182.b
* Athenæ,literarum domicilium 58.a
Athenæ,ſapientum ſedes 199.a
Athenienſes theatri repertores 73.b.91.b
Atheſis,flu. 53 b
* ἀπμία,ψυλία 65.a
Atrium B.Petri 150.a
* 72 a
Atria libertatis 128.a.pietatis 174.b
Attila potens armorum 4.a.37.b
Auaritia 191.a malorum omnium radix 69 a
Auaritia nobilem virum dedecet ibid.
Auarus 99.a
Auari iudices 106.a
Auctor facinoris puniendus 43 a
Auctores S Petri 201.b
Auctoritatem ſermo non habet, qui non iuuatur exemplo 180 a
Audaces metus comprimit 25.a.72.b
Audax animus non eſt,quando 51.a
Audacia non maneat impunita 9.b
Audentes facit homines fiducia ſui 21.b
Audientia 97.a
Aucnio 50.b
Auentini caput 110.a
Auernus 144.a.189.b.202 b
Auerſi ab aliorum moribus 114.a
Aues 138 b
Aues ad prædam natæ 25.a
Aues nocturnæ 111.a
Aues Strymoniæ 129.a
Aues nidos proprios amant 10.b. patrias mutant 54 a
Auium pietas 11 b.25.b
Augmenti tributarij reſtitutio 147.a
* Auguſtalis 46. b
Auguſtalis familia dabat reges 94.a
Auguſtalium primicerius 185.b
Auguſtanæ ciuitatis epiſcopus 5. b
Auguſtanæ cluſuræ 22. b
Auguſtus,mundi dominus 55.a
Auguſti molis deſcriptio 55.a
ſub Auguſto orbis diuiſus 56.b
Auiæ pietas maior in nepotes 61.a
Aula libertatis 102 a
Aulæ excubare 6.a
Aulicæ poteſtates 142.a.177.a
Aulicæ famæ inſignia penes Quæſtorem 130.b
Aulicos quales eſſe deceat 130.a
Auraria functio 30.a. penſio 31.b
Aurea virga 76.b.109.b
Aureus 33.a
Aureus ramus 76.b
Auriga laudatur 55.a
Aurigæ menſtruum 23 b.55.a
Aurigæ Mediolanenſes 50.b
Aurum contemnatur, vbi eſt conſcientiæ præmiũ 93.a
Aurum vbi ſumitur,gladius conditur 107 b
Auri & argenti repertores 67.b
Auri puritas 196 b. vis 142 b
Auri coquendi ratio 143.a
Auri quærendi honeſta ratio ibid.
Auri rubor ſplendidus,argenti lux albiſſ. ibid.
Auro ferrum imperat 46.b
Auxer,ſeu Auſer 82.a.83.a

B.

Babylonici muri 114.a
Baiæ 202.b
Baiana ocia 144.b
Baianum lauacrum 144.a
Balnea 34.a.139 a.144.b
Baltheum germen 125.a
Baptiſmatis preces 140.b
Baſiliana familia 132.a
Baſilica Herculis 5.a. * 47.b
* Beare, prodeſſe 53.b

Beatitudo temporum, lætitia populorum 382.a
· cœlestis 36.b
Beatorum harmonia & fœlicitas 36.b
Belus, gladij ferrei inuentor 13.b
Bellandi ars tempestiua vt sit 17.a
Bellatorum exercitatio ibid.
Belluæ omni modo copulam suam defendunt 16.a
Belluarum vita 88.b
Belluarum ritus, ex esurie horas sentire 20.a
Belluas audire etiam delectat 14.a
Bellum vnde nomen habet 13.b. quando vtile 37.b. intestinum fugiendum 46.a.b
Bellum, consilium atrox, crudele præsidium, ferina concertatio 1.b
Belli dissuasio 38.a.46.b
Bella moderato fine peracta, fœlicia 37.a
* Bella primus intulit Ninus 49.a
Bellorumne sint flabella quædam 39.b
Bellis assuetos, legibus viuere Romanis 116.b
Beneficentia perfecta, quæ 65.a
Beneficium re vera, quod 89.b
Beneficium dici non potest, vbi nulla sentitur vtilitas 30.b
Beneficium Principi reseruatum 121.b
Beneficium est, videre Principem 163.a
Beneficium æternum 120.a
Beneficium magnum, suaue Principis colloquium meruisse 167.b
Beneficium difficile non esse decet, quod 8.a
Beneficium non præstatur inuitis 16.a
Beneficium nemo vendat publica collatum dignitate 193.b
Beneficium lectionis 173.b
Beneficij confirmatio 63.b
Beneficij auctorem agnoscere 126.b
Beneficia augusta, quæ 30.b. dulciora 80.b. gratuita 155.a
Beneficia non occultanda 150.a
Beneficia sunt, quæ regna sublimant 42.a
Beneficia indulta, ab improborum vindicanda calumniis 52.a
Beneficia Ecclesiis collata, confirmanda, non adimenda 62.b
Beneficiis Principis qui digni 151.a
Beneficiis publicis etiam exteri obligandi 195.b
Beneuolentia & amor in Principem 180.b
* Berythus, literarum domicilium 58.a
cum Bestiis decertare 91.b
Biga 55.a
Binorum & ternorum exactio 41.b.115.b
Binorum tituli 115.a
Blatta 2.a.192.b.380.b
Blatteus color 87.a
Boëthij vita & laudes 19.a.b.35.a
* Bœoti, incertæ fidei 63.a
* Bona, quæ. 68.a. vnde dicta 53.b
Bona caduca, seu vacantia 98.b
* Bona caduca, quæ 63.a. vacantia 65.a
Bona certa, quæ fidem ab initio trahunt 25.b
Bona post hominem manent 21.b
Bona suis cum fructibus coniuncta 2.a
Bona deducto ære alieno intelliguntur 122.a
Bona meritis adiuncta 90.a
Bona pacis quanta 1.a
Bona proscriptorum fisco applicantur 67.a
Bonæ res citissimè appetuntur 153.b
Bonorum omnium breuis est definitio 133.b
Bonorum omnium remunerator Deus 164.b
Bonorum recordatio apud Principem viuit 75.b
Bonorum dimidij publicatio 151.a
Bonorum hæres 123.b
Bonis iisdem digni 75.b
Boni viri accendendi ad res præclaras 26.a
Bonos insectatur inuidia 169.a
Bonos laus comitatur 85.a
inter Bonos viuere iustè, facile 76.b
Bonum amissum dum quæritur, plus amatur 130.a
Bonum insolitum plus amatur 133.b
Bonum eò melius, quò laboriosius quæritur 156.a
Bonum iubere, & efficere 205.a
Bonum non est, quod nimium est 158.b
Bonum suis aptum locis est 83.b
Bonifacius Papa sanctissimus 149.a
Bornitiæ aquæ 169.a
Botrio 198.b
Bonum commutatio 54.b
Breones 7.a
Breuis 86.a.205.a
Breuis subter annexus 86.a.202.b
subter conscriptus 195.a
* Breuis, subditus 47.b
Breues 179.a
Breue subter annexum 5.a
Breuia missa, pro epistola 35.a
Breuia 63.b.193.b.200.b
Breuitas perspicua 90.a
Brutij opulenti 140.a
Brutij à Cassiodoro recti 2.b. ipsius opera à Vandalorum incursione liberati 4.a
Brutij pendebant boues 188.b
Brutiorum ciuitas 138.b
Brutiorum mare 192.b
Brutiorum terra 143.a. amœnissima 4.a
Brutiorum vina 196.b
Bulgares 127.a.134.a
Burgundij 127.b
Burgundio 174.b
Burgundiones fugati à Gothis 206.a

Burgundionum Regi mittit horologium Theodericus 20.a

C.

CAballi 139.b
Caccabum 57.a
Cadauera, furta non sentiunt 98.a
Cadaucra in supernis humata, lugentium consolatio 44.b
Cadauerum cura 98.a
Caduca bona, seu vacantia ibid. * quæ 63.a
Caduca fisco cedunt 84.b
Caduca vendicabant Afri 195.b
Caducum 148.a
Cæcitas 8.b
Cædes 89.a.151.b
Cædes trina 86.a
Cædis inconsultæ pœna 53.a
Cædi consultæ gratia non fit 56.b
Cæsaries adulta 40.a
Calabri pecuniosi 140.a
Calamitas de medicina creuit 110.b
Calamitas dubia non inspecta 73.a
Calamitas ignauiæ culpam excusat 88.a
Calamitas nouo dolore non cumulanda 53.a
Calceus Romanus 126.b
Calcei aurei Cos. 94.a
* Calcei aurati 64.a
Calculus 26.b.29.b
Calculus fiscalis 206.a
Calculus modrationis 58.a
Calculis Palamediacis occupari 139.a
Calendæ Martiæ 115.a.b
Caliculus, siue aqualiculus 196.b
Calumnia præsumitur, quando 143.b
Calumniam inferre primatis compendiis. 23.a
Calx 114.b
Cameræ 142.b
Campania industriosa 140.a
Campania Rauennæ 202.b
Campi liquidi 382.a.
Cancellarius 181.a.182.b.192.a
Cancellarius Campaniæ 187.b
Cancellarius Lucaniæ & Brutiorum 188.b. 196.b 198.a.b.
Cancellarius præpositi 15.a
Cancellarius prouinciæ Samnij 187.a
Cancellarij prouinciarum diuersi 190.b.196.a
Cancellarij arcanum 178.b
Cancelli 178.b.185.b.201.a
Cancellorum militia domestica 178.a
Cancellorum pompa decoratus 191.a
Cancellos agere ibid.
Candidati commendatio 7.b.17.a.21.b.26.a.42.b 59.a.83.b.130.a.132.b.133.a.154.a.162.b.
Canditati commendatoria 76.a.90.b.127.a.131.b 156.a.
* Candidati à principe senatui commendari soliti 47.a. quomodo 50.b
Canis, purpuræ inuentor 2.a
Canneta 36.a
Canon prouinciæ Campaniæ 187.b
Canon telonei 89.b
Canon transmarinorum 89.a
Canones 149.a
Canonicaria fides 41.b
Canonicarij. 98.b.197.b
Canonicarius 199.b
Canonicarius Venetiarum 192.b.194.b
Canonicarius Thusciæ 188.a.b
Canonicarum epistolarum cura 185.a
Canonici solidi 29.a
Cantus famosus 56.a
Capillati 72.b
Capitis reus quò mittendus 53.b
Capitolium 110.a
Capitularij horreariorũ & tabernariorum 168.b
Caprarius mons 200.a
Capri munus 74.a
Captiuitas fœlix 195.b
Carcer 189.b.190.a
Carceris instar est, porta semper clausa 117.b
Cardinalis princeps ibid.
Carpam piscem Danubius 192.a
Carpenta 78.b
Carpento vectus præfectus vrbi 95.b 103.a
Carpento vehi 102.a
Carpilio, Aëtij filius 4.a
Cartarius 121.a.142.b
Cartarij sedis 135.b
Cartariorum tribuni 121.a
Cartarum collectio 149.a
Casæ fisco vindicatæ 62.a
Cassiodorus quibus causis epistolas edi curarit. in Præf.
eius præfatio in lib. XI 172.b
eiusdem de Anima liber 171.a
* Cassiodorus Brutiorum & Lucaniæ corrector, præfect. prætor, patricius. 47.a.75.a
Cassiodorus Brutijs & Lucaniæ præfectus à Theoderico. 1.b
Cassiodorus deprecatur eloquentiæ defectu. in Præfat. & 173.a
excusat doctrinæ tenuitatem 173.b
Gothorum candidatus 4.b
gymnasijs exercitatus 3.b
honestatus magistratu à principe 3.a.173.b
Cassiodorus iudex inculpatus 2.b

laudatus certatim ab omnibus ob patientiam laborum. ibid.
modeſtia peruenit ad patritiatum 3.a.b
quomodo gradatim peruenerit ad ſummos honores. 2.b
Caſſiodori abſtinentia à muneribus capiendis & vænalitate honorum. 191 a
animus alienus à ſordibus,& lucri ſtudio 2.b
continentia ſingularis 3.a
Caſſiodori dictationum de Præfecturæ actione libri duo. 173.a
Caſſiodori honores & integritas 3.a.47.b
incorruptus animus in iudicijs ferẽdis 2.b.47.b
iuſtitia 2.b. laudes. 3.b.12.a.47.b
opes 4.b
Caſſiodori pater, Tribuni & Notarij dignitatem geſſit. 3.b
Caſſiodori Senatoris edictum 205.b
Caſſiod. ſententia aurea 66 a
Caſſiod. ſtudium in compeſcendis hominum fluctuantium animis 2 b
ſumma fides in Theoderico ibid.
Caſſiodoro Aëtius patritius in Rep. iuuanda,caritate ſociatus. 4.a
Comitatus collatus 47.b
Fœlix coadiutor 173.a
Patritiatus dignitas collata 3.a
Præfectura collata 2.b
Quæſtura in Præfat.
à Caſſiodoro perſuaſi Siculi ne rebellarent 2.b
pro Caſſiodoro Theoderici epiſt. ad ſenatũ Rom. 3.a.
Caſſiodororum familia laudata 3.b
* Caſſitium oppidum 58.a
Caſtigata facies 87.b
Caſtitas corporis puriſſima in purpuræ intinctione requiritur. 2.a
Caſtitas viuentium, ſecuritas mortuorum,cui cõmiſſa. 98.a
Caſtra principis,horrea referta 206.b
Caſtri muniendi tempus 8.b
Caſtrum Lucullarium 136.b
Caſus non ſibi debet aſcribere, quæ conſilij librat examen 10.b
Caſu ſubductum reparare conſilio, principis eſt 62 a
Catabolenſes 42.a
Catabulenſis 72.a
Cato ſuorum temporum 22.a
Caueæ abſidatæ 73.b
Cauſa magorum quibus data 64.b
Cauſa mala fiſci 382.b
Cauſa verbis potius,quàm armis tractetur 46.a
Cauſæ cognitio 122.a
Cauſæ minorum ad Comitatum euocatio 60.b
Cauſæ rerum obſcuræ 154.a
Cauſarum copia,ex inopia iuſtitiæ 152.b
Cauſarum leuium graues exceſſus 13.a
Cauſarum modi iure ſoluendi 106.b
in Cauſis ſuſpecta potentia 50.a
Cautio 120 b
Cautio habitandi vrbem 139.a
Cautio prudentem arguit 134.b
Cautio vel neceſſaria,vel non ſuperflua 53.b
Cecropidæ 19.a
Cecropium dogma 22.a
* χαμήλια. 65.a
Celeritas à quo exigitur, non eſt ponderibus opprimendus 77 a
Celeritas ſumma 81.b
Celeritatis in ſcribendo incommoda in Præf.
* κέλευσις διυπέρα 49.b
Cellarium 197.a
Celleratij 168 b
Celſina inſula 114.a
Cenſitores 147.a
Cenſitorum vice flumina funguntur 57.a
Cenſoria grauitas 121.a
non Cenſor,ſed laudator 179.a
Cenſus 146.a.b
Cenſus deſcriptus ſub Auguſto 56 b
Cenſus impoſitus ſine iuſſione 80 a
Cenſus principis verè quis 146 b
Cenſus immunitas data 65.a
* Centenarius numerus 47.b
Ceres, pro frumento 138.b
Ceres frumentorum inuentrix 103.b
in Certis non eſt dubitandi locus 154.a
Ceſpes 121.b.198 a
Ceſpes Tullianus 133 a
Ceſpitis diuiſio 26.b.
Chaldæi Geometriam inuenere 56.a
Chaldaica ſigna,quaſi literæ 55.b
Chamæleon 87.a
Chartæ iuuentæ vtilitas 188 a
Chartæ 68.b.102.b
Chartarum proceres 97.b
Chartarum vſus 188.b
Chartarij 193.a
* χαρτῶν νόμος 58.b.66.b
* χαρτὶ περάτιον 59.a
Chirographi emiſſio 67.a
ſub Chirographo depoſitum ibid.
Chlamis 105.b
cum Chlamide ſalutari 102.a
Chlamidum veſtis 126.b
Chordæ muſicæ vnde nomen ſortitæ 56.b
* χρίμματα vnde dicta 53.b

Chriſtianis

Christianis temporibus Magiæ ſtudere, nefas 64.a
Ciborum ratio 104.a
Cicero fons eloquentiæ 173.a.* 75 a
Cicero dicere recuſauit, quòd pridie non legiſſet 173.a
Ciconiæ pietas 25.a
Cineres mortuorum non attrectandi 67.b
Cingulum ocioſum 100.b
Cingulum Palladiæ ſyluæ 185.a
* Cingulum cingulo addere, vetitum 72 b
* Cingulum Romani cinxerunt 55.a
Cinguli dignitas 46.a. honor 151.a
Circenſium miniſtri 55.a.b
Circenſium venatorum dolì 92 a
Circus Auguſti 55.a
Circumſcriptio adoleſcentis 60.b
Cithara 36.b
Citharœdus à Theoderico, Luduin dono datus 37.b.54. a
Ciues nec legibus opprimendi, nec caritate conſumendi 112.b
Ciues Romani 177.b
Ciuiles veſtes 107.b
Ciuilia munera 139.a
Ciuili iure viuere 109.a
Ciuilis pauor, non bellicus 107 b
Ciuilitate deſpecta, ciuilitatem premere 7.a. 383. b
Ciuis nobilis eſt, patriæ augmenta cogitare 41.b
Ciuitas intus tranquilla, foris armata defenſio 165.a
Ciuitates colendas eſſe, non agros 139 a
Ciuitatis cuſtodi fiditur 117. a
Ciuitatis facies ornanda 121 a
Ciuitatis ius qui non habent, remouentur ab obſoniis principis 196 b
Ciuitatis ornatus 64 b. præconium 40.a
Ciuitatis pro ciuilitatis 383.a
Ciuitatis Rom. affectus gloria ſingularis 103.a
Ciuitatum facies ornatur magiſtratibus 106.b
Ciuitatum facies pulchra 138.b
Ciuitatum munitio, ſpes certa cunctorum 199.b
Ciuitatum nerui 122 a.141.b
Clariſſimatus 119.a
Clariſſimum dici, magnum vitæ teſtimonium 119 b
Claudia aqua 110.a
Claudicare non debent, qui manibus ambulant 31.b
Claui chlamidis 105 b
Clauſtra 178.b.191 a
Clauſtra Neptunia, ſiue maris 199.a
Clauſtra prouinciæ 54.a.109.a
Clauſtrorum magiſter 190.a. tutela 110.b
Clauſtrale munimen 185.a
* Clauſuræ, ſeu cluſuræ 50 b.52.b
Clementia legem non habet 31.a
Clementia principem decet 52 b
Clementia principis 70.a.150 b
Clerici ad Epiſcopum remittuntur 6.a. vbi conueniendi 136.a
Clerus 136 a
Cloacæ vrbis Romæ quales 48.a
Cloacarum cura, & opportunitas 138 a
Cluſuræ Auguſtanæ 22. b
Coactè quæ non præſtanda 199.b
* Coccus, paludamentis Imperatoriis dicatus 73 b
Codicillares illuſtratus 102.b
Codicilli Senatoriæ dignitatis 65.a
Codicilli vacantes 100 a
Cœli harmonia 36.b. machina 35 a
Cœruleus fons 34. a
Cogitata præclarè, ſi non benè agantur, ingrata ſunt 81.a
Cogitationes intrare 381.a
Cognitio linguarum 174. a
Cognitio cauſæ 122.a
Cognitor, pro iudice 105.b.108.b
Cognitores 76.b.105 b.117.a.128.b.148.b
Cohortatio ad concordiam 163.b
κοιτὼν 66. b
Colla libera ſeruili iugo premere 137 b
Collectaculum 170.b
Collectio cartarum 149.a
Collectio honeſta 72.b
Collegium 3.a.42 a.128.a.293 a
Colloqui cum Principe, honorificum 124.b
Colloquium Imperatoris 45.b
Colloquium ſuaue Principis meruiſſe, magnum beneficium 167.b
Coloni 138.b
* Color candidus & argenteus nuptiis dicatus: item luteus 57.b
Color muricis & purpuræ 1.b
Colores quatuor factionum 55.a
† 48 b
Coloſſus, Rhodi 114.a
Columen patritiatus 128.a
Comæ albentes 2.a
χόμη 61.a
Comenſis ciuitas 33.a
Comes 23 a. & alibi frequentiſſ.
Comes Africæ, &c. rei militaris, litoris Saxon. 66.a
Comes Archiatrorum 104.b
Comes Gotthorum 80.a
Comes militiæ 117.a
Comes patrimonij 8.b.48.a & paſſim.

Comes patritius 142 b
Comes priuatarum 56.b. & aliis loc.
Comes priuatarum, parens publicus 98 a
Comes prouinciarum 116.a
* Comes rei militaris 49.b
Comes ſacrarum largitionum 31.b.&c.
* Comes primi, ſecundi, & tertij ordinis 53.a
Comes, Siliquatariorum, & portus curas agens 24.b
Comes Syracuſanæ ciuitatis 147.a.b
* Comes veſtis 47.a
Comitis Cypriani laus 90.a
Comitis moderatio 107.b
* Comitis & Præſidis differentia 66.a
Comiciacus 23.b.77.b
Comiciacum officium 117.b
Comitatenſis obſeruatio 99.b
Comitatenſes excubiæ 202.b
Comitatus principis 5. a. b. & aliis infinitis locis
Comitatus principis quo hominum genere conflatus 45 b
Comitatus collatus ibid.
Comitatus iuſtitiæ 71.b.81.b
Comitiua 2 a 380.b. collata 25.b.26.a
Comitiua curæ Palatij 109.a
Comitiuæ Dalmatiarum & Suauiæ 145 b
Comit. domeſticorum 25.b.100.a.128 b
Comitiua formarum 110.a.* 67.a
Comitiua Gotthorum 108.b
Comitiua honorum ſcientiæ, &c. 116.b
Comit. Neapolitana 106.b.107.a
Comitiua patrimonij 58.b.59.a
Comitiua portus 111.b
* Comit. primi ordinis 53.a.ſecundi 116.b
Comit. primi ordinis ex principe 30.b.100.b.101.b
Comitiua principis militum 107.a.117.a
Comit. priuatarum 3.a.42.b.98.a
ea functus Caſſiodorus 3 a
Comitiua prouinciæ 107.b
Comitiua Rauennas 111.a.113 a
Comitiua Romana 113 a
Comitiua ſacrarum largitionum 3.a.90.a. 97.b. 131. b
Comitiua Syracuſana 106.b
Comitiuæ dignitas 111.b.honor 112.a
Comitiuæ largitionum præſidens 145.a
Comitiuæ officium 2 a
Commeatalis ad tempus 119.a
Commeatus ob morbum 169.a
Commeatus quadrimeſtris 45.b
Commendatio ad Senatum pro receptione Quæſtoris 160 b
Commendatio, & Commendatoria candidati, vide Candidati
Commendatio Comitis 145 b patritij 40.a
Commendatoria ſuiipſius ad Senatum 173.b
Commendatur Imperatori negotium Eccleſiæ Rauennatis 4 b
Commentarienſis 185.b
Commercia 106.b.116 a
Commerciare 89 b
Commerciorum æquabilis ratio 89 b
* Commerciorum mater, neceſſitas 58.a
* Commercium, pro frumento 62.a
Commercium ſalis 98.a
Comminatio 72 b. multa 199 b
Comminationes iudicum 188 a
Commoda 113 b
Commoda calamitatibus acquiſita 31.b
Commoda donatiui 62.a
Commoda ſolemnia 180.a
Commodum cum modo 148.a
Commodũ grande, paciſci cum indigentibus 59.b
Commodum ſentire debet, qui ſentit onus 30.a
Commonitorium 115.b
Communio 26.b
Communio dignitatis 158 a
Comœdia 74.a
Compendia 54.b. verbum Caſſiod. vſitatum.
Compendia iniuſta 29.b
Compendia iuſta non negligere 84 b
Compendia nutritoris 170.b
Compendia nefanda 177.b
Compendia tributariorum 179.a
Compendioſa pietate 205.a
Compendium 44.b. & paſſim aliis locis.
Compendium æneum 33.a
Compendium, compendia, ſiue augmenta 380.b
Compendium penſionis 12.a
Compendium publicum 67 b
Compendium, & diſpendium, vocabula vnde 118.a
Competitores 121 a
Complex 3.b
Complices 32 b.89 b
Complexus malè initi 16.a
Complutus 169 a
Compulſio 92.a & alibi.
Compulſor 143.b
Compulſores 121.a.178 b.180 a
Compulſores exigant tributum moderatè 195.a
Comus, & Comum 74.a 183.a
Como ciuitas, eius deſcriptio, & laus 182.b
Conceptaculum 178.b
Conceſſio loci publici 121 a
Concha Indica 15.a
* Conchileguli 47.a
Conchiliorum qualitas non mutatur 2.a

Concordia 167.a
Concordia etiam inter abſentes 161 b
Concordia fratrum 131 a. gruum 142.a. regum diuitum 159 a
Concordia ea quærenda, cuius amore proficitur 1.a
Concordia omnium ordinum. Regis magna laus 11.a
Concordia quæ debeat eſſe inter Reſpub. Orientis & Occidentis 1.b
Concordia ſciſſa, ſarcienda 13 b
Concordiæ aluei 39.a
Concordiæ mutuum iuramentum 125.b
Concordienſis ciuitas 205 a
Concubinatus 151 b
Concubitus proximorum prohibitus 121.b
Concurſationes iudicum non ſint oneri prouincialibus, ſed compendio 80 a
Concuſſio 63 a
Conditio curialis 27 a
Conditione cognoſcitur quid deceat 42 b
Conditur gladius, vbi aurum ſumitur 107.b
Conductores 29.a
Conductores domus regiæ 89.a
Conductores maſſarum 140.a 193.b
Confeſſiones 176.a
Confinales populi 109.a
Confirmatio beneficij 63 a
Confirmatio ll. anteriorum 151 a
Conflictus pernicioſus 39 a
Conflictus terribilis, ſi non ſit aſſiduus 37.b
Confluens 198.a
Confuſio, vnde 117.a
Coniugalis affectus 24.a
Coniugij nexus habendus in honore 24.a
Coniugij pudor ibid.
Coniux regiæ ſtirpis 162.a
Conſcientia bona non eſt ſine præmio 179.a
Conſcientia læta, quæ meritis prouehitur 131 b
Conſcientia probatur, cui ſeculorum veritas commiſſa 83. b
Conſcientia probatur eius, cui iudicia committuntur à Principe 66.a
Conſcientiæ bona propoſita 156.a
Conſcientiæ bonæ, præſentiam experere iuſti principis, eſt manifeſtatio 118.b
Conſcientiæ integritas 47.b
Conſcientiæ magna vis 200.a
Conſcientiæ probatæ gratiſſimus fructus 3 b
Conſcientiæ puritas vbi non habetur, vitioſum totum geritur 118 a
Conſcij furum & raptorum 89 b
Conſcius ſui, facilè alieni abſolutor eſt 173 a
Conſcripti 196.a
Conſilia prudentum ad finem perduci debent 66 b
Conſilio reparare caſu ſubductum, principis eſt 62 a
Conſilium poſt euentum erroris 92.b
Conſiliarij præfectorum 100.b
Conſiliarij principum quales 128 b
Conſiſtorium 100.b 178.a
Conſiſtorium aulicum 97.a
Conſiſtoria antiqua 90.b
Conſobrini 121.b
* Conſobrinorum nuptię olim permiſſæ, à Theodoſio vetitæ 68.a
Conſolatio lugentium 44 b
Conſors regni 158 b
Conſtantia fidem probat 46 b
Conſtantia virtus amabilis 58.b
* Conſtantinopolis, domicilium literarum 58 a
Conſtitutiones ſeruatæ quid præſtent 22 b
Conſuetudo 6.b 7 b 8.b
Conſuetudo, conſuetudines 381.a.b
* Conſuetudo in exactionibus & tributis ſpectanda 66.b
Conſuetudo inolita 46.a
Conſuetudo non omnis probanda 108.a
Conſuetudo peſſima veritatem deſpicere 38 b
* Conſuetudo, tributum, ὁ τέλος 66.b
Conſuetudini parendum 44.a
Conſuetudines 48.a 55 b
Solis 381.b
* Conſuetudines, annonæ 67 a
Conſul vnde dictus 93.b
Conſul ordinarius 21 a
Conſulis nomen 104.b
Conſules annis nomen dant 94.a. 64.a.73 a
Conſules & patritij proceres 110 b
* Conſules, qui Lactantio 64 b
Conſulum & aliorum iudicum differentia 94.a
Conſulum liberalitas 50.b
manus largæ 105.a
Conſularia inſignia 94.a
ſpectacula 91.a
Conſularis verè, quis 105.a
Conſularis pagina 154.a
Conſularis Campaniæ 47.a.67.b
Dalmatiæ 84.b. Liguriæ 195.a
Conſulares curiæ 40.b.84 a
Conſulares faſces emeriti 40.a
Conſularitas 105.a. inſignia eius 64.b. officium 47.a
Conſulatus, faſtigium dignitatum 21.a
inter alias mundi eximia 93.b
Conſulatus, teſtis bonæ diſpenſationis 21 b
* Conſulatus argumenta octo 64.b

Consulatus augmentum, seruorum manumissio est 64.b
Consulatus dignitas datur 20.b.153.b
Consulatus expensæ 99.b. insignia 11.b. 161.b. laus 93.b
Consulatus ordinarij collatio 21.a
Consulendum famæ magistratui 108.a
Consultandum maximè, cùm necessitas vrget 203.a
Consultor bonus & verax 126.b
Contemptus non ferendus 24.b
Contentio finalis 56.a
Contentio parua de verbis 38.a
Continenti principi nulla ratione placitura rapacitas 80.b
Continentia singularis 3. a. 42.b
Continentiæ bonum rarum 30.b
Contractus qui dici potest. 142.a. 68.a
* Contractus à tabellionibus perscripti, Iustiniani ætate, Italico sermone concepti 74.a
Contractus qui rescindendi 24.a
Contradi 78.a
Contraria contrariis curare 133.b
Contumaces multentur 9.b
Conuenientiæ vis 36.b
Conuentus scholarum liberalium 139.a
in Conuictos pœna ex lege 64.a
Conuitia gaudium non pariunt 13.b. 381.a
Conuiua geniatus 384.a
Conuiuium principale 192.b
* Conuiuia in luctu interdicta 57.b
Copiæ triticeæ 103.b
ex Copia fastidium 154.b
Corallicum pelagus 144.b
Corda vnde dicta 36.b
Corda ferocia longa pace mollescunt 37.b
Corda montium 35.a
Cordis speculum 99.a. 380.a
Cornelius scriptor 75.a
Cornicularius 184.b. 187.a
Corona ciuica 30.b
Corona numerosior 135.a
Corporis laceratio 181.a
Correctio accelerata melior 43.b
Correctio iudicum 103.a
Corrector Lucaniæ & Brutiorum 41.a. 53.a
Coruini 135.a. 161.a
Cosiliuas ciuitas 140.b
Cottiæ Alpes 68.a
Crassata tuitio 65.b
Cratis consutilis 92.a
Credere inuitus nemo cogitur 30.a
Credi non debet falso cõtra fidem publicam supplicanti 51.b
Credulitas 69.b
Crimina in cunabulis vindicanda 105.b
Criminis infantia coërcenda 80.b. 89.a
Criminis notio delegata 66.a
Crinea certamina 130.b
Crines lactei 1.b
Crudelis misericordia 19.b.a
Crudelitas extrema 197.b
Crudelitatis genus 60.a
Cubiculum principis 74.b. 80.a. 89.b. 93.a
Cubiculum sacrum 127.a
Culmen augustum 126.a vrbanum 66.a. prætorianum 3.b. 173.a
Culmen dignitatum 135.a. regni. 165.a
Culmen excelsum iudicij. 380.b
Culpa legibus coërcenda 13.b
Culpa vbique lædit 115.a
Culpa carer, qui imperata perfecerit 192.a
Culpæ genus, quid 40.a 67.b
Culparum amica confusio. 117.a
Culpas hominum excidio fabricarum vindicare 70.b
Cultus morum maior, dum crescunt desideria præmiorum 119.b
Cunctator esse debet, qui iudicat de salute. 107.b
Cuniculi 46 b. subterranei 138.a
Cupiditas, quid non 67.b
Cupiditatem non implesse quod voluit, sufficit. 32.b
Cupido ferreus pendens 19.b
Cupressi 81.a
Cura dignitatum duarum gloriosa, sed laboriosa custodia 98.a
Cura hominum 54.a
Palatij. 109.a. principis 141.b
principis erga subditos 177.b
Cura regalis apicis 11.a
Cura rationalium 98.a
Cura salutis propriæ omnibus animantibus insita 190.a
Curis duabus ingenium non implicandum 153.b
Curasi thermæ 64.b
Curator ciuitatis 112.b
Curaturis Reip officium. ibid.
Cura vnica 153.b. vrbis. 48.a
Curarum moles pulcherrima 95.a
Curia facunda 83.b
Curia libertatis 156.a
Curia, ornamentum ordinum cæterorum, vt arx est decus vrbium 7.b
Curia principis 135.a
Curia Romana 154.a Senatus 101.b
Curia Senatoribus ornanda 101.b

Curia veterum disciplinis patet 49.a
Curiæ claritas 40.a
Curiæ ordines 111.b
Curiæ proprium,quid 22.a
à Curiæ albo abrasi ob delictum 143 a
Curialis conditio 27.a
Curiales 9.b.22.a.& passim alibi
Curiales minor Senatus 27.a.95.a.142 b
* Curiales,nerui ciuitatum 68.a
Curiales oppressi 19.a.defensi.142.a
Curialium insignia 22.a
Curialium prædia non licet emere 142.a
Curialium prædia causa cognita alienantur 122.a
* Curialium,seu Decurionum, prædia alienare, nefas 68.a
Curienses 61.a
Curritana insula 114 a
Cursuale ministerium 77 a
Cursuales equi 72.a 77.a
Cursus publicus 13 a
Cursus custodia ibid.
Cursus Astrorum finitus 187.a
Curulis sella. 94 a
Curules inclytæ 104 a.celsæ.122.b
Custodia disciplinæ quid faciat 194.a
Custodia in necessitate vtilis 63 a
Custodia littorum 106.b
Custod a neglecta quid faciat 72.a
Custodia Reipub necessaria 77.a
Custos 187.b
Custos legum 130.a
Custos Romanæ ciuitatis 110 b
Custodi ciuitatis fiditur 117 a
Cynnea 87.a
Cyclades 203.b
Cyclopes,fabricarum inuentores 109 b
Cylindri 203.b
Cyprianus ad sacrarum largit. dignitatem euectus 90.a.b
D. Cypriani natale celebrant Lucani 140.a
Cyri domus 114 a
Cytharœdus,vide Citharœdus.

D

Dædalus 19 b
Dalmatæ habet Ferrarias venas 46.b
Dalmatias 128.b.145.b
* Dalmatiæ à mundo subditæ 75.a
Dalmatiarum princeps. 116.a
* Damnum,deminutio 61.a
Damnum ab exercitu datum sarcitur 13.a
Damnum grauissimum in pulchritudine singulari 113.a
Damnum non afferre,fœlicitatis est 78.b
* Damna, & aucta,Lunæ 61.a
Damna quisque sua respiciat 61.b
Damna sæpè plus affligunt, quàm solent nudare naufragia 63.b
Damnis pressi, reficiendi 68.a
Damnis reprimuntur scelerati 61.a
Danubius 174.b.192 b.Gentilis Gothorum. 134.a
* Datius,Episcopus & Mediolanens. 76.a
in Dardanaries panicij speciem sibi vindicantes 143.b
Dauidis lyra 36.b.psalterium ibid.a
Debere,graue est 196.a
Debitis alterum grauare,magni peccati genus 61 b
Debitoris fisci addicta bona 78 a
Debitoris frustratoris inconstantia & vanitas notatur 87 a
Debitoribus cruciatis aliquando soluuntur appendia 169.b
Debitoribus induciæ datæ 33 b
Decani Zodiaci 55 b
* δικελευαι. 63 b
Decennonij Palus 32.a
Decessores 7.a.10.b.& locis infinit.
Decij 135.a.153.b.154 b
Decij glorioſa morte fœlices 40.b
* Decimandi mos vnde 63.b
Decoctio vetustatis 66.b
Decoctor frontosus 78.a
Decor purpureus 157.b
Decorem veterum fœdantes 113.a
Decuriales 83.b
Decuriarum rector 83.a.84.a
Decurionum prædia 122.a
Decurionum Senatus 83.b
Decus multiplex 40.b
Dedecus proprium,scelus alienum 24.a
Dedicatus studiis literarum 21.b
Defœcari animum 166.a
Defœcatus 106.a. sermo.160.b.vir.173.a.eloquium 155.a
Defœcatus literis 139.a
Defectus negotij quid arguat 66.b
Defectus veteres innouandi , & noua vetustatis gloria vestienda. 113.b
Defensio afflicto substracta. 52.b
Defensio foris armata,intus tranquilla ciuitas. 165.a
Defensio magistratus non miscenda priuatis negotiis 22.b
Defensio non est, quæ præstatur inuitis. 89.b
Defensio violenta, submouenda. 64.a

Defensor,qui proprie 111.b.156 b
Defensor armatus,fida Reip.salus 17.a
Defensor ciuitatis 111.b 156.b
Defensor Ecclesiæ Romanæ 52.a.148.b
Defensor ieiunus,inualidus 51 a
Defensor Reip. 86.b
Definitum ad equos 118.b
Definiendi à duobus senatoribus spatium. 32.a
* Deformare domum,euertere 55.b
* Deformis ruina ib.d
* Deformitas ædificiorum, deformes ruinæ.55.b. 67. a
Defunctorum ædes, sepulchra. 65 a
Degenerasse à prioribus,pudor est. 18.b
Degeniatus 196.a.384.a
Delatores reiecti 131 b
Delegator 9 a
Delegatio idonei magistratus 46.a
Delegatorij 186.a
Delegatus iudex 80.b.85.b
Delictum fugiat doctrina 42.b
ob Delictum abrasi à curiæ albo 143.a
Delicta summa, imprimis vindicanda 25.a
Delitiæ marinæ 1 b
Delphini equorei 54.a.55 b
* δημόσια publicari , aut fisco vindicari. 61.b
* Demostheni quid à Demosthene exprobratum. 57. b
Denarius 118.a
Denarius numerus 6.a
* Denarij olim tam penso, quàm numero vendebantur 67 a
Deportatio 151.a
Depositiuæ pecuniæ 93.b
Depositum sub chirographo 67.a
Derogationes 2.b
Descriptio aduocati 76.b calidi fontis 34.a equorum. 57.b. lactis. 197. a podagræ. 169.b
Desertor 88 a
Desideranter appetere,desiderio desiderare, 380.b. 383.a
Desipere interdum expedit 56.b
Desolatio 139.a
Destinata arma,exercitus 165.a
Destinatum officium 151.a
Deuectio tritici 51 a
Deuiare 68.a 157.b.202.a
Deuotio,vox vsitatiss. Cassiod.
Deuotio annua 178.b supplex.174.a
Deuotior animus,mens 185.b
Deuotus,vox vsitata Cassiod.
Deuotus vir 86 a
* Deuoti,subditi 58.a
Deus odit superbiam 38.b
Deus omnium bonorum remunerator 164 b
Dei contemptores Magi 64 a
Deo accepto Regum tranquillitas 165.a
Deo gratia redditur,cùm in seruientibus honoratur 136.a
Deo auctore,& iuuante,omnia prosperantur 11. a. 155 a
à Deo quicquid boni est,proficisci 171 a
Deusdedit,nomen proprium 201.b
Diaconus 64.b 136.a
Diadema 36 b
Diademata custodire, maius est quàm cellam vinariam tueri,suscipere 17.b
Diana seu Proserpina cur Erebo præfecta 91.b
triformis ibid.
Dianæ sacrificia truculenta ibid. eius templum Ephesi. 19 b.114.a
Diapason 35.b
Dicatio 179 a 180.b
Dicendi primarius 83.a
Dictare 173 a
Dictatio 100.b.160.a
Dictatio publica 156.b
Dictationes 129 b
Dictationum libri duo 173.a
Dictio,pro dicatio 175.a
Dies natalis Domini 184 a
Dies venerabilis 33 a
Difficile seruare modum ei qui multum potest 102.a
Difficile suspectis gentibus præesse 109 a
Difficilia quæ pulchra 194 a
* Digamma Æolicum 56. a
Digiti clamosi 74.a
Digna præstanda bene meritis 59.a
Dignis collata præmia 187.b
Dignitas aulica. 129 b.indiuidua. 24. b.latialis. 98.a.Laticlauia 101.b.laurea.154. b. muneraria 97.b.præsentanea. 175.a.togata 96.a. purpurea. 141.a
Dignitas formæ. 40.b. honorum. 60 a. magisterij. 42.b primiceriatus. 102.b quæsturæ. 76.a. sacrarum largitionum 50.b. vicariæ. 102.a
Dignitas prætorianæ 145.a
Dignitas Senatoria 40.a
Dignitas Consulatus datur 153.b
Dignitas Consulatus inter alias mundi eximia 93.b.
Dignitas Patritiatus collata 126.a.134.a
Dignitas Quæsturæ collata 132.a

Dignitas æſtimanda ex labore 113.a
Dignitas de publica largitate 97.
Dignitas, donum,& compenſatio meritorum 7.b
Dignitas militaris,forenſi præſtat 101.a
Dignitas nec minutionem patiatur, nec exceſſum 106.a.
Dignitas nulla minor 162.b
Dignitas Patritiatus ſola morte ſoluitur. 94.a
Dignitas ſedis Apoſtolicæ 176.a
Dignitas vnaquæque eſt qualis adminiſtrantium voluntas. 101.a
Dignitas communio 158.a
Dignitatis infulæ 94.b.Vrbanæ.145.a
Dignitatis inſignia 104.b.genius.115.a
Dignitatis Senatoriæ codicilli 65.a
Dignitates interdum moleſtas faciunt labores aſſidui. 100.b
Dignitates non ſolis diuitibus conferendæ 99.b
Dignitatum duarum cura glorioſa, ſed laborioſa cuſtodia 98.b
Dignitatum labores 100.b
Dignitatum ſucceſſio cur annua 107.a.108.a
Dignitatibus aptæ perſonæ 58.b
in Dignitatibus qui præferendi 99.b
Digno quod creditur,multis collatum eſſe ſentitur 175.a
Dilatio debitori conceſſa 179.a
Dilatio neganda fruſtratori 77.b
Dilatio tributi fit,cur 191.b
Diligentia 113.a
Diligentior eſſe debet qui ſequitur 134.a
Diluuium Nili 56.a.110.a
Dimiſſorum feſtinationes 113.b
Dioceſis 179.a.199.b
Diomedis grues 19.b
Diſceptiones poſſeſſionum coërcitæ 137.b
Diruta inſtaurare confert 48.a
Diſcinctus miles. 115.b toga 127.a
Diſcingere querimonias,iurgium,cauſam 65.b
Diſciplina domeſticorum regis 160.a
Diſciplina imperandi,quæ 146.a
Diſciplina quæ non dicenda 180.b
Diſciplinæ amor 152.a
Diſciplinę cuſtodia quid faciat 184.a
Diſciplinæ exercitus ibid.
Diſciplinam non poteſt ſeruare ieiunus exercitus 61.b.
Diſciplinam veterum ſeruandam vult Theodor. 14.a.
Diſciplinabilis 67.a
Diſeipulatus 90.a
Diſcordiæ ſemen tollendum 14.a
Diſcrimen vltimum,mors 53.b
Diſcurſus iudicum 80.a
Diſcuſſores 69.a.110.b.146.b
Diſertitudo 128.b.153.a.156.a
Diſpendium,vox Caſſiod.vſitatiſſima.
Diſpendium à compendio 24.b
Diſpendium facultatum 151.a
Diſpendium non putatur,quid 3.a
Diſpendium pati non debet, qui imperium facit alienum 29.b
Diſpendium,vnde 110.b.118.a
Diſpunctis rationibus 196.a
Diſputationes ſedare 104.b
Diſſuaſio belli 38.a inteſtini.46.b
Diſtributor,non donator 201.a
Diſtrictio,vox Caſſiod.vſitata 96.a. &c.
Diſtrictio iuſſionis 18.b
Diſtrictio maritalis 86.a
Diſtricte;ctiſſimè 151.b.160.a
Diſtrictus princeps 194.b
Diſtrictum nomen 133.b
Diſtricti Domini 81.a
Diuales ſanctiones 61.b.67.a
Diualia conſtituta 30.a b.ſtatuta 101.b
Diualis commonitio 151.b
Diuerſe,diuerſò,pro ex diuerſo 380.b
Diuerſi,pro ἑκάστοτε ibid.
Diuina domus 78.b
Diuinitatis ſimilitudo eſt, præterita ſemper habere præſentia. 84.a
Diuiſio ceſpitis 26.b
Diuiſio,Græce μέρη 198.a
Diuiſio inæqualis 5.a
Diuitiæ aptiores quæ 42.a
Doctrina delictum fugiat 42.b
Doctrina literarum naturam perficit 157.b
Doctrina recondita 155.b
Doctrina ſacerdotum 50.b
de Doctrina colloqui,ſemper gratum 37.a
Doctrinæ,litterarúmque laus 49.b.145.a
Doctum eligere 35.a
Dogma literatum 7.b
Dogmaticæ lectiones 6.a
Dolenter amittitur,qui ad curandas delitias poſſidetur. 81.a
Doli venatorum Circenſium 92.a
Dolorem occultare difficile 28.a
Dolori capitis humani medetur Elephantis flatus 170.b.
* Doloris remedium,inimici dolor 66.a
Domeſticatus 161.a
Domeſtici 186.a
Domeſtici qui Comitibus obſequuntur 147.b
Domeſtici Comitis Gothorum 80.a
Domeſticorum comitiua 128.b
Domeſticorum regis diſciplina 160.a

Dominicatus ius 46 b
Dominium paludis exsiccatæ restitutum 32 a
Dominij ius 446
Dominus pro rege, Cassiod. vsitatiss. 192. b. &c.
Dominus generalis 159. b.
Domini natalis dies 184. a
Domino videnti seruire 200. a
Domini rerum, appellãtur hottoreges 155. b 192 & alibi passim.
Domini felices 180. b piissimi. 193. b
Domini Italici 174 b.
Domini legales 153 a.
Domini mondi Romani 73. b.
Domini Romanorum 153. a
Dominorum fama de claritate seruientium crescit. 58. b
Dominis restituuntur fugitiui 51. b
Domnus Domna, pro Dominus, Domina, lib. 8. & 9 vbique.
Domus æquatilis 81. b
Domus diuina 78. b
Domus Ecclesiæ Romanæ data, deinde præscriptione vsurpata. 52. a
Domus regia 82 b
Domus talis, qualis Dominus 109 a
Domus donatio confirmata 136. b
Domus momentaneæ 140 a. 71. a
* Dona cur offerantur 20. a
Dona laxata à Principe susceptis augmentis 33. b
Dona priora commendatur posterioribus 20. b 21. a.
Dona regalia 97. b
Dona sine dispendio 195. a
Dona solennia 92. a
* Donatio, seu δῶρον vnde 49. a
Donationis confirmatio 136. b
Donationes liberæ sunto 151 b
Donatiuum 62. a. 85. a. 137. a
Donatiuum & annona 81. a
Donatiuum non conceditur missis à militia, si sint idonei 88. a
Donatiui commoda 62. a. priuatio. 120. b
Donum quando acceptissimum 205. b
Dorius tonus 35. b
* Dorus, palmus 49 a
* Dotes vxoris 57 b
* δυλία ἀπμία 65. a
* δρομάδη Lembus, Thouë 62 b
Dromadarij 31. b. 72. a
* 53. b 62. b.
Dromones 81 a
* Dromones vnde dictæ 62. b
Druentia 51. a
Ducatus 111. a. 156. b
Ducatus retiarum 106. a
Ductor legum 156. b
Duplarum vestigium 121. b
Dupli pœna 65. b
Dux 51. b. 61. q. 86. b
Dux retiarum 6 b
Ducis est, nullam vt violentiam fieri patiatur 6. b
* Duces quò mittebantur 66. b

E.

EAcus aurum repperit 67 b
Ecclesia Catholica 175. b
Ecclesia priuata 158. b
Ecclesia Romana sacrosancta 136. a
ab Ecclesia tollatur omnis ambitus 150 a
Ecclesiæ asylum 24 a 53. a. iugum. 63 b
Ecclesiæ data immunitas per Theodericum 12. a
Ecclesiæ collata beneficia, confirmanda 61. b
Ecclesiæ imprimis patrocinandum 52. a
Ecclesiæ Romanæ domus data, deinde præscriptione vsurpata ibid.
Ecclesiæ metropolitanæ 148. b
Ecclesiæ sacrosanctæ 197. b
Ecclesiarum immunitas 31. a religio 130. b
Ecclesiastici, cur, & quatenus tutandi 31. a
Ecclesiasticarum literarum proprium 158. b
Ecclesiasticorum munerum collatione, largitionum ambitus fugiendus 72. a
ab Ecclesiasticorum virorum electione absit pecuniæ datio 148. b
Ecclesiasticis institutis viuere sacerdotes 13. b. b
Ecclesiasticum munus 149. a
Echeneis, remora 15 a
* vnde dicta 49. b
Echini 54. a
Eclipsis 19 b
Edictale programma 14. a. 29. a. b. 120 b & alibi passim
Edictalis tenor 180. b
Edictum Athalarici regis 141. b. 150. b
Edictum capituli populo 197. a
Edictum Cassiodori senat. 205. b
Edictum de pretiis custodiendis Rauenna 181. b
Edictum in peruasores 150. b
Edictum per prouincias 179. b
Edictum pretiorum per Flaminiam 181. b
Edictum Theoderici regis 29 a. 13. a
Edictum propositum 169. a 206. b
Edictum in senatu recitetur, ac proponatur 152. a
Edictum quo populi electio confirmatur in quinquennium 168 b
Edictum triginta diebus in conuentibus promulgetur 152. b
Edicti regij vis 152. a
Edicta generalia 150. b

* Edicta per prouincias mittebantur 75.b
Edictorum regiorum quæ ratio 150 b
Edicta Theodorici confirmatur 148.a
Educatio filiorum mollis 25 a
Educatio liberorum 154.a
Educatio sub optima matre 40 b
Egentes leuare, regium est 33.b
Egenti similis, quis 112 a
* εἶδος, ἰδέα, formæ 36.a
Electio Episcopatus 130.b
Electio magistratus idonei 178 a
Electio Papæ absque pecunia 149 b
Electio Principis 153.b
Electio pura & simplex 150 a
Electio Regis Gotthorum 157 b
Elementorum contrarietas, & societas 34 a
Elephantum vita diuturna, eorumque gratitudo. 170 a ruina ibid.
Elephantum in bellis vsus 170.b
Elephantum æneorum signa 170.a
Eligendus vnus, cui reliqui pareant 117.a
Elogium vrbis Romæ præclarum 60 a
Elogia magnifica 39.a
Eloquentia 132.b.133.a.160.a. eius actio.58.b. laus 129.b.160.a. vis. 49.b.96.a
Eloquentia aui Argolici, 42.b
Eloquentia grata & iucunda 129.b
Eloquentia in quæstore 130.b
Eloquentia Romana 153. a. ea nihil suauius 160.b
Elysij campi 36.a
Emendatio malarum rerum 48.b
Emolumenta cur iudicibus à principe data 108.b
Emphyteusis à negligente reuocata 27 b
Emptio specierum principe comparante 202.a
ὁ ἐπαγόμενος 50.a
Encomium indulgentiæ 189.a
Enricus 89.b. * 54.b
Enses Vulcani 75.a
Enthecæ aulicæ 192.b
Eoa legatio 90.a. lingua. 74.a. tyros. 2.a
Eoum culmen 174.b
Eous populus 116.b
Ephesi templum Dianæ 114.a
Episcopatus 149.a. eius electio 130.b
Episcopus 148.b
Episcopus falsò accusatus absoluitur 5.b
Episcopi, venerabiles viri 163.a. spiritales parentes. 176.a. animæ veri parentes, sanctissimi ibid.b
Episcopis data innocentiæ administratio 176.b
Epistolæ canonicæ 185.a
Epistolę committi omnia non possunt 1.b
Epistolaris breuitas. 171.b. gratia. 172.a. series. 167. a. sermo. 1.b
* ἐπιστολικὸν δωτίον 49 b
* ἐπώνυμος 73.a
* per Eponymos, anni Athenis numerabantur ibid.
Epulæ audiendi 36.a
Equi abacti 139.b
Equi ad continuos cursus constituti 13.a
Equi cursuales publicis vsibus inseruiant 72 a
Equi desultatorij 55 .a
Equi publici 31 b
Equorum cursus clamoribus incitatur 7.b
Equorum bonorum descriptio 57.b
Equorum greges 4.b 113.a
Equina armenta 138.b
Equinum exercitium 91.a
Erebus 92 b
Ericius 91.a
Erogator obsoniorum 396.a
Errantium votum improbatur, quanquam iis aliquid permittatur 30.a
Error alienus cautum reddere debet, non sequacem 108.a
* Error consensui aut iudicio aduersatur 51.b
Erroris verecundia non formidanda 95.b
Eruditis vitanda rusticatio 139.a
* Ethicus histor. 62.b
* εὐαγγέλια ὕδατι 74.a
Euangeliis sacrosanctis mediis 61.b
Euclides 19.a 109.b
Euectio ipso diplomate 77.a
Euectiones publicæ 181.a
Eugenes 133.a
Euocatio honoraria 45.b.85.b
Euocatoria 118.b
Euripus 55.b
Eustorgius, Episcop. Mediolanensis 5.b. 31.a
Exactio geminata 89 b
Exactio binorum & ternorum 41.b
Exactio prouinciarum 130.b. tributorum. 105.b
Exactio quæ probatur 195.a
Exactionum tempora 191 b
* Exactor publicus, fideiussore idoneo non satisfaciente, non tenetur 51.b
Exactores 28.b 89 a. & alibi
* Exactores tributorum, regionis communes hostes vocat Chrysostomus 56 a
Exactorum fraudibus occurritur 88.b

Exceptio ſingularis 73.a
Exceptio perſonalis non affert præiudicium publico 31.a
Exceptorum primicerius 185.a
Exceſſus 163.a
Exceſſus cur in initiis comprimendus 62.a
Exceſſus in formidine, quando 3.b
Exceſſus intolerabilis, quis 64.a
Exceſſus præcedentium quando corrigitur 133.b
* Exconſul 67.b
Excubantes perſonæ 101.a
Excubantium ordines 116.b
Excubiæ forenſes 160.b palatij, ſeu Palatinæ 91.a 99.b
Excubiæ laborioſæ 187.a
Excubiæ tyrannorum 184.b
Excubiarum priuilegia 117.b
Executio 151.a
Executor 5.b 148.a. 192.a
Exemplum commune omnium gentium, parere principi 38.b
Exemplum imitandum 3.a
Exemplum iudicij firmi 43.b
Exemplum prauum ne fiat iudex 9.a
Exemplo peccatur 163.a
Exempla præmiorum virtutes nutriunt 26.a
Exempla quorum ſequenda 108.a
Exemplis vſi peſſimis, pœnis arceantur aſperis 27.b
Exercitatio cauſarum, dicendi 382.a
Exercitatio, rerum magiſtra 17.a
Exercituales expenſæ. 51.a.b 85.a
Exercitualia, vel pacata ſeruitia 114.b
Exercitualis vir 175.a
Exercitus 165.a
Exercitus euocatur 85.a
Exercitus ieiunus diſciplinam ſeruare non poteſt 61.a
Exercitus tranſiens, dum irrigat, opprimit 68.b
Exercitus annona 79.b
Exercitus & prouinciarum cura 25.b
Exercitus comparato quid prouidendum 78.b
Exercitui impenſus ſumptus ibid.
Exhibitio voluptatum ſub quadam diſciplina moderanda 111.a
Exilium ſex menſium 52.b
Exotomis 172.b
Exormiſton, inter piſces regium genus; eiuſ[illegible] deſcriptio 198.a
Exoticus 154.a
Expeditio 9.a 381.b
Expeditę ſarcinulæ 382.a
Expeditio Sirmienſis 127.a. Gallicana ibid.b
Expeditionis tempus indicitur 11.b
Expenſa rege digna 35.a
Expenſæ 191.b. & alibi paſſim
Expenſæ Conſulatus 99.b
Expenſæ exercituales 51.a.b. 85.a
Expenſæ litis 151.a
Expenſæ quæ probandæ 23.b
Expenſarum paginæ ibid.
Experientiſſimus vir 202.b. 204.a
Expertis creditur 83.a
Expoſtulatio de Regis Geſaleci iniuriis 92.b
Ex primarijs. 37.a
Ex principibus 30.b
Exteri beneficiis publicis etiam obligandi 195.b
Extraneus non habendus, qui bonarum artium eſt alumnus 49.a
ab Extraneis laudari 165.b

F

FAbricæ 202.b. vnde primùm. 109.b
Fabricæ artifices 109.b
Fabricæ cadentes 170.a publicæ 48.b
Fabricæ Romanæ 66.b. 73.b. Romuleæ. 110.a
Fabricæ Romanæ ciuitatis 10.a
Fabricæ ſeruatæ Theoderici cura 11.b
Fabricarum inuentores Cyclopes 109.b
Fabricarum mira effecta 19.a.b
Fabricarum & operarum publicarum ratiocinia 10.a
Fabricarum ſeptem miracula 114.a
Fabricis arbores noxiæ 110.b
Fabricis deputata pecunia 32.b
Fabricula, agelli nomen 137.b
Facies ciuitatis ornanda 121.a
Facies imperij decora 109.a
Facinus auctores ſuos ſequitur 24.a. 51.b
* Facinora qui patiũtur, delinquere videntur 63.b
Facultas ædificandi 66.b
Facultatibus alienis parcendum 82.b
Facultates abſentium injuriis obnoxiæ 8.a
Facultas regnantis quando ditior 8.b
Facta debentur abſenti 177.a
Facta iuſtitiæ 191.b
Factiones Praſinæ & Venetæ. 10.a. Praſinorum & Venetorum 55.b
Factionum colores quatuor 55.a
Facundia 91.a
Facundia armata 128.b
Falcatoriæ naues 27.b
Faleræ 104.b
Falſo credi non debet contra fidem publicam ſupplicanti 52.b

Fama loquax 90.a
Fama Regis quando proficit 10 b
Famæ aulicæ insignia penes quæstorem 130.b
Famæ comas per aperta distendere 76.b
Famæ commodum pulchrum 79.a
Famæ consulendum magistratui 108.a
Famæ restitutio 53.a
Famæ studens se iudice nititur 99.a
Famam affectans pecuniam neglexit 42.b
Famam vnde captat humanitas 17.b
Fama viuit, qui moritura contempsit 126.b
Fames 59.b
* Fames Castrensis omninò miserrima 59.b
* Fames per vniuersum 76.a
* Famis tempore omnia cariùs vendi 58.a
* famem expellere, depellere ibid.
Familia Balisiana 152.a
* Familiæ columen. 73.a
Familiæ & Senatus decor 39 b
Familiare hominibus extolli, cùm se norunt æstimari 156.b
Fasces 83 a. 93.b. 99.b. 104.b. quo verbo passim Cassiodori vtitur
* Fasces & secures habere 64.b
Fasces iudicum 191.a
Fasces laborioſi 113.a
Fasces nati è fascibus 7.a
Fasces Romæ vrbis, vbi honores perpetuò 17.b
Fascibus obedire 132.a
Fasti 20.b
* Fastis dare nomen 64.b
Fastidiantur vltrò oblata 155 a
Fastidioſus accipiendi 381.a
Fastiditas 108.a
Fastidium, vnde 119.a ex copia. 154.a
Fastidium præbet omne quod satiat 45.b
Fauces ciuitatis 217.b
Fauete linguis 18.a
Fauentina ciuitas 78.a
Fauentinum territorium 137.b
Fauor & studia populi 107.a
Fauor populi in auguratione Regis Athalarici 125.b
Fauor pro laborantibus 5.b
Fauor testamentorum 83.a
Feneſtratæ ianuæ 178 b
Fellitis sensibus 381.b
Felix Cassiodori coadiutor 173.a
Feræ 138.b
Feræ copulam suam defendunt 16.a
Feræ cubilia quærunt pro temporis qualitate 54.a
Feræ erratiles ad cubilia dumosa festinant 10.b
Ferias dare laboribus 381.b
Feriatus gladius 150 b
Ferocitas gentilis 26.a
Ferrariæ 47.a
Ferrariæ venæ 46.b
Ferrum auro imperat ibid.
Ferrum incruentum 107.b
Ferrum virum transit 381.b
Ferri expolitio & temperatio 74.b
laus, & vsus maximus 46.b
vsus ad agriculturam 193.b
Ferrocinctus 45.a
Fideiussio 24 b
Fideiussor 139.a
Fideiussoribus committere 177.a
Fides, citiſque laus 90.b
Fides canonicaria 41.b. publica. 201 b
Fides neſcit cum morte deficere. 75.b
Fides referendarij 103.a
* Fides suadenda, non imponenda 53 a
Fidem constantia probat 46.b
Fidem frangenti, &c. 141.b
Fidem non fallere 164.b
Fide princeps obligatus populo ibid.
Fiducia sui audientes homines facit 21.b
Figulinarum concessio 28.b
Figulini ibid.
* Filius omnis non est hæres 59.a
Filius paterni regni successor 123.a
Filius patri in quæst. succeſſor 75.b
Filius per arma 58.a. 122.b. 126.b
Filij similes parentibus 154.a
Filiorum mollis educatio 25.a
Finium regundorum 56.a
Firmum quid esse debeat 61.b
179.a
Fiscalia onera. 49.a. 68.b. 105.b. 186.b
Fiscalia tributa 26.b
Fiscalis calculus 9.b
Fiscus Gothorum 194.b
Fiscus illatio
* Fiscus nouissimum locum occupat in succeſſiõ. ab intestato 65.a
Fisci actiones à Gratiano crematæ 382.b
Fisci commoda 69.a
Fisci compendium legale seruandum 9.b
Fisci damno quæ proficiunt 12.a
Fisci mala causa 11.a. quando 382.b
Fisci nomine propoſita 67.a
in Fisci rebus moderatio 9 b
Fisci rebus præficitur idoneus 10.b
Fisco applicantur proscriptorum bona 67.a
Fisco cedunt caduca 84.b
Fisco præfecti moderatus animus 10.b
Fisco vindicatæ casæ 62.a

ad Fiſcum qui debent eſſe deuoti ibid.
Fiſtula vacua 178.b
Fiſtularum vbera 110.a
Fixi tituli Principis 78.a
Flagitium,paucorum damno vindicandum 87.a
* Flagitium rei militaris à multis admiſſum, ſortitione in multos animaduertendum 63.b
Flaminia via 200 a
Flumina nauigera non impedienda 82.a
Fluminis incommoda,& vtilitas 68.a
Fluuij puluerei 73.a
Fœcunditas herbarum lactarij montis 181.a
Fœlicitas beatorum,& harmonia 36.b
Fœlicitas in Deo ſola quærenda ibid.
Fœlicitas Principis, ſubditos habere honeſtos & morigeros 54.a
Fœlicitas ſine inuidia,magnum 39.b
Fœlicitatis eſt,damnum non afferre 78.b
Fœlicitatis genus 181.b
Fœliciter ſapit,qui alterius periculo ſapit 134.a
Fœmina illuſtris 68.b
Fœmineus ſexus,mutabilis 24.a
* Fœminis ad ſcelera vires ſunt 63.a
Fons mirabilis 139.b
Fons limpidiſſimus deſcribitur 140.b
Fontis calidi deſcriptio 34.a
Fontis miraculum 34.b.139.b.140.b
* Fontis os,caput 54.a
Fontes vitrei 88.b. rubicundi 2.a
Fontium vena,vitalis 25.b
Forenſis cod.i.ſtudij 382.a
Forenſe gymnaſium 133.a
Forenſes excubiæ 160.b.literæ 187.a
Foriulienſis ciuitas 205.a
Forma & iudicium animi 379.b
Formæ dignitas 40.b
Formæ.i.aquæductio 88.b. * 67.a
Formæ aquarum 110.a
Formæ Geometricæ 56.a
Formæ Romanæ 110.a
* Formæ,pro ædificio & ſtructura 56.a
Formarum aqua 48 b
Formarum inundatio 57.a
Formarum ſeruitium,& prouiſio 48.b
Formarum vrbis comitiua commiſſa 110.a.b
* Formulæ dignitatum quo ordine lib. vj. deſcriptæ 64.a
Formula ad commendandos Comiti principes 116. b
adhortationis ad Cancellarios & iudices 190.b
ad Præfectum prætorio,&c. 122.a
ad Præfectum vrbis de architecto faciendo 113.b
ad Præpoſitum de armorum factoribus 115.a
ætatis veniæ 120.a
Formula binorum & ternorum, ſi per iudicem agantur 115.a
ſi per officium ibid.b
Formula Clariſſimatus 119.b
Formula Comitis Archiatrorum 104.a
Comitiuæ honorum ſcientiæ ordinis diuerſarum ciuitatum 116.b
Comitiuæ formarum vrbis 110.a
Comit. Gotthorũ per ſingulas prouincias 108.b
Comit. inſulæ Curritanæ & Celſinæ 114.a
Comit. Neapolitanæ 106.b
Comitiuæ patrimonij 98.b
Com. portus vrbis Romæ 111.b
Comit. primi ordinis vacantis 100.b
Com.priuatarum 98.a
Comitiuæ prouinciæ 107 b
Comitiuæ Rauennatis 113.a
Comitiuæ Romanæ ibid.
Comit.ſacrarum largitionum 97.b
Comi.Syracuſanæ ciuitatis 106.a
Formula commeatalis ad tempus 119.a
commonitorij &c. 115.b
conſularitatis 104.b
conſulatus 93.b
curæ Palatij 109.a
curatoris ciuitatis 112 b
Formula de armorum factoribus 114.b
de Comitiua principis militum 107.a
de competitoribus 121.a
de cuſtodiendis portis ciuitatis 117.a
defenſoris cuiuſlibet ciuitatis 112.b
de matrimonio confirmando, & liberis legitimè conſtituendis 120.a
de præpoſito calcis 114.b
de referendis in Senatu magiſtris ſcrinij 101.b
Ducatus Rctiarum 109.a
Formula edicti ad Quæſtorem 120.b
cuocatoria,quæ petenti conceditur 118 b
cuocatoria,quam princeps dirigit ibid.
Form. honoratis poſſeſſoribus & curialibus 117.a
honoratis poſſeſſor. & curial. ciuitatis Neapolitanæ 107.a
Formula illuſtratus vacantis 100.a
Form. legatorum gentium diuerſarum 118.b
Formula Magiſteriæ dignitatis 96.b
Magiſtri ſcrinij, & Comitiuæ primi ordinis 101.a
Formula Notariorum 102.b
Formula Patritiatus 94.a
Præfecti annonæ 103.a
Præfecti prætorio 94.b
Præf. vigilum vrbis Rauennatis 111.a
Præf. vigilum vrbis Rom. 110.b
Præfecturæ vrbanæ 95.b

Præſidatus 108.a
Principatus vrbis Romæ 117.a
Principis Dalmatiarum 116.a
probatoriæ cartharíorum 120.b
Formula,qua cenſus releuetur &c. 121.a
qua conſobrina legitima fiat vxor 121.b
Quæſturæ 96.a
qua moneta committitur 118.a
qua per codicillos vacantes, proceres fiant 99.b
Formula rectoris prouinciæ 105.b
referendariorum 102.b
reſtituti minoris 68.b
Form.ſpectabilitatis 119.a
Form. Tribunatus prouinciarum 117.b
Tribuni voluptatum 112.a
tuitionis 119.b
Formula vicarij portus 116.a
vicarij vrbis Romæ 102.a
Fortitudo & æquitas Gotthorum 116.b 206.a
Fortitudo ſub otio nulla 11.b
Fortuna mutatur cum dominis 21.a
Fortunæ ludus 380.b
Forum Mediolanenſe 133.a
Forum rerum vænalium 165.a
Forum Romanum 129.a
Forum Traiani 110.a
Fora 42.b
Franci victoriis nobilitati 174.b
Francorum & Gotthorum certamina 127.b
Francorum gens reſes 37.a
Francorum Rex 35.a
* Frater,fraternitas 68.a.b
Frater in honore fratri ſuccedens 131.b
Frater principis 105.b
Fratris percuſſor pellitur finibus prouinciæ 9.b
Fratrum concordia 131.a
* Fratrum ſimilitudo gratiam conciliat 73.a
Fraus intoleranda 196.b
Fraudes fieri legibus quando maximè nõ permittendum 30.a
Frigidum & ſiccum contraria frugibus 204.b
Frons,animi index 130.a
Fructu laboris non fraudandus induſtrius 27.b
Fructus induſtriales 198.a
Fructus laborum dignis impartiendi 4.b.5.a
Frumentarij coacti vendere 144.a
Frumentum 177.b
Frumentum ex publico horreo Venetis & Liguribus ob famem datum 168.b
Frumentorum copia primùm prouinciæ prodeſſe debet 14.b
Frumentorum inuentrix Ceres 103.b
Fruſtratori neganda dilatio 77.b
Fugaces artes & præſtigiæ 111.a
Fugitiui dominis reſtituuntur 51.b
Functio 179.a.191.b &c.
Functio tributaria 202.a
Fur nocturnus 111.a
Fures ſtatuarum 113.a
Furum nomen odioſiſſimum 111.b
Furor inſtantia plerunque præcipitat 37.b
Furoris genus 179.b
Furores vitiorum 176.b
Furta 89.b
ad ea quæ inuitent 113.a
Furta futura prohibere, aut commiſſa concludere 111.a
Furta non ſentiunt cadauera 98.b
* Furtum indicanti præmium proponitur 53.b
Fuſilis artis laus 113.b
Fuſtuaria ſupplicia 142.a
Fuſtuaria vlcio 140.a
Fuſtuarium ſupplicium 61.a.181.b

G.

GAlatæa 36.a
Galli pecuniam ad metalla tranſtulerunt 118.a
è Gallis Romani magiſtratus 22.a
* Galliæ à Francis oppreſſæ 55.a
Gallica lingua 129.a
Galliæ prouinciæ index præficitur 43.b
Gariſmatia & piſcinæ 202.b
Gazæ Neptuniæ 144.b
Gazetum viaum 197.a
Gemmatum tribunal 106.b
Generalitas 9.a.b. verbum Caſſiod. vſitatiſſ.
Generalitatis teſtimonium 32.a
nec Generatio extranea,nec ætas ſuſpecta 123.a
Genere clarus,ſplendeat dignitate 25.b
Generis claritate qui prædicantur, non relinquendi inglorij 21.a
Generis dignitates elaboratę longa ætate 39.a
Generis & ingenij laus 25.b
Generis neceſſitudine nobis iuncti,præferẽdi 193.a
Generoſi animi eſt,optare quod ſummum eſt 26.a
Generoſos viros quid deceat 69.b
Genialis thori diuiſio 151.a macula 16.a
Genialis thori reuerenda ſocietas 23.b. * 51.b
Geniatus conuiua 18.a.384.a
Geniatus indutus 105.b. officium 95.a
Genius,geniatus,degeniatus 384.a
Genius maternus 174.a
Genius ſocialis principis 174.b
Genius dignitatis 115.a. iudicis 116.a. pacis 127.a. patritiorum 128.a
Genſericus truculentus 4.a
Genſimundus Gothus 126.b
Gentibus ſuſpectis præeſſe,difficile 109.a

Gentilis feritia 206.a
Genus quoddam recti propositi ab æqualitate discedit 193.a
Geometria à Chaldæis, eiúsque laus & vsus 56.a.b
Geometra qui eligendus ibid.
Gepidæ 78.b.79.a
Gericus populus 171.a
Germen Senatorium 70.b
Getulus literarum 38.b.144.a.168.a.203.a * 50.b
* Gizerici testamentum 61.b
Gladius conditur, vbi aurum sumitur 107.b
Gladius procinctualis 171.a
Gladij ius ad quos 107.b
Gladium ferreum primus produxit Belus 13.b
Globi 127.b.134.a. fumiferi 144.b
Gloria magna, suæ virtutis habere testes principes, ciues laudatores 5.a
Gloria nulla, vbi fortitudo non habet sui probandi spatium 11.b
Gloria principis, si nulla decrescunt 34.a
gloria regni, quæ 131.a
Gloria singularis, & ciuitatis Romæ affectus 103.a
Gloriæ hæreditas 122.b
Gloriæ principalis materia 52.b
Gloriam qui appetit, laborem non detrectat 11.a
Gloria parentum excitamur 153.b
Glorioſus. vox vſitatiſſ. Caſſiodoro
Glorioſa merces 150.a. familia 157.a nomen 154.a. obſequium 174. a. 189.a. ſtudia 152.b. commodum 180.b
Glorioſi domini 156.a. principes 165.b
Glorioſe quod geritur, fine temporis non tenetur 21.b
* γνωτία, quid, & vnde 58.b
Gotthi erant in aliena religione 130.b
Gotthi gentiles Danubij 134.a
Gotthi pugnaces 11.a
Gotthorum & Francorum certamina 127.b
Gotthorum & Romanorum ius commune 26.b 43.a. 116.b. 124.a.
Gotthorum fiſcus 9.b
Gotthorum fortitudo 206.a
* Gotthorum gens perfida, at pudica 55.b
Gotthorum genus, Hamale cognominatum 379.a
Gotthorum in eligendis Regibus mos 171.a
Gotthorum iuſtitia, & laus 46.a
Gotthorum ortus 156.a. ſedes 46.a. 55.b
Gotthis ætatem legitimam facit virtus 16.b. 383.b
à Gotthis profligati Burgundiones 206.a
Gotthos cur Romani amare debent 108.b
Græca doctrina facta Romana per Boetium patricium 19.a
Græcæ literæ in Conſulari viro 21.a
Græca vina 192.b
Græcia diues 126.b. facunda 384.a. ingenioſa 192.b 381.a
Grammatica diſciplina 56.a
Grammaticæ laus 152.b
Grande, procerem eſſe: grandius, de proceribus indicare 95.b
* Gratia conſultæ cædi non fit 56.b
Gratia dulcior quando 172.a
Gratia honoris, qualitatis, ciuilitatis, claritatis, dignitatum, celeritatis 380.a. 381.b 383.a
Gratia odioſa, χάριτες ἄχαριτες 380.b
Gratia terrena 32.a
Gratitudo Elephantis 170.a
Gratulatio nuptiarum 162.b
Grauaſiani 69.a
Graue nemini videri debet, quod ad vtilitatem publicam comparatur 82.b
Grauitas Cenſoria 121.a. Romana 163.a
Grauius percutit, qui blandiendo graſſatur 196.a
Greges aquatiles 144.b
* Greſſibus varicatis 65.a
Griphes 143.a
Grues, & earum ſolertia 72.a. & concordia 142.a
Grues literarum figuras monſtrant 129.a
* Gudelina, Theodahadi vxor 74.b
Gundibaldus, Theoderici gener. 50.b. à Clodoueo victus 50.a. Burgundionum Rex 54.b
Gymnaſium, pro exercitio 154.b
* Gymnaſium Eleaticum Athenis 58.a
Gypſoplaſtes 109.b

H.

HAbitare benè, magna voluptas eſt 109.b
Habitatio Romæ 45.b. 59.b
Hamale, cognomen generis Gotthorum 379.a
Hamalus ſanguis 69.a. genus 92.a. 129.b. vide Amali
Hannibal ſe veneno perdidit 53.b
Harmonia beatorum ac fœlicitas 16.b
Harmonia ſtellarum ibid.
Harmoniæ vis 35.b
* Haſtæ rectæ ferendæ, fructibus illæſis, ſeruitutis ius vnde tractum 63.a
Hebdomas reciproca 55.b
Hectoris cadauer à Priamo ſepultum 28.a
Heliodorus, Caſſiodori conſanguineus 4.a
Helis, Aſiæ ciuitas 55.a
Helladius 10.a. 14.a
Hellen, Græcorum auctor 129.a
* Helleuiſmus, ſeu Iudaiſmus 68.b. 73.b
Hemiſphærium 91.b
Henricus ſenex 38.b

Herbarum fœcunditas 181.a
Hercules 74.a.quid ei Antiquitas tribuerit 5.a
Herculis Basilica Rauennæ 5.a
Heres imperij 155.b.regni.125.a
Heredes filios qui relinquit, quodammodò putatur mortuus viuere. 123.b
Heredes nouos substantia paterna extollit semper 21.a.
Hereditas gloriæ 122.b
Hereditas non tantùm patrimoniis, sed & virtutibus addita 154.a
Hermulis funibus 55.a
Heroicum melos 36 a
Heruli 38.b.58.a 71.b
Histriones 54.b
Histrioni solidus per mensem datus 23.b
Histrionum vita vaga 112.a
Holcades 62.b
Homicidij crimen,in hominis salute peccare 104.b.
Homicidij facinus primus detestatur auditus. 15 b
Homicidij reatus 92.a
Homo commutabilis 119.a
Homo dualitate constat 176.a
Homo honoribus alter non fit,sed modestior 100.a.
Homo naturæ suæ discrepans 25.a
Homini suo 159. b. *.i domestico & clienti 74.a.
post Hominem bona durant 21.b
Homine superstite,perit hominis corpus 91.b
* in Homine virtus spectata,non ætas 70.a
Homines gloria excitantur 8.a
Hominum culpas excidio fabricarum vindicare 70.b.
Hominum cura 54.a
Hominum mos,occasiones repentinas ad artes ducere 2.a
Hominum obscura salus 104.a
Hominum pietas debet esse maior, quàm auium 25.b.
Hominum vita vera,quæ 88.b
Hominum vota perficere,cuius est 81 b
Hominibus familiare se extolli, cùm se norunt æstimari 156.b
Homonsiani in Italia 75 a
Homusæ 74.a
Honestas cùm peruenit ad præmium, desiderabilior 7.a
Honestas ex se obtinet suum pretium 2.b
Honesti laboris præmium,dignitas literarum 7.a
Honor ex commendatis interdum acquiritur 17.b.
Honor ex honore,vt fasces ex fascibus nati 7 a
Honor reuocationis 119.a
Honor sacerdotalis 63.a
Honor secundi ordinis 116.b
Honor vicinus illustribus 100.b
Honos absque molestia ibid.
Honos alit artes 26.a
Honos Apostolicæ sedis 136.a
Honos delectabilis 100.b
Honos muneris Quæsturæ ibid
Honoris animos exæquare magistratus debet 14.a
Honoris locus tantùm meritis comparandus 99.b.
Honorem meritus honore labor. 7.a
ad Honorem qui peruenit merito , cessare tamen & quiescere non debet ibid.
Honore dignus magistratus 117.b
Honore maiore qui cumulandi 30.b
Honores clarum reddunt ,quem vita commendat 100.a.
Honores dignis impendendi 7.a
ad Honores idonei prudenter legendi 83.b
qui promouendi 185.a
ad Honores se comparant benemeriti 64.b
Honores sapientia sola meretur 100.b
in Honoribus dandis habenda ratio 162.b
Honoribus digni à principe donati 145.b
Honoribus homo alter non fit 100.a
Honoribus qui digniores 108.a.135.b
Honorata frequentia publicam faciem lætam reddit 40.a
Honorati 26 b.54 a. & multis locis aliis.
Horologium 19.b
Horologia dono missa ad Hunnibaldum 18 b. 20 a 50.a.54.a.
Horreum Paulino donatum 47.b
Horror pœnarum ademptus ,non potestas 110 b
ab Hospitibus definita pretia exigenda 182.a
Hostilienſis locus 31.b
Hostis habendus,quis 200 a
Hosti occurrendum 9 a
* Hulderichus Hērici & Hēserico prognati filius, mitis 64.a
Humanitas subter annexa 118.b
Humilitas gloriosa in principibus 92 b
Hydraula 57.a
Hydrontinum mare 1.b
Hyemale mustum 193 a
Hyrummetricus 56.b

I.

IActantia odiosa in mediocribus 92.b
Iambicum melos 36.b
Ianuariæ Calendæ, & strenæ 56.a

Iastius tonus 35.b
Idoneus 122.a.169.a
Idonei damna vix sentiunt 113.b
Ieiuna sterilitas 202.a
Ieiunia 175.b
Ieiunus defensor inualidus 51.a
Ieiunium indictum 176.b
Ignauiæ culpa non est in eo quem calamitas excusat 88.a
Ignauiæ ne se dedant milites 85.b
Ignoti nulla cupido 172.a
Illatio vox Cassiod. vsitatiss.
Illatio trina 29.a. tertia. 186.b. &c.
Illationes annonæ 199.b
Illationes fiscales ibid.
* Illationes fisco tribus pensionibus soluebantur 75.a.
Illationum onera potentiores non transferant in tenuiores 28.a
Illustratus honore cinctus, Cassiod. auus 4.a
Illustratus codicillares 102.b
Illustratus vacans 100.a
Illustribus vicinis honor 100.b
Illustris fœmina 68.b
* Illuuies, gurgites fœdæ 53.b
Illyricum 174.b
Imago principum 105.a. cur sculpta in numismate 97.b
Imago verior in hærede filio, quàm in statuis 123.b.
Imago verior, quæ viuit in posteris ibid.
Immuniras census data 65.a
Immunitas Ecclesiæ reb. à Theoderico præstita. 12.a.
Immunitas Ecclesiarum 31.a
Immunitas tertiarum 26.b
Impensa circa vsus publicos 31.b
Impensæ boni principis ad quid 13.b
Impensi iudices 101.a
Imperandi disciplina, quæ 146.a
in Imperante pernicioſa tenuitas 9.b
Imperantium potestas non semper attendenda, sed ius victoriæ 10.b
Imperator bonus è bono milite factus 206.a
Imperatoris famulo ægro curari iubentur alimenta 181.a
Imperatoris colloquium 45.b. * 55.a
Imperatoris est, optimum quemque ad magistratum legere 7.b
Imperatoris est, præbere assensum his qui iusta petunt 8.a
Imperatori commendatur negotium Ecclesiæ Rauennæ. 164.a
pro Imperatore soluenda vota 158.b
Imperitia inflatur aura superbiæ 22.a
Imperitia medendi 104.b
Imperiti ferè non sunt audaces 33.a
Imperium floret iustitia 6.b.49.b
Imperium in minimis non violandum 24.b
Imperium Italiæ & Orientis concors 1.b
Imperium non est graue boni principis 60.a
Imperium quibus vnus est, vnum debet esse viuendi votum 108.b
* Imperiũ si in paruo contemnitur, in omni parte violatur 51.b
Imperij decora facies 109.a
Imperij heres 155.b
Imperij nouitas ipsum Dominum interdum negligere suadet 2.b
Imperij rectè administrati signum 80.a
Imperio principis iusti qui non paret, odium sibi excitat 180.a
sub Imperio boni principis omnium fortuna proficiat 23.a
Impretiabile munus 144.b
Impretiabilis res 57. b. notitia literarum 174.a
Impor unus patricius 40.b
Impunitas non negligenda 86.b
Impunitas non permissa 516.a
Inabolitus 70.a
Inane magnum 204.b
Inania verborum populorum 382.a
Inauarus arbiter 2.b. iudex. 99.a
Incinctus 101.b
Inciuiles, qui 38.b
Inciuilitas 61.b
Inclusio 165.a
Inclyta fama in prælijs 167.a
Inclytus pater 175.a Theodericus 171.a
Incommodo lætari alieno 184.a
* Incorporari 47.b
Incruentum ferrum 107.b
Inculpatus iudex 155.b
Indagatio 10.b
Indago. ibid. studiosa 382.a
Indeprehensibile, indemutabile 384.a.
Indeuotus 101.a
Indeuoti tribularij 191.a
Indicis præmium 33.a
Indictio prima 8.b. & alijs locis infinit.
Indictio prima, secunda, & tertia 46.b
Indictio tertia 17.b. &c.
* Indictio quarta, vel sexta 50.b
Indictio quarta 21.b.42.b. &c.
quinta 128.b.146.b.147.b
sexta 131.b.132.b.133.b
octaua 80.a
decima 188.b

duodecima

duodecima 153.b.155.b.&c. *.74.a
decima tertia 60.b.&c. *74.b
decima quarta 194.b
decima quinta 104.b
Indictionum tributa 62.a.*74.b
Indictitia onera 80.a
Indigentia fugienda,quæ ſuadet exceſſus 9.b
Indigentia nulla ſi eſſet, nulla largitio laudaretur 205.b.
Indigna poſteritas laudes antiqui generis abnegat 40.b
Indigni animi 381.a
Indiſciplinatio 108.b
Indiſcreta terræ facies 56.a
Indiſputabile teſtimonium 202.a
Indubitata nobilitas 79.a
Inducię debitoribus datæ 33.b
Inducię quatuor menſium 45.b
Inducię ſeceſſus ab vrbe in octo menſes 72.b
Inducię tributi 191.b
Indulgendi tempus 189.b
Indulgentia 7.b.33.a.189.a. *76.a
Indulgentia dimidij tributi 205.b
Indulgentia functionis augmenti 146.a
Indulgẽtia principis in prouehẽdo ad honores 7.b
Indulgentia principis non reſpuenda 33.b
Indulgentia principis,ſterilitati ſuccurſum 205.a
Indulgentia tributorum 49.a.51.a.194.b
Indultum principis 121.b
Indus rex argentum reperit 67.b
Induſtriales fructus 198.a
Induſtria ſapientiæ amica 103.b
Infantia criminis punienda 80.b
coërcenda 89.a
Infantia deſtituta recurrit ad principem 70.a
Infantia purpurata 125.a
Infantiæ non ſuccurrere,pudoris eſt iactura 70.b
Infulæ cani honoris 40.a.comitiuæ priuatarum 42.b. curules 21.a
Infulæ dignitatis 7.a.94.b
Infulæ præfecturæ vrbanæ 42.a.vrbanæ dignitatis 145.a
Ingenium bonum 145.a
* Ingenium duabus curis non occupandum 153 b 72.b.
Ingenium Elephantis 170.b
Ingenij & generis laus 25.b
Ingratá obſcura,dilecta præclara 40.a
Ingratitudinis næuus 78.a
Inhonorus 22.a.154.b.178.b
Iniquum eſt,quod delectat iratum 60.b
Initiis malis occurrendum 38.b
Iniuria grauis ab eo,à quo non expectabatur 92.b.
Iniuria menſuram non quærit 24.b. *51.b
Iniuria omnis deteſtabilis 65.b
Iniuriatus 170 b
Iniuſtitiæ genus 194. a
Innocentia non opprimenda 64.b
Innocentia obrueretur,ſi laxaretur audacia 68.a
Innocentiæ adminiſtratio epiſcopis data 176.b
Innocentiæ præmium 33.a.profeſſio.60 b
* Innocens nemo alieno debet odio laborare 51.b
Inolita conſuetudo 46.a
Inopia non à ſterilitate,ſed mora hominum 15.b
ex Inopia iuſtitiæ,cauſarum copia 152.b
Inopibus parcendum 194.b
Inquiſitor 102.b
Inſcriptiones 102.a
Inſecutio 171 b.inſecutor.140.a
Inſepultus 27.b
* Inſidiæ,pro dolo 60.a.67.a
Inſignia aulicæ famæ penes Quæſtorem 130.b
Inſignia bellica 87.b. Conſularia. 94.a
Curialium 22.a.dignitatis 104.b
* Inſignia magiſtratus,qualia 64.a
Inſitio 101.b
Inſolentia militum arcenda 106.a
Inſonantium manibus 381.b
Inſontes vindicandi 150.a
Inſpector 129.b.168.a
Inſtitutionibus eruditus 80.b
Inſtitutor 130.a
Inſtructor parietum 109.b
Inſulæ fortunatæ 199.a.Oceani 75.a
Integritas cum fraudibus non miſcenda in negotiando 6.b
Integritas iudicis 23.a
Intendere 379.b
Interdictum vnde vi. 69.b
* Interdicta,annalia 60.b
Interpretium 29.b
Intimari 141.b
Intrare cogitationes 9.b
Introitus gentilis 22.b
Intybi 198.b
Inuaſa reſtitui oportet 70.a
Inuectatio 90.b
Inuentores fabricarum Cyclopes 109.b
Inuentum literarum 129.a
Inuenta maiorum laudantur 111.b
Inuenta veterum tuenda 106.b
* Inueſtitura quomodo fiebat 57.b
Inuidia 69.b 383.b
Inuidia bonos inſectatur 169.a
Inuidia eſt, vicinos à vicinis non iuuari in malo communi 39.a
Inuidia maximis rebus amica 32.b

Inuidioſum eſt queri,quem reuereri par eſt 71.a
Inuitis quod imponitur ſupra vires,onera,non honores ſunt 94.a
Inuitis quod optari meretur,non eſt imponendum 69.b.
Inuſco reddita valetudo 4.b
Ioannes Papa Apoſtolicus 150.a.175 b
* Ioannes Papa ad Iuſtinum imp.legatus 75.a
Ionium littus 203.b. mare.202.b
Iordanis 140.b
Ioſeph 94.b.133.b.206.b
Ioſeph Iſraëlita 206.a
Iouinus Curialis 53 a
Iouis Olympici ſimulacrum 114.a
Iouis ſtellæ curſus 187.a
Ira perire debet cum proternis 122.b
Iracundus 99 a
Iſis 81.b
Iſraëliticus populus 67.a.121.b
Iſtriæ laus,& deſcriptio 202.a.203.a.205.a
Italia bonis abundans 24.b.& lignis.81.a.diues 141.b.
Italiæ regnum 37.b. vina.192.b
Italicus orbis 155.b
Iudæi errant 88 a
Iudæorum priuilegia 67.a
Iudæorum querela de cremata ſynagoga 70.b
Iudæorum ſynagoga 30.a.52.a
Iudæorum ſynagogæ ſecuritas & tuitio 88.a
Iudæis neque legere, neque augere templa licere 30.a.
Iudex abſtinens,minimeque auarus 99.a
Iudex æquus 23.a
Iudex ad tributorum æquationem delegatus 79.b
Iudex arbiter 132.a
* Iudex aures præbere dicitur 76.a
Iudex competens 149.a.b.151.a
familiaris 155.b. gratioſus 135.b
inculpatus 105.b.moffenſus 176.b
ſyncerus 155.b.voluntarius 132.a.
Iudex datus 43.a.delegatus 80.b.85.b
Iudex dicitur,quandiu iuſtus 47.a
Iudex diſſimilis debet eſſe accuſato 191.b
Iudex eodem cum priuatis iure 194.a
Iudex facundior quàm ſupplex 84.a
Iudex innocens,facilis recti perſuaſor 3.b.
Iudex iuſtitiæ cultor 190.b
Iudex manſuetus populum gratiſſ. componit 107.a.
Iudex palatinus 176.a
Iudex priuatus 132.a
Iudex præficitur Gallicanæ prouinciæ 43.b
Iudex qualis eſſe debeat 7.b.106.b
Iudex Romanus 80.a
Iudicis ira iuſta 190.b
Iudicis boni partes 155.b
Iudicis maximum vitium,auaritia 179.b
Iudicis nomen dicatum iuſtitiæ 189.a
Iudicis pulueratica 199.a
Iudicis ſordes 179.b
* Iudicis verbum vænale non ſit 75.b
Iudicis vocatio,ſpes iuſtitiæ,non mulcta 148.a
* Iudici præceptum datum 51.a
Iudicem bonum facit populus bonus 107.a
ad Iudicem hortatio 43.b
Iudicem inculpatum eſſe decet 9.a.105.b
Iudicem laudatum facilius reperire, quàm militem inculpatum 101.a
Iudicem medicina non habet 104.a
Iudicem mente noſſe vtilius,quàm corpore 180.b
Iudicem non decet eſſe miniſtrum voluntatis alterius 152.b
à Iudice abſit vænalitas 99 a.
in Iudice nihil turbulentum ibid.
Iudices ad prouinciam cur mitti ſoliti 105.a
Iudices annui 107.a.152.181.a
Iudices à principe lecti,quales 106.b
Iudices apud Siculos accuſari poſſunt ſine ſuſpicione 2.b
Iudices auari neſciunt quantum delinquunt 106.a
Iudices electi 39.a
Iudices etiam accuſantur 106.b
Iudices incorrupti 95.b
Iudices in magos dati 64.a
Iudices legum periti 132.a
Iudices liti dati 11.a
Iudices ordinarij 148.b.152.b
Iudices prouinciales 97.a.ſeu prouinciarum 95.a. prouinciæ 117.a.
* Iudices quomodo ſententiam edere debent 64.b.
ad Iudices 134.a
Iudices optimos deſiderat affecta prouincia 43.b.
Iudicum à Conſulibus differentia 94.a
Iudicum à mentibus abſit profanum 7.b
Iudicum comminationes 188.a
Iudicum concurſationes non ſint oneri prouincialibus,ſed compendio 80.a
Iudicum conniuentium pœna 151.a
Iudicum correctio 103.a
Iudicum negligentia à principe reprehenſa 152 b.
Iudicum vænalitas 152.b
Iudicum violenta poteſtas repreſſa 45.a
Iudicibus cur emolumenta à principe data 106.b.
Iudicantis præſentia 117.a

Indicatæ rei ſtandum 4.b.68 b
Iudicaria virtus 161.a
* Iudicare, vindicare, indicare 51.a
Iudicare vice ſacra 95.a.102.a
* Iudicium, προαίρεσις. 51.b
Iudicium æquum 69.b
Iudicium de pecunia extorta, ac vulnere 65.b.
Iudicium de ſacerdoribus 52.a
Iudicium de ſe bonum trahit, qui gradum dignitatis appetit 65.a
Iudicium immutabile principis 14.b
Iudicium liberale 137.b
Iudicium Papæ Rom. 136.a
Iudicium, quaſi iuridicium 180 b
Iudicium quinqueuirale 64.b
Iudicium regium ſuſpendere, incongruum 66.a.
Iudicij firmi exemplum 43.b
Iudicij vmbratilis ordo 112.a
* Iudicia diuiſoria 52.b
Iudicia vbi vera 165.b
* Iudiciis quatuor viri præfecti 51.a
Iugalis 166.a.167.a.b
Iugalis portio 5.a
Iugum Eccleſiæ 63.b
Iugo ſeruili libera colla premere 137.b
Iuncea proceritas 114.a
Iuramentum 125.a
Iuramentum concordiæ mutuum ibid.b
Iurat ipſe rex, & regi iuratur 123 b
Iurati principi ſubditi 125 a
Iurgia legibus terminanda 43.b
Iurgia vndoſa 4.b
Iuriſconſulti iuridici 94.b.160.b
Iuriſdictio propria, quæ 102.a
Iuriſdictio mandata 61.a.b
Ius ciuitatis qui non habent, remouentur ab obſonijs principis 196.b
Ius commune Gothorum & Rom. 124.a
Ius conceſſum ædificandi 64.b inueſtigandi theſauri 67.b
Ius dicere 83.b.109.a
Ius gladij ad quos 107.b
Ius humanum à diuinis legibus 121.b
Ius momenti 137.b
Iuris doctor 153.a. ſcientia 96.b
Iure ciuili viuere 109.a
Iure, non vi decernendum 46.b
Iure ſoluẽdi cauſarum nodi 106.b
Iure viuendum 159.b
Iura antiqua, tuenda 67.b.68.a.179.b
Iura confundi non debent 51.b
Iura non brachia 108.b. * 66.b
Iura piſtorum 103.b
Iura publica, certiſſima vitæ humanæ ſolatia 44.a
Iura publica vſualia 152.a
Iuſiurandum 180.b
Iuſiurandum med corum 104 a
Iuſſa principis lenia 63.a
cur iucunda 81.a
* Iuſſio iterata, ſiue ſecunda 16.b 24.a 49.b.51.b. repetita 146.b.
Iuſſio nulli grauis, quæ conſtringit & Principem 81.a.
Iuſſiones principis non grauanter ſuſcipiendæ 59.b.
Iuſtinianus laudatur, & cum eo amicitiam confirmat Theodahadus 165.a
Iuſtitia æquabilis 11.a
Iuſtitia æqualis 89.b
Iuſtitia aperta manus clauſa 155.a
Iuſtitia Comitatus 71.b.80.b
Iuſtitia Gothorum 46.a
Iuſtitia maximè decet principi iunctos 79.a
Iuſtitia obſeruata principatum auget 61.a
nullum lædit 146.b
Iuſtitia omnibus colenda, ſed maximè ſacerdotibus 41.a
Iuſtitia populorum pacem tuetur 116.a
Iuſtitia principum quas vires habeat 161.a
Iuſtitia reges fortiores efficit 38.a
Iuſtitia ſeruanda 67.a
Iuſtitia Theoderici 108.b
cui Iuſtitia offertur, nil vltrà quærat 38.b
Iuſtitiæ contrarium non eſt, quod à principe datur ad auxilium 22.b
Iuſtitiæ culpam prodit, qui accuſatum ſequitur 108.a.
Iuſtitiæ cultor iudex 189.a.b
Iuſtitiæ facta 191.b. libra 133.b
profeſſio 132.a. ratio 79.b
Iuſtitiæ inimica ambitio 164.a
de Iuſtitiæ inopia, cauſarum copia 152.b
Iuſtitiæ parere magiſtratus par eſt 47.a
Iuſtitiam colere & obſeruare quos in primis deceat 9.a
Iuſtitiam qui violat, iniuria id principis facit 43.b.
Iuſtitiam ſuadere mortalibus non eſt impoſſibile etſi laborioſum 116.b,
Iuſtitia florent imperia 6.b.49.b
Iuſtitia lætatur mundus 46.b
Iuſtitium Gallicanum 21 b
Iuſtus quis 99.a.105.a.108 a
Iuuenilis feruor reprimendus 38 a
Iuuenis rex & ſapiens 174. a
Iuuenes oſtẽtẽt in bellis, quæ didicere in gymnaſiis

virtutis 84.a
Iuuenes qui idonei ad res suas tractandas 16 b
Iuuenibus destitutis auxilio facilè noceri potest 60.b

L

Labor agricolæ 88 b
Labor & sumptus 31.b
Labor nulli tædium facit, qui pro delectatione cunctorum suscipitur 88 b
Labor publicus debet esse fructuosus 44 b
Labor studiorum fœliciss. 40.b
Labor tuus ne cui ingratus 89.a
Labor vt suus cuique proficiat, æquum est 31.b
Laboris fructu non fraudandus industrius 27.b
Laboris præmium, quale 117.b
Laboris tædium spes aufert 81 b
Labori adsuescendum à teneris 17 a
Laborem non detrectat, gloriam qui appetit 11.a
ex Labore dignitas æstimanda 113.a
Labore vacare non debet, qui meritis ad honorem peruenit 7.a
Labores assidui interdum molestas faciunt dignitates 100.b
* Labores spontanei adeundi 57.a
Labores, violenti magistri, soliciti pædagogi 187.b
ad Labores qui animari debent 102.b
post Labores susceptos præmium gratius 7.a
Laboribus homines instruuntur, otio marcescunt 17.a
Laboribus iustis compensatio præmiorum tribuenda 30.b
Laboriosis sua tribuenda præmia 185.a
Lac contra tussim vel phthisim 181.a
Lactis descriptio 197.a
* Lacedemoniorum lex 50 a
Laceratio corporis 182.a
Lacerna 12.a
Lactarij mõtis remedia ad miraculum vsque, 181. b. eius armenta & lac. ibid.
* Lacuna dispendij, ærarij, famæ 58.a
Læsionis genus, quid 51.a. 164.b
Læsis impartienda remedia 73.a
Læsis nocere, impium 133 b
* Lætitia, garrula res 57.b
facundiæ obstrepit 58.b
Lætitia maior ex nuntij magnitudine 123.a
Lætitia valetudini confert 144.a
Lætitiæ alienæ studentes 112.a
Lapides iacentes excitandi ad ornatum municipij 41.b
Lardi & tritici species 198.b. siue Laridi 24.b
Largitas 5.b. 8.a. 10.b. 105.a. 108.b
Largitiones sacræ 42.b. 131.b. 134.b. &c.
Largitiones priuatæ 129.b
Largitionum sacrarum dignitas 90.b. culmen 91.a
de Largitionibus sacris non tardandis 115.a
Laris, lares 39. b. 59. b. 73. b. 131. a. 140. a. 383.b
Latere non potest, quod inter cancellos agitur 178 b
Lateri adhærere 381.b
Laticlauia dignitas 101.b
Latores literarum 1.b
Latrocinij quæstio mandata 139.b
Lauacrum 34.b. Baianum. 144.a
Lauacra 170.a
Laudabile natura, proprio honore non caret 2.a
Laudanda incipere, minus est, quàm bonorum propositum custodire 135.a
Laudanda sola principi licita 164 a
Laudandus verè quis 134.b
Laudantur inuenta maiorum 111.b
Laudare de propriis 40.b
Laudari ab extraneis 165.b
Laudari ab vtraque parte sibi opposita, rarum est 101.a
Laudari à principe, magnum & præclarum 2.b
Laudatur vir consularis, eruditus 21.b
Laudatus in vtroque, sic vt crederetur esse præcipuus 42 b
Laurea dignitas 154 b
Laureati fasces ibid.
Laureæ 133.a
Laus aduocati 90.a. ædificiorum. 109. a. artis medicæ. 104.a. doctrinæ 145.a. & literarum 49.b eloquentiæ. 129.b. 160.a. ferri 46.b. fidei. 90.b. fusilis artis 113.b
Laus mediocritatis 203.b. moderationis 116, b. orationis 83.b ortus præclari 25.b
Laus Amalasuenthæ 159.a. Comitis Cypriani. 90. a. Consulis fœlicis 20.b. matris principis. 174.a. Theodahad, 158.a
Laus Consulatus. 93 b. Quæsturæ. 96. a. Senatus Romani 3.a. 76.a
Laus candidati, per Principem 101.b
Laus constantis, fidique animi 30.b
Laus constantis propositi 135.a
Laus ducis perfecta non est, asserere semper labores anxios 127.b
Laus & descriptio donatorum armorum 74.b
Laus ex varietate & numero 131.b
Laus fortitudinis in comite 58 b
Laus homini debita, non tempore 119.a

Laus nobilitati conuaſcitur 40.a
Laus non minor de inuentis, quàm aſſeruatis rebus comparatur 41.b
Laus perfecti à principe dati 46.a
Laus principis egregia, qui ſubditos liberarit, & iis victum curarit 106 a
Laus quæſtoris egregia 75.b.155 a
Laus virorum Senatorij ordinis 49.a
Laus vrbis Romæ 177.b
Laudis æmulus paternæ 22.a
Laudis vtilis ambitus per augmenta virtutis 19.b
Laude gloriáque viri boni excitantur ad rès præclaras 8.a
Laude maiore quando virtus exerceatur 42.a
Laudè meritorum ætatis præiudicia ſuperare 40 a
Laudes purpuratæ 156 a
Laudes temporum, gaudia populorum 33.b
Laudibus accipientis applicatur, quod latè appenditur 33.b
Lectio diffuſa chartarum 167.a
Lectio ſacra 157.a
Lectionis beneficium 171 b
Legatio 165.b. de pace. 122.b. 166.b
Legatio & querela de Amalafrida occiſa 141 a
Legatio ne bellum ſuſcipiatur 37.b
Legatio obita 128.b
Legatio pro victis Alemannis 37.a
Legatio virum ſapientem requirit 23.a
ad Legationem primam arma mouere, ſenſus impatiens eſt 39.a
Legationibus perfunctus 59.a
Legatus 4.a 58.b
Legatus ad Orientem mittendus informatur 23. a
Legatus ſacerdos 166.a 167.a
Legati mandata 163 b. 167.a.b
Legati munus 23.a. dotes & conſtantia. 4.a
Legati conuiuio adhibiti 99.b
Legati exteri 97.a
Legati vt citò dimittantur 171.b
Legatorum mandata 38.b. 157. 158 a. 171.b
* Legatos Regum conuiuiis adhiberi, perhonorificum 65 a
Legitima dicere, aliud eſt, aliud ad terminum iuſtitiam deducere 101.a
Legitimus accuſator adulterij 16.a
* Lembus, δρομὼν, thouë 62.b
Lentare 155.b
Leucothea ſuperſtitioſa 140.a
Leuitæ 201.b
Leuiter agere, audire 381.b
* Lex de publicanis & vectigal. aduerſus rem ſcripta 59.b
* Lex in omnes perſonas concipitur 51.a
* Lex Rom. de filiis, paternis bonis renuncian-tibus 59 a
Lex talionis in matrimonij diuiſores 151.a
Lex Valentiniani 150.b
* Lex Voconia 73.a
* Legem ſtatuens, legi ſe ſubiicere debet 62.b
ſine lege qui vult agere, regna cunctorum vult quaſſare 38.b
Leges 133. a. à litigantibus violatæ 98.a
Leges cur repertæ 60.b
Leges diuinæ Moſis 121.b
Leges feriatæ 107.a
Leges iuſtiſſimæ quid faciant 149.a
Leges non eſt calcare, ſed condere, cùm marito permittitur adulterum interficere 16.a
Leges patriæ 179.b
Leges qui ſequitur, nil crudele efficit 111. b.
contra Leges quod admittitur, iuſta execratione damnatur 65.b
Legum anteriorum confirmatio 152.a
Legum cuſtos 130 a
Legum & morum cura 51 b
Legum periti iudices 132.a
Legum vis 149 a vox. 130.a. vſualis regula 152. a
Legibus ac moribus ordinandæ prouinciæ 88.b
Legibus conceſſa à principe confirmanda 68 b
in Legibus eſt voluntas regia 108.b
Legibus & armis defenſę prouincię 61.a
Legibus examinata cognitio 12.b
Legibus fraudes non fieri, quando non permittendum 30.a
Legibus nec opprimendi, nec caritate conſumendi ciues 112.b
de Legibus quę venit vltio, impœnitenda 13.b
Legibus quod aduerſatur, non probandum 108 a
Legibus Romanis viuere bellis aſſuetos 116.b
Legibus terminanda iurgia 43.b
ex Legibus viuere 51.b
Libenter ſeruire, edere, eſſe 384.a
Libellarius titulus 78. a. *. 61.b
* Libellis accuſatorum, dies & Conſules exprimebantur 64 b
Liber à tributis, cui nihil eſt reliqui 194.b
Liber quis dicatur 196.a
Libera matrimonia 120.a
Liberalitas Conſulum 50.b
Liberalitas Principis in vniuerſos collata, non in-

intercipienda ad paucorum compendium 80.a
Liberalitas regia cum ſeminibus humo mandatis collata 47.b
* Liberalitates publicæ 50.b
Liberi à parentibus venditi 140.b
Liberorum educatio 154.a
Liberius, Galliarum præfectus 175.a
Libertas verba nutrit 84.a
Libertas inſolens ruſticorum 94.a
Libertas nauigandi ne auferatur 82.b
Libertas non libera 120.a
Libertatis curia 156.a
Libertatis genus eſt, ſeruire rectori 81.a
Libra 6.b.72.b.184.a.199.b
Libra cubiculi noſtri 89.a
Libra iuſtitiæ 133.b
Libræ auri diſpendio feriri 116.a.142.a
Librarum auri 30.mulcta feriri 169.a
Libri vnde dicti 188.a
Licentia cohibeatur 62.b
Licentia diſtrahendi frumenta 59.b
Licentia militum quomodo repreſſa 79.b
Lictor 189.b
* Ligeris aluei purgandi inſtitutum Aurel 62.b
Ligna in extruendos Dromones 82.b
Ligna in naues cœdantur 82.a
Liguria induſtrioſa 168.b. eius mentio fit. 27.b. 78.b.119.a.183.a.b.206.a
Liguribus & Venetis frumentum datum ex horreo publico ob famem 168.b
Linea alba 55.a
Lingua redempta, & propria, quæ 180.a
Lingua vernacula 174.a
Linguæ trifariæ 90.b multiplices. 159.b
Linguarum cognitio 174.a
Linguis fauere 18.a 384.a
Liquidi campi, vndæ, viæ, liquentia ſtagna, liquari campos 382.a.383.a
Lis ad comitatum reuocata 66.b. de inuaſo prædio 79.a
Lis de ſtatu 85.b
Lis ex amicorum iudicio componenda 38.a
Lis non negligenda inter pares, & cur 11.a
Litis expenſæ. 151.a
Litem improbam non debet protendere ſacerdos 71.a
* Litem ſuam facere dicitur iudex, malè iudicando 60.a
* Lites in prouincia dirimendæ 65.b
Lites redimere 68.b
Literæ & arma 156.b
Literæ Latinæ 119.a
Literarũ dignitate ad quæſturæ gradũ euectus 7.a
Literarum doctrina naturam perficit 158.b
* Literarum domicilia olim quæ 8.a
Literarum Eccleſiaſticarum proprium 158.b
Literarum & doctrinæ laus 49.b
Literarum iuuentum 129.a. militia. 83.a
Literarum ſtudia ſuo digna ſuffragio 25.b
Literis ſacris princeps eruditus 158.b
Literarius ſermo 168.a
Litigia nodoſa 174.a. damnoſa 179.b
à Litigantibus leges violatæ 98.a
Littorum cura 97.b. cuſtodia 106.b
Locus amplus & honorabilis vt fiat 100.b
Locus in Circo 70.b
Locus primarius 116.a
Loci finales 22.b
Loci occupati reſtitutio 70.a
Loci publici conceſſio 121.a
Loci Virgiliani, 1. Æneid 83.a.6. Æneid 36.a.92.a
Locupletior, quanto meliore conſcientia 105.a
Logiſtica ars 56.a
Loquacitas popularis, loquax temeritas 382.a
Lucani pendebant ſues 188.b
Lucania 52.b.53.a.72.b.143.b.193.b.197.b
Lucaniæ conuentus 140.a
Lucaniæ laudes ibid.b
Lucaniæ mores Caſſiodoro regendi dati 1.b
Lucem odit, qui prauè agit 200.a
Lucifer 55.a 97.a.200.b
Lucini portus 11.b
Lucripetes 196.b
Lucrum cum inuidia, periculum eſt 12.a
Lucrum verum 148.b.168.a
in Lucrũ cedunt, quæ benemeritis cõferuntur 64.b
Lucri ambitus quando ceſſat 70.b
Lucra obiicienda quæ 24.a
Lucra honeſta 143.a impia. 179.a
Lucra quæ fugienda 67.b. quæ ſequenda 179.a
Lucra turpia qui non optat, diteſcit 103.a
Lucra vera quæ 10.b
Lucro viuunt negotiatores 30.a
Lucroſè reddita, celeriter impetrata videntur 201.b
Luctus tempus 70.a
Ludorum Olympicorum præmia 186.b
Ludouicus Rex Francorum 38.b
ſiue Luduin 37.a.39.a.* ſeu Clodoueus, Chriſtianus 54.a.b
Luna, Diana 91.b
Lunæ curſus 187.a.204.a
Lupus, piſcis 190.a
Luxuria, generis humani de populatrix 176.b
Lydius tonus 35.b
* Lyſander Laconum Dux 63.a

M.

M. in b. & contrà 59.a
Macellarij 168.b
Machina 92.a
Magi ac malefici 151.b. Dei contemptores 64.a
Magorum cauſa quibus data 64.a
Magia 55.a
Magiæ ſtudere temporibus Chriſtianis nefas 64.a
* Magis, μᾶλλον 68.b. 73.a 75.b
Magiſter clauſtrorum 190.a
Magiſter militum 95.a
Magiſter officiorum 7.a.72.a 77.a. 172.a. *54.b
Magiſter ſcrinij 101.a
Magiſtri nomen 96.b
Magiſtri adiutor 97.a
Magiſtri artium vt ſalaria capiant 152.a
Magiſtri rerum 19.a
Magiſtri ſalutis 104.b
Magiſteria dignitas 7.a.92.b.155.a
Magiſterium decorum 109.b
Magiſterij dignitas 42.b
collata homini litterato 7.b
Magiſtratus à principe qualis deligendus 90.a
Magiſtratus conſtitutus ad ſcelera vindicãda 18.b
Magiſtratus honore dignus 117.b
Magiſtratus idoneus delegatus 46.a
Magiſtratus, innocentiæ templum, &c. 7.b
Magiſtratus moderatus 10.b
Magiſtratus munere fungens, inſtar Solis 7.b
Magiſtratus nemini obeſſe debet, vt alteri proſit 23.b
Magiſtratus prodeſſe & obeſſe poteſt 113.b
Magiſtratus dignior, quis 115.a
Magiſtratus à principe dati officium 49.b
Magiſtratus doloſi & improbi mos 7.b
Magiſtratus eſt erigere humiles, eripere opprimendos 8.a
Magiſtratui famæ conſulendum 108.a
Magiſtratui præcepta data 147.b
Magiſtratui non obloquendum 12.a
ad Magiſtratus euectus ſine ambitu 155.a
ad Magiſtratum euectus à principe, plenus meritis æſtimatur 2.b
à Magiſtratu abſit probrum 191.b
Magiſtratum ſine contentionibus obtinere, magnum 123.a
Magiſtratus à principe dati, quales 96.a
Magiſtratus boni nouis prouinciis præficiendi 62.b
Magiſtratus, inſtar principum ſunt 181.a
* Magiſtratus publicani 72.a
Magiſtratuum aſſeſſores 56.b
Magiſtratuum & principis moderatio 99.a
* Magiſtratuum nundinatio, omnium ſcelerum fons 72.a
* Magiſtratibus duobus aſſidere, vetitum 71.a
Magiſtratibus ornata ciuitatum facies 104.b
* Magiſtratus curules duos ſimul gerere, lege prohibitum 73.a
Magiſtratus parere iuſtitiæ par eſt 47.a
Magna vileſcunt, cùm ſimul omnia funduntur 39.b
Maiorum inuenta laudantur 111.b
Maiorum merita 166.b
Maiorum virtutibus qui admonetur, plus ab eo exigitur 154.a
Malefici ac Magi 151.b
* Maleficij vlciſcendi acerbitas, benè viuendi diſciplina eſt 52.a
Malum execrabile 198.b
Malum ſtatim reſecandum 43.b
Malum venturum metuere, non eſt paruum tormentum 180.b
Malorum extremum, inde capere detrimenta vnde expectantur auxilia 65.b
Malorum omnium radix auaritia 69.a
Malis grauioribus priùs medendum 89.a
Malis occurrendum ab initio 105.b
Malus qui putatur, reo vicinus 180.b
* Mancipes curſus publici, & clabularij 61.a
Mancipes mutationum 72.a
* Mancipia textrini principis 47.a
Mandata iuriſdictio 61.a.b
Mandata latrocinij quæſtio 139.b
Mandatum morte finitum 161.b
Mandata 164.a. legati 163.b. 167.a.b
Mandata legatorum 157.b. 158.a. 171.b
Mandata legatis 38.b 59.a
Maniarius 6.b
Manſio Rauennas 168.b.203.a
Manualis muſica 36.a
Manumiſſio 91.b
* Manumiſſio apud Longobardos quomodo fiebat 57.b
* Manumittere, Conſulis argumentum 64.b
* Manus 66.b. regis 58.b
Manus auara 111.b. naſuta 170.b
Manus armata 107.b
Manus clauſa, iuſtitia aperta 155.a
Manus Conſulum largæ 105.a
* Manus innoxiæ, puræ, καθαραὶ χεῖρες 75.b
Manibus ambulare 31.b. clamare 35.b
Mappa 55.b
Marcellus, aquarum & fluminum ſcriptor 57.a
Marcilianus fons, & fructus eius 140.b
* Mare clauditur 56.b
Mare diues 52.a infidum 6.a
Mare paludeſcre 32.a ſtagneum 144.b
Mare placidum 112.a. vergerum 111.b

Mare ſupernum ac infernum 198.a
Maris clauſtra 199.a. terga 198.b
Mares 154.a
* Mares fœminis præpoſiti 73.a
Margines platearum 138.a.200.a
Marij 162.a
Maritalis diſtrictio 86.b
Maritus animaduertit in vxorem 86.b
Mariti hæres, vxor 84.b
Marito parcitur, qui adulterum interfecit 16.a
Marmor 161.a
Marmor ruinarum 23.a
Marmorum iunctura 114.a
Marmorum ſculptor 109.a
Marmorarij 44.b. eorum ars 5.a
* Marmorei artifices 47.b
Maronis lingua præpotens 36.a
Martia vallis 55.a
Martiæ Calendæ 115.a.b
Martis ſidus 187.a
Martius rex 171.a. vir 127.a.128.b
Maſculis pilis contineri 74.b
Maſſa donata, ſeu prædium 135.b
Maſſa palentiana, inuaſa 79.a
Maſſa ruſticiana 142.b
Maſſarum conductores 140.a.193.b
Maſſilienſis horrea 51.a
Maſſilienſis ciuitas 49.b
Materia 118.a
Matheſis ianuæ quadrifariæ 19.a
Matricula 178.a. 184.a.185.a
Matrimonium, humani generis procreabile ſacramentum 23.b
Matrimonij confirmatio 120.a
Matrimonij genialis affectus 43.a
Matrimonij ratio 120.a
Matrimonij violator 16.a
Matrimonij violatores reprimendi 24.a
in Matrimonij diuiſores, Talionis lex 151.a
Matrimonia libera 120.a
Matris horror ad filios tranſit 24.a
Matris principis laus 174.a
* Matronæ ob pudicitiam proſtratam quomodo coërcerentur 63.b
Maturitas acerba 120.b. * 67.b
Mauſoleum 114.a
Mazeni fundi controuerſia 4.b
Mechanicæ miracula 19.a
Mechanicus 19.b.17.a
Medendi imperitia 104.a
Mediator, pro interprete 174.a. * 75.a
* Medicamenta, venena 68.a
Medicæ artis laus 104.a
Medici inter ſene concertent ibid.
* Medici vrbes circuibant 65.b
Medicorum mos 89.a
Medicis aduocati poſtpoſiti 104.a
Medicina iudicem non habet ibid. * 65.b
Medicina non differenda 51.a
de Medicina creuit calamitas 120.b
Medij amici 38.b.39.b
Mediocres 121.b
Mediocris virtutis putatur eſſe paulatim prouehi 39.b
Mediocritatis laus 203.b
Mediolanenſis Eccleſia 31.a. vrbs 84.b
* Membrum ædificij 66.b
Membra 200.a
Memnon 114.a
Memoria 84.a
Memoria ſuauis anteactorum diſcriminum 118.a
Memphitica miracula 188.a
Mens regentis, publici decoris mater 42.b
Mentis alacritas cum bene dicendi facultate coniuncta 173.a
Mentis humanæ fœlix conditio 116.b
Mentis integritas 46.b
Mentis teſtimonium, qualitas verborum 380.a
* Menſæ Imp. adhiberi, magnum 55.a 65.a
Menſam principum qualem eſſe deceat 192.b
Menſium poſtremorum nomina ab imbre 15.a 49.b
Menſtruum 14.b
Menſtruum aurigæ 23.b.55.a
Menſura & pondus populis conſtent 6.b
* Menſuram non quærit iniuria 51.b
de menſuris ac ponderibus 183.b
in Menſuris peccare, graue ſcelus 184.a
Mercurius, artium inuentor 129.a. lyræ 36.b
Mercurius planeta 187.a
Mergi 54.a
Merita maiorum 166.b
Meritorum omnium capax, quis 2.b
Meritorum laude, ætatis præiudicia ſuperare 40.a
Meritis adiuncta bona 90.a
Meritis euecti ad magiſtratum 7.b
μεσίτης, mediator 75.a
Meſſis principum, populi qui eſt 106.b
Metæ ſeptem 55.b
Metallum fluuidum 142.b
Metalla 33.a.113.a
Metalla vſualia 97.b
Metallorum puritas 118.a
de Metallis fodiendis & exercendis 142.b
Metellus 156.b
Metra duo 36.a
Metrobius 109.b
τὸ μέτριον 158.b

Metro-

Metropolitanæ Eccleſiæ 148.b
Metuere non eſt paruum tormentum 180 b
Metus audaces comprimat 25.a.72.b
Metus cohibet, quos fides promiſſa non retinet 22.b
Metus copiam intercipit 84.a
Metus cuncta componit 152 a
Metus pœnæ 107.a
Miles 182.a. euocatur 85.b
Miles inculpatus, rarum miraculum 101 a
Miles ſi otioſe viuat, graue 115.b
Militis exercitatio 17.a
Militi miſſio data, abrogato donatiuo 87 b
Militi vacatio ob morbum 143.b
è Milite bono, bonus Imperator factus 206.a
Milites ne ſe ignauiæ dedant 85.b
Milites ſedis 191.b. 199.a. 201.a
Militum annonæ moderatæ 106. a
Militum arceatur inſolentia ibid.
Militum licentia quomodo repreſſa 79.b
Militum mores 6.b. cohibere difficile 7 a
Militum tranſitus innocens 85.a
* eſſe debet 63.a.76.a
ob Militum tranſitum repreſſa tributa 193.a
Militum vſus 109.a
ad Milites adhortatio 79 a
Militibus annonas dari iubet Theoderic. 22.b
Militibus tres ſolidi per hebdomadam dati 78.b 79.a
Militibus impendenda neceſſaria ibid.
Militibus præbeatur victus 61 b
à Militibus datum damnum ſarcitur 23.b
Militaris dignitas forenſi præſtat 101.a
Militia adempta ſacrilegis 197.b
Militia certa ſub incerta vita 187.a
Militia domeſtica cancellorum 178.a
Militia exprobrata creditur, quæ irremunerata tranſitur 30 b
Militia literarum 83 a
Militia magis delicioſa, quàm laborioſa, quæ 111. b
Militia, quæ benè geritur 120.b
* Militiis pluribus nomen dare, vetitum 72.b
Millena 33.b. Millenarij 85.a
Milliarum 95.b
Mimus 1.b. 74.a. Mincius ſitu. 82 a. 83.a
Miniſterium curſuale 77.a
Miniſterium principis 119.a
Minor dignitas, nulla 162.b
* Minores liberos contractus non habeat 60.a. 67.a
Minorum cauſæ ad Comitatum euocatio 60 b
Minor Senatus 27.a
Minus, pro niſi, aut alioqui 195.a
Minus habet, cui aliquid perit 141.b
Miraculum fontis 140.b. Moſis 67.a. Naturæ 53 a
Miraculum, Roma 114.a
Miracula fontium 139.b
Miracula Memphitica 188.a
Miracula ſeptem fabricarum 114.a
Miſerationis officium 205.b
Miſericordia crudelis 196.a
Miſericordia, virtus maxima 23.b
* Miſericordiæ omnes virtutes cedunt 51.a
ad Miſericordiam via procliuior bonis mentibus patet 15. b
* Miſſilia 64.b. Conſulum 50.b
Miſſio honeſta 144.a
Mittendarij 72. a
Moderatè omnia gerere, quæ nullus audeat accuſare, melius 11.a
Moderata pretia 112.b
Moderatio Comitis 107 a. principum 159 b
Moderatio prouida, quæ genres ſeruat 37.b
Moderatio ſpectaculis adhibita 13.b. 111.a
Moderationis laus 116.b
Moderator 2.a
Moderatus eſt, qui ſe ſibi iudicem conſtituit 179.b
Modeſtia 156.b. 160 b. 162 a
Modeſtiam cuſtodire ſub amore Principis, nouum 59.a. 58.a
Modiatio, modius 58.a
Modiatio tritici 60 a
Modij 168. b. 205.b. 206.b
Modi quindecim muſicæ 35 b
* μοδισμὸς 58 b
Modus adſit 113.b
Modus raro lætis rebus imponitur 59.a
Modus vbique laudandus 9.b
Modum ſeruare ignorat præſumptio 79.b
Modum ſeruare difficile eſt ei qui multum poteſt 102.a
Mœnia ſacra 45.b
Mœnium ſylua mirabilis 113.b
Molæ aquæ 48.b
Molarum multitudo Romæ 188.b
Moles moleſtiarum 379 b
* Momentaneæ domus 71.a
Momenti ius 137.b
Momenti iura, & momentaria iuſtitia 71.a
Monaſterium famularum Dei 168.a
Moneta non integri ponderis 6.a
Moneta victualis 203.b
Monetę integritas quærenda 118.a
Monetarij 89 a
Monialium virginum ager releuatus ob ſterilitatem 168.a
Moniarij 381.b

Monitor fidelis,qui non 39 b
Monomachia 46.b
Monopolium & ſiliquaticum 22.b,31.b
Mons Caprarius 200.a
Mons lactarius,ciúſque armenta, lac, & remedia miraculoſa 181.a.b
Mons Moſcius 199 a
Mons Vulcani 53.b
Montium corda 36.a
Mora 66.a. mora ingrata 51.a
Mora tergiuerſationis 24.b
Mora vænalis 179.a.186.b
Mors cita 52.b
Morte finitum mandatum 161.b
cum Morte peccantis ſepultum ſit odium 171.a
Mortale genus,vnus homo 184.a
Mortuus non cenſetur, qui ſucceſſorem reliquit 113.b 126.a
Mortuo ſimilis,qui à principe non noſcitur 85 a
Mortuorum cineres non attrectandi 67.b
Mos Gotthorum in eligendis Regibus 171 a
More ſolenni 196.b
Mores iuridici 44.a. & togati ibid.
Mores peregrini abiiciendi Romanis 13.b
Mores periclitari,quando 18.b
Mores vultu & voce arguuntur 99.a
Morum cana maturitas 84.a
Morum & legum cura 51.b
Morum nobilitas 79.a
Morum ſpeculum,agentis oratio 380.a
Morum varietas in Repub. 192.a
Moribus ac legibus ordinandæ prouinciæ 88.b
Moribus bonis ſi inſeruiatur, melius multo proficitur 121.a
Moribus alienis viuere 44.a
à Moribus honeſtis degeneratum 55.b
Moribus,non ætate notus 153.b
Moribus Romanis prædicari 128.b
Moribus ſit conſpicuus,qui datur imitandus 58 b
Mores peregrinos,tranſmarinos 383.a
Mores regere 380.a
Moſcius mons 199.a
Moſis leges diuinæ 121 b. miraculum 67.a
Mulcta 77.a
Mulcta in ſtatutorum principis violatores 101.a
Mulcta in delinquentes 169 a
Mulcta in differentes tributa 191 b
Mulcta in excedentes rerum vænalium pretia 181. b
Mulcta in exigentes iniuſta pretia 29 b
Mulcta pecuniaria 139.a
Mulcta varia in eos qui deliquerint in ſpectaculis 12.b
Mulctæ comminatio 115.a.b.199.b
Mulctandi,qui principis iuſſa negligunt 72.a
Mulier,quæ relicto marito ad nouas nuptias conuolarit 61.b
* Mulieres in Liguria filios comediſſe 76.a
Mulierum leuitas 24.a
Mulieribus quàm debeat eſſe commendata pudicitia 86.b
Mundus infidus 92. a
Mundus lætatur iuſtitia 46.b
Mundus ſapientia,non caſu regitur 204.a
* Mundi ætas 47.b
Mundi caput,Roma 150 a
Munera ciuilia 139.a
Munera regi repudiata 93.a
* Munera regia,quæ 63.a
Munera ſenſibus ſuſcepta,non manibus 93.a
Municipij ornandi cauſa,iacentes lapides excitandi 41. b
Munificentia principalis 39.b.65.a. & aliis multis locis
Munificentia principis immortalis 42.a
Munificentia principis nemini damnoſa eſſe debet 26.b
Munificentia Regis,qualis 135 b
Munitio in otio fiat 54.a
Munitio oppidorum 199.b
Munitio valida,quando 8.b
Munus voluntarium 112.a
Muri 165 a. Babylonici 114.a
Murorum Arelatenſium reſtauratio 52.a
Murorum inſtauratio 148.a
Muricis deſcriptio & vſus 1.b
Mus 20. nummis venditus 58.a
Muſæ quaſi Homuſæ 74.a
* vnde dictæ 61.a
Muſis pennæ olim in fronte depictæ 74 a
Muſæus 36 a
Muſica artificialis 35.b. manualis 36.a
muta 10.a. naturalis 36 a
Muſica aſtrorum 36.b
Muſica incorpoream animam corporaliter mulcet 35.b
Muſicæ chordæ 36 b laus 35.b. & natura 153.a
Muſica ad quid diſcitur 56.b
Muſiuarius 109.b. * 66.b
* Muſium, Moſaycum 67 a
Muſtum hyemale 193.a
* Mutationes, poſtæ 49.a
Mutationum mancipes 72.a

N.

NÆuus ingratitudinis 78.b
Narbonenſis Eccleſia 62.a
Natale D. Cypriani 140 a
Natalis dies Domini 184.a

Natura animi per vultum proditur 40.b
Natura diues 170.b
Natura humana laboribus instruitur, & per otia fatuatur 17.a
Natura quando vincitur 143 a
Natura quem prodire iubet, non patitur se occulere 21.b
Naturæ arcana 139.b. libera puritas 196. b. lex 380.a miraculum 53 a
Naturæ suæ discrepans homo 25 a
Naturæ vis in amore parentum ibid.
Naturam perfecit doctrina literarum 158 b
Naturalis æquitas 116.b. musica 36.a
* Naturales præstãtiores adoptiuis iudicandi 52.a
* Naufragiorum leges 58. b
* vltra Naufragium desæuire velle ibid.
Naufrago succursum 60.b
Nauigandi artifices 82.a
Nauigandi libertas ne impediatur 82.b
* Nauigatio fluminis non impedienda 62.b
Nauigatio ne à piscatoribus impediatur 82.a
* Nauigatio tempore hyemis periculosa 56.b
Nauis subuectio præbita 71 b
Nauium vsus 81.b
Naula 202.b. Nautæ 81.a
* ναυικῶς, pro γεναίως 58.a
Neapolis 106.b
Necessitas 147 b. * commerciorum mater 58.a
Necessitas moderamen non diligit 61.b
Necessitas non debet videri, quod est voluntatis 16.a
Necessitas omnia cariùs emit 59.b
Necessitas temporis excusat onera iussionis 63.b
in Necessitate custodia vtilis ibid.
Negligentia iudicum à principe reprehensa 152 b
* Negotiari 62.a
Negotiatores 29.b. 133.b. 181 a
Negotiatores lucro viuunt 30 a
Negotiatorum officia 6 b
Negotij defectus quid arguat 64.b
Negotia grauiora cui committenda 82.b
Negotia optimè instituto credenda 115.a
Negotium peregrinum ad suas molestias trahere, pro alienа curare 381.b
Nemo bonus cogitur 107 a
Nemo grauiter obtulit, quod sub æquitate persoluit 2 b
Neptuniæ gazæ 144.b. piscinæ 202.b
Neptunius aceruus, Neptunia vincla 380.b
Nereus 144.b. Nerei gurgitis fluenta 199.a
Nero 55 b Neroniana piscina 34.b
Nerui ciuitatum 122.a.142 b
Neruum syluarum 138.b
Nicomachus Arithmeticus 19.a
Nilotica sylua 188.a
Nilus 188.a. eius diluuium & augmenta 56 a 110. a
Nimium quod est, bonum non est 158.b
* Ninus Assyriorum rex, primus bella intulit 49.a
Nobilior, quanto quis eluceat moribus probis 49.a
Nobilis abhorreat à vilitate 17 a
Nobilis modestus 135.b
Nobilissi. ciuis est, patriæ suæ augmenta cogitare 41.b
Nobilis vena producit sui seculi primarios 40.b seruat originem 43.a
Nobilem dedecet auaritia 69.a
Nobilem elegisse melius, quàm fecisse fœlicem 131.a. Nobilium vena 17 a
Nobilitas 21.b. 91.a. 131.a. 133 a
Nobilitas indubitata 79.a
Nobilitas morum ibid.
Nobilitas Senatorum 133.a
Nobilitatis indicium pulcherrimum 25.b
Nobilitati laus connascitur 40 a
Nobilitatem complent, quæ 17.b
Nobilitatus virtutibus 40 a
* Nocentem absoluere, quàm innocentem perdere, æquius 66 b
Nocturna venatio 111.a
Nocturnæ aues ibid.
Nocturnus fur ibid.
Nolanum, siue Neapolitanum territorium 73.a
Nomen 105.b
Nomen furum odiosissimum 111.b
Nomen Magistri 96 b. Præfecti 111.b
Nomen præfecti vigilũ 117. b. eorũ officium 111.b
Nomen rei conueniat 132.b
Nominis ratio 96.b
Nomini suo respondere 184.b
Nomina grata, quæ designant actiones 97.b
Nomina rebus imposita, cur 132 b
* νόμος 51.a
Nosse aliud, aliud decernere 198.b
Nostri propter 92.b
Notæ Chaldaicæ 55.b
Notarij dignitas 3 b
Notariorum honor, & quales 95.a.102.b.184.b
Notio de vxore, marito mandata 86.a
Notum esse principi 85.a
Noua constituere, vetusta seruare 41.b
Nouæ personæ ad honores perductæ 40 a
Noua vetustatis gloria vestienda, & veteres defectus innouandi 113.b
Nouitas incerta semper tentatur 147.b
Nouitas non molesta, quæ proba est 44.a
Nouitas solicita 63.b

* Nouum i. magnum 58.a
à Nudatis & nudis nil exigendum 34.a.194.b
Numerarij 197.b.203.a
ſub Numero omnis creatura eſt auctori ſuo 6.b
Nuntij magnitudo eò lætitiam maiorem facit 121.a
Nuptiæ reſcripto confirmatæ 121.b
Nuptiarum gratulatio 162.b
* Nuptiarum ius inter conſobrinos olim iure ciuili præmiſſum 68.a
* Nuptiis dicati colores 57.b
Nuptiis inter reges conciliari pacem 92.a
Nutus 74.à

O.

OBeliſci 55.b
Oblationes non fraudandæ 41.a
Obligare legum laqueis 52.b
Obliuionis defectum neſcire, beneficium magnũ 84.a.
Oblocutio 66.b
Obnoxius fauori, poſſidenti 381.b
Obnoxius liber non eſt 196.a
Obſcura hominum ſalus 104.a
Obſequi, pro ſeruire 381.
Obſequium gratius, quod 49.b
Obſoniorum erogator 196.a
Occaſio homines in delictum trahit 8.a.381.b
Occaſio ne culpis præbeatur 24.b
Occaſiones repentinas ad artes ducere 2.a
Ocia Baiana 144.b
Ocioſus miles 115.b
Ocioſum cingulum 100.b
Ocioſum non decet rem laborantium accipere 88.a.
Ocium, ſenum vita 84.b
Ocio fatuatur humana natura 17.a
Oculus Principis 115.a
Odium publicum 133.b
Odium ſepultum ſit cum morte peccantis 171.a
Odium ſibi excitat, qui non paret imperio iuſti principis 180.a
Odia claudantur cum ſepultis 122.b
Odiis iniuſtis locum amputare 47.a
Odit lucem, qui prauè agit 200.a
Officioſitas 175.b
Officium curatoris Reipub. 112.b
Officium & nomen præfectorum vigilum 110.a
Officium magiſtratus à Principe dati 49.b
Officium Præfecti annonæ 103.b
Præfecti curæ Palatij 109.a
Præfecti vigilum 110.b
Quæſtoris 76.a.160.a
Rectoris prouinciæ 105.b
Scribæ quale 202.a
Scribarum ſeu tabellionum 201.b
Senatus 163.a. Siliquatici 46.b. Tutoris 112.a
Officia vbi aptantur meritis, nil debetur incertis 10.b.
Officiorum magiſter 172.a
Ollius, flu. 82.a
Olus ſaporum marina irroratione 198.a
Olybrius magnus 133.a
Olympici currus 135.a
Olympicorum ludorum præmia 186.b
Omen principium habet 130.a
Omnimodis 20.a. verbum Caſſiod. vſitatiſſ.
Onus communicatum pluribus, non grauat. 51.b
Onus qui ſentit, debet & commodum ſentire 30.a.
Onera fiſcalia 179.a indictitia 80.a ſeruilia. 86.a.
Onera, non honores 94.a
Operis ſocius 32.b
Opes principis, theſauro principis augendæ 33.b
Opilio 91.a
Opinabile munimen 54.a
Opinatum animal 170.b
Opinatiſſima terrarum Roma 45.b
Opinatiſſimæ ciuitatis ornatus 140.b
Opinio bona creſcit glorioſæ actionis exemplo 8.a.
Opinio reprehenſa de harmonia cœleſti 36.b
Oppidorum munitio 199.b
Oppreſſio miſerorum 29.a
Opus auctoritate publica ſuſceptum 32.a
Oracula principis 80.b
Oratio, index animi 99.a
Oratio Sanctorum 175.b.176.b
Orationis laus 83.b
Orationes ſacræ 126.a
Orator 96.a
Oratorum fortis ac ſuauis oratio 36.a
Oratorum theſaurus memoria 84.a
Orbis Roman. 161.a
Orbis diuiſio ſub Auguſto 56.b
in Orbe, nihil, Romæ ſimile 165.a
Orcæ olei 41.a
Ordinatio æquabilis 51.a
Ordinatio grata, quæ 54.b
Ordinationes 147.a
Ordinatores 146.b
Ordo iudicij vmbratilis 112.a
Ordo primus 100.b.153.a. principialis 58.a. purpuratus 122.b. Romanus 62.b. ſacer. 65.a.66.a.
Ordo Senatorius eximius 90.b. eius virorum laus 49.a.
Ordinis ſecundi honos 116.b
Originarius honorum 20.b

Origo fabricarum 109.b. theatrorum 73.b. velorum 8.b
Origo Senatoria 113.b
Originem seruat vena nobilis 43.a
Ornamenti Rom. nominis à Senatu. 28.b
Ornatus ædium patricij 33.b
Ornatus principis est securitas populi 164.b
Ornatus publicus 41.b
Ornatus vrbis 11.b. 48.a. 64.b. augendus 31.a.
Ornatui vrbis studendum 114.b
Orphani 176.b
Orpheus 35.b
Ortus Gothorum 156.a
Ortus præclari laus 25.b
Osculationis pompa 116.a
* Os fontis, siue caput 54.a
Ostrogotha 175.a
Ouum 55.b

P.

PAciſci cum indigentibus, grande commodum 59.b.
Padus 31.b. 82.a.b. 203.b
Pagina augusta serenitatis 167.b
Palamediacis calculis occupari 139.a
Palatini honores 75.b. excutiæ 91.a
Palatinum officium 131.b
Palatium reparandum 35.a
Palatium obseruare 383.b
Palatij cura 109.b. ingressus 104.b militia 6.a. nitor 109.b. excubiæ 99.b.
Palatij curæ præfecti officium 109.a
Palatia ædificiis decorare regem, verè dignum est 4.b.
Palentiana massa inuasa 79.a
Palladia sylua 183.a. 198.a
Palladius liquor 197.a
Pallas 188.b
Pallium 19.a
Palma victorem athletam designat 30.b
Palmata 154.b. Palmata domus 66.b
Palmatæ vestes 93.b togæ 94.a
Palmatæ claritas 122.b
Palmates 104.a
Palmatianum vinum 197.a
Palmis inauguratus 133.a
Paludis exsiccatæ dominium restitutum 32.a
Palumbi 138.b
Palus 138.a
Pan 103.b. Pandia gemma 87.a
Panici species, seu panicij 143.b. 205.a.b
Panis vnde dictus 103.b
* Panis gradilis 71.b
Pannonia Sirmiensis 46.a. 61.b
Gothorum sedes quondam 51.b
Pantomimus, vnde dictus 74.a
pantomimus Prasini 10.a. 14.b
Pantomimi vbi artes suas exercere debeant 14.a.
Papa 175.b
Papa beatissimus 136.a. vrbis Romæ 165.b. 166.a. 168.a. 201.a.
Papæ beatissimi consecratio 149.b electio absque pecunia ibid.
Papæ Rom. iudicium 136.a
Papæ Senatûsue auctoritas 166.a
paraueredi 89.b. 182.b. 199.a. 200.b
Pareant non coacti, sed spontanei 189.a
Parendum consuetudini 44.a
Parentes 162.b. quàm soliciti de filijs 25.a
Parentes publici. 1. Senatores 59.a
Parentum amor erga liberos 59.a
Parentum amor etiam in feris 25.a
Parentum ex virtutibus iudicare de filijs 25.b
Parentum gloria excitamur 153.b
* Parentum laus, verecundiæ stimulus 73.a
* Parentum societas 48.b
Parentum societatem qui odere, indigni societate ciuili 9.a
Parentum vota 101.b
Parentibus obsequantur filij 25.a
Parentibus similes filij 154.a
à Parentibus liberi venditi 140.b
Parhippi 72.a. 77.a
Parientia 117.a. 162.a. * pro obsequio 55.b.
* Parisatis, Cyri & Artaxerxis mater 73.b
Parmensis ciuitas 138.a
Parmenses municipes ibid.
Parricidium 9.b. * 57.a
Parricidij genus 141.a
Pars tertia delatori, populari actione 149.b
Parti vtrique placere 90.a
Partium studia qui declinat, sibi homines conciliat 96.a
Paruæ res plus interdum præstant, quàm magnæ possunt obtinere diuitiæ 18.b
Paruum non est, in vbertate non delinquere 112.a
in Paruis discitur, cui potiora præstentur 116.a
Passio ferocissima 181.a
Pascio 200.b
Pater imperij 94.b
Pater prouinciarum, & Imperij Ioseph 131.b
Patrem violare, nefas 25.a
Patres publici 101.b Senatores 145.a. 154.b
Patrum nomen Senatoribus datum 28.b
Patriæ augmenta cogitare, nobilis ciuis est 41.b
Patriæ charitas 10.a

Patriam negligere interdum expedit, vt sapientia comparetur 16.b
ad Patriarchas adhortatio 149.a
Patriciatus collatus 39.b
* Patriciatus, quomodo dandus 47.a
Patriciatus, vnde 94.b
Patriciatus columen 128.a.culmen 94.b
Patriciatus dignitas 134.b.magni nominis honor 3.a
Patriciatus dignitas Cassiodoro collata 3.a.& alijs 126.a.134.a.
Patriciatus dignitas etiam explosa superstitione 94.a.
Patriciatus dignitas sola morte soluitur 94.a
Patriciatus insignia 40.a
Patriciatus patria potestate exsoluit 94.b *64.b.
Patricius 160.b.Patricius natura 134.b
Patricij domus ornatus 73.b
Patricij,& Consules, proceres 110.b.128.a
Patriciorum familia Ioui dicata 94.a
* Patrimonium 70.a
Patrimonium auctum 21.a
Patrimonij Comitiua 58.a.59.a
Patrius sermo 384.a
Patrioticus 174.a.193.b.197.a.198.b
Paulino donatum horreum 47.b
Pauor ciuilis, non bellicus 107.b
Pauperes 149.a
Pauperis possessio, principis munus est 197.b
Pauperum res inuadentes ibid.
Pauperum tributum 67.b
Pauperum voces non negligendæ 50.b
Paupertas non auersanda 105.a
Pax regno omni expetenda 1.a
Pax si ametur, ad laudem regnantis id trahitur 11.a.
Pax vt tutanda 171.b
Pacis bona non fœdanda seditionibus 18.b
Pacis custodem decet esse vrbis eximiæ præsulem 14.a.
Pacis effecta. 1. laus ibid.. ornatus 175.b. suasio 39.a.
Pacis prorogatio & constructio 157.b
Pacis publicæ & priuatæ quàm studiosus fuerit Theodericus, arguit formula 108.b
Pacis signa 193.b
ad Pacem adhortatio 39.a
Pacem contulit læsus 174.b
Pacem nuptiis inter reges conciliari 92.a
Pacem populorum tuetur iustitia 116.a
Pace longa corda ferocia molliscunt 37.b
de Pace legatio 122.b.166.b
Peccandi causa, penuria 147.b
Peccandi licentia non præbenda 25.a
Peccantis cum morte sepultum sit odium 172.a
Peccare in mensura, vel pondere, scelus graue 184.a.
Peccare in veste purpurea, sacrilegij reatus est 2.a.
Peccasse semel, impunè liceat 66.a
Peccatum in moneta 118.a
Peccatum in qualitate, non in quantitate 24.b
Peccati genus, alterum debitis prægrauare 61.b
Peccati pœna 142.a
Peccatur exemplo 163.a
Pecorum æstus & solertia 190.a
Pecunia vnde dicta 118.a
Pecunia apud auaros sepulta 67.b
Pecunia fabricis deputata 32.b
Pecunia illata pro vendito frumento 87.b
Pecunia publica subtracta populis, in alios vsus non debet transire 32.b
* Pecuniam cum mortuis sepelire, lege vetitum 65.a.
Pecuniam neglexit, famam affectans 41.b
* Pecuniæ in sepulchris credebantur, securitatis causa 65.a
Pecuniarum pœna, & infamiæ 137.a
Pecuniis ne redimantur scelera 194.b
Pecuniaria mulcta 137.a
Pecuniaria pœna in corporalem mutata 169.a
Pedatura murorum 78.b
Pedonensis ciuitas 15.b
Pelagus furens 128.a
Pelagus corallicum 144.b
Penaria cella 202.b
Penetrale 180.a.198.a
* Pensio 61.b
Pensio à principe in biennium remissa 33.b
Pensio auraria 31.b
Penaria cella 202.b
Penuria, causa peccandi 147.b
Penuriam vicisse, supra humanam virtutem est 206.a.
* Peplum Imperatorum 63.b
Peræquatores 97.a
Perculsio 169.a
Perdicis natura 25.a
Peregrini mores, peregrinæ doctrinæ 383.a
Perennitas aquæ 54.a
Peregrinis hominibus quatenus impendendum *15.a.
Perfectum quid 81.a
Perfidiæ auctorum resecandi excessus 37.a
Periculis exponimur, si vagis voluntatibus subiacemus 104.a
Periculo est occurrendum 9.a

* ἀδικοδωκεῖ, ἀδικεχειρεῖ 65 b
Perire potius,quàm viuere 52.b
Perſarum Reges Elephantis in bello vtuntur 170 b
Perſcrutator maris 1.b
Perſecutor ſedulus 23.b
* Perſona inſtructa i procurator 61.a.62.b
Perſona principis quo in caſu ſit poſt omnes 98 b
* Perſonam non habent ſerui 65.a
Perſonæ aptæ dignitatibus 58.b
Perſonæ interpoſitæ 149.a.*.71.b
Perſonæ nouæ ad honores perductæ 40 a
Perſonarum merita ornant principem 45.b
Perſonarum probarum delectus 49 b
Perſonis minus neceſſariis princeps interdum indulget 22.b
Perſonalis exceptio non affert præiudicium publico 31.a
* Perſonaliter 51.a
Perſuadendi vis 83 a
* Peruadere, peruaſionis actio,peruaſor 72.b
Peruaſionis vis 111.a
Peruaſor,ſacrilegij reus 151.a
Peruaſor vinculis illigatus , ad principem adducendus 45.a
Peruaſoris pœna ibid.
* Peruaſoris actio in duplum redditur 55.a
in Peruaſores edictum 150.b
Pes exercitualis 81.b
Petenti cui conferre iuſtius 368.b
Petitio inſinuata 482.a
Petrus & Paulus Apoſtoli 182 b
Phaleræ 104 b
Pharao Rex Ægyptiorum 94.b
Phidias,artificum primus 114 a
Philiſtio 74.a
Philomela 139 a
Philoſophi purpurati 155.b
Philoſophorum dictum 34.a
Philoſophiæ Græcę auctores 19 a
Phœbus 198.b
Phoroneus 115 a
Phrygius tonus 35.b
Piaculum inter triſtes gaudere 184.a
Piaculi genus 45.b
Piceæ 74 b
Picenum 62.a.85 a
Pictatium.i ſyngrapha 201.a.*.48.a
Pietas 174.b.189 b
Pietas auię in nepotes maior 61.a
Pietas etiam in ſceleratos exercenda 9.b
Pietas hominum debet eſſe maior,quàm auium 25.b
Pietas in auibus 21.b.27 b
Pietas lædi non debet 44 b
Pietas perfecta, quæ 65.a
Pietas Priami circa Hectoris cadauer 28.a
Pietas Principis totum cuſtodit Imperium 197 b
Pietatis genus,coërcere criminis infantiam 89.a
impios punire 25.b
Pietatis officia mutua 28.a
Pietatis regiæ propoſitum 47.a
Pignorationes ſeu repræſaliæ prohibentur 60.b
* Pignus vnde 49.a
Pilis maſculis contineri 74.b
Pinciniana domus 42.a
Pini 81.a
Piſcatores ibid.
Piſces 10.b.192.b.
Piſces manſuete 140.b
Piſcium greges 144.b.luſus.199.a
Piſcinæ & gariſmatia 202.b
Piſcina Neroniana 34 b
Piſtorum iura 103 b
Pitacium 381.a
* Pithoeus,antiquarum rerum ſagaciſſimus perſcrutator 57.b.vir ſagax 68 b
Placentina ripa 168.b
Placere principi,eiúſque frui conſpectu 200.b
Placidia 174.a
Plato Theologus 19.a
Platoniæ vel columnæ 41.b
Plebs querula,vel citra occaſionem 103 b
Plectibile ſcelus 27 b
Plinius 119.b
Plumbi ac æris repertores 48 b
Plumbum direptioni facillimum ibid.
Plumigeræ aues 27.b
Plus 379.b
Platonis hoſpitium 189.a
Podagra limoſa,viua mors 169.a b.eius deſcriptio & balnea ibid.
Podium 55.a
Pœna adulterij 16.a.86.b.151.b
Pœna cædis inconſultæ 53 a
Pœna dupli 65 b
Pœna Eccleſiæ impoſita 149 b
Pœna & præmium 153.b
Pœna ex lege in conuictos 64 a
Pœna iudicum conniuentium 151.a
Pœna mitigata 53 a
Pœna pecuniaria in corporalem mutata 169 a
Pœna peruaſoris 45.a
Pœna propoſita, ne potentiores onera illationum in tenuiores transferant 18.b
Pœna ſeruorum homicidarum 27.a

Pœna vltrix delictorum 72.b
Pœnæ metus 107.a
Pœna digna Lucrum sibi non vendicent 24.a
Pœna grauiore plectendus, qui 197.b
Pœnæ pecuniarum & infamiæ 137.a
Pœnarum diuersitas ibid.b
Pœnarum horror ademptus, non potestas 110.b
Pœnas ad præcat monitio 66.a
*Pœnale murmur, seu magicum 58.b
Pœnitudo vnde non nascitur 105.a
* πόικιλος 65.a
Poliptici 81.b 89.a
Polymnia 74.a
Polyphemus ab Vlysse excæcatus 109.b
Pompa meritorum, regale iudicium 380.b
Pompeius magnus 74.b.103.b
Ponderatio iuxta panis 177.b
Pondus 118.a.189.a
Pondus & mensura populis constent 6.b
Pondera & libræ 199.b.
Pondera exquisita 103.b
de Ponderibus ac mensuris 183. b. in iis peccare, graue scelus 184.a
Pons tribulatus 117.b
Pontifex 130.b
Pontifex Apostolicus 149.b
Pontificis Max. officium cum Regis officio collatum 176.a
Pontificum cura 65.a
Pontificalis laus 94.a
Pontonates 69.a.
Populari loquacitate offensi magnates viri 12.b
Populosa Roma 188.b
Populus bonus iudicem bonum facit 107.a
Populus quietus, præconium Præf. vrb. 14.a
Populi fauor, & studia 107.a
Populi fauor in auguratione Regis Athalarici 115.b
Populi gratia 103.b
Populi lasciuia in spectaculis 12.b
Populi quies, præconium regnantium 89.a
principum messis 106.b
Populi Rom. in suos principes amor 163.b
Populi securitas, ornatus principis est 164.b
Populi voluptatibus obsequendum 56.b
Populo fide obligatus princeps 164.b
Populo præstitum sacramentum ibidem
Populo qui præest, variè se gerere debet, pro variorum morum ratione 192.a
Populo Rom. absonia à principe data 196.a
Populi de colore vocitantur 10. a. * in factiones colorum diuisi 48.b
Populorum gaudia, laudes temporum 33.b
Populorum lætitia, beatitudo temporum 9.b. spectacula voluptatum 13.b
Populorum pacem iustitia tuetur 116.a
Populorum quies, ex placabili animo principum 39.a
Populorum ruina, è dissidiis regnum ibid.
Populorum salus, principum gloria 37.b
Porta semper clausa, carceris instar est 117.b
Portæ nec claudantur, nec pateant perpetuò 117.a
Portarum custodia ibid.b
Portus vicarius 116.a
Portitor literarum 20. a vox Cassiod. vsitata passim
* Portitores, nuncij, & telonarij 50.a.b.68.b
Positio 183 a. legalis. 5.b
Possessiones restituantur peruasæ 45.a
Possessores honorati 107.a.117.a
Possessores validi 193.b
Possessores tributariæ functionis 147.a
Possessorum coërcitæ direptiones 137.b
* Post mutationes 49.a
Posteritas æmulatrix 109.b
Potentia principalis 91.b
Potentia suspecta in causis 50.a.b
Potestas præfecti prætorio 94.b
præfecti vrbis 95.b
Potestatis armatæ supercilium 47.a
Potius 31.b
Præbendæ 51.b.89.b.*56.b 61.b
Præceptionis sacræ affatum 66.a
* Præceptum secundarium 49.b
Præcincta dignitas honore ociosi cinguli 100.b
Præconia glorioſis dominis magis gratiosa, quàm tributa 156.a
Præconiales viri 156.a
Præconis vox 193.b.*.64.
Prædatio apud Hispanos 89.a
Prædecessor 71.a.131.b
Prædia Curialium emere non licet 142.a
* Prædia Decurionum alienare nefas 68.a
*Prædia signa, oppignerata, libera, ἄσυλα
Prædij alieni occupati restitutio 9.a
* Prædiorum alienatio non permittitur, ac ne hypotheca quidem immobilium 67.b
Prædiorum atque hominum Ecclesiæ tuitio 31.a
Præfectorius vir 94.b
Præfectura Cassiodoro collata 2.b
Præfectura prætoriana, qualis ibid & 154.b
Præfectura, sollitudinum pondus nobilissimum 25.b
Præfectura vigilis 110.b. vigilum 111.b

Præfectura vrbana data 17.b.18.a.41.a. collata 42. b.144.b
Præfecturæ moleſtiæ 99.b.faſces 133.b
* Præfecturæ vrbanæ dignitas 60.a.familia 64.b
Præfecturæ vrbanæ milites 97.a.formula 95.b
Præfectus annonæ 103.a.191.b
Præfectus Galliarum,Liberius 175.a
Præfectus prætorij 45.a
Præfectus prætorio 26.a.*. verbo ſententiam dicit 64.a.*. eius munus 49.b
Præfectus vrbi 14.a.qualis.113.b. * eius munus 49. a 50 a
Præfectus vrbi carpento vectus 75.b
Præfectus vrbi ſacra vice iudicabat 70.a
Præfecti annonæ non vile officium 103. a eius tribunal.b
Præfecti à principe dati laus 46.a
Præfecti curæ palatij officium 109.a
Præfecti nomen 111.b
Præfecti prætorio,& Regis comparatio 94.b
Præfecti vigilum nomen,& officium 110.b
Præfecti vrbis virtutem commendat 31.b
Præfecti vigilibus,eorúmque officium 111.a
Præfecti viri 100.b
Præfectorum miles 105.b
Præfectorum vicarius 43.b.44.a
Præfectorum vice functus 145.a
Præfectum vrbis informat 42.a
Præiudicium 178.a
Præiudicia 40.a.129.b.147.b
Præmium à principe datum 187.b
Præmium artes alit 151.b
Præmium ei datum,qui fideliter inimicum iuuit. 16.a
Præmium,& pœna 153.b
Præmium laboris,quale 117.b
Præmijs qui digni 30.b.186.b
Præmia artibus collata 113.b
Præmia cur ſontibus propoſita 33.a
Præmia dignis à principe collata 17.b.188.a
Præmia iudici propoſita pro ſtatua ſubſtracta vrbis Comenſis 33.a
Præmia ludorum Olympicorum 186.b
Præmia ſi ſcenicis dantur, cur bonarum artium profeſſoribus ſubſtrahantur 153.a
Præmiorum deſideria dum creſcunt, maior morũ cultus 119.b
Præmiorum exempla virtutes alunt 26.a 380.b
Præneſte ludos edere 102.a
Præpoſitus 8.a.21.b.& aliis locis infinit.
Præpoſitus calcis 114.b
Præpoſitus Galliarum 125.a
Prærogatiua 116.a.119.a
prærogatiuarius 185.b
Præſagium 104.a.131.a.146.b.felicitatis 127. a. rerum bonarum 200 b
Præſcriptio 30 annorum 9.a
Præſcriptio tricennalis 30.a.48.b.88.b
Præſentalis patriciatus 116.a
Præſentare 74.a
Præſentia iudicantis 117.a
Præſentia principis 69.b.118.b
Præſentię regalis gratiſſimum pondus 90.a
Præſenti verba præſtanda 177.a
Præſidatus 108.a
Præſidens 178.b.198.b
Præſides cur annui 106 b
* Præſides prouinciarum 72.a
* Præſidis ac Comitis differentia 66.a
Præſtatio ſiliquatici 63.a
Præſtigiæ fugacis,& artes 111.a
Præſul 95.a. b. quo verbo ferè vtitur Caſſiod.
Præſul Apoſtolicæ Eccleſiæ 149.a
Præſul Conſularis 105.a
Præſul ſedis Rom. 136.a
Præſul vrbanus 42.a
Præſules 191.b
* Præſumptio,præſumptor,præſumere,verba Caſſiodoro vſitatiſſ.
Præſumentes 198 a
Præſumptus 113 a
Præſumpta gratia 167 b.importunitas.173.a
Præſumptio abominabilis 180 a.furibunda. 109. a.illicita.140.a 179.b.immoderata. 112. a. ingenioſa. 142.b.iniuſta 179.a.magiſtra.33 a violenta 137.b
Præſumptio modum ſeruare ignorat 79.b
Præſumptor 89.a.temerarius.65.b
Prætorium 180.a.183.a
Prætoria 202.b
Prætoriana aduocatio 102.a.cohors.97.a
Prętorianæ ſedis iuſta 91.a.reuerentia 186 b
Prætoriani faſces 184 b.labores 185.b.187.b
Prætoriani laus 187.b
Prætorianum culmen 3.b.173.a
Præualida ſunt,quæ roborantur diutina cogitatione 8.b.
* Præuaricator,cuis 74 b
* Præuaricatores 65.a
Praſina viriditas 197.a
Praſinæ & venetæ factiones 10.a.12.b.14 b
Praſini pantomimus 10.a.14.b
Praſius color,& venetus 87.a.*.48.b

Prasinorum factiones 55.b
Preces ad Deum 175.b
Preces & vota supplicum 59.b
Preces quæ audiendę Principi 77.b
Preces veritate nitantur 69.b
Presbyter 136 a.*.vnde id nomen 73.a
Pretiari 135.a
Pretium nullus ex vitio consequitur 118.a
Pretium rebus vænalibus statutum 181.b
Pretium vænalium 112 b
Pretij contentio nulla in necessitate 143.b
Pretia definita ab hospitibus exigenda 18 a
* Pretia iusta rebus vænalibus instrui debent 75 b
Pretia moderata 112.b.statuta.203.a
Pretia rerum libera 148 b
Pretia rerum pro rebus 189.a
Pretia specierum imminuta 169.a
Priami pietas erga Hectoris cadauer 28.a
Priapus 305 b
Primarij mundi 95.b
Primarius locus 116 a
Primates 99.b
Primatus 117.b
Primiceriatus 97.b 98.a.186.a
Primiceriatus seu domesticatus 161.b 162.a
Primiceriatus dignitas 102.b
Primicerius deputatorum & augustalium 185.b. exceptorum. 85.a. singulariorum 186.a
Primiscrinius 144.a.187.b
Primiscriniatus gradus 184.b
Primi ordinis Comitiua 10.b
* Primogeniti,chariores & honoratiores 61.b
Primordia cuncta pauida 17 a
Princeps à blandiendo alienus 2.b
Princeps bonus 119. b. aduertit violentiam. 50.b. non tam lucra, quàm subiectorum mores deprehendit 46.b
Princeps cardinalis 117.b.feriatus.174.a
Princeps datus pro cunctorum salute 164 b
Princeps fide obligatus populo ibid.
Princeps humilioribus fauet 69.b
Princeps imitator naturæ 34.a
Princeps indulgere etiã debet personis minus necessariis 21 b interdum pati se refelli 127.a
* Princeps legibus solutus 62 b
Princeps multo plus confert in subditos, quàm subditi in principem 107 a
Princeps non iudicatur 95.b
Princeps pater publicus 70.a
Princeps quę potiora sunt, dignioribus asseruanda credit 17.b
Princeps quarum rerum iudicium non præsumit. 168.a quos prouchere debeat 3.a
Princeps sacris literis eruditus 158.b
Princeps testis virtutum militum 171.a
rinceps vt nullum grauare,sic sibi debita perdere Pnon debet 9.b
Princeps Augustorum 186.b.Dalmatiarum 116.a
Principis aduentus per Tyberin 200 .b.
Principis æquitas.159.b. in remissione tributorum 8.b.51.a
Principis affinitas 116.b.162. a.arcanum 127.a. aspectus 85 a.200.a
Principis beneficiis nulla fraus inferenda.8 b qui digni 151.a
Principis boni est,condonare tributa pressis & afflictis.8.b. non tam delicta punire velle, quàm tollere 13 a præmia benemeritis, vltionem inquietis tribuere 18 b
Principis boni impensæ 13.b.iussa cur iucunda. 81. b non est graue imperium 60 a
Principis boni testimonium in prouehendo magistratu quantum 2.b
Principis boni votum 119.a
Principis castra,horrea referta 206.a
Principis census,quis 146.b
Principis clementia 70. a. 150. b. qualis esse debeat 23 b
Principis contempta iussio,impunè non maneat. 43 b
Principis cura 4.b.141.b.erga subditos 177.b
Principis cura,venatrix bonæ conuersationis 102 b
Principis deliberatio requirit obsequium prudentum 23 a
Principis electio 153.b
Principis est,casu subductum reparare consilio 62. a.periclitantium subleuare fortunas. 60.a perperam commissa dirigere.71.a.se opponere violentiæ.45.a. vniuersos vindicare 119.b
Pincipis & magistratuum moderatio 99.a
Principis fixi tituli 78. a
Principis fœlicitas, subditos habere honestos & morigeros 54.a
Principis frater 105 b
Principis gaudium,subditorum quies. 107.a. gloria,si nulla bona decrescunt 34.a
Principis imago,quæstor 96.b
Principis immortalis munificentia 42.a
Principis indulgentia non respuenda 33.b
Principis indulgentia,sterilitati succursum 205.a
Principis indultum 33 b.121.b
Principis iussa leuia.63.a non violanda.11.b ea qui negligunt,mulctandi 72.a
Principis iussiones non grauanter susciendæ 59. b.iis nulla tarditas afferenda 82 b
Principis iussum non tardandum mora 17.a.66.a
Principis iusti præsentiam,bonę est conscientiæ,

expetere 118 b
à Principis iusti imperio qui non paret, odium sibi excitat 180.a
Principis largitio ad quid conducat 47.b
Principis laus 116.b
Principis laus egregia qui subditos, &c. 206.a
Principis liberalitas in vniuersos collata, ad paucorum compendium non intercipienda 80.a
Principis libra 89.a
Principis magna laus, vicissè penuriam 206.a
Principis ministri 119.b.iis consulendum 44.b
Principis mensa 192.b.oculus.115. a. thesauri 135. b
Principis munificentia intra regulas arctari non debet.31.a & nemini damnosa esse 26.b
Principis opinionem disseminat subiectorum securitas 50 b
Principis opus Thesauro pietatis augendæ 33.b
Principis optimi ad suos magistratus adhortatio egregia.194.a.& vox 133.a
Populi ornatus, populi securitas 164.b
Principis persona quo in casu post omnes sit 98 b
Principis pietas totum Imperium custodit 197 b
Principis præconium, populus quietus 380.a
Principis præsentia 60.b.85.a
Principis propositum facit aut negligere iudices, aut amare virtutes 42.b
Principis rescriptis qui admonendi 98.b
* Principis seculo qui criminatur, Principi ipsi maledicere videtur 55 a
Principis studium, quale 159.b
Principis suaue colloquium meruisse, magnum beneficium 167.b
Principis tuitio 65.b
Principis viri iracundia grauior 179 a
Principis vita qualis 100.a
Principis votum debet esse inconcussum 49.b
Principis vox & iudicium immutabile 14 b
Principis vox irreuocabilis 12.a
Principis vultus in nummis 118 a
Principi abstinenti rapacitas displicet 80.b
Principi adiiciendi rerum periti 128.b
Principi beneficium reseruatum 121.b
Principi bono debetur prædicatio 156.a
Principi fucum facere non oportet in iis, quæ benemeritis vult esse persoluta 6.b
Principi humilitas glorioſa 92 b
Principi iniuriam facit, qui iustitiam violat 43.b
Principi iunctos maximè decet iustitia 79.a
Principi iurati subditi 125.a
Principi licita sola laudanda 164.a
Principi negligenda vulgi acclamatio 13.b
Principi notum esse 85.a
Principi nouos casus referre 105 b
Principi parent prudentes 78.a
Principi parere, exemplum omnium gentium 38.b
Principi placere, eiúsque frui conspectu 200 b
Principi quæ preces audiendæ 77.b
Principi, quorum aspectus gratus 45.b
Principi seruire, libertatis genus 81.a
Principi supplicare pio 182 a
in Principem beneuolentia & amor 180.b
Principem bonum onerat cura publicæ vtilitatis 8.b.vt eum tangunt supplicum damna, sic eorũ fructuosa compendia ibid.
Principem decet clementia 52.b.concordia 157.b
Principem decet semper humaniora censere 51 b
Principem iuuare subditi debent 9.b
Principem ornant merita personarum 45.b
ad Principem recurrit infantia destituta 70.a
Principem rogari, non fraudari decet 84.b
Principem solicitum nihil potest latere 75 a
Principem videre, beneficium est 163.a
Principem violare in monetis 118.a
à Principe collata præmia dignis 17.b
cum Principe colloqui, honorificum 124.b.167.b
à Principe cur iudicibus emolumenta data 106 b
à Principe dati magistratus, quales 96.a
à Principe laudari, præclarum 2.b
à Principe præmium datum 187.b
à Principe qui non noscitur, mortuo similis 85.a
in Principe non debet esse tenacitas 33.b
sub Principe non licet esse imperitos 101.a
à Principe probari, magnum 58.b
à Principe quod datur ad auxilium, non est contra iustitiam censendum 22.b
à Principe victus præstitus 52.a
à Principe vinci, gloriosum 130 b
Principes cur inter se sociantur 39 a
Principes viri 133.a 173.b
in Principes suos amor populi Rom. 163.b
Principum animi excitati causis mediocribus 39.a
Principum arcana celanda 58.b
Principum comitatus 87.b. quo hominum genere conflatus 45.b
Principum consiliarij, quales 128.b
Principum familiaritati adscribi, magnum 45 b
Principum gloria est populorum salus 37.b
Principum imago 101.a.cur sculpta in numismatis 97.b
Principum instar, magistratus sunt 181.a
Principum iustitia quas vires habeat 161.a
Principum messis, populi quies 106.b
Principum moderatio 158.b

Principum patrimonia sunt, quæ à subiectis legitimè possidentur 84.b
Principibus cur purpura data 2.a
* Principibus solenne quid celebrare mos erat 55.a
Principale auxilium 88.a. beneficium 150.a
Principalis gratia 118.a. reuerentia 159.b laus 160 b
Principalis nominis tuitio 119 b
Principatus in quo versetur 116.a
Principatus vrbis formula 117.b
Principatum auget iustitia obseruata 61 a
Principatum sine contentionibus obtinere, magnum 123 a
Principium habet omen 130 a
Principia solent portendere aliquid melius 21.b
Principiis malis obstandum 88 b
Prior præficitur 137 a
Priuatæ & publicæ pacis quàm fuerit studiosus Theodericus, arguit formula 108 b
Priuatæ largitiones 129 b
Priuatarum comes, parens publicus 99 a
Priuatarum comitiua 42.b. eius formula 98.a
Priuatio donatiui 120 b
Priuatis præferenda publica 48.b
ex Priuato Rex 159.a
Priuilegium veteranorum 101.a
Priuilegia excubiarum 117.b Iudæorum 67 a
Probatio 18.a
Probatoria Cartariorum 120 b
Probrum absit à magistratu 191.b
Proceres 95.b. 100.b. &c
Proceritas iuncea 114 a
Processio 103.b 106.a
Procinctualis toga 127 a. ornatus 106.a. gladius 171.a
Proditio 115.a Proditio sceleris 33.a
Professoribus Rom. stipendia integrè persoluebantur 152.b
Professio togata 49.a
Proficuus 244.b
Programma edictale 61.a. vide E.
* Promercium, & commercium 61.a
Promittendum non temerè 87 b
Promotiones officij Prætoriani, quæ Natali Domini fiunt 184 a
Promotionis ascensus 185.a
Proprium, quid non 121.a
* Proprium matrimonium, propria vxor, propriæ nuptiæ 74 b
Prorogatio 108.a Prorogatores 168.b
Prosapia 153.b. 156.a. Amalorum 125 a
Proscriptorum bona fisco applicantur 67.a
Prosecutores frumentorum 60.a
Proserpina triplex 91.b
* φιλοσοφία 51.a
Prosperitatis gradus primus 78 b
Protectores 186.a
Proteus 87.a. Prouectio 176.a
Prouectus 118.a. vox Cassiod. vsitata.
Prouidentia 54 a
Prouincia afflicta desiderat optimos iudices 41.b
Prouinciæ annalis rector 100. b. eius formula 105 b
Prouinciæ comitiua 107.b
Prouinciæ defensæ armis & legibus 61.a
Prouinciæ moribus ac legibus ordinandæ 88 b
Prouinciarum & exercitus cura 25.b
Prouinciarum tribunatus 117 b
Prouinciis nouis præficiendi boni magistratus 62 b
Prouinciales 60 b. & passim alibi.
Prouinciales Galliarum 44.a. 51.a.b. 125 b
Prouinciales iudices 97.a
Prouinciales Norici 54. a. Syracusanæ ciuitatis 146.a. Istriæ 201.a
Prudens ante senium 114.b
Prudens magis, quàm loquax 159.b
Prudens quis minimè habendus 87.a
* Prudens Romanus 66.b
Prudentem cautio arguit 134.b
Prudentes parent principi 78 a
Prudentiores qui habiti 16.b
Prudentum consilia ad finem perduci debent 66.b
Prudentum obsequium requirit deliberatio principum 23.a
Prudentia antiqua 138.a
Prudentia necessaria vbique 192.a
Prudentia omnibus rebus præponitur 99.b
Prusias, Bithyniæ Rex 53.b
Psalterium Dauidicum 36.a.b
Ptolemæus Astronomus 19.a
Publica fides 201.b
Publica vtilitas à singulis curanda 82. a. illi seruiendum 118.a
Publica priuatis præferenda 48.b
Publica vasaria 121.b
Publicę pacis & priuatę studiosus Theoderic. 108.b
Publicæ euectiones 181.a
Publici decoris mater, mens regentis 42.b
Publici loci concessio 121.a
Publicum est omne quod agit princeps 102.b
Publicum odium 113 b
Publicus labor fructuosus esse debet 44.b
Publicus ornatus 41 b
Publicus parens, comes priuatorum 98.a
Pudicitia quàm debeat esse mulieribus commendata 86.b
Pudicitiæ amore, ferrum porrigere maritis, est leges condere, non calcare 16.a

Pudoris grauiſſimi pondus, propria voce conuinci 83.a
Pudoris iactura eſt, infantiæ non ſuccurrere 70.b
* Puellæ olim erudiebantur 57.b
Pueritia honeſtiſſimè exacta 22.a
Pugna, vnde 13.b. * 49.a
Pulchritudinem Rom. non vigiliæ, ſed ſola reuerentia cuſtodire debet 113.a
in Pulchritudine ſingulari grauiſſimum damnum ibid.
Pulſator 9.a
Pulſatus, i. reus 50.a
Pulueratica iudicis 199.a
Puluerei fluuij 37.a
Puluis tergendo ferro aptiſſ. 74.b
Puniẽda infantia criminis 80.b
Puniendi grauiùs, qui 137.b
Punitio praui, iuſtitiam facit plus amari 23.b
Punitus matrimonij violator 16.a
Pupillaris rei emptio reſciſſa 5.a
Pupilli facultates ab Eccleſiaſtic. detentæ, reſtituendæ 50.a
Puritas auri 196.b. metallorum 118.a
Purpura 105.b. * 65.b. eius deſcriptio, & vſus, & color 1.b
eius inuentio, vnde 2.a
Purpura magiſtratuum, ad quid 2.a.105.b
Purpuram adorare principis 184.b.186.a
Purpurata infantia 125.a
Purpuratæ laudes 156.a
Purpurati philoſophi 155.b
Purpuratus ordo 112.b. filius 174.a. genus 69.a * 60.b. 73.a. 75.a
Purpurea dignitas 141.a
Purpurea in veſte peccare, ſacrilegij reatus 2.a
Purpurea verba, Purpureus 73.b
Pyramides Ægypti 114.a
Pythagoras muſicus 19.a

Q.

Quadrageſimus 102.a. * Iapis 65.b
Quadrati 78.a
Quadriga 55.a
Quadruplum 148.a
Quæ præſtanda non coactè 199.b
Quærendi tales, qui in nullo debeant diſplicere 121.a
Quæſtio latrocinij mandata 139.b
* Magorum 64.b
Quæſtor eloquens, Reipub. decus 160.b
* Quæſtor præmiorum 63.a.b
Quæſtor, principis imago 96.b
Quæſtor, quis eo ſecuto fuerit 161.a. eius officium 76.a.96.b. 160.a
Quæſtoris à principe nominati ſumma laus 75.b
Quæſtoris creatio 160.a. egregia commendatio 7.b. integritas & pietas ibid. laus egregia 96.a 155.a
penes Quæſtorem, aulicæ famæ inſignia 130.b
* Quæſtorum opera vtebantur Imperatores 69.b
Quæſtura, literarum dignitas 7.a. linguæ principis vox 96.a. qualis 130.a 132.b.133.a
Quæſtura Caſſiodori in Præfat.
Quæſturæ dignitas 76.a 161.a. inſignia 130.a. laus 96.b. culmen 76.a.b. 130.b
Quæſturæ dignitas conceſſa 119.a.132.a
Quam, ſine comparationis particula 137.a 154.b. 156.a. 180.a. * 68.b.73.a. 75.b
* Quatuorviri iudiciis præfecti 51.a
Querela & legatio de Amalafrida occiſa 141.a
Querela felix 143.a
Querela inuidioſa, quę 71.a
Querela malos comitatur 85.a
Qui in magnis nõ excedũt, in puis nõ peccẽt 41.a
Qui non admouentur, contemnunt ibid.
Qui non habet in ære, &c. 45.a 151.b
Qui præſidio tutandi principis 60.b
Qui in iudicibus corrigũntur, pudoris iacturam ſuſtinere neſciunt 76.b
Quibus opitulandum, & à quibus nil exigendum 49.a
Quid agit, qui ſine lege vult agere 38.b
Quies alta 118.b
Quies populi, meſſis principum 106.b. regnãtium prœconium 89.a
Quies populorum 39.a
* Quies ſacra 65.a
Quiritum munera 196.b
Quod cuique iniunctum eſt, poſtulari debet 41.a
Quod in iuuenta non diſcitur, in ſenecta neſcitur 11.b
Quod ſine difficultate inueniri potuit, facilè labitur 21.a
Quod votiuum eſt, impoſitum non eſt 16.b

R.

Ramus aureus 76.b
Rapacitas continenti principi nulla ratione placitura 81.b
* Raptores in triplum teneri iure ciuili 55.a
Ratio commerciorum æquabilis 89.b
Ratio habenda in honoribus dandis 162.b
Ratione plusquàm vi fit 191.a
* Rationes cum die & Conſule editæ 64.b
Rationales 107.a. eorum cura 98.a
Rauenna, cuius mentio vtique fit 5.a. 203.a
Rauennæ campania 102.b
Rauennas Eccleſia 31.b.164.a
Reatus 91.a.150.a 196.a
Reatui obnoxij damnandi 71.a

ſub Reatu iacet,quis 132.b
Recluſus 119.a. Recorrigi 15.b
Rector 123 a. 171.a prouincię 105.b
Rector annalis prouincię 100.b
Rector decuriarum 83.a.84.a
Rector gentis nominatæ 206 a
Rector ſui 158.b
Redempta laus 90.a. Redemptio 107.b
Redhibitio 153.a. Redhibere 86.a
Redhibitionis æquitas 9 b
Redicere 103.a. Redimitio 61.a
Redituum dona 4.a
Rediuiua veſtis 205.b. ſtudia 68.a. lites 68 b
Referendarius 134 b. 136.b. eius dignitas,officium, & formula 102.b.103.a
Referendi Curię 17 a
Refugium omniũ,vbi ſecuritas vniuerſorũ 201.b
Regalia 93.a
Regalis pietas 205. a. prouidentia 106 a. virtus 159.b. propoſitum 23.b 70.a.167.b
Regendarius 185.b
Regia affinitas 116.b.162.a
Regia claritas nil infectum admittit 118.a
Regia liberalitas cum ſeminibus humo mandatis collata 47.b
Regia voluntas in legibus eſt 108.b
Regia vox 118.b. 151.b. & homine verè Chriſtiano digna 98 a
Regię largitatis laus 10 b
Regię ſtirpis coniunx 162.a
Regiæ virtutes 158.b
Regiam munificentiam quid deceat 15.b
Regij edicti vis 112.a
Regina Auſtri,vel Sabę 159 b
Regium eſt, egentes leuare 33.b ſuccurrere afflictis 23. b. incongruum ſuſpendere iudicium 66.a
Regnantis auxilium implorat minorum conditio 12.b
Regnantis facultas ditior,quando 8.b
Regnantis fœlicitas, quę 54.a
Regnantis gloria, ſubiectorum otioſa tranquillitas 380.a
Regnantis ſententia,iudicium vnde ſumit 2.b
Regnantium corda fides conciliat 10.b
Regnantium gratiam inueniſſe, meritum maximum 18.a
Regnantium præconium,populi quies 89.a
Regnum Italiæ 37.b
Regnum ornat, quod eſt ſingulariter toto orbe celebratum 35.a
Regni conſors, aſſumitur Theodahadus 158.a
Regni decus,affectus æquitatis 67 a
Regni gloria,iudices reperiſſe exquiſitos 131.a
Regni hęres 225.a
Regni initia qualia eſſe debent 130.a
Regni nouitas multa poſcit ordinari 156.b
Regni paterni ſucceſſor filius 123. a
Regni ſacramenta 124.b
Regni tranquillitas cui commiſſa 109.a
Regula,Regulę 70.b.92.a
Relationes 181.a
Relaxatio 67.a
Relegatio 151.b
Religio non imperanda 30 a. * 53 a. nec imponenda 168 a
* Religionis non eſt, religionem cogere ad eam nemo inuitus compellendus 53.a 74.b
Religione qui nobis coniunguntur, iis benè velle oportet 172.a
Reliquator Thomates 77.b
Reliquatori ablata à fiſco prædia, in idoneum tranſlata ibid.
Remedia læſis impartienda 73.a
Remediabile bonum 43.b
Remiges 62 a
Remiſſa ob calamitatem tributa 72.b
Remiſſio 2.a ob ſterilitatem 69.a
Remiſſiones irarum 156.b
* Remora, Echeneis 49.b
Remoræ piſcis miraculum 15.a
Reparare, Reparari,Reparatus 4.b.11.b.124.a. 195. b
Reparatio vrbium,laus temporum 12.b
Repatriare 44 b
* Repræſaliæ 18.b
Repræſaliarum prohibitio 60.b. ius 160.b
Repreſſio improborum 79.b
Reprimendus iuuenilis feruor 38.a
Res præliorum,Veneris 382.a
Res vna ſubtracta,cuncta deformat 200.a
Rei iudicatæ ſtandum 68.b
Rei neceſſariæ maior adhibenda cautio 13.a
Rei nomen conueniat 132.b
Res bonæ citiſſimè appetuntur 183 b
Rerum bonarum ſatietas nulla 191.b
Rerum dominus, domini 4 a. 192.b. quo verbo paſſim vtitur
Rerum futurarum curſus ex Deo 75.b
Rerum obſcuræ cauſæ 154.a
Rerum pretia pro rebus 189.a
Rerum ratio,quæ 66.b
Rebus cur nomina impoſita 132.b
Reſcripto nuptiæ confirmatæ 121.b
Reſpublica 141.b. cuique ciui ſua vrbs eſt 142.a fœlix,quæ 100.a
Reſpubl. iuuatur commoditatibus emolumentorum 22.b

Reipub.custodia necessaria 77.a
Reip.fida salus,defensor armatus 17.a
Reipub.nomine impendere 22.b
Reip. Orientis & Occidentis vnum corpus olim 1.b.
Reipub.quãdo aliquid tribuitur, donantis vtilitas duplicatur 22.b
Rempublicam æquitatis iure augeri 29 b
Rempub. arma protegunt,custodit æquitas 16.b 59.b.
in Republica,morum varietas 192.a
Restauratio murorum Arelatens. 52.a
Restituantur amissa 44.b
* Restituere in integrum,quid 60.b
Restituti minoris formula 68.a
Restitutio bonorum,absentia amissorum 44.a
Restitutio facienda 16.b
Restitutio famæ 53.a
Restitutio loci occupati 70.a
Restitutio possessionum Ecclesijs ablatarum 62.b
Restitutio tributarij augmenti 147.a
Restitutionis petendæ tempora 68.a
Restitutionis sententiam passi 70.a
* Restitutiones in integrum,causa cognita, à Prætore promittebantur 61.a
Resultatio 28.b
Resuscitat procellas 15.a
* Retæ. 1.arbores in ripis fluminum 63.a
Retentator 5.b.10.b.24.a
Retentione possessa restituenda 24.a
Retiæ,vnde dictæ 109.a. 66.b
Retiarum Ducatus 109.a
Retibus, non sepibus piscandum 83.a
Reuerentia legum sacra 60.b
Reuerentia templo habita 53.a
Reuerentia sola Romanam pulchritudinem, non vigiliæ,custodire debent 113.a
Reuocationis honor 119.a
Reus;qui cineribus iusta non præstat 28.a
Reo vicinus,qui putatur malus 180.b
Rei insontes in carcere vincti 150.a
Rei liberantur à vinculis diuturnis ibid.
* Reorum ædes diruuntur, aut fisco vindicantur 60.b. in eos animaduertendum non in ædificia ibid.
Rex exercitatus 171.a
Rex expriuato 159.a
Rex ipse iurat 123 b.iurare non potest cogi 164.b
Rex iuuenis,& sapiens 174.a
Rex populo , & vicissim populus Regi iurat 124.a.
Regis ad exemplum componitur orbis 42.b
Regis cura in subditorum negotijs 68.b
Regis & Præfecti præt.comparatio 94.b
Regis Gothorum electio 157.b
Regis munificentia,qualis 135.b
Regis vidua 141.a
Regi qui aliquid subtrahit,vniuersos affligit 201.a
Regi repudiata munera 93.a
Regi Thoringorum missa sponsa 57.b
Rege digna vox 98.b.118.b
à Rege sacramentum præstitum 164.a
Reges aliorum consilia audire debent 126.a
Reges ex augurali familia 94.a
Reges fortiores efficit iustitia 38.a
inter Reges;pacem nuptijs conciliari 92.a
Reges summos decet inter se rixari 38.b
Regum ad regni fastigium recens assumptorum mos 157.b
Regum concordia 159.a.167 a
Regum diuitum concordia acquisita prodest 75 d
Regum è dissidijs ruina populorum 39.a
Regum gloria,subiectorum tranquillitas 31.a
Regum iussa non violanda 11.b
Regum magna laus,si pax ametur 11.a
Regum tranquillitas Deo accepta 165 a
Regum vna voluntas 157.b
in Regibus Gothorum eligendis mos 171.a
Rhegiensibus ob sterilitatem indulta concessa 198.a.
Rhegiensis oræ topographia ibid.
ῥήγιον vnde dictum ibid.
Rhenus 192.b
Rhodanus 127.b
Rhodus 198.b.literarum domicilium 58.a
Rhodi signum Solis æneum,Colossus 114.a
Rimator actuum 127.a
Roma à Hensérico vastata 4.a
aliena non potest dici 60.a.383.b
aquis abundat irriguis 57.a
omnia possidet 95.b
Roma cana 42. a. caput mundi 150.a. * 72.a.caput vrbium 91.b.ciuitas literarũ 83.b. & domiciliũ 58.a. eloquentiæ parens , & virtutum omnium templum 16.b. 60.a. mater omnium dignitatum 14.a. miraculum 114.a. sacra vrbs 21.b 52.a populosa 188.b.
Roma tradit eloquium 160.b
* Roma caput orbis terrarum, compẽdium orbis & omnium patria communis 72.b
Romæ amplitudo 188.b. habitatio 45.b.59.b.ornatus 48.a
Romæ nil in mundo simile 165.a
Romæ,patriæ communis,amor & charitas 10.b.
Romæ prosopopœia 182.b.
Romæ studiorum causa agere 5.9.b

Romæ theatrum 73.b
Roma non diſcedendum ſine venia,cur 16.b
Romana eloquentia 153.a.ea nil ſuauius 160.b
Romana grauitas 71.163. b.ea quando culpatur,pericliantur mores 18.b
Romana libertas 172.a
Romana ſtudia 160.b. * 74.a
Romana viuere grauitate, non peregrinis moribus 22.a.
Romanæ comitiuæ formula 113.a
Romanæ Eccleſiæ domus data, deinde vſurpata 52.a.
* Romanæ poteſtatis cauſa & effectus 52.a
Romanæ vrbis affectio veneranda 1.a
elogium præclarum 60.a
inſtauratio 11.b.laus 177.pulchritudo 45.b.
* Romanæ vrbis conſuetudo ſequenda 72.a.b
Romanæ vrbis Papa 165.b
Romanæ arces & mœnia 31.b.formæ 110.a.
Romanam pulchritudinem quid cuſtodire debet 113.a.
Romani ciues 177.b
Romani cur Gothos amare debeant 108.b
Romani magiſtratus è Gallis 22.a
Romani mundi Domini 73.b.& rerum 177.b.
Romanorum & Gothorum commune ius 16.b 43.a.124.a.
Romanus clerus 136.a.orbis 161.a
Romanus ſenatus,dignitas imperantium 3.a
Romanum forum,& eloquium 129.a
Romanum imperium Fœlix,ſub Theoderico 9.a.
Romanum velle,non eſt ſeditionis leuitates & incendia appetere 70.b
Romani populi in ſuos principes amor 163.b
Romani regni vnum velle & vna opinio fuit ſub priſcis principibus 1.b
à Romano imperio abeſſe non poſſunt,qui ſe nominis vnitate iunxerunt 1.a
Romanos populos gubernare putari non debet iniuria 10.a
Romanis legibus viuere,bellis aſſuetos 116.b
Romulea gens 128.a
Romulea plebs,eiúſque laus 196.b
Romulea veſtis 96.a
Romuleæ fabricæ 110.a
Romulus 55.a
Rotator camerum,ſiue camerorum 109.b
Rubens color 55.a
Rubigo otij 118.a
Ruinæ Elephantum 170.a
Ruſticatio eruditis vitanda 139.a
Ruſticorum libertas inſolens 99.a
Rythmus muſicus 36.a

S.

SAbæ regina 159.b
Sabinarum raptus 55.a
Sabinum vinum 197.a
Sabinus auriga 23.b
Sacer ordo 65.a.66.a
Sacerdotalis honos 63.a.puritas 205.b
Sacerdotium 95.b.130.b
* Sacerdotiorum vænalitas fugienda 72.a
Sacerdos legatus 166.a.167.a * 74.b
Sacerdos ne improbè litiget 71.a
Sacerdos reus ad Epiſcopum remiſſus 136.a
Sacerdotis profeſſio,vita cœleſtis ibid.b
Sacerdotes 130.b.136 b.colendi 172.a
* Sacerdotes litigare, niſi per procuratorem, licet, nec fideiubere 61.a
Sacerdotum doctrina 50.b
Sacra lectio 157.a.164.b
Sacra veſtis 1.b.97.via.170.a
Sacra Dianæ truculenta 91.b
Sacra vaſa pignori data,reſtituta 201.a
Sacramentum 123 b.124.a.b
Sacramentum à rege præſtitum 164 a.b
* Sacramentum,μυστήριον 51.b.ὄγκος 65.b
Sacramenta regni 124.b
Sacramentis militaribus perfuncti 186.a
Sacrarum largitionum comitiua 98.131.b
Sacrilegij reatus,in purpurea veſte peccare 2.a
Sacrilegij reus 149.a.peruaſor 151.a
Sacrilegis adempta militia 197.b
Sacrilegorum mens ibid.
in Sacrilegos ibid.
Sacris literis princeps eruditus 158.b
Sacrum,quidnam ſit 39.a
Sæuiendum in victos non eſſe 37.a
Saio 11.b.vox in hoc lib.vſitatiſſima
Saiones Cancellarijs deputati 192.a
Saius 136 a.137.b
Sal,eiúſque commercium 98.a.204.a
Salamandræ, eiúſque deſcriptio 51.b
Salatini ſacrarum largitionum 136.b
* Salica lex 37.a
Salinæ Venetiarum 203.b
Salomonis ſapientia 159.b
* Salona vrbs 75.a
Salonitani milites 17.a
Salubritas quomodo continetur 138.a
Saluigardia,tuitio 119.b
Salus hominum obſcura 104 a
Salus in corpore,quando 141.b
Salutis cauſa non eſt vna ægris 192.a

Salutis propriæ cura 190.a
ad Salutem arma comparata 165.a
de Salute iudicãs, cunctator eſſe debet 107.b * 66.a.
pro Salute cunctorum princeps datus 164.b
Salutari cum chlamyde 102.a
Salutationis honorificentia, honor, manus 380.a
Samariæ ſuperſtitionis populus 52.a
Samnium 60.b.85.a. Samnitæ 43 a
Samnij prouincia 43.a.187.a
Sanctiones dinales 61.b.67.a
Sanctitas veſtra 148.b.205.b
Sanctorum oratio 175.b
Sanguinis pij, vel conſobrini, vicinitas 121 b
Sapiens monitum 100.b
Sapientium ſedes, Athenæ 199.a
Sapientia honores ſola meretur 99.a
Sapientiæ amica induſtria 103.b
Sapientiæ non eſt, profutura contemnere 23.a
ad Sapiẽtiã cõparãdã, patria interdũ negligẽda 16.a
Sapientia, non caſu, regitur mundus 204.a
Sapori piſces 192.b
Sarſenates 27.a
Satiari 379.b. Satiatus 381.b
Saturnus 187.a
Satyri doctores 153.b
Saulem à Dæmone obſeſſum pacauit Dauid 36.b
Sauri 190.a
Saxa iacentia colligenda ad vrbis decorem 23.a
Scarus 190.a
Scelera ne pecunijs redimantur 194.b
Scelera ſi oprimantur, pacata omnia 193.b
Scelerati reprimuntur damnis 61.a
Scelus alienum, dedecus proprium 24.a
Scelus graue, in pondere vel meſura peccare 184.a
Scena 74.a. Scenici infames 112.a
Schola 96.a. martia 84.a
Schola ex principibus 30.b
Scholæ exercitatio 40.b
Scientia iuris 96.b
Scillatium, vel Scyllatium, vrbs 198 b
Scillatinum territorium 139.b
Scipio victorialis 94.a. *. 64.b
Scopalus vitandus, vbi alter offendit 177.a
Scriba Rauennas 201.b. officium eius quale 202.a
Scriniarius actorum 185.a
Scriniariæ curæ militaris ibid.
Scriniarij 115.b
Scrinium publicum 188 b.
Scrinia 83.a.151.a & alibi paſſim
Scrinia Comitis ſacr. larg. 115.a.b
Scriptores rerum naturalium 142.a
Scriptura, mentis ſpeculum in Præfat.
Scripturabilis facies 188.b
Scutorum maiorum more ſuppoſito 171.a
Secretarium 35.a.96.a.& alibi multis locis
Secretarius prætorianus 187.a
Secretũ Secreta 32.b.34.a.15.b.75.b.102.b.127.a.b.
Seculo primo quod nouum fuit, eximium habitũ eſt 114 a.
Secunda appellatio 151.b. iuſſio 16.b 24.a
Secures & faſces 93.b.104.b
Securitas ac tuitio 47.a
Securitas cunctorum ſcribarum officium 201.b
Securitas populi, ornatus principis eſt 164.b
Securitas teſtimoniorum Salomonis 179.a
Securitas vera, quæ 146.a
Sedis Apoſtolicæ honos 116.a. dignitas 176.a
* Seditio Conſtantinopoli vnde nata 48.b
Seditionis ſemina amputat Theodericus 14.a
* Seditiones à quibus compeſcebãtur in ludis 49.a
Seditioſorum repreſſio 18.b
Sella curulis 94.a. * 64.b
Semeſtres annonæ 113.a
Semina fraudis ne iterentur 80.b
Seminarium Senatus 133.a
Semiramis 114.a
Senarius numerus 6.b. 47.b
Senator, Præfectus prætorio 168.a. præpoſitus
Senator Romæ vbi dolere poteſt 45 b 154.b.45 b.
Senator vt puniendus, qui ingenuum vexarit 14.b.
Senatori non inferenda iniuria 12. b. illata, à quo vindicanda 14.a
Senatoes 102.a. patres 145.a.154.b. cur dicti patres 28.b.
Senatores dedecet verſari cum plebeijs vilibus 13.b
Senatores Romulei 19 a
Senatores viri, patricij & magnifici 64.a
Senatorũ filij 70.b. nobilitas 133.a. occurſus 201.a.
Senatoribus ornanda curia 101.b
Senatoria dignitas 40.a. origo 123.a
Senatoria ſpectacula 91.a
Senatoriæ dignitatis codicilli 65.a
* Senatorium germen 60.b
Senatorius honor 49.a
Senatorius ordo 100.b. eximius 90.b
Senatorij ordinis virorum laus 49.a
Senatus 165 b. ampliſſimus 149.b. 165.b. 166.a. reuerendus 124.a.
Senatus decurionum 83.b
Senatus minor 27.a.95.a.142.b
Senatus reſpuit eximiè non probatos 17.a
Senatus eſt, alios regere 163.a
Senatus & familiæ decor 39.b
Senatus & Papæ auctoritas 166.a
in Senatus oculis pretioſum gerere puritatẽ 42 a
Senatus officiũ 163.a. ſeminarium 133.a. ſcrinia 83 b
vox ibid.

INDEX.

Senatus Romani laus 3 a.76.a
in Senatum cooptati benemeriti 18 a
Senatusconsulta marmoreis incisa tabulis 150.a. *72 a.
Senex 134.a
Senes consiliis sapientiam discunt 126.a
* Sententiam sumere,condemnari 59.a
* Sepulchra,ædes defunctorum 65.a
Sepultorum ossa eruere,nefas 63.a
Sepultæ cura 28.a
Seruatores æui pristini 53.b
Seruetur ætate matua , quod teneris animis acquiritur 42 b
Seruili iugo colla libera premere 117.b
Seruire rectori,libertatis genus est 81.a
Seruitus imposita,iniusta 85 b
Seruius,rex Rom 118.a
Seruus emptus,reddito Domino pretio 81.a
Serui personam non habent 98.a. 65.a
* Seruorũ manumissio,augmẽtũ Cõsulatus 64.b
Seruorum,qui dominos occiderint,pœna 27.a
Siccitatis descriptio & affectus 15 a
Sicilia , à Vandal. incursion. Cassiodori aui armis liberata 4.a
Siciliæ ardentis ratio 53.a
in Sicilia fabricæ primùm conditæ 109.b
Siculi persuasi à Cassiod.ne rebellarent 1.b
Siculorum gens,natura querula & contẽtiosa 2.b
apud Siculos possunt etiam sine suspicionibus iudices accusari 2 b
Si fas est 384.a
σίδηρος,ἀρης. 49.a
Signa æneorum elephantum 170.a
Signa Vesuuij montis exarsuri 73.a
Signini albei forma 88.b
Siliqua 29.a
Siliquaticum & monopolium 22.b.31.b
Siliquatici exactio fiat 86.a.& ordinatio 47.a.
Siliquatici præstatio 63.a.* omnibus rebus venalibus imponebatur 59 b
Siliquatici titulus 46.b.86.a
Sillanica vina 196.b
Siluatarius Rauennas 199.b
Simonia 149.b
Simulacrum Iouis Olympici 114.a
Singulariorum primicerius 186.a
Singularis continentia 42.b
Sipontina vrbs 33.b
Si quid peccent magistratus,recidit in principis inuidiam 42.b
Sirenum cantus 36.a
Sirmiensis expeditio 127.a
Sirmiensis Pannonia 46 a. 61.b. * 55.b
in Sobole frequenter fallimur 58.b
Socius operis 32.b
Sol,& eius cursus 187.a.244.a
Solis lux 99.a aspectus 118.b
Solis signum æneum Rhodi 114.a
* Solatium,pro mercede,& salario 62.a
* Solatium vindictæ,vltionis 66.a
Solennitates annuæ 106.b
Solertia animalium quorundam 54.a
Solertia est astus pecorum 190.a
Soliditas ædificiorum 34.b.arboris 36.a
Solidus 6.b
Solidus tributarius 80 a.147.a.203.a
Solidi canonici 29 a
Solidi menstrui aurigæ dati 23 b.55.a
Solidi septingenti, Cornicularij præmium 187.a
Solidi tres per hebdomadam dati militibus 78.a 79.a.
Solitudo detestanda 138.b
Soluendi tempus seruetur 194.a
Sonri fluenta 9.a
Sordes iudicis 179.b
Sorte aduersa pressi erigendi 28 a
Sospitas 93.a.vox vsitatiss.
Spatarius 51.b.Spathæ 74 b.
Spatium deficiendi à duobus Senatoribus 31.a
Spatij vrbis Romæ testimonia 188.b
Species 59.b. & mille locis
Species lardi & tritici 198.b
Spectabiles,qui 100.b
Spectabilitas 4.b.16.a.30.b.41.a
Spectabilitatis honor 30.b.insignia 184.b
nitor 119.a.formula ibid.
Spectaculum improbatur 55.a
Spectacula consularia 91.a
Spectacula voluptatum,lætitia populorum 13.b
Spectaculorum lasciuia 11.b.13.a
Spectaculorum seditiones prohibentur 14.a
Spectaculorum verus vsus 13.b
Spectaculis adhibita moderatio 111.a
de Spectaculis loqui,res minima in principe 9.b
Speculum cordis 99.a.380.a
Spes non deneganda laborantibus 61.b
Spes tædium laboris aufert 82.a
Sphæra 92.a.Sphæræ carneæ 57.b
Sphingis ænigmata 111.a
Spina 55 b
Spoletina ciuitas 64.b
Spoletini ciues 33.b.76.b
Spoletinum territorium 27.b
Spolium 178.b
Sponte qui corrigi noluit,suo se vitio accusat 147.b
Stagnum,vnde dictum 56.a

Stationarij 64.b
Stationes 140.a. 71.a
Statua requirenda 33 a
Statuæ nec in toto mutæ 113.a
Statuæ principum 113.b.veterum 113.b
Statuarum fures 113.a
Stellarum harmonia 36.b
Stemma 40.b
Sterilitatis ieiuna 802.a
Sterilitatis vbertate penſata 204 b
Sterilitati ſuccurſum principis indulgentia 205.a
ob Sterilitatem indulta conceſſa Rhegienſibus 198.a.
ob Sterilitatem remiſſio 69.a
Stipendium ſubiectum munificum facit 178.b
Stipendium Tyranno penditur 156.a
Stipendia & annona aucta 147.b
Stipendia integrè perſoluebantur profeſſoribus Romanis 151.b
Stipſes vinum 197.a
Stirpis regiæ coniux 162.a
* Stolonis lex 72.a
Strenæ Ianuariæ 97.b.Strenuus vir 205.a
Str ymoniæ aues 129.a
Studium 58.b.Studium affectuoſum 10.a
Studium principis quale 11.a
Studio alieno non indiget vigilans 113.a
Studia & fauor populi 106.b
Studia literarum ſuo digna ſuffragio 18.a
Studiorum cauſa Romæ agere 59.b
Studiorum labor fæliciſſimus 40.b
Sturni 138.b
Suarij 103.b
Suauia 79.b.145.b
Subditorum quies,gaudium principis 107.a
in Subditos multo plus confert Princeps, quàm ſubditi in principem ibid.
Subdolus 99.a
Subiectorum conditio beata 143.a
Subiectorum cuſtodita ſecuritas,opinionem Principis diſſeminat 50.b
Subiectorum ocioſa tranquillitas, regnantis gloria 31.a
Subita omnia incauta probari 8.b
Sublimis 83.b.138.a.b
Subreptio 136.a
Subſcriptiones 105.b
Subſecutio 130.a
de Subſidio afflictorum 52.a
Subuectio 5.a.89.b.169 b
Subuectio nauis præbita 71.b
Subuentio 181.b
Suburbanum 140.b.Suburbana 57.a
Suburbia 73.b
Succeſſio dignitatum cur annua 107.a.108.a
Succeſſor non externus 124 a
Succeſſor regni paterni filius 123.a
Succeſſorem qui reliquit mortuus non cenſetur 126.a.
Succinum vnde 75.a
Sudatile metallum ibid.
Sueuorum incurſio 194.b
Suffragium 149.a *72.a
Suggeſtio 66.a.116.b.160.a
Suggeſtum patritiatus 135 a
Suggeſta atque inſignibus Præfecturæ Præt. 155 a.
Sulcatoriæ naues 17 b
Sumptus exercitui præbitus 78.b
Superbia diuinitati exoſa 38.b
Superbus 99 a
Superſtitio numeroſa 55 b
Supinati 170.a
Supplicatio diuina 155.a glorioſa 110.a
iterata 49 b
Supplicium fuſtuarium 181.b. *75.b
Supplicia fuſtuaria 142.a
Surditas feliciſſima 36.a
Suſceptores 184.a
Suſpectis gentibus præeſſe,difficile 109.a
Suſpicionibus occurrit Theodahad. 163.a
Sydus lucidum 383 a
Sylua claſſea 81.b
Symmachi dictum eximium 175.b
Synagoga Iudæorum 52. a. cremata Romæ 70.b.
Synagogæ Iud. ſecuritas & tuitio 88 a
Syracuſana ciuitas 16.b

T

TAbellionum ſeu ſcribarum officium 201.b
Tabulæ marmoreę Senatuſc.150. a *.72.a
Tabularius 80.a
Tali Cretæ Regis mos 72.a
* Taciturnitas 132.b
Talionis lex in matrimonij diuiſores 151 a
Talpa 342.b
Tantum opinionis acquiritur,quantum facultatibus abrogetur 21.b
Tardare quæ proſunt læſionis genus eſt 51.a
Tarditas nulla principis iuſſionibus afferenda 81.b.
Taruiſinum horreum 168.b
Tegimine 382.b.
Telonei canon 89.b.*
Temerator 137.b
Temperare omnia qui nouit, vincit aſſiduè 37.a.
Templum Dianæ Epheſi 114.a

Templo habita reuerentia 53.a
Templa euersa 48 b
Tempus indulgendi 189 b
* Tempus omnia depascitur 60.a
Tempus soluendi seruetur 194.a
Temporis necessitas excusat onera iussionis 61.b
Tempora exactionum 191.b
Tempora restitutionis petendæ 68.a
Temporũ beatitudo,lætitia populorũ 9.b 381.a.b
Temporum laudes,gaudia populorum 33.b. vrbiũ reparatio 12.b
Temporibus retro principum 171.b
Tenacitas absit à persona publica 50.b
non debet esse in principe 33 b
Temere 389.a
Tenor edictalis 180. b.edicti.181.b
Tentilatium 34.a
Tenuis fortunæ homines excusantur à Theoderico 9.b
Tenuitas in imperante,res perniciosa 9.b
Terentianus 36.a
Termini testes 56.a
Ternorum exactio 41.b.115.b.tituli.115.a
Terror plus corrigat,quàm pœna consumat 107.b
Tertiæ in pecuniam tributariam conuersæ 8.a
Tertiarum deputatio 26.b illatio.8.a.26.b.*.52.a
Tertiarum immunitas 26.b
Tertiarum nomen sublatum 8 a
Testamentorum fauor 83.a
Testimonia spatij vrbis Romæ 188.b
Testis præsens 83.b
Testis princeps virtutum militum 171.a
Testis verus,qui 175.a
Testudo 36 b
Theatrum 91.b.73 b
Theatrum Pompeij 74.a
Theatri abusus ibid.clamores 14.a. origo.73.b
Thebani muri 39.a
Theobaldus 171.b
Theodahadus,Athalarici propinquus 135.b
consors regni assumitur,eiusque laus 158 b
amicitiam cum Iustiniano confirmat 165.a
Romanorum animos mollire conatur 163 b
Theodericus 128.a. 171.a.174.b
* Theodahadi auunculus 158 b
* Arrianorum fautor 75.a
Theodericus legatos ad Anastasium mittit 1.a pacem & amicitiam ab eo petit ibid.
Theodericus Cassiodoro patriciatus dignitatem confert. 2. a. ad Senatum pro eo scribit. 3. a eius perpulchra ad ducem copiis præfectum admonitio 6.b
Theoder.quæsturæ honorem defert,literarum nomine,eiusque commendatio 7.a.b
remittit tributa pressis Apulis 8.b
excusat tenues à vectigalibus 9.b
eiusdem cura & solicitudo regalis , & labores pro Rep. ibid.
eiusdem iudicium in deligendis idoneis magistratibus 10.a 17.a
Theodericus laudat aduocatum fisci 10.b
admonet præfectum sui muneris ibid.
iudices nominat ad litem dirimendam 11.a
adhortatur Gotthos ad fortitudinem ibid.
laudat suum ipsius in vrbe Rom. instaurandæ studium 11.b
Ecclesiæ ab eo immunitas data 12.a
Theoder.reprimit spectaculorum lasciuiam 2 a.b.13.a.b
eiusdem epist.pro vrbe reparanda 12 b
eiusdem impensæ ad quid 13.b
veterum disciplinam seruare vult 14 a
curat frumenta Romam aduehi 15.a
commendat filios mortui officialis 15.b
absoluit maritum adulteri interfectorem 16.a
Theod. Horologia mittit Burgundionum Regi, eorũmque laus 10.a.*.50.a.54.a
amicitiam firmat cum Visigothorum rege 37.b
studet conciliare Reges dissidentes inter se 38.a
Comitem instruit 46.a
Vrbis Rom augmenta curat 48.a
Theoder.publica ad vsus priuatos tracta quæritur 48.b
quam sibi victoriam proponit 51.b
quatenus Iudæis permittit 67.a
non tam armis , quàm iudiciis clarus fieri optat 81.b
Theoder.quàm pacis publicæ & priuatæ studiosus fuerit,arguit formula 108.b
eius iustitia & æquitas 23.b.45.a
* Theoder.primus se Regem dixit Rom. & Gothorum 46.b. belli inter Alaricum & Clodoneum arbiter 54.b
Theoderici edicta confirmantur 148 a
Theoderici temporibns antiquitas innouata 75 b.
eius mors 174.b
* Theodora Iustiniani vxor 74.b
Theodorus 142.b
Thermæ 100 a 169.b
Thermarum exhibitio 33.b
* Thesaurus,quid 60.a.65.a
Thesaurus à sacerdote in sepulchro inuentus 63.a
Thesaurus oratorum,memoria 84.a
Thesauri inuestigandi ius concessum 67.b
Thesauri 98.b. Principis 135.b
* Theudibaldus 73.b
Theudimer 175.a

Thon ates reliquator decem millium ſolidorum de indictionibus 77 b.78.a
Thori genialis macula 16.a
Thoringia fœlix 57.b
Thuſciæ 62.a
Ticinenſis ripa 168.b
Ticinenſia horrea 168 b.205.b
Ticinum 169.a
Timiditas quo pacto tollitur 17.a
* Timotheus, muſices corruptor 50.a
Titulus 5.b. Titulus libellarius 78 a
Tituli penſio 29 b
Tituli deſignati, ordinati 169 a
Tituli affiguntur 77.b.78.a.251 a.*.61.b
Tituli binorum & ternorum 115.a
Tituli publici 161 a.169.a
Titulorum indictorum onera 12.a
Titulis appoſitis res fiſco vindicabantur 62.a
Titulis ingrauare alienam poſſeſſionem 45 a
Titulos monopoli exercere 22.b
Titulos præfecturæ adminiſtrare 194.a
Tirulos vendicare 22.b
Titus 91 b
Toga 19.a. procinctualis. 127.a
* Toga aduocatorum 64.b
* Toga Romana 55.a 64.b
Togæ palmatæ 94 a
Togata dignitas 96 a
Togati mores 44.a.* 55.a.64.b
Tolerabile quid 51.a
Tonſicula, piſcis 192.b
Tonus triplex 35.b. Toni quinque ibid.
contra Tormenta 52.b
Torpedo, piſcis 15 a
Torpor ignobilis 115.b
Trabea 20.b.21.b.154.b
Trabes venditæ 60 a
Tractatores 128.b
Tractatus 159.b.188.b
in Tractatibus duo, in ſententiis vnum 258.a
Tragædia 74.a
Traiani dictum 124.a 129.b
Traiani forum 110.a
Trames iuſtitiæ 5.a.10.b.31 a.96.b
Trames recti 41.b
Tranquillitas & pax omni regno expetenda 1.a
Tranquillitas regni cui commiſſa 109.a
Tranquillitas Regum, Deo accepta 165.a
Tranquillitas ſubiectorum, gloria Regum 31.a
* Tranſlatitia, tranſlatitium, tranſlatitiè 64.b
Tranſmarinus canon 89.a
Tranſportanei 170.b
* Tranſmundus, Chriſtianorum perſecutor 64.a
* Tribuenda 56.b.63.b
Tribunal excelſum 45.a. gemmatum. 106.b
Tribunal præfecti annonæ 103 b
Tribunalia 176.b.191.b
Tribunatus Mediolanenſis 84.b
Tribunatus perpetuus ibid.
Tribunatus prouinciarum 117.b
Tribunus 117 b
Tribunus cartariorum 121.a. maritimorum 203.a. voluptatum 104.a 111.a
Tribuni dignitas 3.b
Tribuni & Notarij aſpectus adorare principales 184.b
Tribunorum honor 95.a
Tributaria functio 51.a.68. a.72.b.79.b
Tributaria ſumma 8.a
Tributarij 89 b.168.b
Tributarij augmenti reſtitutio 147 a
Tributariorum compendia 179.a
Tributum exigant moderatè compulſores 193 a
Tributi dilatio, & inducíæ 191.b onera 196 a
* Tributi & vectigalis nomine, prædia & poſſeſſores conueniuntur 59.b
Tributa fiſcalia 49.b
Tributa non debent à triſtibus exigi 68 b
Tributa remiſſa ob calamitatem 72.b. ob militum tranſitum 193.a
Tributa vnde debeantur 59.b
Tributorum exactio 105.b
* Tributorum exactores 71.a
Tributorum illatio trina 179.a
Tributorum indulgentia 49 a.51 a
ad Tributorum æquationem delegatus iudex 79.b
* Tributorum tabulæ olim publicitùs inciſæ. 61 a
Tributis liber, cui nihil eſt reliqui 194.b
Tridentina regio 78.b
Tridentinum horreum 168.b
Tridentum 78.b
Triduanæ annonæ 80.a
Trinitas ſancta 176.b
inter Triſtes gaudere, nefas 184.a
Tritici deuectio 51.a
Tritici & lardi ſpecies 198.a
Tritones 36.a
Triumphus ſine pugna 127.b
Trutina 89.a
Tuitio, Gallis Saluigardia 119.b.* 60.a
Tuitio ac ſecuritas 47 a
Tuitio gratiæ 123 a
Tuitio nominis principalis 119.b
Tuitio principis 65.b
Tuitio prædiorum & hominum Eccleſiæ 31 a
Tuitio villicorum 89.b
Tulliana lectio 124.a. flumina 173.a
Tullianus ceſpes 133.a

Tullij 129.a
Tullius,eloquentiæ magiſter 96.a
Turdi 138.b
Turturum viduitas 86.b
Tuſſis remedium 181.a
Tutoris officium 112.a
Tyberini aluei meatus duo 111.b
Tyberis vnda ibid. fluenta plurima 162.b.fluctus 200.b
Tymbres 74.b
Tyrannus 129.b
Tyranno ſtipendium penditur, prædicatio non niſi bono principi debetur 156.a
Tyrannorum excubiæ 184.b
Tyro 203.a

V

VAcans 100.b.101.b
Vacans illuſtratus 100.a
Vacatio militi ob morbum 143.b
Vænale propoſitum 101.a
Vænalis mora 179.a.186.b.*.dilatio.75.a.76.a
Vænalium rerum pretium 112.b.181.b
* Vænalium rerum leges in medio foro columnæ affigi,iubet Plato 72.a
Vænalitas 115.a.diſſoluitur,quando.118.a
Vænalitas abſit à iudice 99.a
Vænalitas iudicum 151.a
* Vænalitas ſtudij 76.a
Valentiniani lex 150.b
Valetudo inuito reddita 4.b
Valetudini confert lætitia 144.a
Vallis martia 55.a
Vandalorum incurſio ab auo Caſſiod. repreſſa 4.a
Variarum epiſtolarum inſcriptio in Præfat.
Varietate homines recreantur 119.a
* Varij,doloſi 65.a
Vaſa ſacra pignori data,reſtituta 101.a.vendita 148.b
* Vaſarium 67.b
Vaſaria publica 121.b.*.67.b
Vbertate ſterilitas penſata 204.b
in Vbertate non parum eſt, non delinquere 111.a
Vbi aurum ſumitur,gladius conditur 107.b
Vectatio 183.a
* Vectigalia ſolemnia 55.b
Velorum repertor,& origo ibid.
Vena vitalis fontium 25.b
Venæ ferrariæ 46.b
Venarum pulſus 104.b
Venantius excuſatur 26.a
Venatio nocturna 111.a
Venatorum Circenſium doli 92.a
Venenum,quid 104.a.*.98.a
Veneno ſe perdidit Hannibal 53.b
Venena bona 122.a
Venetæ & Praſinæ factiones 10.a.55.b
Venetes 205.a
Venetia 78.b
Venetiæ deuotæ 168.b earum deſcriptio 203.b
Venetis & Liguribus ob famem, ex publico horreo datum frumentum 168.b
Venetus color 55.a.b.87.a.*.48.b
Venetus ſol 204.a
Venus 74.105.b. eius ſydus 187.a
Verba præſenti præſtanda 177.a
Verba,ſpeculum cordis 99.a.380.a
Verecundia erroris non formidanda 95.b
Verecundiæ ſtimulus,laus parentum 153.b
Veredarij 31.b.72.a
Veredum,Veredi 13.a 71.b.77.a.89.b 97.a.
Veritatem deſpicere peſſima conſuetudo 38.b
Veritate nitantur preces 69.b
Veritatis vis magna 381.a
Virgilius refutatus 198.a
Virgilij loci,ex Æneid. 36.a.83.a.92.a
Vermiculi 74.b
Veronenſes poſſeſſores 191.b
Verſilla,antiſtes 12.a
Veruca,caſtellum 53.b
Veſtarium aulicum 2.a
* Veſtis alba in luctu interdicebatur 57.b
Veſtis ciuilis 107.b.*.66.a
Veſtis gratioſa 105.b
Veſtis palmata 93.b.*.64.b
Veſtis Romulea 96.a.*.64.b
Veſtis ſacra 1.b.97.b
Veſtes 178.b
Veſtri fauores,veteres,patritij 383.a
Veſunij montis exarſuri ſigna 73.a
Vetera ſeruanda 50.b
Veteranorum priuilegium 101.a
Veternoſa,vetuſtoſa 382.a
Veterum decorem fœdantes 113.a
Veterum facta decreſcere,acerbum 33.a
Veterum inuenta tuenda 106.b
Veterum ſtatuæ 113.b
Vetuſta inſtauranda 64.b
Vetuſta ſeruare,noua conſtruere 41.b
Vetuſtas expoſcit quæ donantur ſuo quodam priuilegio debita 51.a
Vetuſtatis inuento delectari 22.b
Vetuſtate iacere 121.a
Vetuſtate omnia conficiuntur 73.b
Vicaria æqualitas 141.a
Vicariæ dignitas 102.a
Vicarianæ ſedis arca 129.a
Vicarius officij comitiaci 117.b

Vicarius portus 116.a
Vicarius præfectorum 43.b.44.a
Vicarius vrbis Rom. 70.a.102.a. 200.b. * 65.b
Vicedominus 81.a
Vice sacra iudicare 95.a.102.a. * 65.b
Vices agentes 72.a.102.a.177.a
Vices anni temporum 204.a
Vicinis opitulandum 203.b
Vicinos à vicinis non iuuari in communi malo, inuidia est 38.a
Vicissitudo grata 22.a.19.a
Victor qui pronunciatur à iudice, videtur de pulsato triumphasse 13.b
Victores inter arma 67.a
Victoria pulchra de feroci gente 37.a
Victoriæ votum 68.b
Victoriam quam sibi proponat Theodericus 51.b
Victoriis nobilitati Franci 174.b
Victualia, Victuales res: voces Cassiod. vsitatiss.
Victus militibus præbeatur 61.b
Videre principem, beneficium est 163.a
Vidimus, non audiuimus 198.b
Vidua Regis 141.a. Viduæ 176.b
* Viduæ & puellæ olim scholam frequentabant 57.b
Viduitas turturum 86.b
Vigilans studio non indiget alieno 113.a
Vilitas mentis, pecuniæ 381.a.b
Villa vrbana 199.a
Villicorum tuitio 89.b
Vina Italiæ, & Græca 192.a
Vinarij 168.b
Vinci à principe, gloriosum 130.b
Vincit assiduè, qui omnia temperare nouit 37.a
Vinculis illigatus peruasor ad principem adducendus 45.a
Vindicta Elephant. 170.b
Vinum Acinaticum 193.a. 192.b. palmaticum & stipses 197.a
Violare principem in monetis 118.a
Violatæ à litigantibus leges 98.a
Violentia repressa 61.b
Violentiæ se opponere, principis est 45.a
Violeum nectar 193.a
Vir fortissimus quis 9.a
Vir non vnius loci 59.a
Viris longo labore compertis honores dati 17.b
Viris probatis magnæ res committendæ 45.b
Virga aurea 109.b
Virgo aqua 110.a
Virgulta cur ab ædificiis exscindenda 34.b
& à fontibus & aquæductibus 88.b
Viriditas gemmarum 34.b
Virtus ætatem legitimam Gothis facit 16.b
Virtus in conseruando maior, quàm in inueniendo 11.b
* Virtus in homine spectanda, non ætas 70.a
Virtus iudicaria 161.a
Virtus nulla creditur sine præmio 2.a
Virtus quadrifaria 95.a
Virtus quando maiore laude agitur 42.a
Virtus regalis 159.b
Virtutis genus est, propriam substantiam non amare 21.b
Virtutis gloriam qui concupiscit, laborem non refugit 11.a
Virtutis mediocris esse putatur, paulatim prouehi 39.b
* Virtutis, quàm ætatis, cursus celerior 73.a
Virtutem excitare muneribus & honoribus 20.b
Virtute qui præditi sunt, sat noti 153.b
Virtutes alunt exemplâ præmiorum 26.a.380.b
Virtutes regiæ 158.b
Virtutibus eum studere magnum est, qui voluptatibus miscetur 112.b
Virtutibus maiorum qui admonetur, plus ab eo exigitur 154.a
Virtutibus nobilitatus 40.a
Vis aquæ sulfureæ 34.b. auri 142.b. eloquentiæ 49.b.96.a. harmoniæ 35.b. legum 149.a persuadendi 83.a
* Vis, χειρῶν νόμος 58.b
* Vis diuina cõductori dãnosa esse non debet 58.b
Vis edicti regij 150.b
* Vis omnis legibus infesta 59.a
Vi nihil tentandum 60.b
Viscera ciuitatum, curiales 142.b
Visigothæ 37.b.38.b
Visorium 73.b. Visoria 91.b
Vita belluarum 88.b
Vita hominum otiosa 102.a
Vita hominum vera, quæ 88.b
Vita incerta, quorum 79.a
Vita longa iis qui pietatẽ in parentes retinent 25.a
Vita senum, otium 84.b
Vita sub incerta, militia certa 187.a
Vita vaga histrionum 112.a
Vitæ gloriosa commoditas, quæ 3.a
Vitæ testimonium grande 119.b
ex Vitio pretium nullus consequitur 118.a
Vitiorum furores 176.b
Vitiorum quorundam signa 99.a
Vitiosa occultanda 173.a
Viuendi votum vnum esse debet, quibus vnum est imperium 108.b
Viuendum iure 159.b. ciuili 109.a
Viuere iustè inter bonos, facile 76.a
* Vltio duas res præstat 66.a

Vltio fuſtuaria 140.a. legitima 13.b
Vltio quæ de legibus venit, impœnitenda ibid.
Vltrò oblata faſtidiuntur 155.b
Vlyſſes, conditor Scyllacij 198 b. eius prudentia vnde quæſita 16.b
Vlyſſis prudentia in declinandis Sirenum cantibus 36 a
ab Vlyſſe excæcatus Polyphemus 109.b
Vmbratilis ordo iudicij 112.a
Vncia 6.b
Vncus ferreus 170.a
Vnda Tyberis 111.b
Vnimundus 175.a
Vniuerſitas, vox Caſſiod. vſitatiſſima.
Vniuerſos affligit, qui Regi neceſſaria ſubtrahit 201.a
Vniuerſos vindicare, principis eſt 119.b
Vnus eligendus, cui reliqui pareant 117.a
Volienſes 61.a. Volumina 194.a
Voluntarium munus 112.a
Voluntas vaga confuſionem generat 117.a
Voluntas vna Regum 157.b
Voluntas regia in legibus eſt 108 b
Voluntates cõtrariæ, graue inter principes malum 38.a
Voluptas & ſalus ex aquis calidis 34.b
Voluptas magna eſt, bene habitare 109 b
Voluptatum exhibitio ſub quadam diſciplina moderanda 112.a
Voluptatum tribunus 104.a. eius formula 112 a
Voluptatibus populi obſequendum 55.b
Voluptatibus qui miſcetur, magnum eſt eum virtutibus ſtudere 112.b
Vota & preces ſupplicum 59.b 71 b
Vota parentum 101 b
Vota pro Imperatore ſoluenda 158.b
Votiuus, a, um: vox Caſſiod. vſitatiſſ.
Votiua ignorantia 143.b. inundatio 56.a. ſuauitas 171.b. dilectio 182.a
Votiuum dici non poteſt, quod triſtis ſuſcipit 186.b
Votum boni principis 119.a. victoriæ 68.b
Votum errantium improbatur, quamquam iis aliquid permittatur 30.a
Votum viuendi vnum, quibus 108 b
Vox legum 130.a. * 69.b
Vox Rege digna 118.b
Vrbs ſacratiſſima 103 a
Vrbs regia, Rauenna 202 b
Vrbis cloacæ 48.a. ornatus 11.b. 48.a. 64 b
Vrbis nitor fabricis ornandus 66.b
Vrbis ornatus non violandus 23. a. ſed augendus 33.a. ei ſtudendum 114.b
Vrbis præfectura collata 17.b. 18. a
Vrbis reparatio 12. b. ornatus eſt Reipub. 48.a
Vrbis Romæ Papæ 165.b
Vrbis Rom. augmenta curat Theodericus 48.a
Vrbis Rom. laus 177.b. præclarum elogium 60.a
Vrinæ 104.b
Vſus aquarum calidarum 34.b. armorum in prouinciis 107.b. chartarum 188.b. elephantum in bellis 170 b. ferri ad agriculturam 193 b
Vſus fori 91.a. Geometriæ 56. a. horologiorum 20 a. militum 109.a
in Vſum ne tranſeat, quod cõſtat eſſe prohibitum 32 b
Vtile quid 16 a
Vtilitas chartæ inuentæ 188.a
Vtilitas generalis deſiderio vnius prauo anteferenda 48 b
Vtilitas priuata, etiam fiſco creſcente, multum detrimentum paſſa 26.b
Vtilitas publica à ſingulis curanda 82.a. fideli actione complenda 118 a. non tardanda ludificatione diuturna 86 a. nec lædenda 120.b
Vtilitati publicæ purè ſeruiendum 118.a
Vtilitatibus publicis accommodum ſemper debet eſſe paratum 77.a. iis qui ſeruiunt, oneribus ſuperfluis non grauandi 28.b
Vtilitatibus publicis inſeruire debent, qui 31.b
Vualamer 175.a
Vua ſeruata in vaſis 191.b
Vuitigis, ſeu Vitigis, Gotthorum Rex 171. 172. * 76.a
Vulcania inſula 53.a
Vulcanus, Deus habitus 75.a
Vulcani mons 53.b
Vulgariter neſcire 384.a
Vultur defendit aues minores ab Accipitre 27.b
Vultus principis in nummis 118.a
Vultu & voce mores arguuntur 99.a
* Vxor, dignitatis nomen 51.b
* Vxor in perpetuæ vitæ conſuetudinem ducitur 74.b. eius dotes 57.b
Vxor abducta aliena 23. b.
Vxor, mariti hæres 84.b
Vxor, réſque familiaris peruaſa 43.a
Vxores duæ 151.b

X.

XEnia, non debita 112.a

FINIS INDICIS VARIARVM.

INDEX RERVM ET VERBORVM, OBSERVATIONE DIGNIORVM, QVAE IN ALIIS CASSIODORI Opuſculis, libros Variarum ſequentibus, continentur.

In quo etiam aduertendum, ea quæ aſteriſcis notata ſunt, è Chronico & Iordane, deſumpta eſſe.

Numerus folium, litera a primam illius paginam, b, ſecundam indicat.

A.

A, ab, abs, & au, præpoſitiones quid inter ſe differant 261 a
A, r ſequente, leniter enunciatur 268.b
A, s ſequente, caret aſpiratione 269 a
* Ababa, Alana, Maximini Imperatoris mater 21.b
Abactor, qua pœna puniendus 363.b
Abactore, ſollicitatore, ac fure, mortuis, ante conuictionem, hæredes eorum cui rei obnoxij 365 b
* Ablabius, Gotthorum gentis deſcriptor egregius 17.a
ſeu Ablauius 21.b.24.b
Abraham mandatum Domini, filio prætulit 354.a
Abraham primus Arithmeticam & Aſtronomiam Ægyptiis tradidit 303.b. quando natus 1.b
* Abricium, Thraciæ locus 10.a
Abſalon, regni paterni cupidus 347.b
Abſalon amici amicitiæ tranſgreſſores 317 b
Abſurda in ſcripturis ſacris reperta, caſtiganda ad Græcos aut Hebræos codices 236 b
Accentus eſt vitio carens vocis artificioſa pronunciatio 273.b
Accidens inſeparabile, vel adhærens 294.a
Accidens, quid 282.a
Accuſandus nullus ſub alterius nomine 361.a
Accuſator non priùs audiendus, quàm ſe vinculis obligarit, &. ibid.
Accuſare per ſſ. antiqui ſcripſere 257.a
Aceruo σωρεύω 267.b
* Achaia 26.a
* Achilles 19.b. 24.a. cur ſic dictus 259.a
Achitofel ob proditionem, laqueo ſe ſuſpendit 318.b
* Achiulf 21.a
* Acrouentus Mamboleius 32.a
* Actiaci ludi 6.a
Actiones ad potentiores non transferendæ 361.b
Actualis philoſophia 282 a
Actuarij, ſiue Actarij, & qui 258.b.259.a
Actus noſtri qualiter ordinandi & dirigendi 351.b
* Acyron, villa publica 11.a
Ad, præpoſitio, interdum in cõpoſitione retinet d: interdum variat 261.a
Ad aliquid 282.b
Adam factus in animam viuentem, Dei inſufflatione 213.b
Adamantius martyrius 246.a.256.b
* Adiabeni à Seuero ſuperati 9 a
Adiuncta, & ab adiunctis argumenta 301 b. 302.a
Admirabile cauſarum genus 279 b
* Adogit, gens Scanziæ inſulæ 16.b
* Adriæ pelagus 27.a
Adrianus 233 a
Adriaticus ſinus 32.a
Aduerbium, quid 273.b
Ad verbum 283 b
Aduleſcentia 283.b
Adulter vel adultera conuicti, morte puniendi 362.a
Adultera, cauſat diuortium 363 a
Adulterio conſentiens, & domum præbens, capite plectendus 362.a
Æ, diphthongus, in fine, apud antiquos, per ai ſcribebatur 260.a
Æ, diphthongus vbi relinquenda 236.b
Aedificium qui in aliena area neſciens conſtruxerit, ſumptus recipit, manſionem amittit. 368.a
Ægyptius primus terram partitus dominis propriis dicitur 309.a
Aegyptij, ingenij acerrimi homines 303.b

INDEX.

* Ægyptus fœdè peſte lacerata 23 b
* Ælia ciuitas, ſiue Hieruſalem ab Hadriano condita 8. a
* Æmilia à Gothis vaſtata 27 a
* Æmilianus, Mœſiam tyrannicè occupat 21 b
Æmulos inſectatur Caſſiodorus 312 b
Ænigma, quid 253 a
Æoli digamma 256 b
* Æolia ab Amazonibus deuicta 19. a
Æolius tonus 308. a
Æqualis numerus 305 a
Æqualitas in amico conſideranda 321 a
Æquiuoca, quæ ſint 282 b
Æs argentum, vel ferrum inauratum qui pro auro dederint, &c. quomodo puniendi 365 b
Æſchinis ad Socratem, & Socratis ad Æſchinem notanda verba 322 a
* Aëſtri, Germaniæ populi 24. b
* Aetius 28. b. eius res geſtæ 28. b. 30. a. b. 31. a. conſilium Thoriſmundo datum 31. b
* Aëtius Galliarum partẽ recipit 12. b. eo duce, Romani contra Attilam pugnarunt 13. a. eius obitus ibid.
Affecta, quæ 302 a
Affectio ex beneficiis Dei procedit 339. b
Affectio, quæ venit & recedit, ſemper incerta 280. b
ad Affectionem ſpectantia 325 a
Affectus, eiuſque ſpecies 347. b. 349. b
Affectus, amoris origo 349. a modum neſcit 351. b
ex carne eſt 352. b
Affectus carnalis, bifariam diuiſus 349. a
Affectus naturalis 348 b
in eo quis modus eſſe debeat 352. b
de eo mixto 349 a
Affectus officialis 348. a. interdum commendabilis 352. a
Affectus rationalis cæteris perfectior 351. b
Affectus ſpiritualis, & rationalis, qui 347. b
Affectus ſine conſenſu, non prodeſt vel obeſt multum 349. a
Affectus vnus plerumque terminatur, aut mutatur in alterum 353. b
ſecundum Affectum rationalem quandoque actus noſter dirigendus 351. b
ſecundum ſpiritualem, non ordinandus ibid.
Affectus ex electione diſcernuntur 350. b
ſæpe inuicem contrarij 354. a
Affectuum duæ ſpecies, & quemadmodum ſunt mouendi 277. a
de Affectuum cauſis variis 353. a. & diuinitate 346. a
in Affectuum exercitio ordinatio fructus delectabilis & neceſſarius 354. b
Affirmationis definitio, ac diuiſio 285 a. 286 b
Afranij togatoris ſcriptoris dictum 312 b
* Africa, tertia orbis pars 15. b. Romanis ſubdita 28. a. inter Hunnos certis ſpatiis diuiſa 13 a
eius portio Vandalis conceſſa ibid.
Africa, ſeu Catochoras 311. a
* Agamemnoniacum bellum 23. b
* Aganziæ 17 a
Agapitus vrbis Romæ Papa 223 a
eius inſtitutum de Vniuerſitate Romana erigenda, bellis impeditum ibid.
* Agazzirorum gens fortiſſima 17. b
Aggagula, diuortium cauſat 363. a
* Agon Athenis ab Hadriano editus 8 a
* Agon mille annorum 10. a
* Agrippa 21 a
* Aiax 19 b
* Alatheus, Goth. Dux 25. b
* Alatheus & Safrach Pannoniam petunt 26. a
* Alanus graui armatura inſtructus 35 b
* Alani 25 a
Gallias intrant 12 b
ibi eorum ſedes 32 b
eas infeſtant 33 a
Alani & Vuandali Hiſpania ſe recludunt 27. b
* Alaricus, Rex Erulorum 24 b
* Alaricus ex Balthorum familia, Gothorum rex factus 26. b
eius mors, & ſepultura 27. a. 32. a
* Alaricus, Sueuorum Rex 36. b
* Alaricus, Viſegotharum Rex 34. a. 38 b
* Alanouuamuthis, pater Iordani Epiſcopi, Notarius Candacis 35. b
* Albani, Albania 17. b
* Albanum à quo conditum 1. b
Albinus lib. de Muſica ſcripſit 309. a
* Albis 6 a
* Alcidzuri 25. a
* Alemaniæ generalitas intra Italiæ terminos à Theod. incluſa 44. b
Alemanni à Gothis deuincti 37. a
* Alemannorum copiæ magnæ apud Argentoratum ſub Conſtantio deletæ 11 b
* Alemannorum 60. millia cæſa ſub Diocletiano 10 b
* Alemannorum 30. millia apud Argentariam cæſa ſub Valentiniano 12. a
* Alexander Epeiri Rex, quo tempore pacem cum Romanis fecit 3. a
Alexander Magnus 19. a. b. 20. a. 24 a
Xerxem vicit 9 b
eius laus, vnde 45. a
* Alexander Mammea 21. b. 22. a. 21. Rom. Imp.

& eius mors 9.b
Alexandri erga Alexandrum Medicum fides 319 b
* Alexandria in Ægypto quando condita 3.b
peste fœdata 21.b
* Alexandriam à Romanis subuersam publicis expensis instaurauit Hadrianus 8.a
* Alexandrinæ thermæ, olim Neronianæ dictæ 7.a.9 b
* Aliorumnæ, magæ mulieres 24.b
* Alipzuri, Scythiæ populi 25.a
Allegoria, quid 251.a
eius species 253.a.b.254.a
* Alpes arduæ 17.b
* Alpes Cottiæ 27.a
Cottio Rege defuncto, prouincia facta 7.a
Alpha 306.a
Altitudo caritatis diuinæ 356.a
Alypius 309 a
* Alys, fluuius 19.a
* Amala, auctor primus Amalorum populorum 21 a
* Amala, seu Amalorum stirps 34.b. 38.b. 39.b. & prosapia 35.b. catalogus 21.a b.28 b
* Amalaberga, Theoderici neptis, Hermendefredi, vxor 38 b
* Amalafreda, Theoderici soror ibid.
* Amalaricus, Alarici filius, eiusque mors ibid.
* Amalasuentha, Theoderici filia, Eutharici vxor 14.a.21 b.14.b. 38.b. eius obitus 39.a
* Amali præclari 18.a.26.b
* Amalorum genus, nobile 30.b
* Amalorum regnum quomodo destructum 21.b
Aman ab Assuero in cruce suspensus 324.a
Amare quisque potest 338 a
Amatur quis propter se 353.a
* Amazones, fœminæ bellatrices 18.a. quandiu regnarunt 19.a.b
quo tempore Asiam vastarunt 1.b
* Amazonum, ne proles rarescceret, prouidentia 19. b
* Ambiani 11.b
Ambiguitas 279.a.299.a
* Ambitionis refrenatio, singularis boni fructus 41.a
D. Ambrosius, lactei sermonis emanator 240.a
planus & suauissimus doctor 226.a
D. Ambrosij verba 315.a.319.a.320.b.321.b 323. b
D Ambrosij operum enumeratio 226.b. 228.a.b. 229.a.230.a.231.a. 232.a.238.b
Amicitia, Dei donum 325.a
Amicitia honesta contrahenda, spuria vitanda. 315.a
Amicitia ex quibus causis, & in quibus dissoluatur 325.a
Amicitia initialis quædam 315.b
Amicitia inter summas virtutes collocata 313.a
modestiæ legem sæpè trasgreditur 314.a
nunquam sine amore ibid.
Amicitia quæ vera 313.a. 314.a.315.a. vnde contrahitur 314.a. in quo consistit 315.a. quot modis fouenda 320.b. quando rumpenda, aut dissuenda 324.a. qualiter dissoluenda 324.b
Amicitia quædam commendatur, alia reprobatur, alia permittitur 315 b
Amicitia, quid, ex Tullio & aliis 313 a
quid secundum Ambrosium 315 a
Amicitia vera non est, nisi suum in Deo fundamentum habeat 315.a
Amicitiæ fides, & quæ in amicitia diligenda sunt 319 a b
Amicitiæ fructus 320. a laus 314.a. lex 321 a b. origo 316.a.317.b
Amicitiæ virtus 314.a
in quo apparet 313.a
Amicitiam quæ firmant & perficiunt 317 b
quæ impediunt 318.b
Amicitia nihil dulcius, aut sanctius, aut fructuosius 313.b
in Amicitia, quanta requiratur liberalitas 321.b
Amicus verè quis, & contra 313.a.b.317.b 314.b
quando non tolerandus 324 a
Amicus, vitæ medicamentum 313 b
Amici electio, & quæ illam impediant 317.b
Amici fides quibus modis probanda 319.b
& intentio ibid.
Amici vulnera tolerabiliora, quàm adulantum oscula 323.b
Amici, cari cur dicti 313.a
quali discretione & cautela beneficiandi 322 b
Amicorum paria perpauca extitisse, Tullius refert 313. a
Amicos odio habere, quomodo intelligendum 344 a
inter Amicos dissensio plurimùm necessaria 320.a
inter Amicos quæ reuerentia exhibenda, & de mutua correctione 321.a
Amissa quomodo & à quibus repetenda 367.a
* Ammius 25.a
Ammon, filius Dauid, malorum multorum materia 347.b
Amon, filius Naab, pœnam superbiæ subiit 318 b
Amor, amicitiæ fons & origo 314.a
& vnde procedit ibid.

Amor animæ proprius quis 339.a
Amor carnalis 341.b. seu ex carne, vitiosus 314.b 330.a.
Amor homini concessus 316.b.317.a cupiditate degeneratur 317.a
Amor ignis 341.a. quando langor 355.a
Amor in brutis animalibus, suos appetitus exercet 313 a.
Amor in Deo,& propter Deum,differunt 353.a
Amor mundi 315 b
Amor,quid 313.à eiue effecta 314.a
Amor,quo nos diligit Deus, quanto sit dulcior eo quo eum diligimus 34 .a
Amoris erga Deum causa & initium 3 9.b
Amoris honesti in illicitum mutati exempla 353.b
inter Amoris effectus,& cibi appetitum,vel desiderium verbi,similitudines 350.a
* Ampheus,dictus Danubius 18 b
Amphibologiæ species innumerabiles 277.b
* Amphitheatrum Romæ à Tito ædificatum 7 a
ἀναχεφαλαίωσις,siue renumeratio 277.a
Anadiplosis 249 b
Anagoge 253 b
Ἀναιμία,sine sanguine 208 a
Anaphora 249.b 250.a
Ἀναπλάσεως 310.b
* Anastasius,48.Imper. 14.a
Anastrophe 252.a
Anathema esse à Christo,quid sit 34 b
Anceps causarum genus 279 b
* Anchiali ciuitas,à quo condita 23.b
* Andages 31.a.35 b
* Andara 35.b
Andrea sabbatum 330 b
Ἄνεμος,ventus 208.a
Anetum 227 a
Angeli conformitas cum Deo 335.a
Angeli cœlum obtinuerunt 316 a
Angeli superbi felicissimam in æthere probantur amisisse animam 221.b
Angeli vno & eodem tempore facti 316.a
* Angisciri 36.b
* Aniciorum gens 39.b
Anima,quid 208.b
Anima à Deo creata 208 b.214.a
Dei templum 216.a. tota in singulis partibus corporis 209.a. cur ad imaginem Dei facta 335.a.
Anima an ex traduce noua generetur 213.b. 214 a.
ex quo constat 211.a. quanto tempore immittitur corpori ab eius conceptione 213.b
Anima,bonarum rerum amissibilis, ac receptabilis 211.a
Anima Deo militans, post exitum non pascetur pane doloris 354 b
Anima,hominis propriè dicitur, non etiam pecudum 208.a
sui corporis viuificatrix 209.a
non habet quantitatem 212.a.b
Anima hominis spiritalis substantia 208.b. se cognoscit & diligit 317.a. per S. Spiritus gratiam Deo vnita 320 .a
Anima immortalis 208.a. cur sic dicta ibid. incorporea 209.a vtrum formam habeat 208.b 212.a.
Anima immortalis probatur 210 a
Anima malis stipatur,quando 355.b
Anima terminum vitæ præterire non potest, nec ante illum mori 209.b
Anima,tranquillitatis diuinæ imaginem gerit 311.a
Animæ,animi,& mentis, etymoij.& eorum discrimen 208.a.b
Animæ dignitas 335 b eius in corpore sedes 214.a.b origo,& de eo variæ opiniones 211.a 213 b
Animæ substantialis qualitas 208.b.211.a
Animæ virtutes morales 209 a. 212.b naturales quinque partitæ 213.a
Animæ virtutes dilectione dulcescunt 316.b
Animam suam perdere;quid sit 346.a
de Anima liber 207.a
eius partitio b. 222.b
Animæ bonorum in corpore positæ,angelis malis fortiores 217.b
Animæ cum paruulis non crescunt nec fatuis aliæ tribuuntur 213.a
Animæ damnatorum cruciatibus dissolui nequeunt 219.a
Animæ immortales propriè,quæ 217.b
Animæ nostræ quid agant, & quales permaneant post corporis mortem 218.b
Animæ puerorum cur functiones tales nõ obeũt, quales adultorum & virorum 2 3.a
Animæ reæ per traducem peccati originalis 214.a
Animæ sine recta fide,teterrimæ 216.b
de Animarum malarum cognitione ibid
Animarum vna substantia, sed dispares qualitates ibid.
Animas ponere pro fratribus,quid 345.b
de Animabus bonorum hominum cognoscendis 217 b.
Animal damnũ dans,noxæ dandum 367.a
Animus ingenuus nihil magis erubescit quàm peccre 322.a
Animus,vnde 208.a
* Annua solemnia donum Gepidis à Marciano statutum 35.b.36.a
Annus circuli Solis

*Anſes, Gothorum proceres, cur ſic dicti: eorúm-
*Anni ab Adam ad diluuium 1 à
& à diluuio ad Niuum 14.b
que origo, & genealogia 21.a
*Anſila ibid.
Ante, præpoſitio, in compoſitione, quo modo ſcribi debeat 261.b
*Antæ 34.a
Antelucani ſacerdotum cœtus 37 c.b
*Antes, populi 17.b.24.a
*Anthemius patricius Romæ princeps 33.a
*Anthenius à Leone in Italiam mittitur, & eius mors 13.b
Ἀντιμία 279 a
Antiphraſis, & quid ab ironia diſtet 253.a
Antiquarij quando offendunt 236 b
Antiquariorum ſtudium in deſcribendis ſacr. Scripturarum codicibus 246.a
Antiquorum labor ſeruandus 254 b
Antius 227.b
*Antoninæ Thermæ 9.a
*Antonius Caracalla 22.a.18. Rom. Imperator, & vnde ſic dictus, eiúſque mors 9.a
*Antonius Commodus, 15. Rom. Imperator 8.b eius mors 9.a
*Antoninus Pius, 13. Rom. Imperator 8.a. eius mors b.
*M. Antonius verus, & L. Annius Antonin. Seuerus, 14. Rom. Imper. 8.b. mors ibid.
*M. Antonius renuenti Cæſari Diadema impoſuit 5.b
à Cæſare ſuperatur 6.a
peremptus, in Mauſoleo cum Cleopatra recónditur ibid.
D. Antonius, Monachorum pater 219.b
Antonomaſia 251.a. & quot modis fit, eiuſque ſpecies 251 b
*Antriregir, Gothorum rex 20.a
*Aoricus, Gothorum rex 24.a
*Apenninus mons 27.a
*Apes in Scauzia non reperiri 16.b
Apum imitatio nobis proponenda 312 b
*Apollonius Stoicus, ratione Chalcidicus 8 b
*Apollonius Thyaneus philoſophus 7.b.309.b
Apparitoris munus 364.b
Appellationes à quibus ſuſcipiendæ 363.a
*Ap. Claudius Cenſor 3.b
Apud, pro ad, veteres vſi ſunt 258.b
Apuleius Madaurenſis, de ſyllogiſmis categoricis 302.b.306.a.
Inſtitutiones muſicæ 309.a
peri hermenias liber 284.a
*Aqua Claudia 3.b
*Aqua Conſtantinopolim inducta 11.b. & Rauennam 14.a
*Aqua nigra, fluuius 36.a
*Aquæ Sextiæ, oppidum in Gallijs, à quo conditæ 5.a
*Aquarum calidarum lauacra, 23.b. ad ſanitatem efficaciſſimæ.
Aquatile Horologium 246.b
Aquila 272.a
*Aquilas de Parthis Cæſ. Octauian. reportauit 6.a.
*Aquileia ab Attila capta 13.a
*Aquileiæ ciuitatis per Attilam obſidio: eiuſque ſitus 32.a
*Ara denij 23.a
Ara, & Hara, differant 271.b
*Arabos in fœdus accepit Traianus 7.b
*Arabes interiores à Seuero cæſi. 30.a
*Arabia interior à Seuer prouincia facta 9.a
Alaricus Gothorum rex 24.a
*Araxes, fluuius 17.a.19.a.b
Arbor, aut ſeges, dolo deiecta, qua mulcta compenſanda 369.a
Arbores terminales qui euertunt, quomodo puniendi 366.b
Arca Noe 346.a
*Arcadius, Theodeſij filius, Auguſtus appellatus 12.a.42.b. Romanorum Imper. ibid. eius mors
Arceſſo, & Accerſo, quid differant 261.b
*Archelais 9.a
Archidiaconus debitoris vice, ad Eccleſiam confugientis, cogendus 364.b
Archimedes 309.b
*Arcus intendere neruis, Gothorum ſtudium 18.a.
*Arcus inter Scythas in pretio habitus 35.a
*Arcus, quotidianæ capitum neces 45.b
Arcubus, arcibus, Artabus, artibus, bartubus, partibus, indifferenter antiqui ſcribebant 259.a.b
*Ardaburius exilio deportatur 13.b
*Ardaburius & Hierius Conſules 28.a
*Ardaburus, Aſparis filius 33.b
*Ardaricus, Gepidarum rex fortiſſimus 30.b Hunnos perimit 35.b
Arelate 28.a
Arelatum ab enrico captum 34.a
Ἀρέσκω 07.b. Aretæ. 212.b
Ἀρετὴ ſeu doctrinæ virtus 272.b
*Argaitus Gothorum ductor 22.b
*Argenta 12.a, oppidum Galliarum 12.a
*Argentoratum Galliarum oppidum 11.b
*Argonautarum nauigatio, quibus temporibus 1 b.
Argumentandi ſpecies principales duæ 289.a
Argumentatio rhetorica quid, vnde dicta, & quo-

modo tractanda 280.a
Argumentum, quid 286.a. 287.a. 289.b. 294.b 300.a.
Argumentum, & argumentatio, quid dissident 286.a.
Argumentum à partibus, siue speciebus 290.b ab efficientibus 291.a. à communiter accidentibus ibid.b.
Argumenti sedes 286.a.289.a 294.b.
Argumenta ἄτεχνα & inartificialia 295.b
Argumenta ducuntur à personis, causis atque temporibus 277.a
Argumenta eadem dialectici, quæ Oratoris 288.a.
quæ similitudo 302.b
Argumenta, quæ extrinsecus adducantur 298.b 301.b.302.a.
Argumentum breuis anacephalæosis 294.a.b 295.a.b.
Argumentorum probabilium alia sunt necessaria, alia non 288.a
Argumentorum species quatuor 287.a
* Ariges 17.a
* Ariminum 39.b
Arioli, capite plectendi 366.b
Aristoteles doctissimus 236.a. doctrinarum omnium diligens inquisitor 281.a
de Aristot. categ. syllogismis 285.a
Aristotelis Topica, à Cicerone vno libro translata 302.b.
Arithmetica, quid, & in quo versetur 282.a 303.a.b. cur Mathematicarum prima 303.b 306.a. quàm necessaria 306.a.b
Arithmeticæ intentio 303.b
Arithmeticam & Astronomiam Abraham primus tradidit Ægyptijs ibidem
* Arma Romanorum leuia 30.b
* Armenia, à Traiano prouincia facta 7.b.ab Amazonibus domita 19.a
* Armeniæ portæ 19.a.
* Arochiranni 17.a
* Ars ludicra Roma à quo remota 5.a
Ars quid tractet 272.b vnde dicta 272.b. quid à disciplina dissident 302.b.
Arti obseruatio dedit initium 275.b
Artium in suas partes diuisio ibidem
Artium malarum conscij, capite puniendi 366.b.
Articuli omnes à vocali incipientes, cum aspiratione proferuntur 268.a
Artigraphi 280.b. de ortographia frequentes scripsere 271.b
Artigraphorum regulæ 236.b
* Aruerna, Galliæ ciuitas 33.b
Arundinis vis 246.a
* Ascalcruus 32.b
Asclepiades medicus per symphoniam pellebat morbos 308.b
* Asconiæ fossa 16.b
* Asdingorum stirps, inter Vuandal. bellicosiss. 24.a.
* Asia, tertia orbis pars 15.b. à Gothis depopulata 10.a
* Asia in 44. regiones à Sylla distributa 5.a
* Asiæ & Europæ terminus 18.b
* Aspar, patriciorum primus 33.b
Aspectus, quid 215.b
* Asper à Leone occisus 13.b
Aspiratio ante omnes vocales poni potest 271.a. post consonantes c, t. p.2. ponitur ibid.
Aspiratio superflua demenda, aut adijcienda comperenter 236.b
de Aspiratione, Caput 268.a
Assentatio fugienda 323.a. pestis virulenta b.
Assuerus Aman in cruce suspendit 324.b
Assumptio, siue illatio inductionis 280.a
Assumptiua constitutio 299.b
* Assiria à Traiano prouincia facta 7.b
* Assyriorum reges 1.b
Asteimos 253.a tropus multiplex, numerosæque virtutis ibid.b
* Astringi populi 22.a
Astrologia, in quo posita 275.b
Astronomia, quid, & quod eius subiectum 281.a 303.a. eius diuisio 310.a.b
* Asturica 32.b
* Asturices à Cæs. Octau. perdomiti 6.a
Asyntheton 250.b
At, coniunctio per t, præpositio ad per d, scribenda 258.b.
* Atanaricus Gothorum rex, à Theodosio Constantinopolim ductus, eiusque dictum 26.a.
Athaulfus, seu Athaulsus, Gothorum rex 27.a Hispanias occupat 27.b. eius virtus 34.a. & mors 27.b.
* Athal 21.a
* Atalaricus 21.b
Amalasmentæ filius & Cutarici, Rex Gothorum 39.a
Constantinopolin adit 11.a
* Athanagildus 38.b
Athanasij libellus Alexandrini, de libro Psalmorum 219.a
* Athaulphus, Gotthorum Rex 11.b
* Athenæ quo tempore conditæ 1.b

* Athenienſes à Gothis bello petiti 20 a
Athenienſibus leges ab Hadriano compoſitæ 8.a
* Athenil,gens Scandiæ 16.b
* Atheſis vndæ 41.a
Fluuiorum ſplendidiſſimus ibid.
* Athiuulfus Sueuis à Theodorico præpoſitus 33 a
vnde ortus ibid.mors ibid.
* Athletarum certamina quando primum edita 4.b
* Athual, 24.b
* Atlas Promethei frater, Aſtrologus ſummus, quo tempore fuit 1 b
Ἄτομα,indiuidua 285.b
Atque,per t,ſcribenda 258 b
* Atrebatæ 11.b
* Attila,Hannorum omnium Dominus, & penè totius Scythiæ gentium ſolus in mundo regnator 28.b 34.b
eius ſtatura,& mores:ac de Martis gladio ab eodem inuento 29.a
Attila,maximo præterritus euentu 30.a. contra Romanos pergit.32 a. per Thoriſmundum victus.ibid.b.ſuperatus à Romanis 13.a
Attila Gotthos à Romanis dirimere nititur 29.b
Aquileiam & Mediolanum vaſtat 13.a 32 a
ad Martianum legatos dirigit 32.a
* Attilæ deſperantis vltimum conſilium 31.b.ad ſuos oratio 30.b.32.a.eius mors 13.a.34.b & elogium 35.a
* Attilæ filiorum ingens multitudo cæſa,& eiuſdem regnorum dilaceratio 35.a.b
* Attilæ manes quomodo à ſua gente honorati 36.a
* Attilæ ſedis & vici deſcriptio 29.a
* Attilam qui ſepeliere,occiſi 35.a
Attractiua virtus 213.b
* Auaritia mira ducum 25.b
* Ancha, fluuius 23.a
Auctores de modis ſacræ ſcripturæ intelligentiæ 233.a
Auctores quo pacto caſtigandi 237.a
Auctoritates iudicum exſequendæ 364.b
* Audefleda Lodoin filia 38.a
Auditus officium & obiecta 215.b
Aucna, tibia,vel ſtipula 264.b
* Aufidius Baſſus 14.b
* Augis 21 a
* Augis,Priami ſoror,Telephi mater 19.b
* Auguſtinus B.Ambroſij diſcipulus, Hippone Epiſcopus 13.a
D Auguſtinus,diſertus,atque cautiſſimus diſputator 226.a
Doctor eximius,debellator hæreticorũ, &c. eiuſque commendatio 241.a
D. Auguſtinus de animæ origine nihil affirmandum cenſet 213.b
Auguſtini,de oculorum officio,opinio 215.b.eius ſcitum dictum 224.b.
D. Auguſtini de Doctrina Chriſtiana libri 224.a 233.a.eius libri mentio,a loci. 134.b.135.a.238.b 244.b
D.Auguſtini opuſcula 226.a.b. 227.b. 228.a.229.a 230 a. b.231.a.b.232 a.233.a.235.b 238.b.239.a.b 241.a.309 a
D.Auguſtini mentio fit 244.b.252. b.311.a.315.
* Auguſtulus,Oreſtis filius, Imper.13.b 33.b. vltimus Imp.Rom.34.a
* Auiri populi 17.b
Auitus 272.a
* Auitus Imperator 33.b
in Galliis ſuſcipit imperium 13.a
* Aulziagri populi 17.b
* Aurea corona Octauiano decreta 6.a
* Aureliana ciuitas Galliæ 30.a
* Aurelianus,29.Rom.Imperat.10.a eius mors b.
* M.Aurelius Antoninus,20.Rom. Imper. & eius mors 9 b
in Aurium vel oculorum voluptate nulla beatitudo,vel requies 330 a.b
* Aurum innatat aquæ 22.b
Aurum vt in conflatorio, ſic fides in neceſſitate probatur 319 a
* Auſonia 42.a
Auſtralis locus,Occidentalis,Orientalis,& Septẽtrionalis,qui 310 b
* Auſtrogonia 32.b
Ante coniunctio,per t,ſine h 260.a

B

B Conſonans non recipit aſpirationem ante ſe 271.a
B,in compoſitionibus, in ſ mutatur, ſequentibus c t.p. 268 a
B.in p.temporibus verborum,mutatio 259.b
B,littera,triſariam in nomine poſita 264.b.266 b
B,mura 262.a,ante a,in ſyllaba ſecunda
B,muta,decenter in ſcriptura tenet eorum litteræ 265.b
B.pro v. 236.b
B ſ nunquam coniunguntur 259.b
B s pro χ,apud Latinos 271.b
B,litteræ,mutatio varia 62.b
B.& V literarum vis & mutatio 262 a.b
Ba,be,bi,bo,bu,Bac,bec,bic,boc, buc,bal, bel, ſyllabæ in capite vt ſcribi debeant 262 a.b.263.a.b
Ba, be, ber, bi,bo,bu,in medio vt ſcribantur 264.b 265.a
* Babylonem occupauit Traianus 37.b

Babylonia,confusa ciuitas diaboli 239.2
* Babyloniæ muri à Semiramide instaurati 1.b
Bacillus 262.a
Bal,bam,bar,bem,ber, bo, bur, bes, bis, bos, bus, bar,syllabæ vt scribi debeant 263 a.b.264 a. 265.b
* Baiæ 8 a
* Baiobari,populi 37.a
* Balamber,Hunnorum Rex 34.a
* Balamir,Rex Hunnorum 25.a
Balathro,λάστις 262 a
Balatus,βλαχᾶσθαι ibid.
* Baleares insulæ 15.b
* Baltha,quid 26.b
* Balthorum familia. 18.a post Amalos secunda 26 b
Bambala ψελλιστὴς 262.a.263.b
Bammum ἐξυπάρειν 263 b
Baptismi Christi virtus 338.a
* Barbai,Sarmatarum Rex 37.a
Barbai,à Theoderico interemptus,
* Barbarici campi 39.a.b
Barbarus tertiò conuentus,ad iudicem venire nolens,contumax reputandus 368 b
* Barbari à Claudio repressi 10 a
Barbaris licentia testamenti faciendi data, si Reip. militent 362.a
* Barcilona 27.b
* Bardores 36 b
Bardus, ἀοιδοὶ 263.b
* Barentinus amnis 27.a
Bargus,ἀφὴς 263 b
Barnabæ & Pauli præsentia grata 352.a
Barrus,ἰλεφας 263 b
* Basilides Scythopolitanus , Philosophus illustris 8 b
Basilius 224.a.311 a
Basilij in Genesin elucidatio 226.a lib.17
* Bassiana Pannoniæ ciuitas 36.b.
* Bastarnæ 21.a
Battualia 264.a
Battuatores,βατταρισταὶ ibid.
* Baza 35 b
* Beata,insula 15.b
Beatitudo continebit bonos 219.a
Beatitudo in caritate est 328.b
Beatitudo naturalis fuit in primo homine 215 a
Beatitudinis æternæ descriptio 219.a.b
* Belisarius 21.b.magister militum Orientalis 28. a patricius 39 a Consul.b
* Belisarij & Iustiniani gloria 39 a.b
* Bellagines,Gottichæ leges 20..b
Bellatoris presbyteri scripta 227.a.230.a.b.231.a
231.a
* Bellum aduersus Gothos geritur 13.a
aduersus Vandalos mouit Theodosius 13.a
* Bellum nullum graue, nisi quod causa debilitat 29 b
* Bellum qui inferunt,audaciores 30.b
Bene,aduerbium,& vnde 262.a
Benè, & bone,qui discrepant 262.a b
* Beneficium reddidisse est, agnouisse qui præstitit 40 b
Beniuolentia 313.a
Beoemoth carnes 551.a
* Beorgor Alanorum Rex apud Bergonum occiditur à Ricimere 13.b
* Bereus,loci nomen 37.a
* Beremurth,Thorismundi filius, siue Berimund 21.b 28.b
siue Berismund 34.a
Beremund 38.b
* Berimundus,Vesegotharum Rex, suam occultat originem 28.b
* Bergio,scandiæ natio 16.a
* Bergonum vrbs 13.b
* Berig,Gothorum Rex 17 a
Berich 22.b
Berna,βικτηγενὴς 223 b
* Beroa 23 a
Berzebay Galaatidis amicitia cum Dauid vnde inita 315 a
Bertzelay 348.a
Bes,quid 263.b
Bestiæ i. nequitiæ spiritales 333 a
Bestiæ,persecutores nostri 346.a
* Bessa,patricius 35.b
* Bessi 21.a
Beta,σεῦτλον 262.a
* Beuga,Sarmatarum Rex 36.a
* Beurgus,Alanorum Rex 33.a
* Bibliotheca ab Hadriano Athenis extructa 8 a
Bibliotheca monasterij 232.b
* Bigæ croceæ Auroræ 42.b
Bimus 268.a
* Bioximetæ 36.a
Bissextus dies,& eius consideratio
* Bithynia 23.b
* Bittugores 36.b
* Bituriges,ciuitas 33.a
* Bleda,frater Attilæ. 13.a
* Bleta Hunnorum Rex 27.a
* Bliuitas,Dux Pentapolitanus 35.b
Boëtius,vir magnificus 285.b. eius scripta 385.b. eius scripta.382.b.306.a 309.b
* Boetius præfectus prætorio interemptus 13.a

* Boiſci, Scythiæ populi 15.a
* Bollia, amnis 37.a
Bona, quando ſunt 316.a
Boni fontes duo 347.a
Bonis perpetua gaudia 210.a
Bonorum dona perpetua 219.a
Bonorum hominum animæ quales 217.b
Bonorum ſermonibus ædificamur 210.b
* Bonifacius 12.b. Vandalos in Africam inuitat 28.a
Bonitas, fructus ſpiritus 354.b
* Bontæ 21.a
Booz liberalitas in Ruth. 322.a
* Boroiſta Diceneus, magnæ apud Gothos authoritatis 20.b
Boryſthenes 311.a
* Boryſthenes fluuius, Danubius etiam dictus 18.a
* Boryſthenis, oppidum 17.b
Boſphorus 17.a.18.b
* Boſphoranos in fœdus accepit Traianus 7 b
Botrionum formulæ 228.a
* Box, Autarum Rex 34.a
* Brachila Comes 35.b
Breuitas omnis obſcura 244.a
Breuitas ſterilis 268.a
* Brigitio 12.a
* Britannia à Cæſare armis patefacta 16.a
Britannia inſula, eiuſdem deſcriptio, figura, & amplitudo ibid.
* de Britannis Claudius triumphauit 6.b
* in Britannos bellum mouit Seuenis 9.a
* Britones à Veſegothis ſuperati 33 b
* Broutotas locus iuxta Romam 13.b
* Brutia regina 27.a
* Brutij ibid.
* Brutiorum regio, quæ ibid.
* Brutus 2.a.14.b
Bu, producta vel correpta, per b. 263.a
* Bubegentas 24.b
* Bulgares, populi. 17.b. à Theodorico victi. 14.a. 41.a. eorum cum Gotthis conflictus cruentus 41 a 44 b
* Bulgarum natio 41.b. eorum inuentus indõpta 44.a
* Bulſinenſis lacus 39.a
* Burgundiones 27.b.30.a 37.a
* Burgundiones partem Galliæ tenuêre 12.b. à Gepidis deleti. 22.b. Romanis fœderati 33.b
* Burgundioni pax à Theoderico iniuncta 43.b
* Byzantium 2.a. 20 a. quando dicta Conſtantinopolis 11.a

C

C littera diuiſionẽ, ſequi debet 257. a. vbi apponenda b
Cadauera in vrbe Roma ſepelire olim, edicto Theodorici, nefas 367.
Cadmus litterarum inuentor 273.a
L. Cæcilius vindex 256 b. 260 b. collecta quædam 270 b
* Iul Cæſar primus de ærario aurum & argentum ſuſtulit 5. b. idem primus ſingulare obtinuit imperium. ibid. per quatriduum triumphauit ibid.
* I Cæſar Imperium Romanum primus vindicauit 20. b. laus eius ibid. Britanniam aperuit 16.a
Iul. Cæſaris auctoritas 257 b
* Iul. Cæſari diadema impoſitum, eiuſque mors 5 b
* Cæſares, principes Romani dicti 5 b
Cœſellius 256. b
* Caieta 5 b
* Caius Tyberius, tertius Rom. Rex 20.b
Calchedonius Abbas 247.a
* Calidonia ſylua 16.a
* C Caligula, 4 Rom. Imperator 6. b. eius obitus ibid
Callidus 313 b
* Callipidas, flumen 18.b
* Callipons 17 b
* Cambyſes, fluuius 19.a
* Camillus de Gallis triumphauit 3.a
* Campi Catalaunici 13 a
* Camundus, Romanorum Dux 37.a
* Candax, Alanorum Dux 35.b
Candela per vnicum l, ſcribendum 260.a
* Candidius pons 14.a
Canones Eccleſiaſtici de paſchali cyclo, Dionyſij Abbatis 241.b
Canones Euangelici Euſebij Cæſarienſis 231 a
* Cantabri ab Octauiano Cæſare perdomiti 6 a
* Capillati, Gothorum nomen 20.b
Capitolium à Numa conditum 2.a
* Capitolium cuſtodum negligentia concrematum 5 a
quando & à quo reparatum b.
Capitolium incenſum ædificare orſus eſt Veſpaſianus 7.a
* Capitolium Romæ refectum 7.b
Caput ſenſus capit vniuerſos 215.b
Capitis humani deſcriptio 214. b. & quot oſſibus compaginatum 215.b
Carientiſonos 253 a
Caritas, quid 313.a
Caritas à Deo præcipitur 338.a

B

Caritas Dei,quid 325.a.b.326.a.b.eius effecta ibi. 327.a
Caritas in obedientia mandatorum Dei probatur 340.a.b
Caritas,legis & fidei cõseruatio est.326.b. requies animæ intima.330 a.nunquam otiosa 341. a.vitæ innouatio ibid.bonorum radix 347. a. fructus spiritus 354.b.quando langor 351.a
Caritas non agit perperam 330.b.340.b
Caritas Sabbatum est, & sex virtutes, quasi sex dies ante sabbathum. 331 b
Caritas,vera mentis humanæ requies ibid.
Caritatis fructus 314 b. gradus. 347. a. iniquitas nulla 340.b.ordo quid exigat 350.a
de Caritatis dimensionibus, & secretorum communione 355.b
in Caritate semper perfecta caritas 331.b
* Caris 24 a
Carnalis affectus,eiúsque genera 349. a. fugiendus 351.a
Caro 216.b
Carnis voluptas,lues sordidissima 329.b
Caros,cur amicos appellamus 313.a
* Carpi,populi 22.a
* Carræ 9.a
* Carthago quando condita 1 b
à Ginserico,dolo pacis inuasa 13.a
* Carus,32.Rom.Imperator eius mors 10 b
* Casæ virgeę Britannis olim 16 a
* Caspiæ portæ 19.a
* Caspium mare 17 b.18 b 19.a
Cassianus,vir eloquentissimus 224.a.eius libri de monachorum institutione, qua cautela legendi 245.b
Cassianus à Prospero culpatus 245.b
ex Cassellio quędam collecta 269.a
Cassiodorus abbas 247.a.255 b
Cassiodorus capitula Prouerbiis Salom. insignire curauit 230.a
* Cassiodorus Consul, eiúsque tempore concordia clero & Ecclesię Rom.reddita 14.a
Cassiodorus,quę D.Hierony. non distinxerat,ipse distinxit 224.b. quo anno de Orthographia librum scripsit.155.a quibus authoribus in eo vsus sit 256.b
Cassiodori librorum enumeratio 255.a
De anima 207 a
De institut.diuinarum scriptur. 223.a
Expositio in Psalterium 224.a.229 a
Quaterniones in lib.Regum 228.a
Tituli in lib.Paralip. ibid.
de Ortographia 225.a.246.b
De diuisione 293.à
de Amicitia 312 a
Historiæ gotthorum,siue Getarum, lib xij 15.a
Cassiodori oratio 222.a.248.a.exhortatio. 237.b
* Castalius,Iordani frater 15.a
* Castella propagare 44.a
Castelli montes 245 b
Castitas,fructus spiritus 354.b
* Castrum Helenæ 11.b
Casus 279.a.299 b
Casus,quid 292.b
Casus nominum considerandi 236.ab
Catachresis 251.a
Catachresis à metaphora discrimen 251.b
Catalaunici campi,30.a.siue Mauricij 32.b
Κατ' ἀξιολογίαν,secundum rei rationem, decimaquinta definitionis species 286.a
Κατ' ἀφαίρεσιν,per priuantiam, octaua definitionis species 283.b
Κατ' ἔπαινον,per laudem, duodecima definitionis species 285.b
Κατ' διαφοράν,siue per differentiam, sexta definitionis species 283.b
Κατ' λέξιν,siue ad verbum, quinta definitionis species ibid.
Κατ' λόγον,iuxta rationem, decima tertia definitionis species 286.a.
Κατ' μεταφοράν,per translationem, septima definitionis species 283.b
Κατ' πρὸς ἔλλειψιν,per indigentiam, vndecima definitionis species 265.b
Κατ' πρόσωπον,per imaginationem, nona definitionis species ibid.
Categoriæ decem 282.b
Categoriarum instrumenta,qualia ibid.
* Catilina à C.Antonio,bello peremptus 5 b
* Catina,quo tempore condita 2.a
Carochoras,siue Africa 311.a
Catonis laus 42.a.eius cum Theodorico comparatio ibid.
* Caucasus,mons 17.a.18.b
eius descriptio,& nomina varia 19.a
* Caueæ theatrales 45.b
Causa,per vnum s,scribendum 257.a
Causa,quid 278.a
Causarum genera,eorum definitiones,& subiecta 278 a 279. b.299.a
de Causis singulis, quid debeat obseruari 358.a.&c.
* Cecrops Rex 1 b
* Celtiberiæ bellum 4 b
* Cemandri,populi 35.b
Censorinus 273.a.306.b.309.a.b
* Census ciuium Rom.à Ser. Tullio primùm institutus 2.a
* Cephisus fluuius 8.a

Cerebrum,licet ſenſum reliquis membris tradat, non legitur ſenſum habere 207.b
* Cereris arma 42.a
* Ceropellæ,loci nomen 37.b
* Certas,ciuitas 37.b
* Cerua Hunnis Mæotidis paludis viæ ſe indicem præbuit 24.b
Ceruix quaſi columna capiti ſuppoſita 215.b
* Chalcedon 2.a
Chalcedonenſis ſynodus 233.b 235.a.241.a
* Chalcedonia 20 à Gothis ſubuerſa 23 b
* Cheldebertus,ſeu Childebertus 38.b
* Cherſon,oppidum 17.b
* Chilones,eiuſque etymon 259.a
* Chlamis purpurea, Imperatorum veſtis 10.b
* Chœrilus 45.a
* Chriuni montes 18.b
* Chriſtiani à Maximino turbati 21.b.22 a
* Chriſtianorum perſecutio ſub Hadriano ceſſauit 8.a
Chriſtus à Maria,fidei tractum ſpiritualem exigit 352.a
* Chriſtus ſub Octauiano natus 6.a.quando paſſus b
Chriſtus ſine peccato genitus 214 a
quanta noſtro nomine pertulit 221.b
Eccleſiaſtes noſter 229.b
Chriſtus,ſabbathum animæ quærentis eum 331. a
Chriſti affectus in Ieruſalem 348 b 353.a
Chriſti animæ origo 214 a
Chriſti caritas mira 334 a.b.337 a
Chriſti crux,vitalis 216 b luxuriæ debellatrix 330
Chriſti tyrones quid agere debeant 223 b
Chriſtum videre per fidem glorioſius, quàm in carne vidiſſe mortalem 352.a
* Chronicon Caſſiodori 1.a
* Chronicon Iordani 35.a
Chronicon Euſebij 259 b
Chuſi Arachites 315 b
I. Chryſoſtomus 223.b
eius opuſcula 231 b 232.b
* Cicero in exilium profectus 5.b reuocatus ibid.
mors eius 1.b
Cicero,Latinæ linguæ lumen eximium 279.b
* Ciconiarum auolantium in Aquileiæ ciuitatis obſidione augurium 32.a
* Cilicæ portæ 19.a
* Cilicia,ab Amazonibus domita ibid.
Cilones 259.a
Cingulum amittit miles,quando 364 b
Circularis numerus 306.a
Circum,præpoſitio,& eius in compoſitione vſus 261 b
Circunſtantiæ, quæ 300.a.b
earúmque partitio 301.a
* Circus Flaminius 4.a
Ciuilis Philoſophia 282.a
Ciuitas cœleſtis,manſio ſecura 220.a
* Clades hominum domorúmque ingens per octo dies 6 a
* Clarianus patricius 37.b
* Claſſis in mari rubro à Traiano inſtituta 7.b
* Claudianus poëta inſignis 12.a
* Claudius, 28.Rom.Imp.10.a.eius mors ibid.
* Claudius Cæſ 5.Imperator 6.b
eius mors ibid.
Claudius Ptolomæus.vide Ptolomæus
Claues regni cœlorum Petro collatæ 322.b
* Clearchus 11.b
Clemens Alexandrinus,Stromatheus 223.b
eius opuſcula 231.b 306.b
Clerici addictos damnatóſque iudiciis irruentes, qua pœna teneantur 367 a
Clericis,religioſis-ve inteſtatis cùm deeſt qui ſuccedat,locus Eccleſiæ faciendus 361.b
* Clero & Eccleſiæ Romanæ concordia data 14 a
Climata terræ ſeptem,eorundem deſcriptiones, & interſtitia 311.a
* Cnina Gothorum Rex 23.a
* Cniuida 24.a
* Cocas 24.a
Codicum cooperiendorum artifices 246.b
Cœlius Aurelius 247.a
Cœlum harmoniæ dulcedine reſolui 308.b
Cœlum obtinuerunt Angeli 316 a
* Cogeni,Scandiæ natio 16.b
Cogitare,à cogendo dictum 207.b
Cognitio Dei præſens & futura quantum diſtent 355 b
Cognitor ſacer 363 a b
Cola,commata, ac dicommata diligenter obſeruanda 237.a
* Colchos in fœdus accepit Traianus 7.b
* Coldas 24.b
Collationum libri Caſſiani 224.a
Collectio 279.a
Collectiuum 280 b
Colonum ſiue ſeruum fugitiuum qui ſciens ſuſceperit,aut occultauerit,qua pœna teneatur 365.b
Colores corporales 215.b
* Coloſſus,pedes 107.altus,Romæ erectus 7 a
* Coloſſi capite ſubleuato, Commodus ſuæ imaginis caput imponi iuſſit 9.a

Columba deargentata 252 b
Columella 245.a
* Columna Traiana 140.a. pedes alta 8.a
Comes armiger 370.b
Commentarius in Pauli Epistolas anonymus 231.b
Commentatores Græci in vtrumque Testamentum 223 b
* Commodianæ Thermæ 8 b
* Commodus Imperij consors ab Antonino vero factus ibid.
Commonitio Abbatis, congregationisque monachorum 247.a
Communio bonorum ad malos non est 343.a
Communio sancta manauit à Deo in Angelos & homines 342 a
Communio vera ibid
* Comœdia ludis Romanis quando primùm data 4 a
* Comosicus, inter Gothos venerandus 20 b
Comparatio maioris ad minus, quid 194.a
Comparatio, quid 279.a 300.a
à Comparatione argumentum 295 b
Compitalia, Afranij togata 312.b
Computus, eius augmentum, & ablatio 310.b
Con, præpositio, quando n consonantem perdit 269.a
Concessio criminis 279 a
duobus modis fit 299.b
Concilium Ephesinum & Chalcedonense 242.a
Concil. a quatuor recepta 233.b
Concionale genus 278 a
Conclusio inductionis 280.a.b
Conclusio oratoria 279 b
Conclusio, quid 277.a.286 a
* Condiniani pons 26 b
Conductor conscius quomodo puniendus 361.b
Confirmatio oratoria 279 b
Confutatio 278 b
Coniectura, aut de re, aut de animo est 277 b
Coniecturalis status 278. b
Constitutio 299.b
Coniugata, quæ 292 b. 295 a
Coniunctio, quid 273 b
Coniux, an per n, scribi debeat 259.a
Conscientia, malis pœna 217.b
Consensio in quo versatur 349.b
* Consentina ciuitas 27 a
Consequentia, & à consequentibus argumenta quomodo tractanda 301.b.302.a
Consonans inter duas vocales posita, posteriorem sequitur 270 a
Consonans subsequente consonante vel antecedente, non duplicatur, nisi muta ante liquidam fuerit 271.b
* Constans monachus, a patre Cæsar factus 27.b
eius mors 18 a
* Constantinopolis, quæ prius Byzantium, à Constantino dicta 2 a. 11.a. vrbs regia 38 a
Constantinopolitana synodus 233.b
* Constantinus & Galerius, 34. Rom. Imper. eorumque obitus 11.a
* Constantinus, Constãtius, & Constans, 15. Rom. Imper. 11.a mors ibi & 15 b
* Constantinus in Gothos ab Honorio profiscitur 27.b
Gallias inuadens, Cõstantem Monachum, Cæsarem facit 27.b. eius mors 28.a
* Constantius ab Honorio consors regni factus 1 .b. mors eius ibi.
Constitutio generalis 278 b. 279.a
* Consul ordinarius, summum bonum, primúmque decus 37 b
* Consules Romani 1.a
* Consulum binorum Rempub. administrantium, Regis loco, initium ibi.
Contemplationis effectus 11 .b
Continens numerus 305 b
Contradictio, quid 285.a
Controuersia scripti 278 b. 279 a
Comitiuum, iracundiæ vitium 318.a b
Conuitium nos inuisos facit 277 a
Coqui, per c, & q 261.b
Cor, animæ sedes, secundum quosdam 214.a
Cor de membrorum vilitate sollicitum 343 b
Cor indocile in schola Christi inueniri non potest 221 a
* Corcyra 26.b
* Corilus, Gothorum Rex 21.a
* Cornelius, annalium scriptor 16.a
* Cornelius Auitus Chalcedoniæ reparator 23.b
* Cornipedes 44.b
ex Gn. Cornuti libro de Enuntiatione quædam relata 256.b
Coronæ vbi positæ 247. b
Corpus animatum quinque sensibus administratur 215.b
Corpus, luteæ qualitatis 351.b
Corpus nostrum, animæ præsidio viuit 209.a
Corpus omne tribus lineis, seu dimensionibus constat 208 b
Corpus sine vitiis, vbi 210.b
Corpus solidum atque palpabile 212.a
Corporis membra mutuò se iuuant 216 a.b
eorum enumeratio ibid.
Corporis vita & mors 209 a
Corpora sensus suos in resurrectionis die recipient 218.a

Corruptela, per vnicum l, scribendum 260 a
Cosmographi à monachis legendi 243 a
Cosmographia Iulij Oratoris ibid.
Cotidie per c, & o, & vnde dictum 260 a
* Cottiæ Alpes 27. a
* Cottius Rex 7. a
* Cratiana signa de Parthis Cæs. Octauian. reportauit 6. a
Creaturæ quid Deus indixit 316 a
Creaturis vinculum amicitiæ à Deo præscriptum ibid.
Credibilium genera tria 277 a
Creditor debiti sortem quando amittit 368. a
Creditor ingenuos pro pignore suscipiens, exilio mutatur 366. a
Creditor res non obligatas rapiens, qua pœna tenetur 367 b
Creditores debiti repetitionem quando amittant ibid.
* Crefennæ gentes, earúmque victus 16. b
Crux Christi vitalis 216. b
luxuriæ debellatrix 330 a
* Ctesiphontem occupauit Traianus 7 b
Cuius, & Cui, per q. 261. b
Cum, præpositio, per c: aduerbium, per q, scribi debet 259. a 271 a
* Cumunila, Gothorum Dux 39 b
* Cundicharius Burgũdionum Rex ab Ætio bello subactus, ab Hunnis peremptus 13. a
Cupiditas hominem à vero bono errare facit multiplici er 328. a
Cupiditas, radix malorum 347. a
Cur, per c, scribendum 259 a
Curator minoris raptæ, aut parens, negligens, exilio puniendus 361 a
* Curia Pompeia 5. b
* Curiæ corona 43. b
Curiali fine successore, intestato decedente, Curiæ locus fit 361. b
Curialis damnati bona quibus applicentur 367. a
* Currus cũ aurea corona Octauiano decreta 6. a
* Currus falcati 16. a
Curtius Valerianus 256 b
ex eo quædam decerpta 259 a
Cutis vsus, & vtilitas 216. a
* Cyclades insulæ 15 b
* Cylindros ante videre, quàm exitium non contingit 42 a
D. Cyprianus, doctor suauissimus, & martyr beatiss. 244 b. eius commendatio 240. a
* Cyprianus Rhetor, deinde presbyter, & Episcopus Carthaginensis, martyr 10. a
D. Cypriani de Oratione Dominica libellus, & alia plura 240. a. 22. b
Cyrillus Alex. Episcopus 283 b
* Cyrillus, apud Persas Rex 2. a
à Thamiri deuictus 20. a
* Cyssus, fluuius 19. a

D.

D in compositione deperit 261 a
D, littera, in compositione extrinsecus accedit 269 b
vbi geminatur 261. b
D in c. plerumque in cõpositione mutatur 260. b
D & T litterarum varia positio 258. b
D. litteræ sonus 258. a
* Dacia 17. b. 18 a. nunc Transsyluania 21. a
à Gepidis possessa 35. b
* Dacia ripensis 36. a. Gothis concessis 25. b
à Vesegothis possessa 26 a
* de Dacis triumphauit Traianus 7. b
* Dalmatia 35. b
* Dalmatiis vicina Sueuia 36 a
Damnatorum bona cui cedant 367 a
Damnatorum pœnæ quales, & quantæ 219. a
* Danai 19. b
* Danaster, fluuius 17. a. b
* Dani, vnde oriundi 16. b
Daniel inter hagiographa numeratur 258. b
* Danubius, fluuius 17. a 18. b 19. b siue Hister 17. b. 24 a & Boryslhenes 18 a. eius mentio multis locis. 20. a. 21. a b 22. a b. 23 b 32. a. &c.
* Danubius, præter Nilum, fluminum maximus 21. a. rigescit mirè 17. a
* Darius, Rex Persarum, Hystaspis filius 20. a
Dauid in lege Domini iugiter occupatus 224 b
carnali affectu quò deuenerit 349. a
Dauid Ionathæ posteritati non pepercit, quare 324. b
Dauid proditioni adulterium & homicidium adiecit 240 b
* Dauid, quo tempore Hierosolymis regnauit 1 b
Dauid Saulem modulatione à spiritibus immundis eripuit 300. b
Dauid & Ionathæ fœdus venerabile 325 a b. 22. a b 348. a
Dauidis caritas 345. a eius in Absalon affectus 348. b. 354 a
De, in compositione, aliquando plena, aliquando non 261 b
Deargentata columba 252 b
Debitor ad Ecclesiam conuolans, quo pacto ad edenda ratiocinia compellendus 364 b
* Debitorum tabulæ in medio fero concrematæ, ab Antonino 8. b
de Debito conuicti vel condemnati, solutionem intra duos menses à lata sententia procurare debent 368. a

* Decius, 15. Rom. Imp. eiuſque mors 10.a.23.a
Decius Senator in Gothos miſſus 22.a. Auiti filius 33.a
* Decij ara 23.a
Definitio, & quot modis conficitur 283.a. 285. a.b 286.a. eius ſpecies octo, & earum explicatio. ibi. quid à deſcriptione diſtat 290.a
Definitio animæ 208.b
Definitio legalis 279 a
Definitionis proprium, quid 285.b
Delationibus ſecretis non credendum 361.b
Delator flammis abſumendus 361.a
Delectatio, animæ virtus naturalis 213.b
Delegari nemo debet inuitus 367.b
Deliberatiuum genus, & in quo verſetur 278.a.b
Delmatia, non Dalmatia, cur ſcribendum 258 b
Delminium, Dalmatiæ ciuitas ibidem
Demonſtratiuum genus 278.a
Demonſtrator, quis 288.a
Demonſtrator ac philoſophus de ſola veritate tractant ibid.
Denaria quantitas in manibus, pedibúſque, cur 216.a
Denominatiua, quæ 282 b
Deprecatio 279 a. 289.b
* Dertona 33 a
* Deſcriptio ciuium Romæ facta, eiúſque numerus 6.b
Deſcriptio, quid à definitione diſtet 290 a
Deſcriptionalis definitio 283.a
Deſiderium videndi, ab vſu deſiderij quantum differt 355.a
Deſidia Domino odioſa 247.b
Deus, quid eſt 285.b.332.a
Deus, caritas & amor 313.a. qualiter cogitandus caritas 327.a ſummè bonus, & potens 316.a ſumma natura, & eius proprium ibid.
Deus cuique naturæ virtutem dedit 311.a
non eſt mali intentor 330 a
in ſuis iudiciis diligendus fortiter 339.b
Deus ineffabiliter viuens & manens, perennitatem cuſtodiens 210 a
incomprehenſibilis, vbique totus 212.a. 238.a. 248 a omnia in omnibus 238.b. ſingulariter iuſtus, potens, bonus, ſanctus 210.b
ſolus immortalis 211.b
ſolus omnipotens 210.b
* Deus, mundi arbiter 43.a. cœli arbiter 44 b
Deus, quo pacto inſufflare poteſt, cùm buccas, &c non habeat 213.b
Deus propriè & veraciter, Spiritus dictus, nullius indigens 208.a
Deus ſicut diligendus in beneficiis dulciter, ſic in promiſſis prudenter 339.a
de Dei caritate ſeu dilectione 325.a
Dei præceptum, de dilectione ſui, quid habet implicitum 338 a
Dei præſentia timenda 248.a. eius in animam amor ſingularis 336.b
Dei ſermo pluſquam ſtimulus, aut clauus 338.b
Deo adhæremus trifariam 316.b
Deo obedire, quid 340 a.b. 347.a
Deuter. locus 224.b
* Dexippus hiſtoricus 24 a
Diabolus 251.b
Diabolus, criminum auctor 221 a
eius malitia, & miſeria 222.a
Dialectica à ſcripturis ſanctis incepit 230 a
Dialectica quid à Rhetorica diſtet 275.b. 281.b
vnde ſumit argumenta 301.b
Dialectices vſus & vtilitas 272.b
Dialecticus & Orator in quo verſantur 287.b
Dialecticus ſuis poteſt contentus eſſe locis 302.a
Dialyton 249.b 250 b
* Dianæ templum ab Amazonibus Epheſi conditum 19.a. à Gothis ſuccenſum 23.b
Diapaſon, diapente, diateſſaron, eorúmque definitiones 307 b
Dicendi initium natura ſuppeditauit 275 b
* Diceneus, Gothorum Rex 18.a
* Diceneus, Gotthorum Conſiliarius, & eius auctoritas ac doctrina 20.b
* Dictare iura aliquibus 44.b
* Dictator primus apud Romanos 2 a
Didymus cæcus, quem D. Antonius videntem vocauit 229.b. eius opuſcula ibid. & 231.b
Dies 209 a. 286.a
Dies ſeptimus, dies requietionis, immutabilis & æternus 332.b
eius vera intelligentia 333.a
Die Solis, ſiue dominico, nullus cõueniendus 369.a
Dierum ſex, quibus Deus mundum creauit, pulchra conſideratio 312.a.b
Differentia, quid 282 a
Digamma, ſeu digammon 256.b. 260.b. 265.b. 266.a.b. 270.b
Digitorum laus 246 a
Dilectio, quid 346.a. quid eius proprium 325 a
Dilectio Dei præſens quãtum diſtet à futura 355.b
Dilectio, plerunque quæſtuaria & venalis 312. a. 319.b. vnde vires capit 313. a. morte fortior eſt 315.b. ſolitaria eſſe dedignatur 34 a
Dilectio proximi à Deo coarctata 314.b
malum non operatur 330.b
Dilectio, quæ pro alicna vtilitate, animæ ſuæ patitur detrimentum, ſtulta 345.b
Dilectio quomodo priùs peccato deformetur, poſtea reformet 317.a

Dilectionis gradus varij in anima, ſecundum animantium manſiones in Arca Noé 346.a
Dilectionis probatio, ex mandatis Dei 340 a
de Dilectione Dei 325.a. in ea, vt electio locum habet, ſic in proximi dilectione 351.a
de Dilectione proximi, & progreſſa eius 341.a 341.a.
in Dilectione gradus diuerſi, ſecundum hominum ſtatus diuerſos 345.a
vt Diligantur ſinguli pro meritis, cautela magna vtendum 350.a
Diliges proximum, &c. eiuſque præcepti expoſitio 341.b
* Diluuium propter gigantum nimiam feritatem factum 1.a
Dimenſiones caritatis, quæ 356 a
Diminutiua per ll. ſcribebantur 260.a
* Dinzio, Attilæ filius, Hunnorum rex 36.b
* Diocletianus 22..b.24 a
Dio celeberrimus annalium ſcriptor 16.a. antiquitatum inquiſitor diligentiſſ. 19 b. eius fit mentio 18 a.20.a.16 b
* Diocletianus Dalmata, 31. Rom. Imp. 10 b. eius mors 11.a. ſe vt Deum adorari fecit 10.b
Diomedes 246.b
Dionyſius abbas, Caſſiodori coætaneus, eiúſque opera, & commendatio 241.b
* Dionyſius hiſtoricus 23.b
Dionyſij pinax 243.a
Dioſcoridis Herbarium 247.a
Dis, præpoſitio, quando ſ non amittit, & contrà, in compoſitione 261.b
Diſcendi genus triplex 273 a
Diſciplina quid ab arte diſſideat 302.b
Diſciplinæ nunquam opinionibus deceptæ fallunt, & cur ſic dictæ 303 a
* Diſcordiæ in Curia pernicioſæ de Pompeio & Cæſare 5 b
Diſcretione probatur amicitia 319.a
Diſcretus numerus 305.b
Diſpenſatiua philoſophia 281.a
Diſpoſitio, quid 278 a
Diſſenſio inter amicos plurimùm neceſſaria 320.a
Diſſerendi artificium quatuor facultatibus continetur 287.b
* Diſſidium, pernicioſa res 35.b
* Diſſidiorum effectus pernicioſi 36 a
Diſſimulatio inter amicos quandoque neceſſaria 314.a.
Diues, flammis adurentibus æſtuans, aquæ guttulam poſtulat 212 a
* Diui & Pontifices, reges olim dicti 45 a
* Diuorum forum 7.b
Diuinalis philoſophia 281.a
Diuinitas geometra 309.a
Diuinitatis proprium quid 209.b
Diuiſio fit vel negatione, vel partitione 293.a
Diuitiæ 283.b
in Diuitijs quanta mala ſint 328.b
Diuortij cauſæ, quales 363.a
Doctrinalis philoſophia 281.a
Does Ydumeus 37.b
Dominus, qui 286 a
Dominus propter furem conuentus ad quid tenetur 367.a
Domino vnicuique licere ex prædijs ruſtica mancipia ad iuris ſui loca transferre 368.b
* Dominum & Deum ſe appellari iuſſit Domitianus 7.b
* Domini ſeniores 44.a
* Flau. Domitianus, 9. Rom. Imperator. eiúſque obitus 7.b. auarus 21.a. Deum ſe appellari iuſſit 7.b
* Domus inſtabiles 42 a
Dona Dei aut naturæ, & non alia in bonis diligenda 321.a
Donationes quando perfectæ 363 a
Donatus 237.a 260.b 273.b
pueris aptus, & tyronibus accommodus 273.a
Donatus artigraphus, de Poſituris librum ſcripſit 255.b.
* Donatus Grammaticus Romæ inſignis 11.b
Dorius tonus 308.a
Dormire inter medios cleros 251.a
* Doroſtena, ciuitas 28.b
* Dorpaneus, Gothorum rex 21.a
* Draco 8.a
* Dricca, flumen 29 b
* Druſus Cæſar publicè funeratur 6.a
Dualitas myſtica in corpore 215.a
* Duca, fluuius 14.a
Duodenarius numerus 211 a
δυὰς 176.a

E.

ER ſequente, leuiter enunciatur 269 a
E, ſequente l, grauiter efferitur 268.b
E, ſ ſequente, caret aſpiratione 269 a
* Eboracum, in Britania vrbs 9.a
Ebrietas ſobria 354.b
Eccleſiæ regimen Petro commiſſum 312 b
* Eccleſiæ Romanæ, & clero cõcordia reddita 14.a
de Eccleſijs qui aliquem traxerit, capite plectendus 367.b
Eccleſiaſtes, ſiue Concionator, Salomonis liber ſecundus 229.b
Eccleſiaſticus, ſiue Congregator 230.a. παράπαν ibid. eius cum Eccleſiaſte diſcrimen ibid.
Eccleſiaſtici libri auctor, filius Sirach 230.a

Eclipſis ſolis & Lunæ, quid 310.b
Econſulatus quis 247.a
Ecquid per c. in prima ſyllaba 271.b
* Edica, Scirorum primas 37.a
Edictum 286.a
Edictum Theoderici 357.a
* Ediulf 21.a
Egreſſus, vel egreſſio, eiuſque genera 276.b
Eicon, quis tropus 254.a
* Ete 24.b
Electio 346.b.347.a
Electio quando ſana, quando peruerſa 350.b.351.a
Eleemoſynæ emundant peccata 216.b
Elementum 278.a
Elementis, amicitiæ vinculum à Deo præſcriptum 316.a.
* Eleuſina ciuitas 8.a
* Ellac, primogenitus Attilæ 35.b
* Ellada 26.b
Elocutio 278.a
Eloquia 253.a
* Emedzar 36.a
Emilianus 245.a
* Emmaus, Nicopolis dicta 9 b
Emptoris forum, venditionis auctor ſequi debet 368.a.
ἐγκωμιαστικὸν genus 278.a
ἐγκύκλιος quis liber, & quid contineat 231.b.242.a
Euerno, ἐκνευρίζω 266 a.267.b
* Eneti, i. laudabiles, Rauennæ olim poſſeſſores 26.b.
Enim, pro etiam, familiare Caſſiodoro 226.b
Ennodij Ticinenſis panegyricus 357.a.371.b
ἐπιτομαπικὴ, ſecunda definitionis ſpecies 283.a
Enoch ſeptimus ab Adam tranſlatus de mundo 254.a.
Enthymema, & quot partibus conſtat 280.a.b 289.a.
Enunciatio, quid 286.a
Enunciatiua oratio, quid 285.a
Epacta, & eius ratio
Epanalepſis 249.b 250.a
Epanaphora, ſine anaphora 250 a
Epheſina ſynodus prior 233.b.242.a
* Epheſus 19.a 23.b
Epicherema, & quot eius partes 280.a.b
ἐπιδεικτικὸν genus 278.a
ἐπιδιήγησις 276.b
Epilogus, concluſio, ſiue peroratio 277.a
Epilogi & Procemij differentia 276.b
Epiphanius, Cypri Epiſcopus, eiuſque opera 227.a 230.a.234.b.241.a.
Epiphanius, vir diſertiſſimus, Caſſiodori amicus, & eius ſcripta 229.b.230.a.231.b. 233.b.239.b.
* Epiros 26.a.b
Epiſtolæ Canonicæ 231.a
Epiſtolæ D. Pauli omnium ſcripturarũ intellectu difficillimæ 224.b
Epiſtolarum Pauli ſeries & ordo 232.a
Epitheton 251.a. eius modi 251.a
Epizeuxis 248.b.250.a
* Equi eximij in Scauzia 16.b
* Erac, fluuius 34 a
* Erecliena, Theoderimi concubina 36.a
* Eridanus, Padi fluuij cognomen 26 b
* Ermanaricus, nobiliſſ. Amalorum rex 24.a b 34 a.b. eius miſerrimus exitus 25.a
* Ermantia, Stiliconis filia, Honorij vxor 27.a
* Ermunueli 24 a
Errotis ſæuiſſimi origo 242.b
* Eruli, Scanziæ populi 14.a.16.b
vnde dicti 24.b. vide Heruli.
Eſaias non tam Propheta quàm Euangeliſta dicendus 228.b
* Eſſedæ, bigarum genus 16.a
Ethay Gothei verbum 315.b
* Ethelrugi 17.a
* Etheros, vrbs 15.b
* Etheſpamaræ, inter Gothos cantores celeberrimi 18.a
ἔθος 277.a
Etymologia, quid 273.b
* Euageræ, Scandiæ natio 16 b
Euangelij locus 211.b.212.a.224.a.224.b
Eucherius 233.a
Euclides 309.a b
* Eucopolitanæ 36.a
* Euermor, ſeu Euermundus Theodati gens 39.a
* Eugenius tyrãnus Gallias occupat 26.b. à Theodoſio victus & peremptus 12.a
Eugepius abbas, eiúſq; ſcripta, & cõmẽdatio 241.a
* Eunuchos fieri prohibuit Domitianus 7.b
Euphoniæ gratia quædam immutanda 236.b
* Euphrates 9.b. 19.a
* Eurieus, Veſegothorum rex, Gallias occupare nititur 33 a
Arelatum & Maſſiliam capit 34.a. eius obitus ibid.
* Euroboreus oceanus 17.b
* Europa, tertia orbis pars 15.b
* Europæ & Aſiæ terminus 18 b
* Europa, vrbs 37 b
* Eurypilus, Telephi ſucceſſor 19.b
Euſebius Aſiaticus 229 b
Euſebij Cæſarienſis Canones Euangelici 231.a
hiſtoriæ lib. x. 239.b. Chronicon, à D. Hieronymo tranſlatũ ibid.
Euſtathius, vir diſertiſſ. & eius ſcripta 226.a.b

* Euſteſium 1. Nouæ 23.a
* Eutharicus, Vuiderici filius, 21.b. ſeu Vuitericht 38.b. Amalaſuntham in vxorem ducit 14.a. 21.b Amalorum ſtirpē diuiſam coniungit 34.b. eius mors 39.a.
Eutiches 256.b.268 a
Ex in compoſitione, quando x amittit, vel mutat 261.a.
Ex præpoſitio ad f. 158.a. ad ſ 269 b.
Exactor vel ſuſceptor, quando ad iudicem deducendus 369 a
Exemplabile 280.b
Exemplum, & quo pacto ex ipſo conficiatur argumentatio 289.a
Exequiæ,olim per c,nunc per q. 260.a
Exercitus,vnde dictus 269 b
* Exercitus in Hiſpanias contra Vandalos miſſus 12 b
* Exercituum Romanorum & Hannorum diſpoſitio & caſtrametatio 30.a.b
Eximius,vnde dicitur 270.a
Exordium orationis Rhetoricæ, quid 279.b. eius partes 299.a
Ἐξοδιασμὸς 258.a.269.b
Experientiæ liber 329.b 338 b
Expulſiua virtus 213.b
Exſilium.cum ſ,ſcribendum 258.a.269.b
Exſoles,antiqui dicebant ibid.
Exſui,per ſ, ſcribendum ibid.
Exſuuiæ,per ſ, ſcribendum ibid.
Extinguo,per u & o 257.b
Extorris 269.b
Ezechiel,nec diſertus,nec ruſticus 218.b

F.

F. Littera 256.b
Facere 283.a
Facies 216.a
Facinus,vbi commiſſum,deferendum & vindicandum 366 b
Falſum allegans,falſi pœna non plectendus 361 b
Falſum ſuadens,aut faciens, capitali pœna feriendus ibid.
Familiares,delatores,non audiendi ibid.
* Faſtida, Gepidarum rex bellicoſiſſ. 21.b. à Gothis ſuperatus 23.a
Feriæ,non fereæ 258.b
* Feriatis manibus 45 b.feriato ore 46.a
* Ferrata turris 10.b
* Feruir,gens Scandiæ 16.b
* Feſtus & Theodoſius Conſules 28.b
Fideiuſſor pignora debitori, oblata ſibi pecunia, reſtituere cogendus 368.a
Fides in amicitia maximum locum tenet 319.a
Fides, quando virtus 331. b. diei primæ collata 331.b.
Fides,ſpiritus fructus 354.b
Fidei tactus 312.a
Fide probatur amicitia 319.a
Figura,vel forma 249.a
Figuræ ſyllogiſmorum tres, ſingularúmque modi 296.a.b.297 a.
Figurarum geometricarum ſpecies 309.b
* Filimer,Gothorum rex 17.a.18 a
Filius in poteſtate patris poſitus, ſeruus,aut colonus,iudici competenti tradendi,quando 367.b
Filij à parentibus pro pignore dari nequeunt 366.a.
Filij de matrimonio raptus ſuſcepti, exacto quinquennio,legitimi habendi 361.a
* Filogum,Gothorum rex 17.a
* Fimiler,Gothorum rex 24 b
Finis in ſcripto nominis 299.a
Finitiuus ſtatus 278 b. conſtitutio 299 b
* Finnaithæ,Finni,Scandiæ nationes 16 b
Firmamentum 279.a
* Firmium 26.b
Fiſcus quando ſibi bona vindicare poteſt 361.b
Fiſci priuilegium 362 b
* Flaminia via,flaminius circus 4.a
* Flaminiæ agger 27.a
Flores,virtutum initia 355.b
Floribus ſponſa fulcitur,quid ſit 355.b
* Flumen prodigioſum 42.a
* Flumina plurima in Britannia 16.a
Focas 246.a
* Fœderati,dicti Gothi 26.b
Fœlix,qui 320.b
Fœlices,qui propriè 219.b
Fœmina,varium & mutabile genus 295.a
Forfices, forpices, & forcipes quomodo differant 260.b.
Forma,quid 212.a
Forma,aut in ſuperficie,aut in corpore 212.a
Forma,caret anima 208.b
* Forma aquæ,Rauennæ à Theoderico inſtaurata 14.a.
* Formido alas tribuit 43 a
Formoſus ſine n. 260.b
Forum,quid ibid.
* Foroliuium,Æmiliæ ciuitas 27.b
Fortitudo, quid 212.b 331.b. diei quintæ collata 333.a.
Fortunata,inſula 15.b
Fortunatiani Rhetoricæ lib. tres 280.a.281.a
* Forum Auguſtum, à quo ædificatū 5.b. Traiani 7.b. Tranſitorium ibid. Diuorum ibid.
* Foſatiſij populi 36.a
* Franci 10.b. 27.b. 37.a. Romanorum auxiliares

30.a.eorum cædes 31.b
* Franci à Conſtante perdomiti, in pacem recepti 11.a. cæſi ab Aëtio 12.b. eorum barbaries ab eodem repreſſa 28.b
* Franci, Gallias deprædantes, à Theoderico victi 14.a.38.b.
* Fratrum trium mira amicitiæ cõtemplatio 34.b
* Fretum Gaditanum 15.b.28.a. Helleſponticũ 23.b
* Fridericus, Theoderici filius 29.b. al. Fredericus, Veſegothorum rex 35.b triumphum de ſe præbuit 43.b
* Fridigernus, Gothorum dux, ſiue regulus 25.b. in Theſſaliam, & Achaiam graſſatur 26.a
* Fridigerni, cantores celeberrimi 18.a
* Froilas 35.b
* Fronto, Orator inſignis 8.b
Frons inuerecunda 323.a
Fructus delectabilis & neceſſarius in affectuũ exercitio ordinato 354.b
Fructus Spiritus ibid.
de Frugibus è fundo ſublatis, tam colonus quàm Dominus agere poteſt 368.b
Frui, verbi ſignificatio 313.a
Frui Deo propriè, non proximo 341.b
Furtum ruſticis familiare 247.b
* Fuſcus Romanorum ductor 21.a

G.

G. Litera à narratione tollenda ſuperflua 236.b
* Gaditanum fretum 15.b.28.a
* Gaina, Comes 28.b
* Galatia, ab Amazonibus domita 19.a
Galenus 247.a
* Galerius maximus 22.b
* Galienus Imperator, omni laſciuia reſolutus 21.b.& eius mors 10.a.
* Galli à Canullo extincti 3.a
* Gallia à Burgundionibus detenta 12.b. ab Aetio recepta ibid.
* Galliæ à Barbaris occupatæ, Romano Imperio à Probo reſtitutæ 10.b. eidem Imperio Rom. à Theoderico acquiſitæ 14.a. à Vandalis occupatæ 24.a.& Eugenio 26.b. Ataulfo ſubditæ 27.b
* Galliæ vndique preſſæ 37.b. Francis ab Atalarico conceſſæ 39.a
* Galliæ Hiſpaniæque à Gizerico vaſtatę Alarico donatæ 27.a
* Gallias intrauerunt Vandali & Alani, item Gothi 11.b
Gallicana abundantia 370.b
* Gallicia, eiúſque ſitus 32.b
* Galliciæ promontorium 15.b
* Gallus dux 23.a
* Gallus & Voluſianus, 26. Imper. Rom. corúmque obitus 10.a.23.a.b
* Galtis, oppidum 23.a
* Gandaricus magnus 24.b
* Gapt 21.a
* Garganus, Aſiæ ciuitas 19.a
Gargilius Martialis 244.b
Garrulitas 318.a
* Gaudentius 28.b
Gaudentius de muſica ſcripſit 306.b.309.a
Gaudium, fructus ſpiritus 354.b
* Gantigoth, Scandiæ gens 16.b
* Geberich, Gothorum rex 24.a.17.b
Gelaſius vrbis Romæ Papa, vir doctiſſimus 231.b
* Genealogia Oſtrogotharum 34.a
in Geneſis principium qui ſcripſerint 226.a
Genitalia in magnum miniſterium attributa 215.b
Genita. mẽbra obſcuritate à creatore dãnata 330.a
Gennadius Maſſilienſis 392.b
Genus 286.a
Generis logici definitio 282.a
Geometria 282.a. eius diuiſio, etymon, & vtilitas 309.a.b.
* Gepanta i. pigra 22.b
* Gepida, tela frangens 35.b
* Gepidæ, populi Scythiæ 17.b. eorum origo 22.b
* Gepidæ, Daciã poſſidẽt 21.a. Arriani effecti 25.b à Thoriſmundo deuicti 34.b. Hunnorum ſedes occupant 35.b
* Gepidæ tardioris ingenij, & grauiores corporum velocitate 21.b
* Gepidarum ſedes 24.a. cædes 41.b. victoria 42.b
* Gepidarum tutela, vlca fluuius 42.a
* Gepida, Dacia 21.a
* Gepidos, inſula 22.b
* Germani 17.b. à Cæſ. Octauiano perdomiti, & Tib. Neroni dediti 6.a
* Germanorum terræ à Gothis depopulatæ 20.b
* Germanicum mare 16.b
* Germanicus Cæſar in Syria moritur 6.b
* Germanus, Iuſtiniani frater, Mathaſuẽtæ maritus 21.b.34.b.39.b.
* Germanus, Germani & Mathaſuentæ filius 21.b 34.b 39.b.
Gerontius Abbas 247.a
* Getæ, vnde orti 15.b. alias Gotthi 19.b. Hunnos expaueſcunt 25.a. in Mœſia à Valẽte ſtatuti 25.b
* Getæ & Gepidæ quomodo parentes 22.b
* Getarum pubes indomita 45.b
* Getica, Librorum Dionis inſcriptio 19.b
* Getici inſtrumenta roboris 45.b
Gibbues χυφλὸς 264.a
Gigas 251.b
* Gilemer, tyrannidem affectans, in triumpho Byzantium ductus 28.a
* Gilfil, fluuius 24.a

* Ginſericus. Vide Gizericus
* Gizericus, Vuandalorum rex 17.a. in Africam inuitatur à Bonifacio 18.a. eius de regni ſucceſſione ſuprema voluntas ibid.
* Gizericus Attilã in Veſogothas excitat 29.a. in pignora ſua truculẽtus 29.b. Romã capit 13.a. 33.a Siciliam affligit, & Carthaginem inuadit 13.a eius aſtutia 34.a
* Gladiatorium conflictũ exhibuere Rutilius & Manlius 45.b
Gloria, quid 294.b
* Glycerius, Epiſcopus Salonitanus 33.b. Rauennæ ſumit Imperium 13.b. 37.b.
Guarus, & gnotus 260.a. 261.a
Gomor 312.b
* Gordianus, 23. Rom. Imp. eiúſque mors 9.b
* Gothila, Gothorum Rex 20.a
* Gothi, à Ioſepho, Scythæ dicti 17.a
* Gothi barbaris omnibus ſapientiores 18.a. facti Arriani 15.b.
* Gothi, capillati 110.b
* Got. 24.a Getæ quõdã dicti 19.b. Hunno nomẽ ſibi ſumpſere ibid. eorũ origo 17.a. & ſedes 24.a. 34.a 35.b. 36.b. 38.a.
* Gothi, in Tracia diffuſi. 12.a. Italiam ingrediuntur 12.a. Romam capiunt ibid.b. Gallias intrant, & Vandalos in Africam tranſire cogunt ibid. in extremam Scythiam peruenere 17.a
* Gothi, dicti, fœderati 26.b. cum Romanis pacem ineunt 28.b. ab ipſis deleti 9.b
* Gothi, Romæ, Italiæque quando reges 33.b
* Gotthi, minores, populus immenſus 36.a
* Gothorũ & Roma. cõtra Hũnos expeditio 29.b
* Gothorum fœminarum virtus bellica 18.b
* Gotho. Reges & ſacer. è quibus aſſumebãtur 18.a
* Gothorum, ſiue Getarum, hiſtoria à Caſſiodoro xij. lib. ſcripta, à Iordano abbreuiata 15.a
* Gothi ſedes datæ 26.a. Gallias & Hiſpania ab Honorio Imper. eis conceſſæ 27.a
* Gothia, quodam Dacia 21.a
* Gothici regni finis 39.b
* Gothiſcanzia 17.a
* Gradiuus pater præſidet armis 18.a
Græca elegantia 370.b
Græci Romanorum nomen ſumpſerunt 19.b
* Græcia à Gothis populata 10.a
Grammatica vnde nomen accepit 273.a. eius definitio 272.a. & officium 273.a
Grammaticæ expertes librarij 236.a
* Grannij 17.a
Gratia mater 326.a
* Gratianus Imperator cum Gothis fœdus icit 26.a eius mors 12.a
Gratus antigraphus 261.b
Gregorius 224.a
Gregorius tractator 254.a
* Greſſia, fluuius 24.a
* Gundamundus, Vandalorum Rex 28.a
* Gundiacus, Burgundionum Rex 32.b
* Gundibatus 13.b
* Gunderit, Gepidarum ductor 44.a
* Guntheticus, Gothorum ductor 22.b
* Gunthigis, ſine Baza 35.b

H.

H, Digamma 257.a
H, an ſit literа, & vbi ſcribenda 258.a
Habitus, forma vel figura 249.a
* Hactenuſagil, Veſegoth. Rex 38.b
* Hadrianopolis, ciuitas 26.a
* Hadrianus, 12. Rom. Imp. 8.a. eius mors ibid
* Hadriaticus æſtus 39.a.
Hæretici, nouarum opinionum inuentores 233.b
Hagiographi libri 230.b
* Halaricus, Gothorum Rex 22.a.b vide Alaricus.
* Hallin. Scandiæ gens 16.b
* Halmal 21.a
* Hamilcar, Hannibalis pater, eiúſque mors, & dictum 4.a
Hanus, ἄγκυρα 271.a
Hanalæ, cantores celeberr. 18.a
* Hannibal, Hamilcaris filius 4.a. eius mors b.
Harmonia tricordis 212.b
Harmoniæ vis, & virtus 308.b
Harmonica ſcientia 307.a
* Haruſpicum reſponſa de euentu prælij 30.a
Haud, aduerbium, per h & d 260.a
Heiulo, verbum vnde tractum 268.b
* Helderich 24.a
* Helenæ caſtrum 11.b
Helenus 273.a
Heliæ Prophetæ præclarè facta 218.a
* Heliogabalum templum 9.b.
* Heliogabalus 22.a
Heliſæi Prophetæ miracula 218.a eius nubeculæ quid ſignificet 316.a
* Hilleſponticum fretum 23.b
Helleſpontus 311.a
* Heluius Pertinax, 16. Rõ. Imp. 9.a. eius mors 1.b
Hemiſphærion 310.b
* Hemus mons 23.b
* Heraclia, ciuitas Theſſaliæ 37.b
Herbarium Dioſcoridis 247.a
Herbidus, herbilis, herboſus 269.a
* Hercules contra Amazonas pugnauit 19.b
* Hercules quo tempore altheticam exercuit 1.b
Herculis caſtrum 32.b
* Herculis templum 15.b

* Herculius Maximianus conſors regni à Diocletſactus 10.b
* Herduic, Gotthorum nobiliſſ. 44.a
Hermagoras 278.a
* Hermendefredus, Thuringorum Rex 38 b
* Hermerich 21.b
* Hernac, Attilæ iunior filius 36 a
* Herta, turris ad Danubium 38.b
* Heruli 33.b eorum agmina fuſa à Theoderico 43.b.vide Erulus
* Herulus, leui armatura inſtruitur 35 b
* Heſperia plaga 29.b 38.a
* Heſperium imperium, quo tempore finitum, & captum 33.b.34.a
Hexameron D. Ambroſij 226.a
* Hibba, Theoderici comes 38.b
* Hiberia 17.b.32.b
* Hiberos in fœdus accepit Traianus 7.b
Hiemps, ſine p. Cæcilio 260 b
D. Hieronymus, Latinæ linguæ dilatator eximius, eiuſque commendatio 240.b. operum eius diuerſa enumeratio 224.b.226.b 227.a.b.228.a.b. 229.b. 130.a.b.231.a. b. 232. a.b. 233.b.239.a.b 247.b
* D. Hierouymus presbyter in Bethleem, toto mundo mirabilis 11.a
D. Hieronym. ad Paulinum epiſtola mirifica 240.b
* Hieruſalem ab Hadriano condita, AElia dicta 8.b
D Hilarius Pictauienſis vrbis antiſtes 234. b. eius ſcripta 228.b.230.231.a.238.b
D. Hilarij pietas, & commendatio 240.a
* Hilderich, Vuandal. Rex 28.a
* Hilpericus, Burgundionum Rex 32.b
* Himmerit 29.b
* Hipanis, fluuius 18.b
Hippocrates 247.a
* Hippodes, inſula 15.b
* Hippolitus, Theſei & Hippolytes filius 19,b
* Hippone, Africæ Regio 12.a
* Hiſpaniæ à Vandalis occupatæ 12. b. deinde à Gotthis 27.b.34 a
Hiſpo 269.a
Hiſter, amnis ibidem
* Hiſter, ſiue Danubius 17.b.21.a. 24 a. eius ortus 17.a.b.19.a
Hiſtoria tripartita 239 b
Hiſtorici Chriſtiani 239.a
* Hiſtria 19.b.16.b
Hodie, ex hoc die 268.b
* Homerus, quo tempore vixit 1.b
Homicida, diuortium cauſat 363.a
Homicida, percuſſorem repellens, non habetur 361.a
Homicidij reus tenetur, qui alterum occidi iuſſerit 366.b
Homo, dilectione mediante, Deo approximatus 314.a
Homo homini optima medicina 313. ſine amico, ſolus ibid.
Homo paradiſum obtinuit 316.a
Hominis anima ſui reminiſcitur, &c. 317.a
Hominis caritas, eiúſque dimenſiones 356 a
Hominis definitiones variæ 283 a. 286.a. eius deſcriptio 215.a
Homini iumenta & beſtiæ ſubiiciuntur, quid ſit 313.a
Homini nil iucundius, quàm mundum contemnere 331.a
Homini orthodoxo iniurias refricare, turpe 324.b
Homines diuerſis temporibus creati 316 a
Homœoptoton 249.b.250.b
Homœoſis 251.a. quis tropus, & eius ſpecies 254.a
Homœoteleuton 249.b.250 b
Honeſtum cauſarum genus 279.b
* Honoratus, primus Conſtantinopoli vrbi præfectus 11.b
* Honoraria, Valentiniani germana, Placidiæ filia 31.a
* Honorius & Theodoſius, 43.Rom.Imper.12.b 26 b
* Honorij ad Veſegothas reſponſum 27 a
* Horatius, quo tempore floruit 6.a
Horeſtes 313.b.vide Oreſtes
Horologium duplex 246.b
Horologia quibuſdam regulis diſtinctis conſiſtũt 311.a
* Horrea, piperataria 7 b
de re Hortenſi auctores 244.b
Hoſtis dulcis, amicus amarus 222.a
Huiuſce, per c. ſcribendum 259.a
Humile cauſarum genus 279.b
Humilitas 221.b
* Hunimundus, Sueuorum dux, captus 36.b
* Hunnericus, Vandalorum Rex 28.a 29.a
* Hunnimundus 21.b. Gotthorum Rex 34 a
* Hunni à Gotthis domiti 36 a.b. eorum origo. 24 b. vultus, forma, & ſtatura 25.a. quas vicerunt gentes ibid.
* Hunni ceruam ducem ſequuntur 24.b
* Hunni, fortiſſimarum gentium fœcundiſſimus ceſpes 17 b.
* Hunni per AEtium dimoti 12 b. Cundicharium necant 13.a
* Hunni Romanorum auxiliares 28.b

* Hunni, Thracias & Illyricum vastant 13.a.
Hispanias tentant 28.a.corũ strages magna 35.a corundem sedes 32.b.35.b
* Hunnorum in pignora sua primo die nata sæuitia 25.a
* Hunniuar, 36 a
* Hunnus sagitta præsumens 35.b
* Hunugari, populi eorúmque sedes 17.b
Hydropici cum pecuniæ cupiditate comparatio 328.b
Hyperæolius, hyperdorius, hyperiastius, hyperlydius, hyperphygius toni, qui 308 a.b
Hyperbaton 251.a eius species 252.a
Hyperbole 251.a.quid 253 a
Hyperlydij, à hypodorij tonorum virtus & vtilitas 308.b
Hypoœolius, hypodorius, hypoiastius, hypolydius, hypophrygius toni, qui 307.b.308.a
ὑπόδισμος 310 b
ὑπογραφική, siue descriptionalis quarta definitionis species 283 a
ὑποθεσίς 278 a
Hypozeusis 249 b
Hyrmos ibid.& 250 b
Hysterologia, vel Hysteron-proteron, 252.a

I

I, Aliquando consonans 261.b
I, ante r, semper aspiratur 269.a
I, sequente sp, vel st, cum aspiratione profertur ibidem
Iacob scala 223.b
Iahel Sysaram interfecit 324.b
* Iamnesia, insula 15 b
* Iamnius mons, Caucausus 19.a
* Ianuarius in Feb. menses anno à Numa additi 2.a
Iastius tonus 308.a
* Iatrus, fluuius 23.a
* Ibriones, quendam milites Romani eorum auxiliares 30.a
Idiomata per pp designata 243.b
Idiomata sacræ scripturæ non immutanda 235.a
Ieiunia emundant peccata 216.b
Ierusalem, vrbs splendida domini Christi 239.a vide Hierusalem
Iesus Christus, verum suscepit hominem, naturæ non vitiis 214 a vide Christus
* Iesus successor Mosis, quo tempore 1 b
Iesus, Syrach filius, Ecclesiastici author 230.a
Ignis immortalis ad summum tendit 213.a.214.b
* Ignis in cœlo 8.b
* Ildebertus, Lodoin filius 38 b
* Ildico, puella, Attilæ matrimonio iuncta 34.b
* Ilium à Gothis vastatum 23.b
Illatio, sine assumptio 280.a
* Illyricum 21.a.ab Hunnis vastatum 13.a 35.b & à Gotthis.36. a.37.b
Imago creatoris in homine & si corrupta, non tamen abolita 317.a
Imago similitudinem habet 210.a 211.b
Immortalia omnia simplicia 210.a
Impar numerus 304.a
Impariter par numerus ibid.
Imperatiua virtus animæ 213.a
* Imperatores Romani 5.b
* Imperatores Romani, olim vt iudices salutabantur, purpuraque induebantur 10.b
* Imperium Romanum ad decemuiros translatum, quando 2.b
Impij spes, tanquam lanugo 329.b
Impios pœna dispar constringet 219.a
Improperium 319.a.b
Imprudentia 279 a 299 b
In, in compositione, quando n in m conuertitur 261 a
Inæqualis numerus 305,a
Incensor alienæ domus aut villæ, qua mulcta teneatur 366.a
Indictio quid, eius ratio, & consideratio
* Indicum mare 19 a
* Indicus Oceanus 15.b
Indigens numerus 304.b
Inductio, & quomodo fit 288.b
Inductio oratoria quomodo tractanda, & eius membra 280.a
in Inferno inextricabilis conflagratio, & æterna combustio 219.a
Infidelis, quis 352 b
Inflatilia instrumenta 307 a
Ingenuus ad iudicium non deducendus, vel detinendus, quando 360.b
Ingenuus ancillam corrumpens alienam, vel originariam, quomodo puniendus 364 a
Ingenuus distractus, quando status sui præiudicium incurrit 365.a
Ingenuum qui celauerit, vel vendiderit, qualiter plectendi 365.b
Ingenuum qui in seruitute tenuerit, vel aliàs vendicauerit sibi, qua pœna mulctandus 365.a
Ingenuo homicida extra Ecclesiam posito, de interempti pretio expectanda principis sententia 369 b
Ingratitudo, salutis peremptoria, &c. 334 a
Inimicos diligere, ex Dei pcepto tenemur 344 a.b
Inscitia ante Theoderici tempora maxima 45.a
Iuspectiua Philosophia 28 .b
Instabilis 318.b
Instabilitas 318.a

* Instituta à crudelitate venientia, minime bona 5.b
Insufflatio Domini, idem quod mandatum & iussio 213.b
* Insula exorta 30. stadiorum 6.b
* Insulæ fortunatæ 15.b
Intelligentiæ mater, meditatio frequens & intenta 224.a
Intentione probatur amicitia 319 a b
Inter, præpositio, in compositione variè scribitur 261 b
Interiectio, quid 273 b
* Interranna 10.b
Interuallum, per ll 257.b
Interualla, Varroni quid ibid.
Inuentio, quid 278.a
Inuidia plus valet quàm conuicium 277 a
Ioan Chrysost. Vide Chrysostomus
* Ioannes Monachus gratia præditus 11.a
* Ioannes tyrannus à Valentiniano extinctus 12.b
Iob liber, magnus & vtilis 230 b
Iob, patientiæ glorioſum documentum ibid.
ad Iocunditatem spectantia 325.a
Ionadab legem amicitiæ violauit 317.b
Ionathas, Dauidis amicus 321.a.b. eius in Dauidem affectus 354.a
Ionathæ posteritati non pepercit Dauid, quare 324.b
* Ionium, ab Amazonibus domitum 19.a
* Ionium mare 26.b
* Iordanus, seu Iornandes, Notarius, inde Episcopus 15.a 36.a
Iosephus, Annalium relator verissimus 17.a. secundus Liuius 239 a
Hebræorum doctissimus 303 b
Iosephi antiquitatum libri, iussu Cassiodori translati 239.a
eiusdem de captiuitate Iudaica libri vj. ibid.
Ioseph caritas 345.a. eius affectus in fratres 348 b. 353 a
* Iouianus, primicerius domesticorum, 35. Rom. Imperat. factus 11.b eius mors ibid.
* Iouinus 8 a
* Ira, fluuius 33 a
Ira, furor breuis 318.a
procul arcenda 313.b
Iracundia rationi obstat 277.b
Iracundia vitium amicitiam obnubilans 318.a
Ironia, & eius definitio 253.a
Isagoge Porphyrij quid tractet 282.a
* Isarna 21 a
* Iscalmus 36.a
* Iseum 7.b
* Isontium 13 b
It, verbum, id pronomen 258.b
* Italia à Gothis inuasa 11.a.26.b & ab Hunnis 32.a
* Italiæ limes olim ciuitas Sirmiensium 44.a
* Italiæ rector, Theodericus 46.a
Italica celeritas 370.b
* Itamori 25.a
* Itemesti, populi 17.b
Iubilæus annus 229.a 234.a.333.a
Iuda, catulus leonis 253.b
Iudæus sabbatizat, quomodo 331 a
Iudæorum fabulæ 251 a
* Iudæorum multitudo captiua à Tito Vespasiano filio, venditur 7.a
Iudæis priuilegia seruanda, ex Theoderici edicto 368.b
Iudex appellationem contemnens, aut appellantem lædens, qua multa feriendus 363.b
Iudex in quadruplum cõdemnatus, quando 360.a
Iudex pecuniam accipiens, vt malè iudicet, capite plectendus ibid.
Iudicis officium, & munus 360 b
Iudices prouinciarum quales appellationes suscipere possint 363.a
Iudicatio 278.b
Iudicale genus 278.a b
Iudiciale munus 212.b
Iudicium Dei desiderabile, & terribile 339 b
* Iudicia æquitibus & senatoribus communicata 5.a
Iudiciorum ratio in quibus versatur 300.a
Iugum, Dei caritas, proximique dilectio 330.b
in Iugum Domini causantes graue, inuectiua 331 a
* Iulianus, 36. Rom. Imper. & eius mors 11.b
Iulij Oratoris Cosmographia 243.a
Iulius Cæsar. vide Cæsar
Iumenta 333.a 346.a
Iuuillus 233.a
Iupiter Geometra iuxta Philosophos 309.a
Iurare Deum, pro confirmare 235.b
Iuridicialis constitutio generalis 279.a.299.a
* Iustinianus Imperator 21.b.28.a.b contra Gothos proficiscitur 39.a
* Iustiniani & Belisarij gloria 39.a
* Iustinus Philosophus 8 a
Iustitia, & quid eius proprium 212.b.331.b. dicitur sextæ comparata 333.a
Iustus ex fide viuit 317.a

L.

L Simplex in quibuſdam ſcribenda 255.a
Labor antiquorum nobis omninò ſeruandus 254. b
Labores fructuum tuorum manducabis, &c. locus obſcurus 244.b
* Lac equini pecoris, Bulgarum delitiæ 41.b
* Lacte aluntur in Moeſia Gothi 36.a
Lacrima, non lacruma, ſcribendum 257.b
Lactantius 244.b
Lampare, pro ſplendere 240.b
* Lampeto Amazon, fœmina bellicoſiſſ. 18.b
* Lana pluuiæ mixta, cœlo defluxit 11.b
* Lapis à Vipera cuſtodita 45.b
Larba, δευτέριον 265 b
* Lariſſa, ciuitas Theſſaliæ 37 b
* Latialis cuſtos Imperij Alemanię 44.b
* Latini Reges 1.b
* Latini vnde dicti ibidem
Latitudo diuinæ caritatis 356.a
* Lauacra publica, Deciana dicta 10.a
D. Laurentij conſtantia 548.a
Lazari Abrahæ ſinibus ſuſcepti mentio 212.a
* Lazorum gens 19.a
Legales ſtatus 278.b
* Legati Roma Athenas ad leges deſcribendas miſſi 2.b
* Leo armenta vaſtat 42.b
* Leones centum ſimul exhibiti ab Antonino vero 8.b
* Leo, 46 Rom. Imp. Orientis 13.a.b. 33 a.34.a. ei datur obſes Theodericus 36.b
* Leo Papa ad Attilam directus 13.a.32.a
Leproſi vnde dicti 262.a
* Leptis, oppidum 9.a
* Leuga Gallica 30.a
Lex, quid 285.b
Lex amicitiæ 321.a.b
Legis diuinæ idiomata non tangenda 235.a
Legis finis 340.b
Legem facere, quid ibidem
* Leges Athenienſibus ab Hadriano datæ 8.a
* Leges ſeueriores temperatæ 8.b
Legum contrariarum ſtatus 279.a.299.a
Li, ſyllaba terminata 264.b
Liber, quid, & vnde dictus 272.b
Liber ad ſeruitutem vocatus, rei partes ſuſtinet 366.a
Liber homo pretio nullo æſtimatur ibidem
Liberalitas quanta in amicitia requiratur 321.b
Liberi arbitrij homo potens 215.a
* Liberius patricius 38.b
* Libertem Bulgarum ductor à Theoderico proſtratus 41.b
Liberti vel ſerui, Dominos aut patronos deferentes, non audiendi 362.b
Librarij, qui 276.a
Librarij, Grammaticæ artis expertes 236.a
* Liburnia 26 b
Libus, λίβας 266 b
* Licinius 24.a
* Ligeris, flumen 32 b
Limites qui exarant, qua pœna plectendi 366.b
Linealis numerus 306.a
Lingua, corporea 212 a
vocis decentiſſ. plectrum 215 b
Lingua de membris aliis ſollicita 343 b
Linguoſus 319.a
* Liothida. Scandiæ natio 16.b
* Litiani 30.a
* Litorius, Rom. Dux 13.a.28.b
Littera, quid 273.b
Litteræ tres apud Græcos 259.b
Litterarum partim ſunt & dicuntur: partim ſunt, & non dicuntur: quædam neque ſunt, neque dicuntur 258 a
Litterarum ſacrarum tyroni quid primùm agendum 223.b
Litterarum ſacrarũ vtilitas & ſuauitas 238.a 243.a
Litterarum ſecularium nõ reſpuenda ſtudia 244.b
Litterarum tranſpoſitiones quæ corrigendæ, quæ non 256.a
Litteras qui inuenerint 273.a
in Litteris ſolis non eſt poſita prudentia 244.a
Litus 283.b
Liuiſci. i. obliuiſci, 270.b
* Liuius 16 a. quibus temporibus floruit 6.a
Locus eſt argumenti ſedes 286.a 289.a 294.b
Loci medij vnde ſumuntur 292.b
Loci mixti, qui 291.a
vnde naſcuntur 294.b
Loci Rhetorici 298.b
Loci vnde dicantur, eorũmque multiplex diuiſio 289.b. & ſequ.
Locorum argumentorum breuis ac dilucida epitome 294 a.b. 295 a
Locorum Dialecticorum ambitus maximus 302.a
Locorum dialecticorum, & rhetoricorum diuerſa ratio 301.b
Locorum ratio, quibus conſiſtat 300 a
* Lodoin, Francorum Rex 38.a
Logicæ vtilitas 272.b
Longanimitas, fructus ſpiritus 354 b
Longitudo diuini amoris 356.a
* Lorium, villa Antonini 8.b
* Lucania 27.a

* Lucanus,poeta hiſtoricus 18.a
Lucernæ ſibi nutrientes incendium 146.b
* Lucrinus lacus in portum conuerſus 5.b
* Lucullanum, Campaniæ caſtellum 33.b
* Ludus matutinus 7.b
* Ludi theatrales triduani à Philippo Romæ celebrati 10.a
Lumen ſubſtantiale 211.b
Lunæ cyclus,eclipſis,& magnitudo 310.b
Lunæ vicriſſitudo 208.a
* Lupercalis Genij ſacra rudimenta 43.b
* Lupi ob frigus,luminibus orbati 16.b
* Lupicinus Rom. Dux 25.b
* Luſitania,eiuſque ſitus 32.b
* Luſitaniæ promontorium 15.b
Lux ſine nocte 220 b
Luxuria eneruata 216.b
Luxuries,ebrietatis genus 302.a
Luxurioſus,quis 281.a
in Luxurioſos inuectiua 330.a
* Lycurgus apud Lacedæmonas quo tempore leges compoſuit 2.a
Lydius tonus 308.a

M.

M. Litteræ additio aut demptio, dictionem confundit 236.a
M. litteræ poſitio recta 256.b
M. litteræ prolatio 270.b
* Mæotis palus 17.a 14.a. 28.b.25. eius circuitus 17.b
* Mœotidis paludis iter apertum 31.a
* Macedonia à Gothis populata 10 a
* Macrinus Præfectus prætorio, 19. Rom. Imper. eiúſque mors 9.a.22.a
Magdalena ſeptem Dæmonibus laborauit 341.a
* Magiſter equitum primus apud Romanos 2.a
* Magiſtratum qui primi inierunt kalendis Ianuariis 4.b
Magnai,magnæ 255 b
Magnitudinis partes 309.b
Maieſtatis crimen 362.a.367.a
Maior numerus 305.a
* Maiorianus in Africam mouit procinctum 13.a 31.a. eius mors 13.b
Mala,patientiæ exempla 355.a
Maleficus,a,diuortium cauſat 363.a
Malefici,puniendi capite 366.b
Mali formidoloſe viuunt 217.a
Malorum collocutione deſtruimur 210.b
Malis inextricabilis conflagratio, & æterna combuſtio erit 219.a
ſis iuge ſupplicium 210.a
Malis pœna,conſcientia 217.b
Malle,per ll,geminum,ſcribendum 257.b.260.a
Malo, per vnicum l, ſcribendum, & vnde factum iſtud verbum 257.a.260.a
Malum nihil Deus fecit 316.b
Mali origines ſeu radices duæ 347.a
* Mammea mater Alexandri 9.b
Mancipium qui ſollicitauerit, aut ſuſceperit, quo pacto multandus 365.a
Mandatorum Dei obſeruantia quàm neceſſaria 340.a.b
* Manichæorum hæreſis inſana 10.b
* Manlius gladiatorium cõflictum exhibuit 45.b
Manſionum Arcæ Noé explanatio 346.a
Manſuetudo,fructus ſpiritus 354.b
Manubrium,quaſi manu haberium 268.b
Manus in alia membra obſequium 343.b
Manuum vſus & vtilitas 216.a
Maritus ab vxore quando recedere poteſt 363.a
Matrimonia diſſipanda minimè ibid.
* Marcellinus, patricius 33 b
eius mors 15.b
Marcellini hiſtoriarum lib. quatuor 239 b
Marcellini Conſtantinopolitana & Hieroſolymitana deſcriptio 243.a
* Marcia,Traiani ſoror 22.b
* Marcianopolis ciuitas à quo ædificata, & nominata,eiúſque ſitus 22.b
* Marcianus, ſeu Marcinianus, ſeu Martianus, Orientalis princeps 32.a.31.a.35.b eius viſum 35.a.in Imperium aſcitus poſt Theodoſij obitum 13.a
* Marcomanni 22.a.24.a
* Mare Caſpium 17 b.18.b.19.a.Germanicum 16.b Indicum 19.a. Ionium 26 b. Ponticum 17.a.b 18.a 35 b Rubrum 19.a. Tyrrhenum 28.a.39.a
* Margoplano,ciuitas 38 b
* Margus 10 b. ſeu Martianus,flumen 38.b
Maria Magdalena langore ſanata,cur 355.a
Maria Moſis ſoror lepra percuſſa 318.b
* Maria, Stiliconis filia,Honorij vxor 27.a
Maria virgo,peccati originalis immunis 214.a
Marij Victorini in Rhetor. Ciceronis commenta 279.b.280.b. de ſyllogiſmis lib. 284 b
* Maris motus vnde 16.a
* Mariſia,flumen 24.a
pro Marito vxor non conuenienda 369 a
* Marpeſia,fœmina bellicoſiſſ. Aſiam tentauit 18.b
* Marpeſiæ cautes 19.a. ſaxum ibid
* Martena caſtrum 35 b
* Martinus Epiſcopus Turonum 12 a
* Martius conflictus 44.a
* Mars,Deus,apud Getas ortus 18 a
à Gothis apprimè cultus ibid.
Mars,ſiue Mauors 266 a
* Martis gladius ab Attila inuentus 29.a.

* Martis plebs 44.b
* Massilia in Galliis quando condita 2.a. ab Enrico capta 34 a
* Mathasuentha, Amalasuenthæ filia, Vuitigis vxor 34.b.39.b. deinde Germani ibid.
Mathematicæ definitio, & eius diuisio 272 b. 303 a
Mathematicas disciplinas sine magistro comprehendit Augustinus 241.a
* Mathematici Roma pulsi 6.b
Matris dilectionis, cum gaudio filiis comparatio 356. b
Mauors & Mauortia 266.a
* Mauricij campi 30.a
* Maurorum infidelitas 28.a
* Maximianus, Imper. 22.b.23.b
Herculius 24.a
* Maximinus, 22. Rom. Imper. 9.b
quis, & quæ gessit 21.b. eius mors 9.b 22.a
* Maximini robur mirum 21.b
* Maximus Roman. dux 25.b
regnum inuadit 33.a. eius mors 13.a 33.a
Maximus, non maxumus, scribendum 257 b
* Mecca, Gothus, Maximini Imperatoris pater 21.b
* Mediana 37.b
Medicina à Domino constituta 247.a
Medicina optima homini homo 313 b
de Medicis, caput 246.b
Mediocris numerus 304.a
* Mediolanum, Liguriæ Metropolis, ab Hunnis vastatum 32.a
Meditatio Cassiodori 333.a.b. & sequ. ad animam præclara
Meditatio intenta, intelligentiæ mater 214.a
* Medopa, Gothilæ filia 20.b
* Melanes 19.b
Membrorum corporis enumeratio 216.a
* Memma insula, metallis copiosa, pecora magis, quàm homines alit 16.a
Memoria 278.a. eius munus 212.b
Memoria homini data 316.b. 317.a
eam corrumpit obliuio 317.a
Memorialis, liber Cassiodori 255.a
Mendacio, aut subreptione, qui aliquid impetrauerit, ipsi non prosit 368.a
μλώ, Luna 208.a
Mennonius, facundiæ iudex 263.b
Mensis septimus, quis 333.a
* Menses duo, Ianuarius & Febr. anno à Numa additi 2.a
Menses vnde dicti 309.b
Mensores, qui 309.a
Mentis etymon 208.a
* Mereus 24.a
Meritum nostrum, indulgentia Christi 222.a
Meroë 311 a
* Meroë æstus 40.b
Mesopontus 311 a
* Mesopotamia à Traiano prouincia facta 7.b
vnde dicta 19.a
Mesij quadriga 236 a
* Meta aurea, sudans 7 b
Metalepsis 251 a. quid, b
* Metalla in Macedonia instituta, quo tempore 4. b
Metaphora 251. a. eius à catachresi discrimen 251.b
Metonymia 251 a eius species b.
Metrica in quo versatur 307.a
* Meuania, insula 15 b
Meum, & Tuum, verba tollenda de medio 322.a
Micol nuditatem Dauid irrisit 312.b
Miles iudicis autoritatem exsequi tentans, cingulum amittit 364 b
* Miliare, fluuius 24 a
Militia 328 a
Militiam qui confixerit, vel aliam potestatem adsumpserit, quomodo puniendus 365.b
Mille, per ll, melius 261.a
* Mincius, amnis 32 a
* Minerua Chalcidia 7 b
Minor numerus 305.a
Miotacismos vitandus 236.a
Miracula antiquorum patrum 218.a
Miracula cur sic dicta 310.a
* Miracula Romæ perplura 14.a
* Missilia 45.b
* Missus quadraginta 10.a
Modestia, fructus spiritus 354 b
Modestiæ censura in omnibus seruanda 323 b
Modestiæ legem sæpè transgreditur amicitia 323.b
Modus quis seruandus in naturali affectu 352.b
Modi intelligentiæ sacræ scripturæ 233.a
Modi syllogismorum 283.b. 284 a b
* Mœnia Romæ facta 7.b
* Moesia, Telephi regnum, eiúsque situs 19.b
* Moesia inferior, & superior 35.b
* Moesiæ pars, Scythia minor dicta 20.a
* Moguntiacum 9.b. 22.a
* Mons Auentinus à quo dictus 2.a
* Mons Apenninus 27.a. Caucasus 17.a. 18.a. 19.a
Iamnius 19.a. Picis 32.a. Taurus 17.a. 19.a
Monachi, milites Christi 246.b
à Monachis legendi Cosmographi 243.a
à Monachis non alienum, hortos colere, agros exercere, &c. 244 b
ad Monachos admonitio pia 247.a.b

Monasterium Vivariense, eiusque descriptio & situs 245.a
Monoptota 236.a
Moralis philosophia 281.a
Mores inter dispares a nicitia esse non potest 319.a
* Mordensemnis 24.a
Moriones 213.a
Mors, quid 218.b
Mortis & caritatis contraria effecta 325.b
* Mortes pennatæ 44.b
Mortuum qui sepeliri prohibuerit, quâ pœna plectendus 365.a
Motus 346.b.347.a
quot modis fit 347.b
Moyses omni sapientia Ægyptiorum eruditus 244.b. eius miracula 217 b. caritas 345.a b
Moyses, gener Madian sacerdotis 348.a
quid gratia ei profuerit 349.a
* Moyses quo tempore legem diuinam in monte Sina susceperit 1.b
Mulier ad secundas nuptias intra mariti mortis annum, ex Theoderici edicto, migrare prohibetur 362.a
Mulier alienum debitum reddere nō tenetur 368.a
Multiplex numerus 305.a
Multiplex superpartiens 305.b
Multiplex superparticularis numerus ibid.
* Multitudo in bello nil valet 24.b
Mundus per musicam conditus, secundum Pythagoram 306.b
Mundus sphærica rotunditate collectus 310.a 311.a
Mundus propter animam factus 335.b
* Mundo, grassatorum Rex 38.b.42.a
Gotthorum fœderatus 44.a
* Mundzuccus, Attilæ pater 29.a
* Munimentis calybis pectus includere 42.b
* Murinæ pelles 17.b
Musæ quæ de causa inuentæ, & earum etymon 306.b
Musica, & quod eius subiectum 282.a.303.a 306.b 307.a à quo primùm inuēta, & vnde exordium sumpsit 306.b
eius partes, & definitiones 307.a
Musica per omnes actus vitæ nostræ diffunditur, & per mundi omnes partes dispensatur 306.b
Musicâ morbi & spiritus immundi fugantur 308.b
Musicorum diuersa genera 371.a
Musicorum instrumentorum genera tria 307.a
Mutianus, Cassiodori amicus 306.b. eius lib. de Musica ib. & 309.a
Mutianus, vir disertissimus, Chrysostomi Homiliarum in epist. ad Hebr. interpres 231.b
* Myrmicion 17.b
* Mysianum stagnum 17.a. siue Musianus lacus b.

N.

N, pro m 236.b
N. litteræ sonus l. succedere potest 255.a
N. sonare debet 258.a
Nabal Carmelus à Domino percussus interiit, ob improperium 318.b
* Naissus, Illyrici vrbs, siue Naissitana vrbs 37.b
Nares odores attrahunt, sed quid oleant, non sentiunt 207.b
Narrare, per r, vnicum, Varro scribit 260.a
Narratio, quid 279.b
Narrationis oratoriæ virtutes 276.b
* Narseus à Maximiano fugatus 24.a
Nathan Regem Dauidem correpturus, simulatione vsus est 314.a
* Natissa, amnis 31.a
Natura omnis animæ obsequiis famulatur 314.b
Natura, originem amicitiæ & modum præscribit 314.a
Naturalis affectus, qui 351.a
Naturalis philosophia 281.b
* Nauego 24.b
Nauigo, σπλώ 267.b
* Neapolis, capta à Romanis 39.b
Necessarium argumentum, quid propriè 287.a.b
Necessitudo 279.a.299.b
Negatio, quid 285.a 286.b
Neglegere, non per c, scrib. 259.b
Negotialis constitutio generalis 279.a.299.b
Negotiatio 328.a
Negotiatorum in commerciis mensura & pondus adprobanda 369.a
Negotium 300.a
Negotium sacramentis definitum, retractari nequit 366.b
* Nepos, Marcellini sororis filius, Imperator, fugit in Dalmatias 13.b.33.b
* Nero Claudius, 6. Rom. Imperator 7.a
eius mors ibi.
* Neronianæ thermæ Alexandrinæ dictæ 7.a.9.b
* Nerua Cocceius, x. Rom. Imperator 7.b
eius mors ibid.
* Netad, seu Nedac, flumen 35.a
Niceni Episcopi lib. de fide 218.b
Nicæna synodus 233.b
* Nicena vrbs, ab Hadriano publicis expensis instaurata 8.a
Nicomachus de Arithmetica scripsit 306.a
Nicomedia terræmotu collapsa, ab Hadriano restaurata 8.a
Nicopolis, priùs Emmaus 9.b. à quo condita 6.a. 23.a

* Nifax 19.a
* Nilus, amnis intranſmeabilis 18.b
* Ninive 1.b
* Ninus, Aſſyriorum Rex primus 1.a 14.b
Niſibi ciuitas Syrorum 223.a
Niſus Artigraphus 259.a
Nolo, per vnicum l: nolle, per geminum l, ſcribendum 257.b.260.a
Nomen, quid apud Logicos 285.a
Nominis definitio, ac diuiſio 273.b
Nomina æquiuoca ſeruanda 235.b
Nomina non mutanda, quæ pro aliis apponuntur ibidem.
* Nomina peregrina nationes pleræque amplexæ ſunt 19.b
Nomina ſeruanda, quæ 235.b
Nominum & Verborum regulæ notandæ 274.a.b 275.a
Nominum Hebræorum, hominum, & locorum decora ſeruanda ſinceritas 235.b
* Nomentana via 7.a
* Noricum 35.b
Notarij 224.b
Notio 283.a
de Notis affigendis 243.a
* Nouæ i. Euſteſium 23.a
Nouariana prauitas 229.b
* Nouatianus 10.a
* Nox 286.a.209.a
Noxa caput ſequitur 367.b
* Numantinum bellum 5.a
Numerus, quid 303.b
eius variæ ac multiplices diuiſiones, & ſingularum ſpecierum definitiones, ac ſubdiuiſiones 304.a.b
Numerus cuncta diſponit 306.b
Numerus duodenarius 221.a
Numerus linealis, quis; circularis, & cubus 306.a
Numero ternario gaudet diuinitas, & anima 212.b
Numerorum proportiones, analogiæ, & rationes 305.b.306.a
* Numitor quo tempore regno pulſus 2.a
Nuptias ad non legitimas aſpirans, legum cenſura puniendus 362.a

O.

O, Pro e, antiqui ſcribebant 257.a
O pro v, & v pro o, veteribus vſitatum 236.b 259.b
O, r, ſequente, leniter effertur 269.a
Ob, in compoſitione, quãdo litteram amittit, quando mutat 261.a
Obba, πυξὶς 265.b
Obedientia caritati adhæret 40.b
* Obedientia, quæ indignis famulatur ſuſpecta 41.b
Obiurgationes interdum neceſſariæ inter amicos 323.b
Obſcurum cauſarum genus 279.b
Obſequium damnabile, quod 323.a.352.a
* Occaſum repellere plus eſt, quàm principia dediſſe 43.b
* Oceanum transfretare nemini licuit 15.b
* Octar, Hunnorum Rex 29.a
Octateuchus, primus diuinarum ſcripturarum codex, quid complectebatur 226.a
* Octauianus Auguſtus, 2. Imperator Rom 5.b 31.b
cur ſic dictus 6.a. eius obitus 5.b
Oculus non ſibi ſolùm videt 345.b
Oculus, qui vſque ad ſidera tendit, ſe ipſum videre non valet 207.b
Oculi hominis, quaſi ſacrorum teſtamẽtorum duo lumina 215.a
* Odæum 7.b
* Odiua ab Odouacro victus & peremptus 13.b
Odium perfectum 345.a
Odoratus officium, & obiecta 215.b
* Odouacer Turcilingorum Rex, Italiam occupat 33.b. à Theoderico victus 14.a.38.a. Regis nomen ſumit 13.b. quaſi orbis concuſſor 41.b
eius præſumptio ſucciſa 43.b. ipſius mors 14.a
Officialis affectus periculoſus 352.a
ὠιδὴ, cantus 276.a
ὁδὸς, via ibid.
* Olbia 17.b
Oleum viduæ, caritas 326.a
* Olybrius Imperator Romæ factus, & eius obitus 13.b.33.b
ὁρος, Deus 285.b
Onomatopœia 251.a. quid 252.a
ὁρισμὸς, ſiue nominis definitio 290.a
Oppoſita, & oppoſitorum ratio 294.a
Optatus 244.b
Oratio Caſſiodori 222.a.248.a
Oratio Logica, quid 285.a
Oratio perfecta, quæ 267.a
Oratio Rhetorica quot habet partes 279.b.298.b
Oratio vitioſa, quæ 277.b
Orationis cola, commota, ac dicommata diligenter obſeruanda 237.a
Orationis crebræ effecta 224.a.b
Orationis genera duo, oratorium, & dialecticum 275.b
Orationis grammaticæ partes octo 273.b
Orationis partes ſecundum Ariſtotelem, quæ 274.a

Orationis ſchemata 249.a.b.ac tropi 251.a
Orationes aſſiduæ peccata emundant 216.b
Orator ac dialecticus in communi argumentorum materia verſantur 287.b
Orator apud Græcos Demoſthenes, apud Latinos Cicero 272 b
Oratoris definitio, munus, officium, & finis 277.b 299.a.
Oratoris munia 276.a
* Orcades inſulæ 6.b 15 b
* Oreſtes, Auguſtulum filium Imperatorem creat 13.b. militum magiſter 33.b. vide Horeſtes
* Origenes, Alexandriæ ſtudijs eruditus 9.a. clarus ibid.b
Origenes à Vigilio Papa damnatus 217 a quomodo legi debeat ibid. eius errores ibidem & ſcripta 217.a.b. 218 a.b. 219.b. 231 a. 232 a
Originarius, & originaria, quomodo puniendi 364.a.
Oroſius 15 b. 18.a. 19.b. 24.b. eius hiſtoria 239 b
Orpheus Trax muſicus quo tempore vixerit 1.b
Orphei lyra 308.b
Orthographi antiqui 246.a. frequenter relegendi 236.b.
Orthographi quid diſſeruerint 271.b
Orthographia quid tractet ibid.
Orthographiæ definitio 274.a. eius apud Græcos & Latinos diſcrimen 225.a
Os non ſibi comedit ſolùm 343.b
* Oſroenos in fœdus accepit Traianus 7.b
Oſtentabile 280.b
* Oſtia à quo condita 1.a
* Oſtrogotha, Gothorum rex 21.a.22
* Oſtrogothæ, Scandiæ gens 16.b
* Oſtrogothæ Amalis ſeruiebant 18.a
* Oſtrogotharum & Veſegotharum ſeparatio 25.a
* Oſtrogotho, Theoderici ex concubina filia 38 b
* Oſtrum dignitatis 45 b
ὡς τύπος, exemplum, decima definitionis ſpecies 285.b
* Othingi, Scandiæ gens 16.b
* Ouida 24.a
* Ouim, Scythia 17.a
ὑπαώδης, definitionis ſpecies prima 283.a

P.

P, In caſibus nominum, in b, mutatur 259.b
P P, id eſt, propriæ dictiones, ſiue idiomata 243 b.
* Padus, fluuiorum Rex, Eridanus 26 b. 38.a
Palæmon 273.a
Palatus, etſi diuerſa guſtat, cuius ſit ſaporis, ignorat 207.b
Palinlogia 250.a
Palumbus, nomen promiſcuum 266.b
παναρμόνιος 230.a
Pandectes 229.b 234.a. 236.a. 23.b
* Panegyricus Ennodij 40.a
* Pannonia 26.b. 27.b. 32.b. 35.a. à Conſtantino Vandalis conceſſa 24.a. à Gothis petita 26.a. eius deſcriptio 35.b
* Pannoniæ, Gothorum ſedes 36.b. 37.a
* Pannonij ſubacti 6.a
* Pantheon 7.b
Papirianus 246.a. 256. ex eodem collecta quædam 260.a.
Parabola, & ipſius definitio 254.a
Paradigma ibidem. quis tropus b.
Paradiſus animarum 229.a
Paradiſum obtinuit homo 316.a
παράγραμμα 237.a
Paralogiſmi, & eorum ſpecies 297.b
παρέκβασις, ſeu egreſſio 276.b
Parentes filios vendentes, ingenuitati eorum non præiudicant 366.a
Parentheſis 252.a
* Pareon 17.b
* Paria, Iordani auus 35.b
Pariter impar numerus 304.a
Pariter par numerus ibid.
à Parium comparatione argumentum 295.b
Par numerus 304.a
Paræmia 253.a
Paræmiarum, ſeu parabolarum Salomonis liber 253.b.
Paromœon 249.b. 250.a
Paronomaſia ibid.
Pars 286 a
* Parthi ſagittarij, acerrimi bellatores 18 b. lingua Scythica fugaces ibid. eorum proſapia ibid.
* Parthi à Seuero ſuperati 9.a. à Gordiano 9 b & Caro 10.b
* Parthorum diſſenſiones per Cæſarem ſedatæ 6.a
* de Parthis triumphauit L Cæſar 8.b. item Diocletian. & Maximianus 11.a
Participium quid 273.b
Participia r ante ſ aſſumunt 260.b
Partitio oratoria, quid 279.b
Paſchæ conſideratio, & quando celebrari debeat
Paſchalibus diebus nullus conueniendus 369 a
* Paſchalis 14.b
Pater eſt, cui eſt filius 286.a
Pater familiam in matrimonium dare non compellendus 366.a
Patrum antiquorum miracula 218.a
Patrum exempla, quaſi ſtellæ 331.b
Patrum expoſitiones in ſcripturis ſacris ſequendæ

223.b.
Patrum ſcripta ſtudioſè legenda 237.b
πάθος 277.a
Pati 283.a
Patientia probatur amicitia 319.a. 320.a. ſpiritus fructus 354.b
Patientiæ genus ſummum 242.a
Patriarcharum liber à quo conſcriptus 230.a
* Patriciolus, Aſparis filius 33.b
Paulini liber de Theodoſio principe 240.b
* Paulus Apoſtolus Romam vinctus à Felice præſide deſtinatur 7.a eius mors ibid.
D. Pauli epiſtolæ omnium ſcripturarum intellectu difficillimæ 224.b. eius locus 214.a. 216.a
Pauli Apoſtoli virtutes 347.b. eius affectus in fratres 248.b
* Pauoris iudicium, ſocietate defendi 30.b
Pauperi Chriſtus ſufficit 328.b
Pauperum amicitiæ plerumque ſolidores, quàm magnatum 320.a
Pax, tranquilla libertas 285.b
ſpiritus fructus 354.b
* Pax cum Alexandro Epiri Rege à Romanis facta 3.a. cum Vandalis icta 13.a. cum Gēſerico à Valentiniano confirmata ibid.
Peccatum originale ex traduce 213.b
Peccati ſeruus eſt, qui peccatum facit 330.b
Peccata emundantur ieiunijs, eleemoſynis, & orationibus 216.b
Pecto 269.b
Pecunia fiſco furandi ſtudio ablata in quadruplum reddenda 307.a
Pecunia mutuo data, à quibus exigenda 367.b
Pecunia quantas moleſtias gignat 328.b
* Pegaſus, quo tempore inuenitur 1.b
Pelagianus error 231.b
* Pellæus 45.a
Pellena, fluuius 245.a
* Pelſodis lacus 36.a.b
* Penthesilea, Amazonum Regina, 19.b
Percuſſionalia inſtrumenta 307.a
* Perdiccas, Macedoniæ Rex 20.a
Perfectus numerus 304.b
Periodus orationis, quid 256.
Periphraſis 251.a. quid. 232.a
περίστασις 278.a
Peroratio oratoria, quid 277.a
* Perſæ à Iuliano deuicti 11.b
* Perſecutio in Chriſtianos 10.a
* Perſis 17.b
* Perſius Flaccus Satyricus poëta Volaterris natus 6.b
Perſona 300.a
Pes verſificatorius, quid 27.b
* Peruſia, vrbs 39.b
* Peſtis orbem pernagata 23.b
Peteredium, vnde dictum 268.b
Petitor litem improbè commouens, pulſato quid pendeat 364.b
Petitoris officium 368.a
* Petina 37.b
* Petrus Apoſtolus Romam miſſus, eiuſdem vrbis Epiſcopus 6.b. eius mors 7.a
Petrus Apoſtaſiæ culpam incurrit 341.a
d Petro & d Iohanni collata à Domino beneficia 312.b
Petri Abbatis collectanea ex operibus Auguſtini, in Pauli Epiſt. 231.b
* Peuce, inſula Ponti 22.b
* Peuceni, populi ibid.
φ Littera quomodo apud Latinos ſcribatur 260.b
φ, quibus nominibus Latine per ph, ſcribi debeat 271.a.
* Pharaſalicum prælium 5.b
* Phaſides aues 18.b
* Phaſis, fluuius ibid
* Philippi, vrbs in Thracia 10.a
* Philippolis ciuitas 23.a
* Philippus, Alexandri Magni pater, cum Gothis amicitiam init 20.a.
* Philippus, 14 Rom. Imperator, Chriſtianus 9.b 22.a.
Philo, Sapientiæ libri author 230.a
Philoſophiæ diuiſio, & ſubdiuiſio, eiuſque definitio multiplex 281.b
Philoſophus & demonſtrator de ſola veritate pertractant 288.a
Philoſophus in quo ab Oratore ac Dialectico diſſideat ibid.
Philoſophorum error 216.b
Phocas artigraphus 256.a. 273.a
* Phœba, Rex Rugorum 13.b
Phœbus, ſiue Apollo 271.a
Phrygius tonus 308.a
* Picis mons 32.a
Pictatia delegationis à Curiali, ſiue tabulario, aut ſuſceptore in Eccleſia reſidenti, non emittenda 367.b.
Pictura 275.b
Pignorum capiendorum, proarbitrio licentia, à Theodorico prohibita 367.b
Pilades 313.b
* Pilati mors 6.b
* Pileati, Gothorum generoſiores 18.a. ſacerdotes ibid. & 20.b.
* Pilei, tiaræ 20.b
* Pineta, locus iuxta Rauennam 38.a
* Piranæi clauſtra 27.b

Piſcina, à piſcibus dicta 251.b
* Piſidium 19.a
* Piſtorienſis ager 5.b
* Pitzia, Gothorum nobiliſſ. & eius ad milites oratio 44.a.celebrandus ſeculis 44.b
* Placidia Cõſtãtino à Gothis reddita, & in Oriẽtem miſſa 12.b. Theodoſij filia 27.b. Auguſta 32.a
Platonis de Xenocrate, ad criminatorem reſponſum 319.b
* Plauſtra vice tectorum 42.a
* Plinius ſecundus, Nouocomenſis, orator & hiſtoricus inſignis 7.b
* Plutarchus Philoſophus inſignis, quo tempore floruit 8.a
ποιητικὴ 275.b
ποιότης, tertia definitionis ſpecies 283.a. ſiue qualitatiua.
Polyptoton 249.b. 250.b
* Pompeius Italia à Cæſare fugatus 5.b. eius mors ibid
* Pompeius Sabinus 11.a
Pons Condiniani 26.b. Sontius 38.a
* põs in Cephiſo fluuio ab Hadriano cõſtratus 8.a
* Pons in Danubio à Dario conſtructus 20.a
* Pons nauibus à Dario quaſi conſtratus, in Boſophoro ibid.
* Ponticum mare 17.a.b. 18.a. 35.b
* Pontus à Gothis populatus 10.a
* Pontus Polemoniacus, prouincia factus 7.a
* Popilius miles Ciceronis, occiſor 5.b
* Populus Romanus Ptolomæo hæres relictus 5.a
Porphyrij Iſagoge quid tractet 281.a
* Portæ Armeniæ, Caſpiæ 19.a. Cilicæ ibid.b
* Porticus ædificati 7.b
* Portus in Seleucia Syriæ Reip. expenſis conſtructus 11.b
* Portus Romanus 33.b
Poſitura, quid 273.a
Poſituræ, ſentheſes, ſingulis capitibus apponendæ, & quæ 237.a
Poſſeſſio tricennalis non turbanda 364.a
Poſſeſſione, domo, aut villa aliquem expellens, qua pœna puniendus 365.a
Poſſeſſor non cogendus ad probationem 368.a
Poſſeſſor rei iudiciaria auctoritate conueniendus, & cognitionis euentus expectandus 360.b
Poſtumus, qui, præcipuè 268.a
* Potamus, Mœſiæ fluuius 22.b
πρός τι 275.b.
Prædicamenta decem 282.b
Prædicatum infinitum 298.a
Præpoſitionis definitio 273.b
Preſtò, per o, dicendum 259.b
* Priamus quando apud Ilium regnauit 1.b
Primaſij Epiſcopi Africani opera 213.a
Primus & ſimplex numerus 304.a
Principalis animæ virtus 213.a
Principatus Petro à Domino collatus 322.b
Prĩcipia rerũ, alicui⁹ vtilitatis cauſa extitiſſe 171.b.
Priſcianus 273.a. 256 b. quædam ex ipſo collecta 271.a.
* Priſcus dux 23.a
* Priſcus hiſtoricus 24.b. 29.a. 32.a 34.b. 35.a. ad Attilam legatus 28.b
Priuilegia Iudæis conſeruari præcipit Theodericus 368.b
Pro, præpoſitio, & eius in compoſitione vſus 261.b
Proba, virgo ſacra 241.b
Probabile argumentum, quid 287.a.b
Probatio neceſſaria in amicitia 320.b
Probus 273.a.* eruditiſſim⁹ Grãmatic⁹ Romæ 7.a
* Probus, 31. Rom. Imperator, eiuſq; obitus 10.b.
Profunditas diuinæ dilectionis 356.a
Prolepſis 249.b
Proloquium 286.a
* Prometheus quo tempore vixit 1.b
Promiſſum vt fur cõprehẽdatur, exoluendũ 368.a.
* Promontoria Gallicæ & Luſitaniæ in Oceani inſulis 15.b
Pronomen, quid 273.b
Pronominibus c. addebant antiqui 259.a
Pronunciatio, quid 278.a
Prooemium, vnde dictum 276.a
quid ab epilogo differat ibid.b
* Propaniſmus mons Caucaſus 19.a
Prophetæ minores 228.b
Prophetarum libri, omnium ſcripturarum intellectu difficillimi 224.b
προσῳδίαι 310.b
Propoſitio inductionis 280.a
Propoſitio, quid, & quot eius ſpecies 286.a.b
Propoſitiones ſyllogiſmorũ earũq; modi 298.a.b
Proprium, quid 282.a
Proſper Caſſianum reprehendit 245.b. eius ſcripta 226.b.
D. Proſperi hiſtoria 239.b
πρός τι ad aliquid, quartadecima definitionis ſpecies 286.a
Protheus 208.a. 38.b
Prouerbia Salomonis quadrifariè partita 229.a
Proximus quo pacto diligendus 343.a. 345.a. 346.a 351.a.
Prudentia, quid 212.b. 331.b. diei quartæ comparata 332.b
Prudentia non in ſolis litteris poſita 244.a
Ψ litteræ Græcæ apud Latinos in pſ. 9. mutatio 260.b
Pſ. Litterarum ſonus 259.b

Pſalm.locus 224.b.244.b
Pſalterium,quid 229.a.cur ſic dictum 306.b
Pſalterium, omnium ſcripturarum intellectu difficillimum 224.b. in commẽtatorum labore primum 228.b.in illud,Caſſiodori expoſitio 224.a & diſtinctio 237.a
Ψόγος vituperatio 285.b
* Ptolemeus Rex hęredẽ populum Romanum reliquit 5.a
Ptolomæus 309 a.aſtrologorũ precipuus 311 a.eius Geographia 243.a
* Ptolomæus, orbis terræ deſcriptor egregius 56 a.b.
* Puerperium apud Amazonas deteſtabile 19.b
* Pupio 22 a
Purgatio 279.a.299.b
* Purpura Hoſtilius prim⁹ apud Romanos vſus 2.a
* Purpurea chlamis,Imperatorum propria 10.b
* Pylæ Caſpiæ 19 a
Pythagoras 303.b. Muſicæ inuentor 306.b. *. 2.a

Q

Q, Litteram,ſemper u ſequitur 257.a.259.a
Qom,Cum 255 a
* Quadorũ principes Gothis ſeruituti addicti 22 a
Quadriga Meſſij 236 a
Quadrimus 268 a
Quæſtio 278.b quid.286.a
Quæſtio generalis in duas partes diuiſa 299 b
Quæſtionis definitio,& eius partes 278 a
Quæſtionem de re comparata qui pertulerit, petitori reſpondere compellitur 368.a
Quæſtiones ciuiles 278 a.Rhetoricæ 299.a
Qualitas,quid 282 b
Qualitas abſoluta 299.b generalis ibid.
Qualitatis ſubſtantialis animæ,ignea 211.a
Qualitatis ſtatus 278.b
Qualitatiua 283.a
Quantitas,& quantus, in medio m habere debẽt, 258 a.269 b
Quando 283 a
Quantitas,quid,ſecundum Arithmeticos 212.a b
Quantitas abſtracta, 272.b.282.a.303.a
Quantitatis definitio,ac diuiſio 282 b
Quaterniones Caſſiodori 218.a.235.a
Querela per l.vnicum 260 a
Querela eorum qui à caritate deuiant per cupiditatem 329.a
Qui,ſyllaba,per qui 257.a 269.b
Quicquam,per c. 236.b.260.b.271.b
Quinquagenarius numerus 234.a
* Quinquagentiani,populi in Africa 24.a
Quinquennij beneficiũ à Theoderico additũ 361.a
* Quinctillus Aquileiæ occiditur 10.a
* Quinctilianus primus ex Hiſpania Romæ ſcholam publicã, & ſalarium è fiſco accepit 7.b
Quinctilianus 271.a.276.a b.27. doctor egregius. 279.b.
Quit,verbum,quid,aduerbium,& compoſita 258.b
Quod pronomẽ per d,numerus,per t, 236.b.260.a
Quotidie,non per co ſcribendum,cur 257.a
Quum,aduerbium, per q,ſcribendum 259.a.271 a

R

R. Litteræ obſeruatio non neceſſaria 258.b
* Radagaiſus,Gothorum Rex 12.a
Rapta raptori conſentiens,extinguenda 361.a
Raptor mulieris ingenuæ,aut virginis, rebus probatis,extinguendus ibid.
à Raptore ſiue fure qui ſeruanda ſuſceperit,eadem qua raptor,pœna plectendus 367 a
Rapt⁹ poſt quinquennium nulla quæſtio facienda 361.a
Ratio 278.b 347.q 349.b
Ratio.quid 209.b
Ratio,caput hominis interioris 344.b
Ratio homini ineſt 209.b
Ratio in paruulis longa meditatione creſcit 213.a
Ratio tribus argumentis innititur 349 b
Ratiocinatio 279.a.vel ſyllogiſmus 299.a
Ratiocinationis definitio 280.b
Ratiocinalis affectus tripliciter excitatur 349.b
Rationales ſtatus 278 b
Rauenna triplex 26.b
* Rauenna vrbs regia à Theoderico obſeſſa 38.a
Eius ſitus 26.b
* Rauennæ,aula regia 39.b
* Rangnaricij,& Raumaricæ, Scandiæ gentes 16.b
Re,præpoſitio,& eius vſus in compoſitione 261.b 269 b
* Reamer 13.b
Refectio,quaſi ſabbati præparatio 330.b
* Regericus,Gothorum Rex 27 b
* Reges Gothorum qui eligebantur 18.a
* Reges olim,Põtifices & Diui vocati 337.b.45.a
Regis & tyranni differentia 283.b
Regnum ſine fine 220.b
* Regna plus grauat ſucceſſorum copia, quam inopia 35.a
* Regna ſæpè à quibus inchoant, in iis deficiunt 33 b.34.a
Regulæ de nomine & verbo imprimis notandæ 274 a b.275.a
Regulæ elocutionum Latinarum non omninõ ſequendæ 236 a
Relatio criminis 279. a quomodo fit 299 b
* Religionis affectus Gothis inſinuatus 18.a

Reliquiæ per q nunc, olim per e 260.a
* Remiſmundus, Rex Sueuorum 33 a
Remotio criminis quot modis fit 279.a 299.b
Renumeratio 277.a
Reprehenſio oratoria 279.b
Reptilia 346.a
Res à duobus cõparata diuerſis temporibus, quis potior Dominus eius 368.a
Res occupata per violentiam, intra annum reddenda 365.a
* Reſpas Gothorum Dux 23.b
Reſurrectio corporum qualis futura 218.b
Reſurrectionem deſcribit Iob 230.b
* Retentator 44.a
Retentoria virtus 213 b
Reuelatio ſecreti 318 a.b
de Reuerentia inter amicos exhibenda 323 a
Reus & accuſator æquali cuſtodiæ ſorte tenendi 361.a
* Rhegium, oppidum 39.a
* Rhenus 6.a.12.b
Rhetor ſemper dialecticis eget locis 302.a
Rhetorica 275.b
Rhetorica oratio ſex habet partes 279.b.298.b
Rhetoricæ abſoluta definitio 277. b. partes quinque, ſeu membra 278. a.299. a. inuentio. 276.a. vtilitas 272.b
Rhetoricæ ac Dialecticæ diſſidium 275.b 281.b
Rhetoricæ argumenta vnde ſumpta 302.b
Rhetoricæ facultatis inſtrumenta, & opus 298.b
Rhetoricæ quæſtiones, earúmque modi 299.a
* Rhetoricam docet in Galliis Vrſulus Tholoſenſis 7 a
Rhodus 311.a
Rhythmica ſcientia 307 a
eius definitio & ſubiectum ibid.
* Riciarius, Sueuorum Rex in Hiſpania 32.b. eius mors 31.a
* Ricimer 13.a.b. Anthemij gens 33.a
* Rhiothimus cum Britonibus ſuis à Veſegothis victus 33.a.b
* Riparioli 30.a
* Riphei montes 17.b.19.a
* Roas, Hunnorum Rex 29.a
* Rodulf, Scauziæ Rex 17.a
* Roma, à quo condita 1.a. à Nerone incenſa 7.a Gothis capta 12.b.17.a. & à Romano exercitu. 39.b. à Ginſerico opibus vacuata 13.a
* Roma, orbis caput & domina 38.a.42. a. ætatis, immemor. 43.a. mater ciuitatum ibid.b
* Roma muris firmioribus ab Aureliano vallata 10.b
* Romani, Macedonum nomen ſumpſerunt 19.b
à Gothis deuicti 21.a
* Romani & Veſegothæ, primæ mundi gentes 19.a
* Romani Principes, dicti 5.b
* Romani Reges 2.a
* Romania 25.a.33 b.36.a
* Romanorum ducum iniuſtitia 25.b
* Romanus, capite punitus 13.b
* Romulus 2.a.14.b
* Roſtra nauium de Antiatibus in foro fixa, quãdo 3.a
* Rotemerus 29.b
* Roxolani 21.a gens infida 25.a
* Rubrum mare 19.a
Rufinus, interpres eloquentiſſ. eiuſque ſcripta 230. a 232 a.239.b. Presbyter Aquileienſis 234.b
* Rugi, populi 36.a.37 a.38.a
Ruſtico alieno operas aut obſequium imperare non licet 369.a
Ruth liber à Bellatore commentatus 217.a
* Rutilius gladiatorium conflictum exhibuit 45.b

S

S Litteræ mutatio 261.b
SS aliquando pro z. 258.b.259.b
Sabbatizare Iudæorum more, quid 331.a
Sabbatum 333.a
* Sabinianus Illiricus, militiæ magiſter 38. b. eius fuga 44.b
Sacerdos artigraphus 273.b
* Sacerdotes Gotthorum è quibus eligebantur 18 a
pileati dicti 20.b
* Sacerdotes Gotthici arte mira Macedonas flectunt 20 a
* Sacerdotes Sueuorum ad Theodericum miſſi, pacem impetrant 33.a
Sacerdotalis veſtis 229.b
Sacræ ſcripturæ idiomata non immutanda 235.a
Sacrificantes ritu pagano, capite puniendi 366.b
* Sacrificium in dedicatione Amphitheatri 5 millium ferarum 7.a
Sacrilegij reus, quis 365.a
* Sacromontiſij, populi 36.a
* Safrach, Gotthorum Dux 25.b
* Safrach & Alatheus Pannoniam petunt 26.a
Salamandra 219.a
* Salaſſi a Cæſ. Octauiano perdomiti 6.a
Salomonis iudicium 348.b
Salomonis loci 208.b 313.a
Salomonis ſapientia carnali affectu in Idololatriæ crimen deiectus 349.a

* Salomitanus Episcopatus 33.b
Saltatio 27. b
Sanguis per m. in nominatiuo 27. b
Samsonis mala 328.a
Sanctorum animæ hic commorantes, bonis Angelis conciues videntur 277 b
Sanctorum præsentia quomodo experenda 351 a
* Sangibanus, Alanorum Rex, ad Attilam deficit 30.a
* Sanguinis torrens 31.a
Sanielli, mulieris nomen 25.a
* Saphirinæ pelles 16 b
Sapientia à Domino Deo est 244.a.b
Sapientiæ liber à Philone, secundum Hieron. scriptus 230.a
Sapientis dictum 316. a 322. a. 323. b. 325. b. 328 b 330.a
* Sapores Persarum Rex 10. a. magnus Sapor 24 a
Sarcasmos 253.a.quid.b
* Sardanapalus Parthorum Rex 23.b
* Sarmatæ 21.a.30. a 37. a. Germanorum nomen sumpserunt. 19.b. à Traiano deuicti 21.a
* Sarmatæ quidam in Illyrico manent. 35. b. cum statione migrantes 42 b
* Sarus cum fratre sororem vlciscitur 25.a
Sat, per t. scribendum 257.a
* Satagæ, populi 36 b
* Satagarij 35.b
Satanas 235.b. creditor, exactor importunissimus. 326. a 334 a
Satanas tot vulnera accipit, quot antiquarius Domini verba describit 246.a
Saturnalium liber 312.a.b
Saulem à spiritibus immundis Dauid modulatione eripuit 308.b
* Sauromatæ, seu Sarmatæ 35.b
* Sauromatas in fœdus accepit Traianus 7 b
* Saus, seu Spadus amnis 37.b
* Saxones 30.a sub Valentiniano cœsi 11.b
Scala Iacob 223.b
Scandiopolis 36.a
* Scanzia insula 15.b 16.b.22.b.24.b. quasi officina gentium, aut nationum vagina 17.a
* Scarniunga, fluuius 36.a
Schema orationis, quid 249.a
eius species b
Schemata, quid, & eorum numerus 273 b
de Schematibus ac disciplinis 241.b
Schesisonomaton 249.b 250.a
* Scianzia, sine scandia, insula 15 b
eius situs & descriptio 16.a b.
Scientia homini cõcessa 316.b. 317.a. obnubilatur errore 317 a
* Scipio Æmilianus Consul creatus, etsi non candidatus 5 a
* Scipionis monumentum 15.b.31.b
* Sciri, populi 13 b 35.b. eorum sedes 36.b. internecione deleti ibid. & 37 a
* Sclaui 24.b
* Sclauini, populi 17 b.
* Slauinus Rumunensis ibidem
Scribendi ratio doctos ab imperitis diuidit 215.b
Scriptum, seu voluntas, 299 a
Scriptura sacra quo studio legenda 242 b. omnibus aliis præeminet 249.a
Scripturæ diuinæ dignitas 224.b. & virtus 230.b
Scripturæ diuinæ diuisio secundum D. Hieronym. Augustinum, & Septuaginta 234.a.b
Scripturæ sacræ emendationis genus glorioſum, quando 235.a
de Scripturæ sacræ intelligentiæ modis 233. a
Scripturæ sacræ non solum diuina inspiratione sunt intelligendæ 224.b
Scripturarum sacrarum suauitas 247.b
in Scripturis sacris, patrum expositiones sequendæ 223.b
si quæ absurda reperiantur, quo pacto castigandi 216 b
* Scythæ 24.a. eorum mos in mortuis lugendis 34 b
* de Scythis triumphauit Traianus 7.b
* Scythia 25 a Ouim dicta 17.a. eius descriptio 17.a.b
* Scythia minor 35.b.36.a. cur, & vnde sic dicta 20 a
* Scythiæ algor 40.b
* Scythica gens, Attilæ officiosa 34 b
* Sebastianus 28.a
Secundus & compositus numerus 304.a
ad Securitatem pertinentia 325.a
Sed, per, d, aut t. scribunt aliqui 257.a
* Sedalia, Taprobanæ vrbs 15.b
Seditionis auctor, comburendus 366 b
Sedulij versus 244, a
Sedum, apud antiquos 257.a
* Seleuciam occupauit Traianus 7.b
Semey testamentario Dauid verbo, mortis supplicio addictus 318.b
* Semiramis, Nini vxor 1.b
Senarius numerus Dei operibus adscribitur 312.a
* Senatores C. à Romulo constituti 2.a
Senecæ opuscula 310.a.312 a.322.a
Sensibilis virtus animæ 213.a

Sensus in capite suam capiunt originem 215.b
eorum præclara consideratio ibid.
Sensibus quinque corpus animatum administratur ibidem
Sententia quando alicuius momenti 360.a
Sententiale 280.b
Septenarius numerus 237.a
quieti diuinæ adscriptus 332 a
77. numerus duobus miraculis consecratus 235.a
* Septizonium à Seuero instructum 9.a
Sepulchri destructor, occidendus 367 a
Sepulchrorum violator, diuortium causat 363.a
* Serapium 7.b
* Seres 17.b
* Seranus 41 a
Seruitus, quid 286.a
Seruus ad Ecclesiam confugiens, Domino reddēdus 364.b
Seruus alienus in alterius caput torqueri non potest, nisi 366.b
Seruus ancillam rapiens, qua pœna feriendus 361.b
Seruus furtum faciens vel damnum dans, noxæ dandus 367. a.b.
Seruus in fuga positus, nec vendi, nec donari potest 365 a
Seruus raptum prodens, libertate donandus 361.a
Seruus virgini aut viduæ stuprū inferens, capite feriendus 364.a
Seruum fugere solitum qui vendiderit ignoranti, ad quid tenetur 368.a
Seruo aut colono violenter aliqua rapiente, quomodo Dominus conueniendus 366.b
Serui, aut coloni, ab hostibus capti, reuersi Domino restituendi 368 b
Serui quomodo puniendi 365.a.366.b
Seruos qui sciens susceperit, qua actione plectendi 365.b
* Seuerianæ Thermæ 9 a
* Seuerus, 17 Rom. Imperator, eiúsque mors 9.a. 21 b 33.a
* Seuerus, Lucanus, Rauennæ succedit in regno 13. b. mors ibid.
* Sibylla in Samo insignis 2.a
* Sicilia, Gothorum nutrix, à Belisario occupata 39.a. à Ginserico afflicta 13.a
Sidonij Apollinaris de Theoderico Rege Epistola 357.a 370
* Sigismundus, Burgundionum Rex 38.b
* Sigismundus, Hunimundi filius 34.a
* Sil. stantina, vrbs 15 b
Similium ratio 294 a
Simpinium, ἕδος σκεύους ἱερατικοῦ 264.b
Simplicianus Episc Mediolanensis 227.b.232.b
Simulatio, pestis virulentissima 323.b
* Sinderich, Gothorum Dux 39.a
Sine in compositione 261.a
* Singidonum, ciuitas 37 a
Sirenarum cautus 308 b
* Sirmæ, Pannoniæ vicinæ 38.a
* Sirmiensis ciuitas, à Theoderico capta 38. b 44 b olim Italiæ limes 44 a
* Sermis, Pannomiæ prima ciuitas 35.b
* Sirmium, à Gepidis capta 44.a
Sisaræ caput clauo confixum à Iahele 324 b
* Sitalcus, Gotthorum ductor 20 a
Situs 282.b 283 a
* Sium, seu Phtium, loci nomen 37.a
Socrates 239.b
Sol, nil sentire probatur 209 a
fortior terra 310 b in Christi passione tenebrosus factus 310 a
* Sol 40 diebus & noctibus continuis in Scanzia apparet 16.b
Sol stetit 218.a. tribus horis 310 a
Solis adiectiones, & earum ratio
* Solis defectio in passione Domini 6.b
Solis eclipsis, & magnitudo 310.b
* Soli templum ab Aureliano ædificatum 10.b
Solidus numerus 306.a
* Sonipes, lituorum desideriis inquietus 43.a
* Sontius pons 38.a
* Sornus, Medorum Rex 18.b
* Spali, gens 17.a
Species quid 282.a
Spes, quando virtus 331. b. diei secundæ comparata 332 b
Sphærica positio, & sphæricus motus, quid 310.b
Sphæricus numerus 306.a
Spiritualis affectus, quis 347. b. quando sequendus 351.a
Spiritus, & quid ab anima, & animo discrepet 208 b
Spiritus sanctus, caritas, 327 b. donatio Dei, & donum
Spiritus triplici modo dicitur 208.a
Spiritus afflictio 330. b. eius fructus 354.b
Sponsus raptoris nomine quando non tenetur 366. a
* Sporades insulæ 15.b
* Stadium 7.b
στάτις 278.b
* Statua equestris Theoderico ante regiam collocata 37.b

Status cauſæ,quid,& quot ſint ſtatus,& eorum expoſitiones 178.b.279 a.299.a
Stella,vnde dicta 310 b
Stella Magis oſtenſa 310.a
Stellarum circularium numerus 310.b
Stellarum ſtatus ibidem
Stephanus,Epiſcopus Salonitanus 241.b
* Stilico à Gothis fugatus 12. b. militum magiſter.14.a.eius perfidia in Gothos 27.a
* Stilico & Aurelianus Conſules 26 b
Stipate me malis,fulcite me floribus: eiuſque loci explanatio 355 a b
Stirigmos 310.b
* Strabo,Græcorum nobilis ſcriptor 16.a
* Strana 35.a
Stuprum quando cenſetur 364.a
Stuprum virgini,aut viduæ illatum,qua pœna puniendum 363 b
Stupri reus,quis 362.a
Suadela,per vnicum l.ſcribendum 260.a
Suadendi partes tres 276.a
In Suadendo ac diſſuadendo tria præcipuè ſpectanda ibid.
Sub,præpoſitio,in compoſitione 261.a
Subdiſtinctio 137 a. vbi apponitur 256.a
Subiectum infinitum 298 a
Submultiplex ſuper particularis, & ſuperpartiens, & ſubperpartiens, numeri 305 b
Subſtantia,quid,& eius partes 282.b. 285 b. 290.a
Subſtantiæ tenuis & inuiſibilis, ſpiritus eſt 208 a
Subſtantiæ ſecundæ,quæ 282 b
Succeſſor mortui inteſtati,quis 361.b
* Suethans,& Suethidi,Scandiæ gens 16.b
* Sueui à Theoderico bello petiti 32. b & proſtrati,33 a.ab Hunimõdo ſuperatio 34.a à gothis ſeruituti ſubdicti 36.& deuicti 37 a
* Sueuorum ſuperbia ab Ætio repreſſa. 28.b.eorũ limites 37 a
* Sueuia Dalmatiis vicina 36 b
* Sueuus,pede præſumens 35.b
Sumpſi,per p. ſcribendum 261 a
Sunamitidis puellæ,Dauidem calefacientis,ſignificatio 326.a
Superbia 318.a.b. criminum origo 221.b
Superficialis numerus 306.a
Superficies non niſi in corpore 212.a
Superfluus numerus 304.b
Superparticularis numerus 305.a
Supter,per p ſcrib. 259.b
Surreptione res impetrata,non valet 362 a
* Sus in marmore ſculptus, portæ Bethlehem ſuſuperpoſitus,quid ſignificaret 8.a
Suſpicio 318.a.amicitiæ venenum 320.b
Suſpicioſus 318 b
Syene 311.a
* Sylla 20 b
Syllaba nulla tribus vocalibus conſtans 257 a
Syllabæ definitio 273.b
de Syllabarum diuiſione 270.a
Syllabarum diuiſio ad vſ & pſ.pertinens, quomodo obſeruanda 259.b
Syllabarum in capite per v.aut b.incipientem, diligens conſideratio 262.a b,263.a b
item mediarum per v,aut b,ſcriptarum 267.a.b
item vltimarum 265.a
Syllabarum omnium in verbis per v aut b. incipientium conſideratio 267.a.b
Syllepſis 249.b
Syllogiſmus epicherenaticus quid & quot eius partes 280.a.b
Syllogiſmus imperfectus atque rhetoricus, quid, & quot eius partes ibid.
Syllogiſmorum alij prædicatiui, alij conditionales 288 b
Syllogiſmorum categoricorum formulæ,earúmque modi 283.b 284.285. 296.297.
Syllogiſmorum hypotheticorum modi ſeptem 284.b
συμβουλευτικὸν, ſeu Concionale 278.a
* Symmachus Orientis legatus 14 a
* Symmachi hiſtoriar. lib.21.b.22.a
Symphonia,quid 307.a
Symphoniæ genera ſex 307.a
eorum definitiones b
Syncreſis 252 a.b
Synecdoche 251.a.quid, 251.a
Synodi quatuor receptæ 233 b
* Syracuſa, 2.a
* Syracuſanum,Siciliæ oppidum 39.a
* Syria,ab Amazonibus domita 19.a
* Syrmium 10.a.b. Italiæ ſubditum 14 a.vide Sirmium
* Syrtes Lybicæ 42.b

T

TEt D litterarum poſitio differens 258.b
* Tabæ 21.a
* Tacitus,30. Rom Imper. eiúſque mors 10. b
Tactus cunctis membris attributus 216 a
* Tadzaus 24.a
* Tagus,fluuius 32.b
* Tamazites 21.a
Tamtus, m, in medio habere debet 258. a. 269.b
* Tanais,fluuius eiúſque ortus 17.b 18.a
* Taphili populi 22 a

* Taprobana 15.b
* Talorum ludus 5.a
* Tarquinius 2.a.14.b
Tauellæ 265.b
* Taunasis, Gotthorum Rex, inter numina populi sui, post mortem cultus 18.b
* Taurus mons 17.a.19.a
* Tausis, fluuius 17.b
* Telephus, Herculis filius, Gotthorum Rex 19.b
Temperantia, & quid eius proprium 212.b.331.b
diei tertiæ collata 332.b
* Templum à Salomone quando conditum 1.b
* Templum Cæsari Drusus apud Lingones sacrauit 6.a
* Templum Dianæ Ephesi ab Amazonibus conditum 19.a. igne succensum 23.b
* Templum Heliogabalum 9.b. Herculis 15.b. Solis 10.b. Veneris 8.a. Vespasiani 7.b
Templi Domini acceptiones 254.a
Temporis partes tres 277.a
Tensibilia instrumenta 307.a
* Tentoria serica Gothorum 20.a
Terentius in Gnatone 323.b
Terentius Varro 257.a.b. 258.a.b. 260.a. 272.b
Termini 286.b
Termini infiniti 298.a
Terminos qui effodiunt, quo modo plectendi 366.b
Terra fortior Luna 310.b
eius magnitudo ibid.
Terra quanto inferior cœlo, tanto dulcior amore proximi, amor Dei 327.b
* Terræ circulus triquetrus, eiúsque partes tres 15.b
* Tertullianus Afer, Christianorum scriptor celeberrimus 9.a
Testamenti allegatio, fidem alienæ voluntatis cõfirmat 364.b
Testamenti noui libri 27. 234.a
Testamenti veteris lib. 22. ibid.
Testamenti veteris per septuaginta translatio 234.b
Testamentorum faciendorum licentia quatenus concessa 361.b
Testamentum, codicillum, &c. qui deleuerit, mutauerit, &c. qua pœna plectendus 365.b
in Testamentum vtrumque Commentatores Græci 223.b
Testes quot in testamẽto faciendo adhibendi 361.b
Testibus vel Iudicibus qui pecuniam dederint ad corruptelam, qua pœna multandi 366.a
Testimonium falsum qui dixerit, in exilium trudendus 362.b
* Tetricus 10.b
* Teusthes, Scandiæ natio 16.b
* Thamiris, ciuitas 20.a
* Thamiris, Getarum Regina, Cyrum superauit 20.a
Themistius, scriptor diligentiss. & lucidissimus 293.b. 301.a.b
Theoctistus 246.b
* Theodatus, seu Theodahadus, Amalafredæ filius 38.b. Amalasuentham in exilium trudit 39.a. eius mors ibid.b
* Theodemir 21.b. 34.b eius sedes 36.a.b Alemannos & Sueuos deuincit 37.a Sarmatis minatur, & Illyricum inuadit 37.a
Theodericus 21.b. 29.b. Theodemiri ex concubina filius 36.a. Vesegotharum Rex 32.b Sueuos conficit 23.a. eius ad Valentinianum responsum 29.b. eius mors 31.a 33.a. sepultura 31.b
* Theodericus, Theoderici filius, Gotthorũ Rex, Consul à Zenone factus 37.b. puer Leoni Imperatori obses datus 37.a. in Græcia educatus 41.a
* Theodericus, Italiæ rector 46.a. eius corporalis breuis descriptio 45.b. 46.a
* Theodericus, suorum quàm sui studiosior 38.a semper pronus ad veniam 43.a. tranquillus 44.b Alemanicus dictus 45.a. quas nationes deuicit 11.b. 14.a. 41.b. 42.b. 43.b 44.b
* Theoderici legatio ad Francorum Regem 38.a eius ad Zenonem oratio. ibid. verba ad milites 42.a ad matrem & sororem 43.a
* Theoderici cum Catone comparatio 42.a cum Alexandro 45.a. eius laudes 40.b. & supremum elogium 39.a
Theoderici regis vita, ex Sidonij epistola 370.a.b 371.a. eius edictum 357.a
* Theodericus Triarij filius 36.a
Theodoritus 239.b
* Theodosia, oppidum 17.b
* Theodosius, 39. Rom Imper. 12.a. eius mors ibi.
* Theodosius, Arcadius, & Honorius, 41. Rom. Imper. 12.a
* Theodosius, 44. Rom Imperator 12.b. eius mors 13.a
Theophilus Alex. in Origenem scripsit 227.a
Θεωρητικὴ 275.b
* Thera, & Therasia, insulæ 6.b
Therapeutica Galeni ad Glauconem 247.a
* Thermæ Alexandrinæ, seu Neronianæ 7.a.b Antoninæ 9.a. Commodianæ 8.b. Seuerianæ 9.a. Titianæ, & Traianæ 7.b
* Thersander, Græcorum Dux in bello Troiano 19.b
Θέσις 278.a

θέσις, seu posituræ 256.a
Theses, seu posituræ, quæ 237.a
* Theseus Hippolyten in prædam tulit 19.b
* Thessalia 26.a
* Thessalonica vrbs 24.a.37.b
* Theudicodo, Theoderici ex concubina filia 38.b
* Theodigisglosla, Vesegotharum rex 38.b
* Thiodis, armiger, Amalarici tutor in Hispania 38.b. regnum inuadit ibid.
* Thorismund, seu Thorismundus 29.b. 30.b. 34.b 38.b. sauciatus 31.a. Tolosam redit 31.b. Attilam fugat 32.b. Gotthorum Rex 34.a
* Thorismundi, Vesegotharum Regis mors indigna 32.b
* Thraciæ regnum, in prouinciam redactum 6.b ab Hunnis vastatũ 13.a in ea Gotthi diffusi 12.a
* Thuidi in Aunxis 24.a
* Thuringi 17.a equis eximiis vtuntur 16.b
* Thurus Gothorum Dux 23.b
* Thuscia 23.a. 27.a. à Romano exercitu inuasa 39.b
* Thyle, insula 15.b
θύρα, ἢ πέλων ἀμφίθυρος 265.b
* Thiaræ, pilei 20.b
* Tiberius Cæsar, 3. Imperator Rom. 6.b. eius obitus ibid.
* Tibisia, flumen 29.a
* Ticinum ab Hunnis vastatum 32.a
* Tigris 10.b. 19.a
* Tisianus, fluuius 17.b
* Titianæ thermæ 7.b
Titulus alienæ rei, vel suæ, à nullo adfigendus 362.b
Titulorum fiscalium susceptores, professionẽ possessionum designare debent 368.b
* Titulis parentum niti 43.a
* Titus Vespasianus, 8. Rom. Imperator, & eius mors 7.a. delitiæ generis humani dictus ibid.
Tmesis 252.a
* Tolosa 28.b. 31.b. 32.b. Theoderici sedes 32.b
Tonus, quid apud musicos 307.b
Toni quindecim, & eorum definitiones ibid & 308.a
Topica, quid 286.a. 294.b
Topica oratoribus, dialecticis, poëtis, & iurisperitis argumenta præstant 295.b. 302.b
Topicorum intentio 288.a
Totum, duobus modis dicitur 290.b
Trabs, per p 260.a
Traditio secundum leges facienda 363.a
* Trafstile, Transarici pater 38.b
* Tragœdia ludis Romanis quando primùm data 4.a
* Traianæ thermæ 7.b
* D. Traianus, xj. Rom. Imperator 7.b. 22.b. 23.a eius mors 8.a
* Traiani forum 7.b
* Traiani ossa in vrna aurea sub fori columna collocata 8.a
Trans, præpositio, ac eius vsus in compositione 261.b
* Transamundus, Vandalorum Rex 28.a
* Transaricus, Sirmij Rex 38.b
* Transitorium forum 7.b
Translatio 279.b
Translatiua virtus 213.b
Translatiuus status 278.b
Transsumptionis locus 294.a
* Transsyluania, olim Dacia 21.a
* Trapizus, oppidum 17.b
* Trasericus 44.a
* Trasimundus, Vuandalorum Rex, Amalafredæ maritus 38.b
* Triarius 36.a
* Tribuni militares quando introducti 3.a
* Tributorum remissio vrbibus aliisque facta ab Hadriano 8.a
Tricennalis possessio non turbanda 364.a
Triconius Donatista 233.a
Trimus 268.a
* Trinacria, Siciliæ vrbs 39.a
Trinitas omnipotens & indiuisibilis 234.a
Trinitatis adorabilis cognitio 238.b
vna virtus & essentia 342.b
Trinitatis amor in hominem 334.b
Trinitatis notitiam tradunt scripturæ 238.a.b
de Trinitate sancta qui veteres aliquid scripserint 238.b
* Tripolitana prouincia 9.a
* Trogus Pompeius 18.b. 19.b
* Troia capta, quando 1.b
à Gothis vastata 23.b
* Troianum bellum 19.b
Tropica locutio 249.a
Tropologia 253.b
de Tropis 251.a
Tropus quid, & eorum numerus ibid.
* Tuidepertus, seu Theodebertus 38.b
Tullius 321.b 323.b. 324.b. eius dictum, de amico 313.b
Tullij Marcelli Carthag. de categoricis & hypotheticis syllog. lib. 7. 285.a
* Tumulus Gordiano à militibus supra Euphratem erectus 9.b
* Tuncassi 25.a
Tunica Iesu Christi 237.a
Tunica talaris, & polymita 253.b
* Turcilingi, populi 38.a

* Turones, Galliæ ciuitas 11.a
Turturis vox 313.a
Tutela, per vnicum l. scribendum 260.a
* Tyra, fluuius 17.a
Tyranni & regis differentia 283.b
* Tyrrhenum mare 28.a.39.a
* Tyrrhenum ostium 33.a
* Tysia, flumen 29.a

V.

V Aliquando vitiose inseritur 262.a. eius litteræ potestas 257.a
V consonantis vim habet, quoties pro consonante ponitur 260.b
V duplex in quibusdam 257.b.260.b
V & i. sibi præpositæ, loco consonantium habendæ secundum Donatum 260.b
V & o, per uu scribenda 255.a
V plus valet quam b. muta 262.a
V, pro b 236.b
V, pro i. in plerisque apud antiquos 257.b
V, r sequente, leniter enuntiatur 268.b
V, s. sequente, caret aspiratione 269.a
V, sequente sp, vel st, cum aspiratione profertur ibidem
V pro y. aliquando 258.a 260.b
Va, pro f 257.a
Va, in capite nominis, per v vocalem scribitur 262.a
Va, ve, vi, vo, vu, &c. quomodo scribi debeant in capite, medio, & fine 262.a.b.265.a.b. & sequent.
* Vagi, fluuius 16.b
* Vagosola, fluuius 17.a
* Vagoth, Scandiæ natio 16.b
Valde, vnde ductum 263.a
* Valens, Valentiniani frater, Imperator, Arrianus 25.b. eius obitus 11.a 26.a
* Valentis exercitus in Thracia à Gothis trucidatus 12.a
* Valentinianus, tribunus Scutarior. apud Nicæam Augustus appellatus, 38. Rom. Imp. 11.b.28.a eius ad Theodericum legatio 29.b ipsius mors 12.a 33.a
* Valentinianus & Theodosius, 40. Rom. Imper. 12.a
* Valerauans 21.b
* Valerianus & Gallienus, 27 Imper. Rom. eorúmque mors 10.a
Valerius Maximus 319.b
* Valia, Gothorum Rex 27.b eius obitus 28.b
* Vallum à mari ad mare, per 132. passuum millia à Seuero ductum 9.a
Van, ven, vin, vap, ver, &c. syllabæ vt scribi debeant 263.a.b. 264.a
* Vandali. vide Vuandali
Vanitas, & spiritus afflictio, omnia quæ sub sole 330.b
Vappa, οἶνος 263.b
Varro 308.b. Latinorum petitissimus 309.a curiosissimus 311.a
Varron. lib. de Astrologia 310.b
* Varus, Gothorum Dux 23.b
* Vasinobroncæ 24.a
Vbi 283.a
* Vdisitana, Moesiæ ciuitas 20.a
Ve syllaba 257.a
Ve correpta, in principio nominis, v scribend. 262.a & producta b
* Vedericus, aut Vuidericus 34.b
* Veducus, Gothorum Dux 23.b
Velius longus 246.a 256.b.260.b ex eo quædam relata 258.b
Vemens, pro vehemens, antiquè 258.a 268.b
Venarum officium 216.a
Venditio placita bona fide, à venditore rescindi nequit 368.b
Venditionis auctor, forum emptoris sequi debet 368.a
* Veneris templum Romæ 8.a
* Veneti 24.b
* Venetum ciuitates ab Hunnis petitæ 31.a
* Venetiæ 26.b. earum fines 38.a
Verbum, à Verbere 266.b
Verbum, quid sit apud Grammaticos 274.b quid apud Logicos 285.a
Verbum nullum in uo terminatum 262.a
Verba ab s. incipientia, quando s. seruant 260.a
Verba, in quibus consentiunt codices plerique, non mutanda 235.b
Verborum coniugationes 274.b
Verborum tempora custodienda 236.b
Verecundia, amicitiæ comes, & ornamentum 323.a
Veretrum, αἰδοῖον 262.b
Veritas odium parit 280.b
Veritas sine ambiguitate 222.a
Vermiculi quidam aquis æstuantibus nutriuntur 239.a
* Vernulfus 27.b
* Veronenses campi 38.a
* Vesegothæ, Balthorum familiæ seruiebant 18.a Gotthi Occidentales 21.b. 23.a. 25.a. Arriani 25.b. eorum ad Honorium legatio 26.b
* Vesegothæ à Valente Thraciæ & Moesiæ partem petunt 25.b Thracias, Daciámque incolunt 26.a
* Vesosi, Scythæ, Amazonum viri 18.a
* Vesosis, Ægyptiorum Rex 18.b

* Vespasianus 7. Rom. Imperator 7.a. eius obitus ibid.
* Vespasiani templum 7.b
* Vestes elaboratæ 43.a
* Vestiliani domus 9.a
Vi, longa, vel breuis, in principio dictionis 262.a
* Via Appia 3.b Flaminia 4.a. Nomentana 7.a
Via & vita virtutum, Dei caritas 325.b
Via sine errore 222.b
* Viæ publicæ per ægros factæ 3.a
* Vicennalia Constantini Nicomediæ acta 11.a
* Victimæ Gothorum, captorum mortes 18.a
Victor Afer Cassiani dicta purgauit 245.b
* Victoriæ ciuitas 23.a
Victorius Episcopus 244.b. eius scripta quædam 230.a. 231.a. 232.b.
* Victorinus Rhetor, quo tempore Romæ floruit 11.b.
* Vidicula, Gothorum fortissimus 29.a
* Vidioarij populi 17.b
Viduæ filij, Timor & amor 326.a
Viduæ oleum ab Heliseo petentis, creditorumque filios ab ea ad seruiendum petentium, expositio præclara 326.a
Viduæ stupræ collatum, adulterij pœna puniendum 363.b
* Vienna 12.a. 28.a
Vigilius Papa Origenē condemnauit 227.a
Vigilij Afri antistitis in Apocal. & 100 annorū intelligentia 232.b
D. Vincentij constantia 348.a
* Vindomina, extrema Pannoniæ ciuitas 35.b
Vinea per e scribendum 257.b
Vineæ castrenses ibidem
* Vinouiloth, Scandiæ gens 16.b
Violentiæ pœna cui pendenda 365.a
* Vipera vehementior 45.b
Virbius 264.b
Virgiliæ 263.b
* Virgilius, quo tempore floruit 6.a
Virgilij dictum 227.a. 229.a
Virgilij locus 244.b
Virginis affectum mutātis exemplum 353.b
Virginis ingenuæ stuprator, qua multa feriendus 363.b.
Virginis raptor, morte plectendus 361.a
de Virginitate consilium est, non præceptum 338.a.
* Virtus & vitium, duplex animæ cibus 350.a
* Virtus multitudinem non requirit 42.a
Virtus nihil sine caritate 331.b
Virtus sancta, vniuersa creans atque disponens 220.b.
Virtus sese diligit 288.b
Virtutes animæ dilectione dulcescunt 316.b
Virtutes animæ morales 212.b
Virtutes animæ naturales quinquepartitæ, & ipsarum definitiones, & officia 213.a
Virtutes in caritate quiescunt 331.b
Virtutes, quasi dies operationis ibid.
Virtutum fons, humilitas 221.b
Virtutum sex, ad dies creationis mundi comparatio 332.b
*Viscla, amnis 17.b 22.b
* Vistula, fluuius 16.b 17.b
Visus munus, officium, & obiecta 215.b
Vita sine fine 222.a
Vita sine mortibus 220.b
Vitalis animæ virtus 213.b
Vitalis Episcopus 228.a
Vitia amicitiam offuscantia, quatuor 318.a
Vitia octo fugienda 245.b
Viuariense monasterium, ac eius situs & descriptio 245.a
* Vinidaria gens 22.b
* Vlca fluuius, Gepidarum tutela 42.a
* Vlmerugi, à Gothis pulsi 17.a
* Vlpiana villa 37.b
* Vlpianus Iureconsultus, assessor Alexandri 9.b
* Vlzingures 36.b
Vmbrarij, capite multandi 366.b
* Vuilt 21.a
Vniuoca, quæ sint 282.b
* Vnixæ 17.a
* Vnum est, quod perpetuum 219.a
Vo, breuis vel producta, in principio, per v 263.a
Vocalis quibus literis sequentibus, leniter enuntiatur 268.b
Vocalis vocali adiuncta, syllabam auget 257.b 260.b.
Vocalis vocali inlata, seu diuisa, seu in diphthōgo copulata, caret aspiratione 268.b
Vocalium hiatus vitandus 236.a
Vocalium natura 258.a
Volnus, vulnus 255.a
Voluntates mortuorum liberæ habendæ 362.a
Voluntati humanæ Deus frenum imposuit 314.b
Vostra, olim per o, nunc per e 257.a
Vox articulata, quid 273.b. à pecoribus nos sequestrat ibidem.
Vocis imperium 218.a
* Vrbius, flumen in Hispania 32.b
Vrbs per p 260.a
* Vrsulus Tholosēsis in Gallia Rhetoriā docet 7.a
* Vrsus, miles Rom. 33.a
* Vso, in Regione Burgundionum Frācorum 11.b
Vsus in tribus versatur 346.b
* Vthericus 21.b

Vtilitas librorum de disciplina Ecclesiastica scriptorum 238.b
*Vto 36.a
*Vualadamarca, Vuiuithatij neptis 34.a
*Vualamir, seu Vualemir 21.b. 34.b. Ostrogothorum Rex 30.b. seu Gothorum 34.b. eius sedes 36.a. & mors 36.b. 37.a
*Vuandalarius, & soboles eius 34.b
*Vuandali, Gallias intrant 12.b. Hispanias occupant ibid. & 27.b. in Africam transeunt 12.b. à Gothis victi 17.a. 22.a. à Siciliæ prædatione cessant 14.a. Pannoniam petunt à Constantino 24.a
*Vuandali à Theodosio, bello petuntur 13.a. eorum deprædationes castigatæ 44.b. eorumdem sedes 24.a.
*Vuandalorum Regum series & ordo 28.a
*Vuanorum stirps 13.a
*Vuidemir, Vuidemiri filius, Goth. Rex, Gallias petit 37.b
*Vuidericus 21.b. seu Vuiterichus 38.b
*Vuidiculæ, cantores celebertimi 18.a
*Vuiuidarum ratio 17.b
*Vrisumar, Vandalorum Rex, à Gothis superatus 24.a.
*Vuitichis, seu Vuitichus, aut Vuitigis 21. b. 28.b Gothorum Rex, & eius mors 39, a b
*Vulduf 21.a
*Vulfila, Gothorum primas 36.a
*Vulsus, Scirorum primas 37.a
Vultus nubilus est malis in qualibet corporali gratia 217.a
Vultus, speculum animæ, eiúsque etymon 216 a
Vxor à marito nisi probatis causis, recedere non debet 363.a
Vxor pro marito non conuenienda 369.a
*Vxorum multitudo in Scythis aflueta 34.b
*Vzindur 36.a

X.

X, An littera sit 258 a
*Xerxes ab Alexandro victus 9.b
*Xerxes, Darij filius, in Gothos ad bellum profectus 20.a

Y.

Y, Littera antiqui non semper vsi 258 a
Y, Latini in quibusdam in u conuertunt 260.b.
Y Littera vocali non coniungitur 259.b
Y per se aspiratum est 258.a

Z.

Z, Antiquit' aliquãdo nõ scribebatur, sed ſſ 258.b
Z, in antiquis non reperiebatur, sed ſſ. 259.b
*Zalmoxis, Gothorum Rex, philosophus 18.a
*Zarabi Terei, Gothorum generosiores ibid.
Zeno 275 b
*Zenobia 10 b
*Zenon, 47. Imperator 13.b. eius mors 14.a
Zeugma, quid 249 b
*Zeuta, Gothorum Rex 18.a
Zozomenus 239.b

FINIS.

MAGNI AVRELII CASSIODORI SENATORIS, &c.

VARIARVM LIBER PRIMVS.

ANASTASIO IMPERATORI.

THEODERICVS. REX. I.

Pacem & concordiam ab imperatore quærit.

PORTET nos, clementissime Imperator, pacem quærere, qui causas iracundiæ noscimur non habere. quando ille moribus obnoxius iam tenetur, qui ad iusta deprehenditur imparatus. Omni quippe Regno desiderabilis debet esse tranquillitas: in qua & populi proficiunt, & vtilitas gentium custoditur. Hæc est enim bonarum artium decora mater. hæc Mortalium genus reparabili successione multiplicans, facultates protendit, mores excolit, & tantarum rerum ignarus agnoscitur, qui eam minime quæsisse sentitur. Et ideo, piissime principum, potentiæ vestræ conuenit & honori, vt concordiam vestram quærere debeamus, cuius adhuc amore proficimus. Vos enim estis regnorum omnium pulcherrimum decus. vos totius Orbis salutare præsidium. quod cæteri dominantes iure † susciptiunt, quasi in vobis singulare aliquid inesse cognoscunt. nos maxime, qui diuino auxilio in Republica vestra curam didicimus, quemadmodum Romanis æquabiliter imperare possimus. Regnum vestrum imitatio vestra, forma est boni propositi, vnici exemplar imperij. qui quantum vos sequimur, tantum gentes alias anteimus. Hortamini me frequenter, vt diligam senatum, leges principum gratanter amplectar, vt cuncta Italiæ membra componam. Quomodo potestis ab augusta pace diuidere, quem non optatis à vestris moribus discrepare? Additur etiam veneranda Romanæ vrbis affectio: à qua segregari nequeunt, qui se nominis vnitate iunxerunt. Proinde illum & illum legationis officio ad serenissimam pietatem vestram † credimus destinandos: vt synceritas pa-

Pacis laus.

† suspiciunt.

† credidimus.

cis, quæ cauſis emergentibus cognoſcitur fuiſſe vitiata, deterſis cõditionibus, in ſua deinceps firmitate reſtituta permaneat. Quia pati vos non credimus, inter vtraſque Reſpublicas, quarum ſemper vnum corpus ſub antiquis principibus fuiſſe declaratur, aliquid diſcordiæ permanere: quas non ſolum oportet inter ſe ocioſa dilectione coniungi, verumetiam decet mutuis viribus adiuuari. Romani regni vnum velle, vna ſemper opinio ſit. Quicquid & nos poſſumus, veſtris præconiis applicetur. Quapropter ſalutationis honorificentiam præferentes, prona mente depoſcimus, ne ſuſpendatis à nobis mãſuetudinis veſtræ glorioſiſſimam caritatem. quam ego ſperare debui, etiam ſi aliis non videretur debere poſſe concedi. Cætera verò per latores præſentium pietati veſtræ verbo ſuggerenda, commiſimus: vt nec epiſtolaris ſermo redderetur extenſior, nec aliquid pro vtilitatibus noſtris prætermiſiſſe videremur.

† Theodonio viro ſublimi.

† THEONI. V.S. THEODERICVS. REX. II.

Reprehendit eum de ſacræ purpuræ opere retardato & neglecto, atque illius reficiendæ rationem recenſet.

OMITIS Stephani inſinuatione comperimus, Sacræ veſtis operam, † quam voluimus neceſſaria feſtinatione cõpleri, dirupto magis labore pendere: cui † vſum ſubtrahendo ſolemnem, abominandam potius inferre cognoſceris tarditatem. Credimus enim aliquem proueniſſe neglectum, vt aut crines illi lactei, carneo poculo bis tẽrque ſatiati, pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non auxerint adorandi muricis precioſiſſimam qualitatem. Quapropter ſi perſcrutator Hydrontini maris intuſa cõchilia ſolenniter condidiſſet apto tempore, aceruus ille Neptunnius, generator florentis ſemper purpuræ, ornator ſolij, aquarum copia reſolutus imbrem aulicum flammeo liquore laxaret. Color nimio lepore vernans, obſcuritas rubens, nigredo ſanguinea regnantem diſcernit, dum conſpicuum facit, & præſtat humano generi, ne de aſpectu Principis poſſit errari. Mirum eſt, ſubſtantiam illam morte confectã, cruorem de ſe poſt ſpatia tam longi temporis exudare, qui vix ſolet viuis † corporibus vulnere ſauciatis effluere. Nam cùm ſex pene menſibus marinæ delitiæ à vitali fuerint vigore ſeparatæ, ſagacibus naribus neſciunt eſſe grauiſſimæ, ſcilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid ſpiraret horroris. Hæc

† nos volumus.

† tu verò curſum, ſed poſtea deletum.

Purpuræ et muricis deſcriptio & vſus.

† comparibus.

† cum infecta ſemel ſubſtantia perſeuerat,& nec ſcit ante ſubtrahi, quàm veſtis poſſit abſumi. Quod ſi conchiliorum qualitas non mutatur, ſi torcularis illius vna vindemia eſt, culpa nimirum artificis erit, cui ſe copia nulla ſubtraxit. In illis autem rubicundis fontibus cùm albentes comas ſerici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis puriſſimam caſtitatem. quia talium rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Hæc ſi omnia conſtiterunt,ſi in nulla parte prætermiſſa videatur eſſe ſolennitas, miramur, tua te pericula minime cogitaſſe. dum ſacrilegij ſit reatus, † negligentiæ, in tali veſte peccare. Quid enim agunt tot artifices, tot nautarum cateruæ, tot familiæ ruſticorum? Tu quoque Comitiua ſubuectus tantis iubes, tanta te iſtius nominis præſumptione defendis: vt cùm regale opus crederis agere, in multis videaris tuis ciuibus imperare. Hoc ergo remiſſio tua negligit, quod te in prouincia ſubuexerat, & ad conſpectum Principis honorabilem venire faciebat? Quòd ſi te facultatis tuæ adhuc cura non deſerit, ſi te ſalutis propriæ tangit affectus, infra illum diem imminente tibi harum portitore, cum blatta, quam noſtro cubiculo dare annis ſingulis conſueuiſti, venire feſtina. Quia iam non compulſorem ad te mittimus, ſed vltorem, ſi aliqua credideris ſudificatione tardandum. Verùm talis tantáque res, quàm facili legitur inuenta compendio? Nam cùm fame canis auida in Tyrio litore proiecta conchilia impreſſis mandibulis contudiſſet, illa naturaliter humorem ſanguineum defluentia, ora eius mirabili colore tinxerunt. & vt eſt mos hominibus, occaſiones repentinas ad artes ducere, talia exempla meditantes fecerunt Principibus decus nobile † dare, quod ſubſtantiam noſcitur habere mediocrem. Eoa Tyros eſt Hydron Italica, aulicum profectò veſtarium, non antiqua cuſtodiens, ſed iugiter nouella tranſmittens. Vide ergo, ſi quis te patiatur munus implere, quod nos tam neceſſario cognoſcis expetere.

† hic cõficta.

† negligenter.

Blatta.

Purpuræ inuentio.

† de re.

CASSIODORO V.I. ATQVE PATRITIO.

THEOD. REX. III.

Confert ei ſummam Patritiatus dignitatem.

VAMVIS proprio fruatur honore, quod eſt natura laudabile, † nec deſint probatæ conſcientiæ faſces, cùm generat animo dignitates: (omnia ſiquidem bona ſuis ſunt coniuncta cum fructibus: nec credi poteſt virtus,quæ ſequeſtratur

† non deſunt probare.

† præcipuus plenus in.

Præclarum à principe laudari.

à premio) tamen iudicij noſtri culmen excelſum eſt, cùm qui à nobis prouehitur † præcipuus & plenus meritis æſtimatur. Nam ſi æquabilis credendus eſt, quem iuſtus elegerit: ſi temperantia præditus, quem moderatus aſciuit: omnium profectò capax poteſt eſſe meritorum, qui iudicem cũctarum meruit habere virtutum. Quid enim maius quæritur, quam hîc inueniſſe laudum teſtimonia, vbi gratificatio non poteſt eſſe ſuſpecta? Regnantis quippe ſententia iudicium de ſolis actibus ſumit, nec blandiri dignatur animus dominij poteſtate munitus. Repetantur certè, quæ te noſtris ſenſibus infuderunt: vt tui laboris fructum capias, cum noſtris animis ſingula ſuauiter inhæſiſſe cognoſcas. In ipſo quippe imperij noſtri deuotus exordio, cùm adhuc fluctuãtibus rebus prouinciarum corda vagarentur, & negligi nouum dominum, nouitas ipſa pateretur, Siculorum ſuſpicantium mentes ab obſtinatione præcipiti deuiaſti, culpam remouens illis, nobis neceſſitatem ſubtrahens vltionis. Egit ſalubris perſuaſio, quod vehemens poterat emendare diſtrictio. Lucratus es damna prouinciæ, quæ meruit ſub deuotione neſcire: vbi ſub procinctu Martio ciuilia iura cuſtodiens, publica priuatáque commoda inauarus arbiter æſtimabas. & proprio cenſu neglecto, ſine inuidia lucri, morum diuitias retuliſti, excludens vel querelis auditum, vel derogationibus locum. Et vnde vix ſolet reportari patientiæ ſilentium, voces tibi militauerunt laudantium. Nouimus enim, teſtante Tullio, Siculorum naturam, quam ſit facilis ad querelas, † vbi ſolita conſuetudine poſſint iudices etiam de ſuſpicionibus accuſare. Sed non eo præconiorum fine contenti, Brutiorum & Lucaniæ tibi dedimus mores regendos: ne bonum quod peregrina prouincia meruiſſet, genitalis ſoli fortuna neſciret. At tu conſuetudinem deuotionis impendens, eo nos obligaſti munere, quo tibi putamus omnia reddidiſſe: inde amplificando debitum, vnde credi poterat abſolutum. Egiſti te per cuncta iudicem totius erroris expertem, nec inuidia quemquam deprimens, nec gratia blandiente ſublimans. Quod cùm vbique ſit arduum, tamen ſit in patria glorioſum: vbi neceſſe eſt, aut gratiam parentela prouocet, aut odium longæ contentiones exaſperent. Oblectat igitur nos actus. Præfecturæ recolere, totius Italiæ nouiſſimum bonum, vbi cuncta prouida gubernatione diſponens, oſtendiſti quam leue ſit, ſtipendia ſub iudicis integritate dependere. Nullus enim grauanter obtulit, quod ſub æquitate perſoluit. Quia quicquid ex or-

Caſſiodori integritas.

Siculi querulí.

† vt. *Brutij. Lucani.*

dine tribuitur, dispendium non putatur. Fruere nunc bonis tuis, & vtilitatem propriam, quam respectu publico contempsisti, recipe duplicatam. Hæc est enim vitæ gloriosa commoditas, dominos esse testes, ciues habere laudantes. His igitur tot amplissimis laudibus incitati, Patritiatus tibi apicem iusta remuneratione conferimus: vt quod aliis est præmium, tibi sit retributio meritorum. Macte summe vir felicitate laudabili, qui ad hanc vocem dominantis animos impulisti: vt bonorum tuorum potius fateamur esse, quod dedimus. Sint hæc diuino perpetrata auspicio: vt cùm hæc pro remuneratione tribuimus, meliora interim tuis meritis exigamur. *Patritiatus dignitas.*

SENATVI. VRBIS. ROMÆ. THEODERICVS. REX IV.

De eadem re.

OPTAMVS quidem, Patres Conscripti, coronam vestram diuersorum fascium flore depingi. Optamus, vt libertatis genius gratam videat turbam Senatus. Conuentus siquidem talium est dignitas Imperantium: & quicquid in vobis festiua gratulatione conspicitur, nostris verè laudibus applicatur. Illud tamen maxime desiderâter appetimus, vt collegium vestrum ornent lumina dignitatum: quando decenter augmenta patriæ reddunt, qui aulica potestate creuerunt. Hos viros nostra perscrutatur intentio: iis morum thesauris gaudemus inuentis: in quibus velut figuratis honorum vultibus, clementia vestræ serenitatis exprimitur. Hinc est, quod Cassiodoro illustri & magnifico viro, præcipua in Repub. claritate notissimo, Patritiatus dedimus pro remuneratione suggestum: vt per honorem magni nominis declarentur merita seruientis. qui non fragili felicitate prouectus, Fortunæ ludo ad apicem fascium repentinis successibus euolauit: sed, vt crescere virtutes solent, ad fastigium præconij conscendit † gradibus dignitatum. Primus enim, vt scitis, administrationis introitus Comitiuæ Priuatarum mole fundatus est. vbi non tyrociniorum infirmitate titubans, nouitatis vitio vel innocenter errauit: sed abstinentiæ firmato vestigio, imitando vixit exemplo. Qui mox deinde Sacrarum largitionum honore suscepto, creuit tantum conuersationis laude, quantum profecerat dignitate. Quid prouinciis redditam disciplinam? quid diuerso generi hominum momenta iustitiæ infusa, referamus? Vixit enim tanta continentia, vt æquitatem & in-

Rom. Senatus dignitas.

Cassiodori honores.

† gradus.

Integritas.

ſtrueret monitis, & doceret exemplis. Facilis enim recti perſuaſor eſt innocens iudex: ſub cuius prædicabili conuerſatione pudet mores probabiles non habere. Quis enim vereatur ſcelus, cuius in ſuggeſtu gremij complicem videt? Incaſſum perſonam fictæ ſeueritatis inducit, cùm auarus pecuniæ ambitum diſſuadet, cùm legibus † parendum cenſet iniuſtus. Non habet diſtributionis gremium, cui auctoritatem libera conſcientia non miniſtrat. Quoniam exceſſus tunc ſunt in formidine, cùm creduntur iudicibus diſplicere. His itaque ſub præcedenti Rege gymnaſiis exercitatus, emeritis laudibus ad palatia noſtra peruenit. Meminiſtis enim, & adhuc vobis recentium rerum memoria miniſtratur, qua moderatione Prætoriano culmine locatus inſederit, & euectus in excelſum, inde magis deſpexerit vitia proſpectorum. Nullo quippe, vt pleriſque moris eſt, elatus fauore Fortunæ, in cothurnum ſe magnæ poteſtatis erexit, ſed æquitate cuncta moderatus, gratiam † noſtram in ſe non reddidit odioſam. Maiora ſibi de ſe fecit optari, dum intra modeſtiæ terminos magna cohibuit. Hic eſt enim probatæ conſcientiæ gratiſſimus fructus, vt quanuis ſumma potuerit adipiſci, iudicetur tamen ab hominibus plus mereri. Iunxit bene cum vniuerſorum gaudiis noſtra compendia, ærario munificus, & iuſte ſoluentibus gratioſus. Senſit tunc Reſpublica ex illo cœtu Romuleo innocentiæ virum. Qui licet ſe moderando glorioſum fecerit, hoc tamen maius contulit, quod bonæ actionis exemplum ſequentibus dereliquit. Pudet enim eum peccare, qui laudatis viris videtur potuiſſe ſuccedere. Fuit itaque, vt ſcitis, militibus verendus, prouincialibus mitis, dandi auidus, accipiendi faſtidioſus, deteſtator criminis, amator æquitatis. Quid-nam fuit illi difficile cuſtodire, qui ſe à rebus alienis decreuerat abſtinere? Eſt enim indigni animi ſignum, famæ diligere commodum, & luera potius odiſſe cauſarum. Verùm hæc in illo iure mirentur, qui patris atque aui mores nobiliſſimos neſcierunt. Caſſiodoros ſiquidem præcedentes fama concelebrat. Quod vocabulum & ſi per alios videatur currere, proprium tamen eius conſtat eſſe familiæ. Antiqua proles, laudata proſapies, cum togatis clari, inter viros fortes eximij. Quando & valetudine membrorum, & corporis proceritate, floruerunt. Pater enim candidati ſub Valentiniano principe geſſit Tribuni, & Notarij laudabiliter dignitatem. Honor, qui tunc dabatur egregiis: dum ad imperiale ſecretum tales conſtet eligi, in quibus reprehenſionis vitium ne-

† pereundum perdendum cenſet.

† in ſe r. gratioſũ.

Caſſiodorcrũ familia.

Pater.

queat inueniri. Sed vt ſe pares animi ſolent ſemper † eligere, patritio † Aetio pro iuuanda Repub. magna fuit caritate † ſociatus. Quem tunc Rerum Dominus propter ſapientiam ſui, & glorioſos in Repub. labores, in omni conſilij parte ſequebatur. Ad Attilam igitur armorum potentem cum ſupradicti filio Carpilione legationis eſt officio non irrite deſtinatus. Vidit intrepidus, quem timebat Imperium: facies illas terribiles & minaces, fretus auctoritate, deſpexit: nec dubitauit eius altercationibus obuiare, qui furore neſcio quo raptatus, Mundi dominatum videbatur expetere. Inuenit regem ſuperbum, ſed reliquit placatum: & calumnioſas eius altercationes tanta virtute deſtruxit, vt voluiſſet gratiam quærere, cui expediebat pacem cum regno ditiſſimo non habere. Erigebat conſtantia ſua partes timentes: nec imbelles ſunt crediti, qui Legatis talibus videbantur armati. Pacem rettulit deſperatam. Cuius legatio quid profecerit, datur intelligi, quæ tantum eſt gratanter excepta, quantum & videbatur optata. Mox honore illuſtratus, mox reddituum dona æquus arbiter offerebat. Sed ille potius natiua moderatione ditiſſimus, dignitatem ſuſpiciens ocioſam, in remunerationis locum expetiit amœniſſima Brutiorum. Negare illi non potuit optatam quietem, qui eum reddiderat ab immani hoſte ſecurum, triſtis ab obſequio ſuo reliquit, quem ſibi neceſſarium fuiſſe cognouit. Auus enim Caſſiodorus Illuſtratus honore cinctus, qui eius generi non poterat abnegari, à Vandalorum incurſione Siciliam Brutióſque armorum defenſione liberauit: vt merito primatum in illis prouinciis haberet, quas à tam ſæuo & repentino hoſte defendit. Debuit itaque virtutibus eius Reſpub. quod illas prouincias tam vicinas Genſericus non inuaſit, quem poſtea truculentum Roma ſuſtinuit. Hi autem & in partibus Orientis parentum laude viguerunt. Heliodorus enim, qui in illa Rep. nobis videntibus præfecturam bis nouenis annis geſſit eximie, eorum conſanguinitati probatur adiungi. Genus in vtroque Orbe prę clarum, quo gemino Senatui decenter aptatum, tanquam duobus luminibus oculatum, puriſſima claritate radiauit. Quo enim ſe aliqua vis nobilitas vltra diſtendit, quam hæc, quæ in vtroque Orbe clara eſſe promeruit? Vixit & ipſe in prouincia honore Iudicis, & ſecuritate priuati, cunctis vel nobilitate potior, omnium ad ſe animos attrahebat: vt qui libertatis iure non poterant ſubdi, viderentur magis continuis beneficiis ſuauiter obligari. Tanta quinetiam patrimonij

† facta diligere.
† à Decio.
† deuinctus.
Legati dotes & conſtantia.
Auus.
Genſericus.

sæpes. sui vbertate gloriatus est, vt inter reliqua bona equinis gregibus Principes vinceret, & donando sæpius inuidiam nominis non haberet. Hinc est, quod candidatus noster Gothorum semper armat exercitus, & bono instituto melior, quod à parentibus accepit, hereditaria † largitate custodit. Quæ ideo per ordinem vestra † dignatio percurrit, vt vnusquisque intelligat, & parentum suorum apud nos laudes posse reparare, qui viuere præclaris elegerit institutis. Et ideo Patres Conscripti, quia vobis est commodus honor bonorum, & iudicium vester comitatur assensus, prospero auspicio suscipiatur eius prouectus, qui sibi fecit gratiam patere cunctorum. Est enim potius vicissitudo, quam præmium: vt qui vos probabili actione coluerunt, reciproco fauore gratulentur.

† lege.
† oratio.

FLORIANO V. S. THEODE. REX. V.

De Mazeni fundo vt stetur rei iudicatæ.

Iudicatæ rei standū. IN immensum trahi non decet finita litigia. Quæ enim dabitur discordantibus pax, si nec legitimis sententiis acquiescitur? Vnus enim inter procellas humanas portus instructus est. quem si homines feruida voluntate prætereunt, in vndosis iurgiis semper errabunt. Et ideo spectabilitati tuæ præsentibus affamur oraculis, quatenus si ita res se habet, vt à præsentibus † supplicatur, & in Comitis Annæ iudicio Mazenis fundi controuersia statutis legitimis est decisa, nec aliqua probatur appellatione suspensa, quæ sunt decreta, seruētur. Quia sicut nolumus oppressis negare iudiciū, ita irrationabilibus querelis non præbemus assensum. Cogi enim debet vt sit quietus, qui suo vitio renuit esse pacificus. Nam & medendi peritus inuitū frequenter saluat ægrotum: dum volūtas recta in grauibus passionibus nō est, sed potius illud appetitur, quod à salutis Iudice grauare posse sentitur.

† suspicatur.

Inuito reddita valetudo.

AGAPITO. † PRÆFECTO. VRBIS.

THEODERICVS, REX VI.

Vt mittat sibi ab vrbe peritos marmorarios, quibus construendæ Herculis Basilicæ Rhauennæ vtatur.

† viro illustri Pōtifici.

DECET principem curare, quæ ad Rempublicam spectat augendam: & verè dignum est, Regem ædificiis palatia decorare. Absit enim, vt ornatui cedamus Veterum, qui impares non sumus beatitudine sæculorum. Quapropter in.

in Rauennate vrbe Basilicæ Herculis amplum opus aggressi, cuius nomini Antiquitas congrue tribuit quicquid in aula prædicabili admiratione fundauit, magnitudini tuæ studiosissime delegamus: vt secundum † Breue subter annexum, de vrbe nobis marmorarios peritissimos destinetis, qui eximie diuisa coniungant, & venis colludentibus illigata naturalem faciem laudabiliter † metiantur. de arte veniat, quod vincat Naturam. discolora crusta marmorum gratissima picturarum varietate texantur. Quia illud est semper in pretium, quod ad decorem fuerit à subtilitate exquisitum. His sumptus subuectionésque præstabis: ne quenquam nostrum grauet imperium, quod ad vtilitatem volumus respicere singulorum.

† breuē.

† mētiantur.

FELICI. v.c. THEODERICVS.

REX VII.

Ne ratum sit quod emit à prodigo, & pupillo affine suo; neque quod cum eo diuisit.

VENANTII tutoris Plutiani aditione cognouimus, in ea te qua non decuerat actione versatum: vt eum quem sumptu proprio iuuare debueras, dispendio proprietatis affligeres. Affinitatem quippe tuam solatia debuerant impensa testari. Quale ergo videtur sanguine coniunctis, quod criminosum probaretur extraneis? Atque ideo præsenti iussione censemus, vt quicquid à Neotherio fratre Plutiani malæ fidei possessore prodiga voluntate lasciuo, te non tam comparasse, quam surripuisse cognoscis, incomparanda militi nostro sine aliqua dilatione restituas: ne nos huiusmodi factum cogas legibus vindicare, qui nunc videmur omnia mansuetudine temperasse. Perire enim pupillo non patimur, quæ parentibus sub nostra laude dederamus. Grauissimum est enim per calumniam subtrahi, quod collatum est munificentia principali. Reliqua verò, quæ te pro iugalis tuæ asseris portione contempto iustitiæ tramite diuisisse, si tamē appellanda diuisio est, quam sub vnius celebratam constat arbitrio, ad nostrum Comitatum festines occurrere: vt inter vos, quæ iustitiæ cōueniuntur, ordinemus. Iniquum est enim, vt de vna substantia, quibus competit æqua successio, alij abundanter affluant, alij paupertatis incommodis ingemiscant.

Rescissa rei pupillaris emptio.

Diuisio inæqualis.

De eadem re. Vt qui à prodigo abstulit, aut restituere cogatur aut ad Regis comitatum venire.

Fauor pro laborantibus.

CORDI nobis est, cunctos in commune protegere, sed eos maximè quos sibi nouimus defuisse. Sic enim æquitatis libra seruabitur si auxilium largiamur impariibus, & metum nostri pro paruulis, insolentibus opponamus. Fortuna minor principem quærit. quia in vituperationem nostram corruunt, quibus se publica vota subducunt. Venantij itaque tutoris Plutiani lachrymabili suggestione comperimus, Neotherium fratrem suum, affectum germanitatis oblitum bona paruuli hostili furore laceraſſe. Quod nos pro rerum suarum acerbitate commouit: ne largitas nostra, quam velut titulum volumus stare pietatis, vsurpata præsumptionibus videatur illicitis. Et quia dubium non est, in repetitione minoris maximè submoueri dispendia tarditatis. ideóque deuotio tua, nostra iussione firmata, si nihil est, quod rationabiliter à pulsato possit opponi, postulatas res prædicto tutori facias sine dilatione restitui. Aut si quid est, quod pro suis partibus intentio retentatoris obiiciat, legali † positione præcedente, ad nostrum venire deproperet Comitatum: vt allegationibus cognitis, pro consuetudine nostræ iudicemus æquitatis.

† prece spósione.

RVSTRVGIO. EVSTORGIO. † VIRO. VENERABILI. MEDIOLANENSI EPISCOPO. THEODE. REX IX.

Committit ei causam contra clericos Augustani Episcopi calumniatores.

Episcopus Augustanæ ciuitatis falso accusatus absoluitur.

TVTA est conditio subiectorum, vbi viuitur sub æquitate regnantium: nec dubio decet rumore trahi, à quo debent non mutanda cõstitui. Fidem siquidem rerum à ratione colligimus: quæ nunquam desiderantibus absconditur, si suis vestigiis perquiratur. Atque ideo quod beatitudini vestræ gratissimum esse confidimus, præsenti tenore declaramus, Augustanæ ciuitatis Episcopum, proditionis patriæ falsis criminationibus accusatum. Qui à nobis honori pristino restitutus, ius habeat episcopatus omne quod habuit. Nihil enim in tali honore temeraria cogitatione præsumendum est: vbi si proposito creditur, etiam tacitus ab excessibus excusatur. Manifesta proinde crimina in talibus vix

capiunt fidem. Quicquid autem ex inuidia dicitur, veritas non putatur. Volumus enim impugnatores eius legitima pœna percellere. sed quoniam & ipsi clericatus nomine fungebantur, ad sanctitatis vestræ iudicium cuncta transmittimus ordinanda, cuius est & æquitatem moribus talibus imponere, quam nouimus traditionem Ecclesiasticam custodire.

Clerici ad Episcopum remittuntur.

BOETIO. VI. ATQVE. PATRITIO.

THEODE. REX X.

Vt equitum & peditum solennia emolumenta integro pondere præstentur & numero. Atque sic de laudibus Arithmeticæ multa.

ICET vniuersis populis generalis sit impendenda iustitia, quæ sic nominis sui obtinet dignitatem, si æquabili moderatione per potiores currat & humiles: confidentius tamē illam expetunt, qui à palatij militia non recedūt. Ociosa enim grauitate præstatur aliquid munificentia principali. cōsuetudo autem quodam debito redditur fideliter obsequenti. Domestici patres equitum & peditum, qui nostræ aulæ videntur iugiter excubare (quod ex magnis fieri doloribus solet) vt adunati nobis supplicatione conquesti sunt, ab illo Arcario præfectorum, pro emolumentis solemnibus, nec integri ponderis Solidos percipere, & in numero grauia se dispendia sustinere. Quapropter prudentia vestra lectionibus erudita dogmaticis, scelestam falsitatem à consortio veritatis eiiciat. ne cui sit appetibile, aliquid de illa integritate subducere. Hæc enim quæ appellatur Arithmetica, inter ambigua Mundi certissima ratione consistit. quam cum cœlestibus æqualiter nouimus. euidens ordo, pulchra dispositio, cognitio simplex, immobilis scientia: quæ & superna continet, & terrena custodit. Quid est enim, quod aut mensuram non habeat, aut pōdus excedat? Omnia complectitur, cuncta moderatur, & vniuersa hinc pulchritudinem capiunt, quia sub modio ipsius esse noscuntur. Iuuat inspicere, quēadmodum denarius numerus, more Cœli, & in seipsum reuoluitur, & nunquam deficiens inuenitur. crescit noua conditione, per se redeundo, addita sibi semper ipsa calculatio: vt cùm denarius non videatur excedi, ex modicis præualet maiora complecti. Hoc sæpe repetitum inflexis manualibus digitis, & erectis, redditur semper extensum. & quanto ad principium suum supputatio redditur, tanto amplius indubitanter augetur. Quantitate numerabili, arena

Arcarius præfectorū.

Arithmetica.

Denarius numerus.

maris,guttæ pluuiarum,ſtellæ lucidæ concluduntur. Auctori quippe ſuo omnis creatura ſub numero eſt. & quicquid ad exiſtentiam peruenit,à tali non poteſt conditione dimoueri. Et quoniam delectat nos ſecretiora huius diſciplinæ cum ſcientibus loqui, pecuniæ ipſæ quamuis vſu celeberrimo vtiles eſſe videantur, animaduertẽdum eſt,quanta tamẽ à veteribus ratione collectæ ſunt. Sex millia *Solidus.* Denariorum Solidum eſſe voluerunt. ſcilicet vt radiantis metalli formata rotunditas ætatem Mundi,quaſi Sol aureus,conuenienter *Senarius numerus.* includeret. Senarium verò, quem non immerito perfectum docta Antiquitas definiuit,vnciæ qui menſuræ,primus gradus eſt,appel- *Vncia.* latione ſignauit. quam duodecies ſimilitudine menſium computatam,in libræ plenitudine ad anni curricula collegerunt. O inuenta prudentium,ô prouiſa Maiorum! exquiſita res eſt, quæ & vſui humano neceſſaria diſtingueret, & tot arcana naturæ ſignaliter con- *Libra.* tineret. Merito ergo dicitur libra, quæ tanta rerum eſt conſideratione trutinata. Talia igitur ſecreta violare,ſic certiſſima velle confundere,nonne veritatis ipſius videtur eſſe crudelis,ac fœda laceratio? Exerceantur negociatores in mercibus: emantur latè, quæ ven- *Pondus & meſura.* dantur anguſtius: conſtet populis pondus, ac menſura probabilis: quia cuncta turbantur,ſi integritas cum fraudibus miſceatur. Mutilari certè non debet, quod laborantibus datur: ſed à quo fidelis actus exigitur,compenſatio imminuta præſtetur. Da certè ſolidũ, & aufer inde ſi præuales: Trade libram,& aliquid inde,ſi potes,imminue. Cuncta iſta nominibus ipſis conſtat eſſe prouiſum, aut integra tribuis,aut non ipſa quæ dicuntur exoluis. Non poteſtis omnino,non poteſtis,nomina integritatum dare,& ſceleſtas imminu- *Arcæ arbiter.* tiones efficere. Prouidete itaque,vt & arbiter arcæ habeat iuſtas cõſuetudines ſuas, & quod benemeritis impendimus, incorrupto munere conſequantur.

SERVATO. DVCI. RETIARVM.

THEODE. REX XI.

Vt mancipia huic qui ſupplicat irrationabiliter ablata reſtitui faciat.

DEcet te honorem,quem geris nomine,moribus exhibere: vt per prouinciam,cui præſides,nullam fieri violentiã patiaris: ſed totum cogatur ad iuſtum, vnde noſtrum floret imperium. Quapropter Maniarij ſupplicatione com- *Militum mores.* moti,præſentibus te affamur oraculis: vt ſi re vera mancipia eius

Breones irrationabiliter cognoueris abſtuliſſe, qui militaribus officiis aſſueti, ciuilitatem premere dicuntur armati, & ob hoc iuſtitiæ
» parere deſpiciunt, quoniam ad bella Martia ſemper intendũt, dum
» neſcio quo pacto aſſiduè dimicantibus, difficile eſt morum cuſtodire menſuram: quapropter omni proteruia remota, quæ de præſumptione poteſt virtutis aſſumi, poſtulata facies ſine intermiſſione reſtitui. Ne per dilationis incommoda, eorum videatur ſupplex odiſſe victoriam.

EVGENIO. VI. MAGISTRO. OFFICIORVM.

THEODERICVS. REX XII.

Poſt quæſturam laudabiliter adminiſtratam confert ei Magiſteriæ officiorum dignitatis infulas.

POMPA meritorum eſt regale iudicium: quia neſcimus iſta, niſi dignis impendere. Et quanquam poteſtati noſtrę, deo fauente, ſubiaceat omne, quod volumus, voluntatem tamen noſtram de ratione metimur: vt illud magis æſtimemur elegiſſe, quod cunctos dignũ eſt approbare. Hinc eſt, quod te literati dogmatis ſtudia laudabiliter exequentem, pridẽ ad quæſturæ culmen elegimus, vt honeſti laboris tui fieret præmium dignitas literarum. Quid enim aduocationis officio, ſi per eum impendatur, ornatius? quod peregrinum negocium ad ſuas moleſtias trahit, vt laboribus ſubueniat alienis. In hoc campo exercitatus curſus meritorum, ad palmam noſtri iudicij peruenisti. Nec tamen benignitas noſtra vna remuneratione cõtenta, honorem geminat, augmenta procurat, & eo ſtudio dona reparat, quaſi debeat omne quod præſtat. Sume igitur Magiſteriæ infulas dignitatis, vſurus omnibus priuilegiis, quæ tuos habuiſſe cõſtiterit deceſſores. Atque ideo tanto iudicio lætare ſuſcepto, qui pro labore honoris tui, honorem alterum accipere meruiſti. Quid enim de priore ſenſerimus præmio, ſecundæ dignitatis declaramus augmẽto. Nati ſunt faſces ex faſcibus, & naturam retinentes fœtus arborei pullularũt iterum decenter abſciſi. Verùm te hæc remuneratio ſatietate non expleat, nec det laboribus tuis ferias, noſtri laus inuenta iudicij: deſiderabilior quinimo ſit honeſtas cùm peruenit ad præmium: & tunc fiat gratius labores anxios fuiſſe perpeſſum, cùm te fructum eorum intelligis inueniſſe. Honores ergo, quos ſumis ex chartis, redde de meritis. Noſti enim bene, quo nobis ſtudio placeatur, qui ab ipſius

Litterarum dignitas.

Aduocationis officiũ.

Magiſteria dignitas.

consilij penetralibus venis. Meministi, quoties apud nos laudati sint innocens, quoties bonis actibus reddidimus vicem; ore tuo iudicia nostra loquebamur. Exemplis talibus incitare. Esto innocentiæ templum, temperantiæ sacrarium, ara iustitiæ. Absit à iudiciariis mentibus aliquid profanum. Pio principi sub quodam sacerdotio seruiatur.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEODE. REX XIII.

De eadem re.

DIGNITAS P.C. dum ad incognitũ venit, donum est: cùm ad expertum, compensatio meritorum: quorum alter debitor iudicij, alter obnoxius est fauori. Hos enim æstimatione subuehimus, alios gratia promouemus, & ad omnes indulgentiæ vias nostra se relaxat humanitas. Sed amoris vestri intuitu commonemur, quoties in vestrum cœtum deducitur, qui de glorioſis virtutibus æstimatur. Quicquid enim Humani generis floris est, habere curiam decet: & sicut arx decus est vrbium, ita illa ornamentum est ordinum cæterorum. Atque ideo Eugenitem illustrẽ virum literati dogmatis opinione fulgentem, magisterij honore subueximus: vt gereret nomine, quàm possidebat meritis dignitatem. Quis enim tot eius officioſos labores ignoret? quos non vilitate mentis exercuit, sed patrocinij honore seruauit. Dedimus itaque personam tantis honoribus parem, vt alterutro decore fulgentes, mutua se gratia qualitatis ornarent. Hic est, qui nostro pridem lateri veridicus quæstor adhæsit, quem liuoris nebula nulla fuscauit, nec maleuolentiæ studio nocendi artes fellitis sensibus exquisiuit: syncero pectoris arcano puritati nostræ paruit, & ad pietatem iussionum innocentiam suam præbuit. Animus enim doloſus non arbitrium sequitur imperantis, sed suas potiùs explicat voluntates. Habetis euidens nostrum in hac parte iudicium, vt post illius apicis culmen, ad alteram conscenderet dignitatẽ: nec passi sumus ocioſum, quem merita non sinebant esse priuatum: sereni Solis consuetudinibus æstimandus: qui licet susceptum diem peragat, alterum tamen eadem gratia claritas illuminat: Hunc ergo P.C. tot meritis absolutè relucentem, fauor vester excipiat. Debetis enim bene gerentibus: vt eos laudis vestræ comitetur assensus. Nam si equorum cursus hominum clamoribus incitatur, & sonantium manibus agi-

Magisterii.

Quæstor.

tur,vt à mutis animalibus velocitas appetatur, quantum inde homines ſtimulari poſſe credimus, quos ad laudis auiditatem natos ſingulariter inuenimus?

FAVSTO. PRÆP. THEODERICVS.

REX XIV.

Tertiarum præſtationes in tributariam ſummam imputari mandat.

LIBENTER omnibus modis præbemus aſſenſum, quoties vox eſt iuſta poſcentium: quia nec decet eſſe difficilè beneficium, quod largitate non patitur detrimentum. Et ideo præcelſa magnificentia tua, quod à Chathalienſibus inferebatur genus Tertiarum, faciat annis ſingulis in tributaria ſumma perſolui: nec poſt ſuper hac parte patiantur ſupplices aliquam quæſtionem: Quid enim intereſt,quo nomine poſſeſſor inferat, dūmodo ſine imminutione quod debetur exoluat? Ita & illis ſuſpectum Tertiarum nomen auferimus, & à noſtra māſuetudine importunitates competentium ſubmouemus. *Tertiæ in pecuniam trib. conuerſæ.*

FESTO. VI. ATQVE. PATRITIO.

THEODE. REX XV.

Mandat ei tuitionēm domus Angeli Patritij in Africam proficiſcentis.

GRATVM nobis eſt, quoties de magnitudinis tuæ meritis æſtimatio talis procedit,vt & infirmorū auxilium, & abſentium credaris eſſe tuitio. Nā ideo & Senator prior eſſe meruiſti, vt te ſequentibus pro iuſtitiæ contemplatione præſtares. Vnde fit, vt bona nobis de te creſcat opinio, glorioſæ actionis exemplo. Nulli enim propria res à diſcedente committitur,niſi de cuius bene cōſcientia iudicatur. Idcirco præſenti iuſſione decernimus,vt domus patritij Agnelli ad Africam diſcendentis, qui regnum petens alterius,noſtris eſt vtilitatibus ſeruiturus,ſaluis legibus tua tuitione valletur:ne violētos cuiuſquam impetus ſubtracta domini defenſione patiatur. Peruiæ ſunt enim ſemper iniuriis facultates abſentium, & quodammodo videtur occaſio homines in delictum trahere, quæ non poteſt animum peruadentis de reſultatione terrere. Ideóque celſitudo veſtra, quàm votum pium eſt habere vicinam gentis,erigat humiles, eripiat opprimendos:&, quod poteſtatibus rarum eſt, proficiat cunctis, qui vniuerſis celſior inueniris. *Abſentiū facultates iniuriis obnoxiæ.*

IVLIANO. COMITI. PATRIMONII.

THEODE. REX XVI.

De remittenda conductoribus Apulis præstatione damna passa.

Reliquorũ condonatio.

PLVRA amplius nostris vtilitatibus applicamus, quod misericordi humanitate concedimus. Regnantis enim facultas tunc fit ditior, cùm remittit: & acquirit nobiles thesauros famæ, neglecta vilitate pecuniæ. Hinc est, quod consuetudinis nostræ humanitate commoniti, opem fessis, manum porrigimus oneratis: vt pietatis nostræ remedio surgant, qui fortunæ suæ acerbitate corruerant. Dudum siquidem conductores Apuli deplorata nobis aditione conquesti sunt, frumenta sibi inimicorũ surreptionibus concremata: postulantes ne cogantur ad integram præstationem, quibus commertiorum sunt commoda diminuta. Quod nos pro ingenita humanitate considerandum esse iudicamus: vt quorũ non possumus accusare desidiam, releuandam potius æstimemus fortunam in hac parte esse. Inde enim constitutas pensiones inferri volumus, vnde constat subiectos cõmoda consecutos. Et ideo hanc causam sublimitatem tuã iubemus diligenter inquirere: vt quantũ eos minus vendidisse constiterit, de reliquis primæ indictionis habita moderatione detrahatis: ita tamen vt nulla fraus nostris beneficiis inferatur. Ne aliqua negligẽtia reddaris obnoxius, qui semper nobis prouida intentione placuisti. Quia sicut nos tangunt supplicum damna, ita nobis eorum fructuosa debent esse compendia.

VNIVERSIS. GOTHIS. ET. ROMANIS.

DERTONAE. CONSISTENTIBVS. THEODE. REX XVII.

Vt communiant castrum iuxta eos positum: tectáque & fabricas in eo sibi ædificent.

Muniendi castri tempus.

PVBLICAE vtilitatis ratione commoniti (quæ nos cura semper libenter onerauit) Castrum iuxta vos positum, præcipimus communiri. Quia res præliorum bene disponitur, quoties in pace tractatur. Munitio quippè tunc efficitur prævalida, si diutina fuerit excogitatione roborata. Omnia subita probantur incauta: & malè constructio loci tũc quæritur, quando iam pericula formidantur. Adde, quod animus ipsius non potest esse in audaciam pronus, qui diuersa fuerit cura solicitus.

Hanc

Hanc merito Expeditionem nominauere Maiores: quia mens deuota præliis, non debet aliis cogitationibus occupari. Quapropter amplectenda res est, quæ generalitatis consideratione præcipitur: nec moram fas est incurrere iussionem, quæ deuotos maximè noscitur adiuuare. Et ideo præsenti auctoritate decernimus, vt domos nobis in prædicto castello alacriter construatis, reddentes animo nostro vicissitudinem rerum: vt sicut nos vestris vtilitatibus profutura censemus, ita tempora nostra ornare vos pulcherrimis fabricis sentiamus. Tunc enim accidit, vt & sumptus cõpetentes nostris iam penatibus congregare velitis, & habitatio vobis non sit ingrata, quàm propria potest commendare constructio. Quale est rogo in laboribus propriis esse, cùm durissimas mansiones hostis cogitur sustinere? Ille imbribus pateat, vos tecta defendant. illum inedia consumat, vos copia prouisa reficiat. Sic vobis tutissimè cõstitutis, hostis vester antè euentum certaminis fata patietur perditoris. Constat enim tempore necessitatis illum probari fortissimũ virum, qui se per multa non distrahit. Nam quis eum prouidẽtiam habuisse putet, si tunc cœperit fabricis operam dare, aut penum condere, cùm oporteat bella tractare?

Expeditio.

Occurrendũ periculo.

DOMITIANO. ET. VVILIÆ.

THEODE. REX XVIII.

Responsum ad duas ipsorum, qui iudices erant, consultationes.

OPORTET vos colere & obseruare iustitiam, qui æquitatẽ populo dicere suscepistis: quando non licet delinquere, qui alios creditur sub æquitatis regula cõtinere: ne fiat exemplum prauum, qui electus ad laudabile cognoscitur institutum. Et ideò ad interrogationem vestram curauimus præbere responsum: ne per dubitationem possitis errare, nisi (quod absit) velitis excedere. Si Romani prædium (ex quo Deo propitio, Sonti fluenta transmisimus, vbi primum Italiæ nos suscepit imperium) sine delegatoris cuiusquam petitione, præsumptor barbarus occupauit, eũ priori domino submota dilatione restituat. Quod si ante designatum tempus rem videtur ingressus, † aduersus quàm præscriptio probatur obuiare tricennij, petitionem iubemus quiescere pulsatoris. Illa enim reduci in medium volumus, quæ nostris temporibus præsumpta damnamus. Quia locus calumniandi non relinquitur, cum longi temporis obscuritas præteritur. De percussore tantum-

Alieni prædij occupati restitutio.

† quoniã præsc.

Præscriptio triginta annorum.

Fratris percussor relegatur.

modo non etiam peremptore fratris, quanquam omnium communi lege dãnetur, solúmque sit parricidium, quòd totius tragœdiam reatus exuperet: tamen humanitas nostra, quæ sibi & in sceleratis locum pietatis inquirit, præsenti auctoritate definit, vt huiusmodi portenta prouinciæ finibus abigantur. Nam quibus fuit exosa societas parentum, ciuium non merentur habere consortium: ne puri corporis iucunda serenitas, nebulosis maculis polluatur.

SATVRNINO. ET. VERBVSIO. VV. SS.

THEODE. REX XIX.

Vt Gothi cum Adrianis tributa æqualiter conferre cõgantur.

Modus in rebus Fisci.

Tenues.

FIsci volumus legale custodiri compendium: quia nostra clementia rebus propriis videtur esse contenta. Et sicut nullum grauare cupimus, ita debita nobis perdere non debemus. Indigentiam iustè fugimus, quæ suadet excessus: dum pernitiosa res est, in imperante tenuitas. Modus vbique laudandus est. Nam cur aut vituperabilis negligentia in propriis defluat, aut aliena cupiditas turpis abradat? Et ideò vobis præsenti iussione præcipimus, vt Adrianæ ciuitatis curialium insinuatione susceptа, quicunque Gothorum Fiscum detrectat implere, eum ad æquitatem reddibitionis arctetis. Ne tenuis de proprio cogatur exoluere, quod constat idoneos indebitè detinere. Hac scilicet ratione seruata; vt siquis cõtumaciæ vitio maluerit nostra iussa tardare, cùm multa reddat, quæ debuit etiam non cõpulsus offerre: quatenus proteruo spiritu indecenter erecta, impunita iustis sæculis non relinquatur audacia.

ALBINO. ET. ALBINO. VV. II. ATQ.

PATRITIIS THEODE. REX XX.

Vt patrocinium partis Prasini assumant.

LIcet inter glorioſas Reipub. curas, & regalium ſolicitudinum ſalutiferos fructus, pars minima videatur, principẽ de Spectaculis loqui: tamen pro amore Reipub. Romanæ non pigebit, has quoque cogitationes intrare: quia vndecunque præstare possumus dignum nostris sensibus æstimamus: præsertim cùm beatitudo sit temporum lætitia populorum. Illud enim, propitiante Deo, labores nostros asserit, quod se ociosam generalitas

esse cognoscit. Partis itaque Prasini † insinuatione comperimus (quoniam hoc introductum est, vt populi de colore vocitentur) seditiones turbulentas à quibusdam sceleſtissimis incitari, & causam lætitiæ publicæ ad furoris certamina prorupisse. Quod † vtique gaudij decoram non potest habere qualitatem, si pacem non meruerit possidere communem. Et ideò dignum est clementiam nostram has quoque partes aspicere, † vt vbique possit morum probitas elucere. Non enim inania verborum popularium cogitamus, sed pernitiosæ semen seditionis excludimus. Quapropter illustris magnitudo vestra præsenti iussione commonita, patrocinium partis Prasini, quod glorioſæ recordationis pater noster impendit, dignanter assumat. Putari enim non debet iniuria, populos regere ac gubernare Romanos. Nam si honorum omnium causa pensetur, pro eorum vtilitate delecti sunt, qui honores glorioſissimos accipere meruerunt. † Conuocatis ergo spectatoribus de † Helladio & Theodoro, qui lætitiæ publicæ aptior fuerit æstimatus, populi confusione sublata constituatur à vobis Prasini Pantominus: quatenus sumptum quem pro spectaculo ciuitatis impendimus, electis contulisse videamur. Hanc partem musicæ disciplinæ mutam nominauere Maiores, scilicet quæ ore clauso manibus loquitur, & quibusdam gesticulationibus facit intelligi, quod vix narrante lingua, aut scripturæ textu, possit agnosci.

† insinuata petitione.

Factiones Prasinæ, Venetæ.

† vbique.

† Conuocatis ergo spect. Helladio & Thorondo.

† Laudio. *Pãtomim⁹. Musica muta.*

MAXIMIANO. VI. ET. ANDREÆ. V.S.
THEODE. REX XXI.

Vt fabricarum Romanæ vrbis rationes exquirant, & instructionem ad se mittant.

PROVOCANDI sumus affectuosis ciuium studiis ad augmenta ciuitatis, quia nemo potest diligere, quod habitatores intelligit non amare. Vnicuique patria sua carior est: dum supra omnia saluum fore quæritur, vbi ab ipsis cunabulis commoratur. Quapropter votis paribus inuitemur ad dona: quatenus quòd sponte tribuimus, duplicata gratia conferamus. Et ideò nulli graue sit, Romanis fabricis deputatæ pecuniæ reddere rationem, cùm pura conscientia desideret se probari: quando fructum laboris sui capit, dum ad nos prospera de se peruenire cognoscit. Quocirca præsenti decernimus iussione, Romanæ ciuitatis fabricas vos debere discutere, si labor operis concordat expensis, † vel apud

Charitas patriæ.

De ratiocinijs fabricar. & operarum publicarum.

† ſi apud aliquem.

aliquem conſtet reſidere pecuniam, quæ non ſit fabricis expenſa, deputatæ rei reddat erogandam. Quibus rationibus euidenter expreſſis, ad nos inſtructionem fideliſſimam deſtinate: vt iudicio noſtro reſpondere videamini, qui eſtis ad indaginem veritatis electi. Nullum enim de largitate noſtra fraudari velle credimus, quando in tali negocio & de propriis facultatibus eum impendere poſſe iudicamus. Aues ipſæ per aëra vagantes, proprios nidos amant. Erratiles feræ ad cubilia dumoſa feſtinant. Voluptuoſi piſces campos liquidos tranſeuntes, cauernas ſuas ſtudioſa indagatione perquirũt. Cunctáque animalia ibi ſe norunt refugere, vbi longiſſima cupiunt ætate conſtare. Quid iam de Roma debemus dicere, quàm fas eſt ab ipſis liberis plus amari?

Romæ amor.

MARCELLO. V.S. ADVOCATO. FISCI.

THEODERICVS. REX. XXII.

Conſtituit eum Aduocatum: & officij ſui admonet.

† quę, vel, quod.

SOLIDA laus eſt Regiæ largitatis, quoties conueniunt indulta iudiciis: nec ſibi audet caſus adſcribere, † qui bonæ diſpoſitionis librat examen. Quia vbi aptantur officia meritis, nil debetur incertis. Non enim de rudibus ſentẽtiam ferimus, ſed de probatiſſimis iudicamus. Poliſti ſiquidem ſtudij forenſi cote multifarie prædicatus ingenium: nutriſti facundiam exercitatione cauſarum: expertus es, quàm ſuaues Fides afferat fructus, vt etiam ipſa conciliet corda regnãtium. Hæc in te ſpeculator virtutum noſter ſenſus inſpexit. His apud nos ſuffragiis placere meruiſti, vt dignus exiſteres ad publicas cauſas, qui geſſiſti hactenus ſub integritate priuatas. Sume igitur Fiſci noſtri tuenda negocia, in vtendis officij tui priuilegiis deceſſorum exempla ſecuturus. Ita ergo per medium iuſtitiæ tramitem moderatus incede, vt nec calumnia innocentes graues, nec iuſtis petitionibus retentatores exoneres. Illa enim vera lucra iudicamus, quæ integritate ſuffragãte percipimus. Nõ ergo quoties ſuperes, ſed quemadmodum vincas inquiramus. Æquitatẽ nobis placiturus intende: nõ quæras de poteſtate noſtra, ſed potiùs de iure victorias. quãdo laudabili⁹ à parte Fiſci perditur, „ cũ iuſtitia non habetur. Nam ſi dominus vincat, oppreſſionis inuidia eſt. æquitas verò creditur, ſi ſupplicem ſuperare contingat. Non ergo paruo periculo cauſas dicimus: quando tunc fama noſtra proficit, cùm ſe commoditas iniuſta ſubducit. Quapropter „

Ne fiſco nimium ſtudeat.

fit interdum cauſa mala Fiſci, vt bonus princeps eſſe videatur. Maiori quippe compendio perdimus, quam ſi nobis indebite victoria ſuffragetur.

†CELIANO. ET. AGAPITO. VV. II. ET PATRITIIS. THEOD. REX XXIII.

† FELICIANO.

Delegat eis cauſas inter eos quos nominat cognoſcendas.

DECET quippe regalis apicis curam, generalitatis cuſtodire concordiam: quoniam ad laudem regnantis trahitur, ſi ab omnibus pax ametur. Quid eſt enim quod nos melius prædicet, quam quietus populus, concors ſenatus, totáque Reſpub. morum noſtrorum honeſtate veſtita? Hinc eſt, quod præſenti iuſſione decreuimus vt patritij atque magnifici viri, Feſtus atque Symmachus, contra illuſtrem & patritium Paulinum in iudicio veſtro, quas ſe habere dicunt, exerant actiones. Quibus pro legum ratione ſuſceptis, & ſi iuris ordo patitur definitis, tunc patritius Paulinus, quicquid aduerſum ſupra memoratos magnificos viros ſe habere cauſatur, pari ſorte depromat. Nec tardari volumus in eius quoque parte ſententiam, dum velimus omnia inter eos eſſe deciſa, nihílque aliud relinqui, niſi quod debetur affectui. Videte ergo tanti iudicij arbitros vos electos: videte expectationem noſtram, æquabilem flagitare iuſtitiam, † relaturi gratiæ vberrimum fructum, ſi præſens diſceptatio, quos dignos credidit, non impares probet eſſe. Debet enim de talibus viris eſſe cura præcipua, qui dare poſſunt minoribus euidenter exempla. Nam qui inter pares ſummos viros litem negligit † abolendam, hoc imitari reliquos ſine dubitatione permittit.

Iudices litigati.

† relaturam.

† vel. abſoluendã.

VNIVERSIS. GOTHIS. THEOD. REX XXIV.

Vt deſtinata die moueant ſe ad expeditionem in Gallias. & hortatur eos vt exemplo accipitrum iuniores ſuos incitare pergant.

INNOTESCENDA ſunt magis Gothis, quam ſuadenda certamina, quia bellicoſæ ſtirpi eſt gaudium comprobari. Laborem quippe non refugit, qui virtutis gloriam concupiſcit. Et ideo iuuante Deo, quo auctore omnia proſperantur, pro communi vtilitate exercitum ad Gallias conſtituimus deſtinare. Vt ſimul & vos prouectus occaſionem habere poſſitis, & nos quæ

Pugnaces Gothi.

præſtitimus meritis contuliſſe videamur. Latet enim ſub ocio laudabilis fortitudo: & dum ſe probandi non habet ſpatium, occulta eſt lux tota meritorum. Atque ideo per Naudium Saionem noſtrum admonendum curauimus, vt ad expeditionem, in Dei nomine, more ſolito, armis, equis, rebúſque omnibus neceſſariis ſufficienter inſtructi, octauo die Cal. Iuliarum, proxime veniente, modis omnibus, Deo fauente, moueatis: quatenus & parentum veſtrorum in vobis oſtendatis ineſſe virtutem, & noſtram peragatis feliciter iuſſionem. Producite iuuenes veſtros in Martiam diſciplinam. Sub vobis videant, quod poſteris referre contendant. Nam quòd in iuuentute non diſcitur, in matura ætate neſcitur. Accipitres ipſi, quorum victus ſemper ex præda eſt, fœtus ſuos nouitate marcentes, nidis perturbant, ne molle ocium conſueſcant: alis verberant immorantes: cogunt pullos teneros ad volatum, vt tales debeant exiſtere, de quibus poſſit pietas materna præſumere. Vos autem, quos & natura erigit, & amor opinionis exacuit, ſtudete tales filios relinquere, quales vos conſtat patres habuiſſe.

Indicitur expeditionis tempus.

Accipitres.

SABINIANO. V.S. THEODERICVS.

REX XXV.

Millia tegularum annuæ præſtationis exigat in conſeruationem ædificiorum Vrbis Rom.

NIL prodeſt initia rei ſolidare, ſi valebit præſumptio ordinata deſtruere. Illa ſunt enim robuſta, illa diuturna, quæ prudentia incipit, & cura cuſtodit. Atque ideo non † minor in conſeruandis rebus, quam in inueniendis adhibenda cautela eſt. Quia de initis prædicatio debetur inuento: de cuſtoditis autem acquiritur laudata perfectio. Dudum ſiquidem propter Romanæ mœnia ciuitatis, vbi ſtudium nobis ſemper impendere, infatigabilis ambitus erit, portum Lucini deputatis redditibus reparari iuſſio noſtra conſtituit: vt viginti quinque millia tegularum annua illatione præſtentur: ſimuletiam portubus iunctis, qui ad illa loca antiquitus pertinebãt, & nũc diuerſorum vſurpatione ſuggeruntur inuaſi. Cuncta ergo ad ſtatutam præſtationem facies ſine dilatione reuocari. Quia licet noſtra iuſſa pro ſua reuerentia in nullo violanda ſint, ea tamen cuſtodiri volumus maximè, quæ Vrbis faciem videntur ornare. Quis enim dubitet, fabricarum miracula hac prouiſione ſeruata: & pendenti ſaxo formatas cameras

Vrbis Rom. inſtauratio.

† maior.

Ornatus Vrbis.

tegularum tegmine cuſtoditas? Vt antiqui principes nobis meritò debeant ſuas laudes, quorum fabricis dedimus longiſſimam iuuentutem: vt priſtina nouitate reluceant, quæ iam fuerant vetuſtoſa ſenectute fuſcata.

FAVSTO. PRÆPOSITO. THEOD. REX XXVI.

Vt immunitas Eccleſiæ Reb. conceſſa teneat, ſed ad alias res non extendatur.

NEFAS eſt, apud eos fidem beneficij prioris imminui, quibus alia conuenit à noſtra ſæpius largitate præſtari. Sed ſicut quæ ſemel annuimus, reſcindi in perpetuum non merentur: ſic qui largitatem noſtram moderatis precibus impetrarunt, noſtrorum terminos præſtitorum immodica non debent præſumptione tranſcendere. Vnde quia religioſi ſtudij reuerentia commonemur, vt quæ dudum Eccleſiæ viri venerabilis Verſillæ antiſtitis præſtitimus, valere in perpetuũ cenſeamus: nũc quoque illuſtrem magnificentiam tuam duximus admonendam, quatenus ſuper indictorum onera titulorum, præfata Eccleſia in ea ſumma non ſentiat, quæ vſque, à magnifici viri Caſſiodori patritij, pura nobis fide & integritate comperti, temporibus eſt ſoluta. Ea verò, quæ à tempore beneficij ad Eccleſiam veſtram ab aliquibus eſt tranſlata poſſeſſio, commune cum vniuerſis poſſeſſoribus onus ſolutionis agnoſcat: & illius ſubiaceat functioni, cuius nacta eſt iura dominij. Alioqui grata nobis augmenta eius eſſe non poſſunt, qui fiſci damno proficiunt. Sufficiat poſſeſſori compendium penſionis. Tributa ſunt † purpuræ, non lacernæ. Lucrum cum inuidia periculum eſt. Quanto melius: omnia moderata gerere, quæ nullus audeat accuſare?

Princeps beneficij ſui in data immunitate Eccleſiæ modũ definit.

† Principis non militis.

SPECIOSO. THEOD. REX XXVII.

Vt apud iudices quos conſtituit inſtet vindicari iniuriam Praſinis, à Conſule & Patritio quodam adlatam.

SI exterarum gentium mores ſub lege moderamur, ſi iuri Romano ſeruit, quicquid ſociatur Italiæ: quanto magis decet ipſam ciuilitatis ſedem legum reuerentiam plus habere? vt per moderationis exemplum, luceat gratia dignitatum. Vbi enim quæratur modeſtus animus, ſi fœdent violenta patritios?

† prasinæ. *Prasina pars.* Populi itaque nobis partis † Prasini petitione suggeritur, dum ad nostrum disponerent Comitatum venire remedia consueta poscentes, se truculentas insidias, à patritio Theodorico, & Importuno viro illustri Consule pertulisse: ita vt vnus eorum defleatur extinctus. Quod nos, si ita est, pro facti sui acerbitate commouit, vt innoxiam plebem furor persequeretur armatus, quam fouere ciuicus debuisset affectus. Sed quia conditio minorum regnantis equabiliter implorat auxilium, supra memoratos illustres viros admoneri præsenti iussione censemus, vt ad Cæliani atque Agapiti illustrium virorum vel ad æque iudicium instructas destinare non differant, te instante, personas: † quatenus legibus examinata cognitio, eorum sententia terminetur. Sed ne forsitan magnificos viros loquacitas popularis offenderit, præsumptionis huius habenda discretio est. Teneatur ad culpam quisquis transeunti reuerentissimo senatori iniuriam proteruus inflixit, si male optauit, cum bene loqui debuit. Mores autem graues in Spectaculis quis requirat? Ad Circum nesciunt conuenire Catones. Quicquid illic gaudenti populo dicitur, iniuria non putatur. Locus est qui defendit excessum. Quorum garrulitas si patienter accipitur, ipsos quoque principes ornare monstratur. Respondeant nobis certè, qui talibus studiis occupantur: si tranquillos optant, aduersarios suos, certè volunt eos esse victores: quando ad iniurias tunc prosiliunt, cùm se superatos turpiter erubescunt. Vnde irasci volunt, quod sine dubio se optasse cognoscunt?

† quibus.

Lasciuia spectaculorum.

VNIVERSIS. GOTHIS. ET. ROMANIS

THEOD. REX XXVIII.

Vt qui in agris suis habent saxa vtilia, ad opus mœnium illa libenter concedant.

Reparatio vrbis. DIGNA est constructio ciuitatis, in qua se commendet cura regalis: quia laus est temporum reparatio vrbium vetustarum. In quibus & ornatus pacis acquiritur, & bellorum necessitas præcauetur. Ideóque præsenti iussione profutura sancimus: vt siquis cuiuslibet generis saxa, in agris suis iacentia, muris habuerit profutura, libens animo sine aliqua dilatione concedat. Qui tunc verius magis possidebit, cùm hoc ciuitatis suæ vtilitati indulserit. Quid enim gratius, quàm videre crescere publicum decus, vbi omnium vtilitas in generalitate concluditur? Et licet præ-

stentur

ſtentur vilia, ad auctores ſuos magna ſunt commoditate reditura. Datur enim plerunque, quòd maiori vtilitate recipitur. Et frequenter homo lucra ſua complectitur, cum neceſſario pro temporis qualitate largitur.

VNIVERSIS. LVCRISTANIS. SVPER. SONTIVM CONSTITVTIS. THEOD. REX XXIX.

De Curſu publico: Vt ne Veredi compendio itinerum prohibeantur.

NON dubium eſt, ad vtilitatem Reipub. curſus cuſtodiam pertinere: per quem noſtris ordinationibus celerrimus præſtatur effectus. Et ideo, velut neceſſariæ rei, maior adhibenda cautela eſt: vt † qui ad continuos curſus conſtituti ſunt, turpi macie non tabeſcant: ne ieiunia tenuitas laboribus præuenta ſuccumbat: & incipiat iter fieri moroſum, quod ad celeritatem conſtat eſſe inuentum. Quapropter deuotio veſtra, præſenti iuſſione commonita, terrarum ſpatia, quæ veredis antea licuerant mutationibus, ſuis à poſſeſſore vendicata reſtituat. Vt nec illis paruo ſpatio inducantur damna, & iſtis recuperata ſufficiant.

Curſus cuſtodia.

† equi.

Veredi.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ. THEOD. REX. XXX.

Vt Senatores tradant familiares ſuos puniendos, qui in cædib. ingenuorum verſati fuerint.

ANIMVM noſtrum, Patres Conſcripti, Reipub. curis calentem, & diuerſarum gentium conſilia perſcrutantem, pulſauit ſæpius querela populorum, orta quidem ex cauſis leuibus, ſed graues eructauit exceſſus. Deplorat enim pro Spectaculorum voluptate, ad diſcriminis ſe vltima peruenisſe: vt legum ratione calcata, deſperate perſequeretur innoxios ſeruilis furor armatus: & quòd illis humanitas noſtra lætitiæ cauſa præſtitit, in triſtitiam audacia plectenda conuertit. Quod nos clementiæ noſtræ ſolita prouiſione comprimimus: ne paulatim ſinendo, grauiorem vindicare cogamur offenſam. Benigni quippe principis eſt, non tam delicta velle punire, quàm tollere: ne aut acriter vindicando æſtimetur nimius, aut leuiter agendo, putetur improuidus. Atque ideo præſenti definitione ſancimus: vt ſi cuiuſpiam ſenatoris famulus, in ingenui cæde fuerit fortaſſe verſatus, cum tradat legibus impetitum: vt facti qualitate diſcuſſa, proferatur iure va-

litura ſententia. Si verò tanti facinoris reum fide mala dominus iudiciis præſentare diſtulerit, nouerit ſe decem librarum auri diſpendio vulnerandum, & noſtræ ingratitudinis, quòd multò grauius eſt, pericula ſubiturum. Sed vt honeſtatem omnium par libra componeret, & ciuilitatis gratia reductis moribus conueniret, ad populum quoque præcepta noſtra direximus: quæ vobis reſerari libenter amplectimur: vt alterutra iuſſione penſata, ſarciatur ciuibus ſciſſa concordia. Proinde nullum à Spectaculorum gaudio remouemus, ſed ſeditionis ſemina radicitus amputamus. Interſit igitur inter ſplendorem veſtrum, moréſque mediocres. refugite tales familiares, qui ſint iniuriarum miniſtri: qui honori veſtro nitantur adſcribere, quod delinquunt: & dum leuitates ſuas aſſerere cupiũt, veſtram reuerentiam implicare contendunt. Vos enim, quos ſemper grauitas decet, nolite truculenter inſequi inania verba populorum. Si quid eſt fortè quòd pœnam mereatur admiſſum, in Præfecti vrbis notitiam deferatur: vt culpa legibus, non per præſumptam coërceatur iniuriam. Quid enim diſcrepat à peccante, qui ſe per exceſſum nititur vindicare? Impœnitenda eſt vltio, quæ de legibus venit: & excellenter videtur de pulſato triumphaſſe, qui victor pronuntiatur à iudice. Inter ipſos quoque aduerſarios, vt ſcitis, non erant prius armata certamina: ſed pugnis ſe quamlibet feruida laceſſebat intentio. Vnde & pugna nomen accepit. Poſtea Belus ferreum gladium primus produxit: à quo & bellum placuit nominari. Conſilium atrox, crudele præſidium, ferina certatio. Nam & ſi datũ illi eſt prius inermem facilè vincere, tamen crimini applicandũ eſt, quòd inde poſteritas potuit interire. Non permittatis ergo à famulis veſtris fieri in ciuibus, quòd adhuc debet in hoſtibus accuſari.

Acclamatio vulgi ne gligenda principi.

Vltio legitima.

Pugna. Bellum.

POPVLO. ROMANO. THEOD. REX XXXI.

Vt à Præfecto vrbis puniantur plebæi, qui comitia Senatorib. in theatro fecerant.

Moderatio in ſpectaculis præcipitur.

SPECTACVLA voluptatum, lætitiam volumus eſſe populorum: nec erigere debet motus irarum, quod ad remiſſionem animi conſtat inuentum. Ideo enim tot expenſarum onus ſubimus, vt conuentus veſter non ſit ſeditionis ſtrepitus, ſed pacis ornatus. Mores peregrinos abiicite. Romana ſit vox plebis, quàm delectet audiri. Conuitia nec gaudium pariunt, nec de lætitia procreantur. Hoc fuit certè, quòd culpabatis in exteros. No-

lite modo vitia turbulenta contrahere, quæ videtis alios abieciſſe. Atque ideo edictali programmate definimus, vt ſi atroces iniurias in quempiam Senatorum vox iniuſta præſumpſerit, nouerit ſe à præfecto Vrbis legibus audiendum, vt pro facti qualitate diſcuſſa excipiat promulgatam iure ſententiam. Verùm vt omne ſemen diſcordiæ funditus amputetur, præfinitis locis pantomimos artes ſuas exercere præcipimus: quòd vos poterit inſtruere ad præfectum Vrbis data præceptio. Tantum eſt, vt animis compoſitis peragatis lætitiam ciuitatis. Nihil eſt enim, quòd ſtudioſius vos ſeruare cupimus, quàm virorum veterum diſciplinam: vt quòd ab antiquis laudabile ſemper habuiſtis, ſub nobis potius augeatis. Soletis enim aëra ipſa mellifluis implere clamoribus, & vno ſono dicere, quòd ipſas quoque belluas delectet audire: profertis voces organo dulciores: & ita ſub quadam armonia cytharæ concauum theatrum per vos reſonat, vt tonos poſſit quilibet credere, quàm clamores. Nunquid inter iſta rixæ decent, aut inflammata contentio? Abiicite furores lęti, iram gaudentes excludite. Taliter enim animi aliorum temperari poſſunt, cum veſtri fautores ſuauiter audiuntur.

Præfectus Vrbi.

Clamor theatri.

AGAPITO. VIRO. ILLVSTRI. PRÆF. VRB.

THEODE. REX XXXII.

Vt exæquatur quòd duabus proximis Epiſtolis decretum eſt, & Vt Holladius quidam de medio ſaltator ſine Vtriuſque partium ſtudio tam in circo quam in theatro introeat habiturus æqualitatem menſtrui cum cæteris partium Pantomimis.

EXIMIAE vrbis præſulem, pacis conuenit eſſe cuſtodem. Nam à quo melius moderatio debet ſperari, quem cui potuit Roma cõmitti? Illa enim mater omnium dignitatum viros ſibi gaudet præſidere virtutum. Et ideo honori tuo debes animos exæquare: vt quòd noſtris adeptus es beneficiis, tuis meritis inueniſſe credaris. Circunſpicere te decet, ne qua in Spectaculis ſeditionum cauſa naſcatur: quia tuum præconium eſt, populus quietus. Sit inſultandi conſuetudo moderata: vt nec libertati pereat honeſta licentia, nec deſit moribus diſciplina. Quocirca ſicut noſtris oraculis & ampliſſimum ordinem docuimus, & plebem decreuimus admoneri, hoc tuam quoque magnitudinem obſeruare cenſemus. Vt ſi à quoquam irrogata fuerit iniuria Senatori, confeſtim loquax temeritas legum ſeueritate plectatur. Si verò ſenator, ciui-

Prohibentur ſeditiones ſpectaculorum.

litatis immemor, quenquam ingenuum nefaria fecerit cede vexari, protinus relatione transmissa perennitatis nostrę mulctam perculsus excipiat. Meminerint enim cuncti, sic Spectaculorum studia partésque diuidere, vt in patria debeant esse concordes: nec ad hoc voluptatũ sibi exhiberi certamina, vt exinde hostilis ira ferueſcat. Verùm, ne posthac vlla possit iterum furiosa contentio prouenire, Helladius de medio, voluptatum populis præstaturus, introeat: habiturus æqualitatem menstrui cum cæteris Prasini pantomimus. Illud etiam, quòd crebas inter eos seditiones exagitat, præsenti iussione definimus, vt amatores Helladij, quem de medio saltare præcepimus, sine vtriusque partis studio, spectandi eis vbi delegerint, libera sit facultas. Si verò eorum lubrica voluntas in vnius coloris fauorem migrauerit, studia sua populus tam in Circo, quam theatro habeat pro parte quàm diligit: vt is qui præsumpserit vetita, ipse iudicetur quæsisse discordiam.

Partium studia.

AGAPITO. V.I. PRÆF. VRB. THEOD. REX XXXIII.

Vt electo patris Prasini pantomimo solitum menstruum partis Prasini sine imminutione tribuatur.

NEscit serenitatis nostræ semel prolatum titubare iudicium: nec quod prouida dispositione constituit, cuiusquam occasionis surreptione mutauit. Dudum siquidem ad Albinum atque Albienum patritios viros præcepta nos dedisse retinemus, vt pantomimum Prasini partis colligerent, qui præstantius Spectaculis conueniret. Quod nobis factum sua relatione referarunt. Et ideo nunc præsenti auctoritate decernimus, vt quem á supra memoratis magnificis viris electum esse constiterit, ei solitum menstruum partis Prasini sine immunitione tribuatis: vt quòd nostra prouisio, confusionis tollendæ causa, constituit, non fiat seditionis occasio, sed quietis.

Prasini.

FAVSTO. PRÆPOSITO. THEOD. REX XXXIIII.

Moneri iubet ne frumenta asportentur, nisi quod satis sit relinquatur incolis regionis.

COpia frumentorum prouinciæ debet primum prodesse cui nascitur: quia iustius est, vt incolis propria fœcunditas seruiat, quàm peregrinis commerciis studiosæ cupiditatis

Ne frumẽtum exportetur.

exhauriat. Alienis siquidem partibus debet impẽdi, quod supereſt: & tunc de exteris cogitandum, cùm ſe ratio propriæ neceſſitatis expleuerit. Atque ideò illuſtris magnificentia tua per loca ſingula, qui curam videntur habere litorum, faciat commoneri, vt non antè quiſpiam peregrinas naues frumentis oneret, ad aliena litora tranſituras, quàm expenſæ publicæ ad optatam poſſint copiam peruenire.

FAVSTO. PRÆPOSITO.

THEODERICVS. REX XXXV.

Ne ſinat longius differri aduectionem frumenti è Calabria atque Apulia.

CVM ſiccitas præſentis anni, quæ localiter certis ſolet deſeruire temporibus, terrenis viſceribus nimio calore duratis, abortiuos meſſium fœtus non tam edidit, quàm imperfecta vbertate proiecit: maiori nunc ſtudio quærenda ſunt, quæ etiam in abundantia expeti conſueuerunt. Et ideò frumenta publica, quæ de Calabro atque Apulo litoribus per Cancellarium veſtrum æſtatis tempore conſueuerãt deſtinari, nec autumno veniſſe, modis omnibus permouemur. Cùm Solis reflexus auſtralia ſigna diſcurrens, naturæ † ordine modificatus, tumultuoſas procellas aëris permiſtione reſuſcitat: quod ab ipſis quoque menſibus datur intelligi, quando ex numero imbrium futurorum cõpetenter nomina ſuſceperunt. Quæ ergo talis mora, vt in tantis tranquillitatibus velocia nec dum fuerint deſtinata nauigia? cùm ſtellarum non mergentium lucidum ſydus tendi carbaſa feſtinanter inuitet, & aëris ſereni fides properantium nequeat vota terrere. Aut fortè incumbente Auſtro, remigiiſque iuuantibus meatus nauium Echeneis morſus inter vndas liquidas alligauit. Aut Indici maris conchæ ſimili potentia labiis ſuis nauium dorſa fixerunt. Quarum quietus tactus plus dicitur retinere, quàm exagitata poſſint elemẽta compellere. Stat pigra ratis tumentibus alata velis, & curſum nõ habet cui ventus arridet: ſine anchoris figitur, ſine rudentibus alligatur: & tam parua animalia plus reſiſtunt, quàm tot auxilia proſperitatis impellunt. Ita cùm ſubiecta vnda præcipitet curſum, ſuprà maris tergum nauigium ſtare conſtat infixum: miróque modo natantia inconcuſſe retinentur, dum innumeris motibus vnda rapiatur. Sed vt dicamus aliam piſcis naturam, fortè nautæ prædictarum nauium Torpedinis tactu ſegniſſime torpuerunt: à qua

Aduehantur Romam frumenta publica.

† ordinẽ modificat.

Nomina quatuor poſtremorum meſſium ab imbre.

Echeneis ſeu Remora.

Torpedo.

tantùm infigentium dextræ prægrauantur, vt per haſtam qua fuerit vulnerata, ita manum percutientis inficiat, quatenus viuæ ſubſtantiæ pars ſine ſenſu aliquo immobilis obſtupeſcat. Credo talia incurrerunt, qui ſe mouere non poſſunt. Sed Echeneis illis, impedimentoſa venalitas eſt: concharum morſus, inſatiata cupiditas: torpedo, fraudulenta ſimulatio. Ipſi enim ſtudio prauo faciunt moras, vt occaſiones incurrere videantur aduerſas. Quod magnitudo tua, cui ſpecialiter conuenit cogitare de talibus, celerrima faciat emendatione recorrigi: ne inopia non tam à ſterilitate temporis, quàm à negligentia matre nata eſſe videatur.

Inopia non à ſterilitate, ſed mora.

THEORIOLO. V.S. THEODE. REX XXXVI.

Mandat ei procurationem loci in ciuitate Redonenſi, & tuitionem filiorum cuiuſdam defuncti, qui ſincera ſibi deuotione ſeruierat.

Suffectus in locum demortui.

† Pedonenſa.

VTILITAS perſonarum bonarum debet ſucceſſione renouari: ne defectu ſeruientium patiatur aliquod res ſuſpenſa diſpendium. Et ideò locum te iubemus quondam Benedicti in † Pedonenſi ciuitate ex noſtra auctoritate ſuſcipere: vt omnia vigilanti ordinatione procurans, noſtræ gratiæ merearis augmenta. Debes enim aduertere, quàm viciſſitudinem reddere ſtudeamus viuis, qui mortuorum fidem non poſſumus obliuiſci. Illud etiam pietatis noſtræ conſuetudine commouemur, vt quoniam deuotorum nobis memoria probata non deficit, antefacti Benedicti quoniã filios, qui ſyncera nobis cognoſcitur deuotione paruiſſe, ciuili facias tuitione vallari: quatenus defenſionis præſentis cõmodo ſubleuati, & ſecuritatẽ ſibi gaudeant paterna ſeruitia contuliſſe. Profit ergo generi, quod potuit vnius deuotione præſtari. Quia maiora nos decet tribuere, quàm videamur à ſeruientibus accepiſſe. Hæc æqualitas æquitas non eſt: ſed pars noſtra iuſtiſſimè penſat, cùm reddendo plus fuerit onerata.

Cõmendat filios mortui officialis.

CRISPIANO. THEODE. REX XXXVII.

Remittit ei exilium ob cædem adulteri & vxoris deprehenſorum non iure inflictum: & ponit eum in tuitionem petitam.

Homicidium.

VANVIS homicidij facinus primus deteſtetur auditus, & cruentam manum oculi refugiant iudicãtum: quia procliuior ad miſericordiam via bonis mẽtibus ſemper patet: tamen iuſtitiæ conſideratione librandum eſt, qua cuique fiat iniu-

ria,nefarium ſcelus,quod † noua infelicitate fortunæ commiſſum eſt:tunc fiat deteſtatio cunctorum,ſi ſe ſeruet innoxiũ. Quis enim ferat hominem ad leges trahere,qui matrimonij niſus eſt iura violare?Feris inſitum eſt, copulam ſuam extrema cõcertatione defendere. Dum omnibus eſt animantibus inimicum, quòd naturali lege damnatur. Videmus tauros,fœminas ſuas cornuali concertatione defendere:arietes pro ſuis ouibus capitaliter inſæuire: equos adiunctas ſibi fœminas colaphis ac morſibus vendicare. Ita pro copulatis ſibi animas ponunt,qui verecundia non mouentur. Homo autem quemadmodum patiatur adulterium inultũ relinquere, quod ad æternum ſuum dedecus cognoſcitur commiſiſſe?Et ideò ſi oblatæ petitionis minimè † veritate fraudaris, & genialis thori maculã depræhenſi adulterij ſanguine diluiſti, nec ſub prætextu cruentæ mentis, ſed cauſa pudoris intendis:ab exilio quod tibi conſtat inflictũ,te præcipimus alienum. Quoniam pro amore pudicitiæ porrigere ferrum maritis,non eſt leges calcare,ſed condere. Ita tamen, vt ſi legitimus extiterit accuſator, de facti tui qualitate te noueris audiendum : vt ſi innoxios peremiſti, crimen publica diſtrictione reſecetur. Si malè † initos complexus adulterorum morte diuiſiſti, æſtimetur potiùs vindicta,quàm culpa. Si quis autem tibi calumniantium damna generauit,& Agnello,vt aſſeris, fideiuſſori tuo à vicario vel eius officio exortam conſtiterit fuiſſe pecuniam, noſtra iuſſione conuentus,ſecũdùm leges ablata reſtituat. Nolumus enim ea in cuiuſquam prædam cadere, quos noſtra viſa eſt ſententia liberare. Pari modo contra inciuilium impetus Candacis tibi tuitionem ſub æquabili defenſione præſtamus : vt nec legibus te ſubtrahat,nec iterùm contra iura publica laborare permittat.

† nouo infœlicitatis euẽtu.

Adulterũ occidenti marito parcitur.

† ſis veritate fraudabilis.

† vel iunctos.

† BAIONI. V.S. THEODERICVS. REX XXXVIII.

† Fauſto viro illuſtri atque patritio.

Vt adoleſcenti nepoti ſuo res paternas reſtituat, qui Gothus eſt & miles; quique & bellum tractare poteſt.

NON eſt beneficium,quod præſtatur inuitis : nec cuiquam videtur vtile, quod aduerſa voluntate conceditur. Vnde ſpectabilitas tua † Hilarij adoleſcentis nepotis tui cognoſcat,nos querelis grauibus expetitos:quòd res patris eius, non meliorandi cauſa, ſed deteriorandi voto detineas. Quapropter quicquid ex iure memorato te retẽtare cognoſcis, ſine aliqua dilatione

† Vicilia-ni.

restitue:vt res parentum propria voluntate disponat.Quia &nobis cõgrua videtur esse persona, qui assumpta domini libertate proficiat.Pullos suos audaces Aquilæ tam diu procurato cibo nutriunt, donec paulatim à molli pluma recedentes,adulta ætate pennescãt: quibus vt constiterit firmus volatus, nouellos vngues in prædam teneram consuescunt:nec indigent alieno labore viuere, quos potest captio propria satiare.Sic iuuenes nostri,qui ad exercitum probantur idonei, indignum est vt ad vitam suam disponendam dicantur infirmi: & putentur domum suam non regere, qui creduntur bella posse tractare. Gothis ætatem legitimam virtus facit. Et qui valet hostem confodere, ab omni se iam debet vitio vindicare.

Aquilæ pulli.

† Fausto.

† FESTO. VIRO. ILLVSTRI. PATRITIO.

THEODE. REX XXXIX.

Vt Siracusanos quosdam studiorum causa Romæ constitutos, discedere non permittat.

RATIONABILES petitiones supplicum libenter amplectimur, qui etiam non rogati iusta cogitamus.Quid est enim dignius, quod die noctúque assidua deliberatione voluamus,nisi vt Rempub.nostram sicut arma protegunt, æquitas quoque inuiolata custodiat?Spectabilis itaque Filagrius in Syracusana ciuitate consistens,palatij nostri longa obseruatione dilatus,reuerti se ad lares proprios supplicauit:qui studiorum causa fratris filios ad Romanam exhibuit ciuitatem. Quos illustris magnificẽtia tua, ex nostra continens iussione,in supradicta Vrbe constituat.nec illis liceat antè discedere,nisi hoc secunda decernamus iterum iussione. Ita enim & illis ingenij prouectus acquiritur,& nostræ vtilitatis ratio custoditur.Non ergo sibi impositũ putet, quod debuit esse votiuum.Nulli fit ingrata Roma,quæ dici non potest aliena. Illa eloquentiæ fœcunda mater. illa virtutum omnium latissimum templum.Sentiatur planè, quòd clarum est. Non enim sine gratia creditur,cui habitatio tanta præstatur : quibus mora potest esse proficua;dum interdum expedit patriam negligere, vt sapientiam quis possit acquirere.Vlysses †Ithacus,nisi hoc feciſſet,in laboribus propriis forsitan latuisset.Cuius sapientiam hinc maximè Homeri nobile carmẽ asseruit,qui multas ciuitates & populos circuiuit. Dum illi prudentiores sunt semper habiti, qui multorum hominum cõuersa-

Secũda iussio.

Roma, eloquentiæ parens.

† iratus; al. itaque.

Vlyssis prudentia vnde quæsita.

„ uersationibus probantur eruditi. Natura siquidem humana sicut duris laboribus instruitur, ita per otia torpentia fatuatur.

†ASSIO. V.I. COMITI. THEOD. REX XL.

†Agapito.

Vt Salonitanis militibus arma necessaria ad belli præludia & experimenta procuret.

ORDINATIO nostra non debet per moram impediri: ne quod salubriter constat esse dispositum, per tarditatis vitium incurrat obstaculum. Et ideò ante distribuenda sunt arma, quàm possit flagitare necessitas: vt cùm ea tempus exegerit, paratiores ad imperata sufficiant. Ars enim bellandi, si non præluditur, cùm necessaria fuerit non habetur. Proinde illustris sublimitas tua Salonitanis militibus, vt cuique se expediendi facultas obtulerit, pro nostra iussione arma necessaria procurabit: quia fida Reipub. salus est defensor armatus. Discat miles in otio, quod proficere possit in bello. Animos subito ad arma non erigunt, nisi qui se ad ipsa idoneos, præmissa exercitatione, confidunt. Gestiunt vituli certamina, quæ impleant ætate robusta. Catuli in nouellis venationibus ludunt. Focos ipsos comprehendere virgultis teneris inchoamus: cæterùm si robora primis scintillis adhibeas, igniculũ opprimis, quem fouere contendis. Sic animi hominum, nisi priùs leniter fuerint imbuti, ad hoc quod tendis, idonei nequeunt reperiri. Primordia cuncta pauida sunt: & aliter timiditas non tollitur, nisi cùm rebus necessariis nouitas abrogatur.

Exercitatio, rerum magistra.

Adsuescẽdum labori à teneris.

AGAPITO. V.I. PRÆF. VRBIS. THEODE. REX XLI.

Vt Fausto adulto tribuantur quæ circa Referẽdos Curiæ priscus ordo dictauit.

PRAECIPVA vestri Ordinis cura, cautiora nos facit proferre iudicia, & admittendum reuerendo cœtui, examinare cogit solicitius honor Senatus: quem non solùm volumus numero augeri ciuium, sed ornari maximè luce meritorum. Recipiat alius ordo fortè mediocres, Senatus respuit eximie non probatos. Quapropter vnde melius nobilitati collegam quærimus, quã de vena nobilium, qui se promittat abhorrere moribus, quàm refugit sanguine, vilitatem? Atque ideò illustris magnificentia tua Fausto Adulto, filio illustris Fausti, decernat attribui, quæ circa Referendos Curiæ priscus ordo designauit. Hæc enim præcipientes

Commẽdatoria candidati.

nil imminuimus ſacro ordini de ſolita auctoritate iudicij: quando gloria maior eſt dignitatis, ſpectare ſententiam procerum, poſt regale iudicium. Ornatus ipſorum eſt, ſi quæ ſolent illi deligere, nos iubemus: & ſi quod ab illis quottidie petitur, nos magno opere poſtulemus.

ARTHEMIDORO. VI. PATRITIO.

THEODE. REX XLII.

Facit eum Præfectum Vrbis cum multa virtutis & nobilitatis ipſius commendatione.

Collata Vrbis præfectura.

REMVNERATIO meritorum, iuſtum dominantis prodit imperium. apud quem perire neſcit, quòd quempiam laborasſe contigerit. Nam ſi inopinata tribuimus, quemadmodum negare poſſumus, quod debemus? In tutum apud nos omnis reponit deuotio, quod meretur: & duplicem fructum metit, qui nobis ſe in aliquo paruiſſe cognoſcit. Olim quidem quod eſſet dignitate pretioſius, à nobis habere meruiſti, vt regio lateri dignus adhæreres. Differri te pertulit noſter affectus: apud amantem prouectus tui, cauſam tardius impetraſti: vt poſt ſacræ amicitiæ geniũ ad honores ornatior peruenires. Cũcta ſiquidem, vnde famam captat humanitas, in te geminata ſederũt, patria, genus, inſtituta præclara. Quorum ſi vnum nobilitatem complet, in te collecta plus facient, qui non minus genitalis ſoli fortuna reſplendes, quàm gloria ſtemmatis & virtutis ornaris. Hinc eſt, quòd nunc te per indictionem feliciter tertiam ad Præfecturæ Vrbanæ culmen erigimus: tribuentes tibi in ea ciuitate faſces, vbi perpetui ſunt honores. Quod nos, qui munera noſtra verecundius æſtimamus, certè fatebimur, multùm te meruiſſe de noſtro iudicio: vt illi cœtui præſidere poſſis, quàm reuerendum humano generi eſſe cognoſcis. Nunquid hoc eſt, palatia regere, & domos proprias ordinare? Plerúnque honor ex commendatis acquiritur: nec tale eſt, cellam vinariam tuendam ſuſcipere, quale precioſa diademata cuſtodire. Illa, quæ potiora credimus, ac conſeruandum melioribus damus: & in quibus ſuſtinere damna non patimur, fidelioribus profectò mentibus applicamus. Roma ſi habet parem, æſtima nos & aliis ſimilia credidiſſe: ſi verò ſingulare bonum eſt, iudicem te præcipuè rei facimus, quàm augere ſemper optamus.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEODE. REX XLIII.

Insinuat eis Artemidorum Præfectum Vrbis, ob multa quæ memorat eius merita, creatum.

SCitis P.C. nostrum esse gremium culmina dignitatum. Scitis vobis proficere, quod nobis cõtigerit in fascium honore præstare. Quod enim ab vno quoque susci-pitur, Senatus est qui meretur. Quid enim de vobis æstimemus, agnoscitis: quando viris longo labore compertis, hoc certè in præmium damus, vt vestri corporis mereantur esse participes. Hic est enim vir, qui genitalis soli relicta dulcedine, nobis maluit inhærere. Et licet esset clarus in patria, nostram tamen elegit subire fortunam, superans gratiæ magnitudine vim Naturæ: qui principe Zenone, non tam beneuolo, quàm affine, gaudebat. Et quid in illa Repub. gratia non potuit obtinere parentis, quæ sic facillimè fauet extraneis? Sed hæc omnia nimius despexit affectus. Vt nos ipsi, pro quibus hæc fecisse cognoscitur, merito stupere videamur, in vnius gratia tot desiderabilia fuisse contempta. Qui super hanc eximiam fidem solatia nobis suæ confabulationis adiecit: vt asperas nonnunquam Reipu. curas, quas emergentium rerum necessitate suscipimus, sermonis suauitate deliniret. Blandus alloquio, supplicantium fidelis patronus, accusare nesciens, commendare præsumens. Qui tanta se animi puritate clarificauit, vt cùm apud nos mereretur aulicas dignitates, Spectaculorum ordinatione lætissimam sibi militiam vendicaret: quatenus sub specie voluptatis libere videretur velle seruire. A laboribus quidem temperans, sed in nulla se nobis parte dissocians. Regalem quinetiam mensam conuiua † geniatus amauit: ibi se nobis studens iũgere, vbi certum est nos posse gaudere. Sed quid vltra de eius moribus est dicendum, cui ad perfectam probationem sufficit, quod amorem nostrum iugiter habere promeruit? Non est maius meritum, quàm gratiam inuenisse regnãtium. Nam quibus » fas est, de cũctis optimos quærere, videntur semper meritos elegisse. Atque ideò labores eius remuneratione pensantes, Arthemidoro illustri viro Vrbanæ Præfecturæ fasces indulsimus. Huic ergo P.C. tot ac talibus meritis prælucenti, fauete linguis, fauete † collegiis. Erit vestræ quoque beneuolentiæ laus, vt cùm dignis caritatem impenditis, ad exemplum cæteros incitetis.

Cõmendatoria candidati.

†gemmatus ornauit.

† colloquiis.

†SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

†Melius fortè, Populo.

THEODE. REX XLIV.

De eodem Artemidoro Præfecto Vrbis, & mandasse se ei specialem quoque potestatem coercendi seditiosos. Hanc ego non Senatui, sed Populo scriptam puto.

CARITATEM vestram præcipuam nos habere, ex ipsa cura potestis agnoscere: pro quibus ita videmur esse soliciti, vt nihil admonitionis patiamur omitti. Cautela siquidē prodit affectū: & quæ studiosius diligimus, maiori gratia custodimus. Hinc est, quòd viro illustri Artemidoro, diu nostris obsequiis erudito, Præfecturæ Vrbanæ dedimus fasces regendos. Vt quia quorundam illicitis seditionibus ciuilitas turbabatur, haberent innoxij purissimum testem, & errantes iustissimum paterentur vltorem. Quòd nos, qui delectamur insontibus, in cunctorum notitiam duximus perferendum, ne quis inopinata districtione solite præsumat excedere. Quocirca talia nos præfato viro delegasse noueritis, vt si quispiam inciuilis extiterit, districtionem illico nostræ iussionis incurrat. Et quanquam Præfecturæ Vrbanæ hanc potestatem dederint leges, nos tamen specialiter delegauimus: vt confidentius fieret, quòd duplex permisisset auctoritas. Audebit ergo seditiosos, & à disciplina publica deuiantes, nostra auctoritate percellere. Quiescat concertantium feruor animorum. Bona pacis, quæ Deo propitio, nostro labore meruistis, cur seditionibus fœdantur illicitis? Nūquam maiori damno periclitati sunt mores, quàm cùm grauitas Romana culpatur. Reparet itaque honesta ciuitas moderationem suam. Pudor est degenerasse à prioribus: eo præsertim tempore, cùm talem principem cognoscitis vos habere, qui præmia benemeritis, vltionem tribuat inquietis.

Vrbana præfect.

BOETIO. VIRO. ILLVSTRI. PATRITIO.

THEODE. REX XLV.

Vt Horologia duo ad se destinet Burgundionum Domino transmittenda.

Dono missa horologia.

PERNENDA non sunt, quæ à vicinis Regibus præsumptionis gratia postulātur: dum plerunque res paruæ plus prævalēt præstare, quā magnæ possunt obtinere diuitiæ. Frequēter enim quòd arma explere nequeūt, oblectamina suauita-

tis imponunt. Sit ergo pro Repub. & cum ludere videmur. Nam ideo voluptuosa quærimus, vt per ipsa seria compleamus. Burgundionum itaque dominus à nobis magno opere postulauit, vt horologium, quòd aquis sub modulo fluentibus temperatur, & quòd Solis immensi comprehensa illuminatione distinguitur, cum magistris rerum, ei transmittere deberemus. Quatenus impetratis delectationibus perfruendo, quòd nobis est quottidianum, illis videatur esse miraculum. Meritò siquidem respicere cupiunt, quòd Legatorum suorum relationibus obstupescunt. Hoc te, multa eruditione saginatum, ita nosse didicimus, vt artes quas exercent, vulgariter nescientes, in ipso disciplinarum fonte potaueris. Sic enim Athenienſium scholas longè positus introisti, sic palliatorum choris miscuisti togam, vt Græcorum dogmata doctrinam feceris esse Romanam. Didicisti enim, qua profunditate cum suis partibus Spectaculatiua cogitetur: quia ratione Actiua cum sua diuisione discatur: deducens ad Romuleos Senatores, quicquid Cecropidæ Mundo fecerant singulare. Translationibus enim tuis Pythagoras Musicus, Ptolemæus Astronomus, leguntur Itali. Nicomachus Arithmeticus, Geometricus Euclides audiuntur Ausoniis. Plato Theologus, Aristoteles Logicus, Quirinali voce disceptant. Mechanicum etiam Archimedem Latialem Siculis reddidisti. Et quascunque disciplinas vel artes fœcunda Græcia per singulos viros edidit, te vno auctore, patrio sermone Roma susceptit. Quos tanta verborum luculentia reddidisti claros, tanta linguæ proprietate conspicuos, vt potuissent & illi opus tuum præferre, si vtrunque didicissent. Tu artem prædictam, ex disciplinis nobilibus natam, per quadrifarias Matheſis ianuas introisti. Tu illam in Naturæ penetralibus considentem, auctorum libris inuitantibus cordis lumine cognouisti: cui ardua nosse vsus miracula, monstrare propositum est: molitur ostendere, quòd obstupescant homines euenisse. Miróque modo naturis conuersis facti detrahit fidem, cùm ostentet ex oculis visionem. Facit aquas, ex imò surgentes, præcipites cadere: ignem ponderibus currere: organa extraneis vocibus insonare: & peregrinis flatibus calamos complet, vt musica possint arte cantare. Videmus per eam defensiones iam nutantium ciuitatum, subito tali firmitate consurgere: vt machinamentorum auxiliis superior reddatur, qui desperatus viribus inuenitur. Madentes fabricæ in aqua marina siccantur: dura cùm fuerint, ingeniosa dispositione

Toga. Pallium.

Boetij laudes.

Matheſis.

† lege sic: Diomedeę in ęre grauius buccinãt. †friciniũt al. strictiniunt.

† habere.

Eclipsis.

† index.

Horologiũ.

Dædalus.

Mechanicus.

soluuntur: metalla mugiunt. † Diomedis in ære grues buccinant: æneus anguis insibilat: aues simulatæ † fritiniunt: & quæ propriam vocem nesciunt, † ab ære dulcedinem probãtur emittere cantilenę. Parua de illa referimus, cui cœlum imitari fas est. Hæc enim fecit secundum Solem in Archimedis Sphæra decurrere: hæc alterum Zodiacum circulum humano consilio fabricauit. Hæc lunam defectu suo reparabilem artis illuminatione monstrauit: paruámque machinam, grauidam Mundo, Cœlum gestabile, compendium rerum, speculum Naturæ, ad speciem ætheris incomprehensibili mobilitate volutauit. Sic astra, quorum licet cursum sciamus, fallentibus tamen oculis, prodire non cernimus. Stans quidam in illis transitus est: & quæ velociter currere vera ratione cognoscis, se mouere nõ respicis. Quale est hoc homini etiam facere, quod vel intellexisse potest esse mirabile? Quare cùm vos ornet talium rerum prædicãda notitia, horologia nobis, publicis expensis, sine vestro dispẽdio, destinate. Primum sit, vbi stilus diei † iudex, per vmbram exiguã oras consueuit ostendere. Radius itaque immobilis & paruus, peragens quod tam miranda magnitudo Solis discurrit, & fugam Solis æquiparat, quod motum semper ignorat. Inuiderent talibus, si astra sentirent, & meatum suum fortasse deflecterent, ne tali ludibrio subiacerent. Vbi est illud horarum, de lumine venientium, singulare miraculũ, si has & vmbra demonstrat? Vbi prædicabilis indefecta rotatio, si hoc & metalla peragunt, quæsitu perpetuo continentur? O artis inæstimabilis virtus: quæ dum se dicit ludere, Naturæ præualet secreta vulgare. Secundum sit, vbi præter Solis radios hora dignoscitur, noctes in partes diuidens: quod vt nihil deberet astris, rationem cœli ad aquarum potius fluenta conuertit: quorum motibus ostendit, quod cœlum voluitur: & audaci præsumptione concepta, ars elementis confert, quod originis conditio denegauit, vniuersæ disciplinæ cunctus prudentium labor naturæ potentiam, vt tantum possint nosse perquiritur. Mechanisma solum est, quod illam ex contrariis appetit imitari: & si fas est dicere, in quibusdam etiam nititur velle superare. Hoc enim feciſſe dignoscitur Dædalum volare. Hoc ferreum Cupidinem in Dianæ templo sine aliqua alligatione pendere. Hoc hodie facit muta cantare, insensata viuere, immobilia moueri. Mechanicus, si fas est dicere, pene socius est Naturæ: occulta referans: manifesta conuertens: miraculis ludens: ita pulchre simulans, vt quod compositum non ambigi-

tur, veritas æſtimetur. Hæc quia ſtudioſius te legiſſe comperimus, prædicta nobis horologia, quàm totius tranſmittere maturabis. Vt te notum in illa parte mundi facias, vbi aliter peruenire non poteras. Agnoſcant per te exteræ gentes, tales nos habere nobiles, quales leguntur auctores. Quoties non ſunt crediturí, qui viderint? quoties hanc veritatem luſoria ſomnia putabunt? & quando fuerint à ſtupore conuerſi, non audebunt ſe æquales nobis dicere, apud quos ſciunt ſapientes talia cogitaſſe.

GVNDIBADO. REGI. BVRGVNDIONVM.

THEOD. REX XLVI.

Mittit ei Horologia duo qualia Romæ viſa de ſe petierat.

AMPLECTENDA ſunt munera, quæ probantur omnimodis expetita: quando non eſt abiectum, quod poteſt explere deſiderium. Nam per quaſlibet pretioſas res ad illud tantum tenditur, vt cupientis animus expleatur. Quapropter ſalutantes gratia conſueta, per harum portitores illum & illum oblectamenta præſentiæ veſtræ horologia cum ſuis diſpoſitoribus credidimus deſtinanda: vnum, in quo humana ſolertia videtur colligi, quod totius cœli noſcitur ſpatia peruagari: aliud, vbi Solis meatus ſine Sole cognoſcitur, & aquis guttantibus horarum ſpatia terminantur. Habetote in veſtra patria, quod aliquando vidiſtis in ciuitate Romana. Dignum eſt vt bonis noſtris veſtra gratia perfruatur, quæ nobis etiam affinitate coniungitur. Diſcat ſub vobis Burgundia res ſubtiliſſimas inſpicere, & antiquorum inuenta laudare: per vos propoſitum gentile deponit: & dum prudentiam regis ſui reſpicit, iure facta ſapientium concupiſcit: diſtinguat ſpatia diei actibus ſuis: horarum aptiſſime momenta conſtituat. Ordo vitæ confuſus agitur, ſi talis diſcretio ſub veritate neſcitur. Belluarum quippe ritus eſt, ex ventris eſurie horas ſentire, & non habere certum, quod conſtat humanis vſibus attributum.

Miſſa dono horologia.

Laus & vſus horologiorum.

Explicit liber primus.

MAGNI. AVRELII CASSIODORI. VARIARVM LIBER. SECVNDVS.

PIISSIMO. ANASTASIO. IMPERATORI THEODERICVS, REX I.

Insinuat ei Felicem Consulem ab se creatum: petens vt & ab ipso Imperatore creetur.

ADMONET nos consuetudo solennis, dare Fastis nomen, ornatum proprium Romæ, terrenam curiæ claritatem: vt per annorum numerum decurrat gratia dignitatum: & beneficiis principum sacretur memoria sæculorum. Felix à Consule sumat annus auspicium, portámque dierum tali nomine dicatus annus, tempus introeat: faueátque reliquæ parti fortuna principis. Quid enim nobis credi possit optatius, quàm vt alumnos proprios ad vbera sua Roma recolligat, & in venerando nominis cœtu senatum annumeret Gallicanum? Agnoscat Curia transalpini sanguinis decus, quæ non semel coronam suam nobilitatis eius flore vestiuit. Nouit inter reliquos fasces viros inde sumere consulares, qui longo stemmate ducto per trabeas, lege temporum originarius est honorum. Nam quis bonorum indolem nesciat esse Felicem, qui primis auspiciis hinc prodidit meritum, quod ad patriam visus est festinare virtutum. Bonum iudicium est secuta prosperitas: creuit cum libertate prouectus: nec passi sumus eum inglorium relinquere, qui ad honorem Reipub. meruit peruenire. Dignus plane largitatibus nostris, qui in ipso pueritiæ flore maturis moribus lubricam frenauit ætatem: &, quòd rarum continentiæ bonum est, patre priuatus, grauitatis factus est filius. Cupiditatem inimicam sapientiæ subiugauit: vitiorum blanda contempsit: superbiæ vana calcauit. Ita superatis excelsibus ante dare visus est de moribus consulatum. Nos autem qui bonis redimimur institutis, quos

Consul Gallus Felix.

Trabea.

Cõtinentia.

« quos probitas inſpecta conciliat, curules inſulas præſtitimus can- *Curules inſulæ.*
« didato : vt virtutum deſideria poſſimus prouocare per munera.
« Quia non deficit rei ſtudium, quæ præmium largius habet. Atque
ideo nos qui vtriſque Reipub. bonis indiſcreta poteſtis gratia dele-
ctari, iungite fauorem, adunate ſententiam. Amborum iudicio di-
gnus eſt elegi, qui tantis faſcibus meretur augeri.

FELICI. V.I. COS. ORDINARIO.

THEOD. REX II.

Confert ei inſignia Conſulatus cùm eſſet Tranſalpinus, & memorat eius merita.

AMAVS noſtra beneficia geminare : nec ſemel præſtat largitas collata faſtidium : magiſque nos prouocant ad ſequens præmium, qui initia noſtræ gratiæ ſuſcipere meruerunt. Nouis enim iudicium impenditur, fauor autem ſemel placitis exhibetur. Decorum eſt nanque, principis arbitria non hærere, quia commendantur priora poſterioribus donis : & firmatur omnis dubitata de repetitione ſententia. Pridem tibi honorum tribuimus gradum, nunc faſtigium concedimus dignitatum, vt anteriora tibi merito contuliſſe videamur, & in ſequentibus conſtantiam tenere noſtra benignitas æſtimetur. Non enim relinqui inglorios patimur, qui generis claritate prædicantur. Currat quin-
« immo honorum gratia per parentes. Sub imperio boni principis
« omnium fortuna proficiat. Nam quis deſperet augmentum, vbi eſt
« in amore donum & præſtare propoſitum? Huius experimenta cle-
« mentiæ te retines approbaſſe, cùm ſoli genitalis fortuna relicta, ve-
« lut quodam poſtliminio in antiquam patriam commeaſſes. Exce-
pit te noſter affectus, impleuit beneficiis manus, fecítque eſſe vo-
tum, quod noſtrum expetiſſes imperium. Sic enim decebat creſce-
re, qui meliora viſus eſt elegiſſe. Mutatur enim fortuna cum domi-
nis: & in laude regnantis proficit, quod ſubiectus acquirit. At tu pa-
trem te huic indulgentiæ præſtitiſti. Illuſtri enim honore ditatus,
tanta te maturitate tractabas, vt annos leues patereris eſſe ſub pon-
dere : quem non potuit in prima ætate vincere fortiſſima vis natu-
ræ. Paterna enim ſubſtantia locupletatus, quæ ſemper nouos extol-
lit heredes, conſeruaſti diuitias, cùm ad eas præter laboris ſtudia
peruenisſes. Solet enim facile labi, quod ſine difficultate potuit in-
ueniri. Auxiſti patrimonium † viuacitatis inſtantia. Nam quod

Collatio cõſulatus ordinarij Felici.

Faſtigiũ dignitatum conſulatus.

Frugi adoleſcentia.

† vicinitatis.

† magis bonę dispensationis.

ſignum † bonæ diſpoſitionis magis quæratur, vbi teſtis eſt conſulatus? In tãta facultate meruiſti, ad quod vix euerſis patrimoniis peruenitur. Priuata parcitas liberalitates publicas enutriuit. Tranſiſti gloriam patris diſpoſitione laudabili: & quod ille aſſumere non valuit, de eius opibus effeciſti. Celſos curſus niſi confidentia magna non appetit: dum generoſi eſt animi optare, quod ſummum eſt. Audentes facit homines fiducia ſui: quia ſe non patitur occulere, quem præcipit natura prodire. Redit per te trãſalpinæ familiæ conſulatus: & arentes laurus viridi germine renouaſti. Sacram Vrbem aſpice tuis votis candidatam. Tende igitur ad laudum celſa veſtigia: vt priores tuos, quos honore reparas, virtute trãſcendas. Sume igitur per indictionem quartam conſulatus inſignia: dignúmque te tantorum deſideriis præſenti comproba largitate. Hic profectò locus eſt, vbi prçconium meretur effuſio: quãdo virtutis genus eſt, propriam ſubſtantiam non amare, vbi tantum opinionis acquiritur, quantum facultatibus abrogatur. Reſpice te ſupra omnium humeros, atque ora volitare: talémque te præbe, vt dignus genere, dignus Vrbe, dignus noſtro iudicio, dignus trabeis æſtimeris.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ. THEOD. REX III.

De eodem Conſule creato.

Candidati commendatio.

GAVDETE P.C. vobis rediiſſe ſtipendia dignitatum: gaudete prouincias longa ętate deſuetas, viros vobis pendere conſulares, & de tali auſpicio maiora promittite. Solent enim initia portendere meliora, dum à paruis inchoant, quę in ſequentibus magna ſe admiratione ſublimant. Iacebat nobilis origo ſub Gallicano iuſtitio, & honoribus ſuis priuata, peregrinabatur in patria. Tandem preſſos diuina leuauerunt, Romam recepere cum gloria, & auorum antiquas laurus ab ornata Curiæ ſylua legerunt. Nam quis poſſit negare generi munus, cuius habeatis velut in arce depoſitum? In ore quippe rumoris eſt, quõdam Felicis adhuc viuere conſulatum, quia bona durare norũt poſt hominem: & quod glorioſe geritur, fine temporis non tenetur. Cuius vt antiquam proſapiam, ſatiati veterum copia, tranſeamus, eſt adhuc in oculis omnium candidati nobiliſſimus pater: qui prudentiæ facibus ita prçluxit in Curia, vt haberetur merito clarus inter tot lumina dignitatum. Literarum quippè ſtudiis dedicatus, perpetuam doctiſſimis diſciplinis mancipauit ętatem. Non primis, vt aiunt, labris

Nobilitas.

Diſciplina.

eloquẽtiam cõſecutus,toto ſe Aonij fonte ſatiauit. Vehemẽs diſputator in libris,amœnus declamator in fabulis, verborũ nouellus ſator:æquiparauerat prorſus meritis,quos lectitarat auctores. Commendauit etiam ſtudiorũ bona per benignitatis inſignia:ſciens imperitiam magis inflari aura ſuperbiæ, quæ leuibus † fabris exponitur:quia virtutum radicibus non tenetur. Fuit quidam noſtrorum temporum Cato,qui abſtinẽdo vitiis,alios formaret exemplis. Rerum quoque naturalium cauſas ſubtiliſſime perſcrutatus, Cecropij dogmatis Attico ſe melle ſaginauit. Digna plane ſcientia, in qua mens honeſtiſſima conquieſcat: quæ animo ſemper aliquid ſalutare complectitur: cui accidere nulla poſſunt ingrata, dum ſibi commendat omnia mundanarum rerum: ſola cui labilis Fortuna non imperat. Cætera de ipſo meminiſſe vos ſufficit,quando bona explicare tanti viri non vacat ocio patris. Nunc ad candidatum ora conuertite: vt paternarũ laudum in hunc recognoſcatis eſſe veſtigium, nec tantum pater imaginem dediſſe corporis, quàm ſigna iudicetur transfudiſſe virtutis. Vixit enim inter vos, vt ſcitis,non conſuetudine peregrina,ſed grauitate Romana. Ab ipſis quippe primordiis honoribus aggregatus, pueritiã ſuam,quòd eſt certiſſimæ probitatis indicium, glorioſiſſimis viris æmula ſemper grauitate ſociauit: vt poſt domeſticæ virtutis exempla ſumeret de publica auctoritate † conſtantiam: quãquam omnium gratiam indiſcreta fuerit electione ſectatus, quòd de magnis rarò eligi poteſt, tantùm ſe ornauit Patritij Paulini affectu, vt hinc daret mirabilis conſcientiæ ſignum,quod ad virum viſus eſt feſtinare prẽcipuũ. Præſtat enim decus amicitia deſiderata potiorum,quàm ſocietas bonorum morum callet infundere,dum affectione cõcordi parem ſibi ſtudet eſſe, quẽ diligit. Huic ergo P. C. auitis bonis cùm ſuis meritis relucẽti,veſtræ gratiæ præſtate fulgorẽ. Non impar ad Curialiũ inſignia venit,qui de ſpecioſa ſtirpe deſcendit. Legit enim Roma frequenter faſces de mœnibus Gallicanis:ne aut in dãno ſuo prẽcipua contemneret,aut probata virtus † inhonora ceſſaret. Impleatur igitur nobilis Curia prouincialibus bonis:cuius eſt proprium, quodcunque videtur eſſe præcipuum. Ipſe quoque annus,temporum pater,quadrifaria ſe diuerſitate componit: nec deſiderium caperet, ſi nouitatis gratiam non haberet. Fauete ergo P. C. augmento veſtro, noſtro iudicio. Nam ſi candidatus ornabitur, iam vobis proficiet, quod meretur.

† fortè legend. flabris.

Græca litera.

Paternæ laudis æmulus.

† ſententiam. Et quanquã. *Paulinus.*

Romani è Gallia magiſtratus.

† inhonoraſſet. *Viciſſitudo grata.*

BENEDICTO. VIRO. HONESTO.

THEODE. REX IV.

Transfert ad eum quæ Antiochus quidam Siliquatici vel Monopolij titulos exercens iussione regia habuit.

DELECTAMVR vetustatis inuento, & sequi regulas constitutas libēter amplectimur: quia locus surreptionibus non relinquitur, quoties rationabiliter constituta seruantur. Et ideo supplicationum tuarum tenore comperto, præsenti auctoritate definimus, vt quicquid ad Antiochum, Siliquatici vel Monopolij titulos exercentem, nostra iussione pertinuit, ad te ratione simili transferatur: contra omnium calumniantium insidias salua æquitate, præsenti auctoritate munitum: habiturum etiam adminicula Saionis, quæ pro vendicandis titulis antefatis, nostra tibi solenniter auctoritas deputauit: ita tamen, vt priuatis minime negociis misceatur defensio tua. Nam quod ad auxilium dedimus, contrarium nullo modo iustitiæ sentiatur. Quia rationabiliter aliena culpa te respicit, si quem tibi petis prodesse, per te sibi alter sentiat obfuisse.

Siliquaticū & Monopolium.

FAVSTO. PRÆPOSITO. THEOD. REX. V.

Vt sexaginta militib. in Augustanis clausuris iugiter constitutis, annonas sic vt aliis præstat, & apparet excubasse eos ad portas limitum contra Barbaros.

CVM nostra humanitas locum munificentiæ videatur exquirere, & interdum personis minus necessariis, amore clementiæ, sua desideria largiatur: quanto magis in vtilitate Reipub. delectamur expendere, vbi quicquid tribuitur, donantis vtilitas duplicatur? Quapropter illustrem magnificētiam tuam, præsenti auctoritate, præcipimus, sexaginta militibus in Augustanis clausuris iugiter constitutis, annonas, sicut aliis quoque decretæ sunt, sine aliqua dubitatione præstare. Vt vtilitas Reipub. grato animo compleatur, quæ emolumentorum commoditatibus adiuuatur. Decet enim cogitare de militis transactione, qui pro generali quiete finalibus locis noscitur insudare, & quasi à quadam porta prouinciæ gentiles introitus probatur excludere. In procinctu semper erit, qui barbaros prohibere contendit. Quia solus metus cohibet, quos fides promissa non retinet.

AGAPITO. V.I. PATRITIO. THEODE. REX VI.

Euocatur qui legatus in Orientem destinatus est.

DELIBERATIONIS nostræ consilium virorum prudentiũ requirit obsequium: vt vtilitatis publicæ ratio, sapiẽtium ministerio compleatur. Et ideò illustris magnitudo tua, Deo auxiliante, cognoscat, Legationem nos ad Orientem deliberasse transmittere: cui te idoneum iudicantes, iussis præsentibus euocamus: vt & tibi de æstimatione nostra crescat ornatus, & nostris iussionibus per te procuretur effectus. Si licet omnis Legatio virum sapientem requirat, cui prouinciarum vtilitas, totiúsque regni status committitur vindicandus: nunc tamen necesse est prudentissimum eligere, qui possit contra subtilissimos disputare, & in conuẽtu doctorũ sic agere, ne susceptam causam tot erudita possint ingenia superare. Magna ars est, contra artifices loqui, & apud illos aliquid agere, qui se putant omnia præuidere. Lætare igitur tantò iudicio: quando antè suscipis electionis donum, quàm iure potuisses probare ingenium.

Legati munus.

†SVRÆ. V.I. COMITI. THEOD. REX VII.

†SYNÆ. al. SYMÆ.

Vt quadratos marmorum iacentes euehi faciat.

SINE vsu iacere non debet, quod potest ad decorem crescere ciuitatis: quia non est sapiẽtiæ, profutura contẽnere. Et ideò illustris magnificentia tua marmorũ quadratos, qui passim diruti negligũtur, quibus hoc opus videtur iniũctũ, in fabricã murorũ faciat deputari. Vt redeat in decorẽ publicũ prisca constructio, & ornẽt aliquid saxa iacẽtia post ruinas: ita tamẽ, vt metalla ipsa de locis publicis corruisse, apud te manifesta ratione doceatur. Quia sicut nolumus ornatũ Vrbis cuiusquã præsumptione temeraria violari, ita priuatis cõpendiis calumniã detestamur inferri.

Marmor ruinarum.

†SEVERO. VIRO. VENERABILI. EPISC. THEODERICVS. REX IIX.

†SEVERINO.

Mandat ei munus resarciendi prouincialibus damna ab exercitu illata, solidis mille quingentis in hoc destinatis.

VIS melius ad æquitatis iura deligitur, quã qui sacerdotio decoratur? qui amore iustitiæ personaliter nescit iudicare, & diligens cunctos in commune, locum non relinquat in-

Damnum ab exercitu datum sarcitur.

uidiæ. Proinde aptam conſiderantes veſtris meritis actionem, ſignificamus nos per Montanarium ſanctitati veſtræ mille quingentos ſolidos deſtinaſſe, quos prouincialibus, prout quẽque præſenti anno, exercitu noſtro tranſeunte, diſpendium pertuliſſe cognoueris, habita læſionis æſtimatione, diſtribuas. Vt nullus à noſtra munificentia reddatur alienus, quem ſua damna grauauerunt. Nolumus enim ſub confuſione largiri, quod decet ſub ratione diſtribui. Ne quod neceſſariò nos tranſmiſiſſe conſtat afflictis, ſuperfluo tribuatur illæſis.

FAVSTO. PRÆPOSITO.

THEODE. REX IX.

Vt quantum Sabino aurigæ, ſic meritò tantundem Hiſtrioni lætitiæ publicæ miniſtro menſtruum det.

INCLINARI precibus noſtra nouit humanitas, nec pro affectu pietatis fines poteſt iuſtitiæ cuſtodire. Benigni quippè principis eſt, ad clementiæ commodum, tranſilire terminos æquitatis: quando ſola eſt miſericordia, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recuſant. Dudum ſiquidem æſtimatis meritis, Sabino aurigæ vnum ſolidum dari menſtruum feceramus. Nunc autem, quæ in Iſtrio honeſta nos ſupplicatione permouit, aſſerens vt qui lætitiæ publicæ miniſter exiſtit, mendicitate triſtiſſima non debeat ingrauari: & ideò præſenti iuſſione decernimus, vt alterum ſolidum per mẽſem ſuprà memoratus equorum moderator accipiat, quod publicis debeat rationibus imputari. Gaudemus quoties expenſarum paginæ his titulis onerantur. Quia magnum nobis eſt commodum, quando nonnulla pauperibus in qualibet conuerſatione largimur.

Solidi menſtrui aurigæ dantur.

SPETIOSO. VIRO. DEVOTO. COMITIACO.

THEODE. REX X.

Vt mulieri quæ animo vitiata virum reliquerat, quòd retentoribus ſuis ſeducta dederat reſtitui faciat.

PROPOSITVM regale eſt, grauatis per iniuriam ſubuenire: vt † cohertio praui, iuſtitiam faciat plus amari. Nec diſſimulari poteſt, ſalua communione qua viuitur, vt ſollicitatores publicos habeat genialis thori reuerẽda ſocietas, & illud Humani generis procreabile ſacramentum, ſcelera te-

† Coerctio, vel coercitio.

Abducta vxor aliena.

meritate profanetur. Agapitæ igitur ſpectabilis fœminæ ſupplicatione commoti(quæ ab vniuerſis tentatum aſſerit ſuum ſecretum, vt etiam promitterent de nece mariti,à quo iuſtè potiùs mererentur extingui)præſenti iuſſione decreuimus, vt à tempore, quò iugalem copulam animo vitiata dereliquit, omni contractu, qui leuitatis errore firmus eſſe non poteſt, legum ratione caſſato, quicquid à retentatoribus conſtiterit poſſideri,ſine vlla facias dilatione reſtitui. Ne ſcelerati ad illuſionem iuſtitiæ fraudum ſuarum valeãt compendia vendicare. Nimis enim abſurdum eſt, vt quos pœna meruit conſumere,etiam lucrum ſibi valeant vendicare.

Coniugij pudor.

Errore contracti reſiſsio.

PROVINO. V.I. PATRITIO.

THEODE. REX XI.

De eadem re iuſsio ad eum qui rem acceperat, vt reſtituat.

INTER cætera Humani generis pondera coniugalis affectus curam ſibi præcipuam vendicauit. Non immeritò, quia in honore eſſe meretur, vnde reparatio poſteritatis acquiritur. Omne facinus † auctores ſolos inſequitur. Horror matris tranſit ad filios : & nouo infelicitatis euentu , fit dedecus proprium,ſcelus alienum. Ideò enim iura vel diuina vel publica nexum coniugij tanta cautela præcipiunt cuſtodiri,vt crimen ſit magnum conſcientiæ, alienos affectus in reuerentiam nõ habere. Baſilius ſiquidem vir ſpectabilis datis precibus intimauit, Agapitam coniugem ſuam de propriis penatibus à quibuſdam, vitio ſollicitationis,abductam,dum ſexus ille fœmineusad mutabilitatis vitia patet.Quod etiam oblata nobis ſuprà memoratæ cõiugis ſuæ petitione firmauit.Adiiciẽs,eam cùm in ſacroſanctæ eccleſiæ ſepta refugiſſet,ignorante marito, magnitudini tuæ caſam Arecinatinã ratione poſtpoſita contuliſſe. Vnde nunc † reſpiciens deplorat ingeſtam ſibimet grauiſſimam nuditatem,factum ſuum ipſa cõdemnans.Quippè vt pauper diuiti,caſto lubrica, prudenti viro donaret inſipiens. Nunc abiicite lucra, quæ honeſtam non videntur commendare perſonam.Quia illud vos potiùs decet acquirere, quod & famam veſtram poſſit augere. Hinc etiam prius præcepta dederamus:& nunc iterata iuſſione,repetimus, vt ſupraſcriptam rem ſine aliqua dubitatione reddatis. Alienatio enim rerum ſolidum deſiderat habere iudicium.Et certè in his verſata rebus , firmum doce-

Affectus coniugalis.

† actores ſuos.

Abducta aliena vxor.

Leuitas mulierum.

Aſylũ Eccleſiæ.

† reſipiſcens, al. reſipiens.

Secũda iuſſio,li.1 epiſt. 39.

tur perdidisse consilium. Quid enim facere potuit probum, quæ nullis culpis extantibus reliquit maritum?

COMITI. SILIQVATARIORVM. ET. PORTVS. CVRAS AGENTI. THEODE. REX XII.

Ne speciem laridi ex Italia asportari sinat.

Laridi species.

SI desideriis nostris commercia peregrina famulantur: si prolato auro acquiritur externa deuotio, quantò magis suis bonis abundare debet Italia, cùm nulla in parendo probetur sentire detrimenta? Et ideò speciem laridi nullatenus iubemus ad peregrina transmitti, sed in vsus nostros propitia diuinitate seruetur. Ne quod in nostris partibus conficitur, noxia negligentia deesse videatur. Cauete itaque, ne culpis quanuis parua præbeatur occasio: scientes periculum grauissimum fore, si studeatis vel leuiter iniussa committere. In qualitate est, non in quantitate peccatũ: siquidem mensuram non quærit iniuria. Imperium, si in paruo contemnitur, in omni parte violatur.

Indiuidua dignitas.

†FRVINAIL. SAIONI. THEODE. REX XIII.

†FRVINARIT. al. Furmartę Saioni. al. Brumarchio Saioni.

Vt qui pro debitore publico fideiusserat, cogatur satisfacere, ne ea res exactori publico fraudi siet.

COMMOVEMVR quidem pietatis studio querela supplicũ: sed ea maximè, quæ versatur in dispendiis innocentum: vt quibus non fuerint in exigendo compendia, grauem subeant in reddendo iacturam. Quòd nostri temporis manifestum est, non decere iustitiam, vt alterius despectus alterum grauet, & reatus sit innoxiis de contemptibus alienis. Vlpianus siquidem flebili petitione suggessit, administrationis suæ tempore debitorem publicum in quadringentis solidis, Venantio postulanti, fideiussionis se vinculo tradidisse. Quò spõsionem suam præsumptione truculentium rusticorum despiciente, complere supplicem memoratus solidorum numerus onerauit. Ideóque prædictum Venantium, quem frequenter multorum scelerum pulsat inuidia, notum solũmodò querelis assiduis, in præsenti negocio decernimus conueniri: vt legaliter conuictus, ea quæ promisisse suggeritur, sine aliqua mora tergiuersationis adimpleat. Quia melius semper legum pondere

» preſſa curatur audacia: & dum metus talibus imponitur, peccandi
» licentia non præbetur.

SYMMACHO. PATRITIO.

THEODE. REX XIV.

Vt puniat filium qui Patri manus iniecit: quod crimen longè exaggerat.

QVIS poſſit accuſare iam reliqua, ſi pietatis nomina probã- *Patrẽ violare, nefas.*
» tur eſſe crudelia? Negligitur leuis reatus, cum tragœdia
» criminis magna † tonuerit, nec aliquis nititur, quod paruũ † vet. tenuerit.
eſt vindicare, ſi delicta ſumma reſpiciantur euadere. Inimicum trucem ratio ipſa profeſſionis oſtendit: † iratum plerúnque poteris inuenire collegam: inobedientem verò filium declinare pœnas, non †hoſtem.
permittit humanitas. Vbi eſt illa naturæ vis, quæ amplexu copulæ deſtinatur ad poſteros? Ferarum catuli ſequuntur parentes: à ceſpite ſuo virgulta non diſcrepant: propago vitis propriæ ſeruit origi- *Filij obſequãtur parentib.*
» ni, & diſcrepat homo à ſuo fuſus initio! Quid dicamus illa benefi-
» cia, quæ vel extraneam poſſunt obligare perſonam? Nutriuntur à
» paruulis, ipſis laboratur, ipſis diuitiæ conquiruntur: & cũ ſibi vnuſ-
» quiſque credat abũdare quod poſſidet, cùm à patribus adhuc quæ-
» ritur, pro altera potiùs ætate peccatur. Proh dolor, non mærebimus
» eorum affectum, pro quibus ſubire non recuſamus exitium? Maria
ipſa, ſæuis tempeſtatibus excitata, genitoris cura non refugit: vt peregrinis mercibus acquirat, quòd propriæ ſoboli derelinquat. Aues
ipſæ, quarum vita ſemper in eſcis eſt, naturam ſuam extranea ſorde
non maculant. Ciconia, redeuntis anni iugiter nuntiatrix, eiiciens *Ciconiæ pietas.*
triſtitiam hyemis, lætitiam verni temporis introducens, magnum
pietatis tradit exemplum. nam cùm parentes eorum pennas ſenio
coquẽte lexauerint, nec ad proprios cibos quærẽdos idonei potuerint inueniri, plumis ſuis genitorum membra frigida refouentes,
eſcis corpora laſſa reficiunt: & donec in priſtinum vigorẽ alis grandæua redierit, pia viciſſitudine iuuenes reddunt, quòd à parentibus
» paruuli ſuſceperunt. Et ideò non immeritò longa vita ſeruantur,
» qui pietatis officia non relinquunt. Perdicibus etiam mos eſt, oua
perdita per alterius matris damna ſarcire: vt adoptione alienæ ſobolis, incommoda ſuæ reparẽt orbitatis. ſed mox, vt nati fiduciam *Perdicis natura.*
habere cœperint ambulandi, ad campos exeunt cum nutrice: qui
vt fuerint materna voce commoniti, ouorum ſuorum potiùs genitricem petunt, quanuis ab aliis, furtiuis fœtibus, educentur.

Quid ergo homines facere debebunt, quando & hanc pietatem » auibus ineſſe cognoſcunt? Romulum itaque, qui facti ſui acerbitate » pollutus, nomen fœdat Romanum, ad veſtrum facite venire iudicium: & ſi eum patri ſuo Martino manus iniecisſe conſtiterit, protinus legitimam ſentiat vltionem. Quia ideò elegimus mores veſtros, quia crudelibus parcere non poteſtis. Quando genus pietatis » eſt, in illos diſtinguere, qui contra naturæ ordinem ſceleratis ſe do- » centur actionibus miſcuiſſe.

VENENATIO. VIRO. ILLVSTRI.

THEODE. REX XV.

Paternis meritis & virtute ac dignitatib. commemoratis Comitiuæ Domeſticorum vacantis honorem huic confert.

PROVIDENTIAE noſtræ ratio eſt, in tenera ætate merita futura tractare, & ex parentum virtutibus prolis iudicare ſucceſſus. Quia bona certa ſunt, quæ fidem ab exordio trahunt, dum origo neſcit deficere, quæ conſueuit radicitus pullulare. Fertur etiam curſu perenni fontium vena vitalis, & hanc conditionem ſuſtinent cuncta manantia, vt ſapor, qui conceſſus eſt origini, niſi per accidentia fuerit fortè vitiatus, neſciat riuulis abnegari. Hinc eſt, quod te magnifici patris meritis æſtimatum Comitiuæ Domeſticorum Vacantis honore prouehimus. Vt qui es clarus ſtẽmate, ſplendeas dignitate. Quis enim vitæ, quanuis futura, tamen certa non teneat, dum glorioſi patris recolat officioſos labores? qui prudentiæ ratione flammatus, ſic fuit ad repentina ſolicitus, quaſi per moram crederetur inſtructus. Præfecturam enim, ſolicitudinũ omnium nobiliſſimum pondus, quod vel ſolùm fuiſſet expedire laudabile, iuncta exercitus noſtri cura diſpoſuit: vt nec prouinciis ordinatio deeſſet, nec exercitui ſe prouida ſolicitudo ſubtraheret. Superauit cuncta infatigabilis & expedita prudentia, traxit mores barbaros ad quietem, in votum noſtrum cuncta moderatus eſt, vt ſic accipientibus ſatisfaceret, ne dantes locum querimoniis inueniret. Verùm vt de plurimis pauca ſufficiant, probauit de ſe tanta, vt eligeretur eius inexplorata poſteritas. Inter hæc tamen generis ornamenta, quod maximum pulcherrimæ nobilitatis indicium eſt, nec tuorum indiges ſuffragiis meritorum. Literarum ſiquidem ſtudia, quæ cunctis honoribus ſuo ſunt digna ſuffragio, ſedulus perſecutor aſſequeris, addens claritati generis ingenium ſuauiter

eloquentis. Incumbe ergo talibus ſtudiis, ama quæ in te remunerata cognoſcis: vt noſtra quoque iudicia cum tuis prouectibus tẽdas. Tantùm enim à nobis exigis, quantùm te bonis actibus imminere cognoſcis.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEODE. REX XVI.

De eadem re.

Candidati cõmendatio.

STVDII noſtri eſt P.C. remunerationem recto conferre propoſito, & bonæ indolis viros ad inſtituta meliora fructu impenſæ benignitatis accendere. Nutriunt enim præmiorum exempla virtutes: nec quiſquam eſt, qui non ad morum ſumma nitatur aſcendere, quando irremuneratum non relinquitur, quod conſcientia teſte laudatur. Hinc eſt, quòd illuſtrẽ Venantium, tam ſuis quàm paternis meritis elucentem, Comitiuæ Domeſticorum Vacantis dignitate ſubueximus: vt natalium ſplendor inſitus ornatior collatis redderetur honoribus. Retinetis enim P. C. Patritium Liberium & in aduerſitate noſtra fuiſſe laudabilem, qui ſic Odouacris integerrimis parebat obſequiis, vt noſtra poſt fuerit electione digniſſimus, contra quos multa feciſſe videbatur inimicus. Non enim ad nos viliſſima transfugæ † conditione migrauit: nec proprij domini finxit odium, vt alterius ſibi procuraret affectum. Expectauit integer diuina iudicia, nec paſſus eſt ſibi Regem quærere, niſi primitus perdidiſſet. Vnde ſic factum eſt, vt ei libenter daremus præmium, quia noſtrum fideliter iuuit inimicũ: qui caſu patrocinante contrario tantùm nobis reddebatur acceptus, quanto tunc cognoſci poterat indeuotus. Flexo iam domino pene nullis eſt terroribus inclinatus: ſuſtinuit immobilis ruinam principis ſui, nec nouitas illum turbare potuit, quem etiam ferocitas gentilis expauit. Prudenter eſt ſecutus communes caſus: vt cùm diuina iudicia fixè ſuſtineret, humanam gratiam commendatior inueniret. Probauimus hominis fidem: triſtis ad iura noſtra tranſiuit, qui ſuperatus animum conuertit, non autem vt vinceretur effecit. Cui mox vt Præfecturæ Prætorianæ conceſſimus dignitatem, credita ſibi tanta integritate diſpoſuit, vt miraretur aliquis ſic ſimpliciter deuotum, quem tam calide nouerat fuiſſe contrariũ. His igitur infatigabili cura, quòd difficillimum virtutis eſt genus, ſub generalitatis gratia publica videatur procuraſſe compendia,

Honos alit artes.

Liberius.

Odouacer.

† cognitione. al. cogitatione.

Præfectus prætorio.

censum non addendo,sed conseruando protendens, dum illa quæ consueuerant malè dispergi, bene industria prouidente collegit. Sensimus auctas illationes,vos addita tributa nescitis. Ita vtrũque sub admiratione perfectum est,vt & fiscus crescceret,& priuata vtilitas nulla damna perferret.Iuuat nos referre, quemadmodum in Tertiarum deputatione Gothorum, Romanorúmque possessiones iunxerit & animos.Nam cùm se homines soleant de vicinitate collidere, istis prædiorum communio causam noscitur præstitisse concordiæ.Sic enim contigit, vt vtraque natio dum communiter viuit,ad vnum velle conuenit.En factum nouum, & omnino laudabile:gratia dominorum de cespitis diuisione coniuncta est:amicitiæ populis per damna creuere, & ex parte agri defensor acquisitus est,vt substantiæ securitas integra seruaretur. Vna lex illos, & æquabilis disciplina complectitur. Necesse est enim, vt inter eos suauis crescat affectus, qui seruant iugiter terminos constitutos. Debet enim Romana Respublica, & memorato Liberio tranquillitatem suam, qui nationibus tam præclaris tradidit studia caritatis.Perpendite Patres Conscripti, si hanc sobolem irremuneratam relinquere debuimus,cuius auctorem tot eximia fecisse retinemus. Faueant superna dispositis:vt sicut nos virtutes, collatis beneficiis, inuitamus:ita creuisse meritis honoratas cõscientias approbemus.

cõmunio.

Cespitis diuisio.

HONORATIS. POSSESSORIBVS. DEFENSORIBVS. ET. CVRIALIBVS. TRIDENTINAE. CIVITATIS. THEOD. REX. XVII.

Vt de tertiarum illationibus releuentur pro quanto Butilianum presbyterum immunem esse volut.

MVNIFICENTIAM nostram nulli volumus extare damnosam:ne quod alteri tribuitur,alterius dispendiis applicetur.Et ideò præsenti auctoritate cognoscite, pro sorte, quàm Butiliano presbytero nostra largitate contulimus, nullam debere soluere fiscalis calculi functionem : sed in ea præstatione quanti se Solidi comprehendunt, de Tertiarum illationibus vobis noueritis esse releuandos.Nec inferri à quoquam volumus, quod alteri nostra humanitate remisimus:ne,quòd dictu nefas est, benemeriti munus innocentis contingat esse dispendium.

Tertiarum immunitas.

GVDILÆ. EPISCOPO. THEOD. REX XVIII.

Vt si Ecclesia sua in Sarsenates municipes ius non habeat, ne eos inquietare velit, alioquin ad Curiam Regiam, quæ illis hac de re conquerentib. respondeat instructam personam mittat.

PRISCARVM legum reuerenda dictat auctoritas, vt nascendo Curialis nullo modo possit ab originis suæ muniis discrepare, nec in aliud Reipub. officium trahi, qui tali prœuentus fuerit sorte nascendi. Quod si eos vel ad honores transire iura vetuerunt, quam videtur esse contrarium, Curialem Reipub. amissa turpiter libertate seruire? & vsque ad conditionem peruenisse postremam, quem vocauit Antiquitas Minorem Senatum? Nouerit itaque reuerentia vestra, † Sarsenates municipes collegas suos asseruisse, Ecclesiam vestram irrationabiliter sibi velle defendere. Vnde prouidentia vestra, pro integritatis suæ proposito examinata veritate, discutiat quæ veniunt in querelam: & si desideria petitorum veritate subsistunt, pro implendis muniis eos ad Curiam suam remerare permittat. Si verò clero vestro creditis in eis aliquid rationabiliter suffragari, ad nostrum Comitatum instructam personam modis omnibus destinate, quæ aduersariorum debeat intentionibus obuiare. Quod si de negocij qualitate dubitatis, conuenit sacerdotalibus institutis, vt ante controuersiam iustitiam magis ipse cognoscas, quàm de iudicio victus abscedas. Talem siquidem non oportet publice superari, quem amatorem æquitatis conuenit inueniri.

†Farcinates.

VNIVERSIS. GOTHIS. ET. ROMANIS. ET. HIS. QVI. PORTVBVS. VEL. † CLVSVRIS. PRAESVNT THEOD. REX XIX.

†CLAVSVRIS.

Vt famuli qui dominum occiderunt legum districtione resecentur.

VNCTA quidem iure detestamur scelera, & omne quod iniquum est clemens execratur auditus: sed ea maxime, quæ humani sanguinis effusione, polluta, nostram contra se incitauere censuram. Quis enim ferat, in domesticis præsidiis locum fuisse periculis? & ibi inuentum dulcis vitæ exitum, vnde nasci debuerat defensionis auxilium. Et ideo præsenti iussione mãdamus, vt in famulos, qui Stephanum dominum suum

Seruorũ qui dominos occiderint, pœna.

plectibili ſcelere trucidantes, inhumatam quoque reuerentiam eius funeris abiecerunt, legum diſtrictione reſecetis. Quatenus qui exemplis prouocantur peſſimis, pœnis arceantur † aſpectis. Proh dolor, pietas in auibus inuenitur, quæ ab humana conditione deſeritur. Vultur ipſe, cui vita eſt cadauer alienum, tantæ magnitudinis corpus nec exiguis alitibus probatur infeſtus, ſed magis accipitrem, vitam plumigerum auium perſequentem, alis cædit, ore dilaniat, totóque ſuo † pondere periclitantibus nititur ſubuenire. Et homines parcere nequeunt, cuius ſe genus eſſe cognoſcunt? Ille non vult extinguere, † quos poterat veſci: ſerui maluerunt occidere, qui eos ſuperſtes conſueuerat enutrire. Fiat ergo paſtus pij vulturis, qui necem potuit crudeliter deſiderare paſtoris. Tali potius ſepulcro recipiatur, qui dominum reddidit inſepultum.

† lege aſperis.

Pietas in auibus.

† pectore.

† quo.

Inſepultus.

† VNILIGIS. SAIONI. THEOD. REX XX.

Vt quotquot Rauennæ ſulcatorias naues reperire poterit, eas frumentis fiſcalib. oneratas ad ſe in oram Liguriæ tranſmittat.

† VVLGI. SAIONI. al. SYDIGI, al. VILLICIS.

OMNES decet gratanter impendere, quod publicas vident vtilitates poſſe reſpicere: quando neceſſe eſt hæc membra ſentire, quod corporis ſumma ſentitur. Atque ideo præſenti decernimus iuſſione, vt quantas in Rauennati vrbe falcatorias potueris reperire, frumentis fiſcalibus oneratas, ad nos vſque perducas. Quatenus alimonia publica tali prouiſione releuata, neceſſitatem inopiæ non debeat ſuſtinere. Reddat Rauenna copiam Liguriæ, quam ex ipſa conſueuit accipere. Nam quæ præſentiam noſtram ſuſtinet, multorum debet ſolatia reperire. Trahit obſeruantium cateruas Comitatus noſter: & dum ad beneficia præſtanda curritur, neceſſario populis copia poſtulatur.

IOANNI. APPARITORI. THEOD. REX XXI.

Vt portio conſortis, quibus loca paluſtria exſiccanda conceſſa erant, negligentis, ad diligentiorem conſortem transferatur.

Emphyteuſis a negligente reuocata.

GRAVE nimium eſt, vt fructu laboris ſui fraudetur induſtrius: & cui adhibetur pro ſedulitate conferri præmium, diſpendium patiatur iniuſtum: in ea præſertim re, quæ ad noſtram reſpicit largitatē: cui nihil debet licere negligentiæ, ne videamur minus profutura ſanxiſſe. Dudum ſiquidem Spei & Domitio, ſpectabilibus viris, loca in Spoletino territorio, cœnoſis

fluentibus inutiliter occupata, largitas noſtra cõceſſerat, vbi aquarum vaſta profunditas terrenam gratiam in nullos vſus profuturam abſorbuerat. Iacebat tellus naufraga, paluſtri † tempore confuſa, & ſub vtroque iactata diſpendio: nec aquarum puros liquores meruerat, & decus terrenæ ſoliditatis amiſerat. Hoc nos, quibus cordi eſt, in meliùs cuncta mutare, ſupra memoratis tali conditione conceſſimus, vt ſi eorum opera vel labore turpis deſiccaretur illuuies, ipſis liberata rura proficerent. Sed quantum actorum Spei loquitur ingeſta petitio. Domitij viri ſpectabilis vitio, dum immemor iuſſionis tenaciter parcit expenſis, † ad initium reuocatus eſt labor operantium, cùm iam in Soli faciem paulatim mollicies ſiccata dureſceret, cælatámque longa voracitate tellurem Sol inſuetus afflaret. Quod nos nequaquam negligi poſſe patiemur, vt bene accepta inuida deſtruantur ignauia. Proinde deuotio tua prefatum Domitium moderata executione conueniat, vt acceptæ rei ſedulus operator immineat, aut ſi hoc ſibi ſumptuoſum eſſe crediderit, propriam cedat ſupplicantibus portionem. Oportet enim, vt ſi opera poſtulata nequit efficere, conſortem beneficij, gloriam noſtri temporis, permittat implere.

† corpore.

† ad irritum vel inritum.

†FESTO. V.I. PATRITIO. THEOD. REX XXII. †FAVSTO.

Permiſiſse Hecditij filiis quos in Vrbe reſidere iuſserat, vt cum funere paterno in patriam remeare poſsint.

AEQVVM eſt, vt cõmodet ſe regalis pietas Fati vulnere ſauciatis: quia erigi plus merentur, quos ſortis ſuæ aduerſa preſſerunt. Atque ideo magnificentiæ tuæ præſenti auctoritate declaramus, vt Hecditij filios, quos in Vrbe primitus reſidere cenſuimus, ad patriã cum genitoris ſui funere, votiuo quidem reditu, ſed acerbo caſu, remeare iubeatis. Ne eorũ deſideriis abnegatis, vulnus geminetur afflictis: & quod nefas dictu eſt, qui dolorum nubila noſtra ſemper ſerenitate, detergimus, nunc miſeris pias lacry-
» mas denegare videamur. Inſatiabilis quippè fletus eſt, qui humãdis *Sepulturæ*
» non ſinitur corporibus intereſſe: dũ ſemper ſe reũ iudicat, qui cine- *cura.*
» ribus iuſta nõ præſtat. Priamus quãto pretio ſepeliendũ Hectorem
» redemit? rogauit furẽtem, ſupplicauit armato, vitámque ſuã exponere maluit, vt cadaueri debita nõ negaret. Et quoniã in his perſõnis mutua ſunt officia pietatis, iniquum eſt, filiũ genitori gratuito non impendere, quòd patrem magnis talentis conſtitit effeciſſe.

VVV. SSS. THEO. REX XXIII.

Non impediturum iri eos, quominus figulinas regia auctoritate sibi conceſſas exercere poſsint.

Figulinarũ conceſsio.

DECET noſtri temporis diſciplinam, vt qui publicis vtilitatibus ſeruiunt, ſuperfluis oneribus non grauentur. Nec dignum eſt, vt cuiuſquam lædat inuidia, noſtris moribus ordinata. Quapropter figulinis regia vobis auctoritate conceſſis, operam † nauanter impendite. Nec vereamini ad alias vos actiones poſſe traduci, à quibus iniuncta præſentia vix credimus explicari. Ceſſauit ergo † contra vos improborum nefanda præſumptio, & obſcuris dolis effectum noſtra tollit auctoritas. Incaſſum enim odit, cui ſe principalis clementia obiecerit.

† ouãter al. ornanter.

† circa.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEOD. REX XXIV.

Monet vt iubeant vnamquamque domum Senatoriam trina illatione in prouinciis perſoluere quicquid ex profeſsione ſua debet, aut certe vt vicariane ſedis vniuerſa compleant quod loco beneficij quandoque optauerunt.

CONSTAT, Senatum populis viuendi regulam præſtitiſſe. Nam quod ornat nomen Romanum, à vobis legitur inſtitutum. Ad hoc Patres in illo principio nominati, vt quaſi filiorum per vos poſſit vita componi. Vos enim deuotionem prouinciis, vos priuatis iura decreuiſtis, & ad omnes iuſtitiæ partes ſubditos parere libenter docuiſtis. Et ideo non decet, inde ſignum reſultationis exire, vnde exemplum potuit moderationis effulgere. Quod noſtra clementia, cui cordi eſt, rerum omniũ tenere menſuram, in veſtram notitiam credidit perferendum. Ne magis ignorantia nutriatur exceſſus, ſub quorum conſcientia error non poteſt eſſe perpetuus. Igitur prouincialium iudicum relatione, ad magnificum virum Præfectum prætorij directa, comperimus, ſic primæ tranſmiſſionis tempus exemptum, vt nihil aut parum à Senatoriis domibus conſtet illatum. Allegantes, per hanc difficultatem tenues deprimi, quos magis decuerat ſubleuari. Fiet enim, vt exactorum nimietas, dum à potentibus cõtemnitur, in tenues conuerſa graſſetur, & ille potius ſoluat aliena, qui eſt deuotus ad propria:

Ne potẽtiores onera illationũ in tenuiores transferãt.

pria:præterea multò acerbiora iungẽtes, quòd pro ſua quiſque voluntate aliquid exigentibus dignetur obiicere. Quæ tamen omnia detrimenta Curialibus dicuntur infligi:vt qui in vſus publicos fuerant noſtra prouiſione reparati, contumacibus diſtrahantur iniuriis. Atque ideo P. C. qui parẽ nobiſcum Reipub. debetis anniſum, ſic æquabiliter ordinate, vt quicquid vnaquæque domus Senatoria profitetur, deſtinatis procuratoribus per prouincias trina illatione perſoluat. Aut certè, quòd in locum beneficij ſolebatis expetere, arcæ Vicarianæ ſedis, ſi id diligitis, vniuerſa complete: ne neceſſe ſit curiali per multiplicem & inefficacem conuentionis laborem in exiguis veſtris illationibus ſua potiùs damna ſuſcipere, eueniátque deteſtabilis caſus: vt qui functionem propriam vix poterat ſuſtinere deuotus, alienis oneribus prematur infirmus. Quod nos ſalua ciuilitate, diſſimulare non poſſumus, vt ſine acerbitate belli rebus ſuis exuantur oppreſſi, & illi magis pereant, qui Reipub. parere feſtinant. Hoc etiam nos edictali programmate in cunctorum noueritis prouincialium notitiam pertuliſſe, vt liberè prorumpat in publicum, qui ſe alienæ functionis pondere nouit oppreſſum, relaturi à nobis iuſtitiæ fructum: qui feſſis nouimus dare præſidium.

Arca vicarianæ ſedis.

EDICTVM. THEOD. REGIS XXV.

De quo ſupra proxima epiſtola nempe vt quiſquis alienæ functionis calculo oneratus reperitur, ad regiam audientiam vt ſubleuetur, veniat.

QVANVIS ſit querula vox doloris, nec ſe contineant immuniti, & læſus animus vociferatione paſcatur: tamen liberior ſermo promitur, ſi noſtra auctoritate laxatur. Deteſtamur enim miſeros premi: commouemur & non querentium malis: velociúſque ad nos peruenit, quod diſſimulatio patientis abſcondit. Meritò quando cunctorum nos reſpiciunt auido ore læſiones. Dum illud pietati noſtræ perire credimus, quòd per mediocrium damna ſentimus. Nuper itaque prouincialium iudicum relatione comperimus, domos quaſdam præpotentium, ſuas non implere per ordinem functiones. Hinc fieri, vt dum illationis quantitas procurari queritur à tenuibus, ſumma potior exigatur. Superbia deinde conductorum canonicos Solidos non ordine traditos, ſed ſub iniquo pondere imminentibus fuiſſe proiectos: nec vniuerſam ſiliquam, quàm reddere conſueuerant, ſolenniter intuliſſe.

Canonici Solidi.

Proinde factum est, vt Curiales, quibus nos volumus esse prospectum, imminentium solicitudine coacti, grauia damna sentirent, &, si dici fas est, cùm alienis debitis sub truculentis compulsionibus vrgerentur, possessionum quoque suarum amissione priuati sunt. Quòd scelus vt debeat amputari, ad reuerendissimum quoque Senatum præcepta transmisimus, & nunc edictali programmate definimus, vt quisquis Possessorum siue Curialium grauatum se senserit in aliena calculi functione, ad nostræ serenitatis audientiam venire deproperet, sciturus, nobis priores excessus omnino displicuisse, cùm viderit profutura succedere. Patuit ergo vobis arbitrium †indiciis. iusti principis, quanuis multis semper declaretur † iudiciis. Nunc autem sub silentio patientiam doloris abducite, aut sub iustitia iter vocis aperite. Iam in vobis erit huius summa consilij, quibus adiacet eligere, quòd vobis prospicitis expedire.

† Festo.

† FAVSTO. PRÆPOSITO.

THEOD. REX XXVI.

Vt cessent illicitæ quædam exactiones quæ in Apulia & Calabria contra negotiatores publicos fieri attentabantur & vide infra eo. lib. Epist. 30.

NVLLIVS compendiis delectamur iniustis: nec ad animum nostræ pietatis perueniunt, quæ probitatis gratia „ „ deferuntur. Respub. siquidem iure semper æquitatis augetur: & cùm temperantia diligitur, velociter profutura succedunt. Atque ideo illustrem magnificentiam tuam, Negociatorum Apuliæ siue Calabriæ supplicatione permoti, duximus instruendam, vt frumenta quæ per supradictos negociatores publico comparãtur, non iterum ab eisdem interpretij nomine Solidorum quantitas exigatur. Nam si coëmptam speciem expensis publicis necessariam non habetis, ab officio vestro susceepta moderatio fideliter distrahatur, euentum rei rãtio fiscalis habitura est, quæ iniustè videtur imposuisse quòd respuit. Nimis enim iniquum est, vt ille „ patiatur dispendium, qui imperium fecit alienum: pari conditione „ censentes de sextario quoque, quem negociator eius prouinciæ videtur inferre: ne quis audeat damnata semper pretia proteruus exigere: & vt validius retundamus excessus, pœnam triginta librarum auri fedis nostræ præfectis imponimus, si quis contra hæc saluberrima constituta ausu temerario venire tentauerit. Officium verò

Interpretium.

Sextarius.

decem librarum auri dispendio se nouerit esse feriendum, si inhibitas præsumpserit exequi iussiones. In illa quoque parte fessis clemẽtia nostra se porrigit, vt si pensionem huius tituli Siliquario præstat, monopolium quoque negociator exerceat. Si verò Siliquarius hunc titulum negociatoribus indicat abrogandum, nullam ab eis exigat pensionem. Quia satis absurdum est, vt affligatur damnis, qui commoda non habet actionis. In aurariis denique priscus ordo seruetur, & ad eos tantùm functio ipsa respiciat, quos huic titulo seruire voluit antiquitatis auctoritas. Quapropter beneficia nostra erga negociatores, qui nostris titulis necessarij comprobantur, omnibus modis facite custodiri: ne genus hominum, quòd viuit lucris, ad necem possit peruenire dispendiis.

Aurariafunctio.

Lucro viuũt negociatores.

VNIVERSIS. IVDÆIS. GENVÆ. CONSISTENTIBVS. THEOD. REX XXVII.

Vt veteres Synagogæ parietes tantummodo reficere eis liceat quatenus & imperialibus constitutionibus est permissum.

SIC VT exorati iustum cupimus præbere consensum, ita per nostra beneficia fraudes fieri legibus non amamus: in ea parte præcipuè, in qua diuinæ reuerentiæ credimus interesse. Ne ergo insultare videantur elati, diuinitatis gratia destituti. Quapropter tegumen tantùm vetustis parietibus superimponere Synagogæ vestræ, præsenti vos auctoritate censemus, petitionibus vestris eatenus licentiam commodantes, quatenus constituta diualia permiserunt. Nec aliquid ornatus fas sit adiicere, vel in ampliandis ædibus euagari. † Noueritis vos seueritatem minimè diffugere veteris sanctionis, si rebus non abstineatis illicitis. In ipsis verò parietibus cooperiendis, vel † reficiendis tantùm licentiam damus, si vobis tricennalis non potest obesse præscriptio. Quid appetitis, quæ refugere deberetis? Damus siquidem permissum, sed errantium votum laudabiliter improbamus. Religionem imperare non possumus: quia nemo cogitur, vt credat inuitus.

Neque legere, neque augere Iudæis templa licere.

†Et noueritis.

† fulciẽdis.

Præscriptio tricennalis.

†FAVSTO. †off.fisci.

† STEPHANO. v.s. COMITI. PRIMI ORDINIS. EX. PRINCIPE. † OFFICII NOSTRI.

THEOD. REX XXIIX.

Titulis supra prædictis tenore huius epistolæ eum insigniens & ornans, ac maiora etiam in posterum pollicens largiturum.

RIBVENDA est iustis laboribus compensatio præmiorum: quia exprobrata militia creditur, quæ irremunerata trāsitur. Athletam populis palma designat esse victorem. Sudores bellicos Ciuica corona testatur. Expectāt etiam equos præmia sua: & tanta iustitiæ vis est, vt nec illis tardius detur laboris pretium, qui sentire non poterant denegatum. Quod si ita est, dignum hoc, homini reddere, qui per honesta cognoscitur obsequia placuisse. Per tot enim actionum lubricos casus fixum tenuisti militiæ probatę vestigium: &, quòd rarò in seruiente prouenit, permutatio iudicum nunquā circa te variauit affectum. Nec erat in te alieni iudicij quisquam inuidus, cùm etiam decessorum suorū ordinationibus redderetur aduersus. Placere siquidem meruisti cūctis, cùm semper diligenda custodis, silentium in secretis, in actionibus efficaciam, in obseruationis labore frequentiam: & quòd rarum est continentiæ bonum, crebra hominum vitia fecerunt, cùm multis præberes officia, nulli tuam operam venditabas. Vocabulum Principis nulla sorde maculasti, seruans dignitatem nominis exercitatione virtutis. Hinc est, quod Spectabilitatis honorem, quem militiæ sudore detersis iusta deputauit Antiquitas, præsenti tibi auctoritate conferimus: vt laboris tui tādem finitas excubias, remuneratione Comitiuæ Primi Ordinis, iam securus intelligas. Et quia gratiam Principis dignitas nuda nō asserit, nec beneficium dici potest, quòd nulla vtilitate sentitur: priuilegia tibi quoque, quæ tribui scholæ tuæ Exprincipibus diualia constituta voluerunt, simili munificentia condonamus. Neque quicquam in his debes metuere, quæ forsitan nouella vsurpatione tentantur. Ab omni ergo damno oneribúsque sordidis ius te muniuit antiquum. Sed quanquā præsenti remuneratione tibi digna soluamus, futuris tamē votis spem maximam pollicemur. Sed quoniam angusta sunt beneficia, quæ non etiam de futuris aliquid pollicētur, aderit prouidentia principalis: vt quos dignos fauore nostro credimus, eos quoque maiori honore cumulemus. Verùm quia clari non decet regum impetrata, præsentia ad prouincialis iudicis facito notitiam peruenire.

Spectabilitas.

Exprincipibus.

Quatenus ſpectabilitatem tuam decoratam noſtro teſtimonio vniuerſitatis corda cognoſcant: tibíque vtpote militiæ munere perſoluto, cultus competens pro noſtrorum temporum laude ſeruetur.

ADILÆ. V.S. COMITI.

THEODE. REX XXIX.

Vt prædiis & hominibus eccleſiæ Mediolanenſis in Sicilia conſtitutis tuitionem præſtet.

QVANVIS nullos velimus grauamen aliquod ſuſtinere, quos videtur pietas noſtra protegere (quia regnantis eſt gloria, ſubiectorum ocioſa tranquillitas) tamen ſpecialiter Eccleſias ab omni iniuria reddi cupimus alienas: quibus dum æquabilia præſtantur, miſericordia diuinitatis acquiritur. Et ideò beatiſſimi viri Euſtorgij Epiſcopi ſanctæ Mediolanēſis Eccleſiæ petitione permoti, præſentibus te affatibus admonemus, vt prædiis vel honoribus illius Eccleſiæ intra Siciliam conſtitutis, tuitionem ſtudeas ſalua ciuilitate præſtare. Nec à quoquam, cuiuſlibet nationis homine, contra fas patiaris opprimi, quos decet diuinitatis intuitu ſubleuari. Ita tamen, vt cauſis publicis & priuatis, quæ contra eos rationabiliter proponuntur, reſpondere non differant. Quia ſicut nolumus, eos ab aliquo prægrauari, ita †exemptos à tramite iuſtitiæ non patimur inueniri.

Tuitio prædiorum & hominum Eccleſiæ.

† exceptos.

FAVSTO. PRÆPOSITO.

THEODE. REX XXX.

Vt in gratiam Eccleſiæ Mediolanenſis deputet vnum ex negotiatoribus qui fiat immunis, hoc eſt qui nec monopolij nec ſiliquatici, nec auariæ penſionis nomine quidquam impendat, quod conceditur eis ad exemplum ſimilis priuilegij Rauennati eccleſiæ indulti. De præſtationibus eiuſmodi meminit ſupra Epiſt. 26.

NON præiudicat iuri publico perſonalis exceptio: quia beneficialem eſſe principem licet, nec intra regulas cōſtituti poteſt munificētia regalis arctari. Ira leuis coërceatur grauiſſimis inſtitutis: impatiens ambitio iure frenetur. clementia non habet legem nec debet ſub anguſtis terminis benigna ſequi, quem decet ſine fine laudari. Defenſores itaque ſacroſanctæ Mediolanēſis Eccleſiæ pro expenſis pauperum, quæ ſub lucri exaggeratione funduntur, vnum ſibi ex negociatoribus vrbis ſuæ deſiderāt opor-

tere præſtari: qui pro emptoris functus officio, exceptis negociationis oneribus debeat implere, quod ſuſcipit. Hæc enim nos & Rauennati Eccleſiæ commemorant, motos rationabili allegatione, tribuiſſe: quòd pietatis exemplum, ad ſuum quoque commodum ſupplicant transferendum. Ideò illuſtris & præcelſa magnificentia tua (ſalua in aliis negociationibus cõmoditate publica, quæ ab vniuerſo corpore conſueuit inferri) vnum eis, quem ſibi viſi fuerint eligere, deputabit, qui ita commercium negociationis exerceat, quatenus nec Monopolij, nec Siliquatici, nec Aurariæ aliquid pẽſionis impendat, vel quodlibet grauamen ex permiſſa nundinatione ſuſtineat. Cur enim illud tardemus annuere, vnde nulla poſſumus damna ſentire?

Monopolia. Siliquaticũ. Auraria penſio.

DROMANARIIS. THEODERICVS.

REX XXXI.

Pedeſtri militiæ adſcriptos hoſce nauibus exceptos Padum excurrere iubet, Veredariis equitibus terreſtri itinere idem agentibus.

PVBLICIS debent vtilitatibus inſudare, qui nomen dedere militiæ. Quid enim agat homo, ſi profeſſio deſit obſequio, vt nec commoda priuata reperiat, nec gloriam ſtrenuitatis acquirat? Et ideo Comiti Sacrarum largitionum noſtra præcepit auctoritas, vt in Hoſtilienſi loco conſtitui debeatis. quatenus fiſcali humanitate recreati, excurſus cum veredariis per alueũ Padi more ſolitò faciatis: vt diuiſo labore equis publicis debeat ſubueniri. Quando curſus veſter non atteritur, qui per vias liquidas expeditur. Non enim vobis nimio labore claudicare contingit, qui manibus ambulatis. Vehiculum veſtrum non ſentit iniuriam, nec defectum patitur, quòd vnda potius currente portatur.

Veredarij.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEODE. REX XXXII.

Vt volenti Decio Patritio paludem Decennonij exiccare limites apponantur, intra quos liberata aquis terra mox ipſe perfruatur ac colat.

GRATA nobis eſt P.C. circa vtilitates publicas impenſa deuotio. quia dum ciuium laudabiles animos comprobamus, locum iuſtis beneficiis reperimus. Quid eſt enim tam ſenatorium, quàm ſi vtilitatibus publicis impendat affectũ? vt poſſit prodeſſe patriæ, cui natus eſt. Vir itaque magnificus atque Patri-

tius Decius, glorioſo circa Rempub. amore deuinctus, vltrò poſtulauit voto mirabili, quòd vix potuiſſet ſub conſilio noſtræ pietatis imponi: paludem Decennonij, in hoſtis modum vicina vaſtantem, fouearum ore patefacto promiſit abſorbere: illam famoſam ſæculi vaſtitatem, quàm ſub diuturnitate licentiæ quondam mare paludeſtre poſſedit, cultíque locis inimicum ſuperfundens vnda diluuium, terrenam gratiam ſylueſtri pariter horrore confudit, nihil vtile nutriens, ſub liquore ſpoliatum fructibus eſt ſolum, poſtquàm obnoxium cœpit eſſe paludibus. Ideo miramur priſcæ confidentiæ virum, vt quod diu virtus publica refugit, manus priuata ſuſceperit. Hunc ergo audacem laborem aggreſſurum ſe laudabili perfectione pollicitus eſt, vt pereunte dãnoſo gurgite, quæ fuerant amiſſa, vlterius non perirent. Vnde noſtræ ſuper hac parte ſerenitatis poſtulat iuſſiones: vt auctoritate publica ſubeat opus eximium, quod erit cunctis viantibus profuturum. Sed vos P.C. quibus cordi eſt bonum deſiderium iuuare auxiliatoribus conſtitutis, præſentibus decretis annuimus, vt ad loca ipſa Decennonij duos ex veſtro corpore dirigatis: quibus arbitrantibus quantum ſpatij reſtagnatis incurſibus paludeſtris illuuies occupauit, fixis terminis annotetur. Vt cùm ad perfectionem promiſſam peruenerit, liberatori ſuo reddita terra proficiat, nec quiſquam inde aliquid præſumat attingere, quod tam diu inuadentibus aquis non potuit vendicare.

Siccatæ paludes.

Definiẽdi à duobus ſenatoribus ſpatium.

Non cedet occupanti.

DECIO. V.I. PATRITIO.

THEODE. REX XXXIII.

Vt ad dominium eius tranſeat quod ab aquis vindicauerit de paludib. Decennonij quæ & ſtagna vocat: & vt ſibi ſocios adiungere poſſit quos voluerit, exſiccatorum partes pro modo ſumptuum, & operum habituros.

IVSTITIAE ratio eſt, vt laudabile deſideriũ ſequatur proſperitas actionum: & quod bona voluntate ſuſcipitur, regalibus quoque ordinationibus impleatur. Vobis itaque deſideria iuſta poſcentibus, preſenti auctoritate cõcedimus, vt ſtagnis Decennonij paludibúſque ſiccatis, ſine fiſco poſſideas in ſolũ rura reuocata, nec vllam metuas liberatis rebus exhibere culturã, quas ſub generalitatis teſtimonio abſoluimus. Hinc etiam ad ampliſſimum Senatum præcepta tranſmiſimus, vt definito nunc ſpatio ad tuum pulchrè tranſeat dominiũ, quòd eſt à fœdis gurgitibus

Reſtitutum paludis exſiccatæ dominium.

Sumptus & labor.

vendicatum. Æquum est enim, vt vnicuique proficiat labor suus: & sicut expendendo cognoscit incommoda, ita rebus perfectis cõsequatur augmenta. Illud etiam, qui studio Reipub. semper inuigilamus, aspeximus, vt si quis hunc laborem iuncta tecum societate subire delegerit, habita corporis æstimatione, habeat iuris proprij spatia pro parte, quàm suscipit. Vt nec solus immensis oneribus prægraueris, & animosius peragatur, quòd sub collegij adiuuatione suscipitur. Ita fiat, vt &, quæ rebus maximis est amica, molesta careatur inuidia. Quapropter glorioſis desideriis † nauanter insiste, ne opinioni tuæ graue sit in assumptis conatibus marcuisse. Intuere quippè, omnium ora atque oculos in te esse conuersos: respice serenitatis nostræ suspensa iudicia ad † effectũ operis instituti. Quanta vales animositate festina, vt dignus tanta re emersisse iudiceris, qui iam nunc omnium admiratione laudaris.

Socius operis.

† gratanter.

† affectũ.

ARTHEMIDORO. PRÆFECTO. VRBIS.

THEODE. REX. XXXIV.

Vt per eum applicetur Romanis mœnibus pecunia, quæ fabricis destinata aut suppressa fuerat, aut suo tempore non impensa.

GAVDEMVS, in te nostra floruisse iudicia: lætamur, dignũ præsulem te Romanis arcibus extitisse; qui generosis animis amicum fraudibus non passus es velare secretum, ne vos aut delicta complices facerent, aut securitas ad maiora potiùs incitaret. Atque ideo vniuersa pecunia, quæ fuerat fabricis deputata Romanis, & nunc magnitudinis tuæ discussione constitit abiuratam, cùm nec reddita suo tempore nec docetur expensa, sine aliqua dilatione resumatur: & vobis ordinantibus iterũ Romanis mœnibus applicetur. Nefas est enim, vt in alios vsus transeant, quæ sibi subtracta non immeritò Roma suspirat. Deberemus itaque cælatores deputatæ pecuniæ † in non modica pœna percellere, qui in tali causa nostram munificentiam fraudauerunt. Sed affuit moderatrix, semper quæ nobis est iuncta, clementia: ne indecore facta plectamus grauiter incitante iustitia. Sufficiat nobis, cupiditatem non implesse, quod voluit. Nec maior potest prouenire vindicta, quãdo velut propria videtur perdere, qui se suppressa turpiter vendicauerat possidere.

Pecunia fabricis deputata.

† non immodica.

† TAN-

† TANCILÆ. V.S. THEODE.
REX XXXV.

†TANTILLI.al.THATILÆ.

Vt impunitatem & centum aureorum præmium polliceatur eis, qui vel se, vel alios detulerint qui æneam statuam ex vrbe Comensi substulerant.

ACERBVM nimis est, nostris temporibus antiquorum facta decrescere, qui ornatum vrbium quotidie desideramus augere. Quocirca præsentibus te iussionibus admonemus, vt de Comensi ciuitate æneam statuam, quæ periisse suggeritur, omni animositate perquiras. Spondens etiam centum aureos, si quis hæc sacrilega prodere furta maluerit. Quatenus promissio nostræ serenitatis trepidos ad spem confessionis inuitet, quæ etiam, ad te destinata, edicta proloquantur. Sed cùm hæc tamẽ iussa promulgaueris, si adhuc facinus secretò velauerint, post diem venerabilem locorum artifices facias congregari, à quibus sub terrore perquire, quo ministro fuerit perpetratum. Ab imperitis enim harum rerum, statuæ facilis euersio non fuisset, nisi eam tentasset mouere loco magistra præsumptio. *Statua requirenda.*

EDICTVM. THEODERICI.
REGIS XXXVI.

Edictum de eadem re, quo etiam impunitas & præmium promittitur commissi conscii.

QVANVIS ad proditionem sceleris relaxata nimis pœna sufficiat, nec parum sit munus audaciæ, supplicij declinasse terrorem: addimus tamen præmium, quòd habere innocẽtia solet. Non quia commissa placuerunt, sed delectat nos munificos esse in amore vindictæ. Quapropter præsentis edicti vnusquisque auctoritate cognoscat, centum se aureos largitate nostra promereri, si prodat, qui statuam de Comensi ciuitate rapuerit, & de suo facto quod maximè nocens requirit, indulgentiam se nouerit habiturum. Damus in æneo compendio aureum munus: & metalla, quæ inuenire possumus pretiosiora, largimur. Illud potiùs hac liberalitate redimentes, ne transeat in vsum, quòd constat esse prohibitum. Quis ergo tanta stultitiæ cæcitate damnetur, vt dubitet erumpere, quando & securitatem reperit, & præmium confessionis acquirit? Si quis autem dissimulandum † fortè crediderit, eúmque † fore. *Indicis præmium.*

aliquo veritatis indicio ſerenitas noſtra detexerit, vltimo ſe nouerit diſcrimine rapiendum. Indignum eſt enim, vt qui reſpuunt indulgentiam noſtram, detectis poſtea ſuffragetur humanitas.

FAVSTO. PRÆPOSITO.

THEODE. REX XXXVII.

Vt Spoletinis ciuibus ad exhibitionem tertiarum alia millena deputetur.

PROVENTVM regni noſtri benignitas debet æmulari: vt tantùm humanitas relaxet dona, quantùm Reſpub. ſuſcepit augmenta. Non enim aliter laudatum modũ poſſumus cuſtodire, niſi ad cõſiderationem rerum noſtrum debeamus excitare propoſitum. Inter tot enim quotidie, Deo propitiante, ſucceſſus, tenacitatis eſſet vitium anguſta largitate cõtentum. Atque ideò illuſtris magnificẽtia tua præſenti auctoritate cognoſcat, † Spoletinis ciuibus ad exhibitionem Thermarum ſupra conſuetudinem aliam millenam eſſe deputandam. Cupimus enim libenter impendere, quæ ad ſalubritatem ciuiũ nouimus pertinere. Quia laudes ſunt noſtrorum temporũ, celebrata gaudia populorũ.

† à Spoletanis.

† FAVSTO. PRÆPOSITO.

† Arthemidoro The.r.

THEODE. REX XXXIIX.

Vt Sipontinis hoſtium populatione vaſtatis biennij penſitationes remittantur, vtque inducias biennij à creditoribus ſuis habeant.

OPES noſtras cupimus theſauro pietatis augeri, execrantes commoda, quæ nobis vexatorum fuerint calamitatibus acquiſita. Moleſta eſt illatio noſtræ clementiæ, quæ defletur. Quia quicquid ſub lætitia penditur, accipientis laudibus applicatur. Vrbis itaque Sipontinæ negociatores hoſtium ſe aſſerũt depopulatione vaſtatos. Et quia egentium leuamina noſtras potius diuitias æſtimamus, illuſtris magnificentia tua, per hoc iuge biennium nuncupatos, nulla faciat coemptione vexari. Sed quoniam lapſos nihil releuaſſe proficit, ſi onus aliud ſolutionis accedit: qui memoratis negociatoribus noſcuntur mutuaſſe pecuniam: celſitudo tua faciat admoneri, ne in hoc biennij ſpatio quicquam de credita ſumma æſtiment poſtulandum. Quatenus ſub induciis ſupradictis, & datam poſſint reparare pecuniam, & aliquatenus debitorũ valeat reſpirare ſubſtantia. Quid enim proficit creditorem ſe vrge-

Inducię debitoribus datæ.

re, quando incaſſum nititur nudatos exigere? quibus magis proſpicimus, ſi ad mutuata ſuſtinendo peruenire faciamus.

ALOISIO. ARCHITECTO.

THEODE. REX. XXXIX.

De Aponi balneis mirabilia.

SI audita veterum miracula ad laudem noſtræ clementiæ volumus contimere (quoniam augmenta regalis gloriæ ſunt, cùm ſub nobis nulla decreſcunt) quo ſtudio conuenit reparari, quod & noſtris oculis frequenter conſtat offerri? Delectat enim ſalutiferi Aponi meminiſſe potentiam: vt intelligas quo deſiderio cupimus reficere, quod de memoria noſtra neſcit exire. Cæruleum fontem vidimus, in formam dolij concauis hiatibus æſtuantem, & fornaces anhelantium aquarum circunducto tentilatio, Naturæ probabili diſpoſitione, coronatas: quæ licet, more calidæ, nebuloſos vapores exhalent, hanc tamen iucundam perſpicuitatem aſpectibus humanis aperiunt: vt quiuis hominum illam gratiam deſideret contingere, etiam cum nõ ignoret ardere. Ore pleniſſimo, in ſphæræ ſimilitudine, ſupra terminos ſuos aquarum dorſa turgeſcunt: vnde latex tanta quiete defluit, tanta quaſi ſtabilitate decurrit, vt eum nõ putes creſcere, niſi quia inde aliquid rauco murmure ſentis exire. Veniunt aquæ per algentes meatus tali feruore ſuccenſæ, vt poſt recurua ſpatia, quæ arte facta ſunt longiora, in calores ſint † maximè redituræ. O magiſtri mirandũ ſemper ingenium, vt naturæ furentis ardores ita ad vtilitatem humani corporis temperaret, vt quod in origine dare poterat mortem, doctiſſimè moderatum, & delectationẽ tribueret & ſalutem. Iuuat videre ſecretum, latices vapores igneos exhalantes, amicũ vndis indeſinenter ardorẽ, & calorem venire decurſu riui, vnde vſualiter ſolebat extingui. Meritò dicũt Philoſophi, Elementa ſibi mutuis complexionibus illigari, & mirabili coniungi fœderatione, quæ inter ſe contraria intelliguntur varietate pugnare. Ecce madentẽ ſubſtantiam vapores producere conſtat ignitos, quæ mox ad thermarum ędificia decora peruenerũt, illis à cautibus vnda deſcendens, & aëra ſua qualitate ſuccendit, & tactu fit habilis, cũ recepta fuerit in lauacris: vnde non tantùm delitioſa voluptas acquiritur, quãtum blãda medicina cõfertur. Scilicet, ſine tormẽto cura, ſine horrore remedia ſanitas impunita, balnea cõtra diuerſos dolores corporis attributa.

Aponus fons.

† maximos redituræ.

Elementorũ ſocietas.

Aponi fõtis miracula.

Quæ ideò Aponum, Græca lingua, beneficialis nominauit Antiquitas, vt cauſam tanti remedij æger cognoſceret, cùm de tali nomine dubium nõ haberet. Sed inter alia loci ipſius bona, illud quoque ſtupendum eſſe didicimus, quod vna fluentorum natura diuerſis miniſteriis videatur accommoda. Nam protinus ſaxo ſuſcipiente colliſa inhalat primæ cellulę ſudatoriam qualitatem: deinde in ſolum mitigata deſcendens, minaci ardore depoſito ſuaui temperatione molleſcit: mox in vicinum producta, cùm aliqua dilatione torpuerit, multò blandius intepeſcit: poſtremò ipſo quoque tepore derelicto, in piſcinam Neronianam frigida tantum efficitur, quantùm prius ferbuiſſe ſentitur: non immeritò auctoris ſui participans nomen collega eſt cùm veriditate gemmarum, vt ipſa quoque vitrei elementi colore perſpicua quaſdam tremẽs vndas quieta commoueat. Sed vt ipſum quoque lauacrum mundius redderetur, ſtupenda quadam cõtinentiæ diſciplina, in vndam, qua viri recreantur, ſi mulier deſcendat, incẽditur: propterea quod ipſis altera exhibitio decora collata eſt, ſcilicet, ne ardentium aquarum fœcũdiſſimum locum non crederent habuiſſe, vnde plurima largiretur, ſi vterque ſexus vno munere communiter vteretur. Hæc perẽnitas aquarum intelligendi præſtat indicium, per igneas terræ venas occultis meatibus, influens deintus, in auras erumpere excocti fontis irriguam puritatem. Nam ſi Naturæ fuiſſet illud incendium, ſine interitu ſubſtantiæ non fuiſſet amiſſum. Sed aquæ materia ſenſibilis, ſicut peregrinum contraxit ignem, ſic iterùm natiuum facilè recepit algorem. Præſtat & aliud adiutorij genus vis illa medicabilis: nam iuxta caput fontis ſcintilloſi, quendam ſibi meatum prouida Natura formauit. Hinc deſuper ſella compoſita, quæ humanis neceſſitatibus in abſidis ſpeciẽ perforatur, ægros ſuſcipit interno humore defluentes: vbi dum feſſi nimio lãguore conſederint, vaporis illius delectatione recreati, & laſſa viſcera reficiunt, & humores noxia infuſione laxatos, vitali ariditate conſtringunt: vt quaſi aliquo deſiderabili cibo refecti, valentiores queant protinus inueniri. Sic medicabili ſubſtantiæ venit à ſulphure, quòd calet, à ſalſedine, quę deſiccat. Talia poſteris non tradere, hoc eſt grauiter in longa ætate peccare. Quapropter antiqua illic ædificiorum ſoliditas innouetur: vt ſiue in thermis, ſiue in cuniculis fuerit aliquid reparandum, te debeat imminente reconſtrui. Virgulta quoque noxia importunitate naſcentia, euulſis ceſpitibus auferantur: ne radicum

Aquæ perennes.

quidam capilli paulatim turgentes, fabricarum viſceribus inſerantur,& more vipereo prolẽ ſibi fœcunditate contraria nutriat, vnde ſe cõpago caſura diſrumpat. Palatiũ quoque,lõga ſenectute quaſſatum,reparatione aſſidua corrobora. Spatium,quòd inter ędem publicã, & caput igniti fontis interiacet, ſylueſtri aſperitate depurga. Rideat florẽti gramine facies decora campeſtris, quæ etiam ardentis aquæ fertilitate lætatur: miróque modo dum proximè ſalem generet ſterilem,nutriat pariter & virores. Sed non his tantùm beneficiis Antenorea terra fœcũda eſt. Infert & alia, quæ multò grandius obſtupeſcas. Corda illa(vt ita dixerim)montium,in vicem ſecretarij, negocia contentioſa diſtinguunt. Nam ſi quis fortè pecus furatum pilis natiuis ſolito more ſpoliare præſumpſerit, vndis ardentibus frequenter immerſum, neceſſe eſt, vt antea decoquat, quàm emundare præualeat. O vere ſecretarium,iure reuerendum: quando in his aquis non ſolùm ſenſum, ſed etiam verum conſtat eſſe iudicium: & quòd humana nequit altercatione diſſolui, fontium datum eſt æquitate definiri. Loquitur illic tacita Natura,dum iudicat, & ſententiam quodammodo dicit, quæ perfidiam negantis excludit. Sed quis iſta cõſeruare negligat,quanuis plurima tenacitate ſordeſcat? Siquidem ornat regnum,quòd fuerit ſingulariter toto orbe nominatum. Ei ideo pecunia, quæ tibi nata eſt, ſi opus non poterit implere ſuſceptum, quantum adhuc expendendum eſſe credideris, miſſis nobis breuibus,indicabis. Quia non grauamur expendere,vt tanta videamur ruris †amœna cuſtodire.

Breuia miſſa, pro epiſtola.

† mœnia.

BOETIO. PATRITIO.

THEOD. REX XL.

Vt cytharœdum deligat ad Iraneorum regem ab ſe mittendum. De effectib. verò & ratione ac multis laudibus Muſices & de cythare in primis multa recenſet cognitu digniſsima.

VM Rex Frãcorum,conuiuij noſtri fama pellectus,à nobis cytharœdum magnis precibus expetiſſet,ſola ratione complendũ eſſe promiſimus,quòd te eruditionis Muſicę petitũ eſſe noueramus. Adiacet enim vobis, doctũ eligere,qui diſciplinã ipſã in arduo collocatã, potuiſtis attingere. Quid enim illa præſtãtius,quæ Cœli machinã ſonora dulcedine modulatur, & Naturæ conuenientiam,vbique diſperſam, virtutis ſuæ gratia comprehendit? Quicquid enim in conceptum alicuius modifi-

cationis exiſtit, ab armoniæ continentia non recedit. Per hãc competenter cogitamus, pulchrè loquimur, conuenienter mouemur: quæ quoties ad aures noſtras diſciplinæ ſuæ lege peruenerit, imperat cantum, mutat animos: artifex auditus, & operoſa delectatio. Hæc cùm de ſecreto Naturæ, tanquam ſenſuum Regina, tropis ſuis ornata, proceſſerit, reliquæ cogitationes exiliunt: omniáque facit eiici, vt ipſam ſolum modo delectet audiri. Triſtitiam noxiam iucundat: tumidos furores attenuat: cruentam fæuitiam efficit blandam: excitat † ignauiam, ſoporantémque languorem: vigilantibus reddit ſaluberrimam quietem: viciatam turpi amore, ad honeſtum ſtudium reuocat caſtitatem: ſanat mentis tædium, bonis cogitationibus ſemper aduerſum: pernicioſa odia conuertit ad auxiliatricem gratiam: & quòd beatum genus curationis eſt, per dulciſſimas voluptates expellit animi paſſiones. Incorpoream animam corporaliter mulcet, & ſolo auditu, ad quod vult deducit: quàm tenere non prævalet verbo tacito manibus clamat, ſine ore loquitur, & per inſenſibilium obſequium prævalet ſenſuum exercere dominatum. Hoc totum inter homines quinque tonis agitur, qui ſinguli prouinciarum, vbi reperti ſunt, nominibus vocitantur. Miſeratio quippè diuina localiter ſparſit gratiam, dum omnia ſua valde fecit eſſe laudanda. Dorius pudicitiæ largitor, & caſtitatis effector eſt. Phrygius pugnas excitat, & votum furoris inflammat. Æolius animi tempeſtates tranquillat, ſomnúmque iam placatis attribuit. Iaſtius intellectum obtuſis acuit, & terreno deſiderio grauitatis cœleſtium appetentiam bonorum operator indulget. Lydius contra nimias curas, animæque tædia repertus, remiſſione reparat, & oblectatione corroborat. Hæc ad ſoluationes corruptibile ſæculum flectens, honeſtum remedium turpè fecit eſſe commentum. Hic verò numerus quinarius trina diuiſione conſiſtit. Omnis enim tonus habet ſummum & imum. Hæc autem dicuntur ad medium. Et quoniam ſine ſe eſſe non poſſunt, quæ alterna ſibi viciſſitudine referuntur, vtiliter inuentum eſt, artificialem Muſicam, id eſt, auctorum operationibus diuerſis organis exquiſitam, modis quindecim contineri. His rebus aliquid maius adiiciens humana ſolertia, terris quandam armoniam doctiſſima inquiſitione collegit, quæ Diapaſon nominatur, ex omnibus ſcilicet congregata: vt virtutes, quas vniuerſum melos habere potuiſſet, hæc adunatio mirabilis contineret. Hinc Orpheus mutis animalibus efficaciter imperauit

† ignauia ſoporãté.

Toni quinque.

Dorius.
Phrygius.
Æolius.
Iaſtius.
Lydius.

Modi quindecim.

Diapaſon.

Orpheus.

vagósque greges contemptis pascuis ad audiendi epulas potius inuitauit. Illo cantante amauerunt siccas Tritones terras: Galatæa lusit in solidis: deseruerunt vrsi amabiles syluas: leones domestica tandem caneta reliquerunt: iuxta prædonem suum præda gaudebat. In vnum conuentum contraria vota collecta sunt, & fidem dicente lyra omnia sibi aduersa crediderunt. Amphion quoque Dirceus, canendo chordis, Thebanos muros dicitur condidisse: vt cùm homines labore marcidos ad studium perfectionis erigeret, saxa ipsa crederentur relictis rupibus adueniisse. Musæum etiam, & artis Orphei filium & Naturæ, Maronis præpotens lingua concelebrat, dicens apud Inferos in summa beatitudine constitutum, quòd per Elysios campos felices animas septem chordarum pulsibus amœnabat: significans summo præmio perfrui, cui disciplinæ huius contigerit suauitatibus epulari. Sed hæc omnia humano studio per manualem musicam videntur effecta. Naturalis autem rythmus animatæ voci cognoscitur attributus, qui tunc pulchrè melos custodit, si aptè taceat, congruenter loquatur, & per accentus viam musicis pedibus composita voce gradiatur. Inuenta est quoque ad permouendos animos. Oratorum fortis ac suauis oratio: vt criminosis irascantur iudices, misereantur errantibus: & quicquid potest eloquens efficere, ad huius disciplinæ non est dubium pertinere gloriam. Poëtis etiam, Terentiano testãte, duo primum metra principalia sunt attributa, id est, Heroicum & Iambicum: vnum quòd erigeret, alterum quod placaret. Ex quibus ad oblectandos animos audientium diuersa progenita sunt. Et vt in organis toni, ita in humana voce varias animi affectiones grauida metra peperere-runt. Sirenas in miraculum cantasse, curiosa prodit Antiquitas: & quanuis nauigantes fluctus abduceret, carbasa ventus inflaret, eligebant suauiter decepti scopulos incurrere, ne tantam paterentur dulcedinem præterire. Quibus solus Ithacus euasit, qui nautis solicitatorem protinus obstruxit auditum cõtra noxiam dulcedinem. Cogitauit vir prudentissimus felicissimam surditatem, & quam vincere intelligendo non poterat, meliùs non aduertendo superabat. Se verò soliditati arboris constrictis nexibus illigauit, vt & famosos cantus liberis auribus probare potuisset, & pericula dulcisonæ vocis vnda rapiẽte vinctus euaderet. Verùm vt & nos talia exẽplo sapientis Ithaci transeamus, loquamur de illo lapso è cœlo Psalterio, quòd vir toto orbe cantabilis ita modulatum pro animæ

Amphion.

Manualis Musica.

Naturalis.

Duo præcipua metrorũ genera.

Sirenum cantus.

Vlysis prudentia.

ſoſpitate compoſuit, vt his hymnis & mentis vulnera ſanarentur, & diuinitatis ſingularis gratia conquiratur. En quòd ſæculum miretur & credat: repulit Dauitica lyra diabolum, ſonus ſpiritibus imperauit: & canente cythara in libertatem rediit, quem internus inimicus turpiter poſſidebat. Nam licet huius delectationis organa multa fuerint exquiſita, nihil tamen efficacius eſt inuẽtum ad promouendos animos, quàm concauæ cytharæ blãda reſultatio. Hinc etiam appellatam exiſtimamus cordam, quòd facilè corda moueat. Vbi tanta vocum collecta eſt ſub diuerſitate concordia, vt vicina chorda pulſata, alteram faciat ſponte cõtremiſcere, quàm nullum contigit attigiſſe. Tanta enim vis eſt conuenientiæ, vt rem inſenſualem ſponte ſe mouere faciat, quia eius ſociam conſtat agitatam. Hinc diuerſæ veniunt ſine lingua voces: hinc variis ſonis efficitur quidam ſuauiſſimus chorus, illa acuta nimia tenſione, iſta grauis aliqua laxitate, hæc media tergo blandiſſime temperato. Vt homines ſe ad tantam perducere non prẽualeãt vnitatem, in quantam ad ſocialem conuenientiam ratione carentia peruenerunt. Ibi enim quicquid excellenter, quicquid ponderatim, quicquid raucè, quicquid puriſſimè, aliáſque diſtantias ſonat, quaſi in vnum ornatum conſtat eſſe collectum. Et vt diadema oculis, varia luce gemmarum, ſic cythara diuerſitate ſoni, blanditur auditui. Muſarum tela loquax, ſtamina verboſa, fila canentia, in quibus arguto plectro tegitur, quòd dulciter audiatur. Hanc igitur ad imitationem variæ teſtudinis, Mercurius dicitur inueniſſe. Quàm tanta † vtillima procurantem Aſtronomi inter ſtellas requirendam eſſe putauerunt, perſuadentes, cœleſtem eſſe muſicam, quando lyræ formam comprehendere potuerunt inter ſydera collocatam. Armonia verò cœli humano ſermone idonee non poteſt explicari: quàm Ratio tantum animo dedit, ſed auribus Natura prodidit. Dicunt enim debere credi: vt beatitudo cœleſtis illius oblectationibus perfruatur, quę nec fine deficit, nec aliqua intermiſſione marceſcit. In ipſo quippè intellectu habitare referunt ſuperna, ipſis delitiis cæleſtia perfrui, & talibus contemplationibus inhærentia beatis iugiter delectationibus contineri. Bene quidem arbitrati, ſi cauſam cælẽſtis beatitudinis non in ſonis, ſed in creatore poſuiſſent: vbi veraciter ſine fine gaudium eſt, ſine aliquo tædio manens ſemper æternitas: & inſpectio ſola diuinitatis efficit, vt beatius eſſe nihil poſſit. Hæc veraciter perennitatem præſtat: hæc iucunditates accumulat. & ſicut præter ipſam

Dauidis lyra.

Chordæ muſicæ.

Cythara.

Teſtudo.

† vtiliſſima.

Cœli harmonia.

ter ipſam creatura nõ extat,ita ſine ipſa incommutabilem lætitiam habere non prævalet. Sed quoniam nobis facta eſt voluptuoſa digreſſio (quia ſemper gratum eſt de doctrina colloqui cum peritis) cytharœdum,quem à nobis diximus poſtulatum, ſapientia veſtra eligat præſenti tempore meliorem. facturus aliquid Orphei, cùm dulci ſono gentilium fera corda domuerit. Et quantæ nobis gratiæ fuerint actæ, tantæ vobis ex noſtra æquabili compenſatione referentur,qui & imperio noſtro paretis, & quòd vos clarificare poſſit, efficitis.

†LVDVIN. REGI. FRANCORVM. THEOD. REX XLI.

†LVDOVICO.

Gratulatur illi de victoria qua contra Alamannos potitus eſt, & hortatur vt his pareat qui ad ſe in Italiam confugerunt, & ea de re legatos mittit, ac cum his cytharœdum ab ſe petitum.

GLoriosa quidem veſtræ virtutis affinitate gratulamur, quòd gentem Francorum priſca ætate reſidem,feliciter in noua prælia concitaſtis:& † Alamannicos populos,cauſis fortioribus inclinatos, victrici dextra ſubdidiſtis. Sed quoniam ſemper in auctoribus perfidiæ reſecabilis videtur exceſſus (quia exprimariorum plectibilis culpa omnium debet eſſe vindicta) motus veſtros in feſſas reliquias temperate: quia iure gratiæ merentur euadere, quos ad parentum veſtrorum defenſionẽ reſpicitis cõfugiſſe.Eſtote illis † remiſſi,qui noſtris finibus cælãtur † exterriti.Memorabilis triumphus eſt,Alamannum acerrimum ſic expauiſſe, vt tibi eum cogas de vitæ munere ſupplicare.Sufficiat, illum Regem cum gentis ſuæ ſuperbia cecidiſſe.Sufficiat,innumerabilem nationem partim ferro,partim ſeruitio ſubiugatam. Nam ſi cum reliquis confligis,adhuc cunctos ſuperaſſe non crederis. In talibus cauſis accipe frequẽter expertum. Illa mihi feliciter bella prouenerunt, quæ moderato fine peracta ſunt. Is enim vincit aſſiduè, qui nouit omnia temperare: dum iucunda proſperitas illis potiùs blanditur,qui auſteritate nimia non rigeſcunt. Cede itaque ſuauiter genio noſtro,quòd ſibi gentilitas communi remittere cõſueuit exemplo.Sic enim fit, vt & meis petitionibus ſatisfeciſſe videamini,nec ſitis ſoliciti ex illa parte, quàm ad nos cognoſcitis pertinere. Quocirca ſalutantes gratia, honore, & affectione, qua dignum eſt, † illum & illum Legatos noſtros ad excellentiam veſtram con-

Legatio pro victis Alamannis.

† Alemanicos.

† remiſſus.

† externi. al.extriti.

Supplices.

† illos & illos.

ſueta caritate direximus: per quos & ſoſpitatis veſtræ indicium, & ſperatæ petitionis conſequamur effectum. Quædam verò, quæ ad nos pro veſtris vtilitatibus peruenerunt, per harum portitores verbo vobis inſinuanda commiſimus: vt cautiores effecti, optata poſſitis victoria conſtanter expleri. Veſtra ſiquidem ſalus, noſtra gloria eſt: & toties regnum Italiæ proficere iudicamus, quoties de vobis læta cognoſcimus. Citharœdum etiam, arte ſua doctum, pariter deſtinauimus expetitum, qui ore manibúſque conſona voce cantando, gloriam veſtræ poteſtatis oblectet. Quem ideo fore credimus gratum, quia ad vos eum iudicaſtis magno opere dirigendum.

Regnum Italiæ.

Citharœdus dono datus.

Explicit liber ſecundus.

MAGNI. AVRELII CASSIODORI. VARIARVM LIBER. TERTIVS.

ALARICO. REGI. VISIGOTHARVM THEODERICVS, REX I.

Vt ſuſtineat venire ad arma tantiſper dum ipſe eum cum rege Francorum conciliare ſtudet, qua de re legatos & ad eum & ad alios reges mittit.

Legatio, ne bellū ſuſcipiatur.

QVANVIS fortitudini veſtræ confidentiã tribuat parentum veſtrorum innumerabilis multitudo: quanuis Attiliam potentem reminiſcamini Viſigotharum viribus inclinatum: tamen quia populorum † ferocia corda longa pace molleſcunt, cauete ſubitò in aleam mittere, quos conſtat tantis temporibus exercitia non habere. Terribilis eſt hominibus conflictus, ſi non ſit aſſiduus: & niſi vſu præſumatur, concertandi ſubito fiducia non habetur. Abſit, vt vobis aliquid indignatio cœca ſurripiat. Moderatio prouida eſt, quæ gentes ſeruat. Furor autẽ inſtantia plerunque præcipitat, & tunc vtile ſolùm

† ferorũ.

eſt ad arma concurrere, cùm locum apud aduerſarium iuſtitia non poteſt inuenire. Quapropter ſuſtinete, donec ad Francorum Regem Legatos noſtros dirigere debeamus: vt litem veſtram amicorum debeant amputare iudicia. Inter duos enim nobis affinitate coniunctos, non optamus aliquid tale fieri, vnde vnum minorem contingat forſitan inueniri. Non vos parentum fuſus ſanguis inflammat: non grauiter vrit occupata prouincia: adhuc de verbis parua contentio eſt. facillimè tranſigitis, ſi non per arma veſtros animos irritetis. Obiiciamus, quanuis cognato, cùm noſtris coniuratis eximias gentes. Iuſtitia, quæ Reges efficit fortiores, citò conuertit animos, qui contra ſe tales ſentit armatos. Et ideò ſalutationis honorificentiam prælocuti, Legatos noſtros illum & illum ad vos credimus eſſe dirigẽdos: qui vobis & mandata noſtra ſufficienter inſinuent, & vſque ad fratrem noſtrum Gundibadum, vel alios Reges, cum veſtra voluntate deproperent. Ne videamini eorum immiſſione laborare, qui malignè gaudent alieno certamine. Auertant enim diuina, vt ſupra vos iniquitas illa prævaleat. Commune malum, veſtrum iudicamus inimicum. Nam ille me iure ſuſtinebit aduerſum, qui vobis nititur eſſe contrarius.

GVNDIBADO. REGI. BVRGVNDIONVM THEOD. REX II.

De eadem re hortatur interminatúrque ei, vt paci inter Alaricum & Francorum regem componendæ ſtudeat.

GRAVE malum eſt inter curas regiáſque perſonas, volũtates ſibimet videre contrarias, & diſſimulando ſpectare, vt de vno aliquid dolendum poſſit emergere. Non ſine inuidia noſtra geritur, ſi nobis patientibus affinium clade dimicetur. Habetis omnes per me pignora magnæ gratiæ: non eſt vnus ab alio ſegregatus: ſi quid in vobis delinquitis, meo grauiter dolore peccatis. Noſtrum eſt, regios iuuenes obiecta ratione moderari: quia illud in vobis verè ſentiunt diſplicere, qui dum malè cupiunt, audaciam ſuæ voluntatis retinere non poſſunt. Vereantur ſenes, quanuis ſint florida ætate feruentes: ſciant, nos aduerſarios eſſe contrarietatibus ſuis: & illud velle perſequi, ne ab vtriſque poſſit excedi. Decet enim nos aſpera verba dicere, ne affines noſtri ad extremum debeant peruenire. Et ideo illum & illum Legatos ad fraternitatem tuam credimus deſtinandos: vt ſi filio noſtro Alarico

Diſſuaſio belli.

viſum fuerit, ad regem Francorum cum coniuratis nobis gentibus dirigere debeamus: quatenus cauſa, quæ inter eos vertitur, amicis mediis rationabiliter abſcindatur. Conuenit enim, tales tantóſque Reges non inter ſe lamentabiles rixas quærere, vt de ſuis & nos poſſint caſibus ſauciare. Quapropter fraternitas veſtra,† adhibito mecum ſtudio, eorum nitatur reparare concordiam: quia nemo poteſt credere, ſine noſtro voto illos ad hæc prælia peruenisſe, niſi omnino clareat, ne ad conflictum veniant, noſtra potiùs eſſe certamina. Aliqua verò à præſentium gerulis literarum ſermone vobis commiſimus intimanda: Vt ſic prudentia veſtra cuncta componat, quemadmodum conſueuit, Deo iuuante, perficere, vnde ſolet diligentiſſimè cogitare.

† habito.

Mandata legat.

HERVLORVM. REGI. GVARNORVM. REGI. THORINGORVM. REGI. THEOD. REX. III.

De eadem re & vt ipſi quoque ad Iranenorum Regem legatos mittant.

SVPERBIAM, diuinitati ſemper exoſam, perſequi debet generalitatis aſſenſus. Nam qui vult † opinabilem gentem voluntaria iniquitate ſubuertere, non diſponit cæteris iuſta ſeruare. Peſſima conſuetudo eſt, deſpicere veritatem. Credit ſibi omnia cedere, ſi elatum contigerit in abominabili certamine ſuperare. Et ideo vos, quos conſcientiæ virtus erigit, & conſideratio deteſtabilis præſumptionis accendit, Legatos veſtros, vna cum meis & fratris noſtri Gundibadi regis, ad Francorum regem Ludouicum deſtinate. Vt aut ſe de Viſigotharum conflictu conſiderata æquitate ſuſpendat, & leges gentium quærat: aut omnium patiatur incurſum, qui tantorum arbitrium iudicat eſſe temnendum. Quid quærit vltra, cui offertur abſoluta iuſtitia? Dicam plane, quòd ſentio: qui ſine lege vult agere, cunctorum diſponit Regna quaſſare. Sed meliùs eſt, vt inter initia pernicioſa reprimatur aſſumptio: vt ſine labore perficiatur omnium, quòd certamen eſſe poterat ſingulorum. Recolite nanque Henrici ſenioris affectum, quantis vos iuuit ſemper muneribus, quoties à vobis proximarum gentium imminentia bella ſuſpendit. Reddite filio eius gratiam, quam tantum agnoſcitis veſtris vtilitatibus attributam. Nam ſi tanto Regno aliquid prævaluerit, vos aggredi ſine dubitatione præſumet. Quapropter excellentiam veſtram

† vet. inopinabil.

† Cluderium.

epiſtolari ſermone ſalutantes, per Legatos noſtros, illum & illum, præſentium portitores, verbo vobis aliqua dicenda commiſimus: Vt vos qui noſtrum ſequimini, Deo iuuante, diſpoſitum, vnus vos complectatur aſſenſus: & foris hoc agatis, ne in veſtris prouinciis dimicare poſſitis. *Mandata legat.*

† LVDVIN. REGI. FRANCORVM. THEODE. REX IV.

†LVDOVICO.

Vt amicis diſceptatoribus, non armis contentiones ſuas cum Alarico Viſigothorum Rege terminare velit. Et eſt epiſtola quam Legati ad eum deſtinati ferunt, poſtea quàm Alaricum adierint.

ADeo inter reges affinitatis iura, diuina coaleſcere voluerunt, vt per eorum placabilem animum proueniat quies optata populorum. Hoc enim ſacrum eſt, quòd nulla permittitur commotione violari. Nam quibus obſidibus habeatur fides, ſi non credatur affectibus? Sociantur proximitate domini, vt nationes diuiſæ ſimili debeant volũtate gloriari, & quaſi per alueos quoſdam concordiæ adunata ſe poſſint gentium vota coniungere. Quæ cùm ita ſint, miramur animos veſtros ſic cauſis mediocribus excitatos, vt cum filio noſtro Alarico Rege duriſſimum velitis ſubire conflictum: vt multi qui vos metuunt de veſtra concertatione lætentur. Ambo eſtis ſummarum gentium Reges, ambo ætate florentes. Non leuiter regna veſtra quaſſatis, ſi data partibus libertate confligitis. Virtus veſtra patriæ non fiat inopinata calamitas. Quia grandis inuidia eſt regum in cauſis leuibus grauis ruina populorũ. Dicam liberè, dicam affectuosè, quòd ſentio. Impatiens ſenſus eſt, ad primam legationem protinus arma mouere. A parẽtibus, quòd quæritur, electis iudicibus, expetatur. Nam inter tales viros, & illos gratum eſt dare, quos medios volueritis efficere. Quid de nobis vos ipſi æſtimare poteritis, ſi nos intentiones veſtras reliquiſſe cognoſcitis? Abſit ille conflictus, vbi vnus ex vobis deleri poterit inclinatus. Abiicite ferrum, qui in meum pugnare vultis opprobrium. Iure patris vobis interminor & amantis. Ille nos & amicos noſtros patietur aduerſos, qui talia monita (quòd non opinamur) crediderit eſſe temnenda. Quapropter ad excellentiam veſtram illum & illũ, Legatos noſtros, magno opere credidimus dirigendos, per quos etiam ad fratrem veſtrum, filium noſtrum, Regem Alaricum ſcri-

Adhortatio ad pacẽ.

Electi iudices.

pta noſtra direximus: vt nullatenus inter vos ſcãdala ſeminet alie-
Medij amici. na malignitas, ſed in pace perſeuerantes, quæ ſunt inter vos, mediis amicis, placabiliter finire debeatis. Per eos etiam & verbo vobis aliqua dicenda mandauimus. Vt gentes, quæ ſub parentibus veſtris longa pace floruerunt, ſubita non debeant concuſſione vaſtari. Illi enim credere debetis, quem veſtris vtilitatibus arridere cognoſcitis. Quoniam qui vult alium in præcipites caſus mittere, eum certũ eſt fideliter non monere.

IMPORTVNO. V.I. PATRITIO.

THEODE. REX V.

Patriciatus inſignia poſt emeritos conſulares faſces ei confert multa cum commemoratione tum ſuæ, tum maiorum ſuorum virtutis & fœlicitatis.

Collatus Patritiatus. SI te aut nobilitas ſola decoraret, aut meritorum tantum laude polleres, conferendas forſitan dignitates dilatione probabili libraremus: ne magna vileſcerent, cùm ſimul omnia funderentur. Nunc autem cùm te vniuerſa facto agmine comitentur, nec deſit vni, quod prædicatur in pluribus: conuenit iuſtitiæ noſtræ, vt cùm tu copioſa bona protuleris, vberrimè te repleat munificentia principalis. Non enim creſcendi vobis hic ordo, qui multis eſt, paulatim prouehi, mediocris probatur eſſe virtutis: dũ moroſius agnoſcitur, quod ſub leuitate præparatur. Saltu quodam ſe tẽdit veſtra proſperitas, ſoláque perfectio à vobis quæritur, cùm vobiſcum multa naſcantur. Elaboratæ ſunt enim longa ætate veſtri generis dignitates, quæ notiſſimo quodam habitaculo Lares in veſtra poſuere familia. Nam, vt priſca ſæcula tranſeamus, quæ affatim viros ſunt viſa proferre præcipuos, gemino radias patris ac patrui decore conſpicuus: qui non ſolum ornamẽtum familiæ ſuæ, ſed ipſi decus Senatui præſtitere. modernis ſæculis moribus ornabantur antiquis: bonitate prædiți, conſtantia glorioſi, in amicitia proni, ad odia ſumenda difficiles. Ita, quod maximũ fœlicitatis genus eſt, cùm multæ probarentur eſſe potentiæ, inuidiam illos proſequentium contigit non habere. Pendebant quinimmò circa eos anxia vota ciuitatis, creſcens ſupra priuatos publicus amor eorum. Senatus animum eorum ſequebatur, turba propoſitum. Eo neceſſe erat Romam velle, quòd cuncti videbantur optare, miróque proſperitatis euentu firmum circa eos cuſtodiebat arbitrium vo-

luntas vaga populorũ : quod inter cæteras dignitates munus iudicamus eſſe præcipuum. Nam ſi paucorum amor iuſtè iam gloria eſt, tantæ ciuitatis affectus quod poteſt habere præconium? Proinde ſicut omnia ingrata videtur obſcura, ſic generaliter dilecta præclara ſunt. Tot igitur parentum laude decoratus, tot etiam morum luce conſpicuus, ſume poſt conſulares faſces emeritos, Patritiatus inſignia, tuarum munus plenarium dignitatum: & cani honoris infulis adultam cinge cæſariem, qui meritorum laude ætatis præiudicia ſuperaſti. Cur enim tardo euenirent præmia, cui tot generis ſuffragabantur exempla? Eligitur quippè in te naſcendi laus, viuendi gloria: & cùm multa trahas ab Antiquis, meruiſti placere de propriis. Ab ipſo quippè vitæ principio, quòd inter adulantium greges rarum ſolet eſſe, nobilibus ſtuduiſti fidem virtutibus exhibere. Atque ideò inſtituti tui firma veſtigium : vt qui primæuus gloriam conſecutus es, florentibus annis glorioſis honoribus augearis. Inſpice denique, quanta tuorum laude præcipua decoreris. Culpæ genus eſt, non te feciſſe, quòd † ſummum eſt. De maturitate quippè tua multò debent venire meliora, qui in ætate tenera te nouimus feciſſe prædicanda. Confidimus enim nec tui generis inſtitutum, nec noſtrum circa te errare poſſe iudicium.

† firmum eſt.

Commẽdatio Patritij.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEODE. REX VI.

Importuno viro illuſt. ex antiqua Decciorum familia Patriciatus culmen ab ſe indultum comprobari poſcit, ac magna cum modeſtia, & epiſtolæ artificio iubet.

GRATVM quidem nobis eſt, P. C. perſonas nouas ad honorum celſa producere. Delectat, peregrini germinis viros gremio libertatis inſerere. Vt variis frondeſcat ſenatus aula virtutibus. Ornat enim talis multitudo conuentum, & lætam reddit faciem publicam honorata frequentia. Sed multò nobis probatur acceptius, quoties dignitatibus reddimus, qui de ipſa Curiæ claritate naſcuntur. Quia non ſunt de vobis examina noſtra ſolicita, dum præiudicata bona transfunditis, qui merita cum luce præſtatis. Origo ipſa iam gloria eſt: laus nobilitati connaſcitur. Idem vobis eſt dignitatis, quòd vitæ principium. Senatus enim honor ampliſſimus vobiſcum gignitur, ad quem vix maturis ætatibus peruenitur. Hæc licet de vobis omnibus veraciter

Senatoria dignitas.

† omnis ordo.

iudicemus, vt † ordinis genium complectatur gratia Senatorum, maximè ſerenitatis noſtræ luminibus Deciorum ſanguis irradiat. Qui tot annis continuis ſimul ſplendet claritate virtutis. Et quanuis rara ſit gloria, non agnoſcitur in tam longo ſtemmate variata. Sæculis ſuis producit nobilis vena primarios: neſcit inde aliquid naſci mediocre, tot probati, quot geniti: & quod difficilè prouenit, electa frequentia. En pullulat ex vno germine quadrifarium decus, honor ciuium, gloria generis, augmentum Senatus. Qui quanuis fulgeant communione meritorum, inuenies tamen quem poſſis laudare de propriis. Reſpicite certè iuuenem, per formæ gratiam mentis pulchritudine plus placentem. Refert facie ſanguinis decus, proditur animi natura per vultum, & ſerenitate corporis nubila quoque mentis abſtergit. Verùm hæc Naturæ bona literarũ decorauit inſignibus: vt † cote magiſtrarum artium deterſis mentis penetralibus, plus luceret. In libris Veterum Decios cognouit antiquos, nobilémque progeniem, glorioſæ mortis beneficio viuẽtem. Feliciſſimus profectò ſtudiorum labor, cui priſcorum carmen contigit diſcere per parentes, & de auita laude primordia teneri pectoris erudire. Libet referre, quàm magno tũc ſpectaculo totius Scholæ in eum conuertebatur aſpectus: qua cùm audiret parentem illa mox intendebat hæredem quærens: vt quæ auctorem cognouerat dicere, per huius poſſet ſimilitudines approbare. Nam ſicut indigna poſteritas laudes antiqui generis abnegat, ita præclara de patribus egregiè † dona confirmat. Creditum eſt de his omne quod legitur: dum præconia Veterum præſens docuit vena virtutum: in auditorij officina ingeniorum flãma recalente, his quidem formabatur exemplis, ſed domeſticis felicius producebatur imperiis. Subtracto enim ſolatio maritali, onus regendi mater glorioſa ſuſcepit. Quàm nec ampla patrimonij cura, nec tot filiorum potuit turbare cuſtodia. Aluit nutrimentis, auxit patrimoniis, ornauit moribus, & quot ædidit familiæ iuuenes, tot reddidit Curiæ cõſulares. Hæc igitur, rimator morum, noſter ſenſus inſpexit, qui etiam bonum domeſticæ virtutis inquirit: vt inter priuata laudatis publica debeat ornamenta largiri. Atque ideò P. C. illuſtri & magnifico viro Importuno Patritiatus culmen indulſimus. Vt veſter cœtus ſicut pullulat ſorte naſcendi, ita & faſcibus poſſit augeri. Impendite parenti gratiam: adunate ſententias. Veſtra eſt indoles, quàm probamus. Habetis certè, quod vobis ingenioſa laude tribuatis, ſi amore neceſſitu-

Formæ dignitas.

† potè magnarum Decij.

† vet. dicta.

ceſſitudinum publicum faciatis eſſe, iudicium: & quòd pro naturæ caritate denditur, collatum noſtris iuſſionibus æſtimetur.

IANVARIO. VIRO. VENERABILI. EPISCOPO. SALONITANO. THEODE. REX VII.

Vt pretium olei exolui de ſe faciat quod ad luminaria implenda ſuſcepit.

OMNES quidem iuſtitiam colere & obſeruare præcipimus, ſed eos maximè, qui diuinis honoribus eriguntur: vt ſupernæ gratiæ fiant proximi, dum à terrena fuerint cupiditate longinqui. Ioannes itaque flebili nos allegatione pulſauit, ſanctitatem veſtram à ſe ſexaginta orcas olei, ad implenda luminaria, ſuſcepiſſe: quarum pretium ſibi poſtulat oportere reſtitui. Bonum quidem votum, ſi tamen non ibi aliquid miſceatur aduerſum. Nam licet vbique deceat iuſtitiam cuſtodiri, in illis rebus maximè neceſſaria eſt, quæ diuinis obtutibus offeruntur. Ne putemus ignorare Deum, vnde accipiat, ſi fraudatis oblationibus acquieſcat. Et ideò, ſi veram querimoniam cognoſcitis ſupplicantis, conſideratione iuſtitiæ, quam ſancta lege prædicatis, facite quæ iuſtè debentur ſine tarditate reſtitui. Quatenus nullus ingemiſcat, illata ſibi per vos fuiſſe diſpendia, quos decet potius præſtare inuamina. Quapropter ſtudete, vt qui non ſoletis pro magnis rebus excedere, nunc videamini (quod abſit) in paruitate peccare. *Orcæ olei.*

VENANTIO. † V.S. CORRECTORI LVCANIAE. ET BRVTIORVM. THEODE. REX IIX. †viro ſublimi.

Vt delegatam ſibi binorum & ternorum exactionem compleat.

IVSTITIAE ratio perſuadet, ab vno quoque poſtulari, quod ei conſtat iniungi: & pecunias publicas inſtanter quærere, ne debitorem neglectus debeat ingrauare. Nam ſi remiſſio in admonitionibus veniat, cunctos neceſſe eſt vt contemptus inuoluat. Et quodam modo naſcitur de pietate crudelitas, ſi quem negligis admonere, poſtea cogaris exigere. Vtilis eſt ergo cura prædicere, quando & occaſio ſubtrahitur delictis, & locus non datur illicitis. Quapropter illuſtris viri Comitis Sacrarũ largitionum ſuggeſtione comperimus, pridem tibi, ſecundũ morẽ

Exactio Binorum & Tern. veterem, exactionem Binorum & Ternorum fuisse delegatã. Vnde te præsentibus commonemus affatibus, vt secundum Canonicariæ fidem tempora debeas constituta complere. Ne quicquid dispendij

Canonicaria fides. assis publicus sustinuerit, de proprio exoluere tu cogaris, à quo nec tantæ iussioni est habita reuerentia, nec fides suæ promissionis impleta.

POSSESSORIBVS. DEFENSORIBVS. ET. CVRIALIBVS. † AESTVNIS. CONSISTENTIBVS.

† ÆSTIVIS. al. ESTANIS.

THEODE. REX IX.

Decretum vt ad ciuitatem Rauennatem deuehantur columnæ & lapides apud eos vetustate collapsi, & iacentes.

PROPOSITI quidem nostri est, noua construere, sed amplius vetusta seruare. Quia non minorem laudem de inuentis, quàm de rebus possumus acquirere custoditis. Proinde moderna sine priorum imminutione desideramus erigere. Quicquid enim per alienum venit incommodum, nostræ iustitiæ non probatur acceptum. In municipio itaque vestro sine vsu iacere comperimus columnas, & lapides, vetustatis inuidia demolitos. Et quia indecore iacentia seruare nil proficit, ad ornatum debent surgere rediuiuum, antequam dolorem monstrare ex memoria præcedentium sæculorum. Atque ideò præsenti auctoritate decernimus, vt si vera fides est suggerentium, nec aliquid publico nunc ornatui probatur accommodum, supra memoratas platonias vel columnas ad Rauennatem ciuitatem † contrahat modis omnibus deuehendas: vt collapsis metallis obliterata facies reddatur iterum de arte pulcherrima: & quæ situ fuerant obscura, antiqui nitoris possint recipere qualitatem.

† contradat.

† FESTO. VI. PATRITIO.

†FAVSTO

THEODE. REX X.

Vt marmora de Pinciniana domo deposita ad Rauennatem vrbem per Catabolenses dirigi faciat.

DECET prudentiam vestram in augendis fabricis regalibus obtemperare dispositis, quia nobilissimi ciuis est, patriæ suæ augmenta cogitare: maximè cùm sit studij nostri, illa decernere, quibus cunctos notum est sine suis dispendiis obedire. Atque ideò magnitudini tuæ, præsenti admonitione declaramus,

vt marmora, quæ de domo Pinciniana conſtat eſſe depoſita, ad Rauennatem vrbem per Catabolenſes veſtra ordinatione dirigantur. Subuectum verò direximus de præſenti: ne aut mora noſtris ordinationibus proueniret, aut laborantes aliqua detrimenta ſentirent.

ARGOLICO. V.I. PRÆFECTO. VRBIS.

THEODE. REX XI.

Præfecturam vrbis in quartam indictionem ei committit, & quæ ad officium & dignitatem illius pertineant multa commemorat.

OPTAMVS, cunctum diem plenum beneficiis noſtris excurrere. Optamus, vbique præſtita noſtra radiare. Quia in æuum viuit, quod munificentia principalis indulſerit. Quid enim tàm egregium, quàm feciſſe fœlicem? & eo vſque præſtare, quo ſe erectus ſtupeat attigiſſe? Beneficia ſiquidem ſunt, quæ regna ſublimant: & libertatis dominus iugiter poteſt creſcere, ſi ſibi ſubiectos ſtudeat ampliare. Hoc manſuetudinis noſtræ glorioſo propoſito, quem gratia generalitatis patrio fouemus affectu, per indictionem quartam Præfecturę Vrbanæ inſulas tibi copioſa liberalitate largimur: vt paternis honoribus ſucceſſio clara lætetur: & ſub nobis poſſit proficere, quicquid meruit ad noſtra ſæcula peruenire. Circunſpice itaque quam magnum ſit, primordiis tuis canam Romam potuiſſe committi: vt in illo ampliſſimo cœtu iudicis videaris eminere ſuggeſtu, vbi eſt arduum, vel ipſum obtinere collegium. Stude ergo, vt à meritis tuis exigere poſſis, quòd nos præſtitiſſe cognoſcis. Auara fuge, iuſta ſequere, modeſta dilige, iracunda contemne. Quid erit ſuauius, quàm in illa turba ſummorum nobile protuliſſe iudicium, vbi tot Patritiorum corda prouocantur ad gratiam? vbi bonum factum celebretur ore ſapientium? Nunquam maiore laude virtus agitur, quàm ſi rectè Roma tractetur. Quas diuitias æſtimes aptiores, quàm in oculis Senatus conſcientiæ precioſam gerere puritatem? & ante ipſum libertatis gremium nullis vitiis eſſe captiuum? Videmus, reliqui faſces qua gloria cenſeantur. Vrbanus præſul dignitas eſt honorum. Non patitur claritas illa committere quod poſſit nobilis turba neſcire. Locatus in medi umcunctorum ad ſe trahit aſpectum: & totius vitæ iudiciũ promulgat fama populorum. Hæc te & animo concipere, & rebus

Præfectura vrb. data.

euidentibus explicare, credibile apud nos faciunt ſtudia literarum: vbi cognouiſti omne quod deceat, & ad vſum vitæ glorioſæ animũ, doctorum nimirum inſtitutione, formaſti. Fugiat ergo doctrina delictum. Indocilis eſt animi, ad vitia trahi. Ædificatus libris, locũ non relinquit iniuriis: vbi in teneris annis acquiritur, quòd matura ætate ſeruetur. Ad tramitem recti hortentur te tuorum facta ſeniorum, admoneat lectionis auctoritas, deinde iudicij noſtri electio glorioſa. Vt maiora de nobis ſumere poſſis, cùm te ea, quæ cõmiſimus, implere cognoueris.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEODERICVS. REX XII.

De Argolico prædicto ad Vrbis præfecturam promoto.

Commẽdatio candidati.

AMAVS P.C. dignitates eximias de noſtra benignitate naſcentes. Publici enim decoris mater eſt mens regẽtis: & quale fuerit dominantis arbitrium, talem parit libertatis aſpectum. Facilius eſt quippè, ſi dicere fas eſt, errare Naturam, quã diſſimilem ſui princeps poſſit formare Rempub. Hinc eſt, quòd cupimus, vt perpetuis honoribus fulgeatis: quia quicquid de vobis fama loquitur, noſtris inſtitutionibus applicatur. Nam cùm omnia celſa mereamini, noſtrã inuidiam tangit, ſi quid vobis fortaſſe defuerit. Proinde, quòd fœlicibus ſanciatur auſpiciis, illuſtrem Argolicum Præfecturæ Vrbanæ dignitate promouemus: vt & ille augeatur faſcibus, & vobis tanti iudicis minimè ſubtrahatur ornatus. Scitis enim, ſçpe ex hac familia viros enituiſſe præcipuos. Recordamini prouecti auum perfecti dogmatis honore ditatum, cuius † maximam facundiam Fora mirata ſunt. Studuit verò, cùm abundaret eloquio, ſciens, dicendi peritum debere eſſe puritate conſpicuum. His meritis ad honorum celſa perductus, Largitiones Sacras fida protexit cuſtodia, implens etiam doctrina, quam ſuſceperat Magiſterij dignitatem, ita in vtroque laudatus, vt in ſingulis crederetur eſſe præcipuus. Accedit etiam prouecti nobiliſſimus pater, qui Comitiuæ Priuatarum infulas nullius acerbitate calumniæ profanauit, qui affectans famæ commoda, pecuniæ neglexit augmenta: &, quod rarum virtutis exemplum eſt, his egit ſe temporibus continentem, quibus crimen auaritia non habebat. Principis enim propoſitum facit, aut negligere iudices, aut amare virtutes. Tot igitur originis documenta promittens, reddamus bona de nobili:

† vet. innoxiam.

Largitiones ſacræ.

Magiſterij dignitas.

Comitiua Priuatarũ.

quia laudabilis vena ſeruat originem, & fideliter poſteris tradit, quæ in ſe glorioſa trāſmiſſione promeruit. Fauete ergo P.C. veſtris dignitatibus conſecrato: vt ad maiora virtutum deſideria concitetis, quos nos † munerum prouocamus exemplis. † nimirū.

† SVNHIVADO. V.S THEOD. REX XIII.

In prouinciam Sannij cum deſtinat correctorem, à Sannitis ipſis expetitum. Quærendum qui hi ſint, ſi de Sannio & Samnitib. non accipimus.

† IAVVARIO. al. Fauſto præpoſito. al. Iunæ. *Iudex datus.*

LEAORVM tuorum longa ſeruitia, & exploratæ fidei multa documenta, hoc nobis iudicium tradunt, vt qui tuos animos moderatus es, nunc alienis moribus præferaris, & præſtes prouinciæ diſciplinam, qui priuatus amaſti continentiam. Is enim poteſt alios benè regere, qui ſe ſtuduit ſub decore tractare. Sannitarum itaque ſupplicatione permoti, hoc remedio credimus laborantibus ſubueniri, ſi ſpectabilitatem tuam iuberemus ad † finienda iurgia proficiſci. Vnde nunc enitere, vt tam bono iudicio laudabili reſpondeas inſtituto: aptúmque te noſtris præbe mandatis, qui hactenus propria ſponte placuiſti. Intra itaque prouinciam Sannij. Si quòd negocium Romano cum Gothis eſt, aut Gotho emerſerit, aliquod cum Romanis, legum conſideratione definies: nec permittimus indiſcreto iure viuere, quos vno voto volumus vendicare. Cenſebis ergo in commune quæ ſunt amica iuſtitiæ. Quia neſcit perſonas reſpicere, qui meram cogitat æquitatem. † ſumēda negocia.

†AVRIGENI. VIRO. VENERABILI. THEOD. REX XIV.

† EPICOSPO.

Quod homines eius continentiam profeſsi, vxorem & res alterius vſurpaſſent, vt culpa huiuſmodi reſecetur.

QVANVIS iudicio veſtro credamus omnia facinora diſplicere, maxime à vobis confidimus execrandum, quòd matrimonij genialis impugnat affectum. Quibus enim animis à continentibus accipitur, quòd etiam laicorum deteſtatione damnatur? Iulianus itaque nobis lachrymabili aditione cōqueſtus eſt, vxorē ſuam vel res à veſtris hominibus iniuſta vſurpatione peruaſas. Vnde ſi veram petitionem ſupplicantis agnoſcitis, nec ſe rationabiliter pulſatus abſoluit, in † auctorem facti ſine † actorē.

tarditate aliqua resecate. Malum enim cùm perseuerat augetur, & remediabile bonum est in peccatum, accelerata correctio.

† THEODAHADO. V.S. THEOD. REX XV.

†THEOBALDO. Thurigeni venerabili Episcopo. al. Thedano.

Vt iurgium de quodam audiat, qui cognitioni alterius iudicis se subtraxerat.

INIVRIA quidem nostra est, læsa iustitia: quia violationes earum rerum meritò ad nos trahimus, quas amamus. Vnde illud maximè inultum esse non patimur, quod in contemptum nostræ iussionis constat admissum. Quæ enim præsumptio plectenda non audeat, si sacræ iussionis reuerenda contemnat? Ideóque illum, quem dudum ad viri illustris Sonæ iudicium decreuimus conuenire, qui se inueterata calliditate subtraxit, examini vestro committimus audiendum: vt finem detis iurgio, plectibili machinatione dilato. Præstate itaque audientiæ curam, vt iustitiæ vobis crescat opinio. Quando pro remedio causantium committuntur vobis ambigua iurgiorum.

GEMELLO· V.S. THEOD. REX XVI.

Vicarium præfectorum in subditas sibi nuper Gallias eum destinat.

Vicarius præfect.

IRMVM est iudicium, cuius tenetur exemplum: nec locus ambiguitati relinquitur, vbi experimenta probabilia suffragantur. Explorauimus efficaciam tuam per diuersos industriæ gradus. Sed non imparem meruisti gratiam, variis actionibus æqualiter approbatus. Hinc est, quòd præsenti tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante subiectas, Vicarium te Præfectorum nostra mittit auctoritas. Vnde perpende, qualia de te videamur habere iudicia, quando ad illos populos mitteris corrigendos, quos nostris laudibus specialiter credimus acquisitos. Cara est principi gloria: & necesse est de illis amplius esse solicitum, vnde sibi triumphorum venisse sentit augmentum. Age igitur mandata, si cupis in te proficere nostra iudicia: turbulenta non ames, auara declina: vt talem te iudicem Prouincia fessa suscipiat, qualem Romanum principem transmisisse cognoscat. Desiderat viros egregios coacta cladibus suis. Effice, vt victam fuisse delectet. Nihil tale sentiat, quale patiebatur, cùm Romam quæreret. Abscedat omnis de calamitate tristitia. Serenetur tandem nubilus vultus. Nunc illam gaudere conuenit, cùm ad sua vota peruenerit.

VNIVERSIS. PROVINCIALIBVS, GALLIARVM. THEOD. REX XVII.

Gemello vicario præfectorũ constituto mandasse Prouinciam eorum insinuat.

LIBENTER parendum est Romanæ consuetudini, cui estis post longa tempora restituti. quia gratus ibi regressus est, vbi prouectum vestros constat habuisse Maiores. Atque ideo in antiquam libertatem Deo præstante reuocati, vestimini moribus togatis: exuite barbariem: abiicite mentium crudelitatem: quia sub æquitate nostri temporis non vos decet viuere moribus alienis. Proinde de necessitatibus vestris innata nobis mãsuetudine cogitantes, quòd feliciter dictum sit, spectabilem virum Gemellum, Vicarium Præfectorum, fide nobis & industria comprobatum, ad componẽdam Prouinciam credidimus dirigendum: sperãtes in nullo eum posse delinquere, qui nobis peccantes grauiter intelligit displicere. Quapropter ordinationibus eius ex nostris iussionibus obedite: quia eum credimus vobis profutura decernere. Respicite paulatim † iuridicos mores. Non sit nouitas molesta, quæ proba est. Quid enim potest esse felicius, quàm homines de solis legibus confidere, & casus reliquos non timere? Iura publica certissima sunt humanæ vitæ solatia, infirmorum auxilia, potentum frena. Amate, vnde & securitas venit, & conscientia proficit. Gentilitas enim viuit ad libitum: vbi magis reperit mortem propriam, qui potest habere quòd placeat. Vos iam securi ostentate diuitias parentum. Bona, longo situ recondita, prodantur in lucem. Quia tantùm quis nobilior erit, quantum & moribus probis, & luculenta facultate reluxerit. Ideo enim vobis Præfecturæ Vicarium direximus, vt cùm tanta dignitate & ciuilem videamur regulam destinasse. Fruamini quòd tantum audiebatis. Intelligite homines non tam corporea vi, quàm ratione præferri: & illos meritò crescere, qui possunt aliis iusta præstare.

Togati mores.

† veridicos.

Iura publ.

Præfecturæ Vicarius.

GEMELLO. V.S. THEOD. REX XIIX.

Vt qui ab hostib. in Prouinciam Romani Imperij redeat, pristina sua bona teneat, & recuperet.

MERENTVR bona, qui nostram visi sunt elegisse clementiã: vt eos veraciter iudicasse, per augmenta propria possimus ostendere. Quòd si talibus publica decet prospici largitate,

Restitutio bonor. absentia amissorum.

quanto magis eos ſua dignum eſt poſſidere, quòd commune munus probatur eſſe iuſtitiæ? Spectabilis itaque Magnus hoſtium conuerſione damnata, quòd natus eſt reminiſcens, ad Romanum repatriauit imperium: cuius abſentia contigiſſe dicitur, vt eius potuiſſet perire ſubſtantia. Atque ideo præſenti iuſſione ſancimus, quatenus tam in agris, quã mancipiis vrbanis, aut ruſticis, vel quicquid ſibi competens quolibet modo nunc amiſſum poterit probare, ſine aliqua tarditate recuperet, retinens ex noſtra auctoritate dominij ius omne quòd habuit: nec quæſtionem eum de rebus ſibi antiqua poſſeſſione competentibus volumus ſufficere, cui propoſiti noſtri eſt etiam noua præſtare.

† DANIELI. THEODERICVS. REX XIX.

† Cõmonitorium Danieli.

Vt eo ordinante diſpenſentur Areæ, quæ in Rauennati vrbe ad recondenda funera diſtrahuntur.

DECET, vt palatio noſtro ſeruientibus iuſtis cõmodis conſulamus: quia fructuoſus debet eſſe labor publicus: vt quãuis obſequia nobis gratuita iure debeãtur, ſeruitia tamen per moderata compendia prouocemus. Et ideo artis tuæ peritia delectati, quàm in excauandis atque ornandis marmoribus diligenter exerces, præſenti auctorite concedimus, vt te rationabiliter ordinante diſpenſentur Arcæ, quæ in Rauennati vrbe ad recondenda funera diſtrahuntur, quarum beneficio cadauera in ſupernis humata ſunt, lugentium non parua conſolatio: quoniam animæ tantùm de mundi conuerſatione diſcedunt, corpora verò dulces quondam ſuperſtites non relinquunt. Hinc quibuſdam veniunt ad pretium dolores, & miſerabili ſorte votorum creſcit mercantibus de humana morte compendium: ita tamen, vt non ſit iniquitas, ſub hac occaſione taxata. Ne cogantur miſeri, inter acerba luctum, grauia plorare diſpendia facultatum: & nefanda deuotione conſtricti, aut vrgeantur patrimonia pro mortuis prodere, aut dilecta corpora viliſſimis foueis potiùs dolentes abiicere. Sit modus in voluntate poſcentium, quando ipſa † moderatio promerentibus facit. Nam minus debet lædi, cui amplius pro pietatis officio videtur imponi.

Marmorarij ars.

Arcæ marmoreæ ſepelicdi cauſa.

† miſeratio pro emẽtibus.

† GRI-

† GRIMODÆ. SAIONI. ET. FERRO- † Trimulę.
CINCTO. APPARITORI.
THEOD. REX. XX.

Vt Fauſtus prætorij præf. ab eis compellatur prædium alienum titulis ab eo ingrauatum, ſeu priuatim ſibi vſurpatum reſtituere, magna pœna propoſita.

INTER glorioſas Reipub. curas, quas perpeti cogitatione, Deo auxiliante, reuoluimus, cordi noſtro eſt leuamen humilium: vt contra potentiam ſuperborum noſtræ pietatis † erigamus obſtaculum, nec liceat quicquam apud nos audaciæ, cuius eſt propoſiti, ſuperba calcare. Caſtorij igitur flebili calamitate permoti, quem exitialis hactenus diuerſorum preſsit inuidia, occaſionem præbuit ſalutaribus inſtitutis: vt plus valeret noſtræ pietatis auxilium, quàm iniqua calliditas improborum. Atque ideo preſenti auctoritate decernimus, vt ſi prefectus vir magnificus Fauſtus ea, quę Caſtorius poſſidebat, vel titulis ingrauauit, vel priuata vſurpatione detinuit, mox ei prædium, cum alio eiuſdem meriti, vobis imminentibus à peruaſore reddatur: vt crudelibus damnis afflicto pietatis noſtræ remedio conſulamus. Si quis autem in hac præſumtione medius inuenitur, vt ad ea, quæ iuſſa ſunt, idoneus nequeat inueniri, ad nos reducite vinculis illigatum: vt pœna poſſit ſatisfieri, cuius facinoris facultas non ſufficit vltioni. Tali igitur confuſione iam iniquæ mētis impetus conquieſcat: ne non tam Caſtorium, quàm noſtrum votum perſecutus eſſe videatur. Quòd ſi poſthac qualibet occaſione ſæpe memoratum Caſtorium notus ille artifex nocere tentauerit, quinquaginta librarum auri multa protinus feriatur. Sítque maior cruciatibus pœna, reſpicere illæſum, quem videre deſiderauit afflictum. En factum, quòd cunctas protinus temperet ac corrigat poteſtates, Prætorij Præfectus bacchari non eſt in humilis læſione permiſſus: & qui à nobis aſſurgitur, officiendi poteſtas miſeris abrogatur. Hinc omnes intelligant, quo amore delectamur æquitatis: vt & potentiam noſtrorum iudicum velimus imminuere, quatenus bona conſcientiæ poſſimus augere.

Peruaſoris pœna.

† opponatur.

Qui nō habet in ære. &c.

Prætorij præfectus.

FAVSTO. V.I. THEOD. REX.

Vt Senator cum ſit, ſecedendi tamen ab vrbe menſium quatuor inducias habeat. XXI.

Commeatus quadrimeſtris.

HVMANAE conſuetudinis mos eſt, vt variata plus capiant: & quanuis in vſum habeantur eximia, faſtidiũ præſtet omne, quòd faciat. Proinde ſacris mœnibus iugiter immoranti diſponendæ vtilitatis propriæ cauſa inducias tibi poſtulas debere concedi: non quòd habitatio tam clara pertædeat, ſed quòd dulcior fiat renouata regreſſio. Atque ideo illuſtri magnitudini tuæ ſecedendi ad prouinciam, quatuor menſium inducias pietas noſtra largitur: ita vt expletis eiſdem, ad penates proprios redire feſtines: quatenus habitatio † Romæ, quàm multiplici volumus denſare conuentu, ſubtractis incolis, terrarum opinatiſſima nõ rareſcat. Hoc etiam & vobis aptiſſimum iudicamus: quando Senator Romanus alibi poſſit dolere tardatus. Vbi eſt illa gratia parentum, vbi tanta mœnium poſſit reſpici pulchritudo? Piaculi genus eſt, abſentem ſibi Romam diutius facere, qui in ea poſſunt conſtitutis laribus habitare.

† Romana.

Romæ habitare.

ARTHEMIDORO. V.I. THEOD. REX.

Euocatio honoraria. XXII.

CONGRVIT, Comitatum noſtrum viris nos decorare nobilibus: vt & illorum expleatur votum, & obſequium noſtrum ornent merita perſonarum. Proinde magnitudinem tuam ad conſpectus noſtros, quos tibi non ambigimus eſſe gratiſſimos, his oraculis euocamus. Vt qui longa nobiſcum ætate verſatus es, præſentiæ noſtræ dulcedine capiaris. Feſtinat enim ad principem, qui vel ſolùm poteſt videre propitium. Nam cuilibet habere noſtra colloquia, munera credit eſſe diuina. Quapropter non tardamus deſiderium, cuius optamus aſpectum. Venire te gaudentem credimus, quem alacriter ſuſtinemus.

Colloquiũ Imperatoris.

COLOSSEO. V.I. COMITI. THEOD. REX.

Sirmienſem Pannoniam Gothorum quondam ſedem regendam ei committit, inſtruitque abunde quid facere eum oporteat. XXIII.

IVVAT, probatis ordinanda mãdare: ſiquidem & de talibus iudicium gaudet eligentis, & eorum ſecura ſubſtantia eſt, quæ committitur approbatis. Nam vt optamus eſſe, quòd

placeat:ita curamus, vt qui placuerit,enitescat. Proinde prosperis initiatus auspiciis ad Sirmiensem Pannoniam, quondam sedem Gothorum,proficiscere,illustris cinguli dignitate pręcinctus:commissámque tibi prouinciam armis protege, iure compone:vt antiquos defensores recipere læta possit, quæ se nostris parentibus feliciter paruisse cognoscit.Nosti qua te nobis conuersationis synceritate commandes.Sola tibi placendi via est,si quæ gerimus imiteris. Æquitati faue:innocentiam animi virtute defende. Vt inter nationum consuetudinem peruersam, Gothorum possis demonstrare iustitiam: qui sic semper fuerunt in laudis medio constituti, vt & Romanorum prudentiam caperent, & virtutem gentium possiderent.Remoue consuetudines abominanter † inolitas.verbis ibi potius non armis causa tractetur.non sit conuicium negocium perdere, cùm proprie abiurator alieni furtum non animam reddat. Ne plus intentio ciuilis rapiat,quàm bella consumant. Scuta in hostes erigant,non in parentes. Et ne quem forte ad mortē videatur præcipitare paupertas, redde pro talibus glorioſum planè damnum: Lecturus à nobis gratiæ vberrimum fructum, si ciuile ibi potueris plantare propositum: & nostris verè iudiciis dignum, si dispēdium iudex subeat, vt vitam periturus acquirat. Quapropter consuetudo nostra feris mentibus inseratur, donec truculentus animus velle viuere consuescat.

Pannonia Sirmiens.

Gothorum. iustitia.

† inoblitas. al. inditas.

VNIVERSIS. †BARBARIS. ET. ROMANIS. PER. PANNONIAM. CONSTITVTIS. THEOD. REX.

† Gothis.

De Colosseo viro illust. & potenti, gubernationi eorum defensionique destinato. XXIV.

INSTITVTVM suum prouidentia nostra non deserit, cùm subiectis semper intēta,profutura disponit:vt ad maiorem deuotionem † concitentur, qui sui curam nos habuisse cognoscunt. Hinc est, quòd Colosseo viro illustri, nomine viribúsque † potenti,gubernationem vestram,defensionémqne commisimus:vt quia suæ hactenus multa dedit experimēta virtutis, augeatur potiùs in futurum. Atque ideo patientiam vestram sæpius approbatam, nunc quoque eodem præsente monstrate. Quatenus in his quæ pro regni nostri vtilitate rationabiliter agēda prę-ceperit, deuotione probabili compleantur. Quia fidem constan-

† confe-rantur.

† præpotenti.

tia probat: & ille integritatem propriæ asserit mentis, qui iugibus
Iustitia. persistit obsequiis. Illud præterea vos credimus admonendos, vt non in vos, sed in hostem sæuire cupiatis. Res parua non vos ducat ad extrema discrimina. Acquiescite iustitiæ, qua mundus lætatur. Cur ad monomachiam recurritis, qui venalem iudicem non habetis? Deponite ferrum, qui non habetis inimicum. Pessime contra „ parentes erigitis brachium, pro quibus constat glorioſè morien- „
Iure, non vi decernendum. dum. Quid opus est homini lingua, si causam manus agat armata? aut vnde pax esse creditur, si sub ciuilitate pugnetur? Imitamini certè Gothos nostros, qui foris prælia, intus norunt exercere modestiam. Sic vos volumus viuere, quemadmodum parentes nostros, præstante Domino, cernitis floruisse.

SIMEONI. V.I. COMITI.

THEOD. REX XXV.

Siliquatici titulum primæ secundæ & tertiæ indictionis, ac ferrarias venas Dalmatiæ inquirendas ei committit.

AMAVS, publicis actionibus personas inserere morum probitate conspicuas: vt per obsequia fidelium nobis crescat vtilitatis augmentum. Proinde synceritatem animi
Siliquatici titulus. tui, per præclara documenta noscentes, Siliquatici titulum, quam fide dominicatus iure dederamus discussione indictionis primę, secundæ, vel tertię, per prouinciam Dalmatiam, ordinatio tibi nostra committit. Vt quolibet damnum fraudis vestigio publicum te fuerit explorãte repertum, proculdubio nostris ærariis inferatur. Quia non tantum lucra quærimus, quantum mores subiectorum deprehendere festinamus. Præterea ferrarias prædictæ Dalmatiæ cuni-
Ferariæ venæ. culo te veritatis iubemus inquirere, vbi rigorem ferri parturit terrena mollicies, & igne decoquitur, vt in duritiem trãsferatur. Hinc, auxiliante Deo, defensio patrię venit: hinc agrorum vtilitas procuratur, & in vsus humanæ vitæ multiplici commoditate porrigitur. Auro ipsi imperat, & seruire cogit locupletes pauperibus con-
Laus ferri. ster armatis. Conuenit itaque, hanc speciem diligenti indagatione rimari, per quam & nobis lucra generantur, & hostibus procurantur exitia. Esto ergo de antefata discussione solicitus, & in publicis vtilitatibus temperatus: vt nostrum rationabile compẽdium crescendi tibi possit procurare augmentum.

† OSVNI. V.I. COMITI. THEODE. REX XXVI.

† OSII. al. OSIONI.

Vt Simeonem præfatum in ordinatione siliquatici & ferrariarum adiuuet.

QVANVIS prudentiæ tuæ sit, vtilitati publicæ deputatis ferre præsidium: tamen admonitio nostra se cumulat, vt securius fiat, vbi se reuerentia nostræ iussionis accommodat. Simeonem itaque, virum clarissimũ, cuius fides olim nobis est cognita, vel deuotio comprobata, ad ordinationem Siliquatici, nec non Ferrariarum, ad prouinciam Dalmatiam nostra ordinatione direximus. Cui expetita solatia nõ negetis: vt sublimitas tua nobis commendatior fiat, cùm actibus se publicis præbere festinat.

Siliquatici ordinatio.

Ferrariæ.

IOANNI. V.S. CONSVLARI. CAMPANIÆ. THEODE. REX XXVII.

Quod eminentissimum præfectum suspectum haberet recipit eum in tuitionem suam, hortatúrque vt consularitatis officium sedulò impleat.

PROPOSITVM est pietatis regiæ, locũ iniustis odiis amputare: & potestatis armatæ supercilium cohibere reuerentia iussionum. Infesta est siquidem humilibus superioris offensa, cùm ad laudem trahitur, si vindicta de mediocribus acquiratur. Proinde diu & varia persecutione iactatus, ad pietatis nostræ remedia haud irritè conuolasti, asserens eminentissimam præfecturam tibimet esse terrori, ne priuata in te odia † sociarẽtur per publicam disciplinam. Sed nos, qui donatas dignitates iustitiæ parere cupimus, non dolori, contra illicitas præsumptiones nostra te tuitione vallamus. Vt regiæ maiestatis obiectu feruẽtium furor animorum in suis cautibus elidatur: & de se magis sumat pœnas proteruia, dũ cohibetur innoxia. Tam diu enim iudex dicitur, quàm diu & iustus putatur: quia nomen quod ab æquitate sumitur, per superbiam nõ tenetur. Restat nunc, vt assumptum impleas Consularitatis officiũ, & te vtilitatibus publicis, quas egisse tuos constiterit decessores, sedulus ac deuotus impendas: quantúmque à nobis protegeris, tantũ modestiæ parere festines. Nam si gaudio perfrueris, quòd à læsione tua præfectos Prætorij remotos esse cognoscis, qui sub illo esse mõstraris, quid te malè agentem passurum esse cognoscis?

Tuitio ac securitas.

† satiarẽtur.

CASSIODORO. V.I. PATRITIO.

THEODE. REX.

Euocat eum ad Comitatum Regium cum multa laudis & honorum eius commemoratione. XXIIX.

GRATVS est nobis eorum semper aspectus, qui nostris animis, glorioſis actionibus, insederunt. Quoniam perpetuum obsidem dederunt amoris sui, qui apud nos probati sunt studere virtuti. Proinde magnitudinem tuam, glorioso nobis seruitio comprobatam, ad Comitatum iussis præsentibus euocamus. Vt & ornatus ad te regalibus crescat obsequiis, & tu nostris conspectibus augearis. Conuenit enim etiam te requiri, qui nostra feciſti eximie tempora prædicari. Ornasti † consciẽtiæ integritate palatia, dediſti populis altam quietem. Hinc omnibus factus notior: † quia multi te positum in potestate nesciunt, præsentari autem tribunalibus iudicem sine aliquo damni terrore viderunt: precioſior factus cunctis, quia nullo præmio vendebaris. Quis talem non desideret videre, cui nos publicè constat gratiam contuliſſe? Nam qui alterum reprimere conati sumus, te etiam, Palatio teste, laudauimus. Tende gradus, accelera festinus aduentum. Alacrem venire conuenit, qui se à principe sustineri posse cognoscit.

Cassiodori laudes.

† de consciẽtiæ.

† quia qui noluit, in potestate te positũ nesciuit.

ARGOLICO. V.I. PRÆFECTO. VRBIS.

THEODE. REX.

Paulino Patritio horrea longo tempore collapsa concessiße se vt ea reparet, & ad posteros suos transmittat. XXIX.

QVIS nesciat, nostrum esse commodum, supplicantis ad quæstum? & illud bonis principibus crescere, quòd benigna possunt largitate præstare? Hæc sunt enim regia dona, quòd semina sparsa, in segetem coalescunt: in vnum coacta, depereunt. Optamus ergo munera multis collata diuidere, vt possint vbique nostra beneficia pullulare. Atque ideo illustris & magnifici viri Patritij Paulini, actorum supplicatione susceptа, quæ habetur in subditis horrea longi temporis vetustate destructa (quibus atque illud vocabulum præfixit Antiquitas) si nunc vsui publico minime necessaria esse monstrantur, nec aliqua ibidem est species, quæ ad fiscum pertinet congregata, præfato viro cum omnibus ad se perti-

Donatum Paulino horreum.

nentibus,absoluta liberalitate concedimus. Vt ædificãdi, & ad posteros transmittendi assumpta licentia, suis vtilitatibus profutura disponat. Quia confert magnum Reipub. munus, quisquis diruta maluerit suscipere reparanda, in ea præsertim vrbe, vbi cuncta dignum est constructa relucere:ne inter tot decora mœniũ,deformis appareat ruina saxorum.In aliis quippe ciuitatibus minus nitentia sustinentur.In ea verò,nec mediocre aliquid patimur, qui Mundi principaliter ore laudatur.

ARGOLICO. V.I. PRÆFECTO. VRBIS.

THEODE. REX.

Vt Ioanni viro spectabili curatori & defensori cloacarum Romanæ vrbis ab se destinato, officij solatia præstet. XXX.

ROMANAE ciuitatis cura nostris sensibus semper inuigilat. Quid est enim dignius, quòd tractare debeamus, quàm eius reparationem erigere,quàm ornatum constat nostrę Reipub.continere?Proinde illustris sublimitas tua spectabilem virum Ioannem nos direxisse cognoscat, propter splendidas Romanæ ciuitatis cloacas. Quæ tantùm visentibus conferunt stuporem, vt aliarum ciuitatum possint miracula superare. Videas illic fluuios,quasi montibus concauis clausos, per ingentia † signa decurrere.Videas structis nauibus per aquas rapidas non minima solicitudine nauigari,ne præcipitato torrenti marina possint naufragia sustinere.Hinc Roma singularis, quanta in te sit potest colligi magnitudo. Quæ enim vrbium audeat tuis culminibus contendere, quando nec ima tua possunt similitudinem reperire? Et ideò supradicto Ioanni officij nostri solatia vos præbere censemus.Quoniam ordinationes nostras publicas volumus implere personas, priuatas manus amouentes,quæ audacius merguntur illicitis.

Cloacæ vrbis.

† stagna.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEODE. REX.

De eodem Ioanne,ad inquirendum prædicta,& alia quæ hic recensentur,directo & destinato. XXXI.

VANVIS vniuersæ Reipub. nostræ infatigabilem curam desideremus impendere,&Deo fauente, ad statum pristinum studeamus cuncta reuocare:tamenRomanæ ciuitatis solicitiora nos augmenta constringunt. Vbi quicquid decoris

impenditur, generalibus gaudiis exhibetur. Peruenit itaque ad no-
†leg prauа. ſtram conſcientiam, ſuggeſtione multorum, quæ † parua non poteſt diſſimulare commiſſa, plura in præiudicio vrbis Romanæ deteſtabiles præſumptores aſſumere: vt cui nos ſummum deſideramus adhibere ſtudium, dolum patiatur iniuſtum. Quapropter ordinationes noſtras ad veſtram facimus notitiam peruenire, quibus amplius credimus ciuitatis noſtræ diſpendia diſplicere. Dicitur ergo, commodi cura priuati, aquam formarum, quam ſummo deceret ſtudio communiri, ad aquæ molas exercendas, vel hortos irrigandos fuiſſe deriuatam. Turpe hoc & miſerabile in illa vrbe fieri, quòd per agros vix deceret aſſumi. Et quia non poſſumus admiſſi qualitatem vltra iura corrigere (ne dum fabricis prodeſſe volumus, legũ culmina deſtruamus) ſi huius nefandiſſimæ rei dominis Tricen-
†leg. præſcriptione. nij † præſumptionẽ munitur, accepto pretio competenti ſuum vẽdat errorem. Vt quòd læſionem publicis præſtat fabricis, non præſumatur vlterius: ne quod nunc ſub largitate corrigimus, poſtea ſeueriſſimè vindicemus. Si verò tale aliquid moderna præſumptione
Tricennalis præſcriptio. tentatum eſt, ſine dubitatione tollatur. Vnius enim deſiderio prauo generalis debet vtilitas anteferri, cui vel in cauſis iuſtis rarò poterit obuiari. Mancipia verò, formarum ſeruitio principum prouiſione deputata, in priuatorũ cognouimus tranſiſſe dominiũ. † Aes
† Aeois. præterea, non minimum pondus, & quod facillimum direptioni eſt molliſſimũ plumbum, de ornatu mœnium referuntur eſſe ſublata, quæ auctores ſuos ſæculis conſecrarunt. Æs enim, Ionos Theſſaliæ rex, plumbum Midas regnator Phrygiæ, repererunt. Et quàm
Æeris ac plumbi repertores. miſerum eſt, vt vnde famam prouidentiæ alij ſuſceperunt, nos opinionem negligẽtiæ incurriſſe videamur? Templa etiam & loca publica, quæ petentibus multis ad reparationem contulimus, ſubuerſioni potius fuiſſe mancipata. Et quoniam malarum rerum emendatio nos delectat, ne conceſſa videatur ex taciturnitate licentia, Ioannem virum ſpectabilem electum noſtra iuſtitia ad hæc, quæ ſupra memorauimus, direximus inquirenda: vt cuncta ſuo ordine diſcuſſa, nobis relationis obſequio lucidentur. Quatenus quid de ſingulis rebus, aut de præſumptoribus earum fieri oporteat, more noſtræ iuſtitiæ cenſeamus. Adhibete nunc ſtudia, præſtate ſolatia: vt inquiſitionem, quàm debueratis petere, grata videamini mente complere.

GE-

GEMELLO. V.S. THEODE. REX.

Arelatenſibus qui in partibus ſuis permanſerunt, & obſidionem tolerarunt, fiſcalia tributa per quartam indictionem relaxat.

XXII.

CONSTAT apud nos fidelium non perire ſeruitia, ſed in triſtibus impenſa recipere, in meliore fortuna. Arelatenſibus itaque, qui noſtris partibus perdurantem glorioſæ obſidionis penuriam pertulerunt, per indictionem quartam fiſcalia tributa noſtra relaxat humanitas: ita, vt futuro tempore ad ſolitam redeant functionem. Quatenus & nos bene meritis viciſſitudinem reddidiſſe videamur, & ab illis, cùm res popoſcerit, ſolita deuotio non negetur. Satientur in libertate, qui pro nobis in anguſtiis eſurire maluerunt. Sint læti, qui triſtitiam fideliter pertulerunt. Non decet ſtatim de tributis eſſe ſolicitum, qui pro noſtra fidelitate caſum vix potuit declinare poſtremum. A quietis iſta, non obſeſſis inquirimus. Quid enim à domino agri exigas, quem eum non coluiſſe cognoſcas: Pretioſum vectigal iam nobis dederunt ſuæ fidei. Iniuſtum eſt, vt viles pecunias † exigamus ab illis, qui glorioſas conſcientias obtulerunt. *Indulgẽtia tributorũ.* † exigantur.

ARGOLICO. VI. PRÆFECTO. VRBIS.

THEODE. REX

Armentarium oratorem, & eius filium nomine ſeu cognomine Superbum, eloquentiæ cauſa in ſenatorium ordinem referri mandat, vſitatum & debitum id talibus viris affirmans. XXXIII.

GRATVM nobis eſt, vota noſtra circa Sacri Ordinis augmenta proficere. Lætamur, tales viros emergere, qui Senatoria mereantur luce radiare: vt laude conſpicuis deferatur gratia dignitatis. Curia namque diſciplinis Veterũ patet: nec † ei iudicari poteſt extraneus, qui bonarum artium eſt alumnus. Atque ideò illuſtris magnificentia tua in clariſſimo Armentario, atque Superbo eius filio ea faciat exhiberi, quæ circa referendos Curiæ, cana dictat Antiquitas. Hic eſt enim præfatus Armentarius, qui & parentum bono, & ſuo nobis commendatur ingenio, exigens meritis, quam ſperat precibus dignitatem. Nã quid dignius, ſi & Senatorio veſtiatur honore togata profeſſio? Vt in illa † curiæ.

turba doctorum, audeat turba liberam proferre ſententiam: nec frenetur imperitiæ terrore, quem hortantur ad vocem iura facundiæ. Glorioſa eſt denique ſcientia literarum: quia, quòd primum eſt in homine, mores purgat: quod ſecundum, verborum gratiam ſubminiſtrat: ita vtroque beneficio mirabiliter ornat & tacitos & loquentes. Ducantur ergo ad penetralia libertatis laudati meritò ſuo, ornati iudicio noſtro: habituri ſine dubio gratiſſimum ſenatum, quorum ars eſt, facere de irato beneuolum, de ſuſpecto placatum, de auſtero mitem, de aduerſante propitiũ. Quid ergo patribus imponere non poſſit, qui flectere animum iudicantis eualuit?

Eloquentiæ vis.

MASSILIENSIBVS. THEODE. REX.

Marado Comiti, quem vt eis præſideat mittit, in his quæ pro publica vtilitate præcepit obediri mandat. XXXIV.

PROPOSITI noſtri eſt, probatas fortitudine & moderatione perſonas ad ordinationem veſtram defenſionémq; dirigere: vt & prouincialium ratio ſubleuetur, & vtilitas publica bonis præſidentibus augeatur. Proinde Comitem † Maradum, nobis æquitate compertum, ad Maſſilienſem ciuitatem credidimus dirigẽdum: vt quicquid ad ſecuritatem veſtram vel vtilitatem pertinet, Deo iuuante, perficiat, memórque gratiæ noſtræ curam poſſit habere iuſtitiæ: minoribus ſolatium ferat: inſolentibus ſeueritatem ſuæ diſtrictionis obiiciat: nullum denique opprimi iniqua præſumptione patiatur, ſed omnes cogat ad iuſtũ, vnde ſemper floret imperium. Quapropter deſignato viro in his, quæ vobis pro publica vtilitate præceperit, libentibus animis obedite: vt fides veſtra, quæ iam prioribus monſtratur exemplis, ſubſequentibus quoque declaretur iudiciis. Quia gratius eſt obſequium, quod deuotione perpeti cuſtoditur. Nos autem reddere cogitamus locum viciſſitudini, qui impenſa ſeruitia non poſſumus obliuiſci.

† Marabaudum.

ROMVLO. THEODE. REX.

Vt quicquid ſibi matriquæ ſuæ per Pictauium deputatum eſt, maneat in ſuo robore. XXXV.

LIBERALITATEM noſtram, firmam decet tenere conſtantiam: quia incõcuſſum debet eſſe principis votum, nec pro ſtudio malignorum conuelli, quòd noſtra noſcitur præce-

ptione firmari. Atque ideò præsenti iussione censemus, vt quicquid ex nostra ordinatione patritium Liberium tibi matríque tuæ per Pictatium constiterit deputasse, in suo robore debeat permanere. Nec à quoquam metuas irrationabilem quæstionem, qui nostri beneficij possides firmitatem.

† ARIGERNO. V.I. COMITI.

† AIRIHERIO. al. ARIGERNIO.

THEODE. REX.

Vt Venantium Patritium moneat mittere personam instructam ad comitatum suum, qui Firmij de se conquerentis intentioni respondeat pœna huic imminente si calumniatus fuerit. XXXVI.

PIETATIS nostræ propositum est, miserandis fluentibus audientiam non negare, maximè cùm moris nostri sit, ad leges cuncta remittere: vt & conquerens mereatur effectum, & pulsatus nullum se queratur sustinuisse præiudicium. Proinde Firmius contra magnificum virum patritium Venantium se dicit habere negocium, & frequenter ab eo eius propositiones fuisse contemptas. Et quia in causis semper est suspecta potentia, dum velle creditur quod posse iudicatur, antefatum seruata reuerentia à te præcipimus admoneri, vt sub spõsione legitima instructam personam ad Comitatum nostrum dirigere se promittat, qui apud delegatos motus nostro iudicio eius intentionibus valeat præbere responsum. Auctor hic pœnam suæ recepturus audaciæ, si contra magnificum virum habuerit falsitatis euentum.

Pulsatus. i. reus. ὁ ἐναγόμενος.

Potentia suspecta.

PETRO. EPISCOPO. THEOD. REX.

Vti Thomati cuidam conquerenti paternas facultates, si iure ei competunt restituat, alioquin causam ad audientiam regiam perducendam sciat.

XXXVII.

SI in alienis causis beatitudinem vestram conuenit adhiberi, vt per vos iurgantium strepitus conquiescat: quantò magis ad vos remitti debet, quòd vos spectat actores? Atque ideò sanctitas vestra à Germano nos aditos flebili allegatione cognoscat, qui se filium legitimum asserit quondam Thomatis, dicens partem facultatis patris sui à vobis detineri, sibimet legibus competentẽ. Quæ petitio, si veritate fulcitur, & genitoris eius substantiam probatis sibi iure cõpetere, supplicanti, cõsiderata iustitia,

quàm monetis, ſine obſeruationis longæ diſpẽdio, debita tribuantur. Quoniam cauſarum veſtrarum qualitas vobis debet iudicibus terminari, à quo eſt † ſpectanda magis quàm imponenda iuſtitiâ. Quod ſi hanc cauſam ſub æquitate veſtrum minimè definit arbitrium, noueritis ſupplicis querelam ad noſtram audientiam perducendam. Vos enim docetis, voces pauperum non debere negligi, quas poteſt iuſtitia comitari.

† fortè leg. exſpectanda.

VVANDIL. THEODERICVS. REX.

Vt in Auinione vbi reſidet, nullam fieri patiatur ab exercitu ſuo violẽtiam, quia plantari ibi ſui boni nominis famam initio cupit.

XXXIIX.

QVANVIS pietatis noſtræ conſtet eſſe votum, vt vbique ciuilia, vbique moderata peragantur, maximè tamen bene agere optamus in regionibus Gallicanis: vbi & recens vaſtatio non portat iniuriam, & ipſa initia bene plantare debent noſtri nominis famam. Principis ſiquidem opinionẽ longè latéque diſſeminat ſubiectorum cuſtodita ſecuritas, & vbi exercitus dirigitur, non grauandi, ſed defendendi cauſa potius æſtimetur. Atque ideo præſenti auctoritate delegamus, vt in Auinione, quàm regis, nullam fieri violentiam patiaris. Viuat noſter exercitus ciuiliter cum Romanis. Proſit eis deſtinata defenſio. Nec aliquid illos à noſtris ſinatis pati, quos ab hoſtili nitimur oppreſſione liberari.

Auenio.

† FELICI. V.I. COMITI. THEODE. REX.

† al. Præpoſito Mediolan. Theod. Rex.

Vt quæ ab ipſo tum Conſule Mediolanenſibus aurigis ſubtracta ſunt, antiqua conſuetudine præſtari ſolita, ea reddat. XXXIX.

AEquitatis ratio perſuadet, vt exercentibus lætitiam publicam conſuetudinem ſeruemus antiquam, præſertim à cõſule venientem, cuius conſtat eſſe propoſiti, vt debeat ex liberalitate laudari: ne videatur aliud dignitas promittere, & aliud Senatorem velle complere. Quocirca ſub opinione munifici, parcũ non decet inueniri: quia inumbrat famam publicam in Conſule tenacitatis obſcuritas. Quapropter illuſtris magnitudo tua à Mediolanenſibus aurigis nos aditos eſſe cognoſcat, illa ſibi veſtris tẽpori-

Conſulum liberalitas.

bus fuisse subtracta, quę mos priscus indulserat, cùm præstãte tẽpore munificentia sit pro lege. Proinde si nullo mendacio asserta vitiantur, sublimitatem vestram sequi conuenit vetustatem, quæ suo quodam priuilegio, velut debita, quæ donantur exposcit. Nec licet negari, quòd te cognoscis sub antiquitate largiri.

VNIVERSIS. PROVINCIALIBVS. IN GALLIA CONSTITVTIS. THEOD. REX.

Relaxat eis indictionis quartæ tributariam functionem, quòd ab hostibus vastatæ essent, ita tamẽ vt loca intacta exercitus expensas iuuent: & vide duas epistolas sequentes. XLI.

QVANVIS sensum nostrę pietatis turba multiplex cogitationis intraret, & diuersas regni partes consueta sedulitate respiceret, festine tamen remedia vestræ vtilitatis inspeximus. Quoniam apud conscientiam nostram læsionis genus est, profutura tardare. Nec possumus æstimare iucũdum, quòd ingrata fuerit dilatione suspensum. Nam excrescẽtibus morbis læsio debacchari permittitur, cùm medicina differtur. Vobis itaque hostili ferocitate vastatis pro qualitate læsionis per indictionem quartam relaxatam agnoscite tributariam functionem (quia nõ gratulamur exigere, quòd tristis nosci tur solutor offerre) ita tamen, vt de illis, quæ constat intacta, exercituales iuuentur expensæ. Quia illos in totum deuotio non debet deserere, quos pro se laborare cognoscit. Inualidus est siquidem ieiunus defensor: nec animus ministrat audaciam, cùm virtus † corporis fuerit destituta.

Indulgentiæ tributorum.

† v. Corporeofuerit roborare.

GEMELLO. V.S. THEOD. REX.

Vt triticum à se de Italia destinatum ab horreis Massiliẽsibus ad Castella supra Druentiam constituta æquato subiectos onere deuehi faciat.

LXI.

TOLERABILE fit omne, quòd æquabili ordinatione disponitur. Quia diuisum onus sub communione, subiectos certum est non grauare. Pars enim extrema ad vnumquenque redit, cùm summa vniuersos incluserit. Tritici itaque speciem, quàm ob exercituales expensas, nostra prouidentia de Italia destinauit, ne fatigata Prouincia huiusmodi præbitione læderetur, ad castella supra Druentiam constituta de Massilienſibus horreis constat esse protandam. Quapropter iubemus, vt studium deuehendi

Tritici deuectio.

Druentia.

supradictæ speciei communiter subeatur: quatenus celeriter possit
† decet. fieri, quòd vniuersitatis studio † videtur assumi.

VNIVERSIS. PROVINCIALIBVS. IN. GALLIA. CONSTITVTIS. THEOD. REX.

Remittit iussionem suam præstandi Gothorum exercitui alimenta, quòd ex Italia iam prouiderit in eam rem.

XLII.

NON occurritur, sub principe benigno, remedia postulare subiectos. Quoniam supplicationem præcedit humanitas: & miro modo posteriora fiunt vota, quàm præstita. Nuper siquidem, moti iustitia, iusseramus vt pars aliqua illæsa Prouinciæ Gothis nostris alimonia reperta præstaret. Sed quia licet principem semper humaniora censere (dum varietatis non habet vitium, quòd pro beneficio fuerit immutatum) sed vt
Exercituales expensæ. nec minima possessores illatione grauarentur, ex Italia destinauimus exercituales expensas, vt ad defensionem vestram directus exercitus nostris humanitatibus aleretur, solúmque auxilium prouinciæ de tam magna congregatione sentirent. Ducibus etiam ac Præpositis sufficientem transmisimus pecuniæ quantitatem: vt
Præbendæ. eorum præbendæ, quæ non potuerunt conuehi, ibi debuissent sine alicuius dispendio comparari. Quia delectui nostro nec illa voluimus imponere, quæ vos potuistis (vt arbitramur) offerre.

VNIGIS. SPATARIO.

Vnitigis spectario.

THEOD. REX

Vt mancipia, quæ per causam belli dominorum suorum seruitio se subtraxerunt, eis restituantur. XLIII.

DELECTAMVR iure Romano viuere, quos armis cupimus vendicare: nec minor nobis cura est rerũ mortalium, quàm
Morum cura & legũ. potest esse bellorum. Quid enim proficit Barbaros remouisse confusos, nisi viuatur ex legibus? Quapropter cùm, Deo propitio, Gallias exercitus noster intrauerit, si qua mancipia seruitium
Fugitiui dominis restituuntur. declinantia, ad alios se, quàm quibus debebantur competere, contulerunt, prioribus dominis iubemus sine aliqua † dubietate restitui. Quia confundi non debent iura, imperante iustitia. Nec potest abiecto fauere seruitio libertatis defensor. Aliorum fortè Regum prælia captarum ciuitatum aut prædas appetunt, aut ruinas:
† diminutione.

nobis propoſitum eſt, Deo iuuante, ſic vincere, vt ſubiecti ſe doleant, noſtrum dominium tardius acquiſiſſe.

VNIVERSIS. POSSESSORIBVS. ARE. LATENSIB. THEOD. REX.

Se pecuniam ad reparationem munitionum ciuitatis, & victualia ad eorum expenſas releuandas proſpexiſſe vt certo ſciant.

XLIV.

De ſubſidio afflictorii.

VANVIS primum ſit, læſos incolas refouere, & in hominibus magis ſignum pietatis oſtendere: tamen vtrunque humanitas noſtra coniungit: vt & largitatis remedio ciuibus cõſulamus, & ad cultum reducere antiqua mœnia feſtinemus. Sic enim fiet, vt fortuna vrbis, quæ in ciuibus erigitur, fabricarum quoque decore mõſtretur. Pro reparatione itaque murorum Arelatenſium, vel turrium vetuſtarum, certam pecuniæ direximus quantitatem. Victualia quoque quæ veſtras releuare videantur expenſas, fecimus præparari: vt vobis deſtinentur, cùm tempus nauigationis arriſerit. Releuate nunc animos, & de noſtra prouiſione recreati, futuræ copiæ ſpem tenentes, diuino fauore habetote fiduciam. Quia non minus eſt, quòd noſtris verbis, quàm quod horreis continetur.

Reſtauratio murorum Arelatenſ.

†ARIGERNO. V.I. COMITI. THEOD. REX.

Diſceptationem, & examen cauſæ inter defenſores Romanæ Eccleſiæ & Samarios, ſeu Iudæos ſuper iure cuiuſdam domus, quam ſynagogam ſe habere dicebant, ei mandat.

XLV.

† Fauſto præpoſito Theodorico Boëtio patritio Achaiæ.

IVSTITIAE noſtræ conuenit, vt de indultis beneficiis calumnias fieri non ſinamus, & quicquid praua interpretatione tegitur, fugata mendacij nube reuelemus. Defenſores itaque ſacroſanctæ Romanę Eccleſiæ conqueſti ſunt, beatæ recordationis quondam Simplicium domum in ſacratiſſima Vrbe poſitam ab Eufraſio accolito inſtrumentis factis ſolenniter comparaſſe. Quàm per annorum longa curricula Eccleſiam Romanam quieto iure ſuggerunt poſſediſſe, & in vſus alienos tranſtuliſſe ſecuritate dominij. Nunc autem exiſtere † Samareæ ſuperſtitionis populum improba fronte duratum. Qui Synagogam ibidem fuiſſe, iniquis conatibus mentiatur: cùm ad † humanos vſus habitacula longè aliter formata doceantur, quàm poteſt

† ſi amaręſuperſt. *Iudæorum ſynagoga.* † hos.

esse memorata constructio. Quapropter magnitudo tua, conscientiæ suæ probata iustitia, causam diligenti examinatione discutiat. Et si vera cognouerit, quæ veniunt in querelam, considerata æquitate definiat. Nam si humanis actibus sunt calumniæ summouendæ, quanto magis credimus emendanda, quæ contumeliam diuinitatis tangere iudicamus?

ADEODATO. THEOD. REX

Confesso puellæ raptum sed metu tormentorum asserenti sex mensium exilium citra aliam pœnam aut infamiæ mansuram notam imponit. XLVI

Clementia principem decet.

MAteria est gloriæ principalis, delinquentis reatus: quia nisi culparum occasiones emergerent, locũ † pietatis non haberet. Quid enim salubris ordinatio gerat, si morũ probitas cuncta componat? Arida siccitas madentis pluuiæ beneficium exoptat. Salutiferis medentium manibus nisi infirma valetudo non indiget. Sic dum imbecillitati succũbitur, cõuenienter remedia tribuuntur. Quapropter casibus asperis præstandũ est sub iustitiæ laude moderamen: vt nec vindictam sinamus superare peccata, nec culpam insultare patiamur legibus impunitam. Datis itaque precibus allegasti, viri spectabilis Venantij Lucanię & Brutiorum præsulis, odiorum te acerbitate compressum, custodiæ lõgo situ larantem, in confessionem raptus adultæ puellæ † Valerianæ fuisse compulsum: vt gratius tibi fuerit, spem citæ mortis expetere, quàm tormẽtorum crudelia sustinere. Inter supremas enim anhelantis angustias, votum est potiùs perire, quàm viuere. Quia detestabilis sensus pœnarum excludit dulcissimæ salutis affectum. Illud etiam, quòd minime iustitia pateretur, adiiciens, defensorum tibi patrocinia sæpius postulanti fuisse subtracta, cùm aduersarij florentes ingenio etiam innocentem te possent legum laqueis obligare. Quæ supplicatio cùm efficaciter animum nostræ pietatis intraret, paulatímque ad misericordiæ iura deflecteret, occurrit Brutiorum præsulis missa relatio, quæ priuatam allegationem tragœdiæ suæ voce compressit, negando credi contra fidem publicam fallaciter supplicanti. Ideóque asperitatem pœnæ nostra lenitate mollimus: statuentes, vt ex die prolati oraculi, sex mensium patiaris exilium. Ita vt nulli post constituta nostra sub qualibet interpretatione tibi liceat obiicere crimen infamiæ. Quando fas est principi, maculosas

† pietas.

† Valeanæ.

Contra tormenta.

notas

notas vitiatæ opinionis abſtergere. Sed hoc exacto tempore patriæ rebúſque omnibus deformato, ius tibi ſit liberum omne quod primitus. Quia nulla te ingemiſcere † probri aduſtione cenſemus, quem temporali volumus exilio detineri. Pœnam trium librarum auri nihilominus comminantes, ſi quis aut obuiando, aut aliter intelligendo, præſens noſtrum violare tentauerit conſtitutum. Sed quoniam hæc ſtatuta ad innocentes volumus vſque protendi, ne ſua cuique minimè videatur ignorantia profuiſſe, præſenti auctoritate eos à formidine liberamus, quos vtpote neſcientes, in eadem cauſa quolibet loco vel tempore interfuiſſe cõſtiterit. Similis enim videtur abſentis, qui conſcientiam criminoſi non habet.

Famæ reſtitutio.

†probari.

FAVSTO. PRÆPOSITO.

THEODERICVS, REX

Homicidam, qui ad Eccleſiæ ſepta confugerat, Vulcaniæ inſulæ perpetua relegatione condemnatum, illius incendij atque ortus etiam cauſas memorat.

XLVII.

IN partem pietatis recidit mitigata diſtrictio: & ſub beneficio præſtat, qui pœnam debitam moderatione conſiderata palpauerit. Iouinum Curialem, quem Corrector Lucaniæ Brutiorúmque humani nobis ſuggerit ſanguinis effuſione pollutum, ob hoc quòd mutuæ contentionis ardoribus excitatus, rixam verborum vſque ad nefarium collegæ deduxit interitum: ſed conſcius facti ſui intra Eccleſię ſepta refugiens, declinare ſe credidit præſcriptam legibus vltionem, Vulcaniæ inſulæ perpetua relegatione damnamus. Vt & ſancto templo reuerentiã habuiſſe videamur, nec vindictã criminoſus euadat in totum, qui innocenti non credidit eſſe parcendum. Careat proinde patrio foro, cùm exitiabili victurus incendio: vbi viſcera terrena, non deficiunt, cùm tot ſæculis iugiter conſumantur. Flamma ſiquidem iſta terrena, quę alicuius corporis imminutione nutritur, ſi non abſumit, extinguitur: ardet continuè inter vndas medias montis quantitas indefecta. Nec imminuit, quòd reſolui poſſe ſentitur: ſcilicet quia naturæ inextricabilis potentia tantùm crementi cautibus reponit, quantum illi vorax ignis ademerit. Nam quemadmodum ſaxa incolumia permanerent, ſi ſemper ignis adunata decoqueret? Potẽtia ſiquidem diuina ſic de contrariis rebus miraculum facit eſſe perpetuum: vt palàm conſumpta occultiſſimis inſtauret augmentis, quæ

Cædis incõſultæ pœna.

Aſylum Eccleſiæ.

Siciliæ ardẽtis ratio.

vult temporibus ſtare diuturnis. Verùm cum & alij montes motibus vaporatis exæſtuent, nullus ſimili appellatione cenſetur æſtimandus: quia grauius ſuccenditur, qui Vulcani nomine nuncupatur. Mittatur ergo reus capitis in locum prædictum viuus. Careat quo vtimur mundo, de quo alterum crudeli fugauit exitio: quando ſuperſtes recipit, quòd euentu mortis inflixit. Salamandræ ſecuturus exemplum, quæ plerũque degit in ignibus. tanto enim naturali frigore conſtringitur, vt flammis ardentibus temperetur: Subtile ac paruum animal, lumbricis aſſocium, flauo colore veſtitum. Vitam præſtat ſoli, qui mortalia cuncta conſumit. Memorant autem æui priſtini ſeruatores, hanc inſulam ante aliquot annos, vndarum rupto terrore, ignitus erupiſſe, cùm Hannibal apud Pruſiam Bithyniæ Regem veneno ſecum ipſe pugnauit, ne tantus dux ad Romanorum ludibria perueniret: plus inde mirabile, vt mons tanta flammarum congregatione ſuccenſus, marinis fluctibus haberetur abſconditus, & ardor ibi indeſinenter viueret, quem tanta vnda videbatur obruere.

Vulcani mons.

Salamandra.

Hannibal.

VNIVERSIS. GOTHIS. ET. ROMANIS.

CIRCA. VERVCAM CASTELLVM. CONSISTENTIBVS THEODE. REX.

In Veruca Caſtello, quem Atheſis præterfluit domicilia ſibi & munitiones conſtrui iubet, exemplis admonens in otio conſulendum quod in negotio & bello vſui eſſe poſſit. XLIIX.

LÆTITIA debet eſſe cunctorum prouida iuſſio dominantium: quando illud, quod vos debuiſtis expetere, nos videtis offerre. Quid eſt enim gratius, quàm humanis rebus cautelam ſemper adhibere: quæ aut ſit neceſſaria, aut non grauat eſſe ſuperfluam? Et ideo Leodifrido Saioni noſtro, præſenti delegauimus iuſſione, vt eius inſtantiam in Veruca caſtello vobis domicilia conſtruatis. Quod à poſitione ſiti congruum nomen accepit. eſt enim in mediis campis tumulus ſaxeus in rotunditate conſurgens, qui proceris lateribus ſyluis eraſus totus mons quaſi vna turris efficitur: cuius ima graciliora ſunt, quàm cacumina: & in molliſſima fungi modo ſuperiùs extenditur, cùm inferiori parte tenuetur. Agger ſub pugna, abſeſſio ſecura: vbi nec aduerſarius quicquam præſumat, nec incluſus aliquid expaueſcat. Hunc Atheſis, inter fluuios honorus, amœni gurgitis puritate præterfluit, cauſam

Veruca.

Atheſis.

præſtans muniminis & decoris: caſtrum penè in mundo ſingulare, tenens clauſtra prouinciæ: quòd ideo probatur magis eſſe præcipuum, quia feris gentibus conſtat obiectum. Hoc opinabile munimen, mirabilem ſecuritatem, cui deſiderium non ſit habitare, quàm vel externos delectat inuiſere? Et quanquam, Deo iuuante, noſtris temporibus prouinciam ſecuram credamus, tamen prudentiæ nihilominus eſt cauere, etiam quæ non putantur emergere. Munitio tractanda eſt ſemper in ocio. Quia tunc malè quæritur, quando neceſſaria iudicatur. Mergi, quibus nomen eſt ex facto, cohabitatores piſcium, aquatiles volucres, futuras tempeſtates naturaliter præuidentes, ſicca petunt, ſtagna derelinquunt. Delphini fluctus pelagi metuentes, vadoſis litoribus immorantur. Echini, qui ſunt mella carnalia, coſtatilis teneritudo, croceæ delitiæ diuitis maris, dum futuras tempeſtates agnouerint, loca mutare cupientes (qui illis pro leuitate corporis nandi nulla fiducia eſt) lapillos quibus pares poſſint eſſe complexi, quadam ancorarum ponderatione librati, ſcopulos petunt, quos fluctibus vexandos eſſe non credant. Aues ipſæ, aduentu hyemis, patrias mutant. Feræ pro qualitate tẽporis cubilia quærunt. Hominum ſolicitudo non debet prouidere, quòd poteſt in aduerſitate requirere: Non eſt in mundo, vndis humanæ res mutabilitate quatiuntur: & ideo prouidentia dicitur, vt quæ ſunt futura tractentur.

Munitio in ocio fiat.

Mergi.

Echini.

Delphines.

Prouidẽtia.

HONORATIS. POSSESSORIBVS. DEFENSORIBVS. ET. CVRIALIBVS. CATANENSIS. CIVITATIS THEOD. REX.

Vt liceat eis ſaxa de Amphitheatro collapſa in mœnium ciuitatis reparationem transferre, collaudans eos de ſtudio in eam rem ſuſcepto. XLIX.

OPTABILIS nobis eſt & grata deuotio, quæ bonam præceſſerit iuſſionẽ: & merito acceptum redditur, ſi † id quòd oſſumus imperare, poſcatur. Felicitas enim regnantis eſt, famulantes amare quod expedit. Quando nobis labor cogitationis aufertur, dum ſubditi ſibi profutura diſponunt. Atque ideo ſuggeſtionis veſtræ tenore comperto, quàm caritate ciuica in communiẽdis mœnibus ſuſcepiſtis, abſolutam huius rei vobis cenſemus eſſe licentiam: nec quicquam de hac re vereamini, vnde gratiæ noſtræ expectare præmia mox debetis. Veſtra enim munitio

† quicquid.

noſtra eſt nihilominus fortitudo: & quicquid vos ab incerto eripit, famam noſtræ defenſionis extendit. Saxa ergo, quæ ſuggeritis de Amphitheatro lõga vetuſtate collapſa, nec aliquid ornatui publico iam prodeſſe, niſi ſolas turpes ruinas oſtendere, licentiam vobis eorum in vſus duntaxat publicos damus: vt in murorum faciem ſurgat, quòd non poteſt prodeſſe, ſi iaceat. Quocirca perficite confidenter, quicquid cautio ad munimen, quicquid ornatus expetit ad decorem: tantùm nobis ſcituri gratum fore, quòd facitis, quantum exinde gratia ſe veſtræ ciuitatis extulerit.

Ex Amphitheatri ruinis refecti muri.

PROVINCIALIBVS. NORICIS.

THEODE. REX

Vt cum Alamannis proficiſcentibus boues feſſos, qui grandiores ſunt commutare eis liceat cum ſuis, qui ſunt minores, ſed virib. integris. nam ea res meritò ad principis indulgentiam, & iudicium pertinere viſa eſt, ne dicerentur eos iuuiſſe qui Regiis nocere poſſent. L.

GRATE ſuſcipienda eſt ordinatio, quæ dantem iuuat, & accipientem pro temporis neceſſitate lætificat. Nam quis putare poſſit onus, vbi maius meretur in commutatione compendium? Et ideo præſentibus decreuimus inſtitutis, vt Alamannorum boues, qui videntur pretioſiores propter corporis granditatem, ſed itineris longinquitate defecti ſunt, commutari vobiſcum liceat, minores quidẽ membris, ſed idoneos ad labores, vt & illorum profectio ſanioribus animalibus adiuuetur, & veſtri agri armentis grandioribus inſtruãtur. Itaque fit, vt illi acquirãt viribus robuſtos, vos forma cõſpicuos: & quòd rarò ſolet emergere, in vna mercatione vtrique videamini deſiderata cõpendia percepiſſe.

Boum commutatio.

FAVSTO. PRÆPOSITO.

THEOD. REX.

Thomati aurigæ poſt rationabiles annonas aduenienti indultas, menſtruam largitatem ſe adieciſſe, & de laudib. eius deque circo, & circenſibus ludis, eorumque ſignificationib. multa relatu digna. LI.

VANTVM hiſtrionibus rara conſtãtia, honeſtúmque votũ, tanto pretioſior eſt, cùm in eis probabilis mõſtratur affectus. Carum eſt enim homini reperiſſe, vbi aliquid ſe laudabile nõ putauerat inuenire. Dudũ ſiquidẽ Thomati aurigæ, ex Oriẽtis partibus aduenienti, annonas rationabiles cõſide-

Hiſtriones.

ratio noſtra largita eſt, donec eius artẽ probaremus & animũ. Sed quoniam in hoc agone primatum noſcitur obtinere, eiúſque volũtas, patria derelicta, noſtri ſedes fouere delegit imperij, menſtrua eum duximus largitate ſolidandum. Ne adhuc ambiguum reddemus, quem Italiæ dominatum elegiſſe cognouimus. Is enim frequenter victor per diuerſorum ora volitauit: plus vectus fauore, quàm curribus. Suſcepit partem populi protinus inclinatã: & quos ipſe fecerat triſtes, laborauit iterum reddere lætiores: modò agitatores arte ſuperans, modò equorum velocitate tranſcendens: frequentia palmarum eum dici faciebat maleficium, inter quos magnum præconium videtur eſſe ad talia crimina peruenire. Neceſſe eſt enim ad peruerſitatem magicam referri, quando victoria equorum meritis nec poteſt applicari. Spectaculũ expellens grauiſſimos mores, inuitans leuiſſimas cõtentiones, euacuator honeſtatis, fons irriguus iurgiorum, quòd vetuſtas quidem habuit ſacrum, ſed contentioſa poſteritas fecit eſſe ludibrium. Primus enim hoc apud Helidem Aſiæ ciuitatem † Ænomaus fertur edidiſſe: quòd poſtea Romulus in raptu Sabinarũ, necdum fundatis ędificiis ruraliter oſtentauit Italiæ. Sed Mundi dominus ad potentiam ſuam opus extollens, mirandam etiam Romanis fabricam in vallẽ Martiam tetendit Auguſtus: vt immenſa moles firmiter præcincta montibus cõtineret, vbi magnarum rerum indicia clauderentur. Biſſena quippe hoſtia ad duodecim ſigna poſuerunt. Hæc ab hermulis funibus demiſſis ſubita æqualitate pandũtur, docentes totum illic, vt putabatur cõſilio geri, vbi imago capitis cognoſcitur operari. Colores autẽ in vicem temporum quadrifaria diuiſione funduntur: praſinus virenti verno, venetus nubilæ hyemi, roſeus æſtati flammeæ, albus pruinoſo autumno dicatus eſt. Vt quaſi per duodecim ſigna digrediens annus integer ſignaretur. Sic factum, vt Naturæ † miniſteria Spectaculorum compoſita imaginatione luderentur. Biga quaſi Lunæ, Quadriga Solis imitatione reperta eſt. Equi deſultatorij, per quos Circenſiũ miniſtri miſſos denunciant exituros, Luciferi præcurſorias velocitates imitantur. Sic accidit, vt dum ſe colere aſtra putarent, religionem ſuam ludicra ſimilitudine profanarent. Alba linea non longè ab hoſtiis in vtrunque podium, quaſi regula directa, producitur: vt quadrigis progredientibus, inde certamen oriretur: ne dum ſemper properè conantur elidere, ſpectandi voluptatẽ viderentur populis abrogare. Septem metis certamen omne per-

Aurigæ menſtruũ

Magia.

† al. Monomag⁹. al. Innomagus.

Colores quatuor factionum.

† myſteria.

Biga. Quadriga.

Alba linea.

agitur, in similitudinem hebdomadis reciprocæ. Ipsæ verò metæ secundum zodiacos decanos ternas obtinent summitates: quas ad instar Solis quadrigæ celeres peruagantur. Rotæ Orientis & Occidentis terminos designant. Euripus maris vitrei reddit imaginem, vnde illuc Delphini equorei aquas interfluũt. Obeliscorum quoq; prolixitates ad cœli altitudinem subleuantur: sed potior Soli, inferior Lunæ dicatus est. Vbi sacra priscorum Chaldaicis signis, quasi literis, indicantur. Spina infœlicium captiuorum sortem designat: vbi duces Romanorum supra dorsa hostium ambulantes laborum suorum gaudia perceperunt. † Mappa verò, quæ signum dare videtur Circensibus, tali casu fluxit in morem: cùm Nero prandiũ protenderet, & celeritatem, vt assolet, auidus spectandi populus flagitaret, ille mappam, qua tergẽdis manibus vtebatur, iussit abiici per fenestram. vt libertatem daret certaminis postulandi. Hinc tractũ est, vt ostensa mappa certa videatur esse promissio Circensium futurorum. Circus, à circuitu dicitur. Circenses, quasi circuenses: propterea quod apud Antiquitatem rudem, quæ necdum Spectacula in ornatum deduxerat fabricarum, inter enses & flumina locis virentibus agerentur. Nec vacat, quod viginti quatuor † mensibus conditio huius certaminis expeditur: vt diei noctísque horæ tali numero clauderentur. Nec illud putetur irritum, quòd metarum circuitus ouorum erectionibus exprimatur: quãdo actus ipse, multis superstitionibus grauibus, oui exemplo, geniturũ se aliqua profitetur. Et ideò datur intelligi, volitantes atque inconstantissimos inde mores nasci, quos auium matribus aptauerunt. Cætera Circi Romani longum est sermone decurrere, dum omnia videantur ad causas singulas petinere. Hoc tantùm dicimus omnimodis stupendum, quòd illic, supra cætera Spectacula, feruor animorum inconsulta grauitate rapiatur. Transit Prasinus, pars populi mæret: præcedit Venetus, & potior turba ciuitatis affligitur: nihil ptoficientes, feruenter insultant: nihil patientes, grauiter vulnerantur: & ad inanes contentiones sic descenditur, tanquam de statu periclitãtis patriæ laboretur. Quod meritò creditur dicatum numerosæ superstitioni, vbi ab honestis moribus sic constat excidi. Hæc nos fouemus necessitate populorum imminentium, quibus votum est ad talia conuenire, dum cogitationes serias delectantur abiicere. Paucos enim ratio capit, & raros probabilis oblectat intentio, & ad illud potius turba ducitur, quod ad curarum remissionem cõstat inuen-

Notæ Chaldaicæ.

† Nappa.

Circus.

†missib⁹.

Metæ.

Factiones Prasinorũ & Venetorum.

Voluptatib. populi obsequendum.

tum. Nam quicquid æstimat voluptuosum, hoc & ad beatitudinem temporum iudicat applicandum. Quapropter largiamur expensas: nō semper ex iudicio demus. Expedit interdum desipere, vt populi possimus desiderata gaudia continere.

CONSVLARI. VIRO. ILLVSTRI.

THEODE. REX.

Vt controuersiæ finium inter Leonsium & Paschasium terminandæ, peritum agrimensorem adhibeat, atque interim de huius & artis laudibus multa proludit. LII.

SIcvt inuidiosa nimis interpellantium suggestione comperimus, inter Leontium atque Paschasium spectabiles viros, finalis orta contentio est: ita vt terminos casarum suarum non legibus, sed viribus crederent vindicandos. Vnde miramur tanta animositate fuisse litigatum, quòd aut terminis testibus, aut iugis montium, aut fluminum ripis, aut arcaturis constructis, aliisque signis euidentibus constat esse definitum. Quid isti facerēt, si in Ægyptiacis partibus possiderent? vbi Nili fluminis superueniēte diluuio, indicia finium vastissimus gurges abradit, & indiscreta terræ facies redditur, vbi omnia limus tegere comprobatur. Quapropter nec tunc ad arma concurrere debuissent, si excitata lis nulla satisfactione superata discederet. Hoc enim per geometricas formas, & grammaticam disciplinam, ita diligēter agnoscitur, quemadmodum literis omnis sermo cōclusus est. Geometriam quippe, vt est hominum genus nimis acutissimum atque solicitum, Chaldæi primum inuenisse memorantur. Qui ratione ipsius disciplinæ generaliter colligentes, & in astronomicis rebus, & in musicis, & in mechanicis, & in architecticis, & in medicinam, & ad artem † logisticam, vel quicquid potest formis generalibus contineri, aptam esse docuerunt. Vt sine ea nihil horum possit ad agnitionem verissimam † prouenire. Hanc post Ægyptij, non dissimiliter animi feruore calentes, propter augmenta Nolitica, quæ singulis annis votiua innundatione patiuntur, ad dimensionem terræ & recuperandas formas finium transtulerunt: vt fieret arte distinctum, quòd litigiosæ confusioni videbatur obnoxium. Quapropter agrimensorem peritissimum, cui ab arte nomen est, vestra nihilominus adhibeat magnitudo: vt iā omnia, quæ manifesta ratione distincta sunt, per euidentia debeat documenta monstrare.

De finib. lit.

Geometria à Chaldæis.

† Logicā.

† præuenire.

Geometriæ vsus.

Nam si hoc egit illa disciplina mirabilis, vt indeterminatos agros ratione certa distingueret, quantò magis iste monstrare debet omnia, quæ iam probantur suis finibus terminata? Augusti siquidem temporibus Orbis Romanus agris diuisus, censúque descriptus est, vt possessio sua nulli haberetur incerta, quàm pro tributorum susceperat quantitate soluenda. Hoc auctor Hyrummetricus redegit ad dogma conscriptum: quatenus studiosus legendo possit agnoscere, quòd deberet oculis absolutè monstrare. Videant artis huius periti, quid de ipsis publica sentit auctoritas. Nam disciplinæ illæ, toto Orbe celebratæ, non habent hunc honorem. Arithmeticam dicas auditoriis vacat. Geometria, cùm tãtùm de cœlestibus disputat, tantùm studiosis exponitur. Astronomia & Musica discuntur ad scientiam solam. Agrimensori verò finium lis orta committitur, vt contentionum proteruitas abscindatur. Iudex est vtique artis suæ, forum ipsius agri deserti sunt: † fanaticum credis, quem tortuosis semitis ambulare conspexeris. Indicia siquidem rerum inter syluas asperas & dumeta perquirit, nõ ambulat iure communi: via illi est sua lectio: ostendit, quòd dicit: probat, quòd didicit: gressibus suis concertantium iura discernit: & more vastissimi fluminis, aliis spatia tollit, aliis rura concedit. Quapropter auctoritate nostra suffulti talem eligite, post quem partes erubescant impudenti fronte litigare. Quatenus possessorum iura confusa esse non debeant, quibus est necessarium rebus propriis adhibere culturam.

Orbis diuisus sub Augusto.

Hyrummetricus.

Census sub Augusto.

Agrimensorum vtilitas.

† fantasticum.

APRONIANO. VIRO. ILLVSTRI. COMITI. PRIVATARVM. THEODE. REX.

Vt Aquilegi, qui Romam ex Aphrica venit annonas è publico, si ars ea vtique ei constare videatur, de cuius artis laude, & de effectib. eius multa recenset.

LIIII.

MAGNITVDINIS vestræ relatione comperimus, Aquilegium Romam venisse de partibus Africanis: vbi ars ipsa pro locorũ siccitate magno studio semper excolitur, qui aridis locis aquas possit dare vernatiles, vt beneficio suo habitari faciat loca, nimia sterilitate siccata. Hoc nobis fuisse gratũ cognosce: quatenus industria illa maiorum libris exposita, nostris temporibus venerit approbanda. Signis quippè virentium herbarũ ac

Aquar. indagandar. ratio.

ac proceritate arborum vicinitatem colligit decenter vndarũ. Terris enim, quibus dulcis humor non longè ſubeſt, vbertas quorundam germinum ſemper arridet: vt eſt iuncus aquatilis, canna leuis, rubus validus, ſalix lenta, populus virens, & reliqua arborum genera, quæ tamen vltra naturam ſuã fœlici proceritate luxuriant. Sunt & alia huius artis indicia, cùm nocte aduenientè lana ſicca in terram ponitur iam prouiſam, & rudi caccabo tecta relinquitur: tunc ſi aquæ proximitas arriſerit, manè humida reperitur. Sole autem declarato intuentur etiam magiſtri loca ſoliciti, & vbi ſupra terram minutiſſimarum votilare ſpiſſitudinem conſpexerint omnino muſcarum, tunc promittunt læti facilè quòd quæritur inueniri. Addũt etiam, in columnæ ſpeciem conſpici quendam tenuiſſimum fumum, qui quanta fuerit altitudine porrectus ad ſummum, tanto in imum latices latere cognoſcunt. Vt hoc ſit mirabile, quòd per hæc aliáque ſigna diuerſa menſura definita prædicitur, quanta profunditate quæſita monſtretur. Prædicuntur etiam ſapores aquarum, vt nec aſpera diſpendioſo labore debeat quæri, nec dulcis neceſſariáq; in honore contemni. Hanc ſcientiam ſequentibus pulchrè tradiderunt apud Græcos ille, apud Latinos Marcellus. Qui non ſolùm de ſubterraneis fluentis, ſed de ipſo quoque ore fontium ſolicitè tractauerunt. Dicũt enim aquas, quæ ad Orientem Auſtrúmque prorumpunt, dulces atque perſpicuas eſſe, & pro ſua leuitate ſaluberrimas inueniri: in Septentrionem verò atque Occidentem quæcunque manant, probari quidem nimis frigidas, ſed craſſitudine ſuæ grauitatis incommodas. Atque ideò, ſi viderit memorato illi ſapientia veſtra & codicum lectione & vſu rerum, quæ ſunt prędicta, conſtare: competentibus annonis de publico deputatis, peregrinationem eius inopiámque releuabis, accepturus mercedes, cui artis ſuæ dona præſtiterit. Nam quanuis Romana ciuitas aquis abundet irriguis, ſitque fontibus gaudens, & formarum inundatione ditiſſima: reperiuntur tamen plurima ſuburbana, quæ hanc videãtur deſiderare peritiam. Et meritò continetur, qui vel pro parte neceſſarius eſſe cognoſcitur. Huic tamen mechanicus omnino iungẽndus eſt: vt vndas, quas iſte reperit, ille leuet, & arte ſubire faciat, quod aſcendere non præualet per naturam. Habeatur ergo & iſte inter reliquarum artium magiſtros. Ne quid deſiderabile putetur fuiſſe, quòd ſub nobis non potuerit Romana ciuitas continere.

Aquæ ductus Rom. & fontes.

Hydraula.

Explicit liber tertius.

MAGNI. AVRELII CASSIODORI. VARIARVM LIBER. QVARTVS.

†VVANDALORVM. HERMINAFRIDO. REGI. †THORINGORVM. THEODERICVS. REX.

Neptem ſuam genere & moribus lectiſsimam fœminam matrimonio eius ſe copulaſſe, cum equorum ab eo per legatos eximia dona acceperit & non contemnenda remittat, ſed maius omnibus ipſam ſponſam deſtinatam.

I.

DESIDERANTES, vos noſtris aggregare parentibus, neptis caro pignori, propitia diuinitate, ſociamus. Vt qui de regia ſtirpe deſcenditis, nũc etiam longius claritate Imperialis ſanguinis fulgeatis. Mittimus ad vos ornatum aulicæ domus, augmenta generis, ſolatia fidelis conſilij, dulcedinem ſuauiſſimam coniugalem, quæ & dominatum iure vobiſcum impleat, & nationem veſtram meliore inſtitutione componat. Habebit felix Thoringia, quòd nutriuit Italia: literis doctam, moribus eruditam, decoram non ſolùm genere, quantum & fœminea dignitate. Vt non minus patria veſtra iſtius ſplendeat moribus, quàm ſuis triumphis. Quapropter ſalutantes vos gratia competenti, indicamus nos vementibus Legatis veſtris impretiabilis quidem rei, ſed more gentium ſuſcepiſſe pretia deſtinata, equos argenteo colore veſtitos, quales decuit eſſe nuptiales. Quorum pectora vel crura ſphæris carneis decenter ornantur: coſtæ in quandam latitudinem porriguntur: aluus in breuitate conſtringitur: caput ceruinam reddit effigiem, imitantes velocitatem, cuius videntur habere ſimilitudinem. Hi ſunt ſub pinguedine nimia manſueti, magna mole celerrimi, aſpectibus iucundi, vſibus gratiores: incedunt enim molliter, ſeſſores ſuos in ſanis feſtinationibus non fatigant: quieſcitur potius in ipſis, quàm laboretur: &

Equorũ deſcriptio.

compoſiti delectabili moderatione, agilitate norunt continua perdurare. Verùm hunc, quamuis nobiliſſimum gregem, beluáſque morigeras, vel alia quæ direxiſtis eximia, victa cognoſcitis, quàdo omnia iure ſuperat, quæ decus regiæ poteſtatis exornat. Deſtinauimus & nos quidem, quæ principalis ordo poſcebat: ſed nihil maius perſoluimus, quàm quod vos tantæ fœminæ decori copulauimus. Adſint veſtro diuina coniugio, vt ſicut nos cauſa iunxit affectionis, ita & poſteros noſtros obliget gratia parentalis.

REGI. HERVLORVM.

THEODE. REX.

Filium eum ſibi per armorum dona tranſmiſſa more gentium, & conditione virili procreare ſe conteſtatur. II.

Adoptandus quis.

PER arma fieri poſſe filium, grande inter gentes cõſtat eſſe præconium. Quia non eſt dignus adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci. In ſobole frequenter fallimur. Ignaui autem eſſe neſciunt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent. Quando vinculo animi obligantur extranei, & tanta in hoc actu vis eſt, vt prius ſe velint mori, quàm aliquid aſperum patribus videantur infligi. Et ideò more gentium, & conditione virili, filium te præſenti munere procreamus: vt competenter per arma naſcaris, qui bellicoſus eſſe dignoſceris. Damus quidem tibi equos, enſes, clypeos, & reliqua inſtrumenta bellorum: ſed quæ ſunt omnimodis fortiora, largimur tibi noſtra iudicia. Summus enim inter gentes eſſe crederis, qui Theodorici ſententia comprobaris. Sume itaque arma, mihi tibíque profutura. Ille à te deuotionem petit, qui te magis defenſare diſponit: probat tuum animum, & opus non habebit obſequium. Adoptat te talis, de cuius gente tu potius formideris. Nota ſunt enim Herulis Gothorum, Deo iuuante, ſolatia. Nos arma tibi dedimus: gentes autem olim virtutum pignora præſtiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum & illum Legatos noſtros patrio ſermone mandamus, qui vobis literas noſtras euidenter exponant, & ad confirmandam gratiam quæ ſunt dicenda ſubiungant.

Adoptio per arma.

SENARIO. V.I. COMITI. PRIVATAR.

THEODE. REX.

Illustris comitatiuæ regij patrimonij dignitatem per quartam indictionem ei confert ab eloquentia, prudentia, fideque & taciturnitate collaudato, ac de omnibus quæcunque ei hactenus mandauit. III.

Comitiua patrimonij.

AD ornatum Palatij credimus pertinere, aptas dignitati- »
bus personas eligere. Quia de claritate seruientium cres- »
cit fama dominorum. Tales enim prouehere principē de-
cet, vt quoties procerem suum fuerit dignatus aspicere, toties se »
cognoscat recta iudicia habuisse. Moribus enim debet esse conspi- »
cuus, qui datur imitandus. Facilè est qualencunque sibi deligere:
multis autem electum, videre decet. Cape igitur per indictionem
quartam illustris Comitiuæ nostri Patrimonij dignitatem, quā tibi
non immeritò tribuit regalis auctoritas. Diu namque nostris ordi-
nationibus geminum mutuatus obsequium, & consilij particeps
eras, & disposita laudabili assumptione complebas. Subisti sæpè ar-
Legatus. duæ legationis officium. Restitisti Regibus nō impar assertor, coa-
ctus iustitiam nostram & illis ostendere, qui rationem vix poterāt
cruda obstinatione sentire. Non te terruit contentionibus inflam-
mata regalis auctoritas: subiugasti quinimmò audaciam veritati, &
obsequutus ordinationibus nostris in cōscientiam suam Barbaros
perculisti. Quid studiū tuum longa lucubratione solicitum, & con-
tinui laboris inculpabile referamus obsequium? Vsus es sub excep-
tionis officio eloquentis ingenio: fauebat ipse sui delectatus audi-
tor, dum meliora faceres cùm recitare cœpisses. Pronuntiatio tua
nostrum delectabat arbitrium: quia tantùm dictantium reficiebas
animum, quantùm se lassare poterat cura cogitantium. Fuit quo-
Arcana principum celanda. que in te pars altera vitæ laudabilis, quòd arcana nostra morū pro-
bitate claudebas, multorum conscius, nec tamen cùm plura noisses
elatus. Collegis gratia, superioribus humilitate placuisti. Sic omniū
pro te factus est vnus animus ex magna diuersitate sociatus. Car-
pes certè probatæ institutionis gratissimum fructum: quando pro-
uectus tuus ita potuit omnes lætos efficere, vt vniuersi in te iudi-
cent sua desideria profeciisse. Tuere igitur hanc virtutum amabi-
lem præclarāmque constantiā, nostræque domus auctoritate sub-
nixus, tanto studiosius gratiam quære, quātum te locum beneficiis
respicis inuenisse. Tende itaq; adhuc bonis actibus tuos ad potiora

ſucceſſus, ſciens gratiam noſtram in illo ſemper augeri, qui ſe dignum adepto culmini deſiderat inueniri.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEOD. REX.

De præfato Senario Comitatiuæ patrimonij dignitate ſubiecto vt eam honorifice & benigne accipiant. IV.

GLORIOSVM quidem nobis eſt P. C. honores paſſim impendere, ſed laudabilius benemeritis digna præſtare. Quicquid enim talibus tribuimus, pro generali potius vtilitate largimur. Cunctis ſiquidem proficit recti tenax prouectus: nec locus relinquitur iniuriæ, cùm ad bonos peruenit regula diſciplinæ. Hoc itaque præclaro deſiderio illuſtrem virum Senariũ Comitiuæ Patrimonij dignitate ſubueximus: qui venalitatis obſcura, animi claritate refugiat: qui calumnia nõ lætetur, nec patrimonij auctoritate ſuffultus, de noſtro ſibi faciat terrore compendium: ſed ius æquabile poſſit tenere cum cæteris, vnde nobis placere reſpicit ſeruientes. Hæc de illo futura promittere, præteritorum facit temporum fides. In ipſo quippè adoleſcentiæ flore palatia noſtra meritis maturus intrauit: & quod robuſtas quoque fatigat ætates, nullo deceptus nouitatis errore, ad imperantis conuerſus arbitrium, effectum bonarum præſtitit iuſſionum: nunc ad colloquia dignus, nunc ad exceptiones aptiſſimus, frequenter & in legationis honorem electus: cuius multiplex meritũ incertum apud nos reddebat officium. Non enim vnius loci vir debet dici, à quo multa videntur impleri. Sed hęc amplius commendabat humilitas, quæ tam clara quam rara eſt. Nouum eſt enim, ſub amore principis cuſtodire modeſtiam: quia gaudia ſemper animos inquietant, modus enim raro lætis rebus imponitur, qui magis in triſtibus inuenitur. Verùm inter hæc ſtupenda meritorum, originis quoque ſimili claritate reſplendet, vt habeas qua parte ſit ditior, cùm copioſius vtraque poſſideat. Habent ergo ſigillatim diſtributa præconium, iuncta miraculum. Quapropter P. C. aſſurgat primæuis introeuntibus cana libertas. Nihil de genio veſtro ſubtrahitur, quando venientium nouitas honorabiliter inuitatur. Parentes publici de clementia nominati, duplex vos ratio benignitatis inuitet: incipiens mereatur gratiam, prouectus fauorem.

Candidati commendatio.

AMABILI. VIRO. DEVOTO. COMITI.

THEOD. REX.

Vt nauicularios Campaniæ, Lucaniæ, & Tusciæ cauere cogat se species victualium ad Gallias tantummodo deuecturos. V.

NVLLVM decet, nostras grauanter susciperе iussiones, quæ magis vtilitates noscuntur extollere deuotorum. In Gallicana igitur regione victualium cognouimus caritatem: ad quam negotiatio semper prompta festinat, vt empta largius angustiore pretio distrahantur. Sic euenit, vt & venditoribus satis fiat, & illis prouisio nostra subueniat. Atque ideo deuotio tua præsenti auctoritate cognoscat, omnes nauicularios Campaniæ, Lucaniæ, siue Tusciæ, fideiussoribus idoneis se debere committere, vt cùm victualibus speciebus tantùm proficiscantur ad Gallias, habituri licentiam distrahendi, sicut inter emptorem venditorémque conuenerit. Grande commodum est, cùm indigentibus paciſci: quando » fames totum solet contemnere, vt suam necessitatem possit expel- » lere. Nam cùm ambitioni suæ seruiat, propemodum donare videtur, qui vendit rogatus. Ad saturatos cum mercibus ire certamen est: suo autem pretium poscit arbitrio, qui victualia potest ferre ieiunis.

Necessitas carius omnia emit.

SYMMACHO. VIRO. PATRITIO.

THEOD. REX.

Vt Valeriani liberis è Syracusana ciuitate Romam studiorum causa deductis, inconsulto se discedere non liceat. VI.

RATIONABILES petitiones supplicum libenter amplectimur, qui etiam non rogati iusta cogitamus. Quid est enim dignius, quod die noctúque assidua deliberatione voluamus, nisi vt Rempub. nostram sicut arma protegunt, æquitas quoque inuiolata custodiat? Spectabilis itaque Valerianus in Syracusana ciuitate consistens, reuerti se ad Lares proprios supplicauit, qui studiorum causa liberos suos ad Romanam ciuitatem deduxit. Quos illustris magnificentia tua, ex nostra continens iussione, in supradicta vrbe faciat commorari: nec illis liceat ante discedere, nisi hoc noster proloquatur affatus. Ita enim & illis studiorum profectus acquiritur, & nostræ iussionis reuerentia custoditur. Non ergo sibi putet impositum, quod debuit esse votiuum. Nulli sit

Romæ studiorū causa agere.

ingrata Roma, quæ dici non poteſt aliena. Illa eloquentiæ fœcunda mater, illa virtutum omnium latiſſimum templum. Sentiatur plane, quòd clarum eſt, non ſine gratia eſſe creditur, cui habitatio tanta præſtatur. *Romanæ vrbis eloquium præclarum.*

SENARIO. VI. COMITI. PRIVATA.

THEODE. REX.

Vt modiatio tritici naufragio abſumpti perinde reputetur, ac ſi in Gallias, quo deſtinatum erat, deuectum eſſet. VII.

PROPOSITVM noſtræ pietatis eſt, iniuſtè periclitantium ſubleuare fortunas. Quia quod aliena vi conſtat impoſitum, trahere non poſſumus ad delictum. Iniquum eſt enim, vt hominis vitio deputetur, quòd eius voluntate non regitur, & illud imputetur periclitanti, vnde rarò datur euadere. Atque ideo ſublimitas tua proſequutores frumentorum, qui de Sicilia fuerant ad Gallias deſtinati, lachrymabili nos aditione pulſaſſe cognoſcat, dum ſuſceptum onus promouiſſent in pelagus aduerſis flatibus fuiſſe ſuſceptum: vbi fatiſcente compage trabium, omnia vis vndarum abſorbuit: nec quicquam miſeris de aquarum nimietate, niſi ſolas lachrymas reſtitiſſe. Vnde illuſtris ſublimitas tua, præſenti auctoritate commonita, modiationem tritici, quàm ſub hac ſorte periſſe probauerint, ſupradictis proſecutoribus ſine aliqua faciat cunctatione reputari. Crudelitatis enim genus eſt, vltra naufragium velle deſęuire: & illos ad diſpendia cogere, quibus inopem vitam probantur immania pericula ceſſiſſe. *Naufrago ſuccurſum. Proſequutores frumentorum.*

HONORATIS. POSSESSORIBVS. ET. CVRIALIBVS. FOROIVLIENSIBVS. THEOD. REX.

Vt accepto pretio competenti, trabes de locis ſuis ad Alſuanum ſine dilatione deuehant. IIX. *Foroiulienſib.*

GRAVE videri non debet, quòd noſtra ordinatione cenſetur: quia nouimus æſtimare, quòd vos oportet implere. A nobis quippè poteſtis rationabiliter cuſtodiri, quibus proſpicitis non grauati. Proinde deuotioni veſtræ præſenti auctoritate decernimus, vt accepto pretio competenti, de locis veſtris ad Alſuanum trabes ſine aliqua dilatione deuehatis: quatenus & noſtra ordinatio ſortiri poſſit effectum, & perceptis mercedibus nec vos videamini ſuſtinere diſpendium. *Trabes vēdit.*

OSVNI. v.i. COMITI. THEOD. REX.

Vt ad comitatum regium dirigantur qui Mauritium & Paulam adolescentes patre orbatos conuenire voluerint. IX.

Minorum causæ ad commitatū euocatio. Circunscriptio adoles.

INNOCENTIAE professio est, nostrā elegisse præsentiam: vbi nec violentiæ locus datur, nec auaritię vitia formidantur. Maurentius atque Paula, patris auxilio nudati, multorum se iniuriis testantur exponi: quorum adolescētia peruia videtur incommodis, cùm facile possit surripi vel iuuenibus destitutis. Et ideo nostrum merentur præsidium, à quibus se calliditas non abstinet improborum. Proinde sublimitas vestra, tenore præsentis iussionis agnoscens, supra memoratos adultos, si quis iurgantium pulsare maluerit, ad nostrum Comitatum nouerit dirigendos: vbi & innocentia perfugium, & calumniatores ius possunt inuenire districtum.

IOANNI. v.s. CONSVLI. CAMPANIAE. THEOD. REX.

Vt pignorandi mos qui in Campania & Samnio inoleuerat tollatur pœna dupli, si alterum quis pro altero pignus obligatum, ipsum perdendi quod debetur proposito, ita vt cui in re non erit, is in corpore puniatur. Has hodie vulgo Repræsalias vocamus. X.

Pignorationes seu repræsaliæ prohibentur.

FOEDVM est, inter iura publica priuatis odiis licētiam dare, nec ad arbitrium proprium iudicandus est inconsultus feruor animorum. Iniquum quippè nimis est, quòd delectat iratum. Furentes iusta non sentiunt: quia dum commoti animo in vindictam sæuiunt, rerum temperātiam non requirunt. Hinc est, quòd legum reperta est sacra reuerentia: vt nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu. Quid enim à bellica confusione pax tranquilla distabit, si per vim litigia terminētur? Prouincialium igitur Campaniæ atque Samnij suggestione comperimus, nonnullos neglecta temporum disciplina, ad pignorandi se studia transtulisse, & quasi edicto misso, per vulgus licentiam creuisse vitiorum. His multo acerbiora iungentes, alienis debitis ad solutionem alios trahi, solámque causam probabilem videri, si aliqua debitori potuit in ciuitate coniungi. O iniquum persuasionis errorem! Diuiduntur causę germanis: filius obligationibus paternis, si non sit hæres, exuitur:

Nemo alterius debitū exsoluere cogendus.

tur: vxor maritalibus debitis, nisi per successionis vincula, non tenetur: & audacia ad solutionem trahit extraneos, cùm absoluant iura coniunctos. Hoc hactenus fieri nostri ignorantia fortasse pertulerit. Nũc necesse est remedium de legibus habeat, quòd nostram potuit intrare notitiam. Proinde edictalis programmatis tenore comperto, spectabilitas vestra ad cunctorum faciat notitiam peruenire: vt quisquis quod repetere debuisset pignorandi studio fortassis inuaserit, voce iuris amittat: nec liceat cuiquam sua sponte, nisi obligatum forsitan, pignus auferre. Si verò alterum pro altero, quod nefas dictu est, pignorare maluerit, in duplum cui vim fecit direpta restituat: quia scelera damna plus cohibent, & sola detrimenta cogitant, qui pudoris fecêre iacturã. Quem verò ab hac † redimitione fœdum patrocinium tenuitatis excusat, pro amissi qualitate facinoris in eum fustuario supplicio vindicetur. Non enim patimur impunitum, quòd nolumus esse permissum.

† redhibitione.

Fustuariũ.

SENARIO. V.I. COMITI. PRIVATAR. THEOD. REX.

Vt inter Volienses possessores, & Curiales causam definiat.

XI.

Mandata iurisdictio.

SPES est certa remedij, vota supplicum ad prudentis remisisse iudicium: vt per ordinationis beneficium confusionis abrogetur incertum. Proinde magnitudo tua, cuius ordinationi videtur subiacere prouincia, inter possessores Volienses atque Curiales causam diligenti examinatione discutiat, quatenus inter eos sopiatur querela, à vobis patefacta iustitia. Non enim decet, post audientiam vestram negotium trahi, à quo post alios iudices debuisset audiri.

MARABADO. V.I. COMITI. ET. GEMELLO. V.S. THEOD. REX.

Causam rerum amotarum committit eius, & trium honoratorum partib. eligendorum iudicio disceptandam. XII.

PROPOSITI nostri est, vt prouincias nobis, Deo auxiliante, subiectas, sicut armis defendimus, ita legibus ordinemus: quia semper auget † princeps obseruata iustitia. Et quantum probabili institutione viuitur, tantum summis adhuc prouectibus aggregatur. Archotonia itaque illustris fœmina, flebi-

† v. principes.

Auiæ pietas in nepotes maior.

liter ingemiſcens nepotis ſui calamitatem tali conqueſtione deplorauit(dum ſemper auiæ cura tenerior eſt ſuorum) aſſerens Ætheriam nurum ſuam,mariti poſtpoſita dilectione, cuidam ſe Liberio iugali fœdere ſociaſſe: & cùm ornatior cupit nouis thalamis apparere, ſtuduerit prioris viri facultates euertere, allegans,ditatam filiorum ſpoliis, quibus magis decuit congregari. Ideóque nos, qui deſideria ſupplicantum conſueuimus remittere ad ſtatuta diualium ſanctionum: vt nec inſinuationem ſupplicum renuamus, nec aduerſarij negocium credula facilitate damnemus, ſublimitatis veſtrę iudicio hanc cauſam legibus committimus audiẽdam:vt omni inciuilitate ſummota, mediis ſacroſanctis Euangeliis, cum tribus Honoratis, quos partium conſenſus elegerit, qui legum poſſint habere notitiã, quicquid priſci iuris forma cõſtituit, inter eos conſiderata diſciplina noſtri temporis proferatis. Quia non decet per vim eos aliquid agere, qui ad noſtra meruerunt regimina peruenire.

Mandata iuriſdictio.

SENARIO. VI. COMITI. PRIVATAR.

THEOD. REX.

Vt Coloſſeo ad Syrmienſem Pannoniam deſtinatum, pro laboribus & meritis iuxta conſuetudinem veterem victualia præbeantur. XIII.

EMOLVMENTA deeſſe laborantibus non oportet: vt & bonæ ſpei aditus aperiatur, & deſudantium querela iuſta compenſatione claudatur. Atque ideo prouidentiam noſtram, quæ omnes Reipub. partes, ſub cœleſti fauore circunſpicit, ordinaſſe cognoſce, vt Coloſſeo viro illuſtri pro laboribus & meritis ad Syrmienſem Pannoniam deſtinato, iuxta cõſuetudinem veterem victualia præbeantur. Quatenus dum memorato viro neceſſaria fuerint præparata, locus iniuſtis præſumptionibus abrogetur. Diſciplinam ſiquidem non poteſt ſeruare ieiunus exercitus, dum quod deeſt, ſemper prę ſumit armatus. Habeat quod emat,ne cogatur cogitare,quòd auferat. Neceſſitas moderamen non diligit: nec poteſt imperari multis,quòd nequeant cuſtodire pauciſſimi.

Victus præbeatur militib.

Neceſsitas.

†GESILÆ. SAIONI. THEOD. REX.

†BESILAE.

Vt Gothos per Picenum & Thuſcias reſidentes debitas pro poſſeſſionib. functiones exoluere cogat. XIV.

MAGNI peccati genus eſt, alienis debitis alterũ prægrauare: vt quod poteſt exigi, non mereatur audiri. Sua †quique damna reſpiciant, & is ſoluat tributum, qui poſſeſſionis

V. quëque.

noſcitur habere compendium. Atque ideo præſenti tibi auctoritate delegamus, vt Gothi per Picenum ſiue Thuſcias vtraſque reſidentes, te imminente cogantur exoluere debitas functiones. In ipſis enim initiis comprimēdus exceſſus eſt, ne fœda imitatio, quaſi turpis ſcabies, paulatim reliquos comprehendat. Si quis ergo iuſſa noſtra agreſti ſpiritu reſupinatus abiecerit, caſas eius appoſitis titulis fiſci noſtri iuribus vindicabis: vt qui iuſtè noluit parua ſoluere, rationabiliter videatur maxima perdidiſſe. Qui enim debent ad fiſcū celerius eſſe deuoti, niſi qui capiunt commoda donatiui? Quando amplius de noſtra humanitate recipiunt, quàm ſtipendij iure præſtetur. Nam ſi liberalitatis noſtrę cauſa tractetur, nos potiùs voluntaria tributa ſoluimus, qui fortunas omnium ſubleuamus.

Tituli appoſiti.

Commoda donatiui.

†BENENATO. V.S. THEOD. REX.

†BENEDICTO.

Vt Dromanarios. i. remiges, in demortuorum locum idoneos probare feſtinet, debiles iam congregatos omittat. XV.

ILLVSTRIS & magnifici viri comitis Patrimonij ſuggeſtione comperimus, Dromanarios viginti & vnum de conſtituto numero mortis incommodo fuiſſe ſubtractos. Vnde prouidentiam noſtram, cuius eſt proprium, quòd caſu ſubducitur reparare conſilio, hoc ſtatuiſſe cognoſce, vt ſupradictos Dromanarios probare ſine aliqua dubitatione feſtines, qui tamen ad hoc opus poſſint idonei reperiri. Remigum enim labor operoſus valentes animo & viribus quærit, vt confidentia mētis procellis obuiare poſſit vndoſis. Quid enim audentius, quàm illud infidum ac vaſtiſſimum mare intrare paruo nauigio, quòd eluctari facit deſperationis ſola præſumptio? Quapropter iuſſis te noſtris hanc cautelā conuenit adhibere, vt querelam de congregatis † debilibus non facias, cùm nec robuſtiſſimos quæſiſſe cognoſcas.

Dromanarij reparati.

Remiges.

† fidelibus.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEOD. REX.

Arigernum comitem à Gallis componendis reuerſum remittat ad locum, quem in Senatu, & vt apparet ſupra senatores obtinuit. XVI.

VTILITATIS publicæ cauſa, quàm noſter animus ſemper ſpectat, virum illuſtrem Comitem Arigernū, ciuem pene veſtrum, dudum ad Gallias æſtimauimus dirigendum: vt eius maturitate conſilij titubantium potuiſſent corda firmari.

Nouitatem quippè ſolicitam prudentes conuenit habere rectores: vt quemadmodum fuerit vitæ formatus ordo, ſic currat inſtituta deuotio. His rebus ad noſtra vota compoſitis, & gloriam ciuilitatis rettulit, & quòd inter vos didicit diligenter oſtendens bellorũ inſignia reportauit, quẽ deſideratũ ſicut putamus cœtui veſtro reddidimus: vt qui vobis longa ætate placuit, nunc gratior fiat, cùm eum adiecta bona commendant. Quapropter diſciplinæ ſe præfati viri Romanus ordo reſtituat, vt quòd quietis amore præcipitur, deuotis animis impleatur. Quatenus & exceſſibus tollatur licentia, & quod optamus maximè, locum nequeat inuenire vindicta. Si qua etiam per eius abſentiam culpa prouenerit, inter vos iuſtitiæ conſideratione corrigite: ſicut nobilitati veſtræ conuenit agere, cui ſemper probitas placet. Quoniam nos ſpecialiter iniunxiſſe cognoſcite, vt error, qui ab actoribus ſuis minimè fuerit emendatus, legum diſtrictione reſecetur. Pareatur ergo P. C. viro multis temporibus iam probato, cuius neceſſe eſt prędicanda ſequi, qui ſe hactenus ſub veſtra omnium laude tractauit, & in tanta frequentia nullius reperit aduerſa iudicia.

IBÆ. V.S. DVCI. THEOD. REX.

Vt poſſeſſiones Narbonenſis Eccleſiæ à quibuſlibet occupatas ſecundum Alarici Regis decretum reſtitui faciat. XVII.

Ablatarũ Eccleſiis poſſeſſ. reſtitutio.

DEFINITAM rem ab antiquo Rege, quàm tamen conſtat rationabiliter eſſe decretam, nulla volumus ambiguitate titubare. Quia decet firmum eſſe, quòd commendatur probabili iuſſione. Cur enim priora quaſſemus, vbi nihil eſt, quòd corrigere debeamus? Atque ideo præſenti tibi auctoritate præcipimus, vt poſſeſſiones Narbonenſis Eccleſiæ, ſecundum præcelſæ recordationis Alarici præcepta, à quibuſlibet peruaſoribus occupatæ teneantur, æquitatis facias contemplatione reſtitui. Quoniam verſari nolumus in Eccleſiæ diſpendio præſumptiones illicitas, dum noſtra deceat tempora, ſedare confuſa. Eſto contra talia omnino ſolicitus, vt qui es bello clarus, ciuilitate quoque reddaris eximius. Sic & arma tua, Deo iuuante, corroboras, ſi iuſtitiam mediocribus ſeruare contendas. Improbis enim potuiſſe reſiſtere, non præuales excuſare: quando omnes tibi libenter cedunt, quem glorioſum in bellorum certamine cognouerunt. Ignauus forte audacibus iubere » nil poſſit: nemo plus præſumentibus imperat, quàm quem ſua facta » commendant.

ANNÆ. VS. COMITI. THEODE. REX.

Vt diligenter indaget an Laurentius Presbyter effoßis cineribus, pecuniam inter hominum cadauera ſcrutatus fuerit, prouideátque vt quod ille inuenerit ſupprimere nequeat. XIIX.

CONSVETVDO eſt noſtræ clementiæ, probatæ nobis fidei agenda committere: vt cùm iudices delegamus prædictos tractatu maturo, locum praua nequeat inuenire ſurreptio. Dudum ſiquidem ad nos multorum ſuggeſtione peruenit, Laurentium preſbyterum effoſſis cineribus funeſtas diuitias inter hominum cadauera perſcrutatum: concuſſionémque mortuis intuliſſe, quem oportet viuentibus quieta prædicare. Non abſtinuiſſe perhibetur tam crudeli contagio piis dicatas conſecrationibus manus, aurum execrabili quæſiſſe fertur affectu, quem ſuam decuiſſet egẽtibus dare ſubſtantiam, vel ſub æquitate collectam. Quod te diligẽti examinatione præcipimus indagare. Vt ſi veritati dicta perſpexeris conuenire, hominis ambitum eo tantum fine concludas, ne poſſit ſupprimere, quòd eum nõ licuit inuenire. Scelus enim, quòd nos pro ſacerdotali honore relinquimus impunitum, maiori pondere credimus vindicandum. *Inuentus à ſacerdote theſaurus in ſepulcro.*

GEMELLO. VS. THEODE. REX.

Vt Siliquatici præſtatio, quam rebus omnibus nundinandis, id eſt, ſedulo æſtimandis, prouida definiuit antiquitas in frumẽto, vino, & oleo, per hoc tempus non præſtetur, quo & prouinciæ feſſæ, atque aſperis caſibus oppreſſæ interim reſpirent, & de cæteris rebus promptius id exoluatur. XIX.

DECET principalem prouidentiam feſſa refouere: vt aſperitatem caſuum mitiget lenitas iuſſionum. Non enim ſentitur incommodum, ſi quod per aduerſitatem conſtat oppreſſum conceſſa proſperitas oſtenderit ſubleuatum. Siliquatici namque præſtationem, quam rebus omnibus nundinandis prouida definiuit Antiquitas, in frumentis, vino & oleo dari præſenti tẽpore non iubemus: vt hæc remiſſio ſolutionis copiã poſſit præſtare prouinciis, & reſpirẽt aliquatenus feſſi preſentis ſalubritate decreti. Quis enim ad vendendum non incitetur largius, cui ſolita diſpẽdia ſubtrahuntur? Portus noſtros nauis veniens non paueſcat. Vt certũ nautis poſſit eſſe refugium, ſi manus non incurrerint exigentium, *Siliquatici præſtatio.*

quos frequenter plus affligunt damna, quàm solent nudare naufragia. Sit hoc forsitan sub quiete tolerandum: nunc autem dum prouincialibus præstare cupimus, mercium dominis interim consulamus.

GEBERICH. V.S. THEODE. REX.

Vt vnum iugum. S. terræ Constantij episcopi Ecclesiæ veterum Principum pietate collatum eidem ecclesiæ restituatur.

XX.

Cõfirmatio beneficij.

SI desideramus locum beneficiis inuenire, vt titulos possimus nostræ pietatis erigere: quanto magis aliena beneficia intacta volumus defendi, qui propria cupimus sponte largiri? Maximè quando & illud cõscientiæ nostræ reponitur, quòd de fisco sub antiqua solemnitate præstatur. Proinde viri venerabilis Episcopi Constantij supplicatione comperimus, sacrosanctæ Ecclesiæ ipsius vnum iugum, veterum principum pietate collatum, & nunc quorundam vsurpatione violenta retineri. Sed quia nos vti nullum volumus fraudibus suis, præsertim cùm in dispendio pauperum detestabili mente versetur, præsenti auctoritate decernimus, vt ea quæ retro principum constiterint humanitate deputata, supra memorata Ecclesia sine aliqua imminutione percipiat, manente pœna etiam peruasori, qui & veterum dona, & Ecclesiæ probatur violasse compendia.

GEMELLO. V.S. THEODE. R̄EX.

Vt secundum mandata sua cum Prouincialibus diligenter agat.

XXI.

QVAMVIS efficaciam tuam insistere credamus iunctis, & studiosè deflectere quæ nobis cognoueris displicere: tamen solicitum admonitio nostra non deserit: vt instructior reddaris, dum infrascriptis Breuibus definita susceperis. Proinde ordinatio nostra nulli videri debet ingrata, cùm necessitas temporis excuset onera iussionis. Esto itaque ad iuncta solicitus. Quia licet sit semper adhibenda, maximè tamen vti-

Necessitas.

lis est in necessitate, custodia. Parebis ergo commonitus: vt sic possis cum prouincialibus agere, quemadmodum nos eis respicis velle præstare: quatenus securus de nostra gratia consequaris, quicquid solicitus de prauo studio habere contempseris.

ARGOLICO. V.I. PRÆF. VRBIS.

THEODE. REX.

Vt adhibitis quos nominat quinque Senatoribus Basilij, & prætextati artis Magicæ reorum accusatorum causam cognoscat, eosque & participes tanti criminis legibus puniat. XXII.

INTOLERABILIS excessus est, qui supernæ maiestatis affectat iniuriam & oblitus pietatis, credula sectatur erroris. *Iudices in Magos dati.* Quem enim sperauit veniæ locum, qui reuerendum contempsit auctorem? Abscedat ritus de medio iam profanus. Conticescat pœnale murmur animarum. Versari non licet in Magicis artibus temporibus Christianis. Magnitudinis itaque tuæ † relatione comperimus, Basilium atque † Prætextatum, artis siniſtræ iam diu contagione pollutos, in accusationem tui examinis personarum intentione deductos. Super qua re nostram te asseris spectare sententiam: vt confidentius fiat, quòd pietatis nostræ mandat auctoritas. Sed nos, quæ nescimus à legibus discrepare, quorum cordi est in omnibus moderatã tenere iustitiam, præsenti auctoritate decernimus, vt quinque Senatoribus, id est, magnificis, & patritiis viris, Symmacho, Decio, Volusiano, atque Cæliano, necnon illustri viro Maximiano, hanc causam legitima examinatione pensetis. Et per omnia iuris ordine custodito, si crimen, quòd intenditur, fuerit cõprobatum, ipsarum quoque legum districtione plectatur: vt rei, abditi atque secreti, per hoc vindictæ genus à culpis talibus arceãtur, quos ad leges trahere non potest incerta notitia. De qua re illustri viro Comiti Arigerno præcepta direximus: vt omnium violenta defensione summota, si se occulunt, ad iudicium protrahat imperitos, & vobiscum in hac causa residens, nec opprimi faciat innoxios, nec leges sinat euadere criminosos.

† reuelatione. † Prætaxatum.

ARIGERNO. V.I. COMITI.

THEODE. REX.

Vt Basilium, & Prætextatum de magicis artibus accusatos, qui amentia custodum è carcere aufugerant persequatur, & comprehẽsos retrahat ad iudicium Quinqueuirale, de quo supra. XXIII.

VAMVIS oporteat commissam tibi disciplinã Romanæ ciuitatis in omnibus custodiri, tamen in eis maximè studiosior esse debes, quæ nostra tibi auctoritate delegata co-

gnoſcis: vt circa te augeat gratiam cuſtodita iuſtitia, & augmenta ſumas noſtri iudicij, qui nobis hactenus de integritate placuiſti. Præfectus igitur vrbis ſua nobis relatione declarauit, Baſilium atque † Prætextatum Magicis artibus inuolutos, impeti accuſatione multorum: quos elapſos intimat mentis alienatione cuſtodum. Eos te præcipimus vbicunque repertos ad iudicium Quinqueuirale ducere, quòd in præſenti negocio noſtra delegauit auctoritas: vbi te reſidere cenſemus: vt violenta omnium defenſione ſummota, hanc cauſam diſcuti facias legibus, & finiri. Et ſi rei criminis, cuius impetuntur, fuerint approbati, ſententiam ſubeant, quàm iuris definita ſanxerunt. Si verò innocentia eorum deteſtabili pulſatur inuidia, opprimi eos nulla ratione patiaris. Quia in omnibus cauſis, conſideratione diuina, illud fieri volumus, quòd opinionem noſtræ pietatis accumulet.

Mandata quæſtio magorum.

† prętaxatum.

Iudicium quinqueuirale.

HELPIDO. DIACONO.

THEODE. REX.

Vt in vrbe Spoletina porticum cum Areola vetuſtate, & ſquallore oblitas repurgare poſſit, ſi vſui publico non deſeruiunt ea ſibi & ſuis habiturus.

XXIV.

Ædificãdi ius conceſſum.

IN lucrum cedunt, quæ benemeritis conferuntur. Et de ipſo munere magis acquiritur, cùm optimis digna præſtãtur. Petitionis tuæ proinde tenore comperimus, loca in Spoletina ciuitate, quæ iam longo ſitu ſqualloꝛ vetuſtatis obruerat, ſplendorem reparationis expetere: vt rebus antiquitate confuſis, nouitatis facies adulta reddatur, & beneficio tuo rediuiua conſurgant, quæ annoſitate inclinata corruerant. Quod nos, reſpectu meritorum tuorum, & impenſi longa ſedulitate ſeruitij, libenti animo duximus annuẽdum: vt & votis iuſta poſcentium tribuatur effectus, & ciuitati reparationis creſcat ornatus. Atque ideò petitioni tuæ robur præſenti humanitate largimur: vt porticum cum areola poſiturus poſt Curaſi thermas, ſi tamen publico vſui nõ deſeruit, abſoluta liberalitate potiaris: quia in licentiam reparationis accipiuntur potius præmia, quàm donantur. Hac igitur auctoritate ſuffultus, in ſupradictis locis ædificandi ſume fiduciam, nec aliquam in poſterum metuas quæſtionem, cùm te & ciuitatis tuetur vtilitas, & principis reuerenda voluntas.

Ornatus ciuitatis.

ARGO-

ARGOLICO. V.I. PRÆF. VRBIS.

THEODE. REX.

Vt Petrum luce maiorum conſpicuum, & ſua grauitate iam id meritum in ordinem ſenatorium ſecundum priſcam conſuetudinem referri curet. Vide infra, epiſt. 29. XXV.

CONSTAT, eum de ſe præſumere, qui ad Sacri Ordinis cupit faſtigia peruenire. Merita enim ſuggerũt bonæ † apparentiæ niſus, & in qualitate deſiderij poteſt mens honeſta cognoſci. Quis enim paleſtricæ artis ignarus in ſtadium luctaturus introeat? Aut quis certamini miſceatur, quòd virtutis conſcientia non ſuadet? In ipſis conatibus ægra langueſcunt, quæ meritorum præſumptionibus non iuuantur. Præconiorum ergo profeſſio eſt, collegium deſideraſſe ſummorum: bonúmque de ſe iudicium † tradit, qui celſæ gradus expetit dignitatis. His ergo deſideriis pietas ſe noſtra libenter indulget, qui etiam in ſpem erigimus vota marcentia: vt dum prouectus quæritur, probitatis ſtudia plus amentur. Proinde illuſtris magnificentia tua Petrum, parentum luce conſpicuum, ſuáque grauitate iam Senatorem, in album Sacri Ordinis ſecundum priſcam conſuetudinem curet referri: vt & tanto cœtui proficiat numerus, & candidato de Sacro Ordine creſcat ornatus.

Senatoriæ dignitatis cod. illi.

† v. appetentiæ.

† trahit.

† MASSILIENSIBVS. THEOD. REX.

Immunitates eis largitur, quas Principum beneficio conſequuti ſunt, & cenſum præſentis anni remittit. XXVI.

†VNIVERSIS, Maſſiliæ conſtitutis.

IBENTI animo antiqua circa vos beneficia cuſtodimus, cùm noua vtilitatibus veſtris præſtare cupiamus. Seruare quippè terminos ignorat humanitas, & nouellis decet blandiri beneficiis, poſt longa tempora reſtitutis. Proinde immunitatem vobis, quam regionem veſtram conſtat principum priuilegio conſecutam, hac auctoritate largimur. Nec vobis aliquid nouæ præſumptionis patiemur imponi, quos ab omni volumus grauamine vendicari. Cenſum præterea præſentis anni relaxat vobis munificentia principalis: vt & illa poſſitis accipere, quę vos nõ contigit poſtulaſſe. Ipſa eſt enim perfecta pietas, quæ antequam flectatur precibus, nouit conſiderare fatigatos.

Data cẽſus immunitas

† TEZVTZAR.

†TERVTHAR. SAIONI.

THEODE. REX.

Vt ex torta prætextu officij restituantur in duplum.

XXVII.

Iudiciũ de pecunia extorta ac vulnere.

DETESTABILIS est quidem omnis iniuria, & quicquid contra leges admittiur, iusta execratione damnatur: sed malorum omnium probatur extremum, inde detrimenta suscipere, vnde credebãtur auxilia prouenire. Exaggerat enim culpam in contrarium versa crudelitas; & maius reatui pondus est, inopinata deceptio. Vir spectabilis itaque Petrus admiranda nobis sorte conquestus est, Saionis Amaræ tuitionem, quàm ei contra violentos indulsimus, in se potius fuisse crassatam: ita vt ictum gladij in se demersum, † aliquos post vim retardaret obiectio: subiecta est vulneri manus, quæ vt in totum truncata nõ caderet, ianuarum percussa robora præstiterunt: vbi lassato impetu coruscа ferri acies corporis extrema perstrinxit. O execrabilem casum! impugnauit hominem auxilium suum, vt solatij prosperitate subtracta creuit ex defensione necessitas. His multò acerbiora subiungens, vt quasi læsio veniret ad pretium, ita scelus propriũ enormi exactione taxatum est. Atque ideò iustè in illos pietatis nostræ ira consurgit, qui benigna iussa in truculenta ministeria mutauerunt. Nam quæ erũt refugia supplicantibus, si & nostra beneficia vulnerabunt? Proinde præsenti iussione censemus, vt quicquid suprascriptus Amara commodi nomine de causis memorati supplicantis accepit, quasi oppugnator ingratus à te constrictus, in duplo ei cogatur exoluere. Quia sub pœna restitui dignum est, quòd improba temeritate constat extortum. De plaga verò, quàm educto gladio temerarius præsumptor inflixit, ad iudicium comitis Dudæ sæpe dictus Saio te compellente veniat audiendus: vt secundum edictorum seriem, quæ malè commissa claruerint, sine aliqua dilatione componat. Tuitionem verò postulanti contra † ciuiles impetus ex nostra iussione salua ciuilitate præstabis, non exemplo accusati, sed consideratione decenter † electi.

† aliquatenꝰ post eum.

Dupli pœna. Tuitio Princip.

† inciuiles.

† elati.

DVDÆ. V.S. COMITI.

THEODE. REX.

Iudicium ei de vulnere à defensore illato ille quem defendere debuit committit, de quo & in præcedente epist. agit. XXIIX.

CONSCIENTIAM probamus, cui iudicanda cõmittimus. Quia dignus est inter alios sequenda decernere, qui sibi modum visus est legitimæ conuersationis imponere. Petrus itaque vir spectabilis Amaram Saionem nostrum, qui contrario omine pro eius tuitione directus est, educto gladio se asserit vulnerasse, defensorúmque fecisse, quòd vix inimicus, potuisset audere. Hoc te & legitima volumus disceptatione cognoscere, & probabili sententia terminare: quatenus nullus tentare ausus sit, quod nobis displicere cognoscit. *Criminis notio delegata.*

ARGOLICO. V.I PRÆFECTO. VRBIS.

THEODE. REX.

Increpat eum, quòd iussiones suas exequi distulerit circa referendos in senatu, supra eo. lib. epist. 25. XXIX.

SI loci vestri cogitaretur auctoritas, si reuerentiæ cura Romanæ, vltro debueratis expetere, in quibus arguimini. Quid enim præsenti tẽpore potuistis culmini vrbano tam proprium, quàm Senatus crementa, cogitare? quando famæ præsulis proficit, quòd Ordo Sacer acquirit. Sed quantùm viri clarissimi Armentarij testatur missa suggestio, in contrarium fœdo ambitu de mora quæritis commoda, cuius vos optare debuisse cõstat augmenta. Quid enim amplius esse possit incongruum, quàm nostris iussionibus expeditis, supplicantium vota suspendere? & post sacræ præceptionis affatum, si dici fas est, adhuc regium suspendisse iudicium? Sed nos, quibus cordi est post primam culpam non statim desiderare vindictam, ad admonitionem potius iussa conuertimus: ne sit nostra districtio nimia, quàm lenis patientia non præcedat. Ideóque præsenti auctoritate decernimus, vt iussionibus nostris nulla dilationis calliditas afferatur: quia non habet veniæ locum, qui delinquit admonitus. *Culmẽ vrbanum.* *Mora.* *Admonitio pœnas præeat.*

ALBINO. V.I. PATRITIO.

THEODE. REX

Vt ſuper Curiæ porticum iuxta domum Palmatam ad forum Romanum extruere poſsit. XXX.

Facultas ædificandi.

DECET quidem cunctos, patriæ ſuæ augmenta cogitare: ſed eos maximè, quos Reſpub. ſibi ſummis honoribus obligauit. Quia ratio rerum eſt, vt eum neceſſe ſit plus debere, qui viſus eſt maiora ſuſcipere. Porrecta itaque ſupplicatione teſtatus es, Curiæ porticus, quæ iuxta domum Palmatã poſita, forum in modum areæ decenter includit, ſuper imponendis fabricis licentiam † condonari: vt & priuatarum ædium habitatio protendatur, & antiquis mœnibus nouitatis creſcat aſpectus. Ita fit, vt quòd per incuriam poterat labi, manentium videatur diligẽtia ſuſtineri. Quia facilis eſt ædificiorum ruina, incolarum ſubtracta cuſtodia: & citò vetuſtatis decoctione reſoluitur, quòd hominũ præſentia non tuetur. Vnde nos, qui vrbem nitore cupimus fabricarum ſurgentium componi, facultatem cõcedimus poſtulatam: ita tamen, ſi res petita aut vtilitati publicæ non officit, aut decori. Quapropter rebus ſperatis ſecurus innitere: vt dignus Romanis fabricis habitator appareas, perfectúmque opus ſuum laudet auctorem. Nulla enim res eſt, per quàm melius poſſit agnoſci & prudentis ingenium, & largitatis effectus.

† cõmodari.

Ædificia incolis reſtaurantur.

ÆMILIANO. VIRO. VENERABILI.

EPISCOPO. THEODE. REX.

Vt quod in aquæductu reficiendo ſuſcepit, celeriter ad effectum perducat, quo fiat, vt ad exemplum Moſis, ſacerdos ipſe aquæ munere populum ſuum iuuet. XXXI.

AD finem debet perducere, quæ prudentum intentio viſa eſt ſuſcepiſſe. Quia ſicut perfectam laudem pariunt, ita & vituperationem generant, quæ in mediis conatibus ægra deſeruntur. Defectus enim rerum aut conſilium titubare, aut vires arguit defuiſſe. Quapropter ſanctitas veſtra à tali oblocutione refugiens, quæ in aquæ ductu reficiendo probabili cura ex noſtra auctoritate ſuſcepit, celeriter ad effectum faciat peruenire. Nam quid aptius, quàm vt ſitienti plebi prouideat aquas ſanctiſſimus ille ſacerdos? & humana prouidẽtia ſatiet,

Æquæductus.

quos etiam miraculis pascere debuisset? Imitaris enim antiquissimum Mosen, qui Israëlitico populo longa ariditate siccato, de saxi sterilitate copiosos latices eduxit, & ad implendum miraculum, inde fecit currere humidos liquores, vbi erat sicca durities. Tu autem si fontes irriguos saxorum constitutione deducis, hoc labore tuo præstas populis, quòd ille miraculis. *Mosis miraculum.*

DVDÆ. SAIONI. THEOD. REX.

Vt proscripti bona apud quosdam in fraudem fisci deposita restitui faciat, præuisa, si petatur, disceptatione. XXXII.

CVM in omnibus causis velimus iustitiam custodiri (quia regni decus est æquitatis affectus) in eis maximè, quæ fisci nostri nomine proponuntur, ne quemquam detestabilis calumnia in inuidiam regnãtis affligat. Patimur enim superari salua æquitate per leges, vt inter arma semper possimus esse victores. Nam quem licenter subiectus superat, non debellat aduersus. Marini itaque relaxatione comperimus, res Ruphæ apud Ioannem quondam sub emissione chirographi fuisse depositas. Et quia nobis competere manifestum est, quòd ad proscriptum poterat pertinere, ideo præsenti auctoritate præcipimus, vt vxorem supradicti Ioannis filiúmque eius Ianuarium moderata executione conuenias. Qui si intentata iniustè se retinere cognoscunt, æquitatis consideratione restituant: minusve, competenti sponsione præmissa, ad consularem Campaniæ veniant legibus audiendi. Vt coram partibus positis, te imminente, quòd forma continet sanctionum Diualium, censeatur. Ita tamen, vt nullo præiudicio, nulla iniuria, nullo damno, innocentia prægrauetur: ne alienæ accusationis inuidiam, tuam facere videaris offensam. *Depositum sub chirographo.* *Proscriptorum bona fisco applicantur.*

VNIVERSIS. IVDÆIS. GENVÆ. CONSTITVTIS. THEODERICVS. REX.

Vt quæ legib. sancita sunt de Iudæis, ea circa ipsos illibata seruentur. XXXIII.

VSTODIA legum, ciuilitatis indicium, & reuerẽtia priorum principũ, nostræ quoque testatur deuotionis exemplum. Quid enim meliùs, quam plebem sub præcepto degere velle iustitiæ? vt conuentus multorum disciplinabilium sit adunatio voluntatum. Hæc enim populos ab agresti vita *Priuilegia Iudæorum.*

in humanæ conuerſationis regulam congregauit. Hæc ratio à feritate diuiſit:ne arbitrio caſuali vagarentur, quos regi conſilio diuina voluerunt. Oblata itaque ſupplicatione depoſcitis, priuilegia vobis debere ſeruari, quæ Iudaicis inſtitutis legum prouida decreuit Antiquitas: quod nos libenter annuimus, qui iura veterum ad noſtram cupimus reuerentiam cuſtodiri. Atque ideo præſenti auctoritate cenſemus,vt quæcunque legum ſtatuta monuerunt, circa vos illibata ſeruentur: quatenus quòd ad ciuilitatis vſum conſtat eſſe repertum,perpeti deuotione teneatur.

DVDÆ. SAIONI. THEOD. REX.

De theſauro,qui in ſepulchro vel prope illud conditus dicebatur, eruendo,& compendio publico vindicando.

XXXIV.

Theſauri inueſtigandi ius conceſſum.

PRVDENTIAE mos eſt,in humanos vſus terris abdita talenta reuocare, commertiúmque viuentium non dicere mortuorum.quia & nobis in foſſa pereunt,& illis in nulla parte profutura † locantur. Metallorum quippè ambitus ſolatia ſunt hominum. Nam diuitiis auri vena ſimilis eſt reliquæ terræ, ſi iaceat: vſu,creſcit ad pretium: quando & apud viuos ſepulta ſunt, quæ tenacium manibus includuntur. Atque ideo moderata iuſſione decernimus, vt ad illum locum, in quo latere plurima ſuggeruntur, ſub publica teſtificatione conuenias:& ſi aurum, vt dicitur, vel argentum fuerit tua indagatione detectum,compendio publico fideliter vindicabis: ita tamen, vt abſtineatis manus à cineribus mortuorum.Quia nolumus lucra quęri,quę per funeſta poſſunt ſcelera reperiri. Ædificia tegant cineres columnæ vel marmora ornent ſepulchra, talenta non teneant, qui viuendi commertia reliquerunt. Aurum enim ſepulcris iuſtè detrahitur, vbi dominus non habetur: immo culpæ genus eſt, inutiliter abditis relinquere mortuorum, vnde ſe vita poteſt ſuſtentare viuentium. Non eſt enim cupiditas eripere,quæ nullus ſe dominus ingemiſcat amiſiſſe. Primi enim dicuntur aurum Eacus, argentum Indus rex Sythiæ reperiſſe, & humano vſui ſumma laude tradidiſſe.Quod nos in contrarium negligere non debemus.Ne ſicut latentia cùm laude ſunt prodita, ita inuenta cum vituperatione videantur eſſe neglecta.

† v. linquuntur.

Non attrectandi cineres mortuorum.

Auri & argenti repertores.

ACTORIBVS. ALBINI. THEOD. REX.

Vt patronus eorum solemniter cum cognita aduersus ea quæ minor inutiliter gessit, si intra tempus est, quo id peti liceat, & nihil iure ei obstet, in integrum restituatur. XXXV.

CONSVLTO prouida decreuit Antiquitas, minores contractus liberos non habere: vt & insidiantium laquei frustrarentur, & lapsis ætas lubrica subueniret. Obrueretur quippè innocentia, si relaxaretur audacia, essétque cunctis fallendi studium, si fraus subrepticium lucraretur effectum. Et ideo priscæ consuetudinis supplicatione porrecta suggeritis, patronum vestrum in annis minoribus constitutum, in facultatibus suis potiùs aggregasse dispendia, dum ignara pueritia cõtraria gerit, quæ profutura putauerit: & nunc ad tẽpus ætatis agere, quo lapsis possimus per ignorantiam subuenire, allegantes, vt quòd iura tribuerunt, nostra quoque beneficia largiãtur. Atque ideò, si petitio vestra à veritate non deuiat, & intra annorum spatia deget, quibus hoc beneficium leges sacratissimæ præstiterunt, nihílque est, quòd iure contra referatur, patronum vestrum solenniter causa cognita, in integrum restitui nostra quoque permittit auctoritas. Ita tamen, vt omnia secundum iustitiam legésque peragantur. Quia sic supplicantibus consulere volumus, vt eorum aduersarios per iustitiam non grauemus.

Formulæ restituti minoris.

Tempora restitutionis petẽdæ.

FAVSTO. PRÆPOSITO. THEOD. REX.

Prouincialib. Alpium Cottiarum assem tributi publici per tertiam indictionem se relaxasse insinuat, & causas narrat cur id fecerit. XXXVI.

PROVIDENTISSIMI principis est, grauiter imminutis relinquere tributariam functionẽ: vt rediuiuis studiis ad implenda solẽnia recreentur, qui pressi damnorum acerbitate defecerant. Nam si fessis minimè releuetur onus, necessitate cernitur iacere prostratus. Meliùs est enim præsentia damna contemnere, quàm exiguo quæstu perpetua commoda non habere. Atque ideo illustris magnificentia tua prouincialibus Alpium Cottiarum assem publicum per tertiam indictionem nos relaxasse cognoscat: quos transiens noster exercitus more fluminis, dum irrigat, oppressit. Nam licet pro generali securitate frementi adunatione prorupit, præteriens tamen istorum culta vastauit. Radit enim semper fluuius alueum suum, & licet molliter egrediens vici-

na fœcũdet, illud tamen reddit ſterile, quo collectus influxerit. Vnde neceſſe fuit, ciuica vaſtatione deiectis porrigere dextram ſalutarem, nec ingrati dicant ſe periſſe ſolos pro defenſione cunctorum: miſceantur potiùs lætitiæ, qui viã Italiæ defenſoribus præſtiterunt. Tributa enim non debẽt triſtes exigi, per quos tributarios feliciter acquiſiui. Dicat pro illis noſter animus, quòd Regi non poteſt imputare ſubiectus. Emimus noſtro diſpendio proſperitatem Gothorum: nos neceſſaria præbuimus, vt hoſtis vinceretur illæſus.

Tributa remiſſa.

THEODAGVNDÆ. ILLVSTRI. FOEMINAE THEOD. REX.

Vt quæ ipſa ex regia delegatione iudicante, terminata ſunt, ſi prouocatum non eſt obſeruari faciat. XXXVII.

DECET prudentiæ noſtræ curam, ſubiectorum negociis adhibere cuſtodiam: quia nobis ordinantibus illa fieri debẽt, quæ regiam poſſunt demonſtrare præſentiã. Sic enim credimus, quia memor natalium tuorum à te abiicias omne vicioſum: & illa ſola diligere poſſis, quæ & nos amare cognoſcis. Proauorum forſitan obliuiſceremur exempla, ſi longi generis minus facta recolantur: ſimiles autem filij patrum præconia mox ſequuntur. Renatus ita que flebili nobis aditione conqueſtus eſt, nobis delegantibus cognitores, iudicatum ſe contra Inquilinam nomine, poſt longa temporis interualla meruiſſe, & excubiis damníſque confecto, veſtram tandem perſpexiſſe iuſtitiam, nec tamen litigatoris improbam ceſſare calumniam: dum rediuiuis litibus tenuitatem inſequitur ſupplicantis, vt non tam vincendi votum, quàm aduerſarij videatur quæſiſſe detrimentum. Quapropter ſi nobis iubentibus iudicata cognoſcitis, nec conſtat aduerſarium prouocaſſe legaliter, finitum iure negotium in ſua facias firmitate manere. Ne longa quęſtio litigãtium non tam augeat patrimonia, quam euertat: & quòd ſit ambitu lucri, cauſa videatur eſſe diſpendij.

Rediuiuæ lites.

Votum victoriæ.

Rei iudicatæ ſtandum.

FAVSTO. PRÆPOSITO. THEOD. REX.

Vt Grauaſianis, & Pontonatib. conſuetudo priſtina reuocetur, ne maiora cogantur tributa ſoluere, quàm quæ Odouacris tempore præſtiterunt, locorum ſterilitate augeri eis tributa diſſuadente. XXXIIX.

CVM omnes Reipublicæ noſtræ partes æquabiliter deſideremus augeri, crementa tamen fiſcalium tributorum iuſtiſſimo ſunt pẽſanda iudicio: quia ſeruientium imminutio eſt huius

Indictionũ tributa.

huius illationis acceſſio, quantúmque pars illa proficit, tantùm ſe hæc firmitate ſubducit. Sed à nobis, qui fiſci vtilitatem ſtabili volumus diuturnitate conſiſtere, excludenda eſt diſpendioſa ſemper enormitas. Ne augmento ſuo tumens ſumma deficiat, incipiátque magis deeſſe, quia immaniter viſa eſt accreuiſſe. Proinde illuſtris magnitudo tua Grauaſianos atque Pontonates nobis ſupplicaſſe cognoſcat, à Ianuario ſed & Probo diſcuſſoribus, iniquis ſe oneribus ingrauatos: cùm ſterilitas ieiuna locorum nulla ſibi augmenta
» fieri patiatur. Repugnante ſiquidem natura, quælibet cedit indu-
» ſtria, nec prodeſt ſtudium laboris impẽdere, quem vbertas loci non
» cognoſcitur adiuuare. Ibi poteſt cenſus addi, vbi cultura profecerit. Inde & varia tributa, quia non eſt agrorum vna fœcunditas. Atque ideo conſuetudinem eis priſtinam cenſemus eſſe reuocandam: vt ſicut Odouacris tempore tributa ſoluerunt, ita & nunc ab eis publicis vtilitatibus ſeruiatur: & ſi quid amplius probatur adiectum, conſideratione defectarum virium ſubmouemus. Nolumus enim tale aliquid indici, quòd ſit neceſſe remoueri. *ob ſterilitatẽ remiſſio.*

THEOBALDO. VIRO. ILLVSTRI.

THEOD. REX.

Vt occupata ab hominib. ſuis reſtituat: ſin autem iuri ſuo confidit, perſonam inſtructam ad comitatum regium mittat. XXXIX.

INTER cæteras, quibus humanum genus ſolicitatur, illecebras, præcipuè vitanda eſt alienarum rerum turpis ambitio: quia in immenſum iactata rapitur, ſi iuſtitię ponderibus non prematur. Auaritiam ſiquidem radicem eſſe omnium malorum, & lectio diuina teſtatur: quæ tali ſorte punita eſt, vt cùm multa rapiat, ſemper egeat. Qua propter vicinitatẽ generis noſtri ſic in animis veſtris coaleſcere volumus, vt illi nec initia concedamus. Quid enim faciunt ſordes animorũ in ſplendore natalium? Illud te potiùs decet eligere, quòd nos poſſit ornare. Hamalis ſanguinis virum non decet vulgare deſiderium: quia genus ſuum conſpicit eſſe purpuratum. Corrigamus itaque te per incitamenta prẽconij, in quo adhuc non debemus eſſe diſtricti. Domitius itaque vir ſpectabilis data nobis ſupplicatione conqueſtus eſt, poſſeſſiones iuris ſui, id eſt, illam atque illam, ab hominibus veſtris neglectis legibus fuiſſe peruaſas, dum ciuiliter oportuerit recipi, ſi† ire videatur expoſci. Sed quia de vobis non patimur diutius obſcura *Auaritia.* † iure.

iactari, qui generis claritate fulgetis, præsenti auctoritate censemus,
Interdictũ vnde vi. vt imminente Guda Saione nostro, si momẽti tempora suffraganter, occupata nuper cum omnibus quæ direpta sunt, supplicanti faciatis sine aliqua dilatione restitui. Et si quid partibus vestris de legibus creditis posse competere, instructam personam ad nostrum Comitatum destinare vos conuenit. Vt intentionibus partium sub æquitate discussis, feratur sententia, quam iuris dictat auctoritas. Generosos quippè viros omnia conuenit sub moderata ciuilitate peragere: quia tantùm potentibus læsionis crescit inuidia, quantum præmij posse creditur, qui fortuna inferior comprobatur.

ACTORIBVS. PROBINI.

THEODE. REX.

Vt causam patroni eorum ad Comitatum regium auocata ita accipiatur, nisi reus in suo alioquin competenti foro rem agi malit. idem in beneficij loco vtrique tributum intelligi. XL.

Ad comitatũ lis reuocata. DISTRICTIVS aliqua iubere compellimur amore iustitiæ, dum circa minores fortunas clementiora sunt nostri pectoris instituta. Trahit enim ad misericordiam, qui potuit subdi: & hoc habet beneficium mediocritatis suæ, vt
Crudelitas. probatione salua interim moueat ad dolorẽ: quia credulitas subleuat humiles, premit inuidia potiores. Datis itaque precibus allegatis, Basilium virum spectabilem, nostra dudum præcepta meruisse, vt possessio Arcinatina, quàm patronus vester à coniuge eius Agapita iuris fuerat solennitate mercatus, postposita dilatione cùm documentis omnibus prædicto coniugi redderetur, dum à suis penetralibus sollicitatam lachrymabili quæstione quereretur vxorem: addentes more nostræ iustitiæ postea fuisse præceptum, vt si patroni vestri de causæ qualitate præsumerent, ad nostrum Comitatum
Preces verbate nitãtur. socios destinarent: vt quæ ratione conuenire poterant, velut à iustitiæ fontibus emanarent. Quapropter si nullo mendacio vitiãtur assertæ, per officiũ nostræ sedis Basilium decernimus admoneri, vt si nihil est, quòd pro suis partibus possit opponere, quo minus in hac causa pulsetur, vestris intẽtionibus respõsurus occurrat, seu ad Comitatum venire, seu in cõpetenti foro iurgare maluerit: quia nullis necessitatem longinquitatis imponimus, nisi qui suis hoc cõmodis expedire cognoscunt. In locum siquidem beneficij nostram præsentiam damus: & ideo nõ decet inuitis imponi, quòd meretur optari.

IOANNI. ARCHIATRO.

THEOD. REX.

Vt qui indefensus Vicarij Vrbis sententia de obiecto crimine damnatus erat, accusatore calumniam confesso, patriæ restituatur. XLI.

Sententiam passi restitutio.

PROPOSITVM regale est, pressis labe fortunæ, pietatis remedio subuenire, & acerbos casus iniuriæ meliore sorte mutare. Data siquidem supplicatione conquereris, virum spectabilem Viuianum, legum artificio quo callet elatum, personam tuam obiectis criminationibus insecutum, & eoúsque peruentum, vt indefensus contra iuris ordinem Vicarij vrbis Romæ sententia damnareris. Nunc autem religiosæ mentis affectu, odia mundana damnasse, auctorique suo tuum displicuisse periculum. Et ideo si nullis impugnationibus eneruantur asserta, læsionem non patimur miseris inhærere, quam suis constiterit machinatoribus displicere. Quapropter inabolitum missa sententia, quæ à Vicario vrbis Romæ super hac parte noscitur promulgata, patriæ te rebúsque omnibus nostra reddit auctoritas. Nec vllo tempore calumniam super hac parte formides. Sed ne cuiusquam forsitan plectenda † temeritas, in te impetus † reparare possit audacia, Patritij Albini, saluis legibus, tuitio te deputata communiet. Quia nihil fieri volumus inciuile, cuius quotidianus labor est, pro generali quiete tractare.

Præfectus Vrbi sacra Vico indicabat.

† serenitas.

† temperare possit audacię.

ARGOLICO. V.P. THEOD. REX.

Vt turrim in Circo, & locum in Amphitheatro, quæ Volusianus Senator supplicum pro communi iure possederat, ab ipso præfecto Vrbis per occasionem mortis illius, quasi publica, recepta, illico restituantur.

XLII.

Princeps, pater publicus.

BENE principalis clementia suscipit, quos pietas paterna destituit: quia sub parẽte publico genitoris minimè sentiri debet amissio. Ad nos siquidem iure recurrit infantia destituta, quibus vniuersorum hominum proficiunt incrementa. Clarissimorum igitur adultorum, Marciani atque Maximi nos querela pulsauit, cùm pascalibus diebus paterni luctus essent vulnere sauciati, & in ipso lætitiæ tempore, soli cogerentur tristitiam sustinere, vtilitatem suam pio neglexisse cõtemptu, cùm vel firmę ętati inter lacrymas ista cogitare, genus videretur insanię.

Occupati loci restitutio.

Ceſſat enim lucri ambitus, cùm vacatur ad planctus, nec mẽs quodlibet aliud capit, cùm eam qualitas pietatis impleuerit. Hac crudeli ſurreptione captata turrem Circi, atque locum Amphitheatri illuſtris recordationis patris eorum deteſtabili ambitu à veſtris ſuggerunt faſcibus expetitum. Quorum inſidiatorem non humanitatis vllus reuocauit affectus, non ſimilis terruit caſus: grauauit infantiam, cui non ſubuenire, meritò pudoris æſtimatur eſſe iactura. Sed nos, qui regulas Veterum, qui ſeruamus momenta pietatis, ſalubri ordinatione cenſemus: vt ſi quondam patritius atque magnificus vir Voluſianus pater ſupplicum commemorata loca communi iure poſſedit, filiis perire non debeant. Præſertim cùm germen ſenatorium nouis cupiamus beneficiis enutrire, non inter ipſa initia ſpem adultæ ætatis aliqua læſione comprimere. Atque ideo illuſtris magnificentia tua, ſi quid tale factum eſſe meminit, illico nouerit corrigendum: ne venerandum examen Senatorij ordinis iniqua præſumptione temeretur.

Locus in circo.

Senatorum filij.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEOD. REX.

Vt in aliquot ex auctorib. ſeditiones, qui ſynagogam Iudæorum in vrbe ſuccenderunt, & concremarunt, vindicent: & de Iudæis, ſi quis conqueri volet, vt interim illum audiant. XLIII.

Iudæorum querela de cremata ſynagoga.

VRBIS Romanæ celebris opinio ſuo conſeruanda eſt nihilominus inſtituto: nec vitia peregrina capit, quæ ſemper ſe de morum probitate iactauit. Leuitates quippè ſeditionum, & ambire propriæ ciuitatis incendium, non eſt velle Romanum. Ideóque in actoribus facti, legum eſt ſeruanda diſtrictio: ne deteſtabilis aſpectus incendij ad imitationem nefandam vulgi pectora comprehendat. Viri illuſtris itaque Comitis Arigerni ſuggeſtione comperimus, Iudæorum querela ſe fuiſſe pulſatum, quòd in dominorum cæde proruperit ſeruilis audacia: in quibus cùm fuiſſet pro diſtrictione publica reſecatũ, ſtatim plebis inflammata contentio Synagogam temerario duxerunt incẽdio concremandã, culpas hominum fabricarum excidio vindicantes: dum ſi quis Iudæorum probaretur excedere, ipſe debuiſſet iniurię ſubiacere: nũc autem iuſtum fuit ad ſeditionum fœda concurri, aut ad fabricarum incendia

feſtinari. Sed nos quibus, Deo propitiante, cordi eſt perperam commiſſa dirigere, vt cunctis poſſit placatis moribus conuenire, præſenti auctoritate decernimus, vt cauſam ſupra memoratam legitima diſcuſſione noſcatis,& in † auctoribus paucis, quos potueritis † huius incendij reperire, habita diſtrictione reſecetis: quia nolumus aliquid deteſtabile fieri, vnde Romana grauitas debeat accuſari, illud pari ratione cenſentes, vt ſi aliquid ſibi contra Iudæos rationabiliter quiſpiam crediderit ſuffragari, ad veſtrum iudicium veniat audiendus: vt quem reatus inuoluerit, cenſura condemnet. Hoc enim nobis vehementer diſplicuiſſe cognoſce, vt intentiones vaniſſimè populorũ vſque ad euerſiones peruenerint fabricarum, vbi totum pulchrè volumus eſſe compoſitum.

† auctores paucos.

† huius reos incẽdij potueritis reperire.

ANTONIO. VIRO. VENERABILI. POLENSI. EPISCOPO. THEODE. REX.

Vt poſſeſſionem ab hominib. Eccleſiæ ſuæ temerè occupatam reſtituat. XLIV.

INVIDIOSA eſt contra eum querela, cui ſunt reuerentiæ iura ſeruanda: quia neſcio quid admiſſum graue creditur, vbi contra tales ſilentium non tenetur. Stephanus ſiquidẽ flebili aditione cõqueſtus eſt, † cauſam ſui iuris antedeceſſorem prædeceſſorémque noſtrum longa ætate poſſeſſam, ante hos fere nouem menſes ab hominibus Eccleſiæ, cui præſidetis, deſpecto ciuilitatis ordine fuiſſe peruaſam. Quòd ſi ita factum eſſe cognoſcitis, eam iuſtitiæ conſideratione momenti iure reſtituite ſupplicanti. Decet enim à vobis corrigi, quod à veſtris familiaribus non debuiſſet admitti. Verumtamen ſi partibus veſtris in tam momentaria vel principali iuſtitiam adeſſe cognoſcitis, tractato prius diligẽter inſpectóque negocio (quia ſacerdotẽ non decet protendere improbam litem) inſtructam legibus ad Comitatum noſtrum deſtinate perſonam: vbi qualitas negocij agnoſci debeat & finiri. Quapropter ſanctitatis veſtræ animus non grauetur, nec ſe fallacibus verbis doleat accuſatum: multò maior eſt opinio purgata, quàm ſi deſinentibus querelis non fuerit impetita.

† cauſam.

Sacerdos ne improbe litiget.

COMITIBVS. DEFENSORIBVS. ET. CVRIALIBVS. TICINENSIS. CIVITATIS. THEOD. REX.

Vt Herulis Rauennam ad se proficiscentibus nauigia, & quinque dierum annonas præbeant. XLV.

Nauis subnectio præbita.

AD Comitatum supplices Herulos, auctore Deo, nostris venire iussimus constitutis, quibus nauis est præbēda subuectio: ne in patria nostra adhuc prouinciæ suæ laborare videantur inopia. Itaque præsenti iussione commoniti, & nauis eis vsum vsque ad Rauennatem vrbem, & annonas dierum quinque sine aliqua dilatione præstate: nec aliquid eis necessarium deesse faciatis. Quatenus prouinciam se deseruisse ieiunam de copiæ inuentione cognoscant: sitque illis vberior peregrina terra, quàm patria.

MIRABANDO. V.I. THEODE. REX.

Vt causam eius, qui se ab eo grauatum queritur, per arbitros consensu partium eligendos definiat. XLVI.

CONVENIT, pietatem nostram petitiones supplicum salubri ordinatione disponere: quia subiectorum animi releuantur, quoties mærentium querela componitur. Vir spectabilis itaque Liberius dolenda nobis aditione suggessit, cōiugem suam in vestro iudicio contra iuris ordinem prægrauatam. Quòd si ita est, remotis præiudiciis, apud arbitros, quos partium consensus elegerit, te imminente, causa legibus audiatur. Quòd si illic finis negocij nequiuerit inueniri, per instructas personas, si tamen ipsæ venire non eligunt, nostro Comitatui concurrendi licentiam partibus non negamus: vbi nec redemptio sit fortè suspecta, nec inuidiosa possit nocere calumnia.

Arbitri.

Comitatus iustitia.

GHODISCALCO. SAIONI. THEODE. REX.

Vt contra eos, qui cursu publico abusi fuerint secus quàm ab Rege hic præceptum est, pœnas & mulctas statutas exigat: & quomodo eas distribui velit præscribit, infra, lib. 5. Epist. 5. XLVII.

Veredi.

†Quæ ad modum subuecti.

ASSIDVA solicitudine refouenda sunt, quæ cōtinuis exercitiis subiacere noscuntur. † Quemadmodum enim subiecti veredorum necessariò sufficiant labori, si permittatur

excedi? Incitamentum ſiquidem improbæ præſumptionis eſt, neglecta cuſtodia. Legatorum itaque noſtrorum ſuggeſtione comperimus, Curſuales equos frequenti vſurpatione fatigari: & quos nos neceſſitatibus publicis cupimus cuſtodiri, in vſum cognouimus priuatæ voluntatis aſſumi. Atque ideò in vrbe Romana ordinatione Præfecti prætorio & Magiſtri officiorum quouſque vtilitas publica ſuaſerit te reſidere cenſemus: vt nullum Gothorũ vel Romanorum exinde egredi patiaris, niſi quos prædictarum dignitatum Vices Agentes fortè dimiſerint. Et quòd nobis frequenter vſurpatum eſſe ſuggeritur, ſi quis inuitis his, quibus hęc cura mandata eſt, veredos præſumere fortaſſis aſſumpſerit, cuiuſlibet nationis fuerit vel honoris, per vnum equum, centum ſolidos mulctæ nomine cogatur inferre. Non quòd tanti eſt vnius æſtimanda iumenti læſio, ſed quia grandi damno reprimenda eſt importuna præſumptio. Nullum præterea Saionum diſcurſus facere patiaris: ſed ad cauſam, quam directus fuerit, vno tantùm itinere permittatur accedere, vel redire. Quibus in ſuperiorem mulctam cadat interdicta frequentia † parhipporum. Quin etiam onera centum librarum nullus excedat. Expeditos enim properare mittendarios volumus, nõ migrare cenſemus. Inertiam ſuam prodit, quiſquis ſecũ multa portauerit, nec cogitat de celeritate, qui delicata ſe maluerit conuerſatione tractare. Grues denique, pelagus tranſiturę, paruos lapillos vncis pedibus amplectuntur: vt nec eorum leuitas nimio vento rapiatur, nec natiua celeritas iniquis ponderibus ingrauetur. Hoc imitari nequeũt, qui ſe ad publicas neceſſitates electos eſſe cognoſcunt? Et ideò quinquaginta ſolidorum mulctam iam non veredarius, ſed catabulenſis incurrat, quiſquis vltra centum libras parhippum crediderit onerandum. His autem, qui ſupraſcriptarũ dignitatum vicibus in Vrbe præſunt, te obſeruare præcipimus: quatenus exceſſus, qui ab illis detectus fuerit, executione tua ſupradicta condemnatione puniatur. Si quos autem intemperãs culpa pertulerit, collectam quantitatem per Vices Agentes mancipibus mutationũ volumus applicari: vt curſualis tractus inde habeat remediũ, vnde hactenus ſumpſit incommodum. Mundanis ſiquidem rebus frequenter naſcitur de aduerſitate proſperitas, & homines cùm lædere cupiunt, beneficia frequenter impertiunt. Sed omnia ſic efficaciter ac diligẽter implebis, vt prouocati bonis actibus deuotioni tuæ maiora committere debeamus.

Curſuales equi publicis vſib. nõ priuatis inſeruiant.

† Parhipporũquin etiam.

Grues.

Veredarius.

Mancipes mutationũ.

EVSEBIO. V.S. THEODE. REX.

Vt recreationis causa menses octo in Lucania prouincia abesse ei liceat. XLIIX.

Inducia secessus ab vrbe in octo menses.

POST tumultuosæ vrbis solicitudines tædiosas, & obseruationum molestias ingrauantes, magnitudo tua prouinciali desiderat amœnitate recreari: asserens, occupationum tibi causas præsentibus emersisse tẽporibus, quibus expeditis rurali desideras suauitate gaudere. Et quia vera illa securitas est, quæ nostris iussionibus datur, cùm tempus tibi fuerit occupationis emensum, octo mensium inducias in Lucaniæ dulces recessus nostra auctoritate concedimus: vt ex illo tempore supputentur, cùm te egredi ex Vrbe diuino fauore contigerit. Quibus peractis multorum desiderio ad Romanas sedes venire festina, conuentui nobilium, & digna tuis moribus conuersatione reddendus.

Lucania.

VNIVERSIS. PROVINCIALIB. ET. CAPILLATIS. DEFENSORIBVS. ET. CVRIALIBVS. SVAVIA. CONSISTENTIBVS. THEOD. REX.

Præpositum ad eos cum his litteris destinat, qui criminosos & delinquentes coerceat. XLIX.

Cõminatio.

DISTRICTIO semper subtrahi nõ decet regiæ iussionis: vt & audaces metus comprimat, & laceratos spes futura refoueat. Plerúmque enim denuntiata cõminatio plus efficit, quàm pœna componit. Et ideò, Deo auspice, †Fridiladum locis vestris præesse censuimus, qui abactores animalium legitima seueritate coerceat, homicidia resecet, furta condẽnet, quietósque vos à sceleratis ausibus reddat, quos nunc præsumptio iniqua dilacerat. Viuite compositi, viuite bonis moribus instituti, nullum natio, nullum promeritus honor excuset. Necesse est, vindictæ subiaceat, qui prauis moribus obsecundat.

†Fridabãtum. *Abigei.*

Pœna delictorum vltrix.

FAVSTO. PRÆPOSITO. THEOD. REX.

Vt Campani subleuentur tributis pro modo læsionis ab incendio Vesuuij montis acceptæ. L.

Remissa ob calamitatẽ tributa.

CAMPANI, Vesuuij montis hostilitate vastati, clementiæ nostræ supplices lachrymas profuderunt: vt agrorum fructibus enudati, subleuentur onere tributariæ functionis. Quod fieri debere nostra meritò pietas acquiescit. Sed quia nobis dubia

dubia eſt vniuſcuiuſque indiſcuſſa calamitas, magnitudinem veſtram ad Nolanum ſiue Neapolitanum territorium probatæ fidei virum præcipimus deſtinare: vbi neceſſitas ipſa domeſtica quadam læſione graſſatur: vt agris ibidem diligenter inſpectis, in quantum poſſeſſoris laborauit vtilitas ſubleuetur: quatenus menſurata conferatur quantitas beneficij, dum modus integer cognoſcitur læſionis. Laborat enim hoc vno malo terris deflorata prouincia: quæ ne perfecta beatitudine frueretur, huius timoris frequenter acerbitate concutitur. Sed non in totum durus eſt euentus ille terribilis: præmittit ſigna grauia, vt tolerabilius ſuſtineantur aduerſa. Tantis enim molibus natura rixante montis illius hiatus immurmurat, vt excitatus quidam ſpiritus grandiſono fremitu vicina terrificet. Fuſcatur enim aëra loci illius exhalatione teterrima, & per totam pene Italiam cognoſcitur, quando illa indignatio commouetur. Volat per mare magnum cinis decoctus, & terrenis nubibus excitatis, tranſmarinas quoque prouincias puluereis guttis compluit. Et quid Campania pati poſſit agnoſcitur, quando malum eius in Orbis alia parte ſentitur. Videas illic quaſi quoſdam fluuios ire puluereos, & arenam ſterilem impetu feruente velut liquida fluenta decurrere. Stupeas ſubito, vſque ad arborum cacumina dorſa intumuiſſe camporum, & luctuoſo ſubito calore vaſtata, quæ lætiſſima fuerant viriditate depicta. Vomit fornax illa perpetua puniceas quidem, ſed fertiles arenas. Quæ licet diuturna fuerint aduſtione ſiccatæ, in varios fœtus ſuſcepta germina mox producũt, & magna quadam celeritate reparant, quæ paulò ante vaſtauerat. Quæ eſt iſta ſingularis exceptio? vnum montem ſic infremere, vt tot mundi partes probetur aëris permutatione terrere, & ſic ſuam ſubſtãtiam vbique diſpergere, vt non videatur damna ſentire: longè latéque pulueres rorat: vicinis autem quaſdam moles eructat, & tot ſæculis mons habetur, qui erogationibus tantis expenditur. Quis credat, tam ingentes glebas vſque in plana deductas, de tam profundis hiatibus ebuliſſe? & ſpiritu quodam efflante montis ore conſputas, quaſi leues paleas fuiſſe proiectas? Alibi cacumina magna terrarum localiter videntur ardere, huius incendia penè mundo datum eſt poſſe cognoſcere. Quemadmodum ergo non credamus incolis, quòd teſtimonio poteſt vniuerſitatis agnoſci? Quapropter, vt dictũ eſt, talem eligat veſtra prudentia, qui & remedia læſis conferat, & locum ſurreptionibus non relinquat.

Veſuuij mõtis exarſuri ſigna.

Arena ſterilis.

Fertiles arenæ.

T

Vt qui priuatim mira extruxit ædificia, Theatrum Pompeianum collabentem ſubfalciat & inſtauret, deſtinata ei de cubiculo regio, in id opus pecunia. Tum de inuentione Theatrorum, & de omnibus quæ in Theatris agi conſueuerunt, multa percurrit. LI.

Ornatum ædium Patricij.

VM priuatis fabricis ita ſtudueris, vt in laribus propriis quædam mœnia feciſſe videaris; dignum eſt, vt Romam, quàm domuum pulchritudine decoraſti, in ſuis miraculis continere noſcaris. Fundator egregius fabricarum, earúmque compoſitor eximius: quia vtrumque de prudẽtia venit, & aptè diſponere, & extantia competenter ornare. Notum eſt enim, quanta laude in ſuburbanis ſuis Romam traxeris: vt quem illas fabricas intrare contigerit, aſpectum ſuum extra vrbem eſſe non ſentiat, niſi cùm ſe & agrorum amœnitatibus intereſſe cognoſcat. Antiquorũ diligentiſſimus imitator, Modernorum nobiliſſimus inſtitutor. mores tuos fabricæ loquuntur: quia nemo in illis diligens agnoſcitur, niſi qui & in ſuis ſenſibus ornatiſſimus inuenitur. Et ideò theatri fabricam, magna ſe mole ſoluentem, cõſilio veſtro credimus eſſe roborandam. Vt quòd ad auctoribus veſtris in ornatum patriæ cõſtat eſſe conceſſum, non videatur ſub melioribus poſteris imminutum. Quid non ſoluas, ô ſenectus, quæ tam robuſta quaſſaſti? Montes facilius cedere putarentur, quàm ſoliditas illa quateretur: quãdo & moles ipſa ſic tota de cautibus fuit, vt præter artem additam, & ipſa quoque naturalis eſſe crederetur. Hæc potuiſſemus fortè negligere, ſi nos contigiſſet talia non videre. Caueas illas ſaxis pendentibus † abſidatas, ita iuncturis abſconditis in formas pulcherrimas cõueniſſe, vt cryptas magis excelſi montis crederes, quàm aliquid fabricatum eſſe iudicares. Fecerunt Antiqui locum tantis populis parem: vt haberent ſingulare ſpectaculum, qui Mundi videbantur habere dominatum. Sed quia nobis ſermo probatur eſſe cum † docto, libet repetere, cur Antiquitas rudis legatur hæc mœnia condidiſſe. Cùm agricultores feriatis diebus ſacra diuerſis numinibus per lucos vicóſque celebrarent, Athenienſes primũ agreſte principium in vrbanum ſpectaculum collegerunt, Theatrum Græco vocabulo viſorium nominantes. quòd eminus aſtantibus

Suburbia.

Theatrum Romæ.

Omnia cõficiũtur vetuſtate.

Abſidatæ caueæ.

† ipſis.

† doctoribus repetere.

Rudis antiquitas.

Theatrorũ origo.

turba conueniens ſine aliquo impedimento videatur. Frons autem theatri Scena dicitur, ab vmbra luci denſiſſima, vbi à paſtoribus inchoante verno diuerſis ſonis carmina cantabantur. Ibi actus muſicus & prudentiſſimi ſæculi dicta floruerunt. Sed paulatim factum eſt, vt honeſtiſſimæ diſciplinæ, improborum conſortia fugientes, verecunda ſe exinde conſideratione ſubtraherent. Tragœdia ex vocis vaſtitate nominatur. Quæ concauis repercuſſionibus roborata, talem ſonum videtur efficere, vt pene ab homine non credatur exire. Erigitur autem in hircinos pedes, quia ſi quis inter paſtores tali voce placuiſſet, capri munere donabatur. Comœdia à pagis dicta eſt. Comus enim pagus vocatur: vbi ruſtici geſtientes, humanos actus lætiſſimis carminibus irridebant. His ſunt additæ horciſtarum loquaciſſimæ manus, linguoſi digiti, ſilentium clamoſum, expoſitio tacita, quam Muſa Polymnia reperiſſe narratur, oſtendens homines poſſe & ſine oris affatu ſuum velle †declarare. Muſæ verò Eoa lingua quaſi homuſæ dicuntur, quòd inuicem ſicut virtutes neceſſariæ ſibi eſſe videantur. His leuium pennarum acumina ideò in fronte pinguntur, quoniam earum ſenſus† celeri cogitatione ſubuectus res altiſſimas intuetur. Pantomimo igitur, cui à multifaria imitatione nomen eſt, cùm primùm in ſcenam plauſibus inuitatus aduenerit, aſſiſtunt conſoni chori diuerſis organis eruditi: tunc illa ſenſuum manus oculis canorum carmen exponit, & per ſigna compoſita, quaſi quibuſdam literis edocet intuentis aſpectũ: in illáque leguntur apices rerum: & non ſcribendo facit, quòd ſcriptura declarauit. Idem corpus Herculem deſignat & Venerem, fœminam præſentat & marem, Regem facit & militem, ſenem reddit & iuuenem: vt in vno credas eſſe multos, tam varia imitatione diſcretos. Mimus etiam, qui nunc tantummodò deriſui habetur, tanta Philiſtionis cautela repertus eſt, vt eius actus poneretur in literis: quatenus mundum curis edacibus æſtuantem, lætiſſimis ſentẽtiis † temperaret. Quid acitabulorum tinnitus? quid dulciſſimi ſoni referam varia percuſſione modulamen? quòd tanta gratia iucũditatis accipitur: vt inter reliquos ſenſus auditũ ſibi ad munus ſummũ tunc homines æſtiment fuiſſe collatum, vt ætas ſubſequens miſcẽs lubrica priſcorũ inuenta traxit ad vitia: & quòd honeſtæ cauſa delectationis repertũ eſt, ad voluptates corporeas præcipitatis mẽtibus impulerũt. Hos ritus Romani, ſicut cæteras culturas, ad ſuam Rempub. vtiliter trahẽtes, ædificiũ alta cogitatione cõceptum magnani-

Scena.

Tragœdia.

Nutus.

† exhalare.

Muſarũ nomen vnde.

† cœli.

Mimus.

† repararet.

Abuſus theatri.

mitate mirabili condiderunt. Vnde non immerito creditur, Pom-
Pop. Magn. peius hinc potius Magnus fuisse vocitatus. Et ideò siue masculis pilis contineri, siue talis fabrica refectionis studio potuerit innouari, expensas vobis de nostro Cubiculo curauimus destinare: vt & vobis acquiratur tam boni operis fama, & nostris temporibus videatur Antiquitas decentius innouata.

Explicit liber quartus.

MAGNI. AVRELII CASSIODORI. VARIARVM LIBER. QVINTVS.

REGI VVANDALIORVM. THEODERICVS. REX.

Muneribus quæ ab eo accepit commendatis, legatos cum muneribus vicissim mittit, de pace & concordia vtilitates mutuas augurando.

I.

† à geniali.

Armorum donatorum laus & descriptio.

VM piceis, tymbribus, & pueros † gentili candore lucentes, & spathas nobis, etiam arma desecantes, vestra fraternitas destinauit, ferro magis quàm auri pretio ditiores. Splendet illic claritas expolita, vt intuentium facies fideli puritate restituant: quarum margines in acutum tali æqualitate descendunt, vt non limis compositæ, sed igneis fornacibus credantur effusæ. Harũ media pulchris alueis excauata, quibusdam videntur crispari posse vermiculis: vbi tanta varietatis vmbra concludit, vt intextum magis credas variis coloribus lucidum metallum. Hoc vestra cotis diligenter emundat: hoc vester splendidissimus puluis ita industriosè detergit, vt speculum quoddam virorum faciat ferream lucẽ: qui ideò patriæ vestræ na-

tura largiente conceſſus eſt, vt huius rei opinionem nobis faciat ſingularem. Enſes, qui pulchritudine ſui putentur eſſe Vulcani, qui tanta elegantia fabrilia viſus eſt excolere, vt quòd eius manibus formabatur, non opus mortalium, ſed crederetur eſſe diuinum. Proinde per illum & illum Legatos noſtros ſoluentes debitæ ſalutationis affectum, arma veſtra libenter nos accepiſſe declaramus, quæ bonæ pacis ſtudia tranſmiſerunt, viciſſitudinem muneris pro expenſarum veſtrarum conſideratione tribuentes: quę tantùm vobis reddantur accepta, quantum nobis veſtra fuere gratiſſima. Præſtent diuina concordiam: vt hæc inter nos grata mente facientes, gentium noſtrarum velle iungamus, & inuicem ſoliciti mutuis poſſimus vtilitatibus obligari. *Vulcanus.*

HÆSTIS THEOD. REX.

Per eorum legatos miſſa ad ſe ſuccina grato animo accepiſſe ſignificat, & ignaros vnde ea ad ipſorum littus delata veniant, è ſcriptore quodam Cornelio docet, nempe ab interioribus Oceani inſulis tum mutuis muneribus in officio futuros firmat. II.

ILLO & illo legatis veſtris venientibus, grãde vos ſtudium notitiæ noſtræ habuiſſe cognouimus: vt in Oceani litoribus conſtituti, cùm noſtra mente iungamini: ſuauis nobis admodum & grata petitio: vt ad vos peruenire fama noſtra, ad quos nulla potuimus deſtinare mandata. Amate iam cognitum, quem requiſiſtis ambientes ignotum. Nam inter tot gentes viam præſumere, non eſt aliquid facilè concupiſſe. Et ideo ſalutatione vos affectuoſa requirentes, indicamus ſuccina, quæ à vobis per harum portitores dicta ſunt, grato animo fuiſſe ſuſcepta: quæ ad vos Oceani vnda deſcendens, hanc leuiſſimam ſubſtantiam, ſicut & veſtrorum relatio continebat, exportat: ſed vnde veniat incognitum vos habere, dixerunt, quam ante omnes homines patria veſtra offerente ſuſcipitis. Hoc quodam Cornelio ſcribente, legitur in interioribus inſulis Oceani ex arboris ſucco defluens, vnde & ſuccinum dicitur, paulatim Solis ardore † coaleſcere. Fit enim ſudatile metallum teneritudo perſpicua: modo croceo colore rubens, modo flammea claritate pingueſcens: vt cùm in maris fuerit delapſa confinio, æſtu alternante † purgata, veſtris litoribus tradatur expoſita. Quod ideo iudicauimus indicandum, ne omnino putetis notitiam noſtram fugere, quòd occultum creditis vos habere. Proinde requiri- *Succina dono data.* *Succinum vnde.* † caleſcere. † purata. *Nihil latere poteſt principem ſolutum.*

te nos ſæpius per vias, quas amor veſter aperuit. Quia ſemper prodeſt diuitum regum acquiſita concordia, quidam paruo munere leniuntur, maiore ſemper compenſatione proſpiciunt. Aliqua vobis etiam per legatos veſtros verbo mandauimus: per quos quæ grata eſſe debeant, nos deſtinaſſe declaramus.

HONORATO. VI. QVÆSTORI.

THEOD. REX.

Quæſtorem eum loco defuncti fratris eius conſtituit: quod officium maximè ad conſilij ſui ſecreta pertinere ſignificat, & mirifice vtrumque collaudat.

III.

NOS v quidem prouenit, benemeritos dona noſtra ſuſcipere. Sed tu iure hæreditatis, principis tibi beneficia vindicaſti. Honorem fratris adipiſceris, quia ſapientia quoque germanus es. Ab eiſdem bonis non repellimus, quem ſimilem comprobamus. Eant nunc parentes ac liberi, & bonarum artium ſtudia incitamento ſimilitudinis æmulentur. Nouam in te fecimus legem, parentes in adminiſtratione ſuccedere. Hic prouectus non adimitur, & mutatur: quia licet perſona ſubrogata ſit, familiæ tamen non defecit, qui gratiſſimus germanus acquirit. † O vere veſtris meritis electi, & auſpicio nominis honorati! Præſentiunt quædam parētes poſitis in prole vocabulis: & vt vēturarum rerum curſus ex alto eſt imperio † diuinitatis, cogitatio pręſagientis inſtruitur: loqui datur, quod nos ſenſiſſe neſcimus: ſed poſt caſum reminiſcimur, quod ignorātes veraciter dixeramus. Tali igitur homine decoratus euaſuit: euaſuit inquam, ac ſe honoribus Palatinis, iudicio noſtro laudatus immiſcuit: dignitatem ſumens, quàm ſolemus dare prudentibus. Hoc planè ſupra cæteros adipiſcens, quod potuit emergere poſt electos. Sub genij noſtri luce intrepidus quidem, ſed reuerenter aſtabat, oportune tacitus, neceſſarie copioſus, curarū noſtrarum eximiū leuamen: & cùm poteſtatis noſtræ gratia ditaretur, morum magis laude contentus, mediocribus ſe potius exæquabat. Viuit apud nos recordatio bonorum: quia fides hominis neſcit cum morte deficere. Secreta noſtra, quaſi obliuiſceretur, occuluit: iuſſa, quaſi ſcriberet, per ordinem retinuit: ſine auaritia ſeruiens, & gratiam noſtram ſumma cupiditate perquirens. Diuertimus quidem ad benemeriti laudes, ſed compēdio ſermonis aſſumpti, cùm illum referimus, te docemus. Fuit † nimirū gratus, quod apud nos & poſt fata

Filius patri in Quæſt.

† Omnes naturæ meritis electi, & auſp. n. h. † veterarum. † deitatis.

Quæſtoris ſumma laus.

† mirum.

esse non desinit. Tristes quærimus, quem nos amisisse dolemus. Sed acerbum casum mitigat, quod ei vicaria virtute succedis. Quia nemo perdidisse se sentit, quòd in alterum inuenisse cognoscit. Non extranea secteris exẽpla, cui domestica suppetunt tam magna præconia. Tu decoratus ex illo es, ille honoratus ex te est. Adunent se merita, quando se iunxere sic nomina. Nam de te iustius credimus meliora, qui sequeris: quia semper est diligentior imitator prioris: quando te præcedentis bona licet eligere, & noua cumulare. Atque ideo ab indictione tertia Quæsturæ te dignitate subuehimus, facimúsque nostri consilij claritate viuere honoratum: vt esse nunc incipias, quod ante vocabaris. Age nunc inhærendo iustitiæ: vt qui inexperto honorem dedimus, meliora tibi probatissimo conferamus.

SENATVI VRBIS ROMÆ

THEOD. REX.

De eodem Honorato in locum decorati sui fratris ad Quæsturæ officium, dum Spoleti causas tractaret, subuecto, quem fratri non dissimilem, quin & meliorem fore colligit. Inprimisque de Quæstoris officio, & de necessario coniungenda fidei & doctrina eius, qui id munus sustinere possit, recenset.

IV.

GERTVM est P. C. prudentibus viris vestrum florere consilium. Sed & hoc probatur egregium, quod vobis permiscetur dignitas literarũ. Omnes enim, quos ad Quæsturæ culmen euehimus, doctissimos æstimauimus: quales legũ interpretes, & consilij nostri decet esse participes. Dignitas, quę nec diuitiis nec solis natalibus inuenitur, sed tantùm eam doctrina cum coniuncta potest impetrare prudentia. Nam licet in honoribus aliis beneficia conferamus, hinc semper accipimus. Est nimirum curarum nostrarum felix portio: ianuã nostræ cogitationis ingreditur: pectus, quo generales curæ voluuntur, agnoscit. Æstimate quid de illo debeat iudicari, qui tanti particeps sit secreti. Ab ipso legum peritia postulatur: illuc vota confluunt supplicantium, & quod est omni thesauro precioſius, penes ipsum ciuilitatis nostræ fama reponitur. Quæstore iusto innocentum conscięntia fit secura, improborum tantum vota redduntur anxia, & cùm malis surripiendi spes tollitur, studium bonis moribus adhibetur. Vnicuique propria iura custodit, pecuniæ continens, æquitatis profusus, nescius decipere, promptissimus subuenire: ingenio principis seruit, quòd vniuersa

Candidati commendatoria.

Quæsturæ dignitas.

Quæstoris officium.

ſuperat:illius ore loqui cogitur,cui nullus ſimilis inuenitur. Hunc locum vitiis vacuum, virtutibus plenum, qui ſub noſtra potuit expedire præſentia, nónne vobis dignus eſt eſſe collega? Scitis enim qua glorietur ſtirpe prouectus. Meminiſtis enim Decoratum, aduocationis laboribus inſudantem,qua ſe vnicuique bonorum probitate coniunxerit. Cauſis veſtris fidelis orator affuit, neceſſariis rebus aſſiſtens, iudicantis portauit animum ad ſubſellia cognitorum:cui meritò frequens palma contigit, quia ſapienter alleganda tractauit.Pudoris enim ſuſtinere iacturam neſciunt,qui ſe prius iudice corriguntur.Inferior gradu præſtabat viris conſularibus ſe patronum, & cùm honoribus veſtris impar haberetur, Patritius ei dictus eſt in celeberrima cognitione ſuſceptus. Nimis rarum eſt P.C. ſolidum loqui, & cui multa neceſſe eſt dicere, titubantia non proferre. Hoc in Decorato certiſſimum fuit: hoc & ante noſtra iudicia vos probaſtis.Quis enim tempore ſuo eum quaſi gubernatorem litium ignorare potuit, qui cauſarum ſcopulos tranſire contendit? Legibus profectò minus indiguit,qui eius ſolatia non quęſiuit.Iam non de morte feſtinata conquerimur: ex huius fœcunda pullulauit ſtirpe germanus.Nam qui priùs fratris vmbra tegebatur, illo naturæ lege ſubducto,famæ ſuæ comas per aperta diſtendit.Bona ſiquidem germinis iuſtæ † præcox intulit, qui naſcendi ordine primus eualuit: ſed fœtura nobilis fructum, quem in deceſſore perdidit, in ſucceſſore ſeruauit. Concordat huic familiæ ramus illę ditiſſimus, qui Virgiliano carmine ſemper enaſcitur. Hoc enim auulſo, non deficit alter aureus,& ſimili frõdeſcit virga metallo.Nutriuit quippe & hic aduocatione facundiam, opinionem Romanæ vrbis cedens fratri, Spoletinorum ſe maluit miſcere negociis: res tantùm dura,quantum à veſtra prudentia cognoſcitur ſegregata. Inter bene moratos enim aſſeruiſſe iuſta, facillimum fuit: prouincialibus autem,ſe vaga libertate tractantibus,nimis arduum. Videtur iuris ſuaſiſſe modeſtiam,vbi ipſi quoque iudices improba plerunque cupiditate rapiuntur: & quantum ſibi inter mediocritatem videbantur eſſe præcipui, tantùm animo non ſinunt ſuis voluntatibus obuiari.Inter talia leges vendicare difficile eſt, & magnæ perſuaſionis vis ad propoſitum recti vænalitatem reuocare iudicantis. Sumite ergo.P.C.libenter noſtra iudicia, & Honoratum Quæſturæ culmine prouectum gremium veſtrum gratanter excipiat. Dignus eſt enim à vobis diligi,qui par tantis honoribus meruit reperiri.

Aduocati deſcriptio.

† prędeceſſor.

Ramus aureus.

Iuſtè viuere inter bonos,facile.

MAN-

MANNIÆ SAIONI THEOD. REX.

Vt vbi Magiſtri officiorum & præfecti prætorio iuſſerint, intendat ne quis Curſu publico abutatur. V.

AVDABILE eſt, in illa parte geminare cuſtodiam, quam conſtat Reipub. neceſſitatibus exquiſitam. Per hanc enim & legationum vtilitas, & ordinationum noſtrarum celeritas explicatur. Hęc & aulicis poteſtatibus per varias iuſſiones miniſtrat effectum. Hęc crebris illationibus noſtrum ditat ærarium: vt pene quicquid in Repub. geritur, Curſuali miniſterio compleatur. Decet proinde ſemper eſſe paratum, quòd vtilitatibus publicis probatur accommodum: ne quod ad celeritatem repertum eſt, incongruam potius feſtinantibus inferat tarditatem. Atque ideo Præfecti Prætorio & Magiſtri Officiorum, vbi publica vtilitate delegerint, ordinatione locatus, excedentium improbam præſumptionem tali te præcipimus diſtrictione reſecare: vt ſiue Gothus ſit, aut Romanus, qui ſine noſtra, vel eorum, quorum intereſt, euectione veredum præſumit attingere, per vnum equum centum ſtatim Solidos à te cogatur exoluere: & de illis quoque pari ſeueritate cenſemus, qui ſupra euectionum numerum Curſuales equos vſurpare præſumunt. Parhippis quinetiam non vltra quàm centum libras iubemus imponi. Nimis enim abſurdum eſt, vt à quo celeritas exigitur, magnis ponderibus opprimatur. † Auis ipſa onere grauata pigreſcit. Carinæ, quæ labores non ſentiunt, repletæ grauius mouentur. Quid quadrupes facere poſſit, qui preſſus nimietate ſuccumbit? Si quis autem à modulo definito amplius fuerit habere repertus, duarum vnciarum auri damno feriatur. Quàm ſummam protinus exactam, ſicut iam anterioribus edictis conſtitutum eſt, per officium Magiſteriæ dignitatis curſui proficere debere cenſemus. Iuſtum eſt enim, vt cogatur illa vendere, vnde publicum equum male noſcitur oneraſſe: ſit nuditatibus expeditus, qui voluntate noluit eſſe celerrimus. Præterea commonemus, vt Præpoſitorum commoda non præſumas, nec quicquid eos poteſtatis habere, reuerenda ſanxit Antiquitas, aliqua vſurpatione deneges. Nos enim per te geminare volumus cuſtodiam non antiquæ conſuetudinis remouere cautelam.

Curſuale miniſterium.

Veredi.

Parhippi.

† v. Nauis.

Multa.

STABVLARIO COMICIACO

THEOD. REX.

Epistola scripta ad preces eius qui pro debitore domus Regiæ præs, & promissor factus erat, vt debitoris vniuersa substantia fixis titulis publico applicata expromissori ipsi mox contradatur, nisi debitori pecuniam ærario ad certam statutam diem exoluerit. VI.

Quæ preces audiendæ Principi.

SVSCIPIENDA precatio est, quæ publicis vtilitatibus non repugnat: & amplectenda desideria priuatorum, quæ sic remedium quærunt, vt nobis non videantur generare dispendium. Viri itaque clarissimi Ioānis querela comperimus, Thomaten domus nostrę certa prædia suscepisse, ideſt illud atque illud, & nunc decem millia Solidorum reliquatorem nostris vtilitatibus extitisse, & per diuersas ludificationes non implere debitam quantitatem: quod apud nos quoque procerum nostrorum suggestione perclaruit. Ideóque causam tali credimus remedio muniendam, vt vniuersam substantiam supradicti Thomatis sub hac conditione fixis titulis iuri publico debeas applicare, quatenus si intra Cal. Septembrium diem, quòd rationabiliter exponitur, à Thomate minimè fuerit exolutum, prædicta substantia Ioanni viro clarissimo contradatur, qui eius debitum luere nostro promisit ærario. Quòd si obligationem suam prædictus Thomas soluere intra præfinitum tempus fortasse potuerit, vniuersa ei, quæ sublata sunt, illibata reddantur: ita vt nec fiscus noster sustinere videatur incommoda, & nos cognoscamur subiectis solitam præstitisse iustitiam. Possemus enim adhuc vltra differre, si quid prodesset negligentissimum sustinere, quem per tam longum temporis spatium semper inuenimus imparatum.

Reliquatori ablata à fisco prædia in idoneum translata.

Tituli fixi.

Frustratori negãda dilatio.

IOANNI V.C. ARCARIO

THEOD. REX.

De eadem re, de qua supra Epist. proxima, & vide eodem libro Epist. 31.

VII.

DECET eorum vota in tantum reddere, qui malunt vtilitates publicas continere: nec patimur de damno proprio esse solicitos, qui nos à dispẽdiis fecere securos. Tua igitur suggestione comperimus, per illam indictionẽ patrimonij nostri præ-

dia in Apulia prouincia conſtituta, id eſt illud atque illud, honeſto viro Thomati libellario titulo commiſiſſe. Sed eum malè adminiſtrando ſuſcepta, vſque ad decem millia Solidorum de Indictionibus illa atque illa reliquatorem publicis rationibus extitiſſe. Qui à proceribus noſtris frequenter admonitus, debita reddere deteſtabili calliditate neglexit. Et ne tibi aliqua in poſterum quæſtio naſceretur, publicis vtilitatibus debitam quantitatem, ſub hac ratione ſatisfacere te velle teſtaris, ſi tibi prædia ſupradicti debitoris loco pignoris contradantur. Hinc eſt, quòd deſiderium tuum, iuſta ratione conceptum, prę ſenti iuſſione firmamus. primùm vt nullam ex hac re nomine publico metuas quæſtionem: deinde ſub hac conditione tibi vniuerſam ſubſtantiam, quam vel nunc tenet, vel primo tempore poſſidebat cùm noſtris rationibus obnoxius eſſe iam ceperat, Thomatis debitoris addicimus, quàm pridem noſtro nomine fixis titulis fecimus vendicari. Hoc tantùm humanitatis intuitu relaxantes, vt vſque ad Cal. Septembrium ſpatium habeat reddendi debitam quãtitatem, minuſve, cùm ad ſupradictam diem tu pecuniam viro illuſtri Comiti Patrimonij noſtri, quæ debetur, intuleris, facultas eius vniuerſa, ſicut diximus, tuis compendiis applicetur. Quòd triſte non credimus eſſe perdenti: quando nec ex toto videtur amittere, quod te generum ſuum cognoſcit acquirere. Nam quod poteras adipiſci iure ſucceſſionis, conditione à te poſſidetur emptoris.

Libellarius titulus.

Debitoris fiſci addicta bona.

Fixi tituli principis.

ANASTASIO CONSVLARI THEOD. REX.

Vt ad Fauentinam ciuitatem executionem deſtinet, per quam ſine cuiuſquam concuſſione aut damno Quadrati Rauennam deuehantur.

IIX.

CONVENIT, ſublimitatem tuam noſtris iuſſionibus obedientiæ tribuere ſedulam firmitatem: quatenus ad effectum trahatur, quòd ſalubri ordinatione diſponitur. Moderatè ſiquidem nouit iniuncta ſibi complere prudentia, & ſine ingratitudinis † næuo delegata explicabili procurare conſilio. Atque ideo ad Fauentinam ciuitatem ciuilem executionem te præcipimus deſtinare: vt ſine cuiuſquam concuſſione vel damno quadrati, ad Rauennatem vrbem ex noſtra iuſſione deuehantur. Quatenus & noſtro deſiderio gratulemur impleto, & querulis vociferandi amputetur occaſio.

Næuus ingratitudinis.

† vitio.

Quadrati.

POSSESSORIBVS FELTRINIS

THEOD. REX.

Vt acceptis mercedibus competentib. pedaturam, hoc est fabricam murorum in communi subeant, quam in regione Tridentina fieri iussit. IX.

Tridentum.

NECESSITAS publica multorum debet deuotione compleri: quia non decet paucos suscipere, quod constat plurimis expedire: ne regia iussa tepefacta lentescant, dum res vtilis delegatur infirmis. In Tridentina igitur regione, ciuitatem constrvi nostra præcepit auctoritas. Sed quia territorij paruitas magnitudinem operis sustinere non potest, hoc solicitudo nostra prospexit, vt acceptis mercedibus competentibus pedaturam murorum omnes in commune subeatis, qui vicinitate iungimini. Quatenus accommodato solatio securius impleatur, quòd paucis inexplicabile fortasse cognoscitur. Hac conditione scilicet definita, vt nullus ab his oneribus excusetur, vnde nec diuina domus excipitur.

VERANO SAIONI THEOD. REX.

Vt multitudinẽ Gepidarum, quam ad Gallias custodiæ causſa proficisci iussit, sub omni moderatione faciat transire, & de eorum curribus & iumentis compermutandis. X.

Exercitui quid prouidendum.

CVM, Deo iuuante, pro defensione generali felicissimus producatur exercitus, prouidendum est, ne aut ipsi penuria inconsulta fatigẽtur, aut (quod dici nefas est) vastationem nostræ videantur prouinciæ sustinere. Primus enim prosperitatis gradus est, suis non esse damnosum: vt pro quorum compendio laboramus, eorum non videamur afflixisse fortunas. Et ideo deuotioni tuæ præsenti auctoritate delegamus, vt multitudinem Gepidarum, quam fecimus ad Gallias custodiæ causa properare, per Venetiam atque Liguriam sub omni facias moderatione transire. Quibus ne aliqua excedendi præberetur occasio, per vnamquámque hebdomadã sumptus eis tres Solidos largitas nostra direxit. Vt illis cum prouincialibus nostris non rapiendi votum, sed commercij sit facultas. Illud planè pro cunctorum quiete laborantibus indulgentia nostra concedit, vt si aut eorum carpenta itinere lõgiore quassãtur, aut animalia attrita langueſcũt, te custode atq; mediante cũ possessoribus sine aliqua oppressione mutẽtur.

Gepida.

Sumptus exercitui præbitus.

Vt qui daturi sunt corpore aut qualitate meliora, quamuis paruis sanis animalibus acquiescant. Quia incerta est vita eorum, qui nimia fatigatione lassantur. Ita fit, vt nec illis desit subuentio necessaria, & nullus se læsum tali permutatione cognoscat.

GEPIDIS AD GALLIAS DESTINATIS.

THEODE. REX.

De solidis tribus in singulas hebdomadas annonarum loco eis destinatis: & vt modeste proficiscantur. XI.

FVERAT quidem dispositionis nostræ, vt vobis iter agentibus annonas iuberemus expendi: sed ne species ipsæ aut corruptè aut difficile præberentur, in auro vobis tres Solidos per hebdomadam eligimus destinare: vt & mansiones vobis, prout herbarum copia suppetit, possitis eligere, & quòd vobis est aptum magis, emere debeatis. Nam & possessorem hæc res occurrere facit, si vos necessaria comparare cognoscit. Mouete fœliciter. Ite moderati. Tale sit iter vestrum, quale decet esse, qui laborãt pro salute cunctorum.

THEOBALDO VIRO ILLVSTRI.

THEODE. REX.

Vt quod nobilis & consanguineus est ipsius Regis, tanto magis alium inducat quæ ab hominib. suis de alieno temere inuasa sunt, ea restituere, & si quid iuris in his prætendit, instructam personam ad regium comitatum destinare, vt legibus causa transigatur. XII.

SI iustitiam colere vniuersos & amare præcipimus, quãtò magis eos, qui nostra proximitate gloriantur? quos omnia decet sub laude gerere, vt regiæ possint fulgorem consanguinitatis ostendere. Hæc est enim indubitata nobilitas, quæ moribus probatur ornata. Quia pulchrum est commodum famæ, fœda neglexisse lucra pecuniæ. Argolici itaque viri illustris, & Amandiani viri clarissimi hæredes, supplici nobis aditione conquesti sunt, Palentianam massam, quàm eis pro compensatione largitas nostra transfuderat, vt casæ Arbitanæ amissionem hac commoditate solarentur, ab hominibus vestris, nullis causis extantibus, indecenter inuasam: & inde creuisse culpandæ surreptionis vitium, vnde dari debuit glorioſæ moderationis exemplum. Quapropter si nullo

Lis de inuaso prædio ad comitatum reuocata.

Nobilitas morum.

mendacio asserta viciantur, magnitudo vestra, quæ sunt ablata, restituat: & si quid vobis creditis posse competere, ad Comitatum nostrum instructam iure personam modis omnibus destinate: vt ciuiliter plãtata causatio, finem de legibus sortiatur. Ibi enim quicquid geritur, inuidiæ tuæ potius applicatur: & maiora detrimenta famæ susscipis, dum talia non vitare contendis: hic autem confligũt causæ † iuribus suis, & sine derogatione qualibet mediocris addicitur, quando iustitia teste superatur.

†Fortè, viribus.

EVTROPIO ET ACRETIO.

THEODE. REX.

Vt annonas constitutas exercitui præbere ne cunctentur.

XIII.

STVDIVM vestrum Reipub. grata mente debetis impendere, quia nos agnouistis benemeritis multa præstare. Nã pietatis intuitu vicissitudinem pollicemur, cùm tamen pro vobis omnia iubeamus. Atque ideo præsenti iussione vos credidimus admonendos, vt annonas constitutas, exercitui præbere debeatis: quatenus nec illi negligantur aduerso voto, nec prouinciales pernicioſa debeat grauare direptio. Commodius enim sub expensarum lege tenetur exercitus, quàm si cuncta fuerit vastare permissus. Ignorat modum seruare præsumptio, nec potest sub modo redigi, cui licentia fuerit visa concedi. Quapropter consequatur exercitus alimoniam deputatam, ne qua pars prædictam possit sustinere † molestiam.

Annona exercitus.

† violentiam.

SEVERIANO V.I. THEODE. REX.

Dat ei facultatem inducendæ, ac restituendæ tributorum omnium in Suauia possessorum æquabilitatis. XIV.

IVSTITIAE ratio persuadet, excedentes reprimere: vt ad cunctos possit quietis suauitas peruenire. Nam quemadmodum æquabilitas agitur, si vires mediocrium consurgere non sinantur? Prouincialium itaque nostrorũ sæpius querela comperimus, possessores idoneos Suauiæ non solùm † causarum suarum tributariam functionem in tenuem relisisse fortunã, verumetiam scelerato commercio aliquid exinde suis possit applicare † compendiis: vt functio publica commoditas sit priuata. Hoc quidem per plurimos desiderauimus corrigi, sed hactenus in tuam

Index ad tributorum æquationẽ &c. delegatus.

† casarũ.

† vtilitatibus.

laudē videtur potuiſſe differri: quatenus fides haberetur acceptior. Quando poſt multos neglectus, ſtudium veſtrum efficaciſſimè cōprobatis. Atque ideò prudentia, qua notus es, vniuerſum poſſeſſorem conſiderata iuſtitia te iubemus inſpicere, & æquabilitatem tributi hac ratione moderari, vt quæ ſub aliis facta eſt omniū redemptione caſſata, pro poſſeſſionum atque hominū qualitate aſſis publicus imponatur. Sic enim & iuſtitia perficitur, & vires noſtrorum prouincialium ſubleuantur. Eos autem, quos ſine iuſſione noſtra cenſum impoſuiſſe conſtiterit, & pro libito ſuo quorundam onera in alios proiecerunt, legum ſeueritas inſequatur: vt omnia illis detrimenta ſarciant, quibus incompetenter dāna fecerunt. Illud quoque præcipimus inquirēdum, vt inter Defenſores, Curiales, & Poſſeſſores illatorum ratio veſtigetur: & quicquid ab octaua Indictione nuper exempta, ſuper tributarium ſolidum ſe poſſeſſor probauerit intuliſſe, nec noſtro ærario conſtat illatum, aut in expenſis neceſſariis, quæ in prouincia factæ ſunt, iuſta ratione non claruerit erogatum, iniqua preſumptio modis omnibus corrigatur. Hanc quoque partem non æſtimes negligendam, vt ſi hoc, quod tabularius à cubiculo noſtro ſuſcepit, rationabiliter nō docetur expēſum, ab iniuſto detentore reddatur. Quid enim tam abſurdum, niſi vt liberalitas noſtra, quàm vniuerſis proficere volumus, nunc à paucis furtiuo compendio opprimatur? Iudices quoque prouinciæ vel Curiales atque Defenſores tam de curſu, quàm de aliis rebus, illicita dicuntur poſſeſſoribus irrogare diſpendia. Quòd te perquirere, & ſub ratione legum emendare cenſemus. Antiqui Barbari, qui Romanis mulieribus elegerint nuptiali fœdere ſociari, quolibet titulo prædia quæſiuerint, fiſcum poſſeſſi ceſpitis perſoluere, ac ſuper indicticiis oneribus parere cogātur. Iudex verò Romanus propter expenſas prouincialium, quæ grauare pauperes ſuggeruntur, per annum in vnumquodque municipium ſemel accedat: cui non amplius, quàm triduanæ præbeantur annonæ: ſicut legum cauta tribuerunt. Maiores enim noſtri diſcurſus Iudicum non oneri, ſed compendio prouincialibus eſſe voluerunt. Domeſtici Comitis Gothorum, nec non & Vicedomini aliqua dicuntur prouincialibus continuatis terroribus abſtuliſſe. Quibus † iuſtitia veſtra in examinationem deductis, quicquid ſuper hac parte iniquè geſtū eſſe cognouerit, amotis dilationibus, legaliter ordinabit. His ergo ac talibus, quæ ad vtilitatem publicam vel prouinciales pertinent, ſub

Tabularius.

Indictitiæ onera.

Iudicū concurſationes.

† inſtātia noſtra.

omni ratione diſcuſſis,ea te per omnia volumus agere,quæ noſtræ manſuetudini non debeant diſplicere. Illud ſanè prouidẽtia noſtra reſpexit,vt omnibus à te ſolicita atque æquabili indagatione compertis,poliptici iubeãtur adſcribi. Quatenus & teſtimonia fidei veſtræ clareant,& nulla poſt hac,quę abrogari volumus,ſemina fraudis iterentur.

VNIVERSIS POSSESS. IN SVAVIA CONSTITVTIS. THEODE. REX.

Inſinuat eis oraculum & mandata præcedentis Epiſtolæ, ab Seuerino perinde ac ſi apud Comitatum ſuum cauſa ipſorum acta eſſet,curari iuſſa.

XV.

Comitatus iuſtitia.

Delegatus iudex.

Rapacitas non placet Principi abſtinenti.

†ratione.

Punienda infantia crimis.

ICET cũctis laborãtibus Comitatus noſter cõcedat, Deo auxiliãte,iuſtitiam:& hinc remedia ſubiectis ad reliquas regni partes,quaſi à viuo fonte deſcendãt:tamẽ frequenti aditione permoti,ingenioſa pietate reperimus,& æquitatem vobis concedere, & fatigationem longi itineris abrogare. Quia dulciora ſunt beneficia,quæ nullis difficultatibus obtinentur. Miſimus itaque illuſtrem & magnificum Seuerinum noſtris inſtitutionibus eruditum, vt hoc apud vos gereret, quòd nobis ſemper placuiſſe cognouit. Vidit enim quàm honorabilis apud nos iuſtus habeatur, quemadmodum bonis actibus clementia noſtræ ſerenitatis arrideat. Exercet profectò,quòd nos gratãter æſtimat accipere:nec poteſt amari rapacitas,continenti principi nulla †redemptione placitura. Præſumenter ergo conueniat ad eum læſorum tumultus: ſperet remedium qualibet preſſus iniuria. Difficultatem vobis querelæ ſubmouemus,dum in ipſis cunabulis ſcelera commiſſa reſecantur:ſine aliqua formidine, alieni tributi ſarcina grauatus exclamet accepturus remedium, quòd de legibus habet. Sic enim confidimus:quia per eos,quos inſtituta noſtra componunt, innocentibus detrimenta non veniant. Qualia verò pro quiete veſtra,vel ęqualitate tributorum diſponenda cenſuimus, oracula noſtra, quæ dedimus ad ſupradictum virum illuſtrem Seuerinum, vulgata declarabunt:vt vnuſquiſque vnde ſupplicare debeat,euidenter agnoſcat.

ABVN-

ABVNDANTIO † PRÆPOSITO. † Præf. prætorio.
THEODE. REX.

De mille dromonibus in Italiæ ora fabricandis, & de remigibus in eorum vsum comparandis. XVI.

QVAMVIS vtilia Reipub. noſtra ſemper conſuetudine cenſeamus: & ob id omnibus poſſint eſſe gratiſſima, quæ iubemus, quia cunctis profutura noſcuntur: tractãdum tamen eſt, vt principis deſiderium nulli exiſtere debeat oneroſum. Nam & ſi præclarè cogitata non bene agantur, ingrata ſunt: illud autem ſolummodo perfectum dicitur, quòd de voluntate ſimul & actione laudatur. Cùm noſtrum igitur animum frequens cura pulſaret, naues Italiam non habere, vbi tanta lignorum copia ſuffragatur, vt aliis quoque prouinciis expetita tranſmittat, Deo nobis inſpirante decreuimus, mille interim dromones fabricandos aſſumere. Qui & frumenta publica poſſint conuehere, & aduerſis nauibus, ſi neceſſe fuerit, obuiare. Sed tantæ rei quem deſideramus effectum, magnitudinis veſtræ ſolicitudine credimus eſſe procurandum. Ideóque per cunctam Italiam directis artificibus apta operi ligna perquire. Et ſicubi cupreſſos aut pinos repereris in vicinitate litoris, dato cõpetenti pretio dominis conſulatur. Hæc enim tantùm ſunt, quæ ad taxationem vocentur. Cætera vilitate ſui non indigent æſtimari. Sed ne prouiſio noſtra in mediis conatibus deſerta lãgueſcat, nautarum te iubemus ſub moderatione iam nunc competentem numerum, deitate iuuante, procurare. Et ſi is qui nobis neceſſarius æſtimatur, ſeruus fuerit alienus, aut conducat eum claſſibus ſeruiturum, aut ſi hoc ipſe magis elegerit, accepto pretio rationabili publico cedat ſui iura dominij. Si verò libertate gaudet electus, quinos Solidos Donatiuum, & Annonam ſe nouerit accipere competentem. Eo modo & illi tractandi ſunt, qui à ſuis Dominis exuuntur: quando libertatis genus eſt, ſeruire rectori. Frequenter enim laborum impatientes exiſtunt, quibus diſtricti Domini colla preſſerunt: ita tamen, vt ſupradicti nautæ † curarum nomine pro hominum qualitate, binos aut trinos ſolidos, à noſtra debeant ſede percipere: quatenus vnuſquiſque cùm fuerit admonitus, paratus debeat inueniri. Piſcatores verò non iubemus in hac definitione concludi, quia dolenter amittitur, qui ad procurãdas delitias poſſi-

Perfectum quid.

Dromones naues ædific.

Cupreſſi. pini.

Nauta.

Seruus emptus reddito Domino precio.

Donatiuũ & Annona.

† arrarũ.

Piſcatores.

detur. Quando & altera consuetudo est ventis sæuientibus occurrere, & litora piscosa sulcare.

†PRÆFECTO PRÆTORIO.

ABVNDANTIO † PRÆPOSITO THEOD. REX.

Vt pergat naualem rem comparare, adducat ad certam diem, armamenta comparet, tollátque obstantia nauigationi in fluminibus. XVII.

ALACRITER incumbendum est inchoatis, cùm iam vicinitas perfectionis arriserit: quando spes effectus tædium laboris excludit: & magnum genus incitamenti, credere desiderata compleri. Dudum igitur magnitudini vestræ, ex Italiæ litoribus officia iussimus præparare nautarum: vt dromones quos industria fabricare valuisset, manus remigum prouisa susciperet. Sed tu iudicio nostro, electioníque respondens, ostendisti quam fuerit indubitata perfectio, efficacissimis imperasse, quod quæritur. Renuntias illico completum, quod vix credi poterat inchoatum. Vt pene quanta velocitate nauigari solet, constructio nauium tanta sit celeritate completa. Nec solum verba narrata sunt: obtulisti oculis nostris subito classeam syluam, hominum domos aquatiles, exercituales pedes, qui nullo labore deficiant, sed inconcussos homines ad destinata perducant: Trireme vehiculum, remorum tantum numerum prodens, sed hominum facies diligenter abscondēs. Hoc primū instituisse legimus Argonautas. Quod & armatis aptū, & congruum probatur esse commerciis: vt qui peregrinas classes optabamus aspicere, nunc mittamus aliis prouinciis & terrorem pariter & decorē. Ornasti Rempub. tua institutione reparatā. Non habet quod nobis Græcus imputet, aut Afer insultet. Illud apud nos inuidi vigere respiciunt, vnde illi permagna pretia sua vota complebant. Nunc prædictis rebus armamenta † procura, vela præcipue alas nauium facientia, linum volatile, quidam spiritus currētium carinarum, prænuntia merciū, auxilia quieta nautarum: quorum beneficio conficiunt ocioſi, quod à celerrimis auibus vix probatur impleri. Hoc Isis rati prima suspendit, cùm per maria Apochran filium suū audaci fœmina pietate perquireret. Ita dum materna caritas suū desiderium festinat explere, Mundo visa est ignota referare. Atque ideo diuino nobis auxilio suffragante, cuius virtutiseſt hominum vota perficere, proxima die Iduum Iuniarum ad vrbem Rauennatem congregatio nauium cuncta conueniat: qua-

Dromones.

Nauium vsus.

Argonautæ.

Velorum origo.

† procurare.

Isis.

tenus res de vicino fine gaudentes, ad pleniſſimum perducantur effectum. Sed quoniam dromonum numerum, iuuante Deo, cupimus ampliari, ſi qua ligna fabricis eorum neceſſaria per vtranque Padi ripam potuerint inueniri, nullo obſiſtente iubemus abſcidi. Quia ſine præiudicio dominorum, operi tantum præſenti volumus iniuncta concedi. Mittat Padus noſter indigenas pelago naues, & abies quæ fluentis amnicis nutrita ſurrexit, marinarum ſuperare cumulos diſcat vndarum. Illud etiam magnopere credidimus amputandum, quod veſtra fieri ſuggeſtione comperimus, ne quis in fluminibus nauigeris diuerſis territoriis meantibus, id eſt in Mincio, Ollio, Auxere, Arno, Tiberi, audeat fluminum alueos piſcandi ſtudio turpiſſima ſepe concludere: & quæ ſunt præſumpta protinus auferantur. Pateat amnis in nauium curſus: ſufficiat humano deſiderio, conſuetis artibus delitias quærere, non artificio ruſtico libertatem fluminis impedire. Ne, quod dici nefas eſt, vtilitati publicæ voluptas priuata obſtitiſſe videatur.

Padus.

Abies.

Ne impedia tur à piſcatoribus nauigatio.

VVILIÆ. VI. COMITI. PATRIMONII.

THEOD. REX.

Vt remiges etiam in domo regia, materia etiam in prædiis regalibus per Padi ripam ad dromones fabricandos cædatur. XVIII.

VTILITAS publica ſicut ad conſeruationem reſpicit omnium, ita debet perfici ſtudio ac labore cunctorum. Quia magnæ laudis occaſio eſt, ſi in cauſa communi aliquid ſingulariter videatur impleri. Facit enim vnde commendetur & reliquis, qui tamen & ſibi ſe profuiſſe cognoſcit. Pridem igitur nos iuſſiſſe meminiſti, vt per domum noſtram nauigandi quærerentur artifices. Quos, Deo auxiliante, prouiſos ad Rauennatem vrbem die Iduum Iuniarum præcipimus incunctanter occurrere: vt aduentus eorum conſtructioni nauium opportunè videatur offerri. Ne res diuiſæ generare ſibi videantur aliquam tarditatem: & parum ſit vnam perficere, niſi contingat vtramque procurare. Si qua etiam per ripam fluminis Padi ligna, fabricandis apta dromonibus, in prædiis regalibus potuerint inueniri, artificibus huic operi à magnifico viro Abundantio Præfecto Prętorio deputatis, abſcindendi ſit permiſſa licentia. Volumus enim hoc exemplum à noſtris prædiis inchoare, vt nulli grauis ſit iuſſio, quæ conſtringit & principem.

Ligna in naues cædantur.

Publica vtilitas curãda ſingulis.

Nauigandi artifices.

GVDINANDO SAIONI.

THEODE. REX

Vt tam de domo regia, quàm de aliis locis prouiſos nautas Rauennam ad diem venire compellat. XIX.

Negociagratiora cui cõmittenda.

MAIORA ſibi facit credi, quiſquis efficaciter iniuncta peregerit. Quia indubitanter illi aliquid committitur, qui optimè comprobatur: & honeſtum ſuffragium eſt ſecũdi iudicij, documentũ prioris. Atque ideò ordinatione magnificorum virorum Abundantij Præfecti Prætorio atque Vuiliæ Comitis Patrimonij, ad illam prouinciam te iubemus excurrere: vt tam de domo regia, quàm in locis aliis habitantes, ſecundum priora præcepta prouiſos nautas ad vrbem Rauennatem die Iduum Iuniarum, Deo auxiliante, feſtinare compellas. Quatenus nulla tarditas tam præclaris iuſſionibus afferatur. Caue ergo, ne te venalitas maculet, aut neglectus turpis inuoluat: & tam magnæ rei ſupra te ruentis pondere comprimaris, ſi tantis ac talibus rebus impar extiteris.

AVILFO SAIONI. THEODE. REX.

Vt arbores ad nauigia tam de domo regia, quam de priuatis ſubordinatione, de qua ſupra, capiat, & impedientia nauigationem de fluminibus auferat. XX.

Ligna in exſtruendos Dromones.

PER vtranque ripam Padi reperiri ligna comperimus, fabricãdis apta dromonibus. Ideóque tibi præſenti iuſſione delegamus, vt ſecundum ordinationem magnificorũ virorum Abundantij Præfecti Prætorio, atque Vuiliæ Comitis Patrimonij ad loca deſignata cùm artificibus incunctanter accedas: & ſiue in domo regia, ſeu in priuata reperta fuerint, ſine aliqua facies tarditate procurari. Quia nulli graue credimus præbere, quòd Deo auxiliante pro communi vtilitate præparatur. Verũ ita volumus te iniuncta peragere, vt nihil ad lædendum poſſeſſorem ſtudioſe videatur inquiri, ſed tãtùm quæ ſunt neceſſaria vtilitatis noſtræ cauſa præſumantur. Non exquiratur aliquid à Domino, quòd poſtea publico non dicatur acceptum. Ligna ſylueſtria iubemus cædi, non aliquid de alienis facultatibus violẽter abſcidi. Talia nobis proſunt, qualia noſtros grauare non poſſunt. Quæ ſi cauſa præſens non ex-

Ne nauigationis libertas impediatur.

quireret,ille ſe crederet non habere. In Mincio,Ollio,Auſere Tiberi,& Arno, fluminibus comperimus quoſdam ſepibus curſum fluminis,quantum ad nauigandi ſtudium pertinet,incidiſſe. Quòd te volumus, ordinatione magnifici viri Abundantij Præfecti Prætorio,modis omnibus amputare, nec tale aliquid permittaris quemquam vltra preſumere:ſed inuiolati aluei tractus nauium relinquatur excurſibus. Scimus enim retibus non ſepibus eſſe piſcandum. Nam hinc quoque deteſtabilis auiditas proditur: vt ſibi tantùm feſtinet includere,quantum ad multos poterat peruenire.

Retibus nõ ſepibus piſcandum, prouerb.

CAPVANO V.S. THEOD. REX.

Committit ei rectturam Decumanorum, & quam amplum & vtile id munus ſit, recenſet. XXI.

SI te tyronem noſtra iudicia delegiſſent,ſi ad examinis trutinam veniſſes incognitus,æſtimaremus monẽdum, quali te prudentia,quo decore tractares:ſed omnium crederis intelligẽtiam habere virtutum, qui exerceri meruiſti militia literarum. Æſtimas enim qua te debeas modeſtia continere, qui alieni negocij viſus es vota peregiſſe. Nam ſi te iudicis ſuſpicio ſæua tetigiſſet, laudando iuſtitiam leni ac penetrabili remedio eius animum corrigebas:obtinẽs ſuaui perſuaſione,quod ſuperiori non potuiſſes imponere. Quis ergo dubitet,illa te diligere,quæ conſtat „ voce publica ſuaſiſſe?Profeſſa bona non habentur ambigua,nec cui„ iuſquam acquieſcit ingenium,† vbi quòd ipſe potuit emeritus pro„ ſequi,ab aliis tanquam rudis videatur edoceri. Prolati documenti fidem fieri,legitima voce poſcebas, examinans ſi retinerent incorruptam ſcrinia veritatem. Iudex nũc exhibe, quòd te volebas apud „ alios obtinere. Age ne tua tibi obiiciatur oratio. Quia pondus eſt „ pudoris grauiſſimi, propria voce conuinci. Sume igitur, auctore Deo,Recturam Decuriarum, humanorum actuum veriſſimum teſtem, ſecuritatem poſſidentium, publicæ fidei ſplendidiſſimũ templum. Vnde tãtum tibi laudis acquiritur, quoniam eorum illic vtilitas incorrupta ſeruatur. Viuat tibi perpetuis ſæculis decedentium voluntas: tranſeant in poſteros iudicia parẽtum:ſcriniis tuis ſeruetur omnium quies. Alij honores habeãt & terribiles faſces:tibi vitæ humanę gratiſſimi videtur militare cuſtodes:ibi enim † ad ſolutiones ſunt hominum,vincla cauſarum,cathena litium,carcer furoris. De quo verius diceret vates Mãtuanus, Clauduntur litis portæ,fu-

Decuriarũ rector. Litterarum militia.

Vis perſuadendi. Expertis creditur.

† v.vt.

Fauor teſtimentorum.

Faſces.

† abſolutiones.

Virg. 1. Æneid.

Decurionũ ſenatus.

ror impius intus incluſus, fremit horridus ore cruento. Decuriales igitur, habita meritorum æſtimatione, diligito: quia non decet, tantæ Vrbis appellare, quòd vile eſt: maioris etiam †naturæ cùm fuerit neceſſe ſententia, factus tot patribus ſenior, tantis tacentibus vox Senatus. Vide quid dignitatis acceperis, vt inter tot eloquentes viros ſis dicẽdi primarius, quos etiã nobis profitemur eſſe reuerẽdos. Aſſume ergo concedere quæ iubemus, præſtare quæ credimus: vt illis aperias ianuas curię, quos noſtra electio aulam iuſſerit libertatis intrare.

† natu vt ere.

SENATVI VRBIS ROMÆ

THEODE. REX.

De Capuano ſupradicto ad Decuriarum rectoram & maioris natu dignitatem ſubuecto. XXII.

Candidati cõmẽdatio.

LICET caute ſemper eligendus ſit, qui vobis mittitur approbandus (quia ipſe magis traditur examini, cuius ſentẽtia noſcitur prolata penſari) illas tamen prudentibus viris ſociari cupimus dignitates, quæ Romanis arcibus quaſi gẽmæ nobiles affiguntur. Vbi enim dignius eloquens, quàm in ciuitate proficiat literarum? vt ibi declaret meritum, vbi nutriuit ingenium.

Bonum ſuis aptum locis.

Aptum eſt omne bonum locis ſuis: & laudabilia quæque ſordeſcũt, niſi congrua ſede potiantur. Requirit pugna validas manus: deſiderat nauigium pectus animoſum: ſic ſcrinia veſtra fidele propoſitũ: ſic Curia facunda diſertum. Multa ergo deliberatione penſandus eſſe creditur, qui quotidie noſtris ſenſibus offeratur. Capuanũ igitur ſpectabilem virum æſtimatio noſtra reſpexit, qui Curiæ veſtræ ſententiam maioris natu auctoritate facundus ediceret, & Senatus ſcrinia conſcientię puritate ſeruaret: vt actus illos mundo celeberrimos ſua reddat integritate laudandos. Magnum munus eſt P.C. ad integritatem deligi. Nec mediocriter probatur cõſcientia, cui eſt veritas commiſſa ſæculorum. Nam ſi prædicatur teſtis, qui in præſenti negotio vera dixerit: qua laude cenſeri poterit, qui cunctis tẽporibus certa tranſmittit? Sed quanuis alumni veſtri habeatis cũcta notiſſima, iuuat magis illa repetere, quæ omnium conſenſus poſſit agnoſcere. Adeſt ſemper electa quædam ſermonum gratia, blanditur auribus, mentẽ trahit, vtitur perſpicuitate facundiæ, qualem decet emanare. Eſt enim quoddã ſpeculũ morum agentis oratio: nec maius poteſt eſſe mentis teſtimoniũ, quàm qualitas inſpecta verborũ. Nam vt eius propria deſcribamus, patitur in

Scrinia.

Teſtis præſens.

Laudationis.

ſimplicibus rebus linguæ retinacula:his eo tamen correctior cùm perorat:& hoc illi ad gratiam datum eſt prouidẽte natura,vt quem præ foribus hæſitantem videras, eloquentem in certaminibus obſtupeſcas.Illa verò memoria,quę Oratorum theſaurus iure vocatur, tanta in eum firmitate conſedit, vt ſemel audita ſcripto apud » eum putes eſſe recondita. Magnum beneficium,obliuionis neſcire » defectum: & quædam ſimilitudo verè cœleſtium eſt, tempore decurſa ſemper habere præſentia. Quæ nunc ideo declaramus, vt cognoſcatis,ſubiectorum gratas non habere virtutes,& iudicium noſtrum non per caſuale votum, ſed per electionis ſtudium doceamus eſſe conceptum. His ergo P.C. Capuanum bonis dotatum, à præſenti Indictione Decuriarum Rectorem eſſe præcipimus, maioris etiã natu auctoritate ſubuehimus: vt qui ſe morum cana maturitate tractauit,quòd eſt ampliſſimum reuerẽtiæ genus in veſtro ordine ætatis honore gratuletur.Augebit eloquentiam officio meliore ditatus.Quoniam multum facundior eſt,qui ſententiã dictat, quàm ille qui ſupplicat. Libertas verba nutrit, metus autẽ copiam frequenter intercipit. Actus quoque ipſe longè diſſimilis: vt qui pridem aſſiſtebat etiam mediocribus humilibuſque fortunis, nunc introducat veſtræ curiæ Conſulares.

Memoria.

Morũ cana maturitas.

ABVNDANTIO PRÆPOSITO.

THEODE. REX.

Vt ſagitariis cum Saione ſuo ad Iulianum Comitem in exercitum miſſis annonas & nauigia præbeat. XXIII.

†Atanem ſaionem noſtrum cum ſagittariis ad illuſtrem virum Comitem Iulianum æſtimauimus eſſe dirigendum:vt maius ſumeret robur duplicatus exercitus. Oſtẽtent iuuenes noſtri bellis, quòd in gymnaſio didicere virtutis. Schola martia mittat examina, pugnaturus ludo, qui ſe exercere conſueuit in ocio. Atque ideo illuſtrem magnitudinem tuam, eis annonas & nauigia ſecundum conſuetudinem præbere cenſemus, quatenus,iuuante Deo,quo directi ſunt debeant peruenire. Veſtræ enim conſuetudini damus noſtrarum efficaciam iuſſionum.Quia nullatenus deſtitui poſſe creditur, quòd, Deo iuuante,tuis ordinationibus inchoatur.

†Tamnẽ, al. Tocanem.

Iuuenes oſtendant in bellis quæ didicere in gymnaſio.

EPIPHANIO VS. CONSVLARI PROVINCIÆ DALMATIAE THEODERICVS REX.

Vt mulieris defunctæ hæredibus non existentibus caduca bona cogantur in Fiscum Regium. XXIV.

Vxor, mariti hæres. † quòd.

IOANNA Andreæ † quondam iugali suo successisse legis munere perhibetur: quæ intestata nullis existentibus proximis luce dicitur esse priuata. Cuius substantia à diuersis, nullo legitimo iure suffultis, vsurpatione volũtaria suggeritur possideri. Et quia caduca bona fisco nostro competere, legum cauta decreuerunt, ideo te præsentibus oraculis admonemus, vt huius rei veritate discussa, si re vera, vt ad nos perlatum est, nullus ei aut testamento heres extitit, aut proximitatis iure successit, fisci nostri eã facies compendiis aggregari. Quando innocentiæ nostræ professio est, iusta compẽdia non negligere, apud quem calumnia nunquam locum potuit inuenire. Rogari enim in talibus causis, non fraudari principem decet. Quia negligentiæ vitium est, præsumptiones relinquere, quas iura præcipiunt amputare. Si quid autem contra repereris, quietos dominos habere patiaris. Quia magis illa nostra sunt patrimonia, quæ à subiectis legitime possidentur.

Caduca fisco cedunt.

Compẽdia iusta non aspernãda.

BACAVDÆ VS. THEOD. REX.

Mandat ei Tribunatus in vrbe Mediolanensi designati curam, quoad vixerit peragendam, nouo & speciali priuilegio hoc, vt viuens ex ea militia successorem non accipiat. XXV.

Senum vita, ocium.

ESSOS annos munificentia nostra corroborat: dum ætatem occiduam penuriæ non facit detrimenta sentire. Iuuenum siquidem virtus præsumptione laboris animatur: sola senum vita est, quietis inuenisse remedia. Atque ideo tua supplicatione permoti, designati tribunatus curam in Mediolanẽsi vrbe diligentissime peragendam, ad te decreuimus pertinere. Ita vt, quod est in Reipublic. militia nouum, donec vixeris nunquam tibi successorem tribuat cuiusquam plectenda præsumptio. Quatenus in exhibendis voluptatibus officij huius cura mansuetudinis nostrę beneficio iugiter perfruaris. Habens in vtroque quod tuam consoletur ætatem, loci commodum, & lætitiam voluptatum.

Tribunatus perpetuus.

VNIVERSIS GOTHIS PER PICENVM ET SAMNIVM CONSTITVTIS THEOD. REX.

Vt ſtipendiarij millenarij nuncupati, omnes ad 8. Iduum Ianuarij præſentiam Regis adeant, ſub continentia quacumque tranſeuntes. XXV.

Euocatur exercitus.

QVANVIS munificentia noſtra ſit omnibus vbique gratiſſima, multò tamẽ acceptiora credimus, quæ noſtri præſentia conferuntur. Quia maiora de conſpectu principis populi ſumunt, quàm de largitate beneficia conſequuntur. Nam pene ſimilis eſt mortuo, qui à ſuo dominante neſcitur: nec ſub aliquo honore viuit, quem Regis ſui notitia non defendit. Et ideo præſenti iuſſione mandamus, vt octauo Iduum Iuniarum die, Deo auxiliante, ad præſentiam noſtram venire debeatis, qui ſolenniter regalia dona ſuſcipitis, ſi venire protinus feſtinatis. Illud tamen neceſſario commonentes, vt venientium nullus prouenire poſſit exceſſus, nec poſſeſſorum ſegetes aut prata vaſtetis. Sed ſub omni continentia properantes, de cuſtodita diſciplina grata nobis eſſe veſtra occurſio poſſit. Quia ideo exercituales gratanter ſubimus expenſas, vt ab armatis cuſtodiatur intacta ciuilitas.

Mortuo ſimilis qui à principe nõ noſcitur.

Notum eſſe principi.

Militum tranſitus innocens.

GVDVIM SAIONI THEOD. REX.

Vt ad Comitatum regium venire faciant millenarios, qui præmia & dona regia accipere conſueuerunt. XXVI.

Solẽnia & annua munera.

CONSVETVDINE liberalitatis regiæ cõmonemur, vt Gothis noſtris debeamus ſolennia dona largiri. Et ideo deuotio tua Millenarios prouinciæ Piceni & Samnij ſine aliqua dilatione commoneat, vt eos, qui annis ſingulis noſtræ manſuetudinis præmia conſequuntur, pro accipiundo donatiuo ad Comitatum faciat incunctanter occurrere. Quatenus qui bene nobis meriti fuerint maiore munificentia gratulentur. Inculpabiliter enim neceſſe eſt viuat, qui ſuam præſentiam nouit principibus offerendam. Bonos enim laus, malos querela comitatur. Decet etiam nos ſub hac occaſione ſingulorum facta perquirere: vt nulli poſſit perire, quòd facit in acie. Nam ſi ſemper conſuetudinarias res † expediret exercitus, virtutem non poteſt amare neglectus. Trepidus diſcat ad iudicem venire, qui ſe non meminit audacter aliquid egiſſe. Vt melius poſſit hoſtibus violentus inſurgere, qui noſtræ maluit imputationis vulnera declinare.

Donatiuũ.

† expiret. al. expectet.

CARINO v.i. THEOD. REX.

Euocatio ad Comitatum Regium expetita quidem, ſed tamen honorifice facta & præſtita. XXIIX.

Euocatur miles.

HABENT hoc glorioſum præiudiciũ bonarum merita perſonarum, vt ocio torpeſcere non ſinãtur, qui probis actionibus innoteſcũt. Et ideo tam deſiderio veſtro fatisfacientes, quã quod vos neceſſarios eſſe credidimus, iuſſis præſentibus euocamus. Quatenus & viris nobilibus obſequia noſtra decorentur, & quæ vtilia nobis credimus per te expedire poſſimus.

NEVDI v.i. THEOD. REX.

Ne Ocerus qui & miles fuit trahatur in ſeruitutem, & vt amoueantur calumniæ ſi probatur ingenuus. XXIX.

Iis de ſtatu. † Doceri. Cæcitas.

MOVIT nos quidem † Oceri fuſa precatio, ſed magis miſerabiliorem reddidit virum luminis ſui ademptus ornatus: quia neceſſe eſt, vt amplius permoueat viſa quã audita calamitas. Is enim perpetua nocte ſuperſtes ad remedia noſtra mutuati luminis beneficio feſtinauit: vt quẽ videre nõ poterat, ſaltem clemẽtiæ ſuauitate ſentiret. Clamat enim ſibi † Gudila vel Oppane incognitam ſuo generi cõditionem ſeruitutis imponi: cùm pridem ſub libertate noſtros fuerit ſecutus exercitus. Mirati ſumus talẽ in famulatum trahi, qui à vero domino debuiſſet expelli. Nouus ambitus, talem quærere, quẽ poſſis horrere: ſeruúmque dicere, cui debeas diuina conſideratione ſeruire. Adiiciens enim huiuſmodi calumnias Pithiæ Comitis celebratæ opinionis viri ſibi examinationem ſummotam. Nunc autem infirmitatis ſuæ mole compreſſum, manu vindicare non poſſe, quę patrona fortibus probatur aſſiſtere. Sed nos, quorum eſt proprium inter pares ac diſpares æquabilem iuſtitiam cuſtodire, preſenti iuſſione decernimus, vt ſi in iudicio ſupra memorati quondam Pithię ſe probauit ingenuum, calumniantes protinus † amouete. Nec audeant vlterius neceſſitatibus alienis illudere, quos ſemel conuictos decuerat ſua vota damnare.

† Gundilia vel Apine.

Æqualis iuſtitia

† amouea tis.

GVDVI VIRO SVBLIMI THEOD. REX.

Ne onera ſeruilia imponat Coſtulæ & Darlæ, qui libertatem habent Gothorum. XXX.

Iudex delegatus.

QVOS duces eligimus, eis ſimul & æquitatis momenta iure delegamus. Quia non tantùm armis, quantum iudiciis nos effici cupimus clariores. Coſtala igitur atque Darla

cum, Deopropitio, Gothorum noſtrorum libertate lætentur, onera ſibi ſeruilia à vobis cauſantur iniungi: quæ nec ipſos deceat perpeti, nec cuiquam irrationabiliter fas ſit imponi. Quòd ſi ita geſtum eſſe cognoſcis, ſine aliqua dilatione facias amoueri. Ne ad nos exinde vlterius querela reuocetur, & incipiat grauis eſſe animo noſtro in ducem reuoluta cauſatio, quem magis oportet talia perage-re, quæ nos delectet audire.

DECORATO VIRO DEVOTO THEODE. REX.

Vt Siliquatici conductoris debitores & reliquatores etiam presbyteri ſi ſponte non ſatisfaciant, iudicio adignantur ad ſolutionem.

XXXI.

THOMAS vir clariſſimus inter Apuliam Calabriámque prouincialis de Siliquatici titulo Indictionũ octauæ, nonæ, vndecimæ, primæ, ſecundæ, & quintæ decimæ, quas ad conductionem ſuam pertinuiſſe commemorat, nonnullos maximam pecunię quantitatem † redhibere conqueritur. Et quia vtilitatem publicã diuturna nõ conuenit ludificatione differri, ideo deuotio tua præſentia decreta ſuſcipiens, Marcum presbyterũ, Andream & Simoniũ, vel reliquos, quos breuis ſupter annexus eloquitur, ſeruata in omnibus ciuilitate conueniat. Vt ſi eos non per calumniam, ſed manifeſtos reuera fiſco conſtiterit eſſe debitores, ſummáque rationabiliter poſtulatur, ſine aliqua immunitione perſoluant. Prouidẽdum eſt enim, ne ſpiritus cõtumacium perſonãrum publicis rationibus aliquod videatur afferre diſpendium. Qui verò minus intentata cognoſcunt, ad iudicium competens te imminente conueniãt: vt quòd æquitati congruit, vtrarúmque partium allegatione recognita, ſaluis legibus impleatur.

Siliquatici exactio fiat.

† reddi debere.

Breuis.

BLANDILÆ THEOD. REX.

Vt vxorem ſuam domeſtica diſtrictione de cæde improba alterius fœminæ ipſe puniat, aut vt vtrique ad regium veniant comitatum.

XXXII.

ADIIT nos innumeris vicibus Patzenis repetita cõqueſtio: qui cùm eſſet in expeditione feliciſſima conſtitutus, à Procula coniuge tua vxorẽ ſuam aſſeruit trina fuiſſe cæde laceratã: ita vt ſolobeneficio deſperationis euaderet: cũ nõ

Notio de vxore marito mãdata

plagis feſſa, ſed iam crederetur extincta. Hanc nos, ſi tamen vera eſt, in fœmina quàm maximè mirantes audaciam, tranſire non patimur impunitã. Atque ideo decretis te præſentibus admonemus, vt ſi factum euidenter agnoſcis, delatam querimoniam pudori tuo conſulens maritali diſtrictione redarguas: quatenus ex eadem cauſa ad nos querela iuſta non redeat, & legibus noueris reſecari poſſe, quòd te oportuerat domeſtica diſtrictione corrigere. Quòd ſi mẽdacium magis petitoris accuſans, cauſam dicere fortaſſe volueris, ſummoto dilationis obſtaculo, ad Comitatũ noſtrum cùm ſupradicta coniuge tua incunctanter occurre, exceptura aut de iniqua prę-ſumptione vindictam, aut de mulieris improbitate victoriam.

Maritalis diſtrictio.

Comitatus princip.

VVILITANCHO DVCI THEOD. REX.

Vt adulterium ſimulata matrimonij lege commiſſum vindicetur, & eſt facti ſpecies notatu digna, vnde & ſcandalum proceſſerat de quo in Epiſtola præcedenti. XXXIII.

Adulterium.

GRAVIS eſt Patzenis clementiæ noſtræ ſenſibus intimata conqueſtio: qui ſe in expeditione Gallica conſtituto, in eum Brandilam proſiluiſſe teſtatur exceſſum, vt vxorem eius Reginam, proprio ſociandam duceret eſſe coniugio: & in iniuriam noſtrorũ temporum, adulterium ſimulata matrimonij lege commiſſum fuit. Hęc nos, ſi vera ſunt, tranſire nequaquam patimur impunita. Nam quando affectus tutos quis habeat, ſi tunc ſceleri ſubiacebit, cùm pro omniũ ſalute pugnauerit? Reſpicite impudicæ gementium turturum caſtiſſimum genus: quod ſi à copula ſua fuerit caſu intercedente diuiſum, perpetua ſe abſtinentiæ lege conſtringit: gratiam coniunctionis non repetit, quã reliquit: fidem ſeruat, dum laudem pudoris ignoret: & moribus ſtudere deprehenditur, quòd nulla viduitatis conuerſatione gloriatur. Mulierum ſe, proh dolor, vota continere nequeunt, quibus caſtitatem ratio perſuadet, pœna legis imponit, terror maritalis extorquet. Perierunt profectò mores, ſi nec illis comparari poſſunt, quæ ratione carentia temperantur. Et ideo ſublimitas tua impetitos ad ſuum faciat examen occurrere: & rerum veritate diſcuſſa, ſicut iura noſtra præcipiunt, in adulteros maritorum fauore reſecetur. Quia defenſorem Reipub. redire noluerunt, qui ſcelerata præſumptione coniuncti ſunt. Confundi ſine dubio deſiderauerunt omnia, qui tentauerunt legibus inimica.

Turturum viduitas.

Mulierum pudicitia.

Pœna adulterij.

Sed melius est, paucorum damno malorum corrigatur intentio. Quia omne matrimonium, quod absit, incertum relinquitur, si in tanta reuerentia sine aliquo terrore peccetur.

ABVNDANTIO † PRÆPOSITO.

†Præf.Pr

THEODE. REX.

Vt decoctor & frustrator Frontosus pecuniam publicam, quàm debet, reddere cogatur: ac fides ei deinceps non habeatur, quem & Chamæleonti, & Pandiæ gemmæ, & Prothei fabulæ ob varietatem nimiam assimilat.

XXXIV.

FRONTOSVM, sui nominis testem, frequenti nobis insinuatione suggestum est, pecuniæ publicæ decoxisse non minimam quãtitatem, quem à diuersis iudicibus fecimus iusta examinatione perquiri: ne forsitan, vt assolet, eum non veritas, sed infirmaret inuidia. Ille omnia confessus, reddere se posse constituit, si ei largæ præberentur induciæ: quibus frequenter emensis, immemor promissionis suæ, ad constituta semper imparatus occurrit. Fugere siquidem nescius, sed suæ sponsionis ignarus: obliuiosus, cùm relinquitur: trepidus, cùm tenetur. Mutat verba, variat constituta: nec in vna dicti sui qualitate contentus, diuersis imaginibus immutatur. Meritò Chamæleonti bestiæ conferendus, quæ paruorum serpentum formæ consimilis, aureo tantùm capite, & reliquis membris subalbentis prasini colore distinguitur. Hæc quoties humanos aspectus incurrerit, dum ei fugiendi velocitas denegatur, nimia timiditate cõfusa, coloresuos multifaria qualitate commutat: vt modo veneta, modo blattea, modo possit cyanea reperiri. Vnde mirum est, in vna superficie tot diuersa conspicere. Quàm non immeritò Pandiæ gemmæ dicimus esse consimilem, in qua vnus se fulgor non potest continere: fluctuat aspectibus tremulis, dum lapis teneatur immobilis. Nam quod modo videris, mox aliud ibi, si amplius intuearis, aduertis: sic mutatũ credis, quòd neminem eripuisse cognoscis. His permutationibus æstimatis mẽs Frontosi simillima reperitur. Quæ dicti sui non habet fidem: quæ tot varietates continet, quot verba protulerit. Protei fabulis iure sociandus, qui subito cõprehensus, substantiæ suæ formã omnimodis nõ habebat. Nam vt cælaret hominem, aut leo frendebat, aut sibilabat anguis, aut in vndas liquidas soluebatur. Et quia sic notus est, cũ facies ad tuum venire iudiciũ, primũ agito ne promittat: ca-

Debitoris frustratoris inconstãtia & vanitas notatur. Chamæleõ.

Pandia gẽma.

Proteus.

Non temere promittendum.

ue, ne constituat. Quia leuissimi animi mos est, polliceri facile, quæ non disponit implere. Quicquid autē persoluere considerata æquitate potuerit, constrictus sine aliqua dilatione iam reddat. Quia „ post tot falsitates, argutiæ suæ reputare poterit, quòd se frequenter „ illusisse cognoscit.

† Puuio viro illust.

† LVVIRIT COMITI ET AMPELIO.

THEODE. REX.

Vt quam pecuniæ summam de frumento ex Hispania ad subleuandam Romanæ vrbis inopiam aduehi iussu Naucleri consecerunt, quantitas similæ ab eis in rationem Solidorum 38. inferatur. XXXV.

Pro frumēto vendito illata pecunia.

CVM pro incerti temporis euentu Romanas ædes inopia facie castigata pulsaret, & quamuis rara, tamen tam pulchræ ciuitati videretur esse fœdissima, æquum iudicauimus Hispaniæ triticeas illi copias exhibere: vt antiquum vectigal sub nobis felicior Roma reciperet. Iussis siquidē nostris viri spectabilis Marciani laude digna seruiuit industria. Sed parum diligenter impleta sunt, quæ constat optimè fuisse procurata. Hi enim, qui portanda susceperant, morarum tædia non ferentes, destinatum frumentum in Africæ partibus pro suo dicuntur vendidisse compendio. Quòd quamuis multum minimè transire debuisset (vt amor proprij commodi, tot populorum ieiuna vota suspenderet) tamen quia nobis insitū est, culpas remittere, quas possumus cauta ordinatione corrigere, Catellum & Seruandum viros strenuos esse credidimus dirigendos. Vt quia naucleri ducentos octoginta Solidos in triticum, & in naulis septingentos quinquaginta octo Solidos accepisse perhibentur, si apud vos facti veritas innotescit, in summam rationem collecta, ab eis mille triginta octo Solidorum quantitas inferatur. Vt qui vindictā remisimus, damna minimè sentiamus. In qua parte ita se sublimitas vestra diligenter impendat, vt & iustitiæ & publicis vtilitatibus satisfeciisse videatur.

STARCEDIO. VS. THEOD. REX.

Absoluit eum à militia propter corporis debilitatem, sed à donatiuo excipit, & expungit, cùm de suo qui se sustentet idoneus videatur. XXXVI.

Militi missio data abrogato donatiuo.

CONTINVATIS laboribus attritum corpus debilitatem tibi causaris attulisse mēbrorum: vt qui ante bellicis fueras aptus insignibus, nunc vel ad ociosam vitam vix idoneus approberis, expetens vt ad expeditiones fœliciissimas non co-

garis,à quibus non voto,ſed neceſſitate ſubduceris. Atque ideò allegationibus tuis diutius perquiſitis, & ad rerum fidem deductis,
» ocium tibi non ignorabile præſenti iuſſione largimur. Quia non eſt
» ignauiæ culpa,quem excuſat miſeranda calamitas. Sed ſicut tibi re-
» miſſam vitam cõcedimus,ita te donatiuo præſenti auctoritate pri-
» uamus. Quia non eſt æquum, vt cum de tuo cognoſcaris idoneus,
» rem laborãtium accipere debeas ocioſus. Fruere igitur ſecura vita, aduerſorum inſidiis noſtro munimine liberatus. Nec aliquis tibi imputabit deſertoris opprobrium:quando illi quos cõtigerit à militia,morbi cauſa ſuſpendi,ex prioribus factis habendi ſunt iure reuerendi. Nec enim dignus eſt à quoquam redargui, qui noſtro iudicio meretur abſolui.

Calamitas excuſat ignauiæ culpam.

IVDÆIS MEDIOLANENSIBVS. THEOD. REX.

Violentiam eis ab eccleſiaſticis fieri vetat in his quæ ad Synagogam eorum pertinent, & vt tricennali gaudeant præſcriptione. XXXVII.

IBENTER annuimus,quæ ſine legum iniuria poſtulãtur, maximè cùm pro ſeruanda ciuilitate nec illis ſunt negãda beneficia iuſtitiæ, qui adhuc in fide cognoſcuntur errare. Atque ideò diſcant rerum bonarum ſuauiſſimũ ſaporem:vt qui humanam iuſtitiã nituntur quærere, ſolicitius incipiant diuina iudicia cogitare. Proinde quoniam nonnullorum vos frequenter cauſamini præſumptione laceratos, & quæ ad Synagogam veſtram pertinent,perhibetis iura reſcindi,opitulabitur vobis manſuetudinis noſtræ poſtulata tuitio. Quatenus nullus eccleſiaſticus,quæ Synagogæ veſtræ iure cõpetunt, violentia intercedente peruadat,nec veſtris ſe cauſis importuna acerbitate permiſceat. Sed vt religionis cultuum,ita & actuum ſint conuerſatione diſcreti:hac tamen moderatione principalis auxilij beneficium concedentes, vt nec vos quòd ad præfatæ Eccleſiæ ius vel religioſas †perſonas certè legibus pertinere conſtiterit,inciuiliter attrectare tentetis. Tricennalis autem humano generi patrona præſcriptio, eo quòd cunctis vobis iure ſeruabitur:nec conuentionalia vos irrationabiliter præcipimus ſuſtinere diſpendia: vt hac pietatis noſtræ defenſione muniti,petitio veſtra ab illicitis ſe liberatam gratuletur incommodis. Concedimus quidem,clementiæ noſtræ conſuetudine, quæ rogaſtis. Sed quid Iudæe ſupplicans temporalẽ quietem quæris, ſi æternam requiem inuenire non poſſis?

Iudæorum ſynagogæ ſecuritas & tuitio.

Ne vllus eccleſiaſticus ſynagogæ officiat.

† cæteras perſonas.

Tricennalis præſcriptio.

Argutus in Iudæos aculeus.

VNIVERSIS POSSESSORIBVS.

THEODE. REX.

Vt de alueo Signini aquæductus virgulta euellant, & extirpent. Pertinet is ad Rhauennam vrbem. XXXIIX.

Arbores ædificiis noxiæ euellãtur.

ADMONET nos formarum cura præcipua, vt quæ possunt noxiè crescere, debeamus celerius amputare. Quatenus & soliditas aquæ ductus, Deo auxiliante, incorrupta seruetur, & vobis leue sit opus, quòd in teneris arboribus adhibetur.

Malis principiis obstãdum.

Nam quæ nunc virgulta sunt, erunt, si negligantur, & robora. Ista enim quæ modo facili auulsione dirimuntur, postea vix securibus icta succumbunt. Atque ideò sociata debetis properatione contendere, vt præsenti diligentia futuri laboris euadatis incõmoda. Hæc

†curilis. *Aries.*

est enim † ciuilis euersio, sine oppugnatione dissidium, aries, vt ita dixerim, fabricarum. Quapropter omnem syluam, quæ parietibus inimica consurgit, de Rauennate forma iubemus radicitus amputari: vt Signini † Albei reparata constructio, talem nobis deducat

† alius.

liquorem, qualem potuit à fontibus suscipere puritatem. Tunc erit exhibitio decora thermarum, tunc piscinæ vitreis fontibus fluctuabunt, tunc erit quæ diluat aqua, non inquinet: post quàm lauari

Aquarum vtilitas.

continuo non sit necesse. Additur etiam, quòd si ad potãdum vnda suauis influxerit, omnia nostro victui redduntur accepta. Quando

ἄριστον ὕδωρ

humanæ vitæ nullus cibus gratus efficitur, vbi aquarum dulcium perspicuitas nõ habetur. Nam si lauari cupimus purissimis liquoribus, quanto magis saciari talibus festinamus? Quæ si nunc futura tractentur, nulli labor facit tædium, qui sumitur pro delectatione cunctorum.

AMPELLO ET LIVERIÆ.

THEODE. REX.

Vt corrigant abusus, qui circa exactiones publicas in Hispania fiebant, quos singillatim refert. XXXIX.

Occurritur exactorum & aliorum fraudib.

DECET, prouincias regno nostro, Deo auxiliãte, subiectas, » legibus & bonis moribus ordinari. Quia illa vita verè ho- » minũ est, quæ iuris ordine continetur. Nam beluarũ ritus est, sub casu viuere: quæ dũ rapiendi ambitu ferũtur, improuisa temeritate succũbunt. Agrũ suũ denique à dumosis sentibus doctus purgat agricola: quia laus excolentis est, si agreste solũ dulcissimis fructibus

fructibus amœnetur. Sic quies ſuauiſſima populi & tranquilla diſpoſitio regionum, præconium probatur eſſe regnantium. Multorũ itaque querela comperimus, in prouincia Hiſpaniæ, quod ſummũ inter mortales crimen eſt, vitas hominum vaga præſumptione populari, & leuium occaſione cauſarum ſubire multos interitum. Sic mala pace quaſi ludo corruunt, quãti vix potuiſſent cadere ſub neceſſitate bellorum. Dehinc non † polypticis publicis, vt moris eſt, ſed arbitrio cõpulſorum ſuggeruntur prouincialium ſubiacere fortunæ. Quòd genus euidentis eſt prædæ, pro illius voluntate dare, qui ad ſuum commodum amplius feſtinat exigere. Cui rei nos regali prouidentia ſuccurrere cupientes, ſublimitatem veſtram per vniuerſam Hiſpaniam loco muneris credidimus deſtinandam. Vt ſub ordinationis veſtræ nouitate inueteratæ poſſit cõſuetudini nil licere. Verùm vt, more medicorum, ſæuioribus morbis accelerata remedia † tribuamus, inde curationis noſtræ fiat initium, vbi magis noſcitur eſſe periculum. Homicidij ſcelus legum iubemus auctoritate reſecari: ſed quantò vehementior pœna eſt, tanto eius rei debet inquiſitio plus haberi: ne amore vindictæ innocentes videãtur vitæ pericula ſuſtinere. Pereant itaque ſoli nocentes, in correctione multorum: quando & hoc pietatis genus eſt, coërcere infantiam criminis, ne iuueneſcat augmentis. Exigentes verò aſſem publicum per grauamina ponderum, premere dicuntur patrimonia poſſeſſorum: vt non tam exactio, quàm præda eſſe videatur. Sed vt totius fraudis abrogetur occaſio, ad libram Cubiculi noſtri, quæ vobis in præſenti data eſt, vniuerſas functiones publicas iubemus inferri. Quid enim tam nefarium, quàm præſumptoribus liceat in ipſa etiam trutinæ qualitate peccare? vt quòd eſt iuſtitiæ propriè datum, hoc per fraudes noſcatur eſſe corruptum? Conductores domus regiæ, quacunque gente ſint editi, ad liquidum veritate diſcuſſa, tantùm decernimus ſoluere quantùm noſtra prædia conſtiterit penſitare. Et ne cuiquam labor ſuus videatur ingratus, ſalaria eius pro qualitate locatæ rei, veſtra volumus æquitate conſtitui. Non enim noſtra, ſed illorum rura dicenda ſunt, ſi pro voluntate conducentis modus eueniat penſionis. Trãſmarinorum igitur canonem, vbi non parua fraus fieri vtilitatibus publicis intimatur, vos attente iubemus exquirere: atque ſtatutum numerum pro iurium qualitate definire. Quia contra fraudes vtile remedium eſt, noſſe quòd inferatur. Monetarios autem, quos ſpecialiter in vſum publicum

Cædes.

† pollicitis.

† cõferamus, vt.

Grauioribus malis prius medẽdum.

Exactores.

Libra principis.

Trutina.

Conductores.

Tranſmarinus canon.

Monetarij.

constat inuentos, in priuatorum didicimus transisse compendium.

Telonei canon. Qua præsumptione sublata, pro virium qualitate functionibus publicis applicētur. † Telonei quinetiā canonem nulla faciatis vsurpatione confundi. Sed modum rebus vtillimum, quem prestare debeat, imponentes, commerciandi licentiam æquabili ratione reuocate: ne se tendat in vagum ambitiosa enormitas exigētium. Actus præterea Læti, cuius conscientia summa pulsatur inuidia, sub consueta nobis cēsemus æquitate perquiri: Vt nec fraus astutis machinationibus occulatur, nec innocentia falsis criminationibus ingrauetur. Quoscunque vero in furtiuis actionibus repereris fuisse versatos, pro fortunarum quantitate, suppressam reddant vestra æstimatione pecuniam. Quod si hæc per alios dispersa esse constiterit, & illi nihilominus teneantur obnoxij, qui scientes passi sunt in tali actione misceri. Complices enim extiterunt criminis, qui non detexerunt facta raptoris. Prębendarum tenor ascriptus, quem nostra diuersis largitur humanitas prouincialibus, suggeritur intolerabilis causa esse damnorum: quādo & in specie exigitur, & impudenter eius pretium postulatur. Detestabilis cupiditatis ista sunt documenta, competentia sibi distrahere, & ad exigendi impudentiam mox redire. Quod nimis improbum, nimis videtur absurdum: vt & nostra constituta prętereant, & tributariorum, qui fouendi sunt, videantur afflixisse substantiam. Sint igitur præfixo modo contenti, siue ibidem positi, siue hinc nihilominus destinati: habeant liberum arbitrium, vnum tantum de duobus expetere: dummodo geminata exactione fortunas alienas non debeant ingrauare. Exactorum quoque licentia fertur amplius à prouincialibus extorqueri, quam nostro Cubiculo constat inferri. Quod diligenti examinatione discussum, ad hunc vos modum functiones publicas reuocare decernimus, quem Alarici atque Enrici temporibus constat illatas. Paraueredorum itaque subuectiones exigere, eos qui habent veredos ascriptos, prouincialium querela comperimus: quod nullum penitus sinatis præsumere, quando per turpissimos quæstus & possessor atteritur, & commeantium celeritas impeditur. Villicorum quoque genus, quod ad damnosam tuitionem queruntur inuentū, tam de priuata possessione, quam publica funditus volumus amoueri. Quia non est defensio, quæ præstatur inuitis: suspectum est, quod patiuntur † volentes. Nam hoc est reuera beneficium, si sine murmure feratur acceptum. Seruitia igitur, quæ Gothis in ciuitate

Furta.

Conscij furum & raptorum.

Prębendæ.

Veredi. Paraueredi.

Villicorum tuitio.

† v. nolentes.

positis superflue præstabantur, decernimus amoueri. Non enim decet, ab ingenuis famulatum quærere, quos misimus pro libertate pugnare.

CYPRIANO COMITI SACRARVM.

THEOD. REX.

Confert ei per indictionem tertiam sacrarum largitionum dignitatem, multum à pristinis ministrationibus & officiis commendato. XL.

VANVIS vltra desideria supplicum frequenter nos præstitisse beneficia gaudeamus, & quod est difficillimũ, humanæ ambitionis interdum vota superemus: hæc tamen libentius amplectimur, quę nos merito feciſſe gloriamur. Diu quippe trutinandus est, cui traduntur examina, talisque debet à principe deligi, qualis ab ipsa potest lege dictari. Gemmarũ diuites venæ auri fulgore pretiantur, & † gloriã pulchritudinis capiunt, quia nulla degeneri vicinitate sordescunt. Sic bona merita splendidis dignitatibus sociata, alternis prẹmiis adiuuantur, & vnius rei facies de † addita venustate pulchrescit. Non enim de te aliquid redẽptæ laudi aut loquaci famæ credidimus, qui nobis exspectantibus sæpe placuisti. Interpellantium siquidem confusas querelas distincta nimis ac lucida relatione narrabas. Et qui proprios dolores exprimere non poterant, tuis commendati allegationibus obtinebãt, & ne fauoris alicuius putaretur excessus, desideria supplicum ipsis præsentibus intimabas. Ori tuo altercantium desideria conuenerunt, & quod difficillimum gratiæ genus est, alternæ parti indisereta laude placuisti: quæ res ipsos Oratores quoque postponit. Nam cum illis sit propositum diu tractata vnius partis vota dicere, tibi semper necesse fuit repentinum negocium, vtroque latere declarare. Additur etiam regalis præsentiæ gratissimum pondus: sub quo te ita facile contigit expeditum, vt quod illi vix possunt artificiosis † schematibus à iudicibus obtinere, tu probareris à principe puris allegationibus impetrare. Erat nimirum serenitatis nostræ in bonum publicum parata sententia, quia nullam tarditatem in cognoscendo negocio sustinebat. Mox enim à te narrata causa conspecta est, & cur tardaret negocij finis, cum tu suggestionem lucida breuitate cõcluderes? Didicisti, vt credimus, iudicare nostris seruiẽdo iudiciis. Ita quod efficacissimum discipulatus genus est, agendo potius instructus es, quã legendo. Talibus igitur institutis edoctus,

Comitiua sacrar. largit.

† gratiã.

† adiuncta sibi.

Laus Cypriani Comitis.

Aduocati laus.

† stemmatibus.

Vsus fori.

Eoæ ſumpſiſti legationis officium, miſſus ad ſummæ quidem peritiæ viros: ſed nulla inter eos confuſus es trepidatione, quia nihil tibi poſt nos potuit eſſe mirabile. Inſtructus enim trifariis linguis, nõ tibi Græcia quod nouum oſtentaret inuenit, nec ipſa qua nimium prævalet, te tranſcendit argutia. Acceſſit meritis tuis, cunctis laudibus pretioſior, fides, quam diuina diligunt, mortalia venerantur. *Fides.* Nam inter mundi fluctuantes procellas vnde ſe humana fragilitas „ contineret, ſi noſtris actibus mentis firmitas non adeſſet? Hæc inter „ ſocios amicitiã ſeruat: hæc dominis pura integritate famulatur, hęc ſupernæ maieſtati reuerẽtiam piæ credulitatis impendit: & ſi beneficium tãtæ rei latius quæras, incommutabilis fidei eſt omne, quòd bene viuitur. Sume igitur per Indictionem tertiam Sacrarum Largitionum, Deo propitio, dignitatem. Vtere congruis tuis natalibus inſtitutis. Meruiſti hactenus, vt honorum faſtigia crederemus: age nunc, vt tibi gratiæ noſtræ celſiora nihilominus conferamus.

SENATVI. VRBIS. ROMÆ.

THEODE. REX.

De eodem Cypriano, comite Sacrarum largitionum facto, & per eam dignitatem in Senatum euecto, atque hic de officio Referendarij, quod ille egerat, perpulchrè ratiocinatur. XLI.

Candidati commẽdatoria. LIcet candidatos vobis frequenter genuerit munificentia principalis, & fœcunda indulgentia noſtra vobis altera ſit natura, habetis nunc profectò virum, quem & nos elegiſſe deceat, & vos ſuſcepiſſe conueniat. Cui ſicut fortunatum fuit à nobis eligi, ita laudabile erit, veſtro cœtui honorum lege ſociari. Hoc tamen Curiæ fœlicius prouenit, quòd nobis & impolitus tyro militat. illa verò non recipit, niſi qui iam dignus honoribus potuerit inueniri. Conuenienter ergo ordo veſter æſtimatur eximius, qui ſemper eſt de probatiſſimis congregatus. Nõ enim illic profanis reſeratur introitus, ſed tales illuc permittuntur accedere, quales inde etiam cernuntur exire. Suſcipite itaq; collegã, quem palatia noſtra longa examinatione probauerũt, qui regiis ita intrepidus militauit affatibus, vt iuſſa noſtra ſæpe nobis expectantibus atque laudantib. explicaret. Cognoſcitis profectò quæ loquimur. Quis enim veſtrũ *Antiqua conſiſtoria.* à Cypriani deuotione ſummotus eſt? Nam qui ſolatia eius petiit, mox beneficia noſtra ſuſcepit. Obtinuit ille ſæpius inuectationibus noſtris, quòd in conſiſtoriis agi ſolebat antiquis. Si quando enim

releuare libuit animum, Reipub. cura fatigatum, equina exercitia petebamus: vt ipsa varietate rerum soliditas se corporis vigórque recrearet, tunc nobis causas multiplices relator delectabilis ingerebat: erátque eius infastidita suggestio, sub iudicis animo tedioso. Ita dum causas præstandi benignus artifex ingerebat, reficiebatur animus beneficiorum auiditate succensus. His igitur adhęsit obsequiis canditatus, qui sic militauit animo nostro, vt nulla eum grauaret offensio. Irascebamur sæpe causis improbis, nec tamẽ displicere poterat lingua relatoris. damnabamus interdum negocium, cuius placebat assertor: & impetum nostri animi frequenter sustinuit, qui gratię momenta possedit. Gloriatur etiam non extrema luce natalium. Nam pater huic, sicut meministis, Opilio fuit, vir quidem abiectis temporibus ad excubias tamen Palatinas electus. Qui multo amplius crescere potuit, nisi fides sub auidissima remunerationis sterilitate iacuisset. Quid enim conferre poterat tenuis donator? Qui si tamen non ditauit, innotuit. Quia magnæ abũdantiæ laudis est, in penuria Reipub. vel mediocria munera meruisse. Vicit ipse Maiores suos felicitate sęculorum, & quòd amplius euectus est, nostris est temporibus applicãdum. Talis quippè est in subiectis mensura prouectuum, qualis fuerit & distantia dominorum. Quapropter P. C. prædictum Cyprianum, suis meritis & natalium splẽdore fulgentẽ, ad Sacrarum Largitionum culmen eueximus: vt & vester augeatur numerus, & incitetur deuotio seruientium. Æstimate reuerendissimi Patres, quid de vestro ordine cẽseremus, quando eos, quos vobis aggregandos credimus, multiplici allegatione prædicamus.

Facundia.

Nobilitas.

Opilio.

MAXIMO V.I. THEOD. REX.

Vt eis, qui ludis solemnib. in Amphiteatro Titi cum belluis pugnare solẽt, consueta munera præbeantur. Vnde repertus mos, quib. populis & temporib. qua ratione vel errore potius comprobatus, déque modis & pugnandi rationibus atque astutiis omnibus accurate perscribit. XLII.

Spectacula consularia.

SI Consularem munificentiam prouocãt, qui peruncta corporũ flexibilitate luctãtur, si organo canẽtibus redditur vicissitudo præmiorũ, si venit ad pretiũ delectabilis cãtilena: quo munere venator explendus est, qui vt spectãtibus placeat, suis mortibus elaborat? Voluptatẽ præstat sanguine suo, & infelici sorte cõstrictus, festinat populo placere, qui eũ non optat euadere. Actus

Decretare cum beſtiis. deteſtabilis,certamen infœlix,cum feris velle contendere,quas fortiores ſe non dubitat inuenire. Sola eſt ergo in fallendo præſumptio,vnicum in deceptione ſolatium. Qui ſi feram non mereatur effugere,interdum nec ſepulturam poterit inuenire. Adhuc ſuperſtite homine perit corpus: & antequam cadauer efficiatur, truculenter †aſſumitur. Captus eſca fit hoſti ſuo, & illum (proh dolor) ſatiat,quem ſe perimere poſſe ſuſpirat. Spectaculum tantùm fabricis clarum,ſed actione deterrimum,in honore Scythicæ Dianæ repertum,quæ ſanguinis effuſione gaudebat. O miſeræ deceptionis errorem,illam deſideraſſe colere,quę hominum morte placabatur. Primùm ſibi per lucos & ſyluas agreſtium populorum nota & venationibus dedita, hanc triplicem deam falſa imaginatione finxerunt:ipſam in cœlo Lunam, ipſam in ſyluis Dianam, ipſam apud inferos Proſerpinam eſſe,firmantes. Sed ſolùm Herebi potentem, non improbe forſitan æſtimarunt:quando tali falſitate decepti, in profundas viui tenebras cum ſuis erroribus intrauerunt. Hunc ludum crudelem,ſanguinariam voluptatem religionem impiam,humanam (vt ita dixerim)feritatem, Athenienſes primùm ad ciuitatis ſuæ perduxere culturam,iuſtitia permittente diuina, vt ad †illuſionem ſpectaculi perueniret, quòd falſæ religionis ambitus inueniſſet. Hoc Titi potentia principalis diuitiarum profuſo flumine cogitauit ædificium fieri,vnde caput vrbium potuiſſet. Cùm Theatrum,quòd eſt hemiſphærium,græcè dicatur, Amphitheatrũ quaſi in vnum iũcta duo viſoria,rectè conſtat eſſe nominatum. Qui ſpeciem eius arena concludens,vt concurrentibus aptum daretur ſpatium,& ſpectantes omnia facilius viderent, dum quædam prolixa rotunditas vniuerſa collegerat Itur ergo ad talia, quæ refugere deberet humanitas. Primus fragili ligno confiſus currit ad ora beluarum:& illud,quòd cupit euadere,magno impetu videtur appetere. Pari in ſe curſu feſtinat & prædator & præda: nec aliter tutus eſſe poteſt,niſi huic, quem vitare cupit, occurrerit. Tunc in aëre ſaltu corporis eleuato, quaſi veſtes leuiſſimæ ſupinata membra iaciuntur,& quidã arcus corporeus ſupra beluã libratus, dũ moras diſcedẽdi facit,ſub ipſo velocitas ferina diſcedit. Sic accidit, vt ille magis poſſit mitior videri,qui probatur illudi:alter angulis in quadrifaria Mũdi diſtributione cõpoſitis,† rotabili facilitate præſumens nõ diſcedendo fugit,nõ ſe lõgius faciẽdo diſcedit, ſequitur inſequẽtem, poplitibus ſe reddẽs proximũ,vt ora vitet vrſorũ:ille in tenuem re-

Dianæ ſacra truculenta.

†abſumitur.

†irriſionem.

Theatrum.

Amphitheatri forma.

Deſcriptio arenariorũ.

†roborali.

gulam † venire ſuſpẽſus inuitat exitiabilẽ feram,& niſi periclitatus fuerit,nil vnde viuere poſſit,acquirit:alter ſe geſtabili muro cannarum,contra ſæuiſſimum animal,† ericij exemplo,receptatus includit,qui ſubito in tergus ſuũ refugiẽs,intra ſe collectus abſconditur: & cũ nuſquam diſceſſerit,eius corpuſculum nõ videtur. Nam ſicut ille veniẽte cõtrario reuolutus in ſphæram, naturalibus defenſatur aculeis,ſic iſte conſutili crate præcinctus,munitior redditur fragilitate cannarũ:alij tribus,vt ita dixerim,diſpoſitis hoſtiolis,paratá in ſe rabiem prouocare præſumunt, in patẽti area cancelloſis ſe poſtibus occulentes,modo facies,modo terga mõſtrantes. Vt mirum ſit euadere,quos ita reſpicis per leonũ vngues dentéſq; volitare: alter labenti rota feris offertur:eadẽ alter erigitur,vt periculis auferatur. Sic hæc machina ad infidi Mundi formata qualitatẽ,iſtos ſpe refouet,illos timore diſcrutiat,omnibus tamẽ viciſſim,vt decipere poſſit,arridet.Longum eſt per tot periculorũ caſus ſermonibus euagari. Sed apte iungendũ eſt,quod ait de Inferis Mantuanus,Quis icelerũ comprehendere formas?quis omnia pœnarũ percurrere nomina poſſit? Sed vobis,quibus neceſſe eſt talia populis exhibere,largitate manus fundite prẽmia,vt hęc miſeris faciatis eſſe votiua.Alioqui violenta compulſio eſt,ſolennia dona ſubtrahere,& mortes deteſtabiles imperare. Et ideò quicquid in lõgam conſuetudinẽ antiqua liberalitate peruenit,ſine aliqua dilatione concedite ſupplicanti. Quia homicidij reatus eſt,illis eſſe tenacem, quos editio veſtra inuitauit ad mortem. Heu mundi error dolendus! ſi eſſet vllus æquitatis intuitus,tantæ diuitiæ pro vita mortalium deberent dari, quantæ in mortes hominum videntur effundi.

† ventre.

†fort. erinacij.

Venatorum circenſium dolꝰ.

Machina.

Virgil. 6. Aeneid.

Dona ſolennia.

TRANSMVNDO REGI VANDALORVM THEODERICVS REX

Reprehendit eum,quod Geſalecum rebellem ſuum in defenſionem ſuſceperit,& ditatum ad aliena regna tranſmiſerit. Ideo legatos hac de re mittit, vt per eos quid fieri velit edoceatur. XLIII.

VAMVIS à diuerſis regibus expetiti pro ſolidãda cõcordia, aut neptes dedimus,aut filias,Deo nobis inſpirãte,cõiunximus:nulli tamẽ ęſtimamus nos aliquid ſimile cõtuliſſe,quã quod germanã noſtrã,generis†Amali ſingulare præconium,veſtrũ fecimus eſſe coniugium:fœminã prudentiæ veſtræ parem,quæ non tantum reuerenda regno,quãtum mirabilis poſſit eſſe conſilio.Sed ſtupeo vos his beneficus obligatos Geſalecũ,qui noſtris inimicis dũ

Nuptiæ inter reges cõciliari pacẽ.

†Dinalis.

Expoſtulatio de Geſaleci Regis iniuriis.

à nobis foueretur adiunctus eſt, in veſtrã defenſionem ſic fuiſſe ſuſceptum, vt qui ad vos viribus deſtitutus, priuatúſque fortunis venerat, ſubita pecuniæ vbertate completus, ad gentes exteras probetur tranſmiſſus: qui quanuis, Deo iuuante, lædere nil poſſit, tamen animum veſtrę cogitationis aperuit. Quid expectent extraneorum iura, ſi ſic meretur affinitas? Nam ſi cauſa miſericordiæ ſuſceptus eſt in regno veſtro, teneri debuit: ſi noſtri propter expulſus eſt, non oportuerat cùm diuitiis ad aliena regna tranſmitti, quæ ne vobis redderẽtur infeſta, noſtra fecerũt abſolutè certamina. Vbi eſt quòd tanta lectione ſaginatus, alios ſolebas docere de moribus? Hoc ſi voluiſſes cum ſorore noſtra tractare, vtique vobis non potuiſſet accidere. Quia nec fratrem permiſerat lædi, nec maritum fecerat in rebus talibus inueniri. Atque ideo per illũ & illũ Legatos noſtros ſalutantes honorificentia competenti, petimus vt hanc iniuſtitiam deliberatio veſtra pertractet: ne parentum veſtrorum animus euidentibus cauſis excitatur, cogitet aliquid tentare, quod pacẽ videatur irrũpere. Grauiter ſiquidem dolet iniuria, quæ contigerit inſperata, & ſi inde proueniat dolus, vnde credebatur auxilium. Quædam verò per harum portitores verbo vobis inſinuanda commiſimus: vt æſtimantes omnia, quid fieri in tanta cauſa oporteat, prouidentia veſtra reponat. Quia non eſt leue, prudentes viros in pacis conſtituta peccare.

Grauis iniuria à quo nõ exſpectabatur.

TRANSMVNDO REGI VANDALORVM THEODERICVS REX.

Quod monitis ſuis, de quibus in Epiſtola præcedenti, ſatisfecerit, gratulatur & gaudet, gratiáſque illi agit, & auri munera per legatos ad ſe tranſmiſſa remittit. XLIV.

OSTENDISTI prudẽtiſſime Regũ, poſt erroris euentum ſapiẽtibus ſubuenire poſſe conſiliũ: nec pertinaciæ vitiũ vos amare, quòd brutis hominibus videtur accidere. Obligaſtis animũ meũ tanta vos in melius celeritate mutando. Nam cùm „
Rex fatisfacit, quælibet dura diſſoluit: quia ſic eſt in principibus „
humilitas glorioſa, quemadmodum in mediocribus odioſa poteſt eſſe iactãtia. Nuper vobis obiecimus Geſaleci quondam Regis doloſa meditatione diſceſſum. Sed vos nobilitatis veſtræ memores & honoris, actum rei nobis veritate declaraſtis. Vnde non fuit ſic vituperabile, hominem prauis ſuſpicionibus locum dediſſe, quantum glorioſum

glorioſum eſt dominantem tam celerrime ſe potuiſſe purgare. Ille enim, qui minus poterat cogi, animæ non paſſus eſt arcana violare. Cui laudi viciſſitudinem, in qua poſſumus parte reddentes, ſynceram purgationem pura mẽte ſuſcepimus: ſed auri tranſmiſſi
« munera non tenemus: vt & ipſi intelligatis cauſam per iuſtitiam *Repudiata*
« fuiſſe motam, quam nulla potuit finire vænalitas. Fecimus vtrique *regi munera.*
regalia. Sic non ſuperauimus tyrannicam cupiditatem, ſicut & vos viciſſe conſtat errorem. Redeant ad Cubiculum veſtrum munera,
« quorum tantum oblatio videtur eſſe gratiſſima. Negligatur aurũ,
« vbi electum eſt conſcientiæ præmium: patiatur aliquando repulſam, quod ſemper auaris Regibus imperabat. Eat nunc actus iſte *Amore trãſ-*
per gentes, carum parentem non excuſaſſe culpã, & læſos animos *actũ, nõ vi.*
reſpuiſſe pecuniã. Ita quod per bella ſolebat quæri, amoris ſtudio
« declaratum eſt, potuiſſe contemni. Intelligant parẽtes tales fuiſſe,
« qui ſtudio auaritiæ cauſas ſibi nequieuerint excitare. Omnia ſi quidem ſuperauit affectus: tunc cœpit petitio magis deſinere, quando pulſatus obiecta non paſſus eſt abnegare. Recipite igitur *Munera sẽ-*
munera ſenſibus ſuſcepta, non manibus. Suauius nobis fuit, iſta *ſibus ſuſce-*
reddere, quam multo grandia ſuſcepiſſe. Eſtote nunc ad ſimilia *pta, nõ ma-*
cauti, ad ventura ſoliciti: quia inſtructus redditur animus in futuris, quando præteritorum commonetur exemplis. Quapropter illo & illo Legatis veſtris redeuntibus pleniſſime reddimus ſalutationis affectum, optantes vt ſoſpitatem veſtram diuina concedant, cuius nobis animos validiſſime cognoſcimus eſſe ſociatos.

MAGNI AVRELII CASSIODORI, VARIARVM LIBER SEXTVS.

FORMVLA CONSVLATVS.

Non indigent hæ formulæ quæ tales habent inſcriptiones. ſummario, ſeu argumento, cùm nec ſignificatius id neque breuius exprimi poſſit.

I.

Conſulatus laus.

Palmatæ veſtes.

PRISCORVM iudicio qualis ſit Cõſulatus, hinc omnino datur intelligi, quando inter Mundi dignitates eximias, ſolus meruit habere palmatas veſtes, quas felicitas dabat, præmia vincentium, nomen annorum, compenſatio ſola cui debebantur omnia. Statum Reipub. Romanæ viri fortis dextera tuebatur, fortunas omnium ac liberos huius conſilia vindicabant, & tot magnis debitis ſola erat huius retributio dignitatis, reperta in libertatis ornatum, inuenta ad generale gaudium. Per illam nimirum ſtatus imperij iugiter creuit: illam ſemper felix Roma ſuſcepit: meritò pridem genus habebatur imperij: meritò ſupra omnes ciues poterat, qui ab hoſte patriã vendicabat: vtilitates publicas ſub æquitate diſponẽs, ius dicebat etiam capiti: ſed tuto illi cõmiſſa eſt poteſtas necis, qui fuerat auctor ſalutis. Hinc eſt, quod etiam faſces atque ſecures tantæ poteſtati præceptæ ſunt illigati: vt cùm tardius ſoluerentur, moram deliberationis acciperent, ſi de cæde aut nece hominis aliquid cenſuiſſent: ita vt cùm omnia eius traderentur arbitrio, ne inſoleſceret animo, Conſul dictus eſt, à conſulendo. Hinc tanta largitas profluebat, vt illa dextra, quæ ſanguinem copioſe fuderat hoſtium, vitæ auxilium ciuibus manaret irriguum. Sic quos felices per bella fecerat, ſtudio largitatis explebat. In † argumentum etiam publicæ gloriæ ſoluebat famulos iugo ſeruili, qui libertatem tantæ dederat ciuitati. Sed nunc ſumitis iſta felicius: quando nos habemus la-

Faſces, ſecures.

Cõſul vnde dictus.

† augmẽtum.

Manumiſſio.

bores Consulum, & vos gaudia dignitatum. Palmatæ si quidem vestræ, nostræ probantur esse victoriæ: & prosperrimæ conditionis euentu vos in pace ingenuitatem ceditis famulis, cùm nos securitatem demus per bella Romanis. Atque ideo per illam Indictionẽ Consulatus te decoramus insignibus. Pinge vastos humeros vario colore palmatæ: validam manum victoriali scipione nobilita: lares proprios etiam calceis auratis egredere: sellam Curulem pro sua magnitudine multis gradibus enisus ascende: vt in ocio subiectus merearis, quod nos per maximos labores assumimus imperantes. Rem victoriarum agitis, qui bella nescitis: nos, iuuante Deo, regimus, nos consulimus, & vestrum nomen annum designat. Vicistis felicitate principes, qui & honores summos geritis, & dominationis tædia non habetis. Quapropter erige confidentiam mẽtis tuæ, Consules esse magnanimos decet. Opes priuatas non cogites, qui gratiam publicam donando habere decreuisti. Hinc est enim, quod alios Iudices etiam non rogantes euehimus, Consules autem sperantes tantummodo promouemus: vt soli ad has largitates veniatis, qui vos pares tantis expensis esse cognoscitis. Alioqui onera essent potius, non honores, si supra vires aliquid imponeremus inuitis. Fruere igitur decenter optatis. Hic est ambitus qui probatur. Esto mundo clarus, tibi prosperrimus, tuis autem posteris feliciter imitandus.

Palmatæ toga.

Consularia insignia.

Nomen annis dãt Cõsules.

FORMVLA PATRITIATVS II.

SI antiquitatis ordinem perscrutemur origine dignitatũ † Patritiorum familia Ioui noscitur fuisse dicata: vt summi Dei (sicut putauere) cultura locum primarium possideret. Sed quia vos aliquid habere decebat eximium, & nomen ipsum Patribus magna se vicinitate iungebat, superstitione derelicta, ad vestrum cœtum felici conditione migrauit, quia pontificalis laus conscientiæ Senatui recte poterat cõuenire. Sic ex augurali familia Reges quoque † legis institutos, non iniuria: quia decuit à tali proposito venire, qui publica poterat iura tractare. Hinc est, quod & honor ipse cinctus est, cùm vacaret, nihil iurisdictionis habens, & iudicantis cingulum non deponens: in quo felicitas perpetua nascitur, dum successoris ambitio non timetur. Nam mox vt datus fuerit, in vitæ tempus reliquum homini fit coæuus, ornatus indiuiduus cingulum fidele, quod

† Poititiorum.

† legitis.

Patritiatus dignitas sola morte soluitur.

nescit ante deferere, quã de Mundo homines cõtingat exire: credo ad similitudinem pontificatus, vnde venerat, rem fuisse formatam: qui sacerdotium non deponunt, nisi cùm vitæ munera derelinquũt. Additur, quod leges tantam illis reuerentiam detulerunt, vt in sacris positus, cum hoc fuerit honore præcinctus, paternæ potestatis, nexibus exuatur, nisi contra specialiter à principe caueatur. Quod constat ratione probabili constitutum: vt qui amplissimum genium precioſæ libertatis acceperat, vilissimam conditionem cum subditis non haberet. Præfectorios & aliarum dignitatum viros præcedit † vnitatum, cedens fulgori, quem interdum etiam à nobis constat assumi. Proinde necessario laudatam intellige dignitatem: ne aut nos parum dedisse videamur, aut tu negligẽtius tractes, si te aliquid mediocre suscepisse putaueris. Quapropter ab illa indictione nostro munere subleuatus, Patritiatus culmen ascende, quod quidam iuridicorum à patribus dictum esse voluerũt, facturus omnia, quæ tantam reuerentiam decent. Nam quamuis magna contulerit nostra clementia, habes adhuc quod expectes, si te probabiliter tractare contendas.

Patriciatus patria potestate exoluit.

† vni tantùm.

Patritiatus vnde.

FORMVLA PRÆF. PRÆT. III.

SI honoris alicuius est origo laudabilis, si bonum initium sequentibus rebus potest dare præconiũ, tali auctore Præfectura Prætoriana gloriatur, qui & Mundo prudentissimus, & diuinitati maximè probatur acceptus. Nam cùm Pharao Rex Ægyptius de periculo futuræ famis inauditis somniis vrgeretur, nec visionem tantam humanum posset reuelare consilium, Ioseph, vir beatus, inuentus est, qui & futura veraciter prædiceret, & periclitanti populo prudentissime subueniret. Ipse primum huius dignitatis infulas consecrauit: ipse carpentum reuerendus ascendit: ad hoc gloriæ culmen euectus, vt per sapientiam conferret populis, quod præstare non potuerat potentia dominantis. Ab illo nanque patriarcha, & nunc pater appellatur imperij: ipsum hodiéque resonat vox præconis instruens iudicem, ne se patiatur esse dissimilem. Meritò, vt cui tãta potestas potuit dari, videretur semper subtiliter admoneri. Quædam enim huic dignitati & nobiscum iura communia sunt. Exhibet enim sine præscriptione longinquos, magna quãtitate mulctat errantes, fiscum pro sua deliberatione distribuit, euectiones simili potestate largitur, vacantia bona proscribit, delicta

Pharao.

Ioseph.

Potestas Præf. præto. Præfecti præt. & Regis comparatio.

„ prouinciarum iudicum punit, verbo ſentẽtiam dicit. Quid eſt, quod
„ non habeat commiſſum, cuius eſt vel ipſe ſermo iudicium? Pene eſt,
vt leges poſſit condere, quando eius reuerentia poteſt negocia ſine appellatione finire. Ingreſſus palatium noſtra conſuetudine frequẽter adoratur: & tale officium morem videtur ſoluere, quod alios potuit accuſare. Poteſtate igitur nulla dignitas eſt æqualis Vice Sacra vbique iudicat. Nullus ei miles de fori ſui auctoritate præſcribit, excepto officiali Magiſtri Militũ: credo vt vel illis aliquid Antiquitas cederet, qui videbantur pro Repub. bella tractare. Curiales etiam verberat, qui appellati ſunt legibus Minor Senatus. In officio ſuo ius retinet ſingulare, & talibus tantiſque noſcitur iubere, quos etiam prouinciarum non audeant iudices in aliqua parte contemnere. Officium plane geniatum, efficax, inſtructum, & tota animi firmitate prævalidum. qui ſic peragent iuſſu, vt nullis morentur dilationibus imperata. Militia perfunctis Tribunorũ & Notariorum honorem tribuit, & milites ſuos illis exæquat, qui inter proceres mixti, noſtris † conſpectibus obſecundant. Gratãter implemus, quę ille conſtituit, cuius reuerentia & nos ita conſtringimur, vt ſine dubitatione faciamus, quæ illum decreuiſſe cognoſcimus. Non immeritò, quando palatium ſua prouiſione ſuſtentat, ſeruientibus nobis procurat annonas, humanitates quoque iudicibus ipſis facit. Legatos gentium veraces explet ordinationibus ſuis. Et licet aliæ dignitates habeant titulos præfinitos, ab iſta totum pene geritur, quicquid in imperio noſtro æquabili moderatione tractatur. Hanc denique curarum omnium pulcherrimam molem (quod proſperum nobis, vtile Reipub. ſit) ab illa Indictione tuis humeris decenter imponimus: quam tu & ingenij virtute ſuſtineas, & ſumma fide tractare contendas. Quę quantum diuerſis ſolicitudinibus conſtringitur, tantò magis laudes ampliſſimas dignitas hæc triũphat. Et ideò tãtùm lumen gloriæ ſit actionibus veſtris, vt & in palatio noſtro fulgeat, & in prouinciarũ longinquitate reluceat. Par tibi ſit cum poteſtate prudentia: conſcientiæ tuæ quadrifaria virtus aſſideat. Tribunal tuum ideò tam excelſum factũ eſſe noueris, vt locatus ibi nihil humile abiectumque cogitares. Conſidera quid debeas dicere, quod à tantis excipitur. Monimenta publica talia contineant, quæ ſe legiſſe nullus erubeſcat. Præſul mirabilis partem non habet cum delictis: quia niſi aliquid egregium aſſiduè fecerit, culpam vel ocioſus incurrit. Nam ſi prædictus, auctor ſanctiſſimus ille recolatur, quod-

Curiales, minor ſenatus.

† iuſſionibus.

Tribunal excelſum.

Sacerdotiũ. dam ſacerdotium eſt, Præfecturæ Prætorianæ † competenter agere
†videtur. dignitatem.

FORMVLA PRÆFECTVRÆ VRBANÆ ET EIVS OFFICIA. IV.

CVm de dignitate commiſſa laus ſemper iudicis æſtimetur,& potior habendus eſt, quam ſint illi, quibus præeſſe cognoſcitur,nemo amplius videtur erigi,quam cui potuit Roma committi. Grande eſt quidem,procerem eſſe: ſed « multò grandius, de proceribus iudicare. Senatus ille mirabili opi- « nione glorioſus probatur habere præſulem, quem mundus ſuſcipit iura condentem.Eoque fit,vt illi vtantur in Senatu poteſtate perfecta, qui apud te trepidant dicere proprias cauſas. Verùm hæc quoque modeſtia cognoſcitur eſſe prædicanda: vt oporteret ſe legibus
Princeps nõ teneri,quæ ab ipſis ſciuntur poſſe conſtitui. Quæ res pro parte no-
iudicatur. bis abſolutè communis eſt:ſed hac ſola ratione diſcreti, quod alteri ſubdi non poſſumus, qui iudices non habemus. Reſpice tot doctos viros,& conſidera quale ſit his aliquid dicere,nec erroris ve recũdiã formidare. De talibus diſceptas, quos tibi cognoſcis eſſe potiores. Sic ergo locum tuum tracta, vt omnes te iudicem honoratæ cõgregationis agnoſcant.Conſideres ſupra omnes ſcilicet Cõſulares ſen-
Poteſtas tentiam primum dicis,& in illa libertatis aula reuerendus aſpiceris,
præf. vrb. in qua commiſſos habere Mundi primarios approbaris. Quis iam de obſcuro vitio cogitare poſſit, qui ſe inter morum limina tot eſſe cognoſcit? Vis odium non recipere? ſtudium à te gratificationis exclude.Publicum amorem neceſſe eſt habeas, ſi ſecretius nil promittas.Erit nimirum magnum & ſingulare præconium, ſi Iudices non accipiant, vbi ſunt qui multum dare contendant. Ditioni tuæ non ſolùm Roma commiſſa eſt (quamuis in illa contineantur vniuerſa) verumetiam intra centeſimum milliarium poteſtatem te protendere,antiqua iura voluerunt:ne tantæ ciuitatis iudicem muralis agger includeret,cùm Roma omnia poſſideret. Tu etiam ex deſignatis lege prouinciis,ab appellatione cognoſcis. Aduocati tibi militãt eruditi: quando in illa patria difficile non eſt oratores implere, vbi
Vectus car- Magiſtros eloquentiæ contingit ſemper audire. Carpento veheris
pento Præ- per nobilem plebem:publica te vota comitantur: fauores gratiſſimi
fectus vrbis. conſona tecum voce procedunt. Bene age, quia te veniente licet populis conticere. Habes copioſè vnde tibi gratiam tantæ ciuitatis

acquiras: si merces diuersæ sub nulla venalitate vendantur: si exhibitio salubriter accensa thermarum, rapinarum ardoribus non tepescat: si spectaculum, quod præbetur voluptati, non sit causa litigij. Suauiter enim cogit gratum esse populum, quisquis in certaminibus partium declinat iniustum. Tanta est enim vis gloriosæ veritatis, vt etiam in rebus scenicis æquitas desideretur. Admonitionum igitur ordine decurso, per Indictionem illam habitu te togatæ dignitatis ornamus: vt indutus veste Romulea, iura debeas affectare Romana. Nam si isti dignitati par fueris, nihil est quod à nobis minimè consequaris. Ad omnia enim tali suffragio eris nihilominus dignus, si actionem tuam laudet Senatus. Perfecta enim rei fides est, vbi consentanei testes probantur esse summates.

FORMVLA QVÆSTVRÆ. V.

SI tantùm claræ sunt dignitates, quantum nostris †affatibus perfruuntur: si præsentia frequens prodit dominantis affectum: nullus ita iudicum potest esse gloriosus, quam ille, qui est in cogitationum nostrarum participatione susceptus. Aliis enim pecuniæ publicæ committimus procurationem: aliis causas concedimus audiendas: aliis matrimonij nostri iura delegamus. Quæsturam toto corde recipimus, quã nostræ linguæ vocem esse cẽsemus. Hæc nostris cogitationibus necessariò familiariter applicatur: vt propriè dicere possit, quod nos sentire cognoscit: arbitrium suæ voluntatis deponit, & ita mẽtis nostræ velle suscipit, vt à nobis magis putetur exisse, quod loquitur. O quã arduum est, subiectũ verba dominãtis assumere, loqui posse quod nostrum credatur, & prouecti in publicum decorem glorioſam facere felicitatẽ. Considerate quid ponderis habeatis pariter & decoris. Si quid dubitamus, à Quæstore requirimus: qui est thesaurus famæ publicæ, armarium legum, paratus semper ad subitum, & (vt ait Tullius magister eloquentiæ,) Nihil præstabilius videtur, quam posse dicendo tenere hominum mentes, allicere voluntates, impellere quò velit, vnde autem velit deducere. Nam si oratoris est proprium, grauiter & ornatè dicere, vt possit animos iudicum commouere: quanto facundior debet esse, qui ore principis populos noscitur admonere? vt recta diligant, peruersa contemnant, bonos sine fine laudent, pessimos vehemẽter accusent. Vt penè feriata sit districtio, vbi prævalet eloquentiæ fortitudo. Sit imitator prudentissimus Antiquorum,

† aspectibus.

Magistratus à Principe lecti.

mores alienos corrigat,& ſuos debita integritate cuſtodiat. Talem denique oportet eſſe Quæſtorem, qualem portare principis decet imaginem. Nam ſi nos(vt aſſolet) cauſam geſtis audire contingat, quæ auctoritas erit linguæ quæ ſub oculis regalem genium poſſit implere? Adeſſe debet ſcientia iuris,cautela ſermonis:vt nemo debeat reprehendere, quod principem conſtiterit cenſuiſſe. Opus erit præterea firmitas animi : vt à iuſtitiæ tramite nullis muneribus,nullis terroribus auferatur.Nam pro æquitate ſeruanda & nobis patimur contradici,cui etiam oportet obediri. Sed vide vt tantum doctrinæ deferas , quatenus probabiliter omnia perquiſitus exponas. Aliæ quippe dignitates aſſeſſorum ſolatia quærant: tua verò dignitas principi conſilia ſubminiſtrat. Atque ideo prudentiæ vel eloquentiæ tuæ fama prouocati, Quæſturam tibi, gloriam literarum , ciuilitatis templum , genitricem omnium dignitatum, continentiæ domicilium , virtutum omnium ſedem , per illã Indictionem, Deo præſtante, concedimus:vt ſic agas,quemadmodum te parem rebus prædictis eſſe contendas.Ad te enim prouinciæ ſua vota tranſmittunt:à te Senatus iuris quærit auxiliũ:à te docti probantur expetere,quod nouerunt. Et neceſſe tibi eſt,omnibus ſufficere,quãtos à nobis cõtigerit legũ remedia poſtulare.Sed cùm hæc omnia feceris,nullis elationibus efferaris,nulla mordearis inuidia, alienis calamitatibus non læteris.Quia quod odioſum eſt principi, non poteſt conuenire Quæſtori.Exerce poteſtatẽ principis,conditione ſubiecti. Sic ore noſtro glorificatus eloquere ,vt te tamen rationẽ credas nobis iudicibus redditurũ : vbi aut culpabilis viciſſitudinem recipit aut boni propoſiti gloriam laudatus acquirit.

Quæſtor, principis imago.

Iuris ſcientia.

Aſſeſſores magiſtratuum.

FORMVLÆ MAGISTERIÆ DIGNITATIS, ET DE EIVS EXCELLENTIA. VI.

Magiſtri nomen.

REuerendum honorem ſumit,quiſquis Magiſtri nomen acceperit.quia hoc vocabulum ſemper de peritia venit, & in nomine cognoſcitur,quid ſit de moribus æſtimãdum. Ad eum nimirum palatij pertinet diſciplina: ipſe inſolentium Scholarum mores procelloſos moderationiſſuæ terminis proſpere differenat. Tam multi ordines ſine confuſione aliqua componuntur:& ipſe ſuſtinet onus omnium , quod habet turba diſcretum. Sic nominis ſui grauitate perfunctus , ornat actibus principatum. Per eum Senator veniens noſtris præſentatur obtutibus : admonet trepidum:

pidum:componit loquentem:ſua † quinetiam verba ſolet inſerere, vt nos decenter omnia debeamus audire. Aſpectus Regi haud irritus, promiſſor collocutionis noſtræ, glorioſus donator aulici conſiſtorij, quaſi quidam lucifer:nam ſicut ille venturum diē promittit, ſic iſte deſiderantibus vultus noſtræ ſerenitatis attribuit. Cauſarum præterea maximum pondus in eius audientiæ finibus optima ſecuritate reponimus. Vt eius curis fidelibus ſubleuati, vtilitatibus publicis viuacius occupemur. Veredorum quinetiam oportunam velocitatem, quorum ſtatus ſemper in curſu eſt, diligentiæ ſuæ diſtrictione cuſtodit:vt ſolicitudines noſtras, quas conſilio iuuat, beneficio celeritatis expediat. Per eū exteris gentibus ad laudē Reip. noſtræ ordinatur humanitas:& nolentes redeunt, quos merentes exceperit. Per eum quippe nobis Legatorum, quamuis feſtinantium, prænuntiatur aduentus:per eum nominis noſtri deſtinatur euectio:& iſti principaliter creditur, quod tam neceſſarium eſſe ſentitur. His etiam laboribus æſtimatis poteſtatem maximam huic decreuit Antiquitas: vt nemo iudicum per prouincias faſces aſſumeret, niſi hoc & ipſe fieri decreuiſſet. Subdidit eius arbitrio aliena iudicia, vt ad ipſum rediret, quod alter viſus eſt præſtitiſſe. Moleſtias quidem non habet exigendæ pecuniæ, ſed aperte bono fruitur poteſtatis indeptæ: credo, vt ex diuerſis titulis defloraretur dignitas, ad leuamen principis inſtituta. Peræquatores etiā victualiū rerū in vrbe regia propria voluntate conſtituit, & tā neceſſariæ rei iudicem facit. Ipſe enim gaudium populis, ipſe noſtris temporibus pręſtat ornatum. Quando tales viros copiæ publicæ præficit, vt plebs querela ſeditionem non debeat habere ſatiata. Officium vero eius tanta genij prærogatiua decoratur, vt militiæ perfunctus muneribus, ornetur nomine principatus. Miróque modo inter Prætorianas cohortes, & Vrbanæ præfecturę milites videantur inueniſſe primatum, à quibus tibi humile ſoluebatur obſequium. Sic in fauore magni honoris iniuſtitia quædam à legibus venit, dum alienis excubiis præponitur, qui alibi militaſſe declaratur. Adiutor etiā Magiſtri noſtris præſentatur obtutibus: vt vicaria ſorte beneficij eligamus eius præſidium, qui nobis præſtat fidele ſolatiū. Hanc igitur dignitatem, tot titulis † claram, tot inſignibus opulētam, per Indictionē illam gubernandā tibi, congrua grauitate, cōmittimus: vt omnia quæ geſſeris Magiſter feciſſe videaris. Quia nihil morib⁹ reſiduum relinquitur, ſi (quod abſit) à tanta maturitate peccetur.

† quādoque etiā.

Conſiſtoriū aulicum.

Veredi.

Legati exteri.

Iudices prouinciales.

Peræquatores.

Adiutor.

† decoratam.

VARIARVM

†FORMVLA COMITIVÆ SACRARVM LARGITIONVM VII.

†Formulæ Præf. Vigiliũ.

GRata ſunt omnino nomina, quæ deſignãt protinus actiones: quando tota ambiguitas audienti tollitur, vbi in vocabulo concluditur, quid geratur. Donis enim præſidere regalibus Comitiuam Sacrarum Largitionum, indicia rerum verba teſtãtur. Quod verè decorum, verè fuit omnimodis exquiſitum, in donorum regalium parte ſequeſtratam facere dignitatem & alterius honorem dicere, dum nos conſtet dona conferre. Actus innocens, pietatis officium, illud ſemper ingerere, vnde ſe fama principis poſſit augere. Regalibus magna profecto felicitas militare donis, & dignitatem habere de publica largitate. Alij iudices obtemperant reſiduis virtutibus regnatoris. hæc ſola eſt, quæ tantummodo ſeruiat ad momenta pietatis. Nihil enim per ipſam diſtrictum geritur, nil ſeuerum fortè cenſetur, ſed tunc obſequitur, quãdo pro nobis vota funduntur. Supplicum per te fortunas erigimus. Cal. Ianuariis affatim dona largimur, & lætitia publica militia tua eſt. Verum hanc liberalitatem noſtram alio decoras obſequio, vt figura vultus noſtri metallis vſualibus imprimatur, monetamque facis de noſtris temporibus futura ſæcula commonere. O magna inuenta prudentum! O laudabilia inſtituta Maiorum! vt & imago principũ ſubiectos videretur paſcere per commercium, quorum conſilia inuigilare non deſinunt pro ſalute cunctorum. Sed huic (vt ita dixerim) munerariæ dignitati, præconem largitatis noſtræ, publicæ felicitatis indicium, locum quoque Primiceriatus adiungimus: vt per te demus honores, per quem & noſtræ pecuniæ cõferimus largitates. Merito, quando & ſimili vtraque præſtantur, & ab vno debuerunt iudice geri, quæ parili videntur laude coniungi. Parum eſt autem quod prouinciarum iudices tuæ ſubiaceant dignitati: † ipſis quoque proceribus Chartarum confirmas officium: dum perfectũ non creditur, niſi à te fuerit pro ſolẽnitate completum. Veſtis quoque Sacra tibi antiquitus noſcitur fuiſſe cõmiſſa, qui quod ad ſplẽdorẽ regũ pertinet tuis minus ordinationib⁹ obediret. Curas quoq; litorum aduẽtitia lucri prouiſione committis. Negociatores, quos humanæ vitæ cõſtat neceſſarios, huic poteſtati manifeſtum eſt eſſe ſubiectos. Nam quicquid in veſtibus, quicquid in ære, quicquid in argento, quicquid in gẽmis ambitio humana poteſt habere pretio-

Quæ grata nomina.

Strenæ Ianuariæ.

Cur imago principum ſculpta in numiſmatis.

Primiceriatus.

† ipſi quorum.

Sacra veſtis.

ſum tuis ordinationibus obſecundat, & ad iudicium tuum confluunt, qui de extremis Mundi partibus aduenere. Salis quoque commercium, inter veſtes ſericas & pretioſiſſimã margaritã, non inepte tibi deputauit antiquitas: vt ſapientiam tuam euidenter oſtẽderet, cui talis ſpecies deputata ſeruiret. Quapropter per illam Indictionem Comitiuæ Sacrarum, & Primiceriatus tibi conferimus dignitates: vt multis laudibus decorari poſſis, qui honorum numeroſitate præcingeris. Vtere igitur ſolenniter titulis tuis, & ſi quid tibi
» de antiquo priuilegio vſus abſtulit, plurima, certe quæ vindicare
» debeas dereliquit. Quando duarum dignitatum glorioſa quidem
» cura, ſed & laborioſa cuſtodia eſt, quæ tibi copioſum fructum decoris afferunt, ſi probis moribus excoluntur.

Salis commercium.

Duarũ dignitatũ laborioſa cuſtodia.

FORMVLA COMITIVÆ PRIVATARVM ET EIVS EXCELLENTIAE. VIII.

Cura Rationalium.

COmitiua Priuatarum, ſicut nominis ipſius ſentitur inſonare vocabulum, per Rationalium curam quondã principum priuatum fertur gubernaſſe ſubſtantiam. Et quia iudicis faſtigium exercere nõ poterat inter homines, extremis conditionibus inclinatos, alios quoque titulos prouida deliberatione ſuſcepit: ne dignitas Latialis cauſam tantum videretur habere cum famulis: ſed actibus vrbanis tunc ſe felicius occupauit, poſtquam agreſtium cauſas decẽter amiſit. Quid enim prius facerent inter ſeruos iura publica, qui perſonam legibus non habebant? Non ibi aduocatus aderat: non ſe partes ſolenni actione pulſabant. Erat ſecretarium impolluta ſeditione confuſum: & appellabatur abuſiue iudicium, vbi non allegabantur à partibus dicta prudentium. Vtitur nunc dignitas liberorũ cauſis, & legitimus præſul veraciter habetur, quãdo de ingenuorum fortunis diſceptare poſſe ſentitur Primum tibi contra nefarias libidines, & humani generis improbos appetitus, quaſi parenti publico, decreta cuſtodia eſt: ne quis ſe probroſa cõmixtione pollueret, dũ vicino ſanguini reuerentiã nõ haberet. Grauitas enim publica proximitatis ſãctitatẽ & cõ-
» iũctionis gratiã, habita æſtimatione, diſcreuit. Quia lõge aliud de-
» betur proximitati naturæ, quã corporali poſſumus indulgere licẽ-
» tiæ. Cõtra hos eligeris vnicus & cõtinẽs inquiſitor: vt dũ talia probra perſequeris, cõſequaris prꝛconia caſtitatis. Defunctorũ quinetiam ſacrã quietẽ æquabilia iura tuæ conſcientiæ commiſerunt: ne

Seriũ caput nõ habent.

Violatas à litigãtibus leges.

Comes priuatarũ, parens publicus.

quis veſtita marmoribus ſepulcra nudaret: ne quis columnarum decorem irreligioſa temeritate prę ſumeret: ne quis cineres alienos, aut lõginquitate temporis, aut voraci flamma cõſumptos, ſcelerata perſcrutatione detegeret: ne corpus, quod ſemel reliquerat moleſtias mundanas, humanas iterum pateretur inſidias. Nam & ſi cadauera furta non ſentiunt, ab omni pietate alienus eſſe dignoſcitur, qui aliquid mortuis abrogaſſe monſtratur. Vide quæ tibi commiſſa ſunt; caſtitas viuentium, & ſecuritas mortuorũ. Habes quoque per prouincias de perpetuario iure tributorum non minimã quantitatem. Canonicarios dirigis, Poſſeſſores admones, & cum aliis iudicibus non modica iura partiris, caduca bona non ſinis eſſe vacantia. Ita quod vſurpatio potuit inuadere, tu fiſcum noſtrum facis iuſtis compẽdiis obtinere. Proximos defunctorũ nobis legaliter anteponis: quia in hoc caſu principis perſona poſt omnes eſt: ſed hinc optamus nõ acquirere, dũmodo ſint, qui relicta debeant poſſidere. Depoſitiuæ quoque pecuniæ, quæ longa vetuſtate competentes dominos amiſerunt, inquiſitione tua noſtris applicãtur ærariis: vt qui ſua cunctos patimur poſſidere, aliena nobis debeant libenter offerre. Sine damno ſiquidem inuẽta perdit, qui propria non amittit. Proinde (quod felicibus applicetur auſpiciis) per Indictionem illã Comitiuæ Priuatarum te honore decoramus, quam leges Præfectis quoque parem eſſe decreuerunt: eſt enim & ipſa aulica poteſtas, palatio noſtro iure reuerenda, quam tu facies vltra terminos ſuos creſcere, ſi ſuſceptam continenter egeris dignitatem.

Cura cadauerum.

Caduca bona ſeu vacantia.

Quo in caſu Principis perſona poſt omnes ſit.

FORMVLA COMITIVÆ PATRIMONII ET DE EIVS EXCELLENTIA. IX.

ANTIQVAE conſuetudinis ratio perſuadet, chartis noſtris illos imbuere, qui longe poſiti tranſmiſſas accipiunt dignitates: vt quos non poteramus præſentes inſtruere, lectio probabilis commoneret. Sed te, quem ad patrimonij noſtri curas † regalis defloravit electio, non tam deſtinatis præceptionibus inſtruimus, quam vſu ſereniſſimæ collocutionis erudimus. Confabulationes ſiquidem noſtræ erunt tibi inſtrumenta iuſtitiæ, quando illud gratum nobis eſſe perſpexeris, quod & diuinis poteſt conuenire mandatis. Patrimonium ſiquidem noſtrum, pro ſubleuandis priuatorum fortunis, tibi credidimus, non premendis. Nam ſi tranquillitatis noſtrę velis conſiderare rationem, quoddam

† legalis.

Rege optimo dignißima vox.

regiæ domus famulis præiudicium humilitatis imponis. Proprias quippe vtilitates improbus dominus quoquo modo nititur vindicare: cæterum quid bonæ famæ ſtudere cognoſcitur, ſuo ſemper iudicio plus grauatur. Inſolens libertatis genus eſt ruſticorum, qui adeo ſibi putant licere voluntaria, quoniam ad noſtram dicuntur pertinere ſubſtantiam. Eſto igitur illis cum erecta poteſtate moderatus. Temperamentum ſimul damus, cui poſſe concedimus. Conſidera, ſuſcepta dignitas quo debeat ſplendore tractari, per quam ſupra cæteros Iudices familiaritatem principis habere meruiſti. Nã ſicut ſol ortus corporum colores fugata nocte detegit, ita ſe morum tuorum qualitas, aſſidue viſo principe, nõ cælabit. Mens tua & oculis noſtris patebit & auribus. In vultu & in voce cognoſcimus ſeruientium mores. Si facies tranquilla, ſi vox moderata ſuggeſſerit, credimus eſſe probatiſſimas cauſas. Quicquid enim turbulenter dicitur, iuſtitiam non putamus. Quapropter penſabit loqui tuum dominantis examen, quando nequeunt proprias tegere voluntates, qui ſuos poſſunt proferre ſermones. Speculum ſiquidem cordis hominum verba ſunt: dum illico moribus placere creditur, quod ipſe ſibi ad agendum legiſſe monſtratur. Superbus quinetiam varicatis greſſibus patet. Iracundus luminum feruore declaratur. Subdolus terrenum ſemper amat aſpectum. Leues inconſtantia prodit oculorum. Auarus obuncis vnguibus explanatur. Et ideo ad quas prouecti eſtis, ſtudete virtutibus. Quia nemo poteſt principem fallere, qui etiã rerum naturalium cauſas in vobis optime probatur inquirere. Quapropter ad Comitiuam Patrimonij noſtri te per Inductionem illam (Deo iuuante) promouemus, vt inauarum Iudicem palatia noſtra teſtentur, quem nos iudicauimus eſſe promouendum. Quid enim magis cupias, quam ſi te linguas nobilium laudare cognoſcas? Alibi forte Iudices formidentur iniuſti, hic vbi remedium præſens petitur, redẽpta ſententia non timetur. Querimonias poſſeſſorum ſine vænali protractione diſtingue. Omne ſiquidẽ iuſtum celeritatis commodo tranſit ad beneficiũ: & quod debito redditur, tali gratia munus putatur. Poſſeſſiones noſtræ, vel quia ſunt immobiles, non egrediantur terminos conſtitutos: ne conditione contraria quod non poteſt moueri, malis moribus contingat extendi. Trade etiam militibus tuis quam ſectare delegeris animi caſtitatem. Quoniam ille iuſtus poteſt dici, ſub quo non probatur excedi. Vtere igitur, auctore Deo, cõceſſo tibi feliciter priuilegio dignitatis.

Solis lux.

Oratio, index animi.

Varicati greſſus.

Incitet te ad bonorum desiderium, sæpissime quod videris: quia in his quæ feceris iudex & testis ero. Nam etsi epulas solicita ordinatione disponas, non solùm nostro palatio clarus, sed & gentibus necesse est reddaris eximius. Legati penè ex tota Orbis parte venientes, cum nostris cœperint interesse conuiuiis, admirãtur copiosè repertum, quod in patria sua norunt esse rarissimum. Stupent etiam abũdantiam vnius mensæ, tantas seruiẽtium turbas posse satiare: vt iudicent consumpta recrescere, vnde tanta quæ probantur exire. Habent nimirum in sua patria quod loquantur, dum parentibus suis dicere gestiunt, quæ viderunt. Sic propemodum in toto Mundo celeberrimus redditur, qui prouidus nostris apparatibus inuenitur. Adde, quod tempora nostræ lætitiæ secretaria tua sunt, cùm pectus redditur curis alienum: & tunc tibi tribuitur suggerendi locus, quãdo cunctis adimitur. Meritò, vt qui es iudex tanti apparatus & epularum, † delinitus cibis tibi animus concedatur.

Legati cõuiuio adhibiti.

† delicatissimis.

FORMVLA QVA PER CODICILLOS VACANTES PROCERES FIANT. X.

PEriclitarẽtur grauiter boni mores, si aut solis diuitibus, aut corpore valentibus præstarentur tantummodò dignitates, dum multos inuenias excubias Palatij refugere, qui magis « possint laudabili cõuersatione fulgere. Multis enim facultas sua nõ « sufficit ad triumphum: multis philosophantibus corporis valetudo subtrahitur: & fit plerunque, vt sapientes inremunerati iaceant, si semper homines ad honores Comitatensi obseruatione perueniãt. Rarum est, vni multa confluere, cum omnibus debeat regnãtis pietas subuenire. Quid si expensas Consulatus pauper nobilis expauescat? quid si sapiẽtia clarus Præfecturæ nequeat sustinere molestias? Quid si pondera Quæsturæ affluens lingua formidet? quid si reliqui fasces molestiarum tædio vitentur fortè quam meritis? Nonnè si à magnis viris talia fugiantur inuerecundia nostræ mansuetudinis, quandam repulsam suscipiunt dignitates? Quantò iustius bono principi * iure muneratum nihil relinquere, quod facit Natura laudabile? Sapientia est, quæ honores meretur, totum aliud extrinsecus venit. Sola est prudentia, quæ rebus omnibus præponitur, quando « in homine feliciter inuenitur. Sit apud nos & fortunis integerrimus « Consularis: sint & sine longo labore Primates: habeãt exercitia præ- « mia sua: sed & iste honorabilis locus sit, qui tantùm meritis comparatur. Neque enim absurde leges sacratissimæ censuerunt, eos quos

Consulatus expensæ.

** Leh. ex vet.* iure inremuneratum.

bonæ opinionis fama commendat, Codicillis Vacãtibus tales quærere ſummitates. Quos etſi facultas in tanti honoris apparatu deſereret, virtus conſcia non cælaret. Animati ſunt ad talia, qui de ſua videbantur deſperare fortuna. Hoc & validiſſimus ad labores, hoc & imbecillis corpore meretur ad laudes. Nam omnes ſub diuerſitate prædicantur, quos huius modi nomen honoris amplectitur: & magis neſcio quid amplius meriti extorſiſſe creditur, quod rem laborantium ocioſus meruiſſe ſentitur. Atque ideò præſentibus Codicillis ab illa Indictione illud tibi propitia diuinitate defende: vt conſiderata ratione præſentis tempŏris, adepti honoris ordine potiaris. Ita tamen, vt illi modis omnibus præferantur, qui ſudore maximo noſtris aſpectibus affuerunt. Neceſſe eſt enim, vt vnum † credat meritum duobus euictum. Alioqui omnes ad quietas poſſunt currere dignitates, ſi laborantes minimè præferantur ocioſis. Conſequantur illa qui poſſunt, nec nobis deſint iſta quæ cedimus. Sic vtraque gratia concitati, & illi ad palatia noſtra feſtinare poterunt, & vos optati honoris gaudia comitantur.

† cedat.

FORMVLA ILLVSTRATVS VACANTIS. XI.

CONſtat felicem eſſe Rempub. quæ multis ciuibus reſplendet ornata. Nam ſicut cœlum ſtellis redditur clarum, ſic relucent vrbes lumine dignitatum. Non quia fiat homo alter honoribus, ſed quia modeſtior efficitur, à quò conuerſationis ordo melior poſtulatur. Quis enim opinionem ſuam vituperabiliter tractare velit, quam ſpecialiter ad laudes electã eſſe cognoſcit? Illum ſiquidem honores glorificant, quem commendat & vita. Nam malo inſtituto viuere, nec principi fas eſt: quãdo & de illo populus occultè poteſt dicere, cui mores ſuos publicè nullus auſus eſt imputare. Cape igitur pro fide ac laboribus tuis Comitiuæ Domeſticorum Illuſtratum Vacantem: vt & tuis ciuibus decoratus appareas, & quod eſt dulciſſimum mentibus bonis, iugiter propriis vtilitatibus occuperis. Quid enim fortunatius, quam agrum colere, & in vrbe lucere, vbi opus proprium delectat auctorem, nec aliquid fallendo conquiritur, dum ſuaui horrea labore cumulantur? Quapropter nos dedimus delectabilem honorem, tu conuerſationis aſſocia dignitatem (nam vtraque ſibi coniuncta ſunt, vnum pẽdet ex altero: non coaleſcunt ſparſa ſemina, niſi etiam terræ qualitas fuerit

operata)habiturus meſſem de noſtra gratia copioſam,ſi à te iudicia noſtra cognouerimus opportunè fuiſſe tractata.

FORMVLA COMITIVÆ PRIMI ORDINIS VACANTIS. XII.

Labores dignitatum.

MAgnum quidem multis, & inter vices videtur eſſe geniatum,publicę vtilitati probis actionibus occupari.Sed quãto felicius honorem ſplendidum ſumere,& cogitationum moleſtias non habere.Interdum enim aſſidui labores etiã
Vacant. ipſas ingratas faciunt dignitates: dum imbecillitas humana cito ſolet ſuſtinere faſtidia, & quod prius ambiſſe creditur, poſtea vitare velle ſentitur.Sed hoc multò pręſtantius adeſſe conſpectibus regiis, & abeſſe moleſtiis,gratiam habere loci,& vitare contumelias actionis. Dulce eſt,aliquid ſic mereri, vt nulla poſſit anxietate turbari: dum multo gratius redditur, vbi proſperitatis ſola gaudia ſentiuntur.Hunc igitur honorem,quem tibi reſpicis ocioſa remuneratione præſtitum, qui nimium laborantibus antiqua noſcitur prouiſione collatus, vt Rectores prouinciarum, anni actione laudatos, vix ad tale culmen adducerent, quibus confitebantur plurima ſe debere. Conſiliarij quoque Præfectorum conſcientia clari, dictatione præcipui, qui in illo actu ampliſſimæ Præfecturæ ſic videntur exercere facũdiam,vt ad vtilitates publicas expediendas,alteram credas eſſe Quæſturam. Vnde frequenter & nos iudices aſſumimus: quia eos doctiſſimos comprobamus. Quid ergo de tali honore ſentiatur,
Annalis rector prouinciæ.

†perfecti agnoſce: quando † præfecti viri pro tot laudabilibus inſtitutis huiuſmodi inueniunt præmia dignitatis: & meritò,cum tanta pompa ceditur,quæ Senatorij quoque ordinis ſplendore cenſetur. Spectabilitas clara & Conſiſtorio noſtro digniſſima,quæ inter illuſtres ingreditur,inter proceres aduocatur:ocioſi cinguli honore præcincta dignitas, quæ nullum nouit offendere, nullum cognoſcitur ingrauare,& ſuper omnia bona concitare neſcit inuidiam.Quocirca prouocati moribus tuis, Comitiuam tibi Primi Ordinis ab illa Indictione maieſtatis fauore largimur: vt Conſiſtorium noſtrum ſicut rogatus ingrederis,ita moribus laudatus exornes: quando vicinus honor eſt illuſtribus,dum alter medius non habetur. † Delectat te imitari,quos proximitate contingis. Tunc locum amplum & honorabilẽ facis,ſi te moderata cõſideratione tractaueris. Admoneat te certè, quod ſuſcepta dignitas Primi Ordinis appellatione cenſetur:
Ocioſum cingulum.

† Delectet te illos.

Primus ordo.

tur: vtique quia te ſequuntur omnes, qui Spectabilitatis honore decorãtur. Sed vide, ne quis te præcedat opinione, qui ſequitur dignitate. Alioqui graue pondus inuidiæ eſt, ſplendere cinguli claritate, & morum lampade non lucere.

FORMVLA MAGISTRI SCRINII ET COMITIVAE PRIMI ORDINIS QVAE DANDA EST COMICIACO QVANDO PERMILITAT.

XIII.

SI honor frequenter defertur ocioſis: ſi interdum aut nobilitas eligitur, aut ad promerendum aliquid perſonæ tantùm gratia ſuffragatur: quo ſtudio remunerandi ſunt, qui ad agonis ſui præmia peruenerunt? Conſiderandum, quali labore ſeruitum eſt, & ſic de remuneratione cogitandum. Harum quippè rerum menſura de contrario venit: dum tale obedientibus dari debet donum, quale indeuotis potuit eſſe periculum. Grandia ſunt, quæ ſuſtinent excubantes perſonas, contumaces ad parendum cogunt, latentes in cubilibus ſuis prudenti ſagacitate veſtigant, ſuperbis modeſtiam æqualitatis imponunt. Ita quod à iudicibus breuiter dicitur, ab ipſis efficacia famulante completur. Notum eſt, quę pericula ſuſtineant, cum ad cauſas mittũtur alienas. Si ſegnius agat, petitor quæritur: ſi diſtricte, pulſatus vociferatur. Sic inter vtrunque diuerſum rara laus eſt inueniſſe præconium. Dignitatum pace dicamus, facilius eſt laudatum iudicem reperire, quam militem iuncta ſine offenſione complere. Aliud eſt enim tantùm dicere legitima, aliud ad terminum deduxiſſe iuſtitiam. Laudabiliter quidem bonum dicitur, ſed multò glorioſius † ſtatuta complentur. Verba tantùm diriguntur à præſulibus, à militibus autem poſtulatur effectus. Poſt omnia periculis ſubduntur, ſi conſtricti aliquid veriſimile conquerantur. Frequenter nocuit aliis ipſa quoque integritas actionis. Nam multos, quos in executione cõtriſtari niſi ſunt, ipſos poſtea impenſos iudices pertulerunt. Offendunt enim frequenter ignari, quibus ſunt poſtea parituri: & dum cauſis alienis fidem cuſtodiunt, interdum pericula propriæ ſalutis incurrunt. Verùm inter hæc militem euaſiſſe laudatum, nõne iuſtè videtur eſſe miraculum? Talibus igitur meritis viciſſitudo reddenda eſt, vt nimio labore torpentes † indictis compenſationibus excitemus. Vtere igitur confidenter quicquid veteranis munificentia iura tribuerunt: nulli ſor-

Militaris dignitas forẽſi præſtat.

† inſtituta.

† indultis.

Veteranorũ priuilegiũ.

dido ſubiiciendus oneri, qui te puriſſima conuerſatione tractaſti.

Comitiua primi ordinis. Comitiuam quoque tibi Primi Ordinis, quam tali militia perfunctis cana deputauit Antiquitas, ſecundum ſtatuta diualia vindicabis. Hæc quidem priſcorum beneficio conſequeris, ſed noſtri nominis contra inciuiles impetus, & conuentionalia detrimenta, perenni tuitione vallaris. Vt officium, quod noſtris iuſſionibus ſpeciali ſolicitudine famulatum eſt, amplius aliquid à militibus cæteris promereri potuiſſe videatur. Mulcta quoque † tot librarum auri percellendum eſſe cenſemus, ſi quis ſtatuta noſtra qualibet crediderit occaſione violanda. Nec tamen aliquid contra te valere permittimus, quod doloſa fuerit machinatione tentatum.

† decem.

FORMVLA DE REFERENDIS IN SENATV MAGISTRI SCRINII. XIV.

Parentum vota. OPtamus quidem, Curiam Senatus ampliſſimi naturali fœcunditate compleri, ſobolémque eius tantùm creſcere, vt quod difficillimum auiditatis genus eſt, parentum videatur vota ſatiare. Sed minus amantis eſt, non amplius quærere, vnde tantùm numerum poſſit augere. Agricola diligens præ- „
ueniendo adiuuat imbrem cœleſtem, & ante rigat plantaria, quam „
pluuias mereantur optatas. Arborum quinetiam fœtus meliorare „
contendens, diuerſi germinis fœturas inſtituit: vt multiplicata dulcedine fructuum, hortis ſui conferat varietatis ornatum. Sic nos virtutum iucundiſſimas laudes incinctum Gaium deſideramus includere: vt germen alienum amplexu gratiæ colligatum, Curię moribus inoleſcat. Sed hæc cultura longè diſſimilis eſt. Arboribus enim, quod melius putatur inſeritur, ad illas peregrina veniunt, vt de illorum potius ſuauitate dulceſcãt: vobis autem vt agreſtia proficiant offeruntur. Nam quamuis ignis nocte reluceat, Soli tamen præſentatus obſcurus eſt. Hinc eſt, quod ad illum ordinem nihil poteſt eximium deferri, niſi quod per ipſum probatur augeri. Et ideò illum natalium ſplendore conſpicuum, & ingenij calore prudenter accenſum, Senatus lumen excipiat. Hactenus enim fuit ſuis meritis clarus, ſed iam erit de veſtra perſpicuitate prælucidus. Pandite Curiam, ſuſcipite candidatum. Iam Senatui prædeſtinatus eſt, cui nos contulimus Laticlauiam dignitatem. Benignos eſſe neceſſe eſt publicos Patres: quia hoc vocabulum non tantùm ſuo debet germini, quantum ſtudio votóque generali.

Inſitio.

Laticlauia dignitas.

FORMVLA VICARII VRBIS. ROMAE. XV.

VIces agentium mos est, si iudicum † voluntatibus obedire, vt suas non habeant dignitates. Splendent mutuato lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur esse veritatis, qui proprij non habent iura fulgoris. Tu autem Vicarius diceris, & tua priuilegia non relinquis: quando propria est iurisdictio, quæ datur à principe. Habes enim cum Præfectis aliquam portionẽ: partes apud te sub Prætoriana aduocatione confligunt. Vice Sacra sententiam dicis, & quod maximæ fidei signum est, in inscriptionibus vita tibi cõmittitur hominum, quod inter mortales constat esse precioſum. Additur, quod nec salutari te sine chlamyde, iura voluerunt: scilicet, vt sub veste militari semper visus, nunquam credereris esse priuatus. Sed hæc omnia ad Præfecturæ gloriam iudicamus esse concessa: vt qui tantæ sedis Vicarium diceret, vmbratile nil videret. Considera qualia de te præstes, qui tãta auctoritate subueheris: exuendus à crimine non † videtur ab innoxia facultate. Nã quid tibi debere possit, si minimis suis imputet, quod euasit? Ad similitudinem quippe summorum carpẽto veheris. Intra quadrageſimum † sanctissimæ vrbis iura custodis. Præneste ludos edis: inuicem consulis in honorẽ positus, dignitatémque Senatoris acquiris, & illa tibi panduntur atria, quæ summatibus probantur esse collata. Hinc est, quod in aula libertatis locum patrium tenes: & ibi mereris confessum, vbi est vel intrasse præconium. Ipsi quinetiam Senatores, qui præcedunt ordine, aliqua videntur à te necessaria postulare. Habes quod præstes potioribus te: nec immeritò inter præcipuos censendus es, qui aut iuuare potes, aut lædere
» Cõsulares. Erige animos sub qualitate modestiæ. Talis est vnaquæ-
» que dignitas, qualis administrantium est voluntas. Nihil abiectum est, quod in Repub. geritur, nisi malis fuerit moribus fortè vitiatũ. Nam si humilium priuatorum placet æqualitas, „quantò magis grata est in potestatis culmine custodita? quę difficilem modum seruat, dum ad suum velle festinat. Proinde Vicariæ tibi dignitatem, serenitatis nostræ æstimatione conferimus. Quam sic Romæ geras, vt conscientiam tuam tanta ciuitate facias esse digniſſimam. Vsurus omnibus priuilegiis, quæ tuos deceſſores habuisse constiterit. Quia sicut à vobis antiquorum instituta deposcimus, ita & dignitati vestræ vetera non negamus.

† voluptatibus.

Vice sacra iudicare.

Salutari cũ chlamyde.

† *Fortè*, nudetur.

Carpento vehi.

† sacratissimæ.

XVI.

NOn est dubium, ornare subiectos principis secretum, dum nullis æstimantur necessaria posse committi, nisi qui fuerint fide magna solidati. Publicum est quidem omne, quod agimus: sed multa non sunt ante scienda, nisi cum fuerint, Deo auxiliante, perfecta. Quæ tantò plus debent occuli, quantò amplius desiderantur agnosci. Regis cõsilium solos decet scire grauissimos. « Imitari debent armaria, quæ continent monumenta chartarum. « Vt quando ab ipsis aliqua instructio quæritur, tunc loquantur: totum autem dissimulare debent, quasi nesciant scientes. Nã solicitis « inquisitoribus sæpe & vultu proditur, quod tacetur. Assit innocentia, quæ cuncta commendat: quia in placida mente regia decenter « debent verba deponi. Sed quoniam te probatis moribus institutũ, « venatrix bonæ conuersationis, solicitudo nostra respexit, ab illa Indictione Notarium te nostrum esse censemus: vt ordine decurso militiæ, ad Primiceriatus feliciter peruenias summitatem. Honor qui efficit Senatorem, cui patrum aula reseratur, non iniuria: nam qui nostris curis militat assidua lucubratione, iustè videtur & Curiam libertatis intrare. Additur etiam perfuncti laboris aliud munus, vt si quò modo ad Illustratum, vel Vacantem meruerit peruenire, omnibus debeat anteponi, qui Codicillariis Illustratibus probantur ornari. Vnde absolutè colligitur, Primiceriatus meritis datum vti, vt in vno eodémque titulo dispar esset dignitas æqualiter acquisita. Animari debes igitur ad labores: quando tibi tale præmiũ propositum vides, quale se gaudent inuenisse summates.

Primiceriatus dignitas.

Codicillares illustratus.

FORMVLA REFERENDARIORVM.
XVII.

QVanuis tantùm sit clara quæque dignitas, quantum eam præsentiæ nostræ conspectus illuminat (dum semper honorem suscipit, qui nostra colloquia decenter acquirit) nemo tamen sermones nostros tantùm meretur, quam qui Referendarius esse dignoscitur. Per eum nobis causarum ordines exponuntur: per eum interpellantium vota cognoscimus, & ipsis responsa reddimus, vt negocia compedita soluamus. Magnum est in hoc agone principali seruire prudentiæ, & ad subitum sic dolores alienos asserere, vt conquerentium videatur vota satiare. Quale est

enim, in tumultuoſis proceſſionibns noſtris nulla permixtione confundi? aut minime tantis clamoribus impediri? Neceſſe habet, à turbatis exquirere, quod nobis poſſit placabiliter intimare, & diſtinctius referre, quam potuiſſet audire. Arduum eſt, trepidantium dicta componere, & verum dicere: non tãtum interpellator formidat negocij ſui caſum, quantũ ſuſtinet iſte in relatione periculũ. Si quid minus dixerit, inimicus aſſeritur, redemptus clamatur. Negocij dominus timoris patrocinio poteſt ſua verba cõuertere, referẽti autem non licet aliquid immutare. Sententiæ vero noſtræ tãta memoriæ cautela tenendæ ſunt, vt nihil minus, nihil additũ eſſe videatur. Nobis plerunque audientibus noſtra dicturus es, & difficili cõditione conſtrictus, iudicio noſtro ſubiaces, dum alienas cauſas explanare contendis. Qua propter Referendariũ te electio noſtra cõſtituit: ſed tu puritatem conſcientiæ & veritatem linguæ noſtris iuſſionibus adhibeto. Eruditionem vero mirabilem collocutio tibi noſtra concedit, quæ dum per te alios ordinat, qualitatẽ tuæ mentis exornat. Sub nobis enim non licet eſſe imperitos: quando in vicem cotis ingenia ſplendida reddimus, quæ cauſarum aſſiduitate polimus. Quapropter illa cũctis vidiſſe nos referre, quæ aut debuiſtis, aut potuiſtis accipere. Noſtra ſic probatis, ſi iuſta redicitis. Amate quod nos glorificat. Sit velle veſtrum, quale videtis noſtrum eſſe propoſitum. Ad ſummum, tales vos eſſe cupimus, vt etiam per vos iudices corrigamus. Peculiare de vobis aliquod vectigal exigimus: vt ſicut vobiſcum familiariter miſcemus affatus, ita & noſtra opinio ſpecialiter à vobis mereatur affectum.

Fides referendarum.

Iudicũ correctio.

FORMVLA PRÆFECTI ANNONÆ ET EIVS EXCELLENTIA. XIIX.

SI ad hanc mẽſuram cẽſendæ ſunt dignitates, vt tãto quis honorabilis habeatur, quãto ciuibus profuiſſe cognoſcitur, is certe debet eſſe glorioſus, qui ad copiam Romani populi probatur electus. Tui ſi quidẽ ſtudij eſt, vt ſacratiſmæ Vrbi præparetur annona, vbique redundet panis copia: & tã magnus populus, tanquã vna menſa, ſatietur. Per officinas piſtorũ cibóſque diſcurris, penſum & munditiam panis exigis, nec vile iudicas eſſe, vnde te poſſit Roma laudare: merito, quando † gloria ſingularis eſt, illius ciuitatis affectus. Et ne quod agis aliquid putetur extremum, carpentũ Præfecti Vrbis mixta glorificatione cõ-

† gratia.

ſcendis. Tu illi in ſpectaculis coniunctiſſimus inueniris, vt plebs, quam induſtria tua ſatiat, in ſuam reuerentiam te honoratum eſſe cognoſcat. Nam ſi querela panis, vt aſſolet, cõcitetur, tu promiſſor vbertatis ſeditiones ciuicas momentanea ſatisfactione diſſoluis: & per te proſpicitur, ne quid à populis conquerentibus excedatur. Non immeritò Pompeius, fertur, copiæ quantitate prouiſa, vſque ad rerũ peruenisſe faſtigia. Quia merito ſingularis eſt amor populi, cùm potuit à penuria liberari. Hinc ille gratificationem meruit, plauſúmque populorũ. Hinc vnice ſemper amatus eſt, & in gratia ciuium, omnium vicit facta maiorũ: qui ne aliquãdo in honore diceretur, cum nominis taxatione vocabatur & Magnus. Hoc te exẽplum inuitet ad proſpera: quando ille honoris tui locum egiſſe cognoſcitur, quem fœlix Roma mirabatur. Ne quis autẽ † putet, abiectis te hominibus imperare, dignitatis quoque tuæ piſtorum iura famulata ſunt, quæ per diuerſas Mundi partes poſſeſſione latiſſima tendebantur: ne inopia faciente vileſceret, quod Romanæ copiæ laudabili famulatione ſeruiret. Suarij quoque, Romanæ copiæ cauſa reperti, tuo deputati videntur examini. Gloriare priuilegiis acquiſitis. Tribunal tuum non eſt inter minimas dignitates: quando & Romana gratia frueris, & prouinciis iuſſa tranſmittis. Sed vt actionis ipſius in totũ merita perſcrutemur, † triticas quidẽ copias Præfectura Prætoriana procurat. Sed non minor laus eſt, diſpenſationem probabilem facere, quam frumenta colligere: quando in quauis abundantia querela non tollitur, ſi panis elegãtia nulla ſeruetur. Sic Ceres frumenta dicitur inueniſſe, Pan autem primus cõſparſas fruges coxiſſe, perhibetur: vnde & nomine eius panis eſt appellatus. Ita & illa prædicata eſt quæ reperit, & iſte laudatus eſt, qui decenter edenda humanis yſibus applicauit. Atque ideò cognoſcẽtes induſtriam tuam, quæ ſemper eſt amica ſapientiæ, Præfecturam Annonæ per illam Indictionem noſtra tibi electione deferimus. Conſidera nunc, quia non licet aliquid furari de populo. Nã quod in ciuitatis damna committitur, ſilentio non cælatur. Neſcit plebs tacere: quãdo interdum & hoc loquitur, quod à nemine perpetratur. In fraudulentos diſtringe: panis pondera æquus examinator intẽde: ſolicitius auro penſetur, vnde à Quiritib⁹ viuitur. Quia gratior nobis eſt lætitia fauẽtis populi Romani, quam copia precioſiſmi metalli. Intuere certe quod loquimur. Quid habesmeli⁹ quod optes, quã illius populi gratiã quærere, quam nos etiã conſtat optare?

Pompeius Magnus.

Iura piſtorum.

† prouocet.

Suarij.

† tricias.

Pã, inde panis.

Põdera exquiſita.

FORMVLA COMITIS ARCHIATRORVM XIX.

INter vtiliſſimas artes, quas ad ſuſtentãdã humanæ fragilitatis indigentiam, Diuina tribuerũt, nulla præſtare videtur aliquid ſimile, quam quod poteſt auxiliaris medicina conferre. Ipſa enim morbo periclitantibus materna gratia ſemper aſſiſtit. Ipſa contra dolores pro noſtra imbecillitate confligit: & ibi nos nititur ſubleuare, vbi nullæ diuitiæ, nulla poteſt dignitas ſubuenire. Cauſarum periti palmates habentur, cum magna negocia defenderint ſingulorum: ſed quanto glorioſius eſt expellere, quod mortem videbatur inferre? & ſalutem periclitanti reddere, de qua coactus fuerat deſperare? Ars, quæ in homine plus inuenit, quam in ſe ipſo cognoſcit. Periclitantia confirmat, quaſſata corroborat, & futurorum præſcia valetudini non cedit, cùm ſe æger præſenti debilitate turbauerit, amplius intelligens quam videtur, plus credens actioni, quam oculis. Vt ab ignorantibus pene præſagium putetur, quod ratione colligitur. Huic peritiæ deeſſe iudicem, nonne humanarum rerum probatur obliuio? Et cum laſciuæ voluptates recipiant tribunum, hoc non meretur habere primarium: Habeant itaque præſulem, quibus noſtram committimus ſoſpitatem. Sciant ſe huic reddere rationem, qui operandam ſuſcipiunt humanam ſalutem. Non quod ad caſum fecerit, ſed quod legerit, ars dicatur: alioqui periculis potius † exponimur, ſi vagis voluntatibus ſubiacemus. Vnde ſi hæſitatum fuerit, mox quæratur. Obſcura nimis eſt hominum ſalus, temperies ex contrariis humoribus conſtans: vbi quicquid horum excreuerit, ad infirmitatem protinus corpus adducit. Hinc eſt, quod ſicut aptis cibis valetudo feſſa recreatur, ſic venenum eſt, quod incompetenter accipitur. Habeãtur itaque mẽdici pro incolumitate omnium, & poſt ſcholas magiſtrum vacent, libris delectentur antiquis. Nullus iuſtius aſſidue legit, quã qui de humana ſalute tractauerit. Deponite medendi artifices noxias ægrotantium contentiones: vt cum vobis non vultis cedere, inuenta veſtra inuicem videamini diſſipare. Habetis quem ſine inuidia interrogare poſſitis. Omnis prudẽs conſilium quærit, dum ille magis ſtudioſior agnoſcitur, qui cautior frequenti interrogatione monſtratur. In ipſis quippe artis huius initiis quædam ſacerdotij genere ſacramenta nos conſecrant. Doctoribus enim veſtris promittitis, odiſſe nequitiam, & amare puritatẽ. Sic vobis liberũ non eſt, ſpõte

Artis Medicæ laus.

Aduocati.

Medicina iudicem nõ habet.

Voluptatũ tribunus.

† exponimini.

Ciborũ ratio.

Archiatri officiũ & partes.

delinquere, quibus ante momenta ſciẽtiæ animas imponitur obligare. Et ideo diligentius exquirite, quæ curent ſocios, corroborent imbecilles. Nam ſi videro quod delictum lapſus excuſet. Homicidij crimen eſt, in hominis ſalute peccare. Sed credimus iam iſta ſuffi- »
Imperitia medendi. cere, quãdo facimus, qui vos debeat admonere. Quapropter à præ- »
Sedare diſputationes. ſenti tempore Comitiuæ Archiatrorum honore decorare. Vt inter » ſalutis magiſtros ſolus habearis eximius: & omnes iudicio tuo cedant, qui ſe ambitu mutuæ contentionis excruciãt. Eſto arbiter artis egregiæ, eorúmque diſtingue conflictus, quos iudicare ſolus ſolebat affectus. In ipſis ægros curas, ſi contentiones noxias prudẽter
Viſere ægros. abſcidis. Magnum munus eſt, ſubditos habere prudẽtes, & inter illos honorabilem fieri, quos reuerentur cæteri. Viſitatio tua ſoſpitas ſit ægrotantium, refectio debilium, ſpes certa feſſorum. Requirant rudes, quos viſitant, ægrotantes ſi dolor ceſſauit, ſi ſomnus affuerit.
Venarum pulſus. De ſuo vero langore te ægrotus interroget, audiátque à te verius, quod ipſe patitur. Habetis & vos certe veriſſimos teſtes, quos interrogare poſſitis. Perito ſi quidẽ Archiatro venarum pulſus enũ- »
Vrinæ. tiat, quid intus natura patiatur. Offeruntur etiam oculis vrinæ, vt » facilius ſit vocem clamantis non aduertere, quam huiuſmodi mini- »
Ingreſſus palatij. me ſigna ſentire. Indulge te quoque palatio noſtro: habeto fiduciã » ingrediendi, quæ magnis ſolent pretiis comparari. Nã licet alij ſub- » iecto iure ſeruiant, tu rerum domino ſtudio præſtantis obſerua. Fas » eſt tibi, nos fatigare ieiuniis: fas eſt, cõtra noſtrum ſentire deſideriũ, & in locum beneficij dictare, quod nos ad gaudia ſalutis excruciet. Talem tibi denique licẽtiam noſtri eſſe cognoſcis, qualẽ nos habere non probamur in † cæteros.

† certia.

FORMVLA CONSVLARITATIS ET EIVS EXCELLENTIA. XX.

Dignitatis inſignia. QVanuis dignitatem tuam à Conſulibus deſcendere nominis ipſius videãtur teſtimonia declarare, tamen & inſignia tãta circunſtant, vt nullus poſſit ambigere, te de illius lampadis claritate lucere. Secures enim & faſces, quos illis dicauit genio Antiquitas, tuis videntur faleris deputata: vt iuriſdictio conceſſa vel tacita poſſit admonere prouincias. Sed quale tibi debet eſſe, quod curules inclytas probatur ornare? Vultus quinetiam regnantium geniata obſequij pompa præmittit: vt non ſolum ſummi iudicis, ſed & dominorum reuerentia cumulatus orneris.

O magnæ

O magnæ temperationis inuentum! De nomine consulis promitteris clementissimus, & de principum imagine metuendus. In aliquibus adhuc prouinciis ornatus penula, carpēti etiam subuectione, decoraris: vt multis declaretur indiciis, per expressas imagines rerum vices te præcelsæ gerere dignitatis. Considera, magnum esse, quod suscipis, & nulla criminum deiectione vitieris. Nominis tui auctor multa conferendo prædicatur. Tu age ne vllis cupiditatibus accuseris, vt si dare non præuales, certe te moderari velle festines. *Principum imago.* Proximus enim habetur donanti, de quo potest dici, abstinens est iugiter alieni. Certè fœdissimæ contrarietatis vitium est, studere furtis, & habere vocabulum largitatis. Erigat ad laudem tuos animos, quod vocaris. Non te profecto meritis imparem facis, si turpissimæ ambitionis delicta calcaueris. Nam errores noxios vincere, est vitia maculosa superare, & iste re vera editus est de moribus consulatus. Nec enim superflue prudentissimi Veterum talia rebus nomina imposuerunt: dum continentiæ magnæ præsulem prouinciis mitterent consularem. Triumpha iura publica, largire iustitiam, & ex fortiori parte imitari præuales, quem nominis proximitate contingis. Pecuniis potest indigere mediocris, morum talenta † non potest habere, qui iustus est. † Potest non habere. Non paucscas largas Consulum manus. Habēt & boni pauperes diuitias suas. Illud ergo à te quæritur, quòd in pectore humano nascitur, non quod terræ visceribus continetur. *Paupertas non auersanda.* Quanto melius triumphare ex animi thesauro, vnde nunquam nascitur pœnitudo? quia nec tenuis efficeris, cùm plura concedis: quinimo tantum locupletior redderis, quantum te bonæ conscientiæ sparsisse cognoscis. Quapropter opinionis tuæ laude pellecti, per illam Indictionem, in illa prouincia, Consularitatis te præcipimus agere dignitatē: vt tibi non sit acceptum, quòd legibus probatur † inimicum. Illa magis dilige, quæ æquitatis iura commendant. † iniquū. Nomen tuum actionibus proba. Consule fessis, & tunc vere diceris Consularis. Sed vt omnia æquabili moderatione pensentur, institue pecunias non quærere, & agnoscis munera tibi copiosa prouenire. Hanc enim conditionem humanis actibus diuina posuerunt, vt ille magis possit ditescere, qui lucra turpia nescit optare. Ignorantes accipiunt, qui bene agunt. Quia necesse est, vt dum parumper malorum ambitio contemnitur, superno munere plus donetur.

FORMVLA RECTORIS PROVINCIÆ XXI.

OMNINO prouide decreuit Antiquitas, Iudices ad prouinciam mitti, ne possit ad nos veniendo mediocritas ingrauari. Quis enim latronum ferret audaciam, si longe positam cognoscerent disciplinam? Absolute poterat vis permissa crassari, si conquerens tardius crederetur audiri. Sed quãto melius in ipsis cunabulis adhuc mollia reprimere, quam indurata crimina vindicare? In compendium mittimus mala, si præsentia facimus esse iudicia. Quis enim audeat peccare, cum supra ceruices suas districtionem cognouerit imminere? Et ideo te illi prouinciæ Rectorem, per illam Indictionem, nostra mittit electio: vt reuera corrigere nitaris, quos tibi commissos esse cognoscis. Chlamydis tuæ proculdubio inter alia clauos intende, quos scias non inaniter positos. Hinc fit, vt cùm publicum agentes purpuram cernerent, de vigore semper principis admonerent. Geniatus indutus, vestis gratiosa, quam filio suo Priapo Venus dicitur texuisse, vt eximiæ pulchritudinis matrem singulariter ornatus filius testaretur. Respice, quãtum dederint leges, & ad mensuram te potestatis extende. Tibi fiscalium tributorum credita monstratur exactio. Constat esse tuæ fidei commissum, principi renuntiare, quod in prouinciis probatur emergere. Tu etiam Senatorem ibidem residentẽ iuberis audire: tu in Præfectorum militem cum ipsius tantum conscientia vindicare. Tuũ nomen in subscriptionibus iusserũt Honoratis Prouincialibus anteferri. Quid de te æstimatũ sit, datur aduerti, cui tot videtur nobiles potuisse postponi. Additur, quod à principe frater vocaris: vt nobilitate pretiosi nominis à vilitate criminũ tolleris. Cogita, tantorum hominũ tibi commissas esse fortunas. Fama erũt nostri temporis tui mores. Esto † vitæ continens, vt possis in alios esse iudex. Prima æquitas est, à se præsules inchoare: vt debeant criminosi metuere, quem nequeunt similem reperire. Nullas enim in se culpas timet reus, quas habere respexerit cognitorem: quando agentem male nisi bonis moribus non æstimat displicere. Suos actus nullus damnat in altero: quia natura est humani animi, vt nitatur potius vindicare, quod se cognouerit admisisse. O quale est, liberum tribunalibus insidere! nõ esse obnoxium reo suo: ne incipiat potior fieri, quem redemit: timeat districtum: timeat continentem: non audiat

Chlamys et purpura.

Tributorum exactio.

Principi nouos casus referre.

Nomen.

Frater principis.

†v. in te.

Iudex inculpatus.

blandum. Da vt possit rigidam formidare sententiam, auari iudices nesciunt quantum delinquunt. Nam cùm vendunt aliena crimina, sua faciũt esse peccata. Quapropter esto solicitus, vt bonæ actionis tuæ laudes potius audiamus. A nobis confidenter exigis, quod remittis. Quia tantum de remuneratione tua cogitamus, quantum te pecunias non quæsisse, cognouimus. *Auari iudices.*

FORMVLA COMITIVÆ SYRACVSANÆ CIVITATIS. XXII.

REGALIS est prouidentiæ, tales Iudicum personas eligere, vt ad Comitatum necessitatem non habeant veniendi, quos in longinquis regionibus contigerit immorari. Nullum enim tale negocium est, quod Siculi itineris tantas pati possit expensas, dum commodius sit, causam perdere, quam aliquid per talia dispendia conquisisse. Non enim querelas de Sicilia volumus venire, sed laudes: quia grauatur apud nos actio pręsulis, si eam tam longinqui potuerint accusare petitores. Falsus enim dolor esse non creditur, vbi tanti laboris tædia subeuntur. Et ideo maiore cura tractanda sunt, vnde inuidia plus timetur. Proinde per Indictionem illam, Comitiuam tibi Syracusanæ ciuitatis, propitia diuinitate, cõcedimus: vt omnia sic agere nitaris, quemadmodum nos tibi præstitisse cognoscis. De proximis vota causantium sustinemus: inde autem vltro requirimus, vnde ad nos difficile venire posse sentimus. Habes quę te decorare debeant, si tu tamen ibi conscientia defecatus aduenerís. Militum tibi numerus nostris seruit expensis. Redderis inter arma geniatus, processio tua procinctualis ornatus est. Exercitu vteris pacato, nec pericula belli subis, & armorũ pompa decoraris. Verùm inter hæc ciuilem cogita disciplinam. Non permittas milites esse possessoribus insolentes. Annonas suas sub moderatione percipiant: causis non misceantur extraneis. Pro securitate se omnium cognoscat electum, qui se gloriatur habere armatum. Priuilegia dignitatis tuæ nec volumus minui, nec iubemus excedi. Sufficiat tibi tantum gerere, quantum decessores tuos constiterit rationabiliter effeciſſe. *Iudices à principe lecti.* *Militũ insolẽtia coërcenda.* *Annona moderata.*

VARIARVM FORMVLA COMITIVÆ NEAPOLITANÆ XXIII.

Ciuitatũ facies ornatur magiſtratibus.

INTER cætera vetuſtatis inuenta, & ordinatarum rerum obſtupenda præconia, hoc cunctis laudibus meretur efferri, quod diuerſarum ciuitatum decora facies aptis adminiſtrationibus videtur ornari: vt & conuentus nobilium occurſione celebri colligatur, & cauſarum nodi iuris diſceptatione ſoluantur. Vnde nos quoque non minorem gloriam habere cognoſcimur, qui facta Veterum annuis ſolennitatibus innouamus. Nam quid prodeſſet inuentum, ſi non fuiſſet iugiter cuſtoditum? Exeunt à nobis dignitates relucentes quaſi à † Solis radiis, vt in orbis noſtri parte reſplendeat cuſtodita iuſtitia. Ideo enim tot emolumentorum commoda ſerimus, vt ſecuritatem prouincialium colligamus. Meſſis noſtra cunctorum quies eſt, quam non poſſumus aliter recordari, niſi vt ſubiecti non videantur aliquid irrationabiliter perdidiſſe. Et ideo ad Comitiuam te Neapolitanam per illam indictionẽ libenter adducimus: vt ciuilia negocia æquus trutinator examines; tantumque famam tuam habita maturitate cuſtodias, quantum te illi populo vel in leui culpa facile diſplicere cognoſcas. Vrbs ornata multitudine ciuium, abundans marinis terreníſque delitiis: vt dulciſſimam vitam te ibidem inueniſſe diiudices, ſi nullis amaritudinibus miſcearis. Prætoria tua officia replent, militum turba † cuſtodit. † Conſidis gemmatum tribunal: ſed tot teſtes pateris, quot te agmina circundare cognoſcis. Præterea litora vſque ad prefinitum locum data iuſſione cuſtodis. Tuæ voluntati parent peregrina commercia. Præſtas ementibus de pretio ſuo, & gratiæ tuæ proficis, quod auidus mercator acquirit. Sed inter hæc præclara faſtigia optimum eſſe iudicem decet: quando ſe non poteſt occulere, qui inter frequentes populos cognoſcitur habitare. Factum tuum erit ſermo ciuitatis, dum per ora fertur populi, quod à iudice contigerit actitari. Habet vltionem ſuam hominum frequentia, ſi † loquar † ad diuerſa: & de iudice iudicium eſſe creditur, quod à multis † adſtipulationibus perſonatur. Contra, quid melius, quam illum populum gratum reſpicere, cui cognoſceris præſidere? Quale eſt perfrui fauore multorum, & illas voces accipere, quas & clementes dominos delectat audire? Nos tibi proficiendi materiam damus: tuum eſt ſic agere, vt ſua beneficia principem delectet augere.

Cauſarum nodi.

Veterũ inuenta tueri.

† Sole radij.

Neapolit.

† cuſtodiris.

† Conſcẽdis.

Litorũ cuſtodia.

Præſidescur annui.

Commercia

Index qualis.

† loquantur.

† aduerſa.

† ſtipulãtibus.

FORMVLA HONORATIS POSSESSORIBVS ET CVRIALIBVS CIVITATIS NEAPOLITANAE.

XXIV.

» TRIBVTA quidem nobis annua deuotione perſoluitis, » ſed nos maiore viciſſitudine decoras vobis reddimus dignitates: vt vos ab incurſantium prauitate defendãt, qui noſtris iuſſionibus obſecundant. Erit noſtrum gaudium, veſtra quies, ſuaue lucrum, ſi neſciatis incommodum. Degite moribus compoſitis, vt viuatis legibus feriatis. Quid opus eſt, quenquã facere, vnde pœnas poſſit incurrere? Quærat iudex † in vos cauſas, & non inueniat. Ratio motus veſtros componat, qui rationales vos eſſe cognoſcitis. Improbis iudicem, teſtem bonis moribus deſtinamus: vt nemo ſe cogi ſentiat, niſi quem ordo legitimæ conuerſationis accuſat. Atque ideò illi nos Comitiuam Neapolitanæ ciuitatis per illam Indictionem dediſſe declaramus: vt noſtra gubernatione laudatus, alteram mereatur de noſtro iudicio dignitatem. Cui vos conuenit prudenter obedire: quia vtrumque laudabile eſt, » vt bonus populus iudicem benignũ faciat, & manſuetus iudex gra- » tiſſimum populum æquabili ratione componat.

Princeps multòplus confert in ſubditos, quàm ſubditi in principem.

† inter vos.

FORMVLA DE COMITIVA PRINCIPIS MILITVM.

XXV.

ONNES apparitiones decet habere iudices ſuos. Nam cui præſul adimitur, & militia denegatur. Sed nos, quibus cordi eſt, locis ſuis vniuerſos ordines cõtinere, indicamus, illi Comitiuam Neapolitanam, Deo iuuante, largitos. Vt iudicibus annua ſucceſſione reparatis, vobis ſolemnitas non pereat actionis. Quapropter deſignato viro præſtate competenter obſequium: vt ſicut vos non patimur, emolumentorum commoda perdere, ita & vos parendi debeatis priſcam regulam cuſtodire.

MAGNI AVRELII CASSIODORI, VARIARVM LIBER SEPTIMVS.

FORMVLA COMITIVÆ PROVINCIÆ. I.

Armata manus. Ciuiles vestes.

Fasces.

QVAMVIS omnium dignitatum officia à manu ſecludantur armata, & ciuilibus veſtibus videãtur induti, qui diſtrictionem publicam docentur operari: tua tamen dignitas à terroribus ornatur, quæ gladio bellico, rebus etiam pacatis, accingitur. Vide quo iudicio fueris euectus, quando aliis vigorem faſcium videas eſſe creditum, tibi autem ab ipſis legibus ferrum conſtet eſſe porrectum. Rem cruentam dederunt animo pacato, vt & noxij nimium metuerent, & læſi de optata vltione gauderent. Alioqui culparentur priores, ſi temperata omnia non feciſſent. Sed cum te intelligas ad moderamen electum, humanum facilè non concupiſcas exitium. Reus qui dicitur, & probetur. Scito puniendi remedium datum tibi pro ſalute multorum. Arma iſta iuris ſunt, non furoris. Hæc oſtentatio nimirum eſt cõtra noxios inſtituta: vt plus terror corrigat, quàm pœna conſumat. Non enim cogitur ferro ſuccidere robuſtam, qui adhuc teneram verbis curuat audaciam. Ciuilis eſt pauor iſte, nõ bellicus: quem tu ſic facies eſſe glorioſum, ſi habere non probetur exceſſum. Habes etiam & ferrum, nihilominus incruentum. Claudãtur nexibus cathenarum, quos leuium criminum pulſat inuidia. Cunctator eſſe debet, qui iudicat de ſalute. Alia ſentẽtia poteſt corrigi, de vita tranſactum non patitur immutari. Signa tua abactores timeant, fures paueſcant, latrones perhorreant: Innocentia tantùm læta reſpiciat, dum ſibi auxilia veniſſe credit, quæ legum diſciplina tranſmiſit. Nemo redemptionibus tuum velle deflectat. Gladius conditur, vbi aurũ ſuſcipitur. Tu te inermem reddis, ſi à virili animo cupiditate receſſeris. Quocirca per Indictionẽ illam Comitiuæ

Ius gladij.

Comitis moderatio.

Armorũ in prouinciis vſus.

Cunctator eſſe debet qui de ſalute iudicat.

tibi in illa prouincia tribuimus dignitatem: Vt ad titulos tuos pertinentia ciuilitate potiùs laudabilis exequaris: nec quicquam præsumas facere, nisi quod priuatus possis legibus vindicare. Ipsa est enim recta administratio, quæ & sine potestate defenditur: Vt tunc probetur fuisse iustus, quando ei quæ mauult obiicere possit inimicus. Nec tamen spes nostra velut fastiditate deseritur: nam si bene prouinciarum administrationibus † præsidetis, honores vos ampliſſimos sperare, leges meritò † censuerunt. Vnde iam videtur pœne debitum, quòd vobis à tanta auctoritate: vltro nescitur † fuisse promissum.

† præsideris.

† consenserunt.

† esse prouisum.

FORMVLA PRÆSIDATVS. II.

PRVDENTER omnimodis inspexit Antiquitas, prouinciarum dignitates annua successione reparari: vt nec diuturna potestate vnus insoleſceret, & multorum prouectus gaudia reperirent. Sufficit enim vnicuique discessisse laudatum: quia dum tempus potestatis prolixum quæritur, culparum opprobria non vitantur. illa enim vel in breuitate declinare mirabile est, dum frequenter & his surripiunt, qui à fascibus sub velocitate discedunt. Annus vniuersus & ad declaranda conscientiæ bona sufficit, & facilius se ab errore custodit. Sit in vestro proposito, administrationē vnius anni susciperē: nostrum est, merentibus tempus augere. Quia non facilè remouere cupimus, quos iustos esse sentimus. *Prorogatio.* Iccirco conuersationis tuæ moribus inuitati, per illam Indictionem Præsidatum tibi in illa prouincia, propitia diuinitate, concedimus: vt sic debeas agere, quemadmodum nobis possessor gratias cum tributis videatur exoluere. Decessorum bona exempla sequere: à vitiosorum te imitatione disiunge: non putetur omnis consuetudo probabilis. Cautum debet reddere, non sequacem, error alienus. Prodit iustitiæ culpam, qui sequitur accusatum. Sed illud melius eligitur, vnde † præsidentis opinio sub administratione laudatur. Respice quantis sit prouincia plena nobilibus. Habes qui & bene loqui de te debeant, & derogare præsumant. Quia nulla potestas est, quæ qualitatem famæ suæ de ore hominum possit auferre. Contráque, fructus est, opinione prædicabili per confines ire prouincias, & ibi inuenire verissimam laudem, vbi non imperas potestate. Additur, quòd irremuneratum non relinquimus, si te egisse probabiliter audiamus. Horrere vitium,

† præcedentis.

Voluntas regia in legibus.

& principis mereris affectum. Voluntatem regiam in legibus habes: illis obtempera, & noſtra cognoſceris implere mandata.

FORMVLA COMITIVÆ GOTHORVM PER SINGVLAS PROVINCIAS.

III.

Theodoricus pacis ſtudioſus.

CVM, Deo iuuante, ſciamus Gothos vobiſcum habitare permixtos, ne qua inter conſortes, vt aſſolet, indiſciplinatio naſceretur, neceſſarium duximus, illum ſublimen virum, bonis nobis moribus hactenus comprobatum, ad vos Comitem deſtinare, qui ſecũdum edicta noſtra inter duos Gothos litem debeat amputare: ſi quòd etiam inter Gothum & Romanum natũ fuerit fortaſſe negocium, adhibito ſibi prudente Romano certamẽ poſſit æquabili ratione diſtringere. Inter duos autem Romanos Romani audiãt, quos per prouincias dirigimus cognitores: vt vnicuique ſua iura ſeruentur, & ſub diuerſitate iudicum vna iuſtitia complectatur vniuerſos. Sic pace communi vtræque nationes, diuinitate propitia, dulci ocio perfruantur. Scitote autem, vnam nobis in omnibus æquabiliter eſſe caritatem: ſed ille ſe animo noſtro amplius commendare poterit, qui leges moderata voluntate dilexerit. Non amamus aliquid inciuile, ſceleſtam ſuperbiam cum ſuis deteſtamur auctoribus. Violentos noſtra pietas execratur. In cauſa poſſint iura, non brachia. Nam cur eligant quærere violenta, qui præſentia probantur habere iudicia? Ideò enim emolumenta iudicibus damus, ideò tot officia diuerſis largitabus continemus, vt inter vos non ſinamus creſcere, quòd poſſit ad odium pertinere. Vnũ vos amplectatur viuendi votum, quibus vnum eſſe conſtat imperium. Audiat vterque populus, quòd amamus. Romani vobis ſicut ſunt poſſeſſionibus vicini, ità ſint & caritate coniuncti. Vos autem Romani magno ſtudio Gothos diligere debetis, qui & in pace numeroſos vobis populos faciunt, & vniuerſam Rempu. per bella defendunt. Itaque deſtinato à nobis Iudici vos conuenit obedire: vt quicquid pro conſeruandis legibus cenſuerit, modis omnibus impleatis: quatenus & noſtro imperio, & veſtræ vtilitati ſatisfeciſſe videamini.

Cognitor pro iudice.

Iura non brachia.

FOR-

FORMVLA DVCATVS RETIARVM. IV.

QVANVIS ſpectabilitatis honor vnus eſſe videatur, nec in his aliquid aliud niſi tempus ſoleat anteferri, tamẽ rerum qualitate perpenſa multum his creditum videtur, quibus confinales populi deputantur. Quia non eſt tale pacatis regionibus ius dicere, quale ſuſpectis gentibus aſſidere: vbi non tantum vitia, quantum bella ſuſpecta ſunt, nec ſolum vox præconis inſonat, ſed tubarum crepitus frequenter inſultat. Retiæ namque munimina ſunt Italiæ, & clauſtra prouinciæ. Quæ non immerito ſic appellata eſſe iudicamus, quando contra feras & agreſtiſſimas gentes, velut quædam plagarum obſtacula, diſponuntur. Ibi enim impetus gentilis excipitur, & tranſmiſſis iaculis ſauciatur furibunda præſumptio. Sic gentilis impetus, veſtra venatio eſt, & ludo geritis, quod vos aſſidue feliciter egiſſe ſentitis. Ideóque validum te ingenio ac viribis audientes, per illam Indictionem, Ducatum tibi credimus Retiarum: vt milites & in pace regas, & cũ eis fines noſtros ſolenni alacritate circumeas. Quia non paruam rem tibi reſpicis fuiſſe commiſſam, quando tranquillitas regni noſtri tua creditur ſolicitudine cuſtodiri. Ita tamen, vt milites tibi commiſſi viuant cum prouincialibus iure ciuili, nec inſoleſcat animus, qui ſe ſentit armatum: quia clypeus ille exercitus noſtri quietem debet præſtare Romanis. Quos ideo conſtat appoſitos, vt intus vita felicior ſecura libertate carpatur. Quapropter noſtro reſponde iudicio, fide nobis & induſtria placiturus: vt nec gentiles ſine diſcuſſione ſuſcipias, nec noſtros ad gentes ſub incurioſitate tranſmittas. Ad neceſſitatem ſiquidem rarius venitur armorum, vbi ſuſcepta ſurreptio cuſtodiri poſſe ſentitur. Priuilegia vero dignitatis tuæ noſtris tibi iuſſionibus vindicabis.

Difficile ſuſpectis gẽtibus præeſſe.

Retiæ vnde dictæ.

Cui cõmiſſa regni trã quillitas.

Iure ciuili viuere.

Vſus militum.

FORMVLA CVRÆ PALATII. V.

AVLA noſtra ſicut agnoſcitur peritis diſpoſitionibus inſtituta, ita doctorum in ea diligens debet eſſe cautela. Quãdo pulchritudo illa mirabilis, ſi ſubinde non reficitur, ſenectute obrepente vitiatur. Hæc noſtra ſunt oblectamenta, potentiæ imperij decora facies, teſtimonium præconiale regnorum: hæc legatis ſub admiratione monſtrantur, & prima fronte talis dominus eſſe creditur, quale eius habitaculum comprobatur. Et ideo

Laus ædificiorum.

†volũtas. magna † voluptas est prudentissimæ mentis, pulcherrima iugiter habitatione gaudere, & inter publicas curas animum fessum reficere dulcedine fabricarum. Quas primùm Cyclopes dicuntur ad antrorum modum amplissimas in Sicilia condidisse, postquam in cauernis montium Polyphemus ab Vlysse singularis oculi lugendam pertulerat orbitatem. Inde ad Italiã fabricandi peritia legitur fuisse translata. Vt quod tantis ac talibus institutoribus inuentum est, æmulatrix posteritas in suum commodum custodiret. Hinc est, quòd † sublimitatem tuam ab illa Indictione curam palatij nostri susciperе debere censemus: vt & antiqua in nitorem pristinum cõtineas, & noua simili antiquitate producas. Quia sicut decorũ corpus vno conuenit colore vestiri, ita nitor palatij similis debet per vniuersa membra diffundi. † Atque sic poteris idoneus inueniri, si frequenter geometram legas Euclidem: si schemata eius, mirabili varietate descripta, in tuæ mentis contemplatione condideris: vt in hora commonito famuletur tibi copiosa notitia. Archimedes quoque subtilissimus exquisitor cùm Metrobio tibi semper assistant, vt ad noua reddaris paratissimus. Non enim tibi minima cura delegatur, quando animum nostrum fabricãdi studio cupidissimum artis tuæ ministerio probaris explere. Nam sicubi aut ciuitatem reficimus, aut castellorum volumus fundare nouitatem, vel si construẽdi nobis prætorij amœnitas blandiatur, te ordinante ad oculos perducitur, quòd nobis cogitãtibus inuenitur. Decorum magisterium, propositum omnino glorioſum, in tam longas ætates mittere, vnde te debeat posteritas admirata laudare. Quicquid enim aut instructor parietum, aut sculptor marmorum, aut æris fusor, aut † camerum rotator, aut gypsoplastes, aut musiuarius ignorat, te prudẽter interrogat: & tam magnus ille fabrilis exercitus ad tuum recurrit iudicium, ne possit aliquid habere confusum. Vide ergo quanta debet nosse, qui possit tantos instruere. Recipis certè bonæ dispensationis tuæ vberrimum fructum, cùm tu de illorum labore laudaris, si ab eis diligenter facta monstraueris. Quapropter quicquid ad te pertinet, ita decenter, ita firmiter volumus explicari, vt ab opere Veterum sola distet nouitas fabricarum. Sed hæc possibilia facis, si dona nostra nulla cupiditate suppresseris. Efficaciter enim imperat artifici, qui eum competenti non patitur commoditate fraudari. Manus larga artium nutrit ingenia, quando qui de victu non cogitat, perficere iussa festinat. Illud quoq; considera, qua gratificatione

Origo fabricarũ architecturæ.

† spectabiliter.

†Ad quæ. *Euclides.*

Archimedes.

Metrobius.

Artifices fabricæ.

† scribe, camerarum.

Musiuarius.

Remunerãdus artifex.

Aurea Virgã.

tracteris, vt aurea virga decoratus, inter obsequia numerosa, ante pedes regios primus videaris incedere, vel vt ipso testimonio vicinitatis nostræ agnoscamus tibi palatia commisisse.

FORMVLA COMITIVÆ FORMARVM VRBIS. VI.

QVAMVIS Romuleæ fabricæ collatæ sibi vix possint præcipuæ reperiri (quia totum admiratione noscitur exquisitum, quòd ibi cernitur esse fundatum) tamẽ interesse arbitramur quòd vtilitas necessaria gratificat, & quòd pulchritudinis tantùm causa commendat. Traiani Forum vel sub assiduitate videre miraculum est. Capitolia celsa conscendere, hoc est humana ingenia superata vidisse. Sed nunquid per ea viuitur, aut corporis salus aliqua inde delectatione recreatur? In Formis autem Romanis vtrumque præcipuum est, vt fabrica sit mirabilis, & aquarum salubritas singularis. Quod enim illuc flumina, quasi constructis montibus, perducuntur, naturales credas alueos soliditates saxorum: quãdo tantus impetus fluminis, tot sæculis firmiter potuit sustineri. Cauati montes plerumque subruunt, meatus torrentium dissipantur, & opus illud veterum non destruitur, si industria suffragante seruetur. Respiciamus certè, aquarum copia quantùm Romanis mœnibus præstat ornatum. Nam thermarum illa pulchritudo quid esset, si dulcissima quædam æquora non haberet? Currit aqua Virgo sub delectatione purissima, quæ ideò sic appellata creditur, quòd nullis sordibus polluatur. Nam cùm aliæ pluuiarum nimietate terrena commixtione violentur, hæc aërem perpetuo serenum purissimè labens vnda mentitur. Quis possit talia sermonibus idoneis explicare? Claudiam per tantam fastigij molem sic ad Auentini caput esse perductam, vt cùm ibi ex alto lapsa ceciderit, cacumen illud excelsum, quasi imam vallem irrigare videatur. Ægyptius Nilus certis temporibus crescens per campos iacentes superducto diluuio aëre sereno turbulentus exæstuat: sed quantò pulchrius est, Claudiam Romanam per tot siccas montium summitates lauacris ac domibus liquores purissimos fistularũ vberibus emisisse? & ita æqualiter fluere? vt nunquã se possit desiderata subducere? Ille enim dũ recedit, limus est: dum venit insperatè, diluuium. Quis ergo famosum Nilum vrbis nostræ fluminibus non æstimet esse supera-

Forum Traiani.

Capitolium.

Formæ aquarum.

Thermæ.

Aqua Virgo.

Nilus.

tum? Quando ille incolas ſuos aut veniendo terret, aut recedendo deſtituit. Verum hæc non ſuperflua commemoratione narrauimus: vt poſſis aduertere, qualis ad te diligentia perquiratur, cui pulchritudo tanta committitur. Qua de re, per Indictionem illam, Comitiuam tibi Formarum ſub magna deliberatione credidimus: vt ſummo ſtudio nitaris efficere, quod tantis ac talibus rebus videris expedire. In primis noxias arbores, quæ inferunt fabricarum ruinas, dum ſunt quidam mœnium importabiles arietes, cenſemus radicitus amputari: quia nulla læſio remouetur, cuius origo non tollitur. Si quid autem conficiente ſenio fuerit demolitum, peruigili claritate reparetur: ne creſcente defectu augeatur nobis cauſa diſpendij. Ductus aquæ fortuna tua eſt, dum incolumis eris, ſi illa ſolidaueris: tantúmque apud nos proficis, quantum te illi † ſtuduiſſe probaueris. Agat ergo peritia fidéſque tua, vt & conſtructio fabricæ illibata permaneat, & aquæ diſtributio nulla ſe cuſtodum vænalitate ſubducat.

Comitiua formarum.

Arbores fabricis noxiæ.

† ſtudioſe.

FORMVLA PRÆFECTI VIGILVM VRBIS ROMAE. VII.

Nomẽ Præfecti vigilum.

VANVIS nomen tuum ad ciuitatis te vigilias debeat excitare, vt poſſis implere, quod diceris: tamen prouidentiæ noſtræ ſolita cautela non deſerit, niſi eos quos ad agendum deligimus, ad parendum quoque ſuauiter inuitemus. Quid eſt tibi pulchrius, quam in illa Vrbe operam nauanter impendere: diligentiæ tuæ vbi tales teſtes videntur aſſiſtere? Cautela quidem tua, mox vt adhibita fuerit, per Patriciorum & Conſulum ora diſcurrit: vix te contigit aliquid ſolicite facere, & audis proceres cum admiratione laudare, Mediocrem dignitatem regis, & in ſumma opinione verſaris. Cuſtos Romanæ ciuitatis diceris, quando eam ab inteſtino hoſte defendis. Quapropter circa fures ſolicitus eſto: quos ſi tibi leges punire minimè præcipiunt, tamen eos indagandi licentiam † contulerunt: credo vt quanuis eſſent raptores deteſtabiles, tamen quia dicebantur Romani, maiori eos ſubderent dignitati. Vtere igitur per Indictionem illam Præfecturæ Vigilis dignitate. Horror tibi pœnarum ademptus eſt, non poteſtas: nam lex à quo velit malos capi, ipſum cenſuit plus timeri. Eris ſecuritas ſoporantium, munimen domorum, tutela clauſtrorum, diſcuſſor obſcurus, arbiter ſilẽtioſius, cui fallere

Patritij & Conſules, proceres. Officium præf. vigilum.

† intulerunt.

Vel. volẽt.

insidiantes fas est,& decipere gloria. Actus tuus venatio nocturna est,quæ miro modo si non cernitur,tunc † tenetur. Furta magis in furibus facis,dum illos circumuenire niteris,quos omnibus illudere posse cognoscis.Præstigij genus est,quod agitis,vt latronum versutias irretire possitis.Facilius enim æstimamus,Sphingis ænigmata comprehendi potuisse,quam raptoris fugacem præsentiam reperire. Ille circunspectus ad omnia, instabilis ad ventura,trepidus ad insidias,quemadmodum potest capi, qui more venti nullo situ cernitur cõtineri? Vigila impiger cum nocturnis auibus:nox tibi pandat aspectus:& sicut illæ reperiũt in obscuris cibum,ita tu possis inuenire præconium. Esto nunc ad iniuncta solicitus. Vænalitas tibi non adimat,quod concedit industria. Nam licet hæc sub profunda caligine videantur geri,nullus tamen actus est, qui possit abscondi. Priuilegia quoque tua vel officij deputati ex nostra tibi auctoritate rationabiliter vendicabis. Quia necesse est, in tam magna ciuitate per diuersos iudices agi,quod ab vno non potest explicari.

Venatio nocturna.

†timetur.

Nocturnæ aues.

Nullus actº potest abscondi.

FORMVLA PRÆFECTI VIGILVM VRBIS RAVENNATIS IIX.

QVAMVIS dignitate magni nominis prima fronte decoreris (quia non potuit Antiquorum prudentia summa imáque simili appellatione censere: ne splendorem, quem summis dabat, alterius vilitate pollueret) tamen hinc intelligitur, quid sentire Maiorum potuisset auctoritas, quando Præfectos Vigilibus appellare voluere, qui pro generali quiete discurrunt. Tibi enim commissa est fortunarum securitas, ciuitatis ornatus, vtilitas omnium, scilicet, vt circa domesticos crassatores bellum pacatum gereres, si quem ciuium lædendum esse sentires. Custodi fortunas omnium. Securus somnus te vigilante carpitur, & molestia nulla sentitur. In pace positus sumis de nocturno fure victoriam. Tuis laureis mane ciuitas defensa: lætatur quæ dum captos respicit, tunc se occulto hoste caruisse cognoscit. Quotidie triumphas,si bene vigilas. Et cũ rara sit gloria bellici certaminis,tibi iugiter latronibus famulatur inuentis.Ob ducatum nimia ciuium affectione susceptum, assumes prædones inquirere, quos per se dominus non valet inuenire: & duplici ratione benefi-cus,aut futura furta prohibes,aut commissa concludis. Nonne ista quædam est ineffabilis gratia ciuitatis, vnum in se suscipere, quod

Præfecti Vigil. nomen & officiũ.

Fur nocturnus.

Præfecti nomen. videt omnibus expedire? Merito tibi glorioſum nomen Præfecti, prudens Antiquitas deputauit: quia † illud facere non poterat, niſi qui ciues à ſuis commodis plus amabat. Officium quoque tuum non paruo conſtat munere ſubleuatum, quando & ipſis momenti iura dilatata ſunt, qui pro ſecuritate ciuium militare noſcuntur. Quæ cum ita ſint, Præfecturam tibi Vigilum, per illam Indictionem, delectati in tua opinione, concedimus. Ita vt & curam huius dignitatis, & priuilegia tibi competentia modis omnibus exequaris. Sed quamuis nomen odioſiſſimum furum generalis perſequatur aſſenſus, tamen quia de effuſione humani ſanguinis agitur, nihil ſubitum aut indeliberatum iubemus aſſumi. Modeſtiam ſequere, qui damnas audaciam: continentiam dilige, qui furta condemnas. Ad geſta perducti audiantur aliquid pro ſalute dicturi. Quoniam quicquid non diſcutitur, iuſtitia non putatur. Conuictis verò atque confeſſis, quæ ſunt decreta, ſeruentur: quando crudele nil efficit, qui ſequitur leges.

† iſtud.

FORMVLA COMITIVÆ PORTVS VRBIS ROMAE ET DE EIVS DESCRIPTIONE. IX.

DELITIOSA magis quam laborioſa militia eſt, in portu Romano Comitiuæ gerere dignitatem. Illic enim copioſus nauium proſpectatur aduentus. Illic veligerum mare peregrinos populos cum diuerſarum prouinciarum merce tranſmittit, & inter tot Spectacula dulcium rerum, commodum tuum eſt, venientes euaſiſſe periculum. His primum faucibus Romanæ delitiæ ſentiuntur, & vndis Tyberinis, quaſi per alueum vadunt, quæ ad commercia ciuitatis aſcendunt. Bene inuenta dignitas, quæ copias videtur ornare Romanas. Nam quid elegantius poteſt agi, quam vnde probatur populus ille ſatiari? O inuenta Maiorum! ô exquiſita prudentum! vt quia longius à litore Roma videbatur poſita, inde magis eſſe inciperet, vbi decorum ingreſſum nauium poſſideret. Duo quippe Tyberini aluei meatus ornatiſſimas ciuitates, tanquam duo lumina ſuſceperunt: ne vacaret à gratia quod tantę vrbi miniſtrabat expenſas. Eximia ergo res tibi committitur, ſi moderatè peragatur. Tu copiam facis, dum ingredientes iuſte tractaueris. Auara manus portum claudit, & cum digitos attrahit, nauium ſimul vela concludit. Merito enim illa mercatores cuncti refugiunt, quæ ſibi † diſpendia eſſe cognoſcunt. Quapropter ad-

Inuẽta Maiorum laudata.

Tyberini aluei duo meatus.

† diſpendioſa.

uersus ibi ventus est, immoderata præsumptio. Nam placidum mare damnat, qui vndas cupiditatis exaggerat. Vnusquisque pro solennitate commonitus offerat voluntarium munus. †Xenia sunt enim ista, non debita. A paucis accipit, qui nimium quærit: & †sibi ipsi mittit vitæ munera, qui moderatur oblata. Sit tibi ergo cura præcipua, non solum te abstinere, verumetiam cohibere præsumen-
» tium manus.* Quia non est leue, in illa vbertate delinquere, quam
» decet cunctos indesinenter optare. Quocirca per Indictionem illam Comitiuæ Portus te honore decoramus. Vt sicut dignitas dulces delitias administrat, ita & tu honori opinionem laudabilem derelinquas.

Voluntariũ munus.

†Eximia. al. Exenia.

†ipse vult

* *Fortè sic: nõ est leue in vbertate non delinquere.*

FORMVLA † TRIBVNI VOLVPTATVM. X.

†arbitrij.

QVAMVIS artes † lubricæ honestis moribus sint remotæ, & histrionum vita vaga videatur efferri posse licentia, tamen moderatrix prouidit Antiquitas, vt in totum non effluerent, cum & ipsæ iudicem sustinerent. Administranda est enim sub
» quadam disciplina exhibitio voluptatum. Teneat scenicos si non verus, vel vmbratilis ordo iudicij. Temperentur & hæc legum qualitate negocia, quasi honestas imperet inhonestis, & quibusdam regulis viuant, qui viam rectæ cõuersationis ignorant. Student enim illi non tantum iucunditati suæ, quantum alienæ lætitiæ: & conditione peruersa cum dominatum suis corporibus tradunt, seruire potius animas compulerũt. Dignum fuit ergo moderatorem suscipere, qui se nesciunt iuridica † moderatione tractare. Locus quippe tuus his gregibus hominũ veluti quidam tutor est positus. Nam sicut illi ętates teneras adhibita cautela custodiunt, sic à te voluptates feruidæ impensa maturitate frenandæ sunt. Age bonis institutis, quod nimia prudentia constat inuenisse Maiores. Leue desiderium, & si verecundia non cohibet, districtio prædicta modificet. Agantur Spectacula suis cõsuetudinibus ordinata: quia nec illi possunt inuenire gratiã, nisi imitati fuerint aliquã disciplinã. Quapropter Tribunũ te Voluptatũ per illã Indictionẽ nostra facit electio: vt omnia sic agas, quemadmodum tibi vota ciuitatis adiungas. Ne quod ad lætitiã cõstat inuentũ, tuis temporibus ad culpas videatur fuisse transmissum. Cũ fama diminutis salua tua opinione versare. Castitatem dilige, cui subiacent prostitutę: vt magna laude dicatur,

†ludictæ.

Histrionum vita vaga.

Ordo iudicij vmbratilis.

†*Vel.* conuersatione.

Tutoris officium.

Spectaculis impositus modus.

Scenici infames.

virtutibus ſtuduit, qui voluptatibus miſcebatur. Optamus enim, vt per ludicram adminiſtrationem ad ſeriam peruenias dignitatem.

FORMVLA DEFENSORIS CVIVSLIBET CIVITATIS. XI.

SI ad cuiuſlibet negocium peragendum talis eligitur, qui conſilio & grauitate laudetur, quantò eo præſtantior eſſe debet qui ſuſcipit negocia ciuitatis? Nam ſi periculum eſt vnum decipere, quòd erit, imparem tantorum iudiciorum extitiſſe? Cauſa enim multorum bene acta nobilitat, quãdo totum bono propoſito agere creditur, qui generalibus deſideriis adeſſe ſentitur. Defenſorem te itaque illius ciuitatis, per Indictionem illam, ciuiũ tuorum ſupplicatione permota, noſtra concedit auctoritas: vt nil vænale, nil improbum facere velis, qui tali nomine nuncuparis. Commercia ciuibus, ſecundum temporum qualitatem, æquabili moderatione diſpone. Definita ſerua, quæ iuſſeris. Quia non eſt labor vendendi ſummas includere, niſi ſtatuta pretia caſtiſſimè cuſtodire. Imples enim re vera boni defenſoris officium, ſi ciues tuos nec legibus patiaris opprimi, nec caritate conſumi. »

Precii Venalium.

FORMVLA CVRATORIS CIVITATIS. XII.

QVAMVIS per ſe honorabilis habeatur, qui vel minimã ſolicitudinem ciuitati propriæ videtur impendere: & inter ſuos magna reuerentia perfruatur, qui ciues ſe amare profeſſus eſt: tamen indubitatus honor eſt, qui noſtra electione confertur. Quia præditus bonis inſtitutis creditur, cui aliquid principis auctoritate delegatur. Et ideò ab Indictione illa illius ciuitatis curã ad te volumus pertinere. Vt laudabiles ordines Curiæ ſapienter gubernes: moderata pretia ab ipſis, quorum intereſt, facias cuſtodiri. Non ſit merces in poteſtate ſola vendentium, æquabilitas grata cuſtodiatur in omnibus. Opulentiſſima ſiquidem & hinc gratia ciuium colligitur, ſi pretia ſub moderatione ſeruẽtur. Vt verè Curatoris impleas officium, cùm tibi ſolicitudo fuerit de vtilitate cunctorũ. Conſuetudines autẽ tibi ex noſtra auctoritate defende, quas in eodẽ loco tuos cõſtat habuiſſe Maiores.

Officiũ curatoris reip.

Moderata precia.

FOR-

FORMVLA COMITIVÆ ROMANÆ. XIII.

SI clauſis domibus ac munitis inſidiari ſolet nequiſſimum votum, quanto magis in Romana ciuitate videtur illici, qui in plateis pretioſum reperit, quod poſſit auferri? Nam quidam populus copioſiſſimus ſtatuarum, greges etiam abundantiſſimi equorum, tali ſunt cautela ſeruandi, quali & cura videntur affixi. Vbi, ſi eſſet humanis rebus vlla conſideratio, Romanam pulchritudinẽ non vigiliæ, ſed ſola deberet reuerentia cuſtodire. Quid dicamus marmora metallis & arte pretioſa? quæ ſi vacet eripere, rara manus eſt, quæ poſſit à talibus abſtinere. Vbi ſunt expoſita, quæ facere potuerunt diuitiæ generales, & labor mundi? Quem inter iſta deceat eſſe negligentem? Quis in cauſa tali patitur eſſe vænalis, quando grauiſſimum damnum poteſt fieri in pulchritudine ſingulari? Quare per Indictionem illam Comitiuæ Romanæ, cum priuilegiis & iuſtis commodis ſuis, tibi concedimus dignitatem. Vt fideli ſtudio, magnóque niſu, quæras improbas manus, & inſidiantes aut priuatorum fortunis, aut mœnibus ad tuum facias venire iudicium, & rei veritate diſcuſſa congruam ſubeant de legibus vltionem. Quia iuſte tales perſequitur publicus dolor, qui decorem Veterum fœdant, detruncatione membrorum: faciúntque illa in monumentis publicis, quæ debent pati. Officium tuum & milites conſuetos noctibus potius inuigilare compelle: in die autem ciuitas ſe ipſa cuſtodit. Vigilans enim ſtudio non indiget alieno. Furta quidẽ perſuadent: ſed tunc præſumptus † facile capitur, cum iuſtos minime ſuperuenire ſentitur. Statuæ nec in toto mutæ ſunt: quando à furibus percuſſæ cuſtodes videntur tinnitibus admonere. Proinde diligentiam tuam deuotione laudabili ſentiamus; vt cui nunc laborioſos faſces iniungimus, ſecuros honores poſtea conferamus.

† maximè cap. cui. *Statuarum fures.*

FORMVLA COMITIVÆ RAVENNATIS. XIV.

SI æſtimanda eſt dignitas ex labore, ſi laudabilis ſolicitudo actuum publicorũ parit gratiam liberaliter ſeruienti: ſumma gratificatione locus tuus habendus eſt, qui ſuis neceſſitatibus probatur adimere noſtris ordinationibus tarditatem. Quis enim neſciat, quãtam copiam nauium leuiter procures admonitus? *Diligentia.*

A dignitatibus Palatij noſtri vix in euectionibus ſcribitur, & iam à te ſumma celeritate completur. Nã inter dimiſſorum feſtinationes anxias vix ſufficit alter aduertere, quod te viuaciter contingit implere. Negociatorum operas conſuetas nec nimias exigas, nec vænalitate derelinquas. Sit modus, qui non poteſt grauare laborãtes. Vt cum res quereloſas ſine querimoniis egeris, maiora de noſtro examine merearis. Proinde Comitiuam Rauennatem per illã Indictionem tibi ſerenitas noſtra concedit: vt dignitatis tuæ priuilegia ſubeas & labores. Officium tuum æquitatis cõſideratione moderare. Semper enim & præſtandi & lædẽdi cauſas inuenit, qui publicis actionibus adhibetur. Sed quantum adminiſtratio tua inter mediocres agitur, tanta debet æqualitate trutinari: quia illum potius expedit tenere menſuram, qui defectam noſcitur gubernare ſubſtantiam. Idonei damna vix ſentiunt, tenues autem leui diſpendio vulnerantur: quando vel mediocri iniuria totum videtur amittere, qui exiguum cognoſcitur poſſidere.

Magiſtratus prodeſſe & obeſſe poteſt.

FORMVLA AD PRÆFECTVM VRBIS DE ARCHITECTO FACIENDO.

XV.

ROMANAE fabricæ decus peritum conuenit habere cuſtodem: vt illa mirabilis ſylua mœnium diligentia ſubueniente † ſeruetur, & moderna facies operis † affabris diſpoſitionibus conſtruatur. Hoc enim ſtudio largitas noſtra non cedit, vt & facta. Veterũ excluſis defectibus innouemus, & noua vetuſtatis gloria veſtiamus. Proinde illũ illuſtris magnitudo tua Romanis arcibus ab illa Indictione datum architectum eſſe cognoſcat. Et quia iuſtis commodis ſtudia conſtat artium nutrienda: ad eum volumus pertinere quicquid deceſſores eius cõſtat rationabiliter conſecutos. Videbit profecto meliora, quam legit: pulchriora, quam cogitare potuit; ſtatuas illas auctorum ſuorũ, ſcilicet, adhuc ſigna retinentes: vt quam diu laudabilium perſonarum opinio ſupereſſe, tam diu & ſimilitudinẽ viuæ ſubſtantiæ imago corporis cuſtodiret. conſpiciet expreſſas in ære venas, niſu quoſdam muſculos tumentes, neruos quaſi gradu tenſos, & ſic hominem fuſum in diuerſas ſimilitudines, vt credas potius eſſe generatum. Has primum Tuſci in Italia inueniſſe referuntur, quas amplexa poſteritas pene parem populũ vrbi dedit, quam natura procreauit. Mirabitur for-

† ſubſeruetur. † fabricis.

Commoda.

Statuæ veterum.

Laus fuſilis artis.

mis equinis etiã ineſſe feruoris. Criſpatis enim naribus, ac rotũdis, conſtrictis membris, auribus remulſis, credat forſitam curſus appetere, cum ſe metalla nouerit non mouere. Quid dicamus columnarum iunceam proceritatem? moles illas ſublimiſſimas fabricarum, quaſi quibuſdam erectis haſtilibus contineri, & ſubſtãtiæ qualitate concauis canalibus excautas: vt magis ipſas æſtimes fuiſſe transfuſas: alias cæris iudices factũ, quod metallis duriſſimis videas expolitum: marmorũ iuncturas, venas dicas eſſe genitales: vbi dum falluntur oculi, laus probatur creuiſſe miraculis. Ferunt priſci ſæculi narratores, fabricarũ ſeptẽ tãtum terris attributa miracula. Epheſi Dianæ templum. Regis Mauſoli pulcherrimum monumentum, à quo & Mauſolæa dicta ſunt. † Rhodi Solis æneum ſignum, quod Coloſſus vocatur. Iouis Olympici ſimulacrum, quod Phidias primus artificum ſumma elegãtia ebore auróque formauit. Cyri Medorum Regis domus, quam Memnon arte prodiga illigatis auro lapidibus fabricauit. Babyloniæ muri, quos Semiramis Regina latere cocto, ſulphure, ferróque conſtruxit. Pyramides in Ægypto, quarum in ſuo ſtatu ſe vmbra conſumens, vltra conſtructionis ſpatia nulla parte reſpicitur. Sed quis illa vlterius præcipua putabit, cũ in vna Vrbe tot ſtupenda conſpexerit? Habuerunt honores, † quia præceſſerunt tẽpore: & in rudi ſæculo quicquid emerſiſſet nouum per ora hominum iure ferebatur eximium. Nunc autem poteſt eſſe veridicum, ſi vniuerſa Roma dicatur eſſe miraculum. Quapropter talia virũ peritiſſimum ſuſcipere decet: ne inter illa nimis ingenioſa priſcorum ipſe videatur eſſe metallicus, & intelligere non poſſit, quæ in illis artifex Antiquitas, vt ſentirẽtur, effecit. Et ideò detoperam libris Antiquorum, inſtructionibus vacet: ne quid ab illis ſciat minus, in quorum locum cognoſcitur ſurrogatus.

Iuncea proceritas.

Septẽ orbis fabricarũ miracula.

† Thecli.

Ars prodiga.

Mira de pyramidibus.

Roma miraculum.

FORMVLA COMITIVÆ INSVLÆ CVRRITANAE ET CELSINAE XVI.

CONSTAT plerũque bene poſſe agi, vbi nõ defuerit perſona monitoris. Omnia enim ſine priore cõfuſa ſunt, & dũ vnuſquiſque ſecundũ voluntatẽ ſuam cogitat viuere, regulam cognoſcitur omittere diſciplinæ. Itaque antiquæ cõſuetudinis morẽ ſecuti, † Curritanæ & Celſinæ inſulis te iudicẽ, per illã Indictionẽ, noſtra cedit auctoritas. Iuſtũ eſt enim, vt qui à reliquorũ hominũ ſunt conuerſatione diuiſi, ad habitationes eorum vadat, qui eos

† *Vet. lect.* Curmitanæ.

probabili ratione componat. Ne quædam ſit neceſſitas iniuſtitiæ, communes actus lõge poſitos ignoraſſe. Habetis igitur ſupradicti, qui inter vos emergẽtes cauſas & audire debeat, & finire. Et ſi quid etiam fuerit à noſtra pietate decretum, eodem commonente, peragite. Quia erroribus locus tollitur, quando vobis, cui debeatis obedire, declaratur. Quem credimus ita bonis actibus ſtudere, vt augmenta noſtræ gratiæ poſſit accipere. Neceſſe eſt enim, vt à nobis remunerationem ſumat, ſi vobis, quæ ſunt profutura, diſponat.

FORMVLA DE PRÆPOSITO CALCIS. XVII.

Vrbis ornatus.

GLORIOSVM opus eſt ſeruiẽti, vnde Romana ciuitas probatur ornari: dum tantum quis apud nos proficit, quãtum prodeſſe Vrbi proprio labore conſtiterit. Dubium non eſt,

Calx.

coctilem calcem, quæ eſt niuibus concolor, ſpongiis leuior, inſtrumentum eſſe maximum fabricarum. Hæc quantum ignis aduſtione ſoluitur, tantum exinde parietum firmitas roboratur: petra ſolubilis, ſaxea mollicies, arenacius lapis: qui tunc potius accenditur, quando aquis copioſiſſimis irrigatur: ſine quo nec ſaxa fixa ſunt, nec arenarum minuta ſolidantur. Et ideo maius ſtudium meretur accipere, quod primum locum in Romanis mœnibus noſcitur obtinere. Quocirca induſtriam tuã, multorum ſermone celebratam, ad coctionem diſtributionémque calcis, ab Indictione illa, noſtra præponit auctoritas. Vt tam publicis, quam priuatis fabricis abunde procurata ſufficiat: & ad ædificandum cunctorum animi concitentur, dum viderint paratum eſſe, quod quæritur. Priuilegia verò loci tui noſtris iuſſionibus rationabiliter vendicabis. Vt maiora mereri poſſis, ſi bene tibi delegata compleueris.

FORMVLA DE ARMORVM FACTORIBVS. XIIX.

CONSIDERA quod ſuſcipis, & intelliges locum te dare non debere peccatis. Arma enim bene conſtruere, eſt ſalutem velle omnium cuſtodire. Quia prima facie ipſis terretur inimicus, & incipit animo cedere, ſi ſe cognoſcit ſimilia non habere. Atque ideo ab indictione illa militibus te & fabris armorum, inuitati morum tuorũ opinione, præfecimus. Vt tale opus ab artificibus exigas, quale nobis placere poſſe cognoſcis. Securitas te noſtrę non

inducat abſentiæ. Quidquid feceris nos videmus, qui vſu ipſo ſubtiliſſimæ perquiſitionis & errores artificum poſſumus prima fronte reprehendere, & laudabiliter operata iudicare. Vide ergo, qua diligentia, quo ſtudio ſit faciendum, quòd ad noſtrum venturum conſtat examen. Age itaque, vt nulla te vænalitas, nulla culpa demergat. Quia veniale eſſe non poteſt, quòd in tali cauſa delinquitur: ne inde puniaris, de qua parte peccaueris. Opus quod mortem generat & ſalutem, interitus peccantium, cuſtodia bonorum, contra improbos neceſſarium ſemper auxilium. Hoc primùm Phoroneus Iunoni dicitur obtuliſſe: vt inuentum ſuum numinis, vt putabant, auſpicio conſecrarent. Hæc in bello neceſſaria, in pace decora ſunt. Hæc denique imbecilles fragiléſque mortales cunctis belluis efficit fortiores.

Oculus principis.

Non peccãdum in armis.

Phoroneus.

FORMVLA AD PRÆPOSITVM DE ARMORVM FACTORIBVS. XIX.

MVltorvm inſinuatione cõperimus, illum probis moribus inſtitutum commiſſa ſibi poſſe fideliter expedire. Iccirco illuſtris magnitudo veſtra nos eum elegiſſe cognoſcat: vt & militibus præſit ſecundum morem priſtinum, & artificibus iubere poſſit armorum: quatenus conſuetudines ſuas ſic eleganter adimpleant, vt nulla in eis inueniri poſſit offenſio. Quia licet vbique culpa lædat, hinc tamen grauiter percutit, ſi bellorum inſtrumenta neglexerit. Proditionis quippè inſtar eſt, exercitui ſubtrahere, quòd eum conſtat armare. Quibus conſuetudines ſuas prouidentia veſtra deputabit: vt dum illis † victualium lex tollitur, neceſſaria viuacius exigantur.

Vet. hic.

† ex victual. ſũma.

FORMVLA BINORVM ET TERNORVM SI PER IVDICEM AGANTVR. XX.

AD genium dignitatis tuæ credimus pertinere, ſi competentia tibi † videamur iniungere. Quia tantò quis gratior redditur, quanto parendi cauſas amplius ſuſcepiſſe monſtratur. Et ideò Binorum & Ternorum titulos, quos à prouincialibus exigi, priſca decreuit auctoritas, per illam Indictionem, officio tuo procurante, ad ſcrinia Comitis Sacrarũ Largitionum tranſmittere maturabis: ita vt omnis quantitas intra Cal. Martiarum diem ſolẽ-

† videantur inuenire.

Dignior magiſtratu quis.

Calẽd. Martiæ.

niter impleatur. Ne de proprio reddere cogaris, quòd procurare neglexeris. Tuam enim tetigisset iniuriam, si alter eos titulos viderentur exigere, quos ad te præceperunt leges sanctissimæ pertinere.

FORMVLA BINORVM ET TERNORVM SI PER OFFICIVM AGANTVR.

XXI.

Binorũ & Ternorum exactio.

QVAMVIS prisca consuetudo, Binorum & Ternorum exactionem ad te iusserit pertinere, tamen ne te multiplex occupatio prægrauaret, & impedimenta tibi faceret solicitudo geminata, illum & illum Scriniarios officij nostri duximus destinandos: vt tibi officióque tuo debeant imminere, quatenus cùm eorum solatio † intra Cal. Martiarum diem ad illustrem virum illum Comitem Sacrarum Largitionum solemnis quantitas deferatur: Ne opinionis publicæ reus efficiaris, si Largitiones Sacras per moram aliquam putaueris esse tradandas. Ita vt te excipiendum esse non æstimes, quem nos credidimus adiuuandum. Nam si quid minus fuerit, quàm oportebat, illatum, de tuis hoc noueris facultatibus eruendum.

† *vel.* inter.

Largitiones sacræ non tardandæ.

FORMVLA COMMONITORII ILLI ET ILLI SCRINIARIIS. XXII.

Miles ociosus.

NON dubitamus esse gratissimum, quando quis commonetur, officium implere susceptum. Quia illud est potius graue, si miles viuat ociosè, cui quæstus est actio sua: honor, principalis iniunctio. Similis enim discincto habetur, qui ignobili torpori relinquitur. Quapropter per Indictionem illam, ad illam vos prouinciam iubemus accedere: vt cùm iudice, vel eius officio, intra diem Cal. Martiarum quæ de Binis & Ternis quantitas solemniter postulatur, ad Comitis Sacrarũ scrinia, postposita dilatione, dirigatis: sic tamen, vt nec ærarium nostrum aliquid minus à cõsuetudine percipiat, nec possessor supra modũ* possessionis exoluat. Et non dubitetis commotionis nostræ vos periculum sustinere, si quid actum contra priscum ordinem poterimus agnoscere.

Bini, Terni.

* *vel.* professionis.

FORMVLA VICARII PORTVS. XXIII.

BENEFICIA noſtra gratiæ tuæ ſpecialiter damus, ſi te agere commiſſa rationabiliter approbemus. Nec enim irremuneratus iaces, ſi & populos peregrinos prudenter excipias, & noſtrorum commercia moderata æqualitate componas. *Cõmercia.* Nam licet vbique neceſſaria ſit prudentia, in hac potius actione videtur accommoda: quando inter duos populos naſcuntur ſemper certamina, niſi fuerit iuſtitia cuſtodita. Quapropter arte placandi ſunt, qui mores afferunt ſimillimos ventis, quorum niſi prius animi temperentur, in contemptum maximum natiua facilitate proſiliunt. Qua de re modeſtiæ tuæ fama prouocati, curas illius portus, per illam Indictionem, te habere cenſemus. Vt omnia ad tuum titulum pertinentia ſic agas, quemadmodum ad meliora peruenias. In paruis enim diſcitur, cui potiora præſtentur. *Iuſtitia populorũ pacẽ tuetur.*

FORMVLA PRINCIPIS DALMATIARVM. XXIV.

MAGNA inter collegas ſuos prærogatiua decoratur, quiſquis gerit militiam nomine principatus. Cognoſcitur enim agere locum primarium, quando in rebus humanis magna pars hominum aſſerit excellentiam dignitatum. Hoc etiam tui loci probatur exemplo, ſine quo nec ſecretarij præſtatur acceſſus, nec *oſculationis pompa peragitur: totúſque ille iudicis genius, ita tibi legibus probatur creditus, vt ſine te nequeat eſſe perfectus. Comiti quidem prouinciarum poteſtas data eſt, ſed tibi iudex ipſe commiſſus eſt. Tu * vitam tenes improbis minantem: tu diſciplinam inter iura cuſtodis: tibi inſolentiam perorantis fas eſt diſtringere, quam præſuli nõ licet vindicare: geſta quinetiam totius actus te ſubſcribente complentur, & conſenſus tuus quæritur poſtquam voluntas iudicis explicatur. Age, vt qui talibus præponeris, ea impleſſe merito ſentiaris. Itaque per Indictionem illam, ad illam te prouinciam iubemus excurrere: vt mixtus iudicis officio competentia loco tuo peragas: & qui princeps à nobis egrederis, nullis vilitatibus accuſeris. Reuerentiſſimum enim te omnibus facis, ſi quod de nomine tuo creditur, & in moribus ſentiatur. *Locus primarius.* ** vel.* poſtulationis. *Principatus in quo verſetur.* ** vel.* vicẽ.

FORMVLA AD COMMENDANDOS COMITI PRINCIPES. XXV.

INVITAT nos consuetudo solemnis, & vobis ornatum officij dirigere,& pristinos ordines Excubantium custodire. Nostra enim laus est, si vos Romana militia comitetur. Quando talibus ministris potestis agere, quòd videtur priscis sanctionibus conuenire. Sic enim Gothos nostros, Deo iuuante, produximus, vt & armis sint instructi,& æquitate compositi. Hoc est, quòd reliquæ gentes habere non possunt: hoc est, quod vos efficit singulares, si assueti bellis videamini legibus viuere cum Romanis. Quapropter ex officio nostro, illum, atque illum ad vos credimus esse dirigendos: vt secundum priscam consuetudinem, qui tuis iussionibus obsecundant, eos rationabili debeant antiquitate moderari. Cui gratiam tuam in conseruandis annonis & consuetudinibus suis ex nostra iussione præstabis. Debet enim à te diligi, qui à nobis meruit destinari.

Gothorum fortitudo et æquitas.

FORMVLA COMITIVÆ HONORVM SCIENTIAE ORDINIS DIVERSARVM CIVITATVM.

XXVI.

SÆCVLI huius honor humanæ mentis est manifesta probatio: quia libertas animi voluntatem propriam semper ostendit, dum se contemnit occulere, qui sibi alios cognouerit subiacere. Sed humanæ mentis fœlix illa conditio est, quæ arbitrium prouectionis suæ intra terminum moderationis includit,& sic peragit dignitatis breuissimum spatium, vt vniuersis temporib. reddatur acceptus. Quapropter interdũ Iudices ad blãda » descẽdite. Laborioſum quidem, sed nõ est impossibile, iustitiã suadere mortalibus, quã ita cunctorum sensibus beneficiũ diuinitatis » attribuit, vt & qui nesciunt iura, rationẽ tamẽ veritatis agnoscant. Necesse est enim, vt quòd à natura cõceditur, submonente iterũ eadẽ suauiter audiatur. Et ideò nõ laboretis populis imponere, quòd » eos cõstat ex propria voluntate sentire. Facilè enim sequuntur ve- » stigia verbi alieni, qui se posse credunt monitione compelli. Pro- » pterea per illum Indictionem in illa ciuitate Comitiuæ honorem Secundi Ordinis tibi, propitia diuinitate, largimur: vt & ciues commissos æquitate regas,& publicarum ordinationum iussiones constanter

Laus moderationis.

Naturalis æquitas.

Secũdi ord. honos.

conſtanter adimpleas: quatenus tibi meliora præſtemus, quando te probabiliter egiſſe præſentia, ſentiemus.

FORMVLA HONORATIS POSSESSORIBVS ET CVRIALIBVS. XXVII.

VTILE eſt vnum ſemper eligere, cui reliqui debeant obedire: quia ſi voluntas diuerſorũ vaga relinquitur, confuſio, culparum amica, generatur. Itaque ciuitatis veſtrę Comitiuam per Indictionem illam nos illi largitos fuiſſe noueritis, cui ſaluberrimam patientiam commodate: vt cauſis veſtris ferat remedium, & iuſſionibus publicis procuret effectum: ſcituri, quod ſi quis probabili deuotione tractauerit, ſimilia de noſtris ſenſibus haud irritè poſtulabit.

Vnus eligendus cui reliqui pateant.

Patientia.

FORMVLA PRINCIPIS MILITVM COMITIVAE. XXIIX.

GRATVM vobis eſſe confidimus, quando militiæ noſtræ Iudices deſtinamus: quia tũc ordines noſtros agitis, quoties vobis non defuerit præſentia iudicantis. Relatiua iſta intellectui ſunt nomina, ſi prę ſulem ademeris, militem nõ relinquis: apparitio enim tollitur, quoties qui iubere poterat, abrogatur. Vobis ergo † aptum credimus, dum ad vos dirigimus dignitates, & tandiu vos militare facimus, donec iudices deſtinamus: nec iſtud leue credatis beneficium, vt cum vos ſcitis obſequium, vobis occurrat electio cognitorum. Et ideò per Indictionem illam, illum Comitem militiæ veſtræ cognoſcite deſtinatum. Quem ita acturum eſſe putamus, tam in cauſis publicis, quam priuatis, vt eum laus optata comitetur. Cui deuotionem iuſtiſſimam commodantes, his quæ vobis præceperit, ſolenniter obedite: quia reuerentiam noſtram honoratam eſſe credimus, ſi bene habitos noſtros iudices ſentiamus.

† actũ credimus.

FORMVLA DE CVSTODIENDIS PORTIS CIVITATIS. XXIX.

NVLLATENVS de eius fide dubitatur, qui ad cuſtodiã ciuitatis eligitur: quia probatæ cõſcientię cõſtat eſſe credendũ, quod fuerit pro ſecuritate multorum. Atque ideò curam portæ illius ciuitatis noſtra tibi auctoritate concedimus: vt impro-

Nec claudantur, nec pateãt perpetuò portæ.

borum non pateat aduentibus, & bonorum non retardet acceſſus. Nam ſi porta ſemper obſerata ſit, inſtar eſt carceris: ſi iterum iugiter pandatur, murorum nil prodeſt habere munimina. Sit ergo vtrunque moderatum: vt & cuſtodiæ nocturnæ ſatisfacias, & incompetenter eam claudere non præſumas. Eris nimirum via ciuiũ, & ingreſſus mercium ſingularum, amicus ſimul copiæ, quam optas intrare. Stude ergo, cũ alimoniis inuitare venientes. Non tibi quod deſpiciatur eſt creditum. Quibuſdam faucibus ciuitatis præponeris, qui ingredientibus victualibus præeſſe monſtraris. Quod te oportet ſine querela perficere: vt in paruis agnoſcere poſſimus, cui maiora credere debeamus.

FORMVLA TRIBVNATVS PROVINCIARVM. XXX.

Laboris præmium.

AEQVITATI conuenit, vt vnuſquiſque ad fructum militiæ emenſo tempore debeat peruenire, & laboris recipiat præmium pro compenſatione meritorum. Vnde quia priſcæ cõſuetudinis ratio perſuadet, vt à nobis debeat deſignari, qui à vobis Tribunus eſſe mereatur, ideo hac auctoritate cẽſemus, vt ille quem locus videtur expoſcere, vobis in ſupradicto honore præſideat: quatenus cùm ad tempus venerit cõſtitutum, optato honore potiatur. Diuina ſunt iſta iudicia, non humana: vt quem ſuperna ad tempus debitum opus voluerunt perducere, merito videatur & laboris ſui præmia ſuſcepiſſe. Excubiarum ſuarum igitur competentia priuilegia conſequatur. Quia nullum emolumento conſueto fraudari deſideramus, quem ſine culpis ad primatum venire cognoſcimus. Quapropter illi, pro vtilitate publica diſponẽti, modis omnibus obedite: quoniam partem iudicis habent priores, quando ab ipſis requiritur, ſi quid à vobis inſolentius excedatur.

Excubiarũ priuilegia.

FORMVLA PRINCIPATVS VRBIS ROMAE. XXXI.

†partem.

CVM in vrbe Roma plurima fieri cenſeamus, & neceſſe ſit ibi † poteſtatem eſſe Comitiaci officij, vt vtilitates publicæ videantur impleri, noſtro more proſpeximus, vt quia principem noſtrum cardinalem obſequiis noſtris deeſſe non patimur, tu eius locum vicarij nomine in vrbe Romana ſolenniter debeas cõtinere. Quatenus & ille primatus ſui laboribus per-

Princeps cardinalis.

fruatur, & tu in alterius honore possis discere, quod in tuo debeas feliciter exhibere. Si quos etiam Comitiacorum ad Comitatum iudicaueris esse dirigendos, consulens obsequio nostro, tuo subiacebit arbitrio. Eos autem, quos retinendos putaueris, indulta securitate potiantur. Ita tamen, vt vicissim omnia modereris: quatenus nec excubantes continuus labor atterat, nec segnes iterum rubigo ocij fugienda consumat. *Securitas.*

FORMVLA QVA MONETA COMMITTITVR. XXXII.

OMnis quidem vtilitas publica fideli debet actione compleri: quia totum vitiosum geritur, vbi conscientiæ puritas nō habetur: tamen omnino monetæ debet integritas quæri, vbi & vultus noster imprimitur, & generalis vtilitas inuenitur. Quidnam erit tutum, si in nostra peccetur effigie? & quam subiectus corde venerari debet, manu sacrilega violare festinet? Additur, quod venalitas cuncta dissoluitur, si victualia metalla vitiantur: quando necesse est respui, quod in mercimoniis corruptum videtur offerri. Quis ergo patiatur, vnius esse commodum dispendia scelesta cunctorum: vt detestabile vitium venire possit ad pretium? Sit mundum, quod ad formam nostræ serenitatis adducitur. Claritas regia nil admittit infectum. Nam si vultus cuiuslibet syncero colore depingitur, multo iustius metallorum puritate principalis gratia custoditur. Auri flamma nulla iniuria permixtionis albescat, argenti color gratia candoris arrideat, æris rubor in natiua qualitate permaneat. Nā si vnum lædere, legibus putatur esse damnandum, quid ille mereri poterit, qui in tantam hominum numerositatem peccauerit? Pondus quinetiam, constitutum denariis, præcipimus debere seruari, qui olim tam penso, quam numero vendebantur: vnde verborum vocabula competenter ab origine trahens, compendium & dispendium pulchre vocitauit Antiquitas. Pecunia enim à pecudis tergo nominata. Gallis auctoribus, sine aliquo adhuc signo ad metalla trāslata est. Quam non sinimus fœculenta permixtione fieri contemptibilem, ne iterum in antiquam cognoscatur redire vilitatem. Proinde te, cuius nobis laudata est integritas actionis, ab illa Indictione per iuge quinquennium monetæ curam habere præcipimus, quam Seruius Rex in ære primum impressisse perhibetur: ita vt tuo periculo non dubites quæri, si quid in illa frau-

Seruiēdum publicæ vtilitati.

Vultus principis in nummis.

Principem violare in monetis.

Materia.

Pondus.

Compendiū & dispendium.

Pecuniæ etymol.

Seruius Rex Rom.

dis potuerit inueniri. Nam ſicut caſus aſperos ſubibis, ſi quid fortaſſe deliqueris, ita irremuneratum non relinquimus, ſi te egiſſe inculpabiliter ſenſerimus.

FORMVLA LEGATORVM GENTIVM DIVERSARVM. XXXIII.

QVIS dubitet, vtilitatis publicæ intereſſe rationi, vt quibus nos conſtat dona conferre, nullam videantur itineris moleſtiam ſuſtinere? quando nec vobis morarum detrimenta faciunt, & illi ſe bene habitos fuiſſe cognoſcunt. Atque ideo humanitatem ſubter annexam, vel ad equos definitum illius gentis legatis ſine aliqua tarditate præſtabitis, quatenus ad ſedes ſuas irremunerati non debeant peruenire. Quia feſtinantibus gratior eſt celeritas in redeundo, quam quælibet munerum magnitudo.

FORMVLA EVOCATORIA QVAM PRINCEPS DIRIGIT. XXXIV.

NON dubitamus, vltronea grate ſuſcipi, quę in locum muneris ſolent poſtulata conferri: quia domini recordatio concedit ſemper augmenta: nec poſſunt eſſe principis vacua gratificationis iudicia. Quapropter ad Comitatū noſtrum iuſſis te præſentibus euocamus, vt non mediocri gaudio perfruaris. Et ideo ocij delectatione poſtpoſita, ad illā diem, ad vrbem illā deuenire propera, vt & tibi aſpectum noſtrū gratum fuiſſe iudicemus, cū te feſtinaſſe cognoſcim⁹. Deſiderat enim aula noſtra præſentiam bonorum: dum neſcio quo pacto quicquid regali ſapientiæ gratum eſſe cognoſcitur, & diuino iudicio comprobatur. Quia ille, qui corda noſtra regit, ipſe etiam quid debeamus ſentire concedit.

Rege digna vox.

FORMVLA EVOCATORIA QVÆ PETENTI CONCEDITVR. XXXV.

MANIFESTATIO eſt conſcientiæ bonæ, præſentiam iuſti principis expetiſſe: quam ſolus ille deſiderare poteſt, qui de magna mentis puritate confidit. Aſpectum Solis niſi clara lumina non requirunt: quia illi tantum poſſunt rutilantes pati radios, quos conſtat oculos habere puriſſimos. Sic præſentiam principis ambiunt, qui de cordis ſynceritate præſumunt. Hinc eſt,

Solis aſpectus.

quod veniendi tibi ad Comitatum fiduciam grata mente largimur. Ne honor reuocationis, qui pro noſtra gloria conſtat inuentus, ad iniuriam conuertatur, dum aliqua fuerit dilatione tardatus. Inuitamus quinimo deſideria venientium: quia inde magis creſcimus, ſi viros nobiles noſtris obſequiis aggregemus.

FORMVLA COMMEATALIS AD TEMPVS. XXXVI.

NEMO dubitat, homines ſua varietate recreari: quia in cõtinuatione rerum magnum mentibus conſtat eſſe faſtidium. Dulcedo mellis, ſi aſſidue ſumatur, horreſcit: ſerena ipſa quanuis magnopere deſiderentur, iugiter adepta ſordeſcunt: non immerito, quia cum ſit homo commutabilis, naturæ ſuę deſiderat habere qualitates. Et ideo feſtinanti tibi prouinciali oblectatione refoueri, copiam tot menſium in ſupradicta prouincia concedimus immorandi (quia pene recluſus aduertitur, cui mutare ſolum, liberum non videtur) ita tamen, vt cum promeritas inducias, Domino iuuante, tranſegeris, ad vrbanas ſedes redire feſtines. Nam ſi tædium eſt, continuatim viuere in vrbis celebritate, quanto magis in agris diutina tempora peregiſſe? Libenter ergo damus inducias diſcedendi, non vt debeat Roma deſeri, ſed vt magis commendetur abſenti.

Grata vicissitudo.

In agris viuere & in vrbe.

FORMVLA SPECTABILITATIS. XXXVII.

OPTAMVS nobis, Deo auxiliante, ſubiectos varia dignitatum prærogatiua gloriari: deſideramus, probabile genus hominum impreſſa gratia dignitatis ornare: vt laudabilius vnuſquiſque poſſit viuere, cum ſe honores reuerendos cognouerit accepiſſe. Sic enim & ad virtutis ſtudia decenter aſcenditur, & à bonis ciuibus Reſpub. plus amatur. Atque ideo te Spectabilitatis nitore decoramus: vt ſententiam tuam in conuentibus publicis ſpectandam eſſe cognoſcas, cum inter nobiles decorus aſſederis. Vt ſi hæc prædicabili conuerſatione tractaueris, in futurum præmiis melioribus augearis.

Votũ boni Principis.

FORMVLA CLARISSIMATVS XXIIX.

CONSTAT, iucundum esse rerũ bonarũ saporem, & vtilẽ ambitum laudis, qui appetitur per augmẽta virtutis. Hoc nos studium prouidæ liberalitatis infundimus: vt maior sit cultus morum, dum crescunt desideria præmiorum. Clarissimatus igitur honorem, ornamenta iudicij nostri, regia tibi largitur auctoritas: quod præbeat & exactæ vitæ testimonium, & futuræ prosperitatis polliceatur augmentum. Qua propter nihil iã obscurum agere patiaris, qui Clarissimatus dignitate resplendes. Grande siquidem vitæ testimonium est, non tam clarum, quã clarissimum dici: quando pene totum de illo optimum creditur, qui tanti fulgoris superlatiuo nomine vocitatur.

FORMVLA TVITIONIS. XXXIX.

SVPERFLVVM quidem videtur, tuitionem specialiter à principe petere, cuius est propositi vniuersos communiter vindicare. Sed quia securitatẽ tuam quorundã violẽtorũ execranda temeritas inquietat, nõ piget dolentiũ querelis ad hanc partẽ pietatis adduci: vt quod omnib⁹ præstare cupimus, supplicãti potissimum conferamus. Atque ideò diuersorum te, quemadmodum quereris, dispẽdiis sauciatum, in castra defensionis nostræ clementer excipimus. Vt cum aduersariis tuis, non vt hactenus, campestri certamine, sed murali videaris protectione contendere. Ita fiet, vt truculentis viribus pressus, reddaris auxiliis regalibus exæquatus. Qua propter tuitionem tibi nostri nominis, quasi validissimam turrem contra inciuiles impetus, & conuentionalia detrimẽta nostra concedit auctoritas: ita tamen, ne his præsumptionibus subleuatus, ciuile † respuas præbere responsum, & tu videaris insolens calcare iura publica, quem primitus detestanda premebat audacia. Et quia ministros efficaces nostra debet habere præceptio, nec decet principem loqui, quod non videatur posse compleri, præsentis beneficij iussione, aduersus Gothos illa, aduersus Romanos illa, facile te fides & diligentia custodiuit. Quia nemo laborat defendere, nisi qui timetur offendi. Dum præstans dominus fieri formidatur ingratus. Fruere igitur nostra clemẽtia, beneficio lętare

Tuitio, est Gallis saluagardia Græce ἀσφάλεια. Budæo.

Tuitio nominis Principalis.

† despicias.

ſuſcepto. Nam ſi vlterius à quoquam inciuilitate tentaris, tua de inimicis potius vota complebis.

FORMVLA DE MATRIMONIO CONFIRMANDO ET LIBERIS LEGITIME CONSTITVENDIS. XL.

Beneficiũ æternum.

AETERNVM eſt beneficium, quod poſteritatis fuerit fauore collatum. nec plus eſt conueniẽs Regi, quam ſi humanæ præſtet origini. In lucem quippe venturus caſus ſuſcipere non meretur aduerſos: ne ante grauamẽ diſtrictionis incurrat, quam gaudia ſupernæ lucis inueniat. Oblata itaque ſupplicatione depromis, mulierem, quam tibi placitus illigauit amplexus beneficio noſtro iugali honeſtate debere ſociari: vt ex ea liberi nati nomen nanciſcantur heredum. Nam cum ſpõtanea copula animantia cuncta conſociet, dignúmque vnicuique videatur eſſe, quod placuit, durum eſt libertatem liberam non habere, vnde liberi procreãtur. Et ideò illam, quæ ſicut iure præcipitur, honeſtate non fuiſſe probatur æqualis, legitimam tibi fieri cenſemus vxorem, & filios ex eadem coniuge, ſiue qui ſuſcepti ſunt, ſiue qui ſuſcipiẽdi, heredum volumus iura ſortiri: vt ſub nulla dubietate diligas, quos tibi abſolutè ſucceſſores futuros eſſe cognoſcas. Natura enim tibi præſtitit filios, ſed nos tali ſecuritate facimus eſſe cariſſimos.

Matrimonia libera.

Libertas nõ libera.

FORMVLA ÆTATIS VENIÆ. XLI.

GLORIOSA ſupplicatio eſt, quę veniam quærit ætatis: quãdo ſe grauitatem de moribus confitetur accipere, quam maturitatem vitæ adhuc non contigit intuliſſe. Minor naſcendo, grandæuus cupis eſſe conſilio. Ita, quod in humanis rebus audaciſſimum eſt, ad erroris auxilium beneficium contemnis annorum. Qua propter oblata ſupplicatione depromis, vt cum tibi ſit ratio firma prudentiæ, actiones tuæ non relinquantur ambiguæ: ne infirmetur iure, quod non poteſt vtilitate titubare. Hoc nos, « quibus cordi eſt bona deſideria perficere, libenter accipimus. Quia « nullas ſe captare velle profitetur inſidias, quiſquis habere liberos contractus conſtanter affectat. Atque ideò, ſi id tempus conſtat elapſum, quo ad hanc veniam accedi iura voluerunt, nos quoque probabilibus deſideriis licentiã non negamus: vt in foro cõpetenti

Alienatio prohibita.

ea, quæ in his cauſis reuerenda legum dictat Antiquitas, ſoléniter actitentur. Ita vt in alienandis ruſticis vel vrbanis prædiis conſtitutionum ſeruetur auctoritas. Ne cũ opinioni præſtare volumus, vtilitatem publicam lædere videamur. Cape igitur noſtro beneficio potiorem annis ætatem: & quod petis ab oraculo, moribus exihibeto. Nam profeſſio maturitatis acerbæ locum denegat actionis, quando multo grauior eſt culpa, quam ſuæ promiſſionis impugnat auctoritas.

Acerba maturitas.

FORMVLA EDICTI AD QVÆSTOREM VT IPSE SPONDERE DEBEAT QVI SAIONEM MERETVR. XLII.

FREQVENTER Saiones, quos à nobis credidimus pia voluntate cõcedi, querelis maximis cognouimus ingrauatos. Corruptum eſt (proh dolor) beneficium noſtrum, » creuitq; potius de medicina calamitas, dum ad alios vſus potentium malignitate trãſlati ſunt, quam eos noſtra remedia trãſtulerunt. Vnde nobis neceſſe fuit remedio ſalubri votis peſtiferis obuiare: ne dum pietatis ſtudium ad æqualia beneficia trahitur, ſurreptionum iniquiſſima patiamur. Atque ideo edictali progrãmate definimus, vt quicunque contra violẽtas inſidias propter ineluctabiles neceſſitates ſuas mereri deſiderat fortem Saionem, officio noſtro pœnali ſe vinculo cautionis aſtringat: vt ſi præcepta noſtræ iuſſionis immiſſione plectibili, Saius quem meretur exceſſerit, & ipſe pœnæ nomine det auri libras tot, & ſatisfacere promittat quæcũque eius aduerſarius potuerit tam commodi quam itineris ſuſtinere detrimenta. Nos enim cùm reprimere inciuiles animos volumus, prægrauare innocentiã non debemus. Saius autẽ, qui ſua volũtate modũ præceptionis exceſſerit, donatiuis ſe nouerit exuẽdũ, & gratiæ noſtræ (quod eſt damnis omnibus grauius) incurrere poſſe periculũ: nec ſibi vlterius eſſe credendum, ſi iuſſionis noſtræ, cuius executor eſſe debuit, temerator extiterit.

Edictale progrãma.

Cautio.

Donatiui priuatio.

FORMVLA PROBATORIÆ CARTARIORVM. XLIII.

CONSTAT militiã bene geri, quæ probatis moribus videtur imponi: quãdo ipſe ſecũ poteſt reuoluere, quod iudex eum potuit admonere, maxime cũ ad patrimonia diuinæ talis domus

domus mereatur accedere, vt cupiditate deteſtabili nõ poſſit accẽdi. Deinde cum ſplendidiſſimum officium cenſoria quadam grauitate reluceat, & turpe ſit illis miſceri, qui dignis moribus non poſſunt approbari, congruum videtur tales quærere, qui in nullo debeant diſplicere. Atque ideo Tribuni Cartariorum ſuggeſtione cõperta, penes quam officij eſt digná reuerentia, ab illo die Cartarij te volumus nomen adipiſci: vt qui nobis bene acturus promitteris, documentis laudabilibus approberis. Auaritiam declina: longius fuge iniqua compendia. Multò melius proficitur, ſi bonis moribus ſeruiatur.

Cenſoria grauitas.

FORMVLA DE COMPETITORIBVS. XLIV.

NEscio quid grande de ſe videtur promittere, qui loca deſiderat publica poſſidere. Hoc enim ita fieri decet, ſi res ſqualida in meliorem loci faciem transferatur, & reuocetur ad ornatum, quod pridem videbatur iacere incultum. Atque ideò deſideranti tibi illum locum proprietario iure concedimus, præter æs, aut plumbum, vel marmora, ſi tamen ibi fuerint latere comperta. Age itaque, vt per te ſumat decorem, quod neglectum † in Curia vetuſtate iacuerat. Quatenus boni ciuis laudem inuenire merearis, ſi faciem tuæ ciuitatis ornaueris: ſecurus etiam ad poſteros tranſmiſſurus, quod proprio fuerit labore compoſitum. Quia tanto firmius vnuſquiſque poſſidebit, quanto ſe auctoreſque ſuos amplius expendiſſe probauerit.

Loci publici conceſſio.

Vetuſtate iacere.

† ſcribe, in curia.

Facies ciuitatis.

FORMVLA QVA CENSVS RELEVETVR EI QVI VNAM †CAVSAM POSSIDET PRAEGRAVATAM. XLV.

†Caſam

QVM de agri vtilitate viuatur, & omnibus inde certum ſit iuſtum venire compendium, tributum illud poſſeſſionis in illa prouincia conſtitutę, ita quereris oneroſum, vt vniuerſas tibi fas tibi vorauerit facultates lacus ille vaſtiſſimus functionis: & quod aliunde magno labore poteſt colligi, per illam videatur aſſumi, cuius vtilitatem nimia trãſcendit illatio, dum plus compulſoribus redditur, quam à ſedulo præſtetur. Quapropter credimus te euadere poſſe nuditatem, ſi dominium huius vrbis amiſeris, cui iugis ſterilitas de compulſoribus venit: ne conditione miſerabili

seruias necessitati, cuius dominus esse meruisti. Sed quia hoc genus beneficij præstari mediocribus leges sacratissimæ cẽsuerunt (vt qui pro vnius cespitis enormitate deprimitur, nec alterius commoditate subleuatur, moderatione habita ei debeat subueniri) magnitudinis nostræ, cui cordi est cogitare iustitiam, præsenti auctoritate decernimus, vt si ita est, tot Solidos tributario supradictæ possessionis, datis præceptionibus ad eos, quorum interest, ita faciatis de vasariis publicis diligenter abradi, vt huius rei duplarum vestigium non debeat inueniri: sed per sæcula sine errore seruetur, quod vna communi summa concluditur.

Mediocres.

Vasaria publica.

FORMVLA QVA CONSOBRINA LEGITIMA FIAT VXOR. XLVI.

INSTITVTIO diuinarum legum humano iuri ministrat exordium, quando in illis capitibus legitur præceptum, quæ duabus tabulis probantur ascripta. Sacer enim Moses, diuina institutione formatus, Israëlitico populo inter alia definiuit, vt concubitus suos à vicinitate pij sanguinis abstinerent: ne & se, in proximitatem redeundo, polluerent, & dilationem prouidam in genus extraneum non haberent. Hoc prudentes viri sequentes exemplum, longius pudicam obseruantiam posteris trãsmiserunt: reseruantes principi tantum beneficium, consobrinis nuptiali copulatione iungendis. Intelligentes rarius posse præsumi quod à principe iusserant postulari. Admiramur inuentum, & temperiem rerum stupenda consideratione laudamus, hoc ad principis fuisse remissum iudicium. Vt qui populorum mores regebat, ipse & moderata concupiscentiæ frena laxaret. Et ideo supplicationũ tuarum tenore permoti, si tibi illa tantùm consobrini sanguinis vicinitate coniungitur, nec alio gradu proximior approbaris, matrimonio tuo decernimus esse sociandam, nulli nullámque vobis exinde iubemus fieri quæstionem: quando & leges nostra permitti voluntate consentiunt, & vota vestra præsentis auctoritatis beneficio firmauerunt. Erunt vobis itaque, Deo fauente, posteri solenniter heredes, castum matrimonium, glorioſa permixtio: quando quicquid à nobis fieri præcipitur, necesse est vt non culpis, sed laudibus applicetur.

Principi reseruatum beneficium.

Consobrini. Nuptiæ rescripto confirmatæ.

FORMVLA * AD PRÆFECT. PRÆTORIO VT SVB DECRETO CVRIALI PRAEDIA VENDAT. XLVII.

*vet. ad præpoſitum.

PRAETITVR hoc improuida mortalium plerunque conditio, vt cum lædere putatur, conſulat, & cum conſulere videtur, affligat. Sed illud magis eſt eligendum, quod prodeſſe cognoſcitur. Nam venena ipſa ſi iuuare probantur, accepta ſunt. Ecõtra refugienda eſt ſuauitas mellis, quæ inferre dignoſcitur læſiones. Finis ergo ſapientis eſt, amare quod expedit: ſic nec igitur votum reſpicit, qui prodeſſe contendit. Prædia quidem Curialium non facilè diſtrahi, prudens definiuit Antiquitas: vt ad neceſſitates publicas melius † efficerent, ſi ſubſtantiæ iuuamina plus haberent. Sed in hac iterum parte proſpexit, vt ſi apud vos ineluctabilis neceſſitas appareret, rerum ſuarum diſtractio ſubueniret. Nam quid prodeſt, ſi quiſpiam videtur idoneus, & fieri non poſſit à contractis nexibus abſolutus? Egenti ſimilis eſt, qui reddere nequit alienum, nec dici poteſt proprium, quod liberare dominum non videtur † additum. Sed quanuis hoc veſtræ poteſtati fuerit legum auctoritate conceſſum, tamen ne quam rariſſimi facti ſuſtineretis inuidiam, illius municipis allegatione permoti, nos quoque eminentiæ veſtræ præſenti iuſſione permittimus, vt aliquid veritate diſcuſſa, ſi aliter ſolui nequeunt, diſtracta ligamina prædij ſui, quod propria voluntate delegerit, habeat licentiam diſtrahẽdi: ita vt reddat debitum, quod probatur eſſe contractum; ne vitio voracitatis imbutus, facultates ſuas abſorbere, videatur eſſe permiſſus. Cõſtet apud vos probabilis cauſa damnorum, quoniam illis volumus ſubueniri, qui duris neceſſitatibus probantur aſtringi: vtrunque enim poteſt eſſe culpabile, aut malis moribus frena laxare, aut iuſtas iterum querelas excludere. Quapropter prouide vobis permiſit Antiquitas de illa cauſa decernere, cui eſt vtile Curiam cuſtodire. A quibus enim munia poterunt ſuſtineri, ſi ciuitatum nerui paſſim videantur abſcidi?

Venena bona.

Decurionũ prædia.

† fortè, ſufficerẽt.

Bona, deducto ære alieno, intelliguntur.

†addictũ, malimvel à debito.

Cauſæ cognitio.

Nerui ciuitatum.

MAGNI AVRELII CASSIODORI, VARIARVM LIBER OCTAVVS.

IVSTINIANO IMPERATORI ATHALARICVS REX.

Pacem, gratiam & protectionem eius petit, quomodo auus suus cum eo habuit, tanto magis ea sibi conuenire asserens, quanto iunior ac magis tener ipse in regnum successit. I.

Legatio de pace. Hereditas gloriæ. Purpuratus ordo.

IVSTE possem reprehendi, clementissime principum, si pacem vestram quærelam tepide, quam parentes meos constat ardentius expetisse, aut in qua parte dignus heres existerem, si auctoribus meis impar in tanta gloria reperirer? Non vos Maiorum purpuratus tantùm ordo clarificat, nõ sic regia sella sublimat, quantum longè latéque potens † gratia vestra nobilitat. Omnia enim regno nostro perfectè cõstare credimus, si hanc nobis minimè deesse sentimus. Sed vt pietati vestræ præconiale est diligere, quorum patres contigit vos amasse. Nemo enim creditur impendisse veteribus puritatem innocuam, nisi qui eorum stirpem habere probatur acceptam. Claudantur odia cum sepultis: » ira perire nouerit cum proteruis: gratia non debet occumbere cum » dilectis: sed magis affectuosius tractandus est, qui ad regni causas innocens inuenitur. Perpendite, quid à vobis mereatur successor bonorum. Vos auum nostrum in vestra ciuitate celsis Curulibus extulistis. Vos genitorem meum in Italia † palmatæ claritate decorastis. Desiderio quoque concordiæ factus est per arma filius, quia † vnis nobis penè videbatur æquæuus. Hoc nomen adolescenti cõgruentius dabitis, qualia nostris senioribus præstitistis. In parentelæ locum noster iam transire debet affectus. Nam ex filio vestro genitus, naturæ legibus vobis non habetur extraneus. Atque ideo pacem non longinquus, sed proximus peto: quia tunc mihi dedistis

† gloria.

† palmata.

Filius per arma.

† *Fortè*, annis. melius quãuis vobis.

gratiam nepotis, quando meo parenti adoptionis gaudia præſtitiſtis. Introducamur & in veſtram mentem, qui adepti ſumus regiam hereditatem. Illud eſt mihi ſupra dominatum, tantum ac talem rectorem habere propitium. Primordia itaque noſtra ſolatia mereantur principis longæui habere, pueritia tuitionem gratiæ conſequatur, & non in totum à parentibus deſtituimur, qui protectione fulcimur. Sit vobis regnum noſtrum gratiæ vinculis obligatum. Plus in illa parte regnabitis, vbi omnia caritate † iubetis. Quapropter ad ſerenitatem veſtram illum & illum Legatos noſtros æſtimauimus eſſe dirigendos: vt amicitiam nobis illis pactis, illis conditionibus concedatis, quas cum diuæ memoriæ † domno auo noſtro inclytos deceſſores veſtros conſtat habuiſſe. Aliquid forſitan & amplius mereor ſynceritatis, cuius nec ætas videtur eſſe ſuſpecta, nec generatio iam probatur extranea. Quædam verò per ſupraſcriptos Legatos noſtros ſereniſſimis ſenſibus verbo inſinuanda commiſimus, quæ clementiæ veſtræ more, ad effectum facite peruenire.

† iubebitis.

† domino.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

Inſinuat ſe ad dominatum aui ſui prouectum, idque iudicio illius & Romanorum, ſimul ac Gothorum votis & cum hac epiſtola mittit qui Senatui ſacramenta præſtet. II.

PLENISSIMVM gaudium conſtant eſſe P. C. cognoſcere dominantis exortum: vt qui creditur vniuerſos poſſe protegere, audiatur ad regni culmina peruenisſe. Menſura lætitiæ de magnitudine nuntij venit, & tanta fit alacritas animi, quanta fuerit & conſideratio rei. Nam ſi prudentes viros erigunt commoda † prædicta ſodalium, ſi amicorum releuat ſoſpitas nuntiata, quanta exultatione ſuſcipi debet, omnium rectorem feliciter proueniſſe terrarum? Quem non protulit commota ſeditio: non bella feruentia pepererunt, non Reip. damna lucrata ſunt: ſed ſic factus eſt per quietem, quemadmodum venire decuit ciuilitatis auctorē.

Succeſſor regni pater ni, filius.

Lætitia maior ex nuncij magnitudine.

† prædicata.

» Magnum profecto † fidelitatis genus, obtinere ſine contentionibus
» principatum, & in illa Repub. adoleſcentem dominum fieri, vbi multos conſtat maturis moribus inueniri. Non enim poteſt cuilibet ætate deeſſe conſilium, vbi tot parentes publicos conſtat inuentos. Prælata eſt ergo ſpes noſtra cunctorum meritis, & certius fuit de nobis credi, quam quod de aliis potuit approbari: non iniuria,

† Ve. felicitatis.

Ætas.

Origo ſenatoria.

†Amalis. quomodo quæuis claritas generis† à malis cedit, & ſicut qui ex vobis naſcitur, origo ſenatoria nuncupatur; ita qui ex hac familia progreditur, regno digniſſimus approbatur. Probata ſunt præſenti facto, quæ loquimur. Nam cum domni aui noſtri pro beneficiorum quantitate dulciſſima nobis recordatio vrgeretur extremis, magnidinem dominationis ſuæ tanta in nobis celeritate transfudit, vt nõ tam regnum quem veſtem crederes eſſe mutatam. Tot proceres manu conſilióque glorioſi nullum murmur, vt aſſolet, miſcuerunt, ſed ita cum magno gaudio ſecuti ſunt principis ſui iudicia, vt voluntatem ibi potius agnoſceres confluxiſſe diuinam. Quapropter neceſſarium duximus, propitio Deo, de ortu regni noſtri vos facere certiores. Quia dilatatum tamque mutatum videtur imperium, cum tranſit ad poſteros. Nam quodammodo ipſe putatur viuere, „ cuius† nobis progenies cognoſcitur imperare. Hæc habuerunt ve- „ ſtra vota: hæc illius fuit indubitata ſententia, vt heredem bonorum ſuorum relinqueret, qui beneficia eius in vobis poſſit augere. Amore principum conſtat inuentum, vt ſimulachris æneis fides ſeruaretur imaginis: quatenus ventura progenies auctorem videret, qui ſibi Rempub. multis beneficiis obligaſſet. Sed quanto verior eſt, qui viuit in poſteris? per quos plerúnque & forma corporis redditur, & vigor animi protelatur. Et ideo nobilitatis veſtræ fidem maiore nunc ſtudio† oſtendit: quatenus & priora munera meritis videantur eſſe collata, & futura indubitãter eis præſtemus, quos præteritorum immemores fuiſſe minimè ſenſerimus. Noueritis etiam diuina prouidentia fuiſſe diſpoſitum, vt Gothorum Romanorúmque nobis generalis conſenſus accederet, & voluntatem ſuam, quã puris pectoribus offerebant, iuris etiã iurandi religione firmarent. Quod vos ſecuturos eſſe minimè dubitamus, tempore non amore. nã à vobis potuit inchoari, quod prẹuenti lõginquitate ſequimini. Conſtat enim excellentiſſimos patres tanto amplius poſſe diligere, quanto maiores honores à cæteris ordinibus viſi ſunt accepiſſe. Sed vt primordia noſtra, & circa vos benignitatẽ poſſitis agnoſcere (quia decet Curiam veſtram beneficiis introire) illuſtrem Sigiſmerem, Comitem noſtrum, vobis cum his qui directi ſunt, fecimus ſacramẽta prẹſtare. Quia inuiolabiliter ſeruare cupimus, quod publica auctoritate promittimus. Si qua autem à nobis poſtulanda creditis, quæ veſtræ ſecuritatis incrementa multiplicent, indubitanter petite, commoniti, quos ad fundendas preces nos etiam vi-

Mortuus putatur viuere quis.

† vobis.

Heres bonorum.

Statuæ principum.

Imago verior in hærede filio, quam in ſtatuis.

† debetis oſtẽdere.

Iuratur Regi.

Rex ipſe iurat.

demur hortati. Promiſſio potius eſt iſta, quam commonitio. Nam qui reuerendum Senatum ſupplicare præcepit, quod impetrare poſſit nihilominus compromiſit. Nunc veſtrum eſt, tale aliquid ſperare, quod communem Remp. poſſit augere.

POPVLO ROMANO ATHALARICVS REX.

Inſinuat ſe in Regnum & dominatum aui ſui ſucceſsiſſe, vt hæredem eius imperij, & inuitat ad ſacramentum reciprocum. III.

SI vos externus heres imperij ſuſcepiſſet, dubitare forſitan poteratis, ne quos prior dilexerat, in videndo ſubſequens non amaret: quia neſcio quo pacto cum ſucceſſor amplius laudari nititur, præcedentis fama † lętatur. Nunc vero perſona tantum, non eſt autem vobis gratia commutata: quando recte vobiſcum agi credimus, ſi aui veneranda iudicia ſubſequamur. Noſtræ ſiquidem opinionis intereſt, vt quos ille benigniſſime tuitus eſt, nos etiam ſtatuta conſtantia copia & beneficiorum vbertate paſcamus. Minus cogitant, qui obſcuris principibus, & verſatis in mediocri † natione ſuccedunt. Nos talis præceſſit, vt exquiſitis virtutibus eius ſequi veſtigia debeamus. Quapropter, auſpice Deo dictũ ſit, glorioſi domni aui noſtri ita vobis nuntiamus ordinatione diſpoſitum, vt Gothorum Romanorúmque in regnum noſtrum ſuauiſſimus conſenſus accederet: & ne aduerſis rebus aliqua poſſit remanere ſuſpicio, vota ſua ſacramentorum interpoſitione firmarũt, ſe dominatũ noſtrum tanto gaudio ſubire, tanquam ſi vel illis domnus auus noſter fatali ſorte non videretur ſubtractus: ne ſolis linguis, ſed etiam imis pectoribus, probarentur eſſe deuoti: quod ſi vos, vt opinamur, libenti animo ſimilia feceritis, harum portitores ſub obteſtatione diuina vobis fecimus polliceri, Iuſtitiam nos & æquabilem clementiam, quæ populos nutrit, iuuãte Domino, cuſtodire, & Gothis Romaníſque apud nos ius eſſe commune, nec aliud inter vos eſſe diuiſum, niſi quod illi labores bellicos pro communi vtilitate ſubeunt: vos autem ciuitatis Romanæ habitatio quieta multiplicat. Ecce ad condictionem clementiſſimam ſacramenti inclinando noſtrũ eueximus principatum: vt nihil dubium, nihil formidoloſum populi habere poſſint, quos beatus noſter auctor enutriuit. Ecce Traiani veſtri clarum ſæculis reparamus exemplũ. Iurat vobis, per quem iuratis: nec poteſt ab illo quiſquã falli, quo inuocato non licet impune mẽtiri. Erigite nunc animos, &, Deo propitio, meliora ſemper opta-

Succeſſor non externus.

† *leg.* lædatur.

† *Fortè,* actione.

Gothorum & Romanorum ius commune.

Rex populo, & viciſsim populus Regi iurat.

te:vt ſicut à caritate poteſtatem regiam inchoauimus, ita tranquillitatem,Deo placitam,ſequentibus temporibus exequamur.

VNIVERSIS ROMANIS PER ITALIAM ET DALMATIAS CONSTITVTIS ATHALARICVS REX.

De eade re in eandem ſententiam. IV.

Colloqui cũ principe honorificum.

HONORABILE credimus, indicare quod fama potuiſtis teſte cognoſcere. Iure ſiquidem de ſe bene arbitrabitur æſtimatum,qui regium meretur alloquium: quia dignitas eſt ſubiecti,affatus meruiſſe dominantis,in ea præſertim cauſa, in qua omnium corda ſic videntur eſſe ſolicita, vt ſi non cognoſcant proſperum,credant ſemper aduerſum.Nam qui audit mutatum, nouũ » nihilominus formidat imperium. Et re vera neſcio quid triſte cre- » ditur cogitare,qui tardat inter initia benigna promittere.Quapropter locum ſiniſtris cogitationibus amputantes,aliter de nobis non patimur credi,quam quod de noſtris potuit parentibus eſtimari.Et ideo,quod Diuinitate propitia dictum ſit, glorioſo domno auo noſtro feliciter ordinante, tam Gothorum quam Romanorum præ-

Regni ſacramenta.

ſentium pro munimine indepti regni ſacramẽta ſuſcepimus: quod vos quoque facturos eſſe libẽtiſſimè,iudicamus: vt qui fideles parẽtibus noſtris extitiſtis,nobis quoque ſimili deuotione pareatis.Suauius enim diligit heredem, qui beneficiorum recordatur auctorem. Sed vt vobis beneuolentiæ noſtræ iam nunc integritas innoteſcat, iuris iurandi vobis fecimus religione promitti, quod & noſtrum poſſit declarare propoſitum, & ſpem debeat munire cunctorum.

VNIVERSIS GOTHIS PER ITALIAM CONSTITVTIS ATHALARICVS REX.

De ſupradicta in auitum regnum ſucceſsione ſua. V.

VOLVISSEMVS quidem domni aui noſtri longæuæ vitæ gaudia nuntiare: ſed quoniam diligentibus dura conditione ſubtractus eſt, nos heredes regni ſui, Deo ſibi imperante,ſubitituit:vt ſucceſſione ſanguinis ſibi beneficia, vobis à ſe collata,faceret eſſe perpetua: dum nos illa & augere & tueri cupimus, quæ ab illo facta eſſe cognoſcimus. Cuius ordinationi adhuc eo ſuperſtite in regia ciuitate ita ſacramẽti interpoſitione cunctorũ vota

ſocia-

ſociata ſunt, vt vnum crederes promittere quod generalites videbatur optare. Hoc vos ſequentes exemplum, pari deuotione peragite: ne quid à præſentibus minus feciſſe videamini, à quibus creditur totum ſimiliter poſſe compleri. Illum verò Comitē vobis fecimus iurata voce promittere, vt ſicut nobis veſtrum animum deuotiſſime proditis, ſic optata de noſtris ſenſibus audiatis. Recipite itaque proſperum vobis ſemper nomen, Amalorum regalem proſapiam, baltheum germen, infantiam purpuratam: per quos, Deo iuuante, parentes noſtri decenter euecti ſunt, & inter tam prolixū ordinem Regum ſuſceperunt ſemper augmenta. Credimus enim de diuinitate propitia, quæ Maiores noſtros dignanter adiuuit, nūc quoque gratiam ſuæ dignationis impendere, vt & nobis regnantibus bonarum rerum fructus dulciſſimos afferatis, qui ſub noſtris parentibus copioſa virtutum laude floruiſtis.

Iuramētū.

Amalorū proſapia.

LIBERIO †PRÆPOSITO GALLIARVM ATHALARICVS REX.

†Præf. præt.

Vt qui in Galliis Gothorum regno ſubſunt, ſub iuriſiurandi religione promittant ſe fidem regno ſuo deuoto animo ſeruaturos. VI.

SCIMVS, animum veſtrum de obitu glorioſæ memoriæ domni aui noſtri acerbo dolore fatigari, dū omnia bona grauiter defleantur amiſſa. Plus enim quæritur, dum dominus deſiderabilis abrogatur. Expedit autē ſtudio pietatis, afflictam mentem compenſatiuo remedio conſolari: quia vix ſentitur amiſſus, cui non ſuccedit extraneus. Sic enim, Deo ſibi impetrante, proſpexit, dum eſſet & poſt fata prouidus, vt regionibus ſuis pacem relinqueret, ne aliqua nouitas quieta turbaret. In ſellam regni ſui nos dominos collocauit, quatenus decus generis, quod in illo floruit, in ſucceſſores protinus æquali luce radiaret. Cui ordinationi Gothorum Romanorumque deſideria conuenerunt: vt ſub iuris iurandi religione promitterent, fidem ſe regno noſtro deuoto animo ſeruaturos. Quod ad illuſtris magnitudinis veſtræ notitiam credimus perferendum: vt ab his qui in Galliis regno pietatis noſtræ deuoti ſunt, ſimile proferatur exemplum. Et ſicut animos noſtros circa ſe minores non deſiderant effici, ita pari conditione teneantur aſtricti.

Heres regni.

Iurati principi ſubditi.

VNIVERSIS PROVINCIALIBVS PER GALLIAM CONSTITVTIS ATHALARICVS REX.

Vt Gothi Romanis præbeant iusiurandum : & Romani Gothis sacramento confirment se vnanimiter Athalarici regno esse deuotos. VII.

LICET gloriosæ memoriæ domni aui nostri pro excellentibus meritis tristis videatur occasus, tamen quia ille humana conditione decubuit, ad cõtinuandam gubernationem, quam singulariter gesserat, nos reliquit, ne damnum boni principis sentiretis, cuius vobis noscitur regnare progenies. Nullus enim apud nos perdit, † qui illi paruit: sed duplici largitate munifici, & illius debita reddimus, & futuris obsequiis beneficia ingenita pietate mutuamus. Atque ideo fidem pristinam maiori nunc vos conuenit deuotione monstrare: quia bene prospicit rebus futuris, qui regnãtium seruit initiis; dum ipse & in reliquum perseuerare creditur, qui primordia fouere sentitur. Indicamus autem, fauore diuino, cum ad regni culmina peruenieremus, omnia nobis sic felicia, sic tranquilla cessisse, vt vnum loqui crederes, quod generalitas insonabat: nec putaretur humanum, quod tot vota ingentium populorum nihil probata sunt habere contrarium. Vnde vos quoque prædicta conuenit imitari, vt Gothi Romanis præbeant iusiurandum, & Romani Gothis sacramento confirment, se vnanimiter regno nostro esse deuotos. Quatenus & nobis vestra synceritas laudabiliter innotescat, & ad quietem vestram proficiat inuicem promissa concordia. Eat inter vos legalis missa tranquillitas: potior minori non sit infestus. Habetote animum pacatum, qui bellum non habetis externũ. Quia primum inde nobis placere poteritis, si vobis hac ratione proficiatis.

† quod paruit.

Mutuũ cõcordiæ iuramentum.

VICTORINO VIRO VENERABILI EPISCOPO ATHALARICVS REX. VIII.

DE fide atque constantia tales sunt commonendæ personæ, quæ desideriis humanis diuersa sorte quatiuntur. Vos autem, quos sapientia firmos efficit, & mens religiosa consolidat, ad prouincialium potius conuenit adunationes animari. Quia iuste debitor fit alieni arbitrij, qui à pluribus meretur audiri. Quapropter salutantes veneratione qua dignum est, quod vobis qui-

dem mærorem posſit indicere transitum glorioſæ memoriæ domni aui noſtri cum dolore maximo nuntiamus. Sed inde poteſt veſtra triſtitia tẽperari, quia nos in cede regni ſui, diuinitate propitia, collocauit: vt in totum deſiderio veſtro non videatur ereptus, qui vobis conſurgit in ſucceſſione reparatus. Fauete nunc orationibus ſacris, noſtris libenter auſpiciis: vt Rex cœleſtis humana nobis regna confirmet: gentes externas atterat: peccata abſoluat: conſolidet & conſeruet propitius, quod parentibus noſtris dignatus eſt præſtare glorioſus. Quapropter ſanctitas veſtra prouinciales cunctos admoneat, vt inter ſe concordiam habentes, regno noſtro per omnia debeant eſſe puriſſimi. Cupimus enim in ſubiectis fidem reperiri, quã larga poſſimus pietate munerari.

Non cenſetur, qui ſucceſſorẽ reliquit, mortuus.

† TOLONICO VIRO PATRITIO

† Tullio.

ATHALARICVS REX.

Præſentalis patriciatus dignitatem & officium ei confert, regio ſanguine affinitati coniuncto. IX.

LICET ad regendos populos idoneos efficiant, quos ad auguſtum culmen diuina prouexerint (quando nec ætas impedit, vbi ſeſe potentia cœleſtis infundit) tamen ad releuãdam florentiſſimæ noſtræ ætatis ſolicitudinem, viſum eſt te virum prudentiſſimum conuenienter adhibere, quem conſtat etiam domni aui noſtri tractatibus iugiter & laudabiliter adhæſiſſe. Quod ſi dignum fuit, hoc illum talem tantumque facere, quanto magis nobis conuenit ſolatium quærere, † quod pro adoleſcentiæ flore decenter adhuc ne poſſumus indigere? Magna eſt enim infinitáque prudentia quam nemo ſic aſſequitur, vt eam non neceſſariè, & per alios quærere videatur. Senes ipſi conſiliis ſapientiam diſcũt, & à maturis in cõmune quæritur, quod pro omniũ vtilitate tractatur. Solatium curarum frequenter ſibi adhibent maturi Reges, & hinc meliores æſtimantur, ſi ſoli omnia non præſumunt. Quod ſi longæui domini ſubiectorum ingeniis adiuuantur, conſultè relaxamus ætatis noſtræ breues ferias, vt ſuis incrementis deuota proſperius, robuſtior ad imperij pondera ſuſtinenda conſurgat. Atque ideo te, cum fauore diuino, ſuggeſtu præſentalis Patritiatus euehimus: vt pro Repub. noſtra tractantem ſedis celſa ſublimet. Ne ſententia ſalutaris, cui decet humiliter † parere, à loco videatur veniſſe cõmuni. Hic eſt honor, qui & armis conuenit, & in pace reſplendet.

Patritiatus dignitas data.

Aliena frui prudẽtia.

† quomodo *al.* quo

† pareri.

chlamydū vestis - † suta vel sericis. † & dignantes iussu.

Hūc illa diues Græcia, quæ multo glorioſiſſimo domno auo noſtro debuit, gratificata perſoluit: velauit fortes humeros chlamydū veſtis: pinxit † ſuta ſetis calceus iſte Romanus: & † dignitatem viſus eſt accipere, quod ſe cognoſcebat aſſumere per honorem. Creſcebat viſendi ſtudium Eois populis heroëm noſtrum. Dum neſcio quo pacto, in eum qui bellicoſus eſſe creditur, ciuilia plus amantur. Hac igitur honoris remuneratione contentus, pro exteris partibus indefeſſa deuotione laborauit: & præſtare cum ſuis parentibus principi dignabatur obſequium, qui tātorum Regum fuerat ſtirpe procreatus. Sic ſe magnorum beneficia ſemper extollunt: vt & quibus imperare nequeunt, iura venerationis imponant. Diligit omnis † morem mens ſui prouectus ſemper auctorem: & mortalitatis iura neſciunt, qui beneficiis non tenentur. Sed longū eſt, de eius gloria ſufficienter loqui, quem ſingularem gentibus ſæcula fœcunda genuerunt. Ipſius te labor inſtituit, vt nos minus laborare debeamus. Tecum pacis certa, tecum belli dubia conferebat: &, quod apud ſapiētes Reges ſingulare munus eſt, ille ſolicitus ad omnia ſecure tibi pectoris pendebat arcana. Tu tamen nullos reſponſis † ludebas ambiguis. Amaſti in audiendo patientiam, in ſuggeſtione veritatem: ſæpe quæ ad eum falſo peruenerant, recti ſtudio corrigebas, & quod rarum confidentiæ genus eſt, interdum reſiſtebas contra vota principis, ſed pro opinione rectoris. Patiebatur enim inuictus ille prœliis pro ſua fama ſuperari, & dulcis erat iuſto principi rationabilis contrarietas obſequentis. Ama nunc ſublimior iuſtitiam, quam ſeruiēs diligebas. Oſtende te illius eſſe diſcipulum, qui nunquam laborauit incaſſum, iunctus Amalo generi, nobiliſſima tibi facta conſortia. Omne ſiquidem bonum regia ſuadere debet affinitas. Acturus eſt conſueta prudentia, vt laude morum faſtigium contigiſſe videaris excelſum. Extat gentis Gothicæ huius probitatis exemplum, Genſimundus ille toto Orbe cantabilis: ſolum armis filius factus, tanta ſe Amalis deuotione coniunxit, vt heredibus eorum curioſum exhibuerit famulatum, quanuis ipſe peteretur ad regnum. Impēdebat aliis meritum ſuum, & moderatiſſimus omnium, quod ipſi conferri poterat, ille paruulis exhibebat. Atque ideo eum noſtrorum fama concelebrat. Viuit ſemper relationibus, qui quandoque moritura contempſit. Sic quandiu nomen ſupereſt Gothorum, fertur eius cūctorum atteſtatione præconium. Vnde fas eſt de te meliora credere, quem noſtri conſtat generis affinitate gaudere.

† v. memor. al. Diligunt omnes ſui prouectus ſ. a.

† fallebas

filius per arma.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

Tolum virũ fortem, & nobilem affinitate ſibi coniunctum, & fælicitate clarum, & prudẽtia probatum, ad Patriciatus præſentiale culmen ab ſe euectum inſinuat. X.

HAbetis P. C. vnde glorioſo principi gratiam referre debeatis, quando præcelſo viro † Tolum, & noſtra affinitate fulgenti, veſtri ordinis contulimus dignitatem. Auctus eſt enim pacis genius de ferri radiantis ornatu, nec diſcincta iacet toga, iam procinctualis effecta. Ante vobis cõtulimus honores, ſed nunc ipſam ereximus dignitatem. Per omnes eſt nimirum ſplendor refuſus, quem præſens poteſt habere Patritius: † quoniam illa eſt natura puriſſimi luminis, quę relucet & proximis. Sed quamuis ſit vobis notiſſimus cãdidatus, qui domni aui noſtri tam claris ac diuturnis adhæſit obſequiis, tamen iuuat illa repetere, quæ conſtat ad inſtitutoris eius gloriam pertinere. Primum, quod inter nationes eximium eſt, Gothorum nobiliſſima ſtirpe gloriatur, qui mox vt inter parẽtes infantiàm reliquit, ſtatim rudes annos ad ſacri Cubiculi ſecreta portauit, agens nõ vt ætas, ſed vt locus potius expetebat. Nam licet omnia Regum obſequia ſub cautela peragenda ſint, illic tanto timoris ámplius acquiritur, quanto proximus plus habetur. Arduũ nimis eſt, meruiſſe principis ſecretum, vbi ſi quid cognoſcitur prodi, vel ab alio formidatur. † Has procellas moderator ſui ſine offenſione trãſmiſit: carus ſummatibus, collegis ſemper acceptus: vt iam tunc magnæ felicitatis videretur eſſe præſagium, gratiam meruiſſe cunctorum. Cuius vt cœpit ætas adoleſcere, teneríque anni in robuſtam gentis audaciam condurari, ad expeditionem directus eſt Sirmienſem: vt quod ab illo Martio viro didicerat verbis, in cãporum libertate monſtraret. Egit de Hunnis inter alios triumphũ. & emeritam laudem primis congreſſibus auſpicatus, neci dedit Bulgares, toto Orbe terribiles. Tales mittunt noſtra cunabula bellatores: ſic paratæ ſunt manus, vbi exercetur animus. Nutritus in ocioſo ſeruitio laborioſos ſubegit, & quod exercitatione non didicit, virtus manus propria cõpleuit. Rediit ſubito ad principem veteranus, egreſſus primæuus: vt non pacatis obſequiis: ſed armis ſemper ſtuduiſſe crederetur. Hoc rimator ille actuum, & honorum remunerator inſpiciens, vigorem illi regię domus virtutis contemplatione cõmiſit:

Commendatoria cãdidati.

† Tocolo.

Toga procinctualis.

† quãdo.

Principis arcanum.

† Hos proceſs⁹. *al.* Has procellas & hos proceſs⁹.

al. Bulgaros.

vt quem ingenioſum bella probauerant, fortiſſimi Regis conſiliis miſceretur, ad inuenienda ſubtilis, ad implenda robuſtus, ad cælanda cautiſſimus. Egit locum merito publici ſecreti. Cum ipſo prælia, cum ipſo negociorum æquabilia diſponebat, & in tantam ſe ſimilitudinem eius cogitationis adiunxerat, vt cauſis recognitis, quod ille velle poterat, iſte ſua ſponte peragebat. Defenſorem omnium ſuis tractatibus adiuuabat, & miniſtrando conſilium, regebat ipſe Rectorem. Admonet etiam expeditio Gallicana, vbi iã inter duces directus, & prudentiam ſuam bellis & pericula promptiſſimus ingerebat. *Arelate.* Arelate eſt ciuitas ſupra vndas Rhodani conſtituta, quæ in Orientis proſpectum tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorſa tranſmittit. Hunc & hoſtibus capere, & noſtris defendere neceſſarium fuit. Quapropter excitata ſunt Gothorum Francorúmq; validiſſima tempeſtate certamina. Affuit illic dubiis rebus audacia candidati: & tanta cum globis hoſtium concertatione pugnauit, vt & inimicos à ſuis deſideriis amoueret, & vulnera factorum ſuorum ſigna ſuſciperet: vulnera inquam, opinio inſeparabilis, ſine aſſertore præconium, propria lingua virtutis, quæ licet ad præſens periculum ingerant, reliquum tamen vitę tempus exornant. Eget enim aſtipulatoribus corpus illęſum, quærit alios qui viſa diuulgent: de fortitudine probata non ambigitur, quæ tali teſtimonio comprobatur. Conflictus virorum fortium mutua tela reppulit, nec ſemper tutus fuit, qui cum numeroſo hoſte contendit: vnius forſitan ictus ſoler-
†fortè, eluditur. ter † eliditur, qui multis reſtitit, à parte, qua nõ credidit, vulnus excipit: quæ tantum ei nunc ſunt glorioſa, quantum tunc habuere periculi. Iuuat igitur fortiſſimi viri narrare quietum felicitatis exem- »
plum: quia non eſt in duce perfecta laus aſſerere ſemper anxios la- »
bores. Mittitur igitur, Franco & Burgundio decertantibus, rurſus ad »
Gallias tuendas: ne quid aduerſa manus præſumeret, quod noſter
† Adquiſiuit. exercitus impenſis laboribus vindicaſſet † Atqui ſunt Reipub. Romanæ aliis contendentibus abſque vlla fatigatione prouinciam, & factum eſt quietum commodum noſtrum, vbi non habuimus bellica contentione periculum. Triumphus ſine pugna, ſine labore pal- »
ma, ſine cæde victoria. Tantum ergo eius gloriæ debemus, quan- »
tum vtilitatis accepimus, quam & ille arbiter rerum largitione reddituum iudicauit eſſe proſequendum: vt ibi fieret Dominus poſſeſſionum, vbi vtilitati publicæ procurauit augmentum. Acquilienſes quoque tempeſtates inter eius proſpera iure memorantur: quia diſ-

ſcrimina dum feliciter cedunt, ſuauiſſimæ memoriæ ſenſum relinquunt. Cum ventis ſæuientibus furentem pelagum ſpuma teſtaretur vndarum, diu iactatum nauigium tumens fluctus abſorbuit, nullum relinquens forti viro ſolatium, niſi tãtum remigia brachiorum. Tunc iſte nautis pereuntibus cum caro pignore ſolus euaſit. Ibi amor piiſſimi regis, ibi meritum probatum eſt periclitãtis: quãdo regnator ille vix litori conſtitutus, vt eum exitio præualeret eripere, vndas iterum deſiderabat intrare. Tunc eius pericula formidauit, qui ſaluti propriæ timere neſciuit. Nonne vobis P. C. aſperis caſibus diuinitus videtur exemptus, cui præſens parabatur euentus? Hunc itaque virum, bellis exercitatum, felicitate clarum, prudentia comprobatum, quod Deo auſpice dictum ſit, ad Patritiatus prę-
ſentalis culmen eueximus. Fauete nunc auſpiciis candidati, & viris no- *Patritiatus columen.*
ſtris libertatis atria reſerate. Conuenit gentem Romuleam Martios viros habere collegas.

SENATVI VRBIS ROMÆ
†ATHALARICVS REX.

†Tolum. v. 1. patrit.

Vt gaudeant quod ipſe inſertus ſtirpe regia, & Senator & Patritius fieri non dedignatus ſit. XI.

CONFIDO P. C. quod ad agendas optimo Regi gratias, omnium veſtrum ſtudia debeant concitari: quando prouectum meum excogitatum noſcitis pro vtilitate cunctorum. Atque ideo alacriter excipiendum eſt, quod neceſſarie fuiſſet optandum omnibus quippe vtile eſt, iudicia principum ſequi, ſed ipſe facit propria, qui gratanter ſuſcipit aliena. Retinetis, me Senatus ſemper fouiſſe cœtum, ſed nũc maximè cum veſtrum videor intrare collegium. Aſſumptio dignitatis ordinis veſtri nobis gratiam duplicauit: quando me inter eos eſſe ſentio, à quibus me amari poſſe confido. Accedit etiam illud animi veſtri gratiſſimũ pignus, *Patritij.*
quod Patritiorum genius per nos conſtat erectus, quando nemo gentilium in vobis putauit abiectum, quod in me reſpicit honoratũ. In expetendis quoq; honoribus apud glorioſæ memoriæ Theodericum principem Regum, mea vobis ſæpe vota coniunxi: vt quadã præſcientia talia videar præmiſiſſe, ad quos me cũ gloria decebat intrare. Cõfidentius illud expetitur, vbi poſt collata beneficia feſtinatur. Sæpe Cõſules, ſæpe Patritios, ſępe Præfectos habita interceſſione promoui, vobis impetrare contendens, quod mihi ardue po-

tuisset optari. C ōgaudete nunc P. C. meis auspiciis, qui vestris faui semper honoribus. Vultis scire, qua vos affectione complectar? insertus stirpe regia vocabulum vobiscum volui habere commune, Viuite, Deo propitio, securi, & quod est felicissimū † suauitatis genus, exultate cū liberis vestris. Studete, sicut semper, prædicari moribus Romanis', & bonorum actuum formam sub alta quiete perquirite. Interest nostræ gloriæ, vt quorum numerum auximus, eos propitia diuinitate tueamur.

† felicitatis. fortè, sic suauissimū felicitat.

† Patritio armatæ militiæ.

ARATORI VI. ATHALARICVS REX.

Laudatum à facundia, eloquentia, & æquitate Comitiuæ, domesticorum honore illustrat, collegam alteri Comiti militari viro eum faciens. XII.

† pauci. *Comitiua domesticorum.*

PERFECTIONEM necessariarū rerū cōpletam esse iudicamus, si quemadmodum eligendo virū magnificū Patritium armatæ Reipub. † parti prouidimus, ita & de sociando ei literarum peritissimo cōsulamus. Decet enim, tractatores, habere doctissimos, quibus potestas summa committitur: vt nullo defectu impediente meritorum, prouisa Reipub. vtilitas explicetur. Alij sunt honores, qui se ordinaria prouisione componunt: de generali autem securitate solicito talis associandus fuit, qui parē in suis studiis non haberet. Neque enim adhuc minus probatus agnosceris, licet primæuus veneris ad honores. Aduocationis te campus exercuit, te iudicij nostri culmen elegit. Nā ita intra te fuit quanuis ampla professio literarum, vt tuum ibi cōsenescere non pateremur ingenium. Auspicatus es militem, cum implere potueris cognitorem: & quanuis traheret te eloquentia pro defensione dicere, suadebat tamen æquitas iudicanda proferre. Probatū est, quid vtilitatis habeat moribus armata facundia. Nam sicut pernicioſum est, doctos praua suadere: sic salutare munus, cum veritatis terminos disertitudo nescit excedere. Sed vt merita tua exēplis potius laudabilibus afferamus, iuuat repetere pom posam legationem, quam non communibus verbis, sed torrenti eloquentiæ flumine peregisti. Directus enim de partibus Dalmatiarū ad domnū auum nostrum, sic necessitates prouincialium, sic vtilitates publicas allegabas, vt apud illum magna cautela solicitum, & copiosus esses, & fastidia non moueres. Abundantia si quidem verba cum suauissimo lepore defluebant, & cum finem faceres, adhuc dicere quærebaris: mouendo, delectando, implebas magis

Consiliarij principum quales.

Armata facundia.

Legatio obita.

veri

veri oratoris niſum, cum iam cauſidici deſeruiſſes officiũ. Genitoris quinetiam tui facundia & moribus adiuuaris; cuius te eloquium inſtruere potuit, etiã ſi libris veterum non vacaſſes. Erat enim, vt ſcimus egregie literis eruditus. Et vt aliquid ſtudioſe exquiſitum dicere videamur, has primum, vt frequentior tradit opinio, Mercurius † reparator artium multarum volatu Strymoniarum auium collegiſſe memoratur. Nam & hodie grues, qui claſſem conſociant, alphabeti formas, Natura imbuente, deſcribunt: quem in ordinem decorum redigens, vocalibus conſonantibúſque congruenter admixtis, viam ſenſualem reperit, per quam alta petens ad penetralia prudentiæ mens poſſit velociſſima peruenire. Hinc † Hellen auctor Græcorum plura dixit eximie, virtutem eius compoſitionémque ſubtiliſſima narratione deſcribens: vt in ipſo initio poſſit agnoſci magnarum copia literarum. Sed vt ad propoſitum redeamus, paterno igitur exemplo ingenium extendiſſe credendus es, qui in Romano foro eloquentiam non enutriſti. O beatum magiſtrum, feliciſſimúmque diſcipulum, qui affectuoſe didicit, quod aliis doctorũ terror extorſit! Romanum denique eloquium non ſuis regionibus inueniſti, & ibi te Tulliana lectio diſertum reddidit, vbi quondam Gallica lingua reſonauit. Vbi ſunt, qui literas Latinas Romæ non etiam alibi aſſerunt eſſe diſcendas? Euaſerat Cecilius pondus verecundiæ, ſi hũc prouectum ſæcula priora genuiſſent. Soluta eſt quippe vis illa ſententiæ: Mittit & Liguria Tullios ſuos. Cognoſce quid ex meritis tuis æſtimauimus, quando illius conſilio te vides eſſe ſociatum, qui noſtri imperij tractat arcanum. Hinc eſt, quod te Comitiuæ Domeſticorum illuſtratum honore decoramus: vt multo maiora de noſtris debeas ſeparare iudiciis, qui in te adhuc meliora credimus inueniri. Grande tibi negocium vides eſſe commiſſum. Quicquid egeris, generalitas ſentit. Nam qui poteſt in vniuerſitate peccare, glorioſus nimis eſt, ſi neſcit excedere.

Literarum inuentum.

† forte, repertor.

Grues.

† Helenus.

Laus homini debita non ſæculo.

AMBROSIO VIRO QVÆSTORI ATHALARICVS REX.

Collaudatum quod dictationum probatarum munus bene exercuerit, Quæſtorem per quintam indictionem conſtituit. XIII.

SECVRVS celſa conſcendit, qui ſe in paulò minoribus approbauit: & certo procedit veſtigio, qui gradatim deſiderio potitur accepto. Sine merito ſiquidem remuneratum

Quæſtura conceſſa.

putatur omne, quod ſubitum eſt: nec inexplorati ſuſpicionem refugit, quod repente prouenerit. Contra, omnia deliberata ſunt robuſta: & totum bonis actibus obtinuiſſe creditur, qui poſt documenta laudatæ militiæ promouetur: dum inter gymnaſia literarum adſcitus ab illo inſpectore meritorum, qui iudiciis ſuis etiam futura prædicebat, Priuatarum Largitionum faſcibus præfuiſti: ſuſcipiens patrocinium meritorum, ita gratiam dominantis auxiſti, vt tibi ſæpe committeretur, quod dignitas non habebat. Quod ſi laudabile eſt, vel mediocribus eſſe honoribus parem, quanto præſtantius viciſſe moribus aulicam dignitatem? Hæc cum tu ſub tanto Iudice laudata perageres, gratiam quoque loci alterius inueniſti. Dictationibus enim probaris adhibitus, cùm ſit offenſionibus alter expulſus: & ita ſuſpenſum honorem tuum ſuſtinebat ingenium, vt palatio non ſineres deeſſe Iudicem, cuius ad tempus abrogatam cognouimus dignitatem. Non ſunt imparia tempora noſtra tranſactis. Habemus ſequaces æmulóſque priſcorum. Ecce iterum ad Quæſturam cum immenſo venit ingenio. Redde nunc Plinium, & ſume Traianum. Habes magna, quæ dicas, ſi & tu ſimili oratione reſplendeas. Fama temporum de legitima atque eloquenti iuſſione generatur. Omnia ſiquidem bona cumulat lingua diſerta: & quod à nobis præcipitur, gratia dictantis ornatur. Eſto nobis ad bona ſuggerenda promptiſſimus, & aduerſus improbitatem male præſumentium conſtanter erectus. Dicet iam auribus noſtris, quod eſt omnino pro nobis. Bonus princeps ille eſt, cui licet pro iuſtitia loqui: & contra, tyrannicæ feritatis indicium, audire nolle conſtituta veterum ſanctionum. Renouamus certe dictum illud celeberrimum Traiani: Sume dictationem, ſi bonus fuero, pro Repub. & me: ſi malus, pro Repub. in me. Sed vide, quid à te quæramus, quando nec nobis aliquid iniuſtum licere permittimus. Decreta ergo noſtra priſcorum reſonent conſtituta: quæ tantam ſuauitatem laudis inueniunt, quantum ſaporem vetuſtatis aſſumunt. Præiudicia, quæ nos horremus, in aliis non amamus. Obligamus te certe generalitati, dum abſolute præcipimus iura ſeruari. Quod ideo nunc dicimus, vt opportune omnibus in te conſuluiſſe videamur. Decet enim præmonere, ne te iam tardius poſt aliena pericula videamur velle corrigere. Bonorũ exẽpla ſequere, & nobilitatis tuæ memor incede. Illi digne ad vitia generis ſui redeunt: qui cõtemptibili ſtirpe naſcuntur. His igitur in bonũ publicum prædictis, per quintam feliciter Indictionem

Priuatæ largitiones.

Dictationes

Plinius. Traianus. Laus eloquentiæ.

Traiani vox.

Quæſturæ inſignia.

Quæsturæ tibi insignia; Deo præstante, concedimus: honorem prudentium, fontem omnium dignitatum: quando exinde procedit, quod indulgentiæ nostræ largitate manauerit. Age, vt qui ad consilium nostrum asciscēris, prudentia cunctis & grauitate præminere noscaris. Nam quid tibi conueniat, vides. Vox legum † dicens, dum nos iura condimus. Incumbe nūc probitati vel fidei. Vt sicut te prior honor dignum fecit alteri, ita secundus tertiæ faciat dignitati.

Vox legū.

† diceris.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

De suprad. Ambrosio Quæstorem facto, vt Senatus eum libenter accipiat.

XIV.

ACCIPITE P. C. iudicium, quod iudicia nostra protulerunt: quando plus cogitātur omnino, quæ cauta sunt: quia talis subsecutio creditur, quale primordium venisse sentitur. Nemo enim futurum putat esse diligentem, quem in ipsa nouitate opinionis suæ non videt esse custodem. Prouidus institutor si hortum suum fœcūdis nititur ornare plantariis, vt reddant fructus optatos, quæ solicitis fuerant exculta laboribus, quanto magis regnum decet inter initia pacis amœnitate componi, ne habere speciem agri videatur inculti? Et ideo beneficiis nostris quasi quandam ianuam cogitauimus dare Quæstorem, per quem venientium dignitatum culmina decenter exirent. Sunt vobis certè de candidato nota, quando & moderna quæ loquimur. Nam cum transitum glorioſæ memoriæ domni aui nostri subiectorum anxia corda lugerent (bonum quippè amissum dum quæritur, plus amatur) per eum vobis & nostri auspicij, & vestræ securitatis optata patuerunt. Intelligite quali nos æquitate constringimus in futuris, vt ipse nobis legum fieret custos, qui conseruandæ iustitiæ fuerat promissor effectus. Affuit mandatis regalibus eloquens & decorus ornator, permulcens etiam inspectus, quos gratissimos reddebat auditus. Tales enim decet esse aulicos viros, vt naturæ bona indicio frontis aperiāt, & possint agnosci de moribus, cum videntur. Tacēs enim plerunque despicabilis est, si eum tātùm lingua nobilitat: semper autem in honore manet, si cuius est tranquillus animus, eum quoque sereniſſimus commendet aspectus. Hoc denique facto testamur copiam nos habere prudentium, quando talis eligitur, qui ex vtraque parte laudetur. Eloquentiæ verò bona ineptum est in

Candidati commendatio.

Omen principium habet.

Legū custos.

Quales aulicos esse deceat.

Frōs, index animi.

Eloquentia in Quæstore.

Quæstore prædicare, cũ ad hoc ſpecialiter probetur aſcitus, vt opinionem temporum commendet qualitate dictorũ. Aliis enim iudicibus prouinciarum committatur exactio: aliis priuati Ærarij cuſtodia delegatur: huic autem aulicæ famæ inſignia reponuntur, vnde per totum Mundum opinio vulgata laudetur. Quod nobis adeo P. C. æſtimauimus eſſe repetendum: vt tales nos quærere credatis, quales & noſtræ laudi, & veſtræ ſecuritatis expediat inueniri. Agnoſcite docti bonum principis votum: confidite de beneficiis, qui literarum probamini habere notitiam. Segniſſimi eſt torpere, „ cùm ſe ad prouectum cognoſcat rerũ dominos inuitaſſe. Quapropter P. C. illuſtrem Ambroſium Quæſturæ culmine decoratum, fauor veſtræ benignitatis excipiat. De illo enim non debet dubitari, qui à veſtro ordine iam in prima dignitate meruit approbari.

Aulicæ famæ inſignia penes Quæſtorem.

SENATVI VRBIS ROMÆ

ATHALARICVS REX.

Gratum ſibi fuiſſe quod in electione Pontificis Domni aui ſui iudicio reſpondentes virum & diuina gratia probabiliter inſtitutum, & regali examinatione laudatum receperint. XV.

Epiſcopatus electio.

GRATISSIMVM noſtro profitemur animo, quod glorioſi domni aui noſtri reſpondiſtis in epiſcopatus electione iudicio. Oportebat enim arbitrio boni principis obediri, qui ſapienti deliberatione pertractans quanuis in aliena religione, talem viſus eſt pontificem delegiſſe, vt nulli merito debeat diſplicere: vt agnoſcatis illum hoc optaſſe præcipue, quatenus bonis ſacerdotibus Eccleſiarum omnium religio pullularet. Recepiſtis itaque virum, & diuina gratia probabiliter inſtitutum; & regali examinatione laudatum. Nullus adhuc priſtina contentione teneatur. Pudorem non habet victi, cuius votum contingit à principe ſuperari. Ille quinimo ſuum efficit, qui eum ſub puritate dilexerit. Nam quæ ſit cauſa doloris, quando hoc & in iſto reperit, quod alteri in partem ductus optauerit? † Crinea ſunt iſta certamina, pugna ſine ferro, rixa ſine odio, clamoribus non doloribus res iſta peragitur. Nam & ſi perſona ſummota ſit, nihil tamen à fidelibus amittitur, cum optatum ſacerdotium poſſidetur. Quapropter redeunte Legato veſtro illuſtri viro Publiano, rationabile duximus, ad cœtum veſtrũ ſalutationis apices deſtinare. Magna enim iucunditate perfruimur, quoties cum noſtris proceribus verba miſcemus. Et hoc quoque

Vinci à principe glorioſum.

† Ciuica.

ſuauiſſimum vobis minime dubitamus, ſi quod illius feciſtis imperio, nobis etiam cognoſcitis eſſe gratioſum.

OPILIONI COMITI SACRARVM

ATHALARICVS REX.

Sacrarum largitionum Comitiuam ab indictione ſexta ei concedit. XVI.

SOLENT quidem venientes ad aulicas dignitates diutina exploratione trutinari, ne imperiale iudiciũ aliquid probare videatur ambiguum: quoniam gloria regni eſt reperiſſe iudices exquiſitos. Sed tam frequẽs eſt familiæ veſtræ feliciſſimus prouectus, tam in multis perſonis declarata prudentia, vt licet aliquis vos eligat ad ſubitum, nihil feciſſe videatur incertũ. Similitudinem ſuorum felix vena cuſtodit: quãdo pudet delinquere, qui ſimilia nequeunt in ſuo genere reperire. Hinc eſt, quod melius agnoſcitur elegiſſe nobilem, quam feciſſe felicem: quia iſte cõmonitus, per veterum ſe facta cuſtodit, ille exemplum non habet, niſi quod fecerit. Quapropter ſecure tibi credimus, quod toties tuo generi commiſſum fuiſſe gaudemus. Pater his faſcibus præfuit, ſed & frater eadem reſplenduit claritate. Ipſa quodammodo dignitas in penatibus veſtris larem poſuit, & domeſticum factum eſt publicum decus. Nam militiæ ordinem ſub fraterna laude didiciſti: cui mutuo connexus affectu, implebas laboribus ſocium, & conſiliorum, participatione germanum: ad te potius pertinere diiudicans, quod frater acceperat. Hoc baculo reclinabatur ille feliciori actu quædam negligens præſumptione tui, quia per te omnia cernebat impleri. En dulce fratrum obſequium, & præſentium temporum antiqua cõcordia. Bene talibus ſenſibus iudicium creditur, qui ſeruare mores naturaliter ſentiuntur. Quod ſi amœni receſſus, & prouinciale ocium fortè libuiſſent, ad te cateruæ cauſantium & anxia currebãt vota læſorum. Boni iudicis inter eos aſſumebas officium: vt futurorum quodam vrgente præſagio, quod à nobis accipere poteras, meritorum aſſumptione peragebas. Meminimus etiam, qua nobis in primordiis regni noſtri deuotione ſeruieris, quando maximè neceſſarium fidelium habetur obſequium. Nam cum poſt tranſitum diuæ memoriæ domni aui noſtri anxia populorum vota trepidarent, & de tanti regni adhuc incerto herede ſubiectorum ſe corda perfunderent, auſpicia noſtra Liguribus felix portitor nuntiaſti, & ſapientiæ tuæ allocutione firmaſti, in errorem quem de occaſu

Nobilitas.

Fratrũ concordia.

conceperant, ortum noſtri imperij in gaudia commutabant. Innouatio Regis ſine aliqua cõfuſione tranſiuit: & ſolicitudo tua præſtitit, quod nos nullus offendit. Atque ideò probato talibus inſtitutis, ab Indictione feliciter ſexta Sacrarũ Largitionũ Comitiuã, propitia tibi diuinitate, cõcedimus. Vſurus es omnibus priuilegiis atque emolumentis, quæ ad tuos deceſſores pertinuiſſe noſcuntur. Abſit enim, vt aliqua calũniæ machinatione quatiantur, qui actionis ſuæ firmitate conſiſtunt. Fuit enim tempus, cùm per delatores vexarẽtur & Iudices. Deponite iam formidinem, qui nõ habetis errorem, fructibus veſtrarum vtimini dignitatum. Nam quod vobis per deceſſores prædeceſſoréſque noſtors temporibus dõni aui noſtri conſuetudo Iongæua dedit, indulgentia quoque noſtra cuſtodit. Conferimus tibi honorem germani, ſed tu fidem eius imitare ſeruitij. Nam ſi illum ſequeris, multos laude præcedis: virũ auctoritatis maximæ, probatæ conſtantiæ, qui ſub tanto principe & ſine culpa paruit, & † iuſtitiam laudatus exercuit. Promptum eſt enim æſtimare quid egeris, quãdo ſub ingrato ſucceſſore Palatinum officium præconia eius tacere non potuit. Difficile itaque nõ eſt, moribus ſequi poſſe germanum: quia & in conuerſationis fructu plerunque conſentiunt, qui vnius ſemine procreantur.

Sacræ Largitiones.

Delatores reiecti.

Fratri in honore ſuccedens - ter.

† iudicia.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

Inſinuat eis prædictum Opilionem comitem Sacrarum largitionum conſtitutum. XVII.

Candidati commend.

TANTA eſt P. C. in cãdidato copia meritorum, vt vereamur ne tardius putetur electus, quam non ſit iudicio cõprobatus. Nam cum diuæ memoriæ auus noſter optimos viros exquireret, nobis eum irremuneratum proſperior fortuna ſeruauit. Illi paruit, illi multa officioſitate ſeruiuit, & à domino largiſſimo beneficiorum ſine aliqua retributione conſtat eſſe derelictum. Credo dilata eſt cõpenſatio meriti, vt nobis aptior fieret cauſa præſtandi. Conueniat enim ſe pietas noſtra lege naturæ. Condignum eſt ab herede ſolui, quod collatum cõſtat auctori. Cur enim munificẽtia noſtra eum differret, quem proficere cõſuetudo ſuæ nobilitatis vrgeret? Pater huic manu clarus, ac ſumma fuit morum nobilitate conſpicuus: cum eum feruentia bella reſpuerunt, cũ tranquilla ocia prædicarent: corpore validus, amicitia robuſtus,

æui antiquitatem gestabat, adiectis sæculi vitiis, ditatus claris honoribus. His tẽporibus habitus est eximius, cum princeps non esset erectus. Sed quid antiquam parentum eius repetimus nobilitatem, cum vicina resplendeat luce germani? cuius non dicam proximitati, sed vel amicitiæ coniunctum fuisse, potest esse laudabile. Huius virtutibus ita se sociauit atque connexuit, vt hoc potius sit incertũ, qui magis ex altero prædicetur Amicitiis ille præstat fidem', sed magnam promissis debet iste constantiam. Ille quoque auaritia vacuus, & iste à cupiditatibus probatur alienus. Hinc est, quod norunt Regibus seruare fidem, quia nesciunt vel inter æquales exercere perfidiam. Ibi enim mores facilius probantur, vbi natura sub libertate monstratur. Quomodo ergo sub puritate nõ seruiant dominis suis qui nesciunt illusisse collegis? His laudibus electus à coniuge, Basilianæ sociatus fertur esse familiæ, quod plerunque euenit à meritis, cõiungi posse nobilibus. Inspicite in eo, si placet, etiam familiarem vitam: quia sæpius Maioribus nostris viros industrios hæc signa prodiderunt. Res huic priuata tanto fuit moderamine disposita, vt nec aliqua tenacite sorderet, nec iterum nimia effusione laberetur. Gentiles victu, Romanos sibi iudiciis obligabat: & vnde ingratitudo dignitatibus plerunque venit, iste disceptando sibi amicitiam colligebat. Videte, quid faciat nobilis natura. Ex Iudicibus natus arbitrum agebat, quod nisi ex morum probitate nulla potest contingere rationem. Nam fascibus obedire, plerunque potestatis necessitas cogit: parere Iudici priuato, sola sententiarum probitas facit. Vnde nobis plus laudis videtur habere voluntarius Iudex: quando ad audientiam non eligitur, nisi qui iustus esse moribus æstimatur. Quapropter P. C. fauete vestris alumnis, & nostris fauete iudiciis. Secundo ad vestram Curiam venit, qui ex Senatore natus est, & aulicis dignitatibus probatur honoratus.

O doaucris.

Basiliana familia

Iudex, arbiter.

FELICI VI. QVÆSTORI ATALARICVS REX.

Confert & per sextam Indictionem Quæsturæ dignitatem. XIIX.

Quæsturæ dignitas collata.

PROFESSIONEM constat esse iustitiæ, legum peritos Iudices ordinare, quia vix potest negligere, qui nouit æquitatẽ nec facile erroris vitio sordescit, quẽ doctrina purgauerit. Dudũ te forensibus negociis insudantẽ, oculus imperialis aspexit:

Legũ periti iudices.

nec latere potuit, qua fide ſuſcepta peregeris, qua luculentia tractata perorueris, ex quo gradu eloquẽtia tua atque cõſcientia pariter incedebant, nullus ſuſceptus, quod amplius deſideraret, habuit: nullus iudicũ, quod in te corrigere poſſet, inuenit. Acceſſit enim venuſtas oris, & caſtitas animi. Iuuenem te ſolus decor oſtendit, ab ore primæuo cana verba manauerunt. Contendit flos ætatis, & maturitas mentis: ſed potius illa ſuperauit, quæ nos ad virtutum gradus gloriámque perducit. Quapropter optamus munera nomini & meritis tuis: vt arcana regia fidelis accipias, & vir eloquens literatam reperias dignitatem. Nunc cauſas glorioſas iudicas, quas laudabiliter perorabas. † Aſſideat tibi propria & exercitata doctrina. Modo eſt felix & certa conditio negociorum: quando ille ſententiam dicit, qui non poteſt ignorare, quod eligit. Non enim decet, Iudicem » miniſtrum eſſe voluntatis alterius, vt magis alteri pareat, cui tot » milites obſecundant. Certè ſi in aliis tolerandum vtcunque, nimis in Quæſtore pudendum eſt, vt qui eligitur ad principis conſilium, ſolatium expectet alienum. Et ideo, quod Deo auſpice dictum ſit, per ſextam Indictionem Quæſturæ tibi cõferimus dignitatem. Sed tuus honor imperitis opprobrium eſt. Nam ſicut conſcientia læta » eſt, quæ prouehitur meritis: ita ſub reatu iacet, qui ſe imparem co- » gnoſcit muneribus conſecutis. Habes priſcos viros, quos te deceat » imitari. Præcede fama, quem ſequeris dignitate. Nam ſi te priuata vita virtutibus exercuit, quantò melius proiecta declarabit? Sumpſiſti nomen ex meritis: cuſtodi vt ſemper leteris veritate vocabuli. Nam cum omnis appellatio ad declarandas res videatur impoſita, » nimis abſurdum eſt portare nomen alienum, & aliud dici, quam » poſſit in moribus inueniri. Verùm hæc bonæ conſcientiæ dicta ſuf- » ficiant: quia dubitari de illo creditur, qui plurimis admonetur. »

Eloquentia.

Taciturnitas.

† Adſit.

Rei nomen conueniat.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

De eodem Viro, Vt iudicio regio Senatui aggregatus gratanter recipiatur.

XIX.

Candidati commendatio.

ICET cœtus veſter genuino ſplendore ſemper irradietur, clarior tamen redditur, quoties augetur lumine dignitatum. Nam cœlum ipſum ſtellis copioſiſſimis plus refulget, & de numeroſa pulchritudine mirabilem intuẽtibus reddit decorẽ. Naturæ ſiquidem inſitum eſt, vt bonorum copia plus delectet.

Prata

Prata denique floribus pinguntur innumeris, laudatur pinguis arui denſior ſeges. Antiquitas vos fecit nobiles haberi: nos Senatum volumus etiam de numeroſitate prædicari. Hinc eſt, quòd vobis aggregare cupimus, quem reperimus vbicunque præcipuum. Nam licet apud vos ſeminarium ſit Senatus, tamen & de noſtra indulgentia naſcitur, qui veſtris cœtibus applicetur. Alumnos cunctæ nobis pariunt aulicæ dignitates: Quæſtura autem verè mater Senatoris eſt, quoniam ex prudentia venit. Quid enim dignius, quàm Curiæ participem fieri, qui adhæſit conſilio principali? Sed quia prudenti viro non ſufficit generaliter concluſa laudatio, eius nota propriáq; tangamus. Quæſtorem noſtrum P. C. cognoſcite, eloquentia prius exercitata placuiſſe, & aduocationis ſuæ ſic aſſiduè crebras egiſſe victorias, vt meritò ſibi eum electio triumphalis aſciuerit, quatenus palmis fœlicibus inauguratus, vobis daret omnia laurearum. Ad Forenſe gymnaſium prima ætate deductus, ſtuduit ſemper integritati mentis, & nobiliſſimis pudore, caſtitatem corporis ſub nimio labore tranſegit. Orator facundus, grauiſſimus patronus, ſuſceptas cauſas ſuis præconiis adiuuabat, quando credi non poterat negocium improbabile, cui talis videbatur aſſiſtere. Nonne prætermittere hunc virum eſſet publicum damnum? quid enim aut nobis, aut vobis debet eſſe acceptius, quàm veſtro coniungi lateri, qui inter leges meruit approbari? Amare namque eas poteſt, per quas doctus enituit, dum affectat vnuſquiſque gloriam ſuam: nec obliuiſci poteſt animus, ex qua nobis parte fuerit ſociatus. Creditis fortè principes viri nouam in hunc impetratámque apparuiſſe prudentiam, origo eius hereditarias ſibi literas vẽdicauit, cuius pater ita in Mediolanenſi foro reſplenduit, vt æterno fructu è Tulliano ceſpite pullularet. Proinde quamuis ſit vel inter mediocres difficillimum placendi genus, tamen Aduocationis laudem inter primarios eloquentiæ frequenter meruit inuenire. Is contra Magnum Olybrium ſtetit: is palmarum Eugenetis linguæ vbertate ſuffecit, & illis par extitit, quos ſingulares Roma cognouit. Quid enim generoſius, quàm tot literarum proceres habuiſſe Maiores? Nam ſi inueteratæ & per genus ductæ diuitiæ nobiles faciunt, multò magis præſtantior eſt, cuius origo theſauris prudentiæ locuples inuenitur. Quapropter P. C. fauete noſtro iudicio, ac ſuis meritis candidato. Quando ſi collegæ manum clementiæ porrigitis, nos potiùs ſubleuatis.

Senatorum nobilitas.

Seminarium Senatus.

Eloquentia.

Leges.

Forum Mediolan.

Olybrius.

Eugenes.

Nobilitas.

† Præf. præt.

ALBIENO VI. † PRÆPOSITO ATHALARICVS REX.

Præfecturæ faſces per ſextam Indictionem huic confert, quem in elogio Epiſtolæ præpoſitum vocat; & Amato decoctori propter malam eius officij ad miniſtrationem ſubſtituit ac ſufficit. XX.

Contraria contrariis curari.

ASſertio meritorum eſt, potuiſſe eligi poſt improbitatem Iudicis accuſati: quando exceſſus præcedentium nō corrigitur, niſi cū ſucceſſor optimus inuenitur. Contrariis rebus plerunque medicina ſuccedit. Nā dū calor vitalis adhibitus fuerit, frigus peſtiferum tūc recedit. Nubila ipſa ventorum ſpiratione terguntur, & Aquilo faciem cœli tranquillam reddit, quam auſtralis aura turbauerit. Sic nos deceſſorem tuum ſummouimus amore generalitatis, vt tu ſaluberrimus aduenires. Contraria prioribus imitare, & laudanda peregiſti. Ille calumniis odioſus, tu ſtude vt iuſtitia reddaris acceptus. Rapax ille, tu continēs. Bonorum omnium breuis eſt definitio, vitare quæ fecit: † quoniam verè laudāda ſunt quę ſuo iudicio cōprobauit. Reſpice deniq; in illo odiū publicum, & tu amorem affectare cunctorum. Tanti tuis moribus gratias agant, quāti illius acerbitatem actionis accuſant. Animare igitur decore præcedentis: quando poſt illū profeſſæ malitiæ virū, vel à malis abſtinuiſſe, laudabile eſt. Nā quale erit, ſi beneficia prouinciis tribuas, quæ hactenus non habebāt? Bonum inſolitum plus « amatur, & ſequenti gaudio confert dulcedinem temporum præ- « miſſa triſtitia. Atque ideò Prefecturæ tibi faſces per ſextam feliciter Indictionē, Deo auxiliante, conferimus: quæ quanto fuit hactenus læſione terribilis, † tantū miſericordiæ habere debet. Beneficia lenitatis, ſi quidē ſauciata, tua cura reformanda ſunt. Non tuis, nō alienis manibus, quiſquam grauetur. Nam vltra omnes impietates eſt † nocere læſos, qui ſanare creditur vulneratos. Redeat ad nomen antiquum Perfectura illa Prætorij, toto Orbe laudabilis. Cuius ſi principiū quæramus, per Ioſeph à beneficiis inchoauit: nec immeritò à legibus noſtris pater prouinciarum, pater etiam prædicatur imperij: quia ſic iuſte, ſic prouide agi voluerunt, vt non diſtrictum Iudicis nomen, ſed vocabulum illi pietatis imponerent. Iuſtis ac debitis compendiis noſtrum per te creſcat ærarium. Lucra renuimus, quæ legum cauta profanant. Pecunias illas volumus quibus libra iuſtitiæ ſuffragatur. Ædes noſtras nequitiam non patimur

† quādo bene illaudāda.

Odium publicum.

† tanta nunc habere debet beneficia.

† *Fortè*, necare: vel, læſis.

Præf. præt.

introire: quia nec † priuata intromittere possumus, quam publica voce damnamus. Audite Iudices, quid amemus: nolite in malum publicum suspicari. Nam qui vos per iniquas prouisiones creditis esse placituros, cum nos cognoscatis sola illa diligere, quæ possunt iustitiæ monitis cõuenire? Vestris iam moribus peccatis, si post ista delinquitis. Sed illi forte talia gesserunt, qui ad dignitates suis parentibus incognitas peruenerunt, tu post patris Præfecturam laudabilem, aliquid, quod melius prædicetur, adiunge: quia diligẽtior semper esse debet, qui sequitur: dum bona parentum probabiliter & imitari cupimus, & vincere festinamus. Accedit etiam tuis laudibus, quod dictis prudentum probaris imbutus. Graue est sapienti offẽdere, vbi alterum reperit incidisse. Ius forte prætereat, qui iura nesciuit: totũ à te legitimum quærit, cuius origo indocta fuisse nescitur. Æquales tibi sunt libri Veterum, & actiones parẽtum. Præsta opinioni tuæ, præsta nostro iudicio, vt impar non sis meritis, quorum æquasti per nostra beneficia dignitates.

† priuatim introducere.

Ad Iudices.

CYPRIANO VIRO PATRITIO ATHALARICVS REX.

Multis laborib. & officiorum magnorum gradibus, quos percurrit & memorat, comprobato celsam Patrititatus dignitatem confert. XXI.

Confertur Patritiatus dignitas.

Licet propriis frequenter honoribus, & germani tui fueris dignitate laudatus, tamen quia natura bonorum non expeditur, cum refertur, quasi ad iudicium reuertimur, de quo iam præconia multa sonuerunt. Testificatum est de te, quicquid de fidelibus, quicquid de bene meritis debuit æstimari. Sed digne laudum cum voluerit nouitates emittit, qui se actionis probitate compleuit. Natura perennis fontis est gloriæ vena laudabilis: nam sicut ille fluendo non expenditur, sic nec ista celebri sermone siccatur. Quod & si transacta taceantur, noua probaris suggere quæ dicãtur, qui cũ ætate crescis semper & meritis. Cursus annorũ laudis tibi procurat augmentum. Senescis quidẽ corpore, sed laude iuuenescis. Merito tibi prolixior ætas optatur, in quæ fama semper robustior inuenitur. Habuisti sub diuæ memoriæ domno auo nostro in vtraq; parte laudatas sẽper excubias. Vidit te adhuc gẽtilis Danubius bellatorem: non te terruit Bulgarum globus, qui etiam nostris erat præsumptione certaminis obstaturus. Peculiare tibi fuit & renitẽtes Barbaros aggredi, & conuersos terrore sectari.

Laus perennis.

Senex.

Bulgares.

Sic victoriam Gothorum non tam numero, quam labore iuuiſti. Poſtea verò, quod non minus ipſis certaminibus fuit, Referendarij officium laborioſis contentionibus exhibeas. Fuerunt enim apud illum virtutum omnium virum exercitualia vel pacata ſeruitia. Quis enim non ageret bellum, qui illi potuit competens exhibere reſponſum? qui tantam firmitatem animi ſemper exegit, tantam verborum in aſſerenda veritate conſtantiam, vt meritò ſe viciſſe diceret hoſtem, qui illo præſente vitare valuiſſet errorem. Hinc fuit, quòd eius obſequia reddiderunt prudentes. Quia cautela ſemper adhibita erigit ſenſum: & dum culpam quis formidat incurrere, ſapientibus ſe nititur aggregare. Contulit etiam dignitatem Sacrarum Largitionum, hoc eſt laborum tuorum aptiſſimum munus: quàm ſic caſta, ſic moderata mente peregiſti, vt maiora tibi deberi faceres, quamuis eam in magna præmia ſuſcepiſſes. Per hæc te florida iuuentus exercuit, ſed noſtris temporibus ætas matura ſeruauit. Conſilio quidem plurimum vales, nec fractus tamen ætate cognoſceris. Sic enim adeptus es ſenectutis bona, vt eius non ſubires incommoda. Hæc ſunt, quæ in te æſtimamus augenda: vt ſicut es conſcientia præditus, reddaris quoque honore reuerendus. Sunt enim beneficiis noſtris conſentanea & vitæ ſuperna iudicia: quando talium filiorum pater effectus, natura ipſa videris eſſe Patritius. Quorum bona vernantia non eſt abſurdum referri: † quoniam educantium fœlicior laus eſt, de filiorum probitate laudari. Primùm quod non minimæ laudis præſtat initium, infantia eorum nota eſt palatio. Sic fœtus tui more aquilæ ſe probãtes, regales oculos ab ipſis pœne cunabulis pertulerũt. Relucent etiam gratia gentili, nec ceſſant armorum imbui fortibus inſtitutis. Pueri ſtirpis Romanæ noſtra lingua loquuntur: eximie indicantes, exhibere ſe nobis futuram fidem, quorum iam videntur affectaſſe ſermonem. Habemus vnde tibi fœlix pater præmium debeat referri, qui & filiorum tuorum nobis animos obtuliſti. Quapropter multis laboribus, multáque fide & conſtantia comprobato, Patritiatus tibi, Deo auſpice, conferimus dignitatem, honorem ſiquidem celſum, ſed qui tuis meritis probetur eſſe æqualis. Fruere igitur probatiſſimis inſtitutis: vt cùm bona tua geminaueris, noſtris interim beneficiis augearis.

Referendarius.

Sacræ Largitiones.

Ante ſeniũ prudens.

Naturâ Patritius.

† quãdo.

Aquilæ.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

Suprad. Cypriano, tot laborib. & laudib. clarificato ſuggeſtum patriciatus ſe addidiſſe, vt ne maior eſſe meritis ſuis, quam honorib. regijs inueniretur.

XXII.

SI fauore veſtro dignus eſt, qui vel ſemel regale potuit impetrare iudicium, quid P.C. vir magnificus merebitur Cyprianus, qui vobis toties gratior debet effici, quoties à nobis dignitates acceperit? Certãtes in ſtadio numeroſior corona glorificat: olympicos currus frequẽs palma nobilitat: ſic vel in leuibus rebus glorioſior efficitur, cui frequenter prẽmia referuntur. De primo denique prouectu poteſt eſſe cunctatio: dum multi fallunt principis animum: quando facile eſt illudere, cui ſemper votum eſt præſtitiſſe. Sed talem mentis exhibuit conſtantiam, tantum bonorum habuit propoſitum, vt ſemper in ſe prouocauerit regium munus. Hæc eſt certa gloria, hæc indubitata ſententia, frequenter potuiſſe mereri, per quod homines conſtat ornari. Hos etiam intrare in noſtram Curiam decet, qui ad primos honores non expendunt meritum ſuum, ſed cũ magna ſuſceperint, iterum maiora promerentur. Ornãt quoque tales & noſtra iudicia: † quoniam bene prius electus creditur, qui ſæpius approbatur. Natura ipſa bonis adhibita perſeuerantia pretiatur: quia minus eſt, laudãda incipere, quam bonorũ propoſitum cuſtodire. Similes habuiſtis olim P. C. Decios, ſimiles vetuſtas prædicat fuiſſe Coruinos. Neque enim hic vir, de quo nobis ſermo eſt, noſtrum ſibi tantummodo conciliauit arbitrium: ab vno quippe principe prouehi, videtur forte gratioſum: nam & ſub altero meruiſſe prouectum, apud vtroſque integrum conſtat fuiſſe iudicium. Cunctos ergo ſequaces habet, qui aliquid ex veritate decernit. Hunc prouectus ſui auctorem meruit, vt nos augmentatores digniſſimè reperiret. Ille in eum fundamenta poſuit bonorum, nos culmen conſtruximus dignitatum. Et ideo P.C. tot laboribus, tot laudibus clarificato, illuſtri viro Cypriano, ſuggeſtum quoque Patritiatus addidimus: ne maior eſſet meritis ſuis, quam honoribus noſtris. Fauete nunc collegæ, quem ſæpe decoraſtis extranei. Securus ad vos redit, qui iam honores ſuos in libertatis aula repoſuit. Habet etiam vnde nobis reddatur acceptior: quando tales Curiæ veſtræ alumnos protulit, de quibus quamuis auidus pater, ta-

Candidati commendatio.

†quando.

Decij Coruini.

men propria vota ſuperantur,non infantia trepidos, nõ ad reſpondendum,vt licebat, ignaros. Variis linguis loquũtur egregiè,maturis viris communione miſcentur.Sic cùm nobis noti ſunt in ipſo ætatis primordio adoleſcentiam tranſierunt.Præſtet diuina maieſtas,vt ſicut de patre eorum munificentiæ nomen extulimus, ſic & in eis pietatis noſtræ titulos augeamus.

† Burgãtino.

† BERGANTINO VIRO ILLVSTRI COMITI PATRIMONII ATHALARICVS REX.

Vt Theodahado propinquo ſuo ex patrimonio matris ipſius ad Regem delato certa portio præſtetur.

XXXIII.

Theſauri principis.

LICET munificentiam Regis quotidie deceat cum Sole relucere,&iugiter aliquid facere,quo poſſit largitas principis apparere:huic tamen conſcientię debitum ſoluitur, quoties parentibus ſub æquitate præſtatur. Lucrantur principes dona ſua, & hoc verè theſauris reponimus, quòd famæ commodis applicamus. Abſit enim, vt negemus affini,quòd ſolemus cuſtodire ſubiectis: quando qui nobis ſanguine coniungitur, plus meretur:nec fraudari poteſt proprio deſiderio,qui militat ſub Iudice gratioſo. Atque ideò illuſtrem magnitudinem tuam præcelſo atque ampliſſimo viro Theodahado maſſas ſubter annexas, tot ſolidos penſitantes,ex patrimonio quondam magnificæ fœminæ matris ipſius,præcipimus reformari,eius fœliciter dominio pleniſſimè † vendicandas, cuius ſucceſſionis integrum ius in ea qua præcipimus parte largimur. De cuius fide ac ſynceritate præſumimus, vt ſequenti tempore reliqua ſupra memorati † patrimonij omni adiecta quãtitate mereatur. Quid enim tali viro negare poſſimus, qui etiam meliora ſuis obtinere poſſit obſequiis, vel ſi non probaretur affinis? vir,quem nobilitatis ſuæ nulla inflat elatio, modeſtia humilis, prudentia ſemper æqualis, quid à nobis mereatur intendite:quoniam ad gloriam noſtram trahimus, qui eum proximum confitemur.Quapropter æquiſſimæ iuſſioni opera nauanter impendite, directíſque ſedis veſtræ Cartariis deſignatas maſſas actoribus eius,ſine aliqua dilatione cõtradite.Vt ſumma nobis caritate ſociatus,gratia præſentis muneris reddatur acceptior.

Donata maſſa ſeu prædium.

†iudicandas.

† matrimonij cũ.

Nobilis modeſtus.

Cartarij Maſſa.

CLERO ECCLESIÆ ROMANÆ ATHALARICVS REX.

Vt quilibet pertinens ad Romanum Clerum iuxta antiquam consuetudinem coram Papa conueniatur. Is si neglixerit ad forum sæcularem actor trahat suum reum. XXIV.

TANTO diuinitati plurima debemus, quanto à cæteris mortalibus maiora suscepimus. Nam quid simile repẽdat Deo, qui potitur Imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compensari possit idonee: ipsi tamen gratia redditur, dum in seruientibus honoratur. Itaque flebili aditione causamini, hoc fuisse longæ consuetudinis institutum, vt si quis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientem aliqua crederet †actione pulsandum, ad supradictæ ciuitatis antistitem negociũ suum dicturus occurreret, ne clerus vester forensibus litibus profanatus, † negociis potius sæcularibus occupetur: addentes, diaconum quoque vestrum ad contumeliam religionis tanta executionis acerbitate compulsum, vt † Saius eũ propriæ custodiæ crederet mancipandum. Presbyterum quinetiã Romanæ Ecclesię pro leuibus causis, asseritis, criminaliter impetitum. Quod nobis, pro ingenita reuerẽtia, quam nostro debemus auctori, displicuisse profitemur, vt qui pridem sacris meruerant inseruire ministeriis, conuentionibus irreuerenter nefariis expositi iniuriis subiacerent. Sed aliorũ plectenda subreptio nobis obtulit plenissimæ laudis euentũ: vt causa contingeret præstandi, quæ nos cœlestibus cõmendaret auxiliis. Atq; ideo considerantes Apostolicæ sedis honorẽ, & consulentes desideriis supplicantiũ, præsenti auctoritate moderato ordine definimus, vt si quispiã ad Romanũ clerũ aliquẽ pertinentẽ, in qualibet causa probabili crediderit actione pulsandũ, ad beatissimi Papæ iudicium prius cõueniat audiendus. Vt aut ipse inter vtrosque more suæ sanctitatis agnoscat, aut causam deleget æquitatis studio terminãdam: & si forte, quod credi nefas est, competens desideriũ fuerit petitoris elusum, tunc ad sæcularia fora iurgaturus occurrat, quando suas petitiones probauerit à supradictæ sedis Præsule fuisse contemptas. Quod si quis extiterit tam improbus litigator, atque omnium fuerit iudicio sacrilega mente damnatus, qui reuerentiam tantæ sedi exhibere contemnat, & aliquid de nostris affatibus crediderit promerendum, ante alicuius conuẽtionis effectum decem librarũ auri dispendio feriatur, quæ à

Sacerdos reus ad Episcopũ remissus.

† accusatione.

† officiis.

† Saius Saio. *al.* suauius eum.

Apostolicæ sedis honos.

Papæ Rom. iudicium.

Sacræ Largitiones.

Salatinis Sacrarum Largitionum protinus exactæ, per manus sæpe memorati antistitis pauperibus erogentur, carénsque impetratis negocij quoque sui admissione mulctetur. Dignus est enim duplici pœna percelli, qui & diuinam reuerentiam, & nostra iussa temerarit. Sed interim vos, quos iudicia nostra venerantur, ecclesiasticis viuite institutis. Magnum scelus est, crimen admittere, quos nec conuersationem decet habere sæcularem, professio vestra vita cœlestis est. Nolite ad mortalium vota humilia, & errores descendere. Mundani coërceantur humano iure, vos sanctis moribus obedite.

Ecclesiasticis institutis viuere. Sacerdotes.

IOANNI V.S. REFERENDARIO ATHALAR. REX.

Vt non inquiretur super domo, quam positam in Lucullano castro, & à Theodorico rege acceptam, ac dein sibi confirmatam possidet. XXV.

Donatio domus confirmata.

VALDE dignum est, in eis aliena seruare quibus oportet propria dona conferre. Quid enim de illa munificẽtia possis ambigere, quando à nobis te intelligis mereri, quod à nostris decessoribus accepisti? Profitemur itaque, alterius quidem donum, sed nostrum esse iudicium, & modernam principis mentem præueniſſe tantum velociſſimam largitatem. Hinc est, quod diuæ memoriæ auum nostræ clementiæ domum in Castro Lucullario positam, obsequiorum tuorum sedulitate prouocatum, cõstat voluisse largiri. Cuius dispositionem secutus patritius Tholuit, posteáque illi nostra est liberalitate concessa, præfatam domum actu legitimo in tua optimè iura transmisit. Quapropter serenitas nostra vel inchoatę voluntatis desiderium, vel Tholuit plenissimę donationis effectum, præsenti auctoritate corroboramus: vt sæpe dicta domus paternæ recordationis Agnelli, in Lucullario Castro posita, cum omnibus ad se pertinẽtibus in tua vel heredum tuorum possessione permaneat: & quicquid de hac facere malueris, habebis liberam potestatem. cuiuslibet vel priuati nominis vel publici posthac inquietudinem summouentes: vbi & si quid esset quolibet casu qualibet inquisitione fortassis ambiguum, huius auctoritatis nostræ iudicio constat explosum. Fruere, iuuante Deo, rebus propriis, ex nostra quoque auctoritate solidatis. Alij enim tibi iura legitima præstiterunt, nos possessionis quietem, & cunctis sæculis securam conferimus firmitatem. Sed ne quis forsitan tam egregiæ voluntatis

voluntatis noſtræ inuidus temerator exiſtat, iubemus eum, qui ex hac re quolibet tempore vel fiſci nomine, vel priuati mouere tentauerit aliquam quæſtionem, dare tibi, vel ad quem pertinere voluerit domum ſuperius deſignatam, pœnæ nomine auri libras centum, & fruſtratum ſuis auſibus infamatúmque diſcedere. Hunc enim voluntatis ſuæ meretur inuenire fructum, qui aliquid contra noſtrum videtur quæſiſſe iudicium. *Pœna pecuniar. & infam.*

VNIVERSIS REATINIS ET NVRSINIS ATHALARICVS REX.

Vt Quidilanem Sibiæ filium ab auo ſuo deſtinatum Priorem habeant, eique in omnib. quæ pro diſciplina publica ordinauerit, & maxime vbi Regia vtilitas verſatur obediant. XXVI.

GLORIOSVS domnus auus noſter deſideria veſtra agnoſcens, Quidilanem Sibiæ filium, Priorem vobis quidem facere diſponebat: ſed quia interueniente mortali conditione nequiuit cogitata complere, neceſſe nobis eſt, eius vota perficere: ne tantus vir de aliquo inaniter iudicetur bona potuiſſe ſentire. Atque ideo præſenti auctoritate præcipimus, vt eum Priorem feliciter habere debeatis: & quæ ordinauerit pro diſciplina ſeruanda, vbi noſtra maximè vtilitas continetur, in omnibus obedire debeatis. Quia ſic domni aui noſtri eſtis moribus inſtituti, vt & leges libenter audiatis & Iudices. Hoc eſt enim, quod noſtrum comit imperium, quod opinionem noſtram inter gẽtes amplificat, ſi talia geratis, quæ & nobis † accepta, & diuinitati poſſunt eſſe gratiſſima. Robuſtius enim inimici noſtri vincuntur moribus bonis. Quia quos ſuperna protegunt, felices aduerſarios habere non poſſunt. » Pugnatis enim efficaciter foris, dum in ſedibus veſtris iuſtitiam fo- » uere contenditis. Iſta enim duo mutua ſe amplexatione conſo- » ciant; qui æquitatem coluerit, fructum victoriæ poſſidebit. Nam quæ neceſſitas ad iniuſta compellat, cum vos & ſortes alant propriæ, & munera noſtra, Domino adiuuante, ditificent? Nam & cui aliquid expetendum eſt ſperet de munificentia principis, quam de præſumptione virtutis. Quia vobis proficit, quod Romani quieti ſunt: qui dum æraria noſtra ditant, veſtra donatiua multiplicant. *Prior præficitur.* † *apta.*

†Ioanni referendario.

†DVMERIT SAIONI ET FLORENTINO VIRO DEVOTO COMITIACO ATHALAR. REX.

Vt per Fauentinum territorium excurrant, & quos Gothorum seu Romanorum in direptionibus possessorum se miscuisse repererint, damnis eos & pœnis afficiant, præsertim qui initio regni sui monitionib. non paruerunt. XXVII.

Pœnarũ diuersitas.

SEVERITAS publica sicut ab innocentibus vacat, ita necesse est, vt in sceleratis operam suæ districtionis impendat: quia non semper vnum merentur iudicium diuersa merita personarũ. Morbi ipsi dissimilibus succis sanantur herbarum: aliis cibi, aliis ferrum optatam reuocat sospitatem, & pro qualitate passionis præceptum merentur artificis. Et ideo deuotio vestra per Fauentinum territorium incunctanter excurrat: & si quos Gothorum atque Romanorum in direptionibus possessorum se miscuisse repererit, secundum facti æstimationem & damnis affligantur & pœnis. Quia grauius plectendi sunt qui nec admonitionibus iustis, nec initiis principis obediendum esse crediderunt. † Quoniam maior ambitus est dominis nobis velle seruire, vt commendati bonis initiis reliquam vitam securitatis munere perfruantur.

Direptiones possessionũ coërcitæ.

†Quãdo.

†Hunigasto.

†CVNIGASTO VI. ATHALARICVS REX.

Vt agello suo spoliatos qui serui spoliatoris asserebantur, Momenti iure restitutis inuasis audiat, & probatos liberos indemnes & liberos dimittat.

XXVIII.

Iudicium liberale.

SERMOVIT serenitatem nostram Constantij atque Venerij dolenda conquestio, qua sibi à † Tancane iuris proprij agellum, quod Fabricula nominatur, cum suo peculio causantur ablatum, adiicientes ne rerum suarum repetitionibus imminerent, liberis sibi conditionem vltimę seruitutis imponi. Atque ideo magnitudo tua, decretis obsecuta præsentibus, præfatum suo iubeat adesse iudicio: † vt omni inter partes veritate discussa, iuri consentaneam, & amicam vestris moribus proferre sententiam. Quia sicut graue est, de suo dominos iure cedere, ita nostris est sæculis inimicum, seruitutis iugo libera colla deprimere. Momenti iure si competunt primitus reddantur inuasa: ita tamen vt persona legitima disceptationibus nõ desistat. Cesset violenta præsumptio, vt causa Iudicis cognoscatur arbitrio, & aut † cõiunctos seruos cum rebus sibi competentibus possideat, aut probatos liberos indemnes

† Chaticane. *al.* Raucane.

† vbi.

Libera colla seruili iugo premere.

Momẽti ius † conuictos.

atque integros derelinquant. Sufficit enim, quod ei relaxamus pœnam, qui facere præsumpsit iniuriam.

HONORATIS POSSESSORIBVS ET CVRIALIBVS PARMENSIS CIVITATIS ATHALAR. REX.

Vt aquæ à Theodorico inductæ Cloacarum ora pandant, quo ciuitas salubrior reddatur, & præfectum operi destinat. XXIX.

DIGNVM est, vt libenti animo faciatis, quæ iuberi pro vrbis vestræ vtilitate cognoscitis: nam quod proprio sumptu decuit aggredi, compendio se vobis constat offerri. Ciuitatem siquidem vestram diutina siccitate laborantem, iuuante Deo, domnus auus noster saluberrima vnda rigauit. Cui nunc studio vestro cloacarum ora pandantur: ne sordium obiectione tardata reciprocans vnda vestris ædibus illidatur, & quas debuit abluere, easdē vobis cogatur inferre. Cui operi, quanquam vos vrgere debeat ciuicus amor, virum spectabilem Genesium præcipimus imminere. Vt nos ad meliora prouocetis, si quæ iussimus gratanter efficitis. *Cloacarum cura.*

GENESIO VIRO † SVBLIMI ATHALARICVS REX. †spectabili.

Operi de quo supra dixit, eum præficit, memorata illius vtilitate mox futura.

XXX.

AMORE ciuitatis vestræ antiqui operis formā domnus quidē auus noster largitate regia cōstruxit. Sed nihil prodest aquarum copias vrbibus immisisse, nisi nunc prouideatur cloacarū opportuna digestio: more vitæ humanæ, cuius ita salubritas continetur, si quod ore quis suscipit, alia parte corporis relaxatus effuderit. Et ideo sublimitas tua Parmenses municipes faciet huic operi †nouiter insistere: quatenus antiquos cuniculos, siue subterraneos, siue qui iunguntur marginibus platearū, diligēter emendent. Vt cū solenniter optatus vobis liquor influxerit, nulla adiecti luctaminis obiectione tardetur. Quia gratiam vnda non habet, nisi quæ iugiter influit, & visa semper abscedit. Illa enim, quæ pulchrè riuis exercitata ridet, quam deformis est in lacunis? palus enim nec visu grata, nec iumentis accommoda. Elementum pulcherrimum quidem, sed cum naturali puritate seruatur. Sine hac agri squalent, vrbes anhela succitate fatigantur. Vt meritò antiqua prudentia, quos à ciuica conuersatione segregandos esse iudicauit, aquarū in- *Cloacarum opportunitas.* †fortè, gnauiter. *Aquæ fluēs.* *Palus.* *Interdictus aqua.*

tęrdictione punierit. Quapropter tam vtillimæ rei omnium debet ſtudere conſenſus, quia ciuis animum non habet, qui vrbis ſuæ gratia non tenetur.

† Spectabili Ioãni præfecto.

† SEVERO VIRO SVBLIMI ATHALARICVS REX.

Vt cogat poſſeſſores, & Curiales Brutij, fideiuſſorib. datis, pœna interpoſita promittere ſe futuros in ciuitatib. quas ſibi eorum quique delegerunt, non autem Ruri & in ſolitudine vitam acturos. XXXI.

De Brutiorũ ciuitate incolenda.

CVM te Præfectorum conſiliis laudabiliter inhærentem omnia didiciſſe credamus, quæ ad Reipub. ſtatum pertinent componendum; maximè cognouiſti literis eruditus pulchram eſſe faciem ciuitatum, quæ populorum probantur habere conuentum. Sic enim & in illis ſplendet libertatis ornatus, & noſtris ordinationibus neceſſarius ſeruit effectus. Feris datum eſt, agros ſyluáſque quærere: hominibus autem focos patrios ſupra cuncta diligere. Aues ipſæ gregatim volant, quæ innoxia voluntate miteſcunt. Canori turdi amant ſui generis denſitatem. Strepentes ſturni compares ſequuntur indeſinenter exercitus. Murmurantes palumbi proprias diligunt cohortes, & quicquid ad ſimplicem pertinet vitam, adunationis gratiam non refutat. Contra, animoſi accipitres, aquilæ venatrices, & ſupra omnes alites acutius intuentes, volatus ſolitarios concupiſcunt: quia rapaces inſidiæ innoxia † conuenticula non requirunt. Ambiunt enim aliquid ſoli agere, qui prædam cum altero non deſiderant inuenire. Sic mortalium voluntas plerunque deteſtabilis eſt, quæ conſpectum hominum probatur effugere. Nec poteſt de illo aliquid veraciter credi, cuius vitæ teſtis non poteſt inueniri. Redeant Poſſeſſores & Curiales Brutij in ciuitatibus ſuis, Coloni ſunt, qui agros iugiter colunt. Patiantur ſe à ruſticitate diuiſos, quibus & honores dedimus, & actiones publicas probabili æſtimatione commiſimus: in ea præſertim regione, vbi affatim veniunt inelaboratæ delitiæ: Ceres ibi multa fœcunditate luxuriat. Pallas etiam non minima largitate congaudet, plana rident paſcuis fœcundis, erecta vindemiis: abundat multifariis animalium gregibus, ſed equinis maximè gloriatur armentis: merito, quando ardenti tempore tale eſt † neruum ſyluarum, vt nec muſcarum aculeis animalia fatigentur, & herbarum ſemper vi-

Ciuitatũ facies pulcra.

Feræ.

Aues.

Turdi.

Sturni.

Palumbi.

Accipitres Aquilæ.

† conuẽtualia.

Solitudo deteſtanda.

Coloni.

Brutiorum ciuitas.

Ceres.

Pallas.

† fortè, vernum.

rētiū ſatietatibus expleātur. Videas per cacumina montiū riuos ire puriſſimos, & quaſi ex edito profluant, ſic per Alpium ſumma decurrunt. Additur, quòd vtroque latere copioſa marina poſſidet frequentatione commercia: vt & propriis fluctibus affluenter exuberet, & peregrino penu in vicinitate litorum compleantur. Viuunt illic ruſtici epulis vrbanorum, mediocres autem abundantia præpotentium: vt nec minima ibi fortuna copiis probetur excepta. Hanc ergo prouinciam ciuitatibus nolunt incolere, quàm vel in agris ſuis ſe fatentur omnino diligere? Quid prodeſt tantos viros latere literis defecatos? Pueri liberalium ſcholarium conuentum quærunt: & mox, vt foro potuerint eſſe digni, ſtatim incipiunt agreſti habitatione neſciri: proficiunt, vt dediſcant: erudiuntur, vt negligant: & cum agros diligunt, ſe amare non norunt. Quærat eruditus, vbi poſſit exiſtere glorioſus: prudens frequentiam non reſpuat hominum, in qua ſe nouit eſſe laudandum. Alioqui virtutibus fama tollitur, ſi earum merita in hominibus neſciantur. Nam quale deſiderium eſt, ciuium frequentiam deſerere, cum aliquas quoque auium conuerſationi humanæ ſe videant velle miſcere? Mortalium enim pœnatibus fiducialiter nidos Philomena ſuſpendit, & inter commanentium turbas pullos nutrit intrepida. Fœdum ergo nimis eſt, filios in deſolationibus educare, cum frequentationi humanæ videat alites ſua pignora commiſiſſe. Redeant igitur ciuitates in priſtinum decus: nullus amœnitatem ruris præponat mœnibus antiquorum. Quomodo poteſt in pace refugi, pro qua oportet bellum (ne vaſtetur) aſſumi? Cui enim minus grata nobilium videatur occurſio, cui non affectuoſum ſit cum paribus miſcere ſermonem, forum petere, honeſtas artes inuiſere, cauſas proprias legibus expedire, interdum Palamediacis calculis occupari, ad balnea ire cum ſociis, prandia mutuis apparatibus exhibere? Caret profecto omnibus his, qui vitam ſuam vult ſemper habere cum famulis. Sed ne vlterius in eandem conſuetudinem mens aliter imbuta relabatur, datis fideiuſſoribus tam Poſſeſſores, quam Curiales, ſub æſtimatione virium, pœna interpoſita, promittant anni parte maiore ſe in ciuitatibus manere, quas habitare delegerint. Sic fiat, vt eis nec ornatus deſit ciuium, nec voluptas denegetur agrorum.

Alpes.

Vrbem incolere, honeſtum.

Eruditis vitanda ruſticatio.

Philomela.

Ciuilia munera.

Palamediacis calculis occupari.

Cautio habitandi vrbem.

Vt Infadio viro Sublimi ruſticorum inſidiis ad Arthuſum fontem abactos caballos reſtitui faciat, & fontes puniat. XXXII.

† Ninfadius.

CVM † Infadius vir ſublimis pro cauſis ſuis ad Comitatum ſacratiſſimum feſtinaret, itineris longinquitate cõfectus, animalia feſſa reparare contendens, ad fontem Arethuſæ, in † Scyllatino territorio conſtitutæ, elegit ponere manſionem: eo quod ipſa loca & paſcuarum vbertate fœcunda ſint, & inundatione aquarum pulchreſcant. Eſt enim, vt dicitur, ſub pede collium ſupra maris arenam fertilis campus: vbi fons vaſtus egrediens, cannis in coronæ ſpeciem riparũ ſuarum ora contexit, amœnus admodum & arundineis vmbris, & aquarum ipſarum virtute mirabilis. Nam cum ibi tacitus homo, & ſtudiosè ſilentioſus aduenerit, aquas fontis irrigui reperit ſic quietas, vt in morem ſtagni non tam currere, quàm ſtare videantur. At vbi concrepans tuſſis emiſſa fuerit, aut ſermo clarior fortaſſe ſonuerit, neſcio qua vim ſtatim aquæ ibidem concitatæ proſiliunt: os illius gurgitis ebullire videas grauiter excitatum: vt putes, aquam rigentem ſuccenſæ ollæ ſuſcepiſſe feruorem: ſilenti homini tacita, loquenti ſtrepitu & fragore reſpondens: vt ſtupeſcas, ſic ſubitò perturbatam, quàm nullus tactus exagitat. Noua vis, inaudita proprietas, aquas voce hominũ commoueri, & quaſi appellatæ reſpondeant, ita hominum ſermonibus prouocatæ, neſcio quid immurmurant. Credras ibi aliquod animal proſtratum ſomno quieſcere, quòd excitatum magno ſtrepitu tibi reſpondeat. Legitur quidem, nõnullos fontium variis ſcaturire miraculis; vt aliqui potati animalibus reddant varium colorem, alter greges albos efficiat, quidã in ſaxeam duritiem ſuſcepta ligna conuertant. Sed has cauſas nulla ratio comprehẽdit: quia ſupra intellectum humanum eſſe cognoſcitur, quòd tãtùm rebus naturalibus applicatur. Sed vt ad querelã ſupplicantis citò redeamus. Hic cum manſionem ſupradictus † Infadius habuiſſet, inſidiis ruſticorum abactos ſibi aſſerit caballos: quòd temporum noſtrorum habere non decet diſciplinam, vt delectatio illius loci tali damno redderetur horribilis. Quòd viuacitatem tuam diligenti cenſemus examinatione diſcutere, quæ & de palatio noſtro auctoritatem, & de legibus viſa eſt iuſtitiam collegiſſe: vt, more ipſius fontis, ſcelus quod actum eſt videaris vlciſci: perquirantur † fontes ſummo ſilen-

† Scilianno. al. ſcitiliano.

Mirum de fonte.

Fontiũ miracula.

† Ninfadius.

Abacti equi.

† fores.

tio, teneantur in ſuis laribus quieti: vt dum mox inſecutor increpuerit, eorũ corda turbẽtur, invoces proſiliat, & ſe terribili murmuratione cõfundãt. Sic aquas ſuas omina ſibi iudicent dediſſe pœnarum. Sit ergo in eis cõpetens vindicta, vt loca ſint peruia: inuitet poſita diſciplina ſtudium commeantium. Ne latronum exceſſibus vitetur tale miraculum, quod ſemper lętificare cognoſcitur inquiſitũ.

SEVERO V.S. ATHALARICVS REX.

Vt ad Lucaniæ conuentum, Leucotea nuncupatum, vbi natalis S. Cypriani peragitur, conueniens, cum poſſeſſoribus & conductorib. diuerſarum maſſarũ eos qui negotiantium eo loco facultates diripiunt, pœnis afficiat, & mira de fonte eius loci, deque nundinis ibi agi ſolitis, diſſerit. XXXIII.

SIcvt incognita velle noſſe, prudẽtis eſt: ita comperta diſſimulare, dementia eſt: eo præſertim tempore, cùm noxia res ad correctionem poſſit celerrimam peruenire. Frequẽti ſiquidem probatione didicimus, Lucaniæ conuentu, qui priſca ſuperſtitione Leucothea nomen accepit, quod ibi ſit aqua nimio candore perſpicua, præſumptionibus illicitis ruſticorum facultates negociantium hoſtili direptione ſæpe laceratas: vt qui ad natale ſancti Cypriani religioſiſſimè venerant peragendum, mercimoniiſque ſuis faciem ciuilitatis ornare, egentes turpiter inanéſque diſcederent. Hoc nos ſimplici ac facili remedio credidimus corrigendum, vt ſpectabilitas veſtra prædicto tẽpore vna cũ Poſſeſſoribus atque Cõductoribus diuerſarũ maſſarũ, ad quietẽ conuenientium, anticipata debeat cautela procurare, vt atroces facti, reos inueniat, quos pœna cõſumat. Quod ſi aliquis ruſticorum, vel cuiuſlibet loci homo, cauſas nefandæ litis attulerit, inter ipſa initia comprehenſus, fuſtuariæ ſubdatur protinus vltioni: & pompatus mala nota corrigat, qui priùs occultum facinus excitare tẽtabat. Eſt enim conuentus iſte & nimia celebritate feſtiuus, & circuniectis prouinciis valdè proficuus. Quicquid enim præcipuum aut induſtrioſa mittit Cãpania, aut opulenti Brutij, aut Calabri peculioſi, aut Apuli idonei, vel ipſa poteſt habere prouincia, in ornatum pulcherrimæ illius venalitatis exponitur: vt meritò tam ingẽtem copiam iudices de multis regionib. cõgregatã. Videas enim illic collucere pulcherrimis † ſtationibus latiſſimos cãpos, & de amœnis frondibus intextas ſubito momentaneas domos, populorum cantantium, lætantiúmque diſcurſum. Vbi licet non conſpicias operam mœnium, vi-

Leucothea.

D. Cypriani natale.

Maſſa.

Fuſtuaria vltio.

† v. ſatio-nibus.

Liberi à parentibus vēditi.

deas tamen opinatiſſimæ ciuitatis ornatum. Præſto ſunt pueri ac puellæ, diuerſo ſexu atque ætate conſpicui, quos non facit captiuitas eſſe ſub pretio, ſed libertas: hos meritò parentes vendunt, quoniam de ipſa famulatione proficiunt. Dubium quippè non eſt, ſeruos poſſe meliorari, qui de labore agrorum ad vrbana ſeruitia trãsferuntur. Quid veſtes referam immunera varietate diſcretas? quid diuerſi generis animalia nitere pinguiſſima? vbi tali cuncta taxatione proponuntur, vt quamlibet emptor faſtidioſiſſimus inuitetur. Sic de illo commercio nemo ingratus redit, ſi cuncta probabilis diſciplina componit. Eſt enim & locus ipſe camporum amœnitate diſtenſus, ſuburbanum quoddam Coſilinatis antiquiſſimæ ciuitatis, qui à conditore ſanctorum fontium Marcilianum nomen accepit. Hic erumpit aquarum perſpicua & dulcis vbertas, vbi in modum naturalis antri abſidis fabricata concauitas ſic perſpicuos liquores emanat, vt vacuum putes lacum, quem non dubitas eſſe pleniſſimum. Hic perlucidus vſque ad fundum patet: vt aſpectibus tuis aërem potiùs apparere iudices, non liquorem. Æmulatur ſerenum diem aqua ſubtiliſſima: nam quicquid in imo geritur, inoffenſa † aëris claritate monſtratur. Colludunt illic gregatim † lectiſſimi piſces, qui ad manus poſcentium ſic intrepidi veniunt, tanquam ſe nouerint non eſſe capiendos: nã qui tale aliquid præſumpſit efficere, mox pœnam diuinitatis cognoſcitur excepiſſe. Longa ſunt, illius fontis memoranda deſcribere. Veniamus ad illud ſingulare munus, ſanctúmque miraculum. Nam cùm die ſacratæ noctis precẽ baptiſmatis cœperit ſacerdos effundere, & de ore ſancto ſermonum fontes emanare, mox in altum vnda proſiliens, aquas ſuas non per meatus ſolitos dirigit, ſed in altitudinem cumulóſque trãſmittit. Erigitur brutum elementum ſponte ſua, & quadã deuotione ſolemni præparat ſe miraculis, vt ſanctificatio maieſtatis poſſit oſtendi. Nam cũ fons ipſe quinque gradus tegat, eóſque tantũ ſub tranquillitate poſſideat, aliis duobus cernitur creſcere, quos nunquam præter illud tempus cognoſcitur occupare. Magnum ſtupendúmque miraculum, fluenta labentia ſic ad humanos ſermones vel ſtare vel creſcere, vt eis credas audiendi ſtudium minimè defuiſſe. Fiat venerabilis omnium ſermone fons iſte cœleſtis. Habet & Lucania Iordanem ſuum. Ille exemplum baptiſmatis præſtitit, hic ſacrum miniſterium annuæ deuotione cuſtodit. Quapropter & reuerentia loci & vtilitas rei dare debet populis ſanctiſſimam pacẽ.

Aqua puriſſima.

Fons limpidiſſ. deſcribitur.

† oculis.

† minutiſſimi.

Piſces manſueti.

Fontis miraculum.

Iordanis.

Quia

Quia cunctorum iudicio sceleratissimus habendus est, qui talium dierum gaudia temerare contendit. Relegantur populis & proponantur ista, quæ diximus: vt cùm multa esse minimè creduntur, excedendi licentia non quæratur.

MAGNI AVRELII CASSIODORI, VARIARVM LIBER NONVS.

HILDERICO REGI VANDALORVM ATHALARICVS REX.

Expostulatio de violenta morte Amalafridæ, quæ generis regij Gothorum Amalæ domus expetita Vandalo mixta fuerat.

I.

DVRISSIMA nimis sorte constringimur, vt quos ante dulces parentes diximus, nunc eis causas amarissimas imputemus: quas nemo potest relinquere, qui pietatis noscitur monimenta cogitare. Quis enim nesciat, diuæ recordationis Amalafridam, generis nostri decus egregium, violentum apud vos reperisse lucis occasum: & quàm habuistis pridem dominam, passi non estis viuere nec priuatam. Hæc si contra fas parentelæ grauis esse videbatur, remitti ad nos debuit honorabilis, quàm magnis supplicationibus expetistis. Parricidij genus est, vt quam vobis fecerat affinem coniunctio Regis, nefandis ausibus in eius vos interitum miscueretis. Quid tantùm mali à suo coniuge relicta promeruit? Si successio debebatur alteri, nunquid fœmina in eo ambitu potuit inueniri? Mater quinimò haberi debuit, quæ vobis regna profudit. Nam & hoc nobilitati vestræ fuisset adiectum, si inter † has diuorum stirpem retinuissetis Amali sanguinis purpuream dignitatem. Hoc Gothi

Querelæ & legatio de Amalafrida occisa.

Vidua Regis.

Purpurea dignitas.

† Hasidirigorum.

noſtri ad ſuum potius opprobrium intelligunt fuiſſe tentatum. Nã qui dominæ alienæ gentis intulit necem, omnino eius parẽtum viſus eſt deſpexiſſe virtutem: quando nemo, quòd reſecãdum credit, putat eſſe tentãdum. Et morali ideò ratione commoniti, per illum & illum Legatos noſtros verbis prius à vobis expetimus æquitatẽ, exſpectantes qualis excuſatio tantis caſibus afferatur. Nam & ſi quodlibet negocium in tali perſona fuiſſet enatum, nobis debuit intimari (vt & noſtro iudicio periret, quæ ſe peſſimis actibus miſcuiſſet) reſtat, vt naturalis eius fingatur occaſus. Impoſſibilia non dicimus: noua non quærimus: illum atque illum tradite, per quos facta res debeat elucere. Sit in eis totius cauſæ abſoluta probatio, ſine bello, ſine cæde, aut nos efficiat placatos, aut vos reddat obnoxios. Quod ſi creditis eſſe temnendum, nec vos ad rationabilia reſponſa componitis, conditione initæ pacis abſoluimur, qui læſi fœderis vinculo non tenemur. Vindicet nunc ſuperna maieſtas ſcelus qualibet arte cõmiſſum, quæ ad ſe clamare fatetur fraterni ſanguinis cædem impiam.

Minatur bellum.

Frangenti fidem, &c.

EDICTVM ATHALARICI REGIS.

Edictum Athalarici Regis de non afficiendis iniuria Curialibus Ciuitatum, déque pœna contra eos, qui ſecus fecerint, & commendat eorum ordinem quos minorem Senatum, & viſcera ciuitatum eſſe dicit. 11.

Cura principis.

VT Reipub. ſtatum, & generale cupit ſtare faſtigium, ad „ vniuerſa debet eſſe ſolicitus: quia non eſt ſalus in corpo- „ re, niſi quàm & mẽbra potuerint obtinere. Iniuria vnius „ loci compago tota concutitur, & tanta conuenientiæ vis „ eſt, vt vnum vulnus vbique credas accipi, quando illa cœperit con- „ dolere. Reſpub. ſiquidem non eſt vnius ciuitatis cura, ſed totius regni prouiſa cuſtodia. Quapropter ſi quid ex ipſa minuitur, in origine diſpendia ſentiuntur. Minus enim habere neceſſe eſt, cui aliquid „ perit. Et ideò diuerſarum ciuitatum peruigil nos cura ſolicitat: ne „ permiſſa longius mala noſtra poſſint grauare palatia. Arbor, quàm florere vides, quàm ſumma conſpicis viriditate lætari, ſubterraneo ſucco fœcunditatis animatur, reddẽs in ſuperficiẽ, quòd cõtinet in radice. Hominũ quoq; vultus magna hilaritate decoratur, ſi viſceribus ſanis grauamẽ nullius ſentiat læſionis. Sic regnũ iure dicitur integerrimũ, ſi nuſquã fuerit imminutũ. Hoc fieri poteſt, cũ vndique ſummouetur effrenata licẽtia: nec datur auſus menti malignæ, ſub

Reſpub.

abominabili libertate peccare. Curiales, quibus à prouida ſollicitudine nomẽeſt, grauiſſima dicũtur infeſtatione quaſſari: vt quicquid eis honoris cauſa delegatur, ad iniuriã potiùs videatur eſſe perductũ. O nefarium ſcelus, importabile malũ! quãdo debuit Reipu. ſeruiẽdo proficere, tũc libertatem ſuam cũ fortunis videtur amittere. Quocirca edictali programate definimus, vt ſi quis † vexatus fuerit aut iniuria, aut in diſpẽdio Curialis, vel aliquid ei (prẽterquã iuſſum fuerit à nobis, vel ab aulicis, quorũ intereſt, poteſtatibus) imponere fortaſſe præſumpſerit, aut decẽ librarum auri diſpẽdio feriatur, ipſi qui tale aliquid pertulerit nihilomin⁹ profuturũ. aut ſi facultas vindictæ nõ ſufficit, per fuſtuaria ſupplicia laceretur: & reddat debitũ pœnis, quòd nõ potuit cõpenſare pecuniis: ita tamẽ, vt quæ pro publica vtilitate fuerint delegata, ingenua ſolicitudine compleantur: quãdo plus incipiunt debere, quos alienas iniquitates nõ permittimus ſuſtinere. Prædia Curialiũ, vnde maximè mediocribus parãtur inſidiæ, nullus illicita emptione peruadat. Quia cõtractus dici non poteſt, niſi qui de legib. venit. Circa Saionũ & militantũ moleſtias Iudicũ protegãtur auxilio. Ab ipſis quoq; moderatorib⁹ eos noſtra vindicauit auctoritas, quãtò grauius plectẽdus eſt, ſi ille cui delegatur auxiliũ, probetur inferre detrimẽtum? Erigite colla depreſſi: ſubleuate animos malorũ ſarcinis ingrauati. date ſtudiũ recuperare, quæ vos malè cognoſcitis amiſiſſe. Vnicuiq; ciui vrbs ſua Reſpub. eſt. Adminiſtrate ciuitatũ ſub cõſentanea voluntate iuſtitiam. Ordines veſtri æquabiliter viuant. Nolite grauare mediocres, ne vos meritò opprimere poſſint potiores. Pœna iſta peccati eſt, vt vnuſquiſq; in ſe recipere poſſit, quòd in alterũ proteruus exercuit. Viuite iuſtè, viuite cõtinenter. Quia vix audet quiſquã in illos excedere, in quibus culpas nõ poteſt inuenire. Grues moralẽ nouerũt exercere cõcordiam: inter quas nullus primatus quæritur, quia iniquitatis ambitus nõ habetur. Vigilãt viciſſim, cõmuni ſe cautela cuſtodiũt, ipſe paſtus alternus eſt. Sic honor nullis adimitur, dum omnia ſub cõmunione ſeruãtur. His etiã volatus vicaria æqualitate diſponitur: vltima fit prima, & quæ primatũ tenuit, eſſe poſterior nõ recuſat. Sic quadã cõmunione ſociatæ ſibi ſine regibus obſequuntur, ſine dominatu parẽt, ſine terrore famulantur. Voluntarie ſeruiendo liberæ ſunt, & inuicẽ ſe diligendo muniuntur. Quarum morem ſcriptores rerum naturalium contuentes, politiam quodãmodo inter ipſas eſſe commemorant, quas ciuico affectu viuere cognoue-

Curiales.

† verſat⁹.

Fuſtuaria ſupplicia.

Prædia Curialiũ emere nõ licet.

Contractus.

Gruum cõcordia.

Vicaria æqualitas.

runt. Has si vos imitemini, omnes à vobis prauitatum calumnias excluditis. Nam vos qui recti vota recipitis, habetis per leges potestatem in ciuibus vestris. Non enim incassum vobis Curiam concessit Antiquitas, non inaniter appellauit Minorem Senatum, neruos quoque vocitans ac viscera ciuitatum. Quid in ista appellatione non habeatis vel potentiæ, vel honoris? Nam qui Senatui comparatur, à nullo genio claritatis excluditur.

† Seuero viro sublimi.

† BERGANTINO VIRO COMITI PATRITIO ATHALARICVS REX.

Vt ad Massam iuris regij Rusticianam nuncupatã in Prouincia Brutorum cõstitutam, officinis constitutis metalla auri & argenti fodiendi ac decoquẽdi & purgandi instituat, quarum de rerum vsu & exercitatione multa cõmemorat lectu & notatu digna. III.

De metallis fodiẽdis & exercendis.

SI labor omnis assiduus adeò diuersos exigit fructus, vt aurum argentúmque solita commutatione mercetur, cur non ipsa diligenter exquirimus, propter quæ poscere alia videbamur? Italia diues inferat nobis & aureos fructus. Omnis prouentus acquiritur, vbi metallum fluuidum reperitur. Nam quid necesse est terram multiplici fœcunditate lassari, si ipsa magis pretia in ea potuerint inueniri? Frumenta vobis vsualiter Natura, industria suffragante, concedit, passim se vina profundunt: metallum raro proditur, vt studiosius expetatur. Quapropter ad massam iuris nostri Rusticianam, in Brutiorum prouincia constitutam, magnitudinem tuam iubemus Cartarium destinare: & si (vt ab artifice harum rerum Theodoro dicitur) memoratis rebus terra fœcunda † officinis solemniter institutis montium viscera perquirantur, intretur beneficio artis in penetrale telluris, & velut in thesauris suis Natura locuples inquiratur. Cameris enim ingeniosa præsumptione reuolutis, talpinum animal imitantes, itinera fodiunt, quæ nullis ante patuerunt. Sic ambitio nil relinquit abscõditum, necvbi interdum sustinere possit extremũ. Intrant homines caligines profundas: viuunt sine supernis: exulant à Sole: & dum sub terris compendia quærunt, nonnunquam lucis gaudia derelinquunt. Est aliquando illis ruina via sua, & reditus procurare nequeunt, qui pedibus suis semitas operosis manibus effecerunt. Sed quibus cautior ars vita fœlicior est, intrant egentes, exeũt opulenti, sine furto diuitias rapiũt, optatis thesauris sine inuidia perfruũtur: & soli sunt ho-

Auri vis.

Erutij.

Theodorus.

† est officij solerter.

Talpa.

minum, qui abſque vllanundinatione pretia videantur acquirere. Mox enim, vt ſupernæ luci fuerint reſtituti, minuta quęque grauiora diſcernentibus aquis à genitrice terra ſeparant, ac fictilibus recõdita, vaſta fornace decoquunt, donec ſoluãtur vtiliter in liquorem. *Auri coquẽdi ratio.*
Riuos quoque de flamma veniẽtes tanto igne depurgãt, quouſque
» pulchritudinem ſui prodant, quàm terrena viſcera, ne cuperentur,
» abſconderant. Vincitur Natura dum eam meliorat induſtria. Pulchrior eſt, dum arſerit: potior, dum decoxerit. Quia tantùm creſcit ad pretia, quanta fuerit ſynceritate mũdata. Origo quidem nobilis, ſed de flãma ſuſcipit vim coloris. Vt magis credas inde naſci, cuius ſimilitudine videtur ornari. Sed cùm auro tribuat ſplendidum ruborem, argẽto confert albiſſimam lucem. Vt mirum ſit, vnam ſubſtantiã tradere, quòd rebus diſſimilibus poſſit aptari. Proinde quicquid ad exercendam huius artis peritiam pertinere cognoſcitis, ordinatio veſtra perficiat. Vt & terra Brutiorũ ex ſe tributum, quod *Brutiorum terra.*
dare poſſit inueniat, quæ fructibus copioſa luxuriat. Decet enim, vt inter tãta bona, nec illa deſint, quæ putãtur eſſe pręcipua. Cur enim iaceat ſine cultu, quòd honeſtũ poteſt eſſe compẽdium? Aurum ſiquidẽ per bella quærere, nefas eſt: per maria, periculũ: per falſitates, opprobriũ: in ſua verò natura, iuſtitia. Honeſta vero ſunt lucra, per *Honeſta auri querẽdi ratio.*
quæ nemo læditur. Et bene acquiritur, quòd à nullis adhuc dominis abrogatur. Gryphes aurũ iugiter legũtur effodere, atque huius *Gryphes.*
metalli inſpectione gaudere: quibus quoniã non eſt ambitus lucri, cupiditatis crimine non dicuntur accẽdi, ſcilicet, quia omnis actus in qualitate propoſiti eſt: & non eſt vituperandum, quòd nulla fuerit voluntate laſciuum. Sint ergo ſedula operatione continui quæſtus, inuidiam non paueſcant: quòd ars dicitur, à crimine liberatur. *Ars innocens.*

† ABVNDANTIO PRÆPOSITO ATHALARICVS REX. †Bergantino.

Mandat ex gratia vt Agenantiam vxorem Timpanini viri diſertiſ. in prouincia Lucaniæ conſtitutam de albo decurionum abradi faciat cum eorum filiis. XV.

HElix querela eſt, quando leges pietate ſuperantur: & beata conditio ſubiectorum, ſi cognoſcant illum aliis miſertum, quem & ſibi optant eſſe propitium. Neque enim ob aliud Curiales leges ſacratiſſimæ ligauerunt, niſi vt cùm illos ſoli principes abſoluerent, indulgentiæ pręconia reperirẽt: hoc eſt, vbi dominus aduerſum ſua iudicia amabili concertatione diſ- *A curiæ albo abraſi ob delictũ.*

sentit: quando & ipsius quædam iustitia est, vt qui pius dicitur, districtionis termino minimè teneatur. Nam & iste quidam rationabilis ordo est, militia tandem soluere, qui impares laboribus probantur existere. Curialis enim, si nulla valetudine corporis continetur, ad solas deceptiones apponitur: & dum adesse quid proderit, si eum cõtingat defectum viribus inueniri? Similis quippè est absenti, à quo non potuerint imperata compleri. Deinde dum Curia multiplici numerositate lætetur, non videtur perculsa damnis, paucos perdidisse de plurimis. Quapropter illustris magnificentia tua Agenantiam, vxorem Campaniani viri disertissimi, in Lucania prouincia constitutam, filiósque eorum de albo Curiæ suæ faciat diligenter abradi: vt ventura posteritas nesciat fuisse, qui vetatur abigere: quia calumnia nõ præsumitur, vbi aliqua probatio non habetur. Proinde in Possessorum numero potius collocentur, passuri nihilominus molestias, quas ipsi aliis ingerebant. Ad tributa enim solita turbabuntur: faciem compulsoris horrebunt (à potestatibus iussa prius venisse nesciebant) & votiua ignorantia fatigati, formidare delegata incipient, per quæ antea timebantur. Nam & ex ea parte bonis moribus vixisse probandi sunt, quando perpetiuntur inter illos ocioſi viuere, quorum se non cognoscunt odia meruisse. Aliqui non paterentur sub illis esse, quos se cognoscebãt malis actibus incitasse. Fruantur ergo beneficio principali: viuant remissa pace tranquilli, qui fuerunt in actionum suarum qualitate compositi.

Vacatio militi ob morbum.

Curiæ de albo abradi.

Compulsor.

EPISCOPIS ET HONORATIS

ATHALARICVS REX.

Vt qui panitij ſpecies vltra quàm ipſis neceſſe eſt, in ſuam redegere ſubſtantiam, cogantur moderata pretij quantitate eas vendere. V.

In Dardanarios panitij ſpeciẽ ſibi vindicãtes.

† panitij ſpeciem coemptã.

† infames.

POSSESSORVM territorij vestri querela cõperimus, supra temporis necessitatem quorundam ciuium suorum execrabilem sustinere sęuitiam: dum primo tempore † panitij speciem conceptam in propriam redegere substantiam, exspectantes caritatem mediocribus grauem, vt parcius reponentibus detestabilem inferant nuditatem: quando homines † in famis periculo constituti rogantes offerunt, quos se spoliare posse cognoscunt. In necessitate siquidem penuriæ, pretij nulla contentio est: dum patitur quis induci, ne possit aliqua tarditate percelli. Hæc igitur vota damnantes, præsentes direximus portitores. Vt siue in gradu, siue

in aliis locis frumentorum condita potuerint inuenire, tantum ſibi vnuſquiſque dominus vel familiæ ſuæ domus retineat, quantum ſe expendere poſſe cognoſcit: reliquũ periclitantibus vendat, præſentibus ſcilicet harum gerulis, quiad eam rem deſtinati eſſe noſcũtur, moderata tamen pretij quantitate, qua eum conſtiterit à ſuis prouincialibus comparaſſe. Vt nec nimium grauetur qui emit, & aliquo compendio foueatur ille, qui diſtrahit. Quapropter libentibus animis implete, quæ iuſſa ſunt. Quia vobis debetis in hac parte cõſulere inuicem. Ne dum caritatem nimiam quæritis, ſceleſtum vobis aliquid potius (quòd abſit) optetis. Ne quis ergo venditionem ſibi impoſitam conqueratur, ſciat libertatem in crimine non requiri, ſed illud boni ingenij magis eſſe, ſi non feſtinet excedere. Vendat itaque ſub iuſta ratione, qui diſtrahit. Si cõſentit, operatur laudem ſuam: ſi diſcrepat, noſtrum facit eſſe preconium. Quando bonum eſt iubentis, ſi iuſtitia imponatur inuitis.

Frumẽtarij coacti vendere.

PRIMISCRINIO ATHALA. REX.

Vt ad famam militiæ percipiendam venire non teneatur, ſed Baias ire ei liceat. VI.

CVM diuturnis laboribus excubares, ita te imbecillitate corporis aſſeris grauiter ſauciatum, vt nec ad famam militiæ percipiendã poſſis occurrere, ad quam conſtat voto te præcipite feſtinaſſe: metuẽs, ne per abſentiam tui ab ipſis pene faucibus dulciſſimus tibi fructus videatur auferri: poſtulans etiam vt algentis corporis neceſſitate conſtrictus, Baiani lauacri ſiccitate laxeris. Dignum plane, quòd inter præmia ſumma præſtemus: vt ſicut conferimus victis ſpem, ita tribuamus ſupplicãtibus ſalutem. Quapropter & à vinculo te † emolumentarij terroris abſoluimus, & prædicti lauacri munere ſubleuamus. Vt primum mentis gaudio recreatus, facilius membrorum recipias ſoſpitatem. Naturalis ſiquidem cura eſt, ęgris dare lætitiã. Nam fac inualidum gaudere, ſanatus eſt. Perge igitur ad amœnos receſſus. Perge ad Solem, vt ita dixerim, clariorem. Vbi, ſalubritate aëris temperata, terris blandior eſt natura. Illic miraculis alta cogitatione perpenſis, cùm arcanis Mundi mens humana colloquitur, nec admirari deſinit, quæ ibi agi poſſe cognoſcit: primum, Nerei fluenta marinis delitiis eſſe completa, tot portus naturę prudentia terrenis ſinibus intermiſſos, tot inſulas nobiles amplexu pelagi dotatas: deinde immiſſum

Honeſta miſsio.

Baianum lauacrum.

† emolumentarij.

Lætitia valetudini cõfert.

Nereus.

Auernus.

† regitur. al. gignitur. Auerno ſtagneum mare, vbi ad voluptatem hominum vita † regitur oſtreorum, induſtriáque mortalium fieri, vt res alibi fortuita ibi ſemper appareat copioſa. Quantis ibi molibus marini termini decenter inuaſi ſunt? quantis in viſceribus æquoris terra promota eſt? Dextra leuáque greges piſcium ludunt. Claudantur alibi induſtrioſis parietibus copioſæ delitiæ, captiui teneantur aquatiles greges. Hic vbique ſub libertate viuaria ſunt. Adde, quod tam amœna eſt ſuſcepta piſcatio, vt ante epuloſum conuiuium intuentium paſcat aſpectum. Magnum eſt enim gaudium deſiderata cepiſſe, ſed in † his rebus gratior eſt plerunque amœnitas oculi, quam vtilitas captionis. Sed ne longius euagemur, inter Neptunias gazas habitare creditur, cui ocia Baiana præſtantur. His itaque rebus delitioſa exercitatione ſaginati, ad pulcherrima lauacra contenditis, quæ ſunt & miraculis plena, & ſalutis qualitate pretioſa. Nam & ſi hominum cura fabricata noſcuntur, naturalibus certè miniſteriis exhibentur. Fornaces illis non robora conuecta ſuccendunt, ceſſante flamma ibi perpetuus calor operatur: illi globi fumiferi neſciuntur, aura eſt puriſſima, quæ miniſtrat vapores, ſudores prouocat dulciter anhelos, & tanto à communibus balneis ſalubrior inuenitur, quantum ab humana induſtria celſior eſt Natura. Videas illic, vndas perpetuis fumare gurgitibus, quæ ita videntur lauantum explere deſideria, vt humano credas ſtudio temperatas. † Cedat Corallici pelagi laudata ſemper opinio: aſſurgat Indici maris de albarum candore fama locupletior. Quid mihi cum pretiis, ſi animus non fruatur optatis? Baianis litoribus nil poteſt eſſe præſtantius, vbi contingit & dulciſſimis delitiis veſci, & impretiabili munere ſanitatis expleri. Fruere igitur bonis nihilominus expetitis. Noſtris beneficiis ad tua emolumenta peruenies. Baianis remediis conſequere rem ſalutis.

Piſcium greges.

† huiuſmodi.

Neptuniæ gazæ.

Ocia Baiana.

Corallici pelagus.

† Credat Corallia pelagi laudari.

REPERATO PRÆFECTO VRBIS

ATHALAR. REX.

Laudatum quod genitorem ſuum magnæ dignitatis virũ, vt literis ſic & prudentia mature anteceſſiſſe videatur, præfectum vrbis conſtituit. VII.

Præfecturæ vrbanæ collatio.

POST parentum claras adminiſtrationes bene conferuntur poſteris eminentiſſimæ dignitates: dum nullius acquieſcit, ingenium iacere intra æſtimationem ſuarum: quando quidam honeſtus ambitus eſt, quos ſequimur tempore, velle præconiis anteire.

anteire. Additur etiã, quod priſcorum dogmatibus eruditi opinionis gratia delectantur augeri. Nam quanto ſe vnuſquiſque melioribus cognoſcit artibus ſtuduiſſe, tanto amplius grandiora præſumit appetere. Dudũ itaque illuſtris recordationis genitoris tui Reſpub. ſenſit Romana diligentiam. Comitiuæ ſiquidem Largitionum prę-ſidens, functus etiam vicibus Præfectorum, Prætorianam egit integerrime dignitatem, Curiam reparans, pauperibus ablata reſtituẽs, & quanuis liberalibus ſtudiis fuerit impolitus, placere nõ omiſit induſtrius. Quoniam naturaliter per ſe commendari poteſt bonum ingenium, etiam cum rebus accidẽtibus non videtur ornatum. Sed hoc quantum eſt ad tuam notitiam literarum. Doctrina ſiquidem quos ab imperitis diſcernit, ſapientibus amica ſocietate coniungit: qui perfacile eſt ornare generoſum, quæ etiam ex obſcuro nobilem facit. Creſcit quoque præclaris meritis tuis, quod in affinitatis gratiam te talis elegit, quem ſemper contigit de iudicij ſui integritate prædicari: moribus communis, conſcientia ſingularis, qui ſe ſemper ſuis moribus & amicorum conuerſatione & ſua fecit probitate laudari. Qualem ergo ſuo ſanguini eſtimandus eſt ſociaſſe, qui nunquã improbum vel communioni ſuæ decreuit adiungere. Et ideo licet primæuus venias ad honorem, poſt tanti viri iudicium ineptum eſt te dicere non probatum. Nam ſi bene illis ſuggerẽtibus in extraneis cauſis placidas aures præbemus, cur magis in genere ſuo eorum iudicia non ſequamur, vbi ſemper ſtudioſe ſibi proſpiciunt, etiam qui in aliis actibus frequenter excedunt? Atque ideo, quod feliciter dictum ſit, per Indictionem illam Vrbanæ tibi tribuimus infulas dignitatis: vt ſicut in illo ordine primus, ita habearis & meritorũ laude præcipuus. Pene ſiquidem terrarum oculis habetur, quod in illa ciuitate peragitur. Quem iam ſibi iudex placatum faciat, ſi illũ Senatum tantæ benignitatis offendat? Quid ſit maturitatis, quid prudentiæ, in ordinis ipſius æſtimatione cognoſcis, cuius primæua germina mox vt adoleuerint, Patres vocantur. Adoleſcentia illic inchoat à maturitate conſilij: tractant iuuenes cum modeſtia ſenium: vbi morum pondus in flore permittitur, quod vix alibi cana ætate generatur. Talem te ergo habita moderatione tractabis, vt cum tot Proceres ad Curiam vocas, dignam ante illos ſententiam tuæ voluntatis aperias. Nimis quippè arduum eſt, tale aliquid inter illos dicere, quod nequeat tantis prudentibus diſplicere. Ideóque non vnius dignitatis vir æſtimandus eſt, qui ab illa turba doctorum bo-

Honeſtus ambitus.

Doctrinæ laudatio.

Quod geſtũ in Vrbe patet omnib⁹.

Senatores patres.

Arduũ eſt dicere apud ſapientes.

num potui referre iudicium. Nam si gratum est vel sub raritate prędicari, quid illi gaudij prouenire possit, quē tot nobilium vota laudauerint? Iustitiam dilige. Oppressis te diligenter impende. Redde laudes Posteris tuis, quas tu à Maioribus accepisti.

OSVM VI. COMITI ATHALAR. REX.

Vt edictum, de quo supra recitetur in Senatu, & per Præfectum Vrbis publicetur. IIX

Comitiua Dalmatiarum & Suauiæ.

PROPOSITI nostri est, honestos labores palma remunerationis ornare: vt vicissitudine, qua prouecti gaudent, desides mordeantur, sibíque imputare possint, quod clementissimis temporibus iudicij nostri præmia non merentur. Atque ideo illustrem magnitudinem tuam, Deo iuuante, ad Dalmatiarum atque † Suauiæ prouincias iterum credidimus destinandam: vt quidquid pro vtilitatibus nostris esse cognoscis, æquabili ordinatione disponas, populúmque nobis deuotum per tuam iustitiam facias esse gratissimum. Quia dominorum laudibus applicatur, cum se probabiliter tractat electus. Non exempla aliena perquiras: memor esto quæ feceris, & non indiges admoneri. Quid est enim quod de tua quisquam debeat actione dubitare, quando ipsis prouinciis adhuc propria bona redolere cognoscis? Quodammodo iam debitum est illi velle præstare, apud quem scis te fuisse laudabilem. Obedientibus enim iuste indulgetur animus, & quos scimus memores bonorum, indubitanter eis denuo præbemus affectum. Ætas quidem tua prouecta est, sed actus quoque maturior. Quid enim nunc surripere valeat, in quo nunc iuuentus reprehensibilis fuit? Sed hæc in domni aui nostri regno fecisti: nunc talia demonstra, vt temporibus nostris reseruasse videaris, quicquid probitatis addideris.

† Suenetiæ.

†Prouincialibus Suauię ac Dalmatię VNIVERSIS GOTHIS ET † ROMANIS ATHALARICVS REX.

Insinuat quos Dalmatiis decreuit præsidere, & quædam circa moderandam tributorum præstationem tradit. IX.

Comitis cōmendatio.

PER prouincias, nobis Deo præstante concessas, tales viros cupimus destinare, qui sint armis præditi, & iustitia glorioſi: vt absit à vobis & extranearū gentiū metus, & calumnioſis non pateatis insidiis. Quia nō minus est, malum bellicum

vitaſſe,quã ſæua diſcuſſionis, euadere. Ipſa eſt enim vera ſecuritas, quæ de nulla † Iudicis † impietate formidat. Atque ideo, quod Deo auſpice dictum ſit,illuſtrem Comitem Oſum, & palatio noſtro clarum,& prouinciis longa conuerſatione notiſſimum, Dalmatiis decernimus præſidere.Cui,pro vtilitate noſtra iubẽti,parere procurate:quoniam tantam eius eſtis iuſtitiam frequẽter experti, vt & ſine regia iuſſione ei deberetis priorum memores obedire. Habet enim proprium ius ille,qui iuſtus eſt: nam & ſi terrore minimè poteſtatis erigitur, æquitate tamen ſuadente ſemper auditur. Simul etiam & virum illuſtrem Seuerinum ad vos æſtimauimus dirigendum: vt cõpoſiti conſona voluntate,poſſint vobis laudãda præcipere. Nam ſi diſparibus calamis cõuenit vnum melos edicere, multo magis viris prudentiſſimis aptum eſt,iuſta † cordis voce ſuadere. Verum, vt primordia noſtra à præſtitis inchoarent, clemẽtiſſimumque dominum in ipſo regni limine ſentiretis, per quartam Indictionẽ, quod à nobis augmenti nomine quærebatur, illuſtrem virum Comitem, patrimonij noſtri nunc iuſſimus remouere. Hoc etiã inſuper vobis concedentes,vt cum(Deo propitio) ſupradictũ virum ad noſtra obſequia venire fecerimus tales homines deſtinare,per quos poſſimus euidenter agnoſcere, quemadmodum in futurum cenſus doceatur impoſitus. Vt ſi grauatos vos eſſe cognoſcimus, pro parte vobis qua viſum fuerit,conſiderata æquitate,releuemus.Ita fit,vt habeatis ſpẽ & futuri beneficij,qui eſtis iam pro parte remedia cõſecuti.Quapropter ſeruire vos cõuenit vtilitatibus noſtris:quando ea,quæ magnis ſperare precibus potuiſtis, vltro contulit munificentia principalis. Sic enim tradente clementiſſimo nobis auctore didicimus,vt à ſubiectorum beneficiis non vacemus. Diſciplina videlicet imperandi eſt,amare,quod multis expedit: quoniam Reſpub. nimium ſoliditatis accipit,ſi tributariorum facultas illæſa conſtiterit.

† iuraſſe.
† iniquitate.
Securitas vera,quæ.
† v. concordi.
Tributa.

VNIVERSIS PROVINCIALIBVS SYRACVSANAE CIVITATIS ATHALARICVS REX.

Remittit eis quicquid per quartam indictionem augmenti nomine ſupra ſolitam functionem Theodorici Regis mandato petitum fuit,præuidet etiam nõnihil circa quintam indictionem. x.

DVDVM quidem vobis ortum noſtri imperij æſtimauimus nunciandum: nunc decet ſubſequi beneficium pro lætitia augenda cũctorum:vt quibus fuit gratiſſimus noſter exor-

Indulgẽtia finitionis augmenti.

tus,ſit illis regalis animus in aliqua parte munificus. Creſcere nobiſcum,Deo præſtãte,cuncta deſideramus. Quia vere ille noſter eſt cenſus, quem lætus poſſeſſor exoluit. Proinde ſubtrahimus pecuniæ,quod augmentetur gloriæ, & auari ad laudes, profuſe nitimur ſubleuare cultores. Pridem diuæ memoriæ domnus auus noſter de ſuis beneficiis magna præſumens(quia lõga quies & culturam agris præſtitit,& populos ampliauit) intra Siciliam prouinciam ſibi conſueta prudentiæ ſuæ moderatione cenſum ſtatuit ſubflagitari : vt vobis creſceret deuotio, quibus ſe facultas extenderat. Sed illius prædicanda iuſtitia locum noſtræ benignitati præparauit : vt quod ei offerri iuſte potuit,nos clementi animo,quaſi illata ſtipendia,donaremus:& quodam præſagio mentis diuinæ fecit etiam pium, cui parabat imperium. Atque ideo per quartam feliciter Indictionem quicquid à vobis ſupra conſuetudinariam functionem augmenti nomine vel petebatur,vel conſtat exactum, liberalitas noſtra concedit.Quod & ſi iuſte potuiſtis pendere, gloriam vos potius noſtræ largitati iubemus inferre. Sed vt latius extendatur noſtra clementia,ſuauémque dominum impenſis beneficiis ſentiatis, quicquid à † diſcurſoribus noui cenſus per quintam Indictionem probatur affixum,ad veſtram eos fecimus deferre notitiam. Vt quod rationabile fuerit æſtimatum, libentibus animis perferatis . Quia nullum lædit obſeruata iuſtitia. Sed ne credatis, per ordinatorum tantum arbitrium vos grauari,ſi quis eſt, qui de eorum facto æſtimet conquerendum,ad remedia noſtræ pietatis occurrat. Vt iudicãtes corrigamus,qui etiam non rogati beneficia clementer indulſimus. Nã & glorioſæ recordationis domnus auus noſter de eorum commotus fuerat tarditate, vt erat altæ prudentiæ perſcrutator, æſtimans eos tandiu in prouincia non ſine noſtro grauamine reſidere, quos repetita iuſſione cenſuerat iam redire. Sed nos, quos decet implere quicquid ille ſub æquitate diſpoſuit, Deo auxiliante, eius nunc in vobis inchoata perficimus.Reddite modo largitati noſtræ proſperrimum votum,& fidele ſeruitium.Habetis principem, qui vobiſcũ beneficiis probatur exortus : & quod ſubiectis dulcius eſt, augetur ingenio beneuolo, cum ætatis augmento. In quam rem Quidilanem Saionem noſtrum credimus dirigendum, per quem vobis iuſſa proſperrima,Deo largiente,pandantur.

† diſcuſſoribus.

Nullum lædit obſeruata iuſtitia.

Repetita iuſſio.

GILDIÆ V.S. COMITI SYRACVSANÆ CIVITATIS ATHALARICVS REX.

De eadem re, & hæc epiſtola bene declarat præcedentem. XI.

AD Victorem & Vvigiſidam, ſpectabiles viros, Siciliæ prouinciæ Cenſitores, præcepta noſtra direximus. Vt quicquid poſſeſſoribus tributariæ functionis per eos nuper videtur adiectum, de quarta Indictione non exigant. Quia grauis eſt eius rei illatio, cuius adhuc iuſtitia non probatur. De ordinationibus vero eorum nobis fecimus inſtructiones deferri: vt ſi æſtimatis viribus quicquid ſub æqualitate ſit diſpoſitum, debeat permanere moderatum: ſin vero aliquem contra rationem conſtat eſſe prægrauatum, noſtro releuetur arbitrio: ita tamen, vt ſi aliquid per quartam Indictionem probatur illatum, Poſſeſſoribus ſine aliqua imminutione reddatur. Quia ſine querela ſuſcipi debet onus impoſitum, quod longis temporibus conſtat eſſe † portandum. Nunc quod reſtat: Prouinciales vos conuenit admonere: vt quibus beneficia dedimus, eorum deuotionem per omnia ſentiamus: & quod debetur principi grato animo videatur exolui. *Cenſitores.* † ſoluendum.

VICTORI ET VITIGISCLO. VV. S.S. ATHALARICVS REX.

De eadem re vt reddant quæ ſupra ſolitum tributum per quartam Indictionem acceperunt, & malefacta ſua corrigant. XII.

TARDITAS veſtra apud glorioſæ memoriæ domnum auum noſtrum merito vos fecit eſſe ſuſpectos (quos etiam ſeris præceptionibus credidit admonendos, vt relicto tandem prouincialium grauamine ad eius deberetis iuſtitiam feſtinare) & nunc quoque ſuſpicionis maximæ fecit augmentum, vt nec ad initia noſtra voluiſſetis occurrere, quod libera conſcientia potuiſſet optare. Et ideo præſenti auctoritate cenſemus, vt ſi quid ſuper tributarium Solidum per quartam Indictionem à prouincialibus exegiſtis, ſine aliqua eis imminutione reddatis. Quia ſupra veterem cenſum nulla Indictionis prædictæ eos volumus damna ſentire. Hoc etiam addendum eſſe credidimus (quoniam amore clementiæ errores noluimus inuenire: ne coacti potius reſecemus, quod ſalua iuſtitia diſſimulare non poſſumus) vt ſi aliquem ſtudio læſiſtis prauo, veſtro magis emendetis arbitrio. Quia hoc eſt, propria *Reſtitutio augmenti tributarij.*

delicta corrigere, quod & non facere. Et ne forsitan credatis lõginquitatis difficultate latere, quæ gesta sunt, Siculis fiduciam vos dedimus subsequendi. Videte nunc, si voces possitis ferre querulas, quas etiam nostra vitauit auctoritas. Admonuimus igitur quos pios decet esse. Iam suo vitio videtur accusari, qui spontanea noluit voluntate corrigi.

†Vuiliæ.

†VILIÆ VI. COMITI PATRIMONII ATHALARICVS REX.

Vt domesticis, qui destinatis Comitibus in exactione tributorum obsequatur salaria augeantur, ne per necessitatem ingrauent subditos. XIII.

Auita annona & stipendia.

MAGNITVDINI tuæ suggestione cõperimus, de Domesticorum excessibus, qui destinatis Comitibus obsequũtur, Prouinciales dãnis plurimis ingrauatos. Quod credimus emolumẽtorũ paruitate nutritũ. Quia subquadã excusationepeccare creditur, cui necessaria non præbẽtur. Et ideò speciali beneficio generalia compendia largiẽtes, magnitudini tuæ præsenti auctoritate præcipimus, vt supra ducentos Solidos & decem annonas, quas hactenus acceperũt, à quinta feliciter Indictione quinquaginta eis Solidos annuos faciatis incunctanter adiũgi, qui nostris rationibus debeant imputari. Vt dum mater criminum necessitas tollitur, peccandi ambitus auferatur. Si quis autẽ iussionũ nostrarum improbus temerator extiterit, vt aliquo casu in dãnis prouincialium aut præiudiciis implicetur, emolumentis careat vniuersis. Quia ille dignus est præmia consequi, qui parere cognoscitur æquitati. Ideò enim à nobis accipit, ne ab aliis quærat. Nostrũ, dare nobilitas est: dona regalia: quanuis parua sublimant: quia simul & meritorum gratiam reperisse creditur, qui principali munere subleuatur.

Penuria causa peccandi.

Necessitas.

GILDIÆ V.S. COMITI SYRACVSANÆ CIVITATIS ATHALARICVS REX.

Vt à grauaminibus quæ enumerat sex Gothicas hic magistratus abstineat commonitio diserta & prudentissima. XIX.

PRouincialium Siculorum nobis est suggestione declaratũ, quædam à tua potestate fieri, vnde eorum fortunæ videãtur affligi. Quod ideò leuiter accepimus, quia ipsi vindicari præterita noluerunt. Constat enim esse dubium, quod concedit aduer-

ſarius:& percelli non poteſt iure, cui mauult quereloſus ignoſcere. Sed vt ſuſpiciones iniquas futuris caſibus abrogemus, obſeruanda iugiter præſenti iuſſione decernimus, vt nec iſti aliquid de futuro metuant, nec tu per ignorantiam quæ dicuntur incurras: prima fronte pro reparatione murorum pecuniæ diuerſis prouincialibus dicuntur extortæ,cum tamen nulla exinde ſurrexerit promiſſa cõſtructio.Hoc ſi conſtat admiſſum,aut muri exinde pro eorum munimine conſtruantur, aut vnuſquiſque recipiat, quod ei probatur incompetenter ereptum. Nimis enim abſurdum eſt,ſpondere munitiones, & dare ciuibus execrabiles vaſtitates.Quorundam etiam ſubſtantias mortuorum,ſine aliqua diſcretione iuſtitiæ,fiſci nomine caduci te perhibent titulo vẽdicare, cum tibi hoc tantũ de peregrinis videatur eſſe commiſſum, quibus nullus heres,aut teſtamẽtarius aut legitimus, inuenitur. Nefas eſt enim, vt quod à nobis præcipitur,à te noſtro nomine per iniuriam vendicetur. Præterea conuentionibus ſe grauari omnimodis ingemiſcunt: vt ad iudiciũ deducendi pene tanta videantur amittere, quanta vix probantur addicti diſpendia ſuſtinere. Vocatio enim Iudicis ſpes iuſtitiæ debet eſſe, non mulcta. Nam ipſe iuſte ſuſpectus redditur,ante cuius audientiam grauamina ſentiuntur.Vnde cenſemus,vt ſi noſtra cõueniunt decreta pulſatos, tantum commodi percipiat executor, quantum glorioſus domnus auus noſter pro honoribus perſonarum debere Saiones accipere,expreſſa quantitate,cõſtituit. Commodum enim debet eſſe cum modo. Nam ſi mẽſuram æqualitatis exceſſerit, vim ſui nominis non habebit. Si verò tua iuſſione conuentio deſtinatur,duntaxat in illis cauſis atque perſonis,vbi te miſceri edicta voluerunt,mediam portionem executor accipiat,quam de præceptis regiis ſumere potuiſſet. Quia non poteſt cõuenire iuſtitiæ, vt tantum à directo tribuatur, quantum pro reuerentia noſtræ iuſſionis offertur. Si quis autem ſaluberrimi conſtituti temerator extiterit,in quadruplũ iubemus ablata reſtitui. Vt quod delectatione cupiditatis admittitur, aſperitate diſpendij vindicetur. Edicta vero glorioſi dõni aui noſtri,vel vniuerſa præcepta, quæ ad Siciliam pro cõmouendis vniuerſorũ moribus deſtinauit, ſub tanta volumus obediẽtia cuſtodiri,vt ſacrilegij reus habeatur,quiſquis beluinis moribus excitatus munimen tentauerit irrumpere iuſſionum.Duorũ negocia Romanorũ,etiam his inuitis,ad tuum diceris vocare iudicium. Quæ ſi cognoſcis facta, vlterius non præſumas.

Murorum inſtauratio.

Caducum.

Commodũ cum modo.

Quadruplum.

Edicta Theoderici confirmantur.

Ne dum vis iudicium incompetenter quærere, reatum potius videaris inuenire. Memor enim prius debes esse edicti, qui inter alios mauis à te sequenda constitui. Alioqui tota tibi decernendi auctoritas tollitur, si à te illa regula minime custoditur. Ordinariis Iudicibus administrationum suarum potestas illibata seruetur. Cognitores suos legitima turba comitetur. Obseruationum illarum non mordearis inuidia. Gotorum laus est, ciuilitas custodita. Tota ad vos fama confluit, si vobis rarius litigator obseruet. Vos armis iura defendite, Romanos finite legum pace litigare. Nauigiis vecta commercia te suggerunt occupare, & ambitu cupiditatis exosæ solum antiqua pretia definire, quod non creditur à suspicione longinquum, etiam si non sit actione vicinum. Quapropter si rumorem huius vitare festinas, Episcopus ciuitatis & populus conscientiæ tuæ testes assistant. Omnibus placeat, quod ad cunctorum necesse est pertinere fortunas. Pretia debent communi deliberatione constitui: quia non est delectatio commercij, quæ iubetur inuitis. Quocirca sublimitatem tuam iussis præsentibus credimus admonendam: quia excedere nolumus, quos amamus, nec aliquid de talibus sinistrum patimur dici, per quos aliorum mores putamus † esse recorrigendos.

Ordinarij iudices.
Cognitores.
Pretia rerum libera.
† debere corrigi.

IOANNI PAPÆ ATHALARICVS REX.

Insinuat quæ decreuit & constituit contra Simonis Magi artibus sacra occupare conantes, ad exemplum S. C. *tempore Bonifacij Papæ facti.* XV.

SI antiquis principibus studium fuit leges exquirere, vt subiecti populi delectabili tranquillitate fuerentur, multo præstantius est talia decernere, quæ possunt sacris regulis conuenire. Absint enim à nostro sæculo damnosa compendia. Illud tantum verè possumus lucrum dicere, quod constat diuina iudicia non punire. Nuper siquidem ad nos defensor Ecclesiæ Romanæ flebili allegatione peruenit, cum Apostolicæ sedi peteretur antistes, quosdam nefaria machinatione necessitatem temporis aucupatos, ita facultates pauperum extortis promissionibus ingrauasse, vt quod dictu nefas est, etiam sacra vasa emptioni publicæ viderentur exposita. Hoc quantum fuit crudele committi, tanto glorioſum est adhibita pietate resecari. Atque ideo sanctitas vestra statuisse nos præsenti definitione cognoscat, quod etiam ad vniuersos patriarchas atque metropolitanas Ecclesias volumus pertinere, vt à tempo-

Absit ab Ecclesiastic. virorũ electione pecuniæ datio.
Verum lucrum.
Vendita sacra vasa.

tempore ſanctiſſimi Papæ Bonifacij cum de talibus prohibẽdis ſuffragiis P. C. ſenatus cõſulta nobilitatis ſuæ memores condiderunt, qui ccunque in epiſcopatu obtinẽdo ſiue per ſe, ſiue per aliam quãcunque perſonam, aliquid promiſiſſe declaratur, vt execrabilis contractus cunctis viribus † efferetur. Si quis autem in hoc ſcelere deprehenditur fuiſſe verſatus, nullam relinquimus vocem, verumetiã ſi aut repetendum aut quod acceptum eſt non reddendum eſſe crediderit, ſacrilegij reus protinus habeatur, accepta reſtituens cõpulſione Iudicis competentis. Iuſtiſſimæ ſiquidem leges, vt bonis aperiunt, ita claudunt malis moribus actionem. Præterea quicquid in illo ſenatus decretum eſt conſulto, præcipimus in eos modis omnibũs cuſtodiri, qui ſe quoquo modo, per interpoſitas quaſcunque perſonas, ſceleſtis contractibus miſcuerũt. Et quia omnia decet ſub ratione moderari, nec poſſunt dici iuſta, quæ nimia ſunt, cum de Apoſtolici conſecratione Pontificis intentio fortaſſe peruenerit, & ad palatium noſtrum producta fuerit altercatio populorum, ſuggerentes nobis intra tria millia Solidorum, cum collectione cartarum cenſemus accipere. A quibus tamen †omnes idoneos rei ipſius conſideratione remouemus, quia de eccleſiaſtico munere pauperibus eſt potius conſulendum. Alios vero Patriarchas, quando in Comitatu noſtro de eorum ordinatione tractatur, in ſupradictis conditionibus atque perſonis intra duo millia Solidorum iubemus expendere. In ciuitatibus autem ſuis tenuiſſimæ plebi non amplius quam quingentos Solidos ſe diſtributuros eſſe cognoſcant. Reliquos accipientes, & edicti præſentis & Senatus conſulti nuper habiti, pœna conſtringat; ſed & dantes canonum ſeueritas perſequatur. Vos autem, qui Patriarcharum honore reliquis præſidetis Eccleſiis, quoniam conſtitutio noſtra ab illicita promiſſione liberauit, reſtat vt bona imitantes exempla, ſine aliquo Eccleſiarum diſpendio dignos maieſtate pontifices offeratis. Iniquum eſt enim, vt locum apud vos habeat ambitus, quem nos laicis diuina conſideratione percluſimus. Quapropter ſi quis Apoſtolicæ præſulem Eccleſiæ vel patriarcharum epiſcopum, ſiue per ſe, ſiue per parentes, nos ſeruientium quaſcunque perſonas aliqua ſuffragij crediderit ambitione promouendum, & ipſum reddere accepta definimus, & quod eſt canonibus ſtatutum, eum modis omnibus eſſe paſſurum. Si quis vero quæ dederit aut promiſerit eodem ſuperſtite timuerit publicare, ab heredibus eius Eccleſia repetat, cuius ſuffragio antiſtes de-

† effœtetur.

Legum vis.

Interpoſitæ perſonæ.

† minis.

Pauperes.

Suffragiũ.

prehenditur ordinatus: Nota infamiæ nihilominus ſuperſtites inurente. Reliquos quoque ordines ſub eadem fieri diſtrictione præcipimus. Quod ſi forſitan doloſæ machinationis inuento ſacramẽtis perſona intercedentibus fuerit obligata, vt ſaluo ſtatu animæ commiſſam iniquitatem neque approbare poſſit, neque audeat accuſare, damus licentiam quibuſlibet honeſtis perſonis, in ſingulis quibuſque ciuitatibus apud Iudices competentes hoc crimen deferre, & quicquid ex ea potuerit probatione recolligi, vt † approbatione inſequentes animemus, tertiam partem iudicatæ rei ille percipiat, qui tale facinus voluerit publicare. Reliqua ipſis Eccleſiis proficiãt, quę videntur extorta, aut in fabricis earum, aut in miniſteriis nihilominus profutura. Decet enim ad vſus bonos conuertere, quæ voluit peruerſitas inimica fraudare. Quieſcat igitur malignantium praua cupiditas. Quo tendunt, qui à fonte præcluſi ſunt? Recolatur & timeatur Simonis iuſta damnatio, qui emendum credidit totius largitatis auctorem. Orate igitur pro nobis, edicta noſtra cuſtodiẽtes: quia diuinis noſcitis conuenire myſteriis. Sed quo facilius principis votum vniuerſorum mentibus innoteſcat, hoc Senatui, hoc populis, per Præfectum Vrbis præcipimus intimari: vt generalitas agnoſcat, nos illos proſequi, qui maieſtati diuinæ potius viderentur aduerſi. Vos quoque hoc vniuerſis, quos Deo propitio regitis, Epiſcopis intimate: neque ſit alienus à culpa, qui potuit agnoſcere conſtituta.

Pœna.

† ad probationẽ.

Tertia pars delatori popularí actione.

Simonia.

SALVANTIO V.I. PRÆFECTO VRBIS
ATHALARICVS REX.

De eadem re, & vt tam à ſe ſtatuta, quam Senatus conſulta tabulis marmoreis decenter incidantur: & ante atrium B. Petri in teſtimonium collocentur.

XVI.

Papæ electio abſque pecunia.

† v. naſcitur.

† opinionis.

GRata res eſt, cuncta profutura vulgare: vt generale fiat gaudium, quod potuit eſſe votiuum. Alioqui læſionis cauſa † noſcitur, ſi beneficia potius occulentur. Dudum ſiquidem Senatus ampliſſimus, à ſplendore ſuo cupiens maculam fœdiſſimæ † ſuſpicionis abradere, prouida deliberatione conſtituit, vt in beatiſſimi Papæ conſecratione nullus ſe abominabili cupiditate polluceret, pœna etiam conſtituta, qui talia præſumere tentauiſſet: non iniuria, quia tunc electi vere meritum quæritur, cum pecunia non amatur. Quod nos laudantes, & augentes inuentum, ad beatiſ-

simũ Papam direximus constituta, vt quæ his antelata præfulgẽt: vt ab honestate sanctæ Ecclesiæ profanus ambitus auferatur. Hoc nos ad notitiam Senatus & Romani populi volumus sine aliqua dilatione perducere: quatenus cunctorum figatur cordi, quod cupimus omnium studio custodiri. Verum vt principale beneficium & præsentibus hæreat sæculis & futuris, tam definita nostra, quam Senatusconsulta tabulis marmoreis præcipimus decenter incidi, & ante atrium beati Petri Apostoli in testimonium publicum collocari. Dignus enim locus est, qui & glorioſam mercedem nostram, & Senatus ampliſſimi laudabilia decreta contineat. In quam rem illum direximus, quo redeunte noscamus impleta quę iussimus. Incertum enim videtur habere, quod præcipit, cui rerum effectus tardius innotescat.

Ambitus omnis ab Ecclesia tollatur.

S.C. marmoreis incisa tabulis.

SALVANTIO †VI PRÆFECTO VRBIS ATHALARICVS REX.

†Sydoni. De captiuis relaxandis.

Vt Romanos quosdam suspicione seditionis custodia diutina maceratos liberet: sibi autem curæ esse quietem Vrbis & punire eos qui deliquerunt. XVII.

SI principes antiqui mœnia Romana in populorum exquisiuere lætitiam, ne ciues illi merito singulares aliquid commune cum cæteris possiderent, nefas est inter tot rerum iucunda, eos longam sustinere tristitiam. Quia exultatio ciuitatis illius generale votum est: dum necesse est lætari reliqua, si Mundi caput gaudere proueniat. Apostolici siquidem Papæ Ioannis, & procerum nostrorum relatione cognouimus, illum & illum Romanos pro sola suspicione seditionis tam longæ custodiæ pœna maceratos, vt cuncta ciuitas mœrorem de illorum continua calamitate contraxerit: vt eis nec dierum festiuitas, nec vlla (quæ apud nos est gratissima) nominis sui dignitas subueniret. Quod nobis pro sui facti acerbitate displicuit: vt qui in iudicio conuicti minimè feruntur, debita malis tormenta cruciatúsque pertulerint. Et ideo magnitudinem tuam iussis præsentibus admonemus, vt quoq; loci reperire potueris eos, absoluere non moreris. Quod etiam si aliquo reatu inuolutos esse claruerit, intercessionibus supradictis eos iam à metu liberos esse censemus. Si vero innocentes se tormenta sustinuisse confidunt, damus querelis eorum liberam vocem: vt iustis legibus vindicent, quod iniquis ausibus pertulerunt. Quia nolu-

Liberantur rei a vinculis diuturnis.

Roma, mũdi caput.

Insontes, in carcere vincti.

Reatus.

mus innocentes à Iudicibus deprimi, quos ad eorum præsidia constat eleuari. Reuocentur nunc ad lætitiam pristinam Romani: nec nobis credant placere posse, nisi qui eos eligũt modesta æqualitate tractare. Intelligant, parentes nostros pro sua quiete laboriosa subisse pericula: nos autem multis expensis agere, vt illi debeant garrula exultatione gaudere. Nam & si quid inique vel acerbe hactenus pertulerunt, nõ credant à nostra mansuetudine negligendum, qui nec nobis ocia damus, vt illi secura pace ac trãquilla lætitia: perfruantur: cito sentiant, quia nos amare non possumus, quos illi pro suis excessibus horruerunt. Nam quorum gratiam impetrare possunt, qui suis ciuibus displicere meruerunt? & dum tempus habuissent amoris publici, egerunt vnde iuste debeant execrari?

EDICTVM ATHALAR. REGIS.

Contra violentos concussores & impotentes calumniatores, alienarum nuptiarum sollicitatores, adulteros, concubinarios, maleficos, sordidos iudices & alios criminosos. XIIX.

PROVIDE decreuit Antiquitas, vniuersitatem Edictis generalibus admoneri: per quæ & delictum omne corrigitur, & † decẽtis verecundia non grauatur. Cũcti enim sibi æstimant dici, vbi nullum constat exponi, & similis fit innocenti, quem contigerit sub communione purgari. Hinc & nostra vere pietas custoditur, dum feriato gladio nascitur metus, & prouenit sine cruore correctio. Commouemur enim placati: minamur ociosi, & clementer irascimur, quando vitia sola damnamus. Diu est, quod diuersorum querelæ nostris auribus crebris susurrationibus insonarunt, quosdam ciuilitate despecta affectare viuere belluina fæuitia: dum regressi ad agreste principium, ius humanum sibi æstimant feraliter odiosum. Quos nunc apte iudicauimus comprimendos: vt eo tempore inimica bonis moribus crimina persequamur: quo hostibus Reipub. diuina virtute resistimus. Vtrunque quidem noxium, vtrumque pellendum: sed tanto grauius grassantur vitia, quanto probantur magis interna. Vnum recumbit in altero: facilius quippe inimicorũ acies cadunt, si nostro æuo delicta subducimus. Primum humano generi noxiam peruasionẽ (sub qua nec dici potest ciuilitas, nec haberi) seueritate legum, & nostra indignatione damnamus: statuẽtes, vt sanctio diui Valentiniani aduersum

† excedẽtis.

Principis clementia.

Edictum in peruasores.

Valentiniani lex.

eos diu peſſime neglecta conſurgat, qui prædia vrbana vel ruſtica, deſpecto iuris ordine, per ſe ſuóſque præſumpſerint, expulſo poſſeſſore, violẽter intrare: nec aliquid de eius diſtrictione, deteſtabili volumus temperatione mitigari: inſuper addentes, vt ſi quis ingenuorum ad ſatisfaciendum legi ſuperius definitæ idoneus non habetur, deportationis protinus ſubiaceat vltioni. Quia plus debuit cogitare iura publica, qui ſe nouerat alibi non poſſe ſuſtinere vindictam. Iudices igitur competentes, ad quos poteſt admiſſum facinus pertinere, ſi inuaſorẽ cùm poſſint amouere pertulerint, tenere præſumpta, & adepti cinguli honore priuentur, & fiſco noſtro tantum fiant obnoxij, quantum præſumptor potuiſſet addici: in auctoribus tamen facinoris manentibus conſtitutis. Quod ſi quis in tantam raptatus amentiam, tyrannico ſpiritu iuri publico parere neglexerit, viribúſque præpotens deſtinati officij ſpreuerit paucitatem, relatione Iudicis noſtris auribus notabilis ingeratur: vt indulta executione Saionum, vltionem ſentiat vigoris regij, qui obedire noluit cognitori. Et quia ſummis principibus iuris communione viuendum eſt: ſi quis, legum ordine prætermiſſo, nomine publico titulos præſumpſerit affigere: in tantum poſſidenti fiat obnoxius, quantum ſanctio ſuperius memorata teſtatur. Meritò enim & ſacrilegij pœnà percellitur, qui iniquo † perſuaſionis pondere auſus eſt maieſtatem regij nominis ingrauare. Litis quoque expenſas iudicio ſuperatus exoluat: quod hinc dantur fomenta deteſtabilis iurgij, cum improbi vincuntur illæſi: nec dolet calumniantibus pudoris damnum, ſi euaſerint diſpendia facultatum. Si quis autem de noſtris ſcriniis aliquid crediderit promouendum, aduerſario ſuo quãtum ad cauſam eius pertinet, de conſecuta ſerie iuſſionum nihil æſtimet ſupprimendum: ni fecerit, careat impetratis: vel ſi aliquid ex eo agere tentauerit, nihilominus habeatur infirmum: quia illos ſolos volumus vti beneficiis noſtris, quos non cognoſcimus ſtudere verſutiis. Qui ſuaſione plectenda matrimonia diuidere nititur aliena, ipſius coniugium habeatur illicitum: vt magis contigiſſe ſentiat ſibi, quod in altero malignus exercere tentauerit. Si vero pro cõiunctionibus caritate priuatur, futurum matrimonium illi iure denegamus: quia non meretur iugalis reuerentiæ præmia conſequi, qui in genialis thori auſus eſt diuiſione graſſari. Sed ne aliquos huius ſceleris reos vltio noſtra derelinquat, illos quos ſpes non habet præſentis coniugij vel futuri, ſi quid in alienos thalamos doloſa machinatione præſumpſerint,

Deportatio.

Iudicũ conniuentium pœna.

Titulos affigere.

† *dic peruaſionis.*

Peruaſor, ſacrilegij reus.

Talionis lex in matrimonij diuiſores.

Bonorũ diuiduũ publicatio.

facultatum ſuarum media portione priuentur, ſtatim fiſci iuribus applicanda. Si verò prohibente pauperie in aliquorum ſubſtantia nequierit vindicari, pœna relegentur exilij. Ne, quod dictu nefas eſt, ideo videantur comminationem iuris publici euadere, quia viliſſimæ noſcuntur ſubiacere fortunæ. Sed hæc de ſolicitatoribus affectus alieni pietas noſtra decreuit. Cæterum in adulteris totum diſtrictiſſimè volumus cuſtodiri, quicquid diuali potuit commonitione decerni. Vno tempore duabus nemo copuletur vxoris: quia ſe nouerit rerum ſuarum amiſſione plectendum. Nam aut libido eſt, & recte perfrui non ſinitur: aut cupiditas, & iure nuditate damnatur. Si quis autem ſuperflua turpíque cupidine, coniugali honeſtate deſpecta, ad concubinæ elegerit venire complexus: ſi ingenua fuerit, iugo ſeruitutis cum filiis ſuis modis omnibus addicatur vxori. vt illi ſe per honeſta iudicia ſentiat ſubdi, cui per illicitam libidinem credidit poſſe præponi. Quod ſi ad tale flagitium ancilla peruenerit, excepta pœna ſanguinis, matronali ſubiaceat vltioni: vt illam patiatur Iudicem, quam formidare debuiſſet abſentem. Donationes nullus terror extorqueat: nullus acquirere per fraudem vel execrabilem laſciuiam concupiſcat. Sola enim honeſtas merito capit lucrum de legibus. In allegationem iuſtiſſimæ largitatis illam diſtrictionem volumus cuſtodiri, quam pro veritate ſolicitè legalis ſanxit antiquitas. Sic enim, vt ipſa teſtatur, & fraudi non patebit occaſio, & veritati maior † creſcit auctoritas. Alioqui nulli præcipimus videri firmum, quod ipſe conditor, non implendo quæ leges vel iura præcipiunt, fecit incertum. Maleficos quoque, vel eos qui ab eorum nefariis artibus aliquid crediderint expetendum, legum ſeueritas inſequatur. Quia impium eſt, nos illis eſſe remiſſos, quos cœleſtis pietas non patitur impunitos. Qualis enim fatuitas eſt, creatorem vitæ relinquere, & ſequi potius mortis auctorem? Turpis actus ex toto ſit à Iudicibus alienus. Nemo faciat, quod iura cõdemnant. Quia decretali pœna plectendi ſunt, qui ſe prohibitis exceſſibus miſcuerunt. Quid enim in aliis damnent, ſi ipſi ſe inhoneſta contagione commaculent? Sit etiam ſub diuitibus tuta mediocritas. A cædis tẽperetur inſania. Nam præſumptio manuum, actus probatur eſſe bellorum, maximè in eis quos tuitionis noſtræ munit auctoritas. Si quis autem contra facere improba præſumptione tẽtauerit, violator noſtræ iuſſionis habeatur. Appellari à ſubiecto Iudicibus ordinariis in vna cauſa ſecundo non patimur: ne quod ad

Relegatio. Qui non habet in ære.

Duæ vxores.

Concubinatus.

Donationes liberæ ſunt.

† *al.* creſcet.

Maleſici ac magi.

Cædes.

Secũda appellatio.

remedium repertum est innocentis,† asylum quodammodo videatur esse criminosis. Si quis verò vetita iterare tentauerit, negocio priuatus abscedat. Sed ne pauca tangentes, reliqua credamur noluisse seruari, omnia edicta tam nostra, quam domni aui nostri, quæ sunt venerabili deliberatione firmata, & vsualia iura publica, sub omni censemus districtionis robore custodiri: quæ tanto munimine se tegunt, vt nostra quoque iurisiurandi interpositione cingantur. Quid per multa discurrimus? Legum vsualis regula & præceptorum nostrorum probitas vbique seruetur.

† auxiliū.

Cōfirmatio LL. anteriorum.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

Vt edictum, de quo supra, recitetur in Senatu, & per Præfectum vrbis publicetur. XIX.

RAVDABILIVM iussionum causas plerunque præbet vituperabilis excessus alienus, & miro modo momenta iustitiæ de iniquitatis occasione nascuntur. Silet enim æquitas, si culpa non vociferetur admissa: & feriatum quiescit principis ingenium, quod non fuerit aliqua querela prouocatum. Conquerentium siquidem vocibus adacti, & frequentium populorum de rebus quibusdam interpellatione communi, necessaria quædam Romanę quieti edictali programmate duodecim capitibus, sicut ius ciuile legitur institutum, in æuum seruanda conscripsimus, quæ custodita residuum ius non debilitare, sed potius corroborare videantur. Hæc in cœtus vestri splēdore recitētur, & per triginta dies Præfectus vrbis locis celeberrimis faciat solenni more proponi. Vt nostra ciuilitate recognita, spes truculentis moribus auferatur. Nam qua confidentia proteruus assumat, quod principis agnouerit damnasse clementiam? Redeat amor omnibus disciplinæ, per quam & parua coalescūt, & potiora seruantur. Ideò enim exercitus nostros, iuuante Deo, crebris expeditionibus commonemus, vt vniuersitatem compositam viuere legibus sentiamus. Reddatur hæc animo nostro vicissitudo præmiorum: vt quem Reipub. vtilitatibus cognoscitis occupatum, rarissima querelarum editione pulsetur. Teneant Iudices legitimas districtiones, votum fœdissimæ venalitatis abiiciant. Metus cuncta componit, si reus crimen in iudicante non inuenit.

In senatu recitetur ac proponatur edictum.

Regij edictis vis.

Venalitas iudicum.

De eodem edicto, & vt more solemni per 30. dies in conuentibus publicis id proponi faciant. XX.

Annui iudices.

De inopia iustitiæ, copia causarum.

CVM vos prouinciis nostris, iuuante Deo, annua reparatione præstaremus, nec desint iudicia per vniuersos fines Italiæ distributa, intelligimus de inopia iustitiæ copiam venire causarum. Culpa siquidem vestræ probatur esse negligētiæ, quoties à vobis cogūtur homines legum beneficia postulare. Nam quis eligeret, tam longè petere quod in suis videtur sedibus aduenisse? Sed vt vobis versutas excusationes, & duras necessitates prouincialibus coleremus, de aliquibus casibus hactenus pessimo torpore neglectis, edictalis programmatis definitione censuimus: vt & vobis cresceret confidentia recte iudicandi, & paulatim audacia maligna possit imminui. Quod more solenni per conuentus publicos triginta dierum facite propositionem. Vt iure cōdemnatus habeatur, qui post hæc remedia manere præsumpserit desperatus.

Edictū 30. dieb. in cōuentib. promulgetur.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

Vt Grammaticis oratoribsque, id est rhetoribus qui profitentur, nec non iuris expositoribus in vrbe Ro. salaria consueta sine vlla diminutione aut mora Senatus & Præfecti vrbis cura ac studio præbeantur, & Grammatice artem imprimis laudat, vt cæterarum artium parentem. XXI.

Professoribus Rom. stipendia integrè persoluantur.

ILLIORVM causas iure ad patrum cognoscimus remisisse personas: vt ipsi de illorum proiectu debeant cogitare, quorum interest studia Romana proficere. Neque enim credendum est, vos inde posse minus esse solicitos, vnde & generi vestro crescit ornatus, & cœtui prouenit assidua lectione consilium. Nuper siquidem, vt est de vobis cura nostra solicita, quorundam susurratione cognouimus, doctores eloquentiæ Romanæ laboris sui constituta præmia non habere, & aliquorum nundinatione fieri, vt scholarum magistris deputata summa videatur imminui. Quapropter, cum manifestum sit, præmium artes nutrire, nefas iudicauimus, doctoribus adolescentium aliquid subtrahi, qui sunt potius ad glorioſa studia per commodorum augmenta prouocandi. Prima enim grammaticorum schola est fundamentum pulcherrimum

Præmiū nutrit artes.

Gramatice.

cherrimum literarum, mater glorioſa facundiæ: quæ cogitare nouit ad laudem, loqui ſine vitio, hoc in curſu orationis ſic errorem cognoſcit abſonum, quemadmodum boni mores crimen deteſtantur externum. Nam ſicut muſicus conſonantibus choris efficit dulciſſimum melos, ita diſpoſitis congruentur accentibus metrum nouit decantare grammaticus. Eſt Grammatica magiſtra verborum, ornatrix humani generis; quę per exercitationem pulcherrimę lectionis, Antiquorum nos cognoſcitur iuuare conſiliis. Hac non vtuntur barbari Reges: apud legales dominos manere cognoſcitur ſingularis. Arma enim & reliquæ gentes habent: ſola reperitur eloquentia, quæ Romanorum dominis obſecundat. Hinc oratorum pugna ciuilis iuris claſſicum canit. Hinc cunctos proceres nobiliſſima diſertitudo commendat, &, vt reliqua taceamus, hoc quod loquimur inde eſt. Qua de re P. C. hanc vobis curam, hanc auctoritatem, propitia diuinitate, largimur, vt ſucceſſor ſcholæ liberalium literarum, tam grammaticus quam orator, necnon & iuris expoſitor, commoda ſui deceſſoris ab eis, quorum intereſt, ſine aliqua imminutione percipiat: & ſemel Primi Ordinis veſtri, ac reliqui Senatus ampliſſimi auctoritate firmatus, donec ſuſcepti operis idoneus reperitur, neque de transferendis, neque de imminuendis annonis à quolibet patiatur improbam quæſtionem: ſed vobis ordinantibus atque cuſtodientibus emolumentorum ſuorum ſecuritate potiatur, Præfecto Vrbis nihilominus cõſtituta ſeruante. Et ne aliquid pro voluntate præbẽtium relinquatur incertum, mox vt ſex menſes exempti fuerint, ſtatutæ ſummæ conſequantur prædicti magiſtri mediam portionem. Reſidua verò anni tempora cum annonarũ debita redhibitione claudantur. Ne cogantur de alieno pendere faſtidio, cui piaculum eſt, vel horarum aliquo vacaſſe momẽto. In tantùm enim quæ ſunt decreta, volumus firmiſſime cuſtodiri, vt ſi quis cuius intereſt, differendam putauerit hanc quaſi debitam functionem, procurato more vſurarum diſpendia ipſe patiatur: quia iuſta commoda laudabiliter laborantibus, plectenda cupiditatè, ſubtraxit. Nam ſi opes noſtras ſcenicis pro populi † collectione largimur, & ea ſtudioſiſſime conſequuntur qui adeò neceſſarij non habentur, quantò magis illis ſine dilatione præbenda ſunt, per quos & honeſti mores proueniunt, & palatio noſtro facunda nutriuntur ingenia. Hæc autem præſentibus literarum magiſtris venerando cœtui veſtro præcipimus intimari. Vt ſicut nos agnoſcunt de ſuis commodis eſſe

Muſice.

Eloquentia Romana. Iuris doctor

Semeſtres annonæ.

Si ſcenicis dantur præmia, nõ sũt ſubſtrahẽda profeſſoribus artium bonarum.

† *Fortè*, oblectatione.

Vnica cura.

solicitos, ita à se prouectus adolescẽtium enixius nouerint nos exigendos. Cesset nunc illa satyris doctoribus querulis vsurpata sententia: quia duabus curis ingenium non debet occupari. Ecce iam habere tolerabile probantur hospitium: vnde nunc merito, vni solicitudini iugiter exhærentes, toto vigore animi ad bonarum artium studia transferantur.

PAVLINO V.C. CONSVLI ATHALARICVS REX.

Confert ei per indictionem XII. *insignia consulatus, è clarissima Deciorum familia prognato.* XXII.

Consolatus dignitas datur.

INDISCRETI hominum mores confusique vagarentur, si aut culpa formidinem, aut virtus præmia non haberet. Sed cum vtraque suis finibus, propriáque terminatione claudantur, de illo nefas est ambigi, qui meruit eligi iudicio principali. Non enim quicquã aut odio † decernimus, aut pellecti aliqua gratificatione laudamus. Electio nostra de meritis venit; & tanto quis regali animo proximatur, quanto bonis studiis societate coniungitur. Non vereamini absentes, nec sitis de principis ignoratione soliciti. Latere potest forsitan vulgare hominum genus, nesciri non potest proles Senatus: quando bene noti sunt, qui meritis asseruntur: & abunde cognoscitur, quisquis fama teste laudatur. Quapropter te longissimè constitutum mentis nostræ oculus serenus inspexit, & vidit meritum, quod non habebatur occultum. Propositum siquidem tuum celebrata dilatauit opinio, faciens fidem generis morum pondere, non ætate. Neque enim fas erat, vt quem familia tãta produxerat, sententia nostra in eo corrigendum aliquid inueniret. Semen generis morum fructibus reddidisti. Nihil vobis ætas lõga subduxit. Antiquos in te Decios Roma cognouit. Decios inquam priscis seculis honoratam prosapiam, liberatis auxilium, Curiæ decus, Romani nominis singulare præconium. Cui specialiter adscriptum est, quod immanissimum hostem statu Reipub. periclitante euasit, & in tanta virorum fortium multitudine solus inuentus est, qui patriam plus amasset. Hæc nos exempla summonendo semper accendunt. Quia magnus verecundiæ stimulus est, laus parentum: dum illis non patimur esse impares, quos gaudemus auctores. Et ideo, quod Deo auspice dictum sit, per Indictionem duodecimam sume insignia consulatus. Honorem quidem arduum, sed familiæ vestræ

† debuimus.

Sat noti, qui virtute præditi sunt.

Moribus nõ ætate notus

Genus.

Decij.

Parentum gloria excitamur.

domeſticum. Vos enim completis paginam cõſularem: vos crebro nominat curſus annorum: & dum copia plurimum ſoleat habere faſtidium, veſtrum nomen repetitum ſemper efficitur glorioſum. Huic denique generi ſuperna fauerunt, præſtando deſideriis patrũ felicia genera maſculorum. Hinc eſt, quod in illo rerum capite collegam vix videtis extraneum: hos habetis Iudices, quos parentes. O temporum ſingulare prœconium! Curia Romana cõpletur pene veſtra familia: ecce verè nunc vnum dicendum eſt corpus, quando cõſtat vicini ſibi generis ſocietate permixtũ. Sed non remittas animos confidentia tuorum, nec credas poſſe ſufficere, quod tibi contigit de illorum prædicatione gaudere. Plus exigitur heres † bonorum, quãdo ſine ceſſatione compellitur, qui Maiorũ virtutibus admonetur. Adde laudes egregias ſenioribus tuis, ſequens ætas cũ aliqua opinabili nouitate ſuccedat. Nam ſi glorioſum eſt poſteris, auitas excellere facultates, quanto præſtantius eſt, hereditarias augere virtutes? Mores tuos domeſticos conuerſatione laudauimus: ſed maius aliquid decet publicis exhibere conſpectibus, vnde ſibi nec ætas tenera blandiatur, nec metus quiſquam vindicet, nec magiſter aſſumat.

Ex copia faſtidium.

Mares.

† *Fortè,* honorũ.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

De ſuprad. Paulino Venantij filio è Deciorum ſtirpe conſulatus honore affecto. XXIII.

QVID P.C. de vobis iudicemus, expendite: cùm ad ſummarum culmina dignitatum germinis veſtri viros, quos nunquam vidimus, eligamus, non faſtidio negligentiæ, ſed honorabili præſumptione naturæ. Ad examen veniant, quæ putantur incerta. Nam quis de illa re æſtimet deliberandum, vbi nihil reputatur ambiguum? Omnes quidem benignitas noſtra complectitur, ſed tales veritatis teſtimonio prædicamus. Præcedit quidẽ gratiam, ſed ſequitur incorrupta ſententia. Nam ſicut idem Curiæ corpus eſt vobis, ita in vnum laudabili propoſito conuenitis. Vos ergo dilexiſſe, iudicium eſt, vnde libertatis augmentum & noſtri imperij creſcit ornatus. Rerum cauſæ ſemper in ſemine ſunt: fructus æditus prodit auctores, & quicquid à diuinitate meremur, de felici prole colligitur. Hinc eſt, quod Patritium Venantium ſub admiratione penſemus, & Fœcunda prole gaudentem, & tot conſulatibus parem. Educauit enim liberos, nulla diſcretione laudandos, pondere

Candidati cõmẽdatio.

In certis nõ eſt dubitãdi locus.

Rerũ obſcurarũ cauſæ.

Filij ſimiles Educatio liberorum.

moderationis æquales, ingenij viuacitate consimiles, & morum societate vere germanos. Quorum infantiam bonis artibus enutritã, iuuentutem quoque armis exercuit, formans animum literis, membra gymnasiis: tradens, amicis exhibere constantiam, dominis fidẽ: & quicquid in illo viro gratia diuina concessit, integra perfectione transmissum cernas in posteros. Iactent se alij possessione locupleti, summúmque putent bonas solas esse diuitias. In hac autem domo nõ tantum patrimoniis, sed & virtutibus additur hereditas. Hoc est profecto, quod vere diuites facit. Quãdo nullum melius potest esse compendium, quam laudibus successisse Maiorum. Probatum est etiam in eo bonis dispensatoribus nil desse. Alieni continens, propria sub moderatione distribuens, & inusitata laude mirabilis, nulli grauis tot protulit consulares. Recipiat hæc audiens fructum bonorum, agnoscat se præconem habere, quàm dominum inter tot lumina procerum singulariter fuisse laudatum. Nam si homines ornat semel accepisse palmatam, quid ille censendus est, qui tot meretur in filiis consolatus? Et ideo P. C. alumnum vestrum Paulinum † laurea dignitate vestimus. Vt iuuẽtus eius, quæ fulget meritis, trabea quoque resplendeat triumphali. Hunc honorem Deciorum familia non miratur, quia eorum plena sunt atria fascibus † laureatis, aliis rara dignitas ista contingit, in hoc decursu generis pene nascitur Consularis. Fauete ergo P. C. nostris muneribus, & nostro nihilominus candidato. Nã licet nũcupemini omnes generaliter Patres, huic etiam estis specialiter & parentes. Nomen vestrum à curæ similitudine deriuatum, fidelissima rerum appellatione confirmat, non translatitia vsitatione vocabuli, sed honora sorte nascendi. Cedant nobis hanc felicitatem Diuina perpetuam, vt licet gratiã præstetis exoticis, prole vestra viuatis, gaudeatis.

Palmata.

† aurea.

Trabea.

† aureatis.

Senatores patres.

SENATORI PRÆPOSITO ATHALARICVS REX.

Præfectura Prætorina.

Qui Quæsturam, & magisteriam dignitatem sub Theodorico auo suo magnis cum laudibus exercuerat, & administrauerat, Præfectus Prætorij ab ipso nunc Rege cõstituitur, & tam prædictar. dignitatum, & officior. munera, quam ipsius Præfecturæ iura in epistola hac mire exprimuntur. XXIIII.

SI te voluntas nostra adhuc latentem, aut inhonorum forsitan inuenisset, gauderemus quidem repertum, sed bene dubitaremus acturum: quia spes, magis quam fructus, in

nouo eſt. Sed cum domni aui noſtri innumeris prouectibus magnóque iudicio glorieris, inconueniens res eſt, diſceptationi ſubdere, quem vix poſſumus ſub admiratione prædicare. Tanti quippe non examinanda, ſed veneranda ſententia eſt: quia non poteſt de factis eius ambigi, cum & nos ab ipſo cognoſcamur electi, qui diuinæ ſupplicationi ſemper aſſiduis exegit meritis, vt illa faceret, quæ ſuperna gratia cuſtodiret. Nam quẽ ille virum aut exercitibus præficiens, cum victoria non recepit? aut Iudicem vngens, non iuſtiſſimum comprobauit? Cum futuris rebus eum crederes habere tractatum: nam quod concepiſſet animus, reddebat ſemper affectus, miróque ſapientiæ ſtudio nõ habebat dubium, quod veraciter præuidebat eſſe venturum. Denique ex te probare poſſumus eximium principis inſtitutum: quem primæuum recipiens ad Quæſtoris officium, mox reperit conſcientia præditum, & legum eruditione maturum. Fuiſti nimirum ſumma temporum laus: vt illum ſic ad omnia ſolicitum inoffenſa redderes famulatione ſecurum, dum molem tantam regalis ingenij facundiæ tuæ viribus ſuſtineres. Te in dictationibus amœnum, te ad iuſtitiam rigidum, te habuit à cupiditatibus alienum. Beneficia quippe ipſius nulla abominabili taxatione vendebas: vt honor tibi ad opinionis diuitias proficeret, dum minime pretio ſubiaceret. Hinc eſt, quod videbaris æquiſſimo principi glorioſa dilectione ſociatus, quia eras à vitiis probabili ſequeſtratione diuiſus. Interpellantium te ponderibus ſapientiſſimus arbiter onerabat, tantúmque de animi tui cognita diſceptatione præſumpſit, vt in beneficiis † litium tuum præſtaret æſtuantibus ſine aliqua cunctatione iudicium. Quoties ille te grandæuis proceribus imputauit? dum non ſufficerent ad primordia tua, quos tanta longæuitas inſtruxerat. Erat plane quod in te prædicaret, eximium animum, ad promerenda beneficia patulum, & contra vitia cupiditatis obſtructum. Dum neſcio quo pacto rara eſt in hominibus manus clauſa, & aperta iuſtitia. Veniamus ad Magiſteriam dignitatem, quam non pecuniæ dignitate, ſed morum noſceris ſuffragio conſecutus: quo loco poſitus ſemper Quæſtoribus affuiſti. Nam cum opus eſſet eloquio defecato, cauſa tuo protinus credebatur ingenio. Exigebaris à benigno principe, quod ſe tibi nouerat minime commiſiſſe, & quadam gratia præiudiciali vacabat alios laborare, vt te ſententiæ ſuæ copioſa laude compleret. Non enim proprios fines ſub te vlla dignitas cuſtodiuit: quando conſcientiæ

Quæſtoris laudatio.

† locum.

Cauſa manus, aperta iuſtitia.

tuæ conſtat creditum, quod à multis fuit proceribus ſynceriſſime peragendum. Neſciuit quiſquam de te ſubmurmurare contraria, cum tamen de principali gratia ſuſtineres inuidiam. Derogare cupientes vicit integritas actionis: aduerſarij tui ſæpe locuti ſunt coacti, quod animus non habebat. Nam quælibet malitia formidat cõtra manifeſta bona aliquid profiteri, dum generalibus odiis veretur exponi. Egiſti rerum Domino Iudicem familiarem, & internum procerem. Nam cùm eſſet publica cura vacuatus, ſententias prudẽtum à tuis fabulis exigebat: vt factis propriis ſe æquaret antiquis. Stellarum curſus, maris ſinus, fontiũ miracula, rimator acutiſſimus inquirebat: vt rerum naturis diligentius perſcrutatis, quidam purpuratus videretur eſſe philoſophus. Longa fiunt, ſi cuncta proferamus: quin potius ad beneficia noſtra conuertimur: vt quod ab illo cognoſcebatur deberi, ab herede Imperij tibi ſentias iuſte perſolui, Quapropter, iuuante Deo, quo auctore omnia proſperantur, ab Indictione duodecima in Præfecturæ Prætorianæ te ſuggeſtu, atque inſignibus collocamus. Vt probatum Iudicem ſine metu prouinciæ ſuſcipiãt, quas hactenus improborum cognouimus actione fatigatas. Sed quanuis habeas paternam Præfecturam, Italico orbe prędicatam, aliorum tibi tamen exempla non ponimus: †vetera moribus tuis, & omnium vota compleſti. Percurre, iuuante Deo, glorię campum, quem ſemper à te nouimus expetitum. Nam ſi te continentẽ (vt credimus) & dignitas iſta probauerit, hoc eſt ſæculi ambitioſa ſuperaſſe. Solitus es quidem iuſta nõ vendere: ſed nunc oportet impenſius læſis per iniuriam ſubuenire. Inuigilet incorruptibilis ſenſus aduerſus male conſuetas manus. Excludatur vndique ſtudium fraudulentum. Quia hoc dignum eſt per Iudicem peruenire ſynceram. Diutius quidem differẽdo pro te cunctorum vota laſſauimus, vt beneuolentiam in te probaremus generalitatis, & cunctis deſiderabilior aduenires. Habet hoc enim humana conditio, vt celerius adepta faſtidio ſint, dum omne precioſum vileſcit oblatum: & contra, dulcius accipitur, quod ſub aliqua dilatione præſtatur. Sed non ſumus tantummodo de tuorum temporum laude cõtenti: perquire omnia, ad titulos Præfecturæ Prætorianæ pertinentia, quæ aliorum viſa eſt fraudare cupiditas. Non liceat quenquam gloriari furtis aut præiudiciis ſuis. Lumen te immiſimus rebus cælatis: quando nec prudẽtiæ tuæ quiſquam poterit illudere, nec fidem aliqua oblatione lentare. Conſtitue & huic regulam dignitati, qui anteactis

Inculpatus.

Doctrina re condita.

Purpurati Philoſophi.

Heres Imperij.

† fortè, vtere.

Iudicis boni partes.

Vltrò oblata faſtidiuntur.

faſcibus mirabilis continentię exempla prębuiſti. Nam licet omnes pene honores ſummos æqualiter egeris, habes tamen propoſita cõſcientię bona, vbi nullam decet eſſe menſuram. Hic enim decorum eſt terminum non habere. Hic honeſta probatur ambitio, cuius etiã & nimietas placet. Omne ſiquidem prędicandum quanto profuſius quęritur, tanto glorioſius inuenitur.

SENATVI VRBIS ROMÆ ATHALARICVS REX.

Quod eidem viro, de quo in epiſtola præcedenti Quæſtura, & Magiſtri officiorũ poteſtate functo, Prætorij præfecturam à xij Indictione tribuerit, quem præſertim ab litterarum ſtudiis & quod de origine & regnis Gothorum libros ediderit, neque non à liberalitate, & aliis virtutibus valde extollit, & commendat. XXV.

GVMVLAVIMVS quidem P. C. beneficiis noſtris copioſum virtutibus, diuitẽ moribus, plenũ magnis honoribus Senatorẽ. Cuius ſi merita cõſideretis, debem⁹ omne, quod ſoluimus. Qua enim cõpenſatione cõmendandus eſt, qui aures dominãtium † luculẽta ſępius prędicatione cõpleuit? Dignitates ſibi creditas eximia grauitate tractauit: & niſus eſt tẽpora facere, quę merito laudarẽtur in principe. Trahebat regnantis animũ veritas & diſertitudo dictorũ: cui ſic omnia retulit, vt miraretur ipſe, qui fecit. Allegauit ſolus, quod omnes iuuaret: & dũ purpuratas auditori ſuo ferierat laudes, gratioſum vobis noſtrũ fecit imperiũ. Cõmẽdat enim ſuã gentẽ, qui oratione placabili permulcet regiã ſummitatẽ: quando ex vobis & alter talis creditur, à quo ſimilia poſtulentur. Patrem quoq; clemẽtiæ noſtrę in ipſa Curia libertatis qua diſertitudine deuotus aſſeruit? Recolitis quemadmodũ facta eius orator nobis excolebat, virtutes ipſius plus mirabiles faciens quã honores. In abſoluto datur probare, quod dicim⁹. Æſtimate P. C. quali gratia potuiſtis ab illo reſpici, à quorum ſe corpore ſic videbãt ornari. Glorioſis quippe dominis gratioſa ſunt præconia, quã tributa. Quia ſtipẽdiũ & tyranno penditur: prędicatio autem niſi bono principi nõ debetur. Quid pręconiales viri creditis, his tantum fuiſſe cõtentũ, vt dominos niteretur laudare ſuperſtites, à quibus dum viciſſitudo pręmiorum forſitã quęritur, laborum tędia non vitantur: tetendit ſę etiã in antiquam proſapiam noſtram, lectione diſcens, quod vix maiorum notitia cana retinebat. Iſte Reges Gothorum longa obliuione

Candidati commendatoria.

† locuplete.

Purpuratæ laudes.

Curialibertatis.

Ortus Gothorum.

† Samalos. cælatos, latibulo vetuſtatis eduxit. Iſte † Amalos cum generis ſui claritate reſtituit, euidenter oſtendens, in decimam ſeptimam progeniem ſtirpem nos habere regalem. Originem Gothicam hiſtoriam fecit eſſe Romanam, colligens quaſi in vnam coronam germen floridum, quod per librorum campos paſſim fuerat ante diſperſum. Perpendite quantum vos in noſtra laude dilexerit, qui veſtri principis nationem docuit ab antiquitate mirabilem. Vt ſicut fuiſtis à Maioribus veſtris ſemper nobiles æſtimati, ita vobis rerum antiqua progenies imperaret. Credimus P. C. & ſi adhuc referre voluimus, beneficia collata ſuperãtur. Noſtris quoque principiis quãto ſe labore conceſſit? cum nouitas regni multa poſceret ordinari, erat ſolus ad vniuerſa ſufficiens. Ipſum dictatio publica, ipſum conſilia noſtra poſcebant: & labore eius actum eſt, ne laboraret imperium. Reperimus eum quidem Magiſtrũ, ſed impleuit nobis Quæſtoris officium, & mercedes iuſtiſſima † deuoluens cautela, quam ab auctore noſtro didicerat, libenter hæredis vtilitatibus exhibebat. Verum his aliquid maius adiiciens, primordia regni noſtri & armis iuuit & litteris. Nam dum curę litorum regias cogitationes inceſſerent, ſubito à literarum penetralibus eiectus, par ſuis maioribus ducatum † pręſtitit intrepidus: cui quia defuit hoſtis, moribus triũphauit eximiis. Nam deputatos Gothos propriis pauit expenſis: vt nec prouinciales percelleret, nec fiſcum noſtrum expenſarum oneribus ingrauaret. Arma eius nulla poſſeſſorum damna ſenſerunt. Fuit nimirum prouinciarum veriſſimus cuſtos. Nam ille defenſor proprie dicendus eſt, qui tuetur innoxiè. Mox autem, vt tempus clauſit nauium commeatum, bellíque cura reſoluta eſt, ingenium ſuum legum potius ductor exercuit: ſignans † fine litigãtium, quod ante ſub pretio conſtabat eſſe laceratum. Talem Metelli in Aſia, talem Catonis in Hiſpania legimus fuiſſe † dictatum: qui plus de ſua diſciplina, quam per arma laudati ſunt: non iniuria, quia hoſtẽ congredi varius ſemper euentus eſt: indubitata verò gloria, morum cuſtodiſſe menſuram. Quid ergo? nunquid tali actione præſumens aliqua ſe elatione iactauit? dum eſt familiare hominibus extolli, cum bene de ſe cognouerint æſtimari. Nonne tanta ſe communione tractauit, vt principis ſibi gratiam ad beneficia tanta crederet eſſe conceſſam? Beneuolus cunctis, moderatus in proſperis, ignorans niſi grauiter laceſſitus iraſci. Qui cum ſit iuſtitia regibus ad remiſſiones irarum non perdurat auſterus. ſuarum rerum diſtributor egregius:

† deuotione per ſoluens cautelã.

Arma & litteræ.

† ſumpſit

† ſine dãno.

Metellus.

† ducatũ.

Modeſtia.

&

„ & dum neſciat aliena quærere, nouit propria largus offerre. Hos *Sacra lectio.*
„ igitur mores lectio diuina ſolidauit: † quoniam ſæpe bene geritur, † quando
„ ſi cœleſtis metus humanis motibus opponatur. Hinc enim virtu- ſemper.
tum omnium ſumitur manifeſta cognitio: hinc ſapientia veritatis ſapore conditur. Sic ad omnia redditur humilis, quem imbuit doctrina cœleſtis. Huic ergo P.C. Deo auſpice, à duodecima Indictione Præfecturæ Prætorianæ regendam tribuimus dignitatem: vt querelas omnes infidelium nundinatione collectas, Deo præſtante, ſua integritate componat: faciátque iam nimium deſideratus, vt cunctis poſſit eſſe beneficus. Aſſint ſuperna diſpoſitis: vt quem nos probauimus longa conuerſatione prudentem, proſperrimus ſibi, fideliſſimus nobis, vtilis Reipublicæ debeat inueniri, & relinquat poſteris famam, per quam glorioſam ſeculis ſuam faciat eſſe familiam.

MAGNI AVRELII CASSIODORI, VARIARVM LIBER DECIMVS.

IVSTINIANO IMPERATORI AMALASVENTHA REGINA.

Memorato obitu filij ſui Regis videlicet Hilarici, perduxiſſe ſe dicit ad ſceptra virum ſibi fraterna proximitate coniunctum, qui regiam dignitatem communi ſecum conſilij robore ſuſtineat, & mittere ſe legatos, vt pacem ſibi quoque collatam atque etiam in longius tempus prorogatam eſſe velit. 1.

AD Deo, clementiſſime principum, vobis amore inhæſimus, vt diſtulerimus hactenus indicare filij noſtri glorioſæ recordationis occaſum: ne amantis læderemus animum poſt triſtitia nuntiorum: ſed nunc, iuuante Deo, qui conſueuit caſus aſperos in proſpera commutare, illa magis elegimus in veſtram deferre notitiam, de quibus nobiſcum poſiti, participata

exultatione gaudeatis. Iuuat enim, diuina munera diligentibus cõfiteri. Perduximus ad ſcepta virum nobis fraterna proximitate cõiunctum, qui regiam dignitatem communi nobiſcum cõſilij robore ſuſtineret: vt & ille auorum ſuorum purpureo decore fulgeret, & animos noſtros ſolatium † prudẽtis erigeret. Iungite nunc vota felicia. Vt ſicut nos in imperio pietatis veſtrę omnia fieri proſpera deſideranter expetimus, ita nobis fauere veſtram beneuolentiam cõprobemus. Peracto itaq; nuntio, vt quod vobis pro ingenita clemẽtia credimus eſſe votiuũ, addimus etiam gratiſſimæ legationis officium: vt pacem, quam mente ſemper geritis, etiam mihi retineatis eſſe collatam, adiectione quoque temporum proteletis. Nam licet concordia principum ſemper deceat, veſtra tamen abſolute me nobilitat: quoniã ille redditur amplius excelſus, qui veſtræ gloriæ fuerit vnanimiter cõiunctus. Sed quoniam epiſtolarum breuitate vniuerſa ſufficienter nequeunt expediri, ſalutantes reuerentia competenti, quædam Legatis noſtris verbo vobis inſinuẽda commiſimus, quæ conſuetudine veſtræ ſerenitatis libenter accipite: vt ab omnibus euidenter poſſit agnoſci, quod iuſte nobis probamus de veſtra manſuetudine polliceri. Conuenit enim de vobis indubitanter pręſumi: quando & nos pro deſiderio veſtro in his, quos commendaſtis, talia facimus, qualia vos ſperaſſe cognouimus.

Electio Regis Gothorum.

† Fortè, prudẽtia.

Pacis prerogatio & conſtructio.

Mandata Legatorum.

IVSTINIANO IMPERATORI † THEODAHADVS REX.

† Theodoaldus.

Prouectum ſe per ſororem ſuam Amalaſuntam, videlicet ad regnum, quam à ſapientia laudat, & memorans Amalos cum imperio illo ſemper habuiſſe amicitiam, legatos mittit, quibus eam firmandam, & alia quædam Imperatori ſignificanda mandauerit. II.

Regum mos ad Regni faſtigiũ aſſumptorũ.

NOVIS regibus mos eſt, per diuerſas gentes prouectus ſui gaudia nuntiare: vt acquirant affectum principis externi de ipſa communione regnãdi. Quod facienti mihi, piiſſime Imperator, multo melius diuina tribuerunt: quoniam veſtram gratiam ſecurus expeto, quam præcellentiſſimam domnã ſororem noſtrã vobis pepigiſſe cognoſco. Ab eius enim iudicio me nullatenus deuiare certiſſimum eſt, quę tanta ſapientiæ luce reſplẽdere, vt & propria regna mirabili diſpoſitione cõponat, & promiſſam cunctis gratiam robuſta firmitate cuſtodiat. Ideo enim me curarum ſuarum fecit eſſe ſocium, quatenus & ego illos deſiderem ha-

bere reuerẽdos, quos ſibi ipſa fecit eſſe pacificos, prudẽtiæ ſuæ more diiudicãs: vt taliũ amicitias eligeret, qui in toto Orbe ſimile nil haberẽt. Neq; enim noua eſt iſta dilectio: nam ſi deceſſorum noſtrorũ facta recolatis, agnoſcitis quandam eſſe cõſuetudinis legem, cũ illo imperio amicitiã Amalos ſemper habuiſſe. Quæ tanto certior, quãto vetuſtior: quia facile mutari nõ poteſt, quod per longa ſæcula cuſtoditur. Suſcipite itaq; affectuoſis mẽtibus & noſtra primordia, & dõnæ ſororis noſtræ, cui ſingulariter ſtudetis, iudicio fauete. Nam ſi me ſimiliter diligitis, Regẽ quodãmodo pariter efficitis. Sed quoniã nos amplius loqui deſideria nouitatis expoſcũt, & literarius ſermo narrare plurimũ nõ patitur, ideo tãtis meritis (ſicut dignũ eſt) ſalutationis honore cõpleto, harum portitoribus Legatis noſtris aliqua pietati veſtræ delegauimus intimanda: quia nemo vtilius tractat, quam qui veſtræ manſuetudini committere ſua vota deliberat.

Amali.

Amicitia eo certior, quo vetuſtior.

Legator mandat.

SENATVI VRBIS ROMÆ
AMALASVENTHA REGINA.

Elegiſſe ſe conſortem Regni ſui Theobaldum Amalorum ſtirpe progenitum, & fratrem ſuum, qui virtute & litterarum præſertim diuinarum notitia pollens, nihil niſi iuſtum & æquum facturus ſit. III.

POST flebilem filij noſtri diuæ recordationis occaſum, vicit animũ piæ matris generalitatis affectio: vt non mæroris ſui cauſas, ſed veſtra potius augmenta cogitaret. Quæſiuimus, regales curas quo ſolatio fulciremus. Sed auctor ille caſtitatis & miſericordiæ ſingularis, qui nobis primæuum ſubtracturus erat filiũ, maturi fratris reſeruauit affectũ. Elegimus, Deo auſpice, cõſortẽ regni noſtri feliciſſimũ Theobaldũ. Vt qui hactenus Reip. molẽ ſolitaria cogitatione pertulimus, nunc vtilitates omniũ iunctis cõſiliis exequamur: quatenus in tractatib⁹ duo, in ſentẽtiis vnũ eſſe videamur. Aſtra ipſa cœli mutuo regũtur auxilio, & vicario labore participata Mũdũ ſuis luminibus adminiſtrãt. Ipſi quoq; homini duplices man⁹, ſocias aures, oculos geminos, diuina tribuerũt: vt robuſti⁹ perageretur officiũ, quod duorũ fuerat ſocietate cõplendũ. Exultate P. C. & factum noſtrum ſupernis commendate virtutibus. Nihil reprehenſibile deſideramus agere, quæ cum conſilio alterius cuncta delegimus ordinare. Communio ſiquidem regni mores aſſerit: quoniam placabilis eſſe iuſte creditur, qui poteſtatis ſuæ habere participem comprobatur. Reſerauimus itaque, Deo iuuante,

Conſors regni aſſumitur Theodahadus.

Communio dignitatis.

Theodahadi laus.

palatia viro noſtri generis, claritate conſpicuo, qui Amalorũ ſtirpe progenitus, regalem habeat in actibus dignitatem, patiens in aduerſis moderatus in proſperis, & quod difficillimum poteſtatis genus eſt, olim rector ſui. Acceſſit his bonis deſiderabilis eruditio literarum, quæ naturam laudabilem eximie reddit ornatam. Ibi prudens inuenit, vnde ſapientior fiat. ibi bellator reperit, vnde animi virtute roboretur, inde princeps accipit, quemadmodum populos ſub æqualitate cõponat. Nec aliqua in mundo poteſt eſſe fortuna, quam literarum non augeat glorioſa notitia. Accipite quod maius generalitatis vota meruerunt. Princeps veſter etiam Eccleſiaſticis eſt literis eruditus: à quibus ſemper quicquid eſt pro † honore cõmonemur, iudicare recta, bonũ ſapere, diuina venerari, futura cogitare iudicia. Neceſſe eſt enim, vt ſequatur iuſtitiæ veſtigium, qui de ſua ſentẽtia cauſam ſe credit eſſe dicturum. Viderim quæ lectio acuat ingenium diuina, ſemper efficere nititur pium. Veniamus ad illam priuatæ Eccleſiæ largiſſimam frugilitatem, quæ tantam procurabat donis abundantiam, conuiuiis copiam, vt conſiderato eius antiquo ſtudio, nihil noui habere videatur in regno. In hoſpilitate promptus, in miſeratione piiſſimus. Sic cum multa expenderet, cẽſus eius cœleſti remuneratione creſcebat. Talem vniuerſitas debuit optare, qualem nos probamur elegiſſe, qui rationabiliter diſponens propria, non appetat aliena. Tollitur enim neceſſitas principibus excedendi, quoties aſſueuerint propria moderari. Laudata nimirum ſententia, quæ rerum præcipit modum, quia nimium non placet, etiam quod bonum putatur. Gaudete nunc P. C. & ſupernæ gratiæ pro nobis vota perſoluite: quando talem mecũ conſtitui principem, qui & de noſtra æquitate bona faciendo propria ſuæ pietatis oſtendat. Hunc enim Maiorum ſuorum cõmonet virtus, & auunculus efficaciter excitat Theodericus.

Doctrina litterarum naturam perficit.

Princeps literis ſacris eruditus.

† v. homine.

Virtutes regiæ.

τὸ μέτριον.

Vota pro imperatore ſoluenda.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHA DVS REX.

Dominam rerum toto orbe glorioſam Amalaſuenthã videlicet ſororem ſuam cõſortem ſe regni feciſſe ſignificat: cuius virtutibus & prudentia ſupramodũ laudatorem votis comprobari petit. IV.

Conſors regni.

DIVINA nobis beneficia P. C. peruenisse, feliciter nuntiamus: dominã rerũ, toto Orbe glorioſam, conſortẽ me regni ſui larga pietate feciſſe: vt nec illi deeſſet fidele ſolatium, &

nobis auitum congrue præſtaretur imperium. Suſcipiatur gratiſſime,quod generalitatem conſtat optaſſe.Referentur nunc ſine metu vota cunctorum. Vt vnde periculum pertuli, inde me vniuerſitas cognoſcat ornari. Præſumpſiſtis enim me in † conſcio ſuſurrare,quod palam nõ poteratisaſſumere. Quantum vobis debeam, hinc datur intelligi, vt illud mihi feſtinaretis diuinitus euenire,quod meus animus nõ audebat appetere.Hoc vobis eſt potius quam nobis incognitum. Magna ergo gratia completũ debet accipi,quod velociter qué oportebat videbatur aperiri.Sed ſi quid de vobis meremur, cum tamen plurimum apud vos valere noſtram gloriam confidamus,domnæ & ſororis noſtræ glorioſas laudes iugiter perſonate. Quæ magnitudinem imperij ſui noſtra voluit parcipatione roborari: vt tanquam in duobus luminibus vnus eſſet aſpectus,& cõcordem ſenſum nemo crederet ſegregatum. Sic ſunt enim ſimul,quos & gratia iungit,& parentela conciliat. Arduũ ſibi hoc forſitan æſtimẽt impares mores:difficile eſt, illos aliter viuere, qui ſibi poſſunt bonarum cogitationum ſimilitudine conuenire. Conſilium quippe mutare detractat improuidus: ſapientiam verò ille quærit in alterò,penes quem eſt ſcientiæ magnitudo. Sed inter diuerſa munera,quæ nobis cum regia maieſtate diuina tribuerunt, illud amplius permulcet animum noſtrum,quod nos ſapientiſſima domina, trutina magnæ diſceptationis,elegit: cuius prius ideò iuſtitiam pertuli, vt prius ad eius prouectionis gratiam peruenirem. Cauſas enim,vt ſcitis,iure communi nos fecit dicere cũ priuatis. O animi nobilitas ſingularis!En æquitas mirabilis,quam mundus loquatur.Non dubitauit parentem prius iuri publico ſubdere, quem paulopoſt voluit ipſis quoq; legibus anteferre.Explorauit conſciẽtiam, cui erat regni traditura cenſuram: vt & illa domina cognoſceretur eſſe cunctorum,& me probatum perducere dignaretur ad regnum. Quando his muneribus, quando ſoluamus tantæ gratiæ quæ debemus? vt † quæcunque paruulo filio imperauit ſola, nunc mecum delegerit regnare ſociata.In ipſa eſt enim decus regnorum omnium,in ipſa noſtræ originis flos bonorũ. Quicquid fulgemus, ab eius claritate ſuſcipimus. Quando nõ ſolum patentibus laudem contulit,ſed ipſum quoque genus humanitatis ornauit.Quis poſſit ſufficienter edicere, quanta pietate,quanto morũ pondere decoretur.Diſcerent profecto noua philoſophi,ſi viderẽt: & minora libris ſuis fateruntur condita,quam huic cognoſcerent attributa. In tra-

† conſortio.

Regum cõcordia.

Ex priuato rex.

† quæ cũ.

Laus Amalaſuenthæ.

Prudẽs magis quam loquax.

ctatibus acuta, sed ad loquendum summa moderatione grauissima. Hęc est regalis proculdubio virtus, celerius necessaria sentire, & tardius in verba prorumpere. Nescit enim pœnitenda loqui, qui proferenda prius suo tradidit examini. Hinc est, quod eius doctrina mirabilis per multiplices linguas magna vbertate diffunditur: cuius ingenium ita paratum reperitur ad subitum, vt nõ putetur esse terrenum. In libris Regum regina Austri venisse legitur ad discendam sapientiam Salomonis: hic principes audiant, quod sub admiratione cognoscant. Paucis verbis sensus clauditur infinitus, & summa facilitate componitur, quod ab aliis nunc sub longa deliberatione formatur. Beata Respub. quæ tãtæ dominę gubernatione gloriatur. Minus fuit, vt generalitas sub libertate seruiret: addictum est tantis meritis, ne ei subderetur & reuerentia principalis. Hoc enim obsequio digniſſime dominamur. Nam cùm tantæ prudentiæ pareo, cũctis virtutibus obsecundo. Sub tali siquidem monitore regni põdere non grauamur. Dum si quid sit pro nouitate incognitum, fiet nobis eius instructione certissimum. Ad bonum publicum veritatem non pudet confiteri. Agnoscite principes viri, sapientissimæ esse dominæ, quod in nobis potuerit plus placere. Illam enim aut interrogando melius sentimus, aut eius imitatione proficimus. Viuite nũc felices. Viuite, Deo auxiliante, concordes, & æmulamini gratiam, quam regiam cognoscitis tenere concordiam.

Regina Sabæa.

THEODOSIO HOMINI SVO THEODAHADVS REX.

Hunc iubet vt quisquis ad suam priuatam olim, nunc regiã domum pertinet, nullis præsumptionibus insolescat. V.

PROTESTATIS nostræ censuram, rerum volumus esse modestiam: vt quantum diuina beneficia percepimus, tãtum æquabilia plus amemus. Priuata siquidem studia à nostro animo probantur excluſa: quia generalis dominus custos factus sum, Deo auxiliante, cunctorum. Et ideo præsenti iussione præcipimus, vt quicunque ad domum nostram noscitur pertinere, & curæ tuæ probatur esse cõmissus, nullis præsumptionibus insolescat. Quia solus dicendus est ille meus, qui legibus potuerit esse trãquillus. Augete famam nostram, per patiẽtiam vestram. Si quis habuerit cum altero fortè negocium, ad communia iura descẽdite, fora vos tueantur, non iniqua prę sumptio. A domesticis inchoare vo-

Iure viuẽdum.

„ lumus disciplinã, vt reliquos pudeat errare, quando nostris cogno- *Domesticorum regis disciplina.*
„ scimur excedendi licentiã non præbere. Mutauimus cum dignitate
propositũ,& si ante iusta districte defendimus, nũc clemẽter omnia
mitigamus:quia domum exceptam non habẽt principes, sed quic-
quid diuino auxilio regimus,nostrum proprie confitemur. Estote
ergo circa eos, qui iuri nostro ante fuere subiecti, omnino soliciti:
„ nullum contra legem aliquid permittatis excedere. Laus ad me ve-
„ stra potius perueniat,quam aliqua querela procedat: quia bona cõ-
„ scientia tunc vere imperat,cùm generaliter præstare festinat.

PATRITIO V.I. QVÆSTORI THEODAHADVS REX.

Quæsturæ fasces per tertiam indictionem ei concedit, à moribus & eloquentia,quæ coniunctim habet,eximie collaudato,& exprimit hæc epistola optime Quæstoris huiusmodi officium. VI.

„ NEcessarivm probatur esse Reipub. personas dignitati- *Quæstoris creatio.*
„ bus aptas eligere:vt cui iustitia cõmittitur, malis moribus
„ non grauetur. Alioqui inefficax est, ab homine exigere,
„ quod agnoscitur non habere: contra, confidenter quæritur, quod
„ inesse sentitur.Et ideò primùm nobis placuit tuos mores inspicere,
sine quibus possunt quælibet optima displicere. Ornamẽtum enim
bonorum omnium est syncera benignitas,quæ non est sola, quia de
virtutibus videtur esse generata.Ordinẽ serua nostri iudicij:vt sicut
hæc prima quæsiuimus,ita te custodire iustitiã præ omnibus sentia-
mus. Secunda nobis cura fuit, eloquentiæ tuæ fluenta perquirere: *Iustitia.*
quã licet singulariter diligamus, moribus tamẽ iustè postponimus. *Eloquentia.*
In illis enim vita cognoscitur,hic tantum lingua laudatur: sed in te
valde decorũ: quia vtrunque nosceris habere sociatum. Æqualiter *Laus eloquentiæ.*
enim splendes actionis merito,& dictationis eloquio: vt iustè possit
intelligi,per te voluntas principis expediri.Nam inter cæteras artes
oratoriam sic diligimus,vt eam ornamentũ omnium literarum esse
fateamur. Quicquid enim in qualibet disciplina concipitur, ab ista
sub decore profertur. Reperiat quanuis magna philosophus, quid
proderit sentire,si laudabiliter non possit extollere?Naturale est,in-
uenire:sed facundius,decenter asserere. Quale enim cunctis deside-
rantibus loqui,& res cõmunes ita diserte dicere, quas etiam prudẽ-
tes se mirẽtur audisse?In hac te cognouimus arte præualidum, vt & *Quæstoris officium.*
suadere possis suauiter, suggestionib⁹ tuis nescias maligna miscere.

Atque ideo Quæſturæ tibi faſces per decimamtertiam Indictionẽ, propitia diuinitate, concedimus: vt facias generalitatis votum iuridicorum ſequendo iudicium. Totum te legibus, totum reſpõſis trade prudentium. Sic nobis optime conſulueris, ſi priſcorum ſeruias conſtitutis. Conſidera, in verbis tuis laudem poſitam principalem. Fama noſtra eſt, quod loqueris: conſcientia, ſine dubitatione quod ſentis. Intellige tamen quantum ſit, quod à te exigatur, cui opinio noſtra committitur. Hæc ſubiectos noſtros amplectitur, hæc per gentes exteras peruagatur, per hanc vbi non videmur, agnoſcimur. Decreta noſtra tradunt ciuitatibus prouinciiſque ſermones. Iudicare de nobis poſſunt, qui etiam noſtris iuſſionibus obſequuntur. Summo ergo ſtudio conſtat eſſe ſeruandum, quod de nobis poteſt ferre iudicium.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHADVS REX.

Inſinuat eis ſuprad. patricium, cui Quæſturæ contulit dignitatem, à moribus & eloquentia commendato ac comprobato. VII.

Ad ſenatũ pro receptione Quæſtoris commendatio.

POST primordia noſtri imperij, vobis feliciter nuntiata, cõgrua nobis contigit P. C. cauſa ſermonis: vt iudicem nos cognoſcatis elegiſſe, cuius vos lingua poſſit ornare. Quæſtor enim eloquens Reipub. decus eſt, qui & vota noſtra optime videatur edicere, & Antiquorum iura firmo conſilio cuſtodire. Hinc

Patritius.

eſt enim Patritius ſuis iam vocabulis honoratus. Nã perpetua fruitur laude, cui eſt honor in nomine: cuius affluentem facundiam ſtudia Romana genuerunt, oſtentans meritò de loci dignitate peritiã.

Rom. eloquentia.

Nam qui illic potuit imbui, meruit vbique laudari: ibi defecatus ſermo Latinus eſt: inde diſcuntur verba toto nitore lucentia. Aliæ regiones vina, balſama, & olentia thura tranſmittant: Roma tradit eloquium, quo ſuauius nil ſit auditum. Sic bonis artibus eruditus, mox eſt forenſibus aptatus excubiis: vt oratores, quos longa meditatione præceperat, † à ſimili declamatione monſtraret. Notum eſt etiam, quanta cum collegis ſuis moderatione contendit. Certaminibus eius modeſtia ſemper affuit: dicẽdi calore raptatus, ſtuduit laudabilibus inuentis: non, quod plerique faciunt, vacauit iniuriis, qui ſic perorauit cauſas ſub tranquillitate, vt mores proprios ſemper aſſereret. Contendiſſe ſiquidem, non litigaſſe repertus eſt. Alienã enim cauſam faciebat ſuam gloriam. Nam ſic cognitus eſt vincere,

† conſimili.

Modeſtia.

cere,vt probaretur contrarium non læsisse. Talem itaque virum nō decuit diutius iustitiam petere,sed docere. Quia iudicaria virtus est, linguæ bonis abundare, & mentis temperantiam custodire. Cognoscite P.C. quid fieri velimus,quādo in iudicibus primum mores elegimus, in ea magis dignitate, quæ iura consueuit edicere. Non enim temporibus nostris potestate regia est armata Quæstura, sed legibus probatur esse composita. Velle nostrum Antiquorum principum est voluntas,quos in tantum desideramus imitari, quantum illi iustitiam sunt secuti. Illa est enim reuerenda priorum auctoritas,quæ à recto tramite non declinat. Sequendi enim necessitatem reliquit posteris, qui iustitiam suis miscuerit constitutis. Et ideo P. C.per decimamtertiam Indictionem, Illustri Patritio Quæsturæ contulimus dignitatem:vt qui est clarus nomine,magnificus etiam sit honore. Fouete in eum nostra iudicia: vt quod nos præstitimus, vobis placitum nihilominus sentiatur.

Quæstor quid eo sæculo fuerit.

IVSTINIANO AVGVSTO AMALASVENTHA REGINA.

Vt marmora sibi comparata ad se transportari permittat. IIX.

ITA nos gratia vestræ pietatis oblectat,vt quicquid ad decorem nostrum potest proficere, libēter à vestris velimus partibus postulare. Quia talia vobis diuina tribuerunt, vt & vos eius affluenter muneribus abundetis, & sperantibus benigno animo,quæ sunt necessaria,concedatis. Et ideo mansuetudinem vestram reuerenter salutans, harum portitorem illum ad excellentiæ vestræ beneficia destinaui: vt marmora, vel alia necessaria, quæ quondam Calogenitum comparere feceramus, per præsentium portitorem ad nos peruenire,Domino fauente,iubeatis. Vt cognoscamus nos à pietate vestra re vera diligi, quorum facitis vota compleri. Vestra enim gloria est noster ornatus: quando vos præstitisse cognoscitur,quod nostris laudibus applicatur. Decet enim,vt & Orbis iste Romanus iuuamine vestro resplēdeat, quem amor vestræ serenitatis illustrat.

Marmor.

IVSTINIANO AVGVSTO THEODAHADVS REX.

De eadem re, tantum non eodem exemplo, scripta epistola. IX.

AEQVVM est, sapientissime Imperator, vt illa nobis libẽti animo faciatis impendi, ad quæ si essemus desides, à vestra potius clementia deberemus hortari. Vobis enim gratum esse non dubium est, quicquid per nos ad Italiæ decorem contigerit expediri. Quia laudibus vestris iure proficit, quando videtur crescere, quod ad nostræ Reipub. potest gloriam pertinere. Quapropter exhibens principatui vestro reuerentissimum salutationis affectum, harum portitorem ad illa direximus exhibenda, ad quæ quondam Calogenitus fuerat destinatus: vt, & si persona rebus humanis subtracta est, beneficia tamen vestra, ad nos, Deo ordinante veniant. Ne cassetur desiderium, quod conuenienter est de vestra præsumptione secutum.

Mandatum finitũ morte.

THEODORÆ AVGVSTÆ AMALASVENTHA REGINA.

Vt redeuntibus legatis, quos ad Iustinianum Augustum destinarunt, faciat se de sospitate sua gaudere, cui imprimis affectum salutationis reddit. X.

DVM propositi nostri sit, illa quærere, quæ probãtur ad gloriam principis pertinere, dignum est vos sermone veneranri, quos bonis omnibus constat semper augeri. Concordia non est sola præsentium, quinimmo illi se melius respiciũt, qui animi caritate se coniungunt. Atque ideo reddens augustæ reuerentiæ salutationis affectum, spero vt redeuntibus Legatis nostris, quos ad clementissimum & glorioſissimum principem destinauimus, de vestra nos faciatis sospitate gaudere. Quia prospera vestra ita nobis grata videntur, vt propria: & necesse est, sospitatem desideranter suscipere, quam nos iugiter constat optare.

MAXIMO DOMESTICO V.I. THEODAHADVS REX.

Primiceriatus, qui & domesticatus dicitur, ab indictione quarta confert ei dignitatem ab antiqua Anitiorum familia prognato, & quod coniugem regiæ stirpis accipere meruerit, etiam affinitate sibi coniuncto. XI.

Primiceriatus ac do-

SI gloria est bonorum principum, incognitas honoribus claros ficare personas (dum quicquid à subiectis proficitur regnan-

tium laudibus applicatur) quanto nobis præſtãtius eſt, nobiliſſimæ familiæ reddere, quod eam cognoſcimus etiam naſcendi ſorte meruiſſe? Sic enim iuſtitiam ſequimur, ſi bonis heredibus parentum præmia non negemus. Decet enim, etiam priores ſuos vincere, qui ad noſtra meruerũt tempora peruenire. Anitios quidem penè principibus pares ætas priſca progenuit: quorum nominis dignitas ad te ſanguinis fonte perducta, collectis viribus hilarior inſtaurata rutilauit. Quis ergo relinqueret in poſteris minus honoris, quos tam diu conſtat fuiſſe præcipuos? Accuſarentur ſæcula, ſi talis potuiſſet latere familia. Atque nobis Marios vel Coruinos annoſior vita ſeruaſſet, vix faciaretur principis votum, ſi nos contingeret perſonas illas talium poſſidere meritorum: quemadmodum nunc profectò negligamus inuenta, qui deſideramus habere præterita? Atque ideo (quod feliciter dictum ſit) Primiceriatus, qui & Domeſticatus nominatur, ab Indictione decimaquarta tibi conferimus dignitatem. Vſurus es omnibus titulis, qui ad eius pertinent actionem. Hic honor quanuis tantis natalibus videatur inferior, cunctis tamen faſcibus tuis videtur eſſe felicior, cuius tempore meruiſti coniugem regiæ ſtirpis accipere, quam in tuis curulibus nec præſumpſiſſes optare. Age nunc, vt ſicut tibi eſt votiuus, ita nobis reddatur acceptus. Conſidera quod merueris, & dignum te noſtra affinitate tractabis. Nam qui familiæ regnantis adiungitur, in laudum gremio collocatur. Nunc maior opera manſuetudini detur: nunc omnibus communio benigna præbeatur: vt talem probemur elegiſſe, quem nulla poſſit proſperitas immutare. Humilis age rem gloriæ: quia de modeſtia laus ſumitur. de elatione odium concitatur. Proiectibus quidem proxima eſt indubitanter inuidia: ſed tolerantia melius vincitur, quæ contentione ſemper augetur. Supra cæteras enim virtutes amicam ſapientibus ama patientiam: erectus ex nobis ſuſtinendo potius quam vindicãdo laudaberis. Iram vince: benigna dilige, caue ne maior videatur eſſe felicitas moribus tuis: ſed qui noſtro iungeris generi, proximus glorioſis actionibus comproberis. Laudati ſunt hactenus parentes tui, ſed tanta non ſunt coniunctione decorati. Nobilitas tua non eſt vltra quod creſcat. Quicquid præconialiter egeris, proprio matrimonio digniſſimus æſtimaris.

meſticatus confertur.

Marij. Coruini.

Primiceriatus ſeu domeſticatus.

Coniux regiæ ſtirpis.

Modeſtia & patientia.

Affinitas regia.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHADVS REX.

Maxime de quo ſuprà primiceratus dignitatem ſe tribuiſſe, quem & affinitate ſibi iunxerit & excuſat rem, ſi forte cui videretur maius officium contuliſſe huic, qui conſularis erat. XII.

Candidati commendatio.

NE quis nos, P.C. in honoribus dãdis non æſtimet habuiſſe rationem, quod poſt inſignia Conſulatus minora magis poſterius conferamus. Quinimo ſuaſerunt nobis merita candidati, ne iam maturus nulla videretur ſumere, qui primæuus emerita cognoſcitur accepiſſe. Auari quippe principis erat, in vno honore ſpatia vitæ tam magna cõcludere, & ideò magis nihil præſtare, quia prius cognoſcitur ſumma meruiſſe: quin potius omnia promiſcue concedamus. Nulla dignitas minor eſt, cum bene geritur: quando reuerentiam plerunque actio videtur accipere de claritate perſonæ. Hæc autem tũc ſunt gradibus diſtincta, cum diuerſis fuerint attributa. Nam honorem ſuum ſemper æqualiter retinet quicquid probe † retinet Conſularis. Sic minorum fluminum vocabula maior amnis abſorbet: & quanuis plurima fluenta Tyberis † noſter excipiat, tamen à proprio nomine nõ declinat. Et ideò, quod feliciter dictũ ſit, illuſtri viro atque magnifico Patritio Maximo Primeceriatus, qui & Domeſticatus nominatur à quartadecima Indictione gerendam tribuimus dignitatẽ: vt mediocritas honoris meritò creſceret præſidẽtis. Neque enim fas eſt humile dici, quod gerit Auitius: familia toto Orbe prædicata, quæ verè dicitur nobilis, quando ab ea actionis probitas non recedit. Sed his bonis addimus P. C. vt noſtræ affinitati præcelſæ clara familiæ veſtræ gratia miſceatur. Verùm hanc gloriam non ſibi tamen poteſt vnus aſſumere, quam nos probamur Romano nomini contuliſſe. Reddite affectui meo pleniſſimam caritatem. Plus eſt amandus à Domino, qui parentis nomẽ dignatus eſt præſtare ſubiecto. Sed æquũ eſt P. C. vt carus exiſtat, per quem vobis talia cõtigerunt. Exultate generaliter, & has nuptias lætitia profuſa celebrate. Vnde profecit nomen omnium, vota debent eſſe cunctorũ. Quæ preces à me exigere, potuerunt, quod meus animus ſpontanea deliberatione conceſſit? vt veſtri ordinis viros parentes verè appellare poſſimus, qui nobis affinitatis claritate iungendi ſunt.

† v. geſſerit.

† v. veſter accipiat.

Nuptiarũ gratulatio.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHADVS REX.

Ad confirmandos eos in fide liberandósque à metu iniecto, quod verentur ne nouas Rex senatũ & senatores sub correctionis seu reformationis prætextu conaretur opprimere. XIII.

POSTQVAM venerabiles viros Episcopos agnita legatione remisimus : nec petitionibus vestris , quanuis essent quædam reprehensibilia, noster animus obuiasset: veniẽtes ad nos aliqui rettulerunt, ciuitatem Romanam adhuc inepta solicitudine laborare , & id agere , vt nisi nostræ mansuetudinis interesset , pericula sibi potius certa ex dubiis suspicionibus concitaret. Vnde æstimate, cui debeat populorũ inanis leuitas imputari, nisi vestro ordini, à quo † decuerat cuncta componi. Per vestram si quidem sapientiam admoneri prouincias oportuit vniuersas: vt talia probarentur assumere, quæ principis primordia viderẽtur ornare. Verùm quæ ciuitas non fiat excusabilis , si Roma deliquerit? Rex minor ad potioris currit exemplum, & alieni facti iure inuidiam sustinet, quæ peccatis præstat exemplum. Sed gratias diuinitati referimus, quæ dona sua vestris potius ornauit excessibus. Ecce prius culpas ignoscimus , quã deuotiones aliquas sentiamus. Nihil debemus, & soluimus: ante benefici sumus, vt postea gratissimos inuenire possimus. Sed licet in hac parte nostræ modestiæ grauitas asseratur, nolumus tamẽ nos tantum prædicari, nisi vt deuotionis Romanæ benignitas possit ostendi. Plus enim de vestra opinione pascimur , quam si de nostra semper tranquillitate laudaremur. Amouete suspiciones, ab ordine vestro semper extraneas. Nõ decet Senatũ corrigi , qui debet alios paterna exhortatione moderari. Nã ex quibus habebunt geniũ mores , si parentes publicos minores contigerit inueniri ? Sufficiunt hæc nobilibus , sufficiunt ista verecundis, vt ad studiũ perfectæ deuotionis incitemus, quos paululũ de praua suspicione culpamus. Nos enim, quod præsentiã vestrã expetiuimus, non vexationis iniuriã, sed vtilitatis vestræ causas profunda cogitatione tractauimus : vt illud magis debuissetis efficere, quod vobis cognouimus expedire. Certè munus est, videre principem. Hoc à vobis pro Reip. vtilitate volumus fieri , quod præmiis solebat optari. Sed ne ipsa remedia in aliqua parte viderẽtur austera, cùm res proposcerit aliquos ad nos præcipimus euoca-

Suspicionib. occurrit.

† debuerat.

Exemplo peccatur.

Videre principẽ, beneficium est.

ri: vt nec Roma ſuis ciuibus enudetur, & noſtra conſilia viris prudentibus adiuuentur. Redite ergo in priſtinam deuotionem, vt ſolicitudines meæ, quas pro generalitate ſuſtineo, veſtro potius adiuuentur ingenio. Quia hoc vobis ſemper inſitum fuit, principibus veſtris votum puritatis offerre: nec parere neceſſitate terroris, ſed potius amore dominantis. Reliqua per illum harum portitorem verbo dicēda commiſimus: vt ſummotis cogitationibus ambiguis, noſtris admonitionibus credere debeatis.

Mandata legati.

POPVLO ROMANO THEODAH. REX.

In eandem ſententiam, qua ſuperior Epiſtola ſcripta eſt, clauditque his verbis, vt iugibus obſequiis, & oratione ſincera deuoti eſſe debeant. XIV.

Cohortatio ad concordiam.

LICET vobis inſitum, dominos veſtros pura mente deligere & obſequiis id agere, vt regnantis animū poſſitis habere placabilem: hoc tamen Maiorum veſtrorum ſemper proprium fuit, vt tanquam membra capiti, ita ſuis principibus viderentur adiungi. Quam enim viciſſitudinem reddat, qui maximo labore defenditur, cuius per dies ſingulos ciuilitas cuſtoditur, niſi vt illos diligat ſupra omnia, per quos habere probatur vniuerſa? Abſit enim à temporibus noſtris, vt in vobis aliquid tale reperiamus, quod noſtris indignationibus eſſe poſſit idoneū. Fides veſtra, quæ vos hactenus aſſeruit, modo potius euidenter oſtendatur. Non † vanum, nō doloſum nec ſeditionibus plenum populū decet eſſe Romanū. Mali mores noſtro nomini probātur aduerſi. Sed hoc quoque mirabile eſt, quod grauitatem veſtram cogimur admonere, quem conſtat ſemper ſponte ſapuiſſe. Nullæ vos ineptæ ſuſpiciones, nulla timoris vmbra deterreat. Habetis principē, qui pietatis ſtudio optet in vobis inuenire, quod diligat. Hoſtibus veſtris, non defenſoribus obuietis. Inuitare, non excludere debuiſtis auxiliū. Sed ſenſus iſte fortaſſis eorum eſt, qui minus probantur intelligere, quæ generaliter poterant expedire. Ad veſtrum potius redite conſilium. Nunquid vos noua gentis facies vlla deterruit? Cur expauiſtis, quos parentes hacten nominaſtis? Qui relictis familiis ad vos venire properabāt, de veſtra erant potius ſecuritate ſoliciti. Quando, rogo, talis ab illo viciſſitudo recepta eſt, cui ſalutis præmia debebantur? Illud enim, quod ad nos attinet, ſcire debuiſtis: quia die noctúque inceſſanter optamus, vt quod parentum noſtrorum temporibus cōſtat enutritū, ſub nobis potius diuinis auxiliis augeatur. Vbi eū fama regnan-

Romani popul. in ſuos principes amor.

† varium.

Tumultuātes Romanorum animos conatur amollire Theodahadus.

tis erit, si vos (quod absit) patiamur imminui? Nolite talia cogitare, qualia nos minime videtis assumere. Imo magis, si quis aliqua iniquitate depressus est, spem de bona conscientia non amittat. Quoniam subleuare cupimus, quos intendere probis moribus inuenimus. Aliqua etiam vobis per illum dicenda commisimus: vt nostrũ circa vos in omni parte animũ propitium sentientes, iugibus (sicut oportet) obsequiis, & oratione syncera deuoti esse debeatis. *Mandata.*

IVSTINIANO IMPERATORI THEODAHADVS REX.

Commendat nuntium ad illum destinatum pro negotio Rauennatis ecclesiæ. Vehementer quidem licet breuiloquio cohortans imperatoriam pietatem, vt petitionibus eius annuere velit. XV.

CONSTAT, desiderium nostræ voluntatis expleri, quoties ad pietatem vestram salutiferos apices contigerit destinari. Quia semper felici gaudio repletur, qui vobiscum syncera mente colloquitur. Et ideo salutans clemẽtiam vestram honorificentia competenti, harum portitorem pro negotio Rauennatis Ecclesiæ venientem, gratissima vobis petitione cõmendo. Quando talis offertur causa præstandi, vbi merces videatur acquiri, quã vos facere semper exoptãt, qui serenitatem vestram florere desiderant. Non est enim dubiũ, meliora recipere, quos cõtingit iusta præstare.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEODAHADVS REX.

Sacramenta ab se postulata præstari iussisse, tamquam de rebus iustis, quæ etiã alioquin facturus esset. Quare magis affectum sibi exhiberi petit. XVI.

IMPERIOSA nimium res est P. C. pietas nostra, quando propria voluntate vincimur, qui alienis conditionibus nõ tenemur. Nã cũ (Deo præstante) possimus omnia, sola nobis licere credimus laudãda. Cognoscitis prudẽtes viri verba, quæ loquimur: vel nũc clementiã, quã vobis ante promittere debuistis, agnoscite. Ecce nec sollicitos patimur, quibus infensi esse putabamur. Sic est à principe grauis vincẽda suspicio: sic curare debuit, qui noxius esse non voluit. Postulata siquidem sacramẽta, vobis ab illo atque illo præstari, nostra decreuit auctoritas, quod bene imperaturo non est difficile persuasu: quia sic vobis securitatem dedimus, vt nihil nostro proposito addere videremur. Talia siquidẽ, qualia pro- *Sacramentum à rege præstitum.*

mittimus,eramus acturi:quia Deo debemus iſta,non homini.Nam qui per lectiones ſacras antiqua regna cucurrimus,quid aliud optare poſſumus, niſi quod diuinitati in aliis placuiſſe ſentimus? Ipſe enim remunerator eſt bonorũ omniũ Deus. Nã quicquid in ſubiectos pietatis efficimus,illum nobis repenſare ſine dubio iudicamus. Quapropter cõſcientiã fidelẽ adepta ſecuritate mõſtrate.Quia poſt talia redditur clementiæ noſtræ, potius quam offertur,affectus.

Deus.

POPVLO ROMANO THEODAH. REX.

In eandem ſententiam ſupra de ſacramentis per legatos ſuos præſtari iuſſis, ad quam minime tum tenerentur. XVII.

COGNOSCITE Quirites, quali vos princeps veſter firmitate dilexerit,vt tentatus aſperis rebus non vos pateretur eſſe ſollicitos: nec volumus amplius vota veſtra differri, quos ſemper optamus in ſumma Reip.celebritate lætari. Veſtra em̃ ſucuritas noſter ornatus eſt:& hoc vere gratanter accipimus, cum gaudia vos habere ſentimus.Quapropter flexi petitionibus veſtris per illum atque illum præſtari vobis ſacramenta cenſuimus, vt Regis veſtri animum non habeatis incognitum, nec liceat falſis ſuſpicionibus errare,dum manifeſte teneatur,quod creditis in principe. Æſtimate,quid vobis benignitatis videatur impendi, quando ille iurat,qui non poteſt cogi. Scimus enim pro remedio nos datos eſſe cunctorum:non deſpicimus ſanare ſubiectos, & ideo licet culmini noſtro videretur incongruum, libenter acquieuimus facere, quod generalitatem probamus optaſſe.Intelligite quantũ vobis imponere veſter videatur affectus.fide vobis cõſtringimur,qui vel ſolo verbo promiſſa ſeruare ſacris lectionibus admonemur. Oſtẽdite nunc deuotionẽ veſtrã,ſupernæ maieſtati iugiter ſupplicate, vt tranquilla tempora,quæ vos habere cupimus,cœleſti munere concedantur.

Sacramentum præſtiſtum populo.

Fidem non fallere.

SENATVI VRBIS ROMÆ THEOD. REX.

Gothorum exercitum Romam verſus tranſmiſsum, venire ad defendendam nõ ad opprimendam Vrbem,quæ ſemper libera fuit, & præſcripſiſse ſe annonarum pretia ſecundum forum rerum venalium, & præſtantem virtutibus virũ qui illũ regat delegiſſe, & locis aptis interim morari præcepiſſe. XIIX.

REMEDIVM,quod pro vobis P.C.pia mente † trãſmiſimus, non ſinimus vobisfieri acerba ſuſpicione contrarium:quia læſionis inſtar eſt,occulte conſulere, & aliud velle mõſtrare

† tractauimus.

re. Cognoſcite itaque arma noſtra pro ſalute veſtra potius deſtinata: vt qui vos tentauerit appetere, diuino auxilio manus eis Gothorum debeat obuiare. Nam ſi inſidias gregis ſtrenus paſtor excludit, ſi pater familias diligens decipientibus locum ſurreptionis intercipit: qua nos conuenit cautela Romam defendere, quam conſtat in Mundo ſimilem nihil habere? Summa non mittuntur in caſu: quia probatur minus diligere, qui negligit aduerſa tractare. Sed ne in aliquo vobis grauis exiſteret vel ipſa defenſio, exercitui deſtinato, ordinante illo, annonas fecimus ſecundum forum rerum venalium comparari: vt & illis tolleretur neceſſitas excedendi, & vobis auferretur cauſa diſpendij. His etiam præfecimus maiorem domus noſtræ vacationem, qui pro ſuarum qualitate virtutum bellatoribus eſſet iure reuerendus, cuius exemplo & exceſſus vitarent, & fortitudinis inſtrumenta perquirerent. Quos tamen locis aptis præcipimus immorari: vt foris ſit armata defenſio, intus vobis tranquilla ciuilitas. Intelligite quid excogitauerit conſolatorium principis pro vobis ingenium. defenſio vos obſidet, ne manus inimica circundet, & à periculis exceperimus, quos noſtrorum ſanguine vindicamus. Abſit enim, vt noſtris temporibus vrbs illa muris videatur protegi, quam conſtat † hominibus vel ſola opinione fuiſſe terrori. Ita enim de diuino ſperamus auxilio, vt quæ ſemper fuit libera, nullius incluſionis decoloretur iniuria.

Exercitus.

Annona parata.

† gentibus.

Muri.

IVSTINIANO IMPERATORI THEODAHADVS REX.

Gratias agit quod proiectus ſuos ad regnum gratiſſimos ſibi fuiſſe declarauit, & monitos dicit à ſe beatiſſ. Papam Vrbis Rom. & ampliſſ. Senatum, vt legatis eius competentia darent reſponſa. XIX.

GRATIAS diuinitati referimus, cui eſt Regum ſemper accepta tranquillitas, quod prouectum noſtrum clementiæ veſtræ gratiſſimum eſſe declaraſtis. Conſtat enim amare vos poſſe, quem gaudetis ad Regni culmina peruenisſe. Sic decuit ſuſcipi, qui ſe per vos præſumpſit augeri. Præſtate igitur Mundo veſtræ benignitatis exemplum: vt detur intelligi, quantum promoueat, qui ſe pura vobis affectione commendat. Non enim rixas viles per Regna acquiritis. non vos iniuſta certamina, quæ ſunt bonis moribus inimica, delectant: quia nihil aliud vos conſtat appetere, niſi quod opinionem veſtram poſſit ornare. Quemadmodum enim pa-

cem exorati poteritis abiicere, quam pro ingenita pietate, & iracundis gentibus consueuistis imponere? Bona quidem vestræ concordiæ non taceamus. Totum creditur eximium, quicquid vobis fuerit prædicabili caritate sociatum. Sed & vobis glorioſi principes, cũ „
ſitis abſolute mirabiles, aliquid tamen additur, cum vos omnia re- „
Laudari ab extraneis. gna venerantur. Nam commune eſt cunctis, in ſuis imperiis prædi- „
cari: ſed illud eſt omnimodis ſingulare, in extranea gente laudes proprias inuenire. Quia ibi ſunt vera iudicia, vbi neminẽ comprimit vlla timiditas. Diligeris quidem, piiſſime Imperator, in propriis regnis: ſed quanto præſtantius in Italiæ partibus plus amari, vnde nomen Romanum per Orbem terrarum conſtat eſſe diffuſum? Oportet ergo noſtram pacem ſeruari, quæ vobis contulit glorioſa exordia vocabuli. Sed vt ſacris affatibus ordine reſpondere videamur, reuerentiſſima ſalutatione decurſa, piis ſenſibus indica-
Papa Vrbis Rom. Senatus. mus, beatiſſimum Papam vrbis Romæ, vel ampliſſimum Senatum noſtra præceptione commonitos, vt vir eloquentiſſimus Petrus legatus ſerenitatis veſtræ, & doctrina ſummus, & conſcientiæ claritate præcipuus, ſine aliqua dilatione competentia reſponſa reciperet, nec contra voluntatem veſtram moras incongruas ſuſtineret: quia totum illud deſideramus efficere, quod veſtro nequeat iudicio diſplicere. Quando & pietatem veſtram hoc ſtudere cognoſcimus, quod nobis per omnia prodeſſe ſentimus, cui virum venerabilem illum, Legatum noſtrum, adiungendum eſſe credidimus: vt non
Legatio. per occaſionem Legationis veſtræ, ſed propria potius deſtinatione, noſtra poſſitis vota cognoſcere.

THEODORÆ AVGVSTÆ GVDELINA REGINA.

Gratias agit Auguſtæ, quod pollicitâ ſibi per litteras fuerit apud Regem coniugem ſuum interceſsiones & fauorem. Cum eo autem curaſſe ſe vt Senatus & Papa legatis imperialibus & Verbo & effectu reſpõderint qualiter etiam quædam ex Vrbe & à Papa digredi fecerint, prout imperator petierat, & virum reuerendum, ac ſacris miniſteriis addictum legatum ſe ad eorum clementiam cum illis tranſmittere. XX.

LITERAS pietatis veſtræ gratia, qua deſiderata ſemper ſumuntur, accepi: & colloquia oris veſtri, muneribus omnibus celſiora, reuerentiſſima gratulatione promerui. cũcta mihi de tã ſereno animo promittens, quãdo quicquid optare potui,

in tam benigna collocutione ſuſcepi. Hortamini enim, vt quicquid expetẽdum à triumphali principe, dãno iugali noſtro credimus, veſtris ante ſenſibus ingeramus. Quis iã dubitet ad effectũ peruenire, quod talis poteſtas dignabitur allegare? Ante quidem de cauſarum noſtrarũ æquitate præſumpſimus, ſed nunc amplius de veſtra promiſſione lætamur. Non enim poterunt vota veſtra differri, quando intereſt quæ merentur audiri. Nunc implete promiſſa: vt rẽ tenere faciatis, cui ſpem certiſſimã contuliſtis. Additũ eſt etiã gaudio meo, quod talem virum veſtra ſerenitas deſtinauit, qualem & tanta gloria debuit mittere, & veſtra decet obſequia retinere. Dubium enim non eſt, illam mores † retinere, cui obſeruatur aſſidue, dum conſtat defecari animũ, bonis præceptionibus inſtitutũ. Hinc eſt, quod veſtra reuerentia commoniti, duximus ordinandum, vt ſiue beatiſſimus Papa, ſiue Senatus ampliſſimus ſine aliqua dilatione reſpondeãt, quod ab eis expetendum eſſe iudicaſtis: ne gloria veſtra minus reuerenda putetur, cui ſtudium dilationis opponitur, ſed potius de celeritate facti, votiua gratia poſſit augeri. Nã & de illa perſona, de qua ad nos aliquid verbo titillante peruenit, hoc ordinatũ eſſe cognoſcite, quod veſtris credimus animis conuenire. Deſideriũ enim noſtrũ tale eſt, vt interueniente gratia non minus in regno noſtro, quam in veſtro iubeatis imperio. Significamus itaque, ſupradictum ante nos à venerabili viro Papa egredi feciſſe, quam veſter Legatus harũ portitor de vrbe Roma potuiſſet exire: ne aliquid accederet, quod veſtris animis obuiaret. Quapropter ſalutãs veneratione, quę tantis debet meritis exhiberi, virum venerabilẽ illum, & moribus doctrináque pollentem, ſanctitatis etiam honore reuerendum ad veſtram clementiam Legationis officio peculiariter curauimus deſtinandum. Quia gratas vobis illas credimus eſſe perſonas, quas diuinis miniſteriis iudicamus acceptas.

† dare.

Papæ ſenatusue auctoritas.

Sacerdos legatus.

THEODORÆ AVGVSTÆ GVDELINA REGINA.

Gratiam eius ſe magnifacere declarat, & affectuoſe ei ſe commendat, id agens vt diſcordiarum emergentia ſemina per eam comprimantur. XXI.

De pace tuenda.

AESTIMARE te conuenit, Auguſtarum prudentiſſima, quantis cupiam niſibus gratiam veſtram quærere, quam & dõnus iugalis meus magno ſtudio deſiderat obtinere. Nam licet hoc illi ſit omnimodis carũ, mihi tamen cognoſcitur eſſe præcipuũ: quãdo me tãtæ dominæ ita poteſt amor erigere, vt ſupra

regnum cognoſcat maius aliquid inuenire. Quid enim gratius, quã ſi gloriæ veſtræ videar caritatis participatione ſociari? vt quia vos abunde fulgetis, nobis libenter de proprio ſplendore † impertiamini: cum damnum non eſt lumini, alteri de ſua claritate largiri. Fouete deſideria noſtra, quæ cognoſcitis ſyncęritate præcipua. Gratia veſtra per omnia nos regna commendet. Debetis enim nos claros reddere, qui de veſtra volumus luce fulgere. Quapropter, ſerenitati veſtræ reuerentiam ſalutationis impertiens, affectuoſa me animis veſtris præſumptione commendo: ſperans, vt ſic omnia mirabilis prudentia veſtra componat, quatenus fiducia, quæ nobis de animo veſtro data eſt, vberius augeatur. Nam cùm nullam inter Romana regna deceat eſſe diſcordiam, emerſit tamen & qualitas rei, quæ nos efficere cariores veſtræ debeat æquitati.

† mutuemini.

IVSTINIANO IMPERATORI THEODAHADVS REX.

Pacem affectuoſe, & pene ſubmiſſe petit, ſic tamen vt grauibus conditionibus non oneretur. Et memorat expetita antiquitus ab ipſo Imperatore, & Theodorico Rege fœdera. XXII.

De pace legatio.

REtinetis, ſapientiſſime principum, & per Legatos noſtros, & per virum diſertiſſimum Petrum, quem nuper ad nos veſtra pietas deſtinauit, quo ſtudio concordiam auguſtæ ſerenitatis optemus. Et nunc iterum per illum virum ſanctiſſimum eadem credimus eſſe repetenda: vt vera atque affectuoſa iudicetis, quæ frequenter expetita cognoſcitis. Pacem ſiquidem ſub omni ſyncęritate petimus, qui cauſas certaminis nõ habemus. Talis ergo ad nos veniat, ſic compoſita, ſic decora, vt eam tãtis votis merito quęſiſſe videamur. Abſit autem, vt quod nobis cõmittitur, debeat ingrauare. Pro vobis potius tractate, quod conuenit. Trahitur enim ad beneuola, cui cauſa creditur rationabiliter ordinanda: nec poteſt vtilitatem propriam anteferre, cui magis decorũ eſt credenti profutura præſtare. Conſiderate etiam principes docti, & abaui noſtri hiſtorica monimenta recolite, quantũ deceſſores veſtri ſtuduerint de ſuo iure relinquere, vt eis parentum noſtrorũ fœdera prouenirent. Æſtimate, qua gratia debent oblata ſuſcipi, quæ conſueuerant poſtulari. Non arroganter loquimur, qui veritatem fatemur. Gloriæ veſtræ potius proficit, quod demonſtrare contẽdimus: quãdo nunc illi veſtram gratiam vltro quærunt, qui ſuis parẽ-

Maiorum merita.

tibus meliores se esse cognoscunt. Associentur amicitia gratuita vestris animis, quos prius vobis largitatis studio iungebatis. Ne bona tantum illorum temporum fuisse credantur, quæ vos & copiosa benignitate vincitis, & affluenti munere superatis. Atque ideo, salutationis honorificentiam prælocuti, illum virum venerabilem, sacerdotio clarum, doctrinæ laude conspicuum, legationis nostrę ad pietatem vestram fecimus vota deferre. Confidimus enim in virtute diuina, quod & suis meritis vobis abunde placeat, & desideria probæ petitionis obtineat: sperantes vt eum cum affectu rerum celerius recipere debeamus. Sed quia epistolaris series continere non poterat vniuersa, aliqua sacris sensibus verbo insinuanda commisimus, ne fastidium vobis faceret lectio diffusa chartarum.

Sacerdos legatus.

Mandata legati.

THEODORÆ AVGVSTÆ GVDELINA REGINA.

De Legato regio viro sacro cum superiore epistola, & Petro Imperatoris ipsius Legato transmisso, vt pacem & fiduciam firmet. XXIII.

SVSCIPIENTES Legatum vestrum virum eloquentissimũ Petrum, &, quod est ipsis dignitatibus honorabilius, vestris obsequiis inhærentem, optata nobis augustæ gratiæ monumenta fulserunt: vt per eum disceremus, acceptũ vobis esse, quod in hac Repub. constat euenisse. Ostenditis, vos diligere, quicquid ad iustitiam cognoscitur pertinere: quando per diuinam prouidẽtiam omni suspicione detersa, desiderabilis potest vnanimitas permanere. Nunc est potius, quod regna coniungat promissio fixa & votiua concordia. Et ideo illum virum venerabilem, vestris conspectibus vere dignissimum, Legatum nostrum ad vos specialiter credimus esse dirigendum: vt vobis annuẽtibus, sereniss. iugalis nostri pacis gratia solidetur: quatenus generalitas euidẽter agnoscat, merito » venisse nos ad suauitatem fœderis, per tale vinculum caritatis. Et » quia semel bene ínita, nulla debet contraria occasione suspendi, si » quid est, quod difficultate sui nobis non oportet imponi, sapientiæ vestræ moderatione mitigetur: vt affectum, quem circa regnum vestrum habere cœpimus, iugibus studiis augeamus. Quapropter exigite vestræ sapientiæ firmitatem, & hanc vobis palmam concordiæ specialiter vindicate. Vt sicut clementissimi Imperatoris fama in præliis inclyta dicitur, ita in pacis studio opinio vestra cunctorum admiratione laudetur. Familiariter vos & frequenter videat harum

Concordia.

portitor, quem direxi: quatenus effectum possit celerem promereri: qui ad præsumptam gratiam visus est destinari. Speramus enim iusta non grauia: cum tamen nihil videatur impossibile, quod per talem gloriam cognoscimus allegare.

IVSTINIANO IMPERATORI GVDELINA REGINA.

De eadem re, eisdémque legatis vltro citróque transmissis, vt fœdus seu pax inita magis solidetur. XXIV.

VENIENTE viro sapientissimo Petro, ita nos amor vestræ serenitatis expleuit, vt vidisse nos æstimemus, cuius colloquia benigna suscepimus. Quis enim tanta affabilitate susceptа non reddat venerationis eximia, cui ante dignationis eloquium iure ab omnibus commendationis suæ debetur officiũ? Et ideò per illum virum venerabilẽ, Legatũ domni iugalis nostri, ad vos specialiter directum, salutiferos apices curauimus destinandos: vt recurrens vestræ serenitatis affatus, & de optata incolumitate lætificet, & de firmissimæ gratiæ nos faciat exultatione gaudere. Tali enim compendio, causarũ bene disponitur ordo, & nostræ tranquillitatis geminata crescit affectio. Suscipiamus ergo vestri animi bona: quia hoc est regale propositum, glorioſe viuere, amore cũctorum. Quædam vobis per harum portitorem verbo suggerenda, commisimus, quæ pro ingenita mansuetudine & libenter accipite, & efficaciter, Deo auxiliante, præstate.

Mandata leg.

IVSTINIANO IMPERATORI THEODAHADVS REX.

De legato suo cum litteris & bona Imperatoris ipsius gratia ad se regresso, tamquam pace confirmata & scripsisse se ad Papam vrbis Roma. pro voto Imperatoris & vt Legato eius sine delatione respondeat. XXV.

PER venerabilẽ virum † Herecleanũ presbyterũ augusta nobis pagina vestræ serenitatis illuxit, † sermones benigne tribuẽs, & apte munera saluationis impertiens: vt re vera magnum sit beneficium, tã suaue principis meruisse colloquium. Cui reddimus quanta valemus claritate responsum, optantes, vt & sospitatem vestram sæpius nos audire contingat, & regni vestri felicitas semper accrescat. Quia tale votũ nos decet habere, quod gloriã salutemque vestram iugiter possit extendere. Si-

† Eraceum. † gratiã. sermonis.

Colloquiũ cum Principe.

gnificamus etiam, pro veſtro voto ad Papam vrbis Romæ nos literas deſtinaſſe, vt præſentiũ gerulo literarum ſine aliqua dilatione reſpõdeat: quatenus qui à vobis dirigi meruit, celeritas gratiã conſequatur. Noſtri enim vota eſt, cauſas emergere, in quibus poſſimus veſtris deſideriis obedire. Quia ſic nos ad reddendã dilectionẽ efficaciter commonemus, ſi vobis in aliqua parte pareamus.

IVSTINIANO IMPERATORI THEODAHADVS REX.

Quomodo ea de quibus ab Imperiali pietate commonitus eſt, curauerit, vt pote iuſta & quæ etiam voluntate propria faceret. XXVI.

Releuatus Monialiũ ager ob ſterilitatem.

INTELLIGIMVS, ſerenitatis veſtræ gratiam muneribus omnibus ditiorẽ: quãdo illa nos hortamini facere, quæ ad mercedem noſtram poſſint omnimodis pertinere. Talẽ ſi quidẽ votum ſemper amãtis eſt, vt cauſas miſericordiæ velitis agere, quæ nos diuinæ poſſint commendare potentiæ. Et ideò ſignificamus glorię veſtræ, monaſterium famularum Dei, quod vobis inſinuatum eſt tributorũ graui ſorte laborare, eo quod ager eius nimia inundatione perfuſus ſterilitatis vitia de inimica humectatione contraxerit, ad virũ eminẽtiſſimum Senatorem, Præfectũ Prætorio, dediſſe nos nihilominus iuſſionẽ: vt eius ordinatio prouida ad prædium, de quo querela eſt, diligens inſpector accedat, & rebus moderata inquiſitione trutinatis, quicquid grauaminis poteſt habere poſſeſſio, rationabiliter abrogetur: ita vt competẽs atque ſufficiens dominis remanere poſſit vtilitas. Quia verè nobis lucrum pretioſiſſimũ iudicamus, quod pro manſuetudinis noſtræ voluntate concedimus. Veranildæ quoque cauſa, vnde veſtra ſerenitas me cõmonere dignata eſt, quanuis ante longum tempus ſub parentum noſtrorum regno contigerit, tamen neceſſe nobis fuit negocium de noſtra largitate componere: vt tali facto, eam non pœniteret, mutata religione. Earum ſi quidem rerum iudicium non præſumimus, vnde mandatum ſpecialiter non habemus. Nam cum diuinitas patiatur, † multas religiones eſſe, nos vnam non audemus imponere. Retinemus enim legiſſe, voluntariè ſacrificandum eſſe Domino, non cuiuſquam cogentis imperio. Quod qui aliter facere tentauerit, euidenter cæleſtibus iuſſionibus obuiauit. Meritò ergo pietas veſtra inuitat nos ad talia, quæ nobis præcipiunt diuina mandata.

Religio nõ imponẽda.

† Senatori Pręf. P. *al.* Senario præpositō.

† HONORIO PRÆFECTO THEODAHADVS REX.

Vt industrioſæ Liguriæ ac deuotis Venetis penuria laborātibus: tertia portio, his ex Taruiſino & Tridentino, illis ex Ticinenſi & Dertonenſi horreis pro ſolidis XXV. *in medio diſtribui faciat.* XXVII.

Venetis & Liguribus ob famē ex horreo publico datum frumētum.

NON dare, ſed reddere videtur expenſas, quiſquis tributariis aliquo remedio ſubuenire feſtinat. Quid enim iuſtius » eſt, quam petenti conferre, quod intelligitur ipſe laboraſſe? Ad miſericordiam forſitan poſcantur ocioſi: cultor agri ad futuram famem deſeritur, niſi ei, cùm neceſſe fuerit, ſubuenitur. Quapropter induſtrioſæ Liguriæ, deuotíſque Venetiis, copia ſubtracta dicitur eſſe de campis: ſed nunc naſcatur in horreis: quia nimis impium eſt, pleniſſimis cellis vacuos eſurire cultores. Atque ideo illuſtris magnitudo tua, quorum dignitas ad hoc legitur inſtituta, vt de repoſitis copiis populum ſaturare poſſetis. Liguribus quos tamen indigere cognoſcitis tertiam portionem ex horreis Ticinenſibus atque Dertonenſibus per ſolidum † viginti quinque modios diſtrahi cenſitote. Venetis autem ex Taruiſino atque Tridentino horreis ad definitam ſuperius quantitatem item dari facite tertiam portionē. Vt miſerata diuinitas copiam largiri poſſit, quā homines in ſe exercuiſſe cognoſcit. Et ideo tales viros his diſtributionibus adhibete. Vt indulgentia noſtra maximè ad illos perueniat, qui ſuis viribus paſci minime potuerunt.

† *al.* quindecim.

SENATORI POPVLO THEODAHAD. REX.

Vt arcarij, & alij qui publicos titulos ſuper annonis, & aliis rebus adminiſtrāt, ab ipſo ſenatore populo inſtituti, nullum intra quinquennium accipiant ſucceſſorem, pœna his, qui vel ordinatione regia freti, contra facere præſumpſerint, imminente, & vt propter temporis huiuſce ſterilitatem de ſingulis ſpeciebus pretia, prout eminentiæ ſuæ viſum fuerit, temperare faciat. XXIIX.

Edictū quo electio populi confirmatur in quinquennium.

DECET, regiam iuſtitiam cuſtodire, quod à Iudicibus bene agentibus fuerit ordinatum: maxime quorum conſcientia ſic nota eſt, vt nihil incaute, nihil venalitatis ſtudio, feciſſe videantur. Et ideo Arcarios prorogatores tritici, vini & caſei, macellarios, vinarios, capitularios horrearioru̇ & tabernariorum, fœnerarios & cellerarios, qui ad vrbem Romanam, vel ad manſionem pertinent Rauennatem, ſed & eos, qui ripam Ticinenſem & Placētinam,

tinam, siue per alia loca, quicunque publicos titulos administrare noscuntur, quos à vobis comperimus ordinatos, cuius iudicia sic libenter amplectimur, sic seruari desideramus, tãquam à nobis facta
„ esse credantur, nec sinimus contra illos cuiusquam prævalere mali-
„ tiam, qui vestro iudicio administrationem publicam susceperunt.
„ Quapropter in designatis titulis ambitio, inimica semper iustitiæ, conquiescat: consuetudinarium bene agẽtibus locum protinus tollamus inuidiæ: non liceat cuiquam inter quinquennium prædictis velle succedere, si tamen nostra inquisitione eos nulla culpa respuerit. Sint ergo intrepidi, qui vestra voluntate vel sunt vel fuerunt ordinati: procurent sibi necessaria securi. Non timeat intra hoc quinquennium expelli, quem commẽdauerit probitas actionis. Propter sterilitatem quòque præsentis temporis de singulis speciebus, prout eminentiæ vestræ rationabiliter visum fuerit, pretia facite temperari. Vt hi, quibus commissum est exercere singulos apparatus, de in-
„ iusto grauamine non querantur. Sed quoniam humana ambitio ni-
„ si per metum damni non potest inhiberi, is qui à nobis titulis ordinatis, siue suffragiis, siue patronorum precibus † visus fuerit cuiquã succedere, statim triginta librarum auri mulcta feriatur, à vobis nihilominus exigenda. Quòd si ad hoc damnum idoneus non potuerit inueniri, corporali supplicio pœnam luat, qui non potuerit in supradicta perculsione sufficere, & frustretur ausibus suis: pœna etiam inurendus infamiæ, qui contra interdicta nostra aliqua tergiuersatione
„ venire tentauerit. Nihil enim securum, nihil poterit stabile re-
„ periri, si semper inuidentium vota ad illicitas accedere permittãtur
„ insidias. Quod magnitudo vestra in omnium faciat peruenire notitiam. Ne quis per ignorantiam se æstimet excusandum, quod non intellexerit fuisse prohibitum.

Inuidia bonos infectatur.

Precia specierum imminuta.

† nisus, vel ausus.

Pœna pecuniaria in corporalem mutata.

Edictum propositum.

VINSIVADO COMITI THEODAHADVS REX.

† Honorio P.V.

Vt limosæ podagræ sanandæ causa aquas Bornitias petere possit, multa interim de malignitate eius morbi, multa de aquarũ ipsarum vi & vsu refert.

XXIX.

CVM generis tui honoranda nobilitas, & magnæ fidei documenta suasissent, vt tibi vrbem Ticinum, quam per bella defenderas, gubernandam pace crederemus, limosæ podagræ subita inundatione complutus, aquas Bornitias potius siccati-

Comeatus ob morbũ.

uas, ſalutares huic ſpecialiter paſſioni, velle te petere poſtulaſti. Deſiderium tuum remediali iuſſione ſanamus; vt ſoſpitatē, quam merito in te quærimus, iuſſionis beneficio compleamus. Abſit enim, vt bellicoſiſſimum virum tyrannis grauiſſimæ calamitatis exarmet, quæ miro modo membra virentia infuſione pænalis humoris cogit areſcere, nodóſq; mobiles replet marmoreo tremore creſcentes, cū norit alia cuncta vacuare iuncturæ. Petit cōcauas lacunas, vbi paluſtri ſtatione pigreſcens ſaxa perficit de liquore: & quæ ad decorem inflexionis Natura laxauerat, in turpiſſimū rigorem ſoliditate peregrina conſtringit. Hæc paſſio inſanabilis, & ſanitas paſſibilis, ligat ſolutos, cōtrahit neruos, & decreſcere facit corpora, quæ nulla ſunt mutilatione truncata. Conſtantibus membris proceritatis menſura perit, & minor cernitur, cui nihil ſubductum eſſe ſentitur. Subtrahuntur ſuperſtiti miniſteria membrorum: corpus viuum eſt, nec mouetur: & intra inſenſibilia redactum, iam non proprio voto, ſed motu fertur alieno. Hæc viua mors ſupra omnia tormenta ſana dicitur: & melius habere fertur, qui euaſiſſe cauſas tanti periculi non probatur. Deſerit quidem dolor, ſed dimittit reliquias fortiores, & nouo infelicitatis exemplo, paſſio videtur abſcedere, & æger non deſinit ægrotare. Appendia ipſa cruciatis debitoribus aliquando ſoluuntur: iſta autem vincula ſunt, quæ cum ſemel potuerint illigare captum, neſciunt in tota vita diſſoluere. Infelicia ſigna relinquit abſcedens: & more gentium barbararum hoſpitium corporis occupatum, ſuis † iudiciis violenta defendit: ne vbi ferox iſta cœpit ſuccedere, aduerſa illuc iterum ſanitas audeat fortaſſis intrare. Hoc licet omnibus videatur eſſe contrarium, illis maxime, qui armorum exercitatione floruerunt: ne membra illa duriſſima langoris decoctione molleſcant: & qui ab hoſte foris ſuperari minime potuerūt, ab interna potius contrarietate vincantur. Perge igitur, auctore Deo, greſſibus tuis ad locum prædictum. Abſit enim, vt bellator noſter ambulet paſſibus alienis. Equino dorſo, non humana ſubuectione portetur. Quia viro forti graue eſt ſic viuere, vt nec † mortem poſſit implere. Quæ ideo tibi exaggerata narratione retulimus, vt ad ſtudium ſanitatis votiua nimis cupiditate rapiaris. Vtere igitur aquis illis, primum potu delinitoriis, deinde thermarum exhibitionibus ſiccatiuis: vbi merito indomabilis ceruix illa paſſionis flectitur, quando interna plurima effuſione mundantur, exteriora attractiua virtute libera fuerint, & velut duobus auxiliis con-

Podagræ deſcriptio.

Podagra, viua mors.

†indiciis.

† vitam inertem.

gregatis in medium missa superantur. Amentur illic munera cõcessa diuinitus. Contra illam humani generis debellatricem data sunt opportuna munimina lauacrorum: & quam non edomat iuge decennium, non mille potionum molliter introitus, voluptuosis illic remediis effugatur. Præstent optatum diuina beneficium, vt famã loci verissimam tua potius salubritate noscamus, quem nobis desiderabile est euadere quicquid adimit corpoream † sospitatem. *Lauacra.* † sanitatem.

HONORIO PRÆFECTO THEODAHADVS REX.

Vt elephantes æneos antiquitus in via sacra collocatos, qui ruinam à vetustate minantur, reparari & fulciri faciat, excurritque mirificas de elephantis & eorum ingenio ac natura, & vi, narrationes: nec non quomodo capiantur, domentur & adseruentur. XXX.

RElationis vestræ tenore comperimus, in via Sacra, quã multis superstitionibus † ditauit Antiquitas, elephantes æneos vicina omnimodis ruina titubare: & qui solent in carnali substantia supra millenos annos viuere, occasum videantur proximum in simulachris æreis sustinere. His prouidentia vestra reddi faciat propriam longæuitatem, vncis ferreis hiantia membra solidando. Aluũ quoque demissam subdito pariete corroboret. Ne illa magnitudo mirabilis soluatur turpiter in ruinã. Nam & viuis ipse casus aduersus est. Qui dũ ingeniis cubationis arte hominum succisis arboribus ingentia membra commiserint, toto põdere supinati, nequeunt propriis viribus surgere, quos semel contigerit corruisse: scilicet, quia pedes eorum nũllis articulis inflectuntur, sed in modum columnarum rigentes atque incuruabiles, iugiter perseuerant. Ibi tanta mole prostrati sunt, vt tunc magis metallicos possis credere, cum se viuos aspicias non mouere. Iacent superstites similitudine cadauerum. Mortuos putes, quos viuos esse non dubites. Et more cadentium fabricarum, nesciunt locum sponte relinquere, quem suis membris potuerint occupare. Magnitudo illa terribilis, nec formicis minutissimis par est: quando beneficium nõ habet Naturæ, quod vltima videntur animalia meruisse. Humano solatio consurgunt, cuius arte iacuerunt. Belua tamen suis gressibus restituta, nouit memor esse beneficij: in magistrum quippe recipit, quem sibi subuenisse cognoscit: ad ipsius arbitriũ gressus mouet: ipsius voluntate cibos capit. Et, quod omnem intelligentiam † dicauit. *Signa æneorũ elephantorum.* *Elephãtum ruinã.* *Elephanti gratitudo.*

quadrupedum ſuperat, non dubitat primo aſpectu adorare, quem
Ingenium. cunctorum intelligit rectorem eſſe: cui ſi tyrannus appareat, inflexa permanet: nec imponi poteſt beluæ, hoc & malis pendere, quod à ſe nouit bonis principibus exhibere. Inuicem manus promuſcidem tendit, & magiſtro profutura gratanter accipit, quia ſe ipſius cura viuere poſſe cognoſcit. Eſt enim (vt ita dixerim) prædictæ beluæ naſuta manus: per quam data ſuſcipit, vt ori ſuo voranda tranſmittat. Nam cum ſit altum animal, breuiſſima ceruice compoſitum eſt: vt quod cibos ex humo non prævalebit carpere, hoc ſe miniſterio videretur poſſe ſatiare. Tentando ſolùm cautus ſemper incedit, retinens initio captionis ſuæ fuiſſe ſibi noxiam ruinam. Flatum ſuum, quia dolori capitis humani mederi dicitur, rogatus exhalat. Hic dū ad aquas venerit hauriendas, per cauum promuſcidis in modum
† petitur. pluuiæ imbrem poſtulatus effundit: & ſic agnoſcit, quod † patitur: & vt libens faciat, quod rogatur, motu corporis ab diuerſis poſtulat, quod magiſtro porrigat, & nutritoris compendia, ſua putat alimenta: quod ſi aliquis præbere contempſerit poſtulata, veſicæ col-
Vindictæ. lectaculo patefacto, tantam dicitur alluuionem egerere, vt in eius penatibus quidam fluuius videatur, intraſſe, contemptum vindicās de fœtore. Nam & læſus ſeruat offenſam, & longo poſt tempore reddere dicitur, à quo iniuriatus eſſe ſentitur. Oculi quidem parui, ſed grauiter ſe mouentes. Credas aliquid regium eius intendiſſe con-
Tranſportanei. ſpectum. Deſpicit ſcurriliter ludentes: honeſtum aliquid gratanter attendit: & aduertis recte iudicare, cui leuia cognoueris diſplicere.
Elephātū in bellis vſus. Cutis huius vlceroſis vallibus exaratur (à qua tranſportaneorum nefanda paſſio nomen accepit) quæ in tantam duritiam ſolidatur, vt putes eſſe oſſeam cutem. Hæc nulla vi tranſmittitur, nullo ferri acumine penetratur. Ideóque Perſarum Reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ & nullis ictibus pulſata cederet, & aduerſarios ſua mole terreret. Quapropter habere eorum vel formas, gratiſſimum eſt: vt qui viuam ſubſtantiam non viderunt, opinatum animal tali imaginatione cognoſcant. Et ideo non patiaris perire: quoniam Romanæ dignitatis eſt, artificum ingeniis in illa vrbe recondere, quod per diuerſas Mundi partes cognoſcitur diues Natura procreaſſe.

VNIVERSIS GOTHIS VITIGIS REX.

Significat eis se regem electum supra in locum Theodahadi, qui Gothis odiosus esse ceperat, quod Reginam Amalasuntham occidisset. XXXI.

» QVANVIS omnis prouectus ad diuinitatis est munera refe-
» rendus, nec aliquid cõstat bonum, nisi quod ab ipsa digno-
» scitur esse collatum: tamen quam maxime causa regiæ dignitatis supernis est applicanda iudiciis: quia ipse nihilominus ordinauit, cui suos populos parere cognoscit. Vnde auctori nostro gratias humillima satisfactione referentes, indicamus, parentes nostros Gothos inter procinctuales gladios, more maiorum scutorũ supposito, regalem nobis contulisse, præstante Deo, dignitatem. Vt honorem arma darent, cui bella opinionem pepererant. Nõ enim in cubilibus angustis, sed in campis late patentibus electum me esse noueritis: nec inter blandientium delicata colloquia, sed tubis concrepantibus sum quæsitus: vt tali fremitu concitatus desiderio virtutis ingenitæ, Regem sibi Martium Geticus populus inueniret. Quandiu enim fortes viri, inter bella feruentia nutriti, principem ferre poterant, non probatum? vt de eius fama laboraret, quãuis de propria virtute præsumeret. Necesse est enim, talem de cunctis opinionem currere, qualem gens meruit habere rectorem. Nam, sicut audire potuistis, parentum periculis euocatus aduenera m communem cum omnibus subire fortunam: sed illi ducem me sibi esse non passi sunt, qui exercitatum Regem quærere videbantur. Quapropter primum diuinæ gratiæ, deinde Gothorum fauete iudiciis: quia me Regem omnes facitis, qui vnanimiter vota confertis. Deponite nunc damnorum metum, dispendiorum suspiciones abiicite, nihil sub nobis asperum formidetis. Amare nouimus viros fortes, qui sæpius bella peregimus. Additur, quod vnicuique virtutum vestrarũ testis assisto. Ab alio enim mihi non est opus facta vestra narrari; quia omnia vobiscum laboribus sociatus agnoui. † Amici Gothorum nulla promissionum mearum varietate frangendi sunt. Ad gentis vtilitatem respiciet omne, quod agimus: priuatim nec nos amabimus. Hoc sequi promittimus, quod ornet regium nomen. Postremo nostrum per omnia pollicemur imperium, quale Gothos habere deceat post inclytum Theodoricum, vir ad regni curas singulariter & pulchre cõpositus: vt meritò vnusquisque principum tantum præclarus intelligatur, quantum consilia ipsius amare di-

Gothorũ in eligẽdis Regibus mos.

Princeps, testis virtutũ militũ.

† Arma.

gnoſcitur. Iccirco parens ipſius debet credi, qui eius facta potuerit imitari. Et ideo pro regni noſtri vtilitate eſtote ſolliciti, de interna conuerſatione, Deo iuuante, ſecuri.

IVSTINIANO IMPERATORI VITIGIS REX.

Pacem petit, & legatos ſe ea de re ſe mittere ſcribit. Pacem & gratiam deberi ſibi aſſerens, ſeu vindicta Reginæ occiſæ, ſeu commendatio filiæ illius, ſibi ſcilicet matrimonio iam copulatæ reſpiciatur. XXII.

Vt pacem tueatur.

QVANTA ſit nobis, clementiſſime Imperator, gratiæ veſtræ votiua ſuauitas, hinc omnino datur intelligi; vt poſt grauiſſimas læſiones, & tanta effuſione ſanguinis perpetratas, ſic videamur pacem veſtram quærere, tanquã nos nemo veſtrorum putetur ante læſiſſe. Pertulimus talia, qualia & ipſos offendere poſſunt, qui fecerunt inſecutiones ſine reatu, odium ſine culpa, damna ſine debitis. Et ne pro paruitate ſui negligi potuiſſet, non in prouinciis tantum, ſed in ipſo rerum capite probatur inflictum. Æſtimate, quos dolores abiicimus, vt veſtram iuſticiã reperire poſſimus. Talis res effecta eſt, quam Mundus loquatur: quæ ſic à vobis meretur componi, vt æquitatem veſtram generalitas debeat admirari. Nam ſi vindicta Regis †Theobaldi quæritur, mereor diligi. ſi commendatio diuæ memoriæ Amalaſuenthæ Reginæ præ oculis habetur, eius debet filia cogitari, quã iuſſis veſtrorum omniũ perducere decuiſſet ad regnũ. Vt cunctæ gẽtes potuiſſent agnoſcere, viciſſitudinẽ vos gratiæ tãto pignori reddidiſſe. Illud etenim vos debuit permouere, quod diſtributione mirabili ante regni faſtidia inuicẽ nos diuinitas veſtram fecit habere notitiã, vt amoris cauſam tribueret, quibus aſpectus gratia contuliſſet. Quali enim reuerẽtia principem colere potui, quem adhuc in illa poſitũ fortuna ſuſpexi? Sed poteſtis & nũc omnia reintegrare, quæ facta ſunt: quãdo nõ eſt difficile illũ in affectu retinere, qui gratiã cõſtat deſiderãter expetere. Et ideo ſalutãtes clementiã veſtrã honorificentia cõpetenti, indicamus nos Legatos noſtros illũ atque illũ ad ſerenitatis veſtræ ſapientiã deſtinaſſe: vt omnia more veſtro cogitetis, quatenus vtriq; Reſpub. reſtaurata cõcordia perſeuerẽt: & quod temporibus retro principũ laudabili opinione fundatũ eſt, ſub veſtro magis imperio diuinis auxiliis augeatur. Reliqua verò per Legatos prædictos ſerenitati veſtræ verbo inſinuanda cõmiſimus: vt & aliqua epiſtolaris breuitas ſtringeret, & cauſas noſtras ſuggerẽtes plenius intimarẽt.

†Theodobaldi.

Mãdata Legatorum.

MAGISTRO OFFICIORVM VITIGIS REX.

Hunc officij magni ratione apud Iustinianum Imperatorem pollentem, ad sensum stabiliendæ pacis hac Epistola inducere conatur. XXXI.

ILLVM & illum Legatos nostros ad serenissimum principẽ dirigentes, congruum fuit magnitudini vestræ per eos salutiferos apices destinare: vt in omni parte vestra beneficia mererentur, cũ nostræ deportaretur collocutionis affectus. Et ideo epistolarem gratiam vestris meritis exhibentes, speramus, vt apud clementissimi Imperatoris animos eis vestra prudentia suffragetur. Quia sic sunt iusta, quæ petimus, vt omnium sapientium mereãtur adnisum. Facilè enim à vobis debet corrigi, quod non decuisset admitti. Sed potestis omnia grataanter, omnia placabiliter ordinare. Quia dulcior solet esse gratia post amaritudines expiatas. Refugere vos enim potuisset ignotus: ego autem, qui ornatũ Reipub. vestræ vidi, qui tot nobilium corda procerum cognoui, non me desidero à piissimi principis gratia diuidere, si me velit, quæ sunt iusta cogitare. Nam si alter offensam meruit, ego debeo gratissimus haberi, qui odioso cum vindicta successi. Vestros animos sum secutus, præmia mihi fuerant reddenda, non læsio. Et ideò nõ negetur gratia, cui nulla penitus sunt imputanda. atque adeò sepultum sit odiũ cum morte peccantis. Nã & si de vobis aliquid minus fortè mereamur, Romana libertas cogitetur, quæ per bellorum tumultus vbique concutitur. Pauca dixisse sapiẽtiæ vestræ sufficiũt: quia in alto pectore protenditur, quod consideratum semper augetur. *Magister officiorũ.*

EPISCOPIS SVIS VITIGIS REX.

Epistola data legatis ad Imperatorem destinatis, & per ciuitatem istorum iter facturis. XXXII.

SI sacerdotibus, etiam ignotis, honorem debemus: quanto magis illis, quos amabili veneratione conspeximus? Aliter enim requirimus notum, & aliter appellamus incognitũ. Visorum maior semper affectus est, dum gratissime retinetur, qui assiduo & suaui sermone coniungitur. Et ideò per harũ portitores, Legatos nostros, quos ad serenissimum principem destinauimus, sanctitati vestræ præsentamus debitæ venerationis obsequiũ: sperantes, vt pro nobis orare dignemini, & vbi vsus exegerit, solatia vestra reperiant. Quia necesse est, vt bene velitis, quos vobis religione iunctos esse cognoscitis. *Colendi sacerdotes.* *Ignoti nulla cupido.*

†PATRICIO VIRO QVÆSTORI VITIGIS REX.

†Thessalonicensi præf. Mutigis.

Vt legati sui cum eo collocuturi ne remorentur. XXXV.

Vt legati cito dimittantur.

ILLVM & illum, Legatos nostros, ad serenissimum principem, Deo fauente, direximus, per quos necesse fuit magnitudini vestræ reddere salutationis affectum. Quoniam honori vestro & sapientiæ debetur, vt vobiscum collocutionis gratia perfruamur. Speramus autem ab excellentia vestra, vt moram non debeant sustinere, quos nos sub celeritate prospicitis destinasse: quatenus vestris beneficiis applicemus, si eos remota tarditate peruenire cognoscimus.

MAGNI AVRELII CASSIODORI, VARIARVM LIBER VNDECIMVS.

PRÆFATIO.

Duos se libellos dictationum suarum de præfecturæ actione subiungere. Postremo autem loco supra completis xij libris variarum attexisse quæ de Animæ substantia diserauerat: excusat vero se, vel potius tacite commendat, quod inter tot occupationes, tot & tanta scribere, atque interim (quod vel diligentissimos quosque adsidue facere opus est,) aliquid legere potuerit ac voluerit.

Hactenus nomine Regio Formulæ: sequentes ipsius sunt Cassiodori Præfecti prætorio nomine dictatæ.

PRAEFATIONIS auxiliũ ex cõtrarietate nascitur chartarũ præfecturæ plerũque actionũ: qm̃ illud opitulatur scriptori, quod potuit impedire cogitãti. Quæ res etsi laudes adimit, clemẽter tamen veniã tractata cõcedit. Quod constat, ociosos debere, nemo potest, occupatos exigere. Quapropter administrator amplissimus si vacasse credatur, opprobriũ est, cuius etiã †secretũ dicitur, quod tumultuosis actionib⁹ verberatur. Sed vix nobis aliquid prestabit ad effectũ ducta probatio: qm̃ & occupati fuisse credimur, & male scribere minime debuisse iudicamur.

† inde secretarũ.

Nam

Nã multo ſatius eſt, vitioſa tenebris occulere, quam culpanda præſumpta importunitate vulgare. Verum hoc mihi obiicere poterit ociosius, ſi verbum improuida celeritate proieci, ſi ſenſum de medio ſumptum non ornauerim venuſtate ſermonum, ſi præcepto Veterum non reddiderim propria perſonarum. occupatus autem, qui rapitur diuerſitate cauſarum, cui iugiter incumbit reſponſum reddere, & alteri expedienda dictare, non me addicere poterit, qui ſe in talibus periclitatum eſſe cognoſcit. Facile enim abſolutor eſt « alieni, cõſcius ſui: neque in illis ſemper valemus, quæ interdũ poſſe « iudicamur. Argutum inuentum lætum fundit ingenium, † tepen- « tia dicta mens concipit occupata. aliquando acutum, iugiter decet « eſſe compoſitum: quia dicendi ars in noſtra ſita poteſtate cognoſci- « tur: alacritas mentis diuinis tantum muneribus applicatur. Rema- « net itaque ad excuſandum breuitas inſperata librorum, quã nemo purgat diutius, niſi qui bene creditur eſſe dicturus. Sed ne quis forſitã poſſit offendi, quod in Prætoriano culmine conſtitutus, ſic omnimodis actioſo pauca dictauerim, accipiat viri prudentiſſimi Fœlicis præſumptione factum, cuius participatus in omni cauſa conſilium. Etenim vir primum eſt morum ſynceritate defecatus, ſciẽtia iuris eximius, verborũ proprietate diſtinctus, ſenilis iuuenis, altercator ſuauis, menſuratus eloquens: qui neceſſitates publicas elegãter implendo, ad fauorabilem opinionem ſuo potius labore perduxit. Alioqui tantis cauſarum molibus oneratus, aut impar eſſe potuit, aut forte arrogans inueniri. Sed melius, quod eius fatigatione recreatus, ſic regalibus curis affui, vt nõ potuiſſem in arduis rebus deficiens approbari. Duos itaque libellos dictationum mearum de Præfecturæ actione ſubiunxi. Vt qui decem libris ore regio ſum locutus, ex perſona propria non haberer incognitus. Quia nimis abſurdum eſt, in adepta dignitate conticeſcere, qui pro aliis videbamur plura dixiſſe. Sed poſtquã duodecim libris opuſculum noſtũ deſiderato fine concluſeram, de Animæ ſubſtãtia, vel de virtutibus eius, amici me differere coëgerunt: vt per quam multa diximus, de ipſa quoque dicere vederemur. Modo parcite diſerti, fauete potius inchoantes. Nam ſi nihil mereor eloquẽtiæ munere, conſiderãdus ſũ potius ex officioſiſſimo labore, qui tantis Reipub. neceſſitatibus occupatus, ſic vacare potui, ſuburentibus curis, ſi me gloriari contigiſſet fluminibus Tullianis. Nam ipſe quoque fons eloquentiæ, cũ dicere peteretur, fertur excuſaſſe, quod pridie non legiſſet. Quid iã

† repentina.

Felix Caſſiodori coadiutor.

De anima liber Caſſiodori.

Deprecatur eloquentiæ defectum.

aliis accidere poterit, si tanta laus facundiæ auctorum visa est beneficia postulare? Ægrescit profectò ingenium, nisi iugi lectione reparetur. Citò expenduntur horrea, quæ assidua non fuerint adiectione fulcita. Thesaurus ipse quàm facilè profunditur, si nullis iterum pecuniis compleatur? Sic humanus sensus, cùm alieno nõ † farcitur inuento, citò potest attenuari de proprio. Si quid autem in nobis redolet, studiorum flos est: quòd nihilominus marcidum redditur, si à matre lectione carpatur. illic enim potest esse lætissimum, vnde docetur & natũ: quoniam omnia in origine sua plenissimè viuunt, quæ necdum à naturalibus finibus auferuntur. Proinde veniæ magna pars est, si scribimus, non vacantes: si legimur non legentes. Sed iam remoueamur ab excusationis voto, ne magis offendat nimis affecta defensio.

Lectionis beneficium.

†farcitur.

id est, Pr. Præt.

SENATVI VRBIS ROMÆ
SENATOR. P. P.

Vt prouectum suum ad Præfecturam gratum se habere ostendant, Regique iuueni optimo, & Reginæ eius matri spectatissimæ fœminæ gratias habeant: cuius in amplissimas, & multas laudes lato campo spatiatur. 1.

Commẽdatoria sui ipsius ad Senatum.

†quãdo.

COMMENDATIS mihi P.C. prouectum meum, si vobis intelligo fuisse votiuum. Credo enim euenisse prosperrime, quòd tot fœlices cõstat optasse. Desideria quippè vestra, bonorum omnium probantur auspicia: † quoniam nemo potest talium fauore susci pi, nisi quem diuinitas præcepit augeri. Mutuamini ergo gratiam, vt exigatis obsequium. Natura rerum est, amare collegam. Laudes quinimo vestras extollitis, si honorem, qui Senatori datus est, erigatis. Solicitudo patrum ad publicas me vtilitates instanter impellat: vt vestro magis imputetur præconio, cùm tali meruero placere patrono. Secunda mihi est cura, vobis me commendare post principes: quia illud vos amare confidimus, quod & rerum dominos iubere sentimus. Primùm, vt hoc putemus vtile, quòd honestum: vt nostros actus quasi pedisequa semper iustitia comitetur: & quòd à continenti principe non emimus, nulli turpiter † vendicemus. Audistis, principes viri, quæ rerũ pondera prædicatus exceperim. Supra vires exigitur, qui dignatus culmina laudatur ingressus. Hæc nõ audemus falsa dicere, sed cõfitemur esse potiora. Nam talia iudicia nõ inuenerunt merita, sed fecerunt. Neque enim nos inde iactamus, qui intelligimus dominos.

Petit à Senatu probari, vt iam à principe fuit.

† vẽditemus.

noſtros humilia voluiſſe ſuſtollere,ne videantur immeritis tam ingentia præſtitiſſe.Rapiunt nos prædicandi temporis bona, & velut longa ariditate ſitientes,ad hauſtum dulciſſimi ſaporis inuitant. O ſæculi beata fortuna!ſub principe feriato matris regnat affectio:per quàm totum ſic peragitur,vt generalis nos tegere caritas ſentiatur. Huic glorioſum præſtat obſequium,cui omnia ſeruiunt,& mirabili temperamento concordiæ,antequam poſſit populos regere, ſuis iam cœpit moribus imperare. Hoc eſt profectò difficillimum regnandi genus,exercere iuuenem in ſuis ſenſibus principatum. Rarum omnino bonũ eſt, Dominum triumphare de moribus, & hoc conſequi in florida ætate, ad quod vix creditur cana modeſtia peruenire.Gaudeamus P. C. & ſupernæ maieſtati gratias ſupplici deuotione referamus: quoniam nulla erit acceſſu temporis difficilis clemẽtia noſtro principi,qui in annis puerilibus didicit ſeruire pietati.Sed hoc miraculum vtriuſque moribus demus: nam tantus eſt genius maternus,cui etiã iure princeps ſeruire debuiſſet extraneus. Hanc enim digniſſimè omnia regna venerantur: quàm videre,reuerentia eſt:loquentem audire,miraculum. Qua enim lingua non probatur eſſe doctiſſima? Atticæ facundiæ claritate diſerta eſt: Romani eloquij pompa reſplendet:natui ſermonis vbertate gloriatur: excellit cunctos in propriis,cùm ſit æqualiter vbique mirabilis. Nã ſi vernaculũ linguam bene noſſe,prudentis eſt,quid de tali ſapiẽtia poterit ęſtimari,quæ tot genera eloquij inoffenſa exercitatione cuſtodit?Hinc venit diuerſis nationibus neceſſarium magnúmq; prę-ſidium,quòd apud aures prudentiſſimæ Dominæ nullus eget interprete.Non enim aut Legatus morã,aut interpellans aliquã ſuſtinet de mediatoris tarditate iacturam:quando vterque & genuinis verbis auditur,& patriotica reſpõſione cõponitur. Iungitur his rebus, quaſi diadema eximium,impretiabilis notitia litterarũ, per quã dũ veterũ prudẽtia diſcitur,regalis dignitas ſemper augetur. Sed cùm tanta gaudeat perfectione linguarũ,in actu publico ſic tacita eſt, vt credatur ocioſa. Paucis litigia nodoſa diſſoluit, bella ferùentia ſub quiete diſponit,ſilentiosè geritur publicum bonum.Nõ audis prædici,quòd palã videtur aſſumi:& tẽperamẽto mirabili diſſimulãdo peragit,quòd accelerandũ eſſe cognoſcit.Quid tale Antiquitas honora promeruit?Placidiã Mundi opinione celebratã,aliquorũ proſapia glorioſam,purpurato filio ſtuduiſſe percepimus. Cuius dũ remiſſe adminiſtrat imperium, indecenter cognoſcitur imminutum.

I uuenis rex

Laus matris Principis.

Cognitio linguarum.

Silẽtium in reb.gerẽdis.

Placidia.

Nurum denique ſibi amiſſione Illyrici comparauit, factaque eſt coniunctio regnantis, diuiſio dolenda prouinciis. Militem quoque nimia quiete diſſoluit. Pertulit à matre protectus, † quæ vix pati potuit deſtitutus. Sub hac autem domina, quæ tot Reges habuit, quot parentes (iuuante Deo) noſter exercitus terret externos, qui prouida diſpoſitione libratus, nec aſſiduis bellis atteritur, nec iterũ longa pace mollitur. In ipſis quoque primordiis (quãdo ſemper nouitas incerta tentatur) contra orientis principis votum, Romanũ fecit eſſe Danubium. Notũ eſt, quæ petulerint inuaſores, quæ ideò prætermittenda diiudico, ne genius ſocialis principis verecundiam ſuſtineat proditoris. Quid enim de veſtris partibus ſenſerit, hinc datur intelligi, quando pacem contulit læſus, quam aliis concedere noluit exoratus. Additur, quod tantis nos legationibus tam raro requiſitus ornauit, & ſingularis illa potentia, vt Italicos dominos erigeret, reuerentiam Eoï culminis inclinauit. Franci etiã, tot barbarorum victoriis præpotentes, quam ingenti expeditione turbati ſunt? Laceſſiti metuerunt cum noſtris inire certamen, qui † præcipitis ſaltibus prælia ſemper gentibus intulerunt. Sed quamuis ſuperba natio declinauerit cõflictum, vitare tamen proprij Regis nequiuit interitum. Nam Theodericus ille diu potenti nomine gloriatus in triumphum principum noſtrorum langoris potius pugna ſuperatus occubuit: ordinatione credo diuina, ne nos aut affinium bella polluerent, aut iuſtè productus exercitus vindictam aliquam non haberet. Macte procinctus Gothorum omni felicitate iucundior, qui hoſtem regalem capite cædis, & nobis nec vnius vltimi facta ſubdicus. Burgundio quinetiam vt ſua reciperet, deuotus effectus eſt, reddẽs ſe totum, dum accepiſſet exiguum. Elegit quippe integer obedire, quam imminatus obſiſtere: tutius tunc defẽdit regnũ, quando arma depoſuit. Recuperauit enim prece, quod amiſit in acie. Beatã te, domina, laude multiplici, cui diuino beneficio neceſſitas tollitur cuncta certaminis: quãdo aduerſa Reipub. aut cæleſti felicitate vincis, aut tuis imperiis ſpontanea largitate coniungis. Exultate Gothi pariter ac Romani. Dignũ miraculũ quod omnes loquãtur. Ecce (præſtãte Deo) felix domina, quod habet eximiũ vterque ſexus, impleuit. nã & † glorioſum Regẽ nobis ædidit, & latiſſimum imperium animi fortitudine vindicauit. Hæc quãtum ad arma pertinent, vtcũque referũtur. Nã ſi pietatis eius velimus atria intrare, vix nobis poterũt centũ linguæ, centũque ora ſufficere: cui

† quod.

Danubius.

Franci victoriis nobilitati.

† præcipitatis.

Theodericus.

Burgũdio.

† generoſum.

Pietas.

par eſt quidem æquitas & voluntas, ſed maior benignitas, quàm poteſtas. Dicamus igitur parua de magnis, pauca de plurimis. Scitis, quanta bona noſtro ordini, cœleſti benignitate, largita eſt: nihil eſt dubium, vbi eſt teſtis Senatus. Afflictos ſtatu meliore reſtituit: illæſos ſublimauit honoribus: & ſigillatim bona tribuit, quos ſub vniuerſali munimine cuſtodiuit. Ea, quæ aſſerimus, iam creuerunt. Reſpicite namque Patritium Liberium, præfectum etiam Galliarũ, exercitualem virum, communione gratiſſimum, meritis clarũ, forma conſpicuum, ſed vulneribus pulchriorem, laborum ſuorũ munera conſecutum: vt nec præfecturã, quam bene geſſit, amitteret, & eximium virum honor geminatus ornaret: confeſſus meritum, cui ſolus non ſufficit ad præmium. Accepit enim & præſentaneam dignitatem: ne de Repub. bene meritus, diu abſens putaretur ingratus. O admiranda beneuolentia dominorum, quæ in tantùm extulit prædictum virum, vt donatis faſcibus & patrimonium iudicaret addendum: quòd ſic ab vniuerſis gratanter acceptum eſt, vt in munere eius cuncti ſe potius crederẽt eſſe ditatos. Quoniam quicquid digno creditur, hoc multis ſine dubio collatum eſſe ſentitur. Quid ergo de animi firmitate loquar, quæ vicit & philoſophos valde prædicatos? Procedit enim ex ore dominæ beneficus ſermo, & manens ſub ſecuritate promiſſio. Non ſunt nobis P. C. minus probata quæ loquimur: verus teſtis eſt qui laudat expertus. Cognouiſtis enim, quæ contra me vota conflixerunt: non aurum, non magnæ valuere preces: tentata ſunt vniuerſa, vt probaretur ſapientiſſimæ dominæ glorioſa conſtantia. Ordo flagitat dictionis, Auguſtarum veterùm pompam moderna comparatione diſcutere. Sed quemadmodum illis ſufficere poterunt exempla fœminea, cui virorum laus cedit vniuerſa? Hanc ſi parentum cohors illa regalis aſpiceret, tanquam in ſpeculum puriſſimum ſua præconia mox videret. Enituit enim Amalus fœlicitate, Oſtrogotha patientia, Agatha manſuetudine, Munitaurius æquitate, Vnimundus forma, †Thoriſmut caſtitate, Vnalamer fide, Theudimer pietate, patientia (vt iam vidiſtis) inclytus pater. Cognoſcerent hic profectò vniuerſi ſigillatim propria, fœliciter faterentur eſſe ſuperata: quando vnius præconiũ cùm turba ſe iure non poteſt æquare virtutum. Æſtimate, quale eis eſſet de tali herede gaudium, quæ merita potuit tranſire cunctorũ. Quæratis forſitan ſequeſtratim principis bona: abunde prædicat ſobolem, qui eius laudat auctorem. Deinde retinetis facundiſſimi

Liberius.

Quòd dignis creditur, multis collatũ eſſe ſentitur.

Amalus.

†Thoriſmus.

Symmachus. Symmachi eximium dictum, Specto feliciter virtutis eius augmenta, qui differo laudare principia. Subuenite P. C. & agendo pro me communibus dominis gratias debitum meum vestra satisfactione persoluite. Nam sicut vnus satiare non valet hominum vota, ita multi vnius possunt complere dispositа.

IOANNI PAPÆ SENATOR

PRAEF. PRAET.

Epistola lectu dignissima. Meritis & orationib. eius prosperitatem suam, & incolumitatem publicam tribuit, nec de Ro. modo sollicitum eum & benemeritum, sed & de toto terrarum orbe fatetur, qui tam generaliter in vniuersum, quam vrbi ipsi specialiter, quod attinet ad spiritalia præsideat. sic tamen vt corporalia omittere non debeat, quasi de hoc eum admonendo. II.

Sanctorum oratio. SVPPLICANDVM vobis est, beatissime Pater, vt lætitiam quàm per vos (Deo largiente) percepimus, custodiri nobis vestris orationibus sentiamus. Quis enim dubitet, prosperitatem nostram vestris meritis applicandam? quando honorem adipiscimur, qui à domino diligi non meremur: & permutatione efficaci bona recipimus, dum talia non agamus. Ecclesiasticis siquidem ieiuniis fames est excluſa popularis, decoris lachrimis tristitia fœda discessit, & per sanctos viros acceleratum est ne traheretur diutius, quòd grauabat. Et ideo, salutans officiositate, qua dignum est, precor vt viuacius oretis pro salute regnantium. Quatenus eorum vitam cœlestis princeps faciat esse longæuam, Romanæ Reipub. hostes imminuat, tempora tranquilla concedat: deinde, quod ornat pacem necessariam nobis copiam de abundantiæ suæ horreis largiatur, mihíque filio vestro intelligentiæ sensus aperiat: vt quæ vere sunt vtilia sequar, quæ vitanda refugiam: vigor ille rationabilis animæ nobis consilium præstet: facies veritatis albescat, ne mentem nostram innubilet caligo corporea: sequamur quòd intus est, ne foris à nobis simus: instruat quòd de vera sapientia sapit: illuminet quod cœlesti claritate resplendet. Talem denique Iudicem excipiat publicus actus, qualem filium catholica mittat Ecclesia. In suis nos etiam muneribus virtus sancta custodiat. Quia grauiores insidias antiqui aduersarij tunc subimus, quando eius dona suscipimus. Nolite in me tantum reiicere ciuitatis illius curam, quæ potiùs vestra laude secura est Vos enim speculatores Christiano populo præsidetis: vos patris nomine vniuersa diligitis.

Ieiunia.

Papa.

Securitas ergo plebis ad veſtram reſpicit famam, cui diuinitus eſt commiſſa cuſtodia. Quapropter nos decet cuſtodire aliqua, ſed vos omnia. Paſcitis quidem ſpiritualiter commiſſum vobis gregem: tamen nec iſta poteſtis negligere, quæ corporis videntur ſubſtantiam continere. Nam ſicut homo conſtat ex dualitate, ita boni patris eſt, vtraque refouere. Primum penuriam temporis, quàm delicta promerentur, orationibus ſanctis amouete. Si quid tamen (quod abſit) acciderit, tunc bene neceſſitas excluditur, quando contra eam ſub † vbertate tractatur. Monete me, quæ ſunt gerenda ſolicite. Bene agere vel correptus exopto. Quia difficilius errat ouis, quæ voces deſiderat audire paſtoris: nec facilè efficitur vitioſus, cui admonitor inſiſtit aſſiduus. Sum quidem Iudex Palatinus, ſed veſter non deſinam eſſe diſcipulus. Nam tunc iſta rectè gerimus, ſi à veſtris regulis minimè diſcedamus. Sed cùm me à vobis deſiderem & moneri cõſiliis & orationibus adiuuari, iam vobis eſt applicandum, ſi quid in me fuerit aliter, quàm optabatur, inuentum, Sedes illa, toto Orbe mirabilis, proprios tegat affectione cultores: quæ licet generalis Mundo ſit præſtita, vobis etiam cognoſcitur & localiter attributa. Tenemus aliquid ſanctorum Apoſtolorum proprium, ſi peccatis diuidentibus non reddatur alienum: quando confeſſiones illas, quas videre vniuerſitas appetit, Roma felicior in ſuis finibus habere promeruit. Nil ergo timemus talibus patronis, ſi oratio non deſiſtat antiſtitis. Arduum eſt quidem, multorum deſideriis ſatisfacere, ſed nouit diuinitas magna præſtare. Ipſa retundat inuidos: ipſa nobis faciat ciues, cœleſti aſpiratione, gratiſſimos: & ſupplicationibus veſtris tempora tribuat, quibus ſuperna gratia prædicetur indulta.

Pontificis maximi officium cum Regis officio collatũ.

†viritate.

Sedis Apoſtolicæ dignitas.

VNIVERSIS EPISCOPIS SENATOR PRAEF PRAET.

Vt indicto ieiunio ſupplicent, moneant, hortentur, & vigilet pro Regib. & pro ciuibus ſuis, vitiáque inſectentur omnia, tum vero vt officij ſui actus orationib. adiuuent. in ſententiam cum Epiſt præcedentis.

CORPORALIVM patrũ naturalis mos eſt, de filiorũ prouectione gaudere: dum eorũ inſtitutionibus applicatur, quicquid laudis in clara prole conceditur. Vos autem ſpirita-

Patres.

les parentes, qui auctorem rerum illuminata mente conſpicitis, pro me ſanctæ Trinitati ſedulo ſupplicate, vt ſplendere late faciat in medio poſitum candelabrum: quatenus nec mihi interior deſit viſus, & de me aliis pendatur aſpectus. Nunquid proderit Iudicem aliis eſſe perſpicuum, ſi ſibi potius reddatur obſcurus? Dignitatem conſcientiæ donet, qui tribunalia cõferre dignatus eſt. Faciat inoffenſum Iudicem, ne damnet errantem. Sit nobis proſperrime præſens, vt infauſta vitia reddantur abſentia. Amorem ſuum tribuat, vt peccandi ambitum miſeratus excludat. Quapropter, animæ veri parentes, affectuoſa & probabili petitione vos deprecor, vt indicto ieiunio domino ſupplicetis, qui vitam principum noſtrorum florenti regno protendat, hoſtes Reipub. defenſor imminuat, donet quieta tempora, & ad laudem ſui nominis copioſa, faciátque rerum omnium tranquillitatem, vt me vobis reddere dignetur amabilem. Sed quo facilius veſtra quoque exaudiatur oratio, eſtote circa eos, quos deſtinamus attoniti. Quod neſcimus, nobis non debet imputari. Actus eorum teſtimonia veſtra proſequantur: vt aut laudatus gratiam, aut accuſatus apud vos inuenire poſſit offenſam. Neque enim vobis imputare poterunt, ſi delinquunt: quando non iubentur mala dare, vt perperam cogantur accipere. Orphanis viduísque contra ſæuos impetus † debent: placita præſtare ſolatia. Ita tamen, ne (quod accidit per nimiam pietatem) dum miſeris ſubuenire quæritis, locum legibus auferatis. Nam ſi aliquid offendit, forte diſtrictum, talia date cunctis monita, vt iura poſſitis reddere feriata. Excludite ſanctiſſimi inter immundos ſpiritus implacabiles vitiorum furores, violentiam temperate, auaritiam depellite, furta remouete, depopulatricẽ humani generis luxuriam à veſtro populo ſegregate. Sic auctorem iniquitatis efficaciter vincitis, ſi eius perſuaſiones de humanis cordibus auferatis. Epiſcopus doceat, ne iudex poſſit inuenire, quod puniat. Adminiſtratio vobis innocentiæ data eſt. Nam ſi prædicatio veſtra non deſinat, neceſſe » eſt, vt pœnalis actio conquieſcat. Et ideo dignitatem meam in omni vobis parte commendo, quatenus actus noſtri ſanctorum orationibus adiuuentur, qui minus in humana poteſtate præſumimus, familiariter etiam mihi ſuadete quòd iuſtum eſt. Non ſum callidus † adiurator: quòd generaliter debeo, incoactus exoluo. Rependo etiam ſanctitati veſtræ honorificæ ſalutationis officium, textúmque epiſtolæ affectuoſo fine concludo, vt in mente veſtra dulciora

Iudex.

Indictum ieiunium.

Orphani. Viduæ.

† Deo.

Innocentiæ adminiſtratio Epiſcopis attributa.

† abiurator.

dulciora, remaneant, quia † bene ſibi animus poſteriora commendat.

AMBROSIO VI. AGENTI VICES SENATOR PRAEF. PRAET.

Præfecti vices eum agere hac ipſa Epiſtola conſtituit, & pareri ei tanquã ſibi ipſi iubet. IV.

SECVRE vobis, Deo iuuante, opinionem noſtram credimus, cuius conſcientiam per cauſarum varios vſus lõga ætate probauimus. Nam ſi in aduocationis ſtudio iuſtitiæ claritate fulſiſtis, quid nunc, prouecti ad conſilia noſtra, facietis? Creſcit enim in illo meritum, cui maius datur officiũ. Quando iam habendus eſt in Iudicum partem, qui meruit aulicis Poteſtatibus aſſidere. Ornẽtur ergo ſubſellia, cuius ore fora tonuerunt. Abſens adhære noſtro lateri, pleniorem laudẽ inde ſumpturus: quia integrum tibi reputabitur, quod bene ordinaueris ſolus. Hanc coram poſitus mecum curam participaueris & gloriam: nũc autem tibi tãtum cogimur debere, quicquid inde (præſtante Deo) laudis potuerimus accipere. Quapropter officium tibi obſeruare cenſemus, quod noſtris iuſſionibus obſecundat, præceptis etiã tuis pro publicis vtilitatibus iuſtiſſime deſignatis præcipimus obediri. Quatenus & tibi ſit pro pubica vtilitate mittẽdi fiducia, & nullus te contemnendi ſumat audaciam. Si quos etiam fideiuſſoribus committere neceſſariũ æſtimaueris, confidenter aſſume: quia illud magis releuare poteſt animum noſtrum, ſi aliquid per vos cognoſcamus impletum. Præſenti enim ſola verba præſtaras, nunc autẽ facta potius debentur abſenti. Conſilium quippe tantæ ſedis ingens eſt proculdubio fama meritorum. Sed conſidera, quid exigatur, cui tale nomen imponitur. Labor veſter procuret mihi omnium quietem. Scitis, quæ turpia neglectus intulerit. Scopulus vitandus eſt, vbi alter offendit. Sed hoc vos monere, mea potius curioſitas, quã veſtri diffidentia facit. Nam omnia vos illa agere credimus, quæ (iuuante Deo) famæ noſtræ, & Reipub. vtilia eſſe iudicamus.

Aduocatio.

Scopulus vitandus vbi alter offendit.

AMBROSIO V.I. AGENTI VICES SENATOR PRAEF. PRAET.

De annonæ & frumenti abundantia Vrbi Ro. ante omnia procuranda hoc ſibi potiſſimum curæ eſt, & Vt concepta populo de ſe opinio non ſit irrita.

GAVDERE vos quidem in eis credo, quæ caritatem veſtram optaſſe diiudico: nam ipſius quodammodo res agitur, cuius in alterum vota complētur. Sed hinc intelligo antiquæ amicitiæ fructum, quæ venuſtate felicior eſt, in ſuauiſſimi ſaporis emanaſſe dulcedinem, ſi prius Romanæ ciuitatis copiam per eos, quorum intereſt, tanquam munus eximium noſtris hoſpitiis offeratis. Ideo enim peregrinationis incommoda, ideo tot anguſta cogitationis intrauimus, vt populus ille, antiquis delectationibus aſſuetus, beatiſſimis regnātium temporibus, exploſis neceſſitatibus, perfruatur. Procul enim ſit, vt aliquo illius ciuitatis eſuriente ſatiemur. Illorum (quod abſit) indigentia, noſtra penuria eſt. Quid plura? læti eſſe non poſſumus, niſi & illos gaudentes communiter audiamus. Atque ideo tanta viuacitate incorrupta ſpecies frumenti congregetur, vt panis inde coctus non horrori, ſed delitiis videatur eſſe propoſitus. Ponderatio iuſta ſeruetur. Vincant copiæ mentium deſideria. Non putatur abundare, quòd quæritur. Fugite ſcelerata lucra, vitate nefanda compendia. Quicquid ibi malè pręſumitur, in mei animi læſione craſſatur. Nemo putet veniale, quòd in iſta tentauerit parte, præſumere. In nobis facilius conſentimus excedi, quã Romanorum vtilitates patiamur imminui: non vt fauorem, plauſúmque popularem, ſed vt (iuuante Domino) meum in illis compleam dilectionis arbitrium. Ciues ſiquidem omnes fouendi ſunt, ſed Romani aliquid plus merentur. Vrbs ornata tot eximiis Senatoribus, beata tam nobilibus populis, laudes debet noſtrorum principum perſonare, quas homo nationis exteræ ſe miretur audiſſe. Nam iuſte ſe illic extollit lætitia popularis, quæ dominos cognoſcitur habere victores. Quapropter impendendum eſt quicquid fides, quicquid magna poteſt exhibere cautela. Quia illud verè noſtrum eſt commodum, quòd illorum mihi procurat affectum. Lætentur præſentibus gaudiis, qui erant de noſtra actione ſuſpenſi. Illorũ me deſideria, illorum me vota iuuerunt. Et hoc mihi apud rerum dominos profuit, quòd ab eis vniuerſaliter audiebatur optari. Agite

Principis in ſubditos cura.

Frumẽtum.

Romani ciues.

Romanæ Vrbis laus.

nunc, vt amor iſte, iuuãte Domino, perſeueret: quia eos amplius in reliquum credo facere, quòd ſe in me feliciter ſentiunt inchoaſſe. Abundantiam nunc petamus communibus votis: ſupernæ miſericordiæ humiles ſupplicemus, vt primum nobis ſalutem dominorum clementia diuina concedat. Cæterum prouentum, quem præſtiterit, non negligentia diminuit, non venalitas vlla ſubducit. Fidem meam promitto, ſed cùm ipſis diuinitatis dona ſuſtineo: cautelam offero, turpia fraudulentiſſimæ nundinationis excludo. Ipſi autem in domino de promerita vbertate glorientur.

IOANNI CANCELLARIO SENATOR PRAEF. PRAET.

Cancellarium cum à xij. indictione nuncupat, & quid ad illud officium pertineat recenſens, vt bene illud gerat bene admonet.

QVANVIS ſtatutis gradibus omnis militia peragatur, & tẽpora ſibi cuſtodiant, qui Iudicum iuſſionibus obſecũdant: tuus honor cognoſcitur ſolenni ordine non teneri, qui ſuis primatibus meruit anteponi. Tibi enim reddunt obſequia, qui te præire noſcuntur, & reflexa conditione iuſtitiæ, illis reuerendus aſpiceris, quos ſubſequi poſſe monſtraris. Hinc inæquabilem æquitatem, ſpeciale decretum, ſingulare beneficium ſub aſpectu Iudicis agis. Nec poteſt rationabiliter culpari, quòd impugnante ordine videatur aſſumi. Nullus tibi de temporis qualitate præſcribit. Tranſgreſſio matriculæ actio tua eſt, & ſolus confidenter negligis, quòd aliis ſeruare contendis. Sed talia tibi pro excellentibus meritis concedũtur: dum crederis omnes induſtria fidéque ſuperare, quem nos conſtat elegiſſe. Nemo enim ſequentem probat, niſi quem ſibi laudanda virtus aſſociat. Quoniam vituperabile eſt inferiorẽ erigere, niſi meritis alios videatur excellere. Hoc igitur laudabile præiudicium, ſententiã gratioſam, militiã domeſticam, à duodecima Indictione cancellorũ tibi decus attribuit: vt Cõſiſtorij noſtri ſecreta fideli integritate cuſtodias: per te præſentãdus accedat: per te noſtris aurib⁹ deſideriũ ſupplicis innoteſcat: iuſſa noſtra ſine ſtudio venalitatis expedias: omniq; ſic geras, vt noſtrã poſſis cõmẽdare iuſtitiã. Actus enim tui Iudicis opinio eſt, & ſicut penetrale domus de foribus poteſt cõgruẽter intelligi, ſic mẽs præſulis de te probatur agnoſci: nõ iniuria, quia talẽ vnuſquiſque ad reſpõſa ſua videtur eligere,

Militia domeſtica cancellorum.

Veſtis. qualem ſe cuſtos decreuerit æſtimari. Veſtes ipſæ, quæ noſtris corporibus applicãtur, nonne nos deformare poſſunt, ſi aliquo inquinamento ſordeſcant? quanta vero gratia nos decorare videntur, cum laudabili puritate nituerint? Sic miles ad ſecreta Iudicis proximatus præſulis ſui famam aut ornat, aut maculat. In nobis ſi quidem peccant, qui alios maculant: & dum ſpolium obſecrantis ambitur, fama præſidentis exuitur. Cõſidera ſi negligere debemus, vnde nos culpati eſſe cognoſcamus. Vltra omnes † clementes eſt, qui vlciſci non appetit quem graſſatum in ſuo dedecore comprehendit. Reſpice, quo nomine nuncuperis. Latere non poteſt, quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, clauſtra patẽtia, feneſtratas ianuas. Et quanuis ſtudioſe claudas, neceſſe eſt, vt te cunctis aperias. Nam ſi foris ſteteris, meis emendaris obtutibus: ſi intus ingrediaris, obſeruantium non potes declinare conſpectus. Vide quo te Antiquitas voluerit collocari: vndique conſpiceris, qui in illa claritate verſaris. Proinde ad noſtra monita aures animúmque conuerte: fige menti omnia, quæ iubẽmus: non te, tãquã vacuam fiſtulam, dicta perexeant: quæ tam diu plena conſpicitur, quam diu in eam vndæ influere poſſe, noſcuntur. Eſto potius conceptaculum, quod audita cuſtodias, quod ſuſcepta nõ fundas. Quia nihil proderit, ſi auribus tuis tranſitura placeant, & in cordis finibus ſe omnia non defigant.

† demẽtes.

Cancelli.

Arcanum cancellarij.

VNIVERSIS IVDICIBVS PROVINCIARVM SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt maneãt poſſeſſores de trina illatione tributi ordinarij ſuis temporibus faciẽda, ceſſante venalitate dilationum: & deſtinat quæ officio cuiuſque iudicis in ea re procuranda imminere decreuerit. VII.

† deſit fortè quidpiã † v. gaudio. † imperatur. † cogitur.

IVSTISSIME quæritur, quod annua deuotione præſtatur: quoniam ſub quodam conſtat † inferri, quod ſoluitur lege naturali. Stipendium nanque † eſt, quod ſubiectũ facit munificum dici: & offerentis nomen accipit, qui ſe, quod † penditur, debere cognoſcit. Quam cautum eſt, intrepidũ foro aſſiſtere, publicum non timere, & inter deuotos laudabilẽ collocari, qui pudore non finitur habere compulſi? In honorũ eſt enim omne quod † agitur: nec offerentis habet gratiam, qui dãnis ſuis perducitur ad tributum. contra, quam libero dignum eſt, compulſoribus nihil debere? Ille ſolus delectabilis ager eſt domino, in quo ſuperuenire nõ

timetur exactor. Merito ergo testimonium solutionis securitas dicitur, de quo non solum animus, sed substantia communitur. Et ideo, quòd feliciter dictum sit, Indictione duodecima, per diœcesim † dicationis tuæ solenni moderamine custodito, possessorem te officiúmque tuum præcipimus admonere, vt trina illatione deuotus, constitutis temporibus suam compleat functionem: ita vt cesset venalis illa dilatio, quæ non ad tributariorum compendia, sed fraudis ambitum cognoscitur exquisita. Nam qui se huiusmodi onera subleuare dicunt, aliud maius pondus abominabilis nundinationis imponunt. Absit à nostris temporibus detestabilis & fugienda versutia. Possessor nihil aliud, nisi quod publico debetur, exoluat. Nam sua damna potius agunt, qui sub nobis aliqua fraudare cõtendunt. Quapropter sicut fiscalia onera nulla occasione volumus aggrauari, ita constitutis temporibus prefinitas illationes præcipimus, Deo iuuante, compleri: quatenus & possessorum deuotio gratissima dominis innotescat, & tarditatis inuoluta confusio nostris orationibus auferatur. Vnde singulis quibusque temporibus solenni more factos Breues ad scrinia nostra transmittit: sicut te & prisca legum, & nostræ iussionis præsens commonere videtur auctoritas. Ne si aliquid horum æstimaueris negligendum, tu tibi absolutè facias esse periculum. Veruntamen, vt iustissimarum præceptionum diligentior procuretur affectus, illum atque illum, præcedentibus meritis comprobatos, tibi officióque tuo iussimus imminere: vt nihil possit nocere negligentia, vbi adhibetur solicitudo geminata. Vnde continenter agite, si prouectum vestrum magis desideratis extendere. Impia lucra sint à vobis omnimodis aliena, vos possessorem deuotum redditis, si fraudulentis non grauetur incommodis. De æquitate potius, quàm de rapacitate proficitur. Semper metuit iniusta præsumptio. Quid enim acquiri putatur, vbi bona conscientia perditur? aut in qua parte possit homo proficere, si innocentiam probatus fuerit amisisse? Nolite sine præmio credere, quæ videntur ad bonam conscientiam pertinere. Habebunt nos bene agentes, in quo possumus, † auditores. Remuneratorem enim illi esse promitto, quem se aliqua honestate tractasse, cognouero. Agite ergo, laudes ad me potius vestrę perueniant, quàm querelæ. Maius commodum non quæratis, quàm si nihil venditis. Illa tantum † sequenda sunt lucra, quæ potest lætus possessor offerre, & miles solenniter securus accipere. Non censor, sed laudator vester esse desidero. Caue-

Securitas.

† Feriè, dictionis.

Venalis mora.

Onera fiscalia.

Breues.

† auditores.

Lucra quæ sequenda.

† quærenda.

Non censor, sed laudator.

te ergo, ne reddatur infestus, qui vobis cupit esse beneficus. Nam grauius semper irascitur, qui contra propositum commouetur.

EDICTVM PER PROVINCIAS SENATOR PRAEF. PRAET.

Qualem se in officij sui administratione præbere intendat, Epistola tanquam obligatoria sponte emissa.

IIX.

Iura antiqua tuēda.

TRiscorvm mos fuit, noua iura decernere, vt succedenti populo aliquid, quòd omissum videbatur, adiungerent: nunc autem sufficiens laus conscientiæ est. Veterum decreta seruare. Erat ante genus hominum sub hac nouitate solicitū, dum regulam vitæ suæ in aliena cognoscerent voluntate pendere: modo verò vnusquisque nouit fixum, quod ab Antiquis plenissimè non dubitat constitutum. Sufficiunt ergo vobis iura, si non desit voluntas eximia. Quid præconum voces? quid periculosas sententias præsulum erectis auribus sustinetis? Propriæ vitæ imponit modum, qui sibi se iudicem intelligit constitutum. Studete cuncti actibus bonis, & formidanda nescitis. Nolite inardescere ad præsumptiones illicitas: amate viuere quieti: transigite semper innoxij.

Leges patriæ.

Quid litibus honesta confunditis? Cur facitis, quæ mox timere possitis? Si quæritis lucra, vitate potius damnosa litigia. Si quod tamen emerserit ciuile certamen, legibus patriis estote contenti. Nullus ad seditiosa consurgat: nullus ad violenta confugiat. Furoris genus est, in sæculo pacato turbulento studere proposito. Sed quia vobis de Iudicibus, & si non verus, tamen oritur rationabilis metus (dum inexperta potestas trahit potius ad timorem) quantū ad meū propositum pertinet, iuuante Deo, rerúmq; Dominis regnantibus, omnia vobis iusta, omnia moderata promittite. Primùm, quòd maximè Iudicem dehonestat, nundinatio à me fœda nescietur. Nō enim verba mea, more vestium, suspensa venduntur. Sperari à vobis aliquid sola specierum indigentia faciet, non malitiosa venalitas: vbi tamen erit quę tempus mitigat moderata præceptio: nō indicimus, quòd ematur: nec ad taxationem trahimus, quæ necessaria non habentur. Estote tantùm ad consueta soliciti, de nouitate securi. Quin illud solùm nobis iudicauimus essē commodum, si vos, iuuante

Sordes Iudicis.

Domino, ſeruemus illæſos. Non vos quiſquam militũ pro ſua voluntate concutiet, non exactor adiectitiis grauabit incommodis: non ſolũ noſtras, ſed & officij innoxias cuſtodiuimus manus. Alioqui inutile bonum eſt, Iudicem non accipere, & multis accipiendi licentiam præbuiſſe. Neque enim ſic à nobis egrediuntur, vt ea quę paſſi fuerint, aliis meritò feciſſe videantur. Imminuta ſunt enim veſtro amore ſuffragia, quæ hactenus omnium detrimento creſcebãt. Oſtendimus in vobis, Deo iuuante, continentiam, vt ea militibus
» ſine pudore imperare poſſimus. Non enim poteſt auctoritatem ha-
» bere ſermo, qui non iuuatur exemplo: dum iniquum ſit, bona præ-
» cipere, & talia non feciſſe. Ordinatio igitur noſtra vtilitatem publicam tantũmodo reſpiciet, non furta priuata. Scimus quæ pro nobis vota fuderitis, quia fuiſtis anxietate ſuſpenſi. Deforme nobis eſt talia facere, vt minus poſſitis in veſtra exultatione gaudere. Patebũt, Deo propitio, aures noſtræ ad ſuſcipienda deſideria ſupplicantum: auctor cauſæ ſuis nos oculis ſub libertate viſurus eſt: nõ redempta, ſed propria lingua loquetur. Vobis enim nec ſeruitus imperabit, nec à nobis nobilitas veneranda fatigabitur. Prætoria denique noſtra nullus turpis actus intrauit: nemo à nobis, quàm venerat, minus locupletior redit. Neſciuit domeſticum penetrale à ſubſelliis diſcrepare. Iudicem me obſeruans inueniet, quocunque reſpexerit: verecundiæ memores, iuuante Deo, ſic agere nos optamus, quẽadmodum à rerum Dominis mãdata ſuſcepimus. Vos ad omnia iuſta eſtote deuoti, vt me prouinciarum patrem faciatis eſſe, quã Iudicẽ: quia iterum grauius iraſcitur, qui minimè de probitatum actione penſatur. Nam ſi præbuiſtis læſionibus obſequium, quid illi impendere debetis, quẽ vobis magnopere ſtudere cognoſcitis? Solemnia commoda ſedis noſtræ laborantib. militibus nõ negentur: quia ipſe præbet viam excedendi, qui non patitur iuſta perſolui. Præceptis etiam noſtris obedientiam æquali moderatione præſtate. Cõpellat rationabiliter proprius animus, ne vos vrgeat terror armatus. Odiũ
» ſibi excitat, qui iuſtis reſultat imperiis. Quæ iam coëgero, non ama-
» bo. Sic enim cuncta, quæ agenda ſunt, volumus explicari, vt vos nullo compulſore faciamus imminui. Seruari vobis cupimus conceſſa pridem dominorum benefici, nulla abominabili præſumptione diſtracta. Honorem noſtrum ſola vos optamus gratulatione ſentire, & regnantibus bona petere, qui veſtra deſideria viſi ſunt præſtitiſſe. Viuite nũc adepta ſecuritate gaudentes. Quem fas

Auctoritas nulla ſine exẽplo.

Solemnia commoda.

Iuſiurãdũ. non fuit cogere, potuiſtis voluntariis ſponſionibus obligare. Nam qui dubitat ſub Dei confidentia iuſta promittere, vult habere liberum, quòd non eſt pollicitus immutare. Tenete igitur arbitrij mei idoneum vadem, ſpeculum cordis, imaginem voluntatis: vt quibus non ſum facie notus, fiam morum qualitate recognitus. In hac me potiùs parte conſpicite, qua latent præſentes. Non eſt vobis damnum abſentiæ meæ. vtilius eſt, Iudicem mente noſſe, quàm corpore.

IVDICIBVS PROVINCIARVM

SENATOR P. P.

Vt edictum ſuum quod eſt ſupra faciant publicari: & vt bene de officio ſuo præſumentes bene & iuſte ipſi omnia gerant.

IX.

SCIENS, ab eis contrarium poſſe credi, qui precedentibus malis fuerant imminuti (dum mens humana facilè ſuſpicatur de quolibet illa, quæ pertulit) propoſiti noſtri votũ edictali tenore † permiſimus: ne, iuuante Deo, quos ſecuros eſſe cupimus, vel de ipſa ſolicitudine grauaremus. Non enim eſt paruum tormentum, aduerſum aliquid formidare venturum: dum ſemper grauius æſtimatur emergere, quod timetur. Abſit à noſtris temporibus vel minima credulitas læſionis. Reo iam vicinus eſt, qui malus putatur: quia tunc aliquid perſuadetur animo, cùm intrauerit pectus † acta ſuſpicio. Quapropter dicatio tua per loca celeberrima proponi faciat deſtinata. Aptum eſt enim, ab his iuſſa cognoſci, quos decreuimus admoneri. Excitetur nunc amor omnium circa Dominos fœlices: vt ſicut nos nullũ contraria voluimus cogitatione ſuſpendere, ita ſe & illi deuotos debeant pie regnantibus exhibere. Sponſiones autem veſtras vos veras efficitis, ſi prouincialibus æquabiliter præſidetis. Diligite iuſtitiam, quæ vos & amabiles faciat, & glorioſum commodum ſua participatione concedat. Scitote, officia vobis quaſi actuum veſtrorum teſtes aſſiſtere. Et ideò quàm magnum eſt in tantorum conſpectu facere, quod omnium poſſint ora prædicare? Iudicium, quaſi † iuridicium, cognoſcite vocitatum. Præſulẽ agere non decet, quòd alter accuſet. Quid timeat reus, cùm viderit crimen in faſcibus conſtitutũ? Sola malis illa tormenta ſunt, ſi publica vota morib. ſuis ſentiant eſſe contraria. Dici enim non poteſt diſciplina, quando ipſa fuerit corrigenda. Studete ergo

† prouiſimus.

† v. apta.

† iudiciũ.

ergo nobiſcum vt boni mores prouincialibus dentur, ſed nuditas auferatur. De remediis potius, quam de læſione tractetur. Graue malum eſt, quicquam ad largiẽda iuris beneficia fieri, & mixtũ læſionibus inueniri. Sic agite, vt cum iuſtitia probata quæritur, annus veſter breuis eſſe videatur. Honores potius vobis offerantur. Neceſſitatem quippe ambitus amittis, ſi prouincialium vobis vota ſocietis. Nullos veſtrorum actuum facimus eſſe cuſtodes, nec ſub priuato arbitrio ingenium Iudicis inclinamus. Sed omnia ſic gerite, ne fiat neceſſarium, quod nunc credimus eſſe turpiſſimum. Inſtar noſtræ geritis dignitatis, ſi vos conſcientiæ puritate tractetis. Obuiate malis, fouete nihilominus innocentes. Si quis tamen eſt, qui auſu temerario contra veſtros faſces erigatur, nec poſſitis exercere quod iuſtum eſt, aut petitorem protinus cum veſtra relatione trãſmitte, aut ſi viribus deſeritur veniendi, negociũ deſtinata relatione declaretur: quando & euictiones publicas accepiſtis, & nobis gratũ fit audire de talibus. Atque ideò vobis totius excuſationis cauſa ſũmota eſt: quando aut per dignitatem veſtram poteſtis recta gerere, aut certe nobis quæ ſunt neceſſaria nuntiare.

Annui iudices.

Relationes

Euectiones publicæ.

BEATO VC. CANCELLARIO SENATOR

P. P.

Vt annonas ſubuectionémque neceſſariam Dauo famulo regio præbeat, curandi morbi cauſſa ad mõtẽ qui Lactarius dicitur veniẽti. Et mira de vaccis, & earum lacte, quod ibi ſumitur refert. X.

CVM rerum Domini clementia de famuli ſui Daui ſalute cogitaret (cuius votum eſt de cunctorũ ſoſpitate lætari) remedia Lactarij montis eum iuſſit expetere: vt cui medela humana nil profuit, vulgati loci beneficium ſubueniret. qui crebra tuſſi retonãs anhelo pectore, membra tenuauit: dum miniſteria Naturæ, nimia cõcuſſione debilitata, virtutes ſuas explicare nequeũt ad ſalutẽ. Eſcas enim in auxiliũ humani corporis cõtributas, dũ apte non tranſigit, reddit inutiles. Nec intereſt talibus aut ſumere cibũ, aut ſuſtinere ieiunium: in dies ſingulos ſubſtantia viua deficit, & velut rimoſum dolium, paulatim defluens, donec euacuatur expenditur. Huic ferociſſimæ paſſioni beneficiũ montis illius diuina tribuerunt: vbi aëris ſalubritas cũ pinguis arui fœcũditate cõſẽtiẽs: herbas producit dulciſſima qualitate cõditas: quarũ paſtu vaccarum turba ſaginata lac tãta ſalubritate cõficit, vt quib⁹ medicorũ tot cõſilia neſciũt prodeſſe, ſolus videatur pot⁹ ille

Lactarius mons.

Fœcunditas herbarum.

præstare;reddens pristino ordini resolutam passionibus vim naturæ. Replet membra vacuata, vires effœtas instaurat, & fomento quodam reparabili ægris ita subuenit, quemadmodum somnus labore fatigatis. Hæc itaque armenta,in tam abundanti pabulo hausta videre, miraculum est:vt humor ille lacteus non præstet origini suæ,qui corpora mortalium probatur læsa reficere: miróque modo herbis animalia non proficiunt, vnde hominum membra pinguescunt. Exiles per dumeta discurrunt montium, tenues videntur, & instar eius, cui medentur, sustinent passionis. Lac autem tam pingue, vt hæreat digitis cùm exprimatur in vasis. Qua de re annonas deputatas, subuentionémque necessariam præbete venienti, vt in supradicto loco salubriter pastus, eodem alimento reparetur eius iuuentus,quo nutritur infantia. Consurgite animi tali passione laborantium. Iam non amaro antidoto horrebitis dulcissimam vitam. Voluptuosè bibite,quę saluberrima sentiatis.Felicitatis genus est,inde curari,vnde libens animo æger possit expleri.

Armenta Lactarij montis.

Lac montis Lactarij.

DE PRÆDIIS EDICTVM DE PRETII CVSTODIENDIS RAVENNA.

Super diuersis speciebus præsertim victualibus. XI.

Preciũ reb. venalib. statutum.

VENALITAS victualium rerum emptoris debet subiacere rationi. Vt neque in vilitate caritas, nec in caritate vilitas expetatur:sed æqualitate perpensa,& murmur ementibus, & grauamen querulis negociatoribus auferatur. Atque ideo trutinatis omnibus, & ad liquidum calculatione collecta, diuersarum specierum precia subter affiximus:vt omni ambiguitate summota, definitarum rerum debeat manere custodia.Si quis autem vendentium non seruauerit, quæ præsentis edicti tenor eloquitur, per singulos excessus sex Solidorum mulctam à se nouerit exigendum, & fustuario posse subiacere supplicio.Quatenus eum & damni metus terreat,& prædicta pœna vehementer affligat.

Mulcta.

Fustuariũ supplicium.

EDICTVM PRETIORVM PER FLAMINIAM.

Soluendorum supra ab commeantibus & hospitib. recipiendis. Prouisio certe, quæ omni loco & tempore maxime vbique desiderari possit. XII.

Ab hospitib. definita precia exigenda.

SI ociosi populi vrbium singularum sub pretiorum iustitia continentur,quanto magis debet laborantibus subueniri, ne vtilitas commeantium saucietur discrimine fortuna-

rum? Et ideo ſuſceptio tranſeuntium requies debet eſſe curarum.
» Ne quod ad leuamen inuctum eſſe conſtat, deteſtabile potius gra-
» uamen infligat. Recipiatur hoſpes ad pretia definita, iniquitatem
non patiatur auaram, quæ inuitatur ad gratiam. Quoniam turpis
aucupatio eſt, terrere enormitate pretij, & ſuſceptione blãdiri. Prædoni ſimilis eſt, qui ſub iniqua cupit voluntate diſtrahere: vtróſque enim conſtat velle aliena diripere, & conſiderationem iuſtitiæ non habere. Neſcitis, quanta poſſitis acquirere moderati. Vltro ad commoda veſtra veniunt, qui vos temperãter agere poſſe cognoſcunt. Nullus ergo ſe æſtimet, quòd eſt familiare ſemper abſentium, longinquitatis obliuione defendi, quando ad nos veniunt qui veſtra mercimonia patiuntur. Cauete potiùs damna multorum, qui lucrorum auiditates appetitis. Sex enim Solidorum diſpendium ſe nouerit ſuſtinere, & laceratione corporis affligendum, ſi quis aliter vendendum eſſe crediderit, quàm miles noſter in rem directus pretia, cum ciuibus atque epiſcopis locorum habita diſpoſitione, cenſuerit. Sufficere enim debent omnibus honeſta lucra de ciuibus, ne obſeſſa potius videantur itinera eſſe latronum.

Corporis laceratio.

Miles. Epiſcopi.

IVSTINIANO AVGVSTO SENATVS VRBIS ROMAE.

Vt Athalarico quem Regem ſuum dicant pacem præbeat, ac per eum Vrbi Romæ ſi non ſuo at beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum intuitu, qui ſecuritatem Romanam ſæpe defenderint. XIII.

HONESTVM nimis & neceſſariũ videtur eſſe negociũ, pro ſecuritate Romanæ Reipub. pio principi ſupplicare. Quia cõuenit à vobis expeti, quòd noſtræ poſſit proficere libertati. Nã inter cetera bona, quæ vobis ſingulariter diuina tribuerũt, nihil glorioſius probatur accedere, quã quod vos cognoſcitis vbique poſſe præſtare. Rogamus ergo, clementiſſime Imperator, & de gremio Curiæ duplices tendimus manus, vt pacem veſtram noſtro regi firmiſſimã prębeatis, nec nos patiamini abominabiles fieri qui ſemper de veſtra concordia videbamur accepti. Romanũ ſiquidem nomen vos commendatis, ſi noſtris dominis benigna conceditis. Gratia veſtra nos erigit ac tuetur: & hoc mereri cognoſcimus, quod de veſtra mente ſentitur. Quietẽ ergo Italiæ fœdera veſtra componãt. Quia tũc amari poſſumus, ſi per vos dilectio votiua copuletur. Cui rei ſi noſtræ preces adhuc non videntur poſſe ſufficere, æſtima-

Pio principi ſupplicare.

Pro pace.

Prosopopœia. Romæ.

te patriam nostrã in hæc precatoria verba prorumpere. Si tibi aliquando grata fui, ama, piissime principum, defensores meos. Qui mihi dominantur, tibi debeant esse concordes: ne incipiant talia in me facere, quæ à votis tuis cognouerint discrepare. Non mihi sis causa crudelis exitij, qui semper vitæ gaudia præstitisti. Ecce alumnos meos sub tua pace geminaui. Ecce ciuibus ornata resplendui. Si me lædi pateris, vbi iam nomen tuæ pietatis ostẽdis? Quid enim pro me nitaris amplius agere, cuius religio, quæ tua est, cognoscitur sic florere? Senatus meus honoribus crescit, facultatibus indesinenter augetur. Noli per discordiam dissipare, quod deberes per bella defendere. Habui multos Reges, sed neminem huiusmodi litteratum: habui prudentes viros, sed nullum sic doctrina & pietate pol-

Amalus.

lentem. Diligo Amalum, meis vberibus enutritum, virum fortem, mea conuersatione compositum, Romanis prudentia carum, gentibus virtute reuerendum. Iunge quinimmo vota, participare cõsilia: vt tuæ gloriæ proficiat, si mihi aliquid prosperitatis accedat. Noli me sic quærere, vt non vales inuenire. Tua sum nihilominus caritate, sic nullum facias mea membra lacerare. Nam si Lybia meruit per te recipere libertatem, crudele est me amittere, quã semper visa sum possidere. Impera motibus iracũdiæ triumphator egregie. Plus est quod generali voce petitur, quam si vester animus cuiuslibet ingratitudinis offensione vincatur. Hæc Roma loquitur, dum

Petrus ac Paulus apostoli.

vobis per suos supplicat Senatores. Quòd si adhuc minus est, beatorum apostolorũ Petri atque Pauli petitio sanctissima cogitetur. Nam qui securitatem Romanam sæpe defendisse probantur ab hostibus, quid erit, quod eorum meritis vester non tribuat principatus? Sed vt omnia reuerentiæ vestræ congruere videantur, per illũ virum venerabilem, legatũ piissimi Regis nostri ad vestram clemẽtiam destinatum, preces nostras credimus dirigendas: vt tam multa debeant efficere, quæ vel singuli poterunt apud pios animos obtinere.

GAVDIOSO CANCELLARIO SENATOR

PRAEF. PRAET.

Vt ciuitati Como regale beneficium, ne parauerdis fatigentur indultũ perpetuo conseruetur. Delectabili vero narratione ac descriptione miram eius vrbis & loci ac montium circumiectorum amenitatẽ & delitias refert. XIV.

Parauerdi.

VM multis itineribus Como ciuitas expetatur, ita se possessores parauerdorum assiduitate suggerunt esse fatigatos,

vt equorum nimio cursu ipsi potius atterantur. Quibus indultu regali beneficium præcipimus iugiter custodiri: ne vrbs illa, positione sua libenter habitabilis, rarescat incolis, frequẽtia læsionis. Est enim *Comum.* post montium deuia, & laci puriſſimi vastitatem, quasi murus quidam planæ Liguriæ. Quæ licet munimen claustrale probetur esse prouinciæ, in tantam pulchritudinem perducitur, vt ad solas delitias instituta esse videatur. Hæc post tergum campestria culta trãsmittit, amœnis vectationibus apta, & victualibus copiis indulgenter accommoda, à fronte sexaginta millibus dulcissimi æquoris amœnitate perfruitur: vt & animus recreabili delectatione satietur & piscium copia nullis tempestatibus subducatur. Merito ergo Como nomen accepit, quæ tantis lætatur compta muneribus. Hic profecto lacus est nimis ampliſſimæ vallis profunditate susceptus, qui concharum formas decenter imitatus, spumei litoris albore depingitur. Circa quem conueniunt in coronæ speciem excelsorum montium pulcherrimæ summitates: cuius ora prætoriorum luminibus decenter ornata, quasi quodam cingulo Palladiæ syluæ perpetuis viriditatibus ambiuntur. Super hunc frondosæ vineæ latus montis ascendunt. Apex autem ipse, quasi quibusdam capillis, castanearum densitate crispatus, ornante natura depingitur. Huic riui niueo candore relucentes in æream laci altitudine præcipitante descendunt. Huius finibus ab austro veniens Addua fluuius, fauci- *Addua fluuius.* bus apertis excipitur. Qui ideo tale nomen accepit, quia duobus fontibus acquisitus, quasi in proprium mare deuoluitur, qui tanto impetu vastissimi æquoris vndas incidit, vt nomen retinens & colorem in Septentrionem obesiore aluei ventre generetur, putes, quandam lineam fusciorem in aquis albentibus esse descriptam: miróque modo influentis discolor natura conspicitur, quæ misceri posse simili liquore sentitur. Hoc & in marinis quidem fluctibus fluuiorum innundatione contingit: sed ratio ipsa vulgariter patet, vt torrentes præcipites limosa fece corrupti vitreo sint æquori discolores. Hoc autem iure putabitur stupendum, quòd simile tantis qualitatibus elementum per pigrum stagnum videas ire celerrime: vt amnem per solidos campos putes decurrere, quem se peregrinis vndis non videas colore posse miscere. Quapropter incolis harum rerum iure parcitur: quoniam amœna omnia delicata sunt ad labores: & facilè onus afflictionis sentiunt, qui vti suauibus delitiis consueuerunt. Fruantur ergo munere regali perpetuo. Vt si-

cut gaudent natiuis epulis, ita eos exultare faciat munificentia principalis.

LIGVRIBVS SENATOR PRÆF. PRÆT.

Dominos necessitatibus Liguriæ consulendo libras 100. *auri pietate solita ab ærario suo destinasse, & velle de Tributariis functionibus alterum tantum viritim relaxare.* XV.

REGALE munus impetratum gaudium debet esse cunctorum: vt prouocetis ad meliora, cum de vobis cõcessa probaueritis esse gratissima. Nam si subuenire semper amantis est, cuiusmodi vos æstimatos intelligitis, quos releuatos esse sentitis? Sed ne vestram lætitiam longis prælocutionibus differamus (quia bonarum rerum celerrima semper desideratur agnitio) glorioſissimi Domini, deuotæ Liguriæ necessitatibus consulentes, centum libras auri per illum atque illum de cubiculo suo, pietate solita, destinauerunt. Vt iudicio vestro, quibus est causa notissima, tanta vnusquisque huius muneris participatione lætetur, quanta necessitate grauatus esse cognoscitur. Ne quod afflictis datũ est, vsurpet illæsus: sed illi reparatis viribus consurgant, qui damnorum sarcina permente corruerant. Astensis autem ciuitas, quæ supra cæteras suggeritur ingrauata, dispositionis vestræ iustitia maxime subleuetur: vt secundum modum dispendij cõmoditate beneficij perfruatur. Sumite pietatis stipendium tributarij, & dominorum æstimate clementiam, qui conditione mutata hoc vos ab ærario videtis accipere, quòd cõsueueratis inferre. Sed vt beneficia dominorũ subtractis exactionum incommodis augeantur, celerius relatio vestra nos instruat, quid vnicuique de hac summa relaxandum esse iudicetis: vt tantum de prima illatione faciamus suspendi, quãtùm ad nos notitia directa vulgauerit. Quapropter piissimis Dominis, votis salutaribus reddite, quæ debetis: vt ratio vestra supplicando peragat, quòd se in ipso vniuersitas recepisse cognoscat.

Astensis ciuitas.

LIGVRIBVS SENATOR PRÆF. PRÆT.

Subleuari eos ab iniquitate ponderum, & mensurarum mandasse: atque vt ne à militib. iniuste grauentur, & hortatur eos vt ad apparatum exercitus iussa compleant. XVI.

STVDIOSE nos oportet erigere, quos statuit regalis pietas subleuare: nã quibus dominorũ clementia voluit † cõscendere, conuenit etiam his subiectos de propria di-

De põderib. ac mẽsuris.

† condescendere.

gnitate præſtare. Nuper mihi gratias retuliſti, quòd tam ſpem vobis bonorum quàm fructum aliquem contuliſſem. Inuitaſtis me ad beneficia, quia magna ſuſcepiſtis gratulatione promiſſa. Abſoluimus votum Iudicis obligati. Quæ fuerunt prædicta, nunc probantur impleta. Initium igitur à libra faciemus: quia vbi conſcientiam fas eſt intendere, inde debet ſermo Iudicis inchoare. Hinc eſt, quod in ponderibus atque mẽſuris vos ſuggeritis ingrauatos: & ideò noſtra cura prouidebit, vt nullius vos vlterius ex ea parte vexare poſſit iniquitas. Quia graue ſcelus eſſe iudicamus, aut menſuras modũ excedere, aut libram æquiſſimi ponderis iuſtitiam non habere. Milites etiam ſedis noſtræ, necnon Exactores atq; Suſceptores, à quibus grauia vobis inferri diſpendia ſuſpiraſtis, præceptis noſtris fecimus conueniri: vt deductis ad liquidum ratiociniis, ſi quid fraudis potuerit inueniri, ſine aliqua dilatione perſoluãt. Quia hoc noſtris temporibus confitemur inimicum, vt alter alterius lætetur incommodo Nunc ad apparatum florentiſſimi exercitus vota cõuertite, vniuerſa ſine querela vel tarditate aliqua procurantes. Efficaciter enim me ad omnia benigna conſtringitis, ſi gratanter quæ ſunt iuſſa completis. Lætus obediat, quem cauſa generalitatis inuitat. Illa ſola dolere debent ſtipendia, quæ ſtudio videntur cupiditatis impoſita. Nam quod pro rerum neceſſitate præcipitur, inde prudentium animus non grauatur.

Libra.

Graue ſcelus, peccare in menſura vel põdere.

PROMOTIONES OFFICII PRÆTORIANI QVAE † NATALE DOMINI FIVNT.

†Natali.

Hactenus Argumenta Epiſtolarum fecimus: ſequentes vero xix. Epiſtolæ ſua quæque argumenta ſibi præferunt per earum inſcriptiones. XVII.

SI hodierno die redemptionis inuenimus natale remediũ, ſi cœleſti beneficio panditur ſpes ſalutis, conuenit etiã nos longo labore fatigatis gaudij deferre medicinã: vt ſuperna bona, quæ periclitanti Mundo collata ſunt, generaliter ſentiantur. Alioqui piaculum quoddam eſt, inter triſtes velle gaudere: & humanitatis refugit affectum, qui dolorem non ſequitur alienum. Contra, quantò ſe melius excitat de communione lætitia? quantum incitamentum magnæ alacritatis eſt plurimos videre gaudentes? Hinc eſt, quòd ſapientes mortale genus vnum hominem eſſe teſtati ſunt: quoniam omnes à cunctis caſibus ſuis indiuiſos eſſe voluerunt. Quapropter vnuſquiſque iuxta matriculæ

Natalis Domini dies.

Inter triſtes gaudere, nefas.

Mortale genus, vnus homo.

seriem, tua designatione vulgetur. Vt quem loci ordo postulat, gradus promotionis accedat. Egrediatur vnus, vt anteponat vniuersos. Totam sequentium seriem ad prouectum trahit, dum prior militiam perfunctus exierit.

DE CORNICVLARIO QVI EGREDITVR.

XIIX.

AMplectanda est promotionum grata solemnitas, quæ benemeritorum soluit excubias: quia tyronibus conceditur spes laboris, dum vicissitudo fuerit reddita veteranis. Et ideò Antianum, qui prætorianis inculpabiliter paruisse perhibetur obsequiis, inter Tribunos & Notarios ad adorãdos aspectus properet principales. Vt iuxta consuetudinem præsentatus, Spectabilitatis decoretur insignibus.

Tribuni & Notarij adorare aspectus principales.

DE CORNICVLARIO QVI ACCEDIT.

XIX.

OPtatvs ad optata perueniens, sui nominis sortiatur effectum. Et ideò supradictum, assiduis laboribus comprobatum, Cornicullariorum sumere censemus † effectum. Vt iure inter primates assistat, qui tyronum inculpabiliter egit excubias.

† officiũ. *Excubiæ tyronum.*

DE PRIMISCRINIO QVI EGREDITVR.

XX.

OLim quidem efficaciter peragens imperata, meruisti multorum bona iudicia: sed nunc & diuino fauore commẽdatus erigeris, quando militiæ laboribus perfunctus esse mõstraris. Quapropter Spectabilitatis honore suffult⁹, inter Tribunos & Notarios venerandam purpuram adornaturus accede. Vt per sacros aspectus principis tuæ subsistat firmitas dignitatis.

Adorare purpuram.

DE PRIMISCRINIO QVI ACCEDIT.

XXI.

DIfferri non patimur merita fidelium: vt ad studia bonorum actuum prouocemus vota cunctorum. Demus igitur, quæ sunt iusta, laboribus: vt prouectu priorum inuitemus corda sequentium. Atque ideò Andreas, qui Prætorianis fascibus inculpabiliter noscitur obsequutus, gradũ fœliciter Primiscri-

niatus

niatus ascendat. Vt locum, quem versutia nesciuit exquirere, se gaudeat probis moribus inuenisse.

DE SCRINIARIO ACTORVM. XXII.

IVSTE potentiora consequitur, qui de commissa sibi negocij perfectione laudatur. Et ideò Catellum, quem matriculæ series fecit accedere, nostra auctoritas quoque Actorum Scriniorum curam præcepit obtinere.

DE CVRA EPISTOLARVM. XXIII.

Epistola Canonica.

CONSTANTINIANI merita licet plures asserant, adstipulatio quoque nostra commendat. Tanta est etenim in eo synceritas mentis, vt & iudice teste mereatur laudari. Hic itaque epistolarum Canonicarum curam prouectus accipiat. Vt amplius momenta suæ integritatis exhibeat, quando fidem publicam sibi respicit esse commissam.

DE SCRINIARIO CVRÆ MILITARIS. XXIV.

CONVENIENTER honoris præstat augmentum probitas actionis, nec decet differri, quem † decenter efficacem cõtigit approbari. Hinc est, quod Lucillum Scriniarium Curæ Militaris esse præcipimus: exhibiturus obsequium, cui se meritò non dubitat attributum.

† frequẽter.

DE PRIMICERIO EXCEPTORVM. XXV.

DECET, nos incunctanter tribuere promotionis ascensus, quos labor militiæ meretur assiduus. Sicut enim æquum est, desidiosis laborantium præmia denegare, ita cõuenit excubantibus remunerationis optata concedere. Et ideò Patritius Exceptorum Primicerium se à nobis nouerit institutum: vt ad tale perductus officium placuisse suarum merita gaudeat actionum.

DE SEXTO SCHOLARIO. XXVI.

DIGNVS est nostro iudicio promoueri, qui à multis præsulibus meruit approbari. Vni enim acceptum fuisse, interdum gratia est: multis placuisse, iudicium. Iustus igitur

locum Sexti Scholaris se nouerit consecutum, inuenturus militiæ præmium, cùm se actibus studuerit sociare fidelibus.

DE PRÆROGATIVARIO. XXVII.

Cancelli. † secreti.

QVIS Ioannem non æstimet meritò esse promouendum, qui nostro iudicio Cancellorum olim sumpserit officium, & tũc iam prærogatiuam conscientiæ meruit, quando † decreti munus iudicialis accepit? Fruatur itaque gaudio & ordinis & honoris, qui moribus noscitur placuisse laudatis. Hunc igitur † prærogatiuarum sententia nostra confirmat, vt gradus potiùs emeriti deuotioribus animis publicè pareat, iussioni.

†pręroga tiuarium.

DE COMMENTARIENSE. XXIIX.

IVVAT benemeritorum votis beneficiis respondere vicariis: vt deuotiore mente possit obsequi, qui meruit anteferri. Quapropter * Cheliodorus Commẽtarienſium fruatur officio. Digne siquidem eius integritati committimus, quæ custodienda esse censemus.

*scrib. Heliodorus.

DE REGENDARIO. XXIX.

AEQVITATI videtur accõmodum, si efficaci actione laudatis digna moribus vicissitudo præstetur. Habet enim suam gloriam, qui pensatis excubiis ad militarem noscitur promouere fortunam. Hinc est quod Cartherium Regendarij locũ fœliciter obtinere censemus: vt spe futuri prouectus, auidius prætorianis possit inhærere laboribus.

DE PRIMICERIO DEPVTATORVM ET DE PRIMICERIO AVGVSTALIVM.

XXX.

DIGNVM est, vt sequatur vota fidelium fructus laborum: & superior gradus excipiat, quos gestarum rerum integritas effecta commendat. Hinc est, quòd Vrsum Primicerium Deputatorum, atque Beatum Augustalium esse, censemus. Vt qui ad maiora prouecti tenduntur officia, prædicanda conscientiæ sequantur exempla.

DE PRIMICERIO SINGVLARIORVM QVI EGREDITVR. XXXI.

DECET palmæ præmia consequi, qui sacramentis militaribus videntur esse perfuncti: quia diutinus labor sibi vendicat, quòd inexperta vix potest inuenire nobilitas. Et ideò quoniam Vrbicus Primiceriatus sui noscitur tempora peregisse, inter Domesticos & Protectores sacram purpuram adoraturus accedat. Vt venerandis clarificatus aspectibus, militaribus excubiis se gaudeat liberatum. *Purpuram adorare.*

DE REMICERIO SINGVLARIORVM QVI ACCEDIT. XXXII.

ADEST militaribus obsequiis integritas iudicantis: quia gratanter exoluit quòd deberi iuste cognoscit. Quapropter Pierius Primicerium Singulariorum se nostra auctoritate cognoscat effectum. Si qua sunt talia, fiducialiter suggerentur. Quia non est hæsitationis metus, vbi non est Iudicis venalis † auditus. †*Fortè*, aditus.

DE CONCEDENDIS DELEGATORIIS. XXXIII.

MORAS intercipit, quem præstandi consuetudo cõstringit: quia plus ille ad beneficia compellitur, qui innata beneuolentia commouetur. Neque enim decet, vt nostrorũ factorum dissimiles esse debeamus: dum oporteat crescere numerositate remedij, cui administrationis tẽpora videtur augeri. Et ideò de præsenti vobis Delegatorios nostra largitur humanitas. Vt tunc habeatis commoda præmij, quando estis & sudoris terminum consecuti. Non vos anxia mora suspendimus, nec cruciabili dilatione fatigamus. Vnus sit finis solicitudinis & laboris. Nam differendum quis putet, si beneficia sua vendere non retractet.

ANTIANO SVGGERENTE DICTVM EST. XXXIV.

PETITIONEM tuam retinebit officium, donec consensum sequentium, dum facultas fuerit, inquiramus: quia vni incaute creditur, quod est à plurimis asserendum. Ite

omnes prouecti. Estote cuncti fœliciter approbati. Nil sustinuistis dubium, dum omne iudicium habeatur incertum. Sola nos alpha
Alpha. complectitur, vbi ea litera non timetur. Sic enim vnusquisque proprio vsus est voto, tanquam de alieno non pependisset arbitrio.

DE LEGATORIA.

Delegatoria integra dictio, sed videtur deesse suprascriptum huic Epistolæ, quæ ad aliquem vtique dirigitur officio fungentem circa functiones seu tributa colligenda. Est verò delegatoria hæc epistola, quæ Augustorum datur ad procuratorem huiusmodi tributorum colligendorum, vt ab eo accipiat Solidos, qui antiquitus præstari consueuerunt. XXXV.

Ludorum Olympic. præmia.

SI Olympiaci currus agitator rapit præmia post labores: si ferarum certamen inhonestum velociter solet coronare victores: quàm celeritatem remunerationis merebitur, à quo laudabiliter militiæ sacramenta peraguntur? Cur enim agentium in rebus miles officij post tot labores incertò aliquid patiatur ambiguum, qui crebris actionibus excubando, ideò principis nomẽ habere promeruit, quia militiæ sacramentis cæteros antecellit? Obseruabit enim iugiter Imperialibus iussis: & vt reuerentiam Prætorianæ sedis extolleret, tunc ad eius venit obsequium, quando vocabulum cœpit habere præcipuum. Tales ergo tardare, piaculum est: quia post palmam nemo dilatus est. Votiuum nõ potest dici, quòd tristis suscipit. Grauamina nulla metuant absoluti: ne portus hoc ingerat liberis, quòd facere potuit procella vexatis. Quapropter
†tertiarũ. experientia tua de illa prouincia, ex illatione †tertia, fiscalium tributorum Solidos, quos Principi Augustorũ prouida deputauit An-
Venales mor æ. tiquitas, sine aliqua dilatione persoluat, quos noueris tertiæ decimæ Indictionis rationibus imputandos. Sed caue venales moras: declina damnosa fastidia: vt qui desideras similia consequi, exemplum tibi non videaris intulisse dispendij. Quapropter poscentem submoueas, si te actionis tuæ qualitate constringas. Honorabiles quidem à cunctis habendi sunt veterani: sed ab his maximè, qui militiæ labore detinẽtur. Tibi ergo præstas, quòd parcis alteri: quoniam indemnitas prioris, lucrum potius fit sequentis.

ANATHOLICO CANCELLARIO PROVINCIAE SAMNII SENATOR PRAEF. PRAET.

Delegatoria. Vt huic qui Cornicularij functus est officio, septem solidi soluantur antiqua consuetudine debiti. XXXVI.

QVi laboriosas excubias & officia magnæ sedulitatis inuenit, rationabiliter & temporis definita constituit: vt quòd erat sub vitæ termino positum, præmium non haberet incertum. Alioqui quis sufficere semper & exspectare posset, cùm se mortalibus lux ipsa subduceret? Qua de re sub incerta vita, certa militia est. Nec habet, quòd possit metuere, qui ad designatum tempus inoffense meruit peruenire. Astra ipsa, vt astronomi volunt, licet assidua repetitione voluantur, cursus sui definita custodiunt: nequit esse ambiguum, quòd fine proprio tenetur incluſum. Saturnus annis triginta constituta sibi cœli spatia peruagatur. Stella Iouis duodecim annis attributam sibi regionem illustrat. Martis sidus, ignea celeritate raptatũ, decem & octo mensibus deputata sibi discurrit. Sol anni spatio zodiaci circuli Signa præteruolat. Astrum Veneris mensibus quindecim spacia concessa transcendit. Mercurius, velocitate succinctus, tredecim mensibus proposita sibi interualla præteruehit. Luna, peculiari nobis vicinitate proximior, triginta diebus peragit, quòd anni spatio Sol aureus circumactus impleuerit. Meritò ergo laboris finem mortales inueniunt: quoniam, vt Philosophi dicunt, & ipsa quæ deficere nequeunt nisi cum mundo, cursus sui terminos rationabiliter acceperunt: hac tamen interueniente distantia, quòd illa opus suũ finiunt, vt ad principium redeant. Humanum genus ideo militat, vt peractis sudoribus conquiescat. Et ideo illi qui inculpabiliter Cornicularij est perfunctus officio, septingentos Solidos, quos & longæua cõsuetudo deputauit, per illam Indictionem de Samnij prouincia ex illatione tertia sine ambiguitate contrade. Quia non potest dubitare de præmio, quem vera principis commendat assertio. Præfuit enim curibus Secretarij Prætoriani, vnde ei nomen est deriuatum: laudatis actionibus comprobatus: eo ministrante calculum, scripsimus inempti, quòd magnis pretiis optabatur impleri: gratificati sumus, cui leges fauerunt: negauimus, cui iustitia non promisit. Nemo tristis extitit de victoria sua: quia saluis facultatibus obtinuit, quando vt fieret superior non redemit. Notis omne, quod lo-

Astrorum cursus finitus.

quimur, neque enim in cubiculis noſtris ſecretaria noſtra peracta
Cõminationes iudicũ. ſunt. Quòd egimus, cohortes nouerunt. Sumus nimirum ad nocendum priuati, ad præſtandum Iudices. Diſtrictio noſtra in verbis eſt habitata, & in factis ſenſa benignitas. Iraſcebamur placati, minabamur innoxij: & ne potuiſſemus lædere, terrorem videbamur inferre. Habetis, vt ſolebatis dicere, caſtiſſimum Iudicem, relinquam vos integerrimos teſtes.

LVCINO NVNC CANCELLARIO CAMPANIAE SENATOR PRAEF. PRAET.

Delegatoria, ſimilis ſuperiorib. Primiſcrinio laborib. perfuncto data.

XXXVII.

Præmia dignis collata. RENE antiqua moderatione prouiſum eſt, vt laboris ſui pretia recipiant, qui publicis vtilitatibus obſecundant: ne quis haberetur præteritus, qui probabili fuerat actione laudandus. Nam cui officio remuneratio ſolueretur, ſi Prætorianis laboribus tardarentur? Quicquid enim pene in Repub. geritur, eorũ ſtrenuitate completur: &, quòd difficillimum ſeruiendi genus eſt (ſic enim cogitur omnia implere, vt non permittatur excedere) exercitibus paret, armatis obtemperat, & inde reportat gratiam vbi inuenire poteſt alter offenſam. Quid publicas rationes per difficiles minutias referamus eſſe collectas? quas magna ſubtilitate cõpoſitas, & ab illis exigunt, quos offendere non præſumunt. Eorum eſt etiã ſudoribus applicandum, quòd victuales expenſæ, longè quidem poſitæ, ſed tãquam in vrbe regia natæ, ſine querela prouincialium congregantur. Quia dum ſuis temporibus aliquid aptè quæritur, danti diſpendium non putatur. Actus ipſorum, noſtra gloria eſt: opinio temporum, virtus explicabilis iuſſionum: & quicquid pro cõtinendis omnibus gratificationis accipimus, eorũ iuſte prouiſionibus applicamus. Splendeſcunt vſu ipſo laboribus attributi, qui reddũt homines ſemper inſtructos: labores inquam, violenti magiſtri, ſoliciti pædagogi, per quos cautior quis efficitur, dum incurri pericula formidantur. Erudiatur quis forenſibus literis, alter qualibet diſciplina doceatur. Ille tamen inſtructior redditur, qui actu continuæ deuotionis eruditur. Et ideo talibus cùm honore ſoluẽdum eſt, quòd merentur: vt & ſibi aliquando accipiat, qui ſemper Reipub. vtilitatibus acquirebat. Quocirca illi Primiſcrinio, iam militię labore perfuncto, ex canone prouinciæ Cãpaniæ, tertiæ illationis tot Solidos ſolenniter te dare cenſemus: vt & ille iuſtis laboribus perfruatur, &

posteri eius exemplum liberę famulationis accipiant, cùm eum pro sua fide bene habitum fuisse cognoscunt.

IOANNI CANONICARIO THVSCIÆ SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt illi scriniario deputatam summam in pretium chartarum Niloticarum ex illatione tertia de Thuscia prouincia præbeat in vsum scrinij publici erogãdam, & mire naturam Niloticæ sylvæ, ex qua chartas confici feliciter inuentum fuerit, describit, ac laudat: veterum more corticib. scribendi explosa. XXXIIX.

Antiquitas, rerum moderatrix. Charta.

MODERATRIX rerum omnium diligẽter desiderauit Antiquitas, vt quoniam erat plurimis per nostra scrinia consulendum, copia non deesset procurata chartarum: quatenus cùm Iudices multis profutura decernerent, odiosas moras dulcia beneficia non haberent. Hoc munus supplicantibus datum est, ne auare constringerentur ad commodum, pro quibus à largitate publica constabat acceptum. Ademptus est impudentissimus exactionibus locus: specialiter à damnis exemit, propter quos principis humanitas dedit. Pulchrum plane opus Memphis ingeniosa concepit, vt vniuersa scrinia vestiret, quòd vnius loci labor elegans texuisset. Surgit Nilotica sylua sine ramis, nemus sine frõdibus, aquarum seges, paludum pulchra cæsaries, virgultis mollior, herbis durior, nescio qua vacuitate plena, plenitudine vacua, bibula teneritudine spongeum lignũ, cui more pomi robur in cortice est, mollicies in medullis, proceritas leuis, sed ipsa se continens, fœdæ inũdationis pulcherrimus fructus. Nã quid tale in qualibet cultura nascitur, quã illud vbi prudentũ sensa seruantur? Periclitabãtur ante hoc dicta sapientum, cogitata Maiorum. Nam quemadmodũ velociter potuisset scribi, quòd repugnante duritia corticis vix poterat expediri? Ineptas nimirum moras calor animi sustinebat, & cùm differebantur verba, tepescere cogebantur ingenia. Hinc & priscorũ opuscula libros appellauit Antiquitas. Nam hodie quoque librum virentis ligni vocitamus exuuias. Erat indecorum, fateor, doctos sermones committere tabulis impolitis, & in veternosis ramalibus imprimere, quòd sensualis poterat elegãtia reperire. Grauatis manibus paucis memoriam cõmonebat, nec inuitabatur plura dicere, cui se talis pagina videbatur offerre. Sed hoc primordiis consentaneum fuit: quoniã rude principium tale debuit habere cõmentum,

Mẽphitica miracula. Nilus.

Chartæ inuentæ vtilitas.

Libri vnde dicti.

quod prouocaret ingenia sequẽtium. Inuitatrix pulchritudo chartarum affluenter dicitur, vbi exceptionis subtrahi materia non timetur. Hęc enim tergo niueò aperit eloquentibus campum, copiosa semper assistit: & quo fiat habilis, in se reuoluta colligitur, dum magnis tractatibus explicetur. Iunctura sine rimis, continuitas de minutiis, viscera niuea virentium herbarum, scripturabilis facies, quæ nigredinem suscipit ad decorem, vbi apicibus eleuatis fœcundissima verborum plantatrix, seges fructum mentibus toties suauissimum reddit, quoties desiderium lectoris inuenerit: humanorum actuum seruans fidele testimonium, præteritorum loquax, obliuionis inimica. Nam memoria nostra, & si causas retinet, verba commutat. Illic autem secure reponitur, quòd semper æqualiter audiatur. Quapropter deputatam summam tot Solidorũ de Thuscia prouincia illi ex illatione tertia te præbere censemus, † tertiam de decimæ Indictionis rationibus imputãdam: quatenus scrinium publicum integritatem fidei suæ laudabili debeat perpetuitate seruare: quòd defectum inter mortalia nescius, annua cumulatione semper augescit, noua iugiter accipiens, & vetusta custodiens.

Vsus chartarum.

† tertiæ.

VITALIANO v.c. CANCELLARIO LVCANIAE ET BRVTIORVM SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt consuetis boum & suum præstandorum tributis non differant satisfacere, quæ etiam illis se minuisse memorat. XXXIX.

APPARET, quantus in Romana ciuitate fuerit populus, vt eum etiam de longinquis regionibus copia prouisa satiaret: quatenus † circumuectæ peregrinorum victui sufficerent, cùm illis vbertas aduecta seruaret. Nam quàm breui numero esse poterat, qui Mundi regimina possidebat? Testantur enim turbas ciuium amplissima spatia murorum, Spectaculorum distensus amplexus, mirabilis magnitudo thermarum, & illa vniuersitas molarum, quàm specialiter cõtributam constat ad victum. Hoc enim instrumentum, nisi fuerit vsuale, necessarium non habetur: quoniam nec ornatui potest proficere, nec parti aliæ conuenire. Denique hæc, quasi vestimenta pretiosa corporum, ita sunt indicia ciuitatum: dum nullus acquiescit superflua facere, quæ se nouit magnis pretiis explicare. Hinc enim fuit, vt montuosa Lucania sues penderet, hinc vt Brutij boum pecus indigena vbertate præstarent.

† lectæ prouinciæ.

Romæ amplitudo.

Lucania. Brutij.

rent. Fuit nimirum vtrunque mirabile, vt & prouinciæ tantæ ciuitati sufficerent, & sic ampla ciuitas earum beneficiis victualium indigentiam non haberet. Erat quidem illis glorioſum, Romam paſcere: ſed quanto diſpendio videbatur poſſe conſtare, adducere tã multis itineribus, quæ darentur ad pondus? dum quæ probantur decreſcere, nullus poterat imputare. Redactum eſt ad pretium, vbi pati non poterant detrimentum, † quæ nec itineribus minuuntur, nec laboribus ſauciantur. Intelligant prouinciæ bona ſua. Nam ſi antiqui eorum fuerunt ad diſpendia deuoti, cur iſti non ſint ad cõpendia ſoluenda munifici? Et ideò ambos titulos in aſſem publicũ iam redactos diligentia tua ſtatutis illationibus procurauit: ne meis temporibus negligentes eſſe videantur, qui alienis dignitatibus laudabili integritate parucrunt. Nam licet & alias prouincias ſtuduerim reficere, nil tamen in aliis actum eſt, quod voluerim vindicare. Senſerunt me Iudicem ſuum, † & quibus priuatus ab auis atauiſque profui, viuacius † niſus ſim meis faſcibus adiuuare: vt me agnoſcerent retinere affectum patriæ, quos in meis prouectibus ſentiebam propenſa exultatione gaudere. Pareant ergo non compulſione aliqua, ſed amore. Quando & hanc ſummam illis minui, quæ ſolebat offerri. Nam cum mille ducenti Solidi annuis præſtationibus ſoluerentur, ad mille eos regia largitate reuocaui: vt exultarent gaudiorum crementis de oneribus imminutis.

pondus.

† quod nec itineribus imminuitur.

† at.

† viſus ſũ.

† INDVLGENTIA.

Scilicet generaliter ſacris diebus inſtantibus remiſſionis & pœnitentiæ (vinctis debitoribus reis & nocentibus exceptis) conceſſa. XL.

† De indulgent.

Iudex.

IVANVIS nomen ipſum Iudicis dicatum videatur eſſe Iuſtitiæ, & totius anni orbitam æquitatis iubeamur ambulare veſtigiis: his tamen diebus in domicilium Pietatis iure deflectimus: vt ad Redemptorem omnium remiſſionis itinere peruenire poſſimus. Ex hac enim virtute ſuauiſſimos fructus legimus, & remittendo aliis nobis parcimus. Nam qui periculoſe iuſti ſum⁹, ſub ſecuritate ſẽper ignoſcimus. Qua propter pœnas abdicamus, tormenta dãnamus, & tunc verè Iudices ſumus. Macte Indulgentia, quæ ſoluis & præſul es. Tu patrona humani generis, tu afflictis rebus † medicina ſingularis. Quis tuo nõ egeat munere, cum ſit peccare commune? Ab vniuerſis neceſſario peteris: quando ſub te ſpes vitæ ſumitur, quæ Iuſtitia non habetur. Nam dum tribus

Indulgẽtia.

† medica.

aliis ſororibus cœleſti gratia perfruaris, & amabili amplexatione nectamini, omnes tibi (quamuis & ipſæ virtutes ſint) honorabiliter cedunt: quando te humano generi ſalutiferam eſſe cognoſcunt. Sed quid tantum de terrena conuerſatione dicamus? Pietas eſt, quæ regit & cælos. O ſi tecum liceret longis temporibus habitare, totus excluderetur reatus, & parcendo fieret, vt † parce tolleretur. Sed prouidentiſſime tanta res ſacris ſolum temporibus videtur eſſe conceſſa: vt gratius mundus acciperet, vnde pro rerum nouitate gauderet. Quapropter abſtine noxiam lictor ſecurim, cui licet impune facere, quòd in aliis cognoſceris vindicare, ama pauliſper ferrum ſplendidum, non cruentum. Catenas tuas lachrimis madidas felicior rubigo ſuſcipiat, illud potius reconde, quòd ſolebas includere. Auditoria feralium vocum meliore ſorte muteſcant. Sit re vera nomen cuſtodis, ſine mortibus alienis, quid ſemper Inferis laboras? aliquando & Superis milita. Otium tibi clemens actus incidit. Qui iuſtitiæ inexorabili excubat, neceſſe eſt, vt eum pietas benigna diſcingat. Et ideo cella gemituum, triſtitiæ domus, apud Superos Plutonis hoſpitium, locus perpetua nocte cæcatus, tandem infuſione lucis albeſcat: in qua non vnum tormentum ſuſtinet reus, qui antequam incurrat necis exitus à Supernis probatur abſciſus. Primùm pedor ille, collega catenarum, abominabili mœrore diſcruciat auditum alieni gemitus & lamenta conturbant, guſtum ieiunia longa debilitant, tactum pondera prementia defatigant: lumina diutius tenebris obtuſa torpeſcunt. Non eſt vnum clauſis exitium: multifaria morte perimitur, qui carceris ſqualore torquetur. Nunc ergo reos de Auerno tuo victuros emitte. Redeant ad Superos, qui ex magna parte Inferos pertulerunt. Atria tua vacuitatibus impleantur. Locus ille perennium lachrymarum quondam triſtes incolas perdat. Non ſunt inde, qui læti ſunt: qui tunc profecto habebit gratiam, ſi diſertus appareat. Exite incluſi, vicina morte ſemper pallentes. Redite ad lucem, quos caligantes tenebræ poſſidebant: nihil amplius optata morte paſſuri, niſi quòd adhuc poteratis occidi. Sed vos, qui nulla debetis ambitione iam decipi, delicta relinquite cum catenis, dierum beneficiis abſoluti. Viuite nunc honeſte, qui didiciſtis ſuperſtites mori. Cognoſcite, quàm beneficialis ſit bona conuerſatio, altera contulit teterrimum carcerem, hæc nouit ſplendidam tribuere libertatem. Iſta præſtabit, vt velitis viuere: illa dedit, vt eligeretis iam perire. Si leges

Tempus indulgendi.

† Parcæ tollerentur.

Lictor.

Catena.

Cuſtos.

Pondera.

aſtringunt, vlterius vos nullus includit. Secreta paueſcite, ad forum ſine trepidatione venite. Illa iuſte refugitis, per quæ triſtia pertuliſtis. Mirentur vos liberos, qui viderunt reos. Odiſſe debetis, quòd vos tradidit neci. Pecora ipſa vitare norunt, quæ ſe legiſſe cognoſcunt: itinera illa non repetunt, vbi in foueam corruerunt. Tenaces laqueos auis capta declinat, hærentem viſcum alis ſuſpecta non inſidet. Piſceus Lupus arenis ſe mollibus, vt plumbati lini inſidias euadat, immergit: cuius vt ſupradicta retia eius tergum fruſtra diraſerint, alacer in vndas exilit, & vitati periculi gaudia liberatus agnoſcit. Scarus eſca pellectus, cùm iunceum carcerem cœperit introire, mox vt ad ſe exitium ſuum inuitatum fuiſſe cognouerit, in caudam labitur, paulatim ſe ab anguſto ſubducens. Quem ſi alter eiuſdem generis cognouerit irretitum, extrema eius mordicus trahit: vt qui ſibi captus non poteſt ſubuenire, alterius ſolatio probetur euadere. Sic & Sauri argutum piſcium genus, à velocitate nominati, cùm ſe in inſidias nexuoſas impulerint, quaſi quibuſdam funibus æquabiliter illigati, totis niſibus trahentes retrorſum, ſocios conantur liberare captiuos. Plura ſunt, ſi talia perquirantur. Omnia enim, quæ poſſunt habere contraria, facilis caſus abſumeret, ſi curam ſalutis propriæ non haberent. Ad te Clauſtrorum magiſtrum verba reuocemus. Patere, pœnale ſecretarium tuum innocenter eſſe ſecretum. Torqueris quidem, quod nullus affligitur, à communibus gaudiis mœſtus exciperis, dum tibi ſoli non parcitur venia generali, liuidæ inuidiæ comparandus. Suſtine de omnium ſecuritate iacturam, qui habuiſti de multorum afflictione lætitiam. Sed vt tuos quoque gemitus conſolemur, illos tibi tantummodo vendica, quos lex pietatis gratia non relaxat, ne cùm truculentis parceret, aſperrima facinora leuigaret. Soluamus ergo cuncta, ſecularibus actibus implicati. Patitur omnis homo periculoſos nexus, quos feſtinat euadere. Clauſtra reos dimittant, nos vincula improbæ cogitationis abſoluant.

Pecorum ſolertia.

Lupus.

Scarus.

Sauri.

Salutis propriæ cura.

MAGNI AVRELII CASSIODORI, VARIARVM LIBER DVODECIMVS.

DIVERSIS CANCELLARIIS PROVINCIARVM SINGVLARVM SENATOR PRAEF. PRAET.

Quomodo in ſuis quique muneribus & officiis ſe gerere debeant.

I.

† quam.

NEscio quis maior eſſe creditur, † qui de penetralibus Iudicis deſtinatur. Quoniam tanto plus æſtimatur quis amare iuſtitiam, quanto ab illo frequẽtius conſtat auditam. Per milites ſuos Iudex intelligitur: & ſicut diſcipuli magiſtri ſciẽtiam produnt, ſic nos obſequentium mores aperiunt. Præceps non putatur obſeruaſſe moderato: auarus paruiſſe non aduertitur continenti: ſtultus prudentibus ſeruiſſe non creditur. Periclitamur fateor in actionibus veſtris, ſi vos mala intentione tractetis, & quod nulli accidit veſtrum, alienũ vitium, noſtrum celebratur opprobrium. Suſtinemus tales caſus, quales nos in alios vindicare non poſſumus: & lex qua fruuntur cuncti, in nobis non poteſt cuſtodiri. Sed habemus iterum ex alia parte ſolatium, quod veſtra bona noſtra creduntur eſſe mandata, & nobis ocioſis acquiritur, quicquid gloriæ veſtris laboribus expeditur. Si te enim aliquis ſapienter agere videat, ſtatim famam tui præceptoris exaltat: dum tale inſtitutũ fuiſſe creditur, qualia geſta nihilominus ſentiuntur. Vna eſt ſententia plebis tales eſſe Iudices, quales vos contigerit approbari. Et ideò magnopere cauẽdum eſt, ne ille de vobis incipiat iudicare, cuius vos opinionem contigerit ante laceraſſe. Vlciſcitur pœnis, qui inſiſtit in fabulis: vt tormentis, veſtris compenſat, quod populus vulneratus exaggerat. Quam periculoſum eſt, pati Iudicem rationabiliter iratum? & illum de fortunis tuis decernere, quem te conſtat grauiter irritaſſe? Quapro-

Iudicis ira.

pter ſtude magis, vt noſtra potius voce lauderis. Quia ſicut te poteſt Iudicis vel ſermo aduerſus deprimere, ita proſperrima ſententia ſubleuare. Perge igitur, per illam Indictionem, iuuante Deo, ad illam prouinciam, Cancellorum pompa decoratus, & glorioſa grauitate præcinctus. Abſens cogita præſentis pudorem. Nam quid debeas tentare vile, qui militas ſub honore? Faſces tibi Iudicum parent, & dum iuſſa Prætorianæ ſedis portare crederis, ipſam quodammodo poteſtatem reuerendus aſſumis. Edicta noſtra imprimis obſerua, oſtende bonam te intendẽtibus viam. Nam cuius eſt Iudicis cuſtodire mandata, ſi milites noſtra videantur negligere conſtituta? Reginam illam procacium vitiorum Auaritiam fuge, cui cuncta crimina deteſtabili deuotione famulantur, quæ dum pectus hominis ingreſſa fuerit, gregatim quoque malefidas cohortes admittit. Ferri non poteſt recepta, quia neſcit eſſe ſolitaria. Agmen habet blandiſſimum, arma ſuſcipit extalentis, & per dulcedinem ſuperat, quos amara deceptione captiuat. Proinde ad vtilitates publicas eſto ſolicitus, iniuncta morali compulſione procura. Plus agit inculcator rationis, quàm poſſit exercere terribilis. Perſona tua refugiũ ſit oppreſſo, infirmo defenſio, pręſidium aliqua calamitate concluſo. Sic enim proprie noſtros Cancellos agitis, ſi læſorum impia clauſtra ſoluatis.

Auaritia.

Cancelli agere.

VNIVERSIS IVDICIBVS PROVINCIARVM SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt moueant poſſeſſores conferre tributa terræ decimæ indictionis. II.

Caſſiodor. abſtinentiæ.

GRATIAS diuinitati refero: quia & prouinciales fecerunt, quæ monui, & ego compleui omnia, quæ promiſi. Nam nec me ſenſit quiſquam aliqua venalitate pollutum, nec ego pertuli Tributarios indeuotos. Habemus vtrique quod in vobis diligere debeamus. illi repererũt affectuoſos Iudices, nos acquiſiuimus integerrimos præcones. Agamus itaq; Deo præſtãte, quod cœpimus. Poſſeſſor mihi publicas pecunias libens inferat, ego illi inconuentus iuſtitiæ tributa perſoluam. Vobis autem cõmode repetitur, quòd veraciter actum eſſe ſentitur, quando de rebus præteritis ſpes magna redditur in futuris. Probaſtis enim, quia nullum coegimus dare, quod nõ debuiſſet offerre. Nõ publicis, non priuatis à me quiſquam damnis afflictus eſt. Priſcorum terrores fecimus

ignorari. Nec extraordinaria quæſiuimus, qui cuncta geri legibus
Præſules. optabamus. Sed nec vos ſitis in ea parte diſſimiles. Præſules imitatores eſſe dignitatis noſtræ, iura voluerunt: quibus pene eandem, quàm nobis, iuriſdictionem per prouincias contulerunt. Nullum repudiat ſequenda iuſtitia, omnes clarificat, quos ſui participatione ſublimat. minorem ſe ille ſolus facit, qui ab ipſa diſceſſit. Cur accipiendi vota ſectemur? Nullam gloriam recipit, qui diues vocatur. Contra omni laude decoratur qui iuſtus edicitur. Deſideremus potius, quòd nos pretioſiores locupletibus facit. Faſces accipimus, vt graues eſſe debeamus. Tribunalia conſcendimus, vt morum gradibus euehamur. Nil vile, nil cupidum Iudices decet. Claras enim »
Probrũ abſit à magiſtratu. ſuas maculas reddunt, ſi illi ad quos multi reſpiciunt, aliqua repre- »
† al. Aliquando expedit non aditi, quã c. i. ſ. † omnes quos. henſione ſordeſcunt. † Alioqui expedit non videri, quàm cunctorũ irriſione ſignari. Omnes ergo, qui præmiorum celſa petimus, vi- »
tiorum humilia deſeramus. Sit in nobis frons libera, vt aliorum »
poſſimus emendare peccata. Æquat crimen † omne, quod inquinat, & ideò diſſimilis ab accuſato debet eſſe, qui iudicat. Hæc nos annuo ſermone conuenit loqui: quia bonarum rerum nulla ſatietas eſt. Fateor auiditatem deſiderij mei, cupio me vobiſcum velle prædicari. Veniamus nunc ad conſueta: quæ ideò debent ſuſcipi
Solemnia. grata, quia probantur eſſe ſolemnia. Quapropter, quod fœliciter dictũ ſit, te officiúmque tuum cum Dei iuuamine, poſſeſſores præcipimus admonere, vt tributa Indictionis tertiæ decimæ deuota
Exactionũ tempora. mente perſoluant: quatenus trinæ illationis moderamine cuſtodito, debitam Reipub. inferant functionem. Tempora exactionum ſtatuta ſeruentur: ita tamen, vt nullus ſub immaturæ compulſionis
Inducĩæ tributi. iniuria ſe ingemiſcat exactum: nec iterum ſub turpi venalitate induciarum largitas damnoſa præbeatur. Dilatio enim tributi maior fit cauſa diſpendij: quando irritè ſuſpenditur, quòd nullis protractionibus euitatur. Expenſarum quoque fidelem notitiam, quaternis menſibus comprehenſam, conſuetudine cuſtodita, ad ſcrinia
Expenſæ. noſtra dirigere maturabis: vt totius erroris † diſcuſſa caligine, publici ratiocinij poſſit claritas apparere. Nam ſi aliter facias, te damna reſpiciunt, quæ per neglectum tuum publicis vtilitatibus ingeruntur. Et vt facilius poſſis, Deo auxiliante, quæ ſunt ſtatuta perficere, illum atque illum ſedis noſtræ milites, tibi officióque veſtro conſuetudinariè præcipimus imminere: quatenus ordinatio noſtra inculpabiliter ſortiatur effectum. Caue ergo, ne te imparem noſtris
† deterſa.

præſtes admonitis. Quia nimis fœdum eſt, vt à quo laudanda repoſcimus, reſecanda potius approbemus.

VNIVERSIS SAIONIBVS QVI SVNT CANCELLARIIS DEPVTATI SENATOR PRAEF. PRAET.

Hortatur eos ad munus quemque ſuum rectè, & innocenter obeundum.

LIB. III.

OPORTET quidem cuncta ſub tranquillitate peragi, quemadmodum poſſit bonis moribus conuenire. Sed tanta eſt in Repub. de morum varietate diuerſitas, vt nemo valeat leges defendere, niſi terror videatur aliqua temperare. Ægris non vna cauſa ſalutis eſt, alter cibis reficitur, alter per abſtinentiæ beneficia tenuatur, hic lauacra mollia, ille ferrum quærit ad vulnera, & varium poſcit remedium diuerſa qualitas paſſionum: ſic qui populis præeſſe cognoſcitur, non vno conſilio præditus inuenitur. Feroces diſtrictione premendi ſunt, manſueti ciuiliter admonendi, doloſi caute, ſimplices ſub lenitate tractandi ſunt. Et ideò vbique probatur eſſe neceſſaria prudentia, quoniam rebus omnibus adhibere videtur accommoda. Quapropter deuotionem tuam ſolatiis illius viri clariſſimi Cancellarij noſtri ſolemni more deputamus: vt cõtra nullum alium erigaris, niſi qui legibus parere deſpexerit. Ad forum trahe, qui iuſta non recipit: ſub continentia iraſcere, ſub maturitate diſtringe. Timeri te amplius volumus quàm probari: quia maximè illud vigori tuo reputabitur, ſi nullius præſumptione peccetur. Cogitetur præ omnibus pecuniæ publicæ fidelis exactio. Sit tuum commodum contemptus alienus. Coactus faciat, qui iuſta ſponte complere neglexerit. Cauſis tantùm te delegatis impende. Si præcepta ſequeris, deuia non requiris. Caret culpa, qui imperata perfecerit. In executore illud eſt peſſimum, ſi Iudicis relinquat arbitrium. Non inde iacteris, quòd tibi non poteſt obuiari. Nec aſſumere ſuperbiam velis, quia te multorum humilitas pertimeſcit. Viri fortes ſemper in pace modeſti ſunt: & iuſtitiam nimis diligunt, qui frequenter prælia tractauerunt. Quàm gratum eſt, ſi inter parentes reuerſus, querelarum nõ reportes opprobrium: ſed ita te cognoſcant egiſſe, quemadmodum diligentes probantur optare? Nos etiam gratanter excipimus cum laude veniẽtem, & ocio vacare nõ ſinimus, quem probabiliter geſſiſſe ſentimus. His etiam & rerum

dominus maiora credit, quos bona conſcientia vtilitates ſuas egiſſe probauerit. Quanta ſunt, quæ poſſunt tollere ſapientes? Nemo amplius acquirit, quàm qui ſe bona conuerſatione tractauit.

CANONICARIO VENETIARVM

SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt poſſeſſores Veronenſes iubeat Acinaticum vinum regali menſæ comparandum, vendere: & narrat quomodo id vinum & ex quib. vuis fiat, rem plane notatu dignam. IV.

Piſces. Meſa principis. Exormiſton Sicula quib. licet laboribus offerat &c. Infr. epiſt. cap. 4. † Arcenias. al. Aternias. Vinalta liæ. Acinaticũ.

MENSVRAE regalis apparatus ditiſſimus non paruus Reipub. probatur ornatus: quia tanta dominus poſſidere creditur, quantis nouitatibus epulatur. Priuati eſt, habere quòd locus continet: in principali conuiuio hoc profecto decet exquiri, quòd viſum debeat admirari. Deſtinet Carpam Danubius, à Rheno veniat Ancorago † exormis, Tõſicula quibuſlibet laboribus offeratur, Brutiorum mare dulces mittat † Acernias, ſapori piſces de diuerſis finibus afferantur. Sic decet Regem paſcere, vt à Legatis gẽtium credatur penè omnia poſſidere. Et ideo procuranda ſunt vina, quæ ſingulariter fœcunda nutrit Italia: ne qui externa debemus appetere, videamur propria non quæſiſſe. Comitis itaque Patrimonij relatione declaratũ eſt, Acinaticum, cui nomen ex acino eſt, Enthecis aulicis fuiſſe tenuatũ. Et quia cunctæ dignitates inuicem ſibi debent neceſſaria miniſtrare, quæ probantur ad rerum dominos pertinere, ad Poſſeſſores Veronenſes, vbi eius rei cura præcipua eſt, vos iubemus accedere: quatenus accepto pretio cõpetenti, nullus tardet vendere, quòd principali gratiæ debetur offerre. Digna planè ſpecies, de qua ſe iactet Italia. Nã licet ingenioſa Græcia multifaria ſe diligentiæ ſubtilitate commendet, & vina ſua aut odoribus condiat: aut marinis permixtionibus inſaporet, ſub tanta tamen exquiſitione reperitur ſimile nil habere. Hoc eſt enim merum, & colore regium, & ſapore præcipuum: vt blattam aut ipſius putes fontibus tingi, aut liquores eius à purpura credãtur expreſſi. Dulcedo illi ineffabili ſuauitate ſentitur, ſtipis neſcio qua firmitate roboratur: tactus eius denſitate pingueſcit, vt dicas eſſe aut carneũ liquorem, aut edibilẽ potionem. Libet referre, quàm ſingularis eſſe videatur eius collectio. Autumno lecta de vineis in pergulis domeſticis vua reſupina ſuſpẽditur, ſeruatur in vaſis ſuis, thecis naturalibus cuſtoditur. Rigeſcit non liqueſcit ex ſenio, tunc fa-

Vina Græc.

tuos

tuos humores exudans, magna ſuauitate dulceſcit. Trahitur ad menſem Decembrem, donec fluxum eius hyemis tempus aperiat: miróque modo incipit eſſe nouum, quando cellis omnibus reperitur antiquum. Hyemale muſtum, vuarum frigidus ſanguis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, violeum nectar: deferuet primum in origine ſua, & cùm potuerit adoleſcere, perpetuam incipit habere nouitatem, nõ calcibus iniuriosè tunditur, nec aliqua ſordium admixtione fuſcatur: ſed quemadmodũ decet nobilitas tanta prouocatur. defluit, dum aqua dureſcit, fœcunda eſt, cùm omnis agrorum fructus abſcedit. Diſtillat gemmis comparem liquorem. Iucundum neſcio quid illachrimat: & præter quod eius delectat dulcedo, in aſpectu ſingularis eius eſt pulchritudo. Hoc † quamtocius perquiſitum, & competentibus pretiis aggregatum, Chartariis, qui in rem directi ſunt, tradite deferendum. Nec illud negligendum putetis, quòd lacteo poculo reluceſcit: quando plus eſt mirabile, quod potueritis difficilius inuenire. Albedo ibi decora eſt, & ſerena puritas: vt illud de roſis, hoc credatur natum eſſe de liliis. Colore quidem extraneũ, ſed ſopore germanum eſt. Aſpectus diſpar, & ſimilis in vtroque ſuauitas. Nam quod acute ſapit, quod citò reficit, commune illis intelligitur: ſed magna eſt diſtantia, quæ videtur. Illud intueris robore lætum, hoc inſpicis cãdore feſtiuum. Et ideò procuratio eorum debet eſſe celerrima: quando in ambobus eſſe cognoſcitur, quòd pariter expetatur.

† quamocius.

Albedo.

VALERIANO V.S. SENATOR

PRAEF. PRAET.

In Lucaniam & Brutios, vnde ſibi originem eſſe meminit, ad hunc cum Epiſtola *hac mittit breuia quibus exprimit impetrationum ſummas, quas auxiſſe ſe dicit in pretia annonæ, & victualium rerum, quas ad alendos exercitus præbere conſueuerant.* V.

GENERALITER quidem ampliſſimum cognitorem decet beneficia dilatare: quoniam qui omnibus præeſſe cognoſcitur, cunctis impendere profutura cenſetur. Sed gratificante natura illis amplius debemus, qui nobis aliqua proximitate iunguntur: dum quoddam genus recti videatur eſſe popoſiti, ab æqualitate diſcedi. Nam modeſtiã Collegio impendimus, reuerentiam Patribus exhibemus. Ciuibus debemus communem gratiam,

ob tranſitiũ militiũ remiſſa tributa.

Diſcedere ab æqualitate, genus recti propoſiti.

ſed affectum filiis ſingularem: & tanta neceſſitudinũ vis eſt, vt nullus ſe contemptum diiudicet, ſi ſibi aliena pignora prælata eſſe cognoſcit. Et ideo non eſt aliquid iniuſtum, de patria plus eſſe ſolicitum, eo pręſertim tempore cùm eius videamur periculis ſubuenire. Plus enim eos diligere credimus, quos eripere feſtinamus. Veniens itaque numeroſus exercitus, qui ad defenſionem Reipub. noſcitur deſtinatus, Lucaniæ Brutiorúmque dicitur culta vaſtaſſe, & abundãtiam regionum ſtudio tenuaſſe rapinarum. Sed quoniam & illis dare, & iſtis ſumere, pro temporis qualitate, neceſſe eſt, pretia quæ antiquus ordo conſtituit, ex iuſſione Rerum domini cognoſcite temperata: vt multo arctius, quàm vẽdere ſolebatis, in aſſem publicum præbita debeant imputari: quatenus nec poſſeſſor diſpendia, nec exercitus laborans ſuſtinere poſſit inopiam. Nolite igitur eſſe ſoliciti. Euaſiſtis exigentium manus: tributa vobis præſens adimit apparatus. Sed quo facilius inſtrueretur veſtra notitia, imputationum ſummas infra ſcriptis Breuibus credidimus exprimendas: vt nemo vobis vẽdat beneficium, quòd publica noſcitis largitate collatum. Continete ergo poſſeſſorum intemperatos motus. Ament quieta, quos nullus ad incerta præcipitat. Dum belligerat Gothorũ exercitus, ſit in pace Romanus. Felicium votũ eſt, quòd iubetur. Ne ruſtici, agreſte hominum genus, dum laborandi tædia fugiunt, illicitis auſibus efferantur: & contra vos incipiant erigi, quos vix poteratis in pace moderari. Quapropter ex regia iuſſione ſingulos Conductores Maſſarum, & Poſſeſſores validos admonete, vt nullam contrahant in concertatione barbariem: ne non tantum feſtinent bellis prodeſſe, quantum quiete confundere. Arripiant ferrum, ſed vnde agros excolant: ſummat cuſpides, boum ſtimulos non furoris. Defenſorum maxima laus eſt, ſi cùm illi videantur prædictas regiones protegere, iſti non deſinant patrioticas poſſeſſiones excolere. Sit Iudicibus vigor ex legibus. Subſellia non deſinant iura malis moribus intonare. Timeat latro indicium, quòd ſemper expauit. Adulter gremium Iudicis intremiſcat. Falſarius vocem præconis exhorreat. Fur fora non rideat. Quia tunc libertas gaudet, ſi talia non lætentur. Sic enim proſperrime geri non ſentietis bellum, ſi vobis ſit communiter de ciuilitate conſilium. Nullus opprimat indigentem: inuadite peruaſores: inſequimini perſequẽtes. Eſt vobis competens pugna ciuilis. Omnia pacata vos redditis, ſi duces ſcelerum comprimatis. In annonis verò reputãdis eſto ſolicitus, ne

Nemo beneficiũ vẽdat publica collatũ largitate.

Cõductores Maſſarum.

Vſus ferri.

Signa pacis.

Vox præconis.

Annona.

aliquem cuiuſquam poſſit fraudare verſutia. Rectoribus autē exercitus à Rerum Dominis ſub mea præſentia cognoſcite delegatum: vt dum à vobis neceſſario fuerint commoniti, grauatis per iniuriā debeat ſubueniri. Cuſtodiant nihilominus diſciplinam, vnde robuſtius armatur ſemper exercitus. Additum eſt etiam beneficij genus, vt à præſenti deuotione præceptis Regis nec diuina domus videatur excepta, ſed totum communiter ſuſtineatur, quod pro generalitate cenſetur. Nunc ergo cùm omnibus fratribus veſtris ſtudiosè conſurgite omnibus, & ſub omni cautela neceſſaria prouidete: vt proſit re vera nobiliſſimæ patriæ talia volumina prætuliſſe. Quieta enim regere, & ex vſu adminiſtrare prouincias, homines vel mediocris intelligentiæ poſſunt: ſed hoc opus, hic labor eſt, illud magis regere, quod ſe relictum non poteſt continere. Ceſſat enim nauta-rum in tranquillitate peritia: nec nomen præſtat artifici, niſi fuerit vis magna periculi. Habetis ergo tempus, vbi & famam ſapientum poſſitis acquirere, & in omni parte vos laudabiliter, iuuante Domino, cuſtodire. Meos autem vltra cæteros minimè commendo: quia omnibus hoc cupimus accidere, quòd noſtris laboribus deſideramus euenire. Mihi enim propria cura dilapſa eſt, poſtquam generalem cœpi cogitare cuſtodiam. Opto meis bene, ſed quod poſſit eſſe commune: quia magnæ iniuſtitiæ genus eſt, aliud ſibi Iudicem velle, quàm poteſt generalitas ſuſtinere.

Diſciplina exercit.

Difficilia, quæ pulchra.

Iudex eod. cum priuatis iure.

VNIVERSIS PRÆFECTVRÆ TITVLOS ADMINISTRANTIBVS SENATOR PRAEF. PRAET.

Interminationes vt in officiis adminiſtrandis nullus eorum præſcripta & præcepta tam ſuam, quam Principum & Regum ſuorum excedere auſit.

VI.

VAMVIS abunde ſufficiant, quæ Rerum Domini ingenita pietate præceperunt, interminationes tamen importunis & fatuis adhibita diſtrictione geminamus: vt qui nequeunt erubeſcere, ſaltem ſe contineant per timorem. Quis enim de ſua præſumptione gratuletur, quando famam perditurus eſt, qui interdicta tentauerit? Retundatur ambitio cæca cupientum: proterua refrenetur audacia, qui lucrum de malo quærit, pœna propoſita terreatur, qui honorem per nefanda deſiderat, amiſſa

Soluendi tē-pus ſeruetur.

potius opinione turbetur. Additur etiam, quod noſtris temporibus ſceleratæ pecuniæ non valebunt, nec culpam ſuam redemit, qui reum ſe eſſe cognoſcit. Iniquis fraudibus non patebit occaſio: perſequimur, non vendimus excedentes. Vbi iã male capientes ſpem habebitis, quando vobis & Rerum Domini, & veſtri Iudices comminantur? Vos tamen, quos ad publicas adminiſtrationes peruenire noſtra fecit electio, de actionum honeſtate confidite. Quia vos nulla venalitas excludit, ſi probitas continuerit actionis. Publicis vtilitatibus ſeruite fixi, quoniam vos nulla priuata damna concutient. Reddite hanc viciſſitudinem iudicio meo: vt qui vos nullo proprio ſuffragio grauari feci, ſtudeatis in vobis mea facta laudari. Præfixum itaque tempus à Rerum Dominis noueritis eſſe ſeruandum: ita tamen, vt ea quæ vobis pro publica vtilitate decreta ſunt, prouidere ac ſoluere debeatis.

Ne pecuniis redimantur ſcelera.

CANONICARIO VENETIARVM
SENATOR PRAET. PRAEF.

Vt à quibuſdam poſſeſſoribus Sueuorum incurſione vaſtatis tributa xv. Indictionis, quæ ſerenitas regalis indulſit, non exigat. VII.

Indulgẽtia tributorũ.

SVB clementia boni principis nihil conſtat licere fortuitis: quando ſiniſtros caſus corrigunt, qui præſtare proſperrime conſueuerunt. Nam quemadmodum inferret nudus ſæuã barbariem, & diſtrictum principem? quando ſpoliatus iure negat, quod affluens inferre didicerat. Atque ideò illi vel illi, Sueuorum incurſione vaſtatis, fiſcum decimæ quintæ Indictionis ſerenitas regalis indulſit, ſicut te poterit inſtruere relecta pręceptio. Vnde obedientiam commendantes à ſupraſcriptis poſſeſſoribus de prædiis, quæ tamen cognoueris eſſe vaſtata, præſentis Indictionis tributa non exigas: reliqua verò ſolemni compulſione procura: vt conſtitutis temporibus Arcario noſtro reſiduam ſuppleas quantitatem. Caue ergo, ne grauior fias hoſtibus, ſi adhuc nudare velis exutos: chlamydes non paueſcant, qui arma timuerunt: rapinas non ſentiant poſt prædones. Validas contra te apochas inuenerunt: inuictas ſecuritates illis dedit calamitas ſua: violentus abſtulit, quòd quærebas. Cui nihil videtur relictum, à tributis conſtat eſſe liberatum.

A nudo nihil exigẽdũ.

Parcendum inopibus.

CONSVLARI PROVINCIÆ LIGVRIÆ

SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt si possessores locorum subnotatorum quæ debent vltro intra certum tempus arcariis fiscalib. & regiis obtulerint, exactorum compulsionem ab eis abstinere faciat, significat enim & hic & alibi sæpe exactiones ingrauari solitas fuisse aduersus eos, qui functionum suarum pecunias in tempore soluere distulissent, & quæstum inde exactoribus optabilem fuisse.

LIX.

NOVVM genus videtur esse compendij, postulantes acquirere, & præstantes nulla damna sentire. Nam sic accipitur ab vno, vt perire non possit ab altero: donatur sine dispendio: creditur sine imminutione: & nomen habet munificentiæ, quòd iura domini nescit exire. Quapropter ille cæsarum suarum, in illa prouincia constitutarum, quas Breuis subter conscriptus eloquitur, exactorum suggerit enormitate vexari. Desiderans sine aliqua imminutione publicæ vtilitatis, inferre se debere nostris Arcariis debitam functionem. Quòd nos, qui nullorum damnis studere cognoscimus, dummodo fisco competentia rationabili satisfactione soluantur libenter annuimus. Quia hoc est bona desideria suspendere, quòd illicita perpetrare. Qua de re spectabilitas tua commonitis Curialibus vel Compulsoribus, nec non & his, quorum interesse cognoscit, ab illa indictione prædictis casis exactionem facies sub hac conditione remoueri, vt si intra illas Calendas summa, quæ competit, non fuerit Arcario persoluta, intra prouinciam solennis exactio peragatur. Minus ne si fidem suę promissionis Arcariorum apochis probauerit esse completam, ab omni inquietudine compulsorum designata prædia liberentur. Quia illa magis debent eligi, quæ sine suspicione damni libenti animo probantur offerri. Grata enim nobis est sine instantia compulsoris exactio, & hoc deuotum facere, quòd vix poterat coactus implere. Atque vtinam possessor vltroneus, & nobis necessitatem morarum tolleret, & sibi damna competentibus illationibus abrogaret. Ipse enim imminentem necessarium facit, qui solennia præbere distulerit.

Cõpulsores exigant tributum moderatè.

Arcariorũ apochæ.

PASCHASIO PRÆFECTO ANNONÆ SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt quidam Afer, qui Romæ captiuus erat, hæreditatem Afri non sibi coniuncti, qui extra Africam decessit, largitate regia obtineat cum onere alendi propinquos defuncti. IX.

Etiã exteri beneficiis obligandi publicis.

IETATE plenum est, peregrinam gẽtem publicis beneficiis obligare, & non tantum consanguineos ad substantiæ lucra mittere, quantum ipsos quoque aduenas inuitare. Hereditas, quæ est sine proximis, absque parentela successio, soláque fides generis est, patrios sonare sermones. Afer enim sic expetit beneficia, vt sibi olim doceat fuisse concessa, donum sine accipientis nomine, præter personam largitas: quia primum collatum est gẽti, vt postea petentium vocabulum potuisset affigi. Hinc est, quod iure quodam postulant hereditates alienas, & illis tantum videtur cõpetere, quod Romanus non potest in causis similibus obtinere. Beneficium tale non habuerunt in patria sua, sed hic omnes sub hac conditione parentes sunt: vniuersa natio, quantum ad successionis beneficium, vna familia est. Quocirca experientia tua preces illius diligenti examinatione discutiat: & si re vera ille, quem suggerit de hac luce trãsisse, filios non reliquit, nec ab alio cõstat rationabiliter possideri, introductionem memoratæ rei officium vestrum celebret ex more: quatenus antiqua pietas regnantum præsentium reputet beneficia dominorum, & possit pro illis supplicare, sub quibus se magis intelligit votiua meruisse. Resumat facultatem, qui se suspirauerat amisisse. Peregrinum se vltra dicere non potuit, qui optata rura conquirit. Habeat possessorum similem dignitatem, & iam tributa reparatus inferat, qui opem ab alienis manibus expetebat. Gaudeat se ad hoc perductum, vt daret, quod vtique nisi habenti non probatur emergere: cæteris dominis in hac tantum sorte deterior, quoniam alienare nequit, quod possidere prævaluit. Sed & hoc quoque magna credimus æquitate repertum, vt qui loco succedit pignoris, substantiam suam effectam patris iure seruet extraneis. Miseratione pastus, nunc pascat & alios: fœlix illi contigit & prædicanda captiuitas, Romana ciuitate perfrui, & Afrorum priuilegiis potuisse misceri.

Alienatio vitanda.

Felix captiuitas.

† DIVERSIS CANCELLARIIS PROVINCIARVM SENATOR PRAEF. PRAET.

† Vniuersis.

Comminatio, nisi tributa in tempore exigerint, & archariis publicis cum deputatis omnium rationibus reddiderint. X.

RATIONVM publicarũ reliquiæ infaustæ sunt ægritudini comparandæ, quæ † grauatum debilitant, nisi sub celeritate discedant. Reatus quidam est, esse sub debito: nec liber potest veraciter dici, qui probatur obnoxius reperiri. Prudens se ipse cõpellit: minus cautus est, qui vrgetur ab altero. Nã quid egit totius anni suscepta compulsio? Summa futuræ Indictionis & quãtitas exigatur. Parcendo, non parcitis: exonerãdo, prægrauatis: » & dũ venales moras quæritis, tributi onera duplicatis. Relinquite » tandem crudelem misericordiam, beneficia tota detestatione felli» ta. Grauius percutit, qui blandiendo grassatur: & sub indulgẽtia lædit, qui consuetis temporibus exigere tributa distulerit. Et ideò desinite aliquando possessorum damna mercari: quia totum † cõscriptiper incommoda redditis, quod iniquis dilationibus abstuliſtis. Post ista enim nõ vos credatis verbis itinerum commoneri, sed irremissibili exactione compelli. Quapropter si ad illum diem † Archerio nostro, quæ de prouinciis solenniter postulantur, dispunctis rationibus, non aut per te intuleris, aut destinaueris quantitatem, degeniatus in prouincia velociter reddes, quæ te male distuliſſe cognoscis. Quia nimis iniquum est, vt assis publicus sub tua negligẽtia iaceat, & † Archarius mutuatam pecuniam publicis vtilitatibus incessanter expendas.

† grauãt &. *Debere, graue est.*

Crudelis misericordia.

† constricti.

† Arcario.

† Arcarius.

PETRO NVNC EROGATORI OBSONIORVM SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt liberalitate & largitate regia neminem è Romana plebe defraudet. Epistolæ argumentum ab exemplo valde ponderandum, & memorandum liberalitate antiqua in tenues Quirites etiam à Barbaris regibus conseruata. XI.

Populo Rom. obsonia à principe data absque fraude tribuantur.

DROBATAE debet esse conscientiæ, qui principalia beneficia præponitur erogare: ne aliqua cupiditatis forte desiccetur, quod à tanta liberalitate profunditur. Mutant enim quaslibet largitates rapientium manus. Et sicut fontis puritas per

limosa corrumpitur, sic affluentia boni regis auaris distributionibus immutatur. Aurum ipsum, cùm soluitur in liquorem, nisi mundissimo † caliculo susciptiatur, inficitur: quando puritatem sui illa sola custodiunt, quæ nulla sordium admixtione fuscantur. Quàm gratum, per niueos caliculos riuulos videre currentes? & ipsam quodammodo Naturæ liberam ridere puritatem, quando in nullis maculis iniuriata turpatur? Sic dona Rerum domini nulla debent pollutione fuscari: sed sicut ab ipso exeunt copiosa, ita debent ad Romanos peruenire purissima. Nam licet omnis fraus grauis esse videatur, illa tamen importabilis redditur, quæ in Romulea plebe grassatur: turba quæ viuit quieta: populus qui nescitur, nisi cùm † locus est: clamor sine seditione: strepitus furoris nescius: quibus sola contentio est, paupertatem fugere, & diuitias non amare. Nesciunt enim esse lucripetes, nec aliqua se negociationis calliditate discruciant: viuunt fortuna mediocrium, & conscientia diuitum. Nónne piaculum est, talibus rapere, qui nesciunt aliena fraudare? Quapropter obsonia, Romano populo distribuenda, ab illa Indictione, propitia tibi diuinitate concedimus: vt sine aliqua diminutione percipere possit, quòd regia largitate promeruit. Caue, ne quod illi meruerunt alter accipiat, & tu à gratia nostra peregrinus reddaris, si à ciuico amore discesseris. Non fiat Latialis pretio, qui ciuitatis illius non habet iura nascendo. Honorandum semper est, quòd nomen gentibus dedit: quando potior in humanis redditur, de cuius aliquid claritate præstatur. Munera ista Quiritum sunt. Non surripiat locum liberi fortuna seruilis. In maiestatem Romam populi peccat qui sanguinis illius puritatem famulorum societate commaculat.

Auri puritas.

† *Fortè*, aqualiculo.

† v. lætus.

ANASTASIO CANCELLARIO LVCANIÆ ET BRVTIORVM SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt caseos Silanicos nuncupatos & Palmatiana vina Brutia, quæ mirifice commendat, desideriis regalibus satisfactura essent, ad se mittat. XII.

CVM apud Rerum dominum solenni more pranderemus, & diuersæ prouinciæ de suis delitiis laudarentur, ad vina Brutiorum & † Silanica ei suauitate, currente vt assolet sermone, peruentum est: quòd herbarum beneficio tanta ibi Naturæ

† Silani casei suauitatem.

Naturæ iucunditate conficitur, vt non credas deeſſe mellis guſtum, quem nulla conſpicis qualitate permixtum. Manat illic leuiter prouocatum lac vberibus fiſtuloſis, & quaſi in alios ventres Naturæ vbertate collectũ, non guttis impluit, ſed quibuſdam repentinis torrẽtibus influeſcit. Redolet ſuauis & varius odor herbarum, naribus agnoſcitur pecudum paſtus, qui flagrans virtute diuerſa, thuris ſentitur inſpirare ſimilia. Huic tãta pinguedo ſociatur, vt arbitreris ſimul decurrere palladium liquorem, niſi quòd ab illa praſina viriditate niueo candore diſcernitur. Tunc cadis late patẽtibus copia illa mirabilis læto nimirum paſtore ſuſcepta, cùm admixtione coaguli in calloſam cœperit teneritudinem condurari, ad pulcherrimũ orbem forma perducitur: quæ ſubterraneis horreis aliquãtulum congregata, diuturnam caſei facit eſſe ſubſtantiam. Hoc quantocius ſuper impoſitũ nauigiis deſtinabis, vt deſideriis regalibus paruo munere ſatisfeciſſe videamur. Vinum quoque, quod laudare cupiens † Palmatianum nominauit Antiquitas, non ſtipſi aſperum, ſed gratum ſuauitate perquire. Nam licet inter vina Brutia videatur extremum, factum tamen eſt pene generali opinione præcipuum. Ibi enim reperitur & † Gazeto par, & Sabino ſimile, & magnis odoribus ſingulare. Sed quia illud famam ſibi nobiliſſimam vindicauit. Hoc & in ſuo genere nimis elegans perquiratur, ne prudentiã Maiorum aliquid appellaſſe videatur improprium. Eſt enim ſuaui pinguedine, molliter ſatum, viuacitate firmiſſimũ, naribus violentum, cãdore quoque perſpicuum: quòd ita redolet ore ructatum, vt merito illi à palma nomen videatur impoſitum. Viſcera defecta conſtringit, vulnera madida deſiccat, laſſum reficit pectus: & quod vix prævalet implere potus arte compoſitus, hic naturaliter præſtat infectus. Sed prouide, vt ſupradictas ſpecies exactas debeas deſtinare: quia falli non poſſumus, qui hoc patriotica veritate retinemus. Ad præſens enim de cellariis noſtris, quæ deſiderabantur, obtulimus. Tu autem tuo periculo diſſimilia facis, quorum iam iudicia teneri poſſe cognoſcis.

Lactis deſcriptio.

† Palmatinum. *al.* Palmarium.

† Vazeo.

EDICTVM CAPITVLI POPVLO

Edictum ne de his quæ liberalitas principum Eccleſiis donat Numerariorum vulgato nomine Canonicarij quicquam ſubtrahant. XIII.

† Su contineri debet omnium, largitas impenſa dominorum: quando neceſſe eſt vniuerſitati proficere, quòd illos

† Etſi. *al.* Si. *al.* Niſi.

Res pauperum inuadentes.

impulſu diuinitatis probatum fuerit effeciſſe. Pietas ſiquidem principum totum cuſtodit imperium: & dum illis viciſſitudo digna redditur, incolumia Reipub. membra ſeruantur. Dudum ſiquidem imperialia conſtituta per Brutios atque Lucaniam ſacroſanctas Eccleſias aliqua munerum deuotione iuuerunt. Sed vt eſt ſacrilegis mentibus familiare, & in ipſa quoque reuerentia diuina peccare, nonnullam exinde partem Numerariorum nomine Canonicarij ſubtrahebant: facientes laïcum commodum ſubſtantiam clericorum: quòd ſedis noſtræ Numerarij execratione deteſtabili reſpuentes, nunquam ſibi illatum fuiſſe ſuggerunt, quòd de tali ſcelere manus impiæ defraudauerunt. Quid adhuc minimè audacia humana tentabis, ſi & ibi furta porrigis, vbi te minimè latere poſſe cognoſcis? Vt illudas oculis fortaſſe mortalibus, quamuis iniqua, tamen aliqua videtur præſumptio: quanta verò cæcitate damnatur, qui ſe æſtimat perpetrare, quòd diuinitas non poſſit aduertere? Sed ne ſimilis vlterius graſſetur fortè præſumptio, aut diuinam patientiam frequens prouocare poſſit exceſſus, edictali programmate definimus, vt qui in hac fuerit vlterius fraude verſatus, & militia careat, & compendium propriæ facultatis amittat. Grauiore ſiquidem pœna plectendus eſt, qui vſque ad iniuriam diuinam ſuam nihilominus tetendit audaciam. Habeant pauperes dona regnantum: poſſideant aliquid, quibus nulla facultas eſt. Cur aliena ſubſtantia in regali poſita largitate peruaditur? Poſſeſſio eius, principis munus eſt. Quemadmodum præſumat ſubiectus contingere, quòd Deo reſpicit humilitatem dominantis offerre? Additur, quòd talibus non dare, tuliſſe eſt: & merito, quando qui poteſt eſurientibus ſubuenire, ſi non paſcit, extinguit. Pudeat illis tollere, quibus iubentur offerre. Vltra omnes crudelitates eſt, diuitem velle fieri de exiguitate mendici. Amentur honeſta lucra: horreantur damnoſa compendia: nullus audeat inde tollere, quòd poſſit collecta diſpergere. Addendo perdidit, qui retinendo collegerit: & paupertatem potius ad ſe trahit, ſi exigentium pecunias non repellit.

Numerarij, Canonicarij.

Militia adempta ſacrilegis.

ANASTASIO CANCELLARIO LVCANIÆ ET BRVTIORVM SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt à Rheginenſibus Brutiorum extremis, lardi & tritici ſpecies, coemptionis nomine non petantur, quod regio ea huiuſmodi res, ſed alia quædã ferat, quæ mire quidem commendat. Verùm quæ regio non fert ea poſci iniquum eſſe declarat. XIV.

RHEGIENSES ciues, vltimi Brutiorum, quos à Siciliæ corpore violenti quondam maris impetus ſegregauit, vnde ciuitas eorum nomen accepit, diuiſio enim ῥήγιον Græca lingua vocitatur, iniqua ſuggerunt ſe exactorum præſumptione fatigari, implorantes non aurium, ſed oculorum noſtrorum nota remedia, qui poſſumus ſcire territorium eorum quod petitur non habere. Eſt enim montanis lapillis terra rariſſima, arida paſcuis, ſed vndoſa vindemiis: ſegetibus aduerſa, ſed oliuis accommoda: & ideò cultura eius omnis in ſarculis eſt, quia ſuperficies ipſius ſicca nutrire nõ valet ſuperne neſcientia. Tergore illic ager nudus, induſtria potius, quàm Natura veſtitur. Nã Palladiæ ſyluæ † .. viriditate contegitur, qui in ſolo aridiſſimus approbatur. Talibus enim locis illa proficiunt, quæ radicibus proceris ad humi penetrale deſcendunt. Segetes rigantur, vt viuãt, & conditione mutata hoc ariſtis impenditur, quod oleribus exhibetur. Quanta ſeges eſt, quæ manu colligitur? raro illic ab area venit humeris grauatus agricola: vt non meſſis in horreis colligatur, ſed vix poſſit aliquos cophinos de ſumma vbertate complere. In hortis autem ruſticorũ agmẽ habetur operoſum: quia olus illic omne ſaporũ eſt marina irroratione reſperſum: quod humana induſtria fieri conſueuit. Hic cum nutriretur accepit. Contra Maronis autem ſententiam, intyborum illic fibræ dulciſſimæ ſunt, quæ præcinctæ foliis tortuoſis calloſa teneritudine conglobantur: vnde in morem nitri aliquid decerptum frangitur, dum à fœcundo ceſpite ſegregatur. His victualibus, ſi vis noſſe, regio illa fœcunda eſt, nam & marinis delitiis copioſa iucunditate perfruitur: quia ibi mare Supernun ac Infernũ, inſertis frontibus adunatum, delitias vtriuſque pelagi in vnam congregationẽ ſinus ſui volubilitate perducit. Neceſſe eſt enim illic & piſces properare, vbi cõſtat & vndã poſſe defluere. Exormiſton quoq; inter piſces regium genus, compar murenis corpore, vel colore diſtãs, naribus fetoſis, coloſirea delicata teneritudine prẽditum, oleoſo ac ſua-

ob ſterilitatem indulta cõceſſa Rhegienſib.

Fructus induſtriales.

† Fort. opera.

Intybi.

Confluens.

ui liquore coagulatum, appetibilis gratáque pinguedo, cùm ſpumis fluctuantibus inter aëris confinia cœperit enatare, neſcit ad cubilia redire: quæ deſerit, credo, aut immemor reuerſionis, aut teneritudine ſumma mollitus, nequit vndis eleuantibus contraria oblu&tatione demergere: fertur velut corpus exanime, nullis niſibus periculum, nulla arte deuitans, & hinc viribus deſtitutus, redire non creditur, quia nec fugere poſſe ſentitur. Hic plane tantæ dulcedinis eſſe dignoſcitur, vt ei nemo piſcium comparetur. Hæc ſunt in litore Rhegino, quæ diximus, quòd non alio referente cognouimus, & ſi viſuali probatione retinemus. Quapropter laridi atque tritici ſpecies nullis temporibus coëmptionis nomine inde decernimus poſtulari. Quia nimis calumnioſe petitur, quòd loci beneficio non habetur. Deinde ſufficere debet defenſio veritatis & teſtimonium Iudicis. Quia nimis execrabile malum eſt, ſi cùm aliud nouerit conſcientia, aliud lingua decernat. Additur etiam, quòd tantis commeantium fatigantur aduentibus, tanta ëxcurrentium laceratione deteritur, vt rationabiliter illi remitti debuiſſet vel quod apud ipſam naſci non poſſe conſtaret.

Vidimus. non audiuimus.

Species laridi & tritici.

Aliud noſſe, aliud decernere.

MAXIMO VI. CANCELLARIO LVCANIAE ET BRVTIORVM SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt Scillatio ciuitati Brutiorum præbitio paraueredorum & annonarum in aſſem publicum imputetur, & ſupra modum eam vrbem commendat.

XV.

Vlyſſes, conditor Scillacij.

SCILLACIVM prima vrbiũ Brutiorũ, quàm Troiæ deſtructor Vlyſſes creditur cõdidiſſe, irrationabiliter dicitur prę-ſumentiũ nimietate vexari. quòd nobis præſidentibus non oportuiſſet aſſumi: quia læſiones eius cogimur plus dolere, dum patriotica nos probatur affectione contingere. Ciuitas ſupra ſinum Adriaticum cõſtituta, in modum botrionis pendet in collibus, non quod difficili aſcẽſione turgeſcat, ſed vt voluptuoſe campos virentes & cærula maris terga reſpiciat. Hæc naſcentem Solem ab ipſis cunabulis intuetur, vbi ventura dies non præmittit auroram, ſed mox vt oriri cœperit lampadem ſuam vibrans fulgor oſtẽdit. Gaudentẽ reſpicit Phœbum: propria illic luminis claritate reſplẽdet, vt ipſa magis Solis putetur eſſe patria, Rhodi opinione ſuperata. Fruitur luce perſpicua, aëris quoque temperie donata, apricas hyemes,

Terga maris.

refrigeratas ſentit ætates: & ſine aliquo mœrore tranſigitur, vbi infeſta tẽpora nõ timẽtur. Hinc & homo ſenſu liberior eſt, quia tẽperies cũcta moderatur. Patria ſiquidem feruẽs leues efficit & acutos, frigida tardos, & ſubdolos, ſola temperata eſt, quæ mores hominũ ſua qualitate cõponit. Hinc eſt quod Antiqui Athenas ſedẽ ſapientium eſſe dixerunt, quæ aëris puritate peruncta, lucidiſſimos ſenſus ad contẽplatiuam partẽ fœlici largitate præparauit. Nũquid enim tale eſt corpora, aquas cœnoſas ſorbere, quale perſpicuitatem dulciſſimi fontis haurire? Sic animæ vigor ornatur, dũ ſpiritu grauiore cõprimitur. Subiacemus enim neceſſario talibus rebus: quando nubilo triſtes efficimur: & iterũ naturaliter ad ſerena gaudemus: quia cœleſtis animæ ſubſtãtia ad infecta † quoque & puriſſima lætatur. Fruitur marinis quoq; copioſa delitiis, dũ poſſidet vicina, quæ nos fecimus, clauſtra Neptunia. Ad pedẽ ſiquidẽ † Moſcij montis ſaxorũ viſcerib. excauatis, fluẽta Nerei gurgitis decẽter immiſimus. Vbi agmẽ piſcium, ſub libera captiuitate ludentiũ, & delectatione reficit animos, & admiratione mulcet obtutus. Currũt auidi ad manus hominũ, & antequam cibi fiãt, eſcas expetunt. Paſcit homo delitias ſuas: & dũ habet in poteſtatẽ quod capiat, frequenter euenit, vt repletus omnia derelinquat. Spectaculum quoq; pulchre laborantiũ nõ adimitur in ciuitate ſedentibus. Cernũtur affatim copioſæ vindemiæ. Arearũ pinguis tritura cõſpicitur. Oliuarũ quoq; virẽtium vultus aperitur. Nõ eget aliquis agrorũ amœnitate, cui datũ eſt de vrbe cũcta cõſpicere. Hoc mihi modo nõ habet muros, ciuitatẽ credis ruralẽ, villã iudicare poſſis vrbanã: & inter vtrumq; poſita, copioſa noſcitur laude ditata. Hãc dum frequẽter inuiſere deſiderant cõmeantes, dũ tædia laboris refugere cupiũt, amœnitate ciuitatis in paraueredorũ & annonarũ præbitione propriis ciues fatigãtur expẽſis. Quapropter ne lædat vrbẽ amœnitas ſua, aut res præconij fiat cauſa diſpẽdij, paraueredorũ & annonarũ prębitionẽ, ſecundũ euectiones cõceſſas, in aſſem publicũ cõſtituimus imputari, pulueratica quoq; Iudicis funditus amputãtes, triũ tantũ etiã dierũ præſulibus annonas præberi ſecundũ vetera cõſtituta decernimus, ſuis expẽſis facta tarditate vecturæ. Leges enim adminiſtrantes, remedio non oneri eſſe voluerunt. Qua de re æquitatis intuitu ciuitas veſtra releuare, iudiciarium eſt, quòd tibi referimus, non remiſſum. Viue iuuante Deo, iuſtitia ſæculi, & ſecuritatis gaudio ſingulari. Alij dicant inſulas, ego habitationes tuas appellarem potius, Fortunatas.

Athenæ, ſapientum ſedes.

Aquæ cœnoſæ.

† fort. quæq.

Clauſtra maris.

†v. Moyſtij. *al.* Moſtij.

Villa vrbana.

Pulueritica Iudicis.

Vt moneantur possessores in quoquo loco de asse tributario trina illatione deuote inferendo, & vt pondera & libra sint iustissimæ. XVI.

Illationes annonæ.

IEMPVS admonet humanis rebus indesinenter accõmodum (dum res nobis etiã asperas captata semper opinione conciliat) vt illationum fiscalium curam annua festiuitate reparemus: quoniam Reipub. ordo tali constituto & merito votorum sistere† cernitur, quod pro cunctorum vtilitate præstatur. Diligenda sunt ista, vnde Respub. videtur esse firmissima. Quæ dum redeunte censu reficitur, status sui firmissimo robore continetur. Qua propter magna est quolibet tempore mõstrata deuotio, sed tunc acceptior redditur, quando necessaria plus habetur. Præbeant igitur possessores stipẽdia suæ gratiæ profutura. Debitum siquidem, quod non potest euitari, prona debet mente semper offerri: vt fiat beneficium, quod sine compulsione constat illatum. Atque ideò, quod feliciter dictum sit, per Indictionem primã in diœcesi tua possessorem te præcipimus admonere, vt trina illatione seruata, assem tributariũ deuotus exoluat: quatenus nec aliquis se sub immatura cõpulsione ingemiscat exactum, nec iterum remissione lætata, quisquam se dicat esse præteritum. Nullus quãtitatem iustæ ponderationis excedat, sitque libra iustissima: modus non erit rapiendi, si pondera fas sit excedere. Expensarum quoque fidelem notitiam, per quaternos menses ad scrinia nostra solenniter destinabis: vt totius erroris obscuritate detersa, rationibus publicis veritas elucescat. Sed quo facilius possit, Deo iuuante, quæ sunt instituta complere, illum atque illum sedis nostræ milites, tibi officióque tuo periculorum suorum memores præcipimus imminere. Quatenus quod agnoscis iussum, inculpabiliter sortiatur effectum. Caue ergo, ne te aut improbæ redemptionis, aut torpentis desidiæ culpa respiciat: & quod expedire neglexeris, tuis inferat damna fortunis.

† decernitur.

Quæ præstanda non coactè.

Assis tributarius.

Pondera & libræ.

Multa cõminatio.

IOANNI SILVATARIO RAVENNATI PRAET. PRAEF.

† Athalaricus rex.

Vt possessores moneantur condere ora foucarum iuxta montem Caprarium, sic vt nõ nisi à portis & viis antiquis ingressus & egressus relinquatur. XVII.

Munitio oppidorum.

MVnitio ciuitatum spes est certa cunctorum: quando in pace ab exteris gentibus discitur, quod veraciter in

certamine timeatur. Plena est enim diuersis generibus hominum habitatio vrbium singularum. Quis nouit, cum qua gente confligat? Ideóque omnes debent agnoscere, quod futuris hostibus gratum non sit audire. Quapropter ex nostra iussione possessores admonere curabis, vt iuxta montem Caprarium, & loca circuniecta muris, fouearum ingentia ora pandãtur, talísque ibi pateat hiatus, vt nullus relinquantur introitus. Cur nefandi homines perscrutamini accessus illicitos, quibus portarum permittitur licẽter ingressus? Nescio quid videmini tegere, qui palam non desideratis intrare. Conscientia recta vias publicas tenet, † plurimorum collocutione gratulatur, & cum diuersos gratanter inquirit, laboris tædio nõ grauatur. Amicum est autem crimini, velle nesciri. & qui vias suas occulit, conscientiam prodit. Proinde in vsus generales itineta prisca reuocentur: ne dum compendium laboris quærunt, vitæ dispendia patiantur. Ille enim iure habendus est hostis, qui munimina nititur violare ciuitatis.

Mõs caprarius.

† v. obuiorum.

Conscientiæ vis.

Odit lucem qui prauè agit.

†CONSTANTINIANO VIRO EXPERIENTISSIMO SENATOR PRAEF. PRAET.

† Constantino. v. expertiss.

Vt in expeditionẽ quæ apparatur itinera viæ Flaminiæ reparet annonas atque etiam in mẽsas regias cibaria diligẽter procuret, & parauereclos, hoc est, equos ad itinera quales iustum est, comparet. XVIII.

REGIVS apparatus sicut negligentibus affert periculũ, sic strenue laborantibus præstat ornatum. Quia præmium est vitæ, domino vidente seruire: cui nec culpa cælari, nec bonum possit abscõdi. Quam gratum est, ne offensione aliqua iter agere destinatũ? videre iudicia † diligẽtiæ? dubia sine timore transire? gressũ facili montuosa conscendere? in pontibus † trabem non tremere? viámque sic conficere, vt omnia probentur animo cõuenisse? Militiam vestram trãscenditis, si Rerũ domino placere possitis. Nam cui nos parere contendimus, magnus prouectus est, si mereamini ad eius placidos venire conspectus. Quo circa iter † Flaminiæ, riuis sulcantibus exaratum, hiantes ripas latissima pontiũ interiectione coniungite, oppressas margines platearum asperrimis syluis enudate, parauereclorum ascriptus numerus procuretur, cũ electa qualitate membrorum, annonarum designatarũ copia sine aliquo possessorum dispendio congregentur. Quia sic omnia grata redditis, si in nulla parte peccetis. Res vna subtracta cuncta de-

† v. diligẽtia.

† v. trabium *al.* contractum.

Aspectus Principis.

† Flaminæ.

format,& totum deesse creditur,vbi vel minima querelæ asperitas commouetur.Species præterea,quæ mensis regiis apparentur,exactas tota sedulitate perquirite.Nam quid proderit exercitui satisfacere,si vos contigerit in ipsa Dominorum pastione peccare? Pareãt prouinciales admoniti, ciuitates singulæ declarata Breuibus submministrent.Nam quoties læto principi occurritur,efficaciter beneficia postulantur.Cogitate etiam,quod præsens facta vestra diiudico,aut gratias vobis Domini gaudens reddo, aut commonitionem principis iratus attribuo.Agite ergo,ne mihi imputetur vester excessus:quia cũctis de vobis satisfacio,quòd culpis vestris offendero. Persoluat mihi potius gratiã vniuersus exercitus.Magna nobis erit gloria,& me securum reddere,& tantorum bona iudicia meruisse.

MAXIMIANO VICARIO VRBIS ROMÆ
SENATOR PRAEF. PRAET.

De Ponte supra Tyberim in aduentu Regis,& exercitus eius cõstruendo opinor haud in ipsa Vrbe,sed in itinere,puta ad otriculũ autẽ alibi,qua transeundum esset,antequam Vrbem ingrederetur,& fortè supra Anienem, vbi nunc est pons qui Salarius dicitur,ab Narsete Eunucho post expulsos Gothos extructus,aut certè reparatus,quod Epigramma in illo adpositum testatur.

XIX.

Aduentus principis per Tyberim.

ADVENTVM quidem regium ex ipsa potestis cognoscere frequentia cõmeantium:quia necesse est, vt res magna cõpetentia præmittat semper indicia.Venturum diem Lucifer demonstrat exortus,serena secutura fauens ventus ostendit.imminentia bona quadam animi præsagitatione dignoscimus : & difficilè magna res geritur,quæ signorum præcursione minimè declaratur.Verumtamen & vos necessario commonemus, vt pontis iũctione Tyberinos fluctus solemniter vestiatis:quatenus transitum præbeat intremúlum, fixum concathenatione nauigium;& de suo situ celerem nobis præstet excursum. Non moueatur pigris funibus,vt solebat,non manibus trahentium moles tanta torpescat,celeritatem potius fixa conferat,quã se mouens antea non præbebat. Ambulent commeantium greges,profectò non nauigiis incisa nos vnda deportet.Sic decet Dominum suscipi,vt aliqua debeat nouitate gratulari.Tabularum fortiter iunctura constricta, soliditatem

Præsagium rerũ bonarum.

debet

debet præbere neceſſariam, vt pauorem vndas dubitantium terrena ſimilitudine poſſit auferre. Optetur quinimmò longior fuiſſe, cùm tranſitur innocue. Cancellorum tutamen dextra læuáque decenter aptetur. Proſper datur tranſitus, cùm fuerit caſus aſper excluſus. Vide quemadmodum reliqua ad te pertinẽtia præpares, qui te occurſurum eſſe cognoſcis. Quale eſt enim in tanta frequentia non potuiſſe culpari. Vniuerſos affligit, qui Regi aliquid neceſſariũ
» ſubtrahit: quia dum lætus optatur ab omnibus, cunctos contriſtat,
» ſi probetur offenſus. Adde, quòd ſic præclarum eſt ſub tanta Senatorum occurſione laudari, principem ſic ſuſcipere: vt omnes intelligant, nil deeſſe, ante ipſum quoque Dominum venire lætum, quàm aliqua trepidatione confuſum. Inſperatum bonum eſt, ſi is ad quem deceptionis pertinet periculum, ſibi gratiæ procuret augmentum. In quem rem illum ſedis noſtræ militem nos direxiſſe cognoſce, qui tibi officióque tuo debeat imminere: quatenus nobis
» omnia parata renuntiet: quia committi non poteſt caſui, quòd no-
» ſtro periculo conſtat aſcribi.

Occurſus Senat.

THOMACI ET PETRO VV. CC. ARCARIIS
SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt vaſa ſacra, quæ ab Agapito Papa in Orientem proficiſcente data ei pecunia pignori cum chyrographo acceperant, auctoribus Sancti Petri reſtituant. Videlicet quod Agapitus, eam pecuniam iuſſu Regis diſtribuerit.

X X.

RETINETIS mecum, fideliſſimi viri, ſanctum Agapitum, vrbis Romæ Papam, cùm ad Orientis principem legationis gratia mitteretur, iuſſione regia datis pignoribus, à vobis tot libras auri facto pactatio ſolèmniter accepiſſe: vt cui prouidus dominator iuſſit ad ſubditum eius etiam vrgere exceſſum. Primùm quidẽ benigne præſtitit, qui in neceſſitate mutuas pecunias dedit: ſed quantò glorioſius fecit etiam illud largiri, quod cum gratiarum actione potuiſſet offerri? Victa eſt ſine damno neceſſitas, manus Papæ dabat, quòd eius ſubſtantia non habebat: & illud iter eſt indemne redditum, quòd donis conſtat expletum. Quale, rogo, videbatur antiſtitem petentibus Eccleſiam, & Eccleſiam nulla detrimenta ſentire? Diſtributor fuit potiùs, quàm donator: quia neceſſe eſt illi applicari, de cuius facultatibus videba-

Vaſa ſacra pignori data, reſtituta.

Diſtributor nõ donatur.

tur expendi. Quid non agat apud pium principem talis legatio, quam deſtinatam ſingulari conſtat exemplo? Quapropter noſtra præceptione commoniti,& regia iuſſione ſecuri,ſanctorũ vaſa, cũ obligatione chirographi auctoribus ſancti Petri Apoſtoli, ſine aliqua dilatione refundite: vt lucrosè reddita celeriter impetrata videantur, optata referantur manibus Leuitarum miniſteria, toto Orbe narranda donetur, quòd proprium fuit: quoniam iuſtè per largitatem recipit,quòd ſacerdos legibus obligauit. Superatum eſt exemplum,quòd in hiſtoria noſtra magna intentione retulimus.

Alaricifactum in direptione vrbis.

Nam cùm Rex Alaricus vrbis Romæ deprædatione ſatiatus, Apoſtoli Petri vaſa ſuis deferentibus excepiſſet, mox vt rei cauſam habita interrogatione cognouit, ſacris liminibus deportari diripientium manibus imperauit: vt cupiditas, quæ deprædationis ambitu admiſerat ſcelus, deuotione largiſſima deleret exceſſum. Sed quid mirum,ſi reuerendorum Sanctorum deripere noluit, qui tanta ſe vrbis vaſtatione ditauit?Rex autẽ veſter religioſo propoſito reddidit vaſa,quæ iure pignoris propria videbantur effecta. Et ideò talibus factis frequens præſtetur oratio:quando læta concedi poſſe credimus,cùm retributionem bonis actibus poſtulamus.

DEVSDEDIT SCRIBÆ RAVENNATI SENATOR PRAEF. PRAET.

Hortatoria de officio eius quàm integerrime, & fideliſſimè exercendo,de cuius facultate & authoritate multa diſſerit. XXI.

Scribarum officium ſen tabellionũ.

SCRIBARVM officium,ſecuritas ſolet eſſe cũctorum: quoniam ius omnium eius ſolicitudine cuſtoditur. Alios enim depopulantur incendia,alios nudat furtiua ſurreptio,nonnullis negligentia perit, quòd diligens auctor acquirit, ſed de fide publica robuſtiſſimè reparatur, quidquid à priuatis amittitur. Diligentior eſt in alienis,quàm poteſt eſſe cura de propriis, non admonitus facit,quòd vix rogatus impleret, & requiſitus non poteſt negare,quod is cuius intereſt ſe fatetur amiſiſſe. Armarium ipſius fortuna cunctorum eſt, & meritò refugium omnium dicitur,vbi vniuerſorum ſecuritas inuenitur. Ad paterna tranſit officia, † ſi incorrupta ſit veritas cuſtodita. Nam ſicut diligens genitor ſeruat,quòd ocioſus ſucceſſor inueniat: ſic arbiter artium nullũ patitur propria vtilitate fraudari. Et ideò tantæ rei iugiter præcipimus eſſe cuſtodẽ. Vt qui hactenus de integritate placuiſti,nulla debeas varietate fuſ-

† Si incorrupte.

cari. Vide, quod tibi committitur antiqua fides, & quottidiana diligentia dirimis iurgantium litem. Apud cunctos præsules de tua cura litigatur: & tu potius iudicas, qui causarũ vincula dissoluis. Hoc honorabile decus, indisputabile testimonium, vox antiqua chartarum, cùm de tuis adytis incorrupta præcesserit, cognitores reuerẽter excipiunt, litigantes quamuis improbi, coacti tamen obediunt. Et cùm fas sit, promulgatam sententiam suspendi, tibi nõ licet obuiari. Quocirca non habeat venale propositum. Tinea documentorum est, oblatio maligna redimentis, dũ quærunt consumere, quòd se cognouerunt impedire. Pascat te† æditio decora veritatis, facultas tua habeatur integritas. Da petentibus, quæ olim facta sunt. Translator esto, non conditor antiquorum gestorum. Exẽplar, velut annulũ, ceris imprime: vt sicut vultus expressa nõ possunt signa refugere, ita manus tua ab authentico nequeat discrepare. Quod si te aliquis iniqua surreptione traduxerit, quẽadmodum in alia causa tibi acquiescat credi, quẽ scit potuisse corrũpi? Impugnat te fraude sua, & facilè conuincit, quẽ in vna parte decipit. Ama iustitiã, de qua nemo quæritur: vt etiam iratus, testimonium salubre possit dicere, qui te incassum voluit deuiare. Publicum est omne, quòd feceris: dũ aut laudatus gratiã, aut accusatus inuenire possis offensam.

Officiũ scribæ quale.

Venale propositum.

† edictio.

PROVINCIALIBVS ISTRIÆ

SENATOR PRAEF. PRAET.

Quo modo & in quam rationem vini olei & tritici species præbere eis decreuerit, tam ob functionem tributariam quam precio in præsenti accepto, & interim excurrit in laudes Prouinciæ, quæ Istriæ proxima sinum Ionij maris aspicit. XXII.

EXPENSAE publicæ, diuersorum temporum varietate tibantes, hac ratione se poterunt continere, si prouentum locorum sequatur salubritas iussionum. Illic enim facilis est procuratio, vbi fuerit fructus vberior. Nam si† iudicatur, quòd sterilitas ieiuna denegauit, tunc & prouincia læditur, & effectus optabilis non habetur. Commeantium igitur attestatione didicimus, Istriam prouinciã matribus egregiis fructibus sub laude nominatam, diuino munere grauidam, vini, olei, vel tritici præsenti anno fœcunditate gratulari. Et ideò memoratæ species in tot Solidos datæ pro tributaria functione, qui vobis de præsenti prima Indictione reputentur. Reliqua verò propter solemnes expensas

Emptio specierum principe comparante.

† v. inducatur.

Sterilitas ieiuna.

relinquimus deuotæ prouinciæ. Sed quoniã nobis in maiore ſumma ſunt quærenda, quæ diximus, tot Solidos etiam de arca noſtra tranſmiſimus, vt res neceſſariæ ſine veſtro diſpendio vberrime debeant congregari. Frequenter enim dum extraneis vrgemini vẽdere, ſoletis damna ſentire, eo præſertim tempore, cùm vobis peregrinus emptor ereptus, & rarum eſt aurum capere, quãdo mercatores cognoſcitis non adeſſe. Quanto verò melius eſt parere Dominis, quàm præſtare longinquis? & debita fructibus ſoluere, quàm emẽtum faſtidia ſuſtinere? Prodimus etiam amore iuſtitiæ, quòd nobis ſuggerere poteratis: quia in pretio lædere non debemus, vnde naulorum præbitionibus nõ grauamur. Eſt enim proxima vobis regio ſupra ſinum maris Ionij conſtituta, oliuis referta, ſegetibus ornata, vite copioſa: vbi quaſi tribus vberibus, egregia vbertate largitis, omnis fructus optabili fœcunditate profluxit. Quæ non immeritò dicitur Rauennæ Campania, vrbis regiæ cella penaria, voluptuoſa nimis & delitioſa digreſſio, fruitur in Septentrione progreſſa, cœli admiranda temperie. Habet & quaſdam, non abſurdè dixerim, Baias ſuas: vbi vndoſum mare terrenas concauitates ingrediens, in faciem decoram ſtagni æqualitate deponitur. Hæc loca & gariſmatia plura nutriunt, & piſcium vbertate gloriantur. Auernus ibi non vnus eſt. Numeroſæ conſpiciuntur piſcinæ Neptuniæ: quibus, etiã ceſſante induſtria, paſſim oſtrea naſcuntur inuiſa. Sic nec ſtudium in nutriendis, nec dubietas in capiendis probatur eſſe delitiis. Prætoria longè latéque lucentia in margaritarũ ſpeciem putes eſſe diſpoſita: vt hinc appareat qualia fuerint illius prouinciæ † Maiorum iudicia, quàm tantis fabricis conſtat ornatam. Additur etiam illi litori ordo pulcherrimus inſularum, qui amabili vtilitate diſpoſitus, & à periculis vindicat naues, & ditat magna vbertate cultores. Reficit plane Comitatẽſes excubias, Italiæ ornat Imperium, primates delitiis, mediocres victualium paſcit expenſis: & quod illic naſcitur, pene totum in vrbe regia poſſidetur. Præſtet nunc copias ſuas ſponte, magis deuota prouincia amplius pareat, dum ſperatur: quãdo gratiſſimè faciebat, dum minime quæreretur. Sed ne aliqua iuſſionibus noſtris dubietas naſceretur, Laurentium virum experientiſſimum, & magnis nobis in Repub. laboribus comprobatum, cũ præſenti auctoritate direximus: vt ſecundum Breues ſubter annexos incunctanter expediat, quod ſibi pro expenſis publicis iniunctum eſſe cognoſcit. Nunc procurate, quæ iuſſa ſunt. Vos enim fa-

Rauennæ Campaniæ.

Baiæ.

Gariſmatia & piſcinæ.

Prætoria.

† maiora.

citis deuotum militem, cùm libentes ſuſcipitis iuſſionem. Pretia verò vobis moderata ſequenti iuſſione declaramus, cùm nobis gerulus præſentium natiuitatis modum miſſa relatione ſuggeſſerit. Taxari enim aliquid non poteſt iuſtè, niſi copia rei euidēter potuerit indagari. Inęqualis quippè eſt arbiter, qui ſententiam mittit † in caſum: & mali ſibi probatur conſcius, qui eſt indeliberata dicturus. *Pretia ſtatuta.* † incaſsū.

LAVRENTIO VIRO EXPERIENTISSIMO SENATOR PRAET. PRAEF.

Deſtinat eum in Prouinciam Iſtriam negotij & rei gerendæ cauſa, de qua Epiſtola proxima ſcriptum eſt. XXIII.

DELIBERATIO Iudicis probatos viros debet publicis actionibus adhibere: vt facilè poſſit impleri, quòd ſub ſteritate temporis videtur inquiri. In abundantia rerum quælibet ſe poteſt expedire perſona: electis opus eſt militibus, cùm fuerit neceſſitatis impulſus. Atque ideo experientiam tuam, frequentibus nobíſque tali deuotione gratiſſimam, ad Iſtriam prouinciam iubemus excurrere: vt in tot Solidos vini, olei, vel tritici ſpecies de tributario † Solido debeas procurare, in aliis verò tot Solidis, quos à noſtro Arcario percepiſti, tam à negociatoribus, quam à poſſeſſoribus emere maturabis, ſicut te à numerariis inſtruxit porrecta notitia. Quapropter erige nunc animos ad parēdum, qui tantis excubiis indiſcreta ſorte placuiſti. Admoneat te prioris conuerſationis exemplum: quia nimis graue eſt emeritum delinquere, quem tyronem nullatenus conſtat erraſſe. Qualis autem ſupradictarum ſpecierum vbertas ſe optata laxauerat, veraci nobis vt de te credimus relatione ſignificat: vt nos habito modo cōſtituere debeamus, quòd nec prouinciales lædat, nec publicas grauare poſſit expenſas. † ſolito.

TRIBVNIS MARITIMORVM SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt ad vrbem Rhauennam deportant quas Iſtria vini & olei ſpecies tradere parata eſt. Quales verò caſas maritimi hi habeāt quam facile piſcibus alantur: quomodo ſalinas exerceant deſcribit, & notatu dignum eſt, quod Venetias prædicabiles quondam & plenas nobilibus dicit. XXIV.

DATA pridem iuſſione cenſuimus, vt Iſtria vini & olei ſpecies quarum præſenti anno copia indulta perfruitur, ad Rauennatem feliciter dirigeret manſionem. Sed vos, qui *Rauenna.*

numerosa nauigia in eius confinio possidetis, pari deuotionis gratia prouidete, vt quòd illa parata est tradere, vos studeatis sub celeritate portare. Similis erit quippè veriúsque gratia perfectionis, quando vnum ex his dissociatum impleri non permittit effectum. Estote ergo promptissimi ad vicina, qui sæpe spatia transmittitis infinita. Per hospitia quodammodo vestra discurritis, qui per patriam nauigatis. Accedit etiam commodis vestris, quòd vobis aliud iter aperitur perpetua securitate tranquillum. Nam cùm ventis sæuientibus mare fuerit clausum, via vobis panditur per amœnissima fluuiorum. Carinæ vestrę flatus asperos non pauescunt, terram cum summa felicitate contingunt, & perire nesciunt, quæ frequenter impingunt. Putantur eminus quasi per prata ferri, cùm eorum contingit alueum non videri. Tractæ funibus ambulant, quæ stare rudentibus consuerunt: & conditione mutata pedibus iuuant homines naues suas: vectrices sine labore trahunt, & pro pauore velorum vtuntur passu prosperiore nautarum. Iuuat referre, quemadmodum habitationes vestras sitas esse prospeximus. Venetiæ prædicabiles quondam plenæ nobilibus, ab austro Rauennam Padúmque contingunt, ab Oriente iucũditate Ionij litoris perfruuntur: vbi alternus æstus egrediens modo claudit, modo aperit faciem reciproca inundatione camporum. Hic vobis aliquantulum aquatilium auium more domus est. Namque nunc terrestris, modo cernitur insularis. Vt illic magis æstimes esse Cycladas, vbi subito locorum facies respicis † immutatas. Earum quippè similitudine, per æquora longè patentia, domicilia videntur sparsa, quæ Natura non protulit, sed hominum cura fundauit. Viminibus enim flexibilibus illigatis terrena illic soliditas aggregatur, & marino fluctui tam fragilis munitio non dubitatur opponi: scilicet quãdo vadosum littus moles eiicere nescit vndarum & sine viribus fertur, quòd altitudinis auxilio non iuuatur. Habitatoribus autem vna copia est, vt solis piscibus expleantur. Paupertas ibi cum diuitibus sub † æquabilitate conuiuit. Vnus cibus omnes reficit: habitatio similis vniuersa concludit: nesciunt de penatibus inuidere: & sub hac mensura degentes euadunt vitium, cui mundum constat esse obnoxium. In salinis autem exercendis tota contentio est, pro aratris, pro falcibus, cylindros voluitis: inde vobis fructus omnis enascitur: quando in ipsis, & quæ non facitis, possidetis. Moneta illic quodammodo percutitur victualis. Arti vestræ omnis fluctus addictus est. Potest au-

Venetia.

Cyclades.

† imminutas.

† æqualitate.

rum aliquis minus quærere: nemo est, qui salem nõ desideret inuenire: merito, quando isti † debet omnis cibus, qui potest esse gratissimus. Proinde naues, quas more animalium vestris parietibus illigastis, diligenti cura reficite: vt cùm vos vir experientissimus Laurentius, qui ad procurandas species directus est, commonere tentauerit, festinetis excurrere. Quatenus expensas necessarias nulla difficultate tardetis, qui pro qualitate aëris compendium vobis eligere potestis itineris.

† v. debetur.

AMBROSIO VI. AGENTI VICES SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt de veteribus frugibus reponat, quo futuram penuriam vincere possit, & supplere: quando nec tempora nec sidera vices consuetas hoc anno exercent.

XXV.

PLERVNQVE soliciti fiunt, qui mutatos rerum ordines intuentur: quia sæpe protendunt aliqua, quæ consuetudini probãtur aduersa. Nihil enim sine causa geritur, nec mundus fortuitis casibus implicatur: sed quicquid venire videmus ad terminum, diuinum constat esse consilium. Suspẽduntur homines cùm sua Reges constituta mutauerunt: si aliter induti procedant, quàm eorum vsus inoleuerat. Quis autẽ de talibus non magna curiositate turbetur, si versa vice consuetudinum, à sideribus aliquid venire videatur obscurũ? Nam sicut certa securitas est, suis vicibus tempora notare currentia: sic magna curiositate complemur, cùm mutari talia sentiuntur. Quale est, rogo, stellarum primariũ conspicere, & eius solita lumina non videre? Lunam, noctis decus, intueri orbe suo plenam, & naturali splendore vacuatam? Cernimus adhuc cuncti quasi venetum Solem, miramur media die vmbras corpora non habere, & vigorem illum fortissimi caloris vsque ad extremam temporis inertiam peruenisse, quòd non ecclypsis momentaneo defectu, sed totius pene anni agi nihilominus cõstat excursu. Qualis ergo timor est, diutius sustinere, quòd vel in summa solet populos celeritate terrere? Habuimus itaque sine procellis hyemem, sine temperie vernum, sine ardoribus æstatem. Vnde iam speretur posse venire temperies: quando menses, qui fructus decoquere poterant, boreis flatibus vehementer algebant? Quid enim fertilitatem producat, si terra æstiuis mensibus non calescat? Quid germen aperiat, si † matris pluuiã non resumat? Duo hæc elementis omnibus

Mundus sapientia, non casu regitur.

† maternæ. *al.* maternam.

probamus aduerſa, rigorem perpetuum & contrariam ſiccitatem. Mutauerunt ſe tempora non mutanda, & quòd mixtis imbribus ſolebat effici, ex ariditate ſola non poteſt obtineri. Atque ideo de veteribus frugibus prudentia tua futuram vincat inopiam: quia tanta fuit anni præteriti felix vbertas, vt etiam venturis menſibus prouiſa ſufficiant. Reponatur omne quòd ad victum quæritur: facile priuatus neceſſaria reperit, cùm ſe publicus apparatus expleuerit. Sed ne te præſens cauſa magna hæſitatione diſcruciet, ad conſiderationem reuertere naturalium rerum, & fit ratione certum, quòd ſtupenti vulgo videtur ambiguum. Sic enim conſtat diuina ordinatione diſpoſitum, ſic aſtra præſentis in domiciliis ſuis mutuis adminiſtrationibus conuenerunt, vt ſupra ſolitum hyems ſicca redderetur & frigida. Hinc aër niuibus nimio rigore denſatus, ardore Solis in nulla raritate perductus eſt, ſed in aſſumpta craſſitudine perdurans, & caloribus eius obſtitit, & aſpectum humanæ fragilitatis eluſit. Media enim quæ ſunt, noſtris dominantur obtutibus, & per ipſa tantùm videre poſſumus, quantum nobis ſui corporis tenuitate concedunt. Hoc enim inane magnum, quòd inter cœlum terrámque elementi more peruagatur, dum contigerit eſſe purum & Solis claritate reſperſum, veſtros veraciter pandit aſpectus: ſi verò aliqua fuerit permixtione congregatum, tunc tenſo quaſi quodam corio, nec colores proprios, nec calores peruenire facit aſtrorum. Quòd etiam aliis ſæculis aëre nubilo pro tempore frequenter efficitur. Hinc eſt, quòd diutius radij ſiderum inſolito colore fuſcati ſunt, quòd nouum frigus meſſor expauit, quòd acceſſu temporis poma duruerunt. quòd vuarum ſenectus acerba eſt. Sed ſi hoc diuinæ prouidentiæ tradatur, ſatagere non debemus, quando ipſius imperio prodigia quærere prohibemur. Illud tamen ſine dubio terrenis fructibus aduerſarium eſſe cognoſcimus, vbi alimonia conſueta nutriri lege propria non videmus. Proinde agat ſolicitudo veſtra, ne nos vnius anni ſterilitas turbare videatur: dum ſic ab illo primo adminiſtratore dignitatis noſtræ prouiſum eſt, vt præcedens copia ſequentem valuiſſet mitigare penuriam.

vbertate ſterilitas penſata.

†PAVLO

† PAVLO VIRO STRENVO SENATOR PRAEF. PRAET.

†Dacio Epiſc. Mediolan *al.* Theodoſio. v. illuſt.

Succurſum ſterilitati indulgentia principis.

Venetum calamitatibus indulgendo, vinum & triticum ex Concordienſe, Aquileienſe, & Foroiulienſe ciuitatibus in apparatu exercitus collectum remittere ſe: & vt nihil inde accipiatur addit comminationem. XXVI.

FRequenter vtilitas publica compẽdioſa pietate ſeruatur: quãdo illud magis acquirit, quod bonorũ interceſſione miſerit. Veniens itaque vir venerabilis Auguſtinus, vita clarus & nomine, Venetũ nobis neceſſitates flebili allegatione declarauit, non vini, non tritici, nõ panici ſpecies apud ipſos fuiſſe procreatas: afferens ad tantam penuriam prouincialium peruenisſe fortunas, vt vitæ pericula ſuſtinere non poſſint, niſi eis pietas regalis ſolita humanitate proſpexerit. Quod nobis crudele viſum eſt, aliquid à petentibus poſtulare: & illud ſperare, quo prouincia cognoſcitur indigere. A talibus enim ſolas lachrymas exigit, qui quod non inuenitur, imponit. Et ideò tanti viri allegatione permoti, vinũ & triticum, quod nos in apparatu exercitus ex Cõcordienſe, Aquileiẽſe, & Foroiulienſe ciuitatibus colligere feceramus, præſenti auctoritate remittimus: carnes tantum, ſicut Breuis vobis datus continet, exinde prouidentes. Hinc enim, cùm neceſſe fuerit, ſufficiẽtem tritici ſpeciem deſtinamus. Et quoniam in Iſtria vinũ abunde natũ eſſe comperimus, exinde quantum de ſupradictis ciuitatibus ſperatum eſt poſtulate, ſicut in foro rerum venaliũ reperitur: quatenus nec ipſi lædi poſſint, cum eis pretia iuſta ſeruãtur. Quapropter præſentem indulgentiã nulla credatis venalitate taxandam: vt dum fuerit remedium gratuitũ, poſſit exiſtere nihilominus glorioſum. Noueritis enim, graui vos ſubiici poſſe vindictæ, ſi quod interdictum eſt dari, à vobis videatur acceptum.

DATIO EPISCOPO MEDIOLANENSI SENATOR PRAEF. PRAET.

Vt de horreis Ticinenſibus & Pertonenſibus tertiam panici portionem egentibus per ſolidũ diſtrahi, ſicut à principe iuſſũ eſt, faciat: & quod ſolidi inde redigi poterũt ſignificat, vt hi ad reparãdas eaſdem ſpecies ſeruentur. XXVII.

» MInvs prodeſt bonum iubere, niſi hoc per viros ſanctiſſi-
» mos velimus efficere. Auget enim beneficiũ volũtas recta iuſtorũ: & quicquid ſine fraude geritur, hoc verè donantis

meritis applicatur. Decet enim, vt munificentiam principalem ſacerdotalis puritas exequatur. Nam cui eſt ſtudium, bonum de proprio facere, laudabiliter poteſt aliena vota complere. Et ideo ſanctitatem veſtrã petimus (cuius propoſiti eſt, diuinis inſeruire mandatis) vt de horreis Ticinenſibus & Dertonenſibus panici ſpeciẽ, ſicut à principe iuſſum eſt, tertiã portionem eſurienti populo, ad viginti quinque modios per Solidũ diſtrahi ſub noſtra ordinatione faciatis: ne cuiuſquam venalitate ad illos perueniat, qui ſe de proprio videntur poſſe tranſigere. Accipiat minus, habens indulgẽtiam principalẽ. Egentibus viſum eſt, non diuitibus ſubuenire, fundit potius, qui mittit in plenũ: nam illud potius reconditur, quòd vaſis vacuis congregatur. Quapropter ſanctitas veſtra miſerationis officia non putet iniuriã: quia totũ vobis dignũ eſt, vbi pietas inuenitur. Siquidẽ aliena deſideria fideliter gerere, hoc eſt bona propria perfeciſſe. Ad quã rem, Deo iuuante, procurãdam, illum atque illũ curauimus deſtinare. Qui ſanctitatis veſtræ ordinationibus obſecuti, nihil ex ſe faciant, ſed tantummodo vobis obedire contendant. Solidi verò quanti ex ſupradicta quantitate panici poterunt congregari, veſtra nobis relatione declarate: vt apud Arcarium recõditi ad ſupra memoratam ſpeciem reparandam, futuris reſeruentur, Deo auxiliante, temporibus: more veſtis rediuiuæ, cuius adunatio per fila reſoluitur, vt in nouam faciem ſplendido potius decore † taxetur.

Panici ſpecies donata pauperibus.

† Fortè, texatur.

EDICTVM CASSIDORI SENATORIS.

Vt largitas Principis, de qua in præcedenti epiſtola dixit, innoteſcat Liguriæ & Aemiliæ populis ad quos pertinet: quibus & dimidiam fiſcalis calculi functionem relaxatam eadem Principis pietate & humanitate commemorat, ſupra exemplum Patriarchæ antiqui Ioſeph huiuſmodi ab eo geſta commendando, ac velut tuba canendo. XXIIX.

Indulgẽtia dimidij tribut. & nũciata de hoſt. victoria.

QVIS neſciat, prouidentiam diuinam viſibus noſtris aliqua velle ſubducere, vt humanũ poſſit animum comprobare? Nam ſi nullum penitus indigere contingeret, locum proinde largitas non haberet. Data eſt prouinciis in Regis noſtri laude penuria. Steriles facti ſunt agri, vt vbertas domini poſſit agnoſci. Minus eſſet acceptiſſimum donum, niſi præceſſiſſet incommodum. Gaudete prouinciæ, malíſque veſtris potius gratiam referte: quando talem probatis animum principis, vt nullis cedat aduerſis. En pietas mirabilis, quæ vbique noſtris repugnat incommodis. Nam

cùm ſe feritas gentilis prioris temporis animaſſet, Æmylia & Liguria noſtra, ſicut vos retinere neceſſe eſt, Burgundiorum † iuſſione quateretur, gererétque bellũ de vicinitate furtiuum, ſubito præſentis Imperij tanquam Solis ortus fama radiauit. Expugnatum ſe hoſtis ſua præſumptione congemuit: quãdo illum cognouit nominatæ gẽtis eſſe rectorem, quem ſub militis nomine probauerat eſſe ſingularem. Quoties ſe optauit de ſuis finibus non exire Burgũdio, ne principe noſtro pugnaret aduerſo? cuius licet pręſentiam releuatus euaſerit, felicitatem tamen præcipitatus incurrit. Nam mox vt Gothi ad belli ſtudium gemina ſe fortitudine contulerunt, ita proſpera concertatione cæca eſt rebellium manus, quaſi inde nudos, hinc ſtare contigiſſet armatos: diuini æquitate iudicij, vt in ipſis cãpis prædo corrueret, quos vaſtare præſumpſit. Exulta aduerſariorum cadaueribus ornata prouincia: aceruum ride funerum, quem inimicorum vitio conſtat effectum. Nunc melius culta Liguria, cui negato fructu ſegetis, meſſis prouenit hoſtilis. Nam & ſi turbuta tua minus potuerunt accipi, triumphos in te natos feliciter obtuliſti. His additur Alamannorum nuper fugata ſurreptio, quæ in primis conatibus ſuis ſic probatur oppreſſa, vt ſimul aduentum ſuum iũxiſſet & exitum, quaſi ſalutaris ferri execratione purgata: quatenus & malè præſumentium vindicaretur exceſſus, & ſubiectorum non omnino graſſaretur interitus. Poſſem quidem vobis dinumerare, quanta in aliis locis hoſtium turba ceciderit: ſed more humani animi ad veſtra felicia feſtinantes, illud nos tantum dicere cupitis, quòd ad vos ſpecialiter pertinere ſentitis. Redeamus ergo ad ſuaue principium: quando quos defendit à belli clade, nec inopiæ patitur pericula ſuſtinere. Nam qui perculit hoſtem prouinciæ, & famem iuſſit exire. O certamen toto Orbe prædicandum! contra indigentiam ſæuam glorioſi principis pugnat humanitas, cuius vere caſtra ſunt horrea referta: quæ ſi claudere voluiſſet, tunc importabilis † intraſſet inimica: ſed quia magis aperuit, ſæuientem aduerſariam mox fugauit. Neſcio quæ principis noſtri bella mundus potius admiretur: ego tamen dicam, quòd ſentio. In vſum eſt viris fortibus, feliciter egiſſe pugnas: ſed ſupra humanitatem virtutem eſſe conſtat, viciſſe penuriam. Verum cùm his tantis ac talibus bonis nulla potuiſſent ſupplicum vota ſufficere, adhuc & dimidiam relaxare pertulit fiſcalis calculi functionẽ: ne triſtes in aliqua parte faceret, quibus tot felicia præſtitiſſet. Ioſeph legimus cõ-

Liguria.
† inuaſione.
al. incurſione.
Gothorum fortitudo.
Alamannorum fuga.
† eſſet.
Ioſeph Iſraelites.

tra famẽ funeſtã, emẽdi quidẽ tritici dediſſe lætitiã, ſed tale poſuiſſe pretiũ, vt ſuæ ſubuentionis auidus, ſe potius vẽderet alimonia mercaturus. Quale fuit, rogo, tũc miſeris viuere, quibus acerba ſubuẽtio libertatẽ ſuam videbatur adimere? vbi non minus ingemuit liberatus, quã potuit flere captiuus. Credo virũ ſanctum hac neceſſitate conſtrictum, vt & auaro principi ſatisfaceret, & periclitanti populo ſubueniret. Pace tanti patris dixerim, quanto præſtãtius eſt, libertate ſalua frumentũ vẽdere, & propter indigentiã tributa laxare? Gratis cõſtat iſta venalitas, quãdo & vnde ematis ceſſit, & pretiũ quod vos oblectet, impoſuit. Vendit itaque largitas publica vicenos quinos modios, dum poſſeſſor inuenire non poſſit, ad denos ordinem rerum ſæculi mutauit humanitas: nos iubemur vile diſtrahere, cùm eſuriens paratus ſit carius cõparare. O nouum prædicationis euentum! Affectu damni negociatio prouenit, & votũ eſt vendẽti magis perdere, vt quæſtũ comparans valeat inuenire. Talia profecto Regem decet tractare cõmercia, talẽ conuenit nundinationẽ exercere pietatem, vt tũc minus acquieſcat accipere, quãdo emptor plurima præcipitatur offerre. Licet referre, qualis etiã nobis ſit dominantis affectus: quia & primo ceſſit, quãtum ſufficere credidit, & nunc iterum poſtulata geminauit. Verecundum vobis erat aliquid ſperare poſt dona, cùm ſe adhuc ad beneficia principis reſeruaret humanitas non audita deſpexit, quando ipſe viſa teſtatus eſt. Felix illa calamitas, quæ prius miſerantẽ reperit teſtem, vt poſt diſtrictũ Iudicem nõ haberet. Gaude igitur aſſuete iam bono Ligur, in vſu tuo ſecũda venerunt, nam collatos tibi Ægyptios magna proſperitate viciſti, euadis tempora neceſſitatis, & libertatis præmia nõ amittis, immo illo tẽpore ſecurus es ab hoſte redditus, quãdo & de famis periculo cognoſceris eſſe liberatus. Adhuc te prædictũ ornat exemplũ adhuc eſt in qua parte ſuperetur. Legitur enim Ioſeph fratribus ſuis tantũ ſaccis occulta pretia reddidiſſe, quid mirum, ſi natura compellente proximo ſuis humanior viſus eſt extitiſſe? Hic autẽ cũctis large vẽdidit, fũctionẽ debitã reliquit. Et plus iſte generaliter cõtulit tributariis, quã ille ſolis viſus eſt præſtitiſſe germanis. Breuiter dicantur effuſa, hinc bona ſua diſcat vniuerſitas: quãdo non regibus comparantur noſtra ſæcula, ſed prophetis. Sed ne diutius beneficiorum regalium cupidos occupemus, præcepta noſtra ad eos, quorum intereſt, manaſſe cognoſcite: vt ſecundum tenorem iuſſionis ad vos perueniat munificentia principalis.

Ioſeph.

Edictum propoſ.

Explicit liber XII. Variarum.

MAGNI AVRELII CASSIODORI, DE ANIMA.

Hoc eſt de Animæ ſubſtantia, & eius virtutibus. Opus maximè Pium & Chriſtianum.

CVM iam ſuſcepti operis optato fine gauderem, méque duodecim voluminibus iactatum quietis portus exciperet; vbi & ſi non laudatus, certè liberatus aduèneram, amicorum me ſuaue collegium in ſalum rurſus cogitationis expreſſit: poſtulans vt aliqua, quæ tam in libris ſacris, quàm in ſæcularibus abſtrũſa compereram, de Animæ ſubſtantia, vel de eius virtutibus aperirem, cui datum eſt tam ingẽtium rerum ſecreta † reſerare, addens, nimis ineptum eſſe, ſi eam per quam plura cognoſcimus, quaſi à nobis alienam ignorare patiamur: dum ad omnia ſit vtile noſſe, qua ſapimus. Nulla enim peregrina res eſt de ſenſu proprio loqui: quando ſibi Natura interrogata reſpondet, nec longè tendit, vt ſe inuenire præualeat, nobiſcũ ſemper eſt ipſa, quàm quærimus, adeſt, tractat, loquitur, & ſi fas eſt inter iſta neſcitur. Proinde nota eſſe debet, quæ ſibi præſto eſt. Quia tunc magis ante ſe ponitur, cùm ſubtilius de ipſa tractatur. Nam dum à ſapientibus præceptum ſit, vt cognoſcamus noſmetipſos, quemadmodum ſuſtineri poteſt, ſi nos habemus incognitos? Cupimus enim noſſe planetarum cœlo contrarios curſus, ſignorum conſentaneum lapſum. Sunt enim ex eis alia manentia, motúque carentia, alia verò quæ mobili ſemper rotatione vertũtur, nec vllis temporibus conquieſcunt. Hæc, vt mundani doctores exquirere tentauerunt, armoniacis delectationibus inæſtimabili modulatione voluuntur. Quorum tinnitus atque concentus † adunitus efficit † dulciſonum melos. Deſideramus etiam comprehendere altitudinem ætheris, menſuram telluris, nubigeras pluuias, ſiue grandinis procellas, tremorem ſtabilium terrarum, naturam vagãtium

† reſecare.

† adũnatur.

† dulciſſimum.

ventorũ, profunditatẽ incõſtantis maris, poteſtates virẽtiũ herbarum, quatuor elemẽtorum per omne corpus diſſociatas cõplexiones: & ferendum eſt ipſam ſe ſcire non poſſe, cui ſuperne datum eſt tanta diſcutere? Non enim aliquid contentioſe quærimus, † ſed res profundiſſimas modeſtiſſime noſſe deſideramus. Diſcamus ergo primũ, quare Anima dicatur. Deinde, qualis ſit eius definitio. Tertio, quæ ſit eius qualitas ſubſtantialis. Quarto ſi forma aliquam habere credenda eſt. Quinto, quas virtutes habeat morales, quas Græci ἀρετὰς vocant, ad decus eius & gloriam contributas. Sexto, quæ in illi ſunt virtutes naturales, ad ſubſtantiam ſcilicet corporis continendam. Septimo, de origine Animæ diſſeratur. Octauo, cũ ſit per omnia mẽbra diffuſa, vbi potius inſidere credẽda ſit. Nono, de corporis ipſius forma & compoſitione noſcamus. Decimo, quas proprietates habeat anima peccatorum per cõpetentia nobis ſigna declaretur. Vndecimo, qua noſcantur diſcretione iuſtorum: quatenus quos oculis iſtis videre non poſſumus, per indicia probabilia colligamus. Duodecimo, in reſurrectione, quam verè ſapiẽs credit, quid de ſingulis fieri ſentiatur, maximè deſideramus agnoſcere: quatenus fragilia corda mortalium ad diuinitus promiſſa deſideria concitentur. Hæc nobis, præſtante Deo, ordine cuſtodito reſponde: vt & nos facile poſſimus imbui, & tu gloriam debeas inuenire doctoris.

Dixi propoſitiones has non præceptis Regum, quæ nuper agebãtur, ſed profundis & remotis dialogis conuenire, qui non tam iſtas aures corporeas, ſed interioris hominis intentum atque puriſſimum quærere probãtur auditum, nec ideò facile poſſe de ipſa dici, quia per eã innumera nouimus explicari. Oculus enim, qui vſque ad ſidera tendit, ſe videre non prævalet: & palatus noſter cum diuerſa geſtu ſentiat, cuius ipſe ſit ſaporis, ignorat. Nares etiam fragantium corporum varios odores attrahunt: ſed quid oleant, ipſæ non ſentiunt. Cerebrum denique noſtrum, licet cenſum membris reliquis tradat, ipſum tamen ſenſum legitur non habere. Deinde qualia fatigatus poſſim differere, qui iam ad laboris terminum auida mente properarem? Poſtremo tam ſuaues amici imponitis iterum cogitare, quod à cogendo dici abſoluta cognoſcitis ratione conſtare: præſertim dum hæc res à multis diſputata, ſed pene inexplicabilis videatur eſſe derelicta. Sed cùm his ac talibus ingenia eorum multis allegationibus ſuperare nequiuerim, nec mihi

concedere † meum velle decreuiſſent: victus petij, vt me ſaltem die- † in eum.
bus aliquot ſuſtinerent, nec præcipitanter quærerẽt, quòd plenum difficultatibus imperarent. Quocirca illud mihi accidit Prothei, qui quod voluntate non eligebat pandere, conſtrictus vinculis cogebatur abſoluere. Hoc tamen † inde tolerabile viſum eſt: quia de tali re † mihi.
vrgebar dicere, quæ ſi (Deo ſauente) veraciter exprimatur, & audientem meritò recreat, & ſenſum bene perſuadentis illuminat. Quapropter antequã rem aggrediar expetitam, oportet prius nominum ſimilitudines, quaſi ramos obuiantes abſcidere, ne ſemitam diſputationis noſtræ vocabulorum conſonantium ſylua vmbroſis imaginibus videatur intexere.

ANIMA igitur hominis propriè dicitur, non etiam pecudũ, cap. 1.
quia illorum vita in ſanguine tantùm noſcitur conſtituta. *Quare anima dicatur.*
Hæc verò quoniam immortalis eſt, anima recte appellatur, quaſi ἀναίμα, id eſt à ſanguine longè diſcreta: quoniam & poſt mortem corporis perfectam eius conſtat eſſe ſubſtantiam: ſicut in ſubſequentibus ſuo loco declarabitur. Alij verò appellatam animã dicunt, eo quod animet ſubſtantiam corporis ſui atque viuificet. *Iſidor. lib. 11. Etym.*
Animus verò dicitur, ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id eſt à vento, † quòd velociſſi- † eo quod
ma cogitatio eius ad ſimilitudinem venti motu celeri peruagatur. Fit autem ex appetitu animæ pro deſiderij eius qualitate commotus. Mens autem dicitur, ἀπὸ τῆς μήνης, id eſt à lũna: quæ licet varia viciſſitudine commutetur, quadam ſe tamen in id quod fuit, perfecta nouitate reſtituit. Modo enim tribulationibus attenuata, quaſi probatur obſcura: modo iterum in vigorem naturalem lætitia commeante reparatur. Spiritus itaque triplici modo dicitur. Appellatur enim veraciter & proprie ſpiritus Deus, nullius indigens, ipſe verò à creaturis omnibus indigetur, inſpirans quo vult, & diſpenſans omnia prout vult, complens vniuerſa, totus in toto, immobilis loco, & volubilitate æternus, cũctáque quæ ſumma ſunt ſingulariter potens. Vocamus & ſpiritum ſubſtantiam tenuem, nobiſque inuiſibilem, creatam immortalem, quantùm illi vtiliter datum eſt valentem. Tertiò, ſpiritum dicimus per totũ corpus emiſſum, atque receptum, per quem vita mortalium flatu neceſſariò continetur, nec aliquando ocium capiens, iugi mobilitate reparatur. Atque ideò ſciendum eſt, animum & mẽtem proprie animam nõ vocari. Sed quia res iſtæ in anima excellunt, interdũ per licentiã

sic dicuntur. Nec pro anima vtique spiritus distinctæ ponitur: quia hoc illi nomẽ est commune cùm cæteris, id est angelis, potestatibus aëris, & quæcunque spiritu continetur. Nec iste spiritus veraciter potest dici anima: qui aëris alternatione resoluitur, quando cum precoribus illi res ista communis est. Restat vt segregatim atque significanter anima hominis dicatur spiritalis substantia, quæ nullatenus sanguinis effusione consumitur. Nunc de ipsius animæ substantia liberius differamus: quando eam à similitudine nominum necessaria separatione discreuimus. Quapropter in primis primatẽ rerum definitionem cautissima deliberatione formemus: vt consequentia, quæ inde potuerint nasci, fide †genitoris sui facillimè videantur agnosci.

†generis. cap. 2. *Definitio animæ.*

Magistri sæcularium literarum aiunt, Animam esse substantiam simplicem, speciem naturalem, distantem à materia corporis sui, organum membrorum, & virtutem vitæ habentem. Anima autem hominis, vt veracium Doctorum consentit auctoritas, est à Deo creata, spiritalis propriáque substãtia, sui corporis viuificatrix, †rationabilis quidem & immortalis, sed in bonum malúmque cõuertibilis. Editum est, quasi perturiale ouum, vbi vita futuræ auis, pennarúmque grata varietas continentur. Nunc aperiatur in partes: quia hominum consuetudo est, facilius discere, quæ diuisa possunt euidentius elucere.

†rationalis.

cap. 3. *De qualitate animæ.* †viuificat.

A Deo fieri, vel factas animas, prudentium nullus ignorat. Quando omne quòd † existit, aut creator est, aut creatura. Creatrix igitur nulla creata potest esse substantia: quoniam vt ipsa subsistat indiget Deo, & dare non potest alteri subsistentiam, quàm tantùm vt haberet, accepit. Superest, vt eam verissime à diuinitate conditam esse fateamur, quæ sola creare potest mortalia & immortalia. Euidenter enim legitur in Solomone, Et reuertatur puluis in terram sicut erat: & spiritus reuertatur ad Deum, qui dedit eum. Et alibi, Omnem flatum egó feci.

cap. 4. *Formam animam non habere.* †spiritualem.

Hanc proinde †specialem substantiam probabilis & absoluta ratio confitetur. Quia dum omnia corporalia tribus nouerimus lineis contineri, longitudine, latitudine & profunditate, nihil tale probatur in anima reperiri. Deinde, quòd corpori sociata, quamuis ipsius mole prægrauetur, opiniones rerum solicita curiositate perpendit, cœlestia profunde cogitat, naturalia subtili indagatione vestigat, & de ipso quoque cõditore suo ardua nosse desiderat. Quod

si esset corporalis, cogitationibus suis spiritalia nec cerneret vtique, nec videret. Cesset ergo de eius corporalitate suspicio: quando & definitionem corporis à se omnibus modis reddit alienam, & tales causas exquirit, ad quas solus sublimis spiritus peruenire cõtendit. Hinc est, quod & scripturis sanctis iustissime commonetur, omnia mundi istius visualia contemnere, quoniam ipsa incorporea est: vt merito ad spiritalia tendat, quibus se similem cognoscit esse formatam. Propria est vtique illi substantia, quando nullus spiritus alter carnem suscipit, vt eius passionibus aut condoleat, aut lætetur.

Illud autem, quod diximus, sui corporis viuificatrix: quia mox vt data fuerit, ineffabili conditione diligit, carcerem suum amat, propter quod libera esse non potest. doloribus eius vehementer afficitur. formidat interitum, quæ non potest mori. & sic est ad corporis sui casus trepida, vt ipsam magis sustinere credas extrema, quæ non potest deficere per naturam. Saluberrima quoque carnis temperatione perfruitur, oculorum speculatione depascitur, sonoris delectatur auditibus, suauissimis iucundatur odoribus, necessaria gustus epulatione delinitur. & licet his rebus nullatenus ipsa vescatur, subductis tamen talibus grauissimo mœrore conficitur. desiderans non sibi naturaliter accommoda, sed adiunctis artubus profutura. Hinc nonnumquam surrepunt vitia contraria rationi, quando animi dilecto corpori indulgentius remittẽdo, locum noscitur præbere peccato. Vita igitur corporis, susceptæ animæ præsentia est: mors autem, eius probatur absessus. Sic diem dicimus, lustrante sole, qui cùm discesserit, nox vocatur. Viuit ergo corpus animæ præsidio, & ex ipsa probatur accipere vnde se præualet mouere. cap. 5. *De Virtutibus moralibus.*

Sed quoniam & hoc quoque ad vitæ genus, de quo loquimur, noscitur pertinere, sciendum est cum se partibus † corporis ille vigor ignitus infuderit, materiámque carnalem spiritus vitalis afflauerit, si quod forte vulnus acceperit, statim condolet, quia vbique substantialiter inserta est. Quod nisi virtus eius, scilicet calor, tantum membra vegetaret, incisum digitum non poterat condolere: sicut nec Sol probatur quicquam sentire, si eius radios secare tentaueris. Tota ergo est in partibus suis, nec alibi minor, alibi maior est, sed alicubi intensius, alicubi remissius, † vbique tamen vitali intentione porrigitur. Colligit se vnum atque copulat. † membra non sinit defluere vel contabescere, quæ vitali vigore custodit. alimenta cap. 6. *Quod anima tota est in partibus corporis.* † corporeis. † mẽbra sua nõ sinit tamẽ.

competentia vbique diſpergit, congruentiam in eis modũque conſeruans. Mirum præterea videtur, rem incorpoream membris ſolidiſſimis colligatam, & ſic diſtantes naturas in vnam conuenientiã fuiſſe perductas, vt nec anima ſe poſſit ſegregare, cum velit: nec retinere, cum iuſſionem creatoris agnouerit. Clauſa illi ſunt vniuerſa, cum præcipitur inſidere, aperta redduntur omnia, cum iubetur exire. Nam ſi acerbus dolor vulneris infligatur, ſine auctoris imperio non amittitur: ſicut nec ſine ipſius munere cuſtoditur. Hinc eſt, quod frequẽter grauiter vulneratos videmus euadere, & rurſus leuibus occaſionibus interire.

Cap. 7. *Quod anima non poteſt præterire vitæ terminum, nec ante illum mori.*

Rationem verò homini ineſſe, quis dubitet? quando diuina tractat, humana ſapit, artibus docetur egregiis, diſciplinis eruditur eximiis: & hinc cætera animalia decenter excellit, quod eum ratio decora componit. Rationem vero dico animi probabilem motũ, qui per ea quæ conceduntur, atque nota ſunt, ad aliquod incognitũ ducit, perueniens ad veritatis arcanum. Hæc coniecturis atque argumentis ad illud properare cupit, quod in rerum natura eſſe cognoſcit. Ipſa enim vera & pura & certa ratio dicenda eſt, quæ ab omni imagine falſitatis redditur aliena. Datum eſt ergo illi, cogitationes ſuas quodammodo apprehendere, & per obſequium linguæ volubili motione differere. In corpore poſita anima, quam multa videt non à ſe egrediens, quam diuerſa circunſpicit, vbique quaſi diſtenditur, & animæ fieri diſceſſio non probatur. mouetur, erigitur, fluctuari cognoſcitur, & in ſe ipſa tanquam in magno currens ſpatio, peruagatur. Hæc non exit ad cauſas, ſed tractibus ſuis ſibi repræſentat, quod ſua cogitatione reſpiciat, modo quod oculis carnalibus vidit, modo quod fantaſtica imaginatione conceperit. Cogitat plane ſigillatim ſicut & loquitur, per ordinem ſenſus nil proficit, cum ſe diuerſitate confundit: quia diuinitatis eſt proprium multa diſponere, & omnia ſimul modulis competentibus explicare. Rationis itaque largitate dotata, quod bona munere diuinitatis inuenit? Literarum formas reperit, diuerſarum artium vtilitates diſciplináſque protulit, ciuitates defenſibili muro cinxit, varij generis amictus eiecit, meliores fructus per induſtriam exegit, terras tranſcurrit, abyſſos alato nauigio, vaſtos montes in vſum viantium perforauit: portus ad vtilitatem nauigantium lunari diſpoſitione concluſit, ornauit pulcherrima fabricarum diſpoſitione tellurem. Quis iam de eius ratione dubitet, quan-

do ab auctore ſuo illuminata, facit arte conſpici, quod debeat ſub omni celebritate laudari? Conuenit nunc de eius immortalitate diſſerere.

Immortales animas, auctores ſæcularium litterarum multifariè probauerunt, dicentes: Si omne quod viuificat aliud, in ſemetipſo viuit, anima autem quoniã viuificat corpus, & in ſemetipſa viuit, vtique immortalis eſt. Dicunt etiam, Omnia immortalia ſimplicia ſunt: anima autem non eſt armonica, neque conſtat ex pluribus, ſed ſimplex natura eſt, anima igitur immortalis eſt. Iterumque proponunt, Quicquid à contrarietate originali non corrumpitur, immortale iugiter perſeuerat: anima enim, quoniã ſimplex atque pura eſt, ſine dubio immortalis eſt. Adiiciunt quoque, Si omne rationale, quod ſeipſum mouet, immortale eſt, anima autem rationalis ſeipſam mouet, igitur immortalis eſt. Nos autem immortales eſſe animas, facile veridicis lectionibus approbamus. Nam cũ eas ad imaginem & ſimilitudinem auctoris ſui legamus effectas, quis audeat contra ſanctam auctoritatem mortales dicere? vt impudenter potius aſſeratur, eas à creatoris ſui ſimilitudine diſcrepare. Nã quemadmodum poterat eſſe imago aut ſimilitudo Dei, ſi animæ hominum mortis termino clauderentur? Ille enim ineffabiliter ſemper viuens, ineffabiliter ſemper manens, perennitatem ipſe cuſtodiens, qui omnia continet, omnia diſponit, potens eſt ſine dubitatione immortalis immortalia facere, & pro ſuo modulo vitæ cõpetentiam dare. Dicet aliquis, Quomodo ſum ſimilis Deo, cũ immortalia minime creare valeam? Cui ſic per aliquam comparationem reſpondendum eſſe iudicamus. Nunquid pictura, quæ nobis eſt ſimilis, poteſt imitari quæ facimus? Imago enim aliquam poteſt habere ſimilitudinem, cæterum hoc non poteſt implere quod veritas. Nam & hinc immortalem debemus agnoſcere, quod appetit de æternitate cogitare. deſiderat enim poſt mortem corporis ſui nominis famam relinquere. cupit ſine fine laudari, & bona conſcientia plus eſt de futuris attonita, ne à poſteris maculetur relata. Hinc eſt, quod inter ſublimiores conſtat auctores, quia quicquid dignitate rationis erigitur, mortis iniuria non prematur. Adde, quod veritas abſolute profitetur, malis iuge ſupplicium, bonis perpetua gaudia, ſe daturam: vt non ſit fas cum hæſitatione recipi, quod dignatur omnipotens diuinitas polliceri. Verũ hanc immortalitatem animæ non talem debemus aduertere, quæ nullã

Cap. 8. *Quod anima ſit immortalis.*

recipiat passionem: est enim mutabilitati obnoxia, & mœroribus peruia: sed tamen inter quæuis tædia vel anxietates continuationis beneficio perseuerat. Singulariter autem immortalis Deus est, singulariter iustus, singulariter potens, singulariter bonus, singulariter sanctus: quoniam licet ista, vel his similia, hominibus vel angelis inesse dicantur, nulla tamen ad eius altitudinem reuerendæ potestatis attingunt. Omnes enim arduæ virtutes in summitate illa pleniſſimæ atque perfectiſſimæ sunt, quæ creaturis vniuersis ipsius largitate pro suo modulo conceduntur. Nunc sciendum est, hæc immortalis anima quemadmodum degere sentiatur. Viuit in se, post huius sæculi amissionem, non reflante spiritu, sicut corpus, † illi. sed æquali mobilitate, quæ † illic attributa est, pura, subtilis, cita, æterna, videt, audit, tangit, ac reliquis sensibus efficacius valet, non iam ex partibus suis hæc intelligens, sed omnia specialiter ex toto cognoscens. Alioqui absurdum est putare, minus posse liberam, quàm mole brutissimi corporis ingrauatam. Talia enim intelligere posse, non dubium est, & angelos, & potestates aërias, vel cætera quæ sublimi atque immortali substantia constare noscuntur. Reliquum est, vt nunc obnoxiam mobilitati, currẽte ordine doceamus. Atque vtinam esset ambiguum, & non facilè probaremus: in qua parte frequenter incurrimus.

cap. 9. *De Varietate humanæ naturæ.* † nos esse.

Quis autem dubitet, modo † nos gaudio subleuatos, modo mœtore deiectos, modo pietate mites, modo indignatione terribiles, nunc ad virtutes animos erigere, nunc iterum ad vitia declinare? Alia tenaciter assumimus, alia obliuione respuimus. Quod nũc placet, post displicet. Bonorum etiam sermonibus ædificamur, malorum collocutione destruimur: & quantùm proficimus cum rectis, tantùm deteriores nouimus esse cum pessimis. Nam si nos vnus rigor, vnum propositum contineret, nec boni ex malis, nec beati ex improbis mutabilitatis beneficio redderemur. Sed vt causa varietatis huius euidentius possit agnosci, recordemur, vt dictum est, prudentiam nõ esse nobis immutabilem attributam. Et ideò sapimus, cùm diuina illuminatione bene gerimus: atque iterum desipimus, cùm delictis caligantibus obcæcamur. Affectio enim, quæ venit & recedit, semper incerta est. Solus omnipotens Deus est, cui hoc est esse, quod sapere: hoc est posse, quòd viuere: hoc est velle, quod facere. Et meritò, quando vniuersa, quæ vere bona sunt, non ad illũ veniunt, sed ab illo procedunt. Quapropter hæc animæ, quã

diximus,origo non intelligẽda eſt pars Dei,vt quidam dementium irreligioſa volũtate putauerunt,quia conuertibilis eſt:neque angelorũ,quia carni ſociabilis eſt:neque exaëre,neque ex igne,neque ex aqua, neque ex terra, neque ex eis, quæ mutua complexione iunguntur,ſed ſimplex & propria quædam natura,& ab aliis ſpiritibus diſcreta ſubſtantia, quàm longe ſubtiliorem & lucidiorem aëre debemus aduertere: quando iſtum vulgariter intuemur, illam vero, conditione carnis, aſpicere non valemus. Hanc ſpeciem naturalis mobilitas ſemper exagitat ad cogitationes ſuas communiter explicandas.Hinc eſt,quòd per quietem remiſſi,dum materia nobis fuerit ſolitæ cogitationis abſtracta, nec intenti ad quotidianas fuerimus ſolenniter actiones,res varias nunc falſis nunc veris inſpectionibus ſomniamus.Parum eſt,quòd ſopitis ſenſibus volatica imaginatione deludimur, dum frequenter etiam vigilantes à noſtra contemplatione traducimur. Sæpe enim cùm nos in oratione magna intentione dirigimus, ludo neſcio quo inſpiratis ſubito cogitationibus amouemur: & ita prouenit,vt menti neſcio quid aduerſum ſuggeratur,quòd diſpoſitum non habemus.Conſtat ergo,animam in hoc mundo inſtabili & variabili voluntate conuerti, bonarúmque rerum eſſe amiſſibilem ac receptibilem:nec vno ſemper voluntatis ſuæ rigore ſubſiſtere,ſed etiam contra † diſpoſitum ſuum multiplici ſe conuerſatione mutare.Nec de illis ſumus,qui dicunt recolere magis animas quàm diſcere vſuales artes & reliquas diſciplinas, cùm & ad interrogata ſunt paratæ, vbi potuerint intellectu interueniente contingere, & noua ſic audiant, quaſi nihil ex eis ante didiciſſent. Ecce grauida definitio illa iam fere facta eſt. Ecce in lucem,ni fallor, quæ fuerant clauſa proruperunt. Non eſt quicquam de propoſita complexione derelictum, cuius talis eſt diſciplina, vt id quod intendit, ita explicet atque determinet, vt neque minus neque amplius aliquid dixiſſe videatur. Nunc ad ſubſtãtialem eius qualitatem ſolicitis ſenſibus accedamus, quam interrogationis noſtræ tertium locum tenere memoramini.

† propoſitum.

Cap.10. *De ſuſtantiali qualitate animæ.*

Qualitatem itaque ſubſtantiæ huius, auctores igneam eſſe dixerunt, propterea quòd mobili ſemper ardore vegetetur, & iuncta corpori calore ſuo membra viuificet:deinde, quòd cuncta cœleſtia flammeo referunt vigore conſtare: non iſto fumeo conſumptibili & temporali,ſed ex tranquillo,nutritore,atque immortali.Hoc neque minuitur, neque creſcit, ſed in ſuſceptæ originis dignitate iu-

giter perſeuerat. Quod ideò finiri nequit, quia nulla, vt corpus aliquod, elementorum diuerſitate concretum eſt. Vnum enim atque ſimplex habere neſcit aduerſum: & ideò ſemper manet, quoniam in eſſentia ſua non habet litem. Sic immortalia cuncta creata dicũt, quibus † ſpiritalis eſt conceſſa ſubſtantia. Nos autẽ lumen eſſe potius, non improbè dixerimus propter imaginem Dei: quoniam inter conditiones rerum, quantum illi pro modulo ſuo neceſſarium fuit, decenter accepiſſe memoratur. Ipſe enim Deus omnipotens, ſolus habens immortalitatem, lumen habitat inacceſſibile, quod ſupra omnes claritates vel admirationes ſanitas mentis intelligit. Sed imago aliquam habet ſimilitudinem: cæterũ hæc lumen habere non poteſt, quòd veritas. Illud autem, quod ineffabile veremur arcanum, quod vbique totum & inuiſibiliter, præſens eſt, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, vna eſſentia & indiſcreta maieſtas, ſplendor ſupra omnes fulgores, gloria ſuper omne præconium, quòd mũdiſſima mens, & Deo dicata, poteſt quidem ex aliqua parte ſentire, ſed idonee non poteſt explicare. Nam quemadmodũ fas eſt de illo ſufficienter dici, qui creaturæ ſenſu non poteſt comprehendi? Egrediamur licet pietate nimia modum animæ noſtræ, & immenſa religione ſupra noſmetipſos alta † cogitatione ſileamus, tranſeamus etiam poteſtatem cœleſtium creaturarum, profundéq; tractemus, quis ſit qui tam magna vna iuſſione, vno momento fecerit: tamen quicquid miramur, amplius eſt: quicquid ſentimus, excelſius: dum ad illam inperſpicabilem maieſtatem mens humana nõ penetrat. Vna ergo ratio potentiæ huius eſt, venerari quod inueſtigabilis eſt: non definitiuè quærere, qualis quãtúſque ſit. His itaque rebus edocti, lumen aliquod ſubſtantiale animas habere, haud improbe videmur aduertere: quando in Euangelio legitur, Lumen, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: deinde, quod in cogitatione poſiti, neſcio quid tenue, volubile, clarum, † nobis ineſſe ſentimus, quod reſpicit ſine Sole, quod videt ſine extraneo lumine. Nam ſi ipſum in ſe lucidum non eſſet, rerũ tantam conſpicientiam nõ haberet. Tenebroſis iſta nõ data ſunt. Omnia cæca torpeſcunt. Iſtius enim tam violenta ſunt lumina, vt etiam intueantur abſentia: quæ tamen tunc multò clariores atque immutabiles efficiuntur, cùm à Dei gratia bonis factis non recedunt. Earum enim ſpeculatiua virtute multa atque ardua, quæ in arcano Naturæ recondita ſunt, inſpici & comprehendi vſu ipſo certiſſimum eſt. Nũc

† ſpiritua libus.

† viſione.

† innobis.

inſpiciamus, vtrum formas animæ habere credantur, quas incorporeas eſſe iam diximus.

Prius ſcire conuenit, definitione Maiorum, formæ ipſius veraciſſimam complexionẽ: formã vero dico, quæ aliquod ſpatiũ linea lineisve concludit: & ſic facilè datur intelligi, ſi eam poſſunt animæ ſuſcipere, quas ſpiritali certũ eſt vigore ſubſiſtere. Nam cùm omnis forma aut in ſuperficie ſit, aut in corpore; ſuperficies non niſi in corpore, corpus verò ſolidum atque palpabile, ab his autem rebus animam conſtet manifeſtè exemptam: reſiduum eſt, vt formas animæ nullatenus habere putandæ ſint, ſed infiguratæ atque incorporales in ſua qualitate permaneant. Nec illud moueat, quòd Apoſtolus de Chriſto Domino dicit, Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, &c. Ibi enim naturam vult intelligi. Cæterum incorporeus Deus, qui vbique totus atque incomprehenſibilis eſt, quãm potuit habere formam? Illud autem, quod in Euangelio legitur, Poſt huius lucis occaſum Abrahæ ſinibus egẽtem Lazarum fuiſſe ſuſceptum, diuitem vero flammis adurentibus æſtuantem guttam poſtulaſſe, vnde eius temperaretur incendium: ideo intelligitur poſitum, vt humani generis rerum ruinoſa præſumptio, quid formidare debuiſſet, agnoſceret. Cæterum, nec ille lingua locutus eſt, quam conſtat eſſe corpoream: nec ille digitos habuit, vnde cadentibus guttis incendium diuitis temperare potuiſſet. Nam & reliqua in hunc modum ſuſcipienda ſunt, quæ lectione ſimili continentur. Parùm eſt enim quòd de creaturis iſta memorãtur ad conſuetudinem humani generis inſtruẽdam: ipſum quoque auctorem impaſſibilem, immutabilem, perẽnem, vno modo manentem, furere legimus, dormitare frequenter audimus: non quod talia poſſint Domino conuenire, ſed vt res aliquę ex humana conſuetudine facilius compendioſiúſque noſcantur. Sic animas nobis informes, formas legimus frequenter accipere. Solet etiam aliquos permouere, ſi anima non habeat quantitatem, dum eam conſtet intra corpus hominis contineri. Sed ſi definitionem veraciſſimam quantitatis reuocemus in medium, quæ res ſingulas breuiter ſẽper abſoluit, facilè nobis probata veritas eluceſcit. Sic enim arithmetici eam compendioſa veritate deſcribunt. Omnis quãtitas aut de cõtinuatis conſtat, vt arbor, homo, & mons: aut de diſiũctis, vt chorus, populus, vel aceruus, & his ſimilia. Sed cũ anima neque de cõtinuatis, neque de diſiunctis ſit, quia corpus nõ eſt: clarum eſt,

Cap. II. *Vtrum anima habeat formam.*

eam quantitatem penitus non habere: ſed vbicunque eſt, nec formam recipit, nec habere nobis dicenda eſt aliquam quantitatem. Creatori tamen circunſtantias earum & quantitates patere poſſe credendum eſt, qui omnia ſub menſura, numero, & pondere creauit: & ipſi ſoli ſunt vere nota, qui ea fecit, qui mira potentia ipſas quoque cogitationes noſtras quaſi res viſibiles intuetur, qui innocentis ſanguinem audit clamantem, ad poſtremũ qui nouit omnia & antequam fiant. Tempus eſt venire ad virtutes morales, quæ ſunt ambiendæ diuitiæ, & re vera pretioſus cenſus animarum, quas Græci aretas vocant, quibus contra immunditiam corporalẽ ſuam nititur bona conſcientia vendicare puritatem.

Cap. 12. *De moralibus virtutibus animæ.*

Primum aduerſum praua vel iniqua iuſtitiæ munimẽ obiectum eſt, cuius, vt Veteres definire voluerunt, talis noſcitur eſſe complexio. Iuſtitia eſt habitus animi, pro cõmuni vtilitate ſeruatus, ſuam cuique tribuens † dignitatem. Contra confuſa & incerta, prudentia vtiliter adhibetur. Prudentia vero, eſt rerum bonarum & malarum verax ſcientia. Contra aduerſa vel proſpera, † remedialis opponitur fortitudo. Fortitudo autem, eſt conſiderata periculorum ſuſceptio, & laborum firma perpeſſio. Contra delectationes igitur illicitas, & voluptates feruidas, moderatrix nobis temperantia ſuffragatur. Temperantia quippè, eſt aduerſus libidinem atque alios non rectos impetus animi firma & moderata dominatio. His igitur munitionibus diuina opitulatione conceſſis, velut quadruplici thorace circundata, in hoc Mundo mortifero ſalus animæ cuſtoditur: nec poteſt à vitiis adiri, quæ tanta meruit tuitione vallari. Sed hõc virtutum quadripertitum decus trina, vt ita dixerim, parte completur. Prima eſt, contemplatio: quæ aciem noſtræ mentis extendit ad res ſubtiliſſimas intuendas. Secũda, iudicialis: quæ diſcretionem boni malique rationabili æſtimatione pertractat. Tertia, memoria: cùm res inſpectæ atque deliberatæ in animi penetralibus fida commendatione reponuntur, vt quaſi in quodã conceptaculo ſuſcipiamus, quæ frequẽti meditatione combibimus. Veſtiaria noſtra cùm fuerint plena nihil capiunt. Hoc theſaurariũ non grauatur oneratum, ſed cùm multa cõdiderit, ſciendi deſiderio plus requirit. Tetigimus ſupradictas partes, quaſi armoniam tricordẽ. Tali enim numero delectatur anima, ipſo etiã noſcitur gaudere diuinitas. Cõmouere ſolẽt aliqui ſubtiliſſimas quæſtiones, dicentes: Si diuinitas perfectas & rationabiles animas creat, cur aut poſito ſenſu viuunt infantes,

† quantitatem.

† remediabilis.

infantes,aut iuuenes inueniũtur excordes? Sed quis non attẽdat,animas paruulorũ imbecillitate corporis, nec officia ſenſuũ, nec miniſteria poſſe explicare membrorum? vt ſi ignem anguſto vaſe concludas,altum(vt illius moris eſt)nequit appetere:quia eum arctiſſimum obſtaculum cõſtat operire. Tunc enim vnicuique rei facultas ſua videtur ſuppetere,cùm illi nihil contrarium præualet impedire. Sic & ſtultis iuuenibus obuiat, quòd aut imparilitate partium aut craſſitudine humorũ materni vteri vitio ſuſcepto anima inepta nimis habitatione deprimitur,& vim ſuam exercere non pręualet inconuenientis domicilij ſede præpedita:quod ſtultis accidere hodiéque conſpicimus, quos Græci moriones vocant. Nam vt de vſuali quoque dicamus euentu, quam † multis morbis accidentibus, aut onerato cerebro,aut præcordiorum ſtupore confuſi,acumen ſolitæ ſapientiæ perdiderunt? quanti etiam momentanea læſionę mutati ſunt? Nam & ipſe qui celeberrimus ſapiens habetur,copioſo prãdio refertus,quàm facile in crapulam dilapſus obtunditur? vt virum illum prudentiſſime diſſerentem difficile vel viuum credas, quem ſe nec mouere poſſe conſpicias. Vnum tamen certiſſime ſcio, ſapiẽtes nimis feliciſſimos fieri, qui miſericordia Domini à talibus aduerſitatibus reddũtur alieni. Fortè † ſint & aliæ cauſæ,quę rationali animæ ad motus proprios explicandos aduerſum ire videantur. Cæterum animæ nec creſcunt cũ paruulis,nec fatuis aliæ varia diſcretione tribuuntur:ſed ſicut immortalitatẽ iugiter ſumũt,ita & rationales eſſe generaliter ſentiuntur. Paruulis enim ratio creſcit lõga meditatione nõ anima. Nunc ad reliqua currente ordine tranſeamus.

† multi.

† ſunt.

Virtutes animæ naturales, quinquepertitas Veteres eſſe voluerunt. Primam,in vtraque parte ſenſibilem, quæ nobis tribuit intelligentiæ ſenſum,per quam omnia incorporalia varia imaginatione ſentimus:facit etiã corporales vigere ſenſus, id eſt,viſum,auditum, adoratum,guſtum & tactum: quo dura & mollia, læuia aſperáque ſentimus. Secũdam, imperatiuam,quæ iubet organis corporalibus motus diuerſos, quos implere decreuerit:hoc eſt transferri de loco ad locum,voces edere,mẽbra curuare. Hæc exẽpli cauſa poſuimus, vt in his ſimilia dixiſſe videamur. Tertiam, principalem, cùm ab omni actu remoti in otium reponimur, & corporalibus ſenſibus quietis profundius aliquid firmiúſque tractamus. Hinc eſt, quòd ætate maturi melius ſapere iudicãtur: quia ſeneſcentibus membris & corporalibus ſenſibus emollitis, † proxima parte in conſilium

Cap. 13. *De naturalibus virtutibus animæ.*

† pro maxima.

tranſeunt: vbi dum mẽs amplius occupatur, robuſtior virtute adunationis efficitur. Sed iterum deſipiũt, cùm nimia debilitate deponũtur: quoniam datum eſt animabus ad tempus ſuorum ſequi corporum neceſſitates. Quartam, vitalem, id eſt calorẽ animi naturalem, qui nobis, propter ſuum feruorem moderandũ, auras æthereas hauriendo atque reddendo, vitam tribuit & ſalutem. Quintam, delectationem, hoc eſt, appetitum boni malíque, quem ſub iucunditate animus cõcupiſcit. Ecce iterum quadripartita ſubdiuiſione, ad ſuſtẽtationem corporis explicãdam, pars iſta refunditur. Prima eſt attractiua, rapiens de naturali, quòd ſibi neceſſarium ſentit. Secunda retentoria, aſſumpta retinẽs, donec ex his vtilis decoctio procuretur. Tertia tranſlatiua, quę accepta in aliud conuertit atque tranſponit. Quarta expulſiua, quæ vt natura fiat libera, ſibi nocitura depellit. Soluimus, vt datum eſt, quaſi alium nodum: inclinauimus velut ſextum collem: vt difficultatis cacumine deplanato, inoffenſe ad reliqua gradiamur. Nunc ad originem animę, quoniam difficultatibus plena eſt, cautiſſime veniamus.

Cap. 14. *De origine animæ.*

Legimus in conditione Rerum, mox vt de limo terræ corpus effectum eſt, ſtatim dominum inſufflaſſe, factúmque eſſe Adam in animam viuentem. Inſufflauit enim, dictum eſt ad experimendam operis dignitatem, vt agnoſceretur aliquid eximium, quòd eius ore prolatum eſt. Cæterum hoc ſignificat inſufflatio eius, quod mandatum & iuſſio. Nam inſufflare quemadmodũ poteſt, qui neque ſpiritum reſoluit, neque buccas habet, quæ conſtat eſſe corporea? Hoc nonnulli ſecuti dixerunt, mox vt ſemen humanum coagulatũ fuerit in vitalem ſubſtantiam, illico creatas animas corporibus dari diſcretas atque perfectas. Medendi autem artifices quadrageſimo die humanum atque mortale pecus animam dicunt accipere, cùm ſe in vtero matris cœperit commouere. Opinione quoque fertur aliquorum, quòd creator ille potentiſſimus, ſicut de corpore noſtro ſemen carnis educit, ita & de animæ qualitate animam poſſe nouam generari: quatenus originalis illius peccati, quòd catholica confitetur Eccleſia, per traducem peccati rea poſſit oſtendi, niſi dono fuerit baptiſmatis abſoluta. Nam quemadmodum infans, qui peccandi non habet votum, reus debeat † vllatenus inueniri, niſi aliqua ratione in ipſa origine animarum culpa videatur eſſe transfuſa? Vnde pater Auguſtinus religioſiſſima deuotione laudandus, nihil temere dicit eſſe affirmandum: ſed in ipſius eſſe ſecreto, ſicut

q̃ inueniri nullatenus.

& alia multa, quæ noſtra non poteſt noſſe mediocritas. Hoc autem veraciter fixéque credendum eſt, & Deum animas creare, & occulta quadam ratione iuſtiſſime illis imputare, quòd primi hominis peccato teneantur obnoxiæ. Melius eſt enim in tam occultis cauſis confiteri ignorantiam, quàm periculoſam aſſumere fortaſſis audaciam: cùm dicat apoſtolus, Quis enim cognouit ſenſum Domini? aut quis conſiliarius eius fuit? Et iterum, Ex parte enim ſcimus, & ex parte prophetamus. Sed quoniam in hunc locum tenor nos diſputationis adduxit, vt animas reas per traducem peccati generaliter eſſe diceremus, conuenit animam Chriſti Domini in medium deducere, ne quis calumnioſa intentione peruerſus, ſimili eam putet conditione conſtrictam. Audiamus igitur, originem eius ſanctam Mariæ ſemper virgini, digno præcone, fuiſſe prophetatam. Ait angelus, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi: propterea quòd naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. Quis, † rogo, in hac maieſtate naſcendi, aut originalis peccati credat eſſe culpam, aut profanam aliquam carnis ſuſpicetur offenſam? Abſque peccato ſine dubio venit, qui erat omnium peccata ſoluturus: conceptus myſtico ſpiramine: natus ex virgine. Nihil de Adam traxit, qui vt Adæ malum ſolueretur, aduenit. Funis ille longiſſimus, quo nos ligabamur, abruptus eſt. Torrens, qui nos rapiebat, ibi ſiccatus eſt. Iura ſua mors perdidit, dum conditio noſtra vitam redemptoris accepit. Nam primus homo poſteris tranſmiſit exitium, veniẽs Chriſtus Dominus credentibus contulit regna cœlorum. Per iſtum enim reparat anima ſtatum, quæ per illum perdiderat meritum. Natus in gloria, conuerſatus ſine macula, quid potuit de illo trahere, quem contraria venit actione deſtruere? Sãctę origini ſancta vita reſpondit. Qui ſine peccato eſt genitus, nulla eſt Mũdi labe ſuperatus. Suſcepit verum hominem, natura non vitiis. Reſpuit quod protoplaſtus deliquit, & aſſumpſit hominem puriſſimum, quem creauit: non peccatũ ſuſcipiens, ſed carnem peccati ſine aliqua iniuria pollutionis aſſumens. Suauis quidem nimium mihi facta digreſſio eſt, dum ſuſpiciones improbas amouere cõtendo. Sed dum ad aliud tẽdimus, hic dicere multa non poſſumus. Reſtat nunc, vt ordinem & propoſitum proſequentes, de ſede animæ dicere debeamus.

† ergo.

Cap. 15. *De ſede animæ.*

Quidam ſedẽ animę, quanuis ſit in corpore toto diffuſa, in corde eſſe voluerunt, dicentes, quòd ibi puriſſimus ſanguis & vitalis ſpi-

ritus continetur, vt inde etiam cogitationes ſiue bonas ſiue malas exire confirment, quòd animę virtutem operari poſſe non dubium eſt. Plurimi autem in capite inſidere manifeſtant, ſi fas eſt cum reuerentia tamen dicere, ad ſimilitudinem aliquam diuinitatis, quæ licet omnia ineffabili ſubſtantia ſua repleat, ſcriptura tamen cœlo inſidere confirmat. Dignum enim fuit, vt arcem peteret, quæ ſe nouerat cæleſti operatione ſublimem: & tali loco præ cæteris verſari, vnde reliqua membra debuiſſent competenti regimine gubernari. †ſphęroa. Nam & ipſa figura capitis †ſphæroides pulcherrima eſt, in qua ſibi immortalis atque rationalis anima dignam faceret manſionem. Certe corporalia videamus. Ignis iſte immortalis ſemper tendit ad ſummum, & quòd habet ſubtiliſſimam naturam, ad ſuperiora ſine ‡ aliqua. dubitatione feſtinat. Sunt & †alia huius credulitatis indicia. Nam cùm medendi peritiſſimi teſtam capitis humani, grauiſſima percuſſione confractam, in ſoliditatem priſtinam reuocare contendunt, membranam qua teneritudo cerebri communitur, cum à ſanguinea fece detergere cupiunt, frequenter attingunt: quæ ſtatim vt tacta fuerit, in tantum ſtuporem homo peruenit, vt vel percuſſus alibi grauiter ſentire non poſſit: ſed mox iterum vt ſe manus à cerebri impreſſione ſuſpenderit, ad intellectum conſuetudinarium † quid de redit, vocem ſenſúmque recipiens, † quòd de ſe ipſo iam agatur ipſo. agnoſcit. Quòd in aliis vtique membris non probatur accidere, quanuis immanium vulnerum foueis excauentur. Additur etiam, quòd & ſano corpori ad hanc rem pertinentia non minima ſigna proueniunt. Nam cùm fuerit aliquis nimia indignatione flammatus, animúmque ſuum æſtu cogitationis accenderit, non fluctu viſcerum, non pectoris commotione vexatur, ſed ſtatim capitis dolore percutitur: vt illic videatur anima fatigationis ſigna reliquiſſe, vbi magna viſa eſt virtute contendere. Ibi etiam fieri abſolutè ſentimus animæ noſtræ quoſdam fluctus, quoſdam impetus grandiores, vt ante oculos noſtros veniant, quæ abſentia nullus ignorat. Tendimus quidem vigorem animi in diuerſas partes multáſque regiones, & phantaſtica imaginatione ad capitis noſtri iudicium perducitur, quòd per diuerſas Mundi partes cognoſcitur exquiſitum. Denique oculos noſtros defigimus omnino cogitãtes, aurium ſenſus obſtruitur, guſtus ceſſat, nares ab adoratibus vacant, lingua non habet vocem: & multimodis per talia ſigna cognoſcitur, animam in ſuis quodammodo cubiculis occupatam.

Hæc ergo, vt putatur, in edito conſtituta, quaſi pro tribunali ſedẽs, appetitorum ſuorum noſcitur eſſe moderatrix, boni malíque iudex, ambigua diſcernens, noxia reſpuens, cùm tamen ei gratia diuinitatis infulſerit. Fuit quidem in primo homine beatitudo naturalis, liberi arbitrij potens & inuiolata ſententia, ſed infœlici tranſgreſſione deceptus, diabolica fraude perdens, quod poſteris traditurus acceperat, ad nos tranſmittere non potuit, quòd amiſit. Inde propagatus interitus, inde humani generis nutrita defectio, inde ignorantia rationi contraria, inde noxiæ curæ, inde pœnitenda cõſilia, inde obſcurata cognitio, turpe deſiderium, iuſtitiæ neglectus: inde mille criminum lapſus, & plura nobis cum pecoribus cõmunia, quæ diuinitas fecerat eſſe diſcreta. Prænũtiat enim nobis (proh dolor) Solis diſceſſio ſerenitatis aduentum, futuras tempeſtates vẽtorum commotione dignoſcimus, venturam ſæculis vbertatem temporum ratione colligimus, lætitiam nobis interdum ignari animi præſagitione promittimus. Sed quid tale ignorare potuiſſet anima, ſi eius fuiſſet dignitas cuſtodita? Depreſſa eſt iuſta ad ignorantiam, quæ ſcire voluit contumaciter vetita. Modo enim ſignis aut coniecturis ſapit aliqua, quæ ſine labore † ſcire potuit vniuerſa. † noſſe. Illud tamen, ſancta conuerſatione purgata, diuinitatis auxilio recipit, quòd inſidiis decipientis amiſit. Illuminata videt à creatore, quæ fuſcata nõ poteſt à ſemetipſa cognoſcere. Narrata ſunt de anima, quanta probantur eſſe conceſſa. Sed cõuenit, vt de eius templo dicamus: quoniam illa imago Dei non patitur, vt corpori deformi coniuncta eſſe videatur.

Procerum animal, & in effigiem pulcherrimæ ſpeculationis erectum ad res ſupernas & rationabiles intuendas, cuius armoniaca diſpoſitio ingentia nobis ſacramenta declarat. In primis caput noſtrum ſex oſſibus compaginatum, in ſimilitudinem cœleſtis ſphæræ rotunda concauitate formatum eſt, vt ſenarium illum perfectiſſimum numerum ſedes noſtri cerebri, cuius organo ſapimus, contineret. Hinc & oculi, quaſi ſacrorum teſtamentorum pulcherrima duo lumina, collocantur, ad quorum ſimilitudinem omnia nobis combinata deſcendunt, vt aures, nares, labia, brachia, latera, crura, tibiæ, pedes. In hac enim myſtica dualitate compago totius corporis continetur: & ſicut illa teſtamenta ad vnum reſpiciunt, vnum ſapiunt: ita hæc officia in vnam ſe conuenientiam operationémque coniungunt. Sed licet hæc paritas pulcherrima ſe diſtributione cap. 16. De templo.

consociet,& alterutrum sibi mutuetur ornatum, sunt & singularia in medio constituta,ne in vnam partem præiudicialiter † vrgentia, alteram competenti decore fudarent,nasus,os,guttur,pectus, vmbilicus,& genitalium virga descendens,quæ laudabilia & † honora monstrantur,quando in medio collocata consistunt. Capiti autem nostro,qui sensus capit vniuersos,rectè ceruix quasi quædam colũna supponitur,docens nos religionem sanctam in vnam fidei consistere validissimam firmitatem.Lingua quoque, vocis nostræ decentissimum plectrum, data est ad sermonum nostrorum conuenientiam temperandam,vt nos articulata verba ab animalium cõfusione distinguerent.Nec illud videatur incassum, quòd vni gutturi duæ seruiunt digestiones,scilicet,vt omnis intellectus prudentis animæ,quasi cibus acceptus,& rationis calore decoctus, per gemina testamentorũ itinera competentibus tractatibus explicetur. Et quoniam neque cornu, neque dente, neque fuga (sicut alia animalia) corporis humani forma se prævalet vindicare, robustus illi thorax brachiáque concessa sunt:vt illatam iniuriam manu defenderet,& obiectu corporis quasi quodam clypeo vindicaret. Genitalia verò nostra in magnum ministerium quis dubitet attributa? vnde,præstante Deo, hominis reparatio fœcunda procedit, vnde mortales nesciunt habere defectum,quando personis pereuntibus genus noscitur seruari posse continuum,decorum membrum,si nõ fuisset turpi libidine sordidatum.Quid enim illo pretiosius esset, si inde humanũ genus sine culpa descenderet?Sic omnia præconialia creata sunt,si peccatis pollentibus non redderentur obscœna. Hoc autem corpus animatum,quinque sensibus administratur ac regitur,qui licet sint communes cum beluis, à nobis tamen rationabili iudicio melius distinguuntur atque complentur.Primus eorum visus est;qui aëre illuminato colores recipit corporales, & in eis suas proprietates agnoscit. Aspectus enim est(vt Veteres definire † maluerunt) vis animæ spiritalis,egrediens per oculi pupillam, res non adeò longinquas attingens, sed ad quas poterit peruenire diiudicans:illud videns,ad quod destinatur vt videat. Nam si de interioribus suis oculi viderent, etiam se ipsos sine dubitatione conspicerent.Hoc etiam pater sensit Augustinus.Secundus,auditus est; qui concauis & cocleatis auribus sonos accipit, aëris verberationibus concrepantes,ratione diiudicans,quid sit auditum. Tertius,odoratus est:qui diuersos odores assumens vim redolentium corporũ,

† vegetãtia.

†honorabilia.

† voluerunt.

quaſi quodam inuiſibili fumo naribus ſuſcepto, competenti aſpiratione perpendit. Quartus, eſt guſtus: quo multarum rerum ſaporē palati diiudicatione cognoſcimus. Quintus, eſt tactus: qui etiam cunctis membris communiter noſcitur attributus. Elegantior in manibus nobis eſt: quæ ſingulariter datæ ſunt ad multas cognitiones noſtras communiter explicandas. Altera enim per illas euenit firmiórque memoria. Nam quod obliuiſci poſſumus, iſtis ſcribentibus ſine labore retinemus. Hæ ſunt diuerſarum artium opifices, & pene totius noſtræ operationis effectus. Nam quid proderit, ſenſum aliqua facienda concipere, ſi hæc laborioſa manus non probaretur implere? Nec illud arbitror prætereundum, quod pedes noſtri manúſque denaria digitorum quantitate formantur: vt curſus vitæ noſtræ atque operatio ſacramenta cœleſtis decalogi contineret, ne præter legem Domini aut cogita aliquid, aut agere deberemus. Facies ipſa quemadmodum prudentiæ patefacit iudicia, in effigiem noſtram exeũt occultæ cogitationes: & ex hac parte cognoſcitur, qualis intus animus voluntáſque verſetur. Vultus ſiquidem noſter, qui à voluntate nominatur, ſpeculum quoddam eſt animæ ſuæ, & quod ſubſtantialiter non cernitur, per eius habitum euidentiſſimè declaratur. Quanta poſſint de membris eius reliquis dici? cur triginta duobus dentibus gingiuarum noſtrarum ordo clauatus ſit? quare ceruix noſtra ſeptem nodis, ſpina viginti tribus † ſpõdylis colligatur? coſtæ viginti quatuor radiis pro viſcerum defenſione flectantur, ne teneritudo illa interaneorum importuna facillime læderetur iniuria? nerui quàm congrua diſperſione corpus omne contineant? quomodo venæ nutribuli ſanguine competẽter irrigent membra? quemadmodum oſſa nos medullata corroborent? cur vnguibus noſtris commune ſit, iugiter creſcere cum capillis? quam decore, quam vtiliter carnes noſtras veſtiat cutis, vt nec humor internus turpiter defluat, nec pulchritudo coloris ſubducta venuſtate diſpereat? Sed cum membra ſingula diuerſa corpori præbere videantur officia, aliúdque nobis ſublime, aliud mediocre, aliud ſit in vltimo conſtitutum, in tantam complexionis gratiam conuenerunt, vt omnia ſibi neceſſaria, omnia probentur accommoda: ſicut Apoſtolus ait, cùm Eccleſiam Dei ſtudio caritatis adunaret, Non poteſt dicere oculus manui, non es mihi neceſſaria, aut iterum caput pedibus, non deſidero operam veſtram, ſed multò magis quæ vidẽtur mẽbra corporis infirmiora eſſe, neceſſaria ſunt:

† ſpondylis.

& quæ putamus ignobiliora eſſe corporis, his honorem abundantiorem circundamus. Deus enim ita temperauit corpus atque diſtribuit, vt membra ſe mutuis adiutoriis indigerent. Sed hoc, propter nimiam prolixitatem in ſummam dictum, abunde ſufficiat, nullum corporale animal in tantam myſteriorum ſignificationem fuiſſe formatum. Debuit enim conſilio ſummo fieri, quòd videba-
†poſſe cõ tur rationabili animæ †eſſe coniungendum. O ſummi opificis creajungi. tura mirabilis, quæ ſic humani corporis liniamenta diſpoſuit, vt ſi primi hominis non eſſet peccatis grauantibus onerata, magnis muneribus non fuiſſet exuta. Qualia enim meruit tunc habere libera, quæ nunc tot bona noſcitur retinere damnata? Verum iſta caro quamuis diuerſis vitiis appetatur, multíſque vulneribus lacerata ſubiaceat, ipſa tamen eſt, quæ cœleſte pſalterium canit, quæ glorioſos martyres facit, quæ conditorẽ ſuum viſitata promeruerit, quæ ipſam quoque vitalem crucem ſancti Redemptoris accepit: meritò iam ſpiritalis futura creditur, quando & hic mortalis tanto munere perfuncta gloriatur. Sic enim iſta magna quidem natura, ſed originali delicto peccatis quottidianis obnoxia, ieiuniis, eleemoſynis, aſſiduíſque orationibus diuina ſe ſuffragatione componit: ſic emũdatis ſordibus peccatorum, lucidam præparat mentem, vt ſuum ſuſcipere mereatur auctorem. Fit Dei templum, quæ ſe criminibus non conceſſit hoſpitium. Credo diuina miſeratione prouiſum, vt corpus ſubderet animæ, animam ſibi, totúmque ſalutariter ad Deũ reſpiceret creatorem. Peractis his, quæ dicenda fuerunt, congruum videtur de animarum ſignis indiciíſque diſſerere. Quia licet earum ſubſtantia vna eſſe videatur, longè tamen diſparibus qualitati-
† ſegre- bus † ſegregatur. Ac primùm dicamus, quemadmodum malorum gantur. hominum conſuetudo moréſque declarentur: quatenus quos interius videre non poſſumus, quibuſdam indiciis extrinſecus approbremus.

Cap. 17. *De cognitione malarũ animarum.* Omnes igitur animæ ſine recta fide teterrimæ ſunt, vt philoſophorum, qui non creatoris legem, ſed humanum potiùs errorem ſequuntur: & quamuis Doctores videantur eſſe mortalium, & ſe diſciplinarum cotibus nitãtur abſtergere, ſuperſtitionis tamen erugines non declinant. Qualis enim dementia eſt, illum colere, quo melior eſt: & credere, præſtare poſſe, qui ſibi non præualet ſubuenire? Nihil enim cuiquam prodeſt vita eſſe noxias cupiditates, eneruatam non amaſſe luxuriam, decepticẽ fugiſſe fallaciam, alienum

ſe à

ſe à terrenis vitiis effeciſſe, quia neceſſe eſt laboret incaſſum, qui remuneratorem bonorũ omniũm ſibi reddit offenſum. Cuius enim præceptis obediet, ſi latorem legis ignoret? Graditur ſine via, reſpicit ſine lumine, cogitat ſine ſapore, currit veloci greſſu, nec reperit quo venire diſpoſuit. Hi poſſunt ad præſens florere, ſed fructum non probantur inferre: quia gratia eorum non in radice viguit, ſed in foliorum ſe tantùm oſtentatione iactauit. Nam & illi in eadem parte ſunt, qui & ſi recte credunt, fœdis tamẽ ſceleribus polluuntur: quoniã cùm ſe grauibus peccatis connectunt, à creatore diſſoluũt. Tunc immortalis anima, fit mortua tenebris ſuis: incipit amare † quod pereat, incipit odiſſe † quod viuit: virtutes odit, vitia ſemper affectat: & lamentabili obſcuritate fuſcata, rationem mundiſſimã non habet, quia in gurgitem ſe peruerſitatis immerſit: mox ab antiquo hoſte capta, ad vitia præceps agitur, & per corporis illecebras ſumit de eius obnoxietate victorias. Eſt enim ægra, & † peccati ſemper anxia: ipſa ſe condemnans, quàm nullus accuſat: vt meritò mors vitalis, ac vita mortalis, talibus proueniſſe dicatur. Hanc ſi miſerator ille reſpexerit, oculúmque mentis corporeis exceſſibus obcæcatum fuerit illuminare dignatus, ad liberatricem † plenitudinem trahit: euadẽdi donat effectum, quæ pereundi primitus videbatur habuiſſe deſiderium. Tunc fœlicior, cũ fleuerit: tũc celſior, cùm ſe proſtrauerit: lachrymis reparat, quòd gaudendo perdiderat: & quæ ad hoſtem voluptatibus inuitata peruenit, ad ſalutarẽ Dominum proſperrime contriſtata feſtinat. Sed quamuis eas nõ ſit fas hominibus intueri, tamen euidentibus indiciis ſuas qualitates aperiunt: vt & illos poſſimus aduertere, de quibus aliquid non probamus audiſſe. Malis nubilus vultus eſt in qualibet gratia corporali, † mœſti etiam cùm lætanter agunt, cùm paulopoſt pœniteant, deſerti impetu voluptatis ſuæ, ſubito in triſtitiam redeunt, oculi interdum, ſupra quàm neceſſe eſt, commouentur. iterúmque cogitãtes infixi ſunt, incerti, vagi fluctuantes, ad omnia trepidi, de cunctorum voluntate ſuſpenſi, curis anxij, ſuſpicionibus inquieti, aliena de ſe iudicia ſolicite perſcrutantur, quia dementer propria perdiderunt, quærendo mundanam vitam, calamitatem infernæ mortis incurrunt, & dum lucem temporalem auide cupiunt, tenebras perpetuæ † noctis acquirunt. Relationes ſuas inexplicatas ſæpe derelinquunt. Saltu quodam ad aliud transferuntur. Cùm nihil agant, ſemper eos æſtimes occupatos. Formidolosè viuunt, etiam

† infenſum.

† quo perit.

† quo.

† peccatis.

† pœnitudinem.

† mœſtitiam cùm lætantur.

† mortis.

cum nullius inſecutione vexantur. Pœna eſt illis cõſcientia ſua: & à ſe ſuſtinent omnia, cum ab aliis grauia nulla patiantur. Eorum & ipſe odor acerbus eſt, niſi cũ ſuauiſſimis inhalationibus ſuperſtites condiuntur. Neceſſe eſt enim, vt odore delectetur peregrino, qui offẽditur proprio. Veniamus ad illas ſanctæ Trinitatis fideles animas, quæ prædicatam retinent apoſtolicam diſciplinam, in glorioſiſſima voluntate conſtantes, re vera ſimilitudinem ſupernæ ſeruare probantur imaginis.

Cap. 18. *De cognoſcendis bonorum animabus.*

Sanctarum igitur animarum & in iſta communi vita magna iam virtus eſt. Nam carnem illam expugnatricem humani generis per quietem debellant. victrices ſui ſunt, dum ſtudentes conſtantiæ viuo corpori mortem delectantur infligere. Væ autem carni, quæ hic ſuperata non fuerit. Nam quæ in hac conuerſatione vincitur, illic ſine dubio coronatur. Vir denique fixus, purus, innocuus, omnes laudat, ſe ſemper accuſat: & cũ placeat vniuerſis, ſibi ſoli diſplicet. Nimia enim magnitudo eſt, ſuam intelligere † paruitatem. Nec prævalet hæc noſſe, † niſi qui iam cœperint diuina pateſcere. Hi tantum expeditius ad ſuperna volant, quantum ſe oneroſius in humana conuerſatione caſtigant. Imperant corpori, quia famulãtur auctori: & dum ſe exiguos cognoſcunt, ad culmen magnæ perfectionis euadunt. Nullum lædere cupiunt, læſi ſemper ignoſcunt. Caritatem & illis impendunt, qui eos ſcelerato odio perſequuntur. Tales animæ, Domino præſtante, etiã noxiis ſpiritibus imperãt: & illi, quos Mundus patitur infeſtos, à creatura minore ſuperãtur. Adhuc in corpore poſitæ fortiores ſunt angelis malis, adhuc indutæ carni iubent Poteſtatibus aëreis: & quorum tentationibus non cedunt, eis diuina virtute dominantur. Iſtæ enim immortales proprie ſunt dicendæ, quas nulla pœnitudo diſcruciat, nullus mœror affligit: quæ ſibi nequeunt reputare, quod probantur exiſtere. Inopia diteſcunt, carceribus lætæ ſunt: & inter hæc iure ſæcula illis obediunt, quia ſemper bonos ſequuntur: contra perſecutores fortiore ſemper eriguntur audacia, quando finis lucis illis principium eſt bonorum: & in æterna beatitudine recipiũt, quod in temporali conuerſatione geſſerunt. Sic ſanctorum animæ adhuc in iſto ſæculo † commorantes, dum longa ſint habitationis contrarietate diſtractæ, tamen bonis angelis videntur eſſe conciues, & iam ex magna parte conſortes. Moſes enim per maria terrenum iter aperuit, aquarum domicilia ſiccis pedibus tranſmeauit: & tam

† prauitatem.

† ſi cui non.

† habitãtes.

magni fluctus quaſi latere vtroque conſtructi, in ſpeciem rupis peregrina ſolidate riguerũt. Meruit Helias ne plueret: obtinuit etiam vt ſe deſideratus imber effunderet: & vnus homo beatis ſupplicationibus egit, quod generalitas cum ſuſpenderetur impetrare non meruit. Iſtis enim, qui ſe cœleſti conuerſatione mundificant, virtus ſupernæ miſerationis conceditur, quam homo propter originale vitium habere non poteſt. Cum creati per mundum tranſeuntes, maieſtati ſemper affixi ſunt: quibus tam aſſidue præſtantur magnalia, vt pene iure deſinant eſſe miracula. Heliſeus diſcipuli ſui oculos, cœleſtem militiam non videntes, aperuit: exercitus hoſtium cæcitate percuſſit. Ademerunt nonnulli flammis incendia, vitalem calorem frigidis cadaueribus reddiderunt, leones feroces ad ſepeliendum corpus conuenire fecerunt, & in vicem ratis homines legimus vexiſſe crocodillos: liquorem conuerterunt in duritiam ſilicum, latices iuſſerunt manare de ſiccitate ſaxorum. Illæſis veſtibus prunas accipimus fuiſſe portatas. Ambulare claudum, Solem præceperunt ſtare celerrimum. Humano verbo facta eſt Naturæ diuerſitas & in tantam gratiam ſunt recepti, vt & ipſis potuiſſet famulari quod ſeruire Mũdus mirabatur auctori. Quid iam de imperio vocis dicamus? quando & veſtis eorum tacta effectum † ſoſpitatis attribuit: & apoſtolici vmbra corporis periculum mortis excluſit. Sic abundantia meritorum & per illud videbatur ſonare, quod conſtat in ſe ſubſtantiam non habere. Talis anima abſolute ſentitur, etiam cum eius exiſtentia non videtur. Hilaris illi ſemper vultus eſt & quietus, macie validus, pallore decoratus, lachrymis aſſiduis lætus, promiſſa barba reuerendus, nullo cultu mundiſſimus. Sic per iuſtitiam mentis de rebus contrariis redduntur homines pulchriores: oculi læti & honeſte blandi: ſermo veriloquus bonorum pectorum penetrabilis, cupiens amorem Dei omnibus ſuadere, quo plenus eſt: vox ipſa mediocris, nec debilis vicino ſilentio, nec robuſta clamore dilatato: aſperitate non frangitur: accedentibus gaudiis non mouetur: moribus vultuque vnus eſt: templum ſanctum, domicilium virtutum: cuius ora ſe nequeunt immutare, dum ſemper probantur ſtudere conſtantiæ. Gradus quoque ipſius nec tardos reſpicit, nec veloces: nullum propter ſe ipſum videt: nulli propter alterum parcit. Suaſor recti, ſine arrogantia docẽs, cũ humilitate liber, cum caritate diſtrictus: vt tam graue ſit illum diſſerere, quã inuitũ eſt ab ipſa quoque

† ſanitatis.

vita diſcedere. Amator ſalutiferi ſecreti, vbi nulla libidine ſauciatur, contentione nulla ſuccenditur, ſuperbia non inflatur, inuidiam non habet, fratrum nulli loquitur quod pœniteat, nil audit abſurdum. Multa turba vitiorum ſine certamine vincitur, quando ſolitudinis gratia ſuffragatur. Tunicam poſtremo ſuam, quamuis more cutis vna ſit, ſuauiſſimis implet odoribus: fragat quod diuitis Indiæ pigmenta tranſcendat. Agnoſcitur in illis nullum humanũ corpus habere aromata ſua, ſcilicet dum nulla crapulatione diſtẽtium, in odores non exudat acerrimos. Facile eſt aduertere, quem ſuperna potentia dignatur inuiſere. Nam & ipſe quoque animus noſter mox gaudet ad talem, & non admonitus intelligit, quẽ cœleſti inſpiratione cognoſcit. Verùm hæc in ſexu validiore non adeò mirãda ſunt: quis autem digne ſufficiat virginũ ac viduarum maximas explicare virtutes? quæ ſic ad præcepta Dei ſancto amore rapiũtur, vt & magnæ patientiæ ſed vigore diſcrucient, & ad martyrij coronam, victa carnis infirmitate, perueniant. Locuti ſumus multa de anima: diximus etiam de corpore noſtro, quæ viſa ſunt. Tendamus nunc aciem mentis in futuras retributiones. Conuenit enim, vt poſtquam ſe creatura cognouit, ad creatorem ſuum pura mente feſtinet.

Cap. 19. *Quid animæ poſt mortem.*

Quæratis forſitan, poſt hoc ſæculum animæ noſtræ quid agant, qualéſque permaneant? Reſpondemus, vt diuerſa lectione collegimus, Mors eſt animæ corporíſque facta reſolutio, vitæ huius abſentia, carnis deſideria vel neceſſitates prorſus ignorans. Nam cũ fuerimus hac luce imperio creatoris exuti, ſimul corporis appetitiones & imbecillitates amittimus. Non enim vlterius labore frangimur, non cibo reficimur, nõ ieiunij diuturnitate quaſſamur: ſed in animæ noſtræ natura iugiter perſeuerantes, nihil boni malíque faciemus, ſed vſque ad tempus iudicij, aut de præteritorum actuum prauitate mæremus, aut de operationis noſtræ probitate lætamur. Tunc † autem recipiemus factorum omnium pleniſſimum fructũ, quando voce Domini aut repudiati fuerimus, aut ad regnum perennitatis admiſſi. Hanc igitur mortem in iſta vita pene quietus ſomnus imitatur: quando ſæculi iſtius deſideria cuncta † ambitúmque deponit, & quicquid hic agitur tranquillus animus ſopore mentis ignorat. Nam dum corpora ſenſus ſuos die reſurrectionis in illa celeritate, qua ſunt omnia creata, receperint, quæ erit calamitas miſeris in æternum cruciari, nunquamq; deficere? Ita enim

† enim.

† habitũque.

perpetuæ pœnę tradentur, vt infaustè ſemper exiſtere comprobentur. Dolor ſine fine, pœna ſine requie, afflictio ſine ſpe, malum incommutabile. Sic enim varietas vitioſa punitur, vt eius damnatio nullatenus immutetur. Miſerrimi omnium, & perdendo quòd diligunt, & iugiter patiẽdo quòd nolunt. Æuum ſine dulci vita, mors ſine remediabili fine, ciuitas ſine lætitia, patria exoſa, amara domicilia, cœtus triſtium, turba lugentium: & quòd ſupra omnes confuſiones deterius eſt, illos ibi torqueri ſecum poſſe cognoſcunt, quos decepti numina crediderunt. In ipſo tamen ſupplicio pro meritorum qualitate diuerſitas eſt. Nam & diſtans beatitudo bonos continet, & impios diſpar pœna conſtringit. Ætas plane omnibus vna atque perfecta futura eſt. Nam quemadmodum ibi erit minor, vbi non creſcitur? aut quare ſenex, vbi non deficitur? Mutabilitates iſtæ ad interitum tendunt. Vnum eſt quodcunque perpetuum eſt. Ex hoc igitur quaſi vaſto flumine quidam videtur riuulus altercationis exire, ſi iugi pœnæ concedatur æternitas: dum conſumptio vix ſubſtantiam permittat exiſtere, quàm nullo ſe permittit tempore reparare. Sed iſtud omnino ſuperfluum eſt in cauſarum perennium ratione cogitare. Nam & talis pœna eſſe poteſt, quæ torqueat non imminuat: & talis ſubſtantia, quæ ſenſum doloris augeat, non defectum mortalitatis incurrat. Ipſa denique anima noſtra quantis hic cruciatibus afficitur, cùm tamen nulla defectione ſoluatur? Montes quoque nonnulli quam nimio torrentur incendio, & tamen inter flammas ſuas ſtabiles perſeuerant? Salamandra incendio reficitur, & ignis calore reparatur. Vermiculi quidam aquis ęſtuantibus nutriũtur. Sic dat iſtis victum, quòd aliis minatur interitum. Quòd ſi inter has mortales materias talia nos exempla corroborant, quid de illa æternitate credendum eſt, vbi mortalem non inuenit, quàm pœna conſumat? Erit ergo miſeris conflagratio inextricabilis, & æterna combuſtio. † Bonorum autem dona quis dubitet eſſe perpetua? cum ſe cognoſcunt lætitiam percipere, & vlterius triſtitiam non timere: mereri gaudium, quòd norunt eſſe continuum. Illic animus ſua proſpera nõ paueſcit: ſed exultationem propriam ſemper retinet in æternum cogitata proſperitas. Aduertunt enim beatitudinem ſuam in ſumma eſſe ſecuritate, cùm ſe intelligunt iam nõ poſſe peccare. Nulla ibi iam quatitur varietate noſtra ſecuritas: fixa mens non nutat, non fluctuat, non mouetur: & in tantæ pacis ſtabilitate defigitur, vt nihil aliud præter illam contem-

† Beatorum.

plationem vel quærere vel cogitare patiatur. Sic prouenit ſemper quod libeat, quando non erit quod pœniteat. Vacabimus ibi (ſi tamen concedatur diuino munere) non torpore deſidiæ reſoluti, ſed ad gratiam perfectionis intenti. Senſus noſter complebitur puritate mitiſſima. Tranquillum erit omne, quod volumus. Sine cogitatione ſapiemus, ſine errore ſentiemus. Malum iam nec ab † alio capietur, nec extra voluntatem generabitur. Habebimus hanc eſuriẽ, quæ delectet: habebimus hanc aſſiduitatem, quam mens faſtidire non poſſit, iugiter amando creatorem, ſempérque eius gloriã ſuauiter cõtuendo. Non ibi moleſta tædia prægrauabunt, non varietas imbecilla confundet: quando talia ſunt, quibus afficimur, vt nullũ in eis finẽ optare patiamur. Quies operoſa, opera quieta, animi indefecta vnitas. Tunc enim diuinæ ſapientiæ agnitione cõplemur, nec rerum veraciſſimus intellectus diſciplinis operoſis imbuitur, ſed inelaborato mentis lumine declaratur. Ibi numerus, quãtus eſt, notus efficitur. Ibi linearum diſcretio abſolutè conſpicitur. Ibi conuenientia muſicæ patet. Ibi aſtrorum motus viſuali cognitione certiſſimus eſt. Ibi veritas ſuperna, videndo nota eſt. Dei ſapientia † cõtuebimur, qua maieſtate ſingula quæque diſponat. Ibi videbimus, quàm irrite à peruerſis Catholica lacerabatur Eccleſia. Ibi eam cõſpiciemus in veſtitu deaurato aſtare Reginam à dextris ſponſi & Regis ſui. Ibi cognoſcemus, quãta fuerit ſub Sole vanitas vanitatũ. Ibi re vera cernemus, quã ſalubriter monebamur, Dominũ Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies: cui omnia comparata viliſſima ſunt. Qui nunquã aliter fuit, nunquã aliter erit. Cũ quo eſſe nemo, nisi fœliciter † poteſt: ſine quo eſſe nemo, niſi infœliciter valet. Sic dũ talis agnitio ab anima rationali etiam purgata reuoluitur, inueniri ab ea non poteſt, quòd amplius expetatur. Opinari quidẽ poſſumus, ſpiritalis homo quarum cauſarũ delectatione ſaginetur. Sed quid ſit ille ſuauitatis modus, ſicut legitur, nec mente poteſt intelligi, nec ſermonibus explicari. Fœlices qui habent omnia quæ volunt, & nulla aduerſitate quatiuntur. Ibi enim caro animáque ęterna pace compoſitæ, nequeunt inter ſe ſentire contraria. Ibi erunt artus, qui ſpiritali conſenſu ornent, non concupiſcentia carnali degenerent. Ibi denique cœleſti ſobrietate fulgebũt, non autem mundanis cogitationibus ebriè polluentur. Domicilia planè eorum, vt putamus, in ſupernis erunt: & terras non appetent, quarum vſum neceſſarium non habebunt. Quocirca non erit permixta, ſicut

† vllo.

† contuebitur.

† valet.

in hoc mũdo habitatio: ſed ſequeſtrati ab impiis electi, magna locorum qualitate & regione diuidentur. Ciuitas cœleſtis, manſio ſecura: patria totum continens, quod delectet: populus ſine murmure, incolæ quieti. Homines humanarum rerum indigentiam non habentes: vbi nullum auida moleſtat eſuries, nullum morbida ægritudo conſumit, nullus probatur liberam erubeſcere nuditatem, nec quenquam grauia frigora contriſtant, non æſtus anhelum corpus exurit, nullus reparatores appetit ſomnos, vbi nemo cognoſcitur eſſe laſſatus. Omnia blanda, omnia ſuauia, omnia tranquilla: quando & ipſe mundus noxiam deponens, temperiem habebit ſaluberrimam, perpetuis ſæculis vnitatem. Erit illic etiam dies cõtinua, & ſerenitas æterna. Sol ibi quippè nulla nube fuſcatur: ſed omnia de auctoris gratia plus lucebunt. Ibi enim beatis talis ſplendor mentis eſt, & lumen intelligentiæ, vt ipſum, ſicut in maieſtate ſua eſt, mereantur conſpicere creatorem. Quocirca libris veterum rationabiliter commonemur, quòd pars illa emundata, atque meliorata diuino munere veraciter ſpeculetur auctorem, quæ eius nihilominus portat imaginem. Inde denique videbimus, vnde credimus, & ex ea parte illud ſummum, eximium, ſingulare contemplabimur, vnde vtique meliores ſumus. Globus iſte Solis cum hic ſerenus infulſerit, quemadmodum noſtri animi † ſenſa permulcet? Lumen quoque terrenum quanta nos implet gratia, cum videtur? Aſpecti flores gratiſſima nos iucunditate reficiunt. Terram viridem, mare cæruleum, aëris puritatem, ſtellas micantes eximiis delectationibus intuemur. Quòd ſi magnam præſtant dulcedinem, cùm ad obtutus noſtros venerint, res creatæ: quid illa maieſtas tunc viſa conferre creditur, cui nihil ſimile reperitur? Tunc perfecte cognoſcemus, quomodo ſalubriter credimus. Nec enim aliter animaduertere merebimur, niſi nunc quæ ſunt vera fateamur: hoc eſt, coæternã, incommutabilem, diſtinctã perſonis & inſeparabilem trinitatem, replentem omnia ſimul ſubſtantiali virtute ſua, vnum triplex, trinúmque ſimplabile. Parilitas in omnipotentia: æqualitas in caritate, vnitas in natura. Hæc excellenter & ſingulariter ſimul iudicat iuſtitia ſua, ſimul parcit pietate ſua, ſimul cooperatur virtute ſua: poteſtas incõprehenſibilis, beatitudo mirabilis: ex qua beãtur, quæcunque beata ſunt: viuificantur, quæcũque viuentia ſunt: continentur, quæcunque ſubſiſtunt. Cuncta librans, ſimul cuncta diſcernẽs. Quæ ideo in iudicando non labitur, quoniam in cognoſcendo non

† ſenſus.

fallitur: cùm non appareat, præsens bonis est: & cùm nusquam desit, absens malis est: immobilis, quia vbique tota est: incessabilis, quia voluntates suas semper operatur: de toto se audit, de toto se videt: non ex aliqua parte tanquam de membro respiciens, sed omnia vndique, ita vt sunt, perscrutabili virtute cognoscens. Dicitur etiam odorare, gustare, ambulare: sed hæc propter intelligentiam nostram humana consuetudine facere perhibetur: dum inenarrabili potentia maiestatis suæ longe aliter cũcta perficiat. Virtus sancta, vniuersa creans atque disponens, regnat in maiestate propria & gloria sempiterna: incomprehensibilis, inæstimabilis, & æterna potentia cœlos mirabili suspensione consolidat, terras super † inane defigit, dat fontibus cursum, mari terminum ponit: serenus coruscat, pius fulminat: ima summáque sapiẽtiæ suæ lege moderatur. scilicet, quia in gubernatione ipsius consistunt omnia, non in suo posse derelicta. Iracscitur placidus, iudicat tranquillus, & sine mutabilitate eius prouenit, quòd delinquentium reatus exceperit. Rerum humanarum valde miserator, conuersis statim parcens, peccantes expectando recorrigens, & cùm pati nil possit contrarium, magna tolerantia sustentat aduersum. Quantulum est, quòd hic de illa ineffabilitate sentimus? Ibi plane † cognoscimus, quàm subiecta sint in cõspectu gloriæ eius, quæ miramur, cui præbet ministerium angelica magnitudo, carissimo famulantur excelsi principatus obsequio, innumerabiles potestates fideliter & constanter obediunt, cuius semper indiget quæuis excellentia summitatis. Quid iam de eius singulari potentia coniiciamus? quando nec illud modo comprehendere sufficimus, quòd ei parere posse minime dubitamus. Tunc liberati intelligimus, cui dementes resistere tentabamus: ad quam magnifica prouocati, quibus videbamur sordibus occupari. Illud vel in momento videre sufficeret, quòd nos in æternum promittit veritas intueri. Illic cõuincitur omnis prauitas quæstionum. Illic male credita veritatis ipsius voce superãtur. Sine fine regnum, sine nocte lux, sine vitiis corpus, sine mortibus vita: & cùm omnia dirigantur ad æternum, solum ibi morietur exitium. Magnum est his perfrui, sed multo melius, quod inde non probatur exiri. Vincunt vota, qui vocantur ad præmia: tunc verè cognoscunt, quàm feliciter creati sunt, qui ad tam magna † peruenerint. O incomprehensibilis maiestas & pietas: nam inter opera rerum, quibus mundi ambitus opificis laude completur: nihil egregius probatur existere,

† mare.

† cognoscemus.

† peruenerunt.

quàm

quàm ſubſtantiæ ſpiritales, quæ creatorem ſuum pura mente noſcuntur cogitare. Reliqua enim facta ſunt ad intelligentium delectationem: hæc autem ad ſuam beatitudinem, quæ veneratur auctorem. Tempus eſt, vt quæſtionum varietate dimiſſa, dictorum copioſiſſimam denſitatem in quibuſdam manipulis colligamus: vt fideli calculo numerata horreis memoriæ compendioſa breuitate condatur. Primo igitur, vt retinetis auditores prudentiſſimi, proprie dici animam etymologiæ ipſius conſonatione docuimus: ſequeſtrantes ab ea vocabula, quæ nominum ſimilitudine audientes confundere † poterunt. Secundo, definitionem ſubſtantiæ huius, cum ſuis expoſitionibus, vt datum conſtat abſoluimus. Tertio, de ſubſtantiali eius qualitate decurſum eſt. Quarto, monſtrauimus quemadmodum anima formam habere non poſſit. Quinto, virtutes eius morales relatæ ſunt, quæ contra vitia huius ſæculi velut quædam arma opponuntur. Sexto, de virtutibus animæ naturalibus non pauca profuſa ſunt. Septimo, de origine eius, quæ ſunt lecta, narrauimus. Octauo, ſedem ipſius, iudiciúmque deſcripſimus. Nono, de corporis noſtri diſpoſitione tractatum eſt. Decimo, anima infidelis, cum ſuis ſignis, prout conceſſum videtur, oſtenſa eſt. Vndecimo, lucidam mentem & plenam diuinitatis, pro captu noſtræ poſſibilitatis, attigimus. Duodecimo, de ſpe futuri ſæculi nonnulla, Domino largiente, memorata ſunt: vt quàm immortalem credimus, perennes retributiones nihilominus habere ſentiamus. Clauſimus itaque noſtrum munuſculum numero duodenario, qui cælos ſignorum diuerſitate decorauit, qui annum menſtruali venuſtate compoſuit, qui ventos principales terrenæ indigentiæ prouida diſpoſitione conceſſit, qui diei noctíſque ſpatia horarum congrua quantitate diuiſit. Vt merito & ad animæ dilucidationem hæc ſupputatio adhiberetur, quæ tantarum rerum naturalium diſpoſitionibus conſecrantur. Reſtat nunc, ſapientiſſimi viri, qui floretis ingenio, vt mole iſtius Mundi ſalutariter tranſilita, diuinæ miſericordiæ noſmetipſos velociter offeramus, per quam pleniſſime illuminantur cogitantis obtutus. Intelligamus eum, diligamus ipſum: & tunc animas noſtras vere cognoſcimus, ſi de ipſius largitate ſapiamus. Ipſe enim magiſter potens atque perfectus eſt, qui & vera dicat animæ noſtræ, & quæ dixerit, eam faciat illuminata mente conſpicere. In ſchola ſiquidem Chriſti cor indocile non poteſt inueniri: quoniam qui ſe ei tota mentis integritate tradiderit, nec

† poterãt.

ignorare poteſt,quod quærit:nec amittere,quòd pia remuneratione ſuſceperit.Fit ergo magna,pretioſa,diues anima, cùm ſe ex proprio pauperem eſſe cognoſcit: potens, ſi humilitatem ſaluberrimã non declinet:fœliciſſima denique,ſi ſeruet in carne, quæ in æthere ſuperbi Angeli probantur amiſiſſe.Ad te enim,ſancte Domine,nemo ſe erigendo peruenit,ſed potius humiliatus aſcendit. Cum altiſſimus ſis,proximior redderis ſupplicatione curuatis. Noſtra tibi humilitas accepta eſt. Amas, quod propter te non quæris: deſideras,quo non indiges.Ipſa eſt enim vitæ noſtræ mater, germana caritatis,ęſtuantis animæ ſingulare præſidium,contraria debellatrixque ſuperbiæ:& ſicut illa per diabolum origo criminum,ita iſta per te noſcitur fons eſſe virtutum.Hanc tu Domine Chriſte ſic nobilitare voluiſti,vt eam nõ ſolùm prȩcipere, ſed etiam ſuſcipere dignareris.Subiſti quippè in aſſumpta hominis natura iudiciũ, qui iudicaturus es Mundum.Cæſus es flagellis,qui exaltas & humilias Reges.Pertuliſti in faciem odioſos conſputus, quàm inſatiabiliter vi-

† deſiderant. dere† cupiunt Angeli.Felle potatus es,qui humanum genus ſic habuiſti dulce,vt Rerum Dominus naturam ſerui dignareris aſſumere.Patienter coronam ſpineam ſuſcepiſti, qui comples orbem terrarum diuerſo flore præmiorum.Conditionem ſubiſti mortis, qui vitam creaturis tribuis vniuerſis: Tantáque fuit in ſancta incarnatione humilitas,quanta eſt in diuinitate incomprehenſibilis maieſtas.Per te enim,admirãde Domine, pœna facta eſt ęterna requies, paſſio remediabilis,mors fideliũ ſalutis introitus. Hæc enim perpetuo dat viuere,quæ ſolebat extinguere:nõ iniuria,quoniam quę vi-

† dedecore. tam hominũ ſuſcepit,meritò ius peremptionis amiſit.Data in †decore,manet in honore.Quondã res quæ pãdebat inferos,nunc producit ad cœlos.Vere omnipotens,qui & ipſas miſerias feciſti potẽtes.Nullus Regum egentibus tuis par eſt.Nullæ purpuræ piſcatorũ tuorum retibus adęquantur:quando illę in mundanas tempeſtates impellunt:hæ ad litus ęternæ ſecuritatis adducũt. Pauper de nobis, diues ex tuo.Factus es ſocius mortalitatis noſtræ, vt nos participes redderes æternitatis tuæ.Superbiam humilitate curas,letum morte proſternis.Noſti etiam bona facere per iniquos:cõuertens in adiutorium,quod paratum eſt ad nocendũ:potentius eſſe diiudicans, læſiones ad vtilitatem conuertere, quàm cauſas malorum radicitus amputare. Nam quomodo beneficiorum tuorum cognoſcerentur ſigna,ſi & aduerſæ partis non monſtrarentur indicia?

Tu ergo Domine Ieſu Chriſte, qui ſic pro nobis flexus es, vt homo fieri dignareris, non in nobis patiaris perire, quod decreuiſti miſeratus aſſumere. Meritum noſtrum indulgentia tua eſt: dona quòd offerã, cuſtodi quod exigas: vt velis coronare, quòd præſtas. Vince in nobis inuidam poteſtatem, quæ ſic decipit, vt delectet: ſic delectat, vt perimat. Hoſtis dulcis, amicus amarus eſt. Noſti enim, quàm feraciter lubricus anguis illabitur, ſquamis repẽtibus minutatim corpus eſſe ſolicitat: & ne eius intelligatur aduentus, fixũ non habet impreſſa varicatione veſtigium. Inuidit, proh dolor, tam magnis populis cùm duo eſſent, & adhuc tẽporales perſequitur, quos impio ambitu fecit eſſe mortales. Se intercipit, quo alios decipit: & nullo fine corrigi meretur, qui de omniũ deceptione damnãdus eſt. Quapropter non poſſit iniquus, ne conualeſcat interitus: dominatũ in nobis nõ exerceat, qui nunquã præſtitit: ſed virtus tua poſſideat, quæ creauit. Doleat periſſe quòd fecit, dum nos inde non patiatur perire, quòd voluit. Domine, quia in nobis non eſt, quòd remunereris, ſed in te ſemper eſt, quod largiaris, eripe me à me, & cõſerua me in te. Impugna, quod feci: & vendica, quod feciſti. Tunc ero meus, cùm fuero tuus. Via ſine errore, veritas ſine ambiguitate, vita ſine fine. Dona noxia odiſſe, profutura diligere. In te ponam proſpera, mihi applicem ſemper aduerſa: quàm nihil ſim ſine te, ſapiam: qualis verò tecum poſſim eſſe, cognoſcam. Intelligam quid ſum, vt ad illud merear peruenire, quod non ſum. Nam ſicut præter te exiſtere non cœpimus, ita & ſine te eſſe proficui nõ valemus. Omnia vergunt nihilominus in ruinam, quæ à maieſtatis tuæ pietate fuerint ſegregata. Te autẽ amare ſaluari, formidari gaudere, inuenire creuiſſe, amiſiſſe perire eſt. Tibi denique nobilius eſt ſeruire, quàm Mundi regna capeſſere: merito, quando ex ſeruis filij, ex impiis iuſti, de captiuis reddimur abſoluti. Quapropter cõtra peccata noſtra miſericordiæ tuæ munimen inſurgat, quæ nominis ſui teſtimonio miſeris datur, vt trina remunerati cõditione ſentiamus nobis propitiam trinitatẽ. Petimus, quia iubes: pulſamus, quia præcipis: & ſine fine conferre mauis, qui ſemper commones, vt rogeris. O altitudo pietatis, ô clementiæ incomprehenſa profunditas: cùm nemo poſſit aliquid accipere, ſi reſiſtis, vim te precibus noſtris pati poſſe teſtaris: merito, quando à Iudice petimus, vt ad pœnale iudiciũ non vocemur, & per legiſlatoris gratiã ſperam⁹ eripi, ne poſſimus à promulgata cõſtitutione damnari. Tibi ſancte Domine Rex rerũ con-

Cap. 20. *Oratio Caſſiodori.*

† nobis. fidenter dicimus, Dimitte peccata,& concede † non debita. Omnis te creatura operis tui bonitate collaudat. Debemus tibi, quòd existimus: obligamur etiam, quòd quotidiano munere continemur. Gaudeamus & hinc quoque, glorioſiſſime Domine, quod tua beneficia non irritè poſtulamus. Tempera, bone artifex, organum cordis noſtri, vt armoniæ mentis poſſit aptari, nec ſic roboretur, vt ſuperbiat: nec ſic langueſcat, vt deficiat. Tu noſti, quæ vere moderata ſunt. Vaſa tua ſic reple proſperis, vt capacitas non præbeatur aduerſis. Dominetur ratio, ſeruiat caro: quoniam à te ſolo poteſt effici, ne fragilitate corporis poſſit offendi. Verùm hæc pro noſtro modulo, non pro rerum ipſarum magnitudine dicta ſufficiant: quando & amplius quàm expetebamur, ediximus, & alma lumina veracium literarum breuiter talia cautéque docuerunt. Illi enim potuerunt de his inoffenſe dicere, qui purificati diuino munere, probabili ſe meruerunt conuerſatione tractare.

Explicit liber de Anima.

CASSIODORI SENATORIS, DE INSTITVTIONE DIVINARVM SCRIPTVRARVM,

LIBER II.

Incipit Præfatio Caſſiodori Senatoris.

CVM ſtudia ſecularium litterarum magno deſiderio feruere cognoſcerem, ita vt multa pars hominum per ipſa ſe mundi prudentiam crederet adipiſci; grauiſſimo ſum, fateor, dolore permotus, quod ſcripturis diuinis magiſtri publici deeſſent: cùm mundani auctores celerrima procul dubio traditione pollerent; Niſus ſum cum beatiſſimo Agapito vrbis Romæ, vt ſicut apud Alexandriam multò tempore fuiſſe traditur inſtitutum, nunc etiam in Niſibi ciuitate Syrorum Hebræis ſedulo fertur exponi; collatis expenſis in vrbe Romana profeſſos Doctores ſcholæ potiùs acciperent Chriſtianæ, vnde anima ſuſciperet æternam ſalutem, & caſto atque puriſſimo eloquio fidelium lingua comeretur. Sed cùm † propter bella feruẽtia, & turbulenta nimis in Italico regno certamina, deſiderium meum nullatenus valuiſſet impleri, quoniam non habet locum res pacis temporibus inquietis: ad hoc diuina caritate probor eſſe compulſus, vt ad vicem magiſtri introductorios vobis libros iſtos, Domino præſtante, † confecerim; per quos, ſicut eſtimo, & ſcripturarum diuinarum ſeries, & ſecularium litterarum compendioſa notitia Domini munere panderetur: Minus fortaſſe diſertos, quoniam in eis nõ affectata eloquentia, ſed relatio neceſſaria reperitur; vtilitas verò ineſſe magna cognoſcitur, quando per eos diſcitur, vnde & ſalus animæ, & ſæcularis eruditio prouenire monſtratur. In quibus nõ propriam doctrinam, ſed priſcorum dicta commendo, quæ poſteris laudare fas eſt, & prædicare glorioſum: quoniam quicquid de priſcis ſub laude Domini dicitur, odioſa iactantia non putatur. Huc accedit quod magiſtrum grauem pateris, ſi frequenter interroges:

Inſtitutum Agapiti Papæ de erigenda vniuerſitate Romana bellis impeditum. v. c. profeſſus v. & anima. v. per.

† confecerem.

ad istos autem quoties redire volueris, nulla asperitate morderis.

Patrum expositiones in scripturis sacris sequendæ. Genes. 28.

Quapropter, dilectissimi fratres indubitanter ascendamus ad diuinam scripturã per expositiones probabiles patrum, velut per quãdam scalã visionis Iacob; vt eorum sensibus prouecti, ad contemplationem Domini efficaciter peruenire mereamur. Ista est enim fortasse scala Iacob, per quam angeli ascendunt, atque descendunt, cui Dominus innititur lassis porrigẽs manum, & fessos ascẽdentiũ gressus sui contemplatione sustentans. Quocirca si placet hunc debemus lectionis ordinem custodire, vt primum tyrones Christi,

Quid primum agẽdũ sacrariũ litterarum tyroni.

postquam Psalmos didicerint, auctoritatem diuinam in codicibus emendatis iugi exercitatione meditentur, donec illis fiat Domino præstante notissima: ne vitia librariorum impolitis mentibus inolescant, quia difficile potest erui, quod memoriæ sinibus radicatum constat infigi. Fœlix quidem anima quæ tanti muneris secretum memoriæ sinibus Domino largiente condiderit, sed multo felicior quæ vias intelligentiæ vitali indignatione cognouerit; eoque fit, vt & humanas cogitationes à se grauiter expellat, & diuinis eloquiis salubriter occupetur. Multos enim vos vidisse retinemus memoriæ firmitate pollẽtes de locis obscurissimis inquisitos, exemplis tantum auctoritatis diuinæ soluisse propositas quæstiones; quoniam in alio libro clarius positum est, quod alibi dictũ constat obscurius. Testis est Paulus Apostolus, qui ex maxima parte in epistola quæ scribitur ad Hebræos, testamenti veteris scripturas nouorum temporum perfectione dilucidat. Quapropter carissimi fratres postquam se milites Christi diuina lectione compleuerint, & frequenti meditatione cognoscere cœperint loca librorum opportunè nominata; tunc huius operis instituta quis-

Argumẽtum operis.

piam fortasse non inaniter transibit: vbi quæ legenda sunt his duobus libris aptissimè suis locis & breuiter indicantur, eoque prouenit, vt studiosi cognoscant à quibus Latinis expositoribus singula

sunt.

quæque declarata † sint. Quòd si aliquid in eisdem negligenter dictum reperit; tunc quibus lingua nota est à Græcis explanatoribus, quæ sunt salubriter tractata perquirant. Quatenus in schola Christi negligentiæ tempore sublato, vitalis agnitio flammatis mentibus inquiratur. Ferunt itaque scripturas diuinas veteris noui-

Cõmẽtatores Græci in vtrumque Testamẽtũ.

que Testamenti ab ipso principio vsque ad finẽ Græco sermone declarasse Clementem Alexandrinum cognomẽto Stromatheũ, & Cyrillũ eiusdẽ ciuitatis Episcopum, & Ioannem Chrysostomum,

Gregorium,& Basilium,nec non & alios studiosissimos viros quos Græca facundia concelebrat. Sed nos potius Latinos scriptores Domino iuuante sectamur ; vt quoniam Italis scribimus, Romanos quoque expositores commodissimè indicasse videamur. Dulcius enim ab vnoquoque suscipitur , quod patrio sermone narratur. Vnde fieri potest vt per magistros agatur antiquos , quod impleri nõ potuit per nouellos. Quapropter tractatores vobis doctissimos indicasse sufficiat: quãdo ad tales remisisse,competens plenitudo probatur esse doctrinæ. Nam & vobis quoque erat præstãtius præsumpta nouitate non imbui, sed priscorum fonti satiari. Hinc consequetur † vt tutius edoceam , & sine culpabili præsumptione vos instruam, quod genus doctrinæ & nobis arbitror esse proficuũ sic alios imbuere, vt insidias calumniantium commodissimè declinasse videamur. Habetis igitur in primo volumine antiqui sæculi magistros præsentes semperque paratissimos, qui non vos doceãt, tam suis linguis,quàm vestris potius oculis. Moderamini ergo studiosi fratres sapienter desideria vestra; per ordinem quæ sunt legẽda discentes : imitantes scilicet eos qui corpoream habere desiderant sospitatem. Nam qui sanari volunt, à medicis quærunt quas escas primum , quas secunda refectione percipiant, ne tenuissimas vires debilium membrorum oneret potius quàm reficiat confusa voracitas. In secundo verò libro de artibus , ac disciplinis liberaliũ litterarum pauca libanda sunt : vbi tamen minore periculo delinquetur, si quid salua fidei stabilitate peccetur. Quicquid autem in scripturis diuinis de talibus rebus inuentum fuerit, præcedenti notitia melius probatur intelligi. Constat enim quasi in origine spiritalis sapientiæ rerum istarum indicia fuisse seminata , quæ postea doctores secularium litterarum ad suas regulas prudentissimè trãstulerunt , quod apto loco in expositione Psalterij fortasse probauimus. Quapropter Domino,supplicantes,à quo venit omne quod expedit,legite precor assiduè,recurrite diligẽter. Mater est enim intelligentiæ,frequens & intenta meditatio. Nec me præterit eloquẽtissimum Cassianum in quinto collationũ dixisse volumine : quẽdã senem & simplicẽ de obscurissimo loco scripturæ diuinæ fuisse requisitũ , eúmque oratione creberrima superno lumine cognouisse; vt quòd antè per humanos magistros non didicerat , subito diuina inspiratione cõpletus , quærẽtibus res difficillimas explanasset. Simile est & illud sancti Augustini dictum quod in libris de doctrina-

† Votius.

Expositionis suæ in Psalterium auctor meminit. Cassianus.

In Prologo.

Christiana commemorat; quendam famulũ barbarum, litteris imperitum, orationibus crebris ita sibi traditum codicem subitò legisse, quasi in schola fuerit longis meditationibus eruditus, de qua re sic ipse subsequens dicit. Licet hæc fuerint stupenda miracula, & omnia possibilia credentibus approbentur, non nos tamen debere talia frequenter expetere, sed in vsu communis doctrinę satius permanere; ne cùm illa quæ sunt supra nos audacter exquirimus, culpã tentationis cõtra præceptum Domini potiùs incurrere videamur, dicentis in Deuteronomio: Non tentabis Dominum Deum tuum. Et iterum in Euangelio ait: Generatio mala & adultera signũ quærit, &c. Quapropter oremus vt nobis aperiantur illa quæ clausa sunt, & à studio legendi nullatenus abscedamus. Nam & Dauid cũ esset in lege Domini iugiter occupatus, tamen clamabat ad Dominum, dicens: Da mihi intellectum, vt discam mandata tua. Tale est enim huius rei suauissimum donum, vt quantò plus accipitur, tanto amplius expetatur. Sed quamuis omnis scriptura diuina supernа luce resplendeat, & in ea virtus spiritus sancti irradiet euidenter, in Psalterio tamen & Prophetis, & Epistolis Apostolorum maximũ studium laboris impendi. Quoniam mihi visi sunt profundiorem abyssum commouere, & quasi arcem totius scripturæ diuinæ atq; altitudinem glorioſissimam continere. Quos ego cunctos nouem codices auctoritatis diuinæ (vt senex potui) sub collatione priscorum codicum amicis ante me legentibus sedula lectione transiui. Vbi multum me laborasse, Domino iuuante, profiteor, quatenus nec eloquio modificato deessem, nec libros sacros temeraria præsumptione lacerarem. Illud quoque credimus commonẽdum; sanctum Hieronymum simplicium fratrum consideratione pellectũ, in Prophetarum præfatione dixisse; Propter eos qui distinctiones non didicerant apud magistros sæcularium litterarum, colis & cõmatibus translationem suam, sicut hodie legitur, distinxisse. Quod nos quoque tanti viri auctoritate commoti sequendum esse iudicauimus, vt cætera distinctionibus ordinentur. Ista verò sufficiant simplissimæ lectioni, quæ suprадictus vir, sicut dictum est, ad vicem distinctionum colis & commatibus ordinauit; ne supra iudicium tanti viri vituperabili præsumptione veniisse videamur. Reliquos verò codices, qui non sunt tali distinctione signati, notariis, diligenti tamen cura sollicitis, relegendos atque emendandos reliqui, qui etsi non potuerint in totum Orthographiæ minutias custodire,

Scitum D. Augu. dictũ, de scripturis sacris non solũ diuina inspiratione intelligendis.

Deut. 6.

Matth. 12.

Psal. 118.

Psalterium, Prophetæ et Epistolæ D. Pauli omnium scripturarũ difficillima.

Quæ D. Hieronymus colis & commatibus nõ distinxerat, distincta à Cassiodoro.

cuſtodire, emendationem tamen codicum antiquorum (vt opinor) adimplere modis omnibus feſtinabunt. Habent enim ſcientiam notarum ſuarum, quæ ex maxima parte hanc peritiam tangere atque admonere noſcuntur. Sed vt error inolitus aliquatenus de medio tolleretur, factum eſt, vt in ſequenti libro de Orthographiæ regulis perſtrictim pro captu ingenij nonnulla poneremus, ne præcipitanter emendantium impolita præſumptio poſteris carpenda traderetur. Paraui quoque quantum potui priſcos Orthographos inuenire, per quos etſi non omnino correcti, tamen ex magna parte meliorati eſſe videantur. Orthographia ſiquidem apud Græcos plerumque ſine ambiguitate probatur expreſſa: inter Latinos verò ſub ardua difficultate relicta monſtratur, vnde & iam modò ſtuſtium magnum lectoris inquirit. Inſtituti operis ordine celebrato, nunc tempus eſt, vt veniamus ad † religioſæ doctrinæ ſaluberrimum decus, deuotarum lumen animarum, cœleſte donum, & gaudium ſine fine manſurum. Quod ego arbitror duobus libris qui ſequuntur, eſt breuiter intimatum.

† religionem.

Explicit Præfatio.

LIBER CASSIODORI

SENATORIS INDICANS QVO ORDINE DIVINI IN LECTONIBVS ASSVmendi sint libri, simúlque Doctores ostendens qui super quibus scripturis explanauerint, quáque cautela diuina auctoritas legenda sit vel emendanda sit, quæque Synodi recipiantur.

INCIPIVNT CAPITVLA.

I *De octateucho.*
II *De libro Regum.*
III *De Prophetis.*
IIII *De Psalterio.*
V *De Salomone.*
VI *De Agiographis.*
VII *De Euangeliis.*
VII *De Epistolis Apostolorum.*
IX *De Actibus Apostolorum.*
X *De modis intelligentiæ.*
XI *De IIII. Synodis recipiendis.*
XII *Diuisio scripturæ diuinæ secundum S. Hieronymum.*
XIII *Diuisio scripturæ diuinæ secundum S. Augustinum.*
XIIII *Diuisio scripturæ diuinæ secundum septuaginta.*
XV *Sub qua cautela relegi debeat cœlestis auctoritas.*
XVI *De virtute scripturæ diuinæ.*
XVII *De historicis Christianis.*
XVIII *De sancto Hilario.*
XIX *De sancto Cypriano.*
XX *De sancto Ambrosio.*
XXI *De sancto Hieronymo.*
XXII *De sancto Augustino.*
XXIII *De Abbate Eugipio & Abba Dionysio.*
XXIIII *Recapitulatio generalis quo studio scriptura sācta legēda sit.*
XXV *Cosmographos legendos à monachis,*
XXVI *De notis affigendis.*
XXVII *De schematibus ac disciplinis.*
XXVIII *Quid legant qui scripturas logicas introire non possunt.*
XXIX *De positione monasterij Viuariensis.*
XXX *De antiquariis & commemoratione Orthographiæ.*
XXXI *De medicis.*
XXXII *Commonitio abbatis cōgregationísque monachorum.*
XXXIII *Oratio.*

INCIPIT LIB. CASSIODORI, DE INSTITVTIONE DIVINARVM SCRIPTVRARVM.

DE OCTATEVCHO.

PRIMVS ſcripturarum diuinarum codex eſt Octatheuchus, qui initium illuminationis noſtræ hiſtorica relatione fecit à Geneſi. Huius principia ſanctus Baſilius Attico ſermone lucidauit, quàm Euſtathius vir diſertiſſimus ita trāſtulit in Latinum, vt ingenium doctiſſimi viri facundiæ ſuæ viribus æquiparaſſe videatur; qui vſque ad hominis conditionem nouem libros tetendit. Vbi & cœli & terræ, naturam aëris & aquarum, vel creaturarum pœne omnium qualitates aperuit, vt quod in auctoritate breuitatis ſtudio prætermiſſum eſt, tractatum latius, minutiſſimè atque clariſſimè diſceretur. Nam & pater Auguſtinus contra Manichæos duobus libris diſputans, ita textum Geneſis diligenter expoſuit; vt pœnè nihil relinquere probaretur ambiguum. Vnde contigit vt nolens præſtaret hæreſis confutata, quatenus, dum illa fortiter vincitur, Catholici diligentius inſtruantur. Quos libros in codice ſupradicti Baſilij, vt opinor, forſitan competenter adiunximus, vt textus prædictæ Geneſis lucidius legentibus panderetur. Deinde ſanctus Ambroſius, vt eſt planus & ſuauiſſimus doctor, exinde ſex libros eloquentiæ ſuæ more confecit, quos appellauit Hexameron. De iiſdē principiis ſanctus quoque Auguſtinus deſertus atque cautiſſimus diſputator duodecim volumina conſcripſit, quæ doctrinarum pœnè omnium decore veſtiuit; hæcque † vocauit de Geneſi ad litteram. Qui quamuis de eadem re tractauerit, de qua beatus Baſilius, & ſanctus Ambroſius celeberrima laude fulſerunt; tamen, quod poſt diſertos viros difficile contingere ſolet, opus ſuum longè in aliam ſummitatem Domino largiente perduxit: ſcripſit etiam cōtra Manichæū Fauſtum triginta tres libros, vbi & eius nequiſſimā

In principiū Geneſis qui ſcripſerint. Extat in M. S. tranſlatio Euſtathij.

† *Vitaque.*

prauitatem manifesta ratione conuicit, & de libro Geneſis iterum mirabiliter diſputauit. Pari quoque modo duos libros vir prædictus effecit, quibus titulum poſuit contra inimicum legis & Prophetarum; vbi ſimili modo multa de legis diuinæ quæſtionibus enodauit. Contra quos ita feruore pietatis incāduit, vt diligentius atque viuacius aduerſus eos dixerit, quàm contra hæreſes alias diſputauit. In libris quoque confeſſionum, poſterioribus tribus voluminibus, de Geneſis explanatione diſſeruit: confeſſus altitudinem rei, quam totiens repetita expoſitione tractauit. Quæſtiones etiam quæ in voluminibus ſacris ardua difficultate poterant operiri, libris ſeptē neceſſaria nimis † & ſyllogiſtica probatione declarauit; eniſus magiſter optimus, &* veracis ingenij, vt quod ad ſalutem animarum conſtat eſſe cōceſſum, nequaquam indiſcuſſum, mortifera negligentia linqueretur. Scripſit etiam de modis locutionum ſeptem alios mirabiles libros, vbi & ſchemata ſæcularium litterarum, & multas alias locutiones diuinæ ſcripturæ proprias, id eſt, quas communis vſus non haberet expreſſit: conſiderans ne compoſitionum nouitate reperta, legentis animus nonnullis offenſionibus angeretur; ſimúlque vt illud oſtenderet magiſter egregius, generales locutiones, hoc eſt, ſchemata Grammaticorum, atque Rhetorum, exinde fuiſſe progreſſa, & aliquid tamen illis peculiariter eſſe derelictum, quod adhuc nemo Doctorum ſæcularium prævaluit imitari. Dicitur enim de ſeptem diebus Geneſis, feciſſe ſeptem ſermones, quos ſedula cura perquirimus, & inuenire deſideranter optamus. Item ſanctus Ambroſius de Patriarchis ſeptem libros edidit, qui multa loca veteris teſtamenti factis quæſtionibus ſuauiter enodauit. Sanctus etiam Hieronymus vno volumine de libro Geneſeos Hebraicas ſoluit quæſtiones propoſitas, quæ per vtriuſque teſtamenti ſcripturas diuinas, tanquam linea vno calamo deducta, parili nitore deſcendunt. Hæc à Catholicis neceſſariò perleguntur, quando tantis quæſtionibus reſolutis, textus planiſſimus relinquitur, & clara luce vulgatur. Explanationes quoque Hebræorum nominum & locorū, quæ ad magnā intelligentiæ partē, in librorū veterū auctoritate ſunt poſitæ, vno volumine ſua nobis in Latinū interpretatione lucidauit. De nouo quoq; teſtamēto fecit alterū librum, vbi quæſtiones ad eandē legem pertinentes diligētiſſimus doctor enodauit. Sanctus quoq; Proſper ſedula cura legendus eſt, qui tres libros totius auctoritatis diuinæ, in

† *et ſyllogiſt.*

* *veracer ingenio. leg. vir acer.*

Enim, pro etiā familiare Caſsiodoro.

Deſiderantur hodie hi ſeptem ſermones. D. Ambroſii libri hi de Patriarchis varios hodie habēt titulos. D. Hieronymi quæſt. Hebraicæ in Geneſin.

Explanationes Hebræorū nominū & locorum partim trāſtulit, partim cōpoſuit D. Hieronymus.

centũ quinquaginta tribus titulis comprehendit,ad inſtar piſcium, quos Euangelica retia de huius ſæculi tempeſtuoſa profunditate traxerunt. Item in Octateucho eloquentiſſimæ nimis Homeliæ ſunt Origenis, in codicibus tribus, quem multorum quidem patrum ſententia deſignat hæreticum. Sãctus vero Hieronymus eius aliqua opuſcula diſertiſſimo ſermone tranſtulit in Latinum. Hunc licet tot Patrum impugnet auctoritas, præſenti tamen tempore & à Vigilio viro beatiſſimo Papa,denuo conſtat eſſe damnatũ. Theophilus autem Alexãdrinæ Eccleſiæ Pontifex triginta quinque ſenſus eius hæretica prauitate diſtortos, Catholica veritate conuincit. Nec non & Epiphanius Cyprius Salaminæ Eccleſię multa eum deteſtatione perſequitur; cum dolore maximo, dicta ipſius iniquiſſima calliditate peruerſa,Põtificis auctoritate,redarguẽs. Sed quemadmodum legi debeat, in Epiſtola quam ſcripſit ad Tranquillum ſanctus Hieronymus probabiliter indicauit, vt nec ſtudioſos ab eius neceſſaria lectione remoueat, nec iterum incautos præcipitet ad ruinam. Quem quidam non immerito more aneti habendum eſſe dixerunt: qui dum ſacrarum condiat pulmentaria litterarum, ipſe tamen decoctus exſuccatúſque proiicitur. De quo concluſiuè dictum eſt: Vbi bene, nemo melius: vbi male,nemo peius. Et ideo caute ſapientérque legendus eſt, vt ſic inde ſuccos ſaluberrimos aſſumamus, ne pariter eius venena perfidiæ, vitæ noſtræ contraria ſorbeamus. Cui & illud conueniẽter aptari poteſt, quòd Virgilius, dum Ennium legeret,à quodam quid faceret,inquiſitus,reſpondit: Aurum in ſtercore quæro. Quapropter in operibus eiuſdem Origenis,quantum tranſiens inuenire prævalui,loca quæ contra regulas Patrum dicta ſunt † hæreſim diſputatione ſignaui, vt decipere non præualeat, qui tali ſigno in prauis ſenſibus cauendus eſſe monſtratur.Poſteriores autẽ in toto dicunt fugiendum, propterea quia ſubtiliter decipit innocẽtes. Quòd ſi adiutorio Domini adhibeatur cautela, nequeunt eius nocere venenoſa. Reliqui etiam vobis præſtante Domino,ſi legere volueritis,Homelias prædicti Origenis, id eſt,in Gene.16.in Exod.12.in Leuitico 16.in Num.28. In Deuteronomio ſermones 8.in quibus eſt minuta nimis & ſubtilis expoſitio.In Ieſu Naue 26.in Iudicum 8.in Ruth verò priſcas explanationes nequaquam potui reperire, nouellas autem virum religioſiſſimum presbyterum Bellatorem condere perſuaſi,qui multa de prę-coniis huius feminæ aliarúmque ſubſequentium duobus libris co-

Extant hodie titulo promiſſionũ & prædictionum.

Origines à Vigilio Papa dãnatus.

Errores eius 35.

Quomodo legi debent ex Epiſtola D.Hieronymi ad Tranquillũ.

Achreſimi repudiatione.al.achreſimi diſputatione.

Homiliæ Origenis in Heptateuchum.

Bellator presbyter perſuaſus à Caſſiodoro in librum Ruth commẽtatus eſt.

pioſa laude celebrauit. Quos libros expoſitionibus Origenis forſitan competenter adiunxi, vt explanatio totius codicis Octateuchi conſummato termino clauderetur. Sed vt textus memorati Octateuchi quodam nobis compendio panderetur, in principiis librorum de vniuerſa ſerie lectionis titulos eis credimus imprimendos, à maioribus noſtris ordine currente deſcriptos: vt lector vtiliter admonitus, ſalubriter reddatur attentus, & facilè vnamquamque rem dum quærit inueniat, quàm ſibi cognoſcit breuiter indicatam.

DE REGVM. CAP. II.

Fragmenta quædã cõmentariorũ in libros Regum.

IN ſecundo verò Regum codice, quoniam continui textus expoſitionem reperire non potui, quædam fruſtra diſertiſſimorum virorum, velut quodam in vno veſtimento contexui, vt membratim poſſit adunata collectione cognoſci, quod ſub vno corpore nequaquã potuit inueniri. Primi ſiquidẽ voluminis quatuor Homelias Origenis inueni. De quo libro etiam Auguſtinus ad Simplicianũ epiſcopũ Mediolanenſem ſcribens, ſex ſoluit propoſitas quæſtiones. Quarũ prima eſt de loco, vbi ait: Inſiluit ſpiritus domini malus in Saul. Secũda verò quæſtio eſt eiuſdem libri, quo modo dictum ſit: Pœnitet me quod conſtituerim regem Saul. Tertia quoque vtrũ ſpiritus immundus qui erat in phitoniſſa, potuiſſet agere vt Samuël à Saul videretur, & cùm ipſo verba miſceret. Quarta eſt de ſecũdo libro Regum, vbi ait: Intrauit rex Dauid, & ſedit ante Dominum. Quinta eſt de tertio libro Regum quod ait Elias: O Domine teſtis huius viduæ cũ qua ego habito apud ipſam, tu male feciſti vt occideres filium eius. Sexta eſt in eodem libro de ſpiritu mendacij, per quẽ deceptus eſt Achab rex. Inuenimus etiam in ſecundo libro eiuſdem ſancti Auguſtini ſermonem vnum de Abeſſalon, qui patrem ſuum Dauid ob regni cupiditatem decreuit extinguere. Reperi etiam de eodem codice beati Auguſtini tres opinatiſſimas quęſtiones. Quarum prima ante omnes eſt de primo libro Regum, vbi Dauid pugnauit cum Goliat. Secunda eſt tertij libri Regum de Elia, & vidua Sareptana. Tertia eſt de quarto libro Regum, vbi Elizeus fontem mortiferum benedixit. Nam & beatus Hieronymus ad Antium ſcribens, obſcuriſſimas tres alias expoſuit quæſtiones. Quarum prima eſt, cur Dauid qui ad expugnandum Saul cum Achis Allophylorum rege, vltroneus veniebat, hominem qui eiuſdem Saulis mortem poſtea nuntiauit, occiderit. Se-

D. Aug. li. 2. ad Simplicianum.
1. Reg. 16.
1. Reg. 15.
1. Reg. 28.
2. Reg. 7.
3. Reg. 13.
3. Reg. 22.
Deſideratur hic ſermo & quæſtiones quoque tres, ni fallor, quarum inibi meminit.
1. Reg. 17.
3. Reg. 17.
4. Reg. 2.
Neque harũ quæſtionum hodie extat veſtigium.
2. Reg. 1.

cunda est, cur Dauid moriens præcepit filio suo Salomoni magistrum militiæ suæ Ioab interficere. Tertia vero quæstio est de Semei, qui fugiẽte Dauid intolerabiles maledictionum iniurias, missis etiam lapidibus irrogauit. In secundo quoque volumine codicis eiusdem, Origenis vnam reperi nihilominus Homiliam. In tertio igitur libro antefati codicis sanctus Ambrosius Mediolanẽsis Episcopus sermonem fecit de iudicio Salomonis. De quo loco sanctus quoque Hieronymus dulcissima sicut solet explanatione disseruit. Vnde etiam & sanctum Augustinum disertissimum comperimus edidisse sermonem, vt miraculum tale relatum dignis cõstaret auctoribus, de quo libro etiã memoratus sanctus Hieronymus ad Vitalem scripsit episcopum, quomodo Salomon & Achaz cum essent † in vndecim annorum curriculis constituti, filios genuisse dicãtur, quòd natura minimè probatur habere communis. Nam & sanctus Augustinus in libro Ciuitatis Dei septimo decimo, titulo 4. dum inter alia de Regum temporibus facundissimus disputator eloquitur, canticum Annæ dilucidauit ex ordine. In Paralypomenon autem libro secũdo vnam tantum Homiliam prolixam Origenis inueni. Quæ tamen omnia in vnius codicis corpore cõgregaui, vt inuicem commentariorum ad libros ipsos pertinentia Domino præstante relegatis. Cui codici etiam puros quaterniones adiunxi, vt quod de præfato opere adhuc repertum fuerit prædictis expositionibus aggregetur. In memoratis autem Paralypomenõ libris duobus à patribus magna prædicatur vtilitas, qui rerum gestarum notitiam breuiter quidem, sed plenissimè continere noscũtur. Et quoniam titulos antiquos non reperi: nouos, ad præcedentium similitudinem, locis singulis, vt æstimo consequenter impressi: vt qualicunque obsequio sermonis deuotionis nostræ qualitas potuisset agnosci.

3. Reg. 2. 2. Reg. 16.

De iudicio Salomonis scripserunt D. Ambr. Hieron. & Aug. Epistola D. Hieronymi ad Vitalem.

† vndecenis. 1. Reg.

DE PROPHETIS. CAP. III.

EX omni igitur Prophetarũ codice tertio sanctus Hieronymus primũ annotationes faciẽs, propter tyrones vt paruulos cõpetenter eos & breuiter explanauit, quas vobis in annotato nuper codice Domino prẽstante dereliqui. In quo botrionũ formulæ, ex ipsis annotationibus forsitan cõpetẽter appositæ sunt, quatenus vinea Domini cœlesti vbertate cõpleta, suauissimos fructus intulisse videatur. Maturis autẽ & aliqua iã meditatione valẽtibus, supradictus vir alias copiosas atque planissimas expositiones

D. Hieronymi adnotationes breues scriptæ in Tyronũ gratiam desiderantur. Maiores illius cõmentarij in Prophetas.

Christo Domino largiente profudit: Qui Prophetarum abstrusos ac latebrosos sermones, modo per varietates translationum, modo resolutis ænigmatum nodis, ita facit intelligi: vt magnum arcanum cælestis regis humanis sensibus pius doctor aperiat. Nam Esaiam qui apertè referendo Christi Ecclesiæque mysteria, non tam Propheta quàm Euangelista dicendus est, decem & octo libris, mirabiliter supradictus sanctus Hieronymus explanauit. Ieremiam verò qui ciuitatis suæ ruinas quadruplici fleuit alphabeto, quadraginta quinque Homiliis Attico sermone Origenes exposuit. Ex quibus 14. inueni, vobisque dereliqui. Quem etiam sanctus Hieronymus 29. libris commentatus esse monstratur: ex quibus sex tantùm nos potuimus inuenire, residuos verò adhuc Domino iuuante perquirimus, Ezechielem verò (cui in Hebræo sermo nec omnino disertus nec admodum rusticus est) 14. libris sanctus Hieronymus explanauit. Itémque Daniel (licet apud Hebræos nequaquam prophetico choro recipitur, sed inter eos annumeratur, qui agiographa cõscripserunt) tribus libris à supra memorato sancto Hieronymo noscitur explanatus. Residuos verò duodecim Prophetas, quos sermo vulgaris propter breuitatem librorum suorum, minores appellat, 28. libris supradictus sanctus Hieronymus commentatus esse dignoscitur, id est, Osee libris 3. Abdiam libro vno, Amos libris tribus, Ioel libro vno, Ionã libro vno, Naum libro vno, Abacuc libris 2. Sophoniam libro vno, Aggeum vno, Zachariam libris tribus, Micheam libris duobus, Malachiam libro vno. De quibus vt nihil inquireretur ambiguum, nomina quoque eorum quemadmodum Latina lingua intelligi debeant, etymologiis propriis pulcherrimo decore patefecit. Sic nobis ager dominicus quasi quibusdam laboriosis mercenariis exaratus, & cælesti rore complutus, spiritales fructus Domino largiente concessit. Dicitur etiam & sanctus Ambrosius Prophetarum commenta, eloquij soliti dulcedine confecisse, quæ tamen adhuc nullatenus potui reperire, quæ vobis magno studio quærenda derelinquo, vt expositio multiplicata peritorum, copiosam vobis doctrinam, & animæ felicissimam conferat sospitatem.

In Hieremiam iam tum ætate Cassiodori exstabant sex libri cõmentariorũ duntaxat.

D. Ambrosius in Prophetas scripsisse dicitur.

DE PSALTERIO. CAP. IIII.

Psalmos quos dã DD. Hilarius,

SEQVITVR Psalterij codex quartus, qui nobis primus est in Commentatorum labore, sed bis binum locum tenet in ordine. Hũc in quibusdam Psalmis beatus Hilarius beatus Ambrosius,

Ambrosius,& beatus Hieronymus, in omnibus tamen beatus Augustſtudioſè nimis latiúſque tractauit. Ex quibus iam duas decadas Domino præſtante collegi, à quo vt fieri ſolet mutuans lumen de lumine,aliqua de ipſo, Domino largiente conſcripſi: vt illud in me dictum Mantuani vatis veraciter impleretur, & argutos inter ſtrepere anſer olores. Vbi nullam cauſam, † digreſſi à ſua relatione miſcuimus, ſed in vicẽ annotationũ breuiter de ſingulis locis diximus,quod textus ipſius qualitas expetebat. Quem poſt tales viros fortaſſe, ſi aliquis dignatus fuerit relegere, cognoſcet (ſicut & alij Patres ſententia indubitata dixerunt) de ſcripturis diuinis emanaſſe,quod doctores ſæcularium literarum ad ſuã ſtudia poſtea trãſtulerunt. Quæ nos,vt ſe locus attulit, Domino iuuante,quantum valuimus,ni fallor,oſtendimus. Legendus eſt etiam libellus Athanaſij Alexãdrinæ ciuitatis Epiſcopi,quem Marcellino poſt ægritudinem in locum refectionis dulciſſime deſtinauit, qui inſcribitur; de libro Pſalmorum: vbi diuerſa commonens,virtutem operis ipſius minutiſſima diſcuſſione patefecit, diuerſos hominum caſus cum ſuis remediis ſuauiter introducens. Pſalterium eſt enim quædam cæleſtis ſphæra, ſtellis denſa micantibus, &(vt ita dixerim) quidam pauo pulcherrimus, qui velut † oculorum orbibus, & cælorum multiplici & decora varietate depingitur,Paradiſus quin etiam animarum, poma continens innumera, quibus ſuauiter mens humana ſaginata pingueſcat. Quod tamen Pſalmorum corpus vniuerſum, & in tribus codicibus per quinquagenos Pſalmos † iudicabimus conſcribendum, vt Iubilæi anni quantitas triplicata,ſanctæ Trinitatis votiua nobis remiſſionis beneficia renunciaret. Et quoniam vnus codex oneroſus quibuſdam fratribus poterat inueniri, tali diſtributione completa,ſpem precioſæ ſalutis acciperent,& multi compendia lectionis præſtante Domino ſalubriter inuenirent: Habeat ergo Bibliotheca veſtra, vnum ex eis codicem, ad quem recurratis, ſi vos mendoſitas offenderit, fratrum verò curioſitas partibus ſe expleat diſtributis.

Ambroſius et Hieron. tractarunt: D. autem Augu. omnes.

Auctor etiã in Pſalmos commẽtatus. digreſſiua.

D. Athanaſij libellus ad Marcellinum de argumẽtis Pſalmorum.

colorum.

indicauimus.

DE SALOMONE. CAP. V.

QVINTVS codex eſt Salomonis, cuius primum, qui appellatur Prouerbia, quadrifaria reperi diuiſione partitũ: de quibus partib⁹ in prologo eiuſdẽ voluminis æſtimaui aliqua cõmonenda, vt eius intẽtio prædictis cõplexionibus breuiter innoteſcat.

Didymi in Prouerbis cõmẽtarij trãslati ab Epiphanio amico Caſſiodori.

In quo libro Didymum expoſitorem in Græca lingua reperimus, qui ab amico noſtro viro diſertiſſimo Epiphanio in Latinum ſermonem diligentiſſime Domino iuuante tranſlatus eſt. Quem Didymum quanuis carne cæcum, merito beatus Antonius pater Monachorum prophetali lumine vocauit videntem: quando perſpicuo corde perſpexit, quod corporeis † affectibus non valet intueri. Mirum eſt enim dicere, quantis diſciplinis atque artibus audiendo imbutus fuerit, qui ipſos apices quoque literarum priuatus carnali lumine nequibat inſpicere. Quod mihi pæne impoſſibile, fateor, videbatur eſſe, cùm legerem: niſi de partibus Aſiæ quendam ad nos venire Euſebium nomine contigiſſet, qui ſe infantem quinque annorum ſic cæcatum eſſe narrabat: vt ſiniſtrum eius oculum excauatum orbis profundiſſimus indicaret, dexter vero globus vitreo colore confuſus, ſine videndi gratia infructuoſis niſibus voluebatur. Hic tantos auctores, tãtos libros in memoriæ ſuæ Bibliotheca condiderat, vt legentes probabiliter admoneret, in qua parte codicis quod prædixerat inuenirent: diſciplinas omnes & animo retinebat, & expoſitione planiſſima lucidabat. Cõmonuit etiam, tabernaculum templum Domini ad inſtar cæli fuiſſe formatum, quæ depicta ſubtiliter liniamentis propriis in pandecte Latino corporis grandioris competenter aptaui. De veſte quoque ſacerdotali plurima Domini ſacramenta texebat, aſſerens nihil otioſe poſitum, quod non alicuius rei pulcherrimam portaret imaginem. Hoc etiam Ioſephum, Originem, & Hieronymum cõmemoraſſe in ſuis opuſculis aſſerebat. Quid plura? fecit credi de Didymo quẽ ſuo præſentabat exemplo: cuius etiam inſtructione commonitus multos codices antiquos reperi, qui apud me habebantur incogniti. Quem tamen adhuc Nouatianæ prauitatis errore detentum, miſericordia Domini ſuffragante rectæ fidei credimus illuminatione complendum: vt quem ſcripturas ſuas animo fecit diſcere, iubeat Catholicæ fidei integritate pollere. Secundus verò liber Salomonis, qui appellatur Eccleſiaſtes, à beato Hieronymo potenter expoſitus eſt, quem Latino ſermone nuncupat Concionatorem, quod loquatur ad populum & ſermo eius nõ ſpecialiter ad vnum, ſed ad vniuerſos generaliter dirigatur. Eccleſiaſtes autem noſter eſt Dominus Chriſtus, qui medio pariete deſtructo, inimicitias carnis euacuans, fecit † vtraque vnum: hic ſuper omnia † ſecunda dicit iuſſa diuina, cuncta mundi iſtius, vanitatem vanitatum eſſe

De veſte ſacerdotali ſcripſere Ioſephus, Origenes & Hieronymus.

In Eccleſiaſtẽ D. Hieronymus commentatus eſt.

aſpectibus.

vtrumque.

ſequenda.

commemorans. De quo libro & Victorinus ex oratore Episcopus nonnulla disseruit. In Cantico Cãticorum duabus homiliis expositionẽ Origenis, idem sanctus Hieronymus Latinæ linguæ multiplicator egregius, sua nobis, vt cõsueuit, probabili trãslatione prospexit, quos item Rufinus interpres eloquentissimus, adiectis quibusdam locis vsque ad illud præceptũ quod ait : Capite nobis vulpes pusillas exterminantes vineas : tribus libris latius explanauit. Post quos Epiphanius antistes Cyprius totum librum Græco sermone vno volumine sub breuitate cõplexus est. Hunc nos vt alios in Latinam linguam per amicum nostrum virum disertissimum Epiphaniũ fecimus Domino iuuante transferri. Quaproprer prædicti libri diligẽtissimos expositores sub vno codice comprehendi, vt simul omnibus legentibus offerantur, qui tractatores vnius voluminis extiterunt. Vnde etiã & sanctus Ambrosius in libro tertio Patriarcharum, vbi de persona Isaac loquitur, multa salubriter luculẽterque disseruit. Sæpe dictus autem pater Hieronymus asserit Sapientiæ librum nõ à Salomone (vt vsus habet) sed à Philone doctissimo quodam Iudæo fuisse conscriptum : quem pseudographũ prænotauit, propterea quod vsurpationẽ nominis portat alterius: cuius voluminis expositionem presbyter Bellator octo libris se assumpsisse testatus est, quem cum aliis opusculis eius pariter sustinemus, de quo & pater Augustinus & S. Ambrosius Homiliarũ nomine nonnulla dixerunt. Dictio nimis suauissima, & reuera nominis sui dignitate resplendens. Ecclesiasticum verò librum supra dictus Hieronymus, Iesu filij Syrach esse commemorat, qui cõgregator potest Latino sermone vocitari. Sed inter Ecclesiasten & Ecclesiasticum istam patres posuere distantiam : quod Ecclesiastes ad Christum Dominũ solummodo debet referri, Ecclesiasticus vero cuicunque iusto prædicatori potest absolute congruere, qui Ecclesiam Domini sanctissimis solet monitis congregare. Quod librum vtique præsentem feciſſe manifestum est, quem propter excellentiam virtutum suarum παναρετὸν, appellat. i. virtutum omnium capacem: cuius tanta claritas, tãtáque Latinitas est, vt sibi textus ipse commenta sint. Atque vtinam quàm cito mente capitur, tam facile actuum qualitate reddatur. Quibus libris iuuante Domino capitula insignire curauimus : ne in tam necessaria lectione, vt sæpe dictũ est, confusa tyronis nouitas linqueretur.

Hodie exstãt titulo. D. Hieronymi Homiliæ quarum hic meminit.

Epiphanius in Cãtica cãticorũ scripsit interprete Epiphanio scholastico.

Libri tertiũ. Patriarcharũ nuncupat qui de Isaac Ambrosio inscribitur.

Sapientiæ liber à Philone cõscriptus.

In illũ Bellator presbyter cõmentarium edidit & quasdã homilias D. Ambrosius & Augustinus.

Ecclesiastici auctor Iesus filius Sirach.

D. Hieron. in Prologo παναρετὸς. veluti omniũ virtutum capax.

DE AGIOGRAPHIS. CAP. VI.

V. C suo.

SEQVITVR Agiographorum codex sextus, habens libros octo, qui in capite † sui continet Iob præclarum patientiæ glorioſúmque documentum, quem labore beati Hieronymi Latina lingua, ſicut & alia multa, cautiſſimè tranſlatum expoſitúmque promeruit: cuius explanationibus actũ eſt, vt ſicut Dominus de ipſo teſtari dignatus eſt, inculpabiliter cuncta locutus fuiſſe doceatur. Quanta enim liber ille continet ſuauia ſacramẽta verborum, ſicut beatus Hieronymus dicit in Epiſtola quã dirigit ad Paulinum? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur, omniáque legis dialecticę, propoſitione, aſſumptione, confirmatione, concluſione determinat. Quod ſi ita eſt, nec aliter eſſe poteſt quã quod tanti viri celebrat auctoritas, vbi ſunt qui dicũt artem Dialecticam à ſcripturis ſanctiſſimis non cœpiſſe? Singula in eo verba plena ſunt ænigmatibus, propoſitionibus, & quæſtionibus ſacris: & (vt de cæteris ſileam) reſurrectionem carnis ſic propheta, vt nullus de ea vel manifeſtius, vel cautius aliquid ſcripſiſſe videatur. Sic enim ait: Iob.19. Scio quod redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum: Et rurſus circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum: quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & nõ alius, repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Sãctus quoque Auguſtinus in eodẽ libro annotationes faciens, eum ſolita curioſitate tractauit. Quidam etiam eſt anonymus, ex cuius ſtilo beatum eſſe ſuſpicamur Hilarium, qui commenta libri ipſius ſcripſit in ordinem. Quæ ſi legatis attentè, potuerunt vos diligẽter inſtruere. Magnus plane liber Iob, & in † ſalutem humani generis vtilitatémque conſcriptus, quando ſanctus vir tanta & talia pertuliſſe monſtratus eſt, vt leuia ſibi vnuſquiſque peccator faciat, quæcunque ſuſtinere cognoſcit. Tobiæ autem in libris quinque, Eſther in libris ſex, Iudith in libris ſeptem, & Machabæorum in libris decem, expoſitio, in Latinum ſermonem prædicti Bellatoris Presbyteri vt præualet labore collecta eſt. Quorum tamen librorum titulos ſub breuitate collegi, quando inſtructionis non minimum creditur eſſe compendium, res fuſas latiſſimè, paucis ſermonibus indicare. His enim remediis lectoris animus introductus ſaluberrimam ſcripturarum ſeriem prouocatus excurrit. Sed eos licet hiſtorici ſint, & planiſſima relationę fundantur: tamen propter virtutes

D. Hilarij eſſe cenſet qui anonymus circumferebatur. ſolamen.

In Tobiam, Eſther, Iudith & Machabæorum libros cõmentatus eſt Bellator presbyter.

excellentissimas morum conscriptos esse cognoscite, vt patiẽtiam, vt spem, vt charitatem, vt etiam in fœminis fortitudinem, vt pro Deo contemptam præsentis sæculi vitam, vel cætera quæ illic virtutum genera Domino præstante floruerunt, nostris animis competenter infunderent. In Esdræ verò libris duobus Græco sermone singulas Homelias expositas Origenis inueni, quæ eiusdem religiosi viri Bellatoris labore translatæ sunt. Nam & sanctus Ambrosius in libro Patriarcharum, vbi de persona Esdræ ipse loquitur, secundum librum Machabæorum exempli causa commemorat. Cuius maximam partem ad demonstrandam tolerantiam, eloquẽtiæ suæ dulcissimo liquore patefecit. Libri verò Machabæorum supradicto amico nostro Bellatore sedula expositione Domino iuuante confecti sunt: ne tam magna lectio inexplanata forsitan linqueretur, quæ nobis tot virtutum exempla declarauit.

In Esdrã homilia Origenis duæ trãslatæ à Bellatore presbytero.

DE EVANGELIIS. CAP. VII.

SEPTIMVS igitur codex scripturæ diuinæ, qui est noui testamenti primus, nobisque dedit adorabile principium ac vitale remedium, quatuor Euangelistarum superna luce resplendet. Quorum omnia propria discutiens sanctus Hieronymus diligenti cura differuit, quæ in vno volumine comprehendi, ne legentis intentio diuisis codicibus traheretur. Matthæum beatus Hieronymus iterum bis binis libris exposuit, quem etiam sanctus Hilarius in vno volumine declarauit, de quo & Victorinus ex Oratore Episcopus nonnulla differuit. Lucam sanctus Ambrosius mirabiliter explanauit. Ioannem beatus Augustinus copiosa & insigni expositione lucidauit, qui etiam de concordia Euãgelistarum quatuor libros subtilissima nimis & necessaria disputatione complexus est. Eusebius quoque Cæsariensis canones Euangelicos cõpendiosa breuitate collegit, vt in quibus locis communia dicunt, in quibus propria tangunt, verissima distinctione monstraret, vbi quanta est plenitudo fidei, tanto floret & diuersorum tractantium doctrina mirabilis.

Euangelistarũ omnia propria differuit D. Hieronymus, qui vtinam exstaret commentar. in Matthæũ scripsere DD. Hilarius, Hieron. ac Victorinus.

Canones Euangelici ab Eusebio conscripti.

DE EPISTOLIS APOSTORVM. CAP. VIII.

OCTAVVS codex canonicas epistolas continet Apostolorũ. Sed in epistolis tredecim sancti Pauli annotationes conscriptas in ipso initio meæ lectionis inueni, quæ in cunctorum

manibus ita celebres habebantur, vt eas à sancto Gelasio Papa vrbis Romæ doctissimi viri studio dicerent fuisse conscriptas. Quod solent facere qui res vitiosas cupiunt glorioſi nominis auctoritate defendere, sed nobis ex præcedentibus lectionibus diligenti retractatione patuerunt subtilissimas quidem esse ac breuissimas dictiones, sed Pelagiani erroris venena illic esse seminata. Et vt procul à vobis fieret error hæreticus, primam Epistolam ad Romanos qua potui curiositate purgaui, reliquas in chartaceo codice conscriptas vobis emendandas reliqui, quod facile subiacebit, quãdo præcedenti exemplo audacior redditur sequentis imitatio. Sed inter has solicitudines grauiter æstuatus quendam anonymum codicem subnotatum diuina reperi prouisione collata, qui tredecim epistolas sancti Pauli non ignobili annotatione tractauit, hic diligẽter excussus, secundum vobis ac securum genus commentorum, Domino largiente, præstabit. Ad Hebræos verò epistolam, quam sanctus Ioannes Constantinopolitanus episcopus triginta quatuor Homeliis Attico sermone tractauit, Mutianum virum disertissimum transferre fecimus in Latinum, ne epistolarum ordo continuus indecoro termino subito rumperetur. In epistolis autem Canonicis Clemens Alexandrinus Presbyter, qui & Stromatheus vocatur, id est in Epistola sancti Petri prima, sancti Ioannis prima & secunda, & Iacobi, Attico sermone declarauit. Vbi multa quidem subtiliter, sed aliqua incautè locutus est: quæ nos ita transferri fecimus in Latinum, vt exclusis quibusdam offendiculis purificata doctrina eius securior posset hauriri. Sanctus quoque Augustinus epistolas Iacobi Apostoli solita diligentiæ suæ curiositate tractauit, quàm vobis in membranaceo codice scriptam reliqui. Sed cùm de reliquis canonicis Epistolis magna nos cogitatio fatigaret, subito nobis codex Didymi Græco stilo conscriptus in expositionem septem Canonicarum epistolarum Domino largiente concessus est, qui ab Epiphanio viro disertissimo diuinitate iuuante translatus est. In epistola verò prima beati Ioannis sanctus Augustinus decem sermonibus multa & mirabiliter de charitate disseruit. Tertium verò codicem reperi epistolarum sancti Pauli, qui à nonnullis beati Hieronymi annotationes breuissimas dicitur continere, quem vobis pariter Christo largiente dereliqui. Post hæc verò tria paria quæ diximus commentorum, Petrus abbas Tripolitanæ prouinciæ, sancti Pauli epistolas, exemplis opusculorum beati Augustini,

Extant hodie titulo Primasij Seduny & D. Hieronymi. Pelagri autem esse ex D. Augustino colligere licet.

Anonymus commẽtarius Catholicus.

Mutian⁹ interpres Chrysostomi in epistolam ad Hebræos, coætaneus auctoris.

Quasdam epistolas canonicas Clemẽs Alexandrinus exposuit.

Extabat eta te auctoris D. August. commẽtarius in epistolam Iacobi.

Didymi in epistolas Canonicas commẽtaria trãstulit Epiphanius.

Adnotationes breues D. Hieronymi in epistolas Pauli.

ſubnotaſſe narratur: vt per os alienum ſui cordis declararet arcanũ, quæ ita locis ſingulis competenter aptauit, vt hoc magis ſtudio beati Auguſtini credas eſſe perfectum. Mirum eſt enim ſic alterum ex altero dilucidaſſe, vt nulla verborum ſuorum adiectione permixta deſiderium cordis proprij compleſſe videatur: qui vobis inter alios codices diuina gratia ſuffragante de Africana parte mittendus eſt. Sic totus ordo Epiſtolarum canonicarum tam ſancti Pauli, quàm diuerſorum Apoſtolorum Domini fauore completus eſt. Dictæ ſunt igitur annotationes epiſtolarum à nonnullis breuiter comprehenſæ, dicitur etiam & beatum Ambroſium ſubnotatũ codicem epiſtolarium omnium ſancti Pauli reliquiſſe, ſuauiſſima expoſitione completum, quem tamen adhuc inuenire non potui, ſed diligenti cura perquiro. Nunc per ordinem dicamus (ſicut & in Prophetis factum eſt) qui eas latius exponere maluerunt, vt illud datum inchoantibus, hoc reſeruatum videatur eſſe perfectis. Sancti Pauli prima omnium & admirabilior deſtinata cognoſcitur ad Romanos; quã Origenes viginti libris Græco ſermone declarauit. Quos tamen ſupradictus Rufinus in decem libros redigens, adhuc copioſè tranſtulit in Latinum. Sanctus verò Auguſtinus ipſam epiſtolam inchoauerat exponendam, in cuius tantùm ſalutatione vnum librum ſe profudiſſe commemorat, &, vt verbis eius vtar, operis ipſius magnitudine ac labore deterritus in alia faciliora deflexus eſt. Qui etiam ſcribens ad Simplicianũ epiſcopum Mediolanenſem ſublimes & exquiſitas de eadem epiſtola tractauit aliquas quæſtiones, quas nos prædicto codici iudicauimus inſerendas; ne dum expoſitio diuiſa quæritur, legentis intentio noxiè differatur. Ad Galatas autem idem ſanctus Auguſtinus latius explanauit. De qua & ſanctus Hieronymus tribus libris expoſitionem tetendit. Idem pater Hieronymus aliis tribus libris epiſtolam ad Epheſios diligenter aperuit. Ad Titum quoque expoſitionem vno volumine comprehendit. Ad Philemonem etiam vno libro patefecit. Reſiduas verò epiſtolas ſancti Pauli, id eſt, ad Corinthios duas, Ad Theſſalonicẽſes duas, Ad Coloſſenſes vnam, Ad Timothæũ duas, ſanctus Hieronymus dicitur explanaſſe; vnde multa pars ſcientiæ tribuitur, cùm prouenerit ignorãtibus noſſe quod quærant. Quas tamẽ cõtinuo de diuerſis partibus, vbi direximus inquirẽdas, ſuſcepturos nos eſſe Domini miſeratione confidimus; & ideo ſtudioſè ſuſtinere debemus quod nobis tranſmittendum eſſe cognouimus.

Petri Abbatis collectanea ex operibus D. Auguſtini.

D. Ambroſius in epiſtolas Pauli perquirebatur à Caſſiodoro.

Origenis lib. 20. contraxit in decem Rufinus.

Præter cõmentarios qui extant dicitur ſcripſiſſe D. Hieronymus in epiſtolas quaſdã alias D. Pauli.

Eoque fiat, vtſi cuicunque veſtrum, antequam veniant, aliquid eorum fortaſſis occurrerit, ſtudeat diligenti cura tranſcribere, & prædictis expoſitoribus aggregare: quatenus, iuuãte Domino, & labore veſtro monaſterij Bibliotheca proficiat, quibus tanta noſcuntur eſſe præparata. Quòd ſi forſitan ſenectus noſtra, priuſquam hæc compleantur, iuſſione Domini cum remiſſione peccatorum, ſicut vos orare deprecor, votiuo fine tranſiuerit, ad vos, vt credere dignũ eſt, quandoque res ſperata perueniet. Commemoratas tamen epiſtolas à Ioanne Chryſoſtomo expoſitas Attico ſermone, in ſuprascripto octauo armario dereliqui, vbi ſunt Græci codices congregati: vt ſi Latina non potuerint latoria commenta procurari, de iſtis ſubinde transferatur quod pleniſſimam poterit præſtare notitiam; quatenus in omnibus libris canonicis, ſicut à ſancto patre Auguſtino noſcitur comprehenſum, antiquorum expoſitiones, Domino largiente velut ſpiritalia poma Paradiſi ſumenda veſtris epulis offerantur. Quòd ſi in his quæ dicta ſunt, aliqua fortaſſe loca dubia ſunt relicta, nec explanatione planiſſima ſatisfacere potuerunt, nequaquam vobis modernos expoſitores interdico, † cautè quærendos eſſe Catholicos, quoniã acceſſu temporum multis nouiter gratia diuinitatis infunditur, quæ forſitan priſcis doctoribus cœlata monſtratur.

Commẽtarij Græci Diui Chryſoſtomi in epiſtolas Pauli.

ita &.

DE ACTIBVS APOSTOLORVM ET APOCALYPSI. CAP. IX.

NOVVS igitur codex, Actus Apoſtolorum & Apocalypſin noſcitur continere, quoniam & hæc quoque Apocalypſis, id eſt, reuelatio, probatur Ioannis Apoſtoli. Sed in Actibus Apoſtolorum ſancti Ioannis epiſcopi Conſtantinopolitani in Græco ſermone commenta reperimus, quæ amici noſtri in duobus codicibus quinquaginta quinque Homiliis, iuuante Domino, tranſtulerunt. Apocalypſis verò quæ ſtudioſè legentium animos ad ſupernam contemplationem deducit, & facit mente cernere quod angeli videndo beati ſunt, ſancti Hieronymi expoſitione conſpicua eſt, de quo libro & Victorinus ſæpe dictus Epiſcopus difficilia quædam loca tractauit. Vigilius quoque Afer antiſtes de mille annorũ intelligentia, quæ in prædicta Apocalypſi continetur, vnde magna quæſtio nõnullis oboritur, pleniſſima & diligenti narratione diſſeruit. Tri-

D. Ioannis epiſcopi Cõſtantinopolitani. Hom. 55. in Act. Apoſtolorũ.

D. Hieronymi in Apocalypſin expoſitio

Victorini in loca quædã.

Vigilij Afric.

uit. Triconius etiam Donatiſta in eodem volumine quædam non reſpuenda ſubiunxit, quædam verò venenoſi dogmatis ſui feculenta permiſcuit. Cui tãtum in bonis dictis χρεσιμῶς, in malis ἀχρείστων, quantum tranſiens valui reperire (vt arbitror) competenter affixi. Quod & vobis ſimiliter in ſuſceptis expoſitoribus facere ſuademus, ne lectoris animus fortaſſe turbetur nefãdi dogmatis permixtione confuſus: de quo volumine ſanctus quoque Auguſtinus in libris ciuitatis Dei plura præſtantius & diligenter aperuit. Noſtris quoque temporibus Apocalypſis prædicta beati epiſcopi Primaſij antiſtitis Africani ſtudio, minutè ac diligenter quinque libris expoſita eſt. Quibus etiam † libris vnus, quid faciat hæreticum, cautiſſima diſputatione ſubiunctus eſt. Quæ in templo Domini ſacrata donaria ſanctis altaribus offerantur. Sed quoniã diximus expoſitores quãtos vel inuenire priſcos potuimus, vel nuper per amicos noſtros de Græca lingua transferri vel noua cudi fecimus, nunc de ſex modis intelligentiæ aliquid diſſeramus, vt ſæpius illuc redeuntes peſtiferos vitemus errores.

D Primatij in Apocalypſin commentarius liber.

Eiuſdem liber quid faciat hæreticũ.

DE MODIS INTELLIGENTIÆ. CAP. X.

PRIMVM eſt poſt huius operis inſtituta, vt ad introductores ſcripturæ diuinæ, quos poſtea reperimus ſollicita mente redeamus, id eſt, Ticonium Donatiſtam, ſanctum Auguſtinũ de doctrina Chriſtiana, Adrianum, Eucherium, & Iunillum, quos ſedula curioſitate collegi, vt quibus erat ſimilis intẽtio, in vno corpore adunati codices clauderentur. Qui modos elocutionum explanationis cauſa formantes, per exemplorum diuerſas ſimilitudines intelligi faciunt, quæ prius clauſa manſerunt. Quod ſi ab introductoribus fortaſſe aliqua prætermiſſa ſunt, tunc librorum expoſitores ſedulò requiramus, & aperire nobis incipiunt, quæ prius clauſa manſerunt. Deinde ſtudioſiſſime legamus Catholicos magiſtros, qui propoſitionibus factis ſoluũt obſcuriſſimas quæſtiones. Quinto per libros ſingulos, atque epiſtolas diuerſorũ Patrum, loca præcipua, quæ exempli cauſa commemorant, diligenti cura notanda ſunt. Ita fit vt diuerſorum Catholicorum libri commodiſſimè perlegantur, quando & intentiones ſuas decenter aperiunt, & ex incidentibus apud illos quæſtionibus nobis notitia magna præſtatur. Poſtremo collocutio peritiſſimorum ſeniorum crebrius appetatur, quorũ confabulatione ſubito, quòd non opinabamur, aduertimus;

Auctores de modis intelligẽtiæ ſcripturæ ſacræ.

dum nobis ſtudioſè referunt, quod longis ætatibus ſuis diſcere potuerunt. Vtile eſt enim per iſtos ſex modos intelligentiæ ſtudioſa voluntate diſcurrere, potius quàm irreligioſo ſtupore torpere.

DE QVATVOR SYNODIS RECEPTIS.

CAP. XI.

DICAMVS nunc quemadmodum vniuerſalia ſanctáque Concilia fidei noſtræ ſalutaria ſacramenta ſolidauerint, vt ibi cognoſcentes vere religionis arcanum, peſtiferos vitemus errores. Primo loco Nicæna Synodus legitur conſtituta. Deinde Conſtantinopolitana. Tertia Epheſina prior. Quarta Chalcedonenſis. Quas merito probat Eccleſia; quæ tãta fidei noſtræ lumina præſtiterunt, vt nullum peruerſitatis ſcopulum, ſi tamen Domino protegente cuſtodimur, cœcatis mentibus incedere debeamus. Nam ſanctiſſimi Patres iniuriam rectæ fidei non ferentes, regulas quoque Eccleſiaſticas ibidem ſtatuere maluerunt, & inuẽtores nouarum hæreſum pertinaces diuino gladio perculerunt, decernentes nullum vlterius debere nouas incutere quęſtiones, ſed probatorum veterum auctoritate cõtentos ſine dolo & perfidia decretis ſalubribus obedire. Sunt enim nonnulli, qui putant eſſe laudabile, ſi quid cõtra antiquos ſapiant, & aliquid noui vnde perire videantur inueniant. Chalcedonenſis autẽ Synodi teſtis eſt codex Encyclius, qui eius reuerentiam tanta laude concelebrat, vt ſanctæ auctoritati merito iudicet comparandam. Quem codicem ἐγκύκλιον, id eſt, totius orbis epiſtolarũ, à viro diſertiſſimo Epiphanio fecimus in Latinum de Græco ſermone conuerti. Sed quoniam ſacras litteras in nouem codicibus cum introductoribus, & pœnè cum omnibus Latinis expoſitoribus ſuis, vt datum eſt Domino iuuante, collegimus: nunc videamus, quemadmodum lex diuina tribus generibus diuiſionum à diuerſis patribus fuerit intimata, quam tamen veneratur & concorditer ſuſcipit vniuerſarum Eccleſia regionum.

Hæretici nouarum opinionum inuentores.

Codex Encyclius ab Epiphanio tranſlatus.

DIVISIO SCRIPTVRÆ DIVINÆ SECVNDVM HIERONYMVM.

CAPVT XII.

SCIENDVM eſt planè ſanctum Hieronymum ideo diuerſorũ tranſlationes legiſſe, atque correxiſſe, eo quòd auctoritati Hebraicæ nequaquã eas perſpiceret cõſonare. Vnde

D. Hieronymus omnes vet. Teſtamẽti libros ex Hebræo fonte tranſtulit.

factum eſt vt omnes libros veteris teſtamenti diligenti cura in Latinum ſermonem de Hebræo fonte trãsfunderet,& ad viginti duarum litterarum modum, qui apud Hebræos manet, competenter adduceret,per quas omnis ſapientia diſcitur,& memoria dictorum in æuum ſcripta ſeruatur. Huic etiam adiecti ſunt noui teſtamenti libri viginti ſeptem, qui colliguntur ſimul 49. Cui numero adde omnipotentem,& indiuiſibilem Trinitatem,per quam hęc facta & propter quam iſta prædicta ſunt, & quinquagenarius numerus indubitanter efficitur; quia ad inſtar iubilæi anni magna pietate beneficij debita relaxat,& purè pœnitentium peccata diſſoluit. Hunc autem pandecten propter copiam lectionis minutiore manu in ſenioribus quinquaginta tribus æſtimauimus conſcribendum; vt quod lectio copioſa tetendit. ſcripturæ denſitas adunata contraheret. Meminiſſe autem debemus memoratum Hieronymum omnem tranſlationem ſuam in auctoritate diuina (ſicut ipſe teſtatur) propter ſimplicitatem fratrum,colis & commatibus ordinaſſe, vt qui diſtinctiones ſæcularium litterarum comprehendere minimè potuerunt, hoc remedio ſuffulti inculpabiliter pronunciarent ſacratiſſimas lectiones.

DIVISIO SCRIPTVRÆ DIVINÆ SECVNDVM AVGVSTINVM.

CAPVT XIII.

IN hiſtoria libri viginti duo ſunt:Moyſi libri quinque. Ieſu Naue liber vnus.Iudicum liber vnus.Ruth liber vnus. Regum libri quatuor.Paralipomenõ libri duo.Iob liber vnus. Tobiæ vnus.Heſter liber vnus.Iudith lib.vnus.Eſdræ duo.Machabæorũ libri duo. In Prophetis libri viginti duo.Dauid Pſalmorũ liber vnus.Salomonis libri quatuor.Ieſu filij Sirac lib. vnus,Prophetę maiores quatuor,id eſt,Iſaias,Hieremias,Ezechiel,Daniel:& minores duodecim,id eſt, Oſee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum,Abbacuc,Sophonias,Zacharias,Aggeus,Malachias.In epiſtolis Apoſtolorũ,id eſt,Pauli Apoſtoli, Ad Romanos vna.Ad Corinthios duæ. Ad Galatas vna. Ad Epheſios vna. Ad Philippenſes vna.Ad Theſſalonicenſes duæ.Ad Coloſſenſes vna.Ad Timotheũ duæ.Ad Titum vna.Ad Philemonem vna.Ad Hebræos vna. Petri duæ.Ioannis tres.Iudæ vna.Iacobi vna.In Euãgeliis quatuor,id eſt,

Aliquid videtur deſiderari ad inuitũ huius capitis.

fortè deeſt. XXI.

ſecundum Matthæum, ſecundum Marcum, ſecundum Lucam, ſecundum Ioannem. In Actibus Apoſtolorum liber vnus. In Apocalypſi liber vnus. Beatus igitur Auguſt. ſecundum præfatos nouem codices, quos ſancta meditatur Eccleſia, ſecundo libro de doctrina Chriſtiana, ſcripturas diuinas LXXI. librorum calculo comprehẽdit: cui cùm ſanctæ Trinitatis addideris vnitatem, fit totius libri cõpetens & glorioſa perfectio.

DIVISIO SCRIPTVRÆ DIVINÆ SECVNDVM SEPTVAGINTA.

CAPVT XIII.

Etiã hic aliquid videtur deſiderari.

Videtur deeſſe Salomonis, vide infra cap XXVI.

IN Geneſin, Exodum, Leuiticum, Numerorum, Deuteronomium, Ieſu Naue, Iudicum, Ruth, Regum libri quatuor, Paralypomenon libri duo, Pſalterium libri quinque, id eſt, Prouerbia, Sapientia, Eccleſiaſticum, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Prophetæ, id eſt, Eſaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Oſee, Amos, Micheas, Ioel, Abdias, Ionas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias qui & Angelus, Iob, Tobiæ, Heſther, Iudith, Eſdræ duo, Machabæorum duo, Euangel. quatuor, id eſt, Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes, Actus Apoſtolorum, Epiſtolæ Petri ad Gentes, Iudæ, Iacobi, Ioannis ad Parthos, Epiſtolæ Pauli ad Romanos vna, ad Corinthios duæ, ad Galatas vna, ad Philippenſes vna, ad Coloſſenſes vna, ad Hebræos vna, ad Theſſalonicenſes duæ, ad Timothæum duæ, ad Titum vna, ad Philemonem vna, Apocalypſis Ioannis. Tertia vero diuiſio eſt inter alias in codice grandiore littera grandiore conſcripto, qui habet quaterniores nonaginta quinque. In quo LXX. interpretum tranſlatio veteris Teſtamenti in libris quadraginta quatuor continetur: Cui ſubiuncti ſunt noui Teſtamenti libri viginti ſex, fiúntque ſimul lib. 70. in† illarum palmarum numero præſagati, quas in mãſione Helim inuenit populus Hebræorum. Hic textus multorum tranſlatione variatus, ſicut in prologo Pſalterij poſitum eſt, patris Hieronymi diligẽti cura emendatus, compoſitus, & relictus eſt. Vbi nos omnia tria genera diuiſionum iudicabimus affigenda, vt inſpecta diligenter atq; tractata, non impugnare, ſed inuicem ſe potius exponere videãtur. Vnde licet multi Patres, id eſt, ſanctus Hilarius Pictauienſis vrbis antiſtes, & Rufinus presbyter Aquileiẽſis, & Epiphanius epiſcopus

Vet. Teſtamẽti tranſlatio LXX. in libris 44.

Vtilo pſalmorum.

Cypri,& Synodus Chalcedonẽſis non cõtraria dixerint; ſed diuerſa,omnes tamen per diuiſiones ſuas libros diuinos ſacramentis cõuetentibus aptauerunt. Sicut in Euangeliſtarum concordia probatur effectum: vbi vna quidem eſt fides rerũ, & ratio diuerſa ſermonum. Sed quoniã prædictus pater Auguſtinus in libro ſecundo memorati operis,id eſt, de doctrina Chriſtiana commonet ita dicens: Latini codices veteris nouíque Teſtamẽti,ſi neceſſe fuerit,Græcorum auctoritate corrigendi ſunt: vnde & nobis poſt Hebrçum fontem tranſlatio cuncta peruenit. Ideóque vobis & Græcum Pandecten reliqui,comprehenſum in libris 75. qui cõtinet quaterniones, in armario ſupra dicto octauo. Vbi & alios Grçcos diuerſis opuſculis neceſſarios congregaui, ne quid ſanctiſſimæ inſtructioni veſtræ neceſſarium deeſſe videretur, qui numerus duobus miraculis conſecratur. Nam & ſeptuaginta quinque animæ de terra Chanaan cum Patriarcha Iacob fines Ægyptios intrauerunt: & ſeptuaginta quinque Abraham fuit annorum, quando promiſſionem Domini lætus accepit. Reſtat nunc vt dicere feſtinemus,quemadmodum in ſcripturis diuinis librariorum vitia corrigere debeamus. Nam quid prodeſt multas tranſcurrere lectiones, & ea quæ ſunt probabiliter corrigenda neſcire?

Deſideratur quaternionũ numerus.

Gen. 46.
Gen. 11.

SVB QVA CAVTELA RELEGI DEBEAT COELESTIS AVCTORITAS

CAPVT XV.

VOs igitur qui diuinarum & ſæcularium litterarum cognitione polletis,& ſcientia vobis eſt, ab vſu communi reperire quod diſſonat, tali modo ſacras percurrite lectiones. A paucis enim doctiſque faciendũ eſt, quod ſimplici & minus erudite congregationi noſcitur eſſe præparandum. Quapropter prius introite diligenter, & ſic ſcriptorum delicta corrigite:ne iuſtè arguamini,ſi præcipitanter alios emendare tentetis. Iſtud enim genus emendationis(vt arbitror) valde pulcherrimum eſt:& doctiſſimorũ hominum negotium glorioſum. Imprimis igitur idiomata ſcripturæ diuinæ nulla præſumptione † temnetis:ne cùm ad intellectum communẽ quæ dicta ſunt trahere cupitis, quod abſit, cœleſtiũ verborum puritas diſſipetur. Idiomata enim legis diuinæ dicũtur propriæ locutiones,quas cõmunis vſus non habere cognoſcitur. Vt eſt

Emendationis ſcripturæ ſacræ genus glorioſum, ſi ſeruentur ſeptem regulæ, de quibus infra. temeretis.

I. Idiomata ſacræ ſcripturæ non immutãda.

illud: Secundum innocentiam manuum mearum, vel de vultu tuo
Psal.16. iudicium meum prodeat. Auribus percipe lachrymas meas, & ef-
Psal.118. fundite coram illo corda vestra. Adhæsit anima mea post te, multi-
Psal.61. plicasti locupletare eam, ibi lætabimur in idipsum, & inclinabit ex
Psal.74. hoc in hoc, misit Moysen seruum suum, & Aaron quem elegit
Psal.104. ipsum. Defecerunt oculi mei in eloquium meum, fiat manus tua
Psal.118. vt saluum me faciat. Hæc & his similia quæ nimis probantur esse numerosa, licet communis vsus refugiat, tamen ne dissipare liceat, auctoritas illa procul dubio sancta commendat. Quod si ea latius nosse desideratis, legite sancti Augustini septem libros de modis locutionum, quos fecit de quinque libris Moysi, & vno Iesu Naue, & altero Iudicum; & tunc de tali re poteritis abundantissima largitate satiari. In sequenti verò auctoritate vobis similia reperire copiosissimè subiacebit. Hebræa quædam verò nomina hominũ vel locorum, declinatione nulla frãgatis, seruetur in eis linguæ suæ decora sinceritas. Illas tantum litteras cõmutemus quæ vocabuli ipsius possunt exprimere qualitatem, quoniam interpretationẽ nominis sui vnumquodque eorũ magno sacramento rei alicuius cõstat appositum. Vt est Seth, Enoch, Lamech, Noë, Sem, Cham & Iaphet, Aaron, Dauid & his similia. Locorum autem nomina, vt est Sion, Choreb, Geon, Hermon vel his similia pari deuotione linquamus. Tertiò res quæ in bono & in malo ponuntur, non sunt vllatenus temerandæ, vt mons, leo, cedrus, catulus leonis, clamor, homo, fructus, calix, vitulus, pastor, thesaurus, vermis, canis, & his similia. Nec illa nomina mutanda sunt, quæ pro aliis nominibus apponũtur, vt Satanas, qui à recto calle discedit, manus lauare significat non esse participẽ, quod pedes pro actu ponuntur. Iurare Deũ, pro confirmare dicitur. Ista enim nobis ab expositoribus aperiẽda desideremus, non aliquid eorum sacrilega voluntate truncemus. Nec illa verba tangenda sunt, quæ interdum contra artem quidẽ humanã posita reperiuntur, sed auctoritate multorũ codicum vincantur. corrumpi siquidem nequeunt, quæ inspirante Domino dicta noscuntur. Vt est: Obliti nõ sumus te. Et illud: Viri sanguinũ & dolosi, fabricatus est templum, & radetur caput suum, & Inflabitur ventrem pro inflabitur ventre. Et protulerunt exploratores pauorem terræ quam explorauerãt eam. Viri si præuaricata fuerit vxor eius. Et: Imponent super altare omnia vasa eius, in quibus ministrãt in ipsis. Terra in qua habitãt in ea. Et: De manu canis vnicã

Librilecutionum. D. Augustini.

II. Hebræa nomina non frãgenda declinatione.

III. Seruãda nomina quæ tũ in bonã, tum in malã partem accipi queunt. Nomina itẽ æquinoca seruanda. Item illa in quibus cõsentiũt plerique codices.

Psal.41.
Psal.54.
Num.33.
Quæ sequũtur testimonia, citantur iuxta editionem lxx.
Num.5.
Num.5.
Num.3.
Psal.21.

meam : & flumina plaudebunt manibus in ſe , tunc exultabunt omnia ligna ſiluarum. Et quoniam interdum caſus generáque nominum vel temporũ humanis regulis nequeunt conuenire, ſed tamen eorum vſum Eccleſiaſticus conſenſus amplectitur, duorũ vel trium priſcorum emendatorúmque codicũ auctoritas inquiratur, (ſcriptum eſt enim, in ore duorum vel trium ſtabit omne verbum) & præſumi non liceat , quod diuino vindicatur eloquio. Vt eſt in Pſalmo vigeſimo primo : Populo qui naſcetur , quem fecit Dominus. Et illud Euãgelij: Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Similiter & in cẽteſimo quadrageſimo tertio Pſalmo. Beatus eſt populus cuius eſt Dominus Deus eorum, & his ſimilia. Regulas igitur elocutionum Latinarum , id eſt quadrigam Meſſij , omnimodis non ſequaris, vbi tamẽ auctoritate priſcorum codicum conuinceris. Expedit enim interdum ptætermittere humanarum formulas dictionum, & diuini magis eloquij cuſtodire menſuram. In proſa , caput verſus heroici finémqne non corrigas; quinque lõgas totidémque breues, nõ audeas improbare: trocheũ triplicem laudabilis neglectus abſcondat, Miotaciſmos & hiatus vocalium omnino derelinque, quoniam hic locum habere non poſſunt, quæ doctores litterarum liberalium regulariter cuſtodire noſcuntur. Iſtud enim inter humanas dictiones conuenit præcaueri , in diuinis autem eloquiis tales cõpoſitiones nullatenus accuſantur. Maneat † vtique incorrupta locutio quæ Deo placuiſſe cognoſcitur, ita vt fulgore ſuo niteat, nõ humano deſiderio carpenda ſubiaceat. Hæc enim & ſimplices ſuauiter inſtruit, & doctos pro ſua reuerẽtia decẽter oblectat. Poſt ſuperiorem igitur diuiſionem vbi diximus, idiomata legis diuinæ non eſſe tangenda, vel cætera quæ ſequuntur; locus admonet, more maiorũ hanc quoque ponere ſubdiuiſionem, vt ad particulas partiũ diſtinctius venire debeamus. Vnde enim doctiſſimus Ariſtoteles peri hermenias ſuas ad liquidum producere potuiſſet , niſi diuiſionũ & ſubdiuiſionũ , iterúmque particularium diuiſionum ordine cuſtodito cuncta tractaſſet. Quem ſecuti nunc dicimus in quibus litteris ſunt librariorum vitia corrigenda. In verbis quæ accuſatiuis & ablatiuis præpoſitionibus ſeruiunt , ſitum motúmque diligenter obſerua : quoniam librarij grammaticæ artis expertes, ibi maximè probãtur errare. Nam ſi m literã inconuenienter addas aut demas, dictio tota cõfuſa eſt. Caſus verò nominum, exceptis monoptotis,

Pſal 95.

Pſal 21. Matth. 24.

Pſal. 143.

vbique.

V. Quæ corrigendæ tranſpoſitiones literarum quæ non.

declinationéſque verborum, quæ defectiua non ſunt, totáſque partes orationis, vbi tamen ſacra non impugnat auctoritas, conſidera diligẽter, ſuisque locis aptata cuſtodi, ne locutionis ordine permixto, totum (quod abſit) poſſideat indecora confuſio. B pro v, v, proh b, o pro v, n pro m, contra orthographiæ præcepta vitioſè poſitas non relinquas. Aſpirationem verò ſuperfluã deme, aut adiice competenter. Caſus nominum temporáque verborum, vbi tamen permitteris, cuſtodi diligenter. Reperies enim frequenter in auctoritate conſuetudini diſſona, quæ tibi non liceat immutare. Sed in his emendatorum codicum ſeruetur exemplum. Cætera verò quę ſunt male præſumpta re corrige. Quoniam antiquarij exinde potius probantur offendere, dum elocutioni Latinæ linguæ neſciunt ſeruire diſpoſitè: æ in fine aduerbij non relinquas, æ iterum caſui genitiuo non ſubtrahas. Multa etiam reſpectu Euphoniæ propter ſubſequentes literas probabiliter immutamus: vt illuminatio, irriſio, immutabilis, impius, improbus. † G. literam à narratione tolle ſuperfluam, à gnaro enim, id eſt, ſcito ſeu perito venit nominis iſta compoſitio. Quod, cum pronomen eſt, per d, non t literam: cùm verò aduerbium numeri eſt, per t literam, non per d, ſcribendum eſt. Quicquam, magis in prima ſyllaba, c ponendum eſt, quàm d, propter Euphoniam, quam præcipimus ſequi. Quid plura? ſecundum regulas artigraphorum, quæ tamen ſunt emendanda percurre, ne articulatæ vocis pulchra modulatio, peregrinis literis maculata, abſona potius & indecora reddatur. Orthographos priſcos frequenter relege, quos ego inferius titulo trigeſimo vbi de antiquariis legitur, propter notitiam librorum vtiliter inſtruendam defloràndos eſſe iudicaui, & extrinſecus huic libro de orthographia titulum dedi. Ita contingit, vt & iſtud ſtudioſo profit legere, vbi cognoſcit quæ in ſcripturis ſanctis minimè debeat violare, & illud neceſſariò latius diſcitur, vbi generaliter præſumpta vitia corrigantur. Quod ſi tamen alia verba reperiuntur abſurdè poſita, aut ex his codicibus quos beatus Hieronymus in editione ſeptuaginta interpretum emendauit, vel quos ipſe ex Hebræo tranſtulit, intrepidè corrigenda ſunt: aut, ſicut beatus Auguſtinus ait, recurratur ad Græcum pandecten, qui omnem legem diuinam dinoſcitur continere collectam, vel quibus poſſibile fuerit Hebræam ſcripturam vel eius doctores requirere, non detrectent. Decet enim vt vnde ad nos venit ſalutaris tranſlatio, inde iterum redeat decora correctio. Merito enim

Antiquarij. 578.

Immutanda quædam euphoniæ gratia. V. C. R.

VI. Si quæ abſurda reperiantur, caſtiganda ad Græcos aut Hebræos codices.

enim patribus noſtris de hac re maxima cura fuit, ne tunica Domini quam truculentis militibus ſcindere non licuit, lectoribus ſubiaceat imperitis. Audiat ſpiritus ſanctus ſinceriſſima quæ donauit, recipiat illa beata quæ contulit. Tunc nos fideles ſibi eſſe cognoſcit, ſi dicta illius nulla præſumptione carpamus. Nam quemadmodum ſaluari volumus, ſi quod dictu nefas, remedium ſalutare pro noſtra voluntate corrumpamus? Sed vt his omnibus addere videaris ornatum, poſituras, quas Græci theſes vocant, id eſt, cuncta breuiſſima, pariter, & rotunda, & planiſſima, vt in præfatione iam dictum eſt, ſingulis quibúſque pone capitibus, præter tranſlationem ſancti Hieronymi, quæ colis & commatibus ornata conſiſtit. † Quoniam illuſtrem & planiſſimam faciunt orationem, quando ſuis locis, ſicut inferius exponetur, aptata reſplendent. Quale eſt enim, inoffenſo gradu per ſenſus ire ſanctiſſimos, venáſq; præceptorũ ſaluberrimas ſubtiliter introire, terminos ſuos modulatæ voci competenter affigere, totámque dictionem ſic per mẽbra diuidere, vt ſuis partibus conſiderata pulcreſcant? Nam ſi corpus noſtrum indiget per membra cognoſci, cur lectio cum ſuis partibus videatur eſſe diſtincta, confuſa relinquitur? Iſtæ ſiquidem poſituræ, ſeu puncta, quaſi quædam viæ ſunt ſenſuum, & lumina dictionum, quæ ſic lectores dociles faciunt, tanquam ſi clariſſimis expoſitoribus imbuantur. Prima eſt media, Secunda ſubdiſtinctio, Tertia plena. Quas à maioribus noſtris ideo conſtat inuentas, vt ſpiritus longa dictione fatigatus vires ſuas per ſpacia decreta reſumeret. Quas ſi mauis cupidus lector agnoſcere, Donatum lege, qui te poſſiit de hac re breui compendio diligenter inſtruere. Has dictiones in Pſalterio archetypo nos poſuiſſe retinemus, cuius obſcuritates talibus remediis ex maxima parte Domino præſtante lucidauimus. Ita ſeptenarius numerus ab vtraque parte completus eſt, vt à quibus rebus abſtineamus, & quas res in auctoritate emendare præſumamus, ſicut opinor euidenter appareat. Quod ſi tamen & hoc deſiderium alio modo potuerit adiuuari, adiiciatur ſtudiis veſtris, ne more humanitatis nos aliquid neceſſarium prætermiſiſſe videamur. Nunc quemadmodum extra auctoritatem reliquas lectiones debeamus emendare, dicendum eſt. Comenta legis diuinæ auctoritate, vnuſquiſque epiſtolas, ſermones, libróſque priſcorum emendatorum ſic legat, vt correctiones eorum, magiſtris conſociet ſæcularium literarum. Et vbicunque paragrammata in diſertis hominibus reperta fuerint,

VII. Obſeruanda diligenter cola, & cõmata, & dicommata, vnde.

Quo pacto cæteri auctores caſtigãdi. V. C. commẽtor.

παεγγράμματα.

intrepidus vitiosa recorrigat. Quoniam viri supradicti sic dicta sua composuisse credendi sunt, vt regulas artis grammaticæ quas didicerant, custodisse iudicetur. Epistolæ quoque Patrum, sermones & libri diuersorum, nec non & Homeliæ, vel cum hæreticis altercationes fidelium, quoniam diuersa loca scripturæ diuinæ suauiter ac diligenter aperiunt, magno studio relegantur. Quatenus in ecclesia Domini quasi quibusdam lampadibus competenter accensis, totum nitidum, totum splendidum, Domino præstante, colluceat. Si quid tamen in eis ad scripturas diuinas exponendas conueniens inuenitur, non dubitetis sociare voluminibus diuinis, sicut & nos in libris Regum fecisse cognoscimur. Multa enim reperiuntur à probatissimis hominibus per occasionem alterius operis latiùs de libris dicta diuinis, quæ auctoritati videlicet sacræ competenter aptantur: Vnde supplico, vt quod nos parum legendo minus explicare potuimus, vos copiosissima lectione saginati, tam de istis codicibus quos dereliquimus, quã quos potueritis feliciter inuenire perfectius in Christi nomine compleatis. Precor etiam vos qui tamen emendare præsumitis, vt super adiectas litteras ita pulcherrimas facere studeatis, vt potius ab antiquariis scriptæ fuisse iudicentur. Non enim in illo decore quicquam turpe conuenit inuenire, quod postea studiosorum oculos videatur offendere. Considerate igitur qualis vobis causa commissa sit: vtilitas Christianorum, thesaurus Ecclesiæ, lumen animarum. Studete ergo ne qua remaneat in veritate mendositas, in puritate falsitas, in integritate peruersitas litterarum. Sed quoniam nouem codices legis diuinæ prima fronte posuimus; eorúmque introductores cum expositoribus suis, iuuante Domino, quanta valuimus curiositate memorauimus, ad postremum tres diuisiones à maioribus datas totius legis diuinæ attigimus: deinde adiecimus quemadmodum emendari cautè debeat cælestis auctoritas: ne discerperetur præsumpta licentia, aut traderetur sequentium manibus indecora confusio. Nunc de virtute lectionis diuinæ est omnino differendum, vt sua quæque loca propria dulcedine farciantur.

Patrum scripta studiose legenda.

Exhortatio auctoris, vt quod ipse cæpit, studiosus quisque perficiat.

DE VIRTVTE SCRIPTVRÆ DIVINÆ.

CAP. XVI.

INTVEMINI sodales egregij, quàm mirabilis, quàm dulcis in diuinis scripturis decurrit ordo dictorum, desiderium semper excrescens, satietas sine fine, esuries gloriosa beato-

rum,vbi nimietas nõ arguitur, ſed magis importunitas crebra laudatur.Et merito, quãdo & notitia rerum ſalutarium inde diſcitur, & credentibus,atque eadẽ operantibus, æterna vita præſtatur:præterita ſine falſitate † deſcribũtur: præſentia pluſquam quod videntur † oſtenduntur: futura quaſi iam perfecta narrantur. Vbique in eis veritas regnat,vbique diuina virtus irradiat, vbique panduntur humano generi profutura.Et dum hæc ita ſe habeant, in terris nobis pro captu ingenij, parabolis & propoſitionibus ſumptis cæleſtis veritas intimatur,ſicut ipſe in ſeptuageſimo Pſalmo teſtatur: Aperiam in parabolis os meũ,loquar propoſitiones ab initio. Tradunt etiam nobis (vt munera cuncta † vincant) ſanctæ Trinitatis adorabilem cognitionem, quam per tot ſæculorum tractus idolis dedita, cæca, & flebilis ignorauit humanitas, Patrem ſcilicet & Filium, & Spiritum ſanctum vnum Deum, creaturarum omnium cõditorem atque rectorem facere quæ vult in cælo & in terra. Cuius ſi pietatem quæris, audi breuiter comprehenſam: Adiutor in opportunitatibus,in tribulatione.Si potentiam,auſculta:Et quis reſiſtit poteſtati tuæ?Si iuſtitiam, lege: Qui iudicauit orbem terræ in æquitate. Nam & vbique eſſe totum Deum manifeſtiſſimè declaratur,dicente Pſalmographo: Quò ibo à ſpiritu tuo & à facie tua quò fugiam? Si aſcendero in cœlum tu illic es,ſi deſcendero in infernum ades.Et cætera quæ de illa maieſtate ſacris lectionibus continentur. Iſtas ſiquidem literas nõ ratio humana reperit, ſed hominibus ſanctis virtus cæleſtis infudit:quas tunc bene datur intelligi, quando eas vera & vtilia prædicare mens deuota crediderit. Quid enim in illis literis vtilitatis & ſuauitatis non inuenies, ſi puriſſimo lumine mentis intendas?Lectio cuncta virtutum eſt,verbum non inaniter cadens, nec tardat effectus quod promittit affatus, obedientibus conferens æternam ſalutem, ſuperbis reſtituens perenne ſupplicium. Atque ideo eam non ſolum audire, ſed implere ſanctis operibus commonemus. Modò ſiquidem charitatem Dei & proximi monet: modò vt ſæculi peritura contemnas inſinuat: modò vt illam patriam recorderis, in qua es † perpetuò manſurus,infundit. Patientiam monet, ſpem tribuit, humilitatem proficuam laudat, ſuperbiam ruinoſam ſemper accuſat, pias eleemoſynas creberrimè fieri perſuadet. Tunc, quod ſupra omnes pietates indulgentiſſimum eſt, acceptam ſibi pœnitentiam iudex ipſe teſtatur; quando etiam verba quibus rogetur clementiſſimus redemptor indulget. Terret,

V. C. deſcribunt. *V. C. oſtẽdũt.* *Pſal. 70.* *Trinitatis notitiam tradunt ſcripturæ ſacræ.* *Pſal. 9.* *Pſal. 9.* *Pſal. 138.* *perpetuò.*

vt corrigat;iudicium minatur,vt parcat. Et ſic nos præcipit viuere, vt piis Angelis mereamur eſſe cõſortes,fiátque illud in nobis,quod
1.Cor. 15. nimis ſuaue atque perpetuum eſt, vt ſit Deus omnia in omnibus; deinde vt eum videamus ſicuti eſt,& ſic de gloriæ ipſius copia com-
1.Ioan.3. pleamur,vt nulla vlterius indigentiæ ſterilitate fatigemur. Talibus ergo iuſſis quis parere non ambiat,niſi qui omnimodo in æternum perire feſtinat? Vltra omnes dementias eſt redemptoris ſui iuſſa negligere,& crudeliſſimi hoſtis vota complere. Quot verba,tot præmia:quot ſententiæ,totidem vltiones:nihil vacat ab vtili doctrina, niſi cum ſilet lingua magnalia. O ſi nunquam ceſſaretur à talibus? Peccatis profectò tolleretur locus, ſi otioſum tempus non haberet mens inquieta mortalium. His beneficiis larga pietate collatis, addita eſt nobis ſanctæ Trinitatis adorabilis & veneranda cognitio, quod vitæ genus peccatis mortua gentilitas funditus ignorabat.

Qui veteres de sãcta Trinitate aliquid ſcripſerint.

Reſtat nunc vt memoriam faciamus illorum, qui libris ſuis aliquid venerabiliter de ſancta Trinitate docuerunt. Ad confirmationem igitur fidei noſtræ, & hæreticorum præcauendas inſidias, legendi ſunt tredecim libri beati Hilarij, quos de ſancta Trinitate profunda & diſertiſſima nimis oratione conſcripſit. Sancti quoq; Ambroſij, quos de eadem re ad Gratianũ principem multum claros & venuſto ſermone compoſitos deſignauit. Deinde ſancti Auguſtini quindecim libri, quos idem de Trinitate mirabili profunditate cõſcripſit,curioſa vobis intentione meditãdi ſunt. Si quis verò de Patre,& de filio, & Spiritu ſancto aliquid ſummatim præoptat attin-
V.C. Niceti. al. Anchiri. gere, nec ſe mauult longa lectione fatigari, legat † Nicæi epiſcopi librum quem de fide conſcripſit,& doctrinæ cæleſtis claritate completus, in contemplationem diuinam compendioſa breuitate producetur. Qui voluminibus ſancti Ambroſij ſociatus eſt, quos ad Gratianum principem deſtinauit. O inæſtimabilis virtus,qua creatoris aperti ſunt cæli, ſancta Trinitas cordibus fidelium patefacta reſplenduit;& paganitas,quæ honorem occupauerat alienum,à vero Domino confutata diſceſſit! Vtiles enim ſunt ad inſtructionem Eccleſiaſticæ diſciplinæ memorati ſancti Ambroſij de officiis melliflui libri tres. Necnon & beati Auguſtini de vera religione liber vnus, & de doctrina Chriſtiana libri quatuor. Item eiuſdem liber vnus, quem de agone Chriſtiano compoſuit, maximè vobis neceſſarius, qui calcato ſæculo deſudatis in certamine Chriſtiano. Similiter etiam liber eiuſdem quaſi philoſophiæ moralis, quem

Vtilitatem cõmẽdat librorũ qui de diſciplina tractant Eccleſiaſtica.

pro moribus instituendis atque corrigendis ex diuina auctoritate collegit, speculúmque nominauit, magna intentione legendus est. Nam & sancti Augustini viginti duos libros, quos de ciuitate Dei confecit, infastidibili sedulitate percurramus. Vbi & Babylonia cõfusa ciuitas Diaboli, & splendida Ierusalem vrbs Domini Christi, in hominum † conuersatione, competenti diuersitate monstratæ sunt. Scripsit etiam quinque quæstiones de nouo Testamento ad Honoratum presbyterum, & octoginta tres alias mirifica deliberatione formatas. Si quis autem dicta sua diligenti cupit examinatione purgare, nec incauta temeritate delinquere, duos libros retractationum sancti Augustini studiosa lectione percurrat: vnde & se comat imitando, & agnoscat quãtam sapientiæ copiam beatissimo patri indulgentia diuina contulerit, vt quem nemo poterat fortasse reprehendere, ipse se videatur cautissima retractatione corrigere. Lõgum est illius viri singula quæque memorare, dum de eius opusculis indicandis codex non paruus existat, qui quamlibet dicta ipsius breuiter commemoret, tamen in numerosas progressus est paginas lectionum.

sionem.

Alludit ad veterem titulum Indiculi Possidij, qui est indicium librorum D. Augustí.

DE HISTORICIS CHRISTIANIS.

CAPVT XVII.

HABENT etiam post tractatores, diuersos relatores temporum studia Christiana, qui Ecclesiastica grauitate cõpositi, per vicissitudines rerum mutabilitatésque regnorum, lacteo quidem, sed cautissimo nitore decurrunt. Qui cùm res Ecclesiasticas referant, & vicissitudines accedentes per tẽpora diuersa describant, necesse est vt sensus legentium rebus cœlestibus semper erudiant, quãdo nihil ad fortuitos casus, nihil ad † eorum potestates infirmas, vt Gentiles fecerunt, sed arbitrio creatoris applicare veraciter vniuersa contendant. Vt est Iosephus, pœnè secundus Liuius, in libris antiquitatum Iudaicarum latè diffusus, quem pater Hieronymus scribens ad Lucinum Beticum, propter magnitudinem prolixi operis, à se perhibet non potuisse transferri. Hunc tamen ab amicis nostris, qui est subtilissimus & multiplex, magno labore in libris viginti duobus conuerti fecimus in Latinũ. Qui etiam & alios septem libros captiuitatis Iudaicæ mirabili nitore conscripsit: quam translationem, alij Hieronymo, alij Ambro-

V. C. deorum.

Iosephi antiquitatum libri, iussu Cassiodori translati. De bello Iudaico ascripta olim versio, tum D Hieronymo, tum D.

Ambrosio, tũ Rufino. Eusebij historia.

sio,alij deputant Rufino;quæ dum talibus viris asscribitur,omnino dictionis eximia merita declarantur. Post hæc autem legenda est historia, quæ ab Eusebio quidem decem voluminibus Græco sermone conscripta,à Rufino autem cum adiectione temporum, quæ secuta sunt,vndecim libris monstratur explicita.Post historiam verò Eusebij apud Græcos Socrates, Zozomenus & Theodoritus sequentia conscripserunt,quos à viro Epiphanio disertissimo in vno corpore duodecim libris fecimus Deo auxiliante transferri: ne insultet habere se facunda Græcia necessarium, quod vobis iudicet esse subtractum.Orosius quoque Christianorum temporum paganorúmque collator præsto vobis est,si eum volueritis legere. Marcellinus etiam quatuor libros de tẽporum qualitatibus & positionibus locorum pulcherrima proprietate conficiens, itineris sui tramitem laudabiliter percurrit,quem vobis pariter dereliqui. Chronica verò,quæ sunt imagines historiarum,breuissimæque temporũ commemorationes,scripsit Græcè Eusebius, quem transtulit Hieronymus in Latinum, & vsque ad tempora sua deduxit eximiè. Hunc subsecutus est supradictus Marcellinus Illyricianus, qui adhuc patricij Iustiniani fertur egisse cancellos, sed meliore dictione deuotus à tempore Theodosij principis vsque ad fores imperij triumphalis Augusti Iustiniani opus suum Domino iuuante perduxit:vt qui ante fuit in obsequio susceptus gratus,postea ipsius imperio copiosè amantissimus appareret. Sanctus quoque Prosper Chronica ab Adam ad Genserici tempora & vrbis deprædationem vsque perduxit. Fortè inuenietis & alios subsequentes; quia non desunt scriptores temporum,cum sæcula sibi iugiter peracta succedant.Sed cum te de memoratis rebus diligens lector expleueris,ingeniúmque tuum diuina fuerit luce radiatum;lege librum de viris illustribus sancti Hieronymi, vbi diuersos patres atque opuscula eorum breuiter & honorauit & tetigit.Deinde & alterum Gennadij Massilienſis;qui de scriptoribus legis diuinæ quos studio perquisiuerat certissimus iudicauit. Hos in vno corpore sociatos reliqui, ne per diuersos codices cognoscẽdæ rei tarditas adferatur; sequuntur enim multarum lectionum venerabilium conditores. Modo enim doctissimi viri,aut libros diuina inspiratione conficiunt, aut inuicem se epistolarum gratia consolantur,aut populos dulcissimo sermone deliniunt:Ita vt quidam eorum singulari certamine,& cũ hæreticis viuacissima nimis altercatione confligant, controuersias

Historia Tripartita.

Orosii historia.

Marcellini historiarum lib.4.

Chronicum Eusebij continuatum à D. Hieronymo & deinde à Marcellino Illyriciano.

D Prosper Chronica ab Adamo ad Gensерici vsque tempora conscripsit.

Libri de viris illustribus D. Hieronymi & Gennadij.

ſubeant,& iudicibus mediis glorioſa diſceptatione confligant. Sic cum prauus quiſque deſtruitur, præſtante Domino, fideliſſimus inde ſolidatur. Tunc in illo choro ſanctiſſimo atque facundiſſimo patrum,tibi eum eligere potueris,cum quo ſuauiſſimè colloquaris. Difficile quoque dictu eſt,quàm frequenti occaſione reperta, ſcripturæ ſanctæ locis aptiſſimis potenter ſe aperiant,vt ſubitò tranſiēs diſcas,quod te negligenter præteriſſe cognoſcis. Teſtes ſunt doctiſſimi viri diuerſa laude præcipui, quibus, velut ſtellis micantibus cœlum,fulget Eccleſia.

DE SANCTO HILARIO. CAP. XVIII.

INTER quos ſanctus Hilarius Pictauienſis Epiſcopus nimia profunditate ſubtilis & cautiſſimus diſputator incedit, altáſque diuinarum ſcripturarum abyſſos in medium reuerenter adducens, facit præſtante Deo illuminata mente conſpici, quæ prius parabolis velabantur obſcuris.

DE SANCTO CYPRIANO. CAP. XIX.

IMPOSSIBILE eſt omnino complecti, quantū inter alios ſcriptores, † præterita ratione baptiſmatis (quam † vſus gratia repudiauit Eccleſiæ) conferat beatiſſimus Cyprianus, velut oleum decurrens in omnem ſuauitatem lingua compoſita, declamator inſignis, doctórque mirabilis. Quantos enim ille dubitantes non pertulit labi, lapſos verè firmiſſima prædicatione ſolidauit,Confeſſores ad Martyrium ipſe perduxit? Et ne minor eſſet prædicationibus ſuis,ipſe quoque Martyrij corona Domino præſtante decoratus eſt. Nam inter alia quæ nobis facundiæ ſuæ clara monimēta dereliquit,in expoſitione orationis dominicæ, quæ contra ſubrepentia vitia,velut inuictus clypeus, ſemper opponitur,libellum declamatoria venuſtate conſcripſit.

præter iterationem. *vſus atque gratia.*

D. Cypriani libellus de Oratione Dominica.

DE SANCTO AMBROSIO. CAP. XX.

SANCTVS quoque Ambroſius lactei ſermonis emanator, cum grauitate acutus, peruiolēta perſuaſione dulciſſimus; cui fuit æqualis doctrina cum vita, quando ei non paruis miraculis gratia diuinitatis arriſit.

M. A. CASSIODORVS
DE SANCTO HIERONYMO.
CAPVT XXI.

BEATVS etiam Hieronymus Latinæ linguæ dilatator eximius, qui nobis in translatione diuinæ scripturæ tantùm præstitit, vt ad Hebræum fontem pœnè non egeamus accedere, quando nos facundiæ suæ multa cognoscitur vbertate satiasse; plurimis libris copiosis epistolis fecit beatos, quibus scribere Domino præstante dignatus est. Planus, doctus, dulcis, parata copia sermonum ad quamcunque partem conuertit ingenium: modò humilibus suauiter blanditur, modò superborum colla confringit, modò derogatoribus suis vicem necessaria mordacitate restituens, modò virginitatem prædicans, modò matrimonia casta defendẽs, modò virtutum certamina glorioſa collaudans, modò lapsus in clericis atque monachis prauitates accusans: sed tamen vbicunque se locus attulit, Gẽtilium exempla dulcissima varietate permiscuit: totum explicans, totum exornans, & per diuersa disputationum genera † disertus semper & æqualis incedens. Nam cùm aliquos magna vbertate libros protendat, tamen pro dulcedine dictorum † suorum semper gratus est. Quem in Bethleem habitasse ociosum non arbitror; nisi vt in terra illa miraculorum, ad instar solis, eius quoque ab oriente nobis lamparet eloquium. Is epistolam suam ad Paulinum & Senatorem, & Presbyterum mirificam destinauit, docens quemadmodum scripturas diuinas adhibita cautela perlegeret. Vbi breuiter virtutem vniuscuiusque libri veteris & noui Testamenti mirabiliter indicauit. Quam si ante reperissem, eloquentiæ ipsius cedens, contentus fortasse fuerã, de eadem parte nihil dicere: Sed quia & ille alia, & nos diuersa in opere iam confecto Domino largiente conscripseramus, credo quod lector diligens & in hoc opusculo non inutiliter occupetur. Ille enim scripsit ad diuinæ legis nouum lectorem, qui tamen erat litteris sæcularibus eruditus, vt etiam librum de Theodosio principe prudenter, ornatéque confecerit. Nec illa tempestate, vt datur intelligi, tantos scriptores suæ partis habuit, quos eum in ordine legere commoneret: quoniã illo tempore milites Christi in gymnasio legis diuinæ, salutari adhuc laborabant sudore, in quos & ipse postea multa conscripsit. Nobis verò fuit causa diuersa. Primùm quod ad fratres simul & impolitos scripsimus instruendos, vt per multos auctores qui iam nostra

v dissertor.

finis eius semper gratus est.

Lampare, pro splendere, à verbo Græco λάμπω, visitatum etiam Bedæ in Hymnis.

D. Hieronymus Epistola ad Paulinũ.

Paulini liber de Theodosio principe.

ætate

ætate declarati ſunt, cœleſtium ſcripturarum plenitudine compleãtur; & nõ tam ex nobis, qui huius rei pauperes ſumus, quàm ex copioſis & antiquis patribus laudabiliter imbuantur. Sed & ne aliquid eis deeſſe poſſit, qui ad ſtudia huius ſæculi non fuerunt, tam de artibus, quàm de diſciplinis ſæcularium litterarum in ſecundo volumine breuiter credidimus ammonẽdos, vt ſimplicibus viris famuletur in mundanarum peritia litterarum, quæ præter additamenta quorundam doctorum, à ſcripturis diuinis cognoſcitur eſſe progreſſa. Ita fit vt nec vituperatio de noua præſumptione nos carpat, & de paruo voluminis obſequio gratiæ forſitan momenta proueniant.

DE SANCTO AVGVSTINO. CAP. XXII.

IPSE etiam doctor eximius beatiſſimus Auguſtinus, bellator hæreticorum, defenſor fidelium, & famoſorum palma certaminum; in quibuſdam libris nimia difficultate † recõditur, in quibuſdam ſic eſt planiſſimus, vt etiam paruulis probetur acceptus: cuius aperta ſuauia ſunt, obſcura verò magnis vtilitatibus farcita pingueſcunt. Huius autem ingenij viuacitatem ſi quis noſſe deſiderat, libros ipſius Confeſſionum legat, vbi ſe refert omnes Mathematicas diſciplinas ſine magiſtro comprehendiſſe, quas aliis ſub doctis expoſitoribus vix datur attingere. Symbolũ quoque noſtræ fidei, teſtimonium recti cordis, promiſſionis inſolubile ſacramentum, frequenti expoſitione patefecit; vt profundiùs intelligentes illa quæ credere nos profitemur, cautiſſimè promiſſa ſeruemus. Legendus eſt etiam liber eiuſdem, vbi diuerſas hæreſes poſt Epiphanium pontificem cõpendioſa breuitate complexus eſt, quando nullius ſanæ mentis acquieſcit ingenium in illas cautes incidere, in quas alterum cognouerit pertuliſſe naufragium. Illorum ſiquidem ſenſus omnino cauendus eſt, quos prouida damnauit Eccleſia. Et † ſi quidem tali modo præſumitur, cauta nimis obſeruatione declinetur.

reconditus.

Lib. D. Aug. de hæreſib.

ſi quid tale.

DE ABBATE † EVGEPIO ET ABBATE DIONYSIO. CAPVT XXIII.

EVGIPIO.

CONVENIT etiam, vt presbyteri Eugepij opera neceſſariò legere debeatis, quẽ nos quoque vidimus, virum quidem non vſque adeo ſæcularibus litteris eruditum, ſed ſcri-

Eugepij ad Probam virginem Thesaurorũ liber ex Aug.

pturarũ diuinarum lectione pleniſſimum. Hic ad parentem noſtrã Probam virginem ſacram, ex operibus ſancti Auguſtini valde beatiſſimis quæſtiones ac ſententias, ac diuerſas res deflorans, in vno corpore neceſſaria nimis diſpenſatione collegit, & in trecentis triginta octo capitulis collocauit. Qui codex vt arbitror vtiliter legitur, quando in vno corpore diligentia ſtudioſi viri potuit recondi, quæ in magna Bibliotheca vix prævalet inueniri. Generat etiã hodiéque Catholica Eccleſia viros illuſtres probabilium dogmatum † decore fulgentes: fuit enim noſtris temporibus & Dionyſius monachus, Scytha natione, ſed moribus omnino Romanus, in vtraque lingua valde doctiſſimus, reddens actionibus ſuis, quam in libris Domini legerat æquitatem, qui ſcripturas diuinas tanta curioſitate diſcuſſerat, atque intellexerat, vt vndecumque interrogatus fuiſſet, † paratum haberet competens ſine aliqua dilatione reſponſum; qui mecum dialecticam legit, & in exemplo glorioſi magiſterij plurimos annos vitam ſuam Domino præſtante tranſegit. Pudet me de conſorte dicere, quod in me nequeo reperire. Fuit enim in illo cum ſapientia magna ſimplicitas, cum doctrina humilitas, cum facundia loquendi parcitas: vt in nullo ſe vel extremis famulis anteferret, cum dignus eſſet Regum ſine dubitatione colloquiis. Interueniat pro nobis, qui nobiſcum orare conſueuerat: vt cuius hic ſumus oratione ſuffulti, eius poſſimus nunc meritis adiuuari. Qui petitus à Stephano Epiſcopo Salonitano, ex Græcis exemplaribus canones Eccleſiaſticos moribus ſuis, vt erat planus atque diſertus, magnæ eloquentiæ luce cõpoſuit, quos hodie vſu celeberrimo Eccleſia Romana complectitur. Hos etiam oportet vos aſſiduè legere, ne videamini tam ſalutares Eccleſiaſticas regulas culpabiliter ignorare. Alia quoque multa ex Græco tranſtulit in Latinum, quæ vtilitati poſſunt Eccleſiæ conuenire. Qui tanta Latinitatis & Græcitatis peritia fungebatur: vt quoſcunque libros Græcos in manibus acciperet, Latinè ſine offenſione tranſcurreret, iterúmque Latinos Attico ſermone † legeret, vt crederes hoc eſſe conſcriptum, quod os eius inoffenſa velocitate fundebat. Longum eſt de illo viro cuncta retexere, qui inter reliquas virtutes hoc habuiſſe probatur eximium, vt cùm ſe totum Deo tradidiſſet, non aſpernaretur ſæcularium conuerſationibus intereſſe. Caſtus nimium cum alienas quotidie videret vxores, mitis cùm ferè gentium veſano turbine pulſaretur. Fundebat lachry-

v.c. de corpore.

paratus.

releg.

Canones de Paſchali cyclo Dionyſij Abbatis.

Multa quoque Dionyſius ille è Græco tranſtulit.

mas motus compunctione, cùm audiret garrula verba lætitiæ: ieiunabat ſine exprobratione prandentium, & † ideo conuiuiis gratanter intererat, vt inter corporales epulas inquiſitus ſpiritales copias ſemper exhiberet. Quod ſi tamen aliquãdo comederet, paruo quidem cibo, ſed tamen eſcis communibus vtebatur. Vnde ſummum genus æſtimo patientiæ, inter humanas eſſe delicias, & abſtinentiæ cuſtodire menſuram. Sed, vt bona mentis eius infucata laude referamus, erat totus Catholicus, totus paternis regulis perſeueranter † adiunctus; & quicquid poſſunt legentes per diuerſos quærere, in illius ſcientia cognoſcebatur poſſe fulgere. Cuius nomini aliqua praui homines calumniosè nituntur ingerere, vnde ſua videantur errata aliquatenus excuſare. Sed ille iam ſæculi peruerſitate derelicta, præſtante Domino in Eccleſiæ pace † ſepultus, inter Dei famulos credendus eſt habere conſortium, dicerem adhuc fortaſſe reliqua de ſancto viro quæ nobis totius probationis veritate comperta ſunt; ſed neceſſe eſt vt propoſitum noſtrum potius exequamur, ne cùm ſimus debitores alterius promiſſionis, aliud diu referre importuna loquacitate videamur. Et vt vobis in regulis fidei nulla poſſit nocere ſurreptio, legite quas habetis in promptu Synodum Epheſinam & Chalcedonenſem, nec non & encyclia, id eſt, epiſtolas confirmationis ſupradicti concilij. Quæ ſi diligenter excurritis, verſutiæ improborum nulla vobis occaſione prævalebunt.

adeo.

adiunctus.

ſuſceptus.

Concilia Epheſinum, & Chalcedonẽſe & epiſtolæ encycliæ.

Explicit lib. I. *incipit* II.

RECAPITVLATIO GENERALIS QVO STVDIO SCRIPTVRA SANCTA LEGENDA SIT.

CAPVT XXIIII.

DEMVS itaque operam, & post introductorios libros auctoritatem cum expositoribus suis sedula intentione curramus, viásque intelligentiæ patrum labore repertas pio studio subsequamur, non ad quæstiones inanissimas auida superfluitate tendamus. Quod dictum rationabiliter in tractatoribus probatissimis inuenitur, hoc procul dubio credamus esse diuinum; si quid dissonum aut discordans patrum regulis contigerit inueniri, vitandum esse iudicemus. Origo enim sæuissimi erroris est, in suspectis auctoribus amare totum, & sine iudicio defendere velle quod inuenis. scriptum est enim, omnia probate, quod bonum est tenete. Sed vt in † summa quæ sunt dicenda complectar, cuncta quæ antiqui expositores probabiliter dixerunt, sollicita mente tenenda sunt: illa verò quæ ab eis intractata relicta sunt, ne infructuoso labore fatigemur, primũ rimanda sunt quas virtutes habeant, aut ad quæ nos instituta perducant; deinde quid nos velint de se legendo contrahere. Nam licet textus planissimus esse videatur, & historica relatione reluceat, modò tamen aut iustitiam persuadet, aut impietatem redarguit, aut tolerantiam prædicat, aut vitia mobilitatis accusat, aut superbiam damnat, aut bona humilitatis exaltat; aut impacatos reprimit, aut caritate plenissimos consolatur, aut aliquid tale commemorat, quo ad probos mores incitet, & à nefariis cogitationibus respectu pietatis abducat. Deus enim si solis bonis præmia polliceretur, benignitas ipsius neglecta tepesceret. Si verò malis iugiter minaretur exitium, desperatio salutis præcipitaret ad vitia. Et ideo pius Redẽ-

1. *Thess.* 5.

† *summam.*

ptor pro ſalute noſtra vtrumq; moderatus eſt, vt & peccatores denunciata pœna terreat,& bonis digna prȩmia compromittat. Quapropter ad intentiones librorum generaliter ſemper animus erigatur,mentémque noſtram in illa contemplatione defigamus,quæ non tantum auribus ſonat,ſed oculis interioribus eluceſcit. Nã & ſi ſimplex videatur eſſe relatio, nihil vacuũ, nihil otioſum diuinis litteris continetur, ſed ſemper ad vtilitatem aliquam dicitur, quæ rectiſſimis ſenſibus ſalubriter hauriatur. Et ideo quando bona referuntur, ad imitationem protinus erigamur; quando facinora punienda narrantur, operari talia formidemus. Ita fit vt ſemper aliquid vtilitatis acquiramus,ſi quapropter referuntur,aduertimus.

COSMOGRAPHOS LEGENDOS A MONACHIS CAP. XXV.

COSMOGRAPHORVM quoque notitiam vobis percurrendam eſſe non immerito ſuademus: vt loca ſingula quæ in libris Sanctis legitis,in qua parte mũdi ſint poſita, euidenter cognoſcere debeatis. Quod vobis proueniet abſolute,ſi libellum Iulij oratoris, quem vobis reliqui, ſtudioſe legere feſtinetis: qui maria, inſulas, montes famoſos, prouincias,ciuitates, flumina, gentes,ita quadrifaria diſtinctione complexus eſt, vt pænè nihil libro ipſi deſit quod ad Comoſgraphi notitiam cognoſcitur pertinere. Marcellinus,de quo iam dixi,pari cura legendus eſt, qui Conſtantinopolitanam ciuitatem & vrbem Hieroſolymorum quatuor libellis minutiſſima narratione conſcripſit. Deinde penacem Dionyſij diſcite breuiter comprehenſum: vt quod auribus in ſupradicto libro percipitur, penè oculis intuentibus videre poſſitis. Tum ſi vos notitiæ nobilis cura flammauerit, habetis Ptolomæi codicem, qui ſic omnia loca euidenter expreſſit, vt eum cunctarum regionum penè incolã fuiſſe iudicetis. Eóque fiat vt vno loco poſiti, ſicut monachos decet, animo percurratis, quod aliquorum peregrinatio plurimo labore collegit.

Iulij Oratoris Coſmographia.

Marcellini Conſtantinopolitana & Hieroſolimitana deſcriptio.

Ptolomæus.

DE NOTIS AFFIGENDIS. CAP. XXVI.

ILLVD etiam indicandum eſſe curauimus, vt vos labor noſter inſtrueret, & qualicunque munuſculo ſtudium veſtræ ſanctitatis ornaret, præſtante Domino, quãtum aut ſenex,

aut longa peregrinatione fatigatus relegere prævalui, quibusdam codicibus patrum præsentes notas minio designatas, quæ sunt indices codicum; singulis quibusque locis, vt arbitror, competenter impressi. Nam expositionibus Octateuchi hanc dedimus notam: Oct. Alteram, Regum: Reg. Tertiam, Psalterij: Ps. Quartam, Salomonis: Sal. Quintam, Prophetarum: Proh. Sextam, Agiographorum: AA. Septimam, Euangeliorum: Eu. Octauam, Epistolis Apostolorum: Ap. Nonam, actibus Apostolorum: Ac. Apocalypsi: Aaa. Quas in primordiis codicum, quos tamen sub ipso studio transire prævalui, semper adscripsi; vt vos illas in textu positas sine ambiguitate possitis agnoscere, si paginas singulas studiosa mente curratis. Tunc si placet, qui tamen plurima lectione præsumitis, per tractatores probatissimos imitatio vobis facile subiacebit. Ita fiet vt aliud inde genus expositionis acutissimum pulcherrimumque nascatur, & quod forsitan priores nostri in commentis suis minimè dilucidauerunt, ibi aliquatenus reperiantur esse declarata. Idiomata quoque legis diuinæ, id est, proprias dictiones tali charactere pp. signauimus, vt vbicunque reperta fuerint, verba ipsa nulla præsumptione violentur.

DE SCHEMATIBVS AC DISCIPLINIS. CAPVT XXVII.

ILLVD quoque commonendum esse credimus, quoniam tam in litteris sacris quã in expositoribus doctissimis: multa per schemata, multa per definitiones, multa per artem Grammaticã, multa per artem Rhetoricã, multa per Dialecticam, multa per disciplinam Arithmeticam, multa per Musicã, multa per disciplinam Geometricam, multa per Astronomicam intelligere possumus: non abs re esse instituta sæcularium magistrorum, artes scilicet ad disciplinas cum suis diuisionibus, in sequenti libro paucis attingere: quatenus & qui talia didicerunt, breuiter admoneantur, & qui latiùs fortasse legere minimè potuerũt, aliquid exinde compendiosa breuitate cognoscant. Est enim rerum istarum proculdubio, sicut & patribus nostris visum est, vtilis & non refugienda cognitio, quando eam in literis sacris tanquam in origine generalis perfectéque sapientiæ vbique reperis esse diffusam. Nam cùm ibi reddita fuerit atque mõstrata, sensus noster ad intelligendum modis omnibus adiuuatur. Sit ergo antiquorum labor opus nostrum,

Argumẽtum libri secundi

vt † quod illi latiùs † plurimis codicibus ediderunt, nos breuiſſimè ſicut iã dictũ eſt, ſecũdo volumine collecta pãdamus, & quod illi ad exercendas verſutias deriuauerũt, nos ad veritatis obſequia laudabili deuotione reuocemus, quatenus quæ inde furtiuè ſublata ſũt, in obſequiũ rectæ intelligentiæ honeſta cõditione reddãtur. Opus quidẽ, vt arbitror neceſſariũ, ſed conſiderata difficultate perarduũ, in duobus libris cõprehendere velle diuinarũ & humanarũ fontes copioſiſſimos literarũ. Vbi Sedulij verſus illi dicendi ſunt:

quæ. *pluribus.*

Grandia poſco quidem, ſed tu dare grandia noſtri,
Quem magis offendit, quiſquis ſperando tepeſcit.

Sedulij verſus.

QVID LEGVNT QVI SCRIPTVRAS LOGICAS INTROIRE NON POSSVNT. CHAP. XXVIII.

Exiſtimo legendum Logicas.

QVOD ſi quorundam ſimplicitas fratrum non potuerit, quæ ſunt in ſequẽti libro deflorata cognoſcere, quia pęne breuitas omnis obſcura eſt, ſufficiat eis, ſummatim earũ rerum diuiſiones, vtilitates, virtutéſque perpendere, vt d † cognoſcendam legem diuinam feruida mentis intentione rapiantur. Per diuerſos enim ſanctiſſimos patres inueniẽt vnde deſideriũ ſuũ pleniſſima poſſint vbertate ſatiare. Tantũ ſit legendi ſincerus affectus, & intelligẽdi ſobriũ votũ. Tunc ſalutaris aſſiduitas eruditos efficiet, quos in prima frõte profũditas lectionis exterruit. Sciamus tamẽ nõ in ſolis litteris poſitã eſſe prudẽtiam, ſed perfectã ſapientiã dare Deum vnicuique prout vult. Nã ſi tantùm in litteris eſſet ſcientia rerũ bonarum; qui litteras neſciunt, vtique rectam ſapientiã non haberent. Sed cum multi agramati ad verũ intellectũ perueniant, rectámque fidem percipiant cœlitus aſpiratam, dubiũ non eſt, puris ac deuotis ſenſibus Deum concedere, quod eis iudicat expedire. Scriptum eſt enim: Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Quapropter actibus bonis & orationibus aſſiduis petendum eſt, vt ad verã fidem, operáſque ſanctiſſimas, vbi eſt vita noſtra perpetua Domino comitante veniamus. Legitur enim: Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborant, qui ædificant eam. Veruntamen nec illud patres ſanctiſſimi decreuerunt, vt ſæcularium literarum ſtudia reſpuantur, quia non exinde minimum ad ſacras ſcripturas intelligendas ſenſus noſter inſtruitur. Si tamen diuina gratia ſuffragan-

agnoſcendã.

Pſal. 93.

Pſal. 126.

te notitia ipſarum rerum ſobriè ac rationabiliter inquiratur; non
tranſeuntes. vt in ipſis habeamus ſpem profectus noſtri, ſed ipſa † tranſeunter deſideremus nobis à patre luminum proficuam ſalutarémque ſapientiam debere concedi. Quanti enim philoſophi hæc ſolummodo lectitantes, ad fontem ſapientiæ non venerunt, & vero lumine priuati, ignorãtiæ cæcitate demerſi ſunt! Quoniam, ſicut à quodam dictum eſt, nunquam poteſt pleniſſimè inueſtigari, quod non per viam ſuam quęritur. Multi iterum patres noſtri talibus litteris eruditi & in lege Domini permanentes, ad veram ſapientiam peruenerunt. Sicut beatus Auguſtinus in libro de doctrina Chriſtiana
D. Auguſt. de doctrina Chriſtiana, meminit, dicens: Non aſpicimus quanto auro & argento & veſte ſuffarcinatus exierit de Ægypto Cyprianus & doctor ſuauiſſimus, & martyr beatiſſimus: quanto Lactãtius, quanto Victorinus, Optatus, Hilarius, (nos addimus Ambroſium, ipſúmque Auguſtinum, atque Hieronymum, multóſque alios innumerabiles Græcos.) Hoc etiam ipſe fideliſſimus Dei famulus Moyſes fecit. De quo ſcriptum eſt, quòd eruditus fuerit omni ſapientia Ægyptiorum: quos nos imitantes, acutiſſimè quidem, ſed incunctanter vtraſque doctrinas ſi poſſumus legere feſtinemus. Quis enim audeat habere dubium, vbi virorum talium multiplex, præcedit exemplum: ſcientes planè ſicut iam dictum eſt, rectam verámque ſapientiam Do-
Act. 7. minum poſſe concedere. Sicut ait liber Sapientiæ: Sapientia à Domino Deo eſt, & cum ipſo fuit ſemper & permanet in æternum. Quapropter toto niſu, toto labore, totis deſideriis exquiramus, vt ad tale tãtúmque munus Domino largiente peruenire mereamur. Hoc enim nobis eſt ſalutare, proficuum, glorioſum, perpetuum: quoniam nulla mors, nulla mobilitas, nulla ſeparare poſſit obliuio, ſed in illa ſuauitate patriæ, cum Domino faciet æterna exultatione gaudere. Quod ſi alicui fratrum (vt meminit Virgilius.)

Frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis,

vt nec humanis nec diuinis literis perfectè poſſit erudiri, aliqua tamen ſcientiæ mediocritate ſuffultus, eligat certè quod ſequitur:

Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes.

Quia nec ipſum eſt à Monachis alienum, hortos colere, agros exer-
Auctores de re hortenſi. Locus obſcurus. cere, & pomorum fœcunditate gratulari. Legitur enim Pſalmo 127. labores fructuum tuorum manducabis, beatus es, & bene tibi erit. Quod ſi huius ſtudij requirantur auctores, de hortis ſcripſit pulcherrimè Gargilius Marcialis, qui & nutrimenta holerum & virtu-

tes

tes eorum diligenter exposuit, vt ex illius commentarij lectione præstante Domino vnusquisque & saturari valeat & sanari, quem vobis inter alios codices reliqui. Pari etiam modo in agris colendis, in apibus, in columbis, necnon & piscibus alendis inter cæteros Columella, & † Emilianus auctores probabiles extiterunt. Sed Columella sedecim libris per diuersas agriculturæ species eloquens ac facundus illabitur, disertis potiùs quàm imperitis accommodus, vt operis eius † studio non solum communi fructu, sed etiam gratissimis epulis † explicantur. Emilianus etiam explanatos duodecim libros de hortis vel pecoribus aliísque rebus planissima lucidatione disseruit, quem vobis inter alios lectitandum Domino præstante dereliqui. Hæc tamen cum peregrinis atque ægrotis præparantur, fiunt cœlestia, quamuis videantur esse terrena. Quale est enim languentes aut dulcibus pomis reficere, aut † columbarum fœtibus enutrire, aut piscibus alere, aut mellis suauitate mulcere? Nam cùm vel aquam frigidam in nomine suo Dominus pauperi præcipiat offerri, quanto gratius erit diuersis egentibus escas suauissimas dare, pro quibus in illo iudicio fructum multiplicata possitis mercede recipere. Non debet negligi, vndecunque potest homini subueniri probabiliter.

Columella. V. Emilian⁹.

studiosi.

expleantur. Emilianus.

columborum.

DE POSITIONE MONASTERII VIVARIENSIS SIVE CASTELLENSIS. CAP. XXIX.

INVITAT siquidem vos locus Viuariensis monasterij ad multa peregrinis & egentibus præparanda, quando habetis hortos irriguos, & piscosi amnis Pellenæ fluenta vicina: qui nec magnitudine vndarum suspectus habetur, nec exiguitate temnibilis, influit vobis arte moderatus, vbicunque necessarius iudicatur, & hortis vestris sufficiẽs & inolitus. Adest enim cùm desideratur, & cùm vota compleuerit, remotus abscedit, sic quodammodo monasterio deuotus existens, vt nec ornet importunus, nec † potest deesse cum quæritur. Maria quoque vobis ita subiacent, vt piscationibus variis pateant, & aptus piscis cùm libuerit variis possit includi. Fecimus enim illic iuuante Domino grata receptacula, vbi sub claustro fideli vagetur piscium multitudo: ita consentanea montium speluncis, vt nullatenus se sentiat captum,

Viuariense monasteriũ.

possit.

cui libertas est escas sumere, & per solitas se cauernas abscondere. Balnea quoque congruenter ægris præparata corporibus iussimus ædificari. Vbi fontium perspicuitas decenter illabitur, quæ & potui gratissima cognoscitur & lauacris. Ita fit vt monasterium vestrum potius quæratur ab aliis, quàm vos extranea loca desiderare possitis. Verum hæc vt scitis oblectamenta sunt præsentium rerum, non spes futura fidelium, istud transiturum, illud sine fine est mansurum. Sed illic positi ad illa potius desideria transferamur, quæ nos faciant regnare cum Christo. Cassianum presbyterum, qui conscripsit de institutione fidelium Monachorum, sedulo legite & libenter audite. Qui inter ipsa initia sancti propositi, octo principalia vitia dicit esse fugienda. Hic noxios motus animorum ita competenter insinuat, vt excessus suos hominem penè videre faciat, & vitare compellat, quos antea confusione caliginis ignorabat: qui tamen de libero arbitrio, à beato Prospero iure culpatus est. Vnde monemus vt in rebus talibus excedentem sub cautela legere debeatis. Cuius dicta Victor† Martyritanus episcopus Afer, ita Domino iuuante purgauit, & quæ minus erant addidit, vt ei rerum istarum palma meritò conferatur, quem inter alios de Africæ partibus citò nobis credimus esse dirigendum. Cætera verò genera Monachorum vehementer accusat. Sed vos carissimi fratres Deo iuuante eas partes legite quas salubriter cognoscitur ille laudasse. Nam si vos in monasterio Viuariensi, sicut credere dignum est, diuina gratia suffragante cœnobiorum cõsuetudo competenter audiat, & aliquid sublimius defectos animos optare contingat: habetis montes castelli Secreta suauia, vt velut anachoritæ præstante Domino feliciter esse possitis. Sunt enim remota & emicantia Eremi loca, quando muris pristinis ambientibus probantur inclusa. Quapropter aptum vobis erit eligere exercitatis iámque probatissimis illud habitaculum, si prius in corde vestro fuerit præparatus ascensus. Legendo enim cognoscitis vnum de duobus, quid aut desiderare, aut tolerare possitis. Tantum est, vt conuersationis probitate seruata, qui non valet alios sermonibus docere, morum videlicet instruat sanctitate.

Cassiani libri de Institutione monachorum qua cautela legendi.

V. G. Mattaritanus. Victor episcopus Afer Cassiani dicta purgauit.

DE ANTIQVARIIS, ET COMMEMORATIONE ORTOGRAPHIAE.

CAP. XXX.

Antiquariorũ ſtudiũ commendat in deſcribẽdis S. ſcripturariũ codicibus.

EGO tamen fateor votum meum inter vos, quæcunque poſſunt corporeo labore compleri, Antiquariorum mihi ſtudia, ſi tamen veraciter cribant, non immeritò forſitã plus placere: quod & mentem ſuam relegendo ſcripturas diuinas ſalutariter inſtruunt, & Domini præcepta ſcribendo longe latéque diſſeminant. Felix intentio, laudãda ſedulitas, manu hominibus prædicare, digitis linguas aperire, ſalutẽ mortalibus tacitum dare, & contra diaboli ſurreptiones illicitas calamo atramẽtóque pugnare. Tot enim vulnera Satanas accipit, quot Antiquarius Domini verba deſcribit. Vno itaque loco ſitus, operis ſui diſſeminatione per diuerſas prouincias vadit. In locis ſanctis legitur labor ipſius, audiunt populi vnde ſe à praua voluntate conuertant, & Domino pura mente deſeruiãt. Operatur abſens de opere ſuo. Nequeo dicere, viciſſitudinem illum de doctorum bonis non poſſe percipere, ſi tamen non cupiditatis ambitu, ſed recto ſtudio talia noſcatur efficere. Verba cœleſtia multiplicat homo: & quadã ſignificatione cõprobabili, ſi fas eſt dicere, tribus digitis, ſcribitur quod virtus ſanctæ Trinitatis effatur. O ſpectaculum bene conſiderantibus glorioſum! Arundine currente verba cœleſtia deſcribuntur, vt vnde diabolus caput Domini in paſſione fecit percuti, inde eius calliditas poſſit extingui. Accedit etiã laudibus eorum quod factũ Domini aliquo modo videntur imitari, qui legem ſuam, licet figuraliter ſit dictum, omnipotentis digiti operatione conſcripſit. Multa ſunt quidem, quæ de tam inſigni arte referantur, ſed ſufficit eos dici librarios qui libræ Domini iuſtitiæque deſeruiunt. Sed ne tanto bono mutatis litteris ſcriptores verba vitioſa permiſceant, aut ineruditus emẽdator neſciat errata corrigere: Orthographos antiquos legant, Velium Longum, Curtium Valerianum, Papirianũ, Adamantium Martyrium, de v & b, eiuſdem de primis, mediis atque vltimis ſyllabis, eiuſdem de b liteta trifariam in vnum poſita, & Eutichen de aſpiratione, ſed & Focã de differentia generis. Quos ego † quantum potui ſtudioſa curioſitate collegi. Et ne quempiam memoratorum codicum obſcuritas derelicta turbaret, quoniã antiquarum declinationũ pro mixtione propria partes confuſæ ſunt,

Orthographi antiqui.

quanta.

Liber Cassiodori de orthographia.

magno ſtudio laboris incubui, vt in libro ſequeſtrato atque compoſito, qui inſcribitur de orthographia ad vos defloratæ regulæ peruenirent, & dubietate ſublata liberior animus viam emẽdationis incederet. Diomedem quoq; & Theoctiſtum aliqua de tali arte cõſcripſiſſe comperimus: qui ſi inuenti fuerint, vos quoque eorum deflorata colligite. Fortè & alios inuenire poſſitis, per quos notitia veſtra potius inſtruatur. Iſti tamẽ qui memorati ſunt, ſi aſſiduo ſtudio relegantur, omnem vobis cãliginem ignorationis abſcindũt: vt quod hactenus ignoratum eſt, habeatur ex maxima parte notiſſimum. His etiam addimus in codicibus cooperiendis doctos artifices: vt literarum ſacrarum pulchritudinẽ facies deſuper decora veſtiret: exemplum illud dominicæ figurationis ex aliqua parte forſitan imitantes, qui eos quos ad cœnam æſtimauit inuitãdos, in gloria cœleſtis conuiuij ſtolis nuptialibus operuit. Quibus multiplices ſpecies facturarum in vno codice depictas, ni fallor expreſſimus, vt qualem maluerit ſtudioſus tegumẽti formã, ipſe ſibi poſſit eligere. Parauimus etiam nocturnis vigiliis mechanicas lucernas, conſeruatrices illuminantium flammarum, ipſas ſibi nutriẽtes incẽdium, quæ humano miniſterio ceſſante, prolixè cuſtodiant vberrimi luminis abundantiſſimam claritatem; vbi olei pinguedo non deficit, quamuis flammis ardentibus iugiter torreatur. Sed nec horarum modulos paſſi ſumus vos vllatenus ignorare, qui ad magnas vtilitates humani generis noſcuntur inuenti. Quapropter Horologium vobis vnum, quod ſolis claritas indicet, præparaſſe cognoſcor, alterum vero aquatile, quod die noctuque horarũ iugiter indicat quãtitatem: quia frequenter nonnullis diebus ſolis claritas abeſſe cognoſcitur, miróque modo in terris aqua peragit, quod ſolis flammeus vigor deſuper modulatus excurrit. Ita quę natura diuiſa ſunt, ars hominum fecit ire concorditer: in quibus fides rerum tanta veritate conſiſtit, vt quod ab vtriſque geritur, per internuncios æſtimes eſſe conſtitutum. Hæc ergo procurata ſunt, vt milites Chriſti certiſſimis ſignis admoniti, ad opus exercendum diuinum quaſi tubis clangentibus † euocentur.

Codicũ cooperiendorum artifices.

Lucernæ ipſæ ſibi nutriẽtes incendium.

Horologia duo.

V. C. edocentur.

DE MEDICIS. CAP. XXXI.

SED & vos alloquor fratres egregios, qui humani corporis ſalutem ſedula curioſitate tractatis, & confugientibus ad loca Sanctorum, officia beatæ pietatis impenditis:

triſtes paſſionibus alienis, de periclitantibus mœſti, ſuſceptorum dolore confixi, & in alienis calamitatibus mœrore proprio ſemper attoniti: vt, ſicut artis veſtræ peritia docet, languẽtibus ſyncero ſtudio ſeruiatis, ab illo mercedem recepturi à quo poſſunt pro temporalibus æterna retribui. Et ideo diſcite quidem naturas herbarum, commixtionéſque ſpecierum ſollicita mente tractate: ſed non ponatis in herbis ſpem, non in humanis conſiliis ſoſpitatem. Nam quamuis medicina legatur à Domino conſtituta, ipſe tamen ſanos efficit, qui vitam ſine fine concedit. Scriptum eſt enim: Omne quod facitis in verbo aut in opere, in nomine Domini Ieſu facite, gratias agentes Deo & patri per ipſum. Quod ſi vobis non fuerit Græcarũ literarum nota facundia, imprimis habetis herbarium Dioſcoridis, qui herbas agrorum mirabili proprietate diſſeruit, atque depinxit. Poſt hæc legite Hippocratem atque Galenum Latina lingua conuerſos, id eſt, Therapeutica Galeni ad Philoſophum Glauconem deſtinata, & anonymum quendam qui ex diuerſis auctoribus probatur eſſe collectus. Deinde Cœlij Aurelij de medicina & Hippocratis de herbis & curis, diuerſóſque alios medendi arte compoſitos, quos vobis in Bibliothecæ noſtræ ſinibus reconditos Deo auxiliante dereliqui.

Eccle. 38.

Therapeutica Galeni.

Cœlij Aurelij de medicina.

Hippocratis de herbis & curis libri.

COMMONITIO ABBATIS CONGREGATIONÍSQVE MONACHORVM.

CAPVT XXXII.

QVAPROPTER omnes quos monaſterij ſepta concludunt, tam patrum regulas, quàm præceptoris proprij iuſſa ſeruate, & libenter quę vobis ſalubriter imperantur efficite: quia magnæ remunerationis præmium ſine aliquo murmure præceptis ſalutaribus obedire. Vos autem ſanctiſſimos viros abbates Calchedonium & Gerontium deprecor, vt ſic cuncta diſponatis, quatenus gregem vobis creditum præſtante Domino ad beatitudinis dona perducere debeatis. Peregrinũ igitur ante omnia ſuſcipite, eleemoſynam date. Nudum veſtite, eſurienti panem frangite, quoniã iſte verè dicendus eſt econſulatus qui miſeros conſolatur. Ipſos autem ruſticos qui ad veſtrum monaſteriũ pertinent, bonis moribus erudite, quos adiectarum penſionum pondere non grauetis. Scriptum eſt enim: Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue eſt. Illud verò

Abbates Calchedonius & Gerontius.

Matth. 11.

quod familiare ruſticis comprobatur, furta neſciant, lucos colere prorſus ignorent, viuant innoxio propoſito & ſimplicitate fœlici. Secundus illis ordo cõuerſationis puriſſimus imponatur, frequenter ad monaſteria ſancta conueniant, vt erubeſcant veſtro ſe dici, & non de veſtra inſtitutione cognoſci. Sciant etiam Deum vbertatem agris eorum dignanter infundere, ſi eum fideliter conſuecuerint inuocare. Data eſt itaque vobis quædam vrbs propria ciues religioſi, in qua ſi concorditer & ſpiritaliter Domino præſtante tranſigitis, cœleſtis iam patriæ præfiguratione gaudetis: Nolite amare deſidiã, quam Domino cognoſcitis odioſam. Præſtò vobis ſunt ſanctarum ſcripturarũ inſtrumenta dogmatica cũ expoſitoribus ſuis, qui veri ſunt floriferi cãpi, cœleſtis paradiſi poma ſuauia, vnde & fideles animæ ſalubriter imbuantur, & linguæ veſtræ non caduco, ſed fructifero nimis inſtruantur eloquio. Quapropter deſideranter introite myſteria Domini, vt ſequentibus iter indicare poſſitis, quia magnæ verecundiæ pondus eſt habere quod legas, & ignorare quod doceas. Et ideo futuræ beatitudinis memores, vitas patrum, confeſſiones fidelium, paſſiones martyrum legite conſtanter, quas inter alia in Epiſtola ſancti Hieronymi ad Chromatium, & Heliodorum deſtinata, proculdubio, reperitis, qui per totum orbem terrarum floruere, vt ſancta imitatio vos prouocans, ad cœleſtia regna perducat. Scientes quia non ſolùm in agone ſanguinis, aut in virginitate carnis poſitæ ſint coronæ, ſed & omnes, qui iuuante Deo vitia ſui corporis vincunt, rectéque credunt, palmam ſanctæ remunerationis accipiunt. Sed quo faciliùs, ſicut dictum eſt, mortiferas mundi delectationes noxiáque blandimenta Domino præſtante vincatis, & ſitis huius ſæculi (ſicut de beatis legitur) tranſeuntes, ad illud ſemper primi Pſalmi feſtinare remedium ſalutare, vt legem Domini diebus noctibúſque meditemini. Tunc non inueniet inimicus proteruus locum, cùm totum Chriſtus occupauerit animum. Nam & pater Hieronymus pulchre complexus eſt, dicens: Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis. Dicite mihi viri prudentiſſimi, quid beatius quam illum habere propitium, quem iracundum non valemus effugere? Nam ſi præfectum vox præconis † enuntiet, ſi carpentũ ipſius ſtrepentibus rotis tranſire noſcamus, nónne omnes voluptates cordis abiicimus dum conſpectum ipſius reuerentiámque metuimus? Deus intonat per conuexa cœli, fulgura demonſtrat in nubibus, frequenter cõmouet

D. Hieronymi epiſtola ad Chromatium & Heliodorũ de paſſionibus martyrum.

D. Hieron.

tiat.

fundamenta terrarum, & pro dolor, præsentia ipsius non timetur, qui vbique totus & omnipotens esse cognoscitur. Quapropter absentem iudicem non credamus, & rei ad ipsius tribunalia non venimus. Qui minus peccat, gratias agat quoniam nõ est desertus à Domini misericordia, vt præceps laberetur ad vitia. Qui plurimum deliquit, incessanter exoret, nemo ad excusationes perfidas & subdola vota conuertat. Reos nos fateamur, qui absolute † deliquimus, *delinq.* nihil est stultius quam illi velle mentiri, cui nullatenus probatur illud. Parata est misericordia si petatur mente purissima, nulla est causa deterior apud pium iudicem, nisi quando subiectus suam negligit sospitatem. Oremus ergo fratres carissimi, quatenus qui humanõ generi tam magna largitus est, vt ouem perditam reportare suis humeris dignaretur, & per incorporationis beneficium rumperet vincula peccatorum, vt ignaris atque alienatis fidei arcana patefaceret, baptisma donaret, martyrium concederet, eleemosynas fieri suaderet, sancta quoque nos orationis institutione purgaret, remittere nos fratribus peccata præciperet vt ipse quoque similiter debita nostra laxaret, vt conuerteremus errantes, quatenus erroris nostri ligamina soluerentur, vt pœnitentiam summo studio quæreremus, vt haberemus abundãtiam charitatis circa Deum & proximum nostrum. Super his etiam communicationem corporis & sanguinis sui clementissimus redemptor indulsit, quatenus pietas creatoris hinc maximè possit intelligi, cum nos tantis beneficiis, si tamen eum puro corde quæramus, feciſſet absolui. Addat ipse quoque nunc cumulum muneribus suis, nostros sensus illuminet, corda nostra purificet, vt scripturas sanctas mente purissima cognoscere mereamur, & mandata ipsius suffragante nobis eius gratia compleamus. *Hyperbaton.*

ORATIO. CAPVT XXXIII.

PRAESTA Domine legentibus profectum, quærentibus legem tuam, peccatorum omnium remissionẽ: vt qui desiderio magno ad lumen scripturarum tuarum peruenire cupimus, nullis peccatis caligantibus obscuremur. Attrahe nos ad te virtute omnipotentiæ tuæ, non relinquas sua voluntate vagari, quos pretioso sanguine redemisti, imaginem tuam in nobis non sinas obscurari: quæ si te præsente defendatur, semper egregia est.

Non diabolo, non nobis liceat tua dona ſubuertere: quia totũ fragile eſt, quicquid tibi nititur obuiare. Audi nos pie Rex contra peccata noſtra, & prius, illa nobis † præmore, antequam nos per ea iuſtè poſſis in tua examinatione damnare. Quid nobis noſtra inſidiatur iniquitas, quid contra nos delicta confligunt, creaturam tuam euertere cupiunt, qui nulla ſubſtantiæ firmitate conſiſtunt? Dicat certè diabolus, cur nos inſaturabili dolore perſequitur? nunquid illi conſilium dedimus, vt tibi Domino ſuperbus exiſteret, & de beatitudine collata caderet, cùm tantæ per te virtutis inſignia poſſideret? ſufficiat quod nos in Adam perculit, quare quotidianis deceptionibus impius calumniator inſequitur? & ſicut à gratia tua per culpam ſuam cecidit, nos quoque vt ab eadem ſeparemur, exquirit? Concede Domine contra hoſtem crudeliſſimum pium tuæ defenſionis auxilium, vt ſicut ille fragilitatem noſtrã non deſinit † impetere, ita tuis poſſit viribus confuſus abſcedere. Non permittas bone Rex in nobis ſæuiſſimum hoſtem ſua vota complere, qui te grauiter elegit offendere. Quid nos ſicut leo rugiens circuit, quid deuorare contendit? Semel illi in baptiſmate ſacro renuntiauimus, ſemel tibi Domine credere profeſſi ſumus, tales nos per tuam defenſionem concede ſeruari, quales nos fieri per aquam regenerationis creator altiſſimè præſtitiſti. Qui tui eſſe cœpimus, alium Dominum neſciamus. Tua gratia redempti ſumus, tua mãdata te donante faciamus. Si nos relinquis, tergiuerſator inuadit, indefectus atque impudens ſemper aſſiſtit, lucra ſua computans humanas ruinas: blanditur vt decipiat: inſtigat vt perimat, maximè per corpus noſtrum animas decipit: & ita labilis per deſideria humana diffunditur, vt nulla pœnè prouidentia, nullo prorſus conſilio ſentiatur. Longum eſt per cuncta diſcurrere, vt aliquis poſſit obſiſtere, niſi tu Domine illi decreueris obuiare. Quid enim de nobis poſſit facere, qui te in noſtro corpore auſus fuit per ſubdola machinamenta tentare? Exaudi nos ô cuſtos hominum, hic nos ab illo indulgentia tua libera, qui nos trahere nititur ad gehennam. Cùm illo ſortem non habeamus, vt tecum Domine habere poſſimus: vindica fabricam tuam ab illo qui deſtruit, damnari alios non faciat, qui ſe ipſe damnauit: ſed potiùs ille cum ſuis pereat, qui perdere cuncta feſtinat. Eia nunc cariſſimi fratres, feſtinate in ſcripturis ſanctis proficere: quado me cognoſcitis, pro doctrinæ veſtræ copia, adiutorio dominicæ gratiæ tanta vobis & talia congregaſſe. Conferte nunc legentes vi-

præmoræ. *impedire.* *Renuncio diabolo. Credo in Deum.* *Epilogus.*

tes vicissitudinem rerum, vt pro me Domino iugiter supplicare dignemini: quoniam scriptum est, Orate pro inuicem, vt saluemini. *Iacob. 5.* O inæstimabilis pietas virtúsque creatoris, quando in commune vtile esse promittitur, si pro nobis inuicem pio Domino supplicemus!

Explicit liber II. *cassiodori senatoris de institutione diuinarum scripturarum.*

MAGNI AVRELII CASSIODORI, DE SCHEMATIBVS ET TROPIS COLLECTIO EX Sacerdote, id est, ex Beda Presbytero.

I. DE SCHEMATIBVS.

SOLET aliquoties in scripturis ordo verborum causa decoris, aliter quàm vulgaris via habet, figuratus inueniri. Quod grammatici Græcè schema vocãt, nos habitum vel formam vel figuram rectè nominamus: quia per hæc quodammodo vestitur & ornatur oratio. Solet item tropica locutio reperiri, quæ fit translata dictione à propria significatione ad nõ propriam, necessitudinis similitudine, aut ornatus gratia. Et quidem gloriantur Græci talium se figurarum vel troporum fuisse repertores. Sed vt cognoscas, dilectissime fili, & cognoscant omnes qui hæc legere voluerint: quia sacra scriptura cæteris omnibus scripturis non solùm auctoritate, quia diuina est: vel vtilitate, quia ad vitam ducit æternam: sed & antiquitate præeminet, & positione dicẽdi, vnde placuit mihi collectis de ipsa exẽplis aliqua ostendere: quia nihil huiusmodi schematum vel troporum valent prætendere sæcularis eloquentiæ magistri, quod non

illa præceſſerit. Sunt autem multæ ſchematum ſpecies: ſed eminentiores hæ ſunt: Prolepſis, Zeugma, Hypozeuxis, Syllepſis, Anadiploſis, Anaphora, Epanalepſis, Epizeuxis, Paronomaſia, Scheſiſonomaton, Paromœon, Homœoteleuton, Homœoptoton, Polyptoton, Hyrmos, Polyſyntheton, Dialyton. PROLEPSIS, id eſt, præoccupatio, ſiue præſumptio dicitur: figura eſt quando ea quæ ſequi debent, anteponuntur: vt in pſalmis: Fundamenta eius in montibus ſanctis, diligit Dominus portas Syon ſuper omnia tabernacula Iacob. Antè poſuit eius: & poſt ea, cuius, id eſt, Domini, & alibi: Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & in veſtem miſerunt ſortem: pro diuident & mittent. Et Ezechiel nihil anteponens ita incipit: Et factum eſt in xxx. anno, & c. Coniunctionem præpoſuit, quæ habet ſubiungi. ZEVGMA, quæ dicitur coniunctio, & eſt figura quando multa præcedentia aut vno verbo, aut vna ſententia concluduntur. Verbi gratia, vt in Apoſtolo: Omnis amaritudo & ira & indignatio & clamor & blaſphemia tollatur à vobis. Sententia autem concluditur; vt Pſalmiſta præponens: Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Et ad vltimum ita concludit: Qui facit hæc, non commouebitur in æternum. HYPOZEVXIS eſt figura ſuperiori contraria, vbi ſingula verba vel ſententiæ quibuſcunque clauſis ſubiunguntur. Verba, vt in pſalmo: Virtutem terribilium tuorum dicent. Et Apoſtolus: Siue prophetiæ, inquit, euacuabuntur; ſiue linguæ ceſſabunt: ſiue ſcientia deſtruetur. Sententiæ, vt: Si conſiſtant aduerſum me caſtra non timebit cor meum: ſi inſurgat aduerſum me prælium, in hoc ego, &c. SYLLEPSIS eſt figura, cùm diſceptantes cauſas in vnam ſignificantiam congregamus: vt ibi: Attendite populo meus legem meam. Et iterum: Ad faciendam vindictam in nationibus. Vindictam enim ſingularis eſt numeri, quod verò addit, increpationes in populis, eſt pluralis. Fit etiam Sylepſis in ſenſu, vbi pro multis vnus, vel pro vno multi ponuntur. Pro multis vnum: vt, Miſit in eis muſcam caninã, & comedit eos: ranam, & diſperdidit eos. Cùm non tantum muſcam vel ranam vnam, ſed plures & innumeras ad exterminandos Ægyptios mitteret. Pro vno multi: vt; Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, &c. Reges, pro Herode: principes, pro Pilato, poſitos, Apoſtoli intellexerunt. Lege actus Apoſtolorum. ANADIPLOSIS eſt congeminatio dictionis in vltima parte verſus præcedentis, &

prima ſequentis:vt ibi:Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Hieruſalem. Hieruſalem, quæ ædificatur vt ciuitas, &c. Et Hiere. Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ,& foderunt ſibi ciſternas. Ciſternas diſſipatas,quæ aquam non valent continere. ANAPHORA eſt congeminatio vel relatio,cùm eadem dictio bis ſæpiúsve per principia verſuum repetitur:vt ibi:Dominus illuminatio mea,&c. Dominus protector vitæ meæ,&c.Et iterum: Si conſiſtant aduerſum me caſtra,non timebit cor meum. Si exurgat aduerſum me prælium,&c.Fit autem Anaphora & in eodem verſu per principia verſuum:vt ibi:Vox Domini in virtute. Vox Domini in magnificentia. Vox Domini confringentis cedros. Quæ figura in pſalmis vſitatiſſima eſt.Hanc quidam Epanaphorã vocant. EPANALEPSIS eſt ſermonis in principio verſus poſiti,in eiuſdem fine repetitio: vt in Apoſtolo:Gaudete in Domino ſemper, iterum dico gaudete.Et in pſalmis:Deus quis ſimilis erit tibi,nequando taceas neque cõpe ſcaris Deus.EPIZEVXIS eſt eiuſdem verbi in eodem verſu ſine aliqua dilatione congeminatio, vt in Eſaia: Conſolamini conſolamini populemeus,&c.Et in eodem:Eleuare eleuare,&c. Et in pſalmo:Dies diei eructat verbum,&c. Alibi repetitio eiuſdem ſermonis, palinlogiæ obtinet nomen.PARONOMASIA denominatio dicitur,quotiens dictio pœnè ſimilis ponitur in ſignificatione diuerſa;ſcilicet mutata littera vel ſyllaba,vt in pſalmo 31. iuxta Hebraicã veritatem: In te confiſi ſunt patres noſtri, & non ſunt confuſi. Et Apoſtolus:Videte malos operarios. Videte conciſionem,nos enim ſumus circunciſio,qui ſpiritu ſeruimusDeo.Quam figuram Eſayas eleganter in ſua lingua confecit,vbi ait: Expectaui vt faceret iudicium,& ecce iniquitas:& iuſtitiam,& ecce clamor: Hæbraica enim veritate,iudicium meſphat; iniquitas meſphaa:iuſtitia ſadacha,clamor appellatur ſuaca. Pulchre itaque vna vel addita vel mutata littera ſic verborum temperauit ſimilitudinem, vt pro meſphaa, meſphat diceret: & pro ſadacha poneret ſuaca. SCHESISONOMATON eſt multitudo nominum coniunctorum, diuerſo ſono rem vnam ſignificantium, vt: Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis. Et in Pſalmis: Peccauimus cum patribus noſtris, iniuſtè egimus, iniquitatem fecimus. PAROMOEON eſt cum ab eiſdem litteris diuerſa ponuntur verba.Quæ nimirum figura,quantum ad poſitionem litterarũ pertinet,melius in lingua ſua in qua eſt edita requiritur:Huius tamen

& nos & in tranſlatione noſtra vnum demus exemplum. Dictum eſt in pſalmis: Benediximus vobis de domo Domini, Deus Dominus, &c. Et iterum in alio pſalmo: Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas, &c. Homoeoteleuton, id eſt, ſimilis terminatio, dicitur quotiens media & poſtrema verſus ſententiæ ſimili ſyllaba finiuntur, vt Eccleſiaſtes: Melius eſt à ſapiente corripi, quàm ſtultorum adulatione decipi. Hac figura & Poëtæ & oratores ſæpe vſi ſunt. Poëtæ hoc modo: Peruia diuiſi patuerunt cœrula ponti. Oratores ſic: Beatus Iob Deo ſoli ſibíque cognitus in tranquillitate ad noſtram notitiam perducendus: tactúſque verbere, vt odorem ſuarum virium tanto longius ſpargeret, quanto more aromatum melius ex inciſione flagraret. Quo ſchemate, ille qui hoc ſcripſit, beatus Papa Gregorius, vſus ſæpe reperitur, & huiuſmodi orationes eſſe reor, quas Hieronymus preſbyter concinnas rhetorum declamationes appellare conſueuit. Homoeoptoton eſt, cum in ſimili ſono exeunt dicta plurima: vt, Cantate, exultate & pſallite. Ezechiel propheta: Quod ſi genuerit filium latronem effundentem ſanguinem. Et paulo poſt: In montibus comedentem, vxorem proximi ſui polluentem, egenum & pauperem contriſtantem, rapinas capientem, pignus non reddentem, & ad idola oculos ſuos leuantem, abhominationem facientem ad vſuram dantem, & amplius accipientem: nunquid viuet? Poliptoton eſt cùm diuerſis caſibus variatur oratio: vt Apoſtolus: Quoniam ex ipſo, & per ipſum & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſæcula ſæculorum, amen. Et in pſalmo: Nunc dealbabuntur in ſeculum, mons Dei, mons pinguis. Vt quid ſuſpicamini montes coagulatos, montem in quo beneplacitum eſt Deo habitare? Hyrmos, id eſt conuenientia, dicitur quando ſeries orationis tenorem ſuum vſque ad vltimum ſeruat, nulla videlicet alia de cauſa vel perſona mutata: vt in pſalmis: Deus in nomine tuo ſaluum me fac, &c. Vſque dum ait; Non propoſuerunt Dominum ante conſpectum ſuum. Orat enim propheta, vt auxilio Dei ſaluatoris ab hoſtium inſequutione liberetur. Polysyntheton eſt oratio multis annexa coniunctionibus, vt: Deus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra viuentium, & emundet in terra animam eius, & non tradat eum in animam inimicorum eius. Dialypton vel Aſſyntheton eſt figura ſuperiori contraria, carens coniunctionibus: vt, Iubilate Deo

omnis terra, psalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius: Dicite Deo, quàm terribilia sunt opera tua Domine in multitudine virtutis tuæ: id est, vt multa & magna esse ostendantur.

II. DE TROPIS.

TROPVS est dictio translata à propria significatione ad non propriam similitudinem, ornatus necessitatisve causa. Sunt autem tropi qui Latinè dicuntur vel modi vel mores possunt appellari, numero tredecim; Metaphora, Catachresis, Metalepsis, Metonimia, Antonomasia, Epitheton, Synecdoche, Onomatopœia, Periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole, Allegoria, Homœosis. METAPHORA est rerum verborúmque translatio. Hęc fit quatuor modis. Ab animali ad animale, ab inanimali ad inanimale, ab animali ad inanimale, ab inanimali ad animale. Ergo ab animali ad animale, vt: Quare fremuerũt gẽtes, & populi meditati sunt inania? Et: Deus qui eripuit me de manu leonis, & de manu vrsi. Et: Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. Nã & homines, & bestiæ, & volucres animam habent. Ab inanimali ad inanimale, vt: Aperi Libane portas tuas, & qui perambulant semitas maris. Translatio est enim à ciuitate ad montem, & à terra ad mare: quorum nulla animam habent. Ab animali ad inanimale, vt: Exsiccatus est vertex Carmeli: homines enim, non montes verticem habent. Ab inanimali ad animale, vt: Auferam à vobis cor lapideum. Non enim lapis, sed populus animam vel cor habet. Hic tropus & ad Dominum multipliciter pertinet. A volucribus, vt: Sub vmbra alarum tuarum protege me Domine. A feris, vt: Dominus de Sion rugiet. A membris humanis, vt: Qui mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit. Ab homine interiori, vt: Inueni Dauid filium Iesse virum secundum cor meum. A motibus humanis, vt: Cùm loqueretur ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Et iterum: Pœnitet me fecisse hominem Et in alio loco: Zelatus sum Sion, zelo meo: & innumerabilia huiusmodi. A rebus insensibilibus, vt: Ecce, ego stridebo super vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno. Qui videlicet tropus & in communi locutione est vsitatissimus, vt cùm dicimus; Fluctuare segetes, germinare vites, floridam iuuentutem, lacteam caniciem. CATACHRESIS, id est, abusio nominis aut verbi ad significandam rem, quæ propria appellatione deficit, vt: Pones vectes in quatuor angulos

menſæ per ſingulos pedes,& ſextum ſagum in fronte duplicabis. Et ibi: Confringes cornua arcuum, & labium calicis, & repandilij. Hæc eo à metaphora differt, quod illa vocabulum habenti, aliud largitur: hæc quia non habet proprium, alieno vtitur. Pedes quippe,& frons,& cornu,& labium: hominum tantum ſunt & animantium,nõ etiam rerum inſenſibilium. Quæ nomina ſi ſcriptura præfatis rebus non impoſuiſſet, quod proprium his diceret, non haberet. Ad hunc tropum pertinet quod ſcriptum eſt: Erat autem Hieroſolymis probatica piſcina: à piſcibus enim vocabulum trahit, & accepit pro aqua, quæ nequaquam propter piſces, ſed propter lauandas hoſtias,vt fertur,eſt collecta. Vnde & Græcè nomen Probaton eſt ſortita. METALEPSIS eſt dictio gradatim aſcendens ad id ad quod oſtendit, & ab eo quod præcedit, id quod ſequitur inſinuans. Vt in pſalmo legimus: Labores manuum tuarum &c. labores poſuit pro his,quæ laborando acquirunt homines, bonis. METONIMIA eſt quædam veluti tranſnominatio. Huius multæ ſunt & oſtenduntur ſpecies. Aut enim per id quod continet, id quod continetur oſtendit,vt: Effundens hydriam in canalibus. Aut contrà, vt: Accipe litteras tuas. Nec enim hydria effundebatur, ſed quod in ea continebatur: nec litteræ in manus,ſed charta, quæ litteras continet, aſſumitur. Et iterum in libris Regum: Et dimitte arcam, & vadat, & aſpicietis. Non enim arca, ſed plauſtrum quod continebat arcam, vel boues qui ducebant plauſtrum, ire poterant. Hæc & per efficientem id quod facit, & econtrà per hoc quod fit efficientem ſæpe deſignat. ANTONOMASIA eſt ſignificatio vice nominis poſita, quæ ex accidentibus propriam ſignificat perſonã: quæ fit tribus modis: ab animo,à corpore,extrinſecus; Ab animo,vt: Nunquid tu percuſſiſti ſuperbum? A corpore,vt: Vir ſpurius altitudinis ſex cubitorum & palmo: ab elatione enim animi, diabolus, à corporis quantitate gygas ſignificatur. Extrinſecus quæ ſumuntur, in plures ſpecies diuiduntur. Deſcendunt enim à genere, vt: Nunquid omnibus vobis dabit filius Iſai agros? A loco, vt: Auctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum. Ab actu, vt: Qui autem tradidit illum, dedit eis ſignum dicens. Ab euentu,vt: Diſcipulus ille quem diligebat Ieſus. Per hunc tropum aliquoties & Deus ille demonſtratur. A genere, vt: Oſanna filio Dauid. A loco, vt: Qui ſedes ſuper Cherubin, appare. Ab actu, vt: Peccaui, quid faciam tibi ô cuſtos hominum? EPITHETON eſt præpo-

ſita dictio proprio nomini. Nam Antonomaſia vicem nominis ſuſtinet: Epitheton nunquam ſine nomine fit, vt: Dilectus Deo & hominibus Moyſes, &: Miſericors & miſerator Dominus, & iuſtum oppreſſum. Fit autem Epitheton tribus modis: Ab animo, à corpore, extrinſecus. His duobus tropis vel vituperamus aliquem, vel laudamus. SYNEDOCHE eſt ſignificatio pleni intellectus capax, cum plus minúſve pronunciat. Aut enim totum apertè oſtendit, vt: Verbum caro factum eſt. Et: Eramus in naui vniuerſæ animæ trecenti ſeptuaginta quattuor. Aut contrà, vt ibi: Ergo propter paraſceuem Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, ibi poſuerunt Ieſum. ONOMATOPOEIA eſt verbum de ſono factum, vt: Cymbalum tinniens, &: clangor tubarum, &: ſtridebant cardines cæli. Ad hunc tropum quidam pertinere aſſerunt, fremitus leonum, ballatus pecorum, rugitus aſinorum, ſibilos ſerpentum, cæterorumque vocem confuſam animalium, quæ & ipſa ſcripturis ſanctis ſæpius indita reperitur: vt, Rugitus leonis, & vox leænæ, & feruens & fremens ſorbet terram. PERIPHRASIS eſt circumloquutio quę fit vt breuitatem ſplendidè deſcribat & producat, aut fœditatem circuitu euitet. Splendidè producta deſcribitur breuitas, vt Apoſtolus: Scimus quod ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quod ædificationem habemus à Deo, domum non manufactam æternam in cœlis. Fœditatem circuitu euitans, vt: Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vſum, in eum vſum qui eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi, relicto naturali vſu fœminę exarſerunt inuicem concupiſcentiis ſuis, maſculi in maſculos turpitudinem operantes. HYPERBATON eſt tranſcenſio quædam verborum ordinem turbans, cuius ſpecies quinque ſunt, Hyſterologia, Anaſtrophe, Parentheſis, Tmeſis, Syncreſis. *Hyſterologia* vel Hyſteron-proteron eſt ſententiæ cum verbis ordo commutatus, vt: Hic accipiet benedictionem à Domino, & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo. Prius enim Deus miſerando iuſtificat impium, & ſic benedicendo coronat iuſtum. *Anaſtrophe* eſt verborum tantùm ordo præpoſterus, vt: quamobrem deprecabor Dominum, pro, ob quã rem. *Parentheſis* eſt interpoſita ratiocinatio diuerſę ſentẽtiæ, vt: Cùm vidiſſent gratiam, quæ data eſt mihi, (qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circunciſionis, operatus eſt & mihi inter gentes) Iacobus, Ioannes, & Cephas dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis. *Tmeſis* eſt vnius compoſiti aut ſimplicis

verbi sectio vna dictione vel pluribus interiectis: quæ species non facilè in scripturis, quæ ex Hebræo sermone vel Græco translatæ sunt, potest inueniri. Est autem huiusmodi: Hieróque genuit Solymis dauidica proles: hoc est, Hierosolymis. *Synchesis* est Hyperbaton ex omni parte confusum, vt: Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Dum discernit cælestis reges super eam, niue dealbabuntur in selmon, mons Dei, mons pinguis. Prius enim hic, vt Augustinus, ait, quærendus est ordo verborum, quomodo finiatur sententia, quæ vtique pendet, cùm dicitur: Si dormiatis, &c. Denique quod ait: Pennæ columbæ deargentatæ, vtrum singulari numero intelligendum sit, huius pennæ, an plurali, hæ pennæ. Sed singularem numerum Græcus excludit, vt enim bona pluraliter hic positum legitur. Sed adhuc incertum est, vtrum hæ pennæ, an ô vos pennæ, vt ad ipsas pennas loqui videatur. Vtrum ergo verbis, quæ præcesserunt, finiatur ista sententia, vt ordo sit: Deus dabit verbum euangelizantibus virtute multa. Si dormiatis inter medios cleros: vt istud hic dicere intelligatur qui speciei domus tanquam spolia diuiduntur: id est, si dormiatis inter medios cleros, ô vos qui diuidimini speciei domus per manifestationem spiritus ad vtilitatem, vt alij quidem detur per spiritum sermo sapientiæ: alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alij fides, alij linguarum genera, alij gratia curationum in eodem spiritu. Si ergo vos dormiatis inter medios cleros, tunc niue dealbabuntur in selmon pennæ columbæ deargentatæ. Potest etiam sic accipi, Si vos pennæ columbæ deargentatæ inter medios cleros dormiatis, niue dealbabuntur in selmon, vt subintelligantur homines, qui per gratiam remissionem accipiunt peccatorum. Vnde & de ipsa Ecclesia dicitur in canticis canticorum: Quæ est ista, quæ ascendit de deserto? Promissio quippe Dei tenetur per Prophetam dicentis: Si fuerint peccata vestra sicut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra, quasi vermiculus, vt lac alba erunt. Potest & sic intelligi, vt in eo quod dictum est: Pennæ columbæ, si subaudiatis, eritis: vt iste sit sensus: O vos qui tanquam spolia domus diuidimini, si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ eritis, id est, in altiora eleuabimini compagini ecclesiæ cohærentes. Nullam quippe melius puto intelligi columbam deargentatam, quàm illam, de qua dictum est: Vna est columba mea. Deargentata est autem, quæ diuinis eloquiis

quiis eſt erudita. Eloquia nanque alio loco dicuntur argẽtum igne examinatum, probatum, terræ purgatum ſeptuplum. Magnum nanque aliquod bonum eſt, dormire inter medios cleros, in eorum teſtamentorum auctoritate quieſcere, id eſt, vtriuſque teſtamenti teſtimoniis acquieſcere. Vt quando aliquid ex his profertur & probatur, omnis intentio pacifica quiete finiatur. HYPERBOLE eſt dictio fidem excedens augendi minuendíve cauſa. Augendi, vt: Aquilæ velociores, leonibus fortiores. Minuent, vt: Terrebit te ſonitus volantis folij, &: Denigrata eſt facies eorum ſuper carbones. ALLEGORIA eſt tropus, quo aliud ſignificatur, quàm dicatur, vt: Leuate oculos veſtros, & videte regiones quæ albæ ſunt iam ad meſſem: hoc eſt, intelligite quia populi iam parati ſunt ad credendum. Huius ſpecies multæ ſunt, ex quibus eminent ſeptem: Ironia, Antiphraſis, Ænigma, Carientiſmos, Paræmia, Sarcaſmos, Aſteimos. *Ironia* eſt tropus per contrarium quod conatur oſtendens, vt: Clamate voce maiori, ſurdus eſt enim Deus Baal, & fortè loquitur, & in diuerſorio eſt, aut dormit, vt excitetur. Hanc enim figuram, niſi grauitas aduenerit pronunciationis, confiteri videbitur quod negare contendit. *Antiphraſis* eſt vnius verbi Ironia, vt: Amice ad quid veniſti? Item Ironia ab Antiphraſi diſtat, quod Ironia pronunciatione indicat, quod intelligi vult: Antiphraſis verò non voce pronunciationis indicat contrarium, ſed ſuis tãtum verbis, quorum origo contraria eſt. *Ænigma* eſt quæſtio obſcura, vel ſententia tenebroſa per occultam ſimilitudinem rerum, vt: Pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri: cùm ſignificet eloquia ſcripturæ ſpiritualis diuino lumine plena: ſenſum verò eius interiorem maioris cœleſtis ſapientiæ gratia refulgentem. Vel certè vitam ſanctæ Eccleſiæ præſentem, virtutum pennis ſcandentem, futura quæ in cœlis eſt æterna cum Domino claritate fruituram. *Carientiſmos* eſt tropus quo dura dictu gratiùs proferuntur, vt: Nonne pro Rachel ſeruiui tibi? quare impoſuiſti mihi? Vno enim leuiſſimo præpoſitionis nomine iniuriam, quam grauiſſimam ſuſtinebat, temperantiùs loquens ſignauit. *Paræmia* eſt accommodatum rebus temporibúſque prouerbium, vt: Canis reuertens ad vomitum, & ſus ad volutabrum luti, &: Num eſt Saul inter prophetas? Quorum vno cum quiſlibet ad vitia relabitur póſt peractam pœnitentiam: altero tunc vtimur, cùm indoctum quemque, vel aliud quid artis, quam non didicit, vſurpare

viderimus. Hic tropus adeò latè patet, vt liber Salomonis, quem nos ſecundum Hebræos parabolarum dicimus, apud Græcos ex eo nomẽ parœmiarum, hoc eſt, prouerbiorum acceperit. *Sarcaſmos* eſt plena odio atque hoſtilis irriſio, vt: Alios ſaluos facit, ſeipſum autem non poteſt ſaluum facere. Si rex Iſraël eſt, deſcendat de cruce, & credimus. *Aſteimos* eſt tropus multiplex numeroſæque virtutis. Namque Aſteimos putatur, omne quod ſimplicitate ruſtica caret, & facunda ſatis vrbanitate expolitum eſt: vt, Vtinam abſcindantur, qui vos conturbant! Notandum ſanè quod Allegoria aliquando factis, aliquando dictis tantummodo fit. Factis quidem, vt ſcriptum eſt: Quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera, quæ ſunt duo teſtamenta, vt Apoſtolus exponit. Verbis autem tantummodo, vt: Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet: quo ſignificatur de ſtirpe Dauid per Mariam virginem Dominum ſaluatorem fuiſſe naſciturũ. Aliquando ſimul verbis & factis vna eadémque res allegoricè ſignificatur. Factis quidem, vt: Vendiderunt Ioſeph in Ægyptum Iſmaëlitis triginta argenteis. Verbis verò: vt, Appenderunt mercedem meam triginta argenteis, quibus appreciatus ſum à filiis Iſraël. Iterum factis: vt, Erat autem Dauid ruffus, & pulcher aſpectu: & iuxta eum Samuel in medio fratrum ſuorum. Verbis, vt: Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Quorum vtrumque ſignificat mediatorem Dei & hominum: decorum quidem ſapientiæ virtute, ſed ſui ſanguinis effuſione fuiſſe roſeum, eundémque vnctum à Deo patre, oleo lætitiæ præ cõſortibus ſuis. Iterum Allegoria verbi ſiue operis aliquãdo hiſtoricam rem ſignificat, aliquando typicam, aliquando tropologicam, id eſt, moralẽ & rationalem, aliquando Anagogen, id eſt, ſenſum ad ſuperiora ducẽtem figuratè denunciat. Per Allegoriã facti namque hiſtoria ſignificatur, cùm opus primorum ſex dierum ſiue ſeptem, totidẽ huius ſæculi comparatur ætatibus. Per verbum hiſtoria ſignificatur, de hoc quod dicit Iacob Patriarcha: Catulus leonis Iuda, ad prædam fili mi aſcendiſti, &c. de regno & victoriis eius ſcripta ſunt: Dauid intelligitur etiam per verbum, ſpecialiter de Chriſto ſiue eccleſia ſenſus: cùm idem ſermo Patriarchæ de Dominica paſſione & reſurrectione accipitur. Iterum Allegoria facti tropologiam, id eſt, moralem perfectionẽ deſignat, vt: Tunica talaris & polymita, quã Iacob filio ſuo Ioſeph fecit, variarum virtutum gratiam, quam nos

pater vſque ad terminum vitæ induit & donat. Et inſinuat Allegoria verbi eandem morum perfectionem: vt, Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris. Allegoria facti, anagogicum, hoc eſt, ad ſuperiora ducẽtem ſenſum exprimit: vt, Septimus ab Adam Enoch tranſlatus de mundo, ſabbathum futuræ beatitudinis, quæ poſt bona opera ſæculi, quod ſex ætatibus voluitur, electis in fine ſeruatur, figuratè tempus ſignat. Allegoria verbi, eadem vitæ cæleſtis gaudia demonſtrat, vt: Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur aquilæ: quia vbi mediator Dei & hominum eſt corpore, ibi nimirum exiſtunt ſubleuatæ ad cælos animæ, & celebrata gloria reſurrectionis, colligentur & corpora iuſtorum. Nõnunquam in eodem verbo hiſtoria ſimul, & myſticus de Chriſto ſiue eccleſia ſenſus, & tropologia & anagoge figuraliter intimatur: vt, Templum Domini iuxta hiſtoriam, eſt domus quam Salomon ædificauit, iuxta Allegoriam eſt corpus dominicum, de quo ait: Soluite templum hoc, &c. vel vt alius Euangeliſta: ait in tribus diebus excitabo illud: ſiue eius cui dicitur: Tẽplum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos, per tropologiam, quiſque fidelium, quibus dicitur: An neſcitis quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti, & templum Spiritus ſancti qui in cælis eſt? per Anagogen, ſupernæ gaudia manſionis, cui ſuſpirabat, qui ait: Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Simili modo dicitur: Lauda Hieruſalem Dominum, lauda Deum tuum Sion. Quoniam confortauit ſeras portarum tuarum, & benedixit filiis tuis in te. De ciuibus terrenæ Hieruſalem, de Chriſti eccleſia, de anima quoque electa, de patria cæleſti, iuxta Hiſtoriam, iuxta Allegoriam, iuxta Tropologiam, iuxta Anagogen, rectè poteſt accipi. Iuxta Allegoriam de Eccleſia diximus, ſequentes exemplum doctiſſimi Gregorij tractatoris, qui in libris moralibus ea quæ de Chriſto ſiue eccleſia per figuram dicta ſiue facta interpretantur, Allegoriam propriè ſolet nuncupare. HOMOEOSIS eſt minus notæ rei per ſimilitudinem eius quæ magis nota eſt demõſtratio. Huius ſpecies ſunt tres: Eicon, Parabole, Paradigma. *Eion*, eſt perſonarum inter ſe, vel eorum quæ perſonis accidunt comparatio, vt in Euangelio Ioannis: Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à patre. Et in alio loco: Neque nubent, neque nubentur, neque ducent vxores: ſed erunt ſicut Angeli in cælo. Neque enim vltra mori poterunt, æquales quippe Angelis erunt. *Parabola*,

est rerum inter se genere dissimilium comparatio, vt: Simile est regnum cælorum grano sinapis,&:Sicut Moses exaltauit serpẽtem in deserto, sic exaltari oportet filium hominis. *Paradigma* est propositio exempli exhortantis vel deterrentis. Exhortantis, vt in libro Regum: Elias homo erat similis nobis passibilis,& oratione orauit, vt non plueret super terram annos tres, & menses sex. Et iterum: Respicite volatilia cæli, quoniam non metunt, neque seminant, neque congregant in horrea. Deterrentis, vt: Qui in illa hora fuerit in tecto,& vasa eius in domo, non descendat tollere ea:& qui in agro, similiter non redeat retro. Memores estote vxoris Loth.

INCIPIT PROLOGVS MAGNI AVRELII CASSIODORI SENATORIS,

IN ORTHOGRAPHIAM.

CVM inter nos talia gerentur, & de complexionibus Apostolorum nonnulla nasceretur mentio, monachi mei subitò clamare ceperũt; Quid prodest cognoscere nos, vel quæ antiqui fecerũt, vel ea quæ sagacitas vestra addẽda curauit nosse diligenter, si quemadmodũ ea scribere debeamus, omnimodis ignoramus, nec in voce nostra possumus reddere, quod in scriptura cõprehendere non valemus? Quibus respondi, hæc quæ dicerent, designata esse, quemadmodum & intelligi debeant,& proferri. Sed labor nobis antiquorum omnino seruandus est, ne nos auctores earum rerum mẽtiamur, † quarum sequaces esse cognoscimur. Et ideò duodecim auctorum opuscula deducimus in medium, quę ab illis breuiter & copiosè dicta sunt, vt & nos ea compendiosius dicamus,& à priscis auctoribus sine varietatis studio dicta recolantur, quatenus & vobis plenissimè satisfacere videamur, & auctoritate firma sit relatio, quam duodecim auctorum textus insinuat. Iam tempus est, vt totius operis nostri

† qui V.

concluſionem facere debeamus: vt melius in animo recondantur, quæ ſeptenaria concluſione diſtincta ſunt.

INCIPIT PRÆFATIO.

POST commenta Pſalterij, vbi præſtante Domino, conuerſionis meæ tempore primum ſtudium laboris impendi. II. Deinde poſt inſtitutiones quemadmodum diuinæ & humanæ debeant intelligi lectiones, duobus libris, vt opinor, ſufficienter impletis, vbi plus vtilitatis inuenies quàm decoris. III. Poſt expoſitionem epiſtolæ, quæ ſcribitur ad Romanos, vnde Pelagianæ hæreſeos prauitates amoui, quod etiam in reliquo commentario facere ſequẽtes admonui. IIII. Poſt codicem, in quo artes Donati cum commentis ſuis, & librum de Etymologiis, & alium librum Sacerdotis de ſchematibus Domino pręſtãte collegi: vt inſtructi ſimplices fratres, vbi neceſſe fuerit, ſimilia dicta ſine cõfuſione percipiant. V. Poſt librum quoque titulorum, quem de diuina ſcriptura collectum, Memorialem volui nuncupari, vt breuiter cuncta percurrant, qui legere prolixa faſtidiunt. VI. Poſt complexiones in Epiſtolis Apoſtolorum, & Actibus Apoſtolorum, & Apocalypſi, quaſi breuiſſimas explanationes decurſas. VII. Ad amantiſſimos Orthographos diſcutiendos anno ætatis meæ nonageſimo tertio, Domino adiuuante, perueni. Ex quibus ſi in vnum valuero deflorata colligere, quantum ad eos pertinet, quos breuiãdos eſſe ſuſcepi, confuſionem emendator atque ſcriptor, ſi benè arbitror, vlterius non habebis Minutus labor ſyllabis litteríſque tractandis, modò factus ex nominum deriuatione, modò caſibus ſermonum, modò ex motu atque ſitu, modò ex Euphoniæ conſonantia, modò ex Græcarum litterarum ſimilitudine, probans quid ſcribere debeas, & quid vitare contendas. Vt l quoque littera ſimplex in quibuſdam ſermonibus rectè quidem ſcribi datur, ſed n litteræ ſonum plerumque illi ſuccedere poſſe teſtatur. Itaque quod antè, ſcribebatur per u & o, per duo u u modò ſcribere nobilis rectitudo ſcribendi per vias certiſſimas inueſtigata eſſe videtur: & ideò præſens opus non deſit directum, vt volumus, vulnus, l pro e, vt quæ antiqui magnai, nos magnæ. c pro q. veteres qom, moderni, cum, rectiùs æſtimarunt: & cætera quæ ſubtili quidem, ſed neceſſaria diſtinctione narrantur, velociter tranſcurri, ſed ſolita mentis inten-

tione tractaui, vt quæ incipis benè discere, ad finem perfectionis inoffensa debeas pronunciatione perducere. Nam si vobis adsit capiendi desiderium, quæ prius per moram quæsistis, protinus inoffensa velocitate transcurritis. Glorioſum profectò ſtudium, & humanis ac diuinis litteris, vt videtur, accommodum, quod loqui debeas, competenter ſcribere: & quæ ſcripta ſunt, ſine aliqua erroris ambiguitate proferre. Vox enim articulata à pecoribus nos ſequeſtrat: ſcribendi verò ratio ab imperitis diuidit & confuſis: ita perfectum hominem duo ſibi ita vindicant ac defendunt. Nam cùm ſibi talia quæ ſunt duo lumina conſentiunt, vtraque recta, vtraque decora ſunt: cùm verò à ſe diſcrepare cœperint, vitium ſtrabæ fœditatis incurrunt. Erit itaque propoſitum noſtrum, quæ competenter modernæ conſuetudini ab antiquis tradita ſunt, quaſi in vnam coronam redigere, & vſui celeberrimo deputare: illa verò quæ antiquis magis conueniant, expedit ſine dubitatione relinquere, ne labor aſſumatur incongruus, qui præſenti ſæculo videtur inutilis. Sit ergo in primo libro inſtitutionum noſtrarum titulo tertiodecimo, quemadmodum legi debeat cæleſtis auctoritas, vbi idiomata legis diuinæ communi vſui repugnantia non permiſimus diſſipari. Hic autem, in libro ſcilicet Orthographiæ, liberiùs & generaliter appetatur: quemadmodum ex regulis artium humanarum, ſalua auctoritate ſeniorum, cuncta lectio decora nimis & correcta reddatur. Si quis autem auctores Orthographos in textu ſuo legere fortaſſe voluerit, tranſcriptos inueniet, quos ego, quantos potui reperire, monaſterio meo præſtante Domino dereliqui, vt latiùs dicta probare poſſetis in auctoribus ſuis, quos non propter faſtidium veſtrum deflorandos eſſe putauimus. Illud etiam vos magnoperè credidi commonendos, vt diſtinctiones ſenſuum ſolicita mente perquirere ac ponere debeatis, ſine quibus neque legere quicquam competenter, neque intelligere prævalemus. Scire autem debemus Donatum artigraphum de poſituris ita tractaſſe, vt non ibi ordinem, ſed virtutes earum potiùs exprimere videatur. Nam ſi diſtinctionum ſeriem per gradus cognitos ſequeretur, primò plenam, deinde mediam nequaquam ponere potuiſſet: deinde magis inciperet, vbi prædictæ poſituræ ad finem tendere comprobantur. Sequitur diſtinctio, deinde media quæ plena ſemper præcedunt potiùs quàm ſequantur. Sed ſicut viſum conſtat eſſe doctiſſimis, hunc

debemus ordinem cuſtodire: vt primò de ſubdiſtinctione dicamus, quæ ibi ſemper apponitur, vbi in commate ſermo ſuſpenſus adhuc reddendus eſſe cognoſcitur: vt,

Arma, virúmque cano,- Vbi totius operis ſumma concluſa eſt, Arma † enim ancilia Virgilius, virúmq; dicturus eſt. Sed quoniam cano, reſpicit ad vtrumque, hic in arma, ſubdiſtinctio rectè ponenda eſt. Mediam verò affigendam conſtat in commate, cùm nullus ſermo deeſt, ſed gradatim tendit ad plenam, vt, † *Aeneid.*

Diuidimus muros, & mœnia pandimus vrbis:

Plena eſt autem, vbi finitur perfecta ſententia: vt eſt illud,

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Subdiſtinctionem verò, vel mediam non credas ipſum ordinem ſemper tenere, quem diximus, vt ſubdiſtinctio præcedat, & media conſequatur: ſed pro ratione ſupradicta locis congruis apponuntur, vt diſtinctiones iſtæ benè poſitæ, ſenſum nobis lectionis euidēter aperiant. Nam ſi aliter diſtinguas, ſine dubitatione cuncta confundis. Has verò diſtinctiones, ſeu poſituras, Donato teſtante, Græci θέσεις vocant. Periodus eſt autem per longum plenæ ſententiæ ducta pauſatio, cuius partes ſunt cola, & commata. Sed antequã opus Orthographiæ inchoare videamur, præfationem Phocæ artigraphi, exempli cauſa, iudicauimus apponendam: quæ cuncto operi noſtro quaſi à nobis prolata ſit, ita omnibus modis videtur accommoda.

Ars mea multorum es, quos ſæcula priſca tulerunt:
Sed noua te breuitas aſſerit eſſe meam.
Omnia cùm veterum ſint explorata libellis,
Multa loqui breuiter ſit nouitatis opus.
Te relegat iuuenis, quem garrula pagina terret,
Aut ſi quem paucis ſeria noſſe iuuat.
Te longinqua petens comitem ſibi ferre viator,
Ne dubitet, paruo pondere multa † vehens. † vehis vet. lib.
Te ſi quis ſcripſiſſe volet, non vlla quæretur,
Damna, nec ingrati triſte laboris onus.
Eſt quod quiſque petat: nunquam cenſura diſerti,
Hoc contemnet opus, ſi modò liuor abeſt.

EXPLICIT PRÆFATIO.

†Annæo. EX † Gneo Cornuto de Enunciatione, vel Orthographia. II. Ex Velio Longo. III. Ex Curtio Valeriano. IIII. Ex Papiriano. V. Ex Adamantio Martyrio de b & v. VI. Ex eodem de mediis syllabis. VII. Ex eodem de vltimis syllabis. VIII. Ex eodém de b littera trifariam in nomine posita. VIIII. Ex Eutice de aspiratione. X. Ex Cæsellio Orthographo collecta sunt. XI. Ex Lucio Cæcilio Vindice deflorata sunt. XII. Ex Prisciano moderno auctore decerpta sunt.

Commemorati sunt auctores Orthographiæ, ex quibus alij ipso, alij præposterato ordine similia dicunt, alij verò diuersa describunt, sed omnia nobis absolutè nosse conuenit. Nam & illi qui paria dicunt, communia dicta confirmant, & isti qui varia ponunt, per verba multiplicia commonent quemadmodum scribere debeamus, & loqui. Nunc ordo scripturæ, qui ab antiquis positus cognoscitur, nihilominus est dicendus.

I.

†AGNÆI. †GNEI CORNVTI DE ENVNTIATIONE VEL ORTHOGRAPHIA ISTA RELATA SVNT.

ANIMADVERTI quosdam, Emili amice, eruditos etiam m litteram, nec vbi oporteat dicentes, nec vbi oporteat suppримentes. Hoc ne fiat, hinc obseruari poterit, si simul subijciam si quid ad rectam scripturam pertinet, & ad diuisionem syllabarum. Igitur si duo verba coniungantur, quorum prius m cõsonantem nouissimam habeat, posterius à vocali, à vocalibúsque incipiat, m consonans perscribitur quidem: cæterùm in enũtiando durum & barbarum sonat. At si posterius verbum quamlibet cõsonantem habuerit, vel vocalem positam loco consonantis, seruat m litteræ sonum: par enim atque idem est vitium, ita cum vocali sicut consonanti m litteram exprimere. Est quædam littera in F litteræ speciem figurata, quæ digamma nominatur, quæ duos apices † ex gamma littera habere videtur. Ad huius similitudinem soni nostri coniunctas vocales digammon appellare voluerunt, vt est votum, virgo. Itaque in prima syllaba digamma & vocalem oportuit poni, Fotum, Firgo: quæ & Aeoli fecerunt & antiqui, sicut scriptura in quibusdam

†ex grãma litteram.

quibuſdam libellis declarat. Hanc litteram Terentius Varro dum vult demonſtrare, ita perſcribit v A. qui ergo in hac ſyllaba ſonus eſt, idem littera erit. Nos hodie v litteram in duarum litterarum poteſtatem coëgimus: nam modò pro digamma ſcribitur, modò pro vocali. Vocalis eſt, cùm ipſa per ſe eſt. Hoc enim cum cæteris quoque vocalibus patitur. Si cum alia vocalis eſt, digamma eſt, quæ eſt conſonans. Tres vocales quibuſdam videntur eſſe ſub vna ſyllaba v E. Errant ſi ita putant. Nam nuſquam apud Græcos, neque apud Latinos ex tribus vocalibus ſyllaba conſtat. Similiter h quoque digamma erit, & duæ vocales ſimiliter. Sed, cadit in quæſtionem, & aliis per t, aliis per d, placet ſcribi. Apud antiquos enim ſcio Sedum fuiſſe: vnde nos duabus litteris nouiſſimis ablatis, reliquas litteras ſalua d, in vſum habemus: quemadmodum ſi quæras, Sat, qualiter ſcribi oportet, dicemus per t, quia integrum eius ſit Satis. Q littera tunc rectè ponitur, cùm illi ſtatim v littera, & alia quælibet vna, plurésve vocales coniunctæ fuerint, ita vt vna ſyllaba fiat. Cętera per c ſcribuntur. Hoc † Lucio quoque videtur. Nonnulli putant auribus deſeruiendum, atque ita ſcribendum vt auditur. Eſt enim ferè certamen de recta ſcriptura, in hoc, vtrum quod audimus, an quod ſcribi oportet, ſcribẽdum ſit, ego non omnia auribus dederim. Quotidie, ſunt qui per co, cotidie ſcribant: quibus peccare licet deſinere, ſi ſciant quotidie inde tractum eſſe, à quot diebus, hoc eſt, omnibus diebus. Qui, ſyllaba per q, u, i, ſcribitur: ſi diuiditur, vt, ſi cui, vt, huic, per c. Hoc item in cæteris notauimus, vt diuiſionem c littera ſequatur, ſi tamen ſecũdum antiquam enuntiationem fuerit, qua genitiuus & ablatiuus non diuiditur. Cauſam, per vnam ſ, nec quemquam moueat antiqua ſcriptura. Nam & accuſſare per duo ſſ, ſcripſerunt: ſicut fuiſſe, diuiſſe, eſſe, & † cauſaſſe per duo ſſ, ſcriptum inuenio. In qua enuntiatione quomodo duarum conſonantium ſonus exaudiatur, non inuenio. Voſtra olim ita per o, hodie per e: vt, aduorſa, aduerſa, peruorſa, peruerſa, votare, vetare, vortex, vertex, conuollere, conuellere, amploctere, amplectere. Malo qui putãt ab eo quod eſt Græcè μᾶλλον comparatiuo modo deſcendiſſe, & per duo ll ſcribunt, peccant. Non enim à Græco tranſlatum eſt, ſed ab antiquorum conſuetudine, qui primò Magis ſuo loco dixerunt, poſtea à pluribus eliſionibus hoc verbum anguſtauerunt: vt, magneuolo, deinde mauolo, quod frequentiſſimum apud illos eſt: nouiſſimò hoc ſub-

† *Eſt is Lucius Cæcilius vindex.*

† *cauſiſſe.*

sistit, vt malo esset. Sed malle per duas ll, velle est. Item nolo per vnum l. Nollé per duo ll. Nolo enim ne volo est, nolle, ne velle. Denique vt se verbum habet, ita ea quæ ex illo componuntur. Alia sunt quæ per duo v scribuntur, quibus numerus quoque syllabarum crescit. Simili enim vocali vocalis adiuncta, non solùm non cohæret, sed etiam syllabam auget: vt, vacuus, ingenuus, occiduus, exiguus. Eadem diuisio vocalium in verbis quoque, metuunt, statuunt, tribuunt, acuunt. Ergo hîc quoque c littera, non q apponenda est. Lacrumæ, an lacrimæ, maxumus an maximus, & si qua similia sunt, quomodo scribi debent, quæsitum est. Terentius Varro tradit Cæsarem per i eiusmodi verba solitum esse enuntiare & scribere: inde propter auctoritatem viri consuetudinem factam, sed ego in antiquiorum multò libris quàm Gaius Cæsar est, per v plerique scripta inuenio, Optumus, intumus, pulcherrumus, lubido, dicundum, faciundum, maxumæ, monumentum, contumelia, minumæ. Melius tamen est, & ad enũtiandum, & ad scribendum, i litteram pro v ponere, in quod iam consuetudine inclinauit. Vineas, per e quidam scribendas tradiderunt, si hæc significarent, quas in agris viderimus: ac contrà per i vinias illas, sub quibus latere miles solet, quod discrimen stultissimum est. Nam neque aliunde vineæ castrenses dictæ sunt, quàm quod vineis illis agrestibus similes sunt. Extinguũt, per v & o: qualem rationem suprà reddidi de q littera, quã dixi oportere in omni declinatione duas vocales habere, talis hic quoque intelligenda est, extinguo. Est enim & ob hoc extinguunt, licet enuntiari non possit. Interuallum duas ll habet: Vallum enim ipsum non aliter scribitur, à quo interuallum. Varro dicit interualla esse spatia, quæ sint inter capita vallorum, id est stipitum, quibus vallum fit, vnde cætera quoque spatia dicunt. Obseruanda pusillò diligentius præpositionum cum verbis à vocalibus compositio vt consonantes nouissimas præpositionum sciamus non durare, sed mutari plerumq;. Itaque nonnunquam quæ consonantes verborum aut vocabulorũ primo loco sunt, easdem necesse est fieri & in præpositionibus, quæ propter lenitatem quoque omninò enuntiari sæpe litteræ præpositionum non possunt: quando autem fiant, quando non, sono internunciamus. Accedo duo cc, attuli duo tt, assiduus duo ss, Arrideo duo rr, Apparo duo pp, Annuo duo nn, Alligo duo ll. In his nõ solùm propter lenitatem consonantes mutantur: sed & quòd nul-

lo modo ſonare d littera poteſt. Ibi ſonat, & ibi ſcribitur, cùm f cõſonanti adiungitur: vt adfluo, adfui, adfectus: vt contra b non ſonat, offui, offero, offendo. In aliis etiam conſonatibus idem patitur, vt: Suggero, oſtendi enim ſuprà digammam conſonantis vim habere. Eſt vbi b, quod vix credibile eſt in ſ cogatur: vt, Suſcipere, ſuſtinere, ſuſpendere, ſuſcitare, & quia antiqui dixerunt ſuſtollere, nõ præterito ſuſtuli. Item ex præpoſitio ad ſ litteram: vt, effluo, effodio, effero, efficio, nec minus informatur eſcendo. alicubi tamen ſonat, & ob hoc neceſſariò ſcribitur exſilio exſicco. Itaque vbi ſonuerit, ibi ponemus. Tamtus & quamtus in medio, m habere debent, quamenim & tam eſt: vnde quamtitas, quamtus, tamtus. Nec quoſdam moueat, ſi n ſonat: iam enim ſuprà docui n ſonare debere, tametſi in prima ſcriptura m poſita ſit. Exſilium cum ſ (ex ſolo enim ire eſt) quaſi exſolium, quod Græci ἐξοελσμὸν dicunt: antiqui exſoles dicebant. H, ſicut in quæſtione eſt littera ſit, nécne ſit, ita numquam dubitatum eſt ſecundo loco à conſonante poni debere, quod ſolus Varro dubitat. Vult enim auctoritate ſua efficere, vt h prius ponatur ea littera, quæ adſpirationẽ cõferat: & tãtò magis hoc temptat ſuadere, vt vocalibus quoque dicat anteponi: vt, heres, hircus. Sed Varronem præterit, conſonantem ideò ſecundo loco h recipere, quia non poſſit ante adſpirationem niſi vocales habere. Itaque & antè, & pòſt, h littera cuicunque tali adiungatur, non ſonat. Hæc enim natura vocalium eſt, vt ante ſe, aut poſt ſe habeant h, enunciationem non impediant. Præterea in libro qui eſt in Grammatica, Varro cùm de litteris diſſereret, ita h inter litteras non eſſe diſputat. Quod multò minus mirum, quàm quod x quoque litteram eſſe negat. In quo quid viderit, nõdum deprehẽdi: ipſius verba ſubiiciam. Litterarum partim ſunt & dicuntur: vt, a, & b, & h, & x: partim ſunt quæ neque dicuntur: quædam neque ſunt, neque dicũtur: vt φ, ψ. Vehemens & vemẽs apud antiquos, & apud Ciceronẽ lego: æquè prehendo & prendo, herculè & herclè, nihil & nil. Hæc obſeruare eatenus poterunt, conſuetudine potius quàm ratione, in his præcipuè verbis quæ adſpirationem habere debent. Y littera antiqui non ſemper vſi ſunt, ſed aliquando loco illius, v ponebant. Itaq; in illorũ quidem libris hanc ſcripturam obſeruandam cenſeo, Suriam, Suracuſas, Sumbola, Sucofantas. At noſtris corrumpi non debet. Illud enim non video, quare huic litteræ h adſpirationis gratiam amoueam. ipſa enim per ſe adſpiratiua eſt, & quocunque

vocabulo primum locum habuerit, adſpiratur, Yacintus, Yllus, Ymetus: & tantò magis adſpiratio addenda non eſt, quantò apud Latinos vocabula non ſunt hac littera notata. Varroni enim placet, h littera ſi primo loco ponatur, non aſpirari. Lector enim ipſe, inquit, intelligere debet Rhodum, tamen etſi h habet, Rodum eſſe † ſed eadem obſeruatio non neceſſaria eſt r litterę, ſunt enim verba primo loco r litteram habentia, non minus Latina quàm Græca. Itaque meritò auferemus aut amouebimus adſpirationem, Roma, regina, rapa, rodus. Z in antiquis libellis modò ſcriptum eſt, modò non: ſed pro illo duæ ſſ ponebantur, Crotalizo, crotaliſſo, malacizo, malaciſſo, & his ſimilia. Sed viderint illi, qui cùm verbis integris Græcorum vti non erubuerunt, erubeſcendum crediderunt litteras Græcas intermiſcere. Nobis ſatius alieno bene vti, quàm inelegánter noſtra apponere.

II.

EX VELIO LONGO ISTA † RELATA SVNT.

† deflorata.

AT, ſi coniunctio fuerit, per t ſcribendum eſt: vt eſt,

At te nocturnis iuuat impalleſcere chartis.

ſi præpoſitio, per d: vt eſt,

Fando aliquod ſi fortè tuas peruenit ad aures.

Atque, item coniunctio compoſita, per t ſimiliter ſcribenda. Apud, prępoſitio per d ſcribi debet: ſicut ad patrem, quoniam veteres ſæpe apud, pro ad vſi ſunt: & duabus ex eis mediis litteris ſublatis, id eſt, p & v, ad remanet. Item quit, per t ſcriptum, verbum eſt tertiæ perſonæ, cuius prima eſt queo, ſecunda quis, tertia quit: ex quibus cõponuntur nequeo, nequis, nequit: inqueo, inquis, inquit. Per d autem aduerbium: vt,

Quid faciat lætas ſegetes:

& quæ ex eo componuntur: vt, quicquid, ſiquid, aliquid, nunquid, & his ſimilia. Id, per d ſcriptum, pronomen eſt neutri generis, ab eo quod eſt, is, ea, id: per t verò ſignatum, indicat verbum tertiæ perſonæ, ab eo quod eſt, eo, is it. Placet etiam Delmatiam ſcribamus non Dalmatiam, quoniam à Delminio maxima eiuſdem prouinciæ ciuitate tractum nomẽ exiſtimant. Feriæ quoq; non fereæ ſcribẽdæ ſunt: quia apud antiquos feriæ, non fereæ dicebantur. Actuarij, & actarij, vtrumque dicitur.

Sed actuarij nominantur, diuersis actibus generaliter occupati: actarij verò scriptores tantùm dicuntur actorum. Item aliud est Cilonem, aliud Chilonem. Cilones, vocantur homines angusti capitis & longi, & h aspirationem non habet: Chilones verò, cum h aspiratione scripti, à breuioribus labiis homines vocitantur, quod est à Græco vocabulo deriuatum, χειλη: vnde Achillem quoque ferunt esse nominatum. Coniux sine n putat † Nisus Artigraphus esse scribendum, quoniam in genitiuo casu facit coniugis. Mihi autem videtur non euellendam exinde hanc litteram, qua sonus Enuntiationis exprimitur. Nam quamuis asserat non esse onerandam superuacuis litteris dictionem, ego tamen non fraudandum sonum æstimo suis litteris, quibus † integer & plenus auribus intimamur.

De hoc grãmatico vide Ludouici Carionis antiquarũ lectionũ Cõmentarium II. *cap.* II.

† *integris & plenis.*

III.

EX CVRTIO VALERIANO ISTA COLLECTA SVNT.

, littera tunc rectè ponitur, cùm eam statim v littera sequitur, iuncta cum alia vocali vel vocalibus diphthongis, ita vnam syllabam faciat, vt: Quirites, quæstio, quærite. Cætera verò per c scribi debent, vt: cuius, Cumæ, & reliqua huiusmodi. Cùm quando præpositio erit, per c scribi debet: vt est illud.

Diuisum imperium cum Ioue Cæsar † habet. quando autem aduerbium est, per q scribendum. Veteres enim quando, quum dixerunt: vt est, quum nauis ex Asia venerit: cæteráque huiusmodi aduerbia similiter scribenda sunt, vt quoquumque, vbiquumque. Huiusce, per c litteram scribendum est, antiqui enim pronominibus c addebant, vt: hicce, illicce, isticce: vnde subtracta eadem nouissima littera, c relictum est, vt hic, illic, istic: sed hoc in solo genitiuo casu articularis pronominis, qui est huiusce, ad hoc eadem syllaba ce, integra manet. Cur, alij per c scribendum putauerunt, dicentes non posse q litteram poni, vbi v esset sine alia vocali, secundum regulam supradictam: alij per q eò quòd originem trahat ab interrogatiuis aduerbiis, quæ sunt quando quorsum. Vsus autem obtinuit, vt cur, per c scribatur. Partubus, & partibus, arcubus & areibus, artubus & artibus, veteres quidem indifferenter scripserunt: Nos possumus obseruare vt ab eo quod sunt partus, id est, fœtus,

† *habet.*

partubus ſcribamus:ab eo autem quod ſunt patres,partibus. Itemque ab eo quod ſunt arcus, arcubus : ab eo autem quod ſunt arces, arcibus : & rurſum ab eo quod ſunt artus, id eſt, membra, artubus: ab eo autẽ quod ſunt artes, artibus. Tres litteræ ſunt apud Græcos ζ.ξ.ψ. Ex his in vſum noſtrũ tranſtulimus Z.item pro ξ,nos X. vtimur.ψ. nullo modo transferri potuit,ſed vis ipſius tranſlata eſt in p ſ:vtq uæ per ψ ſcribũtur, per p ſ ſcribamus.In cæteris caſibus,aut in bis exeũt,aut in pis,vt:Celebs,celibis,auceps,aucupis,cynips, cynipis.Diuiſionem præterea ſyllabarum ad b ſ & p ſ pertinentem,hinc obſeruabis:quòd vbicunque p ſ erunt,diuidi non poſſunt,ſed ad ſequentem aut antecedẽtem ſyllabam applicabũtur, tanquam vnius litteræ poteſtatẽ habeant.Apſtinui,aps,& tenui, Apceſſi,aps & ceſſi,Apſcondo,aps & condo.At vbi b ſ fuerint,diuidantur neceſſe eſt, vt:Obſtupui, obſtupeo, obſum, obſtrepo. Præterea b ſ numquam coniunctas inuenies, non enim poſſunt facere ſyllabam, & ſi primam quidem vocalem habeant : fallunt ipſæ conſonent, vt:trabs, quam dicimus trabem. Cæterùm ſi ante vocalem ponantur,nullo modo Enunciationem capiunt : contrà p ſ etiam præpoſitæ ſic ſonant, vt apud Græcos ψ. Tandem rationem hanc puto obſeruandam & in verbis, quæ præterito tempore & futuro incertum eſt p an b habere debeant. Nam ſicut in caſibus nominum p littera in b commutatur,vt eſt celeps celebis,ita in temporibus quoque verborum è contrario b in p commutatum videmus, vt : Scribo, ſcripſi, ſcripturus:Labor,lapſus,lapſurus:Nubo, nupſi,nuptura. R in antiquis libris Latinorum ſcriptum non eſt:ſed pro illo, duo ſſ ponebãtur, Crotalizare, crotaliſſare. Sed viderint illi,qui cùm verbis quibuſdam integris Græcorum vti in Latina lingua non erubuerunt, erubeſcendum crediderunt litteras Græcas intermiſcere. Nam ſatius eſt alienis bene vti,quàm noſtra ineleganter apponere. Preſtò non per v ſcribimus : veteres per v ſcripſerunt. Sed Preſtò dicendum eſt,vt ſedulò,& optatò,& ſortitò. Inde & Præſtolari,non præſtulari. Non mirum veteres v littera pro o vſos, nam & o pro v vſi ſunt. Poblicum enim quod nos publicum,& quod nos culpam, illi colpam dixerunt. Supter per p ſcribendum,non per b. Neglegere per g,non per c ſcribendum, & alia huiuſmodi quidam per y litteram putauerunt, eo quòd Græca eſſe dicerent. Sed apud nos y littera nunquam vocali coniungitur.

IIII.

EX †PAPIRIANO ISTA COLLECTA SVNT.

†*Hũc grãmaticum præter ceteros aduocat aliquando Priſcianus.*

AE ſyllaba, quam nunc in fine ſermonis diphthongon ſcribimus, vt, cogitationes magnæ, apud antiquos per ai ſcribebatur, vt eſſet diſtractio genitiuorum à datiuis. Nam genitiuo hanc diuiſionem dabant, vt non eſſet ſyllabis ſimilis datiuo, ſi triſyllabus inueniretur, vt: Magnai, Aſiai, aulai, rugai, ferai. Reliquię, & reliqui per c ſcribebantur: & ſicut relicuus & vacuus, ſic relicui & vacui, ſic mortuus, & mortui, ſtrenuus, ſtrenui: At nunc reliquiæ, vel exequiæ per q ſcribuntur. Cotidie, per c & o dicitur, vt ſcribitur, non per q: quia non à quoto die, ſed à continenti die dictum eſt. Haud, quod aduerbium eſt negandi, d littera terminatur, & aſpiratur in capite: quando autem coniunctio diſiunctiua eſt, p t litteram ſine aſpiratione ſcribitur. Malo per vnum l, quod eſt maguolo. Malle, per duo ll, quod eſt maguelle. Nolo per vnum l, eſt enim nouolo. Nolle per duo ll, quod eſt non velle. Primò Querela apud Latinos per vnum l ſcribebatur, ſicut ſuadela, tutela, candela, corruptela: quamuis vſus ſibi etiam apud eos vindicaret, vt aliqua in figura diminutiuorum per duo ll ſcriberentur, vt: Capella, fabella. Nunc autem etiam Querela per vnum l ſcribitur. Narare per vnum r ſcribitur, vt Varroni placet, ſecutus eſt enim etymologiam nominis eius, qua gnarus dicitur quis, qui ſcit quid loqui debeat. Denique compoſitio verbi ita ſcribitur, ignorare, quod non per duo r, ſed per vnum ſcribitur. Ideo & Naratio, vnum habere debet. Quod, quando numerus eſt, per t: quando pronomen, per d ſcribendum eſt. Nam Totidem per t ſcribitur, quia numerus eſt. Quæcunque verba ab s littera incipiunt, ſi cõpoſita ſint, vt Exſpræpoſitionem accipiant, ſeruata s littera ſcribuntur, vt: Specto, expecto: Salio, exſilio. Cætera verba quæ s in principio non habent, onerari non debent: Æſtimo, exiſtimo: Acuo, exacuo: Agito, exagito. Prendo dicimus & prehendo, vt herclè & Herculè, Nihil & nihili. Sed in his verbis, quæ aſpirationem habere debent, hæc obſeruari eatenus poterunt, quatenus conſuetudo permiſerit. Sed tamen libellus nos euidenter docet, qui inferiùs de aſpiratione ſcriptus eſt. Trabs ab eo quod dicitur trabis, & vrbs, per p debent ſcribi, licet Varro per b ſcribendum putet, quòd in reliquis caſibus b habent.

Sed tamen cum ⸸ literas Græca nullo modo tranferri potuerit in vſum noſtrum, & vis eius per p & s litteras ſcribatur, neceſſarium eſt, vt vbi ⸸ Græcum ſonat apud nos, quod vitari non poteſt, per has litteras ſcribatur, id eſt, p s, licet in obliquis caſibus b habeant, vt: Celeps celibis, Vrps vrbis: item in aliis ipſam retineant, vt: Auceps aucupis. Vnde apparet in his caſibus mutare nos debere p & b, in quibus ſe etiam ambæ conſequuntur interpoſita vocali. Hanc etiam regulam ſequitur & φ, quæ & ipſa per p & hi conſtat, vt: Cynips, cyniphis, quæ in nominatiuo caſu p & s, in aliis caſibus per p & h ſcribitur. Quicquam, in medio per c, non per d, ſcribi debet. In compoſitione enim plerumque d in c commutatur, vt in præpoſitionibus, Accedo, accumulo. Formoſus ſine n, ſecunda ſyllaba ſcribendum eſt, vt: Harenoſus, frondoſus, aquoſus, herboſus: participia verò habent n, vt Tonſus, tunſus, menſus, † penſus. Antiquorum nulla obſeruantia fuit, cùm n, an ſine n ſcriberent, illi enim Toſus, tuſus plerumque ſcribebant. Y Græcum nos in quibuſdam in u conuertimus, vt: Cymas, Cumas, Cyminum, cuminum: in quibuſdam non vertimus, vt: Syria, Cyriacus, ſymbolum, ſycophanta. Forfices ſecundum Etymologiam debemus dicere, & ſcribere: vt ſi à filo dicamus, f debeamus ponere, vt forfices, quæ ſunt ſartorum: & ſi à pilo, per p, vt forpices, quæ ſunt tonſorum: ſi à capiendo, per c, vt forcipes, eo quòd formum capiant, quæ ſunt fabrorum, formum enim dixerunt antiqui calidum, vnde eſt formoſus. Vulgus, vultum, paruum, toruum, ſunt qui putant per duo u ſcribi non debere: quia ſimilis vocalis vocali adiuncta, non ſolum non cohæreat, ſed etiam ſyllabam augeat: vt eſt vacuus, ingenuus, occiduus, exiguus, perſpicuus, & in verbis metuunt, tribuunt, ſtatuunt. Sed Velius Longus per rationem præſumptam decipi eos putat, qui primitiuus, & adoptiuus, & nominatiuus, & alia per u & o ſcribebant. Nam aliter ſcribere, & aliter pronuntiare vecordis eſt. Cùm enim per o ſcribant, per u enuntiant. Præterea qui contrà ſentiunt, non reſpexerunt vnum u, totiens conſonantis vim habere, quotiens pro conſonante ponitur, quod apud Græcos Digammon vocatur: ac ſic fieri, vt nominatiuus duas quidem u litteras habeat, ſed priorem pro conſonante, poſteriorem pro vocali ſcilicet poſitam. Sic & Donatus dicit, quotiens u & i, ſeu ſibi, ſeu aliis vocalibus præponuntur, loco habendas eſſe conſonantium. Hiemps, vt † Cecilio videtur, p habere poſt m litteram non debet: quòd ſatis ſine ea

Pranſus.

Cæcilius eſt is qui ſupra Lucius Cæcilius de quo in Caniſio dicemus.

littera

littera consonet, vel quòd per omnes casus nec vestigium quidem illius appareat. Sumpsi, autem quæritur an possit sine p littera, vt hiemps, sonare. Sed quia & in alia declinatione p respondit, cùm dicimus Sumptus, sumpturus, necessario per p scribi debet. A, & ab, & abs, & au præpositiones, vnius generis sunt: velut cùm dicimus, A me, ab illo, abstuli, aufugi, sed obseruandum, vt tunc Ab præpositio scribatur, quotiens parti cuilibet orationis coniungitur, quæ à vocali incipiat, ne dictio multis consonantibus oneretur. Si verò à consonanti pars aliqua, cui præponitur, incipiat, non est ponenda Ab præpositio, sed à solum, vt: A fratre, à vicino, ab homine, ab vrbe. Abs verò apud nos nominibus, cum quibus in compositione venit, respuenda est: vt est, Ab vrbe venio, non Abs vrbe venio. Nam in compositione non est euitanda, vt: Ascondo, abstineo. Au, quoque his præponenda est, quæ à consonantibus incipiunt. In, præpositio si composita sit, & p, aut b, vel m, sequatur, n in m conuertit, vt: improbus, imbuit, immutat. Quotiens verò g illam sequitur, n ammittit, vt: Ignarus, ignotus. Nam Gnarus & Gnotus simplices sunt. Ad, præpositio interdum retinet d litteram, vt: Adfert, adfuit, interdum variat, vt: Ammonet, amminiculum. Plerumque euenit, vt consonantes quædam verborum aut vocabulorum coniunctę huic præpositioni, mutentur, quando autem fiat, quando non, sono internoscimus. Accedo duo c c, Attuli duo t t, vt: Assiduus duo ss, Appareo duo p p, Alligo duo ll. Annuo duo nn, est enim vbi necesse est hanc litteram interire, id est, d, vt: Aspiro, aspicio. Nulla enim consonans per d intercedit, sed omnino d deperit. Ex præpositio sequentibus b, d, g, l, m, n litteris, & u & i, cùm pro cõsonantibus sunt, x litteram ammittit, vt: Ebibit, edidit, egessit, elusit, emicuit, enarrauit: sequente verò f, nostra consuetudine in eandem litteram mutat, vt: Effundo. Ob, præpositio interdum ponitur plena, vt est, Obire, oberrare: interdum in eandem litteram transit, à qua sequens sermo incipit, vt: Offulsit, ommutuit, opposuit, sequente verò u, loco cõsonantis posita, integra custoditur: vt, Obuersus, obuius. Sub, præpositio superior, interdum b litteram seruat, vt: Subire, subesse, subauscultare: interdum mutat in eandem litteram, à qua sequens inchoat verbum, vt: Sufficit, suffigit, summouit, sumministrat, supponit, supprimit, suggerit, sequente r littera integra manet, vt: Subrado, subremigo, subrideo: nec vnquam sequente r littera corrumpitur, b in s mutatur, sequentibus t & c: vt Sustulit, suscepit.

De,præpoſitio aut plena in compoſitionibus ponitur: vt,Deducere, demonſtrare, detrudere: aut correptione e litteræ corrumpitur:vt,Deorſum. Nam quando i litteram tranſit,vt eſt,

Aera dimouit tenebroſum,& diſpulit vmbras,

non eſt à præpoſitione de,ſed dis,vt,diſtraho,diſpereo. Dis,præpoſitio ſequentem litteram s non amittit:vt, Diſpicio:ſequẽtibus verò b, d,g,l,m,n,r, amittit: vt, Dibucinat,diducit,digerit,dilacerat,dimouit,dinoſcit, diripit. Interdum s littera, ſequente r, in eãdem litteram mutatur: vt, Dirumpo:ſequente f, conſuetudine in eandem mutat litteram: vt,Diffundo.Re,præpoſitio non tantùm plena præponitur quibuſdam partibus orationis: vt, Remouet,refricat,reſpirat:ſed & d litteram aſſumit: vt eſt,Redire,redolere. Sed interdum d hæc littera geminatur, quotiens ab eadem littera ſequens incipit ſyllaba, & vna pars orationis expletur: vt, Reddere dicimus, geminata d, Reducere autem ſimplici vtimur. Trans,præpoſitio interdum plena eſt: vt, Tranſtulit,tranſactum,tranſeo,tranſitus: interdum minuitur:vt,Traicit,traducit.Sine,præpoſitio interdum aſſumptione litteræ d, corrumpitur: vt, Seditio,ſedulò. Pro,præpoſitio cùm ſit naturaliter longa, interdum in compoſitione corrumpitur,partim correptione:vt,Proauus,partim aſſumptione litteræ d:vt,Prodeſt, proditus,prodigus.Interdum integra eſt & ipſa,& pars cui coniungitur:vt,Procuro.Sequentibus i & u,cùm pro conſonantibus ſunt, nonnunquam litteram perdit, aut mutat: vt, Prouidens:aut adſumit, aut corripitur: vt,profertur. Circum,præpoſitio ſequentibus vocalibus, m litteram in enuntiatione mutat, in ſcriptura ſeruat: ſed cum i & u vocales loco conſonãtium poſitæ ſequuntur, & ſcribitur,& enuntiatur:vt,Circumuenit,circumiacet.Ante,præpoſitio interdum integra manet: vt, Anteactum,anteuenit,antecedit: interdum mutatione in i litterã corrumpitur: vt,Antiſtat,anticipat. Inter,præpoſitio in vna voce ſequente l littera,r in eandem mutat: vt,Intellego. Cæteris litteris ſequentibus vocalibus,pro voce integra manet:vt, Interius. Cuius,& Cui,pronomina per q ſcribebantur. Nos autem & ad breuitatem feſtinauimus ſcribendi, & illam pinguedinem limare maluimus. Accerſo per c, & Arceſſo per r:ſed Accerſo ſignificat aduoco:Arceſſo,repello,prohibeo.Coqui,† Gratus artigraphus per c primam ſyllabam, ſecundam per q ſcribendã putauit.Non enim dicimus Cocere,ſed Coquere:vt, Virgilius,

† Gnatus vetus liber fortaſſe.

-apricis coquitur vindemia ſaxis.

u, littera in quibusdam partibus orationis vitiosè inseritur, vt in eo quod est vrguere. Virgilius,

Vrgentur pœnis- sine u positum est. & illud,

Vngere tela manu, ferrúmqne armare veneno. Nam quominus vnguo debeat dici, euidenter apparet: quòd nullum verbum est vo terminatum, siue iunctim, siue solutim, vt non eandem u seruet in præterito: vt, Voluo, volui, Eruo, erui. Vngo, non vngui, sed vnxi facit: quomodo Pingo, pinxi: & tamen nomini quod hinc fingitur, sic insertam videmus u litteram, vt euelli non possit, sicut apud eundem Virgilium,

-& pingues vnguine tedas. & in consuetudinem vsurpatum vnguentum dicitur quod tamen sine u debet scribi. Leprosi, à proritu nimio ipsius scabiei dicti sunt, & ideò per p scribi debent. Mille, numerus à quibusdam per vnum l scribitur: quod milia dicimus, non millia. Alij melius per duo ll existimant scribendum.

V.

ADAMANTII MARTIRII DE VET B.

VA, syllaba præfulgens in capite nominis, per u vocalem scribetur: quoniam h apud Latinos littera plus valet quàm b muta, quia vocalis est: & dum crassiorem exprimit sonũ, transit in consonantium potestatem, vt: Vates, vanus, vagus, validus, vacuus, exceptis Basio, Balineo, & Baculo, à quo Bacillus nascitur deminutiuus. † Illa quoque nomina, quorũ secunda syllaba in a litteram desinit, per b mutam scribentur, vt: Bãbalo, ψελλιστὴς bacca, balathro ἄσωτος, balatus, βληχηθμὸς baratrũ, barbarus, ac talia. Ve correpta, nominis principium obsidens, u similiter habebit in scriptura, vt: Venenum, venena, verecundus, venerabilis, vetus, vehemẽs, vehiculum: ita tamen, si non ab aduerbio, quod est Bene, compositionem habuerint nomina. Hæc namque per b mutam notabuntur, eò quòd aduerbium Bene per b mutam scribi ratio regularum compellit: hac de causa, quòd constat quædam aduerbia à nomine venire, & si nominis datiuus casus singularis in o desinat, vltima o littera in e tam breuem, quàm longã conuersa facit aduerbiũ, vt: Doctus, docti, docto, doctè: Malus, mali, malo, malè. Ergo & Bonus, boni, bono, bonè debuit facere. Sed ne vocatiu⁹ casus nõ ad-

† Vide Ludouici Canonis commẽtarium. 11. cap. 11.

uerbium putetur, vt eſt, O bone vir, viſum eſt etiam ô litteram in e conuertere: vt hoc aduerbium, illud nomen iudicetur. Igitur à bono factum eſt aduerbium benè. Bonum verò per hanc litteram ſignificari mõſtrabunt ſequentia. Itaque ſi ab aduerbio, quod eſt Benè, compoſita fuerint nomina, per b mutam ſcribuntur, vt: Benignus, beniuolus, benificus, duntaxat à benefaciendo, nam à veneno per u ſcribi nullus ignorat. Meminerimus tamen Beatum à ſuperiore abhorrere regula, quòd primam ſyllabam nulla ſequitur conſonans. Et quoniam huic opponitur regulæ, vehemens & vehiculum, ammonemus hoc facere aſpirationem, vt in multis, hic quoque u prælatam videmus, quam poni pro conſonanti poſſibile eſt. Ve, producta ſimiliter in capite conſtituta, ſi quidem maſculini vel neutri generis erunt nomina, in quibus hæc præpoſita ſyllaba, per u vocalem, pro conſonante ſignabitur, vt: Venator, velum, veretrum, μόδιον, venabulum. Si verò erunt fœminina, tantummodò, quorum origo à maſculino venire non concernitur, per b mutam ſcribentur, vt: Beſica, belua, beſtia: ita tamen, ſi non duarum fuerint ſyllabarum, nam mutabunt ſcripturam, vt: Vena, veſpa, & his ſimilia. His quoque apponitur Beta, quæ Grçcè σεῦτλον appellatur: quoniam in Græco idem genus obſeruari non potuit. Præterea quærimus cur veritas, & fœminini generis exiſtens, & ſuperans diſſyllaborum menſurã, per u, non per b, ſcribatur. Sed dicimus, quòd non eſt primę nomen poſitionis, ſed deſcendit à mobili genere, eſt enim verus, vera, verum, ex quo naſcitur appellatio, veritas: & ideò primiformis ſui regulam neceſſariò defendit. Simili modo & Venatrix, maſculi ſui originem ſequitur, Vi, lõga vel breuis, nomini præbens initium, ſi à numero bis, id eſt ſecundo, compoſita fuerint, per b mutam ſcribũtur, diſcretionis enim gratia, bis numerus per hanc litteram ſcribitur, vt ſeparetur à nomine monoſyllabo, quod vim & neceſſitatem ſignificat: veluti, Biceps, bilinguis, biformis, † bipartenis, biennium, bimum, biga, biduum, bicolor, bipennis, biiugum, ac talia. Si autem pura remaneant numero, u traductam in † conſonantem poteſtatem habent poſitam, vt: Victor, vinum, vitis, victus, vinitor, vita, vidua, vipera, viator, vitiſator, præter Bitumen, quod neutri generis conſiſtens, numerum ſyllabarum excedit. Bile etiam diſcretionis cauſa dicitur. Nam ſi fel ſignificat, per b mutam: ſi abiectum aliquid, ac parui pretij, per u ſcribetur, Bibula autem à verbo, quod eſt Bibo, traducitur, cuius poſtea regulas da-

† *bipatens.*

† *tium.*

bimus. Vo, breuis vel producta, ſeruans principium nominis, per u litteram, vocalis amiſſa poteſtate, ſcribetur: vt, Voluntas, vorago, vocabulum, vomitus, votũ: Bono tantummodò regulam ſuperante, eò quod in tria genera diſpertitum ſit, cùm prædictorum mobilium figuram recipit. Bu, ſeu producta, ſeu correpta fuerit, præpoſitam b mutam habebit: vt, Buxus, buffo, buſtum, bucina, bucula, & huiuſcemodi omnia. Nullo enim modo poterat ipſa ſibi u præponi, non coniuncta etiam aliæ conſonanti in prima ſyllaba: cùm tamen diſſimilis continuò littera fuerit ſubſecuta: vt, Vultus, vulgus, vulcanus, per u Digammon ſcribentur. Nam ſi prima ſyllaba deſinat in conſonantem, ex qua etiam ſecunda incipiat, b mutam retinet ſcriptura: vt, Bucca, bulla, & ſimilia. Vac, ſyllaba quotiens prępoſita fuerit, u vocalem habet pro conſonante: vacca, id eſt, iumentum: vaccinum, ſcilicet fios. Nam Bacchus, & bacha, bachar, per b ſcribenda ſunt. Bec, & Bic, ſyllabis inueni deficere. Boc, vnum barbarum didici, id eſt, Bocchos, quod b mutam habere cognoui in ſcriptura. Et ſciendum quòd nomina peregrina, ſi trahantur ad Latinum ſermonem, b mutam ſibi plerúmque defendunt. Ideò autem diximus plerúmque, quia ſunt quæ Latinis regulis ſeruiunt, vt Maſſiua, hoc enim nomen, licet barbarum conſtet tamen regulam Latinam ſcriptura conſeruat, quam ſuus locus mõſtrabit. Buc, ſyllabam in vno repperi ſolummodò nomine, hoc eſt Bucca, quod per mutam ſcribitur. Val, prima ſyllaba, ſi quidem l littera fuerit conſecuta, per u ſcribetur: vt, Valles, & vallum, nam Bellena & Balliſtra, per b ſcribenda ſunt. Si verò l non ſequatur littera, per b mutam ſignabitur: vt, Balteus, balbus, baluæ, id eſt, ianuæ: præter aduerbium valde, quod per detractionem i litteræ, dictum eſſe non dubium eſt, validè, eſt enim integra dictio conſiſtit, vt arbitror: & hoc namque † euenit de nomine: facit enim validus, validi, valido: ergo validè aduerbium facere debet. Inde ſi voluerimus in correptam emittere dictionem, primæ ſyllabarũ ſubiaceat regulæ. Vel, ſi ſyllaba, ſiquidem ſola permaneat, erit coniunctio diſiunctiua, quæ per u omnifariam ſcribetur: ſi verò caput fuerit nominis, b mutã habeat in ſcriptura: vt, Bellum, belliſſimum & bellaria: præter Vellus, diſcretionis gratia. Nam ſi per u vellus ſcribatur genere neutro, ac declinatione tertia nuncupetur, vt lanam ſignificet, hoc vellus enim, huius velleris facit: ſi autem per b mutam notetur, genere maſculino ac declinatione ſecunda declarabitur, vt ſcitum denũtiet. Hic enim

† uenit.

Bellus,huius belli,ſcitus,vel iocoſus,per caſus declinabitur. Vil,ſyllaba ſi fuerit antecedens, u vocalem habebit pro conſonante, vt: Villus,veſtimenti:villa,poſſeſſio.†Bam etiam vocalibus aliis interuenientibus in prima ſyllaba nullius nominis enuntiari cognoui: niſi in gloſſematibus,Bammum,ὀξύτατον,atque Bambalo,ψελλιστὴς: quæ per,b,mutam ſcribuntur. Van,& Ven, & Vin,ſyllabæ, u vocalem habebunt pro conſonante,vt: Vannus,ventus,vindicta. Vap, præfinita ſyllaba, u vocalem habebit pro conſonante, vt: Vappa, ὑδαρὴς,alias vocales inter u & p collocatas inueni deficere. Bar,cùm incipit ſyllaba,b mutam habebit poſitam,vt: Barrus ἐλέφας, bardus ἀναίσθητος, bargus ἀφυὴς, barba. Excipitur nomen proprium Varro tantummodò. Ver,& Vir, ſyllabæ longæ vel breues,u vocalem loco poſitam conſonantis habebunt, vt: Vertex, virgiliæ πλειάδες, verbum, † virum,virga, virgo, virtus, virbius. Excipitur ab hac regula tantummodo † Berna, quod nomen licet ergo inuenerim per u ſcriptum,tamen Mennam in luſtris memoriæ audiui,Mennoniũ, hominem omnis facundiæ iudicem, ſe dicentem de hoc reprehenſum à Romano quodam diſertiſſimo, quòd per hanc enuntiauerit litteram. Nos quoque notauimus, ac temptamus rationẽ reddere, quaſi diuerſitatis cauſa: Si enim Berna, domi genitus ſignificet, id eſt οἰκογενὴς,commune eſt duum generum ſecundum veteres,trium verò ſecundum eam ſententiam: & per b mutam ſcribitur. Si verò temporale quoddam denunciet, erit mobile. Quare? Namque vernus, verna, vernum fit, vt ſi quis dicat,vernus ſol,verna hirundo, vernum tempus:& u, ſicut primitiuum eius, in ſcriptura tenebit. His ita ſe habentibus, poſſumus etiam intelligere Bernam dictum eſſe eum,qui in bonis hereditariis natus eſt. Bona verò per b litteram ſcribi ſupradicta ratio demonſtrat. Vor, ſyllabam neque breuem neque longam in Latino ſermone, vlli inueni præpoſitam nomini, niſi vortex,pro eo quod eſt vertex: ſicuti volnus antiquos figuraſſe meminimus. Bur, ſimiliter cognoui deficere, præter hoc quod in proprio dicimus nomine, id eſt, Burra: quod etiam per b mutam ſcriptum eſſe ſecundum regulam nouimus in ſupradictis expoſitam. Bes longam ſimiliter nomen monoſyllabum repperi,ſignificat autem vncias octo, quod b mutam tenere conſuetudo tradidit in ſcriptura, breuem inuenire non potui. Nam veſper, veſtis, ac ſimilia, licet per u vocalem pro conſonante ſcribantur,tamen iuxta rationẽ ſupradictam,vbi fecimus Bes longã,debẽt

† *Vide Ludouici Carionis antiquarum lectionũ Cõmentariorũ* II. *cap.* II.

† *Virus. Ita hunc locum ex veteribus libris reſtituimus antea corruptum. Vide Pithœi aduerſariorum lib.* I. *cap.* 6.

per u ſcribi: quoniam s littera ſequenti ſyllabæ ſine dubio iungitur. Vos, ſi pronomen fuerit, in monoſyllaba per u litteram ſcribitur: cũ verò diſſyllabum fuerit, id eſt, vobis, prima ſyllaba per u, ſecunda per b ſcribetur: quando autem iumenti nomen inuenitur, vt eſt,

Procumbit humi bos, b mutam habebit in monoſyllabo nominatiui & vocatiui caſus. Cùm verò per alios caſus cœperit geminari, in prima ſyllaba, b continet, in ſecunda u, vt: Bouis, boui, bouem, à boue: ſicut in ſupradicto pronomine variatis contrario litteris conſtat effectum. Bat, in vno tantum repperi nomine generis neutri, pluraliter enuntiato, id eſt, Battualia, quæ vulgò battalia dicuntur, quæ b mutam habere cognouimus, exercitationes autem militum vel gladiatorum ſignificant. Inde etiam Battuatores τοὺς βασανιστὰς dici puto. Vit, per u ſcribitur: vt, Vita. Vix, & vox, monoſyllabas didici tantummodò, quæ per u litteram ſcribentur. Alias vocales x quidem litteræ antepoſitas, b autem litteræ cohærẽtes, Latina neſcit omninò facundia.

VI.
DE MEDIIS SYLLABIS EIVSDEM
ADAMANTII MARTIRII.

DE ſyllabis in capitibus nominum poſitis, quantum potuimus, ſine prætermiſſione tractauimus. Notum enim omnibus eſſe credo, quia neceſſe b litteram ſyllabæ præpoſitã, ſi conſonans fuerit conſecuta in quacumque dictione, eam ſine dubio ſcribi: vt, Blandus, gibbus, κυρτὸς, braueium, latebræ, tenebræ: atque omnia talia. Nunc rationabiliter mediæ ſyllabæ † nomen ſortientur laborem. Va, ſyllaba in medio nominis poſita, per v ſcribetur: vt, Auarus, † caluare, præter Carbaſum, quod nomen Græcum magis quàm Latinum arbitror. Ambages enim per b mutam notatur, aut quod præpoſita eſt m littera, aut quod ex duobus corruptis nomen arbitramur compoſitum, quaſi vade dicitur & ambire: & proconſita, vel appellatiua, vel traducticia, ſiue fracticia, id eſt, quæ ex aliis facta ſunt, notare debemus, ſequente prototypa, id eſt primas poſitiones: vt, nouus, noualis, riuus, riualis, & diriuatum ab Alba, Albanus, à ſylua, ſyluanus, à priuo, priuatum, à libo, libatum. Ve, correpta, ſiue ſola fuerit, ſiue adiecta conſonanti, per u vocalem, loco poſitam conſonantis

† *nomum.*

† *ria.*

notetur:vt,iuuenis,alueus,fouea,aduena,iuuencus,cauerna nouerca,& aduerſus præpoſitio,præter Trabeam. Gubernator enim licet per b mutam ſcribatur,tamen hoc nomen arbitror à guberno verbo figuratum conſiſtere:cuius regulas poſteà meditabimur,cùm ad tractatum b litteræ trifariam in nomine poſitæ venerimus: ita tamen,ſi non diminutiua nomina,vel deriuatiua fuerint. Illa enim, ſicut ſuperiùs diximus,prototypa ſua ſequentur: vt, liber, libertus, libellus:vel hymber,hymbernus:flabrum,flabellum:tabulla, tabella:taberna,tabernaculum:bellator,imbellis vel imbecillis: fabulla, fabella. quæ omnia per b mutam ceu primiformia ſcribentur certiſſimè. Be producta,per b mutam omnifariam ſcribetur,vt Verbena, rubeta,ambeſum,habena. Excipitur Auena, quæ ſignificat tibiam, vel ſtipulam,diſcretionis gratia. Nam Seuerus, quia à ſæuo venit, poſteritatis cauſa vs ſyllabæ conſequitur regulam. Vi,breuis per u vocalem habentem vim conſonantis,ſcribetur: vt,Fauius, flauius, auidus,fluuius,ciuitas,fauilla,prouincia,exuuiæ,manuuiæ,obliuiũ, diluuium,ſuauium,liuidum,ſimpiuium,εἶδος σκεύης ἱερατικοῦ: præter obitum nomen,& ſubitò,atque obiter aduerbia: quæ ob & ſub, vt pote præpoſitiones,antiquos puto in ſcriptura ſeruaſſe, b litteram, non mediæ,ſed primæ adiungentes ſyllabæ. Virbius etiam abſtractus à regula, quoniam virum bis factum eſſe memorant: quem numerum per b mutam ſcribi antedicta declarant. quidam virum bonum, alij herobium, tanquam ſit Ἥρως ἀναβεβιωκὼς, alij Deum eſſe qui præeſt, interpretantur. Ambiguus namque, m ſemiuocali præpoſita in vna eadémque dictione, nunquam u littera pro conſonante ſequitur. Huic opponitur quamuis: ſed hoc videtur eſſe compoſitum,cùm poſterior vis ſyllaba ſubiungitur plurimis:vt abs quouis,quorumuis,vtrumuis, ac talia. Obſeruandum tamen,ne es pura ſyllaba terminauerit nomina. Si enim fuerint ita enunciata, per b mutam mediæ ſyllabæ ſine dubio ſcribentur: vt, Abies,ſcabies,rabies. at hæc quoq; ſpecies bipertita conſiſtit. Nam ſi triſyllaborum maiorem habuerit numerum,per u neceſſariò notabitur:vt,illuuies,prolunies,ingluuies,ſubluuies. Li ſyllaba terminata,per b mutam ſcribi cõpulit nomina: vt, Nobilis, mobilis,laudabilis,mirabilis,debilis,habilis,effabilis: exceptis ſeruili, ciuili, & ouile, quæ à ſeruo,à ciue, atque oue,à vis ſyllaba poſteritatis dum ducunt originem,cuius poſtea regulam meditabimur. Licet enim habitus,excubiæ,probitas, arbitrium, dubium,ac talia, per b mutã

ſcri-

ſcribantur, tamen hac dè cauſa, quoniam à verbis figurata conſiſtunt: & ſciendum, quod quæcumque nomina cum verbis habent ſocietatem, verborum regulis, quæ poſtea cùm loco ſuo dederimus, ipſa quoque neceſſariò ſubiacebunt. Bi, longa ſi penultima fuerit, per b mutam ſcribetur: vt, Libido, rubigo, tibicen, ambitus, concubina, cubile. Sed b etiam manifeſtamus, quòd harum quædam in transfiguratione corripiuntur: vt, Tubicen, tibia, cubile, cubitus, vel conubium: quæ licet vim longarum amiſerint, tamen eãdem ſcripturam & in deriuationibus deſiderant cuſtodire. Sciendũ præterea, quia ſi in compoſitis nominibus, vel in antepenultima ſede, vi longa inciderit ſyllaba, per u vocalem pro conſonante ſcribetur: vt, inuitus, deuigenus, Lauinia, priuilegium, ac talia. Priuignum etiam huic regulæ inſeruire non dubito: quod per detractionem e litteræ dici puto. Priuigenuum enim integram magis eſſe dictionẽ noſter animus arbitratur. Ammonemus quoque, quod in diriuatiuis hîc etiam, ſicut vbique, ſpectauimus primiformium regulas: vt, Ceruix, ceruicale, Puluis, puluinarium: quas à poſteritate ſyllabæ venientes paulò poſt retegemus. Hanc regularum diuiſionem confirmat ſcriptura conuiuij. Nam ſimili tempore viui ſyllabæ conſtituit: notatur ſimiliter quæ prior, id eſt, antepenultima longa eſt, vt ſpeciem regulæ meruit paulò antè memoratæ, vbi meminimus vi longam in antepenultima ſede conſtitutam, per v vocalem habentem vim conſonantis neceſſariò ſcribi: manens altera breuis, ſupradictæ ſeruiuit regulæ, vbi diximus, vi breuem in medio nominis poſitam, per u notari. Regulam ego abſurdè non arbitror eſſe diuiſam. Vo, ſyllaba lõga vel breuis, in medio nominis poſita, per v ſcribetur: vt, Aduocatus friuolum, deuotus, Fauoniũ, diuortium. Abortus & Suboles, regulam præpoſitionis, vt puto, ſequuntur. Bu ſyllaba per b mutam notetur certiſſimè: vt, Tribunal, robuſtus, vocabulum, ſtabulum, ebulum, veſtibulum, cunabulum, moribundus, furibundus, atque omnia talia: Auunculo tamen nomine minùs regulæ connumerato: ideóque formam deminutiui, vel deriuatiui ſeruare minimè dubitatur, & quaſi venire ab auo demõſtratur. Auum verò per u digammon ſcribi ſuus locus monſtrauit. Hæc de mediis ſyllabis.

VII.

ITEM EIVSDEM MARTYRII DE VLTIMIS SYLLABIS.

RELIQVVM eſt vltimis nominũ ſyllabis imponere ſtudium. Va ſyllaba nominis terminata, ſiquidẽ l antelata littera, vel vo-

bis natura longa in penultima fuerit, per u ſcribetur: Silua, malua, vlua, vulua, claua, vua, ſtiua, oliua, ſaliua: præter Balbus, ſi tamen prior ſyllaba per b mutam ſcribetur, diſcretionis gratia: ideò ne nõ fores, ſed ineffabile vocis denuntiet. Nam ſi per b mutam enuncias θύρας, ἢ τὸν πιλῶνα ἀμφίθυρον, per u digammon vltimam ſcilicet ſyllabam, de qua & nunc loquimur, Tauellas ſignificat. Perſius,

-Balba de nare locutus:

ſi verò hæc, id eſt l, non præfulgeat littera, per b mutã ſcribẽtur: vel ex vna vocali natura longa non erit penultima. B muta decẽter in ſcriptura tenebit locũ u: ita tamẽ ſi non à maſculino genere nomina fuerint figurata: vt, herba, tuba, turba, larba, δαιμόνιον, barba, obba πολίηιον, gleba, pronuba, orba. Excipiuntur Caterua: Minerua, quæ diſſyllaborum huius regulæ ſuperãt numerum, habent longam poſitione penultimam. Ve, ſyllaba correpta, per u ſine dubio ſcribentur, ſiue à ſe oriantur nomina, ſeu ab aliis veniant: vt, Conclaue, ſuaue, ſiue, quidue, atq; his ſimilia. Bi non inueni terminatã, niſi in pronominibus datiui caſus, & in aduerbiis quæ per b mutã omnifariam ſcribũtur: vt, tibi, ſibi, vbi, ibi, & in pluralibus nobis, vobis. Et ſemel ſciendũ, quotcunq; nomina, ſiue pronomina in datiuo caſu ſingulari vel plurali b litterã habeant, in alio caſu pœnitus eadẽ nõ fulgente littera per b mutã ſcribẽtur: vt, Omnibus, ſimilibus, pluribus, ac talia. Bo, ſyllaba definita, per b mutam ſcribetur: vt, Turbo, & orbo, bubo & tabo, licet per ablatiuũ caſum enũcietur: excepto Pauone ſolũmodò. Bal, ſyllaba terminata, per b mutã ſcribẽtur, quæ in barbaris nominibus, aut Latinis nos nouim⁹ inueniſſe: vt, Hannibal, Haſdrubal. Alias vocales inter b & l cõlocatas reperire nõ potui. Bẽ, & bam ſyllabas, cũ aliis vocalib⁹ in nominatiuo caſu à Latino ſermone abhorrere cognouimus, excepto vno nomine. ſignificat autem indeclinabilẽ numerũ qui per u ſcribitur: notatis etiã quibuſdã neutralibus quæ poſt modũ aliis ſubiicemus generibus. Bar, & ber, ſyllabę terminatæ, per b mutã ſcribẽtur ſi diſſyllaborũ nõ egrediantur numerũ, quorũ naturaliter lõga minimè carebit penultima: id eſt, ſi non fuerit triſſyllaba, quæ naturalẽ longam nõ habebit penultimã: vt, iubar, liber, imber, vber, faber, ſuber, Calaber, Mulciber. Si enim triſyllaba fuerint neutri generis, quæ longã penultimã naturaliter habebũt, per u vocalẽ loco poſitã conſonantis notẽtur: vt, Cadauer, papauer, & ſimilia. Nã Puluer licet ſit diſſyllabũ: tamẽ antiqui, quoniã duplicẽ nominatiuũ, enũciare maluerũt, nõ ſolùm enim puluer, ſed etiã puluis hac de cauſa per u ſcri-

bitur. Vir per v vocalem vim conſonantis habentẽ ſcribitur,vt:Semiuit, triumuir,licet cõpoſita,nõ ſimplicia ſint. Vor,per u notetur, vt:Liuor, & Mauors(ſi tamen hoc nomẽ in hac parte poni neceſſarium ducimus,quidã enim non ſolũ Mars,ſed etiam Mauors,vnde & Mauortia, dicere volunt)excepto arbore quod nũcupatur & Arbos,quæ per b mutã ſcribi docuit conſuetudo.Nã Lauor,fauor,feruor, pauor,ex verbo figurata,verbi quoq; non abnegãt regulã.Bur, ſyllaba terminata,b mutã in ſcriptura tenebũt,vt:Ebur,robur.Ves, breuis definitaq; ſyllaba, per u vocalem pro conſonãte ſcribetur,vt diues.Bes,longa cùm fuerint terminata,b mutam tenebunt in ſcriptura,vt:Labes, tabes,pubes,nubes:quamuis nubis quidã nominatiuum enũtiare maluerunt. Vis per u vocalẽ loco poſitã conſonantis, vt, ciuis, niuis, nauis, clauis, grauis, puluis, ſuauis. Licet enim Scrobis & Orbis per b mutam ſcribantur, tamen hac de cauſa:quoniam quidã nominatiuum ſingularem ſine i littera enũtiare voluerunt. Bos per b mutã, vt Arbos, ſicut ſuperiùs meminiſſe cognoſcimur. Bus, ſiquidẽ maſculini generis nomina fuerint, per b mutam ſcribẽtur,vt:Cibus,nebus,morbus,rubus,globus, nimbus, lembus, lumbus:Neruo notato ſolummodò:quod ſi illi e lõga fuerit præpoſita,faciet verbum. Eneruo enim ἐκνευίζω, poſitio verbi dicitur,cuius rationem cùm de verbo locuti fuerimus,maturabimus reddere. Obſeruabimus tamẽ, ſi diſſyllaborũ non egreſſa fuerint numerum, aut penultimã ex vna vocali naturaliter longã minus habeant,non mutabũt ſcripturã,vt:Riuus,cliuus,aceruus, nominatiuus,& cæteri.Sed quòd Corœbus ſupergreditur numerũ diſſyllaborum, per b mutã notatur.Sciendũ autem quòd ideo hanc litterã tenuit in ſcriptura, vel quia peregrinum nomen, minimeque Latinum exiſtit, vel quòd penultimam longam non ex vna vocali,ſed ex diphthongo meruit.Si verò mobilia vel promiſcua fuerint,per u vocalem loco poſitam conſonantis ſcribẽtur,vt: Nouus,noua,nouum:Sæuus, ſæua,ſæuum:Ceruus,cerua,Curuus,curua,curuum:Toruus,torua, toruum: & Clauus,claua, clauum:licet alia per genera ſignificationem ſuſcipiãt.Auus,auia:Ceruus,ceruia: Flauus flauia:quàm ſimiliter alter intellectus ſequitur, niſi fœmininum diſcretionis gratia per b mutam voluerimus ſcribere.Caluus,calua,vt Ceruus,promiſcuum:vt hic Clauus alterum peregrinus ſignificans. Orbo,gibbo, probo,ſubductis à regula;albo etiam diſcretionis gratia. Nam cùm ventrem ſignificet, per digammon u: cùm colorem per b mutam

ſcribetur, certiſſimè. Sciendum ſimiliter, quia hic quoque diſſyllaborum ſuperantia numerum eandem ſcripturam retineant: vt, Superbus, ſuperba, ſuperbum: Acerbus, acerba, acerbum: & Palumbus, promiſcuè, licet Virgilius fœminino genere extulerit,

Nec tamen interea raucæ tua cura palumbæ.

Excepitur Proteruus. Nam Laſciuus per u ſcribitur: quoniam lõgam naturaliter penultimam tenuit. Et ſciendum, quod ſiue erunt diſſyllaba, ſiue hunc ampliauerint numerum, ſiue vnius, ſiue trium generum fuerint, ſi ſecundam ab vltima longam habeant, omnia per u vocalem pro conſonante ſcribentur: vt, Riuus, cliuus, flauus, poſitiuus, compoſitiuus, & alia. Meminerimus tamen, quòd mobilium nominum fœminina, neutráque genera, ſimilem maſculinorum ſuorum ſcripturam ſuſcipiunt: vt, Flauus, flaua, flauum: Albus, alba, album, ac talia: Sed quæ non omnia in bus deſinentia exiſtunt mobilia, ſicut in principio huius regulæ genera diuidentes nos diſſeruiſſe meminimus. Quædam enim maſculini generis inueniũtur ſolũmodò: vt, Cibus, nimbus: quædam maſculini & fœminini, vt, Ceruus, cerua: quædam neutra, vt, Æuum: ſciendúmque etiam neutra, quæ à poſteritatibus ſyllabæ nõ veniunt, per u digammon ſcribuntur: vt, Ouum, aruum, heruum: excepto libo, id eſt ποπάνῳ. Verbum, enim vltima ſyllaba per b mutam ſcribitur hac de cauſa, quòd à verbere dictum eſſe veteres exiſtimarunt, cuius rationem in antelatis tradidiſſe cognouimus. Vax, & vex, & vix, vnum tantummodo nomen per vnamquamque ſyllabam repperi terminatum: vt, viuax, vibex, veruex, ceruix: quorum mediam per b mutam: quæ verò vtrimque vel extrinſecus ſunt, per u ſignificari cognouimus. Reliquas ab his conſonantibus inſertas vocales Latinum minùs adſcribit eloquium. Ea verò, quorum ſolutio ſuperiùs compromiſſa eſt, in tractatu ſequenti de b littera trifariam in nomine poſita, congrua declinatione patefient.

VIII.

EIVSDEM ADAMANTII MARTYRII

DE B LITTERA TRIFARIAM IN NOMINE POSITA.

DE b littera, trifariàm in nomine poſita, quantum poſſibilitatis fuerit, ſufficienter, vt puto, tractauimus. Ab expoſitis enim rectè iam intelligere poſſumus, ſi quid eue-

niet dictorum contrarium. Ibi namque considerare debebimus, ne aliquod dissimile fuerit, vel genere, vel numero syllabarum, vel temporum significatione, vel si ex alia parte orationis descenderint: quæ obseruantes, minus, vt reor, errabimus. Restat nos de b littera quæ similiter in verbis etiam inuenitur, tractare, plenam imponentes, vt puto, laboris rationem. Nam si ex nomine verbóque oratio perfecta componitur, hanc quoque partem & inmeditatam relinquere non necessarium, & supra eam laborare non superuacuum iudico. De hac igitur parte regulas, quantum possumus, breuiter meditemur: Indicatiui modi primam inspiciẽtes personam, verbi scilicet actiui, vel etiam neutri: sicut enim actiuum, sic & passiuum scribetur. Nam in communibus, & deponentibus, nullam inuenire potui quæstionem: ex datiuis enim in nomine regulis, exponendísque quæ in verbo inueniuntur, iudicabuntur faciliùs. Primæ autem syllabæ personæ similem formam sequentes, retinere non dubium est, & quæ omnia prima syllaba verborum in communibus aut deponentibus. Media quoque per u vocalem loco positam consonantis scribitur: excepto Baiulo, Bullio, etiam iuxta quam in prima nominum syllaba dedimus rationem. Bibo quoque propter discretionem, à vita per u: à potu, per b scribendum est: & Abeo, id est, discedo, abeo, circumeo, subeo, succedo, ac similia, præpositionum gratia per b arbitror scribenda: etiam deponentia b mutam in scriptura tenere vsus & consuetudo antiquitus tradidit. Reliquas, vt vires sufficiunt, vna regula generali tractare temptabimus quoque in regulis nominibus datis firmis ac manentibus, etsi in verba figurentur. Vt enim verba in nomen ducta, verborum regulas non amittunt, ita nomina loco posita verborum origine regularum carere non possunt. Ergo si tempus præteritum modi indicatiui, in vi terminauerit syllabã, media atque vltima syllaba personæ primæ temporis præsentis, per u vocalem loco positam consonantis scribetur: eo quòd omne præteritum perfectum vi syllaba terminatum, præter Bibi, per u scribitur. Foueo, foui, Faueo, faui, Moueo, moui, Pauco, paui, vel expaui, Lauo, laui, Iuuo, iuui, Seruio, seruiui: exceptis † Lambio, lambiui, Ambio, ambiui, ac talibus, quam litteram præposita scriptura mutauit. Ferueo, & si in præterito perfecto ferui facit per u, cui etiam ego magis adsentior, ferbui per b mutam scribetur: ita tamen, si primæ coniugationis ac primæ speciei verba non fuerint. Illa enim per b mutam

† *Lambo lãbibi, ambio ambibi, vetus liber forte cambio.*

ſcribentur:vt,Libero,liberas,liberaui: Guberno,gubernas,gubernaui:Exubero,exuberas,exuberaui:Sibilo,ſibilas,ſibilaui: Dubito, dubitas,dubitaui: Hebeto,hebetas,hebetaui: Titubo,titubas,titubaui:Habito,habitas,habitaui.Excipiuntur Inuito,& deriuo,iuxta rationem quam ſuperius diximus,omnem primam verborum ſyllabam,præter hæc quæ paulò antè numerauimus,per u ſcribi:quoniam in & de præpoſitiones eſſe nemo dubitat. Nauigo enim & Aceruo, ἐμπλῶ, σωρεύω, ac talia, in nomine datis ſubſeruiunt regulis, & hæ quæ ſpecies in duas partes diuid*. Nã ſi diſſyllaba fuerint,ſcripturam mutabunt:vt,Leuo,leuas,leuaui:Seruo,ſeruas,ſeruaui:Curuo,curuas,curuaui:Nouo,nouas,nouaui:Ouo,ouas,ouaui: excepto Orbo. Nam Turba à turbo nomine deſcendens, Ba, ſyllaba poſteritatis iure detinuit regulã. Probo enim puto dici per detractionem r litteræ, cùm contrarium eius Exprobro nuncupatur: & ideò b mutam arbitror apponendam, iuxta regulam,quam nominibns nos dediſſe meminimus.Et Libo à Græco * tranſlatum eſſe confidimus,vt eſt*

* delinatũ.

Præterea quærimus, quare verbum Eneruo, diſſyllaborum ſupergrediens numerum, & coniugationis primæ, ac primæ ſpeciei conſiſtens, non per b mutam, ſed per u ſcribitur: & dicimus,quæſtionem ſoluentes,quæ eſt longa,præpoſitio eſt,& ideò diſſyllaborum arripuit regulam: ſed quæ euenit quædam verba in vltima quidem aut antecedente ſyllaba primæ perſonæ u litteram nõ habere,in ſecuuda verò continere perſona:vt,Volo,vis,Malo, mauis: quædam in præterito anteperfecto,non tamẽ in præpoſitione ſua: vt, Gaudeo,gauiſus ſum:& rurſus in præterito perfecto u litteram penitus non habente, alias perſonas in temporibus aliis eandem tenere litteram:vt,Viuo,vixi,ſciendúmque etiam illam u litteram, vocalem pro conſonante haberi in ſcriptura. Si verò præteritum ſupradictum in Bui, aut in ſ, aut in p ſyllaba deſinat, per b mutam ſine dubio ſcribentur:vt,Præbeo,præbui,Iubeo,iuſſi,Scribo,ſcripſi, ac talia. Credo etiam de verbis hanc regulam nos dediſſe pleniſſimam, cùm temporis omnis præteriti imperfecti vltimam ſyllabã, modi ſcilicet indicatiui, per b mutam: vt, Amabam, volebam: & præteriti perfecti eandem vltimam, & pluſquam perfecti penultimam,per u vocalem loco poſitam conſonantis:vt, Amaui,amaueram, Volui,volueram. Futuri quoque eiuſdem terminus:ſi primæ & ſecundæ tertiæque productæ coniugationis verba fuerint, per b

mutam ſcribentur: vt, Amo, amabo: Voco, vocabo: Doceo, docebo: Moneo, monebo: Nutrio nutribo, Audio, audibo: Et ſubiunctiui ſeu coniunctiui vltimas per u vocalem pro conſonante ſcribi debere, antiquos tradidiſſe cognoſcimus: vt, Volebam, volueram, voluerim, voluiſſem, voluero, ac talia, eorum ſcilicet verborum, quorum prima perſona aut u vocalem habuerit pro conſonante in vltima ſyllaba: vt, Leuo, priuo: aut penitus eadem littera non apparente, eodem loco ſcilicet, eadémque perſona, vt, Habito, hiberno, amo, doceo, ac talia. Nam quæ habebunt b mutã in prima ſyllaba præſentis, vt dictum eſt temporis, quorum præteritum in bui, aut in pſi ſyllabas deſinit, eadem b mutam in omnibus temporibus modorum omnium, vbicumque inciderit, ſeruare deſiderant.

VIIII.
EVTICIS DE ASPIRATIONE.

QVAMQVAM alias quoque voces ad aſpirationem pertinentes non paucas, quæ non erant ab idoneis auctoribus frequentatæ, ſciens prætерij, ne nimia longitudine voluminis eſſem moleſtus: tamen quoniam pleriſque legentium plus libet ſterilis breuitas, quàm vtilis commentariorum prolixitas, quaſi per epitomem, eadẽ mihi repetere placuit, & omnium tam veterum teſtimoniis, quàm redditis vbique rationibus præmiſſis, ipſas tantũmodò meas rurſus exponere regulas: vt antedicta ſtudioſioribus, & poſteriora ſatisfacere videantur his qui longiora faſtidiunt. Omnis vox in Græca vel barbara, ſuum ſeruat apud Romanos, tam in vocalibus, quàm in conſonantibus ſpiritum: vt, Holus, Hecuba, Hegio, Hieron, Homerus, humen, hora diei, Thybris, Phœdus, Chorus, Rhenus, Hãnibal. Omnes articuli à vocali incipiẽtes, cũ aſpiratione proferuntur: vt, Hic, hæc, hoc: hi, hæ, hæc: abſq; vocatiuo o & a. Aduerbiis tamẽ localibus aſpiratur: vt, hic, huc, hinc, hac: niſi cum pronominibus cõponũtur. Illic, iſtic, iſtæc, iſtuc, iſtac. tunc enim amittit colliſione vocalium ſpiritum, quem aliæ compoſitiones etiam in mediis ſemper vocalibus ſeruant: vt, Adhuc, prohibeo: exceptis paucis corruptis, quæ excludũt penitùs ſpiritum, ſicut ſuperiùs dictum eſt: vt, Poſtumus, poſt humatum, id eſt, poſt ſepultum patrem natus. Bimus, Trimus, Quadrimus, quaſi à bis, ter, quater, & hieme dicta. Manubrium,

mahu haberium: Peteredium à petendis hæreditatibus, cùm hoc ipſum etiam quibuſdam ſolet euenire ſimplicibus, vt: Veho, traho, vexi, traxi: Mihi, mi, Nihil, nil: Prehendo, prendo: Vehemens, vemens, & ſimilia, ſicut antè relatum eſt. Omnis vocalis, vocali inlata, ſeu diuiſa, ſeu in diphthongo copulata, caret aſpiratione, vt: Euius, æneus, ædes, ædilis, æger, Aelius, Aemilius, ęquus, æquorum, æs, æſtimo, æſtas, æuum, auceps, audeo, audax, auſus, audio, augurium, augeo, aufero, alueum, aura, auris, aurum, auſcultа, autumo, & aut coniunctio: exceptis Aedis, aureo, haud, haurio, hio, hiſco, & quicquid ab his componitur, vel deriuatur. Nam hæc aut articulo aſpiratur, Heu & hei: aut interiectionibus, & verbo heiulo, quod ab Ei vel heu traductum eſt. Heus, & heia & aduerbiis vel interiectionibus. Omnis vocalis, b ſequẽte, leniter enuntiatur, vt: Abies, ebur, ibi, ob, vber: notatis habeo, habes, hibicus, & quicquid ab vno quoque eorum fit. Omnis vocalis, c ſequẽte, leniter profertur, vt: Acies, ecce, oculus, ocior: abſque articulis & aduerbiis. Cum mutatur, vocalem aſpiratam ſequitur. In pronominibus modò aſpiratur, vt: Hic & hæc & hoc. Omnis vocalis, d ſequente, leniter enuntiatur, vt: Ador, edax, odor, vdus. Notatur in Hadria, hedera, hodie enim ex hoc die cõpoſitum ſeruauit articuli aſpirati ſcripturam. Omnis vocalis f, g, n, p, q, t, u, pro conſonante, ſequentibus, caret aſpiratione: vt, Afer, ager, ala, apis, aqua, ater, auus, affero, egeo, enim, epulæ, equus, &, coniunctio, ignis, iter, opus, ocium, ouis, vter, vua. De agni enim apſo, id eſt vellere, in ſuperioribus dictum eſt. Omnis vocalis l ſequente, abſque e, leniter enunciatur, vt: Alia, ales, alo, id eſt nutrio, albus, id eſt color, alga, almus, alnus, altus, aluus, id eſt venter, ilex, ilerda, ilico, ille, olor, id eſt cygnus, oleum, vlcus, vlciſcor, vlmus, vlna. Notantur halo, verbum, hilum, hilaris, holus, nomina. E enim ſequente l, plerumque grauiter effertur, vt: Helluo†, heluus, helucus, helops, & quicquid ab vnoquoque eorum fit. Omnis vocalis m ſequente, leniter enunciatur, vt: Amor, amicus, amœnus, amans, amictus, amurca, emo, emax, imus, immò, omen, omaſum, omentum, vmor, vmerum, vmidus: notatis hamus, hamen, homo, humus, & quicquid ab his fit. Omnis vocalis n ſequente, leniter effertur, vt: Annus, anulus, enſis, inanis, inicium, inula, onus, onuſtus, vnus, vnicus: notatis honor, honeſtas, & Iohannes: vel peregrinis & Puńicis vocibus, vt: Hannibal, hanno, haenna, & innulus vel hinnulus, & quicquid ab his fit. A, vel u vocales r ſequente, leniter enunciantur,

† *Hellus.*

ciantur,vt.Area,aries,aranea,arcus,arma,arduus,artus,aro,vrtica, vrna: notatis Hara, harena, harundo. Nam Harmonia, harpyiæ, harpalice, Græca ſunt:& ob hoc aſpirantur. E vocalis, r ſequente, leniter effertur, vt:Erus,error, eruum, ergo:niſi poſt r ſequatur b, vel n,vel s,vel e,lõga:tunc enim grauiter enunciãtur:vt,Herba,herbidus,herbilis, herboſus, proprium Herne, vnde eſt, Hernica ſaxa, colunt.Herſilia,heres,heredium, herennius proprium,& Hercules à Græco per ſyncopen factum, iure habet h aſpirationem. Heri,& aduerbium temporis, differentiæ cauſa,ne genitiuus putetur, ab eo quod eſt Erus,eri.I vocalis ante r,ſemper aſpiratur,vt: Hircus, hirquitallis,hirpinus,hirſutus, hirtus,hirtaleus,Hirtus proprium, niſi aut monoſyllabum ſit, vt:Ir:aut ex motu verbi, vt Eo,is, irem,ires, ire,id eſt artus, aut niſi a poſt r ſequatur: tunc enim aſpiratione caret,vt,Ira,iratus,iracundus, iraſcor, & quicquid ab vnoquoque eorum fit. O vocalis r ſequente, leniter effertur,vt: Orbus,orcus,ordior, orſus,orior, oriens,ortus, id eſt natus. Si verò alia r ſequatur, aut t, hoc fit non ex declinatione verbi, nam tunc & aſpiratur, vt: Horreo, horror,horreum, hortus, holeum, hortenſius, notatur ordeum. A, vel e,vel u,vocales,s littera ſequente, carent aſpiratione, vt:As, aſſis, aſtutus,aſcendo, aſpicio,eſca,eſt, eſſem, eſſemus, vſus, vſura. Notantur Haſta,haſtile, haſtim, heſternus(eſt enim ab heri aduerbio) & Heſperia Græcum. I verò vel u ſequente s, poſtquàm erit p vel t, cum aſpiratione proferuntur,vt: Hiſpania, hiſpo,hiſpidus, hiſtoria,hiſtrio,hiſter(ſeu proprium,ſeu fluminis ſit,ſeu generis vocabulum)hoſpes, hoſpita, hoſpitium, hoſtilius,hoſtia.Notatur pronomen iſte & ab eo compoſita: Os, oris, ex eo oſtendo, oſtentum,leniter prolata,ſicut alia,quę poſt s carẽt †o,vel t,& iiſdem,vt: Oſcitant.

† *R carẽt p vel t & idẽ conſcitans. locus in omnibus libris plane corruptus.*

X.

EX ORTHOGRAPHO CASSELLIO ISTA COLLECTA SVNT.

ON præpoſitio, ſi ad verba à vocalibus incipientia accedat,n conſonantem perdit, vt: Aequo,coæquo,eo,coeo, ortus,coortus:ſin autem ad verba accedat à digamma incipientia,id eſt,quę u loco conſonantis poſitam retinent, non perdit n litteram,vt: Voluo, conuoluo, vinco,conuinco. Con-

trà euenit in re præpoſitione. D enim litteram extrinſecus accipit, cùm ad vocalem incipientẽ verbi alicuius acceſſit: quam d litteram non accipit, ſi ad digammam, id eſt u poſitam loco conſonantis, accedat, vt: Vlcero, redulcero, Ago, redigo, Eo, redeo, Voco, reuoco, Vinco, reuinco. Qui, ſi vna ſyllaba eſt, per q litteram ſcribendum eſt, vt: Qui homo: ſi duæ, per c, vt: Cui homini. Aliquunde, per quun debet ſcribi, diuiſio enim illius, Aliquo, & vnde, hoc eſt, ex aliquo loco. Sed certè n, non m erit: quun vnde ita ſcribitur. Et aliquobi, ex aliquo enim & vbi eſt, hoc eſt in aliquo loco. Sed hæ ſyllabæ, quæ litteris q, u, o, conſtant, non excluduntur. Re, præpoſitio nonnunquam cùm ad conſonantes accedit, geminat illas, quod plerumque apud antiquos eſt, vt: Duco, redduco, Cado, reccido, Tuli, rettuli, Pello, reppello, Do, reddo, Lego, rellego, vnde relliquias & relligionem ſcribunt, quòd apud Poëtas ita oportere ſcribi conceſſerim, tametſi apud oratores quoque antiquos eſt. Nobis iam decor & lenitas obtinenda eſt, quæ maximus fructus eſt lenitatis. Tamtus & quamtus, in medio m habere debent: Quam & tam, vnde quãtitas, quamtus, tamtus. Nec quaſdam moueat, ſi nõ ſonat. Ita enim ſuprà docui n ſonare debere, tametſi in ſcriptura m poſitum ſit. Quęcumque verba primo loco ab s littera incipient, ea cum præpoſitione ex compoſita littera eandem s habere debebunt: cetera minimè onerari oportet, vt: Salio, exſilio: Specto, expecto. Aeſtimo, exiſtimo, s non habent, ſicut Aequo, exæquo, Peto, expeto, eáque non habent: quòd diſcrimine facilè intelligitur, aliud eſſe Pecto aliud Specto: & ideò ab eo, quod pecto, id eſt pectino, cùm compoſitum fuerit, expecto, s litteram non habet: ab eo verò quod eſt ſpecto, id eſt, rei alicuius ſpectaculo vtor, cùm compoſitum fuerit, expecto, s litteram, ſicut ſuprà diximus: neceſſariò retinet. Item Exſcreo, cum s ſcreare fit: ſi ſine s, creare. Exſilium quoque cum s ſcribi debet (ex ſolo enim ire eſt Exſulare) quaſi Exſolium, quod Græci ἐξοεισμὸν dicunt, & antiqui Exſoles dicebant, quos nos exſules dicimus. Extorrem verò ſine s. Extra enim eiectum ſignificat. Exſui, habet s. Sui enim eſt, & inſui, quaſi alicui rei inmitti. Vnde exſui, quaſi iam emitti, enudari. Inde Exſuuiæ, vnde exſuti, id eſt, ſpoliati. Exire, ſine s. Ire enim ſimplex eſt, & quæcumque ex hoc formabuntur, vt: Exitus, exicium, exiciale, & exercere, non habent s in compoſitione: quia ſimplicia quoque s ſimiliter non habent. Etenim Exercere eſt, & Exarcere, vt exercitus, qui ſub diſciplina certa arcetur, vnde Exer-

citatio. Exſcindo s,habere debet.ſcindo enim eſt ſimplex.Similiter Exſculpo, & Exſiſto. Sculpere enim & Siſtere,ſimpliciter dicitur. Expurgo etiam,eodémque modo Excedo,s non deſiderat: Eximo ſimiliter. Nam & ex aliis præpoſitionibus ſine hac littera eſt: vt, Redimo,interimo,dirimo:itaque Exemptus iam ſcribitur, & Eximius, qui eſt quaſi exemptus, & extra ceteros poſitus. Extremus quoque ſine s. Ex enim eſt,vnde Extra,& Extremus. vnde Extrinſecus,Exter,Extrarium,& ſi qua alia hinc trahi poſſunt. Exſequiæ verò habent s: Sequi enim eſt in ſimplici. Exiguæ non habent s, ſicut indiguæ, quæ egeant. Exiguitas. Similiter Exoletus,quod ex alterius partis præpoſitione manifeſtum fit. Adoleuit enim eſt: Obſoleuit autem s ſi quidem habet, ſed non ipſius verbi, verùm præpoſitionis, quæ eſt Obs ſicut Abs: Ab quaſi aboleuit, id eſt,inueterauit & abſorduit diuturnitate. Hæc & quæ his ſimilia ſunt, hoc modo animaduertentur. Cætera quæ ſimplicia ſunt, & non componuntur, ſine vlla dubitatione x tantùm habebunt: vt, Vixi, dixi, vexaui, faxi, vxor, auxilium, examen, axis, & exemplum.

DE DIVISIONE SYLLABARVM.

DVAE ſunt conſonantes impares, quæ tamen hærere poſſunt, ſi hinc inde vocalem accipiant. Poſteriorem ſyllabam ſequuntur pares vel impares, ſingulæ ſcilicet, & in priorē & in poſteriorem diuidūtur.Poteſtas nouiſſimæ ſyllabæ ſtas erit,Noſter ſter,Capto pto:at vbi tres ſunt,vt Ploſtrum,ſtrum,Luſtrant, ſtrant, Capiſtrum, ſtrum:æquè clauſtrum,raſtrum,campeſtre. Ferè autem tres hæ conſonantes tertio loco r habent, & aliæ l,litteram:vt,Aſtcla,& in eliſione Aſcla,Peſtulum:aliter nullo modo in tribus conſonantibus vnitas ſyllabæ datur. Cùm pares ſunt, ſingulæ ad ſingulas ibunt. Duæ enim pares litteræ, ſeu vocales ſint, ſeu conſonantes, non coëunt, ſimilitérque ſyllabam non faciunt, ſi vocalem accipiant, tametſi impares ſunt: vt Carpo, dorſum Portius. Vna conſonans inter duas vocales poſita, poſteriorē ſequitur: vt, Paris, Lapis,turis:at ſi inter vocales conſonans fuerit, vt digamma,poſterius vocali digāmæ adhærebit. Iā enim dixi, Exceptaque littera & g, nullam aliam conſonātem cum eiuſmodi ſyllabis conſentire:vt,Soluo,neruo,voluo,larua,puluis:itaque tenuis,

si trisyllabon erit, n consonans ad u accedit: si disyllabon, adæquè, Belua, malua. Dispicio, verbum compositum, quæritur vtrum per duo ss, aut per vnum scribi debeat: & vtrum ita diuidi, Dis & spicio. Et diuisionis quidem eius facilis ratio est, quoniam omnes præpositiones integræ separandæ sunt: vt est, Abstulit, abs & tulit: Transtulit, trans & tulit: Abscondit, abs & condit, & cætera his similia. Per duo autem ss scribendum est, non per vnum: quoniam ex præpositione & verbo constat esse compositum: quemadmodum est Conspicio, Aspicio, despicio: ac per hoc per duo ss, disspicio scribi debet, & ita diuidi, Dis & spicio. Nonnulli verò Dispicio per vnum scribendum putant, quòd præpositio dis interdum litteram perdit: vt est, Diduco, diuido, diiudico: sed melius est per duo s scribi dispicio. Obliuiscor, compositúmne, an simplex est? compositum scilicet, huius simplex latet in antiquis monumentis. Liuisci enim, obliuisci est: & Liuitus: quod nos hobie per elisionem oblitus. Quod cùm manifestum fuerit, pleniſſimè quiuis intelliget in scriptura verbi huius diuisionem, Ob, & liuiscor. Pompeiius, Tarpeiius, per duo ii scribenda sunt, & propter sonum (pleniùs enim sonant) & propter metra, nunquam enim longa fiet syllaba, nisi si per i geminum scribatur. Hanc scripturam ita diuidimus, vt prædixi. Nunc illud genitiui eorum, & nominatiui plurales & datiui, quemadmodum scribantur, videamus. Quidam huius Pompei, Tarpei, hi Pompei, Tarpei, his Pompeis, his Tarpeis, per vnum i scribunt. Nonnulli pusillo diligentiores, alteram i addunt. Ego quoque tertiam addendam præcipio. Si enim, vt docui nominatiuus duo ii habet pro duabus consonantibus, hæ perire nulla declinatione possunt, quæ tamen omnimodis modernus vsus excludit.

XI.

EX LVCIO CÆCILIO VINDICE ISTA COLLECTA SVNT.

M litteram, ad vocales primo loco in verbis positas si accesserit, non enunciabimus. Cùm autem ad consonantes, aut digammon Aeolicum, pro quo nos u loco consonantis vtimur, tunc pro m littera, n litteræ sonum decentiùs efferimus. Lucij, magnij, magij, cùm in genitiuis singularibus dicimus,

intereſt,quos nominatiuos habeant.Proinde enim intererit,vtrum per duo i, an per vnum debeant ſcribi.Si Lucus, magnus, magus ſunt nominatiui eorum, vnum i in genitiuo habebunt, plurali quoque nominatiuo & vocatiuo:ſed & datiuo & ablatiuo ſimiliter ſcribentur.Si autem Luciùs,magnius,magius,proferātur,duo ii in genitiuo habebunt: vt, Lucij, magnij, magij: quæ ipſus Lucilius annotauit,cùm à numero numeros diſcerneret. Cum, præpoſitio per c ſcribenda eſt.Cùm,aduerbium temporis,quod ſignificat quãdo,per q ſcribendum eſt,diſcretionis cauſa:vt apud Ennium,

Cum legionibu' quum proficiſcitur Induperator.

Quiuus,per q,nõ per c ſcribitur:ſed per q ſenſum quoque alium habet. Nam huiuſce hominis,huius hominis eſt: at cuiuſque hominis, quoiuſque ordinis,vniuſcuiuſque hominis,& vniuſcuiuſque ordinis ſignificat.Accedo,per duo cc,Attuli,per duo t,Aſſiduus per duo ſſ, Appareo per duo pp,Annuo per duo nn,Alligo per duo ll: in his non ſolùm propter ſoni lenitatem conſonantes mutantur, ſed etiam quòd nullo modo in eis ſonare d littera poteſt. Sonat autem d littera & aſcribitur, cùm f conſonanti adiuncta eſt:vt,Adfluo,adfari,adfuturum, adfatus,adfero. Contra b non ſonat:vt,Offui,offero,offendo.

† *Verſus Lucilij qui hac de re in Cariſio excideruntex veteri libro apud eundẽ repoſuimus.*

EX PRISCIANO GRAMMATICO, QVI NOSTRO TEMPORE CONSTANTINOPOLI DOctor fuit, iſta collecta ſunt.

NOTANDVM igitur quod hamus,qui à Græcis ἅγκιστρον appellatur, cum aſpiratione debet ſcribi. Sciendum & hæc pro φ Græco,Latinis in ſcribendo ph poni debere in Græcis duntaxat nominibus:vt Orpheus, Phaeton. In cæteris autem Latinis nominibus f ponendum:vt fama,filius,fatio. Phœbus,quo nomine Apollo ſignificatur,ita ponendum eſt,vt poſt p,h ponatur. Similiter & Herictonius, Hiucus, per aſpirationem debent ſcribi. b enim conſonans ante ſe aſpirationem non recipit,niſi tantum vocalis.Beatus per aſpirationem ſcribendum eſt. Celebs,ante terminalem litteram s,b ſcribi debet, non u: quoniam u vocalis cùm in conſonantis tranſierit poteſtatem, poteſt aliam præcedere conſonantem. Aſpiratio ante omnes vocales poni poteſt: Poſt conſonantes autem quatuor tantummodò ponitur,c,t,p, r, vt habeo,herennius,heros,hians, homo, humus, Chremes, Thraſo, Philippus,

Rhodus. Ideò à vocalibus extrinsecus ascribitur, vt minus sonet. Gnatus, per g & n scribendum est: sic Gnauus. Ecquid per c scribẽdum in prima syllaba, quoniam en quid significat n littera consonante in c conuersa. Sanguis in prima syllaba per m scribendum in nominat. casu: in ceteris autem casibus per n: quoniam m littera in n conuertitur. B s Latinæ litteræ pro ⊥ Græca littera non aliter scribi debent in vna eadémque littera coniunctæ, nisi in fine nominatiui, cuius genitiuus in bis desinit: vt Vrbs, vrbis, Celebs, celibis, Arabs, arabis. Sciendum autem Surripio per r germinam, non per b & r scribendum: similiter & Corripio, arripio, quoniam b in r quoque commutatur. Suspicor & suspicio, verba composita ab aduerbiis: Sursum vel susum, in prima syllaba per vnum s, non per duo, scribenda sunt: quoniam duplicari consonans subsequente alia consonante non potest, sicut nec antecedente, nisi fuerit muta ante liquidam: vt Supplex, suffragor, sufflo, effluo, effringo. Quicquam in prima syllaba per c scribendum, quod d littera in c littera commutatur. Aggero per g scribendum, & Aggregatus, non per d. Arpyia, quod Græcum nomen est, per y Græcum, sequente i Latino scribendum est: quoniam apud eos i y, diphthongon est. Ara cùm altare significat, sine aspiratione: cùm verò cubile porcorum, cum aspiratione scribendum.

CONCLVSIO.

COngregatis igitur, quæ apud supradictos Orthographos necessariò repperi fuisse conscripta, nunc finem libri, Domino iuuante, faciamus. Datur enim intelligi rem nimis vtilem fuisse, quæ tot ac tantis auctoribus cognoscitur esse tractata: quoniam si quid à prioribus prætermissum est, à sequentibus constat impletum. Meminisse autem debemus frequenter Artigraphos de Orthographia tractasse, & iterũ Orthographos de partium declinatione disseruisse, cùm tamen res sibi repugnare videantur. Ars enim tractat de partium declinatione: Orthographia verò, quemadmodum scribi debeat, designat, quod partium declinatione decorare reppererit. Hoc si in auctoribus semper intenderis, vt pro locis suis positum diligenter accipias, nullo errore fatigaberis. Nunc animos legentes erigite, & gaudete tantos ad vos priscos peruenisse auctores, vt eis credere indubitata mente

debeatis. Possémque Aquilam & Quintilianũ, sed & Auitum, quos nonnulli in Orthographiæ peritia laudandos esse putauerunt, quos tamen venturos in Christi nomine celerrimè sustinemus superioribus auctoribus addere. Sed necessarium non est multiplici numero dare licentiam: cùm non sint omnino definiti, quanti de eadem re scribere maluerunt. Nam si duodecim horarum spatia diem protinus complere noscuntur, si duodecim quoque menses annum volubili varietate restituunt, si duodecim signa cœlestia, totius nobis circuli campos solida rotunditate concludunt: debet nobis omnino sufficere, quod duodecim Orthographorum libris rectitudinem scripturæ docentium defloratas regulas posteris legendas exhibui.

Valete, fratres, atque in orationibus vestris mei memores esse dignemini, quos inter cætera de Orthographiæ virtute, & de distinctione ponenda, quæ nimis preciosa cognoscitur, sub breuitate commonui, & quemadmodum scripturæ diuinæ intelligi debeant, copiosissimè legenda præparaui: quatenus sicut ego vos ab imperitorum numero sequestratos esse volui, ita nos virtus diuina non patiatur cum nequissimis pœnali societate coniungi.

Explicit Cassiodori Senatoris de Orthographia liber, ex duodecim auctorum opusculis defloratus.

INCIPIT PRÆFATIO DE ARTE GRAMMATICA, SIVE RHETORICA, VEL DE DISCIPLINIS.

INTENTVS nobis est de arte Grammatica, siue Rhetorica, vel disciplinis aliqua breuiter velle conscribere, quarum rerum principia necesse nobis est inchoare. Dicendúmque priùs est de arte Grãmatica, quæ est videlicet origo & fundamentum liberalium litterarum. Liber autem dictus est à libro, id est, arboris cortice, dempto atque liberato, vbi ante copiam chartarum antiqui carmina describebant. Scire autem debemus, sicut Varro dicit, vtilitatis alicuius causa: omniũ rerum extitisse principia. Ars verò dicta est, quòd nouis regulis artet, atque constringat. Alij dicunt à Græcis hoc tractũ esse vocabulum, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, id est, à virtute doctrinæ, quam diserti, vniuscuiusque bonæ rei scientiam vocant. Secundò de arte Rhetorica, quæ propter nitorem, ac copiam eloquentiæ suæ, maximè in ciuilibus quæstionibus necessaria nimis & honorabilis æstimatur. Tertiò de Logica, quæ Dialectica nuncupatur. Hæc, quantum magistri sæculares dicunt disputationibus subtilissimis ac breuibus, vera sequestrat à falsis. Quartò de Mathematica, quæ quatuor complectitur disciplinas, id est, Arithmeticam, Geometricam, Musicam, & Astronomicam. Quam Mathematicam Latino sermone, doctrinalem possumus appellare, quo nomine licet omnia doctrinalia dicere valeamus, quæcunque docent: hæc sibi tamen commune vocabulum, propter suam excellentiam propriè vindicauit: vt poëta dictus intelligitur Virgilius, orator enuntiatus aduertitur Cicero: quamuis multi & poëtæ & oratores in Latina lingua esse doceantur. Quod etiam de Homero atque Demosthene Græcia facunda concelebrat. Mathematica verò est scientia, quæ abstractã considerat quantitatem, abstracta enim quantitas dicitur, quã intellectu

tellectu à materia ſeparantes, vel ab aliis accidentibus ſola ratiocinatione tractamus. Sic totius voluminis ordo, quaſi quodam vado, præmiſſus eſt. Nunc quemadmodum pollicita ſunt per diuiſiones definitionéſque ſuas, Domino iuuante, reddamus. Quia duplex quodammodo diſcendi genus eſt: quando & linealis deſcriptio imbuit diligẽter aſpectum, & pòſt aurium præparatus intrat auditus. Nec illud quoque tacebimus, quibus auctoribus, tàm Græcis quàm Latinis, quæ dicimus, expoſita claruerunt: vt qui ſtudiosè legere voluerit quibuſdam compendiis introductus, lucidiùs maiorum dicta percipiat.

Explicit Præfatio.

INCIPIT INSTITVTIO DE ARTE GRAMMATICA.

GRAMMATICA à litteris nomen accepit, ſicut vocabuli ipſius deriuatus ſonus oſtendit, quas primus omniũ Cadmus ſexdecim tantùm legitur inueniſſe, eáſque Græcis ſtudioſiſſimis tradidiſſe: reliquas ipſi viuacitate animi ſuppleuerunt: de quarum formulis atque virtutibus Helenus & Priſcianus ſubtiliter antiquo ſermone loquuti ſunt. Grãmatica verò eſt peritia pulchra eloquendi ex poëtis illuſtribus, oratoribúſque collecta. Officium eius eſt ſine vitio dictionem proſalem, metricámque componere: finis verò elimatæ loquutionis, vel ſcripturæ, inculpabili placere peritia. Sed quamuis auctores tẽporum ſuperiorum de arte Grammatica, ordine diuerſo, tractauerint ſuíſque ſæculis honoris decus habuerint, vt Palæmon, Phocas, Probus & Cenſorinus: nobis tamẽ placet in medium, Donatum deducere: qui & pueris ſpecialiter aptus, & tyronibus probatur accommodus: cuius gemina commenta reliquimus, vt ſuprà quòd ipſe Latinus eſt, fiat clarior dupliciter explanatus.

Donatus igitur in ſecunda parte ita diſceptat:

De voce articulata.
De littera.
De ſyllaba.
De pedibus.

De accentibus.
De posituris seu distinctionibus.
Et iterum de partibus orationis.
De schematibus.
De etymologiis.
De Orthographia.

Vox articulata, est aër percussus sensibilis auditu, quantùm in ipso est. Littera est pars minima vocis articulatæ. Syllaba est comprehensio litterarum, vel vnius vocalis enunciatio temporum capax. Pes est syllabarum & temporum certa dinumeratio. Accentus est vitio carens vocis artificiosa pronunciatio. Positura, siue distinctio est moderatæ pronunciationis apta pausatio. Partes autem orationis sunt octo: Nomen, Pronomen, Verbum, Aduerbium, Participium, Coniunctio, Præpositio, Interiectio. Nomen est pars orationis cum casu, corpus aut rem propriè, communitérve significans: propriè, vt Roma, Tyberis: communiter, vt vrbs, flumen. Pronomẽ est pars orationis, quæ pro nomine posita tantumdem pœnè significat, personámque interdum recipit. Verbum est pars orationis cũ tempore & persona sine casu. Aduerbium est pars orationis, quæ adiecta verbo significationem eius explanat atque implet: vt iam faciam, vel non faciam. Participium est pars orationis, dicta, quòd partem capiat nominis partémque verbi: recipit enim à nomine genera & casus, à verbo tempora & significationes, ab vtroque numeros & figuras. Coniunctio est pars orationis annectens ordinánsque sententiam. Præpositio est pars orationis, quæ præposita aliis partibus orationis significationem eius aut mutat, aut complet, aut minuit. Interiectio est pars orationis significans mentis affectum, voce incondita. Schemata sunt transformationes sermonum, vel sententiarum ornatus causa posita: quæ à quodam Artigrapho, nomine Sacerdote, collecta sunt numero nonaginta & octo: ita tamen, vt quæ à Donato inter vitia posita sunt, in ipso numero collecta claudantur: quod & mihi quoque durum videtur, vitia dicere, quæ auctorum exemplis, & maximè legis diuinæ auctoritate firmantur. Hæc Grammaticis, Oratoribúsque communia sunt: quæ tamen in vtraque parte probabiliter reperiũtur aptata. Addendum est etiam de Etymologia & Orthographia, de quibus alios scripsisse certissimum est. Etymologia est aut vera, aut verisimilis demonstratio, declarans ex qua origine verba descendant.

Orthographia eſt rectitudo ſcribendi nullo errore vitiata, quæ manum componit & linguam. Hæc breuiter dicta ſufficiãt. Cæterùm, qui ea voluerit latiùs pleniúſque cognoſcere, cum præfatione ſua codicem legat, quem noſtra curioſitate formauimus, id eſt artem Donati, cui de Orthographia librum, & alium de Etymologiis inſeruimus, quartum quoque de ſcematibus Sacerdotis adiunximus: quatenus diligens lector in vno codice reperire poſſit, quod arti Grammaticæ deputatum eſſe cognoſcit: ſed quia cõtinentia magis artis Grammaticæ dicta eſt, curauimus aliqua de nominis, verbiq; regulis pro parte ſubiicere, quas rectè tantùm Ariſtoteles orationis partes adſeruit. Græca nomina, quæ apud nos in us, vt vulgus, pelagus, virus, Lucretius viri dicit, quãquam rectiùs inflexum maneat. Secundæ ſpecies ſunt, quæ per obliquos caſus creſcunt & genitiuo ſingulari in is litteras exeunt, vt genus, nemus, ex quibus quædam u in e mutant: vt olus oleris, vlcus vlceris: quædam in o: vt nemus nemoris, pecus pecoris. In dubitationem veniũt, Fœnus, & ſtercus, in e, an in o mutent, quoniam quæ nus ſyllabam finiunt, u in e mutant: vt vulnus, ſcelus, funus, & fœneratos dicimus. Fœnus enim exemplo non debet nocere, cùm inter dubia genera ponatur. Item veteres ſtercoratos agros dicebant, non ſterceratos. S littera finita nomina, præcurrentibus n vel r, omnia ſunt vnius generis: niſi quæ ante ſr habent, interdum d recipiunt vt ſocors ſocordis: interdũ i, vt ſolers, iners. In plurali quoque, excepto genitiuo & accuſatiuo, omnibus caſibus ſimiliter declinantur. Nam quædam in um genitiuo, accuſatiuo in es exeunt, vt Mars, ars: quædam in ium, vt ſapiẽs patiens, & ob hoc accuſatiui eorum in is exeunt. Pleríque autem ex his nomina tribus generibus communia ſunt, & in litteram quam habent, neutra in nominatiuo plurali dant etiam genitiuis reliquorum generum cum quibus cõmunia ſunt. T littera, neutra tantùm nomina quædam, pauca finiũtur: vt git, quod non declinatur: vt caput, ſinciput. Quidam cùm lac dicunt, adiiciũt i, propter quod facit lactis: ſed Virgilius.

Lac mihi non æſtate nouum, non frigore deſit.

quippe cùm nulla apud nos nomina in duas mutas exeant, & ideo veteres lacte in nominatiuo dixerant. X littera terminat quædã in genitiuo plurali: in quibus omnia communia in ium exeunt, ob hoc accuſatiuo in i & s. Plurima verò genitiuo in i & m, nõ præcurrente i, & ob hoc in e & s accuſatiuo exeunt: nam in reliquis conſentiunt. Vtpote cum

ſingulariter omnia nominatiuo & vocatiuo habeant genitiuum in i & s, agant datiuum in i littera: ablatiuum definiant, adiectáque m accuſatiuum definiant impleántque, pluraliter verò datiuum ablatiuúmque bus ſyllaba finiunt. Nam de cæteris, quibus diſſident veteres, quidam atrocum & ferocum, qua ratione omnium x littera finitorum vna ſpecies videbitur. Huic x litteræ omnes vocales præferuntur: vt capax, frutex, pernix, atrox, redux. Ex iis nominibus quædam in nominatiuo producuntur, quædam corripiuntur: quædam conſentiunt in nominatiuo, in obliquis diſſentiunt. Pax enim, & rapax, item rex & pumex, item nux & lux etiam primam poſitionem variant ad nix & nutrix. Item nox & atrox ſi c in prima poſitione conſentiunt, vt diſcrepent per obliquos. Et illud animaduertendum eſt, quædam ex iis x litteram in g, quædam in c per declinationes compellere. Lex enim legis, grex gregis facit, vt pix picis, nux nucis. Nam in his quæ non ſunt monoſyllaba, nunquam non x littera genitiuo in c conuertitur: vt frutex fruticis. Supellex autem, & ſenex, & nix, priuilegio quodam contra rationem declinantur: quoniam ſupellex duabus ſyllabis creſcit, quod vetat ratio: & ſenex vt in nominatiuo item genitiuo diſſyllabus manet, cùm omnia x littera terminata creſcant. Et nix nec in c conuertitur, vt pix: nec in g vt rex: ſed in u conſonans, in vocalem tranſire non poſſit. In plurali autem genitiuo, ablatiuus ſingularis formas vertit. Nam in a aut o terminatus in rum exit, e correpta in um producta, in rum i terminatus in u terminatus in um datiuus & ablatiuus pluralis. Item a in is exeunt & in bus. quæ præcepta in ſcholis ſunt tritiora: ſed quotiens in is exeunt, longa ſyllaba terminantur: quotiẽs in bus, breui. Decurſis nominum regulis, æquum eſt conſequenter adiicere canones verborum primæ coniugationis. Verba quæ vel o littera vel alia præcedente vocali terminantur, vel præeunte vocali qualibet, formas habet quatuor. Secundæ coniugationis correptæ verba, formas habent viginti. Sic quęcunque verba indicatiuo modo, tempore præſenti, perſona prima, in o littera terminantur, formas habẽt ſex, quæ voces formas habent duas. Quæ nulla præcedẽte vocali o littera terminantur, formas habẽt duodecim. Tertiæ cõiugationis productæ verba, quæ indicatiuo modo, tempore præſenti, perſona prima in o littera terminantur, formas habent quinque. Quæcunque autem verba cuiuſcunque coniugationis indicatiuo modo, tẽpore præſenti, perſona prima, vel nulla præcedẽte vocali,

vel qualibet alia præcedente,o littera terminantur,eorum declinatio hoc numero formarum continetur. De quibus ſingulis dicam. Primæ coniugationis verba indicatiuo modo, tempore præſenti, perſona prima, aut o littera nulla alia præcedente vocali terminantur,vt amo, canto:aut eo, vt commeo,calceo:aut io, vt lanio, ſatio: aut uo,vt æſtuo,continuo. Primæ coniugationis verba imperatiuo modo,tempore præſenti ad ſecundam perſonam a littera producta terminantur,vt amo,ama:canto, canta : infinito modo ad imperatiuum modum, re ſyllaba manente productione terminantur, vt ama,amare:canta cantare. Item prima coniugatio, quæ indicatiuo modo,tempore præterito,ſpecie abſoluta, adiecta ad imperatiuum ui ſyllaba, manente productione terminantur : vt Commeo,commea,commeaui : Lanio, lania,laniaui : Satio,ſatia,ſatiaui. Eodem modo,eodem tempore, ſpecie inchoatiua, adiecta ad imperatiuum modum am ſyllaba terminantur : vt commea commeabam, lania laniabam, æſtua æſtuabam. Prima coniugatione, eodem modo, eodem tempore, ſpecie recordatiua, adiectis ad Imperatiuum modum ueram ſyllabis, terminantur partes : vt Commea commeaueram,lania,laniaueram,æſtua æſtuaueram. Prima coniugatione,eodem modo, tempore futuro, adiecta ad imperatiuum modum bo ſyllaba,terminantur:vt Commea commeabo,lania, laniabo,æſtua æſtuabo.Quæ verò indicatiuo modo,tempore prę̃ſenti,ad primam perſonam o littera,nulla alia præcedente vocali terminantur,ea indicatiuo modo, tempore præterito, ſpecie abſoluta & exacta, quatuor modis proferuntur. Et eſt primus, qui ſimilem regulam his habet. Qui indicatiuo modo,tempore præſenti,prima perſona penultimam vocalem habet : vt Amo,ama,amaui,amabam, amaueram,amabo,amare.Secundus eſt,qui o in i cõuertit,& penultimam in præterito perfecto,tertiã ab vltima in pluſquam perfecto, e producit:vt Adiuuo, adiuui,adiueram. Tertius, qui ſimilem quidam regulam habet primi modi, ſed detracta a littera diſiungit:vt Seco, ſecaui,ſecaueram,ſecabo,ſecare.Facit enim ſpecie abſoluta,ſecui & exacta ſecueram. Quartus eſt, qui per geminationem ſyllabæ profertur:vt Sto,ſta,ſteti,ſteteram,ſtabo,ſtare. Huic ſimile Do, da, dedi,dabam, dederam, dabo, dare, correpta littera a contra regulam, in eo quod eſt,dabam, dabo, dare. Proferuntur ſecundæ coniugationis verba,quæ indicatiuo modo,tempore præſenti, perſona prima,eo litteris terminantur:vt Video,vides,moneo,mones.Secũdæ

coniugationis verba, indicatiuo modo, tempore præsenti, ad secundam personam e littera producta, terminantur: vt Video, vide, moneo, mone. Secundæ coniugationis verba, infinito modo, adiecta ad imperatiuum modum re syllaba, manente productione terminantur: vt Vide, videre, mone, monere. Secundæ coniugationis verba, indicatiuo modo, tempore præterito, specie absoluta & exacta, septem modis declinantur: & est primus qui formam regulæ ostendit. Nam forma hæc est; cùm secundæ coniugationis verbum, indicatiuo modo, tempore præterito quidem perfecto, adiecta ad imperatiuum modum ui syllaba manente productione.

Cætera quæ desiderãtur de Grammatica, in manuscripto exemplari deerant: & quod sequitur de Rhetorica, suppleuimus ex Compendio à studioso quodam artium diligenter collecto.

RHETORICÆ COMPENDIVM, EX MAGNO AVRELIO CASSIODORO SENATORE VIRO CLARISSIMO.

DE ARTIVM DIVISIONE.

ARTIVM aliæ sunt positæ in inspectione, id est cognitione & æstimatione rerum, qualis est Astrologia, nullum exigẽs actum, sed ipso rei, cuius studium habet, intellectu contenta, quæ θεορητικὴ vocatur. Aliæ in agendo: quarum in hoc finis est, vt ipso actu perficiatur, nihilque post actum operis relinquat, quæ πρακτικὴ dicitur, qualis saltatio est. Alia in effectu, quæ operis quod oculis subiicitur, consummatione finem sortitur, quam ποιητικὴν appellamus, qualis est pictura.

Orationum genera.

Duo sunt orationis genera: alterum enim perpetuum est, quæ Rhetorica dicitur: alterum concisum, quæ Dialectica. Quæ quidem Zeno adeò coniunxit, vt hoc compressæ in pugnum manui, illud explicatæ simile dixerit. Nam quæ attingit argumentis tantummodo Dialecticus, ea si incidant in Rhetorem, sic tractantur, vt nihil nec ad ornatum, nec ad elegantiam reliquum cuiquam faciat. Initium dicendi natura suppeditauit, arti verò obseruatio de-

dit initium. Homines enim, ſicut in medicina, quum viderent alia ſalubria, inſalubria alia, ex obſeruatione eorum artem fecerunt. Atque hic accidit, quod & alibi, vt ſerò quid eſſet facto opus, animaduerteretur, id poſtquam eſt ſemel deprehenſum, cœptum eſt regulis præceptiſque in poſterum cuſtodiri: hinc tandē artis emerſit perpetua obſeruatio. Facultas orandi conſummatur, natura, arte, exercitatione. Quibus partem quartam adiiciunt quidam, imitationem, quam nos arti ſubiicimus, ſecuti Fabium Quintilianum. Sunt autem ei qui ad dicendum venerit, tria peculiariter efficienda, vt doceat, moueat, delectet. Hæc enim clarior eſt diuiſio, quàm eorum qui totum opus in res & affectus partiuntur, quanuis tamen ea ipſa ſic tractet orator, vt quædam ſint veluti legitima. nam quis feret Oratorem niſi docuerit? Vt autem delectet, id iure habitum eſt honorarium: ita vt ne quidem ſemper debeat expectari, præſtari verò nequaquam poſſit vbi libet.

Suaſorium genus.

In ſuadēdo ac diſſuadendo tria præcipuè ſunt ſpectanda: Quid ſit de quo deliberetur. Qui ſint qui deliberēt: Qui ſit qui ſuadeat rem de qua deliberatur. Ita plurimū intererit cuiuſmodi ſuſtineat perſonam, qui ſuadet: Cato quippiam dixerit, an Therſites: Cunctator Fabius, an Flaminius, & quædam per ſe ſuaſu quidem erant vtilia, tamen quia alienos ſortiūtur auditores, locum, tempus, ideo amittunt pondus. Partes ſuadendi ſunt honeſtum, vtile, neceſſarium. Quidam, vt Quintil. δυνατὸν, hoc eſt poſſibile quoque approbant & recipiunt. Nec putamus hic noſtri eſſe officij quicquam de vtili & honeſto diſſerere, quemadmodum natura ſint coniuncta, nam hic locus non modò à Cicerone, verumetiam à Fabio prolixè tractatur. Optimum autem quenque admonitum eſſe volumus, ne vnquam in eam opinionem veniat, vt putet quid eſſe vtile, niſi id quoque honeſtum, neque ediuerſo.

Proœmium vnde dictum ſit.

Clarè pars ante ingreſſum rei, de qua dicendum ſit, oſtenditur hoc verbo. Nam ſiue propterea quòd ᾠδὴ cantus eſt, & citharœdi pauca illa quæ antequam legitimum certamen inchoënt, emerendi fauoris gratia canunt, proœmium cognominarunt: Oratores quoque ea quæ prius quā cauſſam exordiantur ad conciliandos ſibi indicum animos præloquuntur, proœmij appellatione ſignarunt: ſiue quod οἶμος Græci viam appellant, ſic quod ante ingreſſum

rei ponitur, institutum est hoc modo vocari. Principij causſa hæc est, vt auditorem, quò sit nobis in cæteris partibus accommodatior, præparemus. Id fit tribus modis, si beneuolum, attentum, docilémque feceris. Quamuis verò in cæteris quoque partibus illa animorum conciliatione sit opus, initiis tamen maximè, & veluti ex condicto tribuitur.

Proœmium ab epilogo quemadmodum differat.

Quidam putauerunt sic differre, quòd in proœmio præterita, in epilogo futura dicantur. Quintil. autem eo differre existimat, quòd in ingressu parciùs & modestiùs prętętãda sit Iudicis misericordia: in epilogo verò liceat totos effundere affectus, & fictam orationem induere personis, & defunctos excitare, & pignora reorum producere, quæ omnia in proœmiis parum rectè fiunt.

De Narratione.

Narratio aut tota pro nobis est, aut tota pro aduersariis, aut mixta ex vtrisque. Si erit tota pro nobis, contenti simus his tribus partibus, vt Iudex intelligat, meminerit, credat. Nec quicquam reprehensione dignum ducat, nam id principio maximè cauetur.

Narrationis virtutes.

Quoties sequentia satis rem declarant, iis contenti esse debemus, & priora omittere. Satius est narrationi aliquid superesse, quàm deesse: nam superuacua cum tędio dicuntur, necessaria cum periculo subtrahuntur. Quæ probatione tractaturi sumus, persona, loco, tempore, instrumento, occasione, in narratione delibabimus. Multæ sæpè in vna causa sunt narrationes, maximè si causa sit multiplex, vt est Repetundarum. Non semper eo ordine est narrandum, quo res gesta est: qua in re causæ conditionem spectabimus. Tanta est enim varietas causarum, vt qui aut eundem ordinem vbique sequatur, aut præceptis quenquam certis alliget, non modo operam perdat, verùm etiam cogat in re diuersissima vnum semper spectare finem: quod quàm sit absurdum, facilè intelliget qui Ciceronis orationes legerit. Ἐπιδιήγησις fit ad augmentum vel inuidiæ vel miserationis in aduersis. Initium narrationis à persona fit: & ea si nostra est, ornetur: si aliena, infametur. Finis narrationis fit, quum eò perducitur expositio, vnde quæstio oritur.

De egressionibus.

Egressus est vel egressio, hoc παρέκβασις, quum intermissa parum re proposita, quiddam interseritur delectationis vtilitatisve causa.

Sed hæ

Sed hæ sunt plures, quæ per totam causam varios excursus habent: vt laus hominum, locorumque, & descriptio regionum, expositio quarundam rerum gestarum, vel etiam fabulosarum. Sed indignatio, miseratio, inuidia, conuicium, excusatio, conciliatio, maledictorum refutatio, & similia: amplificatio, minutio, omnis affectus genus, de luxuria, de auaritia, de religione, aut officiis neglectis vel oblitis, cum suis argumentis quia cohærent, egredi non videntur.

De credibilibus.

Credibilium tria sunt genera, vnum fortissimum, quia ferè semper accidit, vt liberos à parentibus amari. Alterum velut propensius: vt eum qui rectè valeat, ad crastinum peruenturum. Tertium tantum non repugnans, ab eo in domo furtum factum, qui domi fuerit, munus aliquod domi administrauerit.

Argumenta vnde ducantur.

Argumenta ducuntur à personis, causis, temporibus. Cuius tres partes sunt: præcedens, insequens, coniunctum. Si agimus, nostra confirmanda sunt priùs: tum ea quæ nostris opponuntur refutanda. Si respondemus, sæpius incipiendum à refutatione: locuples enim, speciosa, & imperiosa esse debet eloquentia.

Epilogus.

Conclusio, quæ peroratio dicitur, duplicem habet rationem. Ponitur enim aut in rebus, aut in affectibus, rerum repetitione & cumulo, quæ Græcè ἀνακεφαλαίωσις dicitur, à Latinis quibusdam renumeratio appellata. Ea autem memoriam iudicis reficit, & totam simul causam ponit ante oculos, vt etiam si singula minùs valeant, turba tamen moueat: ita tamen, vt breuiter eorũ capita cursimque tangantur. Sed tunc fit, quando multæ quæstiones inferũtur. Nam si breuis simplexque sit, non est necessaria.

De affectibus.

Affectuum duæ sunt species, quas Græci ἦθος καὶ πάθος vocant, quasi dicas mores & affectus concitatos, πάθος quidem affectus turbulentos, ἦθος verò mites atque cõpositos. In illis vehementes motus, in iis lenes. Et πάθος quidem imperat, ἦθος verò persuadet. His ad perturbationem, illis ad beneuolẽtiam vtimur. Et est πάθος temporale, ἦθος verò perpetuum. Vtrunque ex eadem natura, sed illud maius, hoc minus. In aduersarios plus valet inuidia, quam conuiciũ: quia inuidia aduersarios, conuicium nos inuisos facit. Nam sunt quædã

quæ si imprudẽtibus excidant, stulta sunt: quum simulamus, venusta credũtur. Altercator, iracũdiæ vitio careat. nullus enim affectus rationi magis obstat, & fert extra causã plerũque, ac deformia cõuicia facere ac mereri cogit, & nõnunquam in ipsos iudices incurrit. Cõiectura omnis aut de re, aut de animo est. Vtriusque tria sũt tẽpora, præteritum, præsens, futurũ. De re generales sunt quæstiones, & definitæ: id est & quæ non continentur personis, aliisque circunstãtiis, & quæ continẽtur. De animo quæri non potest, nisi vbi persona est, & de facto cõstat. Ergo cũ de re agitur: aut quid factum sit, in dubium venit, aut quid fiat, aut quid futurum sit, & similia.

De amphibologia.

Amphibologiæ species sunt innumerabiles, adeò vt nõnulli philosophi putent nullum esse verbum quod non plura significet. Aut enim vocibus singulis accidit, per ὁμωνυμίαν, aut cõiunctis per ambiguam constructionem. Vitiosa oratio fit, quum inter duo nomina medium verbum ponitur. Alias tamen vitiosæ orationis species nec enumerare cuiquam facilè promptum est: in vniuersum verò id sic præcipitur, vt quicquid parum propriè, clarè, locóque dicatur, id ferè in vitium incurrat.

Nunc ad artis Rhetoricæ definitiones diuisionésque veniamus, quæ sicuti est copiosa & varia, ita & à multis & clarissim. scriptoribus tractata est, non eodem modo. Nam sunt qui genus demõstratiuum in scholas sic relegant, vt oratori nec faciant copiam alterius partis, aut maiorem aut frequentiorem quàm iudicalis. Qua quidem in re quid spectent, video. nam eam demum partẽ multò speciosissimam se tantùm iudicant dignam, in qua multum sit & ostẽtationis & vtilitatis: quum interim vt ad hanc foréssem lucem perueniatur, in demonstratiuis ferè ludamus: ideóque fit, vt in scholis, vbi verarum actionum progymnasmata tractantur, nullus locus tractetur aut felicius aut sæpius quam laudis, vituperationísque, qui est demonstratiui generis proprius. Hoc tamen sciat futurus Orator non esse genus vllum dicendi, qui admittere possit aliquid è genere demonstratiuo. id quod sic se habere sibi persuadebit, qui veterum scripta legerit accuratiùs. Rhetorica, vt fert cõmunis ferè omnium opinio, est bene dicendi scientia in ciuilibus quæstionibus. Orator igitur est vir bonus dicendi peritus. Oratoris autem officiũ est appositè dicere ad persuadendum. Finis, persuadere dictione, quatenus rerum & personarum cõditio videtur admittere in ciui-

libus quæſtionibus. ſic enim Hermagoras calumniis occurrit plurimis. Ciuiles quæſtiones ſunt, quæ in cõmunem animi cõceptionẽ poſſunt cadere, id eſt, qua vnuſquiſque poteſt intelligere, quum de æquo quæritur & bono. Cauſa eſt res quæ in ſe habet controuerſiã in dicẽdo poſitam, cum perſonarum certarum interpoſitione, quæ ὑπόθεσις dicitur: vt, ſítne philoſopho vxor ducenda.

Quæſtio eſt res quæ in ſe habet controuerſiam poſitam in dicendo ſine certarum perſonarũ interpoſitione, quæ à Græcis θέσις appellatur: vt, ſítne nauigandũ. In hypotheſi naſcitur ferè quæſtio: in theſi continetur. Circunſtantiæ rerum hic plurimum habent locum, quæ ab Hermagora περιστάσεις vocantur, quas & elementi nomine appellant, eò quòd ex earum coniunctione tanquam ex elementis quibuſdam quæſtiones fiant. Sunt autem numerò ferè ſeptẽ: quis, quid, quando, vbi, cur, quemadmodũ, quibus adminiculis.

De partibus Rhetoricæ.

Partes autẽ, atque, vt ſic dixerim, membra Rhetoricæ ſunt quinque, inuentio, diſpoſitio, elocutio, memoria, pronunciatio.

Inuentio eſt excogitatio rerum verarum aut veriſimilium, quæ cauſam probabilem reddunt. Ea præceptis non conſtat, ſed quo quiſque eſt ingenio prõptior, hoc magis hac re excellit. Diſpoſitio eſt rerum inuentarum in ordinem pulchra diſtributio. Vbi cauendum, ne ſic diſtribuamus, vt partium multitudo adferat obſcuritatem. Elocutio eſt idoneorum verborum ad inuentionem accommodata perceptio. Memoria eſt firma animi rerum ac verborum ad inuentionem perceptio. Pronunciatio eſt rerum ac verborũ cũ dignitate vocis & corporis decora moderatio.

Genera cauſarum.

Tria maxima Rhetorum pars fecit genera cauſarum, licet aliis atque aliis nominibus appellauerint. Demõſtratiuum, quod Græci ἐγκωμιαστικὸν à laude dicunt: & ἀποδεικτικὸν quod demonſtrationis vim habeat. Deliberatiuum, συμβουλευτικὸν quod Ariſtoteles concionale appellat. Et iudiciale. Demonſtratiuum in laudem & vituperationem diuiditur. Deliberatiuum in ſuaſionem & diſſuaſionem, adhibetúrque maximè vtilitas & inutilitas. Iudiciale in accuſationem & defenſionem, petitionem præmij, & negationem. Demonſtratiuũ genus eſt quũ aliquid demonſtramus, in quo laus aut vituperatio tractatur, quod quum in prophanis ſtudiis ſit vſitatiſſimũ, tum etiam nonnunquã incidit in ſacris literis, vt in Dauide:

Domine, in cœlo misericordia tua, &c.

Deliberatiuum genus est, in quo suasio aut dissuasio occurrit: appetere & fugere. Iudiciale, in quo est accusatio, defensio, præmij petitio vel negatio.

De statibus.

Status, qui Græcè στάσις dicitur, est veluti cardo in quo tota causa vertitur. Fit autē ex intentione & depulsione. Eum vocant nonnulli cōstitutionem: alij quæstionem: alij quod ex quæstione appareat.

Statuum alij sunt rationales, alij legales. Rationales diuiduntur in quatuor: in coniecturales, finitiuos, qualitatis, trāslationis. Coniecturalis status est, quum factum quod ab aliquo obiicitur, ab aduersario pernegatur: vt, fecisti, non feci. Finitiuus est, quum id quod obiicitur, non hoc esse contendimus, sed quid illud sit, adhibitis definitionibus probamus: vt, non erat sacrilegij crimen intentandum, qui priuatam rem sustuli. Hic maximè opus erit definitione sacrilegij. Qualitatis est status, quum qualis sit res, quæritur: & quia de re & genere negocij controuersia est, constitutio generalis vocatur. Translatiuus est, quum causa ex eo pendet, quod non is agat qui aut agere deberet, aut non apud quos, quo tempore, qua lege, quo crimine, qua pœna oportet. Huic subiicitur confutatio. Constitutione causæ reperta, protinus considerandum est, simplex vtrum sit quæstio causæ, an coniuncta? Simplex est, quæ vnam in se quæstionem complectitur: vt si quæratur, sintne litteræ virtutum incunabula? Et, sitne Corinthiis bellum indicendum? Coniuncta est, quæ ex pluribus quæstionibus constat: vt si quæratur, sitne Carthago diruenda, an Carthaginensibus reddenda, an colonia deducenda? Legales verò status in scripti & rationis versantur controuersia. Scripti autem controuersia est, quæ plurimum pendet ex ambiguitate vnius, aut alterius verbi, dum tuemur mordicus legis verba, interim nihil facientes rationem, hoc est, animum medullámque legum, quæ æquum bonúmque tuetur, seque ad animum legumlatorum accommodat. Supererit tum, vt quum cognitus fuerit controuersiæ locus, videamus quæ quæstio, quæ ratio, quæ iudicatio, quod denique firmamentum sit causæ. Est ergo quæstio, in qua causæ disceptatio constat: vt, iure feci, non iure fecisti. Ratio est, qua reus vtitur cur iure fecerit: vt Orestes accusatus parricidij, inquit, Iure feci, illa enim patrem meum occiderat. Iudicatio est ex ratione deducta summa, huiusmodi,

rectúmne fuerit ab Oreſte matrem occidi, quum illa patrem Oreſtis occiderit. Firmamentum eſt firmiſſima argumentatio defenſoris: vt ſi Oreſtes dicit eiuſmodi fuiſſe matris animũ in patrẽ ſuum, in ſeipſum, in regnum, demum in omnem familiam, vt ab ea liberi potiſſimum deberent pœnas ſumere. Generalis conſtitutio eſt, quę quale factum ſit quod reo obiicitur, docet. Et habet partes duas, iuridicialem, & negocialem. Negocialis eſt, in qua quid iuris ſit, ex ciuili more per æquitatem conſideratur: cui diligentiæ præſunt iudices: & habet ſibi connexam controuerſiam. Iuridicialis eſt, in qua æqui rectíque natura, præmij & pœnæ ratio quæritur. Huius partes ſunt duæ, abſoluta & aſſumptiua. Abſoluta eſt, quæ in ſe continet iuris & iniuriæ quæſtionẽ. Aſſumptiua verò eſt, quæ ex ſe nihil dat firmi ad recuſationem, foris autem aliquid defenſionis aſſumit. Cuius ſunt quatuor partes: comparatio, relatio criminis, remotio criminis, conceſſio. Comparatio eſt, quum aliud aliquod factum honeſtum aut vtile contenditur, quod vt fieret, & illud quod arguitur, dicitur eſſe commiſſum. Remotio criminis eſt, quum id crimẽ quod infertur, à ſe & à ſua culpa in alium reus transferre conatur. Relatio criminis, quum ideo iure quid factum dicitur, quòd aliquis antè laceſſiuerit. Conceſſio criminis eſt, quum reus non id quod factum eſt defendit, ſed vt ignoſcatur poſtulat. Eius partes ſunt duæ, purgatio, & deprecatio. Purgatio eſt, per quam eius qui accuſatur, non factum ipſum, ſed voluntas defenditur. Ea rurſus tres habet partes, imprudentiam, caſum, neceſſitatem. Imprudentia eſt, quum ſciſſe ſe aliquid is qui arguitur, negat.

Caſus autem infertur in conceſſionem, quum demonſtratur aliquam fortunæ vim obſtitiſſe voluntati Neceſſitudo autem erit, quum vi quadam reus id quod fecerit, feciſſe ſe dixerit.

Scripti & voluntatis eſt controuerſia, quando verba ipſa cum ſententia ſcriptoris pugnare videntur: quæ eſt in iure ciuili frequentiſſima, & tractatur à Cicerone quum aliàs, tum in Oratore. Legum contrariarum ſtatus ſunt, quando inter ſe duæ aut plures leges pugnare videntur, quam Græci appellant ἀντινομίαν. Qua in re hoc memoriæ reliquerunt veteres, vt ſemper veterem legem noua & nuper lata putemus aboleri. Ambiguitas eſt, quum id quod ſcriptum eſt, duas aut plures res ſignificare videtur. Collectio, quæ & ratiocinatio vocatur, eſt quando ex eo quod ſcriptum eſt, quid inuenitur. Definitio legalis eſt, quum vis verbi

quasi in definitiua constitutione in qua posita sit quæritur. Status ergo tam rationales quàm legales à quibusdam XVIII. sunt numerati. Cæterum secundum Ciceronem XIX. inueniuntur: eò quòd translationem inter rationales præcipuè status recensuerit, qui tamen seipsum in aliis libris reprehendens, translationem legalibus statibus annumerauit.

De generibus causarum.

Quinque sunt genera causarum: honestum, admirabile, humile, anceps, obscurum. † Honestum causarum genus est, cui statim sine oratione nostra fauet auditoris animus. Admirabile est, à quo est alienatus animus eorum qui audituri sunt. Humile est, quod negligitur ab auditore, & non magnopere attendēdum videtur. Anceps est, in quo aut iudicatio dubia est, aut causa & honestatis & turpitudinis particeps, vt beneuolentiam pariat & offensionem. Obscurū est, in quo aut tardi auditores sunt, aut difficilioribus ad cognoscendum negotiis causa implicata est.

† *Hactenus ex Cōpendio: deinceps ex ipso Cassiodoro.*

Partes orationis Rhetoricæ sunt sex:
- Exordium.
- Narratio.
- Partitio.
- Confirmatio.
- Reprehensio.
- Conclusio.

Exordium est oratio animum auditoris idoneè comparans ad reliquam dictionem. Narratio est, rerum gestarum, aut vt gestarum expositio. Partitio est, quæ si rectè habita fuerit, illustrem, & perspicuam totam efficit orationem. Confirmatio est, per quam argumētando nostræ causæ fidem & auctoritatem & firmamentum adiungit oratio.

Reprehensio est, per quam argumentando aduersariorum confirmatio diluitur aut eleuatur. Conclusio est, exitus & determinatio totius orationis, vbi interdum & epilogorum allegatio flebilis adhibetur.

Hæc licet Cicero Latinæ eloquentiæ lumen eximium per varia volumina copiosè nimis & diligenter effuderit, & in arte Rhetorica duobus libris videatur amplexus, quorum commenta à Mario Victorino cōposita in Bibliotheca mea vobis reliquisse cognoscor.

Quintilianus etiam doctor egregius, qui post fluuios Tullianos singulariter valuit implere quæ docuit, virum bonum dicendi peri-

tum à prima ætate ſuſcipiens, per cunctas artes ac diſciplinas nobilium litterarum erudiendum eſſe monſtrauit: quem meritò ad defendendum totius ciuitatis vota requirerent. Libros autem duos Ciceronis de arte Rhetorica & Quintiliani duodecim inſtitutionum iudicauimus eſſe iungendos: vt nec codicis excreſceret magnitudo, & vtrique dum neceſſarij fuerint parati ſemper occurrant.

Fortunatianum verò doctorem nouellum, qui tribus voluminibus de hac re ſubtiliter minutéque tractauit, in pugillari codice aptè forſitan congruentérque redigimus: vt & faſtidium lectori tollat, & quæ ſunt neceſſaria competenter inſinuet. Hunc legat, qui breuitatis amator eſt. Nam cùm opus ſuum in multos libros non tetenderit, plurima tamen acutiſſima ratione diſſeruit: quos codices cum præfatione ſua in vno corpore reperietis eſſe collectos.

Rhetorica argumentatio tractatur
- aut per Inductionem: cuius membra ſunt hæc.
  - Propoſitio.
  - Illatio, quæ & aſſumptio dicitur.
  - Concluſio.
- aut per Ratiocinationem.
- aut per Enthymena, qui eſt imperfectus ſyllogiſm⁹ atq; Rhetoricus: qui, ſicut Fortunatianus dicit explicatur
  - Conuincibili.
  - Oſtentabili.
  - Sententiali.
  - Exemplabili.
  - Collectiuo.
- aut per Epicherema, qui eſt Rhetoricus & latior ſyllogiſmus: quo fit
  - aut tripertitus.
  - aut quatripertitus.
  - aut quinquepertitus.

Argumentatio dicta eſt quaſi argutæ mentis oratio. Argumentatio eſt enim oratio ipſa, qua inuentum probabiliter exequimur argumentum. Inductio eſt oratio, qua rebus non dubiis captamus aſſenſionem eius, cum quo inſtituta eſt, ſiue inter Philoſophos, ſiue inter Rhetores, ſiue inter Sermocinantes, Propoſitio inductionis eſt quæ ſimilitudines concedendæ rei neceſſariò vnius inducit aut plurium.

Illatio inductionis eſt, quæ & aſſumptio dicitur, quæ rem de qua contenditur, & cuius cauſa ſimilitudines adhibitæ ſunt, introducit.

Conclusio inductionis est, quæ aut concessionem illationis cõfirmat, aut quid ex ea conficiatur, ostendit.

Ratiocinatio, est oratio qua id de quo est quęstio comprobamus. Enthymema igitur est quod Latinè interpretatur mentis conceptio, quam imperfectum syllogismum solent Artigraphi nuncupare. Nam in duabus partibus hæc argumenti forma consistit: quando id quod ad fidem pertinet faciendam, vtitur syllogismorum lege præterita: vt est illud: Si tempestas vitanda est, non est igitur nauigandum. Ex sola enim propositione & conclusione constat esse perfectum: vnde magis oratoribus, quàm dialecticis conuenire iudicatum est. De dialecticis autem syllogismis suo loco dicemus. Cõuincibile est quod euidenti ratione conuincitur: sicut fecit Cicero pro Milone. Eius igitur mortis sedetis vltores, cuius vitã si possetis, per vos restitui posse noletis. Ostentabile est, quod certa rei demonstratione constringit: sic Cicero in Catilinam: Hic tamen viuit, viuit. Imò etiam in Senatum venit. Sententiale est, quod sententia generalis addicit: vt apud Terentium: Obsequium amicos, veritas odium parit. Exemplabile est, quod alicuius exempli cõparatione euentum simile comminatur: sicut Cicero in Philippicis dicit: Te miror, Antoni, quorum facta imitere, eorum exitus nõ perhorrescere.

Collectiuum est, cùm in vnum, quæ argumentata sunt, colliguntur: sicut ait Cicero pro Milone: Quem igitur cum gratia noluit, hunc voluit cum aliquorum querela. quem iure, quem loco, quem tempore, non est ausus: hunc iniuria, alieno tempore cum periculo capitis non dubitauit occidere. Præterea secundum Victorinum Enthymematis altera est definitio. Ex sola propositione, sicut iam dictum est, ita constat Enthymema: vt est illud: Si tempestas vitanda est, non est nauigatio requirenda. Ex sola assumptione: vt est illud: Sunt autem qui mundum dicant sine diuina administratione discurrere.

Ex sola conclusione: vt est illud: Vera est igitur diuina sententia. Ex propositione & assumptione: vt est illud: Si inimicus est, occidit. Inimicus autem est: & quia illi deest conclusio, Enthymema vocatur. Sequitur Epicherema. Epicherema est, quod superiùs diximus, descendens de ratiocinatione latior excursio Rhetorici syllogismi, latitudine distans & productione sermonis à dialecticis syllogismis, propter quod Rhetoribus datur. Tripertitus: epicherematicus

syllogismus

ſyllogiſmus eſt, qui conſtat membris tribus: id eſt, propoſitione, aſſumptione, concluſione. Quadripertitus eſt, qui conſtat membris quattuor: propoſitione, aſſumptione, & vna propoſitionis ſiue aſſumptionis coniuncta probatione, & cõcluſione. Quinquepertitus is eſt, qui conſtat membris quinque: id eſt, propoſitione & probatione, aſſumptione & eius probatione, & concluſione.

Hunc Cicero ita facit in arte Rhetorica: Si deliberatio & demõſtratio genera ſunt cauſarum, non poſſunt rectè partes alicuius generis cauſæ putari. Eadem enim res, alij genus, alij pars eſſe poteſt: idem genus & pars eſſe non poteſt, vel cætera: quouſque ſyllogiſmi huius membra claudantur. Sed videro quantum in aliis partibus lector ſuum exercere poſſit ingenium.

Memoratus autem Fortunatianus in tertio libro meminit de oratoris memoria, de pronunciatione & voce: vnde tamen Monachus cum aliqua vtilitate diſcedit: quando ad ſuas partes non improbè videtur attrahere, quod illi ad exercendas cõtrouerſias vtiliter apta uerunt. Memoriam ſiquidem lectionis diuinæ re cognita cautela ſeruabit, cùm in ſupradicto libro eius vim qualitatémque cognouerit: artem verò pronuntiationis in diuinæ legis effatione concipiet. Vocis autem diligentiam in pſalmodiæ decãtatione cuſtodiet. Sic inſtructus in opere ſancto redditur, quamuis libris ſæcularibus occupetur.

Nunc ad Logicam, quæ & Dialectica dicitur, ſequenti ordine veniamus, quam quidam diſciplinam, quidam artem appellare maluerunt, dicentes: quando apodicticis, id eſt, probabilibus diſputationibus aliquid diſſerit, diſciplina debeat nuncupari: quando verò aliquid veriſimile tractat, vt ſunt ſyllogiſmi ſophiſtici, nomen artis accipiat. Ita vtrumque vocabulum pro argumentationis ſuæ qualitate promeretur.

DE DIALECTICA.

DIALECTICAM primi Philoſophi in dictionum ſuarum quidem argumentationibus habuerunt: non tamen ad artis redegere peritiam. Poſt quos Ariſtoteles, vt fuit doctrinarum omnium diligens inquiſitor, ad regulas quaſdam, huius doctrinæ argumenta perduxit: quæ priùs ſub certis prçceptionibus non fuerunt. Hic libros faciens exquiſitos, Græcorum ſcholã mul-

tiplici laude decorauit. Quem noſtri non perferentes diutiùs, alienum tranſlatum expoſitúmque Romanæ eloquentiæ contulerunt. Dialecticam verò, & Rhetoricam Varro in nouem libris tali ſimilitudine definiuit. Dialectica & Rhetorica, eſt: quod in manu hominis pugnus aſtrictus, & palma diſtenſa: illa breui oratione argumẽta concludens, iſta facundiæ campos copioſo ſermone diſcurrẽs: illa verba contrahens, iſta diſtendens. Dialectica ſiquidem ad differendas res acutior: Rhetorica ad illa, quæ nititur docenda, facundior. Illa ad ſcholas nonnunquam venit, iſta iugiter procedit in forum: illa requirit rariſſimos ſtudioſos, hæc frequentes & populos. Sed priuſquam de ſyllogiſmis dicamus, vbi totius Dialecticæ vtilitas & virtus oſtenditur, oportet de eius initiis, quaſi quibuſdam elementis, pauca differere: vt ſicut eſt à maioribus diſtinctus ordo, ita & noſtræ diſpoſitionis currat intentio. Conſuetudo itaque eſt Doctoribus Philoſophiæ, antequam ad Iſagogen veniant exponendam, diuiſionem Philoſophiæ paucis attingere: quam nos quoque ſeruantes, præſenti tempore non immeritò credimus intimandam.

Philoſophiæ diuiſio.

Philoſophia diuiditur in
- Inſpectiuam. hæc diuiditur in
  - Naturalem.
  - Doctrinalẽ. hæc ſubdiuiditur in diuinam.
    - Arithmeticã.
    - Muſicam.
    - Geometricã.
    - Aſtronomicã.
- Actualem. hæc ſubdiuiditur in
  - Moralem.
  - Diſpenſatiuam.
  - Ciuilem.

Philoſophia eſt diuinarum, humanarúmque rerum, inquantum homini poſſibile eſt, probabilis ſcientia: Aliter, Philoſophia eſt ars artium, & diſciplina diſciplinarum. Rurſus, Philoſophia eſt meditatio mortis, quod magis conuenit Chriſtianis, qui ſæculi ambitione calcata, conuerſatione diſciplinabili, ſimilitudine futuræ patriæ viuunt: Sicut dicit Apoſtolus, In carne enim ambulantes, non ſecũdum carnem militamus: & alibi, Conuerſatio noſtra in cœlis eſt. Inſpectiua dicitur, qua ſupergreſſi viſibilia de diuinis aliquid & cœleſtibus contemplamur, eáque mente ſolummodo contuemur, quantum incorporeum ſupergrediuntur aſpectum. Naturalis dicitur, vbi vnius cuiuſque rei natura diſcutitur, quia nihil contra naturam generatur in vita: ſed vnum quodq; his vſibus deputatur, in

quibus à creatore productum est: nisi fortè cum voluntate diuina aliquod miraculum prouenire monstretur. Doctrinalis dicitur scientia, quæ abstractam considerat qualitatem. Abstracta enim quantitas dicitur, quam intellectu à materia separantes, vel ab aliis accidentibus: vt est, par, impar: vel alia huiuscemodi in sola ratiocinatione tractamus. Diuinalis dicitur: quando aut ineffabilem naturam, diuinam, aut spirituales creaturas ex aliqua parte, profundissima qualitate differimus. Arithmetica, est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. Musica, est disciplina quæ de numeris loquitur: quia aliquid sunt hi, qui inueniuntur in sonis. Geometrica, est disciplina magnitudinis immobilis & formarum. Astronomia, est disciplina quæ cursus cælestium, syderúmque figuras contemplatur omnes, & habitudines stellarum circa se & circa terram, indagabili ratione percurrit. Actualis dicitur, quæ res propositas operationibus suis explicare contendit. Moralis dicitur, per quam mos viuendi honestus appetitur, & instituta ad virtutem tendentia præparantur. Dispensatiua dicitur, domesticarum rerum sapienter ordo dispositus. Ciuilis dicitur, per quam totius ciuitatis administratur vtilitas. Philosophiæ diuisionibus definitionibúsque tractatis, in quibus generaliter omnia continentur, nunc ad Porphyrij librum, qui Isagoge inscribitur, accedamus.

De Isagoge Porphyrij.

Isagoge Porphyrij tractat
- de Genere.
- de Specie.
- de Differentia.
- de Proprio.
- de Accidente.

Genus est ad species pertinens, quod de differentibus specie, in eo quod quid sit prædicatur: vt animal. Per singulas enim species, id est, hominis, equi, bouis, & cæterorum genus animal prædicatur atque significatur. Species est, quod de pluribus & differentibus numero, in eo quod quid sit, prædicatur. Nam de Socrate, Platone, & Cicerone homo prædicatur. Differentia est, quod de pluribus & differentibus specie in eo quod quale sit de homine prædicatur: sicut rationale & mortale in eo quod quale sit de homine prædicatur. Proprium est, quod vna quæque species vel persona certo additamento insignitur, & ab omni communione separatur. Accidens est, quod accedit & recedit præter subiecti corruptionem: vel

ea quæ ſic accidunt, vt pœnitus non recedant. Hęc qui pleniùs noſſe deſiderant, Introductionẽ legant Prophyrij: qui licet ad vtilitatẽ alicuius operis ſe dicat ſcribere, non tamen ſine propria laude viſus eſt alia dicta formaſſe.

Sequuntur Ariſtotelis Categoriæ, ſiue Prædicamenta: quibus mirum in modum per varias ſignificantias omnis ſermo concluſus eſt: quorum organa ſiue inſtrumenta ſunt tria.

Organa vel inſtrumenta Categoriarum ſiue Prædicamentorum ſunt æquiuoca, vniuoca, denominatiua. Æquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolùm commune eſt, ſecundum nomen verò ſubſtantiæ ratio diuerſa: vt animal, homo, & quod pingitur. Vniuoca dicũtur, quorum & nomen commune eſt, & ſecundum nomen diſcrepare eadem ſubſtantiæ ratio non probatur: vt animal, homo, atque bos. Denominatiua, id eſt deriuatiua, dicuntur quæcunque ab aliquo ſola differentia caſus ſecundum nomen habẽt appellationem: vt à Grammatica grammaticus, à fortitudine fortis.

Ariſtotelis Categoriæ, vel Prædicamẽta decem ſunt:
- Subſtantia.
- Quantitas.
- Qualitas.
- Ad aliquid.
- Facere.
- Pati.
- Situs.
- Quando.
- Vbi.
- Habere.

Subſtantia eſt, quæ propriè, & principaliter, & maximè dicitur: quæ neque de ſubiecto prædicatur, neque in ſubiecto eſt: vt aliquis homo, vel aliquis equus. Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur, in quibus ſpeciebus, illæ quę principaliter ſubſtãtiæ primò dictæ ſunt, inſunt atque claudũtur: vt in homine, Cicero. Quantitas vt diſcreta eſt, & habet partes ab alterutro diſcretas, nec communicantes, ſecundum aliquem communem terminum, velut numerus, & ſermo qui profertur: aut continua eſt, & habet partes quæ ſecundum aliquem communem terminum adinuicem conuertuntur: velut linea, ſuperficies, opus, locus, motus, tempus. Ad aliquid verò ſunt: quæcunque hoc ipſum quod ſunt aliorum eſſe dicuntur: velut, maius, duplum, habitus, diſpoſitio, ſcientia, ſenſus, poſitio. Qualitas,

eſt:ſecundum quam aliqui quales dicimur: vt bonus,malus. Facere,eſt:vt ſecare,vel vrere:id eſt aliquid operari.Pati,eſt:vt ſecari vel vri. Situs,eſt:vt ſtat,ſedet,iacet. Quando,eſt:vt heſterno, vel cras. Vbi,eſt: vt in Aſia,in Europa,in Lybia. Habere, eſt:.vt calceatum, vel armatum eſſe.

Hoc opus Ariſtotelis intentè legendum eſt, quando ſicut dictum eſt:quicquid homo loquitur,inter decem iſta Prædicamenta ineuitabiliter inuenitur: proficit etiam ad libros intelligendos, qui ſiue Rhetoribus, ſiue Dialecticis applicantur. Sequitur liber Peri hermenias ſubtiliſſimus nimis, & per varias formas, iterationéſque cautiſſimus, de quo dictum eſt: Ariſtoteles, quando librum Peri hermenias ſcriptitabat,calamum in mente tingebat.Definitionum prima eſt οὐσιωδὴς,id eſt,ſubſtantialis quę propriè & verè dicitur definitio:vt eſt homo animal rationale,mortale,ſenſus diſciplinæque capax.hæc enim definitio per ſpecies & differentias deſcendens venit ad proprium,& deſignat pleniſſimè quid ſit homo. Secunda eſt ſpecies definitionis,quæ Græcè ἐννοημαϊτικὴ dicitur, Latinè notio nũcupatur: quam notionem communi, non proprio nomine poſſumus dicere. Hæc iſto modo ſemper efficitur:Homo eſt quod rationali conceptione & exercitio præeſt animalibus cunctis.Non enim dixit quid eſt homo,ſed quid agat,quaſi quodam ſigno in notitiam denotato. In iſta enim & in reliquis notio rei profertur: non ſubſtãtialis,vt in illa primaria explicatione declaratur: & quia illa ſubſtantialis eſt, definitionum omnium optinet principatum. Tertia ſpecies definitionis eſt, quæ Græcè ποιότης dicitur Latinè qualitatiua. Hæc dicendo quid quale ſit, id quod ſit, euidenter oſtendit. Cuius exemplum tale eſt:homo eſt qui ingenio valet, artibus pollet, & cognitione rerum: aut quæ agere debeat eligit, aut animaduerſione quod inutile ſit contemnit, his enim qualitatibus expreſſus ac definitus homo eſt. Quarta ſpecies definitionis eſt: quæ Græcè ὑπογραφικὴ, Latinè deſcriptionalis nuncupatur: quæ adhibita circuitione dictorum factorúmque rem quæ quid ſit deſcriptione declarat:vt ſi luxurioſum volumus definire, dicimus: Luxurioſus, eſt victus non neceſſarij & ſumptuoſi & oneroſi appetens, in deliciis affluens,in libidine promptus, hæc & talia definiunt luxurioſum. Quæ ſpecies definitionis,oratoribus magis apta eſt, quàm dialecticis, quia latitudines habet, hæc ſimili modo in bonis rebus ponitur & in malis. Quinta ſpecies definitionis eſt: quàm

vel κατ' ἀντίλεξιν. Græce* κατ' λέξιν : Latinè ad verbum dicimus: hæc vocem illam de cuius requiritur, alio sermone designat vno ac singulari & quodãmodo quid illud sit in vno verbo positum, vno verbo alio declarat: vt conticescere est tacere: item cùm terminum dicimus finem, aut terras populatas interpretemur esse vastatas. Sexta species definitionis est, quam Græci κατ' τὴν στάφοραν, per differentiam dicimus. Id est: cùm quæritur, quid intersit inter regem & tyrannum, adiecta differentia quid vterque sit definitur: id est, rex est modestus & temperans, tyrannus verò impius & immitis. Septima est species definitionis: quam Græci κατ' μετάφοραν, Latini per translationem dicunt: vt Cicero in Topicis, Litus est, qua fluctus eludit. Hoc variè tractari potest: modò enim vt moueat, sicut illud, caput est arx corporis: modò vt vituperet, vt illud, Diuitiæ sunt breuis vitæ longum viaticum: modò vt laudet, vt adulescétia est flos ætatis. Octaua species definitionis est, quam Græci κατ' ἀφαίρεσιν vocant, vt Latini per priuantiam contrarij eius quod definitur, dicunt: vt bonum est, quod malum non est: iustum est, quod iniustum non est. Et his similia: quod se ita naturaliter ligat, vt necessariam cognitionem sibi vnius comprehensione connectat. Hoc autem genere definitionis vti debemus, cùm contrarium notum est. Nam certa ex incertis nemo probat. Sub qua specie.

Modi formulæ primæ sunt nouem.

Primus modus est, qui concludit, id est, qui colligit ex vniuersalibus dedicatiuis, dedicatiuum vniuersale directum: vt, omne iustum honestum, omne honestum bonum, omne igitur iustum bonum.

Secundus modus est, qui concludit ex vniuersalibus dedicatiua & abdicatiua abdicatiuum vniuersale directum: vt omne iustum honestum, nullum honestum turpe, nullum igitur iustum turpe.

Tertius modus est, qui cõcludit ex dedicatiuis particulari & vniuersali, abdicatiuum particulare directum: vt quoddam iustum est honestum, omne honestum vtile, quoddam igitur iustum vtile.

Quartus modus est qui conducit vel concludit ex particulari dedicatiua & vniuersali, abdicatiuum particulare directum: vt quoddam iustum honestum, nullum honestum turpe, quoddam igitur iustum non est turpe.

Quintus modus est, qui conducit ex vniuersalibus dedicatiuis particulare dedicatiuum per reflexionẽ: vt omne iustum honestũ

omne honeſtum bonum,quoddam igitur bonum iuſtum.

Sextus modus eſt , qui conducit ex vniuerſali dedicatiua & vniuerſali abdicatiua vniuerſale per reflexionem: vt omne iuſtum honeſtum,nullum honeſtum turpe,nullum igitur turpe iuſtum.

Septimus modus eſt, qui conducit ex vniuerſali dedicatiuũ particulare per reflexionem : vt quoddam iuſtum honeſtum , omne honeſtum vtile,quoddam igitur vtile iuſtum.

Octauus modus qui conducit ex vniuerſalibus abdicatiua particulari,abdicatiuum per reflexionem : velut nullum turpe honeſtũ, omne honeſtum iuſtum,quoddam igitur iuſtum non eſt turpe.

Nonus modus eſt qui conducit ex vniuerſali abdicatiua & particulari dedicatiua,abdicatiuum particulare per reflexionem:velut nullum turpe honeſtum , quoddam honeſtum iuſtum, quoddam igitur iuſtum honeſtum.

Modi formulæ ſecundæ ſunt quatuor.

Primus modus eſt , qui conducit ex vniuerſalibus dedicatiua & abdicatiua,abdicatiuum vniuerſale directum : velut omne iuſtum honeſtum,nullum turpe honeſtum,igitur nec iuſtum turpe.

Secundus modus eſt,qui conducit ex vniuerſalibus abdicatiua & dedicatiua abdicatiuum vniuerſale directum : velut nullum turpe honeſtum,omne iuſtum honeſtum,nullum igitur turpe iuſtum.

Tertius modus eſt, qui conducit ex particulari dedicatiua & vniuerſali abdicatiua abdicatiuum particulare directum : velut quoddam iuſtum honeſtum, nullum turpe honeſtum , quoddam igitur iuſtum turpe.

Quartus modus eſt, qui cõducit ex particulari abdicatiua & vniuerſali dedicatiua abdicatiuum particulare directum : velut quoddam iuſtum non eſt turpe,omne malum turpe,quoddam igitur iuſtum non eſt malum.

Modi formulæ tertiæ ſunt ſex.

Primus modus eſt, qui conducit ex dedicatiuis vniuerſalibus dedicatiuum particulare,tam directum,quàm reflexum: vt omne iuſtum,honeſtum omne iuſtum bonum , quoddam igitur honeſtum bonum,vel quoddam bonum,honeſtum.

Secundus modus eſt , qui conducit ex dedicatiuis particulari & vniuerſali dedicatiuum particulare directum: vt quoddam iuſtum honeſtum , omne iuſtum bonum , quoddam igitur honeſtum bonum.

Tertius modus est, qui ex dedicatiuis vniuersali & particulari dedicatiuum particulare directum: vt, omne iustum bonum, quoddam iustum bonum, quoddam igitur honestum bonum.

Quartus modus est, qui concludit ex vniuersali dedicatiua abdicatiuum particulare directum: vt omne iustum honestum, nullum iustum malum, quoddam igitur honestum non est malum.

Quintus modus est, qui conducit ex dedicatiua particulari & abdicatiua vniuersali abdicatiuum particulare directum: vt, quoddam iustum honestum, omne honestum bonum, igitur quoddam honestum non est malum.

Sextus modus est, qui conducit ex dedicatiua vniuersali & abdicatiua particulari, abdicatiuum particulare directum: vt, omne iustum honestum, quoddam iustum non est malum, quoddam igitur honestum non est malum.

Has fomulas Categoricorum syllogismorum qui plenè nosse desiderat, librum legat, qui inscribitur Peri hermenias Apuleij, & quæ subtiliùs sunt tractata cognoscet. Nec fastidium nobis verba repetita congeminent: distincta enim, atque considerata ad magnas intelligentiæ vias, præstante Domino, nos vtiliter introducent. Nunc ad hypotheticos syllogismos, ordine currente, veniamus.

Modi syllogismorum hypotheticorum septem sunt.

Primus modus est, velut: Si dies est lucet, est autem dies, lucet igitur.

Secundus modus est ita: Si dies est lucet, non lucet, non est igitur dies.

Tertius modus est ita: non & dies est & non lucet, atqui dies est, lucet igitur.

Quartus modus est: aut nox aut dies est, atqui dies est, non igitur nox est.

Quintus modus est ita: aut dies est aut nox, atqui nox non est, dies igitur est.

Sextus modus est ita: non & dies est & non lucet, dies autem est, nox igitur non est.

Septimus modus est ita: non & dies est & nox, atqui nox non est, dies igitur est.

Modos autem hypotheticorum syllogismorum si quis pleniùs nosse desiderat, legat librum Marij Victorini, qui inscribitur de syllogismis

logiſmis hypotheticis. Sciendum quoque quoniam Tullius Marcellus Carthaginenſis de cathegoricis & hypotheticis ſyllogiſmis, quod à diuerſis philoſophis latiſſimè dictum eſt, ſeptem libris breuiter ſubtiliterque tractauit, ita vt primo libro de regula, vt ipſe dicit, colligentiarum artis dialecticæ diſputaret. Et quod ab Ariſtotele de categoricis ſyllogiſmis multis libris editum eſt: ab iſto ſecundo & tertio libro breuiter expleretur. Quod autem de hypotheticis ſyllogiſmis à Stoicis innumeris voluminibus tractatum eſt, ab iſto quarto & quinto libro colligeretur. In ſexto verò de mixtis ſyllogiſmis, in ſeptimo autem de compoſitis diſputauit: quem codicem vobis legendum reliqui. Hinc ad pulcherrimas definitionum ſpecies accedamus: quæ tanta dignitate præcellunt, vt poſſint dici orationum maximum decus & quædam lumina dictionum. Definitio verò eſt oratio, breuis vniuſcuiuſque rei naturam à communione diuiſam propria ſignificatione concludens, hæc multis modis, præceptíſque conficitur.

In libro Peri hermenias. id eſt, de interpretatione, prædictus philoſophus de his tractat

- De nomine.
- De verbo.
- De oratione.
- De enunciatione.
- De affirmatione.
- De negatione.
- De contradictione.

Nomen eſt vox ſignificatiua ſecundùm placitum, ſine tempore: cuius nulla pars eſt ſignificatiua ſeparata: vt Socrates. Verbum eſt, quod cõſignificat tẽpus: cuius pars, nihil extra ſignificat: & eſt ſemper eorũ quæ de altero dicũtur nota: vt ille cogitat, diſputat. Oratio eſt vox ſignificatiua, cuius partiũ aliquid ſeparatim ſignificatiuum eſt: vt Socrates diſputat. Enunciatiua oratio eſt vox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid vel non eſt: vt Socrates eſt, Socrates non eſt. Affirmatio eſt enunciatio alicuius de aliquo: vt Socrates eſt. Negatio eſt alicuius de aliquo negatio: vt Socrates non eſt. Contradictio eſt affirmationis & negationis oppoſitio: vt, Socrates diſputat, Socrates non diſputat. Hæc omnia per librum ſuprà memoratum minutiſſimè diuiſa, & ſubdiuiſa tractantur, quæ nos breuiter intimaſſe ſufficiat, quando in ipſo competens explanatio reperitur:

maximè cùm eum ſex libris à Boëtio viro magnifico conſtet expoſitum, qui vobis inter alios codices eſt relictus. Nunc ad ſyllogiſticas ſpecies formuláſque veniamus, in quibus nobilium philoſophorum iugiter exercetur ingenium.

Formulæ Categoricorum id eſt, prædicatiuorum ſyllogiſmorum ſunt tres.
- In prima formula modi viiij.
- In ſecunda formula modi iiij.
- In tertia formula modi vj.

Sunt hæ definitiones. Subſtantia eſt, quod neque qualitas eſt, neque quantitas, neque aliqua accidentia, quo genere definitionis Deus definiri poteſt, etenim cùm quid ſit Deus, nullo modo comprehendere valeamus: ſublatio omnium exiſtentium, quæ Græci ὄντα appellant, cognitionem Dei nobis circũciſa & ablata notarum rerũ cognitione ſupponet: vt ſi dicamus, Deus eſt, quod neque corpus eſt, neque vllum elementum, neque animal, neque mẽs, neque ſenſus, neque intellectus, neque aliquid, quod ex his capi poteſt, his enim ac talibus ſublatis, quid ſit Deus, non poterit definiri. Nona ſpecies definitionis eſt, quam Græci κατ' ὑπόστυν, Latini per quandam imaginationem dicunt: vt, Æneas eſt Veneris & Anchiſæ filius. Hæc ſemper in indiuiduis verſatur, quæ Græci ἄτομα, appellãt. Item accidit in eo genere dictionis, vbi aliquis pudor aut metus eſt nominare: vt Cicero, cùm me videlicet ſicarij illi deſcribant. Decima ſpecies definitionis eſt quam Græci ὡς τύπος, Latini exẽplum veluti diximus appellant: vt ſi quęratur quid ſit animal, reſpondeatur, homo, nõ enim manifeſtè dicitur animal ſolùm eſſe hominem, cùm ſint alia innumerabilia: ſed cùm dicitur homo, veluti ipſum hominem animal deſignat: cùm tamen huic nomini multa ſubiaceant. Rem enim quæſitam prædictum declarauit exemplum, hoc eſt autem proprium definitionis, quid ſit illud, quod quæritur, declarare. Vndecima ſpecies definitionis eſt, quam Græci κατὰ τὴν ἔλλειψιν, Latini per indigentiam pleni ex eodem genere vocant: vt ſi quæratur quid ſit triens, reſpondeatur, cui dodrans deeſt, vt ſit aſſis. Duodecima ſpecies definitionis eſt, quam Græci, κατ' ἔπαινον, Latini per laudem dicunt: vt Tullius pro Cluẽtio: lex eſt, mens, & animus, & conſiliũ, & ſententia ciuitatis. Et aliter pax eſt trãquilla libertas.

Fit & per vituperationē, quam Græci ψόγον vocant: ſeruitus eſt poſtremum malorum omnium, non modo bello, ſed morte quoque repellenda. Tertiadecima eſt ſpecies definitionis, quam Græci κατὰ λόγον, Latini iuxta rationem dicunt, ſed hoc contingit, cùm maioris rei nomine res definitur inferior: vt eſt illud, homo minor mundus. Cicero hac definitione ſic vſus eſt: edictum, legem annuam dicunt eſſe. Quartadecima eſt ſpecies definitionis, quam Græci πρός τι, Latini ad aliquid vocant: vt eſt illud, pater eſt, cui eſt filius: dominus eſt cui eſt ſeruus: & Cicero in Rhetoricis, genus eſt, quod plures partes amplectitur: item pars eſt, quod ſubeſt generi. Quintadecima eſt ſpecies definitionis, quam Græci κατ' ἀπόλογιαν, Latini ſecundum rei rationem vocant: vt dies eſt ſol ſuprà terras: nox eſt ſol ſub terris. Scire autem debemus prædictas ſpecies definitionum, Topicis merito eſſe ſociatas, quoniam inter quædam argumenta ſunt poſitæ, & nonnullis locis commemorantur.

De Topicis.

Nunc ad Topica veniamus, quæ ſunt argumentorum ſedes, fontes ſenſuum, origines dictionum, de quibus breuiter aliqua dicenda ſunt, vt & dialecticos locos, & rhetoricos ſiue eorum differentias agnoſcere debeamus: ac prius de dialecticis dicendum eſt. Propoſitio, eſt oratio verum falſúmve ſignificans, vt ſi quis dicat, cœlum eſſe volubile: hæc enunciatio & proloquium nuncupatur: quæſtio verò eſt, in dubitationem ambiguitatémque adducta propoſitio: vt ſi qui quærant, an ſit cœlum volubile. Concluſio eſt, argumentis ad probata propoſitio: vt ſi quis ex aliis rebus probet cœlum eſſe volubile. Enunciatio quippe ſiue ſui tantum cauſa dicitur, ſiue aliud adſeritur ad probandum, propoſitio eſt. Si de ipſa quæritur, quæſtio. Si ipſa eſt adprobata, concluſio. Idem igitur propoſitio, quæſtio & concluſio, ſed differunt modo. Argumentum eſt oratio rei dubiæ faciens fidem. Non verò idem eſt argumentum, quod & argumentatio. Nam vis ſententiæ ratióque ea, quæ clauditur oratione, cùm aliquid probatur ambiguum, argumentum vocatur: ipſa verò argumenti elocutio, argumētatio dicitur, quò fit, vt argumentū quidem mens argumentationis ſit atque ſententia: argumentatio verò argumēti per orationem explicatio. Locus verò eſt argumenti ſedes, vel vnde ad propoſitam quæſtionem conueniens trahitur argumentum. Quæ cùm ita ſint, ſingulorum diligentiùs natura tractanda eſt, eorūque per ſpecies ac mēbra

figuráſque faciẽda diuiſio. Ac primùm de propoſitione eſt diſſerendum: hanc eſſe diximus orationem, veritatem, vel mẽdacium continentem. Huius duæ ſunt ſpecies: vna affirmatio, altera verò negatio. Affirmatio eſt, ſi quis ſic efferat, Cœlum volubile eſt: negatio, ſi quis ita pronuntiet, cœlum volubile non eſt. Harum verò aliæ ſunt vniuerſales, aliæ ſunt particulares, aliæ indefinitæ, aliæ ſingulares. Vniuerſales quidem, vt ſi quis ita proponat. Omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. Particulares verò, ſi quis hoc modo: Quidam homo iuſtus eſt, quidam homo iuſtus non eſt. Indefinitæ ſic: Homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt. Singulares verò ſunt quæ de indiuiduo aliquid ſingulariſque proponunt: vt Cato iuſtus eſt, Cato iuſtus non eſt. Etenim Cato indiuiduus eſt ac ſingularis. Harum verò alias prædicatiuas, alias conditionales vocamus. Prædicatiuæ ſunt, quæ ſimpliciter proponuntur, id eſt, quibus nulla vis conditionis adiungitur: vt ſi quis ſimpliciter dicat, Cœlum eſſe volubile. At ſi huic conditio copuletur, fit ex duabus propoſitionibus vna conditionalis, hoc modo: Cœlum ſi rotundum ſit, eſſe volubile, hîc enim conditio id efficit, vt ita demum cœlum volubile eſſe intelligatur, ſi ſit rotundum. Quoniam igitur aliæ propoſitiones prædicatiuæ ſunt, aliæ conditionales: prædicatiuarum partes, terminos appellamus. Hi ſunt prædicatus atq; ſubiectus. Terminos autem voco verba & nomina, quibus propoſitio nectitur vt in ea propoſitione qua dicimus: Homo iuſtus eſt: hęc duo nomina, id eſt, homo & iuſtus, propoſitionis partes vocantur. Eoſdem etiam terminos dicimus: quorum quidem alter ſubiectus eſt, alter verò prædicatus. Subiectus eſt terminus, qui minor eſt: prædicatus verò, qui maior: vt in ea propoſitione, qua dicitur, Homo iuſtus, homo quidem minus eſt, quàm iuſtus. Non enim in ſolo homine iuſtitia eſſe poteſt, verùm etiam in corporeis diuiniſque ſubſtantiis: atque ideo maior eſt terminus, iuſtus: homo verò, minor: quò fit, vt homo quidem ſubiectus ſit terminus, iuſtus verò prædicatus. Quoniam verò huiuſmodi ſimplices propoſitiones alterum habent prædicatiuum terminum, alterum verò ſubiectũ, à maioris priuilegio partis propoſitio prædicatiua vocata eſt. Sæpe autem euenit, vt hi termini ſibimet inueniantur æquales homo riſibilis eſt. Homo namque & riſibilis vterque ſibi æquus eſt terminus. Nam neque riſibilẽ vltra hominem, nec vltra reſibile homo porrigitur: ſed in his hoc euenire neceſſe eſt, vt ſi quidam inæquales termini ſunt, maior ſemper de

ſubiecto prædicetur: ſi verò æquales vtrique conuerſa de ſe prædicatione dicãtur. Vt verò minor de maiore prædicetur, in nulla propoſitione contingit. Fieri autem poteſt, vt propoſitionum partes, quas terminos dicimus, non ſolum in nominibus, verum etiam in orationibus inueniamus. Nam ſæpe oratio de oratione prædicatur hoc modo: Socrates cũ Platone & diſcipulis de Philoſophiæ ratione pertractat, hæc quippe oratio, quæ eſt, Socrates cũ Platone & diſcipulis, ſubiecta eſt: illa verò, quæ eſt, de Philoſophiæ ratione pertractat, prædicatur. Rurſus aliquando nomen ſubiectum eſt, oratio prædicatum, hoc modo: Socrates de Philoſophiæ ratione pertractat: hic enim Socrates, ſolus, ſubiectus eſt, oratio verò, quam dicimus, de Philoſophiæ ratione pertractat, prædicatur. Euenit etiam vt ſupponatur oratio, & ſimplex vocabulum prædicetur hoc modo: Similitudo cum ſupernis diuiniſque ſubſtantiis, iuſtitia eſt, hic enim oratio per quam profertur ſimilitudo, cum ſupernis diuiniſque ſubſtantiis ſubiicitur: iuſtitia verò prædicatur. Sed de huiuſmodi propoſitionibus in his commẽtariis quos in Peri hermenias Ariſtotelis libros ſcripſimus, diligẽtiùs diſſeruimus. Argumentum, eſt oratio rei dubiæ faciens fidem, hanc ſemper notiorem quæſtione eſſe neceſſe eſt. Nam ſi ignota notis probãtur, argumentum verò rem dubiam probat: neceſſe eſt vt quod ad fidem quæſtionis affertur, ſit ipſa notius quæſtione. Argumentorũ verò omnium alia ſunt probabilia & neceſſaria: alia verò probabilia quidem, ſed non neceſſaria: alia neceſſaria, ſed non probabilia: alia nec probabilia nec neceſſaria. Probabile verò eſt, quod videtur vel omnibus, vel pluribus, vel ſapientibus, & his vel omnibus, vel pluribus, vel maximè notis, atque præcipuis: vel quod vnicuique artifici ſecundum propriam facultatem: vt de medicina medico, gubernatori de nauibus gubernandis: & præterea quod ei videtur cũ quo ſermo conſeritur: vel ipſi qui iudicat. In quo nihil attinet verum falſúmve ſit argumentum, ſi tantùm veriſimilitudinem tenet. Neceſſarium verò eſt, quod vt dicitur, ita eſt, atque aliter eſſe non poteſt: & probabile quidem, ac neceſſarium eſt: vt hoc ſi quid cuilibet rei ſit additum, totum maius efficitur. Neque enim quiſquam ab hac propoſitione diſſentiet, & ita ſe habere neceſſe eſt. Probabilia verò ac non neceſſaria, quibus facilè quidem animus acquieſcit, ſed veritatem non tenet firmitatémque: vt hoc, ſi mater eſt diligit. Neceſſaria verò ſunt, ac non probabilia, quæ ita

quidem esse vt dicuntur se habere necesse est, sed his facilè non consentit auditor: vt ob obiectum Lunaris corporis, solis euenire defectum. Neque necessaria verò, neque probabilia sunt, quæ neq; in opinione hominum, neque in veritate consistunt: vt hoc, habere quæ non perdiderit cornua Diogenem, quoniam habeat id quisq; quod non perdiderit, quæ quidem nec argumenta dici possunt: argumenta enim rei dubiæ faciunt fidem. Ex his autem nulla fides est, quæ neque in opinione neque in veritate sunt cõstituta: dici tamen potest, ne illa quidem esse argumẽta, quæ cùm sint necessaria, minimè tamen audientibus approbantur. Nam si rei dubiæ fit fides, cogendus est animus auditoris, per ea quibus ipse adquiescit, vt conclusioni quoque quam nondum probat possit accedere. Quod si quæ tantùm necessaria sunt, ac non probabilia, non probat ille qui iudicat, est necesse, vt ne illud quidem probet quod ex huiuscemodi ratione conficitur. Itaque euenit ex huiusmodi ratiocinatione, vt ea, quæ tantùm necessaria sunt, ac nunc probabilia, non esse argumenta. Sed non ita est, atque hæc interpretatio non rectæ probabilitatis intelligentiam tenet. Ea sunt enim probabilia, quibus sponte atque vltrò cõsensus adiungitur: scilicet vt mox audita sint, approbentur. Quæ verò necessaria sunt, ac nõ probabilia, aliis probabilibus ac necessariis argumentis antea demonstrantur, cognitáque & credita, ad alterius rei, de qua dubitatur, fidem trahuntur: vt sunt speculationes, id est theoremata, quæ in geometria considerantur. Nam quæ illic proponuntur, non sunt talia, vt in his sponte animus discentis accedat: sed quoniam demonstrantur aliis argumentis, illa quoque scita & cognita ad aliarũ speculationum argumenta ducuntur. Itaque probabilia non sunt, sed sunt necessaria his quidem auditoribus, quibus nondum demonstrata sunt: ad aliud aliquid adprobandum, argumenta esse non possunt: hi autem qui prioribus rationibus eorum, quibus non adquiescebant, fidem cœperunt: possunt eas quæ non ambigunt, ad argumentũ vocare. Sed quia quatuor facultatibus differendi omne artificium continetur, dicendum est quæ quibus vti nouerit argumẽtis: vt cui potissimum disciplinæ locorum atque argumentorum paritur vbertas, euidenter appareat. Quatuor igitur facultatibus, earúmque velut opificibus, differẽdi omnis ratio subiecta est, id est dialectico, oratori, Philosopho, sophistæ. Quorum quidem dialecticus atque orator in cõmuni argumentorum materia versantur, vterque enim, siue neces-

ſaria, ſiue minimè, probabilia tamen ſequitur argumẽta. His igitur illæ duæ ſpecies argumenti famulantur, quæ ſunt probabile ac non neceſſarium, Philoſophus verò ac demonſtrator de ſola tantum veritate pertractant. Atque ideo ſiue ſint probabilia, ſiue non ſint, nihil refert, modò dum ſint neceſſaria, hic quoque his duabus ſpeciebus vtitur argumentis, quæ ſunt probabile ac neceſſarium, neceſſarium ac non probabile. Patet igitur, in quo Philoſophus ab oratore ac dialectico in propria cõſideratione diſſideat, in eo ſcilicet: quòd illis probabilitatem, huic veritatem conſtat eſſe propoſitã. Quarta verò ſpecies argumenti, quam ne argumentum quidẽ rectè dici ſuprà monſtrabimus, ſophiſticis ſola eſt attributa. Topicorum verò intentio eſt, veriſimilium argumẽtorum copiam demonſtrare. deſignatis enim locis è quibus probabilia argumenta ducũtur, abundans & copioſa neceſſe fiet materia diſſerendi. Sed quoniam, vt ſuprà dictum eſt, probabilium argumentorum alia ſunt neceſſaria, alia non neceſſaria: cùm loci probabilium argumentorum dicũtur, euenit, vt neceſſariorum quoque doceantur, quo fit, vt oratoribus quidem ac dialecticis hæc principaliter facultas paretur, ſecũdo verò loco Philoſophis. Nam in quo probabilia quidem omnia conquiruntur, dialectici atque oratores iuuantur: in quibus verò probabilia ac neceſſaria docentur, Philoſophicæ demonſtrationi miniſtratur vbertas. Non modò igitur Dialecticus atque orator, verùm etiam demonſtrator, ac veræ argumentationis effector, habet quod ex propoſitis locis ſibi poſſit adſumere. Cùm inter argumentorum probabilium locos neceſſariorum quoque principia traditio mixta contineat. Illa verò argumenta, quæ neceſſaria quidem ſunt, ſed non probabilia: atque illud vltimum genus, ſcilicet nec probabile, nec neceſſarium: à propoſiti operis conſideratione ſeiunctum eſt. Niſi quod interdum quidem ſophiſtici loci exercendi gratia lectoris adhibentur. Quocirca Topicorum pariter vtilitas intentióque patefacta eſt, his enim & dicendi facultas, & inueſtigatio veritatis augetur. Nam quid dialecticos atque oratores locorum iuuat agnitio? Orationi, per inuentionem, copiam præſtant. Quid verò neceſſariorum doctrinam locorum Philoſophis tradit? viam quoquo modo veritatis illuſtrat. Quò magis perueſtiganda eſt rimandáque magis diſciplina ea, quæ cùm cognitione percepta ſit, vſu atque exercitatione firmanda. Magnum enim aliquid locorum conſideratio pollicetur, ſcilicet inueniendi vias.

quod quidem hi qui ſunt huius rationis expertes, ſoli prorſus ingenio deputantur: neque intelligunt quantum hac conſideratione quæratur, quæ in artem redigit vim poteſtatémque naturæ. Sed de his hactenus: nunc de reliquis explicemus. Syllogiſmorum verò alij ſunt prædicatiui, qui categorici vocantur, alij cõditionales, quos hypotheticos dicimus. Et prædicatiui quidem ſunt, qui ex omnibus prædicatiuis propoſitionibus connectuntur: vt is, quem exempli gratia ſuperiùs adnotaui, omnibus enim propoſitionibus prædicatiuis texitur. Hypothetici verò ſunt, quorũ propoſitiones conditione nitũtur. Si dies eſt, lux eſt, eſt autem dies, lux igitur eſt. Propoſitio enim prima conditionem tenet hanc, quoniam ita demum lux eſt, ſi dies eſt. Atque ideo ſyllogiſmus hic hypotheticus, id eſt conditionalis, vocatur. Inductio verò eſt oratio per quam fit à particularibus, ad vniuerſale progreſſio: hoc modo: Si in regendis nauibus non ſorte, ſed arte legitur gubernator: ſi regendis equis auriga non ſortis euentu, ſed commendatione artis adſumitur: ſi in adminiſtranda republica non ſors principem facit, ſed peritia moderandi: Et ſimilia, quæ in pluribus conquiruntur, quibus inferuntur: & in omni quoque re, quam quiſque regi atque adminiſtrari gnauiter volet, qui non ſorte accommodat, ſed arte, ad rectorem. Vides igitur quemadmodum per ſingulas res currat oratio, vt ad vniuerſale perueniat. Nam cùm non ſorte regi, ſed arte, nauim, currum, rempublicam collegiſſet, quaſi in cæteris ſeſe quoque ita habeat, quod erat vniuerſale concluſit: in omnibus quoque rebus, non ſorte ductum ſed arte, præcipuum debere præponi. Sæpe autem multorum collecta particularitas aliud quiddam particulare demonſtrat: vt ſi quis ſic dicat: Si neque nauibus, neque curribus, neque agris ſorte præponuntur: nec rebus quidem publicis rectores eſſe ſorte ducendi ſunt. Quod argumentationis genus maximè ſolet eſſe probabile, & ſi non æquam ſyllogiſmi habeat firmitatem. Syllogiſmus namque ab vniuerſalibus ad particularia decurret. Eſtque in eo, ſi veris propoſitionibus contexatur, firma atque immutabilis veritas. Vt inductio habet quidem maximam probabilitatem, ſed interdum veritate deficitur: vt in hac, Qui ſcit cauere, cautor eſt: & qui vult luctari luctator: quique ædificare, ædificator. quibus multis ſimili ratione collectis, inferri poteſt: Qui ſcit igitur malum, malus eſt: quod non procedit, mali quippe notitia deeſſe non poteſt bono, virtus enim ſeſe diligit, aſpernatúrque contraria,

nec

nec vitare vitiũ niſi cognitum queat. His igitur duobus velut principiis & generibus argumentandi, duo quidem alij deprehendũtur argumentationis modi: vnus quidem ſyllogiſmo, alter verò inductioni ſuppoſitus. In quibus quidem promptũ ſit conſiderare, quòd ille quidem à ſyllogiſmo, ille verò ab inductione ducat exordium: non tamen aut hic ſyllogiſmum, aut ille impleat inductionem. hæc autem ſunt enthymema, atque exemplum. Enthymema quippe eſt imperfectus ſyllogiſmus, id eſt oratio, in qua non omnibus antea propoſitionibus conſtitutis infertur feſtinata concluſio: vt ſi quis ſic dicat: homo animal eſt, ſubſtantia igitur eſt, prętermiſit enim alteram propoſitionem, qua proponitur omne animal eſſe ſubſtantiam. Ergo quum enthymema ab vniuerſalibus ad particularia probanda contendit, quaſi ſimile ſyllogiſmo eſt. Quòd verò non omnibus quæ conueniunt ſyllogiſmo propoſitionibus vtitur, à ſyllogiſmi ratione diſcedit, atque ideo imperfectus vocatus eſt ſyllogiſmus. Exemplum quoque inductioni ſimili ratione & copulatur & ab ea diſcedit. Eſt enim exemplum, quod per particulare propoſitum particulare quidem contendit oſtendere, hoc modo. Oportet à Tullio conſule necari Catilinam, cùm à Scipione Gracchus fuerit interemptus. approbatum eſt enim Catilinam à Cicerone debere perimi, quòd à Scipione Gracchus fuerit occiſus: quæ vtraque particularia eſſe, ac non vniuerſalia, ſingularum deſignat interpoſitio perſonarum. Quoniam igitur ex parte pars approbatur, quaſi inductionis ſimilitudinem tenet id quod exemplum vocamus: quoniam verò non plures quibus id efficiat colligit partes, ab inductione diſcedit. Ita igitur duæ quidem ſunt argumentandi ſpecies principales: vna, quæ dicitur ſyllogiſmus, altera quæ vocatur inductio, ſub his autem, & velut ex his manantia, enthymema atque exemplum. Quæ quidem omnia ex ſyllogiſmo ducuntur: & ex ſyllogiſmo vires accipiunt: ſiue enim ſit enthymema, ſiue inductio, ſiue etiam exemplum, ex ſyllogiſmo quàm maximè fidem capit: quod in prioribus reſolutoriis, quæ ab Ariſtotele tranſtulimus, demonſtratum eſt. Quo circa ſatis eſt de ſyllogiſmo diſſerere, quaſi principali, & cæteras argumentandi ſpecies continente. Reſtat nunc quid ſit locus, aperire. Locus namque eſt, vt Marco Tullio placet, argumenti ſedes: cuius definitionis quæ ſit vis, paucis abſoluam. Argumenti enim ſedes partim maxima propoſitio intelligi poteſt, partim propoſitionis maximè differentia. Nam cùm

ſint aliæ propoſitiones, quæ cùm per ſe notæ ſint, cùm nihil vlteriùs habeant, quo demonſtrentur, atque hæ maximæ & principales vocentur. Súntque aliæ quarum fidem primæ ac maximæ ſuppleãt propoſitiones: neceſſe eſt vt omnium quæ dubitantur, illæ antiquiſſimam teneant probationem, quæ ita aliis fidem facere poſſunt, vt ipſis nihil queat notius inueniri. Nam ſi argumentum eſt, quod rei dubiæ faciat fidem, idque notius ac probabilius eſſe oportet, quàm illud eſt, quod probatur: neceſſe eſt, vt argumentis omnibus illam maximam fidem tribuant, quæ ita per ſe nota ſunt, vt aliena probatione non egeant. Sed huiuſmodi propoſitio aliquotiens quidem intra argumenti ambitum continetur: aliquotiens verò extra poſita, argumenti vires ſupplet ac perficit. Omnes igitur loci, id eſt, maximarum differentiæ propoſitionum, aut ab his ducantur neceſſe eſt terminis, qui in quæſtione ſunt propoſiti, prædicato ſcilicet atque ſubiecto: aut extrinſecus adſumantur: aut horum medij atque inter vtroſque verſentur. Eorum verò locorum, qui ab his ducuntur terminis, de quibus in quæſtione dubitatur, duplex modus eſt: vnus quidem ab eorum ſubſtantia, alter verò ab his, quæ eorum ſubſtantiam conſequuntur. hi verò qui à ſubſtantia ſunt, in ſola definitione conſiſtunt. Definitio enim ſubſtantiam monſtrat, & ſubſtantiæ integra demonſtratio, definitio eſt. Sed, id quod dicimus, patefaciamus exemplis: vt omnis vel quæſtionum, vel argumentationum, vel locorum ratio conquieſcat. Age enim quæratur: an arbores animalia ſint, fiátque huiuſmodi ſyllogiſmus: animal eſt ſubſtantia animata ſenſibilis: non eſt arbor ſubſtantia animata ſenſibilis, igitur arbor animal non eſt. Hic quæſtio de genere eſt, vtrùm enim arbores ſub animalium genere ponendæ ſint, quæritur: locus qui in vniuerſali propoſitione conſiſtit, hic cui generis definitio non conuenit, id eius, cuius ea definitio eſt, ſpecies non eſt loci ſuperioris differentia: qui locus nihilominus nuncupatur à definitione. Vides igitur vt tota dubitatio quæſtionis ſyllogiſmi argumentatione tractata ſit per conuenientes & congruas propoſitiones, quæ vim ſuam ex prima & maxima propoſitione cuſtodiunt: ex ea ſcilicet, quæ negat eſſe ſpeciem, cui non conueniat generis definitio. Atque ipſa vniuerſalis propoſitio à ſubſtantia tracta eſt vnius eorum termini, qui in quæſtione locati ſunt: vt animalis, id eſt, ab eius definitione, quæ eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Igitur in cæteris quæſtionibus

ſtrictim ac breuiter locorum differentiis commemoratis, oportet vniuſcuiuſque proprietatem vigilantis animi alacritate percipere. Huius autem loci, qui ex ſubſtantia ducitur, duplex modus eſt, partim namque à definitione, partim à deſcriptione argumenta ducuntur. Differt autem definitio à deſcriptione: quòd definitio genus ac differentias aſſumit, deſcriptio verò ſubiecta intelligentiam claudit: quibuſdam vel accidentibus vnam efficientibus proprietatem: vel ſubſtantialibus, præter genus conueniens aggregatis. Sed definitiones, quæ ab accidentibus fiunt, tamen videntur nullo modo ſubſtantiam demonſtrare, tamen quoniam ſæpe veræ definitiones ita ponuntur, quæ ſubſtantiam monſtrant, illæ etiam propoſitiones, quæ à deſcriptione ſumuntur, à ſubſtantiæ loco videntur aſſumi. Huius verò tale ſit exemplum: quæratur enim, an albedo ſubſtantia ſit: hic quæritur, an albedo ſubſtantiæ, velut generi ſupponatur. Dicimus igitur: ſubſtãtia eſt, quod omnibus accidentibus poſſit eſſe ſubiectum. Albedo verò nullis accidentibus ſubiacet, albedo igitur ſubſtantia non eſt. Locus, id eſt, maxima propoſitio, eadem quæ ſuperiùs, cuius enim definitio vel deſcriptio ei quod dicitur ſpecies eſſe non conuenit, id eius quod eſſe ſpecies perhibetur, genus non eſt. Deſcriptio verò ſubſtantiæ albedini non conuenit, albedo igitur ſubſtantia non eſt. Locus differentia ſuperior à deſcriptione, quam dudum locauimus, in ratione ſubſtantiæ. Sunt etiam definitiones, quæ non à rei ſubſtantia, ſed à nominis ſignificatione ducuntur, atque ita rei, de qua quæritur, applicantur: vt ſi ſit quæſtio vtrúmne philoſophiæ ſtudendum ſit: erit argumentatio talis: Philoſophia ſapientiæ amor eſt, huic ſtudendum nemo dubitat: ſtudendum igitur eſt philoſophiæ. Hic enim non definitio rei, ſed nominis interpretatio argumentum dedit. Quod etiam Tullius in oſtenſione eiuſdem philoſophiæ vſus eſt defenſione, & vocatur Græcè quidem ὀνοματοποιια, Latinè autem nominis definitio. Hæc de his quidem argumentis, qui ex ſubſtantia terminorum in quæſtione poſitorum ſumuntur, claris vt arbitror patefecimus exemplis: nunc de his dicendum eſt, qui terminorum ſubſtantiam conſequuntur. Horum verò multifaria diuiſio eſt: plura enim ſunt, quæ ſingulis ſubſtãtiis adhæreſcũt, ab his igitur, quæ cuiuſlibet ſubſtantiam comitantur, argumẽta duci ſolent, aut ex toto, aut ex partibus, aut ex cauſis vel efficientibus, vel materia, vel fine. Et eſt efficiens quidẽ cauſa, quæ mouet atq; operatur, vt aliquid explicetur:

materia verò ex qua fit aliquid vel in qua fit: finis propter quod fit. Sunt etiam inter eos locos, qui ex his ſumuntur, quæ ſubſtantiam conſequũtur, aut ab effectibus, aut à corruptionibus, aut ab vſibus, aut præter hos omnes ex communiter accidentibus. Quæ cùm ita ſint, eum priùs locũ, qui à toto ſumitur, inſpiciamus. Totum duobus modis dici ſolet: aut vt genus, aut vt id quod ex pluribus integrum partibus conſtat. Et illud quidem quod vt genus totum eſt, hoc modo ſæpe quæſtionibus argumenta ſuppeditat: vt ſi ſit quæſtio, an iuſtitia vtilis ſit, fit ſyllogiſmus: Omnis virtus vtilis eſt: iuſtitia autem virtus eſt, ergo iuſtitia vtilis eſt. Quæſtio de accidẽti, id eſt, an accidat iuſtitiæ vtilitas. Locus is qui in maxima propoſitione conſiſtit. Quæ generi adſunt & ſpeciei. Huius ſuperior locus à toto, id eſt, à genere, virtute ſcilicet, quæ iuſtitia genus eſt. Rurſus ſit quæſtio, an humanæ res prouidentia regantur. Cũ dicimus, ſi mundus prouidentia regitur: homines autem pars mundi ſunt: humanę igitur res prouidentia reguntur. Quæſtio de accidenti. Locus quod toti euenit, id congruit etiam parti. Supremus locus à toto, id eſt, ab integro. Quod partibus conſtat, id verò eſt mundus, qui hominum totum eſt. A partibus etiam duobus modis argumenta naſcuntur: aut enim à generis partibus, quæ ſunt ſpecies: aut ab integri, id eſt, totius, quæ partes tantùm proprio vocabulo nuncupantur. Et de his quidem partibus quæ ſpecies ſunt. Hoc modo ſit quæſtio, an virtus mentis benè conſtitutæ ſit habitus: quæſtio de definitione, id eſt, an habitus benè conſtitutæ mentis virtutis ſit definitio. faciemus itaque ab ſpeciebus argumentationem ſic: Si iuſtitia fortitudo, moderatio atque prudentia habitus bene conſtitutæ mentis ſunt: hæc autem quatuor vni virtuti vel generi ſubiiciuntur: virtus igitur benè conſtitutæ mẽtis eſt habitus. Maxima propoſitio: quod enim ſingulis partibus ineſt, id toti ineſſe neceſſe eſt. Argumentum verò à partibus, id eſt, à generis partibus, quæ ſpecies nuncupantur. Iuſtitia enim, fortitudo, modeſtia & prudẽtia, virtutis ſpecies ſunt. Item ab his partibus, quæ integri partes eſſe dicuntur. Sit quæſtio, an ſit vtilis medicina. Hæc in accidentis dubitatione conſtituta eſt. Dicimus igitur, ſi depelli morbos, ſalutémque ſeruari, mederíque vulneribus vtile eſt igitur medicina vtilis. Sæpe autem & vna quælibet pars valet, vt argumentationis firmitas conſtet, hoc modo: vt ſi de aliquo dubitetur, an ſit liber. Si eum vel ſenſu, vel teſtamẽto, vel vindicta, manumiſſum eſſe mõſtrem⁹, liber oſtẽſus eſt:

atque aliæ partes erant dandæ libertatis. Vel rursus si dubitetur, an sit domus quod eminus prospicitur: dicimus quoniam non est, nam vel tectum ei vel parietes vel fundamẽta desunt, ab vna rursus parte factum est argumentum. Oportet autem non solùm in substantiis, verùm etiam in modo, temporibus, quantitatibus, totum, partésque respicere. Id enim quod dicimus aliquãdo in tempore, pars: rursus si simpliciter aliquid proponamus in modo totum est: si cum adiectione aliqua pars fit in modo. Item si omnia dicamus in quantitate, totum dicimus: si aliquid quantitatis excerpimus, quantitatis ponimus partem. Eodem modo & in loco: quod vbique est, totum est: quod alicubi, pars. Horum autem omnium communiter dentur exempla. A toto ad partem, secundum tempus: si Deus semper est, & nunc est. A parte ad totum secundum modum: si anima aliquo modo mouetur, & simpliciter mouetur, mouetur autẽ cum irascitur vniuersaliter: igitur & simpliciter mouetur. Rursus à toto ad partes in quãtitate: si verus in omnibus Apollo vates est, verum erit Pyrrhum Romanos superare. Rursus in loco, si Deus vbique est, & hic igitur est. Sequitur locus, qui nuncupatur à causis. Sunt verò plures causæ, id est, quæ vel principium præstant motus atque efficiunt: vel specierum formas subiectæ suscipiunt: vel propter eas aliquid, vel quæ cuiuslibet forma est. Argumentum igitur ab efficiente causa: vt si quis iustitiã naturalem velit ostendere dicat, congregatio hominum naturalis est: iustitiam verò congregatio hominum fecit: iustitia igitur naturalis est. Quæstio de accidente: maxima propositio: Quorum efficientes causæ naturales sunt, ipsa, quoque sunt naturalia. Locus ab efficientibus, quod enim vniuscuiusque causa est, id efficit eam rem cuius causa est. Rursus si quis Mauros arma non habere contendat, dicit idcirco eos minimè armis vti, quia his ferrum desiit: maxima propositio, vbi materia est, & quod ex materia deficitur, defit locus à materia: vtrumque verò, id est, ex efficientibus atque materia, vno nomine à causa dicitur. Æquè enim id quod efficit, atque id quod operantis actum suscipit, eius rei, quæ efficitur, causæ sunt. Rursus à fine fit propositum, an iustitia bona sit, fiet argumentatio talis. Si beatum esse, bonum est, & iustitia bona est, hic est enim iustitiæ finis, vt qui secundum iustitiam viuit, ad beatitudinem perducatur. Maxima propositio, cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est. Locus à fine. Ab eo verò, quæ cuiusque forma est ita non potuisse volare Dædalum,

quoniã nullas naturalis formæ pennas habuiſſet. Maxima propoſitio, tantùm quenque poſſe, quantùm forma permiſerit. Locus à forma: ab effectibus verò & corruptionibus & vſibus hoc modo: nã ſi bonum eſt, domus, conſtructio bonum eſt, bonum eſt domus. Rurſus ſi malum eſt, deſtructio domus: & ſi bonum eſt equitare, bonum eſt equus: & ſi bonus eſt equus, bonum eſt equitare. Eſt autem primum quidem exemplum à generationibus, quod idem ab effectibus vocari poteſt. Secundum à corruptionibus, tertium ab vſibus: omnium autem maximæ propoſitiones, cuius effectio bona eſt, ipſum quoque bonum eſt: & è conuerſo, & cuius corruptio mala eſt, ipſum bonum eſt: & è conuerſo & cuius vſus bonus eſt, ipſum bonum eſt, & è conuerſo. A communiter autem accidentibus argumenta fiunt, quotiens ea ſumuntur accidentia, quæ relinquere ſubiectum, vel non poſſunt, vel non ſolent: Vt ſi quis hoc modo dicat, ſapiens non pœnitebit. pœnitentia enim malum factum comitatur. quod quia in ſapientem non cadit, ne pœnitentia quidem. Quæſtio de accedenti propoſitio maxima: cui non ineſt aliquid, ei ne illud quidem: quod eius eſt conſequens ineſſe poteſt. Locus à communiter accidentibus. Expeditis igitur locis his, qui ab ipſis terminis, in propoſitione poſitis, aſſumuntur, nunc de his dicendum eſt, qui licet extrinſecus poſiti, argumenta tamen quæſtionibus ſubminiſtrant. hi verò ſunt vel ex rei iudicio, vel ex ſimilibus, vel à maiore, vel à minore, vel à proportione, vel ex oppoſitis, vel ex tranſumptione. Et ille quidem locus, qui rei iudicium tenet, huiuſmodi eſt: vt id dicamus eſſe, vel quod omnes iudicãt, vel plures: & hi vel ſapientes, vel ſecundum vnamquamque artem penitus eruditi. Huius exemplum eſt, cælum eſſe volubile: quod ita ſapientes, atque in aſtrologia doctiſſimi diiudicauerint. Quæſtio de accidente. Propoſitio, quod omnibus vel pluribus, vel doctis videtur hominibus, ei contradici non poſſe. Locus à re iudicio: à ſimilibus verò hoc modo, ſi dubitetur, an hominis proprium ſit eſſe bipedẽ, dicimus ſimiliter: ineſt equo quadrupes, & homini bipes: non eſt autem equi quadrupes proprium. non eſt igitur hominis propriũ bipes. quæſtio de proprio. Maxima propoſitio. Si quod ſimiliter ineſt proprium, ne id quidem de quo quæritur eſſe proprium poteſt. Locus à ſimilibus: hic verò in gemina diuiditur. Hæc enim ſimilitudo, aut in qualitate, aut in quantitate cõſiſtit: ſed in quãtitate paritas nuncupatur, id eſt æqualitas. Rurſus ab eo quod eſt ma-

ius, ſi an ſit animalis definitio, quod ex ſe moueri poſſit, dicimus, ſi magis oportet eſſe animalis definitionem, quòd naturaliter viuat, quàm quod ex ſe moueri poſſit. Non eſt autem hæc definitio animalis, quòd naturaliter viuat, ne equi quidem, quæ minùs videtur eſſe definitio. Quod ex ſe moueri poſſit, animalis definitio eſſe putanda eſt: quæſtio de definitione, propoſitio maxima. Si id quod magis videbitur ineſſe non ineſt, ne illud quidem quod minus ineſſe videbitur, inerit. Locꝰ ab eo quod eſt maius: à minoribus verò cõuerſo modo. Nam ſi eſt hominis definitio, animal greſſibile bipes: cùmque id bipes videatur eſſe definitio hominis, magis quã animal rationale mortale ſit. Quæ definitio ea hominis, quæ dicit animal greſſibile bipes, erit definitio hominis, animal rationale mortale: quæſtio de definitione, maxima propoſitio. Si id quod minùs videtur ineſſe, ineſt: & id quod magis videtur ineſſe, inerit. Multæ autem diuerſitates locorum ſunt, ab eo quod eſſe magis ac minùs, argumenta miniſtrantium: quos in expoſitione topicorum Ariſtotelis diligentiùs perſequuti ſumus. Item ex proportione: vt ſi quæratur, an ſorte ſint legendi in ciuitatibus magiſtratus, dicamus minimè: quia ne in nauibus quidem gubernator ſorte præficitur: eſt enim proportio. nam vt ſeſe habet gubernator ad nauem, ita magiſtratus ad ciuitatem. Hic autem locus diſtat ab eo quod ex ſimilibus ducitur. Ibi enim vna res quæ ciuibus & alij comparatur: in proportione verò non eſt ſimilitudo rerum, ſed quædam habitudinis comparatio. Quæſtio de accidenti proportione, quæ in quaque re euenit, id in eius proportionali euenire neceſſe eſt. Locus à proportione. Ex oppoſitis verò multiplex locus eſt. Quatuor enim ſubiuncto opponuntur modi: aut enim vt contraria aduerſo ſeſe loco cõſtituta reſpiciunt: aut vt priuatio, & habitus: aut relatio: aut affirmatio & negatio: Quorum diſcretiones in eo libro qui de decem prædicamentis ſcriptus eſt, commemoratæ ſunt. ab his hoc modo argumenta naſcuntur. A contrariis ſi quæratur, an ſit virtutis proprium laudari, dicam minimè: quoniam ne vitij quidem vituperari. Quæſtio de proprio, maxima propoſitio: quoniam contrariis contraria conueniunt. Locus ob oppoſiti, id eſt, ex contrario. Rurſus ſit in quæſtione poſitum. An ſit proprium oculos habentium videre, dicam minimè: eos nanque qui vident, aliàs etiã cæcos eſſe contingit. Nã in quibus eſt habitus, in eiſdẽ poterit eſſe priuatio: & quod eſt propriũ, non poteſt à ſubiecto diſcedere.

Et quoniam veniente cæcitate visus abscedit: non esse proprium oculos habentium videre conuincitur. Quæstio de proprio. Propositio, vbi priuatio adesse potest & habitus, proprium non est. Locus ab oppositis, secũdum habitum ac priuationem. Rursus sit in quæstione positum, patris sit proprium procreatorem esse, dicam rectè videri: quia filij est proprium procreatum esse, vt enim sese habet pater ad filium, ita procreator ad procreatum. Quæstio de proprio, propositio maxima: ad se relatorum propria, & ipsa ad se referuntur: Locus à relatiuis oppositis. Item sit in quæstione positum, an sit animalis proprium moueri, negem: quia nec in animali quidem est proprium non moueri. Quæstio de proprio, propositio maxima: oppositarum opposita esse propria oportere. Locus ab oppositis, secundum affirmationem ac negationem, moueri enim & non moueri, secundum affirmationem negationémque sibimet opponuntur. Ex transsumptione verò hoc modo fit: cùm ex terminis in quibus quæstio constituta est, ad aliud quidem notius dubitatio transfertur, atque ex eius probatione ea, quæ in quæstione sunt posita, confirmantur: vt Socrates, cùm quid posset in vno quoque iustitia, quæreret, omnem tractatum ad reipublicæ transtulit magnitudinem: atque ex eo quod ille efficeret in singulis, etiam, valere firmauit, qui locus à toto forsitan esse videretur: sed quoniam non inhæret in his de quibus proponitur terminis, sed extra posita res, hoc tantum quia notior videtur, assumitur, idcirco ex transsumptione locus id conuenienti vocabulo nuncupatus est. Fit verò hæc transsumptio & in hominem, quotens ab obscuro vocabulo ad notius transfertur argumẽtatio hoc modo: vt si quæratur, an philosophus inuideat, sitque ignotum quid philosophi significet nomen, dicemus ad vocabulum notius transferentes, non inuidere qui sapiens sit: notius enim est sapientis vocabulum quam philosophi. Ac de his quidem locis qui extrinsecus assumuntur idoneè dictũ est: nunc de mediis disputabitur. Medij enim loci sumũtur, vel ex casu, vel ex coniungatis, vel ex diuisione nascentes: Casus est alicuius nominis principalis inflexio in aduerbium: vt à iustitia inflectitur iustè, casus igitur est iustitia, id quod dicimus iuste aduerbium. Coniugata verò dicuntur quæ ab eodem diuerso modo ducta fluxerunt: vt à iustitia iustum, hæc igitur inter se & cum ipsa iustitia coniugata dicuntur, ex quibus omnibus in promptu sunt argumenta. Nam si id quod iustum est, bonum est: & id quod iustè est, benè est: & qui

iustus

iuſtus eſt, bonus eſt, iuſtitia bona eſt: & hæc igitur ſecũdum proprij nominis ſimilitudinem conſequuntur. Mixti verò loci appellãtur: quoniam ſi de iuſtitia quęritur, & à caſu, vel à cõiugatis argumenta ducuntur, neque ab ipſa propriè atque coniunctè, neque ab his quæ ſunt extrinſecus poſita videntur trahi, ſed ex ipſorum caſibus idem quadam ab ipſis leui immutatione deductis: Iure igitur hi loci medij inter eos, qui ab ipſis, & eos qui ſunt extrinſecus collocãtur. Reſtat locus à diuiſione, qui tractatur hoc modo. Omnis diuiſio vel negatione fit, vel partitione: vt ſi quis ita pronunciet: omne animal aut habet pedes, aut non habet. Partitione verò, velut ſi quis diuidat: omnis homo aut ſanus, aut ęger eſt. Fit autem vniuerſa diuiſio, velut generis in ſpecies, vel totius in partes, vel vocis in proprias ſignificationes, vel accedentis in ſubiecta, vel ſubiecti in accedentia, vel accidentis in accidẽtia. Quorum omniũ rationem in meo libro diligẽtiùs explicaui, quem de diuiſione compoſui: atque idcirco ad horum cognitionem congrua petantur exempla. Fiunt verò argumentationes per diuiſionẽ, tum ea ſegregatione, quę per negationẽ fit, tum ea quæ per partitionem. Sed qui his diuiſionibus vtũtur, vt directa ratiocinatione contendant: aut in aliquid impoſſibile atque inconueniens ducunt, atque ita id quod reliquerant rurſus adſumunt. Quæ faciliùs quiſque cognoſcet, ſi prioribus Analiticis operam dederit: horum tamen in præſenti talia præſtabunt exẽpla notitiam. Sit in quæſtione poſitum, an vlla origo ſit tẽporis: quod qui negare volet, id nimirum ratiocinatione firmabit, nullo modo eſſe ortum: idque directa ratiocinatione monſtrabit hoc modo: quoniam mundus æternus eſt, id enim pauliſper argumenti gratia concedatur, mundus verò ſine tempore eſſe non potuit, tempus quoque eſt æternum, ſed quod æternum eſt, caret origine: tempus igitur originem non habet. At ſi per impoſſibilitatẽ idem deſideretur oſtendi, dicetur hoc modo. Si tẽpus habet originem, nõ fuit ſemper tẽpus: fuit igitur quãdo nõ fuit tẽpus, ſed fuiſſe ſignificatio eſt temporis, fuit igitur tempus quando non fuit tempus: quod fieri non poteſt, non igitur eſt vllum temporis principium poſitum. Namque, vt ab vllo principio cœperit, inconueniens quiddam atque impoſſibile contingit fuiſſe tempus, quando non fuerit tempus. Reditur igitur ad alteram partem, quòd origine careat: ſed hæc quæ ex negatione diuiſio eſt, cùm per eam quælibet argumenta ſũmuntur, nequit fieri, vt vtrumque ſit quod affirmatione & ne-

gatione diuiditur, itaque ſublato vno, alterum manet, poſitóque altero reliquum tollitur: vocatúrque hic à diuiſione locus, medius inter eos qui ab ipſis duci ſolent, atq; eos qui extrinſecus adſumũtur. Cùm enim quæritur, an vlla temporis ſit origo, ſumit quidem eſſe originem: & ex eo propriam conſequentiam à re ipſa, quæ quæritur, fit impoſſibilitatis & mendacij ſyllogiſmus: quo concluſo reditur ad prius quod verum eſſe neceſſe eſt. Siquidem ad quod ei oppoſitum eſt, ad impoſſibile aliquid inconueniénſque perducit. Itaque quoniam ex ipſa re, de qua quæritur, fieri ſyllogiſmus ſolet, & quaſi ab ipſis locus eſt ductus: quoniam verò non in eo permanet, ſed ad poſitum redit, quaſi extrinſecus ſumitur, idcirco igitur hic à diuiſione locus inter vtrumque medius collocatur. At verò hi qui ex partitione ſumuntur, multiplici fiunt modo. Aliquotiens enim quæ diuiduntur, ſimul eſſe poſſunt: vt ſi vocem in ſignificationes diuidamus, omnes ſimul eſſe poſſunt: veluti cùm dicimus amplector, aut actionem ſignificat, aut paſſionem: vtrumque ſimul ſignificare poteſt. Aliquotiens velut in negationes modo, quæ diuiduntur ſimul eſſe non poſſunt: vt ſanus eſt, aut æger. Fit autem ratiocinatio in priore quidem modo diuiſionis, tum quia omnibus adeſt quod quæritur, vel non eſt: tum verò idcirco alicui adeſſe vel non adeſſe quod aliis adſit, vel minimè. Nec in his explicandis diutiùs laboramus, ſi priores Reſolutorij, vel Topica diligentiùs ingenium lectoris inſtruxerint. Nam ſi quæratur, vtrùm canis ſubſtantia ſit, atque hæc diuiſio fiat: canis vel latrabilis animalis eſt, vel marinæ beluæ, vel cœleſtis ſideris, nomen demonſtraret: quæ per ſingula & canem latrabilem ſubſtantiam eſſe, marinámque vel cœleſtem, & ſidus ſubſtantiæ poſſe ſupponi, monſtrauit canem eſſe ſubſtantiam. Atque hîc quidem ex ipſis in quæſtione propoſitis videbitur argumenta traxiſſe. At in talibus ſyllogiſmis, aut ſanus eſt aut æger: ſed ſanus eſt, non eſt igitur æger: ſed ſanus non eſt, æger igitur eſt, vel ita: ſed æger eſt, ſanus igitur eſt. Ab his quæ ſunt extrinſecus ſumptus eſt ſyllogiſmus, id eſt, ab oppoſitis. Idcirco ergo totus hic à diuiſione locus inter vtroſque medius eſſe perhibetur: quia ſi negatione ſit cõſtitutus, aliquo modo quidem ex ipſis ſumitur, aliquo modo ab exterioribus venit. Si verò à partitione argumenta ducũtur, nunc quidem ab ipſis, nũc verò ab exterioribus copiam præſtant. Et ea Græci quidem Themiſtij diligentiſſimi ſcriptoris ac lucidi, & omnia ad facultatem intelligentiæ reducentis &

reuocantis, talis locorũ videtur esse partitio. Quæ cùm ita sint, breuiter mihi locorum diuisio commemoranda est, vt nihil præterea relictum esse monstretur, quod non intra eam probetur inclusum. De quo enim in qualibet quęstione dubitatur, id ita firmabitur argumẽtis: vt ea vel ex his ipsis sumãtur, quæ in quæstione sunt constituta, vel extrinsecus ducãtur: vel quasi in confinio horum posita vestigẽtur. Ac præter hanc quidem diuisionem nihil extra inueniri potest: sed si ab ipsis sumitur argumentum, aut ab ipsorum necesse est substantia sumatur, aut ab his quæ ea consequuntur, aut ab his quæ inseparabiliter accidũt, vel eis adhærent, & ab eorum substantia separari seiungique vel nõ possunt vel non solent. Quæ verò ab eorum substantia ducuntur, ea aut in descriptione, aut in definitione sunt: & præter hæc à nominis interpretatione. Quæ verò ea velut substantias continentia consequuntur, alia sunt vt vel generis, vel differentiæ, vel integræ formæ, vel specierum, vel partium loco circa ea quæ inquirentur assistent. Item, vel causæ, vel fines, vel effectus, vel corruptiones, vel vsus, vel quantitas, vel tempus, vel subsistendi modus. Quod verò propriè inseparabile, vel adhærens accidens nuncupatur, id in communiter accidentibus numerabitur. Et præter hæc quid aliud cuiquam inesse possit, non potest inueniri. Quibus ita positis inspiciamus nunc eos locos, quos dudum extrinsecus pronunciabamus assumi. ea enim, quæ extrinsecus assumuntur, non sunt ita separata atque disiuncta vt non aliquando quasi è regione quadam, ea quæ quæruntur, aspiciant. Nam & similitudines & oppositа ad ea sine dubio referuntur, quibus similia vel oppositа sunt, licet iure atque ordine videantur extrinsecus collocata. Sunt autem hæc, similitudo, oppositio, magis ac minus rei iudicium. In similitudine enim tum rei similitudo, tum proportionis ratio continetur. Omnia enim similitudinem tenent. Oppositа verò in contrariis, in priuationibus, in relationibus, in negationibus constant. Comparatio verò maioris ad minus quædam quasi similium dissimilitudo est, rerum enim per se similium in quantitate discretio maius facit ac minus. Quod enim omni qualitate, omníque ratione disiunctum est, id nullo modo poterit comparari. Ex rei verò iudicio, quæ sunt argumenta quasi testimonium præbent, & sunt inartificiales loci atque omnino disiuncti: nec rem potius quàm opinionem iudiciúmque sectãtes. Transsumptionis verò locus nunc quidem in æqualitate,

nunc verò in maioris minoríſve comparatione conſiſtit. Aut enim ad id quod eſt ſimile, aut ad id quod eſt maius aut minus fit argumentorum rationúmque tranſumptio. Hi verò loci quos mixtos eſſe prædiximus, aut ex caſibus, aut ex coniugatis, aut ex diuiſione naſcuntur: in quibus omnibus conſequentia, & repugnantia cuſtoditur. Sed ea quidem quę ex definitione, vel genere, vel differentia, vel cauſis argumenta ducuntur, demonſtrationis maximè ſyllogiſmis vires atque ordinem ſubminiſtrant: reliqua verò veriſimilibus ex dialecticis. Atque hij loci maximè in eorum ſubſtantia ſunt, de quibus in quæſtione dubitatur ad prædicatiuos ac ſimplices, reliqui verò ad hypotheticos & conditionales reſpiciunt ſyllogiſmos. Ex prædictis igitur locis & diligenter, tam definitione quàm exemplorum etiam luce partefactis, dicendum videtur, quomodo hi loci maximarum ſint differentiæ propoſitionum: idque breui, neque enim longa diſputatione res eget. Omnes enim maximæ propoſitiones vel definitiones, in eo quòd ſunt maximæ, non differunt: ſed in eo quòd hæ quidem à definitione, illæ verò à genere, vel aliæ veniant ab aliis locis, & his iure differre, hæque earum differentiæ eſſe dicuntur.

Topica ſunt argumentorum ſedes, fontes ſenſuum, origines dictionum, itaque licet definire locum eſſe argumenti ſedem: argumentum autem rationem quæ rei dubiæ faciat fidem. Et ſunt argumenta aut in ipſo negotio de quo agitur: aut ducuntur ex his rebus quæ quodammodo affectæ ſunt ad id de quo quæritur, & ex rebus aliis tractæ noſcuntur: aut certè aſſumuntur extrinſecus. Ergo hærentia loca argumentorum in eo ipſo negotio ſunt tria, ideſt, à toto, à partibus, à nota. A toto eſt argumẽtum etiam cùm definitio adhibetur ad id quod quæritur: ſicut ait Cicero, gloria eſt laus rectè factorum magnorumque in reimpublicam fama meritorum: ex ſe quia gloria totum eſt, per definitionem oſtendit quid ſit gloria. Argumentum à partibus ſic: vt puta, ſi oculus videt, non ideo totum corpus videt. A nota autem ſic ducitur argumentum, quod & etymologia dicitur: Si conſul eſt qui conſulit reipublicæ, quid aliud Tullius fecit cùm adfecit ſupplicio coniuratos? Nunc ducuntur argumenta & ex his rebus, quæ quodammodo affectæ ſunt ad id de quo quæritur, & ex rebus aliis tractæ noſcuntur: & ſunt loca tredecim, id eſt, alia à coniugatis, alia à genere, alia à forma generis, id eſt, ſpecie, alia à ſimilitudine, alia à differentia, alia

ex contrario,alia à coniunctis,alia ab antecedentibus, alia à conſequentibus,alia à repugnantibus,alia à cauſis,alia ab effectibus, alia à comparatione minorum, maiorum,aut parium. Primo ergo à coniugatis. Coniugata dicuntur, cùm declinatur à nomine & fit verbum:vt Cicero Verrem dicit euerriſſe prouinciam Siciliam:vel nomen à verbo, cùm latrocinari dicitur latro: aut nomen à nomine,vt Terentius,Inceptio eſt amentium,haud amantium.A genere argumentum eſt quando à re generali ad ſpeciem aliquam deſcendit: vt illud Virgilij,Varium & mutabile ſemper fœmina,potuit & Dido quod eſt ſpecies varia & mutabilis eſſe. Vt illud Ciceronis quod fecit argumentum deſcendens à genere ad ſpeciem.nam cùm omnium prouinciarum ſociorúmque rationem diligenter habere debeatis,tum præcipuè Siciliæ,iudices. A ſpecie argumentum ducitur,cùm generali quæſtioni fidem ſpecies facit: vt illud Virgilij, An non ſic Phrygius penetrat Lacedæmona paſtor: quia Phrygius paſtor ſpecies eſt: & iſtud,ille vnus fecit,& alij hoc Traiani generaliter facere poſſunt.A ſimili argumentum eſt, quando de rebus aliquibus ſimilia proferuntur: vt Virgilius, Suggere tela mihi: nam nullum dextera fruſtra Torſerit in Rutulos, ſteterintque in corpore Graium Iliacis campis.A differentia argumentum ducitur,quãdo per differentiam aliquæ res ſeparantur: Virgilius,Non Diomedis equos, nec currum cernis Achillis. A contrariis argumentum ſumitur,quando res diſcrepantes ſibimet opponuntur: vt Terentius, Nam ſi illum obiurges vitæ qui auxilium tulit,quid facies illi qui dederit damnum malum? A coniunctis autem fides petitur argumentis: cùm quæ ſingula infirma ſunt, ſi coniungantur, vim veritatis aſſumunt: vt qui accidit vt tenuis ante fuerit, quid ſicut auarus, quid ſicut audax, quid ſicut eius qui occiſus eſt inimicus? ſingula hæc quia non ſufficiunt, idcirco congregata ponuntur, vt ex multis iunctis res aliqua confirmetur. Ab antecedentibus argumentum, eſt quando aliqua ex his quæ priùs geſta ſunt comprobantur: vt Cicero pro Milone, Cùm non dubitauerit aperire quid cogitauerit, vos poteſtis dubitare quid fecerit? præceſſit enim prædictio vbi eſt argumentum,& ſecutum eſt factum. A conſequentibus verò argumentum eſt, quando poſitam rem aliquid ineuitabiliter conſequitur: vt ſi mulier peperit, cum viro concubuit. A repugnantibus argumentum eſt, quando illud quod obiicitur, aliqua contrarietate deſtruitur: vt Cicero dicit, Is igitur non modò

à te periculo liberatus,ſed etiam honore ampliſſimo ditatus,arguitur domi ſuæ te interficere voluiſſe. A cauſis argumentū eſt, quādo ex conſuetudine communi res quę tractatur fieri potuiſſe conuincitur:vt in Terentio,Ego nōnihil veritus ſum dudum abs te Daue, ne faceres quod vulgus ſeruorum ſolet, dolis vt me deluderes. Ab effectibus ducitur argumentum,cùm ex his quæ facta ſunt,aliquid adprobatur: vt in Virgilio, Degeneres animos timor arguit: nā timor eſt cauſa vt degener ſit animus, quod timoris effectum eſt. A comparatione argumentum ducitur,quando per collationem perſonarum ſiue cauſarum ſententiæ ratio confirmatur, & à maiori ratione hoc modo : Tu potes vnanimes armare in prælia fratres. Ergo qui hoc in fratribus poteſt,quanto magis in aliis? Animorum comparatione, ſicut Publius Scipio pontificem maximum Tiberium Gracchum non mediocriter labefactātem ſtatum reipublicæ priuatus interfecit. A parium comparatione:ſic Cicero, In ipſo ne nihil intereſſe, vtrum ipſe conſul improbis cōcionibus, pernicioſis legibus rempublicam, vexat,an alios vexare patiatur. Extrinſecus verò aſſumentur argumenta hæc, quæ Græci ἄτεχνα vocant,id eſt, inartificialia,quod teſtimonium ab aliqua externa reſumitur ad faciendam fidem:& priùs à perſona,vt non qualiſcunque ſit,illa quæ teſtimonij pondus habet ad faciendam fidem, ſed & morum probitate debet eſſe laudabilis. A natura auctoritas eſt, quæ maxima virtute conſiſtit, & à tempore ſunt, quæ afferant auctoritatem: vt ſunt, ingenium, opes, ætas, fortuna, ars, vſus, neceſſitas,concurſio rerum fortuitarum. A dictis factíſque maiorum petitur fides : cùm priſcorum dicta factáque narrantur. Et à tormentis fides probatur, poſt quæ nemo creditur velle mentiri. Memoriæ quoque credendum eſt, Topicam oratoribus, dialecticis, poëtis & iuriſperitis, communiter quidem argumenta præſtare, ſed quando aliquid ſpecialiter probant, ad Rhetores, poëtas,iuriſperitóſque pertinent:quando verò generaliter diſputant, ad dialecticos attinere manifeſtū eſt. Mirabile planè genus operis,potuiſſe colligi. quicquid mobilitas ac varietas humanæ mentis in ſenſibus exquirēdis per diuerſas cauſas poterat inueniri, concluſit liberum ac voluntarium intellectum. nam quocunque ſe verterit, quaſcumque cogitationes intrauerit, in aliquid eorum quæ prædicta ſunt, neceſſe eſt vt in humanum cadat ingenium. Prima figura modos habet quatuor, qui vniuerſaliter vel particulariter affir-

matiuam vel negatiuam concludent. Secunda item quatuor modos, qui abnegatiua concludent, ſiue vniuerſaliter ſiue particulariter. Tertia figura habet ſex modos, qui affirmatiuè vel negatiuè ſed particulares facient concluſiones.

Ergo primæ figuræ modus primus eſt, qui conficitur ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis, habens cõcluſionem vniuerſaliter affirmatiuam hoc modo.

Omne iuſtum bonum eſt.
Omne bonum eſt amabile.
Omne igitur iuſtum amabile eſt.

vel ſic.

Omne animal eſt ſubſtantia.
Omnis homo eſt animal.
Ergo omnis homo eſt ſubſtantia.

Secundus modus figuræ primæ conficitur ex vniuerſali negatiua & vniuerſali affirmatiua, habens concluſionem vniuerſaliter hoc modo.

Nullus homo lapis eſt.
Omnis lapis eſt irrationalis.
Nullus igitur homo irrationalis eſt.

vel ſic.

Nullum honeſtum eſt turpe.
Omnis virtus honeſta eſt.
Ergo nulla virtus eſt turpis.

Tertius modus primæ figuræ eſt, qui conficitur ex vniuerſali affirmatiua & particulari affirmatiua, particularem affirmatiuã concludens hoc modo.

Omnis homo animal.
Quoddam animal mouetur.
Quidam igitur homo mouetur.

vel ſic.

Omnis ars requirit doctrinam & exercitationem.
Eloquentia eſt ars.
Ergo eloquentia requirit doctrinam & exercitationem.

Quartus modus primę figuræ eſt, quę conficitur ex vniuerſali negatiua & particulari affirmatiua, particularem negatiuam concludens hoc modo.

Nullus lapis eſt animatus.
Quod ambulat animatum eſt.
Quidam igitur lapis animatus non eſt.

Nullus ſtultus eſt liber.
vel ſic. Clodius eſt ſtultus.
Ergo Clodius non eſt liber.

Secũdæ verò figuræ primus modus eſt, qui ex vniuerſali negatiua & vniuerſali affirmatiua cõcludit hoc modo vniuerſale negatiuũ.

Nullum iuſtum bonum eſt.
Omne iuſtum bonum eſt.
Nullum igitur iuſtum malum.

Nullus lapis eſt animal.
vel ſic. Omnis homo eſt animal.
Ergo nullus homo eſt lapis.

Secundæ verò figuræ modus eſt, qui ex vniuerſali priore affirmatiua & poſteriore vniuerſali negatiua cõficitur, vniuerſali negatiua concluſione hoc modo.

Omnes mali oderunt iuſtitiam.
Nulli boni oderunt iuſtitiam.
Ergo nulli boni ſunt mali.

Omnis homo eſt animal.
vel ſic. Nullus lapis eſt animal.
Ergo nullus lapis eſt homo.

Tertius ſecundæ figuræ modus, qui ex priore vniuerſali negatiua & poſteriore particulari affirmatiua, negationem colligit particularem hoc modo.

Nullus Chriſtianus eſt fœnerator.
Iudæi ſunt fœneratores.
Ergo Iudæi non ſunt Chriſtiani.

Nulli filij Dei aſpernantur ſacramenta.
vel ſic. Hæretici aſpernantur ſacramenta.
Ergo hæretici non ſunt filij Dei.

Quartus modus eſt ſecundæ figuræ, qui ex affirmatiua & priore vniuerſali & poſteriore particulari negatiua, particularem negationem concludit hoc modo.

Omnis homo eſt animal.
Quidam lapis non eſt animal.
Ergo quidam lapis non eſt homo.

Qui ex Deo ſunt verba Dei audiunt.
Hæretici verba Dei non audiunt.
Ergo hæretici non ſunt ex Deo.

Primus

Primus modus tertiæ figuræ eſt, qui ex duabus vniuerſalibus affirmatiuis particularem affirmatiuam concludit, quia vniuerſalem affirmatiuam licet in particularem affirmatiuam conuerti hoc modo.

Omnis ambitio ſecum vehit infœlices exitus.
Omnis ambitio naſcitur ex rebus ſecundis.
Ergo quædam res ſecundæ ſortiuntur infœlices exitus.

vel ſic.

Omne ius naturale concedit vim vi repellere.
Omne ius eſt diuinum.
Ergo ius diuinum concedit vim poteſtatis.

Item ſecundus modus tertiæ figuræ eſt, qui ex vniuerſali negatione & vniuerſali affirmatione fit particularis negatiua concluſio.

Nulla virtus fugienda eſt.
Omnis virtus labore paratur.
Ergo quidam labor non eſt fugiendus.

vel ſic.

Nulli ambitioſi cœlicolis iunguntur.
Omnes ambitioſi per res ſecundas intumeſcunt.
Ergo quidam ambitioſi per res ſecundas cœlicolis non ſociabuntur.

Tertius modus eſt tertiæ figuræ, qui ex particulari & vniuerſali affirmatiuis particularem affirmatiuam concludit hoc modo.

Quidam cibus eſt venenoſus.
Omnis cibus nutrit.
Ergo quoddam nutrimentum eſt venenoſum.

vel ſic.

Titij prouocatio fuit licita.
Omnis prouocatio eſt iudicio contendere.
Ergo contendere iudicio eſt licitum.

Quartus verò modus tertiæ figuræ eſt, qui ex vniuerſali & particulari affirmatiuis particulare affirmatiuum concludit hoc modo.

Omnibus magiſtratibus eſt obtemperandum.
Quidam magiſtratus iniqua iubent.
Ergo aliquibus magiſtratibus iniqua ſuadentibus obtemperandum.

vel ſic.

Omnes libri auctorum ſunt perlegendi.
Aliquot libri auctorum ſunt mali.
Ergo quidam mali auctores ſunt perlegendi.

Quintus verò modus tertiæ figuræ eſt, qui ex particulari negatiua & vniuerſali affirmatiua negationẽ particularẽ cõcludit hoc modo.

Quidam docti non sunt boni.
Omnes docti norunt veritatem.
Ergo quidam qui norunt veritatem, non sunt boni.

vel sic.

Quoddam bellum non est fugiendum.
Omne bellum est calamitosum.
Ergo quædam calamitosa non sunt fugienda.

Sextus modus tertiæ figuræ est, qui ex vniuersali negatiua, & particulari affirmatiua particularem negatiuam concludit hoc modo.

Nullæ antiquæ leges è Republica tollendæ sunt.
Pleræque antiquæ quid vitij habent.
Ergo quædam vitia non sunt à republica tollenda.

vel sic.

Nullus homo est immortalis.
Quidam homo est animal.
Ergo quoddam animal non est immortale.

Demonstrati sunt omnes modi trium figurarum categorici syllogismi, licet quidam primæ figuræ alios quinque modos addiderint. Paralogismi verò primæ figuræ ita fiunt, ex priori affirmatiua vniuersali & secũda negatiua vniuersali. Omnis homo est animal: nullum animal lapis: nullus igitur homo lapis est. Et quia mutato termino & vniuersale & particulare concludet & negatiuam & affirmatiuam: ob hoc est inutilis approbatus idem paralogismus, qui ex duabus negatiuis vniuersalibus fit hoc modo. Nullus lapis animal est: nullum animal immobile est: nullus igitur immobilis est lapis. Idem paralogismus, qui ex duabus particularibus affirmatiuis fit hoc modo: Quidã equus animal est: quoddam animal bipes est: quidam igitur equus bipes est. Rursum ex duabus particularibus negatiuis hoc modo: Quidam homo albus non est: quoddam album non mouetur: quidam igitur homo non mouetur. Dein si prior affirmatiua particularis & secunda negatiua particularis fuerit hoc modo: Quidam equus animal est: quoddam animal quadrupes non est: quidam igitur equus quadrupes non est: Idẽ si prior negatiua particularis, secunda affirmatiua fuerit particularis hoc modo: Quidam homo equus non est, quidam equus immobilis est, quidam igitur homo immobilis est. Idem si maior propositio affirmatiua fuerit vniuersalis, & minor propositio negatiua fuerit particularis, paralogismus erit hoc modo: Omnis homo animal est, quoddam animal rationabile non est, quidam igitur homo rationabilis non est. At verò si maior fuerit propositio vniuersalis nega-

tiua & minor particularis fuerit negatiua, nullus poterit esse syllogismus hoc modo: Nullus lapis animal pinnatum est, quoddã animal pinnatum est, nullus igitur lapis pinnatus est. Rursus si prima fuerit particularis, secunda verò vniuersalis & vtræque affirmatiuæ propositiones, non erit syllogismus hoc modo: Quidam lapis corpus est, omne corpus mensurabile est, quidam lapis mẽsurabilis est. Idem si prima fuerit particularis propositio negatiua, & secunda vniuersalis negatiua, non erit syllogismus hoc modo: Quoddam animal vipis non est, nullum vipis hinnibile est, quoddam igitur animal hinnibile non est. Idem si prior affirmatiua particularis, secunda negatiua vniuersalis propositio fuerit, syllogismum nõ facit hoc modo: Quidam lapis insensatus est, nullum insensatum viuit, quidam igitur lapis insensatus non est. Idem si prior negatiua particularis propositio fuerit, & secunda affirmatiua vniuersalis, paralogismus erit hoc modo: Quoddam nigrum animatũ non est, omne animatum mouetur, quoddam igitur nigrum non mouetur. Et de finitis propositionibus syllogismus non fit, quia particulares similes sunt.

Omnes propositiones his modis constant.

Id est, simplicis, ita.	Contrariæ.
Omnis homo iustus est.	Nullus homo iustus est.
Quidam homo iustus est.	
Quidam homo iustus non est.	Contradictione.
Omnis homo rationalis est.	Nullus homo rationalis est.
Quidam homo rationalis est.	Quidam homo rationalis non est.

Ex vtrisque terminis infinitis. Omnis non homo non rationalis est. Nullus non homo non rationalis est. Quidam non homo non rationalis est. Quidam non homo non rationalis non est.

Item ex infinito subiecto. Omnis non homo rationalis est. Nullus non homo rationalis est. Quidam nõ homo rationalis est. Quidam non homo rationalis non est.

Item ex infinito prædicato. Omnis homo non rationalis est. Nullus homo non rationalis est. Quidam homo nõ rationalis est. Quidam homo non rationalis non est.

Item quæ cõueniunt. Omnis homo rationalis est. Nullus homo non rationalis est. Omnis homo non rationalis est. Nullus homo non rationalis est. Quidam homo rationalis est. Quidã homo non

rationalis non eſt. Quidam homo nõ rationalis eſt. Quidam homo non rationalis non eſt.

Item. Omne non animal non homo eſt. Nullum non animal non homo eſt. Quiddam non animal non homo eſt. Quiddam non animal non homo non eſt.

Item conuerſæ ex prædicato infinito. Omne non animal homo eſt. Nullum non animal homo eſt. Quoddã non animal homo eſt. Quoddam non animal homo non eſt.

Item conuerſæ in infinito ſubiecto. Omne animal non homo eſt. Nullum animal non homo eſt. Quiddam animal non homo eſt. Quoddam animal non homo non eſt.

Item propoſitiones indefinitæ. Homo iuſtus eſt. Homo iuſtus non eſt.

Indefinitarum propoſitiones cum ſubiecto infinito. Non homo iuſtus eſt: Non homo iuſtus non eſt.

Ex prædicato infinito. Homo iuſtus non eſt. Homo non iuſtus non eſt.

Ex vtriſque terminis infinitis. Nõ homo non iuſtus eſt. Non homo non iuſtus non eſt.

Propoſitiones ſingulares vel indiuiduæ. Plato iuſtus eſt. Plato iuſtus non eſt.

Ex infinito ſubiecto. Non Plato iuſtus eſt. Non Plato iuſtus non eſt.

Ex infinito prædicato. Plato non iuſtus eſt. Plato non iuſtus non eſt.

Ex vtriſque terminis infinitis. Non Plato non iuſtus eſt. Non Plato non iuſtus non eſt.

De locis Rhetoricis.

Rhetorica oratio habet partes ſex: procœmium, quod exordium eſt: narrationem, partitionem, confirmationem, reprehenſionem, perorationem. Quæ partes inſtrumenta ſunt Rhetoricæ facultatis, quoniam Rhetorica in omnibus ſuis ſpeciebus ineſt, & ſpecies eidem inerunt. Nec potiùs inerunt, quàm hiſdem ea quæ peragunt, adminiſtrabunt. Itaque & in iudiciali genere cauſarum neceſſarius eſt ordo procœmij, & narrationis atque cæterorum: & in demõſtratiuo deliberatiuóque neceſſaria ſunt. Opus autem Rhetoricæ

facultatis docere & mouere: quod nihilominus iisdem ferè sex instrumentis, id est orationis partibus, administratur. Partes autem Rhetoricæ, quoniam partes sunt facultatis, ipsæ quoque sunt facultates, quocirca ipsę quoque orationis partibus, quasi instrumentis vtentur. Atque vt his operentur, eisdem inerunt. Nam in exordiis nisi quinque sint supradictæ Rhetoricæ partes: vt inueniat, eloquatur, disponat, meminerit, pronunciet: nihil agat orator. Eodem quoq; modo & reliquæ ferè partes iustrumēti, nisi habeant omnes Rhetoricæ partes, frustra sunt: Huius autem facultatis effector, orator est: cuius est officium dicere appositè ad persuasionē: finis tum in ipso quidem bene dixisse, id est dixisse appositè ad persuasionem. In altera verò persuasione. Neque enim si qua impediēt oratorem, quominus persuadeat, facto officio, finem non est consequutus, sed is quidem, qui officio fuit contiguus & cognatus, consequitur, facto officio. Is verò, qui extra est, sæpe non consequitur: neque tamen Rhetoricam suo fine contentam honore vacuauit. Hæc quidem ita sunt mixta, vt rhetorica insit speciebus, species verò insint causis. Causarum verò partes status esse dicuntur: quos etiam aliis nominibus tum constitutiones, tum quæstiones nominare licet: qui quidem diuiduntur ita, vt rerum quoque natura diuisa est. Sed à principio quæstionum differentias ordiamur. Quoniā Rhetoricæ quæstiones circonstantiis inuolutæ sunt omnes, aut in scripti alicuius controuersia versantur, aut præter scriptum ex re ipsa sumunt contentionis exordium. Et illæ quidē quæstiones, quæ in scripto sunt, quinque modis fieri possunt. Vno quidem, cùm hic scriptoris verba defendit, & ille sentētiam, atque hic appellatur scriptum, & voluntas. Alio verò, si inter se leges quadam contrarietate dissentiunt, quarum ex aduersa parte aliæ defendunt, faciunt controuersiam, atque hic vocatur status legis contrariæ. Tertio, cùm scriptum, de quo contenditur, sentētiam claudit ambiguam: ambiguitas ex suo nomine nuncupatur. Quarto verò, cùm in eo quod scriptum est, aliud non scriptum intelligitur: quod quia per ratiocinationem & quandam syllogismi consequentiam vestigatur, ratiocinatiuus vel syllogismus dicitur. Quinto, cùm sermo scriptus est, cuius non facilè vis ac natura claresçat, nisi definitione detecta sit, hic vocatur finis in scripto nominis. Hęc autem speculanda doctis, non rudibus discenda proponimus: quamuis de eorum differentia in Topicorum commentis pertransitum differuerim. Earum autem consti-

tutionum, quæ præter ſcriptum in ipſarum rerum contẽtione ſunt poſitæ, ita differentiæ ſegregantur, vt rerum quoque ipſarum natura diuiſa ſit. In omni enim Rhetorica quæſtione dubitatur, an ſit, quid ſit, quale ſit: & propter hoc, an iure vel more poſſit exerceri iudicium. Sed ſi factum, vel res quæ intenditur ab aduerſario negatur, quæſtio eſt vtrùm ſit ea: quæ coniecturalis conſtitutio nominatur. Quòd ſi factum quidem eſſe conſtiterit, ſed quidnam ſit id quod factum eſt, ignoretur: quoniam vis eius definitione mõſtranda eſt, finitiua dicitur conſtitutio. Ac ſi & eſſe conſtiterit, & de rei definitione conueniat, ſed quale ſit inquiratur: tunc quia cui generi ſubiici debet ambigitur, generalis qualitas nuncupatur. In hac verò quæſtione & qualitatis, & quantitatis, & comparationis ratio verſatur. Sed quoniam de genere quæſtio eſt, ſecundum generis formam in plura neceſſe eſt huius conſtitutionis membra diſtribui. Omnis enim quæſtio generalis, id eſt, cùm de genere & qualitate vel quantitate quæritur facti, in duas tribuitur partes. Nam aut in præterito quæritur de qualitate propoſiti, aut in præſenti, aut in futuro. Si in præteritum, iuridicialis conſtitutio nuncupatur: ſi præſentis vel futuri temporis teneat quæſtionem, negotialis dicitur. Iuridicialis verò, cuius inquiſitio præteritum reſpicit, duabus partibus ſegregatur. Aut enim in ipſo facto, vis defenſionis eſt, & abſoluta qualitas nuncupatur. Aut extrinſecus aſſumitur, & aſſumptiua dicitur conſtitutio. Sed hæc in partes quatuor deriuatur, aut enim conceditur crimen, aut remouetur, aut refertur, aut, quod eſt vltimum, comparatur. Conceditur crimen, cùm nulla introducitur facti defenſio, ſed venia poſtulatur. Id fieri duobus modis poteſt, ſi deprecceris, aut purges. Deprecaris, cùm nihil excuſationis attuleris. Purgas, cùm facti culpa his adſcribitur, quibus obuiari non poſſit, neque tamen perſonæ ſunt. id enim in aliam conſtitutionem cadit. Sunt verò hæc, imprudentia, caſus, atque neceſſitas. Remouetur verò crimen, cùm ab eo, qui inceſſitur, transfertur in alium. Sed remotio criminis duobus fieri modis poteſt: aut cauſa refertur: aut factum. Cauſa refertur, cùm aliena poteſtate aliquid factum eſſe contẽditur: factum verò, cùm alius aut potuiſſe aut debuiſſe facere demonſtratur. Atque hęc in his maximè valent, ſi eius nominis in nos intendatur actio, quòd non fecerimus id quod oportuit fieri. Refertur crimen, cùm iuſtè in aliquem facinus commiſſum eſſe conceditur: quoniam is in quem commiſſum ſit iniu-

rius ſæpe fuerit, atque id quod intenditur meruit pati. Comparatio eſt, cùm propter meliorem vtiliorémve rem factum, quod aduerſarius arguit, commiſſum eſſe defenditur. Atque hæc hactenus: nunc de inuentione tractandum eſt: etenim priùs quidem dialecticos dedimus, nunc Rhetoricos promimus locos, quos ex attributis perſonæ ac negotio venire neceſſe eſt. Perſona, quæ in iudicium vocatur, cuius dictum aliquod factúmve reprehenditur. Negotium, factum dictúmve perſonæ, propter quod in iudicium vocatur. Itaque in his duobus, omnis locorum ratio conſtituta eſt, quæ enim habent reprehenſionis occaſionem, eadem niſi ad excuſabilem partem vergant, defenſionis copiam non miniſtrant, ex eiſdem enim locis accuſatio defenſioque conſiſtit. Si igitur perſona in iudicium vocatur, neque factum dictúmve vllum reprehenditur, cauſa eſſe non poterit. Nec verò factum dictúmve aliquod in iudicium proferri poteſt, ſi perſona non exiſtet. Itaque in his duobus omnis iudiciorum ratio verſatur, in perſona ſcilicet, atque negotio. Sed, vt dictum eſt, perſona eſt, quæ in iudicium vocatur: negotium, factum dictúmve perſonæ, propter quòd reus ſtatuitur. Perſona igitur & negotium ſuggerere argumenta non poſſunt: de ipſis enim quæſtio eſt, de quibus autem dubitatur, ea dubitationi fidem facere nequeunt. Argumentum verò erat ratio rei dubiæ faciens fidem. Faciunt autem negotio fidem ea, quæ ſunt perſonis ac negotiis attributa. Ac ſi quando perſona negotio faciat fidem, vel vt ſi credatur contra rempublicam ſenſiſſe Catilinam, quoniam perſona eſt vitiorum turpitudine denotata: tunc non in eo quod perſona eſt, & in iudicium vocatur, fidem negotio facit, ſed in eo quod ex attributis perſonæ quãdam ſuſcipit qualitatem. Sed vt rerum ordo clariùs colliqueſcat, de circunſtantiis arbitror eſſe dicendum. Circunſtantiæ ſunt, quæ conueniẽtis ſubſtantiam quæſtionis efficiunt. Niſi enim ſit qui fecerit, & quod fecerit, cauſaque cur fecerit, locus tempúſq; quo fecerit, modus, etiam facultas: quæ ſi deſint cauſa non ſtabit. Has igitur circunſtantias in gemina Cicero partitur, vt eam quæ eſt, quis, circunſtantiam in attributis perſonæ ponat: reliquas verò circunſtantias in attributis negotio conſtituat. Et primùm quidem ex circunſtantiis, eam quæ eſt, quis, quam perſonæ attribuit, ſecat in vndecim partes, Nomen vt Verres, natura vt barbarus, victus vt amicus nobilium, perſona vt diues, ſtudium vt Geometra, caſus vt exul, affectio vt amans, habitus vt ſapiens: Conſilium, facta & orationes. Eaque extra illud factum

dictumque sunt quæ nunc in iudicinm deuocantur. Reliquas verò circunstantias, quæ sunt, quid, cur, quando, vbi, quomodo, quibus auxiliis, in attributis negotio ponit. Quid, & cur, dicens continentia cum ipso negotio: cur in causa constituens: ea enim causa est vniuscuiusque facti, propter quam facta est. Quid verò secat in quatuor partes. In summam facti, vt parentis occisio. Ex hac maximè locus sumitur amplificationis ante factum, vt concitus rapuit gladium: dum fit, vehementer percussit. Post factum, in abdita sepeliuit. Quæ omnia cùm sint facta, tamen quoniam ad gestum negotium, de quo quæritur, pertinent, non sunt ea facta, quæ in attributis personæ numerata sunt. Illa enim extra negotium, quòd extra posita personam informantia fidem ei negotio præstant, de quo versatur intentio, hæc verò facta, quæ continentia sunt cum ipso negotio, ad ipsum negotium, de quo quæritur, pertinent. Postremas verò quatuor circunstantias Cicero ponit in gestione negotij, quæ est secunda pars attributorum negotiis. Et eam quidem circunstantiam, quæ est quando diuidet in tempus, vt modò fecit: & in occasionem, vt cunctis dormientibus. Eam verò circunstantiam quæ est vbi, locum dicit, vt in cubiculo fecit, quomodo verò ex circunstantiis modum, vt clam fecit, quibus auxiliis circunstantiam, facultatem appellat, vt cum multo exercitu. Quorum quidem locorum & si ex circũstantiarum, naturalis discretio clara est, nos tamen beneuolentiùs faciemus, si vberiores ad se differentias ostendamus. Nam cum ex circunstantiis alia M. Tullius proposuerit esse continentia cum ipso negotio: alia verò in gestione negotij atque in continentibus cum ipso negotio: illum adnumerauerit locum quem appellauit, dum fit, ex ipsa prolationis significatione: idem videtur esse locus hic dum fit, cum eo, qui est in gestione negotij: sed non ita est, quia dum fit, illud est, quod eo tempore admissum est dum facinus perpetratur, vt percussit. In gestione verò negotij, ea sunt, quæ & ante factum, & dum fit & post factum, quod gestum est continent, in omnibus enim tempus, locus, occasio, modus, facultas inquiritur. Rursus dum fit, factum est, quod administratur, est negotium, quæ verò sunt in gestione negotij, non sunt facta, sed facto adhærent, in illis enim, tempus, occasionem, locum, modum, facultatem, facta esse consenserit: sed, vt dictum est, quæ cuilibet facto adhærentia sint, atque in nullo modo derelinquant, quia quadam ratione subiecta sunt ipsi, quod gestum est, negotio.

Item

Item ea quæ ſunt in geſtione negotij, ſine his, quæ ſunt continentia cum ipſo negotio, eſſe poſſunt. Poteſt enim, & locus, & tempus, & occaſio, & modus, & facultas facti cuiuſlibet intelligi, etiamſi nemo faciat quod illo loco, vel tempore, vel occaſione, vel modo, vel facultate fieri poſſet. Itaque ea quæ ſunt, in geſtione negotij, ſine his quæ ſunt continentia cum ipſo negotio, eſſe poſſunt. Illa verò ſine his eſſe non poſſunt, factum enim præter locum, tempus, occaſionem, modum, facultatemque eſſe non poterit. Atque hæc ſunt, quæ in attributis perſonæ ac negotio conſiſtant, velut in Dialecticis locis ea quæ in ipſis cohærent, de quibus quæritur, reliqua verò quæ vel ſunt adiuncta negotio, vel negotium geſtum conſequuntur, talia ſunt qualia in Dialecticis locis ea, quæ ſecundùm Themiſtium quidem partim rei ſubſtantiam conſequuntur, partim ſunt extrinſecus, partim verſantur in mediis, ſecundum Ciceronem verò inter affecta numerata ſunt vel extrinſecus poſita. Sunt enim adiuncta negotio ipſa etiam quæ fidem faciunt quæſtioni, affecta quodam modo ad id, de quo quæritur, reſpicientia negotium, de quo agitur, hoc modo. Nam circunſtantiæ ſeptem quæ in attributis perſonæ, vel negotio, numeratæ ſunt, hæc cùm cœperint comparari, & quaſi in relationem venire, ſi quid ad ſe continens referatur, vel ad id quod continet, fit aut ſpecies, aut genus, aut ſi id referatur, quod ab eo longiſſimè diſtet, contrarium, ac ſi ad finem ſuum atque exitũ referatur, euẽtus eſt. Eodẽ quoque modo ad maiora, & minora, & paria comparantur. Atque omnino tales loci in his quæ ſunt ad aliquid conſiderantur. Nã maius, aut minus, aut ſimile, aut æquè magnum aut diſparatum, accedunt circunſtantiis, quæ in attributis negotio atque perſonæ numeratæ ſunt: vt dum ipſæ circunſtantiæ aliis comparantur, fiat ex iis argumentum facti dictíve quod in iudicium trahitur. Diſtat autem à ſuperioribus, quòd ſuperiores loci, vel facta continebant, vel factis ita adhęrebãt, vt ſeparari non poſſint: vt locus, tempus, & cætera, quæ geſtum negotium non relinquunt. Hæc verò, quæ ſunt adiuncta negotio, non inhærent ipſi negotio, ſed accedunt circunſtantiis, & tunc demum argumenta præſtant, cùm ad comparationem venerint: ſumunt verò argumenta non ex contrarietate, ſed ex contrario, & non ex ſimilitudine, ſed ex ſimili: vt appareat ex relatione ſumi argumẽta in adiunctis negotio: Et ea eſſe adiũcta negotio, quæ ſunt ad ipſum, de quo agitur, negotium affecta. Conſecutio verò, quæ pars quarta

eſt eorum, quæ negotiis attributa ſunt, neque in ipſis ſunt rebus, neque rerum ſubſtantiam relinquunt, neque ex comparatione reperiuntur: ſed rem geſtam vel antecedunt, vel etiam conſequuntur. Atque hic totus locus extrinſecus eſt. Primùm enim in eo quæritur id quod factum eſt, quo nomine appellari conueniat: in quo non de re, ſed de vocabulo laboratur. Qui deinde auctores eius facti & inuentores, comprobatores atque æmuli, id totum ex iudicio & quodam teſtimonio extrinſecus poſito ad ſubſidiũ confluit argumenti. Deinde & quæ eius rei ſit ex conſueto pactio, iudicium, ſcientia, artificium. Deinde natura eius quid euenire vulgò ſoleat: an inſolenter & rarò homines id ſua auctoritate comprobare, an offendere in his conſueuerint: & cętera quæ factum aliquod ſimiliter confeſtim, aut interuallo ſolent conſequi, quæ neceſſe eſt extrinſecus poſita ad opinionem magis tendere, quam ad ipſam rerum naturam. Itaque in hæc quatuor licet negotiis attributa diuidere: vt ſint partim continentia cum ipſo negotio, quæ facta eſſe ſuperius dictum eſt: partim in geſtione negotij, quæ non eſſe facta, ſed factis adhærentia dudum monſtrauimus: partim adiuncta negotio, hæc, vt dictum eſt, in relatione ponuntur: partim geſtum negotium conſequuntur, horum fides extrinſecus ſumitur. Ac de Rhetoricis quidem locis ſatis dictum. Nunc illud eſt explicãdum, quæ ſit his ſimilitudo cum Dialecticis, quæve diuerſitas, quod cùm idoneè, conuenientérque monſtrauero, propoſiti operis explicetur intentio. Primò adeò vt è Dialecticis locis, ſicut Themiſtio placet, alij ſunt, qui in ipſis hærent, de quibus quæritur: alij verò aſſumuntur extrinſecus, alij verò medij inter vtroſque locati ſunt. Sic in Rhetoricis quoque locis, alij in perſona atque negotio conſiſtunt, de quibus ex aduerſa parte certatur: alij verò extrinſecus, vt hi qui geſtum negotium conſequuntur: alij verò medij. Quorum proximi quidem negotio ſunt hi, qui ex circunſtantiis: reliqui in geſtione negotij conſiderantur. Illi verò qui in adiunctis negotio collocantur, ipſi quoque inter medios locos poſiti ſunt: quoniam negotium, de quo agitur, quadam affectione reſpiciũt. Vel ſi quis ea quidem quę perſonis attributa ſunt, vel quæ continentia ſunt cum ipſo negotio, vel in geſtione negotij conſiderantur: his ſimilia locis dicat qui ab ipſis in Dialectica trahũtur, de quibus in quæſtione dubitatur. Cõſequentia verò negotio ponat extrinſecus. Adiuncta verò inter vtrumque conſtituat. Ciceronis verò diuiſioni hoc modo fit ſimilis. Nam ea

quæ continentia ſunt cum ipſo negotio, vel ea quæ in geſtione negotij conſiderantur, in ipſis hærent de quibus quæritur. Ea verò, quæ adiuncta ſunt, inter affecta ponuntur. Sed ea quæ geſtum negotium cõſequuntur, extrinſecus collocata ſunt. Vel ſi quis ea quidem, quæ continentia ſunt cum ipſo negotio in ipſis hærere arbitretur. Affecta verò eſſe ea quæ ſunt in geſtione negotij vel adiũcta negotio: extrinſecus verò ea, quæ geſtum negotium cõſequuntur. Nam iam illæ perſpicuæ communitates, quod quidam ipſi penè in vtriſque facultatibus verſantur loci, vt genus, vt pars, vt ſimilitudo, vt contrarium, vt maius ac minus. De communitatibus quidẽ ſatis dictum. Differentiæ verò illæ ſunt, quòd Dialectici etiam theſibus apti ſunt, Rhetorici tãtùm ad hypotheſes, id eſt, quæſtiones informatas circunſtantiis aſſumuntur: Nam ſicut ipſæ facultates à ſemetipſis vniuerſalitate & particularitate diſtinctæ ſunt: ita earum loci ambitu & contractione diſcreti ſunt. Nam Dialecticorũ locorum maior eſt ambitus: & quoniam præter circunſtantias ſunt quæ ſingulares faciunt cauſas, non modo ad theſes vtiles ſunt, verùm etiam ad argumenta, quæ in hypotheſibus poſita ſunt, eóſque locos qui ex circunſtantiis conſtant, claudunt atque ambiunt. Itaque fit vt ſemper egeat Rhetor dialecticis locis: Dialecticus verò ſuis poſſit eſſe contentus. Rhetor enim quoniam cauſas ex circunſtantiis tractat, ex eiiſdem circunſtantiis argumẽta præſumit, quæ neceſſe eſt ab vniuerſalib⁹ & ſimplicioribus cõfirmari, qui ſũt Dialectici. Dialecticus verò, qui prior eſt, poſteriore, non eget niſi aliquãdo inciderit quæſtio perſonæ: vt cum ſit incidens Dialectico ad probandã ſuã theſim, cauſam circunſtãtiis incluſam, tunc demum Rhetoricis vtatur locis. Itaque in Dialecticis locis (ſi ita cõtingit) à genere argumenta ſumuntur, id eſt, ab ipſa generis natura. Sed in Rhetoricis ab eo genere quod illi gen⁹ eſt de quo agitur nec à natura generis, ſed à re ſcilicet ipſa quæ genus eſt. Sed vt progrediatur ratio, ex eo pẽdet, quòd natura generis ante cognita eſt: vt ſi dubitetur, an fuerit aliquis ebrius, dicitur, ſi refellere velimus nõ fuiſſe: quoniam in eo nulla luxuries anteceſſerit. Idcirco nimirũ, quia cũ luxuries ebrietatis quaſi quoddã genus ſit, cũ luxuries nulla fuerit, ne ebrietas quidẽ fuit, ſed hoc pẽdet ex altero. Cur enim ſi luxuries non fuit, ebrietas eſſe non potuit, ex natura generis demonſtratur, quod Dialectica ratio ſubminiſtrat. Vnde enim genus abeſt, inde etiã ſpecies abeſſe neceſſe eſt, quoniam genus ſpecies nõ relinquit.

Et de ſimilibus quidem,& de cõtrariis,eodem modo,in quibus maxima ſimilitudo eſt inter Rhetoricos ac Dialecticos locos: Dialectica enim ex ipſis qualitatibus, Rhetorica ex qualitatem ſuſcipientibus rebus argumẽta veſtigat: vt Dialecticus ex genere,id eſt,ex ipſa generis natura: Rhetor ex ea re quę genus eſt. Dialecticus ex ſimilitudine,Rhetor ex ſimili.i.ex ea re quæ ſimilitudinem cepit. Eodem modo illa ex cõtrarietate,hic ex contrario. Memoriæ quoq; cõdendum eſt, Topica oratorib⁹, Dialecticis,poëtis, & iuriſperitis cõmuniter quidẽ argumenta præſtare: ſed quãdo aliquid ſpecialiter probant,ad Rhetores poëtas,iuriſperitoſq; pertinẽt. Quando verò generaliter diſputant, ad Dialecticos attinere manifeſtũ eſt. Mirabile planè genus operis in vnum potuiſſe colligi,quicquid mobilitas ac varietas humanę mentis in ſenſibus exquirẽdis per diuerſas cauſas poterat inuenire,cõcluſit liberũ ac voluntarium intellectum. Nam quocũque ſe verterit, quaſcunq; cogitationes intrauerit,in aliquid eorum quæ prædicta ſunt, neceſſe eſt vt humanũ cadat ingenium. Illud autem competẽs iudicauimus recapitulare breuiter, quorum labore in Latium eloquium res iſtæ peruenerint: vt nec auctoribus gloria ſua pereat: & nobis pleniſſimè rei veritas innoteſcat. Iſagogen tranſtulit patricius Boëtius, commentaque eius gemina derelinquens. Categorias idem tranſtulit patritius Boëtius, cuius commẽta tribus libris ipſe quoque formauit. Peri hermenias ſuprà memoratus patritius Boëtius tranſtulit in Latinum: cuius commenta ipſe duplicia minutiſſima diſputatione tractauit. Apuleius verò Madaurenſis ſyllogiſmos categoricos breuiter renodauit. Suprà memoratus verò patritius Boëtius de ſyllogiſmis hypotheticis lucidiſſimè pertractauit. Topica Ariſtotelis, vno libro Cicero trãſtulit in Latinum, cuius commenta proſpector atque amator Latinorum patritius Boëtius octo libris expoſuit. Nam & prædictus Boëtius patritius eadem Topica Ariſtotelis octo libris in Latium vertit eloquium. Conſiderandum eſt autem,quòd iam quia locus ſe attulit in Rhetorica parte, libabimus quid inter ſit inter artem & diſciplinam,ne ſe diuerſitas nominum permixta cõfundat. Inter artem & diſciplinam Plato & Ariſtoteles, opinabiles magiſtri ſæcularium litterarum, hanc differentiam eſſe voluerunt,dicentes: Artem eſſe habitudinem operatricem contingentium, quæ ſe & aliter habere poſſunt: Diſciplina verò eſt,quæ de his agit,quæ aliter euenire non poſſunt. Nunc ergo ad Mathematicæ veniamus initium.

MAGNI AVRELII CASSIODORI, SENATORIS VIRI CLARISSIMI MATHEMATICA.

MAthematica, quam Latinè possumus dicere doctrinalem, scientia est quæ abstractam considerat quãtitatem. Abstracta enim quantitas dicitur, qua intellectus à materia separatur, vel ab aliis accidẽtibus: vt est, par impar, vel alia huiuscemodi, quæ in sola ratiocinatione tractamus, hæc ita diuiditur.

Diuisio Mathematicæ in
- Arithmeticam.
- Musicam.
- Geometriam.
- Astronomiam.

Arithmetica est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. Musica est disciplina quæ de numeris loquitur, qui ad aliquid sunt his qui inueniuntur in sonis. Geometria est disciplina magnitudinis immobilis & formarum. Astronomia disciplina est cursus cœlestium syderum, quæ figuras contemplatur omnes & habitudines stellarũ circa se, & circa terram indagabili ratione percurrit. Quas suo loco paulò latiùs exponemus, vt cõmemoratarum rerum virtus competenter possit ostendi. Modò de disciplinarũ nomine differamus. Disciplinæ sunt, quæ sicut iam dictum est, nunquam opinionibus deceptæ fallunt, & ideo tali nomine nuncupantur, quia necessariò suas regulas seruant, hæ nec intentione crescũt, nec subductione minuuntur, nec aliis varietatibus permutantur, sed in vi propria permanentes regulas suas inconuertibili firmitate custodiunt. Has dum frequenti meditatione reuoluimus, sensum nostrũ

acuunt limúmque ignorantiæ detergunt, & ad illam inſpectiuam contemplationem, ſi tamen ſanitas mentis arrideat, Domino largiente perducunt. Scire autem debemus Ioſephum Hebræorum doctiſſimũ, in primo libro Antiquitatũ, titulo nono dicere, Arthimeticam & Aſtronomiam Abraham primum Ægyptiis tradidiſſe, vnde ſemina ſuſcipientes (vt ſunt homines acerrimi ingenij) excoluiſſe ſibi reliquas latiùs diſciplinas, quas meritò ſancti patres noſtri legendas ſtudioſiſſimis perſuadent. Quoniam ex magna parte per eas à carnalibus rebus appetitus noſter abſtrahitur, & faciunt deſiderare quæ præſtante Domino ſolo poſſumus corde conſpicere. Quocirca tempus eſt, vt de eis ſigillatim ac breuiter diſſerere debeamus.

DE ARITHMETICA.

SCRIPTORES ſæcularium literarum inter diſciplinas mathematicas, primam omnium Arithmeticam eſſe voluerunt: propterea quod Muſica, & Geometria, & Aſtronomia, quæ ſequuntur, indigent Arithmetica, vt virtutes ſuas valeant explicare. Verbi gratia, ſimplum ad duplum, quod habet Muſica, indiget Arithmetica: Geometria verò, quòd habet trigonum: quadriangulum, vel his ſimilia, eadem indiget Arithmetica. Aſtronomia etiam, quòd habet in motu ſyderum numeros punctorum, indiget Arithmetica. Arithmetica verò vt ſit, neque Muſica, neque Geometria, nequ e Aſtronomia, egere cognoſcitur. Propterea his fons, & mater Arithmetica reperitur, quam diſciplinam Pythagoras ſic laudaſſe monſtratur: vt omnia ſub numero & menſura à Deo creata fuiſſe memoret, dicẽs, alia in motu, alia in ſtatu eſſe formata: vt tamen nulla earum, præter iſta quæ dicta ſunt, ſubſtantiam percepiſſent. Credo trahens hoc initium, vt multi philoſophorum fecerint ab illa ſententia prophetali, quæ dicit omnia Deum menſura, numero & pondere diſpoſuiſſe. Hæc itaque conſiſtit ex quantitate diſcreta, quæ parit genera numerorum, nullo ſibi communi termino ſociata. v. enim ad x. vi. ad iiii. vii. ad iii. per nullum communem terminum alterutra ſibi ſocietate nectuntur. Arithmetica verò dicitur, eo quòd numeris præeſt. Numerus verò, eſt ex monadibus multitudo compoſita: vt iii. v. xx. & cætera. Intentio Arithmeticæ eſt docere nos naturam

abſtracti numeri & quæ ei accidunt: vt verbi gratia parilitas, imparilitas, & cætera.

- Numerus, qui cõgregatio monadum eſt,
  - vel par, qui eſt
    - Pariter par.
    - Pariter impar.
    - Impariter par.
  - vel impar, qui eſt.
    - Primus & ſimplex.
    - Secundus & compoſitus.
    - Tertius mediocris, qui quodam modo primus, & compoſitus, alio verò modo ſecundus, & compoſitus.

Par, ſcilicet, numerus qui in duas partes æquales diuidi poteſt, vt ij. iiij. vj. viij. x. & reliqui. Impar numerus eſt, qui in duas partes æquales diuidi nullatenus poteſt, vt iij. v. vij. viiij. xj. & reliqui. Pariter par numerus eſt, cuius diuiſio in duabus æqualibus partibus fieri poteſt vſque ad monada: vt verbi gratia lxiiij. diuiditur in xxxij: xxxij. in xvj. & xvj. in viij: viij. in iiij: iiij. in duo: ij. verò in i. & i. Pariter impar numerus eſt, qui ſimiliter ſolummodo in duas partes diuidi poteſt æquales, vt x. in v: xiiij. in vij: xviij. in viiij. & his ſimilia: Impariter par numerus eſt, qui plures diuiſiones, ſecundùm æqualitatem partium diuidere poteſt, non tamen vſque ad aſſem perueniat: vt verbi gratia xxiiij. in bis. xij: xij. in bis vj: ſex in bis tres, & ampliùs non procedit. Primus & ſimplex numerus eſt, qui monadicam menſuram ſolam recipere poteſt: vt verbi gratia iij. v. vij. x. vij. xj. xvij. & his ſimilia. Secundus & compoſitus numerus eſt qui non ſolùm monadicam menſuram, ſed & Arithmeticam recipere poteſt: vt verbi gratia viiij. xv. xxj. & his ſimilia. Mediocris numerus eſt, qui quodammodo ſimplex & incompoſitus eſſe videtur, alio verò modo ſecundus eſt compoſitus: vt verbi gratia viiij. ad xxv. dum comparatus fuerit: primus eſt & incompoſitus, quia non habet communem numerum, niſi ſolum monadicum: ad xv. verò ſi comparatus fuerit, ſecundus eſt & compoſitus: quoniam ineſt illi communis numerus præter monadicum,

id eſt, ternarius numerus, qui nouem menſurat ter terni & xv. ter quini.

Altera diuiſio de partibus & imparibus numeris.

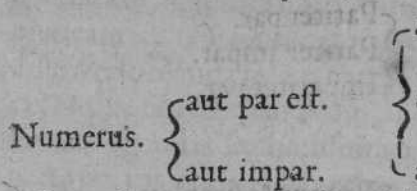

Superfluus numerus eſt, qui deſcendit de paribus, is dum par ſit ſuperfluas partes quantitatis ſuæ habere videtur: vt xii. habet medietatem vi. ſexta pars duo, quarta pars tria. tertia pars iiii. & duodecima pars vnum. qui omnes aſſumpti fiunt xvi. Indigens numerus eſt qui & ipſe de paribus deſcendit, quantitatis ſuæ ſummã partium inferiorem habet: vt viii. cuius medietas iiii. quarta pars ii. octaua pars, i. quæ ſimul congregatæ partes fiunt vii. Perfectus numerus eſt, qui tamẽ & ipſe de paribus deſcendit. is dum par ſit, omnes partes ſuas ſimul aſſumptas æquales habet: vt vj. cuius medietas tria, tertia pars ij. vj. pars vnũ. Quæ aſſumptæ partes faciunt ipſum ſenarium numerum.

Tertia diuiſio totius numeri.

Hæc tertia diuiſio adiecta eſt, quæ in manuſcripto deſiderabatur.

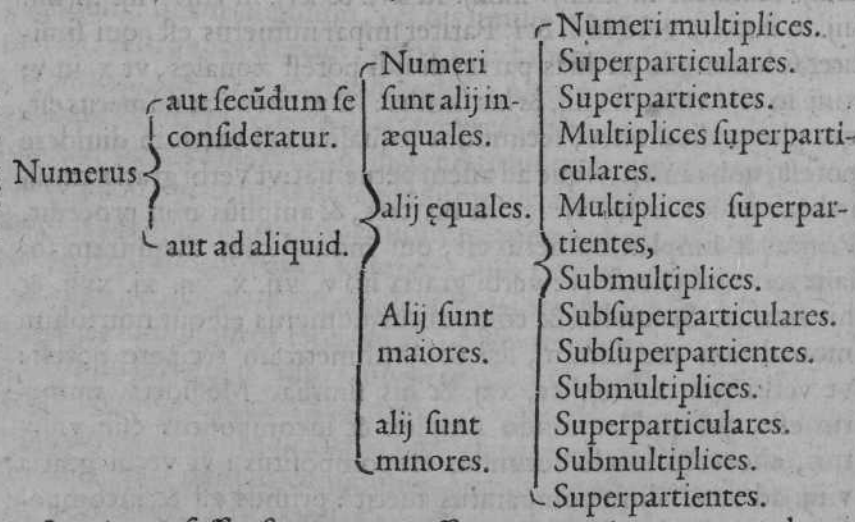

Iam in confeſſo eſt numerum eſſe congregationem monadum, vel venientem à monade multitudinem. Et qui numerus ſecũdum ſe conſideratur, putatur eſſe qui à nullo numero diuidi poteſt, niſi

à monada

à monada tantùm: cùm tamen componi poſſe videatur: vt puta, VII. XI. XIII. XVII. & cætera. Quapropter eiuſmodi nùmeri appellantur primi, quoniam à nullo numero naſcantur, nec æquis analogiis diſtinguantur. Qui verò numeri ab eiuſmodi fluunt, & ab illis exoriuntur. Ab imparibus enim, paria fiunt, nec à pari impar fieri poteſt.

Qui æqualis putatur numerus, ſic iudicandũ eſt: vt æqualis omni multiplicatione ſic prodeat, vt æqualis duplo augeatur: ij. iiij. xvj. triplo. ij. vj. xviij. quadruplo. iiij. xvj. & lxiiij.

Inæqualis inæquali multiplicatione augeri poteſt, vt inæqualis maneat: nam bis terna ſex, item bis quaterna octo fiunt: eadémque ratione quater terna xij. quater quater quina xx. quinquies quina xxv. Quod & in omnibus multiplicationibus accidere ſolet.

Maior numerus multiplicatione procedit, vel membrorum vel partium, aut ſimul multiplicatione membrorum & partium. Ratio membrorum in vno pluribúſve: ratio partium in vna parte pluribúſve.

Minor verò eſt numerus, qui vel replicatione minuitur, aut ratione membrorum vel partium. Neque vllam rationem numeri ad numerum inire poſſumus, quæ non intra hæc ſit.

Cúmque primæ ſint in multiplicatione rationes: multiplicationis ratio fuerit, ſenioni ad ternionem, octonario ad quaternarium: contrà ternioni ad ſenionem, quaternario ad octonarium. Aut membrorum rationem vincit is numerus, qui nimirum ſolido membro membríſve procedit, qualis eſt nouenarius ad ſenarium. *Multiplex numerus.*

Verùm vbi inter maiores, minoréſque numeros ratio membrorũ maior eſt, vincítque ſuperdimidio, aut ſupertertio, aut ſuperquarto, & ſic ad ſuperquintum, ſuperſextum, vlteriorémque ratio procedat. Superdimidius ſit, qui ipſum aliquem numerum, & dimidiũ eius habet. Supertertius, qui ipſum aliquem, & tertium eius. Superquartus, qui ipſum aliquem quartam partem eius. Eadémque ratio eſt inſtituenda in vlterioribus. Verbi gratia, v. ad iij. dum comparati fuerint, habet in ſe quinarius numerus trinarium numerum, & ſuper hæc alias partes eius duas. Septem ad quatuor, dum comparati fuerint habent in ſe quatuor, & alias tres partes *Superparticularis.*

eius. Viiij. ad v. dum comparati fuerint, habent in se quinque & alias iiij. partes eius. Subsuperpartiens numerus est, qui continetur in numero superpartienti cum aliquibus partibus suis duabus aut tribus, aut pluribus: vt verbi gratia iij. continetur à v. cum aliis duabus partibus suis iiij. à vij. cum quatuor partibus suis. Multiplex superparticularis numerus est, qui dum comparatus ad inferiorem sibi numerum fuerit, continet in se totum inferiorem numerum multipliciter cum aliqua parte eius: vt verbi gratia, v. ad ij. dum comparati fuerint, continent in se bis bini & vnam partem eius. Nouem ad quatuor dum comparati fuerint, continent in se bis quatuor & vnam partem eius & cæteri. Submultiplex superparticularis numerus est, qui dum ad fortiorem sibi numerum comparatus fuerit, continetur à fortiore sibi multipliciter cum alia vna parte sua: vt verbi gratia ij. ad v. dum comparati fuerint, continetur ab eo bis cum vna parte sua. Multiplex superparticularis numerus est, qui dum comparatus ad inferiorem sibi numerum fuerit, continet eum multipliciter cum aliis partibus eius: vt verbi gratia viij. ad iij. dum comparati fuerint continent in se bis ternos cum aliis duabus partibus eius. vj. ad xiiij. dum comparati fuerint, continent intra se bis seni cum aliis duabus partibus eius. X. ad quatuor dum comparati fuerint continent eum bis cum aliis duabus partibus eius Xviij. ad octo dum comparati fuerint continent intra se bis octo cum aliis tribus partibus eius. Submultiplex superpartionalis numerus est, qui dum ad fortiorem sibi comparatus fuerit, continetur ab eo multipliciter cum aliquibus partibus suis: vt verbi gratia, iij. ad vj. continentur bis dum duabus partibus suis. iiij. ad xv. continentur tertio cum tribus partibus suis.

Sequitur quarta diuisio totius numeri.

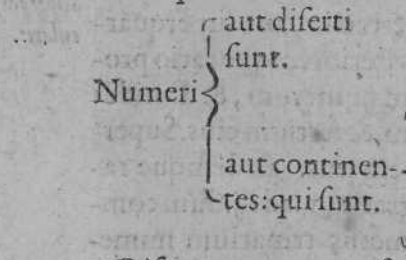

Discretus numerus est, qui à discretis monadibus continetur: vt verbi gratia, iij. à iiij. v. à vj. & reliqui. Continens numerus est, qui

à coniunctis monadibus continetur : vt verbi gratia, ternarius numerus, si in magnitudine intelligatur, id est, in linea, aut spatium aut solidum dicitur continens. Similiter quaternarius & quinarius numeri. Linealis numerus est, qui inchoans à monade linealiter scribitur vsque ad finitum. Vnde alpha ponitur pro designatione linearum, quoniam hæc litera vnum significat apud Græcos. Superficialis numerus est, qui non solùm longitudine, sed & latitudine continetur : vt trigonus numerus, quadratus numerus, quinqueangulus numerus, circularis numerus, & cæteri, qui semper in superficie continentur. Circularis numerus est, qui dum similiter multiplicatus fuerit, à se inchoans ad se conuertitur : vt verbi gratia, quinquies quini, vinces quinque. Solidus numerus est, qui longitudine & latitudine vel altitudine continetur : vt sunt pyramides, qui in modum flammæ consurgunt. Cubi, vt sunt tesseræ. Sphæræ, quibus est æqualis vndique rotunditas. Sphericus autem numerus est, qui à circulato numero multiplicatus, à se inchoans ad se conuertitur : vt verbi gratia, quinquies quini viginti quinque. Hinc circulus, dum in se ipsum multiplicatus fuerit, facit sphæram, id est, quinquies xxv. cxxv. His igitur rebus sollicitata mente tractatis, memento quòd hæc disciplina ideò cæteris antefertur : quoniam ipsa, sicut superiùs dictum est, vt sit, nullius alterius indiget disciplinæ. Reliquæ verò quæ sequuntur, sicut eius iam qualitas virtutis ostendit, vt sint atque subsistant, indigent Arithmetica disciplina : quam apud Græcos Nicomachus diligenter exposuit. Hunc primùm Madaurensis Apuleius, deinde magnificus vir Boëtius Latino sermone translatum, Romanis contulit lectitandum. Quibus, vt aiunt, si quis sæpius vtitur, quantum hominibus fas est, lucidissima proculdubio ratione perfunditur. Datum est etiam nobis ex magna parte sub ipsa viuere disciplina, quando horas sphæræ discimus: quando mensium circula supputamus : quando spatium anni redeuntis agnoscimus. Per numerum siquidem ne confundamur, instruimur. Tolles sæculo computum, & omnia ignorantia cæca complectitur. Nec differre potest à cæteris animalibus, qui calculi non intelligit quantitatem, & ideo tam glorioſa res est, quantum vitæ nostræ necessaria comprobatur: quoniam per ipsam

& ſubſtantia noſtra certiſſimè diſcitur, & expenſarum modus librata ſupputatione erogatur. Numerus eſt qui cuncta diſponit. Per ipſum diſcimus quid primo, qui ſecundo facere debeamus. Nunc veniamus ad Muſicam, quæ ipſo nomine & propria virtute ſuauis eſt.

DE MVSICA.

GAVDENTIVS quidam de Muſica ſcribens, Pythagoram dicit huius rei inueniſſe primordia, ex malleorum ſonitu & chordarum extenſione percuſſa. Quam amicus noſter vir diſertiſſimus, Mutianus tranſtulit in Latinum, vt ingenium eius aſſumpti operis qualitas indagaret. Clemens verò Alexandrinus preſbyter in libro, quem contra Paganos edidit, Muſicam ex Muſis dicit ſumpſiſſe exordium ſiue principium: Muſáſque ipſas, qua de cauſa inuentæ fuerint, diligenter exponit. Quæ Muſæ ipſæ appellatæ ſunt ἀπὸ τȣ̃ μασενέιν, ideſt, à quærẽdo: quòd per ipſas, ſicut antiqui voluerunt, vis carminum & vocis modulatio quæreretur. Inuenimus etiam Cenſorinum, qui ad Q. Cerellium ſcripſit de natali eius die, vbi de Muſica diſciplina, vel de alia parte matheſis non neglegenda diſſeruit, quoniam non inutiliter legitur: vt res ipſæ penetrabiliùs animo frequenti meditatione condantur. Muſica ergo diſciplina per omnes actus vitæ noſtræ à creatione diffunditur. Primùm ſi Creatoris mandata faciamus, & puris mentibus ſtatutis ab eo regulis ſeruiamus. Quicquid enim loquimur, vel intrinſecus venarum pulſibus commouemur, per Muſicos rhythmos harmoniæ virtutibus probatur eſſe ſociatum. Muſica quippe eſt ſcientia bene modulandi, quòd ſi nos bona conuerſatione tractemus, talis diſciplinæ probamur ſemper eſſe ſociati, quando verò iniquitates gerimus, Muſicam non habemus. Cœlum quoque, & terram, vel omnia quæ in eis diſpenſatione ſuperna peraguntur, non ſint ſine Muſica diſciplina: quum Pythagoras hunc mundum per Muſicam conditum, & gubernari poſſe, teſtatur. In ipſa quoque religione valde permixta eſt: vt decalogi decachordus, tinnitus cytharæ, tympana organi melodia, cymbalorũ ſonus. Ipſum quoq; pſalterium ad inſtar inſtrumenti Muſici nominatum eſſe non dubium eſt: eo quòd in ipſo contineatur cœleſtium virtutum ſuauiſſi-

ma & grata modulatio. Nunc de Muſicæ partibus, ſicut eſt à maioribus traditum, diſſeramus. Muſica, eſt diſciplina vel ſcientia quæ de numeris loquitur, qui ad aliquid ſunt his qui inueniuntur in ſonis: vt duplum, triplum, quadruplum, & his ſimilia quæ dicuntur ad aliquid.

Muſicæ partes ſunt tres, nam vel eſt illa
- Harmonica.
- Rhythmica.
- Metrica.

Harmonica ſcientia eſt Muſica, quæ decernit in ſonis acutum, & graue. Rhythmica eſt, quæ requiritur in concurſione verborum vtrumbene ſonus an malè cohæreat. Metrica eſt, quæ menſuras diuerſorum metrorum probabili ratione cognoſcit. Vt verbi gratia heroicum, iambicum, elegiacum, & cætera.

Inſtrumentorum Muſicorum genera ſunt tria
- Percuſſionale.
- Tenſibile.
- Inflatile.

Percuſſionalia acitabula ænea & argentea, vel alia quæ & aliquo rigore percuſſa reddunt cum ſuauitate tinnitum. Tenſibilia ſunt chordarum fila, ſub arte religata, quæ amodò plectro percuſſa mulcent aurium delectabiliter ſenſum: in quibus ſunt ſpecies cytharum diuerſarum. Inflatilia ſunt, quæ ſpiritu reflante completa in ſonum vocis animantur: vt ſunt tubæ, calami, organa, panduria, & cętera huiuſmodi. Reſtat nunc, vt de ſymphoniis dicere debeamus. Symphonia eſt temperamentum ſonitus grauis ad acutum, vel acuti ad grauem modulamen efficiens: ſiue in voce, ſiue in percuſſione, ſiue in flatu.

Symphoniæ ſunt ſex
- prima, Diateſſaron.
- ſecunda Diapente.
- tertia, Diapaſon.
- quarta, Diapaſon ſimul & Diateſſaron.
- quinta, Diapaſon ſimul & Diapente.
- ſexta, Diſdiapaſon.

Diateſſaron, ſymphonia eſt, quæ conſtat ex ratione expitrita, & fit ex ſonitibus quatuor, vnde nomen accepit. Diapente, ſymphonia eſt, quæ conſtat ex ratione hemiolia, & fit ex ſonitibus quinque, vnde etiam nomen accepit. Tertia diapaſon, ſymphonia eſt, quæ etiam dioctо dicitur, conſtat ex ratione diplaſia, hoc eſt, dupla: fit autem per ſonitus octo, vnde & nomen accepit, ſiue dioctо, ſiue diapaſon, quia apud veteres cytharæ ex octo chordis conſtabant. Diapaſon ergo dicta eſt, quaſi ex omnibus ſonitibus conſtans. Quarta, diapaſon ſimul & diateſſaron, ſymphonia eſt, quæ conſtat ex ratione quam habet xxiiij: numerus ad octo numerum: fit autem per ſonitus vndecim. Quinta, Diapaſon ſimul & diapente, ſymphonia eſt, quæ conſtat ex ratione triplaſia: fit autem per ſonitus duodecim. Sexta, diſpadiaſon, ideſt, dupla diapaſon, ſymphonia eſt, quæ conſtat ex ratione tetraplaſia: fit autem per ſonitus quindecim. Tonus eſt totius conſtitutionis harmonicæ differentia & quantitas, quæ in vocis accentu ſiue tenore conſiſtit.

Toni ſunt quindecim
- Hypodorius.
- Hypoiaſtius.
- Hypophrygius.
- Hypoæolius.
- Hypolydius.
- Doricus.
- Iaſtius.
- Phrygius.
- Æolius.
- Lydius.
- Hyperdorius.
- Hyperiaſtius.
- Hyperphygius.
- Hyperæolius.
- Hyperlydius.

I Hypodorius, tonus eſt omnium grauiſſimè ſonans, propter quod & inferior nuncupatur.

II Hypoiaſtius autem, hypodorium hemitonio præcedens.

III Hypophrygius, eſt hypoiaſtium hemitonio, hypodorium tono præcedens.

IIII Hipoæolius eſt hypophrygium hemitonio, hypoiaſtium tono, hypodorium tono ſemis præcedens.

V Hypolydius eſt hypoæolium hemitonio, hypophrygium tono, hypoiaſtium tono ſemis, hypodorium ditono præcedens.

VI Dorius eſt hypolydium hemitonio, hypoæolium tono, hypophrygium tono ſemis, hypoiaſtium ditono, hypodorium duobus ſemis tonis, hoc eſt, diateſſaron ſymphonia præcedens.

VIJ Iaſtius, eſt dorium hemitonio hypolydium tono, hypoæolium tono ſemis, hypophrygium ditono, hypoiaſtium duobus ſemis, hoc eſt, diateſſaron ſymphonia, hypodorium tribus tonis præcedens.

VIIJ Phrygius eſt, iaſtium hemitonio, dorium tono, hypolydium tono ſemis, hypoæolium ditono, hypophrygium duobus ſemis tonis, hoc eſt, diateſſaron ſymphonia: hypoiaſtium tribus tonis, hypodorium tribus ſemis tonis, hoc eſt, diapente ſymphonia præcedens.

VIIII Æolius phrygium hemitonio, iaſtium tono, dorium tono ſemis, hypolidium duobus ſemis, hoc eſt, diateſſaron ſymphonia: hypophrygium tribus tonis, hypoiaſtium tribus ſemis, hoc eſt diapente ſymphonia: hypodorium quatuor tonis præcedens.

X Lydius eſt æolium hemitonio, phrygium tono, iaſtium tono ſemis, dorium duobus tonis, hypolydium duobus ſemis tonis, hoc eſt diateſſarō ſymphonia: & hypoæoliū tribus tonis, hypophrygiū tribus ſemis tonis, hoc eſt, diapēte ſymphonia: hypoiaſtiū quatuor tonis, hypodorium quatuor ſemis tonis præcedens.

XI Hyperdorius eſt lydium hemitonio, æolium tono, phrygium tono ſemis, iaſtium duobus tonis, hoc eſt diateſſaron ſymphonia: hypolydium tribus tonis, hypoæolium tribus ſemis tonis, hoc eſt, diapente ſymphonia: hypophrygium quatuor tonis, hypoiaſtium quatuor ſemis, hypodorium quinque.

XIJ Hyperiaſtius eſt hyperdorium hemitonio, lydium tono, æoliū tono ſemis, phrygium duobus tonis, iaſtium duobus ſemis tonis, hoc eſt, diateſſaron ſymphonia: dorium tribus tonis, hypolydium tribus ſemis tonis, hoc eſt, diapente ſymphonia: hypoæolium quatuor tonis, hypophrygium quatuor ſemis, hypoiaſtium quinque tonis, hypodorium quinque ſemis.

XIIJ Hyperphrygius eſt hyperiaſtiū hemitonio, hyperdoriū tono, lydium tono ſemis, æolium duobus, phrygium duobus ſemis, hoc

eſt, diateſſaron ſymphonia: iaſtium tribus tonis, dorium tribus ſemis, hoc eſt diapente ſymphonia: hypolydium quatuor tonis hypoæolium quatuor ſemis, hypophrygium quinque ſemis, hypodorium ſex, hoc eſt, diapaſon ſymphonia præcedens.

xiiij Hyperæolius eſt hyperphrygium hemitonio, hyperiaſtium, tono, hyperdorium tono ſemis: lydium duobus tonis, Æolium duobus ſemis, hoc eſt diateſſaron ſymphonia: phygium tribus tonis, iaſtium tribus ſemis tonis, hoc eſt diapente ſymphonia: dorium quatuor tonis hypolydium quatuor ſemis, hypoæolium quinque tonis, hypophrygium quinque ſemis, hypoiaſtium ſex tonis, hoc eſt, diapaſon ſymphonia: hypodorium ſex ſemis tonis.

xv Hyperlydius eſt nouiſſimus & acutiſſimus omnium, hyperæolium hemitonis, hyperphrygium tono, hyperiaſtium tono ſemis, hyperdorium duobus ſemis tonis, hoc eſt diateſſaron ſymphonia: æolium tribus tonis, phrygium tribus ſemis tonis, hoc eſt diapente ſymphonia: iaſtium quatuor tonis, dorium quatuor ſemis, hypolidium quinque, hypoæolium quinque ſemis tonis, hypophrygium ſex tonis, hoc eſt diapaſon ſymphonia: hypoiaſtium ſex ſemis tonis, hypodorium ſeptem tonis. Vnde claret quoniam hyperlydius tonus omnium acutiſſimus, ſeptem tonis præcedit hypodorium omnium grauiſſimum, in quibus, vt Varro meminit, tantæ vtilitatis virtus oſtenſa eſt, vt excitatos animos ſedaret, ipſas quoque beſtias necnon & ſerpentes, volucres atque delphinas ad auditum ſuæ modulationis attraherent. Nam vt Orphei lyram, Sirenarum cãtus, tanquam fabuloſa taceamus: quid de Dauid dicimus, qui à ſpiritibus immundis Saulem diſciplina ſaluberrimæ modulationis eripuit, nouóque modo per auditum ſanitatem contulit regi, quam medici non poterant herbarum poteſtatibus operari? Aſclepiades quoque medicus, maiorum atteſtatione doctiſſimus, phreneticum quendam per ſymphoniã naturæ ſuæ reddidiſſe memoratur. Multa ſunt autem in ægris hominibus per hanc diſciplinam facta miracula. Cælum ipſum, ſicut ſuprà memorauimus, dicitur ſub harmoniæ dulcedine reuolui. Et vt breuiter cũcta complectar, quicquid in ſupernis ſiue terrenis rebus conuenienter ſecundùm auctoris ſui diſpoſitionem geritur, ab hac diſciplina non refertur exceptum. Gratiſſima ergo nimis vtiliſque cognitio, quæ

& ſenſum

& ſenſum noſtrum ad ſuperna erigit, & aures modulatione permulcet: quam apud Græcos Alypius, Euclydes, Ptolomæus & cæteri probabili inſtitutione docuerunt. Apud Latinos autem vir magnificus Albinus librum de hac re, compendio, ſub breuitate conſcripſit, quem in bibliotheca Romæ nos habuiſſe atque ſtudioſè legiſſe retinemus. Qui ſi forte gentili incurſione ſublatus eſt, habetis hic Gaudentium Mutiani Latinum: quem ſi ſolicita intenſione legitis, huius ſcientiæ vobis atria patefacit. Fertur etiam Latio ſermone & Apuleium Madaurenſem inſtituta huius operis effeciſſe. Scripſit etiam & pater Auguſtinus de Muſica ſex libros, in quibus humanam vocem, rhythmicos ſonos & harmoniam modulabilem in longis ſyllabis atque breuibus naturaliter habere monſtrauit. Cenſorinus quoque de accentibus voci noſtræ adneceſſariis ſubtiliter diſputauit, pertinere dicens ad muſicam diſciplinam: quem vobis inter cæteros tranſcriptum reliqui.

DE GEOMETRIA.

NVNC ad Geometriam veniamus, quæ eſt deſcriptio contemplatiua formarum, documẽtum etiam viſuale philoſophorum: quod vt præconiis celeberrimis efferrent, Iouem ſuum in operibus propriis Geometram fuiſſe teſtantur: quod neſcio vtrum laudibus an vituperationibus applicetur: quando quòd illi pingunt in puluere coloreo, Iouem facere mentiuntur in cœlo. Quòd ſi verò creatori & omnipotẽti Domino ſalubriter applicetur, poteſt ex ſententia forſitan conuenire veritati. Geometra etenim, ſi fas eſt dicere, ſancta diuinitas, quando creatoris ſui, quas hodie, quæ facit exiſtere, diuerſas ſpecies formuláſque concedit: quando curſus ſtellarum potentia veneranda diſtribuit, & ſtatutis lineis facit currere quæ mouentur, certaque ſede quæ ſunt fixa conſtituit. Quicquid enim benè diſponitur atque cõpletur, poteſt diſciplinæ huius qualitatibus applicari. Geometria Latinè dicitur terræ dimenſio: quoniam per diuerſas formas ipſius diſciplinæ, vt nonnulli dicunt, primùm Ægyptius dominis propriis fertur eſſe partitus, cuius diſciplinæ magiſtri, menſores antè dicebantur: ſed Varro peritiſſimus Latinorum huius nominis cauſam ſic extitiſſe commemorat, dicens priùs quidem homi-

nes dimenſiones terrarum terminis poſitis, vacantibus populis, pacis vtilia proſtitiſſe: deinde totius anni circulum menſtruali numero fuiſſe partitos: vnde & ipſi menſes, quòd annum metiantur dicti ſunt: verùm poſtquam iſta reperta ſunt, prouocati ſtudioſi ad illa inuiſibilia cognoſcenda, cœperunt quærere: quanto ſpatio à terra luna, à luna ſol ipſe diſtaret & vſque ad verticem cæli quanta ſe menſura diſtenderet: quod peritiſſimos Geometras aſſecutos eſſe commemorat: tunc & dimenſionem vniuerſæ terræ probabili refert ratione collectam: ideóque factum eſt, vt diſciplina ipſa Geometriæ nomen acciperet, quod per ſæcula longa cuſtodit: vnde Cenſorinus in libro quem ſcripſit ad Q. Cerellium, ſpatia ipſa cæli terræque ambitum: per numerum ſtadiorum diſtincta curioſitate deſcripſit. Quem ſi quis recenſere voluerit, multa philoſophorum myſteria vbi legerit, agnoſcet, Geometria verò eſt diſciplina magnitudinis, immobilis & formarum.

Geometria diuiditur
- In planum.
- In magnitudinem numerabilem.
- In magnitudinem rationabilem, & inrationabilem.
- In figuras ſolidas.

Planæ figuræ ſunt, quæ longitudine, & latitudine continentur. Numerabilis magnitudo eſt, quæ numeris Arithmeticæ diuidi poteſt. Magnitudines rationales, & inrationales ſunt: rationales, quorum menſuram ſcire poſſumus: irrationales verò, quorum menſuræ quantitas cognita non habetur. Figuræ ſolidæ ſunt, quæ longitudine, latitudine & altitudine continentur, his partibus, atque diuiſionibus totius Geometriæ diſciplina tractatur. Et numeroſitas illa formarum, quæ ſiue in terreſtribus, ſiue in cæleſtibus eſt, tali expoſitione excluditur: cuius diſciplinæ apud Græcos Euclydes, Apollonius, Achimedes necnon & alij ſcriptores probabiles extiterũt ex quibus Euclydem tranſlatum in Romanam linguam, idem vir magnificus Boëtius dedit: qui ſi diligenti cura relegatur, hoc quod diuiſionibus prædictis apertum eſt, manifeſta intelligentia & clara veritate cognoſcetur.

DE ASTRONOMIA.

ASTRONOMIA ſupereſt, quam ſi caſta ac moderata mente perquirimus, ſenſus quoque noſtros, vt veteres dicũt, magna claritate perfundit, quale eſt enim ad cælos animo ſubire, totámque illam machinam ſupernam indagabili ratione diſcurrere, & inſpectiua mentis ſubtilitate, ex aliqua parte colligere, quod tãtæ magnitudinis archana velauerunt. Nam mundus ipſe, vt quidam dicunt, ſphærica fertur rotunditate collectus, vt diuerſus rerum formarúmque ambitus ſui circuitione concludere-tur. De quo librum Seneca conſentanea philoſophis diſputatione formauit, cui titulus eſt, de forma mundi: quem vobis idem relinquimus relegendum. Aſtronomia itaque dicitur, vnde nobis ſermo eſt, aſtrorum lex: quia neſciunt vllo modo, quàm à ſuo creatore diſpoſita ſunt, vel conſiſtere vel moueri: niſi fortè quando aliquo miraculo facto diuinitatis arbitrio commutantur, ſicut Ieſus Naue, tribus horis ſoli in Gabaum vt ſtaret, legitur imperaſſe: & oſtenſam Magis ſtellam, quæ mundo ſalutarem aduentum Domini nunciaret. In paſſione quoque Domini Chriſti tribus horis ſol tenebroſus effectus eſt, & his ſimilia, ideò enim & miracula dicuntur, quoniam contra rerum conſuetudines admiranda contingunt. Feruntur enim, ſicut dicunt Aſtronomi, quæ cælo fixa ſunt: mouentur verò planetæ, id eſt erraticæ, quæ curſus ſuos certa tamen definitione conficiunt. Aſtronomia eſt itaque, ſicut iam dictum eſt, diſciplina, quæ curſus cæleſtium ſyderum, & figuras contemplatur omnes, & habitudines ſtellarum circa ſe, & circa terram indagabili ratione percurrit.

Diuiſio Aſtronomiæ eſt, vt ſit
- vel Sphærica poſitio.
- Sphæricus motus,
- Orientalis locus.
- Occidentalis locus.
- Septentrionalis locus.
- Auſtralis locus.
- Hemiſphærion, quod eſt ſuper terram.
- Hemiſphærion, quod dicitur eſſe ſub terris.
- Numerus circulatoris.
- Præcedentia, vel antegradatio ſtellarum.

Remotio, vel retrogradatio ſtellarum.
Status ſtellarum.
Augmentum computi.
Ablatio computi.
In magnitudinem ſolis, lunæ & terræ.
Eclipſis, & cætera aſchemata, quæ in his continentur.

Sphærica poſitio eſt, per quam cognoſcitur, poſitio ſphæræ qualiter ſit. Sphæricus motus eſt, per quem ſphæræ rite mouentur. Orientalis locus eſt, vnde ſtellæ oriuntur. Occidentalis locus eſt, vbi nobis occidunt aliquæ ſtellæ. Septentrionales locus eſt, vbi ſol peruenit in fortioribus diebus. Auſtralis locus eſt, vbi ſol peruenit in fortioribus noctibus. Hemiſphærion eſt, quod eſt ſuper terram, pars cæli quæ tota à nobis videtur. Hemiſphærion ſub terra eſt, vt aiunt, quod videri non poteſt quandiu ſubterra fuerit. Numerus ſtellarum circularium, & per quem cognoſci dicitur per quantum tempus vnaquæque ſtella circulum ſuum implere poteſt, ſiue per longitudinem, ſiue per latitudinem præcedentia, vel ante gradatio ſtellarum eſt, quam Græci προπόδισμον vocant: dum ſtella motum ſuum conſuetum cogere videtur, & aliquid præter conſuetudinem præcedit. Remotio, vel retrogradatio ſtellarum eſt, quam Græci ὑποπόδισμον, aut ἀναπόδισμον vocant, in quo ſtella, dum motum ſuum agat, ſimul & retrorſum moueri videtur. Status ſtellarum eſt quod Græci ſtirigmon vocant, quia dum ſtella ſemper moueatur, attamen in aliquibus locis ſtare videtur: nam & Varro, libro quem de Aſtrologia conſcripſit, ſtellam commemorat ab ſtando dictam. Augmentum computi eſt, quotiens Aſtronomi ſecundum aſtronomicas regulas computantes, computum computo addere videntur. Ablatio computi eſt, in qua Aſtronomi ſecundùm aſtronomicas regulas computantes, computum à computo iudicant auferendum. Magnitudo ſolis, lunæ & terræ eſt, quando oſtendunt, quia ſol fortior eſt terra: terra fortior eſt luna, per aliquam quantitatem. Eclypſis ſolis eſt, quotiens in luna triceſima ipſa luna nobis apparet, & per ipſam nobis ſol obſcuratur. Eclypſis Lunæ eſt, quotiens in vmbram terræ luna incur-

rit. De Aſtronomia verò diſciplina in vtraque lingua diuerſorum quidem ſunt ſcripta volumina: inter quos tamen Ptolomæus apud Græcos præcipuus habetur, qui de hac re duos codices edidit, quorum vnum minorem, alterum maiorem vocauit. Aſtronomum is etiam & canones, quibus curſus aſtrorum inueniantur, inſtituit: ex quibus, vt mihi videtur, climata forſitan noſſe, horarum ſpatia comprehendere, lunæ curſum pro inquiſitione paſchali, ſolis eclypſin, ne ſimplices aliqua confuſione turbentur, qua ratione fiant aduertere, non videtur abſurdum. Sed enim, vt dictum eſt, climata quaſi ſeptem lineæ ab oriente, in occidentem directæ, in quibus & mores hominum diſpares, & quædam animalia ſpecialiter diuerſa naſcuntur, quæ vocitata ſunt à locis quibuſdam famoſis: quorum primus eſt Meroe, ſecundus Syene, tertius Catochoras, id eſt, Africa, quartus Rhodus, quintus Helleſpontus, ſextus Meſopontus, ſeptimus Boryſthenes. Horologia quoque, quæ ſolis claritate monſtrantur, diſtinctis quibuſdam regulis, per ſingulos tractus climatum, veraciter aptata conſiſtunt. Quod vtiliter priorum, & maximè Ptolomæi conſtat diligentia perquiſitum eſſe. Alia quoque de talibus non deſpicienda commoditas, ſi opportunitatem nauigationis, ſi tempus aſſenſuum, ſi æſtatis caniculam, ſi autumni ſuſpectos imbres, inde diſcamus. Dedit enim Dominus vnicuique creaturæ ſuæ aliquam virtutem: vt tamen innoxiè de propria qualitate noſcatur. Cætera verò, quæ ſe ad cognitionem ſyderum coniungunt, id eſt, ad notitiam factorum, fidei noſtræ ſine dubitatione contraria ſunt, & ſic ignorari debentur, vt nec ſcripta eſſe videantur. Vnde doctiſſimus quoque pater Baſilius libro ſexto, quem appellauit Hexameron, cautiſſimè diligentérque tractauit, ab animis hominum huiuſmodi curas ſanctiſſima diſceptatione detruncans: quem prima fronte in octoteucho diximus legi. Hinc & pater Auguſtinus in ſecundo libro de doctrinâ Chriſtiana meminit dicens, quia familiaris eſt pernicioſiſſimo errori fatua facta cantantium. vnde commodius, honeſtiúſque contemnitur, ſi talis perſuaſio neſciatur. Mundi quoque figuram curioſiſſimus Varro longæ rotunditati in Geometriæ volumine comparauit, formam ipſius ad oui ſimilitudinem tra-

hens, quod in latitudine quidem rotundum, sed in longitudine probatur oblongum, comparauit ipsi ouo consimilans. Sed nobis sufficit, quantum in scripturis sacris legitur, tantum de hac arte sentire, quia nimis indecorum est, hinc humanam sequi sententiam, vnde quantum nobis expedit diuinam noscimur habere doctrinam.

Explicit liber de Astronomia.

MAGNI AVRELII CASSIODORI, SENATORIS VIRI CLARISS. ET ILLVSTRIS.

Exqueſtoris ordinarij, & Magiſtri officiorum Præpoſiti, atque Patricij, libri de Amicitia.

PROLOGVS.

QVONIAM diminutæ ſunt veritates à filiis hominum: & refrigeſcente caritate multorum, vix aliquis in alio integritatem fidei experitur, vix inuenitur dilectio, quæ non ſit quæſtuaria & venalis, communi malo condolui, proponens mihi aliquid ſcriptitare ſecretius ad doctrinam, & exercitium diligendi. Fodi ergo mihi fontem proprium, cui non communicet alienus, de diuerſis ſcriptoribus quaſi flores excipiens, vt mellificem mihi; pluriúmque ſententias de Amicitia, & dilectione Dei, ac proximi in vnum compendioſæ lectionis reſtringens inuolucrum, non niſi conſcientiæ meæ teſtimonio conglorians, theſauro, quem abſconditum teneo, præfiguraui titulũ hoc ſigillo impreſſione ſignatum; Secretum meum mihi, ſecretum meum mihi. Securius quidẽ mihi eſt opuſculum præſens in ſinu meo, quaſi ſub modio claudere, quàm exponere palpebris emulorũ: & faſciculum, quem inter vbera mea ſecretius tenere delectat, transferre in theatrum & deriſum. Scio enim quòd ſtatim gruniet emulus, & labio virulento ſubmurmurans, compilationi aſcribet; quòd ſic ſententias veterum iam ſenio caligantes, vel ambigui intellectus dubitatione perplexas ſtudeo reducere ad euidentiam, vt quæ ſitu, & neglectu vetuſtatis abolerant, feruentiore ſtudio digerantur in materiam virtutis, & in fructum cæleſtis gratiæ coaleſcant. Sicut enim in libro Saturn. & in Epiſtolis Senecæ ad

Lucilum ſæpe legi, Apes imitari debemus quæ floribus in varios ſuccos mirabili natura digeſtis, nouum in eos ſaporem, maximámque virtutem, quadam ſui ſpiritus proprietate transfundunt. Iterum in libro Saturn. Affranius togator ſcriptor in ea togata, quæ Compitalia inſcribitur, ſuis reſpondens detractoribus, dicentibus eum de libro Menandri, non ſolum ſententias, ſed verba integra tranſſumpſiſſe; tranſſumpſi inquit, ſed ea quæ melius me poſſe inuenire non credidi. Et in eodem, Quis fraudi Virgilio vertat? mutuatus eſt, quæ iam negligentia, & vetuſta longitas vitas aboleſcet. Et poſt pauca: Denique in hoc ipſo commendandus, quia id quod apud eum alumnum eſt, melius ibi, quàm vbi natum eſt, ſonare miramur. Quæ ergo inuidia eſt, ſi inter ſarmenta ſterilia de vite veteri plantaria eliguntur, quibus in ordinem complantatis, vberioris vineæ ſucceſſio propagetur? Verbum eſt poëtæ: dixeris egregiè notũ ſi callida verbum reddiderit iunctura nouum. Quid ergo æmulus detrahit & oblatrat, ſi ſententias in ſterili congerie & neglectu vetuſtiore ſqualentes explanet apertiùs diligentia modernorum? Et quas nuper faſtidiebat legentis animus, ornatu elegantiore indutas, nunc voto auidus dicere auditor appetat etiam delicatus? Ruo contra iam per æmulum meum contra opuſculum præſens, non ſibilet lingua Serpentis antiqui: Obſtruatur os loquentis iniqua: obturentur aures aſpidis & anticipet innocentiæ viſus oculos Baſiliſci. Gomor enim quod colligo mihi, nemini communico, ſed illis duntaxat, quibus data eſt manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem, vt in ſimplicitate cordis hunc libellum familiarius ſi velint, inſpiciant, & ſi quid in eo inuenerint ſcrupuloſum, illud quæſo Luna diligentiore complanent. Subſanabit aliquis, & arguet, quod ſenex amatoria ludam, quia iam delibor, & in membris meis reſponſionem mortis accepi: Sed Micol irridente nuditatem Dauid ſaltantis, vtinam ego cum Dauid laudato, & viliora faciã, quatinus cum eodem in Syon archam federis introducam. Mihi tamen pro magno eſt, ſi vel paucos de maſſa vniuerſitatis eorum qui ſeculari amore abſtracti & ſumpti ſunt, & effoſſis oculis, crinibúſq; abſciſis in mola cum Samſone laborant, per hoc opuſculum ineant fœdus Ionathæ cum Dauid, & in ſuauiſſimo amore Chriſti à tribulatione malorum, & dolore reſpirent. Nimirum ex quo Caleph adeptus eſt Ebron per Ioſué, populus quieuit à præliis. Ceſſant enim tentationum pugnæ, poſtquam cõtemplatione cor ſe ad fructũ amoris incipit exercere.

Amoris

Amoris si quidem campus latius patet. Ex cæteris affectibus animæ riuus diffusiores expandit. Amor enim est quædam vis appetitiua rerum, quas desiderio eligimus & amplectimur ad fruendum. Amor autem etiam in brutis animalibus, quæ ratione aliena sunt, suos frequenter appetitus exercet: & licet Frui specialiter sit in his, quæ ad Deum pertinere dicuntur, Paulus tamen Apostolus, Frui verbo aliter vtitur. Vir ad Philemonem scribens dicit: Vt te semper fruar in Domino, refice. Sane Dilectio ex certo animi iudicio vires capit: Amicitia verò, ex quadam vi diligendi cum electione, rei quę diligenda est, ex deliberatione procedit. Teste autem Tullio: Amicitia est rerum humanarum & diuinarum cum beniuolentia & caritate, consensio: per Caritatem fortè mentis affectum intelligens: & per Beniuolentiam mutuæ obsequelæ effectum. Quod enim Ethnicus hîc nomine Caritatis eam intellexerit, quæ omnium mater & radix virtutum est, hoc esse videtur, quia sit causa, propter quam amicos nostros Caros appellasse solemus. Quidam Philosophi inter summas, perpetuásque virtutes Amicitiam collocasse leguntur: quos Salomon videtur in Prouerbiis imitari: Dicit enim: Omni tempore diligit qui amicus est. Vnde beatus Hieronymus: Amicitia, inquit, quæ desinere esse potest, nunquam vera fuit. Ideo qui vel læsus desiit diligere quem amauerat, amicus in veritate non fuit. Ille nimirum longè est à lege amicitiæ alienus, qui sic hodie amat, vt heri oderit: sic omni homini amicus, vt nemini fidus: hodie laudans, cras vituperans: hodie blandiens, cras mordens: hodie promptus ad oscula, cras ad opprobria; cuius amicitia leuiter comparatur, & leui exsufflatur offensa. Vera denique Amicitia in se solida est; & in omnibus amici necessitatibus adest: compassionem & tollerantiam secum quadrans. Gratior ex cõpassione amicus, Apostolus, qualiter coinfirmatur infirmis, scandalizatis couritur: & est illi tristitia magna pro fratribus suis: & dolor continuus cordi eius. Verè amicus erat; nunc, vt magister corripiens, nunc timens ne sensus illorum corrumperetur, nunc eos cum dolore, & lachrymis ad penitentiam prouocans, nunc eos qui non penitentiam egerant lugens. Refert Tullius, vix tria vel quatuor Amicorum paria in tot retro seculis extitisse: sed nemo miretur inter infideles populos paros fuisse amicitiæ veræ professores: Illum enim ignorabant, qui Caritas est, qui Amor est: cuius caritas est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Verũ vbi vox Turturis au-

dita est in terra nostra, vox annunciantis pacẽ, annunciãtis amicitiæ veritatẽ, atque dicentis: Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicẽ, multa millia hominũ amicitias contraxere veraces, diligentes se inuicem honestius, verius, sanctius, prudẽtius, & fortius, quã Pilades, & Horestes. Nonne inter eos rerum diuinarum & humanarum erat cum caritate & beniuolentia summa consensio? De quibus scriptum est: Multitudinis erat credentium cor vnum, & anima vna. Nec quisquam aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Etenim postquam veritas protestata est, Quod maiorem dilectionem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis, paritas amicorum multiplicata est super numerum. Quot enim iacturam non solum rei familiaris pro fratribus suis in Christo passi sunt, sed etiam cruciatus corporis gratanter amplectentes pro amicis animas posuerunt? In rebus humanis nihil amicitia dulcius inuenitur, nihil sanctius appetitur, nihil fructuosius custoditur: Habet enim fructum vitæ, quæ nunc est, & futuræ. ipsa propria suauitate virtutes alias condit, aduersa temperat, prospera componit, tristiaque iocundat. Homo sine amico non habet cui vota & affectus suos communicet, cui conscientiæ suæ sinum, cui solatium suum, aut aliquid de molestiis irruentibus euaporet: solus est, qui sine amico est. verè autem solus, quia si ceciderit, non habet subleuationem. E diuerso, quanta est iocunditas, quanta securitas habere cum quo loquaris, vt tecum? cui arcanum committere? quem in tuis secretioribus habeas vt te ipsum, cui plena securitate reueles, quantum in studiis spiritualibus à te ipso deceteris, aut profeceris apud Deum. Quid denique desiderabilius, aut dulcius, quam vt duorum tanta sit vnio animicorum, quod si alter corripiatur, ab altero vel laudetur, nulla interueniat ira, nulla seditio, nulla inter eos formidetur criminis adulatio, siue suspitio? Amicus (ait sapiens) medicamentum vitæ est. Optima enim medicina est, homini, homo: qui eius remediatur aduersis, qui eius condescendit incommodis: qui grauia leuigat, qui amici onera quasi iuncto humero simul portat. Nec enim verus amicus inuitius propriam iniuriam sustinet, quã amici; verbum Philosophi Tullij est: Non aqua, non igne, non aëre pluries vtimur, quam amico. In omni studio, in rebus certis, in dubiis, in omni euentu, in secreto, in publicò, in omni cõsultatione, domi & foris; &, vt multa paucis includam, in omnibus quæ ad diuina pertinent vel humana, gratia mu-

tuo diligentium vtilis inuenitur. Audi Tulliũ: Tãta eſt, inquit, amicitiæ virtus, quod eius beneficio abſentes amici ſibi præſentes aſſiſtũt, egẽtes abũdant, valent imbecilles; & quòd mirabilius eſt, mortui viuũt. Demũ Amicitia eſt diuitibus pro gloria, pauperibus pro cẽſu, exulibus pro patria, imbecillibus pro virtute, pro medicina ægrotis, mortuis pro vita. Sicut idem Tullius aiebat, Solem videntur è mundo tollere, qui de vita hominum amicitiam tollũt: Amicitia enim quædam vita eſt hominum, ſine qua nullum eſt vitæ humanæ ſolatium. Amicitia quidam gradus eſt hominibus ad Deum: dilectione enim mediante, homo Deo approximatur; dum ex hominis amico, Dei amicus efficitur. Audi Dominum ad eos loquentẽ, quos in proximi dilectione firmauerat, & dicentẽ: Iã non dicã vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius: Vos autẽ dixi amicos, quia quæcũq; audiui à patre meo, nota feci vobis. Quæ omnia ſicut plerumque Sancti aſſerunt, in Dei & proximi dilectione conſiſtũt.

Illud autem ſciendum eſt, quod in Amicitia vera nihil eſt inhoneſtum, nihil ſimulatorium, nihil lucri tẽporalis, aut inanis gloriæ venatiuum, Non enim amor ille nomine, vel honore amicitiæ dignus eſt, quod alicuius mundanæ vtilitatis obtentu contrahitur. Amicitia ſiquidem ipſa ſui cauſa eſt: ipſa ſibi merces eſt, & longè infra fines amicitiæ amor ille ſubſiſtit, quem expectatio ambiguoſa, vel ſpes quæſtuaria antecedit. Fons ſanè, & origo amicitiæ amor eſt, & quaſi genus ad ſpeciem. Nam cum amor ſæpe ſine Amicitia, Amicitia nunquam ſine amore conſiſtit. Amor itaque quandoque ex Naturæ inſtinctu; quandoque ex motu carnali; quandoque ex officio cauſam recipit; quandoque verò ex ratione ſola; plerumque etiam ex ratione & affectione procedit. Natura originem amicitiæ, modúmque præſcribit: per hunc mater diligit filium: per hunc gallina congregat pullos ſuos, portans eos in humeris ſuis: ſed & Lamiæ nudauerunt mamillas ſuas, lactauerũt catulos ſuos. Amor incluſit Iacob, vt plãgeret ſuũ filium Ioſeph. Naturali amore impulſus & Dauid, plãgebat filium parridã; & dicebat: Abſalon fili mi, fili mi Abſalon: quis mihi det, vt moriar pro te fili mi Abſalon. Porrò naturalis Amicitia modeſtiæ legẽ ſæpe trãſgreditur: Dei & ſalutis ſuæ obliuiſcẽs, eximia teneritudine & affectione parentũ. Ex officio cõtrahitur Amicitia; dũ ratione dati & accepti inter amicos gratia coaleſcit. Sed timeat quiſquis veræ amicitiæ eſt profeſſor, ne ſub libertatis obtẽtu, venenum amicitiæ venalis obrepat. Sanè pura, &

ſola ratio amicitię cauſam ponat,cùm aliquos diuina potius auctoritate,quàm proprio affectu diligimus.Sic enim non ſolũ pacificos homines,ſed diſcolos & peruerſos, qui nobis oneri ſunt & dolori, pro Chriſto,qui dicit:Diligite inimicos veſtros, benefacite iis, qui oderunt vos, brachiis ſincere dilectionis in Chriſto amplectimur, eiſque ſine omni fictione conſulimus:condeſcendimus afflictis, & eorum onera compaſſionis humero ſupportamus. Ex ratione ſimul & affectu amicitia generatur;vt aliquis,quem nobis dictat ratio,diligendum ſe propria virtute, & amabilem reddit: Vt amor, qui ex ratione caſtus eſt,& affectione ſit dulcis. Hunc verò amorẽ diuinæ moderationis diſpenſatio introduxit: præcipiens homini, vt ſic diligeret proximum, ſicut diligebat ſeipſum. Vnde quia in hoc effrenis,& præceps erat humana voluntas,Deus ei frenum impoſuit.Et ne ei liberum eſſet extra modeſtiæ limitem euagari:eum quem habebat ad ſe coartauit affectum, & dilectioni proximi proportione commenſurabili coaptauit: Diliges, inquit, proximum tuum ſicut te ipſum.Credo quod te ipſum diligas, ſi tamen diligas Deum:Qui enim diligit iniquitatem,odit animam ſuam.Et ſic neque diligit ſe,neque Deum. Vide igitur ſi huius dilectionis, qua te ipſum diligis, putas mercedem aliquam exigendam, profectò nequaquam.Quiſquis enim per ſe ſibi carus eſt; nec intrinſeca opera indiget,vt ad ſe diligendum vehementius excitetur. Et ergo alium æquè vt te ipſum diligas neceſſe eſt, vt in eum transfundas illum, quem habes ad te,dilectionis affectum; vt ſit tibi quaſi alter tu.Nec de huius Amicitia fructus queritur exterior, cùm ipſa ſit Caritas, quæ nunquam excidit,cuius fructus eſt gaudium, & pax in Spiritu ſancto.Hunc fructum inſinuans Veritas, in Euangelio ait, Poſui vos, vt eatis,& fructum afferatis,& fructus veſter maneat. Sane amor ex carne proueniens, ſequitur aures, & oculos ſuos per varia fornicantes, atque per eorum aditus vſque ad ipſam mentem, rerum concupiſcibilium imaginem introducit.Sic more meritricario diuaricat pedes ſuos, omniumque ſpirituum immundorum ſpurcitiæ ſe exponit, productioris vitæ ſibi ſpacium pollicetur: & contemnit terribilia Dei iudicia:&hoc ſolum vitę ſuę aſcribit,& indulget extraordinatię voluptati.Sic animus aſpectibus impudicis,verbis,& nutibus,&obſequiis illectus,& adtractus,in malũ miſerabiliter captiuatur.Dũque duæ mẽtes quodã fœdere fœdo in vna volũtate cõflantur,quod odibiliùs eſt ɒeo,& animæ pernitioſiùs operãtes,& infœlices omnia lege amicitiæ facere arbitrantur. Porro hæc

amicitia non ex deliberatione nititur, nec probatur iudicio, nec ratione regitur, sed sequens vagæ affectionis impetum, per illicita indiscrete raptatur, nimirum nec modum tenens, nec seruiens honestati, nec inter commoda & damnosa discernens (spiritu si quidem vertiginis ducitur) & affectus concupiscentiæ flammis exæstuans, quasi quibusdam interioribus furiis exagitur. Hæc autem spuria, & degenerans amicitia, quam scilicet libido contaminat, vel alterius pestis reatus incestat, delectabilis quidem ad tempus, sed perpetuò exitialis experitur affectus. Cito enim præterit, quod delectat, & permanet sine fine quod cruciat. Honesta ergo, & casta contrahatur amicitia: in hac enim omnia secreta sunt dulcia, pacifica, suauia, & iocunda amicitia quam mundana cupiditas introducit, fraudulenta est; nihil verum, nihil securum, aut stabile habet: bona hominis amat, non hominem: amorem metitur ex quæstu: fortunam votis amplectitur, non personam: iuxta illud: Non est personæ, sed prosperitatis amicus: Quem fortuna tenet dulcis, acerba fugat. Teste sacra scriptura, est amicus secundum tempus, & non permanebit in die tribulationis: mortalis est hæc amicitia, quæ quanto accedentius consentanea est cupiditati, tanto longius est à palatio amicitiæ relegata. licet in amicitiæ cultoribus plurimæ commoditates ex ipsa soleant prouenire, vera tamen amicitia in se ipsa fructus suos constituit: omnémque spem futuri obuentus mera liberalitate præcurrit. A beneficiis si quidem quibus Berzebay Galaatides Dauid susceperit, fouit, & inter amicos præcipuos initiauit, nemo credit eorum amicitiam habuisse initium, sed causam præstitisse impensæ humanitati, tantæ amicitiæ præueniens affectum: notum quidem est, quod Rex ope illius non eguit: cúmque vir ille opulentissimus esset, nullam à rege retributionem propter hoc expectauerat: vnde cum illi diuitias, & delicias totius ciuitatis offerret, ille nihil suscipere adquieuit. Sed & illud venerabile fœdus inter Dauid & Ionatham, non terrenæ vtilitatis expectatio, sed approbatæ virtutis contemplatio consecrauit: emersus tamen alterius vtrobíque profectus, vt vita vnius alterius custodiretur industria; & vnius beneficio alterius posteritas minimè deleretur. Non est ergo Amicitia in gestu, non in ostentatione, sed in veritate & fide. Audi beatum Ambrosium: non est, inquit, amicitia vectigalis, sed liberalis: virtus enim est, & non quæstus: non pecunia conciliatur, sed gratia: non litigatione pretiorum, sed concertatione mutuę.

beniuolentiæ gignitur & fouetur. Est enim amicitiæ suauissimus fomes, sinceritas affectionum, mutua obsequela rerum honestarum, crebra collatio, parilitas volũtatum, iugis & inuiolabilis fides. Certè Chusi Arachites amicitiam tanta fide studuit extollere & fouere, vt solitudinem securitati præferet: mortis pericula & labores gaudio, & quieti: præeligens amici communicare doloribus, quàm honoribus homicidæ. Verbum Ethay Gothei erat, cum fugeret Dauid, & diceret ei Dauid vt reuerteretur: Viuit Dominus, nec in vita, nec in morte derelinquam te.

QVOD QVÆDAM AMICITIA COMMENDATVR, QVAEDAM REPROBATVR, ET quædam permittitur.

AMORI qui ex concupiscentia carnis, aut ex concupiscentia oculorum, aut ex superbia vitæ causam & originem trahit, plerumque affinis est amor mundi: qui totus de sola vanitate nititur, iuxta illud: filij hominum vsquequo graui corde? vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Sunt & alij amores, qui ordinati si fuerint, approbãtur: vt est socialis, fraternus, & coniugalis. Socialis, vt inter Dauid & Ionatham. Amoris huius affectio Dauid vrgebat ad planctum, vt diceret: Doleo super te Ionatha frater mi, decore nimis, & amabilis super amorem mulierum. sicut mater amat filium suum, sic & te diligebam. frater & soror, dulcissimi amoris vicissitudinem in se gerunt: ac mutuos & indiuisos affectus consensu mutuæ voluntatis enutriunt. Sponsus & sponsa domesticis affectionibus indissolubili fœdere pudicitiam fidei coniugalis obseruant. Notandum verò est, quãdam amicitiã initialem esse, de qua beatus Augustinus scribit, eãque describit, Colloqui scilicet atq; corridere amico; beniuole subsequi, vel legere, & cõferre; dissentire inter se sine odio, sicut dissentit aliquis à se ipso: desiderare absentes cum molestia, venientes cũ lætitia suscipere, reamare amantem, præsentes defendere, excusare absentes, dẽtem detractorum recludere: atque omnibus modis feruorẽ intimæ dilectionis fideliter exhibere. Porrò beatus Augustinus quasdã hic primitias adhuc tenere dilectionis insinuat: cui boni, & mali plerumque communicãt. Nã illa de qua loquimur amicitia inter bonos tantùm oriri solet, inter meliores proficere, inter optimos consumare.

DE ORIGINE AMICITIÆ.

DENIQVE si amicitiæ inspiciamus originem à summa natura, quæ Deus est, suam traxit essentiam. Deus quidem mentibus humanis primos amicitiæ impressit affectus: auxerunt eam vsus & experientia, ipsaque Domini legis, ordinauit auctoritas. Deus equidem summe bonus, summe potẽs, sibi in sua beatitudine, quæ ipse est, in sua ineffabili gloria sibi sufficiẽs, nec cælo nec terra nec Angelo nec homine indiget. Eius nimirum sufficientiam omnis creatura protestatur, & dicit: Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Ipse enim omnium est existẽtium causa, sentientium vita, intelligentium sapientia, amor & gloria Angelorum. Dignatus est hominem ad se amandum allicere; & ipsum per hæc visibilia ad appetitum suorum inuisibilium inuitare. Vnde non solum quatuor elementis, sed omnibus etiam creaturis quoddam amicitiæ vinculum æterna ratione præscripsit. Bona enim non essent, nisi mutuò sibi quodam amicabili fœdere consentirent. Legimus autem quod vidit Deus cuncta quæ fecerat; & erant bona. Bona quidem sunt, in quantum à Deo sunt: Pulcra, in quantum quælibet pars suo congruit vniuerso. Ordinata sunt, in quantum vna quæque res in hac vniuersitate congruum sibi locum, tempus etiam sortitur, & modum: locum, quia Angeli optinuerunt cælum; irrationabilia, solum; homo, medius, paradisum: Tempus, quia Angeli in vno eodem tempore facti sunt; homines diuersis temporibus creati sunt; & quantum ad animam, semper erunt. Irrationabilia verò, nec simul facta sunt, nec semper erunt. Cæterùm rationabili creaturæ Deus indixit in hunc modum: vt, si iusta est, beatitudinis particeps fiat: Si iniqua est, æternæ damnationi subiaceat. Irrationabili & insensibili creaturæ hic à Deo præfixus est modus: vt, quia nec beata, nec misera esse potest, videlicet prædestinatorum saluti subseruiat, & infœlicitatem accumulet præscitorum. Ideo proinde sapiens dicit: Aqua, ignis & ferrum, lac & panis, & mel, botrus, vuæ, oleum, & vestimentum, sicut omnia sanctis in bonum, ita impiis conuertuntur in malum. Si Deus est summum & incommutabile esse, cui est semper idem esse (dicente propheta: Tu semper ipse es.) Sic ordinat creaturas, vt singula naturam habeant, quia bona sunt: speciem, quia pulchra sunt: vsum, per quem

bene ordinata rationabili creaturæ proficiunt. In hoc autem vehementer admiranda & prædicanda est sapientia creatoris: quia cùm nihil fecerit malum, ipse tamen mala nostra sic ordinat & disponit, vt nobis nocendo, non noceant; sed ad correptionem, & vltionem nobis proposita, proficiant ad salutem, maxime iis qui diligunt Deum. Diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum. Ipse ergo incommutabiliter bonus & beatus solam rationabilem creaturam prouidit, & voluit esse beatitudinis suæ capacem, vt idonea sit ei adhærere, diligendo & sperando, cui imago est: atque omnia desiderabilia sua in eius notitiam & obsequium iactare; quem nosse, viuere; cui seruire, regnare est.

QVOD OMNES VIRTVTES ANIMÆ DILECTIONE DVLCESCVNT.

TRia sunt, quibus Deo specialiter adhæremus, memoria, scientia, notitia, voluntas amoris; in his rebus primus homo Deum in memoria tenebat sine obliuione. Scientia cognoscebat sine errore, amore affectabat sine alterius rei cupiditate. Cúmque his tribus esset homo beatus, in tertio tamen, id est amore creatori suo tanto familiarius adhęrebat, quanto dulcius gustabat: quoniam suauis est Deus. Quanto nimirum maior fuerit boni delectatio, & tanto beatitudo: licet enim memoria multa præterita retineat, licet scientia profundissima percipiat, nulla tamen delectatio ibi est, nisi se dulcedo amoris infundat. In rebus itaque ratione vtentibus, Deus ordinat memoriam, scientiam, & amorem: Vt amor ex memoria & scientia conualescat: & illa duo in amore dulcescant. Et his formatur, & firmatur in hominibus quidam affectus in Deum: & inter se, quædam blanda, & socialis communio voluntatum. Denique in creatione hominis, fœdus, & vinculum sociale specialiter commendatur: Non est, inquit Deus, bonum, esse hominem solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Et ad maius & expressius amoris indicium, vnius substantiã de alterius substantia propagauit: Ideo etiam de latere Adæ socia eius assumpta est; vt qui collaterales erant essentia, essent vitæ & moribus coęquales. Sic namque primi communis sensus iter postea quodam diligendi vsu, quasi quodam gustu dulcissimæ suauitatis, adauxit.

QVALITER

QVALITER DILECTIO PRIVS DEFORMETVR PECCATO: POSTEA REFORMET.

DEMVM per eorum præuaricationem refrigeſcente caritate cupiditas ſubintrauit, quæ bona propria communibus præferens, ſuſpitiones, æmulationes, contentiones & odia introduxit. Imagò tamẽ Creatoris licet in homine ſit corrupta, non eſt prorſus abolita: propterea memoriam habet, ſed obliuioni obnoxiam; ſcientiámque, ſed errori ſubiectam; amorem quoque, ſed pronum ad cupiditatem. Cæleſti ſi quidem iuſtitiæ congruebat, vt qui libero abuſus arbitrio, amorem ſuum à vero & incommutabili bono, ad bonum fallax & tranſitorium deflexerat, ſimilitudinẽ Dei ſibi per rapinam vſurpãs, addiceretur ſimilitudini iumentorũ: Imo enim cùm in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. ſic perfectum inſolẽter appetens, decidit in defectum: & præſumens Deo eſſe ſimilior, ei diſſimilis, & Deum perdidit, & ſeipſum, qualitercunque beatæ trinitatis Imaginẽ Dei. Anima enim hominis ſui reminiſcitur, ſe cognoſcit, ſe diligit, & ſicut ſcientiæ ſuæ reminiſcitur, ac vtramq; recognoſcit, vt videas, quaſi in vna ſubſtãtia animæ vnitatem; & in tribus ſcientia, memoria, & amore, in quibus animæ ſubſtantia in Deo eſt, trinitatis Imaginem. Propterea credimus dixiſſe Pſalmiſtam: Verũtamen in Imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur; inſinuans in homine eſſe Imaginem Dei ex natura, ſed ineſſe corruptionẽ ex culpa. Memoriam enim corrumpit obliuio, ſcientia obnubilatur errore, amor cupiditate degeneratur. Sane ſoluto per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum debito præuaricationis antiquæ, deleto typographo mortis, cuius obligatio nos tenebat aſtrictos: triũphatis etiam Principibus & poteſtatibus, quibus nos addixerat diuina ſententia, cæpit humana memoria reparari per ſacrũ eloquiũ; ſcientia reſtitui per fidei ſacramentũ: amor reficitur etiã per illius, quod crucifixus Chriſtus in cruce nobis exhibuit, caritatis exẽplum. Vrit autem reformatio, huius imaginis plena: vbi memoriam non interpolabit obliuio; nec obnubilabitur ſcientia errore; nec amorem Dei rei alienæ cupiditas deprauabit. In prima hæc erunt, vbi nullus erit locº obliuioni viuẽtibus in æternitate; nulla ſubreptio erroris fruẽtibus veritate; nulla cupiditatis titillatio abſortis à caritate. Ibi erit ſumma pax, plena requies, æterna fælicitas, fælix, & iocunda, indefi-

ciénſque tranquillitas. Interim ad amicitiam reuertentes, dicimus, quod amicitia oritur, conſeruatur, atque perficitur inter eos dumtaxat, qui ſobriè, piéque & iuſtè viuunt in hoc ſæculo: nihil inhoneſtum volentes petere, vel patrare: nihil agere, ſeu conſulere, aut cõſentire quod diſplicere Deo, vel in animæ diſcrimen, aut commune incommodum ſentiant redundare. Et in hoc quorumdam ſententia, reprobatur, qui contra fidẽ, aut contra honeſtatem, ſeu contra Rempub. bonum-ve cõmune amicitiam exiſtimant inëundã. Certè ſecundum leges Saul fidem Domino ſuo laudabilius ſeruauerũt nolentes parere atrocitati eius in effuſione ſanguinis ſacerdotum, quam Does Ydumeus, qui eiuſdẽ ſacrilegij militia ſe ad imperium Domini ſui pariter inquinauit. Ionadab amicus Amõ conſilio ſuo ſuggerens, & procurans illius incæſtum, dum ad turpitudinẽ obſequiũ præſtitit, crudeliter legẽ amicitiæ violauit. Patet amicos Abſalon ſanctæ fuiſſe amicitiæ trãſgreſſores, qui in regem, ſuis in regnũ prælia excitantes, cum Abſalon perduellionis flagitiũ incurrerunt. Erubeſcant itaque veræ nomen amicitiæ profiteri, qui eã, vitiorũ aſſenſu, vel cooperatione cõtaminant, & honeſtatis vocabulo abutentes, mutuæ gloriam amicitiæ ſibi ſacrilega præſumptione vſurpant. Porrò qui non amat, amicus non eſt. Ille autem nõ amat, imo proculdubio animã odit, cuius amat iniquitatem, & ita neque alterius amat animam, nec ſuam.

DE ELECTIONE AMICI, ET QVÆ ILLAM IMPEDIANT.

IN contractum amicitiæ multa veniunt, ex quibus formatur amicitia, & firmatur, atque continuũ in ſe recipit incremẽtum. Cum enim amicũ talem eſſe oporteat, cui cor tuum, & omnia cordis archana cõmittas, prius eſt eligẽdus, deinde probandus, deinde admittẽdus, demũ ſumma tractãdus reuerentia, & cõtinua deuotione colendus. Vt autem in amicitia ordinatè vniuerſa procedant, ideò primitus, vel in fundamento dilectionis primitiæ conſecrentur, poſtea verò electione, probatione, conſenſu etiam, & iugi familiaritate amicitia foueatur; Vt ſit in ea non ſolùm ſtabilitatis, ſed quoddã æternitatis exẽplar. Sic ergò tu illius, & ille tuus ſit, nec in ſpiritualibus inter vos, neque in corporalibus obrepat aliqua animorũ, ſententiarũ, affectuum, verborũ-ve diſſẽtio. Amicitiã enim firmãt atque perficiũt electio, probatio, admiſ-

ſio rerum diuinarum, & humanarum cum benеuolentia, & caritate plena cõſenſio. Ad electionem autem pertinet, vt nullus in amicitiam eligatur, cuius opinio alicuius criminis enormitate laboret. poterit tamen eligi & admitti, ſi alias ſit commendabilis vitæ, & facile ſanari valeat à vitio, cuius neuus mores eius commendabiles decolorat. Sunt autem quatuor vitia, quibus præclarus honor amicitiæ ſæpius obfuſcatur. Iracundia, inſtabilitas, ſuſpitio, atque garrulitas. ſacra ſcriptura de iracundo ſic dicit, Noli eſſe amicus homini iracundo. Ira enim furor breuis eſt. Vnde eadem ſcriptura ſubiungit: Ne ambules cum homine furioſo: Ira, inquit, in ſinu ſtulti requieſcit. & infra: Eſt amicus qui odium, & rixum, atque conuitia denudabit. Verùm quidam ex propriæ complexionis naturali conditione iracundi ſunt: ſui tamen motum animi vſque ad ea, quæ teſtimonio ſcripturæ diſſoluunt amicitiam, procedere non permittunt. Tales quandiu certa eſt affectio, patienter expedit tollerare, & exceſſum verbi aut operire blandè corrigendo, & benignè docendo, vel diſſimulare patienter, vel amicabiliter indulgere. Ex vitio iracundiæ prodire ſolent quinque vitia, quorum ſingulis amicitia ſæpe diſſoluitur; & quaſi hidræ capita pullulare: Hęc ſunt, conuitium, improperium, ſuperbia, reuelatio ſecreti, & plaga doloſa. Audi non mea, ſed ſacræ ſcripturæ verba dicentis: Qui conuitiatur amico, diſſoluit amicitiam. Verumtamen ſi amicus aliqua ſubreptione præuentus, verbum aliquod triſte protulerit; In his & conſimilibus amicitiam diſſolui non expedit. Eſt enim adhuc ſicut idem Sapiens ait: concordia ad amicum, excepto cõuitio, improperio, ſuperbia, iniuſta reuelatione, & plaga doloſa. Ideo autem cõuitiũ vulnerat caritatem: quia quicquid ira inſtigante aliquis dixerit in amicum, verum exiſtimatur ab aliis; eo quòd propalatũ ſit à conſcio ſecretorum. Improperium verò deteſtabile eſt, cum quis ſcilicet falſa obiiciẽs perfudit cõfuſibilia rubore innocentiæ faciẽ; grauans eius opinionẽ exterius & interius caritatẽ. Superbia humilitatis inimica eſt; eò potiſſimè deteſtãda, quia remedium pœnitenti, aut humilitatem confitendi excludẽs, reddit hominem audacem ad iniurias; ad correctionem & conſilium contumacem: denique myſterij, vel ſecreti reuelatio execrabilis eſt: amicos enim amouet, amaritudine odij atque indignationis aſpergens. Ideo Sapiens dicit: Qui denudat archanum amici, perdit fidem. & paulò poſt: Amici miſeriã denudare, deſperatio eſt animo infęlicis. Reintegratio enim

amicitiæ deſperanda eſt in eo, qui primam fidem irritam fecit: & reuelando quæ ſibi commiſſa fuerant, tanquam Deo, multa turbauit. Plaga doloſa morſus eſt ſerpentis & Aſpidis. Verbum enim Salomonis eſt: Si mordet ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui detrahit in occulto.

EXEMPLA EORVM QVÆ AMICITIAM IMPEDIVNT.

ET de conuitio, & improperio, atque cæteris ſubiiciamus exempla; recolamus, quod cùm Semey perſequeretur cõuitiis Dauid, à facie Abſalon fugientem, inter verba Dauid teſtamentaria Semey mortis ſupplicio addixit, ſui ſceleris in exemplum. De pæna Improperij habes, quia cum Nabal Carmelus improperaſſet ſancto Dauid, quod eſſet ſeruus & fugitiuus, idem Nabal à Domino percuſſus interiit. Pœnã ſuperbiæ habemus in Amon filio Naas Regis filiorũ Amon. Cum enim Rex Dauid diu cum Rege Naas amicitiã coluiſſet, & eo mortuo filio eius Amõ fœdus amicitiæ obtuliſſet, ille ſuperbus, & ingratus amico contumeliam adiecit cõtemptui. In cuius criminis vltionem Dauid eum, & populum eius, vrbes etiã ipſius igne & gladio deuaſtauit. De reuelatione Secreti exemplũ habemus in Achitofel, qui conſentiens filio parricidæ, cum ei patris ſui Dauid prodidiſſet conſiliũ, dignũ flagitio proditionis fidem imponens, laqueo ſe ſuſpẽdit. De veneno detractionis exemplum habemus in Maria ſorore Moyſi, quæ dum fratri ſuo præſumptuoſè obiurgãdo detraxit, Deus lepram percuſſam, & caſtris electã ſeptem diebus à populi cõmunione præcluſit. Non ſolũ iracundi, ſed inſtabiles & ſuſpitioſi debẽt eſſe ab electione amicitiæ alieni, cũ enim magnus ſit amicitiæ fructus, ſecuritas, quare cœdis, & cõmictis amico? quo modo poteſt eſſe de illi⁹ amore ſecurus, qui circũfertur omni vẽto? qui Prothei vultus tota die induit, & in eadẽ volũtate, vel etiã ad modicum, non ſubſiſtit. Suſpitioſi quoq; longè ſunt ab electione amicitiæ relegãdi. Nihil enim amicitiæ magis cõgruit, quã quædã pax, & quieta tranquillitas cordis. At ſuſpitioſum ſemper curioſitas inquietat, timoris ſtimulos ſuggerit, & multiplicem turbationis materiã ſubminiſtrat. Si enim amicum viderit alij ſecretiùs colloquentem, proditionem putat: Si amicum ſe aliis beniuolum, & iocundum viderit exhibentem, ſe contemni exiſtimat:

correptionem amici interpretatur contumeliam: laudem verò, irrisionem. sic in omnibus peruersus est, vniuersa peruertens. Linguosos ad amicitiæ secreta non arbitror eligẽdos: vir enim linguosus non dirigetur in terra,& testimonio Sapientis: Si videris hominem promptum ad loquendum, non plus de ipso sperare poteris, quam de stulto. Talem itaque tibi eligas in amicum, qui tuis moribus, qui tuæ honestati conueniat, nam teste beato Ambrosio: inter dispares mores amicitia esse non potest. Licet autem iracundia, instabilitas, suspitio,& acerbositas frequenter soleãt electionem amicitiæ impedire, mihi tamen videtur non esse ab hac electione amicitiæ repellendos, qui patientia reprimunt iracundiam; leuitatem debita grauitate coërcent; qui vera dilectione suspitiones euacuãt, & istos probatiores crediderim, & potius ad amicitiam eligendos, tantóque deuotiùs amplectendos, quanto fortiùs cohibent vitia virtutibus; & pugnantes contra se, voluntatibus propriis dominantur.

DE FIDE AMICITIÆ, ET QVÆ IN AMICITIA DILIGENDA SVNT.

PROBATVR amicitia fide, intentione, discretione, patientia: fide, per quam & omnia ei quem diligis sine omni suspitione communicas. Intentione, vt nihil ex amicitia nisi Deus,& naturale bonum, cuius ipse auctor est, expectetur. Discretione, quid amico præstandum sit: in quibus etiam pro amico tristandum, vel in quibus ei congratulandum: in quibus denique corripiendus sit: aut etiam in quibus,& qualiter tollerandus; Diligenti cautela etiam exquisita examinatione disquiras. Fides in amicitia maximum locum tenet: ipsa in lætis & tristibus, atque in quolibet vitæ statu se præbet æqualem: intuens eodem oculo amicum diuitem, aut mendicum; fortem, aut debilẽ; sanum, aut ægrum: humilẽ, aut sublimem. Ipsa tamen ad ea, quæ intra animum amici sunt, diligentia propensiore attendit, oculóque acutiori aspicit: Ea verò quæ extra animum amici sunt non multum considerans: si affuerint, nõ magis facit: si abfuerint, non requirit. Sunt autem circa animum hominis, morum gratia & virtutes: extra animum, fama, diuitiæ, honoréque. Et notandum; sicut aurum in conflatorio, sic fides in necessitate probatur: scriptũ est enim; In necessitate probatur ami-

cus, & idem: amici diuitis multi: sed in diuitijs fides amicitiæ latet: qui famulatoriè amat, in prosperis erit amicus; aduersarius in aduersis. Deponat laruam dilectionis hypocrita in procella turbinis, & faciem subornatæ familiaritatis retegat, qui nunc simulatè obsequitur, & se ad veræ amicitiæ regulam sophisticè commetitur. Verbum Salomonis est: Omni tẽpore diligit qui amicus est; & semper in angustiis comprobatur. Et arguens infidelem Deus, inquit: Putridus, & pes lapsus, qui sperat super infidelem. in die angustiæ. Non solum per aduersitatem, sed etiam silẽtio secretorum examinatur amicitiæ fides. Euangelica quidem sua sententia est: Quod qui in modico fidelis est, & in multo fidelis erit. Si ergo fidem amici experiri volueris, non ei prius tui cordis archana committas; sed aliqua exteriora & modica, de quibus non magnum emergat dispendium, si fuerint reuelata: & ea nihilominus sub ea cautione, & admiratione terribili credas, ac si obessent prodita, & celata prodessent. Probatur igitur in minoribus, dum securius poteris in maioribus experiri. Denique si fama siniſtrum aliquod de te diuulgauerit aut percontractor aliquid turpitudinis tibi absenti intulerit, & ille nullatenus inclinari valeat ad credendum, nulla moueri suspitione, nulla dubitatione mutari, quod fides eius certa sit & stabilis, nulla tibi debet cũctatio superesse. Legimus in libro Valerij Maximi quendam suggessiſſe Platoni, quod Xenocrates ei multipliciter detraxisset, & hoc ipsum relator offerebat iuramento firmare. cui Plato: non est credibile quod me non amet fideliter, quem fideliter amo. Cumque criminator instaret, Plato subiecit: Et si hæc in me dixit, hæc ipsa mihi expedire cognouit. Egrotabat Alexander, & de cõmuni sententia Medicorum, Philippus, Medicus & amicus eius ei medicinam suis confectam manibus porrigebat. superuenerunt litteræ Parmenonis hortantis, vt Rex Philippi caueret insidias, vt potè quem Darius pecunia corrupisset. Quibus lectis, ille hausit incunctanter: & tunc tradidit Philippo litteras legendum.

QVIBVS MODIS PROBATVR INTENTIO DILIGENTIS.

RESTAT inspicere qualiter intentio sit probanda. Sunt enim qui non intendunt aut sperant in amicitia nisi quæstum. Tales enim amicos suos diligunt, sicut bouem aut

asinum suum: de quibus expectant non gratiam, non pacem mentis captare, sed lucrum. Illius itaque, quem in sacrarium tuæ familiaritatis proponis admittere, probetur intentio, ne spe commodi temporalis, inire tecum amicitias velit, venalis est enim intentio, & non gratuita. Propterea solidiores inueniuntur plurium pauperum amicitiæ, quàm magnatum. Diuitibus enim equidem assentatione gratificatur à multis. Nullus verò erga inopem simulatione agit, sed tanto purior est erga pauperem caritatis affectio, quanto nulla circa eum subest adulationis, aut simulationis tractatio. Si videris hominem aliquid anxiè appetentem, quod per te præstare, vel per alium possis, nunc in huius casu, ex risu ficto, nunc ex reuerentia, & obsequio negligentiore ambitiosæ mentis ægritudo poterit deprehendi. Dissentio inter amicos plurimum necessaria est. Sicut enim nauis sine remige, sic spiritus amicorum sine dissentione, motu quodam irrationabili & instabili circunferuntur. Tales sunt qui leues amicorum erratus ferunt impatienter, austere corripiunt: & in suis actionibus præcipites, negligunt magna; contra minima inflammantur; & omnia confundentes, non personam, non locum, aut tempus, seu causam ignorantiæ, aut necessitatis attendunt. Talis indiscreto animi motu nescit quibus, quando rem publicare debeat, aut celare.

QVOD PATIENTIA PROBATVR AMICITIA.

PRobetur autem amici patientia, si oportunum videris eum, durius arguendo, vt exerceatur eius patientia, & probetur. Quod si quandoque in tanta secreti reuelatione, vel aliqua leui transgressione offenderit, non ideo ab eius electione, vel dilectione resilias, quandiu aliqua correctionis spes superst. Nec te in eligendis, aut probandis amicis decet exactissima deliberatione versari; aut cum ex tali studio percipias desiderabilem fructum; medicamentum, scilicet vitæ, & iugis lætitiæ solidissimum fundamentum. Vide autem, sicut frequenter accidere solet, ne quidam amoris impetus probationis spatium præcurrat, & præcludat

probandi iudicium. Vir itaque prudens paulatim cohibeat, & refrenet hunc impetum, cui beneuolentiæ modum imponens, & regulam, discrete in affectum transeat; & se tandem amico, præmissa probatione, cõmittat. Necessaria demũ probatio est inter homines parum bonos, vel vbi est malorũ bonorúmve commixtio. Sed examinatione non indigent, quos probauit Deus, quorum iam conuersatio est in cœlis: quos vnius moris facit in domo regularis conditio, æqualitas voluntatum, fida & certa communio caritatis. Inter quos quisque sic alium diligit, vt se ipsum; atque omniũ exultatio, affectione mutua, propria efficitur singulorum; vbi vniuersitatis gaudium, quod de conscientiæ bonæ testimonio interiore contrahitur, communione caritatis, & amicitiæ beneficio, quibuslibet facit suum.

QVIBVS MODIS AMICITIA SIT FOVENDA.

FOvenda est amicita cum exactissima sollicitudine & cautela. In primis, omnis ab ea relegetur suspitio, ipsa enim amicitiæ venenum est. In hoc ergo nostræ mentes quasi in petra solidiore firmentur, vt maledicẽti de illo credere, nec vel in modico cõsentire, possimus. Si videres aliquem alios omnes habere suspectos, in singulis suspicãtem proditionis insidias, nullũ diligentem, nec se diligi ab aliquo existimantem, nonne hũc damnabiliter miserum reputares? Diuerso, eum fœlicissimum puta, qui sic amat omnes, vt amari videatur ab omnibus: vt suæ mentis tranquillitas nullo timoris, aut suspitionis scrupulo moueatur. Sic ergo fouenda amicitia, vt sit in nostro sermone iocunditas, hilaritas in vultu, suauitas in moribus: & in ipso aspectu quidam color fauorabilis, & grata iocunditas. Sit in honestis rebus crebra collatio, communicatio archanorum, & in alterius voluntatibus mutua obsequela. Veritas in Euangelio loquens: Iam non dicam, inquit, vos seruos; quia seruus nescit, quid faciat Dominus eius, vos autem dixi amicos; quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis, & rursum: Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. In his verbis, sicut ait beatus Ambrosius, dedit nobis veritas formam, quam sequamur, vt secreta reuelemus inuicem, & amicorum voluntatem mutuam faciamus. Amicitia itaque vicaria congratulatione

latione nutrietur, & ſi ſeuerior amici facies quandoque maturam exhibeat grauitatem, ipſa grauitas tanto commendabilior erit, quanto benignius ad affectum deſcendet ſocialem: nec mirum lex enim amicitiæ ſuperiorem humiliori cohumiliat, & qui ordine, dignitatéve præeminerit, pleno humilitatis ſpiritu iunioribus condeſcendit.

QVOD DEI AVT NATVRÆ DONA, ET NON ALIA SVNT IN BONIS diligenda.

EXISTIMET autem homo bona Dei, & naturæ munera reputanda ſpecialiter in amico; & omnia quæ extra hęc ſunt, pro nihilo æſtimentur. Amicitia namque non gemmis ornatur, aut ſericis; non deliciis impinguatur, nõ tumeſcit honoribus, non amplis poſſeſſionibus dilatatur. In amico igitur conſideretur æqualitas, non fortunæ circum pœnitentia, vel accidentia requirantur. Sed ſic amicorum paritas inter amicos vniuerſa diſponat, vt deſcendat ſublimis, humiliſque aſcendat: diueſcat pauper, diues indigeat: & ex compari affectuum communione fiat æqualitas; ſicut ſcriptum eſt: Qui multum habuerat non abundauit; & qui modicum, non minorauit. Lex amicitiæ eſt tanto reuerentiùs amicum ſuſcipere, quanto maiori neceſſitate intelligit laborare. Ionathas amicus Dauid, non ſucceſſionem in regno patris ..... quem in amicitiam ſuſceperat à patre fugatum morti addictum in antro abſconditum ſibi ad regni gloriam præferebat: Tu eris, inquit, Rex: & ego ero ſecundus poſt te. Audiant homines venerandum amicitiæ Verbum, & imitatione digniſſimum. Saul Dauid quærebat ad mortem; & proditionis arguens Sacerdotes, eos ſolos ſuſpicionis intuitu crucidabat. Rupes, & montes, & valles, & nemora militibus obſidebat, omnéſque Principes coniurare in Dauid exitium compellebat. Solus Ionathas, qui Dauid, quaſi æmulo & exhæredatori ſuo inuidere poterat, aut offendere, reſiſtebat patri, deferebat amico, præbebat afflicto ſolatium; & amicitiam regno præferens: Tu eris, inquit, Rex, & ego ero ſecundus poteſt te. Vrgebat Saul Ionatham comitiis, vrgebat terribilibus minis, vt amicum Dauid in eius odium prouocaret. Cumque Saul mortis ſententiam dictaret in Dauid, Ionathas quaſi à ſententia paternæ inhumanita-

tis discedens, quid fecit, etiam loquutus est bona de eo; dicens: Opera eius sunt bona tibi valde, & posuit animam suam in manu tua; & percussit Philistæum. Vidisti & lætatus es. Quare ergo morietur? Saul verò in vesaniam versus, nisus est eum lancea confodere. Et Ionathæ superaddens, vocauit eum filium mulieris, virum vltro rapientis. Adiecit etiam, quod diligeret Dauid in confusionem Ionathæ, & ignominiosæ matris eius, totúmque inuidiæ virus euomens, atque ambitionis & odij suscitare cupiens incendium: Quandiu, inquit, vixerit filius Ysai, non stabilietur regnum tuum. Quem non mouerent hæc verba? cuius amicitiæ non deprauarent modum? Quis se, & generationem suam alij non præferret? Quis fidei compromissum in hac parte non rumperet? Porro fortis & verus amicus ad conuitia patiens, & ad minas, amicum filiis, & honorem eius honori proprio anteponens in omnibus meretur gratiæ incrementa: Tu eris, inquit, rex; & ego ero secundus post te. Teste Tullio: Quidam erant, qui præferre pecuniam amicitiæ sordidum existimabant. Illos autem erat impossibile reperiri, qui honores, magistratus, imperia, potentiam amicitiæ non postponant. Imbellis enim est mens, & natura hominis ad oblatam sibi potentiam contemnendam. Sed inuentus Ionathas, victor naturæ; & contra naturam, contemptor potestatis & gloriæ. Hæc est amicitiæ natura stabilis & æterna, quæ fit tanta, vt arietibus & machinis pulsata non mutet, non suspitione moueatur: Vt non ambitione, non iniuriis, non comminationibus, vel improperiis laceſſita vacillet. Sic amicitia æqualitate fouetur. Vnde beatus Ambrosius: defer amico, ait, vt æquali: nec te pudeat amicum præuenire officio.

QVANTA LIBERALITAS IN AMICITIA REQVIRATVR.

LEx amicitiæ est, sicut Scriptorum clamat auctoritas, vt non nisi honesta petamus ab his, quos in amicitiæ sinu recipimus; eisque postulantibus aliquid sine difficultate, & dilatione consensum & conuenientiam commodemus: scriptum est: Perde pecuniam propter amicum. si pecunia pro amico perdenda est, multo fortius eius commodis & necessitatibus exhibenda. Porrò non omnes per omnia, sed certa per certa di-

tiores aut pauperiores inueniuntur, ideóque non omnia possitmus omnes. Abundat iste pecuniis; ille agris; alter honoribus; alius plus in consilijs potest, in familiaritate potentum. Quicquid amico impenderis, nunquam improperes: recolens id Iacobi verbum: Si quis, ait, indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat. Quotiens igitur amicum ditaueris, non aduertas faciem, non frontem obducas, non deponas oculos, non mercedem expectes, non differas, aut prolonges, sed hylari vultu, serena facie, & sermone iocundo condire studeas munificentiam tuam, & quasi voluntatem petentis præsagiens, occurras, & desiderium eius præcurras. Animus ingenuus nihil magis erubescit, quam petere. Cùm ergo tibi debeat esse cum amico cor vnum & anima vna, obseruandum est, quod sit vna cum amico pecunia. Si petitur, beneficiis præuenire curemus, vt ille qui accepit potius videatur præstare gratiam, quam ille qui dedit. Hooz aduertens inopiam Ruth Moabitidis colligentis spicas post messores suos, alloquitur, eam consolatur, & inuitat ad conuiuium puerorum & puellarum suarum, eius etiam verecundiæ parcens, præcipit messoribus spicas de industria relinquere, quas illa possit sine pudore colligere. Sane in hac liberalitate neminem paupertas excusat. & vtinam omnes essent pauperes spiritu. Vberior enim esset in beneficiis mutuæ benignitatis obuentus. Sapiens dixit: Fœliciſſimam agerent homines vitam, si duo sublata essent de medio, Meum, & Tuum. Seneca refert in libro de Beneficiis, quod cùm multi multa pro suis facultatibus datori suo Socrati obtulissent, Eschines pauper eius auditor: Nihil, inquit, dignum quod dare tibi possim inuenio; & in hoc vno me pauperem sentio. Hoc solum quod habeo, id est me ipsum, tibi do. cæteri multa dederunt tibi; sibi plurima reliquerunt, ego quod sum, & quod habeo, totum dono. Cùi Socrates: Magnum mihi munus dedisti, nisi te parui existimes, gratum donum est; & illud melius reddam tibi. De suo itaque dedit, qui quod daret de bonis fortunæ non habuit. Et sic inter paupertatis angustias, liberalitas materiam largitatis inuenit. Si ergo Christi filius es, aut Petri discipulus, vt possis dicere, Aurum & argentum non est mecum; habes tamen quod auro præciosius est, & argento. Potes pro amicis stare, consolari afflictos,

lapſos erigere, compati patientibus, & gaudentibus congaudere, potes docere ignaros, propitiari, placare vel pertrahere, vel perhibere diſcolos, puſillanimes roborare.

QVALI DISCRETIONE, ET CAVTELA BENEFICIANDI SVNT amici.

ILLVD autem inter amicitiæ mandata prouida diſpenſatione curetur, vt cum omnes amicos tuos diligas, non tamen omnes munificentia æquali ad beneficia, vel honores oblata oportunitate promoueas (Sunt equidem pleríque, qui ſe non diligi conqueruntur; & quæruntur haberi ſe contemptui, ſi alios, & non ſe, viderint curis, & officiis implicari.) Sed quid & quantum ille, cui donaturus es, ferre valeat & ſufficienter implere, diſcernas. Multos nimirum in amicitiæ ſinu recipimus & fouemus, quos ſine diſpendio famæ noſtræ, ſine ipſorum periculo, ſiue ſcandalo communi ad eminentiam quam appetunt, erigere nõ valemus. Virtutem itaque & prudẽtiam hominis nos metiri oportet: vt in diſtributione bonorum præualeat ratio, non affectus. Suas tamen partes in talibus obtineat liberalis affectio, vbi virtutum æqualitas inuenitur, aliàs tamen nemo exiſtimet ſe contemptum, ſi ei melior præferatur. Sane Dominus Iohanni prætulit Petrum. Nec affectum ſubtraxit diſcipulo quem diligebat, Petro conferens principatum. Claues regni cœlorum Petro contulit, vt cœlum aperiret & clauderet: Iohanni verò nobis aperiendi ſua, archana pectoris facultatem reſeruauit. Petro commiſit curam & regimen Eccleſiæ ſuæ: Iohanni verò curam & cuſtodiam matris ſuæ. Petrus ergo ſublimior, ſed Iohannes certior. Petrus exponitur actioni; Iohannes affectui. Petro Dominus ſuam paſſionem indicat, prædicans quod alius cingeret, & duceret quò non vellet. De Iohanne: Sic eum volo manere, donec veniam. Non audet Petrus inquirere à Domino, quis eum traderet. Iohannes autem, innuẽte Petro (quod Princeps Apoſtolorum inquirere verebatur) confidenter interrogat. Tali ergo modeſtia, & tam prouida conſideratione diſtribuãtur inter amicos officia, vt omnibus præſit ratio, nõ affectus: & iuxta omniũ facultatem quid vnicuiq; ſit portabile aut vtile, diſcernatur. Ideo omnibus tamen æqualis affectio impendatur, quia ſe-

cundum mores, & conuictum, & merita hominum, nobis certa diligendi forma præscribitur. Diligebatur Iohannes à Christo familiarius: sed dubium esse potest, vtrum Petrus feruentius. Paulus de Timotheo scribit, se neminen ita habere in animo. De Tito etiam loquens: Cùm veniissem, inquit, Troadem, non habui requiem spiritui meo, eo quod non inueniissem Titum fratrem meum. & idem: Cum veniissem Macedoniam, non habuit requiem caro mea, sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in aduentu Titi. Sit erga amicos rationabilis, & moderata dispensatione beneficiorum collatio. Sit alter manus, sit oculus, sit baculus sustentationis, sit mutua spirituum requies, sit in angustiis refugij portus. Denique sic in amicitia conuersentur, vt ad illum amorem conscendere mereantur, quo Christus toto corde diligitur, & plenum in eo fructum amicitiæ carpant; quando timore sublato & sollicitudine, quam nunc sibi vicissim exhibent, plena & æterna securitate fruentur.

DE REVERENTIA EXHIBENDA INTER AMICOS, ET MVTVA CORRECTIONE inter eos.

AMicus præter ea sic faciem reuereatur amici, vt aures vel oculos eius verbo seu gestu, vel opere non offendat. Optimus autem amicitiæ comes, & ornamentum eius pretiosissimum verecundia est. & ex diuerso, peremptoria eius est inuerecunda frons: & frontis infirmitas plærisque accidit. Quod cum iracundiæ ignis in eorum corde conceptus iam prodierit in publicum: aut cum iam verbum contumeliæ prorumpisset ad fauces, superuenientis aspectus amici cedabat excusantis animi motus, turbationem mentis, faciem quadam placatione vultus, & auctoritate venerabili subito serenabat. In hoc enim apparet amicitiæ magna virtus, quod in suadendo, vel dissuadendo aliquid plurimum potest. Quippe cùm nec fides eius sit dubia, nec blãda admonitio exegerit, eundem non timeas obiurgare. Cùm autem plerumque molesta sit veritas, hoc habet amicitia plerumque vt turbetur: iuxta Comicum illud: Obsequium amicos, veritas odium parit. Illud tamen obsequium damnabile est, quod amicum indulgentiorem vitiis facit. Sic itaque admonitio non acerba, obiurgatio non contumeliosa adsit; honesta, & suauis affabilitas. Omnis autem assenta-

tio sit procul à conditione amicitiæ aliena. Verbum beati Ambrosij est: Si quid vitiosum deprehendis in amico, illum prius occultè corripe: si te non audiuerit, corripe ipsum palam: si verò se lædi putat, tu tamen eum corripe. Tolerabiliora enim sunt amici vulnera, quam adulantium oscula. Sicut Romani scribit auctor eloquij, obiurgationes nonnunquam necessariæ sunt, quas fieri oportet, & maiore vocis contentione, & acriore grauitate verborum, ita vt videamur irati. Verùm sicut ad vrendum & secandum, sic ad hoc genus castigandi inuiti & rarissime veniamus, maximè si nulla medicina superstit. Ira verò procul absit, cum qua nihil considerate, nihil recte fieri potest. Castigatio eius sic ex grauitate, & clementia condiatur, vt repellatur contumelia. & qui obiurgatur, seipsum causam esse huius acerbitatis agnoscat. In omnibus denique seruetur censura modestiæ, ne videatur quis plus iracundiæ suæ satisfacere, quàm amori. Sunt enim qui ebullientem interius æstum vesaniæ, nomine zeli palliant & celant. Sed qui sequuntur suæ mentis impetum, & non potius rationem, vix aut nunquam in corripiendo proficiunt. Sit ergo quæso in corripiendo sermo tristior, deiectior vultus, intercipiant verba singultus, & lachrymæ, vt sentiat qui corripitur totum hoc ex amore, non ex rancore procedere. Si primam correptionem forte respuit, recipiat vel secundam: & intimiora suspiria gemitus intercidat. Agat amicus in veritate quicquid emollire potest alterius animum. Nihil tamen sit in verbo vel planctu aut gestu simulatione aliqua subornatum. Simulatio siquidem & assentatio duæ virulentissimæ pestes sunt: quæ semper procul ab amicitia relegentur. Verbum Sapientis est: Simulator & callidus prouocat iram Dei. per callidum intelligens adulatoris astutiam. Sicut Comicus exprimit in Gnatone: Negat, ait, quis, nego; ait, aio. Postremo imperaui egomet mihi omnia assentari. Scriptum est per Prophetam: Populc meus, qui te beatificant, in errorem inducunt; & viam gressuum tuorum dissipant. Item de assentatoribus loquitur propheta in persona populi infidelis: Videte nobis vana loquimini, nobis placentia: & rursum: Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes plaudebant manu: & talia dilexit populus meus. De simulatore item Salomon dicit: Simulator decipit amicum suum; & tempore auersionis meditabitur dolum. Amici ergo correptio tota de medullis ani-

mæ & de intima compaſſione procedit. Vt ſe ſic habeat in memoratione amici, ſicut circa ſe fieri propheta deſiderat, dicens: Vtinam corripiat me iuſtus in miſericordia, & increpet me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Sicut autem ſimulatio, & aſſentatio amicitiæ intoxicat puritatem; ſic diſſimulatio inter amicos quandoque parit & nutrit affectuum puritatem. Eſt enim quædam diſſimulatoria, ſeu diſpenſatoria correctionis dilatio, pro loco, pro tempore, pro perſona. Nam ſi amicus publicè, & in palpebris communis famæ deliquerit, non eſt ſubito obiurgandus; ſed, quantum ſalua lege amicitiæ fieri poteſt, decet nos eius erratum diſſimulare, aut execrare erratum, & ad correptionem eius exquirere tempus oportunum, & familiare & ſecretum. Dum enim ex turbatione recēti adhuc eſt inquietior æger animus, tanta diſſimulatione opus eſt, donec mentis nubilo ſerenato, auris pacatior verba blande monētis admittat. Certè cum Rex Dauid adulterio proditionē, & homicidium adieciſſet, correpturus propheta Nathā, regiæ tamen deferēs maieſtati, non ſubito, nec mēte turbata tāti ſceleris & crimen impegit, ſed cōgrua ſimulatione præmiſſa, & propoſito ænigmate competēti, ſententiam contra ſe iudicantis extorſit.

NON EST AMICVS TOLERANDVS SI IN ALIQVO ERRORVM VITIO incorrigibiliter perſeuerat.

FREQVENTER autem reperire eſt aliquos, non ſolum amici, ſed in amicitia confirmati, ſiniſtra opinione laborant, ita quod in ſuorum damnum, vel infamiam amicorum, eorundem peccata redundant. Hi ſalutaribus monitis ſunt curandi: Qui ſi ſe incorrigibiles exhibuerint, non ſtatim rumpenda eſt amicitia, ſed paulatim, ſicut eleganter docet quidam Sapiens, diſſuenda. Et hoc ipſum habet exceptionem. Rumpenda eſt enim amicitia, ſi crimen adeo enorme eſt, vt ſine famæ diſpendio tolerari non poſſit: veluti ſi contra fidem Chriſti, ſi cōtra publicam vtilitatem, vel ſimile aliquid præſumptione damnabili attētauit. Diſſuenda eſt ita amicitia, quod non proſiliatur ad iurgia, nō ad ſeditiones, aut cōtumeliæ verba. Inhoneſtum eſt enim bellum cum eo gerere, quem tu familiaritatis ſecretarium habuiſti. Amicitia diſſoluta, nulli maledicta congerāt in amicos. non ſuſurrent in tenebris, nō in angulis detrahāt, non excuſent ſe mēdaciter,

vt alios dehoneſtent. Soluta denique amicitia, ſemper quem amicum habueras, ſic hoc exhibendum eſt, vt qui infert, non qui patitur iniuriam, ſit in culpa. Amicitia igitur nunquam à ſua ęternitate degeneret. Qui enim amicus eſt ſemper diligit: Ideóque ſemper eum dilige qui te læſit, & ſi amicitia ſubtrahatur, tamẽ dilectio perſeueret. Conſule famæ, conſule ſaluti, & proſpice eius paci, nec vnquam ſecreta amicitiæ prodas, licet hæc ipſe prodiderit. In his tamen omnibus ita caute ambules, ne bonum odorem opinionis tuæ ei conſulendo, aut alias colloquendo aliena coiminatione contamines. Sed hic ſtatum animi tui ordines, vt nullius amor religioni, aut fidei, ſeu paci multorum patriæue ſaluti præſit. Rex equidem Aſſuerus, qui ſuperbum Aman præ cæteris ad penitiora ſuæ familiaritis admiſerat, in cruce ſuſpendit, iugis pollutorem fœderis, & ſalutem multitudinis amicitiæ, quam ille conſiliis violauerat fraudulentibus, antepoſuit. Iohel vxor Aber Cynei, licet pax confirmata fuiſſet inter Syſaram, & domum viri ſui, illa tamen veram religionem paci populi præferẽs, Syſaræ caput clauo, & malleo tranſfixit. Dauid rex licet de iure veteris amicitiæ Ionathæ poſteritati peperciſſe debuerit, audiens tamen propter Saul, & domum eius ob ſanguinem Gabaonitarum, quos Saul occiderat, populum à Domino fame grauiſſima tribus annis afflictum, ſeptem viros de cognatione Saul, & Ionathæ Gabaonitis tradit puniendos.

QVALITER AMICITIA DISSOLVENDA SIT, ET QVAM MODESTE.

ILLVD autem eſt in amicitiæ diſſolutione notãdum, quod in parte illius, qui amicus eſt, ſolutio amicitiæ nunquam cadit. Qui enim læditur, lædenti amicus eſſe non deſinit. Diligit enim non diligentem, benedicit maledicenti, ſuum contemptorem honorat, animiq́ue beneficium exhibet ſibi maleficia machinanti. Turpe eſt maxime homini orthodoxo refricare iniurias, & odiorum ſopitos cineres denuo ſuſcitare. In lege Moyſi ſcriptum eſt, non quæres vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Cicero de laude Cæſaris ſcribens: Nihil, inquit, ſolet obliuiſci niſi iniurias. Et in Eccleſiaſtico; Qui vindictam quærit, inuenit vindictam à Deo. Apoſtolus: Nemini malum pro malo reddentes, nec maledictum pro maledicto In Euangelio legimus, quod ille

ſeruus

seruus qui sermo suo noluit misereri, datus est tortoribus, donec vniuersum debitum persoluisset. Semper sit ergo in memoria gratia familiaritatis antiquæ, nec eam superueniens vnquam possit malignitas abolere.

EX QVIBVS CAVSIS, ET IN QVIBVS AMICITIA DISSOLVATVR.

SVNT autem quatuor ex quibus amici disiunctio causam habet. Dilectio, Affectio, Securitas, atque Iocunditas. Dilectionis est consulere, prouidere, & amico beneficia exhibere. Ad affectionem verò spectat quædam iocunda & suauissima delectatio. Ad securitatem pertinet quorumlibet secretorum sine omni timore, & suspitione communicatio. Ad iocunditatem verò, de prosperis, & aduersis; de vtilibus, & nociuis, atque de omnibus quibus humana mens afficitur, amica & familiaris, dulcis & blanda collatio. In his itaque amicitia patitur sectionem; quia licet dilectio in aliquo statu remaneat, subtrahitur tamen illa suauissima dilectionis affectio. Perit securitas, per quam sua reuelabat arcana; turbatur iocunditas, quam blanda confabulatio seminabat. Manet itaque dilectio; sed gratia familiaritatis aufertur. Veteris tamen amicitiæ vestigiis aliqua reuerentia semper impendenda est, nisi eam enormitas reatus eliminet.

DE CARITATE, SEV DILECTIONE DEI.

SICVT præcedentia docuerunt, Amicitia vera non est, nisi suum in Deo habeat fundamentum. Ea propter cùm amicitia Dei domum sit, iustum est, vt qui ex dono Dei diligit, nihil præter Deum diligat, vt illuc flumina refluant, vnde fluunt: nec riuus à suo fonte degeneret, qui de plenitudine gratiæ affluenter emanat. Illam siquidem vnicè & singulariter veram atque summam amicitiam profitemur, per quam nos Deus amicos suos vocare dignatus est, si eius præcepta fecerimus: Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. Hæc Dei amicitia, est Caritas, qua nos dilexit ante mundi constitutionem, & elegit in dilecto filio suo. Ipsa enim fons omnium

eſt bonorum, omniúmque donorum, quæ nobis à munificentia ſupercæleſti proueniunt. Hac omnis amor legitimus ordinem, formam ſortitur: nec ordinata poteſt aliqua mentis eſſe affectio; niſi ab ea cauſam, modum, & ordinem metiatur. De hac ordinatiſſima caritate, ſapientia in libro ſui nominis dicit: Ab æterno ordinata ſum. hæc ordinata à Deo, ordinat angelos in miniſteriis ſuis. Hæc ſtudia, & exercitia iuſtorum diſponit in profeſſionibus ſuis, hac mediante ordinata lex eſt per Angelos in manu mediatoris. Sine hac, amicitia inter homines ordinata eſſe nō poteſt: Nā cum Apoſtolus dicat: Omnia ſecundum ordinem fiant in vobis. & ipſe iterum: Omnia veſtra fiant in caritate, patet ea ordinem non habere, quæ in caritate non fiunt. Ipſa eſt via & vita virtutum; ipſa eſt via eminentior; & illacitur, quo oſtenditur ſalutare Dei: Vnde Apoſtolus in prima Epiſtola ad Corinthios: Adhuc, inquit, viā eminentiorem vobis demonſtro. Et idem: Scire inſuper eminentem ſcientiæ caritatem Dei. Hæc eſt via, de qua Yſaias dicebat; Ambulabunt hanc viam qui liberati fuerint, & redempti à Domino: Et venient in Syon cum laude: fugiet dolor, & gemitus, lætitia ſempiterna ſuper capita eorum, gaudium & lætitiam obtinebunt. Caritas eſt præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Ipſa eſt enim lumen cordis, omnes ſenſus hominis, & affectus clarificans & ſerenans, vt diſcat homo, & ſciat vbi ſit lumen oculorum & pax. Caritas eſt oleum, quod omni liquori ſupernatat; quod ſanat, quod illuminat, quod omnem aſperitatem propria ſuauitate lætificat. Hoc oleo iniuncti Apoſtoli, & Martyres ſuauiſſimam reputabant mortis amaritudinem, & immanem ſæuitiam tormentorum. Chriſtus enim vnctus à Deo præ participibus ſuis hoc oleo ſuos vngit, & exactoris iugum à facie olei cōputreſcere facit: Spiritus, inquit, Domini ſuper me, eo quod vnxerit me. Caritas non ſolum mortis, & ſuppliciorum amaritudinem ſuauificat, ſed etiam ipſam mortem potentiſſima virtute mortificat. Nonne Chriſti charitas peremptiora mortis erat; cùm ipſe dux vitæ, mortis deſtructione, illi comminaretur, & diceret: Ero mors tua, ô mors. Dilectio ſi quidem fortis eſt, vt mors; imo fortior morte. Cùm enim mors vitam eripiat temporalem, nos ad vitam caritas introducit æternam. Illa nos à vita tranſitoria deiecit: hæc ad vitam & gloriam ſine fine reſtituit. Caritas eſt porta ſpecioſa, quæ in euerſione

Ieruſalem portis aliis omnino deſtructis, integra & intacta permanſit. Caritas enim nunquam excidit. Hæc eſt ſpecioſiſſima Sunamitis, quæ Dauid in virginitate ſua calefaciebat; eo quod non poterat calefieri pellibus animalium mortuorum. Qui enim verſantur in operibus mortuis refrigeſcente caritate, cogitatione paſſionum Chriſti denuò recaleſcunt: hæc eſt nubicula, quæ ad preces Helyſei magnam excreuit in pluuiam. Cùm enim aliquis Dominum cæperit ex toto corde diligere, ſtatim non ſolùm ad proximos, ſed etiam ad inimicos beneuolentiæ ſtillicidia, & gratiæ fluenta diffundit, nec mirum: Caritas enim eſt oleum viduæ, quod continuum ex ſui diſtributione ſuſcipit incrementum. Mulier ſiquidem de vxoribus prophetarum. Vxor Abdiæ clamauit ad Helyſeum dicens: Vir meus mortuus eſt, & ecce creditores tollunt à me duos filios ad ſeruiendum ſibi. Impleuit ad vocem prophetæ vaſa oleo, quo debebat inungi: Sunt filij, Timor & Amor; qui vaſa non pauca afferunt, quibus mater Gratia oleum beneuolentiæ & deuotionis infundit. Claudit tamen hoſtium conſcientiæ, & fauore laudis humanæ, ne ſine oleo inter virgines fatuas reputetur. Creditores ſunt importuniſſimi exactores, maligni ſpiritus, qui pro voluntate tranſitoria æternos exigunt cruciatus. Vicinæ, à quibus vaſa mutuo accipiuntur, ſunt Angelicæ poteſtates, animæque ſanctorum, qui nos conſiliis erudiunt, & exemplis. Quod oleum miſericordiæ in primis infundamus; ſcientes quod quandiu vaſa huius ſuperfuerint, non ſtabit oleum. Et caritas impenſa pluribus, vberius ſortietur augmentum. Linguæ Angelorum, linguæ hominum, ſuſtentatio pauperum, martyrium, ſine caritate nihil ſunt. Prophetia præcedit, ſcientia comprehendit, fides credit: ſed nec prophetia, nec ſcientia, nec fides, etiam ſi montes transferat, nequaquam ſine caritate valebit: ſine caritate nihil poteſt prodeſſe; nihil verò cum caritate, obeſſe caritatis beneficio impediente, peccata non ſunt. Caritas enim operit multitudinem peccatorum: caritas eſt lex vitę, diſciplina morũ, pax conuiuẽtium, gloria cõcordium, criminũ abolitio, legis plenitudo, ſacræ ſcripturæ cõpendium, præceptorum Dei conſummatio, Virtutum virtus, & bonorum impletio meritorum. Omnia mandata vitæ, omnia iuſtitiæ opera referuntur ad eam. Ex hac ſuum ſortiuntur effectum, operum commendatio,

deuotæ orationes, & ab ipsa tanquam fructus ab arbore, tanquam ramus à vita, pendent tota lex & prophetæ. Sicut enim fructus à palmite suum recipit alimentum, donec ad maturitatem perueniat, sic boni operis fructus, sic sancta deuotio, sic omne quod piè agitur, suum à caritate recipit initium & progressum.

QVOD CARITAS EST CONSERVATIO LEGIS ET FIDEI.

VT autem sub certa definitione, quid sit caritas possit apertius, & efficacius comprehendi, audiamus qualiter eam definiat, aut describat Apostolus. Ipse enim ad Timotheum scribens: Finis, inquit, præcepti caritas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Præceptum lex dicitur, cuius præceptis vita hominum informatur. Est autem lex S. Moysi, vel principum terræ, de qua Paulus Apostolus dicit: Lex iusto non est posita, sed iniustis. Et alia est lex, quam Psalmista postulat, dicens: Legem pone mihi Domine viam iustificationum tuarum. Iste ex spiritalis est, illa carnalis. Istius professor coram principibus, & inter gladios nihil timet. Illa iniustos, & maleficos terret, illa iniustis posita est, quibus præcipit, ne occidant: hæc iusto non est posita, quia lex principum nihil in hominibus iustis inuenit puniendum. Audi quid dicat Apostolus: Vis non timere potestatem, bonum fac & habebis laudem ex illa. & adiungit: Si malum feceris, time. Ab hoc equidem timore iustum eximit caritas de puro corde. Ideóque ipsa finis legis illius est, quæ timorem incutit. Vnde & ipsa timoris est finis legísque, quæ iusto posita nō est. Caritas etiam finis est, cum sit omnium operum bonorum consummatio, & malorū abolitio: & sic finis est vtriusq; legis. Vnius scilicet legis malorum, quam abolet; & alterius, quam adimplet. Sane fides eorum ficta est, de quibus dicitur: Dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. A qua malitia Ioannes Apostolus nos dehortans: Nolite, inquit, diligere verbo, nec lingua, sed opere & veritate. Veritas operis est actio rectæ intentionis. Veritas in ore est; simplicitas, in sermone. Sicut autem cor purum non simulat, ita intentio non errat. Vbi au-

tem non est error aut simulatio aut fictio, est pura & simplex intētio;& in ea caritas requiescit. Fictio verò fidei longè à caritate relegata est,& dicitur fides ficta eorum, qui de corde suo fingunt suæ fidei formam;& sanæ doctrinæ aduersari non dubitant. Ficta etiam à quodam sapiente dicitur, quasi fictilis; eo quod tanquam vas fictile & fragile, tempore tentationis citò à veritate recedit. De caritatis laude, & commendatione scriptum est: Si dederit homo substantiam domus suæ, pro dilectione, quasi nihil, despiciet eam. Petrus autem Apostolus nos ad eam inuitans: Ante omnia (inquit) mutuam in nobismetipsis caritatem habentes. Et Paulus: Super omnia, inquit, hic caritatem habete. Et idem: Sectamini caritatem. Et rursus: Æmulamini charismata meliora; caritatem intelligens, propter quam omnia quæ reputauerat lucrum, dicit se existimare detrimentum,& arbitrari vt stercora, vt Christum lucifaceret. Paulus in ea caritate, quæ finis præcepti de corde puro,& fide non ficta, firmiter stabilitus, Quis nos, inquit, separabit à caritate Christi? tribulatio,& angustia? an persecutio, an fames, an nuditas, an gladius? Certus sum, inquit, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque potestates, neque altitudo, neque profundum, neque instantia, neque futura, neque creatura aliqua poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu, vera de corde puro,& fide non ficta. Caritas quasi ignis scintillans feruebat in Paulo. Vnde adhuc non cessat intendere plures illius ignea locutio. Ipse autem per hanc fidem dicit Christum habitare in nobis: quæ quandiu in nobis viuit, & Christus in nobis per fidem viuit. Iustus etiam per hanc viuere dicitur: Sicut testimonio Abacud Prophetæ,& Pauli Apostoli probatur apertè, dicentium, Quod iustus ex fide viuit. Oportet sane quod viua sit fides, de qua, vel per quam viuere nos oportet. Notandum ergo, quod sicut vitam corporis ex motu cognoscimus, ita ex operibus bonis vitam fidei fieri comprobamus. Illa si quidem fides sola viuit, quæ per dilectionem operatur. Est ergo Caritas vita fidei, qua frigescente aliqua desinit. Spiritus autem Dei est per quē Caritas diffunditur in cordibus nostris. Sunt tamen qui cum spiritu cæperint, ... carne consumātur. Et eis conuenit verbum illud: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.

QVALITER COGITANDVS EST DEVS CARITAS.

SCIENDVM quod quãto terra inferior est altitudine cæli, tanto elegantior, eminẽtior, & inæstimabiliter dulcior est amore proximi amor Dei. Et vt de Dei dilectione loquentibus causa prius, vel prærepti proposiți desiderabilius, & liberius ad intelligentiam se diffundat, pauca de Deo, quasi delibando perstringimus, vt appareat quam ineffabili gratia, & dignatione incomparabili Deus gloriæ, mediante beneficio caritatis, homini condescendat. Credendus itaque & cogitandus est Deus, Quædã vita æterna, vita viuens in se, & omnia, viuificans, inimitabilis, & omnia mutabilia immutabiliter faciens, omnia intelligens, omnémque intelligentiam creans: Sapiens, & ipsa sapientia, veritas fixa, iustitia indeclinabilis, scientia, virtus, summa bonitas, diuinitas, æternitas, magnitudo, immensitas, summa essentia, qua est Esse: summa & æterna substantia, non subiecta prædicamentis vocum, aut cogitabilium, sed omnium rerum causale efficiens, & supersentiale principium. Cogitandus est Deus simplex, purus, integer, & perfectus, nihil habens quod in numerum transeat, nihil trahens à tempore, vel à loco: sic in omni loco, quod nec inclaudatur, nec excludatur à loco, cogitandus est Deus sine forma visibili, sine specie corporali, sine compositione partium, sine distinctione membrorum, in quo omnia, non vt in loco, sed in virtute; sine qualitate bonus, sine quantitate magnus: sine situ præsidens: sine habitu continens omnia, & disponens. Disponit enim, vt sapientia, operatur vt virtus, amat vt caritas, reuelat vt lux, miseretur vt pietas, scit vt veritas, iudicat vt æquitas, præsidet vt maiestas. Non comprehendis eius altitudinem, nisi vilescas apud te contemplatione ipsius. Non comprehendis eius magnitudinem, nisi fias paruulus in oculis tuis, subiiciens te humanæ creaturæ propter ipsum. Deus caritas est, Spiritus tamen sanctus, specialiter caritatis appellatione signatur. Ipse est amor patrius & filij, & suauitas & vnitas & osculum & amplexus, & quicquid esse potest commune amborum. Quia verò per gratiam sancti spiritus anima hominis Deo mirabiliter & miraculosè vnitur, sciendum est quod idem spiritus in illa vnione donatio est Dei, & donum.

Propterea Paulus Apoſtolus ſpiritum Sanctum interſerit in cathalogo numerum Dei. Dicens: In caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuauitate, in ſpiritu Sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei. Spiritum Sanctum ponit in medio, quaſi artificem totius bonæ voluntatis, ad Deum, formationi affectionis dirigentem actionem, agentem omnia fortiter, & vniuerſa ſuauiter diſponẽtem. Spiritus eſt qui viuificat ſpiritum hominis, ipſúmque inſtruit, & format Deum diligere, quærere, inuenire, tenere & frui. Ipſe eſt ſollicitudo quærentis Deum in humilitate: pietas adorantis in ſpiritu, & veritate: Ipſe eſt ſapientia inuenientis, amor habentis, & gaudium perfruentis.

QVOD CVPIDITAS FACIT HOMINEM MVLTIPLICITER ERRARE A VERO BONO, quod eſt in caritate.

PErrorem quidam ad perfruendum ſibi eligunt ea, quæ peremptoria ſunt ſalutis. Veneno enim cupiditatis infecti, & abſorti à malitia huius mundi, in fallacibus diuitiis, in tranſitoriiſque honoribus, in voluptatibus carnis, ſeculiſque fauoribus ſuæ intentionis finem conſtituunt; & his, quæ ſunt æternæ damnationis, actionibus fœlicitatem ſuam falſa opinione, quaſi ſomniando depingunt. Iſti, vt metam ſuæ intentionis attingant, viarum diſpendia eligunt, & cæcæ cupiditatis multiplici præſtigio dementati, ad ſui deſiderij finem per diuortium, & anfractus incedunt. Tendit enim vnus ad brauium ſui curſus, militia mediante: alius negotiatione alicuius artis: alius latrociniis aut rapinis. Id autem ſpecialiter ab vnoquoque diligitur, ad quod finaliter intentio eius tota dirigitur. Cætera verò quaſi quædam adminicula ſunt, militia atque negotiatio; & cætera, quibus mediãtibus, id quod quis ad fruendum eligit, obtinere conatur. Iterum autem mens eluſa, quæ ſibi fœlicitatis imaginem in re præſagiebat inutili, dum poſt rei deſideratæ optẽtum, maiori ſe ſentit indigentia laborare, præoptata incipit faſtidire, & denuo in alterius rei ſuccẽditur appetitus: non tamen ſatianda, ſed alterius falſæ fœlicitatis imaginatione fallẽda. Hic eſt circuitus impiorũ: hæc eſt vituperatio multorum commorantium in circuitu. Hæc eſt mala Samſonis, quã deciſis virtutum crinibus, & effoſſis prudentiæ oculis circumuoluit

sequens cupiditatum circuitum, etiam relicto compẽdio caritatis: Caput, inquit, circuitus eorum: labor labiorum ipsorũ operiet eos. Porro de hoc labore non satiabitur homo, nisi de siliquis porcorum illa fortè sacietas inducatur, quæ diuitem dormire non sinit. Vbi enim copia maior diuitiarum exuberat, ibi se grauior molestia sollicitudinum totius perturbatiua quietis intruditur. Rationalis itaque anima licet ad suam beatitudinem desideranter aspiret, aliis tamen abstrahitur; & eam quædam falsæ fœlicitatis imago deludit, aut veræ miseriæ similitudo deterret. Quis enim paupertatem, persecutionem, ægritudinem, luctum, famem non reputet magnam miseriæ portionem? Istis tamen & vera miseria præcauetur, & vera beatitudo acquiritur; nimirum paupertas, regni cælestis adacquisitiua est: Beati enim pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum: Beati qui lugent, qui esuriunt, qui persecutionem sustinent, quia illi saturabuntur, illi consolationem recipient: Isti iam cæleste regnum adepti sunt; non solum ad habendum sibi, sed & aliis conferendum.

QVANTA MALA SINT IN DIVITIIS.

VT autem de temporalium diuitiarum vmbratili & peremptoria fœlicitate, causa exempli, aliqua inducamus; & quod à beatitudine, quæ in caritate est, eam liqueat esse penitus alienam, vide in primis quanta cum pecunia molestiarum turba versetur, pecunia cum labore acquiritur: acquisita cum timore seruatur; & tandem cum dolore amittitur. Et prouentus pecuniæ potest existimari miseriæ incrementum. Ydropici enim more, qui plus bibendo plus sitit, pecuniæ cupiditas ex multiplicatione grandescit. Timetur præterea, potens ne auferat, seruúsque ne prodat, fur ne surripiat & frequenter impletur verbum illud Sapientis, vt sint diuitiæ conseruatæ in malum Domini sui. Melius est ergo pauperi, qui nec metuit potentem, nec proditorem formidat, aut furẽ. Pauper cantat, diues plorat: Ploratur lachrymis amissa pecunia veris. Pauperi enim Christus sufficit; nihil deficit. Diues autem quãto plura possidet, pluribus eget; nec diuitiis vnquam inuenit copiam, quam inquirit. Verbum Salomonis est, Auarus non satiabitur pecunia; & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. Circũspecte

dictum

dictum est, Qui amat diuitias: vnde Psalmista: Diuitiæ si affluant, non apponat cor. Propterea præcipit Apostolus, prædicandum diuitibus, non superbè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum; sed vt facile tribuant, & communicēt, & thesaurizent sibi bonum fundamentum; vt apprehendant bonam vitam. Ipso teste, non qui diuites sunt, sed qui diuites esse volunt, incidunt in tentationem & laqueum diaboli; sibique thesaurizant iram in die iræ. Quod insinuans Abacuc, dicit: Vt qui congregat non sua: vsquequo & aggrauat contra se damnosum lutum? Sanctos equidem inter diuitias nec sollicitudo seruandi, nec timor amittendi sollicitat. Hanc eis sollicitudinem Dominus interdicit: Nolite, inquit, solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus? & paulò post: Primùm quęrite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Isti sicut nunquam de diuitiis gloriantur; Sic nec murmurant de amissione illarum. Imò rapinam bonorum suorum cũ gaudio suscipiunt, considerantes se habere meliorem, & manentem substantiam. Peruersis denique totum in contrarium cedit. Dum enim rationalis animæ appetitui, quem solus Deus explet, sufficere posse existimant, vilem affluentiam mundialium rerum, quia nihil ex quantalibet rerum ingestione proficiunt, nec se curis infœlicibus eximunt, nec à labore quiescunt; & quod miserabilius est, taliũ vana delectatione, tumescunt. Talium (dico) gloria in confusione est: quorum finis, interitus; quorum vita in continuo labore: quorũ exitus in miseria sine fine. Quocirca, nugatoria, & fallaci temporalium diuitiarum fœlicitate delusi, præteritæ vitæ fructum conuertunt in materiam lachrymarum.

LAMENTABILIS QVERELA EORVM, QVI A CARITATE DEVIANT PER cupiditatem.

MISERIAM si quidem talium Sacra scriptura patenter exprimit ac describit: Dicent (inquit) inter se pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis: ambulauimus vias difficiles: Viam autem Domini ignorauimus: Quid nobis profuit superbia? & diuitiarum iactãtia quid cõtulit nobis? transierunt omnia velut vmbra, & tanquã nuncius præcurrẽs, & tãquã nauis quæ pręterit fluctuan-

tes aquas, cuius cùm transiit, non est vestigium in mari: Ita & nos, nati continuò desinimus esse; & virtutis quidem nullum signum voluimus ostendere: In malignitate nostra cõsumpti sumus. Talia dixerunt in inferno, qui peccauerunt; quoniam spes impij tanquam lanugo est, quæ à vento tollitur; & tanquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur; & tanquam fumus, qui à vento diffusus est; & tanquam memoria hospitis vnius diei prætereuntis. Quam fallax & delusiora sit illa pernicioſa fælicitas, quã plerique in carnis voluptate constituunt, in libro experientiæ legitur incessanter: dum in opere impudicitiæ citò prępterit quod delectat; & permanet sine fine quod cruciat. De actu quidem immũdicitiæ nihil remanet nisi fœda, & fœtida recordatio peccati in tormentum animæ, expectationémque gehennæ. De talibus ergo lugendum potius censeo, quàm loquendum; dum eos, qui ad imaginem Dei creati in bestiales motus & impetus beluinos degenerare videmus; quærẽtes quæ de ventre & sub ventre sunt; & impudenter impudicitiæ data tremenda super se iudicia non attendunt. Quid ergo indignius, quam suam animam, pro qua Christus mortuus est viliori corporis parti subiicere, & se brutis irrationalibus conformare? Porrò multis est annexa doloribus hæc voluptas. In primis vix vsus exercetur illius, quin naturales limites facultatis excedat. Ideóque & istius consuetudo, & quarumlibet voluptatum frequẽter non solum animæ periculum, sed etiam corporis inducit, & exitium. Quocirca sicut hoc volutabro suis nihil est fœdius, nihil erubescibilius, ita nihil inquietiùs est, nihil à vera trãquilitate remotius. Hæc nimirum lues sordidissima contaminat carnem, & mentem effeminat. Si quid verò in homine aut honestum, aut virile est, totum obruit & eneruat. Cùmque cætera vitia se quibusdam virtutum tegumentis obpallient, & frequenter ad humanos aspectus quadam extollentia intumescant, mens huius turpitudinis, cõscia tantum prima fronte præfert suæ accusationis horrorem: Vt non solùm ea hora, qua impia caro pernitiosa voluptate perstringitur, sed etiam quotiens audit aliquos de turpitudine sua, rubore perfunditur: absentiámque captat, & immundi operis recordatione torquetur. Eaproper hæc semper latebras quærit: quia qui male agit, odit lucẽ. Sed in latebrosis absconditus non poterit tremẽdum iudicem declinare, non solummodo corporum, sed & cordium secreta videntem. Nec illud est sub silentio transeundum, quod omnium creator ge-

nitalia membra tanta obscœnitate damnauit, vt ei paterna maledictio, & perpetua seruitus sit inflicta, qui eadem in patre reuerenter operire contempsit. Sane cùm hodie circumquaque crux Christi triumphet, potentissima luxuriæ debellatrix, absurdissimum est, quod plurimi professores filij beatæ Mariæ virginis, quasi iumenta, in suis stercoribus computrescunt. Bibunt vrinam peccatorum suorum; versantur in abhominationibus suis, & iram Dei sentiunt improuisam: ignem qui iam succensus est in furore eius, non cogitant, non formidant. Porrò antequam comprehendatur peccator in operibus suis, intelligit miser carnis immunditiam, in qua suam sopiuit beatitudinem, fuisse à Deo quibusdam, loco pœnæ grauissimæ, irrogatam. Volens eos in hoc puniri, quod eos suæ dimiserit voluptati. Verba enim Domini sunt in Psalmista: Et non audiuit populus meus vocem meam; & Israël non intendit mihi: & dimisi eos secundum desideria cordis eorum: ibunt in adinuentionibus suis. Apostolus quoque de his qui commutauerunt gloriam Dei in Idolatriæ cultum, terribiliter loquens, dicit: Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora in semetipsis; non quod Deus sit intentor mali; sed quod sentiant immissiones per Angelos malos, à gratia derelicti. De incestuosis, & his, quorum peccatum in Sodomis Deus igne & sulphure condemnauit, vt innotesceret abhominatio iniquitatis ex fœtore & horrore supplicij, sub silentio claudi oportet; ne opusculum præsens, in quo de caritate agimus, quæ est intima requies animæ, abhorrenda colluuio dehonestet. Ex prædictis apertissimè liquet, quam pernicioſus sit amor carnis, vsúsque libidinum: ad quarum detestationem Deus de purpurata meretrice executoribus Angelis dicit: Quantùm exaltauit se in deliciis, tantum date tormenta & luctum. Restat persequi, quod in voluptate oculorum, vel aurium, cæterorúmque sensuum, non est beatitudo vel requies, nec in his, quæ pertinent ad delicias vitæ huius, ad ambitioſum honorem, aut potentiam dominantum. Veniat igitur rex ditissimus, potentissimus, delicatissimus, & tamen Sapientissimus, Salomon scilicet: & quid de fine tali diiudicet, audiamus: Dixi, inquit, in corde meo: vadam, affluam deliciis, & fruar bonis, & infra: Ædificaui domos, plantaui

vineas,feci hortos,& pomeria conſeui,cunctisarborum generibus, & multa his, proſequendo,adiecit:Poſſedi ſeruos, & ancillas, & familiam multam nimis;coacernaui mihi argẽtum,& aurum,ſubſtãtias regnorum,& prouinciarum. Et addens de voluptate aurium: Feci mihi cantores & cantatrices, poſt pauca ſubiecit : Quicquid deſiderauerunt oculi mei,non negaui eis, nec prohibui cor meum, ne omni voluptate frueretur in his quæ parauerã mihi. Quid quæſo delicatius?quídve iocundius?ſed attende,quia nihil vanius, nihil mutabilius,continuat Salomon, & ſubiungit : Cúmque conuertiſſem me,inquit,ad cuncta opera mea, in quibus fruſtra ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem,& afflictionem ſpiritus,& nihil permanere ſub ſole. Sententiam quidem generalem præmiſerat dicens: Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce omnia vanitas, & afflictio ſpiritus.Habes ex verbis Salomonis vanitatem,& afflictionem ſpiritus.Apponit Veritas tertium,ſcilicet virtutum : Omnis, inquit, qui facit peccatum,ſeruus eſt peccati.Cõiungantur hæc tria, Vanitas,ſeruitus,& ſpiritus etiam afflictio.Vbi ergo reges?Vbi Sabbatũ Nonne verbum legis eſt? nullum ſeruile opus facietis in eo. Quis enim peccatum non fecit? Quis ergo eſt, qui non ſit ſeruus peccati? Dicit Dauid;Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Si dixerimus, inquit, Iohannes, quod peccatum non habemus, noſmetipſos ſeducimus; & veritas in nobis non eſt.Quid ergo nos liberabit à iugo veteri,& à ſeruitute peccati?Ille,de quo Veritas in Euangelio dicit: Si filius vos liberauerit, verè liberi eſtis.Ipſe ad Sabbatum nos inuitans : Venite, inquit, ad me omnes qui laboratis,& onerati eſtis,& ego vos reficiam.Et ecce refectio,quaſi ſabbati præparatio.Audiamus & Sabbatum:Tollite iugum meum ſuper vos, & diſcite à me,quia mitis ſum, & humilis corde;& inuenietis requiem animabus veſtris. Ecce Sabbatũ, & ecce quieta tranquillitas:Iugum enim meum ſuaue,& onus meũ leue. Iugum enim hoc nõ reprimit,ſed erigit:pennas habet, quibus eleuet,non pennas quibus aliquos grauet. Iugum iſtud caritas eſt Dei;proximiſque dilectio.Sic Sabbatizatur,ſic ab omni opere ſeruili vacatur. Nimirum caritas non agit perperam, non cogitat malũ, ſed & dilectio proximi malum non operatur.Vides Andreæ ſabbatum vbi ſit,in quo etſi aliqua peccati ſurreptio ex infirmitate contingat,non tamen periit ſabbati feriatio; quia caritas operit multitudinem peccatorum.Videmus tamen aliquos, qui cum ſuauiter

reſpirare deberent ſub iugo & onere tam ſuaui & leui, ſub vtroque laborant, & murmurant. Abdicti Babilonicæ ſeruituti, vitium inoletæ conſuetudinis non poſſunt dediſcere nec intelligunt, hæc de morbo proprio, non de iugo, vel onere Domini prouenire. Sciant autem quicunque cauſantur iugum, vel onus Domini, quod tum nondum abiecerunt mundanæ concupiſcentiæ iugum; vel pernitioſè reſumpſerunt abiectum. Illud etenim frequenter euenit in quibuſdam, vt iugum Domini in habitu præferens, mentis humetos negotiorum ſecularium præſſuræ ſupponant; atque iugo Dei laborum impatientiam, quos pro ſeculo patiuntur, aſcribant. Iſti vt immundi canes ad proprium vomitum recurrentes, ſub habitu abſtinentiæ ventrem colunt: ſub cilicio pœnitentiæ, gloriam mundi captant. Sub ſacro amictu pudicitiæ, immunditiæ militant: Sub ouis vellere lupum operiunt; & auaritia inexplebili æſtuantes, vt domum Domini, agrum agro copulent, armantur ad lites & contentiones; non parcunt pauperi; viduæ, aut pupillis: nec mouentur ſuper contritionem Ioſeph. Ad iugum vtique mundi pertinet quod curis exæſtuant, quod inflammantur odiis, & torquentur inuidia. Et hoc iugum cupiditatis eſt, & onus ſeculi graue. Iugum autem Dei ſuaue eſt, & onus eius leue. Et quid quæſo ſuauius eſt homini, quid iocundius, quam mundum contemnere, & ſe reputare ſeculo celſiorem? Atque in bonæ & ſecuræ conſcientiæ vertice conſiſtentem, mundum habere ſub pedibus? nihil videre in eo, quod appetat? Nulli enim inuideat, vel metuat, nihil mali eſſe, quod ab alio ſibi poſſit inferri: Nihil boni eſſe, quod ab alio ſibi poſſit offerri. Sed in illam hæreditatem incorruptibilem, incontaminatam, & immarceſſibilem, conſeruatam in cœlis oculos dirigere, fallaces diuitias, & honores pernitioſos, & damnabiles delicias conculcare. Quid quæſo deſiderabilius, quid tranquillius, quàm ſuam ſic animam ſtabilire, Vt nullis motibus carnalis concupiſcentiæ agitetur? Extraordinarij appetitus incentiua non ſentiat; aſpectus tenebroſos abhorrens; carnem rore pudicitiæ tepeſcentem compellat ancillari ſpiritui; carnem ad lenocinia illectricem, ſcilicet ad exercitum militiæ ſpiritalis promptiſſimam habeat admittere. Quid præterea ita diuinæ tranquillitatis imaginem gerit, quam anima? Quæ ſic ad omnium iniuriarum tollerantiam ſe obfirmat, vt

eam contumeliæ illatæ non moueant, mentem eius à ſtatu ſuo nullæ comminationum, aut iniuriarum machinæ deiiciant? Eandem in proſperis & aduerſis ſeruare conſtantiam; amicum & inimicum eodem oculo intueri, nonne ſimilis ei, qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos; pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos? Et hic omnes Sagena caritatis attrahit, & amplexatur in Chriſto. quod cum circa eum omnia mutabiliter fiant, nulla eſt in eius corde mutatio. Verè verum eſt in caritate Sabbathum. Cùm enim cæteræ virtutes vicem vehiculi vel viatici gerant ad legem obtinendam, omnes in caritate quieſcunt. Illud denique admiratione dignum eſt, quod ſine charitate nihil eſt virtus. Et ipſa vnicuique virtutum exhibet, vt ſit virtus fides equidem quæ hic operatur ad vitam, in Dei viſione tunc non erit iam fides, ſed veritas. Ibi enim abhorrebitur fides, cùm id videbitur, quod ſuper omnia diligetur. Nec opus erit credere, quod nobis licebit plena cognitione percipere. Non erit etiam ibi de cætero ſpei locus, vbi Deo fruentes non habebimus vlterius quod ſperemus. Hic temperantia pugnat contra libidines: Prudentia contra errores; fortitudo contra aduerſitates: iuſtitia contra iniquitates. Porrò in caritate ſemper eſt perfecta caritas. Ideóque non eſt ibi libido, cui repugnet temperantia. In caritate eſt perfecta ſcientia. Ideóque nullus error, quem prudentia eliminet. In caritate vera beatitudo eſt, ideoque nulla aduerſitas quam fortitudo expugnet. In caritate omnia fiunt tranquilla & coæquata; ideóque nulla ibi eſt inæqualitas, quam iuſtificari oporteat. Denique nec fides virtus eſt, niſi per dilectionem operetur; nec ſpes virtus eſt. Rurſum ſi velis virtutum naturam æſtimare ſubtilius; quid eſt temperantia, niſi amor, quem nulla voluptas illicit? Quid eſt prudentia, niſi amor, quem error aliquis non ſeducit? Quid fortitudo, niſi amor, qui nulli aduerſitati ſuccumbit? Quid denique iuſtitia niſi amor, qui quod ſuum eſt vnicuique diſtribuit?

QVOD CARITAS EST SABBATHVM ET SEX VIRTVTES, QVASI SEX DIES ANTE Sabbathum.

QVI cvm autem caritas eſt vera mentis humanæ requies, perfectum Sabbathum: ſic ſex prædictæ virtutes, fides, ſpes, temperantia, prudentia, fortitudo, iuſtitia ſunt quaſi quæ-

dam dies operationis. Caritas verò quædam luminosissima dies est tranquillitatis & pacis: Et nunc quæ est expectatio mea, nisi tu Domine? Si forte desiderium pauperis exaudiuit auris tua, vt ad modicum tempus requiescam cum regibus, & consulibus, qui ædificant sibi solitudines, & replent domos suas argento. Porro lux ad momentum mihi permittatur, requies ab exactoribus Pharaonis. Vtinam mihi Sabbatizare liceat vel hora dimidia. Vtinam mihi detur vacare & videre, quoniam Iesus ipse est Deus. Ipse est Sabbatum animæ quærentis eum; imperans diligentibus se tranquillum, & impermutabilem Sabbatismum. O quam beati sunt, qui ingredientur locum tabernaculi admirabilis vsque ad domum Dei, atque in voce exultationis & confessionis tripudiant & exultant: memores verborum tuorum Iesus cum Abacuc propheta cantantes: Ego autem cantabo & exultabo in Deo Iesu meo. Sabbatizat Iudæus, quia legit Deum sex diebus operatum fuisse, & quasi labore operis fatigatum die octauo quieuisse. Non est Deum sic cogitare, sed in Dei contumelias idolum fabricare. Non laborauit operando creator; sed dixit, & facta sunt omnia, pro beneplacito suo mandauit, & creata sunt vniuersa. Summa & æterna est scientia, æternus Deus, nullius indigens, plenè sibi sufficiens, in sua tranquillissima caritate indeclinabiliter & immutabiliter manens: & mutabilia operans requiescit in se: vita in se viuens, beatorum pax, indeficiens quies. Quocirca sicut in successione dierum mane, & vespere vicissim variantium creaturæ mutabilitas designatur; sic in Deo, cui nihil aduenit, nihil præterit, aut succedit, æterna tranquillitas, & quieta æternitas intimatur. Notandum verò, quod operibus Dei Senarius, Septenarius diuinæ quieti ascribitur. Nimirum Senarius numerus perfectus constans ex partibus suis. Si enim coniunxeris vnum, duo, tria, perfectum habes Senarium; qui Dei operibus specialiter assignatur. Vt in rerum vniuersitate nihil superfluum, nihil reperias imperfectum. Mane quidem excellentiæ Deus est, in quo prima lux Deo iubēte resplēduit. Nec mediocris prærogatiuæ dies est, in quo Deus superiores aquas ab inferioribus firmamēto mediante diuisit. Nec minoris esse arbitror dignitatis diē, in quo aquis in vnū cōgregatis à Deo arida vestita est herbis, & arboribus decorata, venustata floribus, & fructibus fęcundata. Nec est dies ille reputādus inferior, quo Deus cælū suis luminaribus adornauit. Et iuxta ipsorum successus,

Singulorumque vires excursum totius anni disposuit. Sed nec ille dies alienus à laude est, in quo Deus partem animantium in aquis, partem in aëre collocauit. Ab istorum eminentia & priuilegio non degenerat dies Sextus, in quo ad imaginem suam Deus plasmauit hominem : & vitam inspirans, ipsum animantium vniuersitati præfecit: Porrò diei septimæ præminentia omnibus antecellit: in quo nullius rei creatio, sed omnium creaturarum perfectio, & Dei requies commendatur. De singulis diebus scriptum est: Factum est vespere, & mane dies vnus, aut secundus & deinceps. At die septimo non mane, aut vespere, non initium, aut finis ascribitur : dies enim requietionis, dies immutabilis & æternus. Mutua siquidem Patris filiisque dilectio, suauissimi amplexus, amborum caritas (scilicet qua pater in filio, & filius requiescit in patre) ipsa est eorum iocundissima quies, indiuisibilis vnitas pax imperturbabilis, æterna tranquillitas, Spiritus Sanctus, qui ab vtroque procedit. Quod insinuans filius Dei, inquit : Patris mei mandata seruaui, & maneo in eius dilectione. & rursum: Ego & pater vnum sumus, & idem de filio Pater : Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Expressa igitur congruæ collationis imagine, si sex diebus circa piæ intentionis opera exercemus; vt post sanctarum vicissitudines actionum, in tranquillo caritatis, quasi in vero mentis sabbatho respiremus. Quo circa, fidem ponimus diem primum, quo fideles ab infidelibus, quasi lux à tenebris, separantur. Spes & secundæ diei vicem obtineat, per quam ij quorum conuersatio in cælis est, discernuntur ab aliis, qui terrena sapiunt, & liquescentes in se ipsis, dilabuntur & defluunt. Temperantia, quasi dies tertius illucescit, in quo membra nostra mortificantes super terram, carnalis concupiscentiæ fluxum, quasi aquas amarissimas, certis conscientiæ limitibus coarctamus. Vt terra cordis nostri appareat. Et sitiens fontem vitæ, virtutum flores fructúsque producat. Prudentia quasi dies quartus faciat scientiæ lumen erumpere. Vt inter facienda discernens, diuidat inter diem & noctem; quatinus sapientiæ lumen velut solis splendor effulgeat. Lux verò scientiæ spiritualis, quæ in quibusdam deficit, quasi lunæ lux minor, appareat. Exempla etiam præcedentium patrum, quasi stellæ inter dies, & annos, mensesque distinguant, quid videlicet distet inter eos, qui ante legem, & eos qui sub lege, vel sub gratia profecerunt; cerimoniæque

moniæque præceptáque iudiciáque promiſſa, ſub quo intellectu noſtræ ſaluti conueniant. Fortitudo autem ſit dies quintus, per quem in hoc mari magno & ſpatioſo, quaſi piſces ſpirituales, procelloſa fluctuum molimina toleremus; & cohibeamus linguæ lubricum ſub cenſura ſilentij: & quaſi volatilia pennata, nunc ad cæleſtia nos erigamus; nunc & conſcendentes operibus miſericordiæ, fructus bonorum operum ſub Dei gratia & benedictione reddamus. Conſtruatur denique iuſtitiæ dies ſextus; per quam ad diuinam imaginem reformati, beſtialibus deſideriis, vitiiſque reptilibus imperantes, corpus ſpiritui, ſpiritum Deo ſubiiciamus. Et ſic vtrique quod ſuum eſt tribuatur. Et notandum quod Dominus nondum beſtiis, nondum iumentis non reptilibus, ſed hominibus & auibus, atque piſcibus benedicit, homini autem iumenta & beſtiæ ſubiiciũtur. Iis enim qui in ſe Dei repræſentant imaginem iumenta id eſt corpora ſubiiciuntur, & beſtiæ, id eſt, nequitiæ ſpirituales. De quibus propheta prædicat: Ne tradas beſtiis animas confitentium tibi; & Dominus per alium prophetam: Auferam, inquit, malas beſtias de terra veſtra, & dormire vos faciam fiducialiter, hæc eſt dormitio, & Septimæ diei tranquilliſſima quies, dies enim ſeptimus eſt caritas, dies Sabbati, dies requietionis, iocunditatis & pacis: per quam homo ſecuriſſime dicit: In pace in id ipſum dormiam, & requieſcam, ipſa eſt omnium virtutum conſeruatio, ſanctarum animarum ſuauis refectio, tranquilla mentis reſeriatio. ipſa eſt ſeptimus dies, in qua manna cæleſte nos reficiet: ipſa eſt menſis ſeptimus, in quo poſt diluuium tentationum irruentium, archa ſuauiſſime requieſcit. Ipſe eſt id Sabbatum, quod Iſaias propheta deſcribens: Erit inquit Sabbatum ex ſabbato, & menſis ex menſe; vt poſt ſepties ſeptimum annum, annus iubilæus incipiat, annus placabilis Domino, in quo ſua ſingulis reſtituatur hæreditas: plenaria iocunditatis antiquæ poſſeſſio, & æterna libertas. Hic latè epulabimur ab introitu gloriæ eius; & implebitur quod Dominus in Iſaia promittit: Ecce inquit ego creo Ieruſalem exultationem, & populum eius gaudium: exaltabo in Ieruſalem, & gaudebo in populo meo: & non audietur vltra in ea vox fletus, & vox clamoris. Domine Deus quandiu prolongabitur iubilæus? quando præueniet me miſericordia tua, vt ſit portio mea in terra viuentium? tu es Domine pars hæreditatis meæ, & calicis mei, qui reſtitues hæreditatem meam mihi. Differtur equi-

dem, ſed non aufertur illa iocunditas, qua ſatiabor, cùm apparuerit gloria tua. Iterum comedam panem meum in ſudore vultus mei, & cum lachrimis in menſura: donec vinum detur merentibus, & ſicera his qui bono ſunt animo; & tota deliciis illis abſorbeatur anima mea; quarum primitias iam deguſto. Audite cæli, & auribus percipe terra, quantum magnificauerit Deus nobiſcum miſericordiam ſuam. Et quis abiſſum tam ineffabilis gratiæ conſiderauit? quis de fonte tantæ dulcedinis guſtauit? & non amauit? nonne ſubiecta erit anima mea? quare non effundis in Deum vniuerſos affectus, quos dirigis ad vanitates, & inſanias falſas? quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? numquid non eſt tibi conſiliarius, aut ſaluator? numquid reſina non eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi? Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere ad Dominum tuum. Diuulſa mea, dilacerata mea, perdita mea, ſed Chriſti denique ſuſcitata, Chriſti paſſione redempta, cur quæſo diligis aliquem præter illum, qui tam benigne, tam miſericorditer à tot miſeriis te redimit? Iugi ſcrutinio, & aſſidua meditatione reuolue qualiter vnigenitus Dei patris, cùm eſſet ſplendor, & figura ſubſtantiæ eius, poſt exinanitionem vſque ad formam ſerui, poſt famem, poſt ſitim, poſt laſſitudinem, poſt lacrymas, poſt vincula, poſt fel & acetum, poſt coronam ſpineam, poſt clauos & lanceam, ob ſalutem tuam inter duos latrones in cruce pendebat; crucis equidem cornua in manibus eius. Sic de illis pius ille Samaritanus tuis vulneribus & vinum & oleum infundebat. Porro erat ibi abſcondita fortitudo eius, & in amaritudine mortis, dulcedo ipſius. O quam magna vis dulcedinis tuæ Deus, quam abſcondiſti timentibus te: teſtimonio Iſaiæ: Vere Deus abſconditus tu es, Rex Iſraël Saluator. Moriebatur Saluator tuus, anima mea, vt te viuificaret: affixus erat cruci, vt iniquitates tuas propriis manibus cruci affigeret: manus eleuauit ad patrem in ſacrificium veſpertinum, vt te ad amplexus amicabiles inuitaret: vitam quoque ſuam, quæ in nullo morti obnoxia erat, pro te ad mortem obtulit; vt dum à principe tenebrarum iuſtus iniuſtè occiditur, quia quod ſuum non erat vſurpaſſe conuictus eſt, ea, quam habebat, vitæ poteſtate priuatur. In tanto exuberanti beneficio, in tanto cumulo gra-

tiarum, quo te largitio diuina quaſi obruit & confundit, vide ne ingrata ſis, ingratitudo enim peremptoria eſt ſalutis, ipſa eſt flatus aſpidis, virus animi, vredo virtutum, ventus peſtilens, & aurora corrumpens ſtillicidia pietatis, rorem gratiæ, & miſericordiæ fluenta deſiccans. Adhuc dico: nihil eſt enim ſatis dictum, quod ſemper dicendum, atque recordatione continua replicandum. Eras illi grauiſſimo creditori (angelum Sathanæ loquor) illi quidem immaniſſimo exactori, tot debitis, quot peccatis, vinculo chirographi obligatæ; nec ſoluendo eras: Dei autem filius non rapuerat, ſed quia rapueras, pro te ſolum, & (quod dignatio propenſior, & gratia vberior erat) non delegauit alium debitorem, ſed dedit animam ſuam in cauſam ſoluti. Cumque ille angelus transfuga, & emanſor deinde deteſtatibilem peteret ancillatum, Chriſtus litem contra te poſitam ſuam fecit, & poſt diuerſas productiones teſtium, legis, oraculorum, prophetarum, ſignorum, prouerbiorum ſanguinem allegauit. Obtinuit allegatio illa tuæ ſententiam libertatis. Super calculo ſcriptæ ſunt litteræ in membrana corporis crucifixi: & confirmatæ oſculo miſericordiæ & veritatis, iuſtitiæ & pacis occurrentium ſibi. Denique impreſſum eſt ſigillum, plaga ſcilicet lateris, quam in pretium redemptionis noſtræ, & expiationem noſtram continuam iugiter exhiberet ante oculos. Adhuc extat titulus cauſæ, inſcriptus in tantæ caritatis memoriam. Scias quod ſi te ingratum reperit, nec velle tanto vti beneficio, exiget à te diſtrictiſſime mortem ſuam: vereorque ne quandoque indignantiſſime tibi dicat: Tolle manum tuam, & mitte in latus meum dextrum; mitte digitos in fixuram clauorum, & vide quanta pro te paſſus ſum. O ingrata, crudelis, impia, non putas Deum de collatis tibi beneficiis pœnitere, ſi ea viderit per ingratitudinem periiſſe? propterea oratio noſtra ſæpe recipitur, & hoc pia Dei diſpenſatione fieri exiſtimo, vt qui de iis perceptis beneficiis ingrati fuimus, ex noua largitione cæleſtium munerum, grauiore culpa ingratitudinis oneremur. Cùm enim Deus beneficium perditum reputet, quod non confeſtim proſequitur actio gratiarum, nobis expedit non exaudiri potius,

quam ad cumulum damnationis ingratitudinis materiam obtinere, quam petimus. Qua ergo præsumptione non diliges eum, qui te non diligentem dilexit? qui te peccatricem non despexit. Vide quæso qua compensatione, quo merito summæ & æternæ respondeas Trinitati. Tradidit pro te pater vnigenitum suum morti; tradidit & filius se ipsum pro tua salute in morte, datus est. Denique tibi Spiritus Sanctus; testante Apostolo: Quia caritas est diffusa in cordibus vestris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis. Sic amat Spiritus Sanctus; amat nos Trinitas tota; amat te Deus æternus, omnipotens, & immensus: cuius magnitudinis non est finis; cuius sapientiæ non est numerus: cuius pax exsuperat omnem sensum; à quo, & in quo vniuersa sunt visibilia & inuisibilia, cælestia & terrestria. Sane si eum diligis, facis hoc ipse gratuito. Attendite celsitudinem cæli, & magnitudinem firmamenti, & modicum in locis paluſtribus lutum: talis est; & adhuc inæstimabiliter dispar comparatio tui ad eum, sicut luti ad cælum, quæ enim collatio tui ad ineffabilem, ad incomprehensibilem, ad incomparabilem? Nihil ei ad mensuram minuti tribuere posses, si in retributionem eorum, quæ pro te sustinuit, te mille millies annis etiam gehennali incendio cruciares. Omnia quidem quæ in Deo sunt inæstimabiliter excellentiora sunt his, quæ nostra sunt. Ipse enim diligit vt caritas, iudicat vt æquitas, disponit vt Sapientia, reuelat vt lux, miseretur vt pietas, scit vt veritas, operatur vt virtus, præsidet vt maiestas. Circumscriptis, autem omnibus, quæ ad dispensationem incarnationis suæ pertinent, diligenter attende, quod tibi vniuersitas mundi de mandato eius obsequitur. Omnis natura tuis famulatur obsequiis: Cælum, aer, terra, mare, & ea quæ in eis sunt, tuis pariter vtilitatibus & oblectamentis inseruiunt. Annua temporum reuolutio, flores, fructúsque arborum, & herbarum rediuiuatione reformat, atque labentibus & repullulantibus naturis graminum antiquatis continua Dei munera tibi circuitus temporum subministrat. Recognosce anima quando non eras. Cum autem melius esset esse, quàm non esse, gratia esse contulit; omnibus illis te præferens, quæ de non esse poterat producere, nec produxit. adiecit tibi speciem: & cuius essentia de nihilo prodierat per gratiam creatoris, ipse sua te imagine & similitudine insigniuit.

Adhibuit cum pulcritudine vitam. Vnde tanta & tam inaudita dignatio, vt fieres ad imaginem, & similitudinem eius, nisi vt simile tuum diligeres, & ei, qui te grauita dilectione præuenit, dilectione mutua conformares nimirum decenter diligendo retribuitur. Ei ergo & medullarum tuarum interiora exhibe ad diligendum, qui diligere dignatus est, nihil tamen in te reperiens diligendum, ama signaculum tuum, & imaginem tuam. Et vt expressior in te forma tui creatoris appareat, ei qui caritas est, te & caritate conforma, & in materiam gratiarum beneficia eius iugi meditatione recogita.
Amator tuus ad hæc exhortatione Prophetica te inuitat: Pone me, inquit, signaculum super cor tuum, super brachium dexterũ tuũ, ac si dicat; pone memoriale tuũ in corpore, & brachio, id est in corde, & opere: vt deposita imagine terreni hominis, cœlestis imaginem portes; & attendens Diuinæ lectionis argumenta, quæ refelli non possunt, pone me super cor tuum, vt fidei signaculum, vt amoris exemplum. Tale signaculum ante præuaricationem suam in se angelus apostata exprimebat; testimonio Isaiæ dicentis: Tu signaculũ similitudinis, plenus Sapientia, & perfectus decore. Angelus siquidem in sua creatione tanta Deo conformitate vnitus est, vt esset potius signaculum similitudinis, quam simile, vel signatum. De sigillo quippe talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in eodem sigillo essentialiter habetur, & hoc homini competit. Angelus verò pro suæ subtilitate naturæ Deo expressiori similitudine adhęrebat, quia totus & tantummodo Spiritus erat. Nunc autem nos luteo inclusos carcere, & habitatione terrena depressos, caritas ad dignitatis Angelicæ statum reparat. Et licet corpus, quod corrumpitur, aggrauet animam, & deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, tamen peccato deformatos nouum diligendi mandatum ad Dei similitudinem nos reformat. Multiplicauit in te Dominus dicta sua; adiecit enim pulcritudini tuæ viuere, sentire, atque discernere: & in omnibus, quæ munificentia eius contulit, & accepit indigentia tua, gratia eius, non exigentia tui menti, antecessit. Desponsauit te fide. Foris ornauit sensibus, quasi quibusdam præfulgentibus gemmis. Te verò interius, quasi naturali pulcritudine, Sapientia insigniuit. Nouit quis ornatus tibi competentior esset; ideóque dedit, quod te docuit; & in tantum, vt etiam propter hoc ipse te diligeret, qui hæc dedit. Sane insana es, si eũ mediocriter

amas, qui te tanto amore præuenit, qui tanta & tam pretiosa largiens, maiora etiam diligenti se pollicetur; quæ nec oculus vidit, nec auris audit; quorum æstimatio in cor hominis non ascendit. Ex eius munere pensare teneris, quantum sit diligendus, qui tantum diligit, vt iam non tantum temerarium, sed etiam nefarium debeas reputare non solùm diligentem non diligere, sed tanti & tam præcellentis tamque potentis amorem, totis visceribus, totis interioribus præcordiis non amplecti. Omnium pulcherrimus est: Speciosus enim præ filiis hominum, ama sponsum, ama Regem in decore suo, regem virtutum, plenum gratiæ, & veritatis, coronatum gloria & honore, Dominum maiestatis. Concupiuit equidem Rex decorem tuum, & munera, quibus te ornare dignatus est, in tuum amorem eius inclinauerunt affectum, amat te in muneribus suis. Si enim habes aliquod bonum, illud debes intelligere Dei donum. Verbum Apostoli est: Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Si de aliquo gloriaris, quasi illud à te ipso, & non à Deo acceperis, furaris Deo quod suum est; honorem alterius tibi rapis; & te in alienam gloriam præsumptuosè intrudens, habes quidem gloriam, sed non apud Deum. Vide ergo, ne vnquam tibi obrepat ingratitudinis nota, recole incessanter te tua iniquitate perditam; ipsius misericordia reparatam. Stude illi placere modis omnibus quibus potes, qui te talem facere dignatus est, vt placeres. Vtinam te ipsam agnosceres, vt tui gratiam Creatoris in tuæ plenitudinis inspectione probares, porro oculus cuncta videns, se ipsum non videns; ideò facies cordis tui quandoque in speculo Sacræ Scripturæ, quandoque in speculo propriæ rationis, ne tuæ facias iniuriam dignitati. Quod equidem facies si vis tibi te abiectiora proponere, & ea quæ decorem imaginarium, & vmbratilem habent, tibi, quæ in veritate pulcherrima es, coæquare. A tua dignitate nimis enormiter & ignominiosè te deiicis, si transitorias, & inanes rerum pulcritudines appetis, aut miraris. Mundus nimirum propter te factus est; ideo mundum non ames; quia mundus non est te dignus, cùm his eo longè dignior, & Sole, & Luna, & omnibus creaturis. Omnia quippe temporalia suæ pulchritudinis defectus

agnoſcunt; tu nec labore deficis, nec palleſcis ægritudine, nec marces ſenio, nec morte tabeſcis. quocirca ſi aliquid diligis in hoc mundo, qui totus tibi ſubiectus eſt, humana temeritas eſt; niſi ea diligere velis, vt tibi ſeruientia, vt munera ſponſi, vt amici xenia, vt beneficia Domini: nec iſta diligas cum illo, ſed propter illum; illum propter iſta, & ipſum diligens ſuper iſta. Degenerabis equidem in amorem meretricum, ſi plus amas dantis munera, quam amantis affectum, donanti quidem iniuriam facis, imo & meretricabili turpitudine dehoneſtas, ſi recipis dona, & dilectionis viciſſitudinem non rependis. Ipſum ergo dilige propter ſe; & omnia, propter eum, dona ipſius dilige, te illi, & illum tibi diligere ipſum, vt eo fruaris, vt in eo ponas affectiones tuas. Et cùm dilexeris feruentiùs, affectuoſiùs diligaris. Hic amor ſanctus eſt, nihil habens ſordidum vel impurum, ſed in Dei recordatione dulciſſimus, omnis mundi ſupergrediens delicias, & quodammodo ex natura ſuæ ſubtilitatis æternus: Illud aut iugi memoria teneas, quod quanto differentius præeminentior eſt eſſentia eius fragilitate humana, tanto ſuauius, & incomparabiliter dulcius & delectabilius diligit atque diligitur, quàm Angelus, quàm homo, vel aurum, ſeu argentum, ſeu lapis pretioſus, vel ſalus, vel libertas, vel quæcunque alia quibus corda hominum diſtrahantur. Nec te ab eo minus diligi credas, ſi quibuſdam animantibus terræ tecum pariter beneficium Solis, & Lunæ, & cætera gratiæ ſuæ dona communicat, nimirum quæcunque illis donata ſunt, propter te donata eſſe non dubites: vt enim tibi ſeruiant vniuerſa, ipſa de diuina bonitate neceſſaria ſibi dona recipiunt, ſine quibus eſſe, aut ſeruire non poſſunt. Nunquid ideo videretur circa te dilectio ipſius intenſior, ſi tibi ſoli omnia contuliſſet? Nunquid beatior eſſes, ſi ſola habitares in mundo, & omnia quæ in eo ſunt, ſine vllo ſocialis vitæ ſolatio poſſideres? quod ſi etiam de malorum hominum ſocietate cauſaris, ſcias procul dubio, quod ſicut tibi, & malis hominibus cætera ſeruiunt, ita malorum hominum vitam facit diuina diſpenſatio in tuum militare præſidium. Malorum ſiquidem ſocietate ij qui boni ſunt melius exercentur, docentur etiam affectare virtutes, & alia dona Dei, quibus ipſi carent: & quæ longè meliora ſunt, quàm

omnia, quæ cum iniuſtis hominibus poſſidentur. Denique cùm videant malos reuereri interitum, de ſuæ ſalutis expectatione creſcit eorum affectus in Deum & te Diuinis muneribus locupletem quorum cum impiis nulla ſequitur exhibitio gratiarum. Cum ergo tibi omnia cooperentur in bonum, cum mali tibi exempla,& boni ſolatio fiant,non reputes minus à Deo diligi,quia ſingulariter ſe non amat;qui tunc quadam amoris ſingularitate te diligit, dum & bonos,& malos in vſum ſuæ vtilitatis inflectit, cúmque iure ipſo & debito caritatis voluerit omnes alios æternæ beatitudinis eſſe participes,tua bona voluntas,bonum alienum tibi proprium facit. Et Spiritus ſancti communicatione beatitudini tuæ omnium beatitudo accreſcit. Fit igitur amor ex ipſa communicatione ſingularis, dum nihil explurium participatione minuitur, & diffuſus in omnes totus in ſingulis reperitur. Te vtique vſque ſingulariter diligit;qui nihil ſine te diligẽs alia propter te diligit: licet enim amor diffundatur in plures, tamen eſt in ſingulis totus; Vt omnes vnice diligens ab omnibus vnice diligatur: propterea hic amor vnicus, non priuatus, ſolus, non ſolitarius, communis non proprius, nec vſu deficiens,nec tempore,nec participatione deliteſcens. Repone igitur in theſauro memoriæ, ac recole inceſſanter,quæ tibi à Deo donata ſunt, vt nec de non primitias, nec vnquam ſuper acceptis eius beneficiis in gratiarum actione lenteſcas. Si recenſeas diligenter effuſam,& indefeſſam circa te magnificentiam gratiæ Dei; licet ipſe ſit generalis omnium diſpenſator, videbis tunc eum circa cõmoditates tuas quaſi totum,& ſingulariter occupatum. Quocunq; te vertas, tibi ſollicitus, & diligens prouiſor aſſiſtit. In tentationibus,& in meditationibus,in verbis, in conſiliis, in operibus, in aduerſis, foris, & intus eius gratia, in omni tribulatione remedium; Sanat infirmam,reducit erroneam,corripit delinquentem, conſolatur afflictam,erigit lapſam, triſtem lætificat, nec diu vacillare ſuſtinet diffidentem. Illud anima mea, tibi tanquam animæ conſulo,ſicut alias me recolo monuiſſe, vt primitias tuæ exiſtimationis attendens, iugi ſcrutinio, & ſollicita meditatione reuoluas quod ſpecioſam te fecit;quod multiplices gratiæ dotes adiecit; quod cum poſtea per te fœda,& fœtida facta eſſes,ipſe pius, & miſericors gratuita benignitate ſua tuæ aduerſioni compatiens,ſicut te non exiſtentem dilexit,vt conderet, ita te conditam, ſed perditam ſua gratia reparauit. Loquitur in Iſaia fons miſericordiæ dicens, vulgo dicitur,

citur, mulier si dormierit cum altero viro, nunquid reuertetur ad suum priorem? tu autem fornicata es cum amatoribus multis, reuertere tunc ad me, & ego suscipiam dicit Dominus. Qui te integrã & illibatam creauerat, tibi multiplicis gratiæ dona sponsalitia liberalitate contulerat; tu verò amatoribus adhærens, dedisti sponso tuo libellum repudij, tuam integritatem exposuisti corruptoribus, & illicitos amplexus affectãs diuaricabas pedes tuos spiritibus immundis. Tandem frons meretricis tibi facta est. Noluisti erubescere, sed animo ad illicita ruens, teipsam deuoluebas in abissum damnationis æternæ. Ipse verò tam excelsus, tam admirabilis, tam præpotens, tam insignis post lapsum à Deo damnabilem oculo misericordiæ te prospexit. Ipse vt te de luto fœditatis erigeret, de suæ gloriæ maiestate descendit: & vt tuæ corruptionis ignominiam aboleret, pro te dira, & ignominiosa sustinuit. Et vt multa paucis includam, vt te liberaret à morte, damnatissimè se morti obtulit. Nec expressius, nec fideliùs, nec dulciùs, nec benigniùs exhibere potuit, quanto te diligeret caritatis affectu. Tunc etiam tuæ præuaricationis oblitus refundit tibi gratiam, quam amiseras; reintegrat amorem, quem corruperas, nec sua beneficia tibi, nec tuos excessus improperat. Immo si ei humiliter, & fideliter adhærere digneris, accumulabit gratiam, vt pulchrior quam vnquã fueris, & purior fias. Et quãta sit circa te dilectio eius, ex tui lapsus reparatione cognoscas. Scies quãtũ fructuosum sit eũ diligere, qui tam ineffabiliter bonus, & incõparabiliter mãsuetus, quodnũquã fortasse sine tãtis periculis experientia didicisses: senties te ex infirmitate fortẽ, ex casu stabilẽ, tandem ex periculo securam, ex infœlicitate fœlicẽ. Quocirca adhuc, & iterum tibi vsque ad nauseam replicabo, vt assiduè cogites, quanta tulerit tantus pro te tantilla, & tam perdita. Sanguinem, & mortem suam posuit pretium suum, cùm sit eius sanguis impreciabilis, & mors eius æstimationis non recipiat modum. Illud etiam super omnia te cauere oportet, vt nõ arroganter de ipsius effusa liberalitate præsumas. Sed continuè recolas, qualiter te in lupanaris opprobrio prostitutam ab immunditiis sanguine suo lauit, amauit, integritati suæ restituit. Amorem ipsius violentem reintegrauit. Licet autem faciem eius non videas, ipsum tunc tibi semper esse præsentem non dubites. Vide ergo ne aliqua indecentia tui oculos præsentis offendas. Et scias indubitanter, quod qui te dilexit turpẽ, plenius diliget speciosam. Indue te ergo quæso veste innocẽtiæ:

ornate quaſi veſte polimita varietate virtutum. Et qui te æmulo fidei ſubarrauit, in te odorare lætetur aromata gratiarum. Dilige quæſo te, tota Dominum & ſponſum tuum, vitam tuam, ſolatium tuum, conſilium tuum, auxilium tuum. Denique dilige illum; illum qui tibi eſt, quicquid optabile, aut amabile eſſe poteſt. Dilige eũ caſte, deuote, ſanctæ, non verbo nec lingua, ſed opere, & veritate. Quære in amore tuo non quæ tua ſunt, ſed quæ Domini. Sic enim diligere nos docebat Propheta cùm diceret, Cõfitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius. De illo autem qui quærit quæ ſua ſunt, ſcriptum eſt, Confitebor tibi cùm benefeceris mihi. Sic ergo totã te iactes in eũ, hic amando tota tranſeat in amatũ, vt tui oblita, factaque apud te tãquam vas perditũ, viuas in Chriſto, & à te ipſa deficias, vt poſſis dicere cum Propheta, Defecit cor meũ, & caro mea Deus in æternũ Domine, Deus meus tibi dixit cor meum: exquiſiuit te facies mea, ſed quando fiet hoc Deus? Quando venies anima mea, & apparebis ante faciẽ Dei? Quando ſiniſtra in dextera cõuertetur? Quando te ſpõſus exhibebit non habẽtem maculam, nec rugã: cùm fluminis impetus lætificat ciuitatẽ Dei, cùm tẽplum ſanctum quod tu es, ornabitur coronis aureis: cùm maieſtate Dei replebitur omnis terra; cũ tibi exultanti in conſpectu Dei, & delectanti miniſtrabit tranſiens, dico ab illa ſpecie corporali, quã Apoſtolis ſuis exhibuit ad illã gloriæ ſpeciẽ, in qua eſt coęqualis, coęternus, & omnipotẽs Deo patri. Te itaque in ſpe, & expectatione futurorũ iugiter exerceas votis ac deſideriis: ac de perceptione præſentum ſit apud te gratiarum actio, & vox laudis, habeas memoriã filij Dei pro tua miſeria, & ſua miſericordia crucifixi. Vnicuique moleſtiſſimum videretur, ſi cõpari ſuo magnum impẽdiſſet obſequium, & ſuper beneficij exhibitione inueniret ingratũ. Quid ergo faciet Dominus maieſtatis, ſi nos qui cinis, & puluis ſumus tãtę miſericordię ingratos inuenerit? Si enim aliquẽ indurat, iudicat, & condemnat: nõ ab eo eſt, ſed à nobis. Licet enim cui vult miſereatur, & quẽ vult induret, ipſe tunc, cui proprium miſereri ſemper, & parcere, & ſuas miſericordias coronat in nobis, & malitias noſtras punit. Ipſe nimirum pater miſericordiarum per Prophetam loquitur dicens, Nunquid volũtas mea eſt mors impij, & non magis vt conuertatur, & viuat? Recole, recole quod Deus Deus Dei vnigenitus pro ſalute tua inclinauit cælos, & deſcendit, vt te de luto fecis exigeret, quodã artificio ineffabili ma-

nendo quod erat : vſque ad vagitus infantiæ, vſque ad liuores, & vulnera paſſionis, ſe à ſua maieſtate depoſuit. Moyſes Æthiopiſsã duxit, ſed in ea pellis nigredinem nõ mutauit. Te filius Dei reperit multiplici peccatorum turpitudine denigratam lachrimis ſuis, & baptiſmo ſuo tandem cruoris vnda celauit, & ſibi exhibuit glorioſam. Scis ne an ambigere potes, quanto ſponſo tuo his inferior genere, ſpecie, & dignitate? Vnde igitur tibi tãtus, & tam inæſtimabilis honor, quod te ſibi dignatus in ſpõſam eligere, per quem omnia facta ſunt, qui habet poteſtatem vitæ, & mortis, Rex cœli, & terræ; ſplendor, & imago ſubſtantiæ patris, in quem deſiderant Angeli reſpicere, cuius pulchritudinem Sol, & Luna mirãtur; creator vniuerſitatis, angelorum deſiderium, Deus gloriæ, & Dominus maieſtatis. Vnde hoc tibi, quod te recipit in ſociam glorię, & conſortem regni, participem thalami? quem cùm tetigeris, caſta es, cùm cognoueris, docta es; cùm videris beata & cùm frui eo poteris, glorioſa. Fac ergo confidat in te cor viri tui: obliuiſcere populum, nec mentem tuam declines ab eo, vel etiam ad momentũ ſtat Angelus Domini, qui ſecet te mediam, ſi alienum amatorem receperis: Si erga eum tepuerit amor tuus, ſi te in medicum indeuotam exhibueris, vel ingratam. Recole quãta tibi fecerit Deus, attraxit te ad thronũ gratiæ ſuę, denuo ad thronum gloriæ proiecturus, quæ nõ audebas de ſcabello pedum, aut de venia cogitare. Quàm affectuoſè, quàm ſincerè, quàm ſuauiter, quàm dulciter Deum diligere tenearis, Dominus per Moyſen (ait) dicens: Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, ex totis viribus tuis. Hoc Dei præceptum exactiſſimam obſeruantiæ vtilitatem ſibi habet implicitam. Poteſt equidem aliquis excuſare, quod vigilare, ieiunare, aut laborare idoneus non ſit, ſed nullus excuſare ſe poteſt, quod amare non poſſit. De virginitate dicitur conſilium, non præceptum; Qui poteſt (inquit Dominus) capere capiat. Et Apoſtolus, De virginibus quidem præceptum non habeo: conſilium do. Caritas autem à Deo præcipitur, ipſiúſque præceptum fortiter, & enixè, & ſub intimatione pœnali cordibus humanis indicitur. Mandauit & quidem hoc mandatum Dominus cuſtodiri nimis, & vt ipſe cordibus noſtris alterius quaſi clauum infigeret, velut crebros ictus ſæpius inclinauit prius vt diligeremus ex toto corde; poſtea ſubiungit, quod ex tota anima: demũ adiicit, quod ex tota virtute noſtra. Vel quaſi clauus, aut ſtimulus eſt hoc præceptũ. Nam ſicut Salomon dicit, verba ſa-

pientiæ ſtimuli ſunt,& quaſi claui in altum defixi. Nonne pluſquã ſtimulus eſt,aut clauus ſermo Dei viuus,& efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti?Sane duritia cordis noſtri hãc exigebat inculcationis inſtantiam: vt præceptum ad noſtrorum cordiũ interiora trãſiret,ſicut duro ſtipiti clauus crebra percuſſione infigitur, donec interiùs adigatur.Expediebat etiam nobis,quorum corda mundanus amor infecerat,& interiores animæ latebras obtinebat, vt eiiceretur de omnibus cordis cellulis : vt etiam princeps mundi huius eiiceretur foras,exulans à corde noſtro,vt in Deo maneret,&Deus in eo.Sed quis totum cor ſuum habere confidat, cum Propheta de corde ſuo conqueratur,& dicat,Multiplicaſti ſuper capillos capitis mei,& cor meũ dereliquit?Et iterum tui cordis recuperationi congratulans,inuenit(inquit)ſeruus tuus cor ſuum,vt oraret te oratione hac.Sæpe in libro experiẽtiæ legimus, quomodo à corde noſtro relinquimur:Nũc eſt nobiſcum,nunc alibi,nunc auolat, nũc recurrit,& in ſola lubricitate manens, in nulla vnquã ſui ſoliditate ſubſiſtit. Quo modo igitur diligam toto corde, qui à toto corde meo, excidi?Aut quo modo cor meum habere valeo totum,niſi Deus fecerit meum? Nihil equidem de corde meo habiturus ſum,niſi quãtum Deus de ipſo fecerit meum.Porrò ſi omnes affectus, & intentiones,ac motus mei cordis,Deo adiuuante,in ipſum dirigerem, fixóſque in eo immobili deuotione tenerẽ; inſuper & medullas animæ meæ ille cæleſtis ignis accenderet, de quo Propheta cõmemorat,ignem miſit Dominus in oſſibus meis, & erudiuit me, liberum forſitan eſſet mihi toto corde diligere. Nunc autem imperfectum noſtrum videant oculi tui Deus,vt ſi quantum debemus non datur nobis diligere,ſaltem quantum poſſumus diligamus. Si recolamus beneficia Dei:non equidem tantũ, in quibus per carnis diſpẽſationem viſitauit nos oriens ex alto, ſed quotidiana, & ferè continua, quibus nos in anguſtia, & afflictione ſpiritus conſtitutos pater miſericordiarũ aſſiduè conſolatur. Quis enim vnũ pro mille reſpondere,aut reddere poſſit,qui tot miſerationes inculcans,& ingerens, & in omnibus vobiſcum magna faciens, tam crebris munificentiis obruit,& confundit?Vt ergo cor noſtrum totum in gratiam ſuæ dilectionis alliciat,vt ab amore mũdi nos prorſus auellat cum amicis ipſius : & hoc docet nos ſacra eruditio, Cor noſtrum ad amorem ſuum paterna lenitate inuitat. Quod enim præcipimur Dominum diligere ex toto corde noſtro, ex tota anima, & ex tota mente,

perinde est, ac si instruat Deus diligere se dulciter, prudenter, & fortiter.

QVOD SICVT DILIGENDVS EST DEVS IN BENEFICIIS SVIS DVLCITER, SIC IN suis promissis prudenter.

DENIQVE cum ex toto corde diligendus sit Deus in beneficiis, sicut in superiori tractatu perstrinximus, sic eum tota anima in suis promissis amare tenemur. Ille quidem qui veritas est; qui seruare nosci t, & vult, & potest: promittit nobis requiem à labore, securitatem à timore, gaudium à mœrore, resurrectionem à morte, vitam æternam à transitu huius vitæ. Promittit regnum cælorum, refectionem in mensa patris; promittit quod nec oculus vidit, nec in cor hominis ascendit, sicut præparauit diligentibus se. Promittit insuper se, & seipsum, sicut iurauit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis. In omnibus promissionibus suis excitat desiderium nostrum, vt ad ipsius promissiones, quæ omne desiderium superant, tota animæ possibilitate curramus. licet enim sine modo debeat esse ad hoc hominis desiderium, tamen ex defectu hominis in se recipit modum, quod desiderium circa Dei promissiones modum excedat, non habet hic excessus excessum. Et hæc est impatientia commendabilis, dum spes differtur cruciat animam: & amor ex desiderio iuge recipit incrementum. Quemadmodum, inquit, desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Apostolus autem, etiam patientiæ impatiens: Coarctor, inquit, ex duobus; desiderium habens dissolui, & esse cum Christo. Multò enim melius permaneret in carne necessarium propter nos. Sponsa etiam desiderio sponsi ardenter & impatienter exæstuans, atque cælestium virtutum, sanctorumque precibus suos commendans affectus: Adiuro vos, inquit, filiæ Ierusalem, si inueneritis dilectum, nunciate ei, quia amore langueo. Et notandum quod amor qui procedit ex desiderio promissorum, proprius est animæ. Nam in sanctorum desideriis hæc affectio animæ frequenter exprimitur. Vt est illud: Concupiscit & deficit anima mea in atriis Domini. & item: Sitiuit anima mea ad te Deus. & in alio propheta: Nomen tuum, & memoriale tuum in desiderio animæ. Anima mea desiderauit te in nocte: sed & spiritus meus in præcordiis meis.

M. A. CASSIODORVS
QVOD DEVS IN SVIS IVDICIIS SIT DILIGENDVS FORTITER.

SICVT autē ex beneficiis Dei procedit affectio, qua Deum toto corde diligimus, vnde desiderium surgit, quo mediante, Deum tota anima affectamus, sic ex iudiciis Dei causam & initium habet amor, quo Deū tota virtute, totisque viribus, id est, fortiter & constanter amamus. Est enim iudicium Dei desiderabile iuxta illud: Aspice in me Domine, & miserere mei secundum iudicium diligentium nomen tuum. Et est iudicium terribile; de quo dicitur: Non intres Domine in iudicium cum seruo tuo. ex hoc horrendo iudicio nemo Deum diligat, aut seipsum. Deus itaque iustissimo iudicio suo quibusdam hic miseretur, non miserturus in futuro: quosdam autem flagellat tanquam iratus, vt ira & flagellum ipsius afflictis sit in gratiam. Dimittit illos secundum desideria cordis eorum, vt eant in adinuentionibus suis, vt iniquitatem iniquitati apponant; Et qui in sordibus sunt, plus sordescant. De hac miseria, & de hac ira Propheta loquitur dicens: Quis sapiens, & custodiet hæc, & intelliget misericordias Domini? & idem: Quis nouit potestatem iræ tuæ? aut præ timore tuo iram tuam diminuet? O quam magnificata sunt opera tua Deus, nimis profundæ factæ sunt cogitationes! Vir insipiens non cognoscit; & stultus nō intelligit. Propterea prosperitas stultorum perdet eos. Quod si à Domino corrigantur, neque mundantur, nec emendantur, sed est emendatio eis suæ destructionis occasio, iuxta illud: destruxisti eos ab emēdatione. Isti inter flagella Dei murmurant & blasphemāt, & pœnis præsentibus pœnas gehennales accumulant. Sancti verò Domini flagella ipsius diligūt propter Deum. Gratias etiam agunt Deo de iudiciis eius; se accusantes, & cum Propheta dicentes: Omnia quidem fecisti, quia peccauimus tibi; sed da gloriam nomini tuo. Talibus conuenit illud Propheticum: Exultauerunt filij Iudæ propter iudicia tua Domine. Sunt qui non solum iudicia Dei sustinent patienter, sed & ipsi se ipsos iudicant, & manum adiuuant flagellantis; accusant se, & testificantur contra seipsos, iudicant, & propriæ sunt accusatores conscientiæ. Iudicium Dei operatur patienter in afflictis: Tribulatio enim patientiam operatur; patientia probationem; probatio verò spem; spes autem non confundit. Quomodo enim

eſſet confuſio, vbi eſt quod omnem ſpem & fiduciam tranſcendit, æternæ ſcilicet gloriæ certitudo? ſub hac expectatione propheta dicebat: Domine in iudiciis tuis ſemper ſperaui, & idem: Iudicia, inquit, tua iocunda. & idem: Iudicia Domini vera; deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum; & dulciora ſuper mel & fauum. Cur ergo timebo in die mala? Conſultius eſt hic puniri, hic vri; hic nos accuſando & iudicando, torquere, quàm incidere in manus Dei viuentis; & in die tremenda damnationis æternæ ſupplicium à terribili & inexorabili iudice expectare.

QVOD PROBATVR CARITAS IN OBEDIENTIA MANDATORVM DEI.

DEvs tota mente diligendus eſt in ſuis mandatis. Vult enim Deus, vt tota mens hominis ita ſe inclinet ad obediendum, vt omnes ſenſus & affectiones ſuas impendat obſeruantiæ mandatorum cæleſtium. Obedire ſiquidem Deo eſt, voluntati eius per omnia conſentire; & ſic, obediendo, viuere; quia vita eſt in voluntate eius. Cùm autem voluntas eius exprimatur in mandatis ipſius, nec Deum quis poteſt diligere, niſi eius diligat voluntatem, conſtat neminem Deum poſſe diligere, niſi diligat mandata eius. Denique probatio eſt dilectionis, ex mandatis Dei, ſi in eis meditamur; ſi ſecundum ea operamur, quod inſinuans propheta: Meditabor, inquit, in mandatis tuis, quæ dilexi, ecce ſollicita meditatio. &: Leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi, ecce diligens operatio: Exercebor in iuſtificationibus tuis, ecce iuſtificans exercitatio. De meditatione ſcriptum eſt: Quæ præcipit tibi Deus, hæc cogita ſemper. Cogitẽtur ſi quidẽ mãdata Dei, quã ſancta, quam honeſta ſint, quã dulcia, quam ſalubria, quam iocunda, quam fidelia, & cõfirmata in ſeculum ſeculi. In eleuatione manuum ſancta operatio deſignatur, cui iuſtus libenter inſiſtit. certus eſt enim quod meritis eius æterna retributio exuberatiſſime reſpondebit. Iugis verò exercitatio, luctam ſibi annexam habet, laborémque continuum. iuſtus autem pugnat, vt coronetur; recepturus ab eo requiem pro labore, qui fingit laborem in præcepto. Eſt itaque probatio caritatis vtrum

sit vera, si homo Dei mandata dilexerit; si ei scilicet in meditatione, operatione, & operum exercitatione seruierit, cui seruire regnare est. Mandatorum si quidem obedientia nullius est meriti, nisi ex caritate procedat. Sola etenim obedientiam præstat caritas. Item, qui non diligit, nec mandata custodit. Audi eum, qui veritas est. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. manifestè insinuans, quod si quis diligit, obedit: si non diligit, non obedit. Vera sane obedientia inseparabiliter caritati adhęret, propter quod scriptum est: Qui offendit in vno, omnium est reus, quod in bono mandatorum breuiter exponi potest, vt de similibus censura similis habeatur. Huic mandato, non occides, ille qui diligit & non occidit, in dilectione obedit; qui verò non diligit & non occidit, mandatum quidem ad litteram facit, sed non facit secundum mentem mandati; quia non diligit. Legem autem facere, non est verba legis exterius sequi, sed mentem & intentionem legis obedienter implere: quia ergo non est sincera obedientia, quæ ex ima dilectione non fit, non dicitur obedire, qui non diligit, licet non occidat; eo quòd legem opere tantum & non intentione pura, custodiat. Caritas siquidem patiens est, benigna est, in quibus obedientia commendatur; non agit perperam, quia nihil contra conscientiam facit suam, non flatur de beneficiis Dei; non est ambitiosa, quia omnem respuit dominatum, non quærit quæ sua sunt, sed quæ Christi vel proximi sui; imo etiam ablata non repetit; non irritatur, ad iracundiam, subaudi; non cogitat malum, vt malum pro malo refundat; non gaudet super iniquitate, subintellige, alterius. Eius enim iniquitas nulla, omnia suffert patienter; omnia sperat dicta vel promissa à Deo; omnia sustinet obediendo humiliter. Qui ergo ex caritate obedit, legem mandatorum Dei adimplet, quam sine caritate aliquis omnino implere non potest: ideo est ipsa finis legis, mandatorum impletio, & terminus perfectæ cõsummationis. Vidi finem latum mandatum tuũ nimis: hæc est testimoniũ conscientiæ nostræ; hęc est gloria nobis obediẽs à spiritu veritatis; qui perhibet testimonium spiritui nostro quod filij Dei sumus, regenerati in spem vitæ per resurrectionem Iesu ex mortuis. Quam generationem Ioannes Euangelista insinuans dicit: Scimus quia qui natus est ex Deo non peccat; quia cęlestis generatio, innouatio scilicet caritatis, eum seruat; id est caritas, per quam præuidit Deus, eum fieri conformem imagini sui filij. Nam & si Dauid proditioni adulterium homicidiumque

diumque adiecerit, licet septem dæmonibus Magdalena laborauerit, licet Petrus culpam apostasiæ incurrerit, Caritas vitæ innouatio est, per quam crucifigitur in nobis vetus homo, terrenus, carnalis, & animalis. Sic ambitiones, & concupiscentiæ, mala opera, praua desideria, caritate noua faciente omnia, euanescunt. Nunc autem si qua noua creatura est, in ipsa vetera transierunt.

DE DILECTIONE PROXIMI, ET PROGRESSV EIVS.

CARITAS nunquam otiosa est: semper in alterum se porrigit; vel in proximum, vel in Deum. Natura nimirum caritatis est, & amare, & velle amari; Sicut enim ignis non potest non ardere, sic caritas non potest non amare. Amor siquidem ignis est: & ideò amare, ardere est: ignem, inquit, veni mittere in terram, ignis semper ad exteriora se porrigit; & incendens alia exterius, in se crescit. Sunt equidem homines amantes se, & suis inseruientes desideriis; hi mortui sunt viuentes, sicut scribit Apostolus de vidua, quæ in deliciis mortua est, proprium amorem seu primatum Apostolus reprehendens: Erunt, inquit, homines se ipsos amantes: ita solliciti circa propriam curam, vt de proximi vtilitate non curent. Dilectio sanè se transfundit in alium, quia esse solitaria dedignatur. Nam vult communicari alij, ne sit sola. Quia igitur illo summo & beatissimo bono, cùm illud obtinuerimus, vnusquisque pro sua capacitate fouetur: capaciores autem erunt omnes simul, quoniam singulariter, si per se censeatur, proculdubio cumulatior erit illa felicitas. Sed quod plene habere in se non potest, habere possit in altero. Verùm habere suum, vel facere bonum alterius, in eo dilexerit. Sed nec bonum in altero diligit, nisi alterum ipse amet. Congrue igitur, secundo præcepto, diuinæ legis auctoritas nos informat: Diliges, inquit, proximum tuum. Ceterum quia Deus, summa nostra beatitudo, est fructus & in nobis, atque in proximo, ideò ipse ex toto diligendus est tibi, vt diligas eum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni virtute tua. Propterea, quia de fœlicitate proximi tantùm gaudebis, quantum de propria, recte subiungitur: diliges proximum

tuum ſicut teipſum. Duo igitur nobis diligenda ſunt ad fouendum, Deus & Proximus, diſſimiliter tamen Deus, vt eo fruamur in ſe ipſo, & propter ſeipſum. Proximus, vt ipſo fruamur in Deo, & propter Deum. Proprie autem dicitur, Fruamur Deo; proximo autem, improprie, licet Apoſtolus ad diſcipulum dicat: ita ego te fruar in Domino, cùm autem ſcriptum ſit: Deum nemo vidit vnquam, Deus tamen qui lucem habitat inacceſſibilem, noſtris cordibus ſæpe aliquantulum ſuæ lucis clementer infundit, cùm ipſe ſit caritas, per ſcriptum ſanctum ſe nobis pro modulo noſtræ infirmitatis inſinuat, cumque de illo ſcriptum ſit: Domine apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen; ipſe nihilominus eſt fluuius; cuius impetus lætificat ciuitatem Dei, ipſe per Iſaiam Prophetam dicit: Ecce ego declino in vos, vt flumen pacis, & vt torrens inundans gloriæ gentium. Et quæ eſt hæc ciuitas, quam fluminis impetus lætificat, quæ à voluptatis & gloriæ torrente potatur, niſi eorum communio, quorum vnum cor & animam vnam facit Deus in glutino caritatis? Diliges, inquit, proximum tuum ſicut te ipſum; ac ſi dicat; dilige conſortem tuæ naturæ, qui tibi futurus eſt conſors gloriæ meæ. Dilige te ipſum in altero; agnoſce te in imagine mea; & propter me miſericorditer age cum proximo tuo, ne tibi apud me miſericordiæ aditum intercludas. Quocirca Deus bonorum noſtrorum non indigens, nobis delegauit pro ſe fratres & proximos noſtros, quibus quaſi eius vicariis beneficia impendamus; qui ſi egent, eiſdem exhibere vellemus. Quomodo enim quis Deo, qui nullo eget, & quem videre non poteſt, impendit miſericordiam, ſi fratri, qui indiget, & quem videt, compaſſionis affectum non exhibet? Prius equidem diligebat ſe homo propter ſe: & erat carnalis hic amor: prius enim quod animale, deinde ſpirituale, ideò autem hic amor carnalis eſt, quia nemo carnem ſuam odio habuit. Porrò ne de cætero hic amor euagetur in malum, apponitur ei frenum temperantiæ: & indicitur ei præceptum, quo conſortem naturæ ſuæ diligat, vt ſe ipſum Quantum ergo homo ſeipſum diligat, dum modo proximum in menſuram eiuſdem dilectionis admittat. Exigit autem amor proximi idem velle, idem nolle, idem diligere, idem appetere, & omnibus ſecundum Deum in mutuis voluntatibus conſentire.

QVOD IN AMORE PROXIMI DEBET OMNIVM ESSE PLENA COMMVNIO.

EST equidem in vera proximi caritate plena communio. Siue enim aliquid quod deceat communicari quis habeat, vel non habeat, tum caritas illud habenti & non habenti communicat. Quod si habet commune facit aliis & amat in aliis, quod non habet. In aduersis etiam specialiter habet locum voluntatum communio; per quam efficitur vtriusque vnius necessitas: vt cum vnus patiatur dolendo, patiatur & alius condolendo. Gratia siquidem Domini nostri Iesu Christi, & caritas Dei, & communio Sanctispiritus, istos mutuæ communionis affectus operatur in nobis. Nec enim caritas sine communione est; nec sine communione, Spiritussanctus. Caritas autem diffunditur in cordibus electorum per spiritumsanctum, qui datus est eis.

QVOD SANCTA COMMVNIO MANAVIT A DEO IN ANGELOS ET HOMINES.

DE hac ineffabili vnione, de qua filius dicit: Ego & pater vnum sumus, emanauit quædam communio in Angelos; in qua per filium & spiritum sanctum firmati sunt. Scriptum est enim: Verbo Domini cæli firmati sunt; & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Propterea in eis est idem velle, idem nolle. Ideo amantur singuli à singulis, vniuersi ab vniuersis, ad instar communionis angelicæ diffusa est Dei caritas hominum cordibus per spiritum sanctum. Sic enim Dominus per Iohelem quãdoque promisit: Effundam, inquit, de spiritu meo super omnem carnem. Huius spiritus cõmunio procedit in hominum corda, vt scilicet quæ propria sunt, vnius fiant aliis ex caritate communia. Quod beatus Petrus insinuans dicit: vnusquisque sicut accepistis gratiam alterutrum administrãtes: Si quis loquitur, sicut sermones Dei: si quis ministrat, sicut ex virtute quam administrat Deus; vt in omnibus honorificetur Deus. Ab ineffabili fonte summæ trinitatis diuinationes accepit ista cõmunio. Et in vnitate spiritus Dei & baptismi, Ecclesia primitiua fundata est. Sicut Apostolus breuiter tangens: vnus, inquit, spiritus, vna fides, vnum baptisma: In hac autem communione spiritus fidei & baptismi,

erat multitudinis credentium cor vnum & anima vna. Ecce mira vnio cordium, & identitas voluptatum. Nec quisquam eorum possidebat aliquid, quod suum esse diceret; sed omnia erant eis communia. Diuidebantur autem singulis pro vt vnicuique opus erat. Sed quid sibi volunt ista communio, & ista distributio? Si distributio erat ibi, quo modo ergo communio? Nam distributio rem distributam ei, cui datur, appropriat. Communio autem habere aliquid proprium detestatur. Porro caritas, abhorrens quæ distribuuntur, non vult esse propria, sed vt in communionem transeant distributa. Testimonio Apostoli: Diuisiones gratiarum sunt, & diuisiones ministrationum, & diuisiones operationum sunt. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem; & vnusquisque proprium donum habet ex Deo. Alius quidem sic, alius verò sic. Facit autem caritas, vt quod vnusquisque accepit, non sibi, sed Deo, sed proximo accepit: vt non suam, sed Dei gloriam; non suam, sed vtilitatem proximi, ex Dei numere quærat. Caritas enim non quærit quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, aut in Christo Iesu proximi sui. Vides oculo fidei, quod in illa sanctissima trinitate vna est virtus, vna essentia, quæ tribus personis communis est. Persona verò à persona propria notatione discernitur. Nec beneficium communionis, aut potius vnionis impedit, quod solus pater est pater, vel solus filius filius: est enim pater non sibi, sed filio, cui de sua substantia genito dedit vitam habere in semetipso, facit ergo caritas, vt omnia sint inter proximos communia: & tunc singulis propter proprias necessitates propria sunt conferēda subsidia. Quod enim vnusquisq; sibi recepit à cōmunionis beneficio nō recedit. Habet enim & sibi & alij quicquid habet; imo alij amplius, minus sibi. Intelligant ergo homines quicquid recipiunt ex dono cælestis gratiæ non suum, sed omnium esse, timeāt obesse, si illud quod eis à Deo indultum est, non faciant in commune prodesse. Eis enim gratia obest, si aliis per eos non prodest. Quod si communicant, gratiam transferunt eam in Dei gloriam, propterea quicunque communicat donum, & dabitur, & abundauit. Et sic vere habet id quod habet. Ei vero qui sic non habet, & id quod videtur habere, auferetur ab eo. Gratia siquidem Dei homini data est in creditum, & in causam mutui trāsit. Accipientem enim obligat Deo, & proximo; Deo ad exhibēdam gloriam: proximo ad gratiam communicandam. Hic est iustus qui miseretur, & commodat.

Homo verò delinquit, si contra pactum dati & accepti, seu crediti & mutui venire præsumat. Scriptum est enim: Mutuabitur peccator, & non soluet.

QVOD NON EST COMMVNIO BONORVM AD MALOS.

HVIC fonti, huic sanctæ communicationi non communicat alienus, auarus, aut cupidus, seu quisquis est fidei Christianæ aut contrarius, aut diuersus, qui autem dona Dei communicat, indiuisos ad proximum conseruat affectus. Iste, vt columba & turtur, Abraham ex præcepto Domini diuidente vaccam, & capram, atque arietem, & ponente vtrasque partes altrinsecus, nullam recipit sectionem. Sit erga proximum indiuidua communionis affectio; Sic tamen in vnum, quod ibi non sit assensus in malo: Sic diligatur proximus, ne laudetur in desideriis animæ suæ. Qui enim peccatorem in hoc non diligit, proximum bene odit, nã sicut prædiximus, non est proximi vera dilectio, si non firmetur & fundetur in Christo, Christus equidem ipse est nostræ communionis vinculum, firmans inter nos vnitatem Spiritus in vinculo pacis. Et qui, iuxta verbum Iob, facit pacem in similibus suis. Ipse est pax nostra, qui facit vtraque vnum. Cõsilio itaque beati Petri mutuam in nobismetipsis caritatem studeamus habere: quam sincera beniuolentia foueat, quam simulatio non adumbret, nec suspitio interrumpat. Hanc hominum cordibus Christus imprimit: & exemplo confirmat: Hoc est, inquit, præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.

QVANTO SIT DVLCIOR AMOR, QVO NOS DILIGIT DEVS, AMORE QVO EVM diligimus.

QVANTVM præeminentior est humanitate diuinitas, tanto amor Christi quem habet ad nos, amore illo quem habemus ad illum, vel ad proximum, dulcior, firmior, atq; profundior, violentior, penetrabilior, interior, & compassibilior, feruentior, atque suauior. Omnes maternos affectus, omnes fratrum coniugúmve consensus, illa quam habet ad nos ex inæstimabili ea-

ritate, transcendit. Ipse paternæ gratiam lenitatis exprimens in se ipso, fidelem ad animam loquitur dicens: amodo voca me; pater meus est tu. Dux virginitatis meæ tu es. Et illud: patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis. Ipse materna nos benignitate præueniens: quemadmodum, inquit, mater consolatur filios suos, ita ego consolabor vos, & rursum: Nunquid potest mater obliuisci infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si mater oblita fuerit, ego tunc non obliuiscar tui. Ipse in se modum supernæ dilectionis assumens, animæ fideli sic loquitur: Ortus conclusus soror mea, & item: vulnerasti cor meum soror mea sponsa. Amicus est; cum & ipsa de illo: Talis est, inquit, dilectus meus; & ipse est amicus meus. Sponsus est, cum de illo dicitur: Gaudebit sponsus super te Deus tuus. Hoc ergo sentiamus in nobis, quod in Christo Iesu; qui extendens manus in discipulos suos, vocat eos fratres; & quod amplius est, matrem, & patrem, atque sororem omnem scilicet qui humiliter, qui sanctè, qui castè, qui socialiter eius, aut proximi fecerit voluntatem.

QVOD EX MVTVO MEMBRORVM NOSTRORVM OBSEQVIO IN AMOREM proximi erudimur.

ILLVD etiam in proximi dilectione notetur attentius; quod ipsa natura corporis nostri ad mutuæ caritatis etiam obseruantiam nos informat. Multi enim vnum corpus sumus: alter verò alterius membra. Vnus autem spiritus vniuersa membra viuificat; eorumque compages mutuis obsequiis, & alterna compassione consiliat. Oculus non solummodo sibi videt, sed dirigit gressus pedum. Os non sibi soli commedit, nec stomachus sibi soli digerit; sed vtrumque comuni membrorum vtilitati deseruit, Lingua si quod membrum lęditur, molestiam illius, compassione, suam faciens, lædentem redarguit, dicens, quid melædis? corde communi vtilitate sollicitum, consilia membris omnibus profutura disponit. Manus, quæ nec famulari quandoque membris abiectioribus erubescunt, se in vsum publicæ vtilitatis exercent. Quod si manus vna, casu aliquo forte lædat alteram, illa quæ læsa est, non repercutit, nec se erigit in vindictam. Manus autem quæ lædit, quasi se ipsam accusans, remedia me-

liora, quæ poteſt, læſæ ſorori apponit: ex humilitate & ſolicitudine ſua ſibi indulgeri poſtulat: & omnem ſuſpitionem malitiæ ſtudio ſollicitæ compenſationis eliminat. Si manus, oculorum obſequio vibratum, in aliud membrum ſenſerit gladium imminẽtem, ipſa ſuum minimè diſcrimen attendens, plus alij quam ſibi timens, gladium excipit: Et vt alij parcatur, ipſa ſibi non parcit. Sit ergo in nobis lex illa communionis, quæ in membris noſtris ſcripta eſt; vt vnius Spiritus nos omnes, quaſi vnum corpus viuificet; vt per verã cordium vnionem maneamus in Deo, & Deus in nobis; quatenus omne corpus per nexus, & iunĉturas, membrorúmque compages creſcat in menſuram plenitudinis Chriſti.

QVOD EX PRÆCEPTO DEI TENEMVR DILIGERE INIMICOS.

INTER proximos diligere præcipimur inimicum; &, quod præcedẽtibus aduerſari videtur, odio habere amicos, quod mirabili artificio caritatis diſpenſatio diuina decreuit; vt ſcilicet voluntas hominis, quæ prompta eſt in odium inimici, mandatæ dilectionis imperio refrenetur: Et quæ nimis prompta erat ad diligendum amicum, cenſura Diuinæ legis, quæ amico indicit odium, temperetur. De virginitate, de eleemoſina, de humilitate, de poſſeſſione dimittenda & danda pauperibus; de viſitandis infirmis, & de aliis operibus miſericordiæ conſilium habemus à Domino, & de his, licet adiunctam quandoque vtilitatem non habeat, retributionem exſpectamus æternam. Verumtamen de inimici dilectione, certo & expreſſo decreto Dominus in Euangelio nos aſtringit: Ita quod ſi quis inimicum odit, diuinæ legis præuaricator exiſtit: Diligite, inquit, inimicos veſtros: benedicite iis, qui oderunt vos: Et orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Et modum mercedis adiungens: Vt ſitis, inquit, filij patris veſtri, qui in cælis eſt, ſumma bonitas Deus. Pro cuius amore vim tuæ voluntati facere te oportet: Vt ſicut ipſe ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, ita eodem oculo gratiæ amicum & inimicum, pro ipſo, reſpicias. Si autem eum diligas, quia te amat, lex amicitiæ hoc exigit. Si amicum pro Chriſto amas, hoc cedit ad meritum: Sed tanto differentius & eminentius mereris gratiam Dei, ſi tuæ pro Chriſto imperans voluntati, inimicum

diligis propter Deum. Audi quid Veritas in Euangelio dicat: Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne hoc publicani faciunt? Sed & vrsi, & leones, & lamiæ circa suorum dilectionem naturæ inseruiunt. At si Christi discipulus est, aut professor, malefacientibus benefacere, & orare pro persequentibus te oportet. Exigũt enim ordo cælestis iustitiæ & diuinæ, & gloria æquitatis, vt qui iam illuminati sunt à sole iustitiæ, orent vt & illuminẽtur eorũ aduersarij; & qui tenebræ sunt, fiant lux in Domino: iuxta orationem Prophetæ dicentis: Quoniam illuminas lucernam meã Domine, illumina tenebras meas. Paulus dicit: Nemini malum pro malo reddentes, nec maledictũ pro maledicto. Christus teste beato Petro pro nobis passus, nobis reliquit exemplum, vt sequamur vestigia eius. Ipse pro suis crucifixoribus exorauit. Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Hæc vestigia secuti sunt tam Iacobus & Stephanus, quam etiam alij; qui inter angustias mortis, occisores suos totis præcordiis animæ, astrinxerunt amplexibus intimæ caritatis. Ille siquidem, quem tuum reputas inimicum, sibi & non tibi inimicus est; sibi obest & non tibi. Cui nocere homo existimas, & ipse ad innocentiam te promouit. Scriptũ est enim: Abel esse non potest, quem Cain malitia non exercet. Si malum pro malo, maledictum pro maledicto retribuis, ius in causa propria tibi dicis, tẽque in re tua tibi iudicem faciens: eum, cui omne iudicium dedit Pater, qui dicit, Mihi vindictam & ego retribuam, quantum in te est iudicandi ac retribuẽdi potestate destituis. Tuis igitur inimicis illum, pro Christo, amorem exhibeas, quem te diligentibus exhibes: licet hoc tibi prima facie videatur amarũ, hoc amore dulcissimos in te fructus percipies. Nouum quidem præceptum est, à quo emanat illa dilectio: nam cùm veteris legis edicto præcipiamur amicum diligere non vmbraticè, non simulatorie, sed opere & veritate, ideo legislator non contentus dicere, Diligite inimicos vestros; sed, aperte insinuans voluntate & opere diligendos, adiecit, Benedicite iis qui oderunt vos, & iterum: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: Si sitit, da illi potum. Hoc enim faciens, carbones congeres super caput eius. Caput interioris hominis est ratio, nec aliquis est adeo crudelis, qui ad collata beneficia non miteſcat; qui ad proximi beniuolentiam odium odio non habeat; qui cogitationes caritatis, quasi carbones ignis, remoto calore iracundiæ, nõ attendat. In eo itaque, qui te molestiis inquietat, dilige imaginẽ Dei naturæ:

naturæ: Et ſic peccatum eius odio habeas, vt diligas peccatorem. Hoc eſt enim odium perfectũ: Perfecto, inquit, odio oderam illos. Recole caritatem Ioſeph ad fratres impios, Moyſi ad populum rebellem, Dauid lugentis perſecutores grauiſſimos Saul, & filiũ parricidam. Et vide, quod licet Euangelicus legiſlator Chriſtus proprius promulgauit huius dilectionis decretum. Multi tamen patres antiqui, gratia inſpirante, humili prius ipſius obſeruantiam coluerunt.

QVOD SECVNDVM DIVERSOS STATVS HOMINVM, IN DILECTIONE DIVERSI ſunt gradus.

ILLVD autem dignum annotatione cenſemus, quod in proximi dilectione, ordo & gradus eorum qui diliguntur aut diligunt, ſæpius variat. Conſtat enim quoſdam aliis præeſſe, quoſdam ſubeſſe, aliis verò coeſſe, quoſdam etiã prodeſſe aliis, vel obeſſe. His omnibus neceſſe eſt iudicium diſcretionis adeſſe. Superior quidem debet inferiorem corripere; Et neceſſe eſt ad virtutis opera diſtrictè compellere; ſic tamen vt in correptione dilectio exhibeatur; in coactione compaſſio. Si verò inferior in ordine ſuo legitimè conuerſetur, vt ad meliora conſcendat moneri poteſt, vrgeri non poteſt, niſi ſalutaribus monitis vel exemplis. Maximè, ſi ſuperior ad hoc inferiorem anhelare cognouit proprio deſiderio voluntatis. Ad inferiorem pertinet conſilium in dubiis à ſuperiori petere, reuerentia aſſiſtere, ſupplicare deuotè, humiliter obedire. Debet æqualis ſuo æquali honeſta ſuggerere; in lætis aut triſtibus, congratulationis vel cõpaſſionis affectus impendere, eius vtilitati, vel neceſſitati ſuccurrere, ſe mutuò fouere, Sanctis collocutionibus, & honore inuicem præuenire: Eum qui prodeſt, id eſt amicum tenetur amicus in præcordiis animæ, & viſceribus caritatis amplecti: Eum verò qui obeſt, id eſt inimicum ſuſtineat patiẽter: errata clementer indulgeat; & impendat illi neceſſaria propter Deum. Sic autem diligendus eſt proximus, vt non habeatur ad illũ caritatis affectus, quo ſupra te diligis Deum: nam ſi Deum non diligis, nec proximum diliges vt teipſum. Scias quod ex dilectionis menſura, qua diligis Deum, potes exiſtimare quantum proximum diligas, vel teipſum. Porrò qui Deum non diligunt, nec ſe. Si autem non diligunt ſe, nec proximum ſicut ſe: Ideò ex dilectione

Dei potes, quam habes ad te, & proximum dilectionem certa existimatione metiri.

STVLTA EST DILECTIO, QVÆ PRO VTILITATE ALIENA, SVAE PATITVR animæ detrimentum.

ILLI autem enormiter errant, qui sic arbitrantur vnumquémque proximum diligendum, vt duos plusquam vnũ diligere teneantur; vt ex numero proximorum diligendi quantitas censeatur. Sane non dicitur: Diliges proximum quantitate, sed sicut te. Nec ex multiplicitate personarum multiplicanda est affectio caritatis. Sic enim centum, aut omnium vniuersitatem tenerer diligere supra me. Quod omnino rationi obuiat, & saluti humanæ. Quam enim extimationem dabit homo pro anima sua: vel quid prodest ei ad salutem æternam, si lucretur vniuersum mũdum, suæ autem patiatur animæ detrimentum? Nec videtur huic sententiæ aduersari quod Moyses supplicans pro populo Israël, dicit: Domine aut dimitte eis, aut dele me de libro tuo. Nec illud, quod Apostolus dicit, Optabam aliquando Anathema esse à Christo pro fratribus meis secundum carnem. Moyses enim quasi materno affectu populum diligebat. Mater autem paupercula si non alias intromittatur ad desiderabiles sibi cibos, nisi foris filium derelinquat, quid diceret illa, nisi aut mecum admittas filium meũ, aut vtrique interdicas introitum? Affectum quidem Moyses prodidit, quem habebat ad populum, sed consilium non expressit: Sic etiam Apostoli verba ex affectu potius, quam ex consilij iudicio censeantur. Quidam tamen hoc verbum sic intelligunt, quod scilicet amplius optabat pro fratribus suis anathema esse à Christo, id est, à secreto meditationis, ab orationis instantia, & à contemplationis archano. Nam pro fratrum salute quodammodo separabatur Christo, qui cum orando & contemplando vacaret, ad mũdi strepitum & ad labores seculi rediens, quodammodo auellebatur à Christo. Sane nullus aliquo præcepto, vel aliqua ratione tenetur salutẽ animę proximi, perditione animæ suæ; aut corporis eius liberatione citra spẽ perpetuæ salutis, proprij corporis interitu, procurare. Quod & præcipimus pro fratribus animas ponere, ad vitæ contẽptum, nõ ad animæ, pro qua Christus mortuus est, pertinet detrimẽtum. Sic enim pro fratribus vitam ponere, nõ est animam perdere, sed saluare. Proinde ij qui morte propria temporali Dominos suos à morte

redimunt, rectè quidem hoc faciunt, si potius salutem animæ suæ, quam liberationē alieni corporis in causa constituunt. Cum enim eis conscientia dictet, quod fidē Dominis suis debeant exhibere, videtur etiam consonum rationi, quod suæ vitæ corporali, vitam dominorum debeant anteferre. Verùm si pro captanda gloria, aut pro fama seruanda tali se discrimini obiecerint, egerunt temerariè; quia in sola fama populari, mercedem sui sanguinis posuerunt. Dilectione itaque & maxime pro salute multorum, potest quis salubriter morti suum corpus exponere. Vt autem, pro salute totius mundi, suæ patiatur animę detrimentū, nec potest ratio, nec amoris regula tolerare. Animam enim suā perdere, est recedere à dilectione Dei, carere iussione illius, & sententiam perpetuæ dānationis incurrere.

SECVNDVM MANSIONES ANIMANTIVM IN ARCHA NOE, ASSIGNANTVR IN ANIMA DILECTIONIS varij gradus.

Sic ergo proximus diligatur, vt secundum exigētiam meriti, aut dignitatis ipsius, vnus alteri præferatur; & maior in exhibitione certi ordinis mēsura seruetur. Præterea sic graduum modos, & ordinum status vnicuique dilectionis censura distribuat, pro vt ei debentur. Ad cuius rei euidentiā exemplarem in anima diligentis, quasi in Archa Noe de imputribilibus lignis, id est de sanctis compacta virtutibus assignemus, trigesta & māsiunculas, & inimicos & amicos, extraneos & familiares in sinu cordis iuxta singulorum dignitatem & ordinē collocemus. Bestias itaque bestiali scilicet crudelitate grassantes, persecutores videlicet nostros, receptaculis inferioribus deputemus, quibus & orationum suffragia, & solatia vitæ cōmunis, ex Euangelica constitutione debentur: Quia non sunt mansiunculæ exteriores iis, de hoc hominū genere, qui foris sunt, exteriora concedimus. Illos verò qui nobiscū eiusdē fidei professione cēsentur, nequaquā ab interiori mansione repellimus: locū istis assignamus superiorē reptilibus, iumentis, iis scilicet qui terrena sapiūt, aut qui vētri & libidini seruiētes, in stercoribus vt iumenta putrescunt, talibus & orationis consilium, flagellumque correctionis impendimus, & præ inferioribus. Sed post superiores viuendi subsidia indulgemus: in quibus qui proximitate naturæ, vel humanitate officij, vel beneficio nutrituræ nos tangunt, interiora committimus; interiora cæteri non merentur.

Sunt qui nec beſtias, feritate; nec reptilia, terrenorũ deſiderio imitantur; Sed nec ſtatum humanæ firmitatis, aut virtutem tranſcendunt. Inter iſtos autem, qui quanto nobis eſt aut carne coniunctior, aut gratia mortalitatis acceptior, tanto ſit nobis ad animæ præcordia & ſinum caritatis interior, ſane locus prædictis eminentior volatilibus cedit: Iſti pennis virtutum ſupra hominem tranſcendentes, tanto ſint in archa noſtri ſpiritus altiores, quanto eos credimus Deo familiarius inhærentes. Inter quos illi, quos affectio nobis arctius glutino caritatis vniuit, ſecretius in noſtri pectoris archa & ſuauius reconditi, exactiſſima cordis beniuolentia foueantur. His omnibus præeminet quidã glorioſior locus, cui huius archæ fabricator & rector, ſpecioſus forma præ filiis hominum, ſplendor & figura ſubſtantiæ Dei patris, præſidet; omnéſque cæteros ordines ineffabili claritate ſerenans attingit; à fine vſque ad finem fortiter, ſuauiter vniuerſa diſponens: ipſe huius ſpiritualis archæ latitudinẽ ad vnum dilectionis cubitum lineari dimenſione traducit: ipſe præ omnibus noſtros affectus in ſe dirigit. Ipſe in habitaculo cordis noſtri & ſuperiorem & inferiorem ſibi locum exigens, à ſeipſo diuitias gloriæ ſuæ nobis indefeſſa, & indeclinabili bonitate proponit.

DE DIVINITATE AFFECTVVM, EX QVIBVS MOTVS, ET VSVS DILECTIONIS EXCITATVR, & fructus.

IVXTA hanc ordinum varietatem & graduum diuerſitatẽ, formantur affectus; motum & vſum dilectio mutuatur. Ad expreſſiorem verò notitiam affectuum dilectio naſcitur, proficit, exercetur. Sciendum eſt quid ſit dilectio, qualiter in caritatem tranſeat, vel ab ea degeneret, aut in ſuæ natiuitatis informitate ſubſiſtet. Iudicio & exiſtimatione quorumdam dilectio eſt quædam vis animæ rationalis appetitiua rerum, quas ſibi quis eligit ad fruendum. Et licet hæc vis animæ ſimpliciter in ſe ſit quoddam bonum, homo tamen pro ſua libertate arbitrij bene vtitur hoc bono per gratiam adiutus; vel abutitur, per iuſtitiam derelictus. Illius itaque bonus vſus bonum amorem, & hominem commendabilem facit: è conuerſo, abuſus, eiuſdem amorem malum, & hominẽ damnabilẽ facit. Vſus autẽ verſatur in tribus, in electione, in motu, in fructu. Electio eſt ex deliberatione; Motus ex deſiderio,

& actu; fructus ex vtilitate pensatur. Et ex fine deliberationis quidem est dicernere inter amara & dulcia; inter delectabilia & aspera; inter creatorem & creaturam; inter corporalia & æterna. Procedit ergo electio rei, quam quis desiderat ad fouendum. Ex illa electione occulte mouetur animus, ad desideriũ: vt cũ adeptus fuerit quod elegerit, fruatur eo; idem cum delectatur, vtatur. Sic est electio, amoris inchoatio; motus desiderij, actus; finis vero siue vtilitas fructus. Si ergo mens id ad fouendum elegerit quod oportet; & appetitus eius moueatur, vt decet, eodémque fruatur vt debet, tam discreta electio, tam competens motus, tam salubris & desiderabilis fructus merito caritatis appellatione censetur. Sic electione caritas inchoatur, exercetur motu, fruitione perficitur. Verum si animus eligat imprudenter, moueatur indecenter, turpiter abutatur, ex istis cupiditas oritur, inualescit atque perficitur. Habes itaque duos fontes boni, & mali duas origines seu radices. Omnium enim bonorum radix est caritas, Omniũ malorum radix cupiditas. Porro iis erit deliberatio circumspectior, intelligentior, purior; oculus ratione acutior, considerans quantum homo alij creaturæ præcellit: quod quicquid desiderabile est in mundo perplexius hominem inuoluit miseriis, quam promoueat ad beatitudinis statum, metiẽs suæ per omnia priuilegium dignitatis; vide quam salubriter homini lex diuina præcipiat. Ei soli obedire, cui seruire regnare est, & id solum appetere, in quo solo summa largitudo est. Indignans ergo, diuitiis aut deliciis temporalibus quosdam latriam exhibere: Non sint serui auaritiæ, Idolatriç, pecuniæ, ei duntaxat deuotam exhibet obsequelam, de quo sacra scriptura præcipit dicens: Dominũ Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Quia igitur intelligit homo, quod tanta scientia, tam sublimis, & præeminens sit diuina natura, vt sola possit hominem beatum facere, eum sibi specialiter eligit ad fruendum quidem, beati merito videt obsequium singulare. Sic Dei dilectio inchoatur, sic promouetur, exercitio desiderij comitatur. Ponit itaque lex diuina, & quasi in corde hominis scribit primum de dilectione præceptum: Diliges, inquit, Dominum Deum tuum.

DE MOTV AD DESIDERIVM.

PORRO qualiter in electione rerũ, quæ prætendunt vmbratilem fælicitatis imaginem, quosdã exagitet spiritus vertiginis & erroris, iam delibauimus: Restatq; diligentius, ape-

rire, qualiter & quibus adminiculis ad electionem appetendorum moueatur. Fit autem motus, vel intus ad desiderium, vel foris ad actum, ad desiderium scilicet, cum quodam interno appetitu mouemur & allicimur ad fouendum. Ad actum verò mouemur, cum aliquid exterius agẽdum quadam amoris affectione compellimur. Et notandum quod amor quibusdam velut incentiuis excitatur ad desiderium vel ad actum; quæ cursum amoris dirigũt, eiq́ue formarum diuersitatem pro varia sui qualitate præscribũt. Sunt duo præcipue quæ mouent & excitant animum ad desiderium & ad actum, eiq́ue diuersas species imprimunt, affectus, & ratio: nec mirum, aliquando enim amoris affectus & ratio, vel ad actum exteriorem, vel ad interiorem stimulat appetitum. Affectus est erga aliquem quædam animi spontanea dulcíque ac suauis inflexio. Affectuum verò alius spiritualis, alius officialis, alius naturalis.

DE SPECIALI MOTV AD DESIDERIVM.

SPIRITVALIS est quotiens Deus occulta immissione gratiæ, vel alicuius verbo seu exemplo, aut correptionis paternæ flagello, aliquem ad diligendum, quod honestum est & salubre, inuitat; ac desiderium vitæ correctionis inspirat. Est etiam spiritualis à contrario, quotiens in eum, quem Deus reprobat, fieri immissiones per Angelos malos permittit. Sic miser ad illicita defluit. Sicut de quibusdam propheta commemorat: Spiritus fornicationis decipit eos, ni fallor Ammon filius Dauid, mali Spiritus immissione resolutus, affectu noxiæ voluptatis in propriæ sororis exarsit amplexus; domúmque tanti patris contaminans incestu, fratris in se gladium prouocauit. Futuri denique parricidij, quo patrem suum infœlix Absalon regni cupidus, infestaturus erat, cautionem & materiam seminauit.

DE MATERIALI MOTV.

RATIONALIS affectus est, qui ex alienæ virtutis consideratione excedit. Hic affectus auditu nascitur; quoniam triumphali martyrum passione audientium accendit corda quadam suauissima deuotione. Quis enim audiẽs in beati Pauli

memoria pericula latronum, & cætera, quæ longum est enarrare: insuper vocem fortitudinis: vocem virtutis: hominem, in omnibus institutum, posse omnia in eo qui ipsum confortabat: paratum satiari, & esurire; abundare, & penuriam pati: paratum alligari in Ierusalem; & animam ponere pro fratribus suis: desiderantem dissolui, & esse cum Christo. Quis, inquam, hæc in animo sollicita commemoratione describat, & non moueat eum quædam grata & suauis affectio? Quis recogitans verba constantiæ in beato Laurentio, beatoque Vincentio, cæterisque martyribus, quasi scintillantia de corde ignito, & non accēdatur erga eos suauissimus amor, & prompta deuotio. Hic affectus in Dauid & Ionatham sacratissimi amoris primitias consecrauit: ac socialis vinculum gratiæ paterna comminatione soluendum gratissimo fœdere mutuæ caritatis iunxerunt. Visa namque immutabili pectoris in adolescente constantia, qua loricatum gigantem puer inermis prostrauerat; quod aliis fuisset inuidiæ seminarium, fuit in Ionatha virtutis augmentum. Anima ergo Ionathæ, testimonio scripturæ, alligata est animæ Dauid: & dilexit eum Ionathas, quasi animam suam. Hunc ipse Iesus, misericorditer in se transformans affectum, intuitus adolescentem, qui ei virtutes suas annunciauerat, vt ait Euangelista, dilexit eum. Huic affectui contrarius est inrationalis; qui comperto alicuius vitio, aut artificio turpi, vt philosophia inani, aut stultissima in re militari audacia, alios ad indebitum eius amorem inclinat; & quod miserabilius est multis qui prodigi sunt detractores, Deo odibiles, aut scurrilitatis aut secularis ineptiæ sectatores, hæc commemoratio plurimum fauoris & applausus accommodat.

DE OFFICIALI MOTV.

OFFICIALEM censemus affectum, qui obsequio cōciliatur, vt, dum Moyses Ægyptij sæuitiam declinaret, officio sibi sacerdotis Madiam conciliauit affectum. Cuius filias virgines licet alienigenas viriliter pastorū improbitate protexerat, admiratusq; beneuolentiā adolescētis, eūdē nō solū sibi amicū, sed & generū, fieri postulauit. Cæterū cum Rex Dauid fugeret à facie Absalō, cū officiosissima deuotione suscipiēs eū Bertzelai Galaatides, ipsius etiā munerib⁹ excitauit affectū: qui eiusdē animo adeo

perſeueranter inhæſit, vt rex, inter præcepta teſtamenti, à filio ſuo Salomone tantæ munificentiæ recompenſationem ſtatim de hac vita migraturus indiceret.

DE NATVRALI MOTV.

EST etiam naturalis affectus viri ad coniugem, matris ad filium, hominis ad domeſticum ſanguinis ſui. Nemo enim carnem ſuam odio habuit; & non poteſt mater obliuiſci infantis ſui, vt non miſereatur filio vteri ſui. Et qui domeſticorum maximè ſuorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Hoc affectu ducti patres antiqui, narrantur aſtrinxiſſe ſuos poſteros ſacramentis, vt non in alienis, ſed in patrum ſepulchris eorum corpora ſepelirent; vt quorum animæ fuerant glutino caritatis vnitæ, corpora etiam vnirentur beneficio ſepulturæ. Matris affectum cenſuit ſapiens Salomon in duarum meretricum diſceptatione gladio explorandum: Cumque, delato enſe, diuiſionem pueri regis prudentia decreuiſſet, matrem affectus prodidit naturalis. Sic ceſſit affectui, probati non ceſſerat: & quæ laborauerat ne proprio pignore fruſtraretur, ſupplicat vt potius inimicæ tradatur: Obſecro, inquit, date huic infantem viuum, & non occidatur, & è diuerſo, quæ maternæ pietatis expers ſe ipſam obfirmauerat in iacturam alterius, nec mihi, inquit, nec tibi ſit, ſed diuidatur. Porro tertius affectus in pectore ſancti Ioſeph, præponderauit iniuriæ: qui cum fratribus diſpenſatoria ſeueritate crimen explorationis inureret, videns eos ſera ſatis pœnitentia de fratris proditione torqueri, affectum, auertit ſe parumper ab eis, & prorumpit in fletum. Hũc affectum à piis viſceribus Dauid nec filij perſecutoris abraſit immanitas. A quo cum ipſe quereretur ad mortem, iniuriæ oblitus eſt: memor naturæ, miſit qui eius obuiarent inſaniæ: ſe patrem in omnibus exhibẽs, perſecutionem filij homicidæ diſſimulans, Seruate, inquit, mihi puerum Abſalon. Hunc Saluator in ſe mirabili compaſſione transfudit affectum; dum videns ciuitatem, quę ipſius metropolis erat, ex qua illi patres ſecundũ carnem, naturali pietate commotus, futurum eius deplorauit excidium. Reor etiam quod Paulus, naturali compunctus affectu, optabat quandoque anathema eſſe à Chriſto pro fratribus ſuis ſecundum carnem.

DE NA-

DE NATVRALI AFFECTV MIXTO.

AFFECTVI naturali plurimum affinis est carnalis affectus; qui bifariam diuiditur. Frequenter enim alicuius hominis non virtus pẽsatur aut vitium, sed quædam exterioris hominis habitudo, vel motus, ad diligẽdum aliquem intuentis animum impellit: verbi causſa, si forma elegantior, si sermo vrbanior fuerit, si competentior habitus, si maturus incessus. Hæc in Moyse adhuc puero adeo gratia relucebat, vt contra tyranni Pharaonis imperium, quo infantulos Hebræorũ occisioni decreuerat, tribus mensibus à suis parentibus seruaretur; sicut Apostolus ait, eo quòd vidissent elegantem infantem. Oppositus denique periculo mortis, elegantia formæ illius pietatem filiæ Pharaonis illexit; qui adoptatus in filium magnus effectus est corã omnibus seruis Pharaonis. Est autem alius carnalis affectus, qui animam hominis ad desiderium noxiæ voluptatis emollit. Hic Dauid ambulantem in solario domus suæ ad speciem Bethsabeæ peruertit; nec tãtum peruertit, sed etiam dissoluit, & irruit in dissolutum, & qui in alienæ vxoris damnabilem exarsit amplexum, quodam tertio motu in proprij militis crudelem armauit interitum. Hic affectus sapientiam Salomonis absorbuit, carnalique libidine dissolutum, in spiritualis fornicationis baratrum detestabilis Idolorum cultura deiecit.

QVOD AFFECTVS SINE CONSENSV NON MVLTVM PROSIT vel obsit.

IN omnibus istis affectibus circumspecta moderatione vtendum est. Cùm enim sunt quædam origines vel radices amoris, eis excitari nec multum vtile si boni, nec execrabile si mali sunt, existimamus. Non est enim affectus amor, sed amoris origo. Nam spirituali, quem primo loco posuimus, plerique in sui perniciem sæpius abutuntur: Et per hunc vltimum carnalem, quamuis cæteris suspectior habeatur, iustissimi homines ad probitatis meritum titillantur. Quocirca non iis affectibus moueri, sed secundum eos moueri, vtile vel noxium iudicamus. Quando enim hi affectus mouent animum, aut

visitatio, aut tentatio, si, citra consensum animi, isti in sua firmitate subsistunt. Porro, si secundum hos affectus moueatur animus, iam ibi plena est ipsius consentio voluntatis. Consentio aut occulta est, & versatur interius; aut manifesta, & vsque ad actum exterius exercetur. Vtrum autem secundum prædictos affectus, mens humana moueri debeat ad amandum, qualiter, & quanta moderatione, sequentia plenius declarabũt. Verùm quia duo quasi amoris incentiua & curricula diligendi posuimus, affectum scilicet & rationem, expedit vt, causa maioris euidentię, de motu rationis aliquid memoremus. Mentem etenim, quam ad Dei proximique delectionem nullus affectus excitat, plerumque ratio monet, & tanto sanctius, tanto securius, tanto defecatius, quanto nihil est rationali amore præstantius.

QVOD RATIONALIS TRIPLICITER EXCITATVR.

RAtio siquidem, vt ad sui desiderium Conditoris excitet animam torpescẽtem, tribus innititur argumentis: Necessitati nostræ, vtilitati nostræ, nostrę etiam dignitati. Suadet enim ratio esse diligẽdum, quia hoc nobis est necessariũ, quia commodum, quia dignum, necessarium ne damnemur; commodum, vt saluemur; dignum, quia ipse prius dilexit nos. Et recompẽsatio huius dilectionis à nobis exigitur, cùm Deus sit summũ bonum, sine quo nihil bonum. Necesse est vt desideretur, qui bonorum nostrorum non eget; & cuius beneficiis quotidie indigemus. Si ergo ratio ad Dei dilectionem animum mouere inceperit, prosequitur negotium suum, sciens non posse obtinere, nisi præceptis eius, ad probationem veræ dilectionis, obediat; quia non pensat ratio quantum nostræ naturæ consortem non solum propria deliberatione, sed ex præceptione diuina diligere teneatur: inclinans propositum suum vt proximo consulat, beneficiumque quod sibi vellet impendi exhibens, in eo sui creatoris imaginem recognoscat. Cum autem omnis pro vt amicus nobis sit, aut non inimicus officiendo, vides quod amicus est ex sanguine, vel ex gratia; non inimicus, innocentia; inimicus, ex iniuria. Vt ergo se amico impendat, tua proponit ratio, vt non inimico subueniat, dico vt inimico beneficio ex natura, ex officio, ex præcepto. E natura, quia homo vel forte domesticus est: ex officio, quia beneficus, vt amicus: ex præcepto, quia pro-

ximus, licet sit inimicus. Amplectitur ratio Dei præceptum quod diligit, & licet in hac dilectione non habeat affectum caritatis, tamen meritum non amittit.

QVOD MAGNA CAVTELA VTENDVM EST, VT SINGVLI PRO SVIS MERITIS diligantur.

PORRO cùm caritatis ordo, & regula diligendi hoc exigat, vt non diligat homo quod diligendum non est, diligátque quod diligendum, nec æque aut similiter diligat quæ inæqualiter aut dissimiliter diligenda sunt, & subtiliter & caute censeo distinguendum inter duos amores, qui ex affectu & ratione procedunt. Proponantur enim homines duo, quorum vnus sit tranquillus, suauis, hilaris, sapiens, & vrbanus, qui suæ moralitatis fauore omnes sibi conciliet in amorem. Sit alter honestate maturior, prouectior sapientia, dotibus etiam omnium virtutum perfectior, sed austerior vultu, fronte tristior, sermone sæuior: vt illum diligat monetur intuentis affectus; vt hunc diligat vrget ratio & charitatis intuitus. Sentiens itaque homo animam suam ad aspectū illius quadam amoris suauitate perfundi; ad istius verò intuitum circa proprium indurari, perplexus est, & veretur ne ipsum oporteat fines excedere caritatis. Cęterum cùm aliquem diligere inceperim, quia eum credebā sancta & suaui moralitate conspicuum, si eum in aliquo vitiosum inuenero, quædam pœnitudo inciperet absorbere inchoatæ dilectionis affectum; & ex vitio, fit mihi horrificus, quem virtutis opinio fecerat gratiosum.

SIMILITVDINES INTER EFFECTVS AMORIS, ET APPETITVM CIBI vel desiderium verbi.

PONAMVS ergo duplicem esse animæ cibum, virtutem scilicet & vitium: sic, alter cibus vtilis, alter noxius. Exterior autem hominis, austeritas & benignitas, quasi duo vasa; alterū rusticanum, alterum verò vrbanum: in quibus duo ministrētur cibaria, censeantur. Cibus equidē vtilis in vasis plerumq; deformibus scienter sumitur: noxius autem nec in preciosis admittitur. Et euenit etiā, vt cibus vilior, ob vasis decorē

quandoque iocundius admittatur. Pretioſiſſimus autem ob horrorem vaſis, vel non acceptetur, vel cum rancore ſumatur. Sic in homine auſtero & graui, placet quandoque durior habitudo, quæ ex eius virtute procedit, in alio, qui moribus compoſitus, diſplicet ex vitio eius vrbana iocunditas; quanuis prius fuerit dilectionis actio. Pone iterum quod veritas, virtus, fallacitas, vitium exiſtimetur, nimia verò morum ſeueritas, quaſi ſermo incõpoſitus & ruſticanus; exterior an hominis beniuolentia quodam condîta ſit, quaſi ſermo eloquentior & efficacior ad monendum. Vides ſicut in ſuauiloquio non eſt fluitas omittenda, ſic in duro ruſticóque ſermone non veritas aſpernanda. Expreſſa ſimilitudinis forma, nec in homine blãdo, exterius accepto, placet, niſi in homine duro virtus conuertatur in tedium. Quòd ſi vterque vera, & ſalubria perſuadere noſcatur, illius omnino in crudo & indigeſto ſermone gratanter admittantur: Et in alterius aſſertione, prouidæ & ornatæ ſententiæ ſalubri cum ſuauitate recipiantur. Poteſt vtique tam diffuſa, diuulſa, eſſe atque inepta oratio, vt licet vtilitatem in ſe plurimã habeat, tedio tamen auditorem afficiat. Denique ſicut in iuuenili ætate ſolet eloquẽtia eſſe innatior, hilarior, expeditior, ita & in ſenectute grauior, circumſpectior. Nec hilaritas eius in diſſolutionis vitiũ tranſit: nec iſtius matura grauitas vitium nimiæ auſteritatis incurrit. Amatur ergo aliquis ex ſolo affectu naturali, quando diligendũ externa habitudine arbitramur. Vbi verò ſola virtus in cauſa diligendi, ex ſola ratione diligimus, quòd ſi ratio & affectus in voluntate cõueniant, hic tuus amor erit præteritis quadam prærogatiua præcipuus. Primus affectus dulcis eſt, ſed periculoſus: ſecundus, durus ſed fructuoſus, ex ratione, tertius, ex affectu & ratione ſecurus. Ad primum ſenſus ex parte dulcedinis mentem allicit: Ad ſecundum ratio manifeſta compellit: In tertio ratio ipſa ex affectione dulceſcit.

QVOD EX ELECTIONE DISCERNVNTVR AFFECTVS.

EX præcedentiũ ſerie colligere potes, quòd ſi in his quæ eligimus ad fruendum, peruerſa fuerit electio, ſequitur vt talis amor non caritatis nomine, ſed cupiditatis merito cenſeatur. Poteſt præterea electio ipſa ſana eſſe; motus tamen interior, peruerſus. Poterit denique & electio & motus, qui in deſiderio eſt, ex ratione præcedere: motus verò, qui in actu eſt, poterit & electionẽ & interiorẽ motũ ſua correptione peruertere. Pone

enim quod aliquis Deum eligat ad fruendum; & in fructu aliquid carnale constituat (sic fingunt fabulæ Iudæorũ, quod in vita futura æpulis & carnis voluptatibus affluent; & quod carnes Beœmoth in illa materia deliciarum nunquam deficient,) electio quidem cõmendabilis erat; sed bonitatem illius expectatio desiderij pernitiosa cõtaminat. Sicut autem hic interior motus desiderij electionem reprobabilem facit, ita quandoque & actus exterior: vt si ad fructũ vitæ sacrificiis gentilium, aut Iudæorum ceremoniis, vel superstitione, aut ventre contendit. Porrò si sit electio sana, desiderium cõpetens, actus commendabilis, sequetur hic amor rectè diligendi regulam: nec exorbitabit à limine caritatis, erit itaque affectuosa, discreta, & fortis ista dilectio, si dulciter ac perseuerãter rei dilectæ adhæreat. Dulcedine sua mutat quicquid dulce & concupiscibile est in hac vita. Contra versutias Sathanæ & tentationes occultas consilium discretionis opponat; fortitudine verò contra persecutiones insurgat.

SICVT IN DILECTIONE DEI, SIC IN DILECTIONE PROXIMI, ELECTIO habet locum.

CIRCA proximi verò dilectionem, eadem ferè notanda sunt, nam si electionem illius amoris aliquod desiderium turpe, vel actus reprehẽsibilis subsequitur, restat vt ipsius electionis integritas violetur: istúdque considerandum est, quod Deum diligendo nobis, consulimus, & non Deo, Deus enim bonorum nostrorum non eget. In dilectione verò proximi, quia opera mutua indigemus, expedit, vt in his, quæ ad vtilitatem corporis & ad salutem animæ spectant, nobis inuicem consulamus. Quanto enim circa hæc erit quisque feruentior, tanto in caritate perfectior. Hunc etiam amorem nunc affectus, nunc ratio mouet, quo circa diligenti consideratione notandum est, quis affectus, & in quantum, ab homine sit sequendus. Sane spiritualis affectus, qui ex diabolica suggestione procedit, irrationalis etiam & carnalis, quos vitiosos esse nullus ambigit, non solùm non sequendi sunt, sed à cordibus nostris radicitus eruendi. Proinde spiritualis affectus, qui ex Deo est, modis omnibus excitandus est, & salubriter promouendus.

ACTVS NOSTER NON EST ORDINANDVS SECVNDVM AFFECTVM SPIRITVALEM.

PRorro si affectu nostrum expedit desiderium feruentius excitari, excitandus est etiam eodem affectu noster actus: sed secundum hunc ordinari non debet. Voluntas enim bene operandi quanto feruentior, tanto fructuosior semper erit, si operationem nostram hic affectus ordinet. Erit inordinata operatio, quia metas corporeæ possibilitatis excedit. Cùm enim corpus hoc luteæ sit qualitatis, ex sua fragilitate passionibus diuersis obnoxium, inde feruentes affectus fere non sustinet, ideóque nisi actus exterior aliquo moderamine temperetur, infecto negotio, quod assumpsit, deficiet & succumbet. Nimirum affectus modum nescit, vires corporis non metitur, quodam impetu cæco irruens in dilectum, solum id metitur quod apparet: quod graue, quod arduum, quod molestum, quod impossibile, quod denique peremptorium vitæ præsentis, dulcissima illectus delectatione, non sentit. Proinde quidam in hoc affectu omnem modestiam ignorantes, suique impetum desiderij sequentes, præcipitantur; & inoportune sequentes, debiliores sunt quam sanctiores; dum ipsa voluntas, actu immoderatiore oppressa, tepescit. Et qui per suarum dispensationem virium animum suum conquadrare debuerat, conuertitur in die belli: & vbi victoria ex virtute pendebat, sibi ex sua temeritate succumbit.

QVOD SECVNDVM RATIONALEM AFFECTVM, NOSTER ACTVS QVANDOQVE DIRIGENDVS est, sed non semper.

RAtionalis affectus, qui ex alienæ virtutis contemplatione oboritur, cæteris perfectior est, quibus ad dilectionem proximi excitamur. Nec enim modicum virtutis, & ad maximum cedit meritum, æmulatio carismatum meliorum. Quòd si desiderium nostrum, & motus interior secundum hunc dirigatur, non arbitror arguendum; imo commendabile reputatur, si quis præsentiam eius desiderat, cuius instruitur verbo, cuius gestu & habitu eruditur, cuius informatur exemplo, sed in actum, quæso, non transeat ille motus, vt quis corporaliter propter

hoc longa itineratione vexetur. Quos itaque corporaliter adire nō poſſumus, videamus oculo cordis; & ſanctarum affectionum brachiis etiam amplectamur. Quanto enim indignius eſt cælum terra paluſtri, tanto ſpiritualis viſus eſt elegantior carnali. In iure ſi quidem, tituli poſſeſſio animi, poſſeſſione naturali, id eſt incubatione corporali præſtantior eſt, nec enim ita facilè amittitur; & per ipſam rei dominium vſucapiendo acquiritur. Chriſtus denique ſpiritualem fidei tactum à Maria exigit, dum eam à tactu prohibet corporali. De hoc tactu: Beati qui non viderunt, & crediderunt. Ac ſi dicat: Glorioſius eſt Chriſtum videre per fidem, quam vidiſſe in carne mortalem. Illorum verò præſentia præcipue deſideranda, quam expectamus in cohabitatione cæleſti. Si autem Sanctorum æternā deſideramus præſentiam, expedit vt iuſte, ſancte, & pie in hoc ſeculo conuerſemur. Et iſta quidem ſanctorū præſentia corporalis deſideratur vtiliter, & queritur. Ideoque hunc actum non affectus, ſed oratio moderatur. Gratiſſima erat fratribus Antiochenis Pauli & Barnabæ præſentia corporalis, quorū doctrina, quorū collatione & diſputatione firmabantur in fide. Audiētes tamen à Spiritu ſancto: ſegregate mihi Barnabam & Paulū in miniſterium, quo vocaui eos, quanquam repugnaret affectus, præualuit ratio; & imponentes eis manus dimiſerunt eos.

QVOD OFFICIALIS AFFECTVS LICET PERICVLOSVS, TAMEN COMMENDABILIS eſt interdum.

SEQVITVR officialis affectus; qui licet admittendus ſit, tamen periculoſe admittitur, dignum ſi quidem eſt, & rationi conſonum, vt vicem rependamus amanti obſequēti, munera largienti. Illud tamen ſummè cauendum eſt, vt illectus obſequio, vel muneribus delinitus, aut vitia foueat, aut faciat vitioſos. Nec mihi de illis ſermo eſt, qui diligunt munera ſecūdum retributiones: qui iuſtitiam venalem habentes, non omnibus, ſed muneribus fauent; de his loquimur quidem, qui prius amauerūt hominem, quam munera eius; nec hominem propter munera, ſed munera propter hominem dilexerunt. At hic tamen ſuſpitioni locus eſt, ne ſit motus eius conſentaneus, dū eius obſequiis timet eſſe ingratus. Quocirca diligēti conſideratione perſpiciendus eſt ſtatus

illius,qui diligitur:Ne ſi tanti meriti non ſit, qui dilectionis affectu ſit dignus,tranſeat officialis affectus in rationalem,& quem ob exhibita diligebamus incipimus diligere ob virtutẽ, tali etenim modo & quem diligebamus rationabiliter hominem auſterum & grauem,dulciter diligere incipimus, ſi ſe nobis exhibuerit munificũ & benignum: qui prius placebat,ſed non ſapiebat,ſed non in deſiderium noſtrum ſuam affectionem refundebat.

QVIS MODVS ESSE DEBEAT IN NATVRALI AFFECTV.

QVIS autem modus in affectu naturali ſeruandus ſit,de cætero dicendum eſt. Sicut hunc affectũ nõ amittere impoſſibile eſt,ſic eum non ſequi ſummæ virtutis eſt. Domeſtica ſiquidem erga parentes affectio refrenatur, dum electus diſcipulus à parentis ſepultura retractus, accipit à Domino:Dimitte mortuos: tu autem vade & annuncia regnum Dei. Naturalis affectus quædã portio eſt amoris ſui, equidẽ nemo ſe ipſum odio habuit. Vt tamẽ, Qui venit ad me,ait veritas,& non odit animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et itẽ,qui venit ad me,& non odit patrẽ & matrẽ, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. Sed cũ Apoſtolus contrariũ dicere videatur,vt ſcilicet cenſeatur infidelis fideiq́ue trãſgreſſor, qui ſuorũ, & maximè domeſticorũ,curã nõ habet,quid in tanta cõtrarietate dicemus?Sed inter iſtos amores diſtinguitur, vt licet homo erga ſe & ſuos naturali moueatur affectu, hunc tamen motum ratio moderat. Quod enim affectus ex carne ſit, perhibet Apoſtolus dicens:Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit. Hunc autem affectum circa parentes & circa vitam propriam, in quibus ſolet eſſe pronior,Dominus interdicit: Qui non odit,inquit,patrem & matrem,adhuc autem,& animam ſuam,non poteſt meus eſſe diſcipulus. Amoris autem motus ſecundum rationem Apoſtolica auctoritate inducitur. Qui ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet,eſt infiducior. Nam amor iſte rationem ſequitur potius, quã affectum;vt domeſtico notitia penſetur, aut vtilitas, ſeu æſtimatio meritorum. Quod autem affectus erga ſe,& erga parentes motum illiciti amoris inſinuet, ex verbis Apoſtoli colligere potes, qui ad Timotheũ ſcribens: Scio, inquit, quia in nouiſſimis diebus inſtabũt tempora periculoſa, & erunt homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati,

elati, voluptatum amatores magis quam Dei. Hic enim affectus mollia ſuggerit & ſuauia; quod delicatum, quod iocundum, quod verò aridum, quod aſperum, quod vile, quod honeſtum refugit & abhorret. Vtrumque amoris motum ſecundum affectum, & ſecundum rationē Saluator breui ſermone diſtinguit: Qui amat, inquit, animam ſuam perdet eam; & qui odit animam ſuam in hoc mūdo, in vitam æternam cuſtodit eam. Hic amor, affectionis eſt: hoc odiū, rationis, propterea dicit Sanctus quidam: Si male amaueris, tunc odiſti: ſi bene oderis, tunc amaſti: Qui enim amat ſecundum affectum, vtique odit: quia qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam: qui non odit ſecundum affectum, ſecundum rationem diligit. Ideo verò additur in hoc mundo, vt maior affectus expreſſio fiat. Quicquid enim in hoc mundo eſt, teſtimonio beati Iohannis, aut concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ. Qui ergo ſecundum affectum amat animā ſuam, eam in hoc mundo vtique amat, quia in concupiſcentia carnis, vel in concupiſcētia oculorum, vel in ſuperbia vitæ. Quæ omnia ex affectu procedunt.

DE DIVERSIS CAVSIS AFFECTVVM.

ET notandum eſt, quod alius eſt amor in Deo, alius propter Deum, amatur quis propter ſe: nam virtutes eius hominem excitāt ad amandum. Iſte nec in Deo, nec propter Deum diligitur. Si tamen amor iſte diuinam bonitatem ex gratiarum actione reſpiciat, iam cauſa amoris huius eſt non affectus, ſed ratio. Et licet non diligatur ſpecialiter propter Deum, ſalubriter tamen exercetur in Deo. Inimicus autem, quem ratio, & diuini præcepti auctoritas ſuggerit diligendum, non meretur diligi propter ſe; ſed diligitur propter Deum, ſic alios in Deo, vt amicos; alios propter Deum, vt inimicos, diligere certa ratione tenemur. Expedit ergo, vt hic naturalis affectus in omnibus, & propter omnia rationis moderatione ducatur; vt ſit prius mollis, dulciſque. Sic ex eo, aliquantulum indureſcat beneficio rationis. Patriarcha Ioſeph prius erga fratres naturalem lachrimis proteſtatus affectum, vt à proditionis crimine purgarentur, eis notam exprobrationis impoſuit. Saluator ciuitatem Ieruſalem prius compaſſione intima deplorauit: Et poſt impendium naturalis affectus calami-

tates quas pro ſuis iniquitatibus meruerat ſuſtinere, prædixit. Proximos itaque ſalubriter affectu naturali complectimur, ſi honeſti ſunt. Si verò laborare aliquo vitio cognoſcantur, inſtemus correctioni: vt ſicut diſtinximus in officiali affectu, diſcernatur ſubtiliter, ne in aliquo conſenſu alieni vitij maculemur.

QVOD AFFECTVS VNVS PLERVMQVE TERMINATVR, AVT MVTATVR in alterum.

EVENIT autem plerumque, quod vnus affectus terminetur, aut mutetur in alterum, & qui à virtute cæpit originem, habet frequenter exitum vitioſum. Erat virgo in partibus noſtris, nominatiſſima in abſtinentiis, in orationum inſtantia, in lachrimis, vigiliis, diſciplinis, cæpit eam vir ſanctus diligere, virtutis obtente, & tantæ opinionis intuitu cæpit eam viſitare nunciis, venerari muneribus, recreare colloquiis. Sic amor, cui etiã præſtabat honeſtas, cæpit ex mutua libertate vigere: ſubitóque in officialem affectum tranſiit, qui ex ſola prodierat communione, denique hic affectus dum ſe familiarius ad quædam blandimenta prolexit, cæpitque ex naturali & officiali affectu carnalis ille, qui cæteris pernitioſior eſt, latenter obrepere audiuimus quoſdam ſummæ perfectionis, & probatiſſimæ opinionis, qui dum adoleſcentes pudicos, & omni virtute conſpicuos, in vlteriorem familiaritatem, virtutis amore & rationis intuitu, admiſiſſent, officioſa ſedulitate circa eos exhibita, cæpit rationalis affectus degenerare in alium; prius in officialem, poſtea in carnalem deprauatum affectum, & qui prius ſecundum rationis arbitrium, modum dilectionis ordinauerat, captus in oculis ſuis ſemper in huius aſpectu, licet carnali vel tranſitorio, motu illicito titillabat. Conſultius ergo eſt, inſpecta ætate vel ſexu, ſinus propriæ mentis prouida circunſpectione claudatur; ne ad verba familiaritatis & inania blandimenta, permittatur diffluere, nam in quantumlibet perfectis & ſanctis vnus effectus in alium, & ſubito inſenſibiliter, atque tam pernitioſe, quam prodigioſe, mutatur.

QVOD AFFECTVS SÆPE SIBI CONTRARII SINT, ET INVICEM SE impugnent.

ILLVD etiam considerare oportet, quod ipsi affectus frequenter inter se alterantur, & inuicem se oppugnant. Alter alterum à corde hominis eliminare nititur: vt homo in varia vota diuisus, & perplexus inter ambigua fluctuet in se, ignorans de duobus contrariis, quid potius eligatur. Summa igitur cautela vtendum est, ne ab inferiore affectu, superior & excellentior expellatur. Abraham iussus à Domino filium immolare, contra naturalem affectum nequaquam obduruit, sed cum naturalis, ei misericordiam in filium spiritualis, eum ad obedientiam excitaret in Deum, duo illi affectus in sancti viri pectore compugnabant. Ipse tamen mandatum filio prætulit; & affectum naturalem spirituali posthabuit. Optimus adolescens Ionathas, cuius animam Dauid animæ rationalis affectus glutino caritatis vnierat, non prodidit in iniuriam patris consilium, quod Dauid morti addixerat, sed rationalem affectum naturali discrete proposuit. Nec mirandum si amici gratiam paternæ crudelitati proposuit, qui propriam, sicut publice putabatur, iniuriam pro amico immutabili virtute contempsit. Ipse etiam Dauid, cùm de eius filio parricida, populus victoriam reportasset; prius, professor naturalis affectus, filij lugebat interitum; sed correptus à milite affectum officialem naturali præposuit; depositóque luctu, victori populo, qui pacem fecerat in Israël, gratulabundus occurrit. Saluator etiam, affectus naturalis intuitu, quo nemo vnquam carnem suam odio habuit, cùm clamasset ad patrem, vt calix mortis transiret ab eo, si fieri posset; eundem spirituali, per quem patri erat obediens, pro sua gratia & pro nostra salute, submisit; dicens: Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Proinde regula hæc generaliter in his affectibus obseruetur; vt ille, quo mens humana excitatur in Deum, cæteris omnibus præponatur: deinde rationalis officiali; officialis naturali; naturalis carnali.

QVOD DELECTABILIS ET NECESSARIVS SIT FRVCTVS IN EXERCITIO ISTORVM affectuum ordinato.

VT ergo in affectibus istis prouida circumspectione se anima rationalis exerceat, sentiat de Domino in bonitate & in simplicitate cordis sui, séque cellam vinariam, igniſque diuini receptaculum tanta vigilantia studeat exhibere, vt in die bonorum Domini, & in hora beneplaciti eius, cùm audierit vocem spiritus, & velut sibilium auræ diuinæ summam afferat affectionem, puram fidelémque intelligentiam; vt spirituales fructus, quasi de ligno vitæ colligere mereatur. Sunc autem fructus Spiritus, teste Apostolo, Caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, castitas. O fœlix anima, si beneuolentiam eius, & inspirationem gratiæ cælestis suam circa te præsentiã tibi certis liqueat indiciis experiri, tanget enim te in ipsius recordationem suauitas, afficieris noua & inexperta dulcedine; vt quasi abstracta, & à te prorsus aliena, exultes quadam amænitate cælesti. Facit statim suæ præsentiæ fidem, quòd omnes tui sensus hilarescunt: Serenatur intelligentia tua, desideria vitalia incalescunt, gestis & aspiras in amplexus illius, quem tenere te sentis, & vereris ne elabatur, & ideo quantumuis ipsum quodam delectabili nexu intimæ caritatis astringis. Iste est ô anima dilectus tuus, inuisibiliter misericorditer & dignanter accedens, vt excitet te, vt se tibi inspiret in sinu tui amoris tibi se insinuet, & tuum accendat desiderium, vt illuminet interiores oculos, vt inflammet affectum. Sic primitias, nõ plenitudinem suæ dulcedinis, non ad satietatem, sed ad degustationem tibi exhibet, vt tali experientia probes quam dulcem, quam suauem, quam iocundum, quam delectabilem se tibi præbebit, cum apparuerit gloria eius; cum eum videris reuelata facie, & ornatum diademate patris sui, quem nunc adoras, & amas in diademate suæ matris. Hoc, est ebrietas, sobria tamen, vnde Apostolus: Siue viuimus, siue morimur, Deo sobrij sumus. Hoc, sobria, ebrietas, imo caritas efficitur, sicut sponsus in cantico amoris insinuat, dicens: Comedite amici, & bibite & inebriamini. In vita præsenti panem lachrimarum in sudore vultus sui comedit. Anima militans Deo, post exitum huius vitæ non pascetur pane

doloris; quia iam non erit dolor, neque luctus, quoniam priora transierunt; sed amatorio poculo reficietur & inebriabitur. Iuxta illud: Et calix meus inebrians quam præclarus est! De hoc calice credo Isaiam dixisse: Ad te quoque filio Edon veniet calix, & inebriaberis: inebriabitur ergo ab vbertate domus Dei bibens vinum merum, & nouum in regno patris Christi. Intimauit, bibit vinum suum cum lachrimis in mensura, donec rex introducat eam in cellam vinariam, vel ipsam sibi cellam efficiat & in me ordinet caritatem. Illa siquidem nunc diligens, sed nondum percipiens, & in solis affectibus se exercens, nunc dicit: Vulnerata caritate ego sum, & ad Angelos atque animas sanctorum loquitur dicens: Adiuro vos filiæ Ierusalem, si inueneritis dilectum meum, dicite illi, quia amore langueo.

QVOD CARITAS DVM EST IN DESIDERIO, LANGOR EST.

MIRVM tamen est quo modo amor siue caritas sit langor sponsæ vel animæ, cùm caritas operiat multitudinem peccatorum; & cum Maria Magdalena, quia multum dilexit, ab infestatione septem dæmonum, & septem criminalium, langore sanata sit. Porro amor langor est, dum amans ex desiderij dilatione torquetur, dum sponsi suspirat amplexus. Sed qui sanat omnes langores & infirmitates tuas, anima mea, tuum langorem amoris fruitione curabit, quando se sibi ad videndum, ad fruendum, facie reuelata præstabit. Nunquam de cætero separaberis ab osculo, vel implexu illius. Gaudebit equidem sponsus super sponsam; & gaudebit super te Deus tuus. Tum langoris angustiam fructus amoris excludet, quia caritas nunquam excidit. Amor igitur, nunc langor dum cruciatur desiderio videndi, erit sanitas quando iocundabitur vsu desiderij. Videndi enim desiderium tantum differt ab vsu desiderij, quantum fames à satietate, quantum appetitus à plenitudine vteri. Interim ergo grauiter infirmatur, & langore conficitur: Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius. Vox autem languentis est, & plangentis: Stipate me malis: fulcite me floribus, quia amore langueo, initia siquidem virtutum flores sunt; atque fructus honoris & honestatis. Mala maturiora patientia

sunt exercitia & exempla. Stipatur itaque malis anima, dum temporis præterita percipit, conuertens in vtilitatem propriam Christi flagella, opprobria, & dolores, & cætera quæ passus est vsque ad ignominiam crucis, & hæc omnia transierunt. Christus enim iam non moritur; fructum tamen quotidianum de ipsius passione colligimus, fulcitur autem sponsa floribus, quos naturæ humanæ innouatio de Christi resurrectione produxit. Hyems enim transiit, imber abiit & recessit, flores apparuerunt in terra nostra; ille nimirum qui dicit: Ego flos campi & lilium conuallium. Terra carnis vestræ, quæ sub maledicto veteri spinas & tribulos germinabat, resurgens à mortuis, reflorescere fecit, & in nouæ generationis infantiam nos reduxit. His malis, & his floribus stipanda & fulcienda est, vt ea quam habet ad Deum non torpescat affectio; donec recepta in amplexibus sponsi, dicat: Leua eius sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me. Quicquid enim de improperio sponsi ad meritum de illius siniſtra nunc recipit, comparatione gloriæ, quam in amplexu dextræ susceptura est, modicum reputabit, scriptum autem: In siniſtra eius diuitiæ & gloria, & in dextra eius longiturnitas vitæ.

DE DIMENSIONIBVS CARITATIS, ET COMMVNIONE SECRETORVM.

SANE sicut nunc Deus imperfectè, & ex parte cognoscitur, sic etiam imperfectè diligitur, cognitio enim quam de Deo in præsenti habemus, si comparetur ad notitiam patriæ, quando reuelata facie videbimus Deum, quando videbitur in gloria sua, quando ostendet faciem suam, & salui erimus, est sicut ingressus matutinæ lucis per tenuissimam rimam, si ad meridianum splendorem conferatur; quando sol lucet in virtute sua, sic dilectio Dei, quæ in hac peregrinatione habetur, quasi scintilla ignis exigua est ad magnum illius amoris ignem quo iusti cum Seraphin in superna Ierusalem ardebunt. Cùm autem in amore Dei erga nos, sicut testatur Apostolus, sit longitudo, sublimitas & profundum, caritati diuinæ humana dilectio pro suæ insufficientiæ modulo se coaptat. Deus equidem non superficialiter dilexit nos, non simulatoriè, non mediocriter, sed plene, sed sincere, sed medullitus. Vtinam & nos comprehendere

poſſimus cum omnibus ſanctis, quæ ſit tantæ caritatis altitudo, longitudo, latitudo, profundum. Altitudo eſt excellentia gratiæ, quam præparauit Deus diligentibus ſe; quam nec oculus vidit, nec auris audiuit: profunditas eius eſt, inclinatio diuinæ maieſtatis à patris coæqualitate & exinanitio filij vſque ad formã ſerui, & pluſquam ſerui: quia vſque ad mortem, & ignominiam crucifixi. Longitudo eius eſt ſine initio, ſine fine; dilectio enim eius nec deſinit, quæ ante mundi conſtitutionem elegit nos in dilecto filio ſuo; & ſicut ſcriptum eſt, Miſericordia eius ab æterno, & vſque in æternum ſuper timentes eum. Latitudo eius ampla, extenſa & diffuſa eſt in omnem beneuolentiæ modum. Ipſe enim vult omnes homines ſaluos fieri, per ipſam proprio filio non peperit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum; ipſúmque nobis donans, teſte Apoſtolo, donauit nobis omnia in eo, ſic etiam pari viciſſitudine caritas hominis ſe diuinæ caritati conformi dimenſione coaptat: alta eſt, dum æterna & cæleſtia contemplatur: profunda eſt, cùm ab homine, propter Deum, vilitas & abiectio affectatur: Longa eſt, quia finaliter perſeuerat, fides enim & ſpes, atque ſcientia, & cætera euacuabuntur, caritas nunquam excidit: Lata eſt, quia læta eſt, quando in dilectione iuſtitiæ cor hominis dilatatur: Lata eſt, cùm extendit ſe non ſolum ad Deum & proximum, ſed etiam amore pio amplexatur inimicum: Lata eſt, cuius mandatum latum eſt, dicente Propheta: Omnis conſummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. O lata, & dilatans caritas, quam magna eſt domus tua, & ingens eſt locus poſſeſſionis tuæ! Cuius latitudinem, & longitudinem, & profundum comprehendunt ſancti. Vtinam & nos cum eis in eadem lagena caritatis poſſimus pariter comprehendi. Dilatat vtique caritas in ſanctis tentorium ſuum, vt ſi Deum & proximum dilexerimus, recipiamur in communi exultatione ſanctorum. Quocirca non anguſtemur in viſceribus noſtris: non coarctemur inter limites quantulæcunque iuſtitiæ noſtræ: credamus in ſpiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum communionem; vt imperfectum noſtrum videant oculi tui Ieſu; & in beneplacito tuo, ſanctorum communione, noſtra inſufficientia ſuppleatur, ſi enim in ſanctis dilexerimus Deum, & ipſi, pro ſuorum meritorum exigentia, ſuam nobis communicabunt beatitudinem apud Deum. Vbi enim in medio diligẽtium ſe erit Deus, omnia in nobis, neceſſe

eſt vt affectus communes, gaudiorum communio comitetur. Non ſolum itaque proximi, ſed tota Chriſti beatitudo, communione amoris & exultationis atq; alieni participatione gaudij, noſtra erit, quia ergo beatitudinis in me habiturus de beatitudine aliena ſupplebo. Bonum enim quod in Deo vel in proximo diligam, diligendo faciã meum, vt perfectio gaudij alieni, meum omnino ſuppleat imperfectum. Vis vt familiari exemplo rei huius faciam tibi fidem? Videt mater filium ſuum, quem ſuper omnia diligit, regali vnctione, ac diademate imperiali, ſceptroque & infulis imperialibus inſigniri: quanta eſt matris dilectio, tanta eſt exultatio eius: & ex filij honore, propriiſque feruore amoris, ſui gaudij cometitur affectus. ſicut ergo gaudium filij ſui, atque popularis applauſus omnium cõgratulationem ſibi mater appropriat, ſic interea viuentium vnuſquiſque beneficio caritatis omni beatitudini coëxultat. O excellẽtia caritatis, ô dulcedo amoris, ô ſecuritas, ô requies, ô ſabbathum deificatum, ô æternæ fælicitatis introitus; quam precioſiorem omnibus regnis operatur caritas de corde puro, & fide non ficta! Quis mihi dabit hoc amatorio potu inebriari, hoc lethargo ſopiri virtus? à corde meo mortuus; totus à me tranſlatus in amorem Dei & proximi; inter has duas ſortes, in pace in idipſum dormiam & requieſcam. Quis me illi ſanctæ communioni aſcribet; vbi iocunditas ſingulorum transfundetur in omnes; & ab omnibus refundetur in Deum, eritque Deus omnia in omnibus? vt ſit ipſe vniuerſis diligentibus eum, amor, gaudium, pax, vita, requies, claritas, ſecuritas, & iubilatio; ſatietas omnium deſideriorum æterna; & conſeruata gloriæ plenitudo.

EDICTVM THEODERICI REGIS ITALIÆ.

C. SOLLII APOLLINARIS SIDONII ARVERNORVM EPISCOPI DE THEODERICO REGE EPISTOLA.

ENNODII TICINENSIS PANEGYRICVS THEODERICO REGI DICTVS.

P. PITHOEVS CV. EDOARDO MOLAEO SENATORI S.

INTEREA dum tu à Rege missus Aquitaniæ rebus componendis vacas, ego verò rebus hic tandem prolatis rure vix fruor, editi sunt à typographis nostris Aur. Cassiodori Variarum Libri XII. qui, vt scis, ad ius Romanum sic pertinent, vt Theodericiana & Ostrogothica pleraque admixta habeant, quæ qui non satis discernunt, hybridas sæpe nobis pro meris Romanis obtrudunt. Hęc tamen qualiacumque sunt, quando iam non raro vt lippos oculos tractare cogimur, pridem etiam constitueram opera aliqua iuuare, non vt gentis & sæculi vitia corrigerem, quî enim possem? sed quo à nostris hominibus cum minore saltem fastidio legerentur. Verùm cùm eo fere tempore quo editio postulabatur, ab re nostra tantum mihi otij non esset, quod potui, alienam operam meis exemplaribus iuui. Rebus reuersis, cùm & ipse huc reuersus à librario rogarer, vt Theoderici Regis Edictum, cuius ille exemplaria apud me esse audierat, tanquam Ostrogothici iuris caput reliquo corpori accedere sinerem, facile me exorari passus sum: immo etiam, ne quid Orienti Occidens de eadem gente inuideret, legis VVisigothorum libros XII. vt tandem aliquando ederentur, concessi. Edictum verò prudentissimi principis in tuo nomine apparere volui, non tam quod te plane dignum, quam quod aliqua ex parte esset tuum, cuius beneficio alterum eius exemplar nactus sum: simul vt intelligeres te à me præsentem sic obseruari, sic coli, vt etiam Reip. causa absentis rationem habeam: tantique apud me esse futurámque amicitiam tuam, vt eius aliquod apud posteros testimonium extare cupiam. Bene vale V.C. Lutet. Parisior. II. Kal. Ian. M. D. LXXVIIII.

QVID DE SINGVLIS CAVSIS DEBEAT OBSERVARI, PER CAPVT ABREVIATIONVM REquires; & in eodem titulo inuenies obſeruanda.

I. *IVDEX ſi pecuniam acceperit vt male iudicet.*

II. *Iudex ſi contra ſtatum aut fortunas cuiuſlibet vt ſententiam proferret pecuniam acceperit.*

III. *Iudex ſi immerito à prouincialibus aliquid acceperit.*

IIII. *Si officium cuiuſlibet iudicis vltra iuſſionem acceperit.*

V. *Si ſententia non præſentibus dicatur.*

VI. *Vt ad officium & ſollicitudinem iudicis pertineat, quomodo in exeeutionem mittantur iudicia.*

VII. *Iudex vt diſcuſſis allegationibus vel documentis vtriuſque partis, verũ iudicet.*

VIII. *Sine iudicis auctoritate nullum ingenuorum debere teneri.*

VIIII. *De his qui aliquid aduerſum hoc præſumpſerint.*

X. *Cuiuſlibet rei poſſeſſorem per iudicis auctoritatem debere conueniri, & expectari cognitionis euentum.*

XI. *Si poſſeſſor pulſatus legibus non reddiderit rem petitam.*

XII. *De his qui per xxx. annos quamlibet rem iugiter poſſederint.*

XIII. *De his qui alterum quolibet crimine pulſauerint.*

XIIII. *Vt ſub alterius nomine nullus accuſet.*

XV. *De percuſſore ad ſe veniente.*

XVI. *De his qui ad poſſeßionem alienam violentus vadit.*

XVII. *De raptore ingenuæ mulieris aut virginis.*

XVIII. *De parente raptæ aut curatore eius.*

XIX. *De ſeruo qui querelam de raptu viderit diſſimulari.*

XX. *De raptu, intra quæ tempora concludatur.*

XXI. *Si ancillam alienam aut originariam congregata multitudine rapiat.*

XXII. *De conductore conſcio aut conhibente.*

XXIII. *De his qui inteſtati mortui fuerint.*

XXIIII. *Quando debet fiſcus agere.*

XXV. *Vnumquemque poſſeſſorem apud iudicem fiſci nomine pulſandum.*

XXVI. *De inteſtatis clericis & religioſis perſonis.*

XXVII. *Curialis ſi ſine ſucceſſore inteſtatus defecerit.*

XXVIII. *De data teſtandi licentia.*

XXIX. *Si teſtator aut literas ignoret, aut non poßit ſubſcribere.*

XXX. *De falſariis.*

XXXI. *Vt voluntatem ſuam facere volenti nullus contradicat.*

XXXII. *De his qui ab inteſtato poſſunt ſuccedere.*

XXXIII. *De Barbaris qui voluerint iure teſtari.*

XXXIIII. *De ſubreptione Romani aut Barbari.*

XXXV. *De delatoribus.*

XXXVI. *Si quis ad nuptias non legitimas aſpirauerit.*

XXXVII. *Intra annum mortis mariti si mulier nupserit.*
XXXVIII. *De adultero & adultera.*
XXXIX. *Qui vt adulterium fieret domum præstiterit.*
XL. *Qui falsum fecerit, aut vsus fuerit.*
XLI. *Qui falsum nesciens allegauerit.*
XLII. *Qui varium vel falsum testimonium dixerit.*
XLIII. *Nullum debere ad potentem Romanum aut Barbarum suas actiones transferre.*
XLIIII. *Nullum Romanum aut Barbarum tanquam defensorem aut suffragatorem in alieno stare negotio.*
XLV. *Nullum debere alienæ rei nec suæ titulos ponere.*
XLVI. *Si quis in ea re quam possidet conuentus, vt aduersario suo resistat, titulos posuerit.*
XLVII. *Si quis possessa ab aliis prædia titulis occupauerit.*
XLVIII. *Libertos originarios aut seruos contra patronos suos eorúmque liberos non audiri.*
XLIX. *Hoc etiam & de familiaribus obseruandum.*
L. *De occultis secretísque delationibus.*
LI. *De donationibus celebrandis mancipiorum.*
LII. *Si quis prædium rusticum aut vrbanum donauerit.*
LIII. *De traditione facienda.*
LIIII. *Matrimonia passim non debere dissipari, vtquibuslibet criminibus probatis à coniunctione recedant.*
LV. *Omnes appellationes iudicem debere suscipere.*
LVI. *De abactore animalium diuersorum.*
LVII. *Abactor si vsque ad vnum equum, duas equas, totidémque boues: decem capras & quinque porcos.*
LVIII. *Qui bouem, equum vel aliud pecus errans inuenerit.*
LIX. *Qui ingenuam virginem per vim corruperit.*
LX. *Si quis viduæ violenter stuprum intulerit.*
LXI. *Si matrona vidua cuiuslibet libidine corrumpatur.*
LXII. *Si matrona vidua volens corrumpatur à seruo.*
LXIII. *Si seruus alienus aut originarius ingenuam virginem per vim corruperit.*
LXIIII. *Si quis ancillam alienam aut originariam virginem corruperit.*
LXV. *Quoties se ancillæ ingenuus originarius aut seruus miscuerit.*
LXVI. *Quoties se originariæ seruus alienus aut ingenuus sociauerit.*
LXVII. *Si originarius alienus se originariæ iunxerit.*
LXVIII. *Si originaria de ingenuo solo exierit.*
LXIX. *Si quis curialem collegiatum aut seruum per xxx. annos possederit.*
LXX. *Si seruus ad quamlibet Ecclesiam confugiat.*
LXXI. *Si quis in causa publici debiti ad Ecclesiam quamlibet conuolauerit.*
LXXII. *De allegatione testamentorum.*
LXXIII. *De auctoritatibus exsequendis.*
LXXIIII. *De improbo litigatore.*
LXXV. *De armatis hominibus expugnandis, si ad rem venerint violenti.*
LXXVI. *De reddendo momento rerum inuasarum.*

LXXVII. *Si ſerui de inrogata violentia conuicti fuerint.*
LXXVIII. *De ingenuo plagiato.*
LXXIX. *Si quis ingenuum in conditione tenuerit.*
LXXX. *Qui mancipium alienum ſollicitauerit.*
LXXXI. *Si quis neſciens à plagiatore mancipia comparauerit.*
LXXXII. *Si quis ingenuus diſtrahatur.*
LXXXIII. *Qui ingenuum celauerit, vendiderit vel ſciens comparauerit.*
LXXXIIII. *Quiſquis ſeruum alienum aut colonum ſciens fugitiuum ſuſceperit.*
LXXXV. *Si ſeruos ſollicitatos vel ab altero furto ablatos ſuſceperit.*
LXXXVI. *Qui ſeruum alienum inuito Domino apud ſe detinuerit.*
LXXXVII. *In fuga poſitum ſeruum.*
LXXXVIII. *Si abactor, ſollicitator aut fur antequam conueniatur, mortuus fuerit.*
LXXXIX. *Si qui ſibi ad terrorem militiam confinxerunt.*
XC. *Si quis teſtamentum, codicellum, tabulas, rationes, geſta, libellos, cautiones, epiſtolas in fraudem alterius mutauerit.*
XCI. *Qui teſtibus pecuniam dederit, vt falſum dicant.*
XCII. *Si ſponſa perſuaſa ab ſponſo ad eius domum non tradita venerit.*
XCIII. *Inuitus pater familiam ſuam nulli dare in matrimonium cogitur.*
XCIIII. *Parentes, qui cogente neceſsitate filios ſuos vendiderint.*
XCV. *Nec pro pignore filios à parentibus dari.*
XCVI. *Qui in libertate degent, ſi ad ſeruitutem vocantur.*
XCVII. *Qui domum aut villam aut caſam incenderit.*
XCVIII. *Incendium quod incautè ſeruus aut colonus in agro ſuo poſuerit.*
XCVIIII. *Qui hominem ſine audientia occiderit, aut occidi ſuaſerit.*
C. *Seruum alienum in alterius caput torqueri non poſſe.*
CI. *Qui ſeruum ideo comparauit, ne aduerſum ſe torqueretur.*
CII. *Si ſeruus ad hoc fuerit manumiſſus ne torqueretur.*
CIII. *Vbi aliquod facinus committitur ibi debere defendi.*
CIIII. *De effoſsis terminis aut arboribus terminalibus.*
CV. *Qui limites inter duos fundos debeant obſeruari.*
CVI. *De negotio ſacramentis finito.*
CVII. *De auctore ſeditionis.*
CVIII. *De his qui pagano ritu ſacrificauerint.*
CIX. *Si ſeruus aut colonus Domino neſciente violenter aliqua rapuerit.*
CX. *Qui ſepulchrum deſtruxerint.*
CXI. *Si quis intra Vrbem Romam cadauera ſepelierit.*
CXII. *De bonis damnatorum quolibet crimine.*
CXIII. *Si curialis damnatus filios reliquerit.*
CXIIII. *Si damnatum clerici aut alij eruerint.*
CXV. *Qui pecuniam publicam aut fiſcalem furauerit.*
CVI. *Si quis à fure aliqua ad ſeruandum ſuſceperit.*
CVII. *Seruus ſi furtum fecerit, vel damnum cuilibet dederit.*
CXVIII. *Si propter furtum ſerui Dominus conuentus fuerit.*
CXIX. *Si quis de taberna, naue aut ſtabulo perierit.*

CXX. *Si seruus furtum fecerit, & manumissus fuerit.*
CXXI. *Si procuratori, aut actori, vel colono, conductori aut seruo alicuius inuito aut nesciente Domino mutuam pecuniam quis dederit.*
CXXII. *Si quis cautionem suam potenti dederit exigendam.*
CXXIII. *Creditor si debitori suo res sibi non obligatas violenter rapiat.*
CXXIIII. *De pignoribus capiendis.*
CXXV. *Si qui de Ecclesiis, id est locis religiosis homines traxerint.*
CXXVI. *Vt nullus curialium, siue tabulariorum, vel susceptorum intra Ecclesiam residẽs emittat pictatia.*
CXXVII. *Vt inuitus nullus delegetur.*
CXXVIII. *Si filius in potestate patris positus, seruus, aut colonus si à patre, vel Domino in aliqua culpa non defendatur.*
CXXIX. *Qui per mendacium vel subreptionem aliquid impetrauerit.*
CXXX. *Si quid promissum est, vt fur comprehenderetur.*
CXXXI. *Qui de debito in iudicio conuicti aut condemnati fuerint.*
CXXXII. *Qui possessor ad iudicium veniet.*
CXXXIII. *Mulier etiam si per cautionem alienum debitum se reddituram spondeat.*
CXXXIIII. *Qui vltra legitimam centesimam à debitore suo sperauerit.*
CXXXV. *Si fideiussor pignora debitoris pro quo fidem fecit, liberauerit.*
CXXXVI. *Si quis quamlibet rem suam nesciens à possessore conduxerit.*
CXXXVII. *Si quis in area aliena ædificium fecerit.*
CXXXVIII. *Si vna res à duobus fuerit comparata.*
CXXXIX. *Cuius forum auctor venditionis sequatur.*
CXL. *Qui de re comparata pertulerit quæstionem.*
CXLI. *Quicunque seruum fugitiuum vendiderit ignoranti.*
CXLII. *Liceat vnicuique Domino mancipia sua etiam originaria ad alia loca transferre, vel quod voluerit, facere.*
CXLIII. *De seruandis priuilegiis Iudæorum.*
CXLIIII. *De emittendis securitatibus fiscalium titulorum.*
CXLV. *Si quis Barbarorum tertiò conuentus, iudicio adesse contempserit.*
CXLVI. *De frugibus sublatis.*
CXLVII. *De venditionibus bona fide celebratis.*
CXLVIII. *De seruis aut colonis de hoste reuersis.*
CXLIX. *De mensura & ponderatione publica.*
CL. *Vt nullus alieno rustico aut boui imperet.*
CLI. *De meße læsa, aut arbore deiecta.*
CLII. *Si alienus seruus ab alio occidatur.*
CLIII. *Vxorem pro marito non debere conueniri.*
CLIIII. *De die Dominico & diebus sanctæ Paschæ.*

EDICTVM.

QVERELAE ad nos plurimæ peruenerunt, intra prouincias nonnullos legum præcepta calcare. Et quamuis nullus iniuſtè factum poſſit ſub legum auctoritate defendere, Nos tamen cogitãtes generalitatis quietem,& ante oculos habentes illa quæ poſſunt ſæpe contingere, pro huiuſmodi caſibus terminandis præſentia iuſſimus edicta pendere: vt ſalua iuris publici reuerentia,& legibus omnibus cunctorum deuotione ſeruandis, quæ Barbari Romaniq́ue ſequi debeant ſuper expreſſis articulis,edictis præſentibus euidenter cognoſcant.

Priore itaq́ue loco ſtatuimus,vt ſi iudex acceperit pecuniam,quatinus aduerſum caput innocens contra leges & iuris publici cauta iudicaret,capite puniatur. I.

Iudex ſi pecuniam contra ſtatum aut fortunas cuiuſlibet vt ſententiam proferret, acceperit, & ex hac re ſub iuſta fuerit examinatione conuictus, in quadruplum quod venalitatis ſtudio accepit, exſoluat, illi profuturum contra quem redemptus docebitur tuliſſe ſententiam. II.

Iudex quod immerito prouincialibus rapuerit, amiſſa dignitate qua malè vſus eſt,in quadruplum reddat his duntaxat quibus immerito cõſtat ablatum:& ſi defunctus fuerit,ab eius heredibus hæc pœna poſcatur. III.

Officium cuiuſlibet iudicij quod quid vltra quam iuſſum eſt,exegerit, in quadruplũ ſub fuſtuaria pœna cogatur exſoluere iis quibus inlicitè monſtrabuntur ablata. IIII.

Sententia non præſentibus partibus dicta nullius momenti ſit, niſi aduerſus eum prolata doceatur, qui tertiò conuentus & edictis ſolemniter inclamatus adeſſe contempſerit. V.

VI. Ad officium ſollicitudinémque iudicis pertinet vt ea ſcripto lata definiant quæ apud ſe aguntur, ſententia: & in executionem mitti iubeant quod fuerit iudicatum.

VII. Iudex diſcuſſis vtriuſque partis ſuggeſtionibus atque documentis, id ſolum iudicare debet quod iuri & legibus viderit conuenire.

VIII. Sine competentis iudicis præcepto nullus ingenuorum ſuſtineat detentionis iniuriam, aut ad iudicium deducatur, vel in priuata habeatur cuiuſlibet præſumptione cuſtodia.

VIIII. Si quis autem aliquid eorum admiſerit, ad violentiæ pœnã, quæ capitalis eſt, ſe non dubitet eſſe rapiendum.

X. Qualemcumque cuiuſlibet rei poſſeſſorem conueniri iudiciaria auctoritate decernimus, & exſpectari ſemper iuſtæ cognitionis euentus. Quòd ſi quis qualemcumque poſſeſſorem poſſeſſione deiecerit, amiſſionem, pro tanta præſumptione, vel bonæ litis, incurrat, reformata ſcilicet poſſeſſione quam occupauerit, fructus quoq; duplos pro tanta temeritate perſoluat. Quòd ſi illam poſſeſſionem occupauerit quæ eidem minimè debebatur, hanc pœnam habeat, vt & rem cũ fructibus in eo ſtatu Domino reddat inuaſam, & æſtimationem rei peruaſæ ſubire cogatur fiſci viribus profuturam. Cuius decreti iuſti atque legitimi omnes per prouincias iudices & vrbe venerabili conſtitutos vel eorum officia iubemus eſſe cuſtodes: ita vt ſi aliquid extiterit quo ſe putent exigendæ multæ ſuperiùs comprehenſæ pares eſſe non poſſe, relationem ad ſcrinia noſtra tranſmittant, vt à nobis, ſi ratio propoſcerit, diſtrictiùs vindicetur.

XI. Quòd ſi poſſeſſor pulſatus legibus, non reddiderit rem petitã, & ſub cognitionis euentu aduerſus eum legibus fuerit lata ſententia, à die qua per auctoritatem conuentus eſt & dedit reſponſum, expẽſas litis vel ſumptus victus exſoluat. Hoc remedio fiet, vt in mala cauſa nullum litigare delectet.

XII. Qui per triginta annos quamlibet rẽ iugiter poſſidere fuerit adprobatus, neque publico, neque priuato nomine patiatur aliquam penitus quæſtionem. Tali autem poſſeſſori etiam auctorum proauctorumque ſuorum tempora ſecundum leges proficere debere cenſemus: illud adiicientes, vt ſi † vltra triginta † annorum mortalis fuerit nec finita, ſuperueniens concluſio xxx. annorum, eandem ſine aliqua dubitatione conſumat, quia cuiuis ſatis credimus abundéque

† *intra.*
† *annos.*

déque ſufficere, intra xxx. annos & actiones ſuas ritè componere, & eas publico iudicio vel priuata definitione peragere; ita vt circa pupillarem ætatem priuilegia antiquis vel nouellis legibus conceſſa ſeruentur, vel circa eos qui ex quo competere poterant poſt viceſimum & quintum annum intra triceſimum ſuas legibus propoſuerint actiones. Cui caſui quinquennij beneficium nouella lege probamus adiectum.

Qui alterum quolibet crimine putauerit accuſandum, non priùs audiatur, nec de exhibitione aliquid iubeatur, niſi ſe præmiſſæ inſcriptionis vinculis obligarit, & iſtud cauerit apud competentem iudicem ſe eam pœnam ſubiturum, ſi non probauerit quod intentit, quam poſſit reus conuictus ſecũdum leges excipere: & vſque ad cuẽtum iudicij, tam reus quàm accuſator æquali cuſtodiæ ſorte teneãtur, niſi forte aut minora ſint crimina, in quibus fideiuſſor præberi debeat, aut reus adeò nobilis vel ſplendidi honoris ſit, vt ſuæ committi debeat dignitati. XIII.

Sub alterius nomine nullus accuſet, quia improbum iudicamus vt quis alienæ vtilitatis vel voluntatis quaſi ſub ſpecie accuſationis executor exſiſtat. XIIII.

Qui percuſſorem ad ſe venientẽ ferro repulerit, non habetur homicida, quia defenſor propriæ ſalutis videtur in nullo peccaſſe. XV.

Qui ad poſſeſſionem alienam violentus aduenerit cum multitudine cõgregata, ſi aut ipſe, aut aliquis ex eodem numero, caſu, dum repellitur violentia, occiſus fuerit, is qui per neceſſitatem hoc fecit, à metu pœnæ liber habeatur. XVI.

Raptorem ingenuæ mulieris aut virginis, cum ſuis complicibus vel miniſtris, rebus probatis iuxta leges iubemus extingui, & ſi conſenſerit rapta raptori, pariter occidatur. XVII.

Si parẽtes raptæ, aut curator eius quæ minore ætate rapta eſt, exſequi & vindicare talis facti culpam forte neglexerit, pactum quod non licet de hoc crimine faciendo, pœnam patiantur exilij. XVIII.

Seruus verò ſi querelã de raptu diſſimulari à Dominis, & pactione crimen ſenſerit definiri, atq; iudiciis prodiderit, libertate donetur. XIX.

Raptum intra quinquẽnium liceat omnibus accuſare, poſt quinquennium verò nullus de hoc crimine faciat quæſtionem, etiam ſi intra ſupraſcriptũ tempus egiſſe aliquid de legibus doceatur: maximè cùm & filij de hoc matrimonio ſuſcepti, exacto quinquennio legitimorum & iure & priuilegio muniantur. XX.

XXI. Si quis ancillam alienam aut originariam violenter cum multitudine congregata rapuerit, si ingenuus est, raptoris pœna feriatur, quia violentiæ crimen admittit: si seruus est aut colonus, & sua hoc tantum voluntate commisit, simili ratione puniatur.

XXII. Si verò conscio conductore, aut iubente, aut conhibente, vel non prohibente hoc fecerit, etiam conductor ipse tanquam facti reus simili pœna feriatur. Si autem Domino sciente vel iubente hoc fecit, eandem possessionem, de qua raptor egressus est, fisco profuturam Dominus incunctanter amittat.

XXIII. Si quis intestatus mortuus fuerit, is ad eius successionem veniat qui inter agnatos atque cognatos gradu vel titulo proximus inuenitur, saluo iure filiorum ac nepotum.

XXIIII. Fiscus tunc agat, quãdo nec parentũ, nec filiorum, nec nepotum, nec agnatorum, nec cognatorum, nec vxoris & mariti quæ succedat, extare comperitur persona secundum legum veterum constituta: ita vt fiscus quotiens locum successionis inuenerit, vel aliqua sibi competentia repetit, actionem, remota titulorum vel officij præsumptione, proponat, quia tunc fiscus vnamquamque rem meritò potest & sine oppressionis alienæ iniuria vindicare, dum intercedente sententia pro ipso fuerit iudicatum. Nobis enim, sicut & principes voluerunt, ius cum priuatis volumus esse commune.

XXV. Vnumquemque possessorem fisci nomine apud competentem iudicem statuimus debere pulsari.

XXVI. Clericos religiosásque personas intestatas deficientes, quotiens defuerit qui iure succedat, locum Ecclesiæ suæ secundum leges facere debere præcipimus.

XXVII. Curialis si sine successore, quem leges vocant, intestatus defecerit, excluso fisco curiæ suæ locum faciat.

XXVIII. Faciendorum testamentorum omnibus quos testari leges permittunt, damus latè licentiam: ita vt septem aut quinque testes ingenui ac puberes, in conspectu testatoris, vno tempore, eodem rogante subscribant.

XXIX. Quod si testator aut literas ignorando, aut per necessitatẽ vicinæ mortis propriã subscriptionẽ non potuerit cõmodare, tũc octauus testis pro testatore adhibeatur huiusmodi, de cuius fide dubitari omnino nõ possit: scituris testibus & scriptore præcipuè testamẽti, quòd si quid falsitatis extiterit, sub cognitione decursa se suppliciũ euadere nõ posse quod circa falsarios legum dictat auctoritas.

Sciat autem ſcriptus heres, vel legatarius, aut libertus, quòd ſi eis conhibentibus aut ſcientibus tale aliquid temptatum fuerit, ſe non ſolum emolumento ipſo, vel fructu eius ſcripturæ eſſe priuandos, verùm etiam falſi pœnam declinare non poſſe. In hoc reatu erit quiſquis operam aut ſtudium faciendis adhibuerit talibus teſtamẽtis: cùm voluntates velimus eſſe liberas mortuorum, & nihil ibi ſibi aliena debeat præſuaſio vindicare. xxx.

Ne quis voluntatem ſuam facere volenti aut teſtes quolibet nomine deterreat, aut cõtradictor exiſtat: cùm, ſi quid actionis fuerit, eam legibus aduerſum hæredem poſſit exerere. xxxi.

Barbaris, quos certum eſt reip. militare, quomodo voluerint & potuerint faciendi damus licentiam teſtamenti, ſiue domi ſiue in caſtris fuerint conſtituti. xxxii.

Is qui ab inteſtato defuncti ſperat hæreditatem, ſi volentem teſtatorem prohibeat facere teſtamentum, tanquam ab indigno eius hæreditas auferatur. xxxiii.

Nemo aut Romanus aut Barbarus rem petat alienam, quã ſi per ſubreptionem impetrauerit, non valebit, & eam ſe non dubitet cũ fructibus redditurum: ſaluo eo quod ſuper hac parte ſuperiora noſtra edicta ius ſanciunt. xxxiiii.

Is qui quaſi ſub ſpecie vtilitatis publicæ, vt ſic neceſſariè faciat, delator exiſtat, quem tamen nos execrari omnino profitemur, quãuis vel vera dicens legibus prohibeatur audiri, tamen ſi ea quæ ad aures publicas detulerit, inter acta conſtitutus non potuerit adprobare, flammis debet abſumi. xxxv.

Si quis ad nuptias non legitimas aſpirauerit, legum cenſuram penitus non euadat: qui nec iuſtum matrimonium, nec filios ſciat ſe habere legitimos. xxxvi.

Intra annum mortis mariti nulla ad ſecundas nuptias migret: ſed nec furtim ſe miſceat illi cuius poſt annum erit vxor futura, quia leges videtur circumſcribere voluiſſe. Idcirco vtramque perſonam ſtupri ream eſſe præcipimus. Quam querelam damus tantum filiis & propinquis, vt quod in talibus cauſis legibus competit, exſequantur. xxxvii.

Adulteri vel adulteræ intra iudicia conuicti interitum non euadant: miniſtris eiuſdem criminis aut conſciis pariter puniendis. xxxviii.

Qui vt adulterium fieret, domum vel caſam præbuit, quíve mulieri, vt adulterio conſentiret, ſuaſit, capite puniatur. xxxix.

XL. Qui falsum nesciens allegauit, ad falsi pœnam minime teneatur.

XLI. Qui falsum fecerit, vel sciens falso vsus fuerit, aut alterum facere suaserit aut coëgerit, capitali pœna feriatur.

XLII. Qui † vanum vel falsum testimonium dixerint, aut * vtriusque parti prodiderint, in exilium dirigantur.

† *Varium.*

* *Vtrique.*

XLIII. Nullus ad potentem Romanum aut Barbarũ proprias quolibet titulo transferat actiones. Quod si fecerit, iacturam litis iurgator incurrat, & is qui susceperit, medietatẽ pretij rei æstimatæ fisco cogatur inferre. Qua pœna teneri præcipimus etiam eos qui rẽ in lite positam in huiusmodi crediderit transferendam esse personam, quoniam volumus vt remota persona potentioris, æqua iurgantes sorte confligant. Litigantibus verò post causæ terminum, largiendi quod vicerint cui voluerint personæ concedimus potestatem.

XLIIII. Nullus se potens Romanus aut Barbarus tanquam defensor aut suffragator negotio misceat.

XLV. Nullus alienæ rei vel suæ titulos prorsus adfigat: cum soli fisco hoc priuilegium his quæ possidet iure vel corpore, videatur esse concessum.

XLVI. Is qui in ea re quam possidet, iudicis præceptione conuentus, titulum potentis nomine adfixum aduersario suo crediderit opponendum, eius possessionis aut casæ, quam sub hac fraude vindicare temptauerit, amissione priuetur: nec repetẽdæ actionis, & si ei competere possit, habeat facultatem.

XLVII. Ille verò qui possessa ab aliis prædia titulis occupauerit, capite puniatur.

XLVIII. Libertos originarios vel seruos, Dominos aut patronos suos eorumq; liberos deferentes in quolibet negotio prohibemus audiri, quia huiusmodi personę neq; in ciuilibus, neq; in criminalibus causis contra patronos aut Dominos eorumq; liberos, etiãsi pro his dicant, vocem possunt habere legitimã, quos in huiusmodi facto deprehensos, in ipso actionis exordio gladiis oportet extingui.

XLIX. Hoc etiã de familiaribus seruari debere censemus, qui cuiuslibet familiaritate vel domui inhærẽtes, delatores aut accusatores emerserint: excepto tamen crimine maiestatis.

L. Occultis secretisque delationibus nihil credi debet: sed eum qui aliquid defert, ad iudicium venire conuenit, vt si, quod detulit, non potuerit adprobare, capitali subiaceat vltioni.

Donationes sub hac solennitate præcipimus celebrari, quòd si cuiuslibet pretij res mobilis fortasse donetur, vel certè mancipium, sola traditione largientis sit perfecta donatio, quæ tamen scripturæ fide possit ostendi, cui testium subscriptio adiecta monstretur. LII.

Si verò prædium rusticum aut vrbanum quisquam libero arbitrio conferre voluerit, scriptura munificentiæ etiam testium subscriptionibus roborata, gestis municipalibus allegetur, ita vt confectioni gestorum præsentes adhibeantur tres Curiales, aut Magistratus, aut pro Magistratu Defensor ciuitatis cum tribus Curialibus, aut Duumuiri, vel Quinquennalis: qui si defuerint, in alia ciuitate quæ hæc habuerit, allegationis firmitas impleatur, aut apud iudicem eiusdem prouinciæ quod donatum fuerit, allegetur. LIII.

De traditione verò quam semper in locis secundum leges fieri necesse est, si Magistratus, Defensor, Duumuiri aut Quinquennalis forte defuerint, ad conficienda introductionum gesta, tres sufficiant Curiales, dummodo vicinis scientibus impleatur corporalis introductionis effectus. LIIII.

Passim matrimonia dissipari non patimur. Ideo vxor à marito, aut maritus ab vxore nisi probatis causis quas leges comprehendunt, omisso repudio, à iugali vinculo non recedant. Causæ autem istæ debent esse diuortij. Si maritus aut homicida, aut maleficus, aut sepulcrorum violator ab vxore in examine fuerit adprobatus. Maritus quõque his criminibus conuictam meritò dimittat vxorem, si adulteram, vel maleficam, vel etiam quam vulgus adpellat aggagula, in iudicio potuerit adprobare. Quibus edoctis, maritus & dotem lucretur, & sponsalitiam recipiat vel sibi habeat largitatem, & tituli vtriusque proprietatem secundum leges filiis eum iubemus seruare communibus. Pari etiam modo, si mulier maritum superioribus criminibus inuolutum in iudicatione conuicerit, & dotem recipiat, & sponsalitiam lucro habeat largitatem: cuius tamen sponsalitiæ tantum donationis proprietatem liberis communibus etiam ipsa conseruet, & nubendi verò, vel non nubendi licentiam pro constitutis veteribus sortiatur. LIV.

Omnes appellationes suscipiant ij prouinciarum iudices à quibus prouocari potest: quando optimæ conscientię conueniat etiam superfluam appellationẽ sine dubitatione suscipere, dum de appellationis merito facer possit perpensis legibus cognitor iudicare. Quòd si iudex suam absentiam procurauit ne appellatorios libellos

accipiat, in locis celeberrimis qui appellare voluerit, libellum de absentia iudicis de sua appellatione habere debere cēsemus. Iudex autem qui aut suscipere appellationem contempserit, aut certè in custodiam dederit, aut verberauerit, aut aliquo dispēdio læserit appellantem, decem librarum auri amissione feriatur, quas fisci compendiis cura sacri cognitoris præcipimus aggregari, officium quoque cuius interest multæ legitimæ subiacebit.

LVI. Abactor animalium vel gregum atque pecorum alienorum, siue ea de stabulis, siue de pascuis abegerit, gladio puniatur, & in quadruplum amittentis damno de eius substantia consulatur. Quòd si seruus aut originarius fuerit, Dominus pro his conuentus legibus, si maluerit, aut, vt supra diximus, satisfaciat, aut impetitos ad pœnam mortis iudici publico tradere non moretur.

LVII. Abactor si vsque ad vnum equum, duas equas, totidémque boues, & vsque ad decem capras & quinque porcos tulisse tam de stabulis quàm de pascuis fuerit adprobatus, siue per surreptionē, siue ea violenter abduxerit, seueriſſimè puniatur, quidquid verò intra

† pecorum. suprascriptum numerum animaliū vel † porcorum à quocumque sublatum fuerit, tanquam furtum sub quadrupli pœna soluatur.

LVIII. Qui bouem, vel equum errantem, vel aliud pecus abduxerit, furti magis reus tenendus est: & in quadruplum animalia vel pecora sublata restituat, nisi ea ab eo die quo inuenerit, septem diebus continuis in publicis celeberrimisque locis aut ante Prætoriū iudicis proposuerit, hoc enim facto nullius pœnæ dāna sustineat.

LIX. Qui ingenuam virginem per vim corruperit, si idoneò patrimonio gratulatur & est genere nobilis, & eandem accipere cogatur vxorem, ita vt ei sponsalitiæ titulo largitatis quintam partem patrimonij sui nouerit conferendam, quòd si iam habens vxorem ista commiserit, tertiam partem patrimonij sui illi quam per vim corruperit sub idonea & sollēni scriptura dare cogatur: vt illa quæ per eum iacturam pudoris incurrit, honestum possit inuenire coniugium. Si autem nullo patrimonio aut nobilitate fulcitur, oppressor & violator pudoris ingenui supplicio adficiatur extremo.

LX. Si quis viduæ stuprum violenter intulerit, cuiuslibet loci corruptor sit, adulterij pœna depereat.

LXI. Si quis verò etiam si cum volente & adquiescente vidua hoc crimen admiserit, flammis vltricibus exuratur: illa quoque adulterij pœna damnanda, quæ non erubuit seruili subiacere libidini.

Si matrona vidua alicuius libidine volens corrupta sit, stuprum admittitur: nisi forte vilis vulgarísque sit mulier, cum his enim viduis adquiescentibus si quis concubuerit, quas artis operam aut ministerij laborem publicè exercere constiterit, hoc crimine nec ipse nec illæ teneantur obnoxij. LXII.

Si seruus alienus aut originarius ingenuam virginem per vim corruperit, aut stuprum viduæ per vim intulerit, conuento domino, rebus discussis atque patefactis, capite feriatur. LXIII.

Ancillam alienam virginem vel originariam, cuiuslibet ætatis, quisquis ingenuus, nulli tamen quolibet modo obnoxius ciuitati, corruperit, si dominus voluerit, aut corruptor ipse rogauerit, & apud gesta professus fuerit, mansurus in domini mulieris potestate, eius quam vitiauit contubernium non relinquat, nec, eadem mortua, discedendi habeat facultatem. Quòd si dominus ancillæ non consenserit, aut ille profiteri noluerit, tunc aut huius meriti duo mancipia domino tradat eius iuri profutura, si eius substantia patiatur: aut, si hoc implere non potuerit, cæsus districtissimè fustibus vicinæ ciuitatis collegio deputetur, quod iudex eiusdem loci periculi sui memor implere & custodire debebit. LXIIII.

Quoties se ancillæ ingenuus aut originarius aut seruus forte miscuerit, necesse est vt omnis matrem sequatur agnatio, id est, filij omnes ad dominum ancillæ pertineant. LXV.

Quoties verò se originariæ seruus alienus ingenuúsve miscuerit, nihilominus omnes filij matrem sequantur. LXVI.

Si verò originarius alienus se originariæ fortasse coniunxerit, duas filiorum partes originarij dominus, & tertiam sobolis originariæ dominus consequatur. LXVII.

Originaria * ex eo de ingenuo solo discesserit intra vicennij spatia repetatur, † quæ si originaria exemptis viginti annis domino sub hac præscriptione perierit, † sunt eius agnatio intra viginti annos suscepta domino mulieris, seruato nouellæ legis tenore, non pereat. LXVIII.

* *si.*
† *quod si.*
† *simul.*

Quisquis curialem, aut collegiatum, aut seruum, per triginta annos possederit, qui nullam patriam † suam conlationem iubisse monstretur, eos prædiorum dominis iubemus adquiri, quia in nullo tricennalis legis saluberrimum constitutum sub qualibet patimur occasione turbari: quam siue aduersum priuatum, siue aduersum fiscum, suam, quemadmodum leges præcipiunt, obtinere con- LXIX.

† *patriæ suæ col. subisse.*

uenit firmitatem. Et quia frequenter ſcimus tales calumnias in perniciem dominorum, conhibentibus ruſticis aut curialibus excitari, quo † conſolationem præſtitiſſe dicantur, hoc eatenus valebit, ſi ſciente poſſeſſionis domino & non reluctante, aut certè procuratore conductoreque eius, cùm dominus in tranſmarinis fuerit regionibus conſtitutus, conſolationem præſtitam fuerit adprobatum.

† *conlationem.*

LXX. Si ſeruus cuiuſlibet nationis ad quamlibet eccleſiam confugerit, ſtatim domino veniam promittēte reddatur: nec enim vltra vnum diem ibidem reſidere præcipimus. Qui ſi exire noluerit, vir religioſus archidiaconus eiuſdem eccleſiæ, vel presbyter atque clerici eundem ad dominum ſuum exire compellant, & domino indulgentiam præſtanti ſine dilatione contradant. Quòd ſi hoc ſupraſcriptæ religioſæ perſonæ facere forte noluerint, aliud mancipium eiuſdem meriti domino dare cogantur, ita vt, etiam illud mancipium, quod in Eccleſiæ latebris commoratur, ſi extra eccleſiam potuerit comprehendi, à domino protenus vindicetur.

LXXI. Si quis in cauſa publici debiti ad Eccleſiam quamlibet conuolauerit, archidiaconus eum compellat egredi ad edēda legibus ratiocinia ſua: aut ſi hoc facere noluerit, eius ſubſtantiam, quam ad Eccleſiam detulit, ſine mora contradat, quod niſi fecerit, quanti intereſt vtilitatis publicæ, archidiaconus cogatur exſoluere.

LXXII. Teſtamenta, ſicut leges præcipiunt, allegentur, hoc modo fides voluntatis alienæ titubare non poterit.

LXXIII. Auctoritates quorumlibet iudicum, vel præcepta cuiuſlibet ſedis ac poteſtatis, ſola publica ſeruata ciuilitate exequantur officia: & conuentum ſufficiat promittere, ſe ad iudicium eſſe venturum, nihil vltra præſumat apparitor. Et illius ſedis apparitor executiones ſuſcipiat, vnde præcepta manauerint. Quòd ſi alterius miles, alterius iudicis auctoritatem exſequi forte temptauerit, amiſſionem cinguli fuſtibus cæſus incurrat: litigator autem negotium incunctanter amittat.

LXXIIII. Si petitor improbè litem cuiuſcunque rei alteri forte commouerit, & fuerit ſub iuſta examinatione conuictus, ex die plantati ſollemniter iurgij, ſumptus & litis expenſas, quas ſe pulſatus immeritò ſuſtinuiſſe docuerit, à petitore recipiat, ſub æſtimatione ſcilicet iudicis, aut bonorum virorum ex delegatione noſcentium: quorum iuſtitiæ & deliberationis erit, quales ſumptus litis & expenſas

penſas eum qui importunè alterum ad publicum deduxerit examen, redhibere conueniat.

Qui etiam armatis hominibus, ferro, fuſte, lapide, de poſſeſſione quemquam, domo, villa expulerit, expugnauerit, obſederit, clauſerit, aut ſi forte propter hãc rem quis homines ſuos præſtiterit, locauerit, conduxerit, turbam, ſeditiones, incendium fecerit, ad violentiæ pœnam, quæ eſt ſuperiùs adſcripta, teneatur. Si quis autem ſepeliri mortuum, quaſi debitorem ſuum adſerens, prohibuerit, honeſtiores, bonorum ſuorum partem tertiam perdant, & in quinquennale exilium dirigantur: humiliores, cæſi fuſtibus perpetui exilij damna ſuſtineant. LXXV.

Illi res occupata per violentiam intra annum momenti iure ſalua proprietatis cauſa reddetur, qui eandem rem quam alterius præſumptione perdidit, nec violenter, nec abſconditè, nec precario poſſidet. LXXVI.

Si ſerui de irrogata violentia conuicti fuerint, aut certè confeſſi, & hoc domini præcepto factum ſub iuſta & diligenti cognitione conſtiterit, domino ad violentiæ pœnam retento, peruaſa reddantur, ſeruis nihilominus extremo ſupplicio puniendis, ſi violentiam eos ſua temeritate commiſiſſe claruerit. LXXVII.

Qui ingenuum plagiando, id eſt ſollicitando, in alia loca tranſlatum aut vendiderit, aut donauerit, vel ſuo certè ſeruitio vindicandum crediderit, occidatur. LXXVIII.

Qui ingenuum in ſeruitutem tenet, nec conditioni poteſt obnoxium comprobare, & calumniæ, & iniuriarum reus teneatur adſtrictus. LXXIX.

Qui mancipium alienum ſollicitauerit, tres alios eiuſdem meriti & ipſum Domino cum peculio ſuo reddat, quòd ſi quis à quolibet bona fide ſuſcipitur quo ſe dicat ingenuum, ſuſcipientis hæc debet eſſe cautela, vt eum ducat ad geſta, & ſe profiteatur ingenuum, quo facto, dum à Domino ſeruus aut originarius poſtulatus fuerit & probatus, ſolus ſine retinentis incommoditate reddatur. LXXX.

Si quis neſciens à plagiatore mancipia comparauerit, reatu plagij non poteſt obligari. LXXXI.

Si ingenuus diſtrahatur, nullum præiudicium ſui ſtatus incurrit, niſi forte tacendo de ingenuitate ſua, emptoris ignorantiam maior ætate circumuenerit. Nam de plagio aduerſum venditorem pro defenſione vel iniuria ſua agere potuit: niſi pretium quod pro LXXXII.

eo datum fuerit, cum suo voluerit venditore partiri. Tunc enim præiudicium conditionis incurret, quod sibi ipse dissimulando & consentiendo pepererit.

LXXXIII. Quisquis seruum siue colonum alienum sciens fugitiuum susceperit, aut occultauerit, ipsum Domino cum mercedibus & peculio eius, & eiusdem meriti alterum reddat. Quòd si secundo aut tertio eundem fugitiuum idem apud quem fuerat, suscipiendum esse crediderit, præter ipsum cum mercedibus, tres alios Domino eius tradat, mancipium tamen ipsum, ne forte propter capiendum lucrum callidè & dolosè à Domino ad domum eius qui susceperat, immissum fuerit, oportet in examinatione torqueri: vt si per interrogationem in quæstionem positi constiterit à Domino suo ad domum alterius fraudulenter immissum, fisci protenus compendiis adplicetur.

LXXXIIII. Qui ingenuum celauerint, vendiderint, vel scientes comparauerint, humiliores fustibus cæsi in perpetuum dirigantur exilium, honestiores confiscata tertia parte bonorum suorum, pœnam patiantur nihilominus quinquennalis exilij.

LXXXV. Seruos sollicitatos ab altero, vel furto ablatos, si scientes alij susceperunt, non tantùm de his susceptis conueniri, & eos reddere debent, sed etiam ad pœnalem actionem furti detinendi sunt.

Qui seruum alienum inuito Domino apud se tenuerit, furti est actione pulsandus.

LXXXVI. In fuga positus seruus nec vendi, nec donari potest.

LXXXVII. Si abactor, sollicitator ac fur, antequam per auctoritatem iudicis conuincatur, mortuus fuerit, hæredes eius pro delicto auctoris sui in nullo teneantur obnoxij, nisi ob earum tantùm rerum repetionem, quas ad eos peruenisse constiterit.

LXXXVIII. Si quis sibi, vt aliquem terreat, militiam confixerit, vel adsumpserit quam non habet potestatem, viliores fustibus cæsi perpetuæ relegationis mala sustineant, honestiores exilij patiantur incommoda.

LXXXX. Qui testamentum, codicillum, tabulas, rationes, gesta, libellos, cautiones, epistolas in fraudem alterius, quocunque loco, deleuerint, mutauerint, subiecerint, subrepserint, incenderint, raserint, aut æs, argentum, vel ferrum inauratum scientes pro auro dederint, vel vendiderint, vel suppositerint, quíque pro argento stamnum subiecerint, vel exteriorem circulum solidi præci-

derint, quíve, vt id fieret, iusserint, operámve dederint, pœnam sustineant falso crimini constitutam.

Qui testibus pecuniam dederit, vt falsum testimonium dicant, vel certè quod sciunt taceant, aut non exprimant veritatem, vel iudici præmium dederint, vt sententiam contra iustitiam dicat, vel non iudicet, humiliores capite puniantur, honestiores bonorum suorum amissione multentur. XCI.

Si sponsa persuasa ab sponso ad eius domum non tradita venerit, sponsus raptoris crimine non teneatur. XCII.

Inuitus pater familiam suam in matrimonium nulli dare compellatur. XCIII.

Parentes qui cogente necessitate filios suos alimentorum gratia vendiderint, ingenuitati eorum non præiudicant, homo enim liber pretio nullo æstimatur. XCIIII.

Nec pro pignore filij à parentibus alicui dari possunt: & si sciens creditor ingenuos pro pignore à parentibus susceperit, in exilium dirigetur. Operas enim tantùm parentes filiorum quos in potestate habuerint, locare possunt. XCV.

Qui in libertate degens ad seruitutem vocatur, rei partes sustinet, ideo petitori eius vel illi qui se dominum dicet, incumbet seruum suum docere. Si verò ex possessione seruitutis in libertatem reclamet, defensori eius necesse est liberum comprobare. XCVI.

Qui casam, domum, aut villam alienam inimicitiarum causa incenderit: si seruus, colonus, ancilla, originarius fuerit, incendio concremetur: si ingenuus hoc fecerit, restituat quicquid dispendij acciderit per illud, quod commouit, incendium, ædificiumque renouet, & æstimationem insuper consumptarum rerum pro pœna talis facti cogatur exsoluere: aut si hoc sustinere pro tenuitate nequiuerit, fustibus cæsus perpetui exilij relegatione plectatur. XCVII.

Ex eo verò incendio quod incautè seruus aut colonus in domini sui agro supponit, si vicini forte arbores frugiferas, aut siluas, vineta, vel segetem læserit, siue aliud quodlibet dispendium adtulerit, aut, æstimatione habita, dominis eius per quem vicino damnum continget, sartiat atque compenset: aut ipsum qui ignem suppossuit, si hoc magis elegerit, pro facti culpa tradat iudici puniendum. XCVIII.

Qui hominem sine audientia & sine potestate vel iurisdictione XCVIII.

iudicis competentis immeritò iusserit vel suaserit occidi, tanquam reus homicidij occidatur.

c. Seruus alienus in alterius caput torqueri non potest, nisi delator, aut accusator cuius interest probare quod intendit, precium eius quantum dominus taxauerit, inferre paratus sit.

ci. Qui seruum ideo comparauit ne aduersum se torqueretur, restituto pretio resoluta venditione, aduersum eum qui fraudulenter emerat, debet subiici quæstioni.

cii. Si seruus ad hoc fuerit manumissus ne torqueatur, quæstio de eo nihilominus haberi potest.

ciii. Vbi quod facinus commissum dicitur, ibi deferendum & vindicandum est, hi enim qui accusantur, de prouincia ad aliam prouinciam transferri non debent, ne per longum iter eripiantur, aut fugiant, nec interest si ingenui, vel liberti, vel serui sint, qui aliquid criminosum commisisse dicantur.

ciiii. Qui effodiunt terminos, vel exarant limites, finem scilicet designantes, aut arbores terminales euertunt, si serui sunt aut coloni, & sine conscientia vel iussu domini fecerint, puniantur. Si verò hoc imperante domino factum esse constiterit, idem dominus tertiam partem bonorum suorum perdat fisci viribus profuturam: seruo ipso aut colono nihilominus capite puniendo.

cv. Eos terminos obseruandos, quos duorum fundorum dominus inter vtrumque prædium, cùm ex his vnum alienaret, seruari debere constituit, non eos, qui singulos fundos antiqua institutione separabant.

cvi. Quoties aliquod negotium consensu litigantium aut sententia iudicis sacramentis fuerit diffinitum, retractari non poterit: nec de periurio agere cuiquam vel mouere permittitur quæstionem.

cvii. Qui auctor seditionis vel in populo, vel in exercitu fuerit, incendio concremetur.

cviii. Si quis pagano ritu sacrificare fuerit deprehensus, arioli etiam atque vmbrarij, si reperti fuerint, sub iusta æstimatione conuicti capite puniantur, malarum artium conscij, id est, malefici, nudati rebus omnibus quas habere possunt, honesti, perpetuo damnantur exilio, humiliores, capite puniendi sunt.

cix. Si seruus aut colonus domino nesciente violenter aliqua rapiat, dominus eius intra annum in quadruplum, post annum in

ſimplum conuenietur: aut pro noxia certè, ſi hoc magis elegerit, ipſum ſeruum vel colonum nouerit ad pœnam iudici contradendum; ita, vt quod ad eum ex ipſa ſerui violentia peruenisſe conſtiterit, reddat: aut ſi conuentus eum fugisſe dixerit, executionem eius conquerenti dediſſe ſufficiat.

Qui ſepulchrum deſtruxerit, occidatur. CX.

Qui intra vrbem Romam cadauera ſepelierit, quartam partem patrimonij ſui fiſco ſociare cogatur, ſi nihil habuerit, cæſus fuſtibus ciuitate pellatur. CXI.

Damnatorum ex quibuſlibet criminibus bona filiis primùm ac parentibus vel propinquis vſque ad tertium gradum proficiant, quòd ſi eos non habuerint, fiſco omnia ſoluentur. CXII.

Si curialis damnatus filios reliquerit, totum quod dimiſit ipſi capiant: ſi non habuerit filios, ad curiam eius perueniant facultates; excepta cauſa maieſtatis, in qua omnium damnatorum bona nec ad filios, ſi habeant, ſed ad ſolum fiſcum, ſecundum legum cauta neceſſe eſt peruenire. CXIII.

Si addictos damnatóſque iudiciis clerici vel quilibet alij violéter eruerint, ipſi ad pœnam vel ad diſpendia teneantur, quæ ſentẽtia in conuictos prolata ſtatuiſſe monſtrabitur: Et ſi conhibentia iudicis vel conludio hoc claruerit perpetratum, quinque auri libras idem iudex cogatur exſoluere. CXIIII.

Qui pecuniam fiſco vel publicis rationibus competentem furandi ſtudio tulerit, eam reddat in quadruplum. CXV.

Qui ſciens ex rapinis aliqua à raptore, id eſt fure, ſeruanda ſuſceperit, eadem qua raptor pœna teneatur. CVI.

Seruus ſi furtum fecerit, vel damnũ cuilibet dederit, niſi eius Dominus hoc pro ſui qualitate reddere vel ſarcire paratus ſit, noxæ eum dare cogitur, quod & de animalibus faciet, ſi alicui damna generauerint. CVII.

Si propter furtum ſerui Dominus cõuentus, furem ipſum magis tradere, quàm defendere eum in iudicio voluerit, illa etiam quæ ad eum ex ipſo furto peruenisſe conſtiterit, pariter debebit exſoluere. CVIII.

Si quid de taberna vel ſtabulo perierit, ab his qui locis talibus prę- ſunt, vel qui in his negotiantur, repetendum eſt, ita vt præſtent ſacramenta de conſcientia ſua ſuorúmque: & ſi hoc fecerint, nihil cogantur exſoluere, aut certè, quantum petitor iurauerit ſe in eo loco perdidiſſe, reſtituant. CIX.

CXX. Si seruus furtum fecerit,& manumissus à Domino fuerit,vel vēditus alteri, vel donatus,causam de furto tam ipse manumissus dicat, vel ille qui eum emit,aut cui donatus est, noxa enim semper caput sequitur.Et non solùm is qui furtum facit, sed etiam is cuius opera vel consilio furtum factum fuerit,furti actione tenebitur.

CXXI. Si procuratori vel conductori siue colono vel seruo alicuius, inuito vel nesciente Domino, mutuam pecuniam quis dederit, nec ipsi Domino,nec rei eius aliquod præiudicium comparetur: sed ex peculio serui vel coloni, considerata vel seruata priùs indemnitate Domini,consulatur petitionibus creditoris.

CXXII. Amittant repetitionem debiti creditores, qui cautiones debitorum suorum potentibus tradiderit, & per eos magis exactionem mutuæ pecuniæ voluerint procurare.

CXXIII. Capiendorum pro suo arbitrio pignorum vnicuique licentiam denegamus: ita vt, si probabile fuerit, hoc agendi iudicis præstet auctoritas.

CXXIIII. Creditor si debitori suo res sibi non obligatas violenter rapiat, intra annum criminis admissi cōuentus, sub pœna quadrupli præsumpta restituat: post annum verò in simplum debebit exsoluere, quod etiam de fructibus violenter ablatis seruari debere legum ratio persuadet.

CXXV. Si quis de Ecclesiis,id est locis religiosis,homines traxerit,vel aliquid violenter crediderit auferendum,capite puniatur.

CXXVI. Nullus post hæc curialium siue tabulariorum aut susceptorum in Ecclesia residens pictatia delegationis emittat: sed si quem fisco debitorem nouit, exponat eum extra Ecclesiam constitutus, aut certè deleget facturus cum eo qui se debitorem negauerit, publicè rationem,quòd si inuitum quis,cùm sibi delegatur, & se nō debere clamauerit, violenter crediderit exigendum, in quadruplum extorta restituat.

CXXVII. Delegari nemo debet inuitus: sed si is qui à creditore suo delegatur,consensum delegationi præbens debere se fateatur, & redditurum spondeat,quod promisit,cogatur exsoluere.

CXXVIII. Filius in potestatem patris positus,vel seruus,aut colonus,si à patre vel Domino in qualibet culpa non defendantur de ipso delicto vel crimine, tradendi sunt iudici competenti: nisi forte filius familias ipse defendere pro delicto, quo impetetur, in iudicio se voluerit.

Qui per mendacium vel ſubreptionẽ aliquid impetrauerit, nec ipſi proſit, nec alterum lædat. CXXIX.

Quod promiſſum fuiſſe conſtiterit vt fur comprehendatur, meritò debetur, & oportet exſolui. CXXX.

Qui de debito in iudicio conuicti vel condemnati fuerint, intra duos menſes à die latæ ſententiæ ſolutionem procurare debent: quòd ſi non fecerint, per auctoritatem iudicis, ad eius petitionem qui vincet, capi eorum pignora debent & diſtrahi: vt quod ſentẽtia iuſtè lata conſtituit, poſſit impleri. CXXXI.

Qui poſſeſſor ad iudicium venit, non eſt cogendus dicere vnde tenet, nec onus ei debet probationis imponi, quia hoc magis petitoris officium eſt, vt rem quam repetit, doceat ad ſe pertinere. CXXXII.

Mulier, etiamſi per cautionem alienum debitum ſe reddituram ſpondeat, non tenetur. CXXXIII.

Amittat ſortem debiti creditor, qui vltra centeſimam legitimam crediderit à debitore poſcendum. CXXXIIII.

Fideiuſſor qui redimendo pignora eius debitoris pro quo fidem dixerat à creditore liberauit, oblata ſibi debita pecunia reſtituere pignora debitori compellatur. CXXXV.

Si quiſquam rem ſuam neſciens à poſſeſſore conduxerit, nihil ſibi præiudicat: ſed de proprietate ipſius agere poterit. CXXXVI.

Si quis neſciens alienam aream eſſe, ædificium in ea conſtruxerit, ſumptus quos fecit, recipit: ſed amittit quam in ſolo alieno fecerat manſionem. CXXXVII.

Si vna res à duobus diuerſis temporibus comparetur, ille potior erit, & Dominium eius magis acquiret, cui traditam fuiſſe claruerit. CXXXVIII.

Auctor venditionis etiamſi priuilegium habeat ſui iudicis, tamen defenſurus venditionem ſuam forum ſequatur emptoris. CXXXIX.

Qui de re comparata pertulerit quæſtionem, ipſe petitori reſpõdere compellitur, nec ad auctorem ſuum proponentem repellit: quem neceſſe eſt ad hoc tantum ipſe commoneat, vt factum ſuum in † inditione defendat. CXL.

† *iudicatione. pro iudicio.*

Quicunque fugere ſolitum vendiderit ignoranti, ſi emptorem quoque fugerit. & precium venditor reddat, & damna ſarciat quæ per eundem contigerint fugitiuum. CXLI.

CXLII. Liceat vnicuique Domino ex prædiis quæ corporaliter & legitimo iure possidet, rustica vtriusque sexus mancipia, etiamsi originaria sint, ad iuris sui loca transferre, vel vrbanis ministeriis adplicare, ita vt & illis prædiis adquirantur ad quæ voluntate Domini migrata fuisse constiterit, & inter vrbanos famulos meritò censeantur: nec de eiusmodi factis atque ordinationibus velut sub oppositione originis, quæstio vlla nascatur. Alienare etiam supradictæ cõditionis homines liceat Dominis absque terræ aliqua portione, sub scripturæ adtestatione, vel cedere, vendere cui libuerit, vel donare.

CXLIII. Circa Iudæos priuilegia legibus delata seruentur: quos inter se iurgantes & suis viuentes legibus, eos iudices habere necesse est, quos habent obseruantiæ præceptores.

CXLIIII. Quicunque susceptores fuerint fiscalium titulorum, in emittẽdis possessorum securitatibus nomine singularum possessionum, professionem earum euidenter designẽt: acceptam quoque pro earum functione exponant pecuniæ quantitatem. Quòd si aliquis professionem locorum, nomina summámque perceptæ pecuniæ in securitatibus à se factis comprehendere forte noluerit, & huius culpæ reus in iudicio fuerit adprobatus, quadruplum eius pecuniæ, quam possessor se dedisse probauerit, eidem cogatur exsoluere. Quod etiã circa discussorem similiter conuenit custodire, si de quibus titulis, quas summas à prçsumptoribus vel reliquatoribus exegerint, in securitatibus emittendis signare noluerint.

CXLV. Si quis Barbarorum tertiò competentis iudicis auctoritate conuentus, & edictis sollemniter inclamatus, ad iudicem, cuius præceptione cõuentus est, venire neglexerit, meritò sub discussione causæ sententiam excipiet contumaciæ, adeo vt iudicetur, de quo conuentus est, perdidisse negotium: dummodo tertiò quemlibet capillatorum fuisse conuentum, aut cautionis ab eodem emissæ fides ostendat, aut ingenuorum vel honestorum testium dicta confirmẽt, quibus manifestè clareat, auctoritate pulsatum, contempsisse dare responsum, nec voluisse ad iudicium conuenire.

CXLVI. De frugibus ab aliquo ex fundo cuiuslibet sublatis, tam colonus quàm Dominus, quia vtriusque interest, agere potest.

CXLVII. Placita bona fide & definita venditio à venditore rescindi non potest: sed pretium, quod ab emptore debetur, repetendum est.

CXLVIII. Serui aut coloni ab hostibus capti & reuersi Domino restituãtur, si non

ſi non ſunt ante ab altero, vendentibus hoſtibus, in commercio comparati.

Si quis exactorum vel ſuſceptorũ maiorem menſuram vel maius pondus adhibuerit dum fiſcales traduntur ſpecies, quàm publicæ ordinationis moderatio antiquitus prouiſa conſtituit, ad iudicem continuò cum ipſis menſuris & põderibus deducatur: vt ſi fuerit de eorum iniquitate conuictus, inde quadruplum pro vtilitate illius quem grauauit, malè ſuſceptarum ſpecierum damna ſuſtineat. Quod etiam circa negociatores obſeruari debere cenſemus in commerciis, ſi iniuſta pondera vel menſuras adhibuiſſe fuerint adprobati. CXLIX.

Nulli liceat † inuitus ruſtico alieno operas aut obſequium imperare, nec eius mancipio aut boue vti, niſi hoc fortè idem ruſticus, aut conductor ipſius, vel Dominus ſua voluntate præſtiterit. Qui contrà fecerit, det pro vnius ruſtici vel vnius bouis diurna opera quam præſumpſit, auri ſolidum vnum. CL. † *inuito Domino.*

Siue ſeges aliena, ſiue quælibet arbor cuiuſque dolo deiecta fuerit, aut aliquid damni prouenerit in quadruplum eius nomine qui hoc fecerit, addicatur. CLI.

Si alienus ſeruus ab aliquo, vel ruſticus occidatur, in poteſtate habet Dominus eius aut criminaliter de obnoxij ſui morte agere, & homicidam capitaliter accuſare, aut de damno certè amiſſi mancipij ciuiliter actionem proponere, ita vt pro vno ſeruo occiſo duos tales recipiat. CLII.

Vxor pro marito non debet conueniri: res eius aut ſponſalis munificentia pro mariti obnoxietate poſcatur, legum prudẽtia & moderatione ſeruata. CLIII.

Die Solis, qui Dominicus nuncupatur, ſed & diebus Paſcalibus nullum præcipimus conueniri, qui contrà fecerit, ſacrilegij reus habeatur. CLIIII.

Hæc quantum occupationes noſtræ admittere, vel quæ nobis ad præſens occurrere potuerunt, àvictis tam Barbaris quàm Romanis ſumus profutura complexi: quæ omnium Barbarorum ſiue Romanorum debet ſeruare deuotio. Quæ comprehendere nos vel edicti breuitas, vel curæ publicæ non ſiuerunt, quoties oborta fuerint cuſtodito legum tramite terminentur. Nec cuiuſlibet dignitatis, aut ſubſtantiæ, aut potentiæ, aut cinguli vel honoris perſona, contra hæc quæ ſalubriter ſtatuta ſunt, quolibet modo credat eſſe venien-

dum, quæ ex nouellis legibus ac veteris iuris ſanctimonia pro aliquia parte collegimus: ſcituris cognitoribus vniuerſis ac iura dictãtibus, quòd ſi in aliquo hæc edicta fuerint violata ſe proſcriptionis deportationiſque pœna merito eſſe feriendos. Quòd ſi forſitan perſona potentior, aut eius procurator, vel vicedominus ipſius, aut certè conductor ſeu Barbari, ſeu Romani, in aliquo genere cauſæ præſentia non permiſerint edicta ſeruari, & iudex, cuius interereit, obſiſtere, aut vindicare, aut obuiare non potuerit, in noſtram illico, ſi ſibi conſulit, inſtructa ex omnibus relatione, dirigat, depoſita totius formidinis ſuſpicione, notitiam. Hac enim ſola ratione à culpa eſſe poterit abſolutus. Quia quod pro omnium prouincialium ſecuritate prouiſum eſt, vniuerſitatis debet ſeruare deuotio.

EXPLICIT EDICTVM THEODORICI REGIS.

LECTORI.

Quæ ſequuntur, ſunt quidem ex legibus Theodorici, ſed Francorum, non Gothorum, aut Italiæ Regis: vt & ſuperior Sidonij Epiſtola ad Theodoricum pertinet illum, cui Auitus Aquitanias conceſſit, quem & idem auctor in Narbone & Panegyrico ad ipſum Auitum laudat. De quo te monitum non fruſtra voluimus, ſimul & hæc adiecta, ne quid deſiderares.

Ingenuo homicida intra Eccleſiam poſito, de interempti precio principis eſt exſpectanda ſententia: quia de precio occiſorum nihil euidenter lex Romana conſtituit. Dominus verò noſter ſtatuit obſeruari, vt ſi ingenuus ab ingenuo fuerit interemptus, & homicida ad Eccleſiam cõfugerit, is ipſe qui homicidium admiſit, cum medietate bonorum ſuorum occiſi heredibus ſeruiturus addicatur: reliqua medietas facultatis eius heredibus relinquatur. Si verò ſeruus cuiuſcunque occiſus fuerit ab ingenuo, & ipſe homicida ad Eccleſiam conuolauerit, ſecundum ſerui qualitatem infraſcriptũ Domino eius precium cogatur exſoluere, hoc eſt, pro actore c. ſolid. pro miniſteriali LX. pro aurifice electo C. pro fabro ferrario L. pro carpentario XL. pro aratore, aut porcario, aut virbicario aut aliis ſeruis XXX. Hoc ex præcepto Domini Regis conuenit obſeruari.

C. SOLLII APOLINARIS SIDONII ARVERNORVM EPISCOPI DE THEODORICO ÆVITANIAE REGE EPISTOLA.

Sidonius Agricolæ ſuo S.

SÆPENVMERO poſtulaſti, vt quia Theodorici regis Gothorum cõmendat populis fama ciuilitatem, literis tibi formæ ſuæ quantitas, vitæ qualitas ſignificaretur. Pareo libens, inquantum epiſtolaris pagina ſinit, laudans in te tam delicatæ ſollicitudinis ingenuitatem. Igitur vir eſt & illis dignus agnoſci, qui eum minus familiariter intuentur: ita perſonã ſuam Deus arbiter, & ratio naturæ, conſummatæ fœlicitatis dote ſociata cumulauerunt. Mores autem huiuſcemodi, vt laudibus eorum nihil ne regni quidem defraudet inuidia. Si forma quæratur, corpore exacto, longiſſimis breuior, procerior eminentiórque mediocribus. Capitis apex rotundus, in quo paululum à planicie frontis in verticem cæſaries refuga criſpatur. Ceruix non ſedet neruis, geminos orbes hiſpidus ſuperciliorum coronat arcus. Si verò cilia flectantur, ad malas medias palpebrarum margo prope peruenit. Aurium legulæ, ſicut mos gentis eſt, crinium ſuperiacentium flagellis operiuntur. Naſus venuſtime incuruus. Labra ſubtilia, nec dilatatis oris anglis ampliata. Pilis infra narium antra fruticantibus cotidiano ſucciſio. Barba concauis hirta temporibus, quam in ſubdita vultus parte ſurgentem ſtirpitus tonſor aſſiduus genas aduſque forpicibus euellit. Menti, gutturis, colli non obeſi, ſed ſucculenti lactea cutis, quæ propius inſpecta iuuenali rubore ſuffunditur. Namque hunc illi crebro colorem non ira, ſed verecundia facit. Teretes humeri, validi lacerti, dura brachia, patulæ manus, rece-

dente aluo pectus accedens, aream dorsi humilior inter excrementa costarum spina discriminat, tuberosum est vtrumque musculis prominentibus latus, in succinctis regnat vigor ilibus, corneum femur, internodia poplitum bene malcula, maximus in minime rugosis genibus honor, crura suris fulta turgentibus, & qui magna sustentat membra, pes modicus. Si actionem diurnam, quæ est forinsecus exposita, perquiras, Antelucanos sacerdotum suorum cœtus minimo comitatu expetit, grandi sedulitate veneratur: quanquam (si sermo secretus) possis animaduertere, quod seruet istam pro cõsuetudine potius quam pro ratione reuerentiam. Reliquum mane regni administrandi cura sibi deputat. Circunsistit sellam comes armiger, pellitorum turba satellitum ne absit, admittitur; ne obstrepat, eliminatur. Sicque pro foribus immurmurat excluſa velis, incluſa cancellis. Inter hæc intromissis gentium legationibus, audit plurima, pauca respondet. Si quid tractabitur, differt: si quid expedietur, accelera. Hora est secunda: surgit è solio, aut thesauris inspiciendis vacaturus, aut stabulis. Si venatione nunciata procedit, arcum lateri innectere citra grauitatem regiam iudicat, quem tamen, si cominus auem feramque aut venanti monstres, aut vianti, manui post tergum reflexæ puer inserit, neruo loróve fluitantibus: quem sicut puerile computat gestare thecatum, ita muliebre accipere iam tensum. Igitur acceptum modo insinuatis è regione capitibus intendit, modo ad talum pendulum modi parte conuersa, languẽtem chordæ laqueum vagantis digito superlabante prosequitur, & mox spicula capit, implet, expellit, quidue cupias percuti, prior admonet. Eligis quid feriat: quod elegeris, ferit: Et si ab alterutro errandum est, rarius fallitur figentis ictus, quàm destinantis obtutus. Si in cõuiuium venitur, quod quidem diebus profestis simile priuato est, non ibi impolitam congeriem liuentis argenti mensis cedentibus suspirioſus minister imponit. Maximum tunc pondus in verbis est: quippe quum illic aut nulla narrantur, aut seria. Toreumatum, peripetasmatúmque modo conchiliata profertur supellex, modo byssina. Cibi, arte, non precio placent: fercula nitore, non pondere. Scyphorum paterarúmque raras oblationes faciliùs est vt accuset sitis, quàm recuset ebrietas. Quid multis? Videas ibi elegantiam Græcam, abundantiam Gallicanam, celeritatem Italicam, publicam pompam, priuatam diligẽtiam, regiam disciplinam. De luxu autem illo sabbatario narrationi meæ supersedendum est,

qui nec latẽtes poteſt latere perſonas. Ad cœpta redeatur. Dapibus expleto ſomnus meridianus ſæpe nullus, ſemper exiguus. Quibus horis viro tabula cordi eſt, teſſeras colligit rapidè, inſpicit ſollicitè, voluit argutè, mittit inſtanter, ioculanter compellat, patienter expectat: in bonis iactibus tacet, in malis ridet, in neutris iraſcitur, in vtriſque philoſophatur. Secũdas faſtidit vel timere, vel facere: quarum opportunitates ſpernit oblatas, tranſit oppoſitas, ſine motu euaditur, ſine colludio euadit. Putes illum & in calculis arma tractare. Sola eſt illic cura vincendi. Cùm ludẽdum eſt, regiam ſequeſtrat tantiſper ſeueritatem: Hortatur ad ludum, libertatem, communionemque. Dicam quod ſentio: Timet timeri. Denique oblectatur commotione ſuperati: & tunc demum ſibi ceſſiſſe collegam credit, quum fidem fecerit victoriæ ſuæ bellis alienã. Quodque mirere, ſæpe illa lætitia minimis occaſionibus veniens ingentium negociorum merita fortunat. Tunc petitionibus diu ante per patrociniorum naufragia iactatis abſolutionis ſubitæ portus aperitur. Tũc etiam ego aliquid obſecratus feliciter vincor, quando mihi ad hoc tabula perit, vt cauſa ſaluetur. Circa nonam recrudeſcit moles illa regnandi, redeunt pulſantes, redeunt ſummouentes, vbique litigioſus fremit ambitus: qui tractus in veſperam cœna regia interpellante rareſcit, & per aulicos deinceps pro patronorum varietate diſpergitur, vſque ad tempus concubiæ noctis excubaturos. Sanè intromittuntur (quanquam raro) inter cœnandum mimici ſales, ita vt nullus conuiua mordâcis linguæ felle feriatur. Sic tamen, quod illic nec organa hydraulica ſonant, nec ſub phonaſco vocalium concentus meditatum acroama ſimul intonat. Nullus ibi lyriſtes, choraules, meſochorus, typaniſtria, pſaltria canit: Rege ſolùm illis fidibus delinito, quibus non minùs mulcet virtus animum quàm cantus auditum. Quum ſurrexit, inchoat nocturnas aulica † caſa † gaza.
cuſtodias. Armati, regiæ domus aditibus aſſiſtunt, quibus horç primi ſoporis vigilabuntur. Sed iam quid meas iſtud ad partes, qui tibi indicanda non multa de regno, ſed pauca de rege promiſi? Simul & ſtilo finem fieri decet: quia & tu cognoſcere viri non amplius quam ſtudia perſonámque voluiſti; & ego non hiſtoriam, ſed epiſtolam efficere curaui. Vale

INCIPIT COMPVTVS PASCHALIS.

I nosse vis quotus annus est ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi, computa triginta sex per quindecim fiunt quingenti quadraginta. his semper adde duodecim, fiunt quingenti quinquaginta duo. Adde & Indictiones anni cuius volueris: vt puta decimam vicies semel post consulatum Basiliis iunioris, sunt quingenti sexaginta duo. Isti anni sunt ab incarnatione Christi. Hoc tantū memor esto sollicitiùs, vt quotiens quintam decimam compleueris Indictionem, quo argumentum possit integrum custodiri, quindecim non assumas, sed ad primam summā, id est, in triginta sex vnum semper adiicias: vt puta pro triginta sex, finita quintadecima indictione, quam in superiore computo addas, triginta septem per quindecim computabis, & annos Domini sine vllo errore poteris repetire.

Si vis scire quota est Indictio, vt puta vicies semel post consulatum Basilij iunioris: sume annos ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi, id est quingentos, sexaginta duo. his semper adiice tria fiunt quingenti sexaginta quinque. Hæc partire per quindecim, remanent decem, decima est Indictio. Si verò nihil remanserit, quinta decima est Indictio.

Si vis cognoscere quot sint Epactæ, id est adiectiones lunares: sume annos ab incarnatione Domini quot fuerint, vt puta quingentos: hos partire per decem nouem, remanent vndecim. hos per vndecim multiplica, fiunt centum viginti vnum. hos item partire per triginta, remanet vnus. vna est adiectio lunaris.

Si vis scire adiectiones solis, id est, concurrentes septimanæ dies: sume annos ab incarnatione Domini quot fuerint, vt puta quingentos sexaginta duo, per Indictionem decimam annorum qui fuerint, quartam semper adiice, id est, nunc centum quadraginta, qui fiunt simul septingenti duo. his adde quatuor, hos partire per

ſeptem, remanent ſex. Sex ſunt Epactæ ſolis, id eſt, concurrentes ſeptimanæ dies per ſupra ſcriptam Indictionem vicies ſemel poſt conſulatum Baſilij iunioris.

Si vis ſcire quotus ſit annus circuli decem & nouem annorum: ſume annos Domini, vt puta quingentos ſexaginta duo, & vnum ſemper adiice, finiunt quingenti ſexaginta tres. hos partire per decem & nouem, remanent duodecim. Duodecimus annus eſt cycli decem nouennalis. Quod ſi nihil remanſerit, nonus decimus annus eſt.

Si vis ſcire quotus cyclus lunæ eſt, qui decennouennali circulo continetur: ſume annos Domini, vt puta quingẽtos ſexaginta duo, & ſubtrahe ſemper duo, fiunt quingenti ſexaginta: hos partire per decem & nouem, remanent nouem. nonus cyclus lunæ eſt decennoualis circuli. quotiens autem nihil remanet, nonus decimus annus eſt.

Si vis ſcire quando biſſextus dies ſit: ſume annos Domini, vt puta quingentos ſexaginta duo. partire hos per quatuor: ſi nihil remanſerit, biſſextus eſt. Si vnum aut duo, vel tres, biſſextus non eſt. Et ne tibi forſitan aliqua caligo erroris occurrat, per omnem Computum quem ducis, ſi nihil ſuperfuerit, eundem computum eſſe per quem duces agnoſce: vt puta ſi per decem & nouem ducens nihil ſuperauerit, ſcias nonum decimum eſſe: ſi per quindecim, quintum decimum: ſi per ſeptem, ſeptimum.

Si vis cognoſcere quota luna feſtus paſchalis occurrat: ſi Martio menſe paſcha, celebratur, computa à Septembri vſque ad Februarium fiunt ſex: his ſemper adiice duo, fiunt octo: & Epactas, id eſt, adiectiones Lunæ, cuius volueris anni, vt puta Indictionis decimæ, vna fiunt nouem, & dies menſis quo paſcha celebratur, id eſt Martij, triceſimus fiunt ſimul quadraginta: deduc triginta, remanent decem: luna eſt in die ſuperiùs indicato.

Si verò menſe Aprili paſcha celebramus, computa menſes à Septembri vſque ad Martium, fiunt ſeptem: his ſemper adiice duo, fiunt nouem: adde & Epactas, id eſt, adiectiones lunæ, cuius volueris anni, vt puta Indictionis decim, æ vna qui fiunt decem: & dies menſis quo paſcha celebramus, idem Aprilis nonum, qui ſimul fiunt decem & nouem, ſanè ſi ſuper triginta habueris, ſemper triginta ſubtrahas: tunc autem nona decima luna erit.

Si vis cognoſcere quotus dies ſeptimanæ eſt, ſume dies à Ianuario vſque ad menſem quem volueris, vt puta vſque ad nonum diem menſis Aprilis, fiunt dies xcviiij. his adiice ſemper vnum, fiunt centum. Et ſemper adde Epactas ſolis, cuius volueris anni, vt puta decimę Indictonis ſextæ, fiunt ſimul centum ſex: hos partire in ſeptem, remanet vna: ipſa eſt Dominica paſchalis.

HAEC ADNOTABAT PRÆTEREA I. CORB. AD ORAM SVI CASSIODORI.

Sed nos ea tantummodo edere potuimus quæ pertinent ad 1. librum.

DE Cassiodoro, Aimonius lib.3. Cap.9. & Platina in vita Pelagij. GOTHOR. genus Hamale cognominatum apparet Lib.5. Epist.43. Amalos. n. plerunque dictos fuisse scimus: & de horum differentia cognominum Lib.9. Epist.25.

EPISTOLAE & Iussa Theodorici vsque ad Lib. 8. Octauus & Nonus Epistolas, Edicta, & Iussa continet Athalarici, Theodorici ex filia Amalasuentha nepotis: quæ eum puerum sic rexit, vt cum ipso regnaret. Septimus, vsque ad Epist.21. Theodahadi Regis; qui se vbique Amalasuenthæ Reginæ fratrem, eiusdémque opera ad regnum euectum profitetur. Reliquæ, Regis Vitigis, in locum Theodahadi, qui Reginam occidi fecerat, militariter electi. De his Volateranus Vrbanar. Lib.2.

AD PRAEFAT.

Cum disertorum gratiam. deest, Mihi in meo optimo exemplari

in honoribus sæpe positus.

Sinceris cons. non ineptam dinoscere actionem. Tacitus in principio Agricolæ: Bonæ tantum conscientiæ pretio ducebatur.

Videretur insubidum vera lectio

Dictio semper agrestis. A. Gellius: Quis est tam hispida aure, & agresti? indocta

quæ per moram non comitur. Dum comuntur, Terent. Oratio. s. improuisa non meditata infra: Dictio præceps, & sub festinatione profusa.

Nonus annus ad ſcribendum. Catullus poſt nonam denique meſſem

Feſtinatione nimia geritur

miſeriarum mole. vt Mole moleſtiarum, Ciceroni. Aur. Victor: Quanta moles moleſtiáque imperio eſſet. Tacitus in 1. ſolam Diui Auguſti mentem tantæ molis capacem: experiendo didiciſſe, quam arduum, quam ſubiectum fortunæ regendi cuncta onus.

furioſa intentionum. Intendere, pertẽdere. infra: Sed pugnis ſe quamlibet feruida laceſſebat intentio. Vnde, Intenſa, Intenzone, Tenzone. Tenzonare.

Vbi copiam vix poſſumus

ne deſint alimonia. ad oram MS. Alimonia, pluraliter: ideſt alendi curæ. dictum fortaſſe, vt Supplicia, Felicia, antiquis. & infra: Ad noſtra felicia feſtinantes.

quæ ſupra omnia Populi plus requirunt. plus, in meo MS. vt Plus ſatis. idem Tacitus, ſed commatice, & ſua breuitate: Vbi populum annona, cunctos dulcedine otij pellexit.

Oratio diſpar moribus. quam, Formam & iudicium animi ingeniique Orator quidam appellat. Seneca, Chirographum animi. Quia, vt ait D. Paulus, quales ſumus verbo per epiſtolas, abſentes; tales & præſentes Phalereus: καὶ ἔστι μὲν καὶ ἐξ ἄλλου λόγου παντὸς εἰδῶ τὸ ἦθος τοῦ γράφοντος, ἐξ ὑδενὸς δὲ ἧττος, ὡς ἐπιστολῆς.

nam quod de arcano pectoris gignitur, Auctoris ſui poſteritas veracius æſtimatur. ita meus, & melius. Poſteritas. pro Prole. idem & Gregor. Nazanzenus.

defloratis proſperitatibus. flores libans proſperitatum illius gentis, Floriferis vt apes in ſaltibus ---

quib. aliqua contigit ſub f. a. u. licuit cogitata

impoſtas & præcipites dictiones. vt ſupra, Vox præcipitata: quæ irreuocabilis emittitur, & profunditur.

ad ſubitum. Tacitus: qui me non tantum prouiſa, ſed ſubita expedire docuiſti.

multa lectione ſatiatis. Satiari, vt infra, Saginari.

proinde, Maiorum pulchra diffinitione, ſic aptes dicere.

prudens Antiquitas. doctam, dixit inferius. & in 11. Iuſtam etiam appellauit.

in editione. in edito. vt, in arcto.

Sed illi p. t. d. fatigabant P. me P. ſedis. omnes nouerunt quod dignitati occupationes publicæ, velud pediſſequæ. vt infra: Noſtros actus quaſi pediſ-

ſequa ſemper Iuſtitia comitatur. ex Cic.
dum ad ipſam honoris gratiam.familiaris Caſſiodoro locutio.vt,Mutua ſe gratia qualitatis ornarent.&, Ciuilitatis gratia. & gratia claritatis.& per moderationis exemplum,luceat gratia dignitatum.& Celeritatis gratiam conſequitur.de beneficio loqu ens.
ὠχῦται χάριτες σεμνώτεραι.
aſperantib.accipis ſolos labores.deeſt Spei
quæ tu continuo labore
Noli quæſumus in obſcurum.deeſt Quaſi
mores prauos regis.& infra.vt Animum rege---
Speculum mentis tuæ.vt in 6. Speculum ſiquidem cordis hominum verba ſunt. & in 5. eſt. n. quoddam ſpeculum morum ; agentis oratio.nec maius poteſt eſſe mentis teſtimonium, quam qualitas inſpecta verborum.
Diſſimilem filium plerunq.generari.Quaſi Naturæ lege: quæ, vt ille de Tiberio agebat,crebro tanquam ex induſtria malos è bonis, agreſtes è doctoribus,& cæteros huiuſmodi,ſeu contra, gignit. infra in 9. Rerum cauſæ ſemper in ſemine ſunt. fructus editus prodit auctores:& quicquid à Diuinitate meremur,de felici prole colligitur. Poëta quoq.noſter : Radeuolte riſurge per li rami L'humana probitate:& queſto vuole Quei che la da,perche da ſe ſi chiami.

M. AVR. CASS. SENAT. VC. ET INLVSTRIS. EXQ. PAL. EXCONS. ORD. EXMAG. OFFICII PRAEPOSITI ATQ. PATRICII. VARIAR. LIBER PRIMVS INCIPIT.

Linea 5. *Omnis quippe regno deſiderabilis debet eſſe tranquillitas* idem Epiſt.18.Quid eſt.n.quod nos melius prædicet, quam quietus populus,& 23. Tuum præconium eſt populus quietus. & in 11. Quia Regnantis eſt gloria,ſubiector.ocioſa tranquillitas.
17.*æqualiter*.20.*ante imus*.25. *Illum & illum legationis officio*. Idem Lib. 3.Epiſt.1.& ideo ſalutationis honorificentiã prelocuti, illũ & illum ad vos credimus eſſe dirigendos.& Lib.10. Epiſt.1.& 2. Salutantes reuerẽtia cõpetenti.&, Salutationis honore cõpleto &c.Salutationis munus,alio loco dixit;epiſtolã intelligens : γράφεται enim vt ille ait καὶ δῶρον πέμπεται τρόπον τινά.26.*credidi*.36 *a.nobis*,deeſt in MS.

II. THEONIO. lin. 2. *supera*, & Marg. al. superiora 3. *Cursum sub. solemnem.* & ita semper scriptum in meo C. 10. *aceruus ille Neptunius* vt Neptunia vincla, Catullo, ea. *Florentis semper purpuræ.* vt, semper florentis Homeri. 16 *exsudare.* vt exsoluere. & ita semper. *sauciis.* 27. *videtur.* 36. *Blatta.* Lib. 12. Epist. 30. *Comitiua.* in marg. i. ñn. honoris comitis. 37. *consuesti* 43. *vt est hominibus.* deest Mos. 46. *Eoa tyro.*

III. Lin. 3. *Omnia siquidem bona suis sunt coniuncta cum fructibus.* Nutriunt n. præmiorum exempla virtutes; vt ait in 2. & 13. Desiderabilior, quinimo sit honestas, cùm peruenit ad premium 5. *Iudicij nostri culmen excelsum est; cum qui à nobis prouehitur, præcipuus & plenus meritis existimatur.* vnde, Epist. 13. Nec det laborib. tuis ferias nostri laus inuẽta iudicij. & 43. Non est maius meritum, quam gratiam inuenisse Regnantum. *Culmen excelsum iudicij.* vt Tacitus: Non est nostrum extimare quem supra ceteros, aut quibus de causis extollas. tibi summum rerum iudicium Dij dedere. 10. *Quid. n. maius quæritur*, &c. Idem Epist. 12. Pompa meritor. est regale iudicium; quia nescimus ista, nisi dignis impendere &c. & 29. Nam quib. fas est de cunctis optimos quærere, videtur semper meritos elegisse. 21. *Lucratus est damna.* vt, Refero datum lucello. 46. *vt quod aliis est præmium, tibi sit retributio meritorum.* Epist. sequẽti. in fine: est. n. potius vicissitudo, quam præmium, vt qui nos probabili actione coluerũt, reciproco fauore gratulentur. Lin. penul. *quod cedimus.*

IIII. Lin. 5. *respicitur.* 6. *desideranter appetimus.* infra: Studiose. studiosius desiderare. & in 12. Epist. 1. Desideranter expetimus, legẽdum; non, experimur. vt Desiderio desiderare, Hebræ. 9. *his morum.* 10. *nostræ serenitatis* 13. declararentur. 14. *Fortunæ ludo* Fortuna læto sæuo negotio Ludum insolentem ludere 21. deest *Tantum* 23. *diuerse* Catull. Diuersæ variæ viæ reportant. vel Diuerso. pro ex diuerso: Hanc ex diuerso sedem venimus in vnã. & Diuersos, pro ἐναντίως: Possum ego diuersos iterum coniungere amantes: non, Diuisos. 25. *instituerer.* 30. *pereũdum. Genium.* vt infra. 36. culmini 39. *Gratiam nostram in se reddidit odiosam.* deest Non. *Gratia odiosa.* χάρις ἄχαρις. vt Petrarca: Laude ingiuriosa: Alibi Crudelem misericordiam. 40. *maiora sibi fecit optari.* deest De se. 42. *vt quamuis summa potuerit.* deest Adipisci. Plinius in Paneg. 43 *iunxit bene cum vniuersor. gaudiis nostra compẽdia.* idem Epist. 16. Quia sicut nos tangunt supplicum damna, ita nobis eorum fructuosa debent esse compendia. & 19. Fisci volumus legale cnstodiri compendiũ; quia nostra clementia rebus propriis videtur esse contenta

tenta.& 26. Alioqui grata nob.augmẽta eius esse non possunt, qui Fisci damno proficiunt.& Lib. 11. Quod difficillimum virtutis est genus,sub generalitatis gratia publica videtur procurasse compendia,&c. 46. *qui laudatis videtur potuisse.* deest Viris.48. *accipiendi fastidiosus.*schiuo,non vago.49.*custodire difficile.*

50. *Indigni animi.* f. vt Indignas turres Poëta vetus.apud Nonium Marcellum.Epi.14. Quos nõ vilitate mẽtis exercuit; sed patrocinij honor seruauit. & 16. Regnantis.n.facultas tũc fit ditior, cum remittit & acquirit nobiles thesauros famæ, neglecta vilitate pecuniæ. 53. *Cassiodorus* non *Casiodoros.* 56. valitudine. vt, *Beniuolentia.* Maliuolentia. & sic semper. 67. *fretus veritate.* 71. *tanta veritate destruxit.*nam Magna vis Veritatis. 73. *constantia partes timentes.* deest sua.74.*armari.*78.*suscipiens.*84.*Brutios,Siciliamq.* 88.*Hij.* 93.*quæuis nobilitas.*96.*cunctis illis nobilitate.*

100. *inuidiam non haberet.*deest nominis.103.*nostra dignatio.*

104.*percucurrit.*107.*& iudicium nostrum vester.*

adquiescant. 8. *statis legitimis.* 11. *rennuit.* ult. *a salutis iudice.* bene hîc Iudex,vt primis huius ep.verbis verbum consonet. V.

AGAPITO VIRO ILLVSTRI PV VI.

Lin.5.*Rauennati.*6*numini.*8.*Breuem.*10.*mentiantur.*

11. *discolorea.* vt Discolore gramine. 12. *esse in pretium.* vt esse in tantum honorẽ A Gellius. 13. *fuerit exquisitum.* deest,a subtilitate.quod est infra in 12. Licet ingeniosa Græcia multifaria se diligentiæ subtilitate commendet.

AGAPITO VIRO ILLVSTRI PONTIFICI VII.

Lin.5.*debuisset.*4.*sola etiam.*7.*malesidei possessore,* deest.

8. *Subripuisse.*9.*incorporanda.*12.*quod parentibus.* 14. *assereres* 15. *diuidisse.* 17.*festinus occurre, vt interuos ea quæ iustitiæ conueniunt.* 18. *iniquum est enim.* Che Natura non vuol, ne si conuiene, Per far ricco vn, por glialtri in pouertate.

Lin.9.*quod pro rerum.*deest Nos.10.vt largitas.16.obiciat. VIII.

17. deproperet venire.

EVSTROLOGIO. Lin. antepen. *transmisimus. cuius est æquitatem.* IX. deest, &. penult.*quem.*

Lin.4. *Ocioso enim gratuite.* ita leg. vt *Gratuite* opponatur *Quodam* X. *debito.*& *Ocioso, Obsequenti. Obsequi,* seruire. Tac. Nobis obsequij gloria relicta est.*Consuetudo.*& Consuetudines, in fine epistolæ.

8.*solet adunata.* 13. *eiciat.* 20.*modo.* 24. *ex modicis inflexis & manualibus*

digitis,&c.27. *quantitate numerabili arena*,&c. Catullus : & Pindarus. ὡς μὰν σαφὲς οὐκ ἂν εἰδείην λέγειν ποντίαν ψάφων ἀριθμόν. 32. *viles*. vt in 16. neglecta vilitate pecuniæ. 38. *quoniam*. 39. *plenitudinem*. 41. *figuraliter contineret*. 44. *videtur crudelis ac fœda laceratio*. deest esse. Tertul. adulteratio veritatis. 45. *negotiationes*. 48. *actus fidelis*. 50. *exsoluis. non potestis omnimodo*.

XI. Lin. 4. *Moniarij*.

XII. Lin. 8. *Si pure*. omnes alij MSS. mendosi. ita etiam Mariangelus; qui plurimis in locis cum meo consentit. 9. *peregrinum negocium ad suas molestias trahere*. Hoc est Aliena curare. *Peregrinum*. vt alibi dixit: A gratia nostra peregrinus. & Dantes : dalla carne peregrino. 11. *cursu*. & sic leg. 19. *Pullulauerunt*. Magnificentius. vt Et recreauerunt uitam. 20. *satiate*. placet Antiquitas Auctori. 21. *det laboribus tuis ferias*. vt Lib. 9. feriato gladio. & Boccatius : Il mal foro non vuol feria. ea. *Laus inuenta*. Terentius: paullo post : Cum te fructum eorum intelligis inuenisse. 26. *penetrabilibus quotiens*. & ita semper. 29. *sacrum, ara iustitiæ*. vt Cicero : Quæ sit ad memoriam æternitatis ara virtutis.

XIII. Lin. 3. *obnoxius fauori*. vt, Obnoxius possidenti. Plautus. A Gellius. 6. *in cetum vestrum ducitur*. 8. *habere Curiam decet : quæ, sicut arx vrbium decus, ita illa*, &c. elegantius hoc modo. 9. Eugenitem. 12. *non vilitate mentis*. non per vilta d'animo. Poëta vetus: Non e per vil vilare. 15. *Hic est qui nostro pridem lateri ver. Q. adhæsit*. Epist. 42. Olim quidem quod esset dignitate pretiosius habere meruisti, vt regio lateri dignus adhæreres. 17. *Fellitis sensibus*. alibi : Beneficia tota detestatione fellita. vt Mellitos oculos. 23. *sereni Solis consuetudinibus*. eleganter. vt illud Labirinthi : Il costume della diuina Bonta. 26. *gratia claritatis*. non, claritas. vt supr. 29. *insonantium manibus*. vt alibi.

FAVSTO PRAEP. P.

XIIII. Lin. 1. *Libentes omnimodis*. 3. *quod non patitur largitate detrimentum*. vt illud : Des tamen adsidue, nil tamen inde perit. & sim. 6. *Super hanc partem*

XV. Lin. 3. *Senatus*. 5. *vt bona vobis crescat opinio*. deest, de te 8. *ad Affricam discedentis*. 12. *videtur Occasio homines in delictum trahere*. Hoc est quod dicitur, illud : La commodita fa l'huom ladro. Tertul. in De Pallio inquit: Ipsum inquit ferrum virum trahit. Homerum innuit in Lib: Odysseæ XIX. αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος. quo epiphonemate ridicule abutitur Iuuenalis αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.

Saty. 9. 13. *deſultatione.* 14. *quam habere conuenit, erigat.* f. quod. 17. *inueneris.*

Lin. 12. *releuandam eſse extimemus fortunam. inde enim*

Lin. 1. *puplicæ.* 3. *res præliorum.* vt, Res Veneris: Nos, La coſa della guerra, 7. *animus ipſe.* 9. *Expeditionẽ nominauere.* quòd minime ſit impedimentis obnoxia. vnde, Expeditæ & aptæ ſarcinulæ. ſpediti fardelli, & non diſadatti. 10. *quia prælij mens deuota non debet aliis occupationibus impediri.* id eſt, diuerſa cura ſollicitam eſſe; vna tantum contenta. vnde Catullus: Nos alio mentes, alio diuiſimus aures: Iure igitur vincemur. amat Victoria curam. 14. *Vobis.* 17. *Veſtris.* 19. *commodare.* 24. *Virum fortiſsimum.* 25. *habuiſse prouidentiam* XVI. XVII.

Lin. 2. *populis.* 7. *Romanum. fontis fluenta.* 9. *pitacio.* nota vox apud Iuſtinia. 15. *prætexitur,* legebat Vacca. 18, *quæ ſibi etiam.* XVIII.

VERBIS VO

Lin. 1. *cuſtodire* 3. *nobis debita.* 7. *abradet.* Terent. infra. Maculam ſuſpicionis abradere. ea. *& ideo præſenti iuſsione,* deeſt Vobis. 9. *detractat.* 10. *artetis.* vt Multa, pro Multa. 13. *quod debuit.* XIX.

ABIENO.

Lin. 4. *Has cogitationes intrare.* entrare in queſti penſieri. Tacito verbum vſitatum. 6. *Beatitudo ſit tempor. lætitia populorum.* Lib. 11. Quia laudes ſunt noſtror. tempor. celebrata gaudia populorum. 8. *inſinuata petitione.* 9. *notentur.* 10. *turbulente.* 12. *Vbi pacem nõ meruerunt.* 14. *probitate lucere.* Epiſt. 13. Tot meritis relucentem. & 24. Lux tota meritorum. 15. *inania Verborum populorum.* Epiſt. 27. loquacitas popularis. & 32. loquax temeritas legum ſeueritate plectatur. 18. *pater Veſter.* 21. *dilecti q. h. glorioſos.* 22. *Hellando.* 23. *Thorodon.* 24. *quatinus.* XX.

Lin. 18. *Aues ipſe per aera Vagãtes.* Triſto a quello vccello, che naſce in cattiua valle. Idem Dantes De vulgari eloquentia. 19. *campos liquidos tranſeuntes.* Epiſt. 35. Vndæ liquidæ. & Catull. liquidas lymphas dixit. in Lib. 11. vias liquidas. ſtrade liquide, Bembo. 20. *ſtudioſa indagine.* ſtudioſa. vt ſupra. 21. *Vbi ſe norunt refugere, & longiſsima.* ita elegantius. XXI.

Lin. 2. *quod bonæ.* 5. *poliſti ſiquidem forenſi cote.* deeſt, ſtudij. Petrar. Sempre aguzãdo il giouenil diſio Allempia cote --- 6. *nutriſti facundiam exercitatione cauſarum.* Cic. Linguam acuiſſes exercitatione dicendi: 7. *Vt ipſa etiam conciliet.* XXII.

16. *inquirimus.* 19. *nã ſi Domi Vincat, oppreſsionis inuidia eſt. Nã in omni certamine qui opulentior, etiam ſi accipit iniuriam, tamen quia plus*

poteſt, facere videtur; ait Salluſtius. 23. *Sit interdum Cauſa mala Fiſci.* Plinius: Quæ præcipua tua gloria eſt, ſæpius vincitur Fiſcus. cuius mala cauſa nunquam eſt, niſi ſub bono Principe. eodem modo Tacitus: Vt neſciret a bono patre non ſcribi hæredem, niſi malum Principem. Ceterum, actiones Fiſci etiam iuſtas cremari iuſſas a Gratiano, meminit Auſonius. vbi Scaliger. 129. pag.

VVII PATRICIIS. deeſt, &

XXIII. Lin. 6. *decernimus Vt magnifici Viri atq. patricij.* 18. *inter ſummos Viros* deeſt Pares. 19. *abuoluendam.* Optime. Catullus: Deuoluit illa acuta ſibi pondera ſilice

Lin. 9. *Lux meritorum.* Poëta vetus: E trouerrai de buon, la cui

XXIIII. lumera Non dà nullo ſplendor; ma ſon ſommerſi, & lor virtu, nel fango. alludens ad illud Euang. ea. *Nandium.* 19. *Proturbant.* ult. *quales Vos patres Veſtros conſtat h.*

Lin. 3. *cura cuſtodit.* deeſt, &. & melius. 5. *de cuſtoditis.* deeſt Autem

XXV. 10. *præſtaret.* 11. *antiquitate pertin. qui nunc* 16. *tornatas.* 17. *tegimine* leg. Vacca. vt Tegmen fagi. nam, Regimine, Mariangelus. 19. *Veternoſa.* Vetuſtoſa. vt inferius: Impedimentoſa. & Vſtuloſa, Catullo: Niceæq. ager vber vſtuloſæ. vt alibi: Cum grauis exuſtos aſtus hiuleat agros. Petrarca Tormentoſo fianco.

Lin. 2. *conuenit noſtra.* deeſt, a. 5. *inmodica.* 8. *Vnſcilæ Nerſillæ* 10. *in-*

XXVI. *dictitiorum.* 16. *alioquin.*

Lin. 3. *ciuitatis.* 6. *nobis itaque.* 7. *Venire comitatum.* 8. *truculentas*

XXVII. *inſidias.* Epiſt. 4. Quem poſtea truculentum Roma ſuſtinuit. & 30. Truculenter inſequi. Catullus. Truculentum æquor. Truculenta-q. pelagi. ea. *Theodoro.* 11. *proſequeretur.* 12. *æqualiter.* vt ſupra Epiſt. 1. 13. *ammoueri.* vt ſummoueri. & ſim. 15. *Vel adeque*, abeſt a MS. 20. *ſi male optauit cum bene loqui debuit.* Hæc eſt ratio: cum teneamur bene loqui, etiam ſi male optemus alicui. 21. *Mores autem graues in ſpectaculis.* Contra ſpectacula elegans epiſtola Cypriani MS. Tertullianus. 22. *a gaudenti.*

Lin. 1. *commodet.* 2. *Laus temporum.* vt ſupra: Beatitudo temporũ.

XXVIII. Tacitus: Rara tẽporum felicitate. 7. *magis Verius.* 8. *quid eſt enim.* 12. *& frequenter homo lucra ſua.* vt Terent. Pecuniam in loco negligere.

Lin. 4. *excurſus.* 9. *licuerunt* *Vindicata.* 11. *indicantur*

XXX. Lin. 10. *non tam delicta Velle punire.* Tacitus in Agricola.

XXXI. 12. *Leuiter agendo.* col paſſarſela di leggieri. Tacitus: vt quiſq. obuius quanuis leuiter audita, &c. Catull. Audiebant eadem hæc leniter

& leuiter. 16. *mala fide*. 18. *vulnerandum*. feriendum. 20. *ciuilitatis gratia*. 22. *resarciatur*. 23. *ab spectatoribus*. & sic semper. 27. *exercere*. 33. *in pænitenda est vltio de ciue, quæ*. 35. *inter ipsosque*. 39. *ferina certatio*. Cic. de officiis. *Nam & si datum est prius illi*. lin. vlt. *vestris in ciuibus fieri, q. a. d. & in h*.

Lin. 5. *mores peregrinos abicite*. Peregrinum, vt Hosticum. XXXI.
Poeta quidam Transmarinos dixit. & Hildegardis: O tu Rex cũ sceptro misericordiæ pigros, nigerrimos, peregrinos, ac sæuissimos mores rege. D. Paulus: Doctrinas varias ac peregrinas.
6. *Conuitia nec Gaudium pariunt*. breuiter & cõmode dictum, vt Pindaro, ὕβριν, κόρου ματέρα. sed non inuenio qua ratione non dixerit Filiam: vt Homerus. Id etiam videtur accidisse Sophocli. qui statim in principio Antig. dixit ἄτης ἄτερ. pro, ἀτηρὸν. & nostro quoq. Poetæ: vn sasso à trar piu scarso Carne che ferro: volebat enim dicere, piu cupido, piu ingordo. *Nec de lætitia procreantur*. Gaudentes enim iram excludunt. οὐδεὶς ἂν ὑμέναιον ἄδει ὀργιζόμενος. 16. *seruare vos*. 17. *vestrorum veterum*. de vostri Vecchi. vt Lucretius -- minoribus nostris. 21. *abicite*.
25. *vestri fauores*. vt Ep. 43. fauete linguis.

PRAEFECTO VRBI, deest. 14. *Ciuitatis*. pro Ciuilitatis. vt supra. XXXII.
18. *sibi voluptatum*. 21. *partium pantomimis*. 24. *præcipimus, sine vtreque p. 5. s. e. u. elegerint*. 26. *migrauerit fauorem* ---

Lin. 4. *Abienum patritios vestros*. vt supra, Vestror. veterum. ea. XXXIII.
retinemus. vt in II. Huius experimẽta clementiæ te retines approbasse veteres nostri. & in X. Ep. 22. Retinetis &c. & Tenere pro Tenere a mente, dixit Brunetto Latini.
5. *Eligerent*. 10. *compulsionis* ------

Lin. 3. *studio se cupiditatis*. vt supra, Desideranter appetere. & infra, XXXIIII.
studiosius diligere, legere. quod & patrio sermone dicitur.
4. *partibus illud debet impendi*. 5. *dum se ratio*.

Lin. 1. *desæuire*. 2. *calore nimio*. 9. in marg. MS. vel Moficatus XXXV.
10. *permixtione suscitat*. 14. *nonmergentium*. *Lucidum sydus*. vt Lucidũ cæli decus. 15. *Aeris sereni fides*. vt Lucretius: Infidi maris insidias. 17. *Echinais*. *Vndas liquidas*. vt apud Catullum, Liquentia stagna. & liquari campos. supra, liquidos campos. 19. *possunt*. 26. *Set*. vt Velud. & sim. 27. *tactu torpedinis*. 31. *Echineis*.

THERRIOLO.

Lin. 1. *bonorum*. 6. *quia*. 12. *securitatem* deest Et 14. *videmur a. s. a*. XXXVI.

Hic. 15. *æqualitas æquitas non est.* æqualitas iniqua. Ἴσος ἄδικος. Vnde apud Tacitum Seneca: Vterque mensuram impleuimus, &c.

XXXVII. Lin. 5. *quod noua im. f. tunc erit detestatio.* deest Commissum est. 9. *animantibus est.* 12. *Vindicare.* 15. *omisisse.* 16. *sis Veritate fraudabilis.* 18. *mentis, causam pudoris.* 23. *districtione.* supra: egit salubris persuasio quod vehemens poterat emendare districtio. ea. *male initos c.a.m. diluisti.* 24. *siquis tibi autem.* 25. *Agnello fideiussori tuo Vt asseris.* 26. *extortam.* 27. *nolumus enim in cuiusquam prædam cadere. Pari modo.* ita breuius & commodius in meo MS. 28. *Inciuilium impetus.* Inciuiles, raptores appellat, inuasores; tanquam ciuilitatē despicientes. vt in ix. Quosdam ciuilitate despecta, affectare viuere belluina sęuitia. Inferius: Ciuilitatem premere dicuntur armati.

COIONI

XXXVIII. Lin. 2. *Vtile videtur.* 3. *Viriliani.* 9. *Pullos suos audaces Aquil.* Idē arg. supra: Accipitres ipsi, quorum victus semper ex præda est, &c. 12. *indigunt.* 13. *captio potest. exercitium.* 16. *Gothis ætatem legitimam Virtus facit.* Epi. 24. Innotescenda sunt magis Gothis quam suadenda certamina: quia bellicosæ stirpi est gaudium comprobari

FAVSTO.

XXXIX. Lin. 6. *Palatij nostri longa obseruatione dilatus.* Obseruare Palatium, est, vt supra, A Palatij militia non recedere. & infra: In nulla se nobis parte dissocians. 7. *reuerti se ad lares proprios.* vt Catullus, larem ad nostrum. 10. *iterum decernamus.* 13. *Roma nulli aliena.* sic & hodie de illa dicimus. vnde & Catullus: Romæ viuimus. illa domus, illa mihi sedes, illic mea carpitur ætas. Nihil prohibet hic adnotare in meo MS. abesse ea verba: *Non ergo sibi impositum μέτρει τοῦ, Habitatio tanta præstatur.* 15. *Non enim sine gratia creditur cui habitatio tanta præstatur. Inuidia,* habet Mariangelus. & ita etiam alibi locutus est Cassiodorus, eadem sententia. Nos dicimus de re, quam contēnimus: Senza inuidia. 18. *Vlixes Itachus in laboribus.* deest, Nisi hoc feciisset. 20. *quod in c. & p. circumiuit.* in marg: Vnde Homerus sic dicit, Dic mihi Musa virum, &c.

AVSVNI

XL. Lin. 1. *Per moram non debet.* 3. *& ideo ante distribuenda sunt arma.* Vide Ep. 17. 4. *Vt cum tempus exegerit.* deest, Ea. 6. *cum fuerit necessaria.* 7. *aut cuique.* 16. *leniter imbuti.* destra mēte. Molli brachio. μαλακῇ χειρῇ, Pind.

Lin. 3. *numero Volumus.* 11. *nichil inminuimus.* 13. *ornatus. n. ipsorum* 14. *cotidie p.n. magnopere.*

Lin. 5. *apud nos omnis* - rimette nelle noſtre mani, riſegna, riconſegna. --- nunquam ne repono. 6. *Olim quidem a nobis quod eſset d.pr. habere meruiſti.* 11. *congeminata.* 21. *commodatis.* XLII.

Lin. 1. *Veſtrum eſse genium,&*: vt ſupra.& ep. præc. Poſt ſacræ amicitiæ genium. Degeniatus,alibi.& Conuiua geniatus. 3. *quidquid. n. ab vno.* 6. *veſtri corporis.* Tacitus: VnumReip.corpus.15. *aſperas curas.* ſpinoſas.Cat. 20. *Vindicare.* 21. *voluptatis libenter vellet ſeruire.* ſeruire libenter,liberaliter. Libenter edere. Libenter eſſe : Fui libenter in tua ſuburbana. 23. *ornauit.* 24. *nos certum eſt.* 27. *regnantum.* 33. *fauete linguis.*in lib. 11. Epiſt.1. in fine:Iungite fauorē, adunate ſententiā XLIII.

Lin. 1. *veſtri.* 2. *vos poteſtis.* 7. *habeant & innoxij.* 8. *iuſtiſsimam p. vltionem.* antepen. *degeneraſse prioribus.* XLIIII.

Lin.4. *Oblectamenta.* 7. *magnopere.* 11. *quod nobis cotidianū* deeſt, eſt 13. *Multa eruditione ſaginatū.* Lib.11. Ep. 3. Cecropij dogmatis Attico ſe melle ſaginauit. 15. *vulgariter neſcientes.* Arioſto : Il vulgare ignorante ogniun riprende. 16. *palleatorum.* 21. *Pitagoras. Ptolomeus. Arimethicus.* 23. *Auſonij.* 24. *Ariſtotiles logicus.* quia Princeps vitæ rationem inuenit eam,Quæ nunc appellatur ſapiētia. 26. *facūda Græcia.* alibi Ingenioſa. 27. *te nunc auctore, patrio ſermone.* Lucretius -- patrij ſermonis egeſtas ----- XLV.

30. *Tu artem prædictam. tu illam in naturæ.* Romanam grauitatē imitatur;quæ eſt in Lucr.Tu pater,es rerum inuentor: tu patria nobis. 35. *& oculis viſionem.* 38. *minuta poſsint arte.*

43. *Diomedes in aere grauius bucinat.* in Marg. Diomedeæ in ære grauius. 44. *& quæ voccm propriam n. habere.* 47. *ſpera* 51. *indeprehenſibili.* vt Indemutabile. 58. *diei index.* 61. *equiperat.* 65. *quæ ſitu perpetuo.* vt Araneoſus obſidet ſitus. 68. *dinoſcitur.* ita ſemper. 70. *cælo.* 73. *Vt tantum poſsit noſse perquirit. Mechaniſma ſolum eſt, quod ex cōtrariis.* deeſt, illam 74. *& ſi fas eſt.* Catullus:Illum,ſi fas eſt, ſuperare diuoſ. ſubintell.dicere.vt & ille Plautus in Querolo : Omnibus eſt moleſtus: ipſi ſi fas eſt,Deo. 75. *nititur velle.* pro,Nititur.elegantia priſca. quæ etiam in ſermone Italo remanſit. 77. *Illigatione.* 78. *bibere.* pro Viuere.inepta ſcribendi ratione. 81. *putetur. hæc quia te ſtudioſius l.cognouimus.* 83. *Vt te notum in illa mundi parte facias.*vt Catull.Qualubet eſſe notus optas.

Lin.4. *Vt cupiens animus expleatur.* Catull. Cupiēs animus prægeſtit apiſci. vt Ep.17. Animus ipſe, non Ipſius. & Libenti animo, alibi Caſſio.& Libentiſſimis animis Cicero. Linea penultima. *ex ventris exurie horas ſentire.*id quoque vulgares Itali.Linea vltima. *cōtributum.* XLVI. & vltima.

Exemplar, cuius nobis Iac. Corbinellus copiam fecit, Cassiodori de Amicitia, multis erat in locis lacerus, & plenũ macularum: quarum multæ adeo impressæ, vt vix elui posse viderentur. Nonnullæ tamen ope iudicióq; l.l. quocum eas nimium sero communicauimus, dilutæ, redditæque Cassiodoro. Ignobiles præterea characteres illius exemplaris, & operarum aut prudentia aut festinatio, peperere nobis errata alia atque alia: quorum qui huius libelli lectores erunt, si videbitur, hæc interim emendabunt.

Pag.	lin.
312:	19. Kuo *
	26. lima
321.	11. *
322:	2. propitiare discolos. quæ intermedia sunt, delenda.
327:	4. præarrepti
334.	10. soluit. 22. exhibet
335:	36. cum sis
336.	34. profectum
336:	2. reuereri virtutem *
337.	34. violatum
338.	19. in modico
338:	35. & ab amore
339.	11. insuper seipsum
344.	4. vibrata
346:	DE DIVERSITATE
347.	30. *
348:	16. cessit affectui, quæ probitati. 23. torqueri sentiens
349:	2. *. 25 * * *
350.	17. *
350:	8. condita . . . . fit quasi
353:	17. obrepere. audiuimus *
355.	22. tibi
356.	4. *
356:	Vlt. coaceruata. magnificum Verbum: Coaceruatum aggere bustum. sed non animaduerterunt. vt & nouissima quoque verba haudquaquam mendo vacarent.

MAGNI AVRELII CASSIODORIS SENATORIS V.C.

ET INLVSTRIS, EXQVÆSTORIS sacri palatij, exconsulis ordinarij, ex magistri officiorum, præfecti prætorio atque Patricij, in Chronicon ad Theodericum regem.

PRÆFATIO.

SAPIENTIA principali, qua semper magna reuoluitis, in ordinem me consules digerere censuistis: vt qui annum ornaueratis glorioso nomine, redderetis Fastis veritatis pristinæ veritatem. Parui libens præceptis, & librariorum varietate detersa, operi fidem historicæ auctoritatis impressi; quatenus vester animus per inlustres delectatus euentus, blando compendio longissimam mundi percurrat ætatem.

Ab Adam primo homine vsque ad diluuium, quod factum est sub Noe, colliguntur anni II ∞ CCXLII.

Diluuium autem factum est propter gigantum nimiam feritatẽ, qui corporis magnitudine parique animi sæuitia prævalentes, humanitatis ius omne confunderant.

Et à diluuio vsque ad Ninum, qui primus omnium apud Assyrios regnauit, anni DCCCXCIX.

REGES ASSYRII.

Ninus itaque regnauit apud Assyrios annis LII. Huius imperij anno XLIII. natus est Abraham. Is etiam condidit Niniuen.

Semiramis vxor Nini regnauit annos XLII. Hæc Babyloniæ muros instaurasse memoratur.

Ninias filius Nini & Semiramidis regnauit annis XXXVIII.

Arius regnauit annis XXX.

Arelius regnauit annis XL.

Xerxes, qui & Balaneus regnauit annis XXX.

Armamethres regnauit annis. XXXVIII.

Bolechus regnauit annis XXXV.

Baleus regnauit annis LII.

Altadas regnauit annis XXXII.

Huius temporibus fuit Prometheus vir sapiens.

Mamithus regnauit an. XXX.

Manchaleus regnauit an. XXX.

Huius temporibus Athlas frater Promethei præcipuus astrologus habetur.

Iphereus regnauit annis. XX.

Mamylus regnauit an. XXX.

Sparetus regnauit annis XL.

Huius temporibus à Cecrope rege Athenæ sunt conditæ.

Ascades regnauit an. XL.

Huius temporibus Moses in monte Sina diuinam suscepit legem.

Amynthes regnauit an. XLV.

Huius temporibus Iesus, successor Mosis terram Palæstinorum Iudæ ac genti distribuit.

Belochus regnauit an. XXV.

Bellepares regnauit an. XXX.

Lamprides regnauit an. XXXII.

Sosares regnauit an. XX.

Huius temporibus equus velocissimus Pegasus inuenitur.

Lampares regnauit an. XXX.

Panias regnauit an. XLV.

Sosarmus regnauit annis. XIX.

Huius temporibus Argonautarum nauigatio, & Orpheus Thrax musicus opinabinabilis habetur.

Mithreus regnauit an. XXVII.

Huius temporibus Hercules athleticam exercuit, & Priamus apud Ilium regnat.

Per hos igitur reges Assyriorum colliguntur anni DCCCLII.

REGES LATINI.

Latinus regnauit annis XXXII. A quo Latini sunt appellati.

Huius imperij an. XXV. Troia capta est, ad quam Æneas profugus venit factúsque gener eius, ei successit in regnum.

Aeneas post VIII. annos Troiæ captæ regnauit in Italia an. III.

Ascanius filius eius regnauit annis XXXVIII. qui Albanum condidit.

Siluius Aeneæ filius de Lauinia regnauit an. XXIX.

Huius temporibus Homerus poeta fuisse memoratur.

Æneas Siluius regnauit annis. XXXI.

Huius temporibus Hebræorum rex Dauid Hierosolymis regnat.

Latinus Siluius regnauit an. L.

Huius temporibus Amazones Asiam vastauerunt. Carthago condita est à Carcedone Tyrio, vt quidam dicunt. Solomõ quoque filius Dauid regnans Hierosolymis templum famosissimũ condit.

Alba Siluius regnauit annis XXXIX.

Aegyptus Syluius regnauit annis XXIIII.

Capys Syluius regnauit an. XXVIII.

Capetus Siluius regnauit an. XIII.

Tiberinus Siluius regnauit annis VIII.

Agrippa Siluius regnauit an. XL.

Aremulus Siluius regnauit annis XIX.

Huius temporibus Lycurgus apud Lacedæmonas iura compoſuit.

Auentinus Siluius regnauit annis XXXVII.

A quo mons Romanorum, quia ibi ſepultus eſt, nomen accepit.

Procas Syluius regnauit an. XXIII.

Amulius Siluius regnauit annis XLIIII.

Qui fratrem ſuum Numitorẽ regno expulit, cuius tempora iſti ſunt applicita.

REGES ROMANI.

Romulus regnauit annis XXXVIII. A quo Roma cõdita eſt, & ex Latinis Romani ſunt conditi. Hic primum C. conſtituit ſenatores.

Huius temporibus Syracuſa, & Catina in Sicilia conditæ ſunt.

Numa Pompilius regnauit annis XLI. Qui duos menſes anno addidit, Ianuarium & Februariũ, cum ante hunc X. tantum menſes apud Romanos fuiſſent. Capitolium quoque à fundamẽtis conſtruxit. *Cuius etiam temporibus Sibylla in Samo inſignis habita eſt.*

Tullus Hoſtiliꝰ regnauit an. XXXII. Qui primus apud Romanos purpura vſus eſt.

Huius temporibus Chalcedon conditur, & Byzantium, quæ nunc Conſtantinopolis appellatur.

Ancus Marcius regnauit an. XXIII. qui ſexto decimo miliario ab vrbe Roma Oſtiam condidit.

Tarquinius Priſcus regnauit annis XXXVII.

Huius temporibus Maſſilia in Galliis condita eſt.

Ser. Tullius regnauit an. XXXIIII. qui primus cenſum inſtituit ciuium Romanorum.

His temporibus apud Perſas Cyrus primũ regnare cœpit.

Tarquinius Superbus regnauit an. XXXV.

Huius temporibus Pythagoras Phyſicus philoſophus clarus habetur. Expulſo autem vrbe Tarquinio, bini Cõſules cœperunt pro vno rege annis ſingulis adminiſtrare Rempublicam.

HINC CONSVLES.

L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus.

Hi annum integrum minime tenuerunt ad peragendũ tempus aliis ſubrogatis: id eſt: P. Valerio, Sp. Lucretio, & Horatio Puluillo.

P. Valerius II. & T. Lucretius.

Sp. Lartius, & T. Herminius.

P. Valerius III. & P. Poſtumius.

P. Valerius IIII. & T. Lucretius II.

Agrippa Menenius, & P. Poſtumius.

Opiter Virginius, & Sp. Caſſius.

Poſtumus Cominius, & T. Lartius.

His Coſſ. dictator primus T. Lartius, & magiſter equitum Sp. Caſſius ordinantur.

Ser. Sulpicius, & M'. Tullius.

T. Æbutius, & L. Vetuſius.

Q. Clœlius, & T. Lartius.

A. Sempronius, & M. Minucius.

A. Poſtumius, & T. Virginius.

Ap. Claudius, & P. Seruilius.

C. Virginius, & T. Vetuſius.

Sp. Caſſius, & Poſtumus Cominius.

T. Geganius, & P. Minucius.

M. Minucius, & A. Sempronius.

Sp. Nautius, & Sex. Furius.

T. Sicinius, alias Siccius, & C. Aquillius.
Sp. Caſſius, & Proculus Virginius.
Ser. Cornelius, & Q. Fabius.
L. Aemilius, & K. Fabius.
M. Fabius, & L. Valerius.
Q. Fabius, & C. Iulius.
K. Fabius, & Sp. Furius.
M. Fabius, & Cn. Manlius.
K. Fabius, & T. Virginius.
L. Aemilius, & C. Seruilius.
C. Horatius, & T. Menenius.
A. Virginius, & Sp. Seruilius.
C. Nautius, & P. Valerius.
L. Furius, & C. Manlius.
L. Aemilius, & Opiter Virginius.
L. Pinarius, & P. Furius.
Ap. Claudius, & T. Quinctius Capitolinus.
L. Valerius, & Ti. Aemilius.
T. Numicius, & A. Virginius.
T. Quinctius II. & Q. Seruilius.
T. Aemilius I I. & Q. Fabius.
Q. Seruilius, & Sp. Poſtumius.
Q. Fabius I I. & T. Quinctius I I I.
A. Poſtumius Albus, & Sp. Furius.
L. Aebutius, & P. Seruilius.
L. Lucretius Tricipitinus, & T. Veturius Geminus.
P. Volumnius, & Ser. Sulpicius.
C. Claudius, & P. Valerius.
Q. Fabius III. & L. Cornelius Maluginenſis.
L. Minucius, & L. Nautius.
L. Minucius, & M. Horatius Pulluillus.
M. Valerius, & Sp. Virginius.
C. Veturius, & T. Romilius.
Sp. Tarpeius, & A. Aternius.
His Coss. legati Athenas miſſi ad leges deſcribendas.
P. Cutiatius, & Sex. Quinctilius.
*Menenius, & P. Seſtius.
Hoc tempore à Coss. ad decemuiros tranſlatum imperium eſt, per quos I I I. annis adminiſtrata reſpublica eſt, atque iterum Conſules creati ſunt.
L. Valerius, & M. Horatius.
L. Herminius, & T. Virginius.
M. Geganius, & C. Iulius.
T. Quinctius IIII. & Agrippa Furius.
M. Genucius, & T. Curiatius.
L. Papirius, & L. Sempronius.
M. Geganius II. & T. Quinctius V.
M. Fabius, & Poſtumus Aebutius.
C. Furius Pacilus, & M. Papirius Craſſus.
Proculus Geganius, & L. Menenius.
T. Quinctius V I. & Agrippa Menenius.
M. Geganius III. & L. Sergius.
M. Cornelius Maluginenſis, & L. Papirius Graſſus.
C. Iulius II. & L. Virginius.
C. Iulius III. & L. Virginius II.
T. Quinctius Penus, & Cn. Iulius Mento.
L. Papirius Craſſus, & L. Iulius.
L. Sergius I I. & Hoſtius Lucretius.
A. Cornelius Coſſus, & T. Quinctius Pennus II.
C. Seruilius Ahala, & L. Papirius Mugillanus.
C. Sempronius, & Q. Fabius Vibulanus.
N. Fabius Vibulanus, & T. Quinctius Capitolinus.
M. Cornelius Coſſus, & L. Furius Medullinus.

Q. Fabius Ambuſtus, & C. Furius Pacilus.
M. Papirius, & C. Nautius.
M. Aemilius & C. Valerius.
Cn. Cornelius, & L. Furius II.
L. Lucretius, & Ser. Sulpicius Camerinus.
L. Valerius Potitus, & M. Manlius.
His Coss. poſt Vrbem captam redeuntes Gallos dux Romanus nomine Camillus extinxit, de quibus triumphans in Vrbe quaſi & ipſe patriæ conditor, Romulus meruit nuncupari. Tunc dignitates mutatæ ſunt, & in loco Conſulum per annos XVII. tribuni militares fuerunt, quibus ob inſolentiam remotis, per annos IIII. poteſtas conſulum tribunorúmque ceſſauit. Deinde rurſus tribus annis per tribunos militares eſt adminiſtrata reſpublica: Poſt an. XXIIII. reuerſa eſt dignitas conſularis.
L. Sextius de plebe, & L. Aemilius Mamercus patricius.
L. Genucius, & Q. Seruilius.
C. Sulpicius Peticus, & C. Licinius Stolo.
Cn. Genucius, & L. Aemilius Mamercus II.
Q. Seruilius Ahala, & L. Genucius.
C. Sulpicius II. & C. Licinius.
C. Pœtelius Balbus, & M. Fabius Ambuſtus.
M. Popillius Laenas, & Cn. Manlius.
C. Plautius, & C. Fabius.
C. Marcius, & Cn. Manlius.
M. Fabius Ambuſtus II. & M. Popillius Laenas II.
C. Sulpicius Peticus III. & M. Valerius Publicola.
M. Fabius III. & T. Quinctius.
C. Sulpicius IIII. & M. Valerius II.
P. Valerius, & C. Marcius Rutil. II.
C. Sulpicius Peticus, & T. Quinctius Pennus.
M. Popillius III. & L. Cornelius Scipio.
L. Furius Camillus, & Ap. Claudius Craſſus.
M. Valerius Coruinus, & M. Popillius Laenas IIII.
T. Manlius Torquatus, & C. Plautius.
M. Valerius II. & C. Poetelius II.
M. Fabius Dorſo, & Ser. Sulpicius Camerinus.
C. Marcius III. & T. Manlius II.
M. Valerius III. & A. Cornelius Coſſus.
C. Marcius Rutilus & Q. Seruilius.
C. Plautius II. & L. Aemilius Mamercus.
T. Manlius III. & P. Decius Mus.
Ti. Aemilius Mamercus, & Q. Publilius Philo.
L. Furius Camillus, & C. Maenius.
His Coss. roſtra nauium de Antiatibus in foro fixa ſunt.
C. Sulpicius Longus, & P. Aelius Paetus.
L. Papirius Craſſus, & K. Duilius.
M. Valerius IIII. & M. Atilius Regulus.
Ti. Veturius, & Sp. Poſtumius.
A. Cornelius II. & Cn. Domitius.
His Coss. pax cum Alexandro rege Epyri facta eſt.
M. Claudius Marcellus, & C. Valerius.
L. Papirius Craſſus II. & L. Plautius Venno.
L. Aemilius Mamercus, & C. Plautius.
C. Plautius Proculus, & P. Cornelius Scapula.
L. Cornelius Lētulus, & Q. Publilius Philo. II.

C.Poetelius III.& L.Papirius Mugillanus.

His Coss. Alexandria in Egypto condita.

L. Furius Camillus II. & Iunius Brutus Sæua.

C. Sulpicius Longus II.& Q. Aulius.

Q.Fabius,& L.Fuluius.

Ti. Veturius Caluinus, & Sp. Poſtumius.

L. Papirius, & Q. Publilius Philo.

L. Papirius, & Q. Aulius Cærretanus.

M.Foſlius,& L.Plautius Venno.

C. Iunius Bubulcus, & Q. Aemilius Barbula.

Sp.Nautius,& M.Popillius.

L.Papirius,Iun.& Q.Publilius.

M.Poetelius,& C.Sulpicius.

L.Papirius Curſor,& C.Iunius Bubulcus II.

M.Valerius,& P.Decius.

His Coss. per Ap. Claudium Cenſorem via facta, & aqua inducta eſt, quæ ipſius nomine nuncupantur.

C. Iunius Bubulcus, III. & Q. Æmilius Barbula II.

Q. Fabius II. & C. Marcius Rutilus.

Q.Fabius III.& P.Decius II.

Ap.Claudius,& L.Volumnius.

His Coss. Viæ per agros publicæ factæ.

P.Cornelius Aruina,&Q.Marcius Tremulus.

L.Poſtumius,& Ti.Minucius.

P.Sulpicius Sauerrio, & P. Sẽpronius Sophus.

L.Genucius,& Ser.Cornelius.

M.Liuius,& L.Æmilius.

M.Valerius,& Q.Appuleius.

P. Sulpicius Seuerrio,& P. Sẽpronius Sophus.

L.Genucius,& Ser.Cornelius.

M.Liuius,& L.Æmilius.

M.Valerius,& Q.Appuleius.

M. Fuluius Pætus, & T. Manlius Torquatus.

L. Cornelius Scipio, & Cn. Fuluius.

Q.Fabius Maximus IIII. & P. Decius Mus III.

L.Volumnius,& Ap.Claudius.

Q.Fabius V.& P.Decius IIII.

L.Poſtumius Megellus,& M.Attilius Regulus.

L. Papirius Curſor, & Sp. Caruilius.

Q.Fabius Gurges,&D.Iunius Brutus Saeua.

L.Poſtumius,& C.Iunius.

P.Cornelius Rufinus,& M.Curius Dentatus.

M'.Valerius,& Q.Cædicius.

Q.Marcius,& P.Cornelius.

M.Marcellus,& C.Nautius.

M.Valerius,& C.Ælius.

C.Claudius,& M.Æmilius.

C.Seruilius,& L.Cœlius.

P.Cornelius Dolabella,& Cn.Domitius.

C.Fabricius,& Q.Æmilius.

L.Æmilius,& Q.Marcius.

P.Valerius,& Ti.Coruncanius.

P.Sulpicius,& P.Decius.

C.Fabricius,& Q.Æmilius.

P.Cornelius,& C.Iunius.

Q.Fabius,& C.Genucius.

M'.Curius,& L.Lentulus.

Ser.Cornelius,& M'.Curius.

C.Fabius,& C.Claudius.

L.Papirius Curſor,& S. Caruilius.

C.Quinctius,& L.Genucius.

C.Genutius,& Cn.Cornelius.

P.Sempronius,& Ap.Claudius.

M.Atilius,& L.Iulius Libo.

D.Iunius,& N.Fabius.

Ap. Claudius, & Q. Fuluius.
M. Valerius, & M. Oracilius.
L. Poſtumius, & Q. Mamilius.
L. Valerius, & T. Oracilius.
Cn. Cornelius, & C. Duilius.
C. Aquillius, & L. Cornelius.
A. Atilius Calatinus, & Q. Sulpicius.
C. Cornelius, & C. Atilius Serran⁹.
Q. Cædicius, & L. Manlius.
M. Æmilius Paullus, & Ser. Fuluius Nobilior.
Cn. Cornelius, & A. Atilius.
Cn. Seruilius, & C. Sempronius.
C. Aurelius Cotta, & P. Seruilius.
L. Cæcilius Metellus, & C. Furius.
C. Atilius Regulus, & L. Manlius.
P. Claudius, & L. Iunius.
P. Seruilius, & C. Aurelius.
L. Cæcilius, & N. Fabius.
M. Fabius, & M. Otacilius.
M. Fabius, & C. Atilius.
A. Manlius, & C. Sempronius.
C. Fundanius, & C. Sulpicius.
C. Lutatius Cerco, & A. Poſtumi⁹.
Q. Lutatius Catulus, & A. Mālius.
C. Claudius Centho, & M. Sempronius.
C. Mamilius, & Q. Valerius.
His Coss. ludis Romanis primum tragœdia & comœdia à L. Liuio ad ſcænam data.
Ti. Sempronius, & P. Cornelius.
L. Cornelius, & Q. Fuluius.
C. Licinius, & P. Cornelius.
T. Mālius Torquatus, & C. Atilius.
L. Poſtumius, & Sp. Caruilius.
Q. Fabius, & M. Pomponius.
M. Lepidus, & M. Poblicius.
C. Papirius, & M. Pomponius.
M. Æmilius, & M. Iunius.
His Coſſ. Hamilcar Hannibalis pater in Hiſpania bellum Romanis parans occiſus eſt. Hic ſolitus dicere: quatuor filios contra P. R. ſe velut catulos leoninos educare.
L. Poſtumius, & Cn. Fuluius.
Q. Fabius II. & Sp. Caruilius.
P. Valerius, & M. Atilius.
L. Apuſtius, & M. Valerius.
C. Atilius, & L. Æmilius.
T. Manlius, & Q. Fuluius II.
C. Flaminius, & P. Furius Philus.
M. Marcellus, & Cn. Cornelius.
P. Cornelius, & M. Minucius.
L. Veturius, & C. Lutatius.
His Coſs. via Flaminia munita, & circus factus, qui Flaminius appellatur.
L. Liuius, & L. Æmilius.
His Coſs. Hannibal Hamilcaris filius in Hiſpania bellum molitur.
P. Cornelius Scipio, & Ti. Sempronius Longus.
Cn. Seruilius Geminus, & C. Flaminius.
L. Æmilius Paullus, & C. Terētius Varro.
Ti. Sempronius Gracchus, & Q. Fabius Maximus III.
Q. Fabius Maximus IIII. & M. Marcellus II.
Q. Fabius Maximus, & Ti. Sempronius Gracchus.
Q. Fuluius Flaccus III. & Ap. Claudius Pulcher II.
Cn. Fuluius, Centumalus, & P. Sulpicius Galba.
M. Marcellus III. & M. Valerius Læuinus.
Q. Fabius V. & Q. Fuluius Flaccus IIII.
M. Marcellus IIII. & T. Quinctius.
C. Claudius Nero, & M. Liuius Salinator.
L. Veturius Philo, & Q. Cecilius Metellus.
P. Scipio, & P. Licinius Craſſus.
M. Cornelius Cethegus, & P. Sem-

pronius Tuditanus.
Cn. Seruilius Caepio & Cn. Seruilius Germinus.
M. Seruilius Geminus, & Ti. Claudius Nero.
Cn. Cornelius Lẽtulus, & P. Ælius Paetus.
P. Sulpicius Galba, & C. Aurelius Cotta.
L. Cornelius Lentulus, & P. Villius.
Sex. Ælius Paetus. & T. Quinctius Flamininus.
P. Furius, & M. Marcellus.
L. Valerius Flaccus, & M. Porcius Cato.
P. Scipio Africanus II. & Ti. Sempronius Longus.
L. Cornelius Merula, & Q. Minucius Thermus.
L. Quinctius, & Cn. Domitius Ahenobarbus.
P. Cornelius Scipio Nasica, & M'. Acilius Glabrio.
L. Cornelius Scipio, & C. Lælius Africanus.
M. Fuluius Nobilior, & Cn. Manlius Vulso.
M. Valerius Messalla, & C. Liuius Salinator.
M. Æmilius Lepidus, & C. Flaminius.
Sp. Postumius Albinus, & Q. Marcius Philippus.
His Coss. Athletarum certamina primum à Fuluio edita.
Ap. Claudius Pulcher, & M. Sempronius Tuditanus.
P. Claudius Pulcher, & L. Porcius Licinus.
M. Claudius Marcellus, & Q. Fabius Labeo.
His Coss. Hannibal apud Prusiam veneno periit.
L. Aemilius Paullus, & Cn. Baebius Tamphilus.
P. Cornelius Lentulus, & M. Baebius Tamphilus.
A. Postumius Albinus, & C. Calpurnius Piso.
Q. Fuluius, & L. Manlius.
M. Iunius, & Cn. Manlius.
Ti. Sempronius, & C. Claudius.
Cn. Cornelius, & Q. Petillius.
M. Lepidus, & P. Mucius.
Sp. Postumius, & Q. Mucius.
L. Postum. Albin. & M. Popillius.
C. Popillius, & P. Aelius.
P. Licinius, & C. Cassius.
C. Hostilius Mẽcinus, & C. Atilius.
L. Marcius Philippus, & Q. Seruilius.
L. Paullus II. & C. Licinius.
Q. Aelius Paetus, & M. Iunius.
M. Marcellus, & C. Sulpitius.
Cn. Octauius, & T. Manlius.
A. Manlius, & Q. Cassius.
Ti. Sempronius, & M'. Iuuentius.
P. Scipio Nasica, & C. Marcius.
M. Messalla, & C. Fannius.
L. Anicius, & M. Cornelius.
Cn. Cornelius Dolabella, & M. Fuluius.
M. Æmilius, & C. Popilius.
His Coss. Metalla in Macedonia instituta.
Sex. Iulius, & L. Aurelius.
L. Lentulus, & C. Marcius.
P. Scipio, & M. Claudius.
L. Postumius, & Q. Opimius.
Q. Fuluius, & T. Annius.
Hi primi consules Kalendis Ianuariis magistratum inierunt propter subitum Celtiberiæ bellum.
M. Marcellus, & L. Valerius.
L. Lucullus, & A. Postumius.
L. Quinctius, & M'. Acilius.
L. Marcius, & M'. Manilius.
Sp. Postumius, & L. Piso.

P. Africanus,

P.Africanus,& C.Liuius.
Cn.Cornelius,& L.Mummius.
Q.Fabius Maximus,& L. Hoſtilius.
Ser.Galba,& L.Aurelius.
Ap.Claudius,& Q.Metellus.
L.Metellus,& Q.Maximus.
Cn.Cæpio,& Q.Pompeius.
Q.Cæpio,& C.Lælius.
Cn.Piſo,& M.Popillius.
P.Scipio,& D. Brutus.
M.Æmilius,& C. Hoſtili⁹ mācinus.
P.Furius,& Sex.Atilius Serranus.
Ser.Fuluius,& Q.Calpurnius.
His Coſſ. Æmilianus Scipio ob Numantinum bellum, quum candidatus non eſſet, conſul creatur.
P.Africanus,& C.Fuluius Flaccus.
C.Mucius,& L.Calpurnius.
P.Popillius,& P.Rupilius.
P.Craſſus,& L.Valerius Flaccus.
Ap.Claudius,& M.Perperna.
C.Sempronius,& M.Aquillius.
Cn.Octauius,& T.Annius.
L.Caſſius,& L.Cinna.
M. Æmilius,& L.Aurelius.
M. Plautius,& M. Fuluius.
C.Caſſius Longinus,& C.Sextius.
Q.Cæcilius,& T.Quinctius.
Cn.Domitius,& C.Fannius.
His Coſſ. Sextius oppidum ædificauit, in quo Aquæ Sextiæ in Galliis.
L.Opimius,& Q. Maximus.
P.Manilius,& C.Papirius.
L.Cæcilius,& L.Aurelius.
M. Cato,& Q. Marcius.
L.Cæcilius,& Q. Mucius.
C.Licinius Geta,& Q. Maximus.
M.Metellus,& M.Scaurus.
His Coſſ. L. Metellus,& Cn. Domitius cenſores artem ludicram ex Vrbe remouerunt, præter Latinum tibicinem cum cātore,& ludum talorum.
M'. Acilius Baldus,& C.Cato.
C.Cæcilius,& Cn.Papirius.
M.Liuius Druſus,& L.Piſo.
P.Scipio,& L.Culpurnius Beſtia.
Sp.Poſtumius,& M.Minucius.
Q.Metellus,& M.Silanus.
Ser.Galba,& M.Scaurus.
L.Caſſius,& C.Marius.
Q.Seruilius,& C.Atilius Serranus.
His Coſſ. per Seruilium Cæpionem conſulem iudicia equitibus & ſenatoribus cōmunicata.
P.Rutilius Rufus,& C.Manilius.
C.Marius II.& C.Flauius Fimbria.
C.Marius III. & L. Aurelius Oreſtes.
C.Marius IIII.& Q.Lutatius.
C.Marius V.& M'. Aquillius.
C.Marius VI.& L.Valerius Flaccus.
M.Antonius,& A.Poſtumius.
Q. Metellus,& T.Didius.
Cn.Lentulus,& P. Craſſus.
Cn.Domitius,& C.Caſſius.
His Coſſ. Ptolemæus Ægypti rex populum Romanum heredem reliquit.
P.Craſſus,& Q. Scæuula.
C.Cœlius,& L.Domitius.
C. Valerius Flaccus, & M. Herennius.
C. Claudius Pulcher, & M.Perperna.
L.Marcius,& Sex. Iulius.
L.Cæſar,& C.Rutilius Lupus.
Cn.Pompeius,& L.Porcius Cato.
L.Sylla,& Q.Pompeius.
L. Cinna,& Cn.Octauius.
L.Cinna II.& C.Marius VII.
L.Cinna III.& Cn.Papirius.
L.Cinna IIII.& Cn.Papirius II.
His Coſſ. Aſiam in XLIIII. *regiones Sylla diſtribuit.*
L.Scipio.& C.Norbanus.
His Coſſ. Capitolium cuſtodum negligentia concrematur.
Cn.Carbo III.& C.Marius.
M.Tullius,& Cn.Dolabella.

.. Sylla II. & Q. Metellus.
'. Seruilius, & Ap. Claudius.
1. Lepidus, & Q. Catulus.
I. Æmilius, & D. Brutus.
:n. Octauius, & C. Curio.
.. Octauius, & C. Cotta.
.. Licinus Lucullus, & M. Cotta.
1. Lucullus, C. Cassius.
. Gellius, & Cn. Lentulus.
:n. Aufidius, & P. Lentulus.
1. Crassus, & Cn. Pompeius,
Q. Metellus, & Q. Hortensius.
His Coss. à Q. Catulo reparatum dedicatúmque Capitolium est.
. Metellus, & Q. Marcius.
:. Piso. & M. Glabrio.
1. Lepidus, & L. Torquatus.
.. Cæsar, & Q. Marcius.
M. Cicero, & C. Antonius.
D. Silanus, & L. Muræna.
M. Pupius, & M. Valerius.
His Coss. Catilina in agro Pistoriensi à C. Antonio bello peremptus est.
Q. Metellus, & L Afranius.
C. Cæsar, & M. Bibulus.
L. Piso, & A. Gabinius.
His Coss. Clodij rogatione Cicero en exilium est profectus.
P. Lentulus, & Q. Metellus.
His Coss. propter ciuiles dissensiones per S. C. de exilio Cicero reuocatur.
Cn. Lentulus, & L. Philippus.
Cn. Pompeius, & M. Crassus.
Ap. Claudius, & L. Domitius.
Cn. Domitius, & M. Messalla.
Cn. Pompeius, & Q. Metellus.
M. Marcellus, & Ser. Sulpicius.
L. Paulus, & M. Marcellus.
L. Lentulus, & C. Marcellus.
His Coss. pernicioſæ in curia conflantur de Pompeio Cæsaréque discordiæ. Sed C. Iulius Cæsar de Gallia veniens Pompeium fugauit Italia: aurum atque argentum Romæ de ærario sustulit, ac primus Romanorum singulare obtinuit imperium, à quo Cæsares Romani principes appellati: Imperauit autem annis IIII. *mensibus* VI. *Sub quo hi Consules fuerunt.*

IMPERATORES ROMANI.

C. Iulius Cæsar I.
C. Iulius Cæsar II. & P. Seruilius.
Q. Fufius, & P. Vatinius.
His Coss. Cæsar Pompeium Pharsalico prælio superauit, Pompeius fugiens in Ægyptum occisus est.
C. Iulius Cæsar III. & M. Lepidus.
C. Iulius Cæsar IIII. & Fabius Maximus.
His Coss. C. Iulius Cæsar per quatriduum triumphauit.
C. Iulius Cæsar V. & M. Antonius.
His Coss. M. Antonius Lupercalibus sella aurea sedenti Cæsari diadema renuenti imposuit, atque Idibus Martiis Cæsar in Pompeia curia occisus est: cui successit Octauianus Cæsar, qui regnauit annis LVI. *mensibus* VI. *Per quæ tempora hij consules extiterunt.*

OCTAVIANVS AVGVSTVS II.

C. Pansa, & A. Hirtius.
His Coss. Cæsar Octauianus, Antonius, & Lepidus amicitiæ fœdus inierunt, M. Cicero per Popillium militem Caietæ occisus est annorum LXIII. *Cæsar Octauianus forum Augustum ædificauit.*
M. Lepidus, & L. Plancus.
P. Seruilius II. & L. Antonius.
C. Domitius; & C. Asinius.
L. Censorinus, & C. Caluisius.
Ap. Claudius, & C. Norbanus.
M. Agrippa, & L. Caninius.
His Coss. lacus Lucrinus in portum conuersus est.
L. Gellius, & M. Cocceius.

Sex,Pompeius,& L.Cornificius.
L.Scribonius,& L.Atracinus.
C.Cæſar,& L.Volcatius.
Cn.Domitius,& C.Soſius.
C.Cæſar II. & M.Meſſalla.
His Coſſ. apud Actium M. Antonius à Cæſare ſuperatur.
C.Cæſar III.& M.Craſſus.
His Coſſ. Nicopolim Cæſar conſtruit, ludos Actiacos inſtituit, Antonius à Cæſare prælio peremptus, Alexandriæ in mauſoleo cum Cleopatra recondítur.
C.Cæſar.IIII.& Sex.Appuleius.
C.Cæſar V.& M.Agrippa II.
His Coſſ Parthorum diſſenſiones per Cæſarem ſedatæ.
C.Cæſar VI.& M.Agrippæ III.
Cæſar leges protulit, iudices ordinauit, prouincias diſpoſuit, & ideo Auguſtus cognominatus eſt. Cuius temporibus floruerunt Virgilius, Horatius, & Liuius.
C.Auguſtus Cæſar V I I. & T. Statilius.
C.Auguſtus Cæſar VIII. & M. Silanus.
His Coſſ. Cantabros, Germanos, Salaſſos Cæſar perdomuit.
C. Auguſtus Cæſar I X. & C.Norbanus.
His Coss. Aſturices & Cantabros per L. Lamiam Cæſar perdomuit.
C. Auguſtus Cæſar X.& Cn. Piſo.
M.Marcellus,& L. Arruntius.
M.Lollius,& Q.Lepidus.
M.Appuleius, & S.Silius.
His Coss. aquilas & ſigna Craſſiana de Parthis Cæſar recepit.
C.Sentius,& Q.Lucretius.
His Coss. Cæſari ex prouinciis redeunti currus cum corona aurea decretus eſt, quo aſcendere noluit.
Cn.Lentulus,& P.Lentulus.
C.Furnius,& C.Silanus.
L.Domitius,& P. Scipio.
M.Druſus,& L.Piſo.
Cn.Lentulus,& M.Craſſus.
Ti.Nero,& P.Quinctilius.
M.Meſſalla,& P.Sulpicius.
Paullus Fabius,& Q.Ælius.
Iulus Antonius, & Africanus Fabius.
Druſus Nero,& L.Quinctius.
His coſſ. apud Lingonum gentem tẽplum cæſari Druſus ſacrauit.
C. Aſinius,& C.Marcius.
His coſſ. inter Albim & Rhenum Germani omnes Ti. Neroni dediti, per Sex. Appuleium Pannoni ſubacti.
Ti.Nero,& Cn.Piſo.
D.Lælius,& C.Antiſtius.
C.Auguſtus Cæſar XI.& L.Sylla.
C.Caluiſius,& L.Paſſienus.
C.Lentulus,& M.Meſſalla.
His coſſ. Dominus noſter Ieſus Chriſtus filius Dei in Bethleem naſcitur anno imperij Auguſti XLI.
C.Auguſtus Cęſar XII.& M.Plautius.
Coſſus Lentulus,& L.Piſo.
C.Auguſtus Cęſar XIII.& L.Paullus.
P.Vinicius,& P.Alphenus.
M.Seruilius,& L.Lamia.
Sex Ælius,& C. Sentius.
Cn.Cinna,& L.Valerius.
His coſſ. per dies VIII. impetu miſeranda clades hominum domorúmque fuit.
M.Lepidus,& L.Arruntius.
Q. Cæcilius,& A. Licinius.
M Furius,& Sex.Nonius.
Q.Sulpicius,& C.Poppæus.
P.Dolabella,& C.Silanus.
M.Lepidus,& T.Statilius.
Germanicus Cæſar,& C.Fonteius.
L.Plancus,& C . Silius.

Sex. Pompeius, & Sex. Appuleius.
His Coss. Imp. Augustus obiit LXVI. *anno ætatis suæ, imperij autem* LXVI. *Nolæ. Huic successit in imperiũ Ti. Cæsar, qui imperauit annis* XXIII. *Sub quo hi Consules fuerunt.*

TIBERIVS CÆSAR III.

Drusus Cæsar, & C. Norbanus.
Sesenna Statilius, & L. Scribonius.
His Coss. mathematici vrbe pelluntur.
L. Pomponius, & C. Cæcilius.
Ti. Cæsar, & Germanicus Cæsar.
M. Silanus, & C. Norbanus.
His Cos. Germanicus Cæsar in Syria mortuus.
M. Valerius, & M. Aurelius.
Ti. Cæsar, & Drusus Cæsar.
D. Haterius, & C. Sulpicius.
C. Asinius, & C. Antistius.
His Cos. Drusus Caesar publice funeratur.
Ser. Cornelius, & L. Visellius.
M. Asinius, & Cossus Cornelius.
C. Caluisius, & Cn. Getulicus.
L. Piso, & M. Crassus.
Ap. Silanus, & P. Silius.
C. Rubellius, & C. Fusius.
M. Vinicius, & L. Cassius.
Ti. Cæsar V. * Coss.
His Coss. dominus noster Iesus Christus passus est, VIII. *Kalend. Aprilis, & defectio solis facta est, qualis ante vel postmodum nunquam fuit.*
Vinicius, & Longinus.
Sulpicius, & Silla.
Persicus, & Vitellius.
Gallus, & Nonianus.
His Coss. Persius Flaccus satyricus poëta Volaterris nascitur.
Gallienus, & Plautianus.
His Coss. Tiberius Imperator in Campania moritur, cui successit C. Cæsar cognomento Caligula, qui regnauit annis tribus & mensibus X. sub quo hi consules extiterunt.

C. CALIGVLA IIII.

Proculus, & Nigrinus.
Iulianus, & Asprenas.
Publicola, & Nerua.
His Coss. Pilatus in multas incidens calamitates, propria se manu interfecit.
Cæsar, & Iulianus.
His Coss. C. Cæsar cognomento Caligula à protectoribus suis occiditur in Palatio, anno ætatis XXIIII. cui successit Claudius, qui imperauit annis XIII. mensibus VIII. diebus XXVIII. sub quo hi Consules fuerunt.

CLAVDIVS V.

Cæsar II. & Saturninus.
Secundus, & Venustus.
His Coss. Petrus Apostolus Romam mittitur, vbi Euangelium prædicãs XXV. annis eiusdem vrbis Episcopus perseuerat.
Tiberius, & Gallius.
Crispinus, & Taurus.
His Coss. Claudius de Britannis triumphauit, & Orcadas insulas Romano adiecit imperio.
Vinicius, & Cornelius.
His Coss. inter Therã, & Therasiã exorta est insula habens stadia XXX.
Asiaticus, & Cornelius.
His Coss. descriptio Romæ facta est, & inuenta sunt ciuium Romanorum cẽtena millia, & XLIII. Thracia hucusque regnum in prouinciam redigitur.
Tiberius II. & Vitellius.
Vitellius II. & Publicola.
Verannius, & Gallus.
Vetus, & Seruilianus.
Claudius, & Orfitus.
Siluanus, & Siluius.
Tiberius III. & Antoninus.
Silanus, & Otho.
His Coss. Claudius moritur in Palatio anno ætatis LXIIII. Huic successit

Nero, qui regnauit annis XIII. *mensibus* VII. *diebus* XXVIII. *Sub quo hi consules fuerunt.*

NERO CLAVDIVS VI.

Silanus II. & Antonius II.

Marcellinus, & Auiola.

His Coſs. ſanctus Paulus Apoſtolus Romam vinctus à Felice præſide deſtinatur.

Probus etiam eruditiſsimus grammaticus Romæ cognoſcitur.

Vrſulus Tholoſenſis celeberrime in Gallia rhetoricam docet.

Nero, & Vetus.

Nero II. & Piſo.

Nero III. & Meſſalla.

Nero IIII. & Cornelius.

Pius, & Turpilianus.

Macrinus, & Gallus.

Craſſus, & Baſſus.

His Coſs. thermæ à Nerone ædificatæ quas Neronianas appellauit, cuius odio mutato vocabulo nunc Alexandrinæ nominantur.

Siluanus, & Paullinus.

His Coſſ. Nero vt ſimilitudinem Troiæ ardentis inſpiceret, plurimam partem Romæ vrbis incendit.

Teleſinus, & Appuleius.

His Coſſ. duæ prouinciae factae ſunt, Pontus Polemoniacus, & Alpes Cottiae, Cottio rege defuncto.

Captio, & Rufus.

Italicus, & Turpilianus.

Siluanus, & Otho.

His Coſſ. Romae ſanctus Petrus & Paulus Apoſtoli trucidati ſunt à Nerone, qui turpiter viuens, cum à ſenatu quaereretur ad pœnam, è Palatio fugiens, ad quartum vrbis milliarium in ſuburbano Nomentana via ſeſe interfecit, anno aetatis XXXII. cui ſucceſsit Galba, qui regnauit menſibus VII. Poſt hunc Otho menſibus III. diebus V. Poſt Vitellius regnauit menſibus VIII. die vno. Qui omnes infra ſcriptos duos Cõſules tenuerunt.

Veſpaſianus, & Titus.

Veſpaſianus II. & Titus II.

His Coſſ. Veſpaſianus ſuſcepit imperium, qui regnauit annis IX. menſibus XI. dieque XXII. ſub quo hi conſules fuerunt.

VESPASIANVS VII.

Veſpaſianus III. & Nerua.

Veſpaſianus IIII. & Titus III.

His Coſſ. Titus filius Veſpaſiani Iudæa capta, præter quos gladio interfecit, centum millia captiuorum publicè venundauit.

Veſpaſianus V. & Titus IIII.

Veſpaſianus VI. & Titus V.

Veſpaſianus VII. & Titus VI.

His Coſſ. Veſpaſianus incenſum Capitolium ædificare orſus eſt.

Commodus, & Rufus.

Veſpaſianus VIII. & Titus VII.

His Coſſ. coloſſus erectus eſt habens altitudinis pedes C. & VII.

Veſpaſianus IX. & Titus VIII.

Siluanus, & Verus.

Domitianus, & Meſſallinus.

His Coſſ. Veſpaſianus eſt mortuus profluuio ventris, in villa propria circa Sabinos, cui Titus filius eius ſuccedens, in vtraque lingua diſertiſsimus regnauit annis II. menſibus II. ſub quo hi conſules extiterunt.

TITVS VESPASIANVS. VIII.

Domitianus II. & Rufus II.

His Coſſ. Titus amphiteatrum Romæ ædificauit, & in dedicatione eius quinque millia ferarum occidit.

Domitianus III. & Sabinus.

His Coſſ. Titus morbo periit in eadem villa qua pater eius, anno ætatis XLII. Qui ob inſignem manſuetudinem delitiæ humani generis appellatus eſt cui

ſucceßit Domitianus frater Titi iunior crudeliſßimus, qui imperauit annis XV. menſibus V. ſub quo hi conſules fuerunt.

FLAVIVS DOMITIANVS IX.

Domitianus IIII. & Rufus III.

His Coß. Domitianus eunuchos fieri prohibuit.

Domitianus V. & Dolabella.

Domitianus VI. & Rufus IIII.

Flauius, & Traianus.

Domitianus VII. & Nerua.

Traianus II. & Glabrio.

His Coſſ. primus Domitianus dominum & deum ſe appellari iußit.

Domitianus VIII. & Saturninus.

Siluanus, & Priſcus.

His Coß. Quinctilianus ex Hiſpania primus Romæ ſcholam publicam, & ſalarium è fiſco accepit, & claruit.

Aſprenas, & Clemens.

His Coß. multa mœnia, & celeberrima Romæ facta ſunt, id eſt Capitolium, forum Tranſitorium, Diuorum, Porticus, Iſeum, Serapium, Stadium, Horrea *piperataria, Veſpaſiani templum, Minerua* Chalcidia, *Odæum.*

Domitianus IX. & Clemens II.

His Coſs. inſigniſsima Romæ facta ſunt, id eſt forum Traiani, therma Traianæ, & Titianæ, Senatus, ludus Matutinus, Meta aurea, Meta ſudans, & Pantheon.

Nerua II. & Rufus.

Fuluius, & Vetus.

Sabinus, & Antoninus.

Nerua III. & Traianus III.

Senecio, & Palma.

Traianus IIII. & Fronto.

His Coſſ. Apollonius Tyaneus Philoſophus inſignis habetur. Domitianus occiſus in Palatio, anno ætatis XXXV. cui Nerua ſuccedens regnat annum V. num, menſes IIII. Sub quo hi conſules fuerunt.

NERVA COCCEIVS X.

Traianus V. & Orfitus.

Senecio II. & Sura.

His Coſſ. Nerua morbo periit in hortis Saluſtianis anno ætatis LXXII. cum iam Traianum adoptaſſet in filium, cui ſuccedens imperauit annis XIX. *menſibus VI. diebus* XV. *Sub quo hi conſules fuerunt.*

D. TRAIANVS. XI.

Traianus VI. & Maximus.

Senecio III. & Sura II.

Vrbanus, & Marcellus.

Candidus, & Quadratus.

His Coſſ. Traianus de Dacis, & Scythis triumphauit.

Commodus, & Cerealis.

His Coſſ. Traianus Hiberos, Sauromatas, Oſrœnos, Arabas, Boſphoranos, Colchos in fœdus accepit. Seleuciam, Cteſiphontem, & Babylonem occupauit & tenuit.

Senecio IIII. & Sura III.

His Coſſ. Traianus in mari rubro claſſẽ inſtituit, vt per eam Indiæ fines vaſtaret.

Gallus, & Bradua.

Africanus, & Criſpinus.

Criſpinus II. & Solenus.

Piſo, & Ruſticus.

Traianus VII. & Africanus.

Celſus, & Criſpinus.

His Coſſ. Plinius Secundus Nouocomenſis orator & hiſtoricus inſignis habetur, cuius ingenij plurima opera extant.

Aſta, & Piſo.

Meſſalla, & Pedo.

Æmilius, & Vetus.

Niger, & Apronianus.

His Coſſ Traianus Armeniã, Aſſyriam, & Meſopotamiam prouincias fecit.

Clarus, & Alexander.

Hadrianus, & Salinator.

Hadrianus II.& Ruſticus.
Catilius,& Fuluus.
His Coſſ. Traianus apud Seleuciam Iſauriæ profluuio ventris extinctus eſt, anno ætatis LXIII. menſe IX. die IIII. Cuius oſſa in vrna aurea conlocata ſub columna fori, quæ eius nomine vocitatur, recondita ſunt: cuius columnæ altitudo in C X L. *pedes erigitur. Huic ſucceſſit Hadrianus vtraque lingua peritiſsimus, Italicæ natus ex conſobrina Traiani, qui regnauit annis* X X. *menſibus* X. *diebus* XIX. *Sub quo hi conſules fuerunt.*

HADRIANVS XII.

Verus,& Augur.
His Coſſ. Adrianus Alexandriam à Romanis ſubuerſam, publicis inſtauratit expenſis.
Auiola,& Panſa.
His Coſſ. Hadrianus reliqua tributorum vrbibus relaxauit, chartis publicis incenſis, plurimos etiam ipſis tributis liberos fecit.
Paternus,& Torquatus.
His Coſſ. Plutarchus philoſophus inſignis habetur.
Glabrio,& Apronianus.
His Coſſ. Nicomediæ & Nicenæ vrbis plurimis terræmotu conlapſis Hadrianus ad inſtaurationem earum publicas largitur expenſas.
Aſiaticus,& Quintus.
Verus,& Ambiguus.
His Coſſ. Athenienſibus leges petentibus Hadrianus ex Draconis & Solonis reliquorúmque libris iura compoſuit.
Gallicanus,& Titianus.
His Coss. iuxta Eleuſinam ciuitatem in Cephiſo fluuio Hadrianus pontem conſtrauit.
Torquatus,& Libo.
Celſus,& Marcellinus.
Pontianus,& Rufinus.
Augurinus,& Sergianus.
Hibertus,& Silanus.
His Coss. Hadrianus à Chriſtianorũ perſecutione ceſſauit, & pater patriæ eſt appellatus.
Sergius II.& Verus.
Pompeianus,& Atilianus.
His Coss. templum Romæ & Veneris factum eſt, quod nunc Vrbis appellatur.
Pompeianus II.& Commodus.
His Coss Hadrianus cum inſignes & plurimas ædes Athenis feciſſet, agonem edidit, bibliothecámque miri operis extruxit.
L. Ælius,& Balbinus.
Camerinus,& Niger.
Antoninus,& Præſens.
Antoninus II.& Præſens II.
Seuerus,& Syluanus.
His Coss. Alia ciuitas, id eſt Hieruſalem ab Ælio Hadriano condita eſt, & in fronte eius portæ quæ Bethleem egredimur, ſus ſcalptus in marmore, ſignificans Romanæ poteſtati ſubiacere Iudæos.
Rufinus,& Torquatus.
His Coss. Hadrianus morbo intercutis aquæ apud Baias moritur, maior ſexagenario, cui ſucceſſit Antoninus Pius, qui regnauit annis X X I. *Sub quo hi conſules fuerunt.*

ANTONIVS PIVS XIII.

Torquatus II.& Herodes.
Auiola,& Maximus.
Antoninus III.& Aurelius.
Gratus,& Seleucus.
His Coss. Iuſtinus philoſophus librum pro Chriſtiana religione ſcriptum tradidit Antonino.
Antoninus IIII.& Aurelius II.
Largus,& Meſſalianus.
Torquatus III.& Iulianus.

Orficus, & Priſcus.
Glabrio, & Vetus.
Gordianus, & Maximus.
Glabrio II. & Homulus.
Præſens, & Rufus.
Commodus, & Lateranus.
His Coſſ. Apollonius ſtoicus, natione Chalcidicus, & Baſilides Scythopolitanus, philoſophi illuſtres habentur, qui Cæſaris præceptores fuerunt.
Verus, & Sabinus.
Siluanus, & Augurinus.
Barbatus, & Regulus.
Tertullus, & Sacerdos.
Quinctillus, & Priſcus.
Verus II. & Bradua.
Antoninus V. & Aurelius III.
P. C. Antonini V. & Aurelij IIII.
Hoc tempore Antoninus Pius apud Lorium Villam ſuam duodecimo ab Vrbe miliario moritur, anno Vitæ LXVII. *Vſque ad hoc tempus ſinguli Auguſti fuerunt. Cui ſucceſſerunt filij ſui, id eſt Marcus Antoninus Verus, & Lucius Annius Antoninus Seuerus, qui regnauerunt an.* XIX. *Sub quibus hi Conſules fuerunt.*

M. ANTONINVS VERVS XIII. & L. ANNIVS ANTONINVS SEVERVS.

Duo Auguſti cos.
Ruſticus, & Aquilinus.
His Coſſ. Lucio Cæſari Athenis ſacrificanti ignis in cælo ab occidente in orientem ferri viſus eſt.
L. Ællianus, & Paſtor.
Macrinus, & Celſus.
His Coſſ. Fronto Orator inſignis habetur, qui Marcum Antoninum Latinis litteris erudiuit.
Orfitus, & Pudens.
His Coſſ. Lucius Cæſar de Parthis cum fratre Antonino triumphauit.
Pudens II. & Pollio.
Verus III. & Quadratus.
Apronianus, & Paullus.
Priſcus, & Apollinaris.
Cethegus, & Clarus.
Seuerus, & Herennianus.
His Coſſ. Lucius Annius Antoninus Seuerus anno regni Vndecimo inter concordiam, & Altinum apoplexi extinctus eſt, ſedens cum fratre in Vehiculo.
Orfitus, & Maximus.
Seuerus II. & Pompeianus.
Gallus, & Flaccus.
Piſo, & Iulianus.
Pollio, & Aſper.
Commodus, & Quinctillus.
His Coſſ. Marius Antoninus Verus Imperator Commodum filium ſuum conſortem regni facit.
Orfitus, & Rufus.
His Coſſ. Imperatores de hoſtibus triumphant, & pecuniam quæ fiſco debebatur prouinciis concedentes, tabulas debitorum in medio Romanæ Vrbis foro incendio concremarunt, ac ne quid bonitatis deeſſet, ſeueriores quaſque leges nouis conſtitutionibus temperarunt.
Commodus II. & Verus II.
His Coſſ. Antoninus Verus adeo in editione munerum magnificus fuit, Vt centum ſimul leones exhibuerit, qui poſt in Pannonia morbo periit. Commodus filius eius à ſenatu Auguſtus eſt appellatus, qui regnauit annis XIII. Sub quo hi conſules fuerunt.

ANTONINVS COMMODVS XV.

Præſens, & Gordianus.
Commodus III. & Byrrhus.
Mamertinus, & Rufus.
Commodus IIII. & Victorinus.
Marulus, & Ælianus.
His Coſſ. Thermæ Commodianæ, Romæ factæ ſunt.

Maternus,

Maternus, & Bradua.
Commodus V. & Glabrio.
Criſpinus, & Ælianus.
Fuſcianus, & Silanus.
Duo Silani.
His Coſſ. Commodus Imperator Coloſſi capite ſublato, ſuæ imaginis caput iuſſit imponi.
Commodus VI. & Septimianus.
Apronianus, & Bradua.
Commodus VII. & Pertinax.
His Coſſ. Commodus ſtrangulatur in domo Veſtiliani, cui ſucceſſit Heluius Pertinax, qui regnauit menſibus VI.

HELVIVS PERTINAX XVI.

Falco, & Clarus.
His Coſſ. Pertinax occiditur in Palatio maior ſeptuagenario, cui ſucceſſit Seuerus, prouincia Tripolitana natus oppido Lepti, ſolúſque Afer imperator Romanus fuit, qui regnauit an. XVIII. Sub quo hi conſules fuerunt.

SEVERVS XVII.

Seuerus, & Albinus.
Tertullus, & Clemens.
Dexter, & Priſcus.
Lateranus, & Ruffinus.
Saturninus, & Gallus.
Annulinus, & Fronto.
His Coſſ. Seuerus Parthos & Adiabenos ſuperauit, Arabéſque interiores ita cæcidit, vt regionem eorum Romanam prouinciam faceret.
Seuerus II, & Victorinus.
Fabianus, & Mucianus.
His Coss. Thermæ Seuerianæ apud Antiochiam & Romæ factæ, & Septizonium inſtructum eſt.
Seuerus III. & Antoninus.
Geta, & Plautianus.
Cilo, & Libo.
Antoninus II. & Geta II.
Albinus, & Ælianus.
Aſper, & Maximus.
His Coſſ. Seuerus in Britannos bellum mouit, vbi vt receptas prouincias ab incurſione barbarica faceret ſecuriores, vallum per CXXXII. paſſuum millia à mari ad mare duxit.
Antoninus III. & Geta III.
Pompeianus, & Auitus.
His Coſſ. Tertullianus Afer Chriſtianorum ſcriptor celeberrimus habetur.
Fauſtinus, & Rufus.
His Coſſ. Origenes ſcriptor Alexandriæ ſtudiis eruditur.
Gentianus, & Baſſus.
His Coſſ. Seuerus Imperator Eboraci in Britannia moritur, cui ſucceſſit Antoninus Caracalla Seueri filius, qui regnauit an. VII. Sub quo hi conſules fuerunt.

ANTONINVS CARACALLA XVIII.

Duo Aſpri.
Antoninus, & Balbinus.
Meſſalla, & Sabinus.
His Coſſ. Antoninus Caracalla cognominatur propter genus veſtis, quod Romæ erogauerat.
Lætus, & Carealis.
Sabinus II. & Venuſtus.
His Coſſ. Antoninus Romæ Thermas ſui nominis ædificauit.
Præſens, & Extricatus.
Antoninus, & Aduentus.
His Coſſ. Antoninus interficitur inter Edeſſá & Carras, anno ætatis XLIII. cui ſucceſſit Macrinus præfecturam prætorianam gerens: Regnauit autem annum vnum. Sub quo hi conſules fuerunt.

MACRINVS XIX.

Antoninus II. & Sacerdos.
His Coſſ. Macrinus occiditur in Archelaide, cui ſucceſſit M. Aurelius Antoninus, qui regnauit annis IIII. Sub quo hi conſules fuerunt.

MARCVS AVRELIVS. ANTONINVS XX.

Antoninus III.& Camazon.
Gratus,& Seleucus.
His Coss. Heliogabalum templum Romæ ædificatur.
Alexander,& Augustus.
His Coss. in Palæstina Nicopolis, quæ prius Emmaus vocabatur, vrbs condita est.
Maximus,& Ælianus.
His Coss. M. Aurelius Antoninus Romæ occiditur tumultu militari, cui succeßit Alexander Mammææ filius, qui regnauit annis XXIII. *Sub quo hi consules fuerunt.*

ALEXANDER MAMMÆÆ XXI.

Iulianus,& Crispinus.
His Coss. Alexander Xerxē regem Persarum vicit.
Fuscus,& Dexter.
Alexander II.& Marcellus.
Annianus,& Maximus.
His Coss. Vlpianus Iurisconsultus assessor Alexandri insignißimus habetur.
Albinus,& Maximus.
His Coss Thermæ Neronianæ Alexandrinæ vocatæ sunt.
Modestus,& Probus.
Alexander III.& Dio.
Gratus,& Seleucus.
His Coss. Origenes Alexādriæ clarus habetur.
Pompeianus,& Felicianus.
Lupus,& Maximus.
His Coss. Alexander in matrem Mammæam vnice pius fuit,& ob hoc cunctis amabilis.
Maximus,& Paternus.
Maximus II.& Vrbanus.
Seuerus,& Quinctianus.
His Coss. Alexander occiditur Moguntiaci tumultu militari, cui succeßit Maximinus regnans annis III. primus omnium ex corpore militari Imperator electus. Sub quo hi consules fuerunt.

MAXIMINVS XXII.

Maximinus,& Africanus.
Perpetuus,& Cornelianus.
Pius,& Proculus.
His Coss. Maxim. Aquileia occiditur. cui succeßit Gordianus qui regnauit annis VI. Sub quo hi Consules fuerunt.

GORDIANVS XXIII.

Gordianus,& Auiola.
Sabinus,& Venustus.
His Coss. Gordiano Romam ingreßo, Pupienus & Balbinus, qui imperium arripuerant,in Palatio occiśi sunt.
Gordianus II.& Pompeianus.
Atticus & Prætextatus.
Arrianus,& Papus.
Peregrinus,& Aemilianus.
His Coss. Gordianus admodum adoleścens, Parthorum natione superata, cum victor reuerteretur ad patriam, fraude Philippi præfecti præt. haud longe à Romano solo interfectus est. Gordiano milites tumulum ædificant supra Euphratem, oßibus eius Romam reuectis: cui succeßit Philippus, qui regnauit annis VI. Qui mox Philippum filium suum consortem regni facit, primúsque omnium ex Romanis imperatoribus Christianus fuit. Sub quo hi consules fuerunt

PHILIPPVS XXIIII.

Philippus,& Titianus.
Præsens,& Albinus.
Philippus II.& Philippus.
Philippus III.& Philippus II.
Æmilianus,& Aquilinus.
His Coss. Milleśimus annus vrbis Romæ expletus est, ob quam solemnita-

tem innumerabiles Philippus cum filio suo bestias in Circo magno interfecit, ludosque in campo Martio theatrales tribus diebus ac noctibus populo perui-gilante celebrauit: quadraginta etiam missus natali Romanæ Vrbis concurrerunt, & Agon mille annorum actus. Philippus Vrbem nominis sui in Thracia construxit.

Decius, & Gratus.

Decius II. & Etruscus.

His Coss. Philippus senior Veronæ, Romæ verò iunior occiditur. His *succesit Decius, qui regnauit anno I. mensibus* III. *Quantum ad consulatum autem annum Vnum. Sub quo hi consules fuerunt.*

DECIVS XXV.

Gallus, & Volusianus.

His Coss. Decius lauacra publica ædificauit, quæ suo nomine appellari iussit. Decius cum filio suo in Abricio Thraciæ loco à Gothis occiditur, cui succes-sit Gallus cum Volusiano filio, qui regnauerunt annis II. & mensibus IIII. *quantum ad consulatum autem annis tantum duobus. Sub quibus hi consules fuerunt.*

GALLVS ET VOLVSIANVS XXVI.

Volusianus II. & Maximus.

His Coss. Nouatianus apparuit.

Valerianus, & Gallienus.

His Coss. Gallus & Volusianus Interrãnæ interfecti sunt, quibus successerunt Valerianus & Gallienus, qui regnauerunt annis XV. Sub quibus hi consules fuerunt.

VALERIANVS ET GALLIENVS XXVII.

Valerianus II. & Gallienus II.

Maximus I. & Glabrio.

Valerianus III. & Gallienus III.

His Coss. Cyprianus primum rhetor, deinde presbyter, ad extremum Carthaginensis episcopus martyrio corona-tur.

Tuscus, & Bassus.

His Coss. Valerianus in Christianos persecutione commota, statim à Sapore Persarum rege capitur, sibique seruitute miserabili consenescit.

Æmilianus, & Bassus.

Secularis, & Donatus.

Gallienus IIII. & Gentianus.

Gallienus V. & Victorinus.

Albinus, & Maximus.

His Coss. Græcia, Macedonia, Pontus, Asia depopulatæ per Gothos, aliásque prouincias Barbarorum quassauit inruptio.

Gallienus VI. & Saturninus.

Valerianus, & Lucilius.

Gallienus VII. & Sabinillus.

Paternus, & Arcesilaus.

Paternus II. & Marinianus.

Claudius, & Paternus.

His Coss. Mediolani occiditur Gallienus, cui succesit Claudius, qui regnauit anno Vno, mensibus IX. Sub quo hi Consules fuerunt.

CLAVDIVS XXVIII.

Antiochianus, & Orfitus.

Valerianus, & Bassus.

His Coss. Claudius barbaros vastantes repellit, & Syrmij moritur. Huic succes-sit Quinctillus Claudij frater, à senatu Augustus appellatus, qui XVII. imperij sui die Aquileiæ occiditur. Post quẽ Aurelianus factus est Imperator, qui regnauit annis V. mensibus VI. Sub quo hi consules fuerunt.

AVRELIANVS XXIX.

Quietus, & Voldumianus.

Tacitus, & Placidianus.

Aurelianus, & Capitolinus.

His Coss. Aurelianum Romæ triumphãtem captiui Tetricus & Zenobia præcesserunt.

Aurelianus II. & Marcellus.

His Coss. Aurelianus templum Soli ædificauit, Romam firmioribus muris vallat.

Probus, & Paulinus.

Probus II. & Paternus II.

His Coss. inter Constantinopolim & Heracleam Aurelianus occiditur: cui succesit Tacitus, qui regnauit mẽses VI. Sub quo hi consules fuerunt.

TACITVS XXX.

Probus III. & Paternus III.

His Coss. Tacitus in Ponto occisus est, & obtinuit Florianus imperium diebus LXXXIIII. Hoc quoque apud Tharsum interfecto, Probus factus est imperator, qui regnauit annis VI. mensibus III. Sub quo hi consules fuerunt.

PROBVS XXXI.

Messalla, & Gratus.

His Coss. Galliæ, quæ fuerant à barbaris occupatæ, à Probo Romano restituuntur imperio.

Probus IIII. & Tiberianus.

Probus V. & Victorinus.

His Coss. insana Manichæorum hæresis exorta est.

Carus, & Carinus.

Carus II. & Numerianus.

Diocletianus, & Aristobolus.

His Coss. Probus apud Syrmium tumultu militari in turri, quæ vocatur Ferrata, occiditur: cui succesit Carus cum filiis suis Carino & Numeriano, qui regnauerunt annis II. Sub quibus hi cõsules fuerunt.

CARVS XXXII.

Maximus, & Aquilinus.

His Coss. quum Carus deuictis Parthis castra supra Tigridem posuisset, fulmine ictus interiit.

Diocletianus II. & Maximianus.

His Coss. Numerianus occiditur, Carinus apud Margum prælio victus interiit. Post quos Diocletianus Dalmata suscepit imperium, qui regnauit annis XX. Sub quo hi consules fuerunt.

DIOCLETIANVS XXXIII.

Maximianus II. & Ianuarius.

Bassus, & Quinctianus.

His Coss. Diocletianus in consortium regni Herculium Maximianum adsumit.

Diocletianus III. & Maximianus III.

Tiberianus, & Dio.

Hannibalianus, & Asclepiodotus.

Diocletianus IIII. & Maximianus IIII.

Constantius, & Maximus.

Tuscus, & Maximus.

Tuscus, & Annulinus.

Diocletianus V. & Constantius II.

Faustus, & Gallus.

His Coss. primus Diocletianus adorari se iussit vt Deum, & gemmis vestibus, calceamentisque conseruit, cum ante eum omnes imperatores in modum iudicum salutarentur, & tantum chlamidem purpuream à priuato habitu plus haberent.

Diocletianus VI. & Maximianus VI.

Constantius III. & Maximus III.

Titianus, & Nepotianus.

Constantius IIII. & Maximus IIII.

His Coss. LX. millia Alemannorum cæsa sunt.

Diocletianus VII. & Maximianus VII.

Diocletianus VIII. & Maximianus VIII.

Constantius V. & Maximus V.

Conſtantius VI. & Maximus VI.

His Coſſ. Diocletianus & Maximianus Aug. inſigni pompa Romæ triumpharunt, antecedentibus currum eorum Narſei coniuge, ſororibus, liberis, & omni pompa, qua Parthos expoliauerant.

Diocletianus IX. & Conſtantinus.

Diocletianus X. & Maximus VII.

His Coſſ. Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani purpuram depoſuerunt ob ætatis defectum. Et creati ſunt Conſtantius & Galerius: Sed Conſtantius tantum Auguſti dignitate contentus, cum eſſet otioſus anni ipſius adſcribuntur filio eius Conſtantino, qui natus dicitur ex Helena concubina, qui regnauit annos XXX. menſes X. Sub quo hi conſules fuerunt.

CONSTANTINVS ET GALERIVS XXXIIII.

P. C. Diocletiani X. & Maximi VII.

II. P. C. Diocletiani X. & Maximi VII.

Maximus VIII. & Licinius.

Conſtantinus II. & Licinius II.

Conſtantinus III. & Licinius III.

Voluſianus, & Annianus.

Conſtantinus IIII. & Licinius IIII.

Sabinus, & Rufinus.

Gallicanus, & Baſſus.

Licinius V. & Criſpus.

Conſtantinus V. & Licinius Cæſar.

Conſtantinus VI. & Conſtantinus Cæſar.

Criſpus II. & Conſtantinus Cæſar. II.

Probianus, & Iulianus.

Seuerus, & Rufinus.

Criſpus III. & Conſtantinus III.

Paulinus, & Iulianus.

Conſtantinus VIII. & Conſtantinus IIII.

Conſtantinus V. & Maximus.

Ianuarius, & Iuſtus.

His Coſs. Vicennalia Conſtantini Nicomediæ acta, & ſequenti anno Romæ edita.

Conſtantinus VIII. & Conſtantinus VI.

Conſtantinus VII. & Symmachus.

Baſſus, & Ablabius.

Pacatianus, & Hilarianus.

His Coſſ. ciuitas, quæ prius Byzantium dicta eſt, mutato nomine à Conſtantino Conſtantinopolis dedicatur.

Delmatius, & Xenophilus.

Optatus, & Paullinus.

Conſtantinus, & Albinus.

Nepotianus, & Facundus.

Felicianus, & Titianus.

Vrſus, & Polemius.

Conſtantius II. & Conſtans.

His Coſs. Conſtantinus Imperator dum bellum pararet in Perſas, in Acyrone villa publica, iuxta Nicomediam moritur, anno ætatis LXVI. Poſt quem tres liberi eius, id eſt Conſtantinus, & Cõſtans, qui regnauerunt annis XXIIII. menſibus V. diebus XXIII. Sub quibus hi conſules fuerunt.

CONSTANTINVS, CONSTANTIVS, ET CONSTANS XXXV.

Acyndinus, & Proculus.

Marcellinus, & Probinus.

Conſtantius III. & Conſtans II.

His Coſs. Conſtantinus bellum fratri Cõſtanti inferens, iuxta Aquileiam Alſæ occiditur.

Placidus, & Romulus.

Leontius, & Saluſtius.

His Coſſ. Franci à Conſtante perdomiti, in pacem recepti ſunt.

Constantius IIII. & Constans III.
Amantius,& Albinus.
P.C.Amantij,& Albini.
Rufinus,& Eusebius.
His Coss. magnis reipublicæ expensis in Seleucia Syriæ portus efficitur.
Philippus,& Sallia.
His Coss. Solis facta defectio.
Limenius,& Catullinus.
Sergius,& Nigrinianus.
His Coß. Constans, haud longe ab Hispania, in castro Helenæ cui nomen est, interficitur, anno ætatis XXX. & Cõstantius remansit in regno.
P.C.Sergij,& Nigriniani.
Constantius V. & Constans Cæsar.
Constantius VI. & Constans Cæs. II.
Constantius VII.& Constans Cęs. III.
Arbetio,& Lollianus.
His Coss. Victorinus rhetor, & Donatus grammaticus Romæ insignes habentur.
Constantius VIII.& Iulianus Cæsar.
Cõstantius IX. & Iulianus Cæs.II.
His Coss. magnæ Alemannorum copiæ apud Argentoratum oppidum Galliarum deletæ sunt.
Titianus,& Cærealis.
Eusebius, & Hypatius.
Cõstantius X.& Iulianus Cæs. III.
His Coss. Honoratus nomine, *primus Constantinopoli præfectus Vrbi esse cæpit.*
Taurus,& Florentinus.
Mamertinus,& Neuitta.
His Coss. Constantinus Mopsocrenis inter Ciliciam Capadociamque moritur, anno ætatis XLVI. Cui succeßit Iulianus, qui regnauit anno Vno. Sub quo hi Consules fuerunt.

IVLIANVS XXVI.

Iulianus IIII.& Saluſtius.
His Coß. Iulianus poſt Victoriam apud Perſas occiditur, anno ætatis XXXII. Poſt quem ſequenti die Iouianus ex Primicerio domeſticorum factus eſt Imperator, qui regnauit menſibus VIII. Sub quo hi Conſules fuerunt.

IOVIANVS XXXVII.

Iouianus,& Varronianus.
His Coss. Iouianus Imperator moritur anno ætatis XXXIIII. Poſt quem Valentinianus tribunus Scutariorum apud Nicæam Auguſtus appellatus, fratrem Valentem Conſtantinopoli in conſortionem adſumit imperij, qui regnauit annis XIIII. menſibus V. ſub quo hi conſules fuerunt.

VALENTINIANVS XXXVIII.

Valentinianus,& Valens.
Gratianus,& Dagalaiphus.
Lupicinus,& Iouinus.
His Coß. Gratianus Valentiniani filius Ambianis Imperator factus eſt. Apud Atrebatas lana cœlo pluuiæ mixta defluxit.
Valentinianus II.& Valens II.
Valentinianus N.P.& Victor.
Valentinianus III.& Valens III.
Gratianus II.& Probus.
Modeſtus,& Arintheus.
Valentinianus IIII. & Valens IIII.
His Coß. Saxones cæſi. De Vſone in regione Francorũ Burgundionum LXXX. *fere millia, quot nunquam antea ad Rhenum deſcenderunt. Clearchus Vrbi Conſtantinopoli neceſſariam aquam, & quandiu ciuitas optabat induxit.*
Gratianus III.& Equitius.
P.C.Gratiani III.& Equitij.
Valens V.& Valentinianus.

His coss. *Valentinianus apoplexi Brigitione moritur. Post quem Gratianus adsumpto in imperio Valentiniano fratre cum patruo Valente regnat.*

Gratianus IIII. & Merobaudes.

His coss. *Alemannorum circiter XXX. millia apud Argentariam oppidū Galliarum cæsa. Gothi diffunduntur in Thracia.*

Valens VI & Valentinianus II.

His Coss. *à Gothis in Thracia Valentis trucidatur exercitus. Ipse quoque Imperator incensa domo vbi se occultauerat, igne combustus est: cui successit in oriente Theodosius Theodosij filius, quem sibi in consortium Gratianus asciuit. Gratianus itaque cum XIIII. regnasset annis cum Theodosio regnat annis VI. Sub quibus hi consules fuerunt.*

THEODOSIVS XXXIX.

Ausonius, & Olybrius.

Gratianus V. & Theodosius.

His coss. *Ambrosius Episcopus de Christiana fide multa sublimiter scribit.*

Syagrius, & Eucherius.

His coss. *Martinus Episcopus Turonum Galliæ ciuitatis clarus habetur.*

Antonius, & Syagrius.

His coss. *Athalaricus rex Gothorum Constantinopolim venit, ibique vitam exegit.*

Merobaudes II. & Saturninus.

His Coss. *Arcadius Theodosij Imperatoris filius Augustus appellatur.*

Ricimer, & Clearchus.

His coss. *Gratianus apud Lugdunum captus occiditur. Residui Valetinianus & Theodosius regnant annis VIII. Sub quibus hi consules fuerunt.*

VALENTINIANVS ET THEODOSIVS XL.

Arcadius, & Bauto.

His coss. *Hieronymus presbyter in Bethleem positus, toto mundo mirabilis habetur.*

Honorius N.P. & Euodius.

Valentinianus III. & Eutropius.

Theodosius II. & Cynegius.

Timasius, & Promotus.

Valentinianus IIII. & Neoterius.

Titianus, & Symmachus.

Arcadius II. & Rufinus.

His Coss. Valentinianus vitæ tædio apud Viennam laqueo periit. Theodosius cum iam per XIIII. annos regnasset cum Arcadio & Honorio regnat annis II. Sub quibus hi consules fuerunt.

THEODOSIVS, ARCADIVS, ET HONORIVS XLI.

Theodosius III. & Habundantius.

Arcadius III. & Honorius II.

His Coss. Ioannes monachus gratia præditus Theodosium consulentem de euētu belli, quod aduersum Eugenium mouebat, victorem fore pronuntiat.

Olybrius, & Probinus.

His Coss. Theodosius Eugenium tyrannum vincit & perimit. Augustinus beati Ambrosij discipulus multa facundia doctrináque excellens, Hippone regionis Africæ Episcopus ordinatur.

Hoc tempore Claudianus poëta insignis habetur.

Theodosius Imperator Mediolani moritur. Post quem Arcadius cum iam regnasset annis XII. cum fratre Honorio regnat annis XIII. Sub quibus hi consules fuerunt.

ARCADIVS XLII.

Arcadius IIII. & Honorius III.

Cæsarius, & Atticus.

Honorius IIII. & Eutychianus.

Mallius, & Theodorus.

Stilico, & Aurelianus.

His Coss. *Gothi Hilarico & Radagaiso*

regibus ingrediuntur Italiam.

Vincentius,& Frauitta.

Arcadius V.& Honorius V.

His Coſſ. Polentiæ Stiliconem cum exercitu Romano Gothi victum acie fugauerunt.

Theodoſius Aug.I.& Rumoridus.

Honorius VI.& Ariſtenetus.

Stilico II.& Anthemius.

Arcadius VI.& Probus.

His Coſſ. Vandali, & Alani traiecto Rheno Gallias intrauerunt.

Honorius VII. & Theodoſius II.

Baſſus,& Philippus.

His Coſſ. Arcadius Imperator Conſtantinopoli moritur. Honorius cum Theodoſio fratris filio regnauit annis XV. Sub quibus hi conſules fuerunt.

HONORIVS ET THEODOSIVS XLIII.

Honorius VIII.& Theodoſius III.

His Coſſ. Vãdali Hiſpanias occupauerũt.

Flauius Varari,& Tertullus.

His Coſſ. Roma à Gothis Halarico duce capta eſt, vbi clementer vſi victoria sũt

Theodoſius Aug.IIII.Cos.

Honorius IX.& Theodoſius V.

His Coſſ. Gothi rege Ataulpho Gallias intrauerunt.

Lucianus V.C.Coſſ.

His Coſſ. Burgundiones partem Galliæ Rheno tenuere coniunctam.

Conſtantius,& Conſtans.

Honorius X.& Theodoſius VI.

Theodoſius VII. & Palladius.

His Coſſ Gothi placati, Conſtantio Placidiam reddiderunt, cuius nuptias promeretur.

Honorius XI.& Conſtantius II.

Honorius XII.& Theodoſ. VIII.

Monaxius,& Plinta.

Theodoſius IX. & Cõſtantius III.

His Coſſ. Conſtantius ab Honorio in ſocietatem regni recipitur.

Agricola & Euſtathius.

His Cos. Conſtantius Imperator moritur.

Honorius XIII. & Theodoſius X.

His Coſſ. exercitus ad Hiſpanias contra Vandalos miſſus eſt.

Marinianus & Aſclepiodotus.

His Coſſ Placidia Auguſta à fratre Honorio ob ſuſpicionem inuitatorum hoſtium cum Honorio & Valentiniano filiis ad orientem mittitur, Honorius moritur, & ſolus Theodoſius Romanum imperiũ tenet annis XXVII. Sub quo hi conſules fuerunt.

THEODOSIVS XLIIII.

Caſtinus,& Victor.

His Coſſ. Theodoſius Valentinianum cõſobrinum Cæſarem fa it, & cum Auguſta matre ad recipiendum occidentale mittit imperium.

Theodoſius XI. & Valentinianus Cæſar.

His Coſſ. Ioannem tyrannum Valentinianus Imperator extinxit, Hunnóſque, qui in Italia erant Ioannis præſidio, per Aetium mira fœlicitate dimouit.

Theodoſius XII. & Valentinianus II.

Hierius,& Ardabures.

His Coſſ. Bonifacio Africam tenenti infauſte bellum geritur. Gens Vandalorum à Gothis excluſa, de Hiſpaniis ad Africam tranſit.

Felix,& Taurus.

His Coſſ. Aetius multis Francis cæſis, quẽ occupauerãt propinquam Rheno partem recepit Galliarum.

Florentius,& Dionyſius.

Theodoſius XIII. & Valentinianus III.

Baſſus,& Antiochus.

Aetius,& Valerius.

Theodoſius XIIII.& Maximus.

Aſper,& Areobinda.

Theodo-

Theodosi⁹ xv. & Valētinian⁹. IIII.
His Coss. pax facta cum Vandalis, data eis ad habitandum Africæ portione. Cundicharium Burgundionum regem Ætius bello subegit, pacémque ei reddidit supplicanti, quem non multo post Hunni peremerunt.
Isidorus, & Senator.
Ætius II. & Sigisuultus.
His Coss. Aug. Valentinianus ad Theodosium principem Constātinopolim proficiscitur, filiamque eius in matrimoniū accipit.
Theodosius XVI. & Faustus.
Theodosius XVII. & Festus.
His Coss. bellum aduersus Gothos Hunnis auxiliaribus geritur, & Litorius dux Romanus ab eis capitur. Ginsericus, de cuius amicitia nihil metuebatur, Carthaginem dolo pacis inuadit.
Valentinianus Aug. V. & Anatolius.
His Coss. Ginsericus Siciliam grauiter affligit.
Cyrus V. C. COS.
Hoc Coss. Theodosius Imperator bellum contra Vandalos inefficaciter mouit.
Dioscorus, & Eudoxius.
His Coss. Hunni Thracias & Illyricum sæua populatione vastarūt, cum Ginserico ab Aug. Valentiniano pax confirmata, & certis spaciis Africa inter vtrosque diuisa est.
Maximus II. & Paternus.
Theodosius XVIII. & Albinus.
His Coss. Attila rex Hunnorum Bledam fratrem, & consortem in regno suo perimit, eiúsque populos sibi parere compellit.
Valentinianus VI. & Nonius.
Ætius III. & Symmachus.
Callepius & Ardabures.
Postumianus, & Zeno.
Asterius, & Protogenes.
Valentinianus VII. & Auienus.
His Coss. Theodosius moritur. Post quem Marcianus adscitus in imperium, qui regnauit annis VII. Sub quo hi Coss. fuerunt.
Marcianus Aug. & Adelphius.
His Coss. Romani Aetio duce Gothis auxiliaribus contra Attilam in campis Catalaunicis pugnauerūt, qui virtute Gothorum superatus abscessit.
Herculanus, & Asporatius.
His Coss. Attila redintegratis viribus Aquileiā magna vi dimicans introiuit, cum quo à Valentiniano Imperatore Papa Leo directus pacem fecit.
Opilio, & Vincomalus.
His Coss. Attila in sedibus suis moritur.
Ætius, & Studius.
His Coss. Aetius patricius in Palatio manu Valentiniani Imperatoris extinctus est. Boetius verò præfectus prætorio amicis eius circonstantibus interemptus.
Valētinianus VIII. & Anthemius.
His Coss. in campo Martio ab amicis Aetij Valētinianus occiditur. Post quē Maximus inuasit imperiū, qui intra duos menses à militibus extinctus, in Tiberim proiicitur. Eodem anno per Ginsericum omnibus opibus suis Roma vacuata est. Post Maximū Auitus in Galliis sumit imperium.
Ioannes, & Varari.
His Coss. *Placentiæ deposuit Auitus im-*
Constantinus, & Rufus. *perium.*
His Coss. Marciano defuncto Leo Orientis, Maiorianus Italiæ suscepit imperiū. Sub quibus hi Coss. fuerunt.

LEO XLVI.

Leo Aug. & Maiorianus Aug.
His Coss. Maiorianus in Africam mouit procinctum.
Ricimer, & Patricius.
Magnus, & Apollonius.

Seuerinus, & Dagalaiphus.

His Coss. Maiorianus immissione Ricimeris extinguitur, cui Seuerum natione Lucanum Rauennæ succedere fecit in regno.

Leo Aug. II. & Seuerus Aug.

Basilius, & Vrbianus.

Rusticus, & Olybrius.

His Coss. rex Halanorum Beorgor apud Bergonum à patricio Ricimere peremptus est.

Hermineticus, & Basilicus.

His Coss. Vt dicitur, Ricimeris fraude, Seuerus Romæ in Palatio veneno peremptus est.

Leo Aug. III. Cos.

Pusæus, & Ioannes.

His Coss. Anthemius à Leone Imperatore ad Italiam mittitur, qui tertio ab Vrbe milliario in loco Brontotas susce-pit imperium.

Athemius Aug. II. Cos.

Hoc Coss. in Sicilia Marcellinus occidi-tur.

Marciatius, & Zeno.

His Coss. Ardaburius imperium tẽtans, iussu Anthemij exilio deportatur.

Seuerus, & Iordanes.

His Coss. Romanus patricius affectans im-perium capitaliter est punitus.

Leo Aug. IIII. & Probianus.

His Coss. Constantinopoli affectata tyran-nide à Leone principe Asper occiditur.

Festus, & Marcianus.

His Coss. patricius Reamer Romæ facto Imperatore Olybrio, Anthemium con-tra reuerentiam principis & ius affi-nitatis, cum graui clade ciuitatis extin-guit, qui non diutius peracto scelere glo-riatus, post XL. *dies defunctus est Oly-brius autem septimo imperij mense vi-tam peregit.*

Leo Aug. V. Cos.

Hoc Cos. Gundibato hortante Glicerius Rauennæ sumpsit imperium. Eodem anno Leo nepotem suum Leonem con-sortem facit imperij.

Leo iunior Aug. Cos.

Hoc Cos. Imperator Leo senior defunctus est: cui Zeno succesit in imperio, qui regnauit annis XVII. *Sub quo his Coss. fuerunt. Eo etiam anno Romæ Glicerio Nepos succesit in regno.*

Post Cos. Leonis Aug. iunioris.

ZENON XLVII.

Eodem anno Orestes, Nepote in Dalma-tias fugato filio suo Augustulo dedit imperium.

Basiliscus II. & Armatus.

His Coss. ab Odouacre Orestes & frater eius Paullus extincti sunt, nomẽque regis Odouacer adsumpsit, cum tamen nec purpura, nec regalibus veretur in-signibus.

P. C. Basilisci II. & Armati.

Illus v. c. cos.

Zeno Aug. II. cos.

Basilius v. c. Iun. cos.

Placidius v. c. cos.

Hoc Cos. Odouacer in Dalmatiis Odiuans vincit & perimit.

Seuerinus v. c. cos.

Faustus v. c. cos.

D. N. Theodericus, & Venantius.

Symmachus v. c. cos.

Decius, & Longinus.

Boetius v. c. cos.

Hoc Cos. Odouacer Phæba rege Rugorum victo captóque potitus est.

Dinamius, & Sifidius.

Probinus, & Eusebius.

His Cos. felicissimus atque fortissimus D. N. Rex Theodericus intrauit Italiam, cui Odouacer ad Isontium pugnam parans, victus cum tota gente fugatus est. Eodem anno repetito conflictu Ve-ronæ vincitur Odouacer.

Faustus Iun. cos.

Hoc Cos. ad Ducam Fluuium Odouacrem D. *N. Theodoricus rex tertio certamine superauit, qui Rauennam fugiens, obsidetur inclusus.*

Olybrius Iun. Cos.

His Cos. Odouacer cum Erulis egressus Rauenna, nocturnis horis ad pontem Candidium à D. *nostro rege Theoderico memorabili certamine superatur. Tunc etiam Vandali pace suppliciter postulata, à Siciliæ solita deprædatione cessarunt. Eodem anno Zeno occubuit, cui Anastasius in orientali successit imperio.*

ANASTASIVS XLVIII.

Anastasius Aug. & Rufus.

Albinus V. C. Cos.

Hoc Cos. D. N. rex Theodericus Rauẽnam ingressus, Odouacrem molientem sibi insidias interemit.

Asterius, & Præsidius.

Viator V. C. Cos.

Paullus V. C. Cos.

Anastasius Aug. II. Cos.

Paullinus, & Ioannes.

Ioannes V. C. Cos.

Patricius, & Hypatius.

Hoc anno D. *N. Rex Theodoricus Romam cunctorum votis expetitus aduenit, & senatum suum mira affabilitate tractans, Romanæ plebi donauit annonas, atque admirandis mœnibus deputata per annos singulos maxima pecuniæ quantitate subuenit, sub cuius felici imperio plurimæ renouantur vrbes, munitissima castella conduntur, consurgunt admiranda palatia, magnisque eius operibus antiqua miracula superantur.*

Auienus, & Pompeius.

Auienus Iun. & Probus.

His Coss. D. *N. Rex Theodoricus aquam Rauẽnam perduxit, cuius formam sumptu proprio instaurauit, quæ longis ante fuerat ad solum reducta temporibus.*

Cethæus V. C. Cos.

Hoc Cos. virtute D. *N. regis Theoderici victis Bulgaribus Syrmium recepit Italia.*

Theodorus, & Sabinianus.

Messalla, & Areobinda.

Anastasius Aug. III. & Venantius.

Venantius Iunior, & Celer.

His Coss. contra Francos à Domino nostro destinatur exercitus, qui Gallias Francorum deprædatione confusas, victis hostibus ac fugatis suo acquisiuit imperio.

Importunus V. C. Cos.

Boetius V. C. Cos.

Felix, & Secundinus.

Paullus, & Muschianus.

Probus, & Clementinus.

Senator V. C. Cos.

Me etiam Cos. in Vestrorum laude temporum adunato clero vel populo Romana ecclesiæ rediit optata concordia.

Florentinus, & Anthemius.

His Cos. D. N. Rex Theodericus filiam suã Domnam *Amalasuintam glorioso viri* D. *N. Eutharici matrimonio, Deo auspice, copulauit.*

Petrus V. C. Cos.

Eo Anno D. *N. Eutharicus Cillica mirabili gratia senatus & plebis ad edendum exceptus est feliciter consulatum.*

D. N. Eutharicus Cillica, & Iustinus Augustus Coss.

Eo anno multa vidit Roma *miracula editionibus singulis, stupente etiam Symmacho orientis legato diuitias Gothis Romanisque donatas dignitates cessit in Curia: muneribus amphitheatralibus diuersi generis feras, quas præsens ætas pro nouitate mirare-*

tur, exhibuit. Cuius spectaculi voluptates etiam exquisitas Africa sub deuotione transmisit. Cunctis itaque eximia laude completis, tanto amore ciuibus Romanis insederat, vt eius adhuc præsentiam desiderantibus Rauennam ad glorioſi patris remearet aspectus, vbi iteratis editionibus tanta Gothis Romanisque dona largitus est, vt solus potuerit superare quem Romæ celebrauerat consolatum.

Igitur vt effusam annorum seriem auctorum testificatione digestam, sub breuitatis compendio redigamus.

Ab Adam vsque ad diluuium, sicut ex Chronicis Eusebij Hieronymi collegimus, anni sunt ∞ ∞ CCXLII.

A diluuio vsque ad Ninum Assyriorum regem anni sunt DCCCXCIX.

A Nino vsque ad Latinum regem anni sunt DCCCLII.

A Latino rege vsque ad Romulum anni sunt CCCCLVII.

A Romulo vsque ad Brutum & Tarquinium primos Consules anni sunt CCXL.

A Bruto & Tarquinio vsque ad consulatum vestrum, sicut ex Tito Liuio & Eutidio Basso, & Paschali virorum clarorum auctoritate firmato collegimus, anni sunt ∞ XXXI.

Ac si totus ordo sæculorum vsque ad consulatum vestrum colligitur, anni sunt V ∞ DCCXXI.

M. AVRELII CASSIODORI CHRONICORVM FINIS.

CHRONICA IORDANI EPISCOPI RAVENNATIS CIVITATIS DE ORIGINE AC VOCABVLIS GENTIS Gothorum, edita ad Caſtalium, ſumptáque ex auctoribus, id eſt, Senatore, Ablabio, Priſco, Ioſyppo, Lucano, Pomponio, Dione, Pompeio Trogo, Virgilio, Dicineo, Comoſaco, Samolxe, Zeuta, Deuxippo, Libio Titio, Oroſio, Paulo, Simmacho, Strabone, Cornelio, Claudio Tholomeo.

Caſſiodorus Senator ſcripſit xij libros hiſtoriæ Gothorum, ſicut ipſe aſſerit in prologo epiſtolarum ſuarum, huius hiſtoriæ ſummam, aliorúmque prænotatorum, Iordanus Epiſcopus in vnum coartauit.

IORDANVS CASTALIO S. D.

VOlentem me paruo ſubuectum nauigio, oram tranquilli [a] *litoris attingere, & minutos de priſcorum (vt quidam ait) ſtagnis piſciculos legere, in altũ frater Caſtali laxare vela compellis, relictóque opuſculo quod intra manus habeo, id eſt, de* [b] *breuiatione Chronicorum, ſuades vt noſtris verbis duodecim Senatoris volumina de origine* [c] *actúque Getarum ab olim* [d] *vſque nunc per generationes regéſque deſcendente,* [e] *in vnum, & hoc paruo libello coartem. Dura ſatis imperia, & tanquam ab eo, qui pondus huius operis ſcire nolet, impoſita. Nec illud aſpicis, quòd tenuis mihi eſt ſpiritus ad implẽdam eius tam magnificam dicendi tubam.* [f] *Superat nos hoc põdus, quod nec facultas eorumdem librorum nobis datur, quatenus eius ſenſui inſeruiamus. Sed vt non mentiar, ad triduanam lectionem diſpenſatoris eius beneficio libros ipſos antehac relegi. Quorum quanuis verba nõ recolo, ſenſus tamen & res actas credo me integrè tenere. Ad quos* [g] *nonnulla ex hiſtoriis Græcis ac Latinis addidi conuenientia, initium, finémque, & plura in medio mea* [h] *dictatione permiſcens. Quare ſine contumelia quod exegiſti, ſuſcipe libens, libentiſſime lege: & ſi quid parum dictum eſt, & tu, vt vicinus genti, commemoras, adde.* [i] *Ora pro me frater chariſſime.*

a *maris ſtringere.*

b *abbreuiatione*
c *actibuſque.*
d *&.*
e *Deſcendendũ.*

f *Super enim omnes eſt.*

g *& ex nonnullis.*
h *dictione.*

i *Orans.*

INCIPIT HISTORIA GOTHORVM.

MAIORES noſtri, vt refert Oroſius, totius terræ circulum oceani limbo circumſeptum [a] triquetrum ſtatuere, eiúſque tres partes, Aſiam, Europam, & Africam vocauere. De quo tripartito orbis terrarum ſpacio innumerabiles penè ſcriptores exiſtunt, qui non ſolum vrbium, locorúmve poſitiones explanant, verùm etiã & quod eſt liquidius, paſſuũ miliariúmq; dimetiũtur quantitatẽ. Inſulas quoq; marinis fluctibus intermixtas, tã maiores quã etiã minores, quas Cycladas, vel Sporadas cognominant, in immenſo maris magni pelago ſitas determinant. Oceani vero intranſmeabilis vlteriores fines non ſolum deſcribere quis aggreſſus [b] eſt, verùm etiam nec cuiquam licuit transfretare: quia reſiſtente vlua, & ventorum ſpiramine quieſcente [c] inpermeabiles eſſe ſentiantur, & nulli cogniti, niſi ſoli ei, qui eos conſtituit. Citerior verò eius pelagi ripa, quam diximus, totius mundi circulum in modum coronæ ambiens, fines ſuos curioſis hominibus, & qui de hac reſcribere voluerunt, per quaquam innotuit, quia & terræ circulus ab incolis poſſidetur. Et nonnullæ inſulæ in eodem mari habitabiles ſunt, vt in orientali plaga, & Indico oceano. [d] Hippodes, Iamneſia, ſole peruſtæ, quamuis inhabitabiles, tamen omnino ſui ſpacio longo latóque extenſæ. [e] Taprobane quoque, in qua exceptis oppidis, vel poſſeſſionibus, [f] dicunt munitiſſimas vrbes, decoram Sedaliam, omnino gratiſſimam [g] Sileſtantinam, necnon [h] Etherõ, licet nõ ab aliquo ſcriptore dilucidas, tamen ſuis poſſeſſoribus affatim refertas. Habet in parte occidua idem oceanus [i] aliquantulas inſulas, & pene cunctas ob frequentiam euntium & redeuntium notas. Et ſunt iuxta fretum Gaditanum haud procul, vna Beata, & alia quæ dicitur Fortunata, quamuis nonnulli & illa gemina Galliciæ & Luſitaniæ promontoria in oceani inſulis ponant. In quorum vno templum Herculis, in alio monumentum adhuc conſpicitur Scipionis. tamen quia extremitatem Galliciæ terræ continent, ad terram magnam Europæ potius, quàm ad Oceani pertinent inſulas. Habet tamen & alias inſulas interius in ſuo æſtu, quæ dicuntur Baleares. Habet & aliam Meuaniam: necnon Orcadas numero [k] xxxiiij. quanuis non omnes excultas. Habet [l] & in vltimo plagæ occidentalis aliam inſulam nomine Thyle, de qua Mantuanus.

-tibi ſeruiat vltima Thyle.

Habet quoque [m] is ipſe immenſus pelagus in parte arctoa, id eſt, ſeptentrionali [n] amplam inſulam nomine [o] Scianziam, vnde nobis ſermo, ſi Dominus iuuerit, eſt aſſumendus: quia gens, cuius originem flagitas,

a triquadrum.

b non.

c inremeabilis eſſe ſentitur & nulli cognita niſi ei qui eã conſtituit.

d Hippodes iam neſciam ſolibus peruſtam quamuis inhabitabilem, tamẽ omnino ſui ſpacio in longum latúmque extenſam.

e Taprobanam.

f decem minutiſſimæ vrbes decorantur, ſed & aliam.

g Silephantinã.

h & Theron.

i aliquantas.

k XXIIII.

l & nec.

m ipſum immẽſum.

n ampliſſimam.

o Scandzam al. Scauram al. Scandiam al. Scandram.

ab huius insulæ gremio velut examen apum erumpens, in terram, Europæ aduenit. Quomodo verò, aut qualiter, in subsequentibus (si Dominus donauerit) explanabimus. Nunc [a] autem de Britannia insula, quę in sinu Oceani inter Hispanias, Gallias, & Germaniam sita est, vt potuero, paucis absoluam. Cuius licet magnitudinem olim nemo (vt refert Liuius) circumuectus est, multis tamen data est varia opinio de ea loquendi. Quamdiu siquidem armis inaccessam Romanis, Iulius Cæsar præliis, ad gloriam tantum quæsitis, aperuit: deinceps mercimoniis, aliásque ob causas multis patefacta mortalibus, non indiligenti, quæ secuta est, ætati, certius sui prodidit situm: quem, vt à Græcis Latinisque autoribus accepimus, persequimur: [b] Triquetram eam plures dixere, cono similem, inter septentrionalem, occidentalémque plagam proiectam, vno, qui magnus est, angulo in Rheni ostia: [c] dehinc correpta latitudine obliqua retro [d] abstractam in duos exire alios: geminóque latere longiorem [e] Galliam prætendit, atque Germaniam. In duobus milibus trecentis decem stadiis latitudo eius vbi patentior: longitudo non vltra septem millia centum triginta duo stadia fertur extendi: modò vero dumosa, modò syluestri iacere planicie, montibus etiam nonnullis increscere: mari tardo circumflua, quod nec remis facilè impellentibus cedat, nec ventorum flatibus intumescat, quia remotæ longius terræ causas motibus negant. quippe illuc latius, quàm vsquam, æquor extenditur. Refert [f] autem Strabo, Græcorum nobilis scriptor, tantas illam exhalare nebulas, [g] madefactam Oceani crebris excursibus, vt [h] subtectus sol per illum penè totum fœdiorem, qui serenus est, diem negetur aspectui, noctem quoque clariorem. In extrema eius parte [i] Memma, quam Cornelius etiam annalium scriptor narrat, metallis plurimis copiosam, herbis frequentem, & his feraciorem [k] omnibus, quia pecora magis, quàm homines [l] alat. Labi verò per eã multa quã maxima, relabique flumina, gẽmas margaritásque voluentia, sylorũ colorati vultus, torto plerique crine & nigro nascũtur. Calidoniam verò incolentibus, rutilę comę, corpora magna, sed [m] fluida: qui Gallis siue Hispanis quibusque attenduntur [n] assimiles. Vnde coniectauere nonnulli, quod [o] ea ex his accolas [p] continuo vocatos acceperit. inculti èquè omnes populi, Regésque populorum: cunctis tamen in Calidoniorum [q] metallum concessisse nominandi, autor est Dio celeberrimus scriptor annalium. Virgeas habitant casas, communia tecta cum pecore, syluęque illis sępe sunt domus. Ob decorem nescio, an aliam [r] ob rem, ferro pingunt corpora. Bellum inter se aut imperij cupidine, aut amplificandi, quę possident, sępius gerunt, non tantùm equitatu vel pedite, verùm etiam bigis, curribúsque falcatis: quos more vulgari Essedas vocant. Hęc pauca de Britannię insulę forma dixisse sufficiat. ad [f] Scanzię insulę situm, quam superius reliquimus, redeamus. De hac enim in secundo sui operis libro Claudius Ptolomęus orbis terrę descriptor egregius meminit, di-

[a] enim.
[b] triquadram.
[c] spectantem.
[d] abstractam.
[e] Galliæ prætẽdit ac Germaniæ
[f] enim.
[g] Madefactã humo.
[h] Subtextus sol per illam pene totã qui serenus est diẽ negetur aspectus.
[i] Mimámque.
[k] omnibúsque.
[l] alant.
[m] fluidæ, vt.
[n] obsimiles.
[o] terra.
[p] contiguo.
[q] metallariúmque concessisse nomina Dio auctor est.
[r] quam.
[f] Scandria.

cens. Eſt in oceani arctoo ſalo poſita inſula magna nomine [a]Scanzia, in modum folij [b] cedri laterib. pandis [c] poſt longum ductum concludens ſe: eius ripas influit oceanus. Hæc à fronte poſita eſt Viſtulæ fluuij, qui Sarmaticis montibus ortus, in conſpectu Scanziæ ſeptentrionali Oceano triſulcus illabitur, Germaniam Scythiámque [d] determinans. Hæc ergo habet ab oriente vaſtiſſimum lacum, in orbis terræ gremio: vnde Vagi fluuius velut quodam vētre generatus in oceanum vndoſus euoluitur. Ab occidente nanque immenſo pelago circundatur: à ſeptentrione quoque innauigabili eodem vaſtiſſimo concluditur oceano, ex quo quaſi quodam brachio exeunte, ſinu diſtento, Germanicum mare efficitur. Hic gentes, quæ carnibus tantùm viuunt: [e] ibi etiam paruæ, [f] ſed plures perhibentur inſulæ eſſe diſpoſitæ, ad quas ſi congelato mari ob nimium frigus lupi tranſierint, luminibus feruntur orbari. ita nō ſolum inhoſpitalis hominibus, verùm etiam beluis terra crudelis eſt. In Scanzia verò inſula, vnde nobis ſermo eſt, licet multæ & diuerſæ maneant nationes, ſeptem [g] tamen earum nomina meminit Ptolemæus. Apum ibi turba mellifica ob nimium frigus [h] nunquam reperitur. In cuius parte arctoa gens Adogit cōſiſtit, quæ fertur in æſtate media quadraginta diebus & noctibus luces habere continuas: itémque brumali tempore, eodem dierum noctiúmque numero lucem claram neſcire. Ita alternato mœrore cum gaudio, beneficio aliis damnóque impar eſt. & hoc quare? Quia prolixioribus diebus ſolē ad orientem per axis marginem vident redeuntem, breuioribus verò non ſic conſpicitur apud illos, ſed aliter, quia [i] auſtrina ſigna percurrit, & qui nobis videtur ſol ab imo ſurgere, [k] illis per terræ marginem dicitur [l] circuire. Aliæ verò ibi ſunt genses [m] tres Crefennæ, qui frumentorum non quæritant victum, ſed carnibus ferarum, atque ouis auium viuunt: vbi tanta plaudibus fœtura ponitur, vt & augmentum pręſtent generi, & ſatietatem ac copiam genti. Alia verò gens ibi moratur Suethans, quæ velut Thuringi equis vtuntur eximiis. Hi quoque ſunt, qui in vſus Romanorum Saphirinas pelles commercio interueniente, per alias innumeras gentes tranſmittunt, famoſi pellium decora nigredine. Hi quum inopes [n] viuunt, ditiſſimè veſtiuntur. [o] Sequuntur deinde diuerſarum turba nationū, Theuſthes, Vagoth, Bergio, Hallin, Liothida: quorum omniū ſedes ſub [p] humo plana ac fertili, & propterea inibi aliarum gentium incurſionibus infeſtantur. Poſt hos Athelnil, Finnaithæ, Feruir, Gautigoth, acre hominum genus, & ad bella promptiſſimū. Dehinc mixti [q] Euagerę Othingis. Hi omnes exeſis rupibus, quaſi caſtellis inhabitāt, ritu beluino. Sunt [r] ex his exteriores Oſtrogothæ, Raumaricæ, [s] Raugnaricij, Finni mitiſſimi, Scanzię cultoribus omnibus mitiores: necnon & pares eorum Vinouiloth, Suethidi, Cogeni in hac gente reliquis corpore eminētiores, quamuis & Dani ex ipſorū ſtirpe progreſſi, Erulos propriis ſedibus expulerunt: qui inter omnes Scanziæ nationes nomen ſibi ob nimiā proceritatem affectant præcipuum. Sunt quanquam & illorum poſitura

[a] Grannij,

a Scandria.
b citri.
c per longum ducta.
d diſterminans.
e vbi.
f quidem.
g tantum.
h nuſquam.
i Auſtrinùſ ſignis.
k illos.
l circuiſſe.
m Screreſenna.
n viuant.
o ſequitur.
p vna planicie ac fertiles.
q Euagræ.
r & Terhis.
ſ Ragnaria.

[a] Grannij, Aganziæ, [b] Vnixæ, Ethelrugi, Arochiranni, quibus non ante omnes, sed ante multos annos Rodulf rex fuit, qui contempto proprio regno, ad Theoderici Gothorum regis gremium conuolauit, & vt desiderabat, inuenit. Hæc itaque gentes Romanis corpore & animo grandiores, [c] infestæ sæuitia pugnæ. Ex hac igitur Scanzia insula quasi officina gentium, aut certè velut vagina nationum, cum rege suo nomine Berig, Gothi quondam memorantur egressi: qui vt primum è nauibus exeuntes, terras attigere, illico loco nomen dederunt. Nam hodie illic, vt fertur, [d] Gothiscanzia vocatur. Vnde mox promouentes ad sedes Vlmerugorum, qui tunc Oceani ripas insidebant, castrametati sunt, eósque commisso prælio, propriis sedibus pepulerunt, eorúmque vicinos Vuandalos iam tunc subiugantes, suis [e] appellauere victoriis. Ibi verò magna populi numerositate crescente, etiam penè quinto rege regnante, post Berig, Filimer, [f] Filogud, Arigis consilio sedit, vt exinde cũ familiis Gothorum promoueret exercitus, qui aptissimas sedes, locáque dum quæreret congrua, peruenit ad Scythiæ terras, quæ lingua eorum Ouim vocabantur: vbi delectato magna vbertate regionum exercitu, & medietate transposita, pons dicitur, vnde amnem transiecerat, [g] inseparabiliter corruisse, nec vlterius iam cuiquam licuit ire aut redire. Nam is locus, vt fertur, tremulis paludibus voragine circumiecta concluditur: quem vtraque confusione natura reddidit inperuium. Veruntamen hodiéque illic & voces armentorum audiri, & indicia hominum deprehendi, commeantium adtestatione, quamuis à longè audientium credere licet. Hæc igitur pars Gothorum, quæ apud Filimer, dicitur in terras [h] Ouim emenso amne transposita, optatum potita solum. Nec mora, illico ad gentem Spalorum aduenium, consertóque prælio victoriam adipiscuntur: exindéque iam velut victores ad extremam Scythiæ partem, quæ Pontico mari vicina est, properant: quemadmodum & in priscis eorum carminibus penè historico ritu in commune recolitur: quod Ablabius descriptor Gothorum gentis egregius verissima adtestatur historia. In quam sententiam & nonnulli consensere maiorum: [i] Iosephus quoque Annalium relator verissimus, dum vbique veritatis conseruat regulam, & origines causarum à principio reuoluit, hæc verò, quæ diximus, de gente Gothorum principia cur omiserit, ignoramus. Sed tamen ab hoc loco eorum stirpem commemorans, Sythas eos & natione & vocabulo asserit appellatos: cuius soli terminos antequam aliud ad medium deducamus, necesse est [k] vti iaceant, dicere. Scythia siquidem Germaniæ terræ cõfinis, eotenus vbi Hister oritur amnis, vel stagnum dilatatur [l] Mysianum, tendens vsque ad flumina Tyram, [m] Danastrum, & Vagosolam, magnúmque [n] illum Danubium, Taurúmque montem, non illum Asiæ, sed proprium id est Scythicum per omnem Mæotidis ambitum, vltráque Mæotida per angustias Bosphori vsque ad Caucasum montem, amnémque Araxem: ac deinde in sinistram partem reflexa, post mare

a Aigrandi.
b Vnixi, Herthelrugi, Arochi, Rannij.
c pugnabat belluina sæuitia.
d Gothis Candra.
e applicuere.
f filio Hadarici.
g miserabiliter.
h Oium.
i Ioseppus.
k vt iacent, edisserere.
l Morsianus.
m Dæstrum
n illud Danubium.

Caſpiũ, quæ in extremis Aſiæ finibus ab oceano Euroboreo in modum fungi primum tenuis, poſt hæc latiſſima & rotũda forma exoritur, vergens ad Hunnos, Albanos, & Seres vſque digreditur. Hæc inquam patria, id eſt Scythia, longè ſe tendens, latéque aperiens, habet ab oriente Seres, in ipſo ſui principio ad littus Caſpij maris commanentes, ab occidente Germanos, & flumen Viſtulæ: ab arctoo, id eſt ſeptentrionali circundatur Oceano, à meridie Perſide, Albania, Hiberia, Ponto, atque extremo alueo Hiſtri, qui dicitur Danubius ab oſtio ſuo vſque ad fontem. In eo verò loci latere, [a] quo Ponticum littus attingit, oppidis haud obſcuris inuoluitur, [b] Boriſthenide, Olbia, Callipode, Cherſone, Theodoſia, [c] Pareone, Mirmycione, & [d] Trapezunte: quas indomitę Scytharum nationes Græcos permiſere condere, ſibimet commercia pręſtaturos. In cuius Scythiæ medio eſt locus, qui Aſiam, Europámque ab alterutro diuidit, Riphei ſcilicet montes, qui Tanain vaſtiſſimum fundunt intrantem Mæorida, cuius paludis circuitus paſſuum millia cxliiij. nuſquam [e] octo vlnis altius [f] ſubſidentes. In qua Scythia prima ab occidẽte gens [g] ſedit Gepidarum, quæ magnis, opinatiſque ambitur fluminibus. Nam Tiſianus per aquilonem eius [h] chorúmque diſcurrit. Ab Africo verò magnus ipſe Danubius, ab [i] curo fluuius Tauſis ſecat, qui rapidus ac verticoſus in Hiſtri fluenta furens deuoluitur. Introrſus illi Dacia eſt, ad coronæ ſpeciem arduis alpibus emunita, iuxta quorũ ſiniſtrũ latus, quod in aquilonẽ vergit, & ab [k] ortu Viſtulæ fluminis per immẽſa ſpacia [l] venit, Vuinidarũ natio populoſa cõſedit. Quorũ nomina licet nũc per varias familias & loca mutẽtur, principaliter tamen [m] Sclauini & Antes nominãtur. Sclauini à ciuitate noua, & Sclauino Rumunẽſe, & lacu qui appellatur Muſianus, vſque ad Danaſtrũ, & in Boreã Viſcla tenus cõmorantur. hi paludes, ſyluáſque pro ciuitatibus habent. Antes verò, qui ſunt eorum fortiſſimi, [n] qui ad Ponticum mare curuantur, à Danaſtro extenduntur vſque ad [o] Danubium, quæ flumina multis mãſionibus abinuicem abſunt. Ad littus autem oceani, vbi tribus faucibus fluenta Viſtulæ fluminis ebibuntur, [p] Vidioarij reſident, [q] ex diuerſis nationibus aggregati, poſt quos ripam oceani Itemeſti tenent, pacatum hominum genus omnino. Quibus in [r] auſtro adſedit gens [ſ] Agazzirorum fortiſſima, frugum ignara, quæ pecoribus & venationibus victitat. Vltra quos diſtenduntur ſupra mare Ponticum Bulgarum ſedes, quos notiſſimos peccatorum noſtrorum mala facere. Hinc iam Hunni quaſi fortiſſimarum gentium fœcundiſſimus ceſpes, in bifariam populorum rabiem pullularunt. Nam alij [t] Aulziagri, alij [u] Auiri nuncupantur, qui tamen ſedes habent diuerſas. Iuxta Cherſonem Aulziagri, quò Aſiæ bona auidus mercator importat, [x] qui æſtate campos peruagantur effuſos, ſedes habentes, prout armentorum inuitauerint pabula: hyeme ſupra mare Ponticum ſe referentes. Hunugari autem hinc ſunt noti, quia ab ipſis pellium murinarum venit commercium: quos tantorum virorum formidauit audacia. Quorum manſionem primam

a qua.
b Boriſthẽni. Deolbia.
c Careon.
d Trapeianta.
e Septem.
f ſubſedentis
g reſidet.
h corúmque.
i eo fluitans.
k æſtu.
l Veneidarum.
m Sclaueni à ciuitate noui & Auenſe & lacu qui appellatur Nurſiano.
n quia.
o Danaprum.
p Vidiuarij.
q &.
r Auſtrum adſidet.
ſ Acatzyrorum.
t Aliziagiri.
u Græci Auares vocant.
x quia.

eſſe in Scythiæ ſolo iuxta paludem Mæotidē, ſecundò in Mœſia, Thraciáque, & Dacia, tertiò ſupra mare Ponticum, rurſus in Scythia legimus habitaſſe: nec eorum fabulas alicubi reperimus ſcriptas, qui eos dicunt in Britannia, vel in vna qualibet inſularum in ſeruitutem redactos, a & vnius caballi precio b quondam redemptos. Aut certè ſi quis eos aliter dixerit in noſtro orbe, c quàm quod nos diximus, fuiſſe exortos, nobis aliquid obſtrepit. nos enim potius lectioni credimus, quàm fabulis anilibus conſentimus. Vt ergo ad noſtrum propoſitū redeamus, in prima d parte Scythiæ, iuxta Mæotidem paludem commanentes præfati, vnde loquimur, Filimer regem habuiſſe noſcuntur. In ſecundo, id eſt, Daciæ, Thraciéque & Mœſię ſolo e Zalmoxen, quem mirę philoſophicę eruditionis fuiſſe teſtantur plerique ſcriptores annalium. Nam & Zeutam prius habuerunt eruditum, poſt etiam Diceneum, tertiū Zalmoxen, de quo ſuperius diximus. Nec defuerunt, qui eos ſapientiā erudirent. Vnde & penè omnibus barbaris Gothi ſapientiores ſemper extiterunt, Græciſque penè conſimiles, vt refert Dio, qui hiſtorias eorū, annaléſque Gręco ſtilo compoſuit. Qui dixit primum f Zarabos Tereos, deinde vocitatos Pileatos hos, qui inter eos generoſi extabant: ex quibus eis & reges, & ſacerdotes ordinabantur. Adeo ergo fuere laudati Getę, vt dudum Martem, quem poëtarum fallacia Deum belli pronūciat, apud eos fuiſſe dicant exortum. Vnde & Virgilius.

a & in vnius.
b quodam erep-tos
c quamquam.
d ſede.
e alias Zamol-xē al Samoxē.
f Tarabostes cos.

Gradiuúmque patrem Geticis qui præſidet aruis.

Quem Martem Gothi ſemper aſperrima placauere cultura. Nam g victimę eius mortes fuere captorum, h opinantes bellorum i preſulem aptius humani ſanguinis effuſione placandum. Huic prædæ primordia vouebantur, huic truncis ſuſpendebantur exuuię. erátque illis religionis præter cęteros inſinuatus affectus, quum parenti deuotio nominis videretur impendi. Tertia verò ſedes ſupra mare Ponticum, iam humaniores, & vt ſuperius diximus, prudentiores effecti, diuiſi per familias populi, k Veſegothę familię Balthorum, Orogothę preclaris Amalis ſeruiebant. Quorum ſtudium fuit, primum, inter alias gentes vicinas, arcus intendere neruis, Lucano plus hiſtorico quam poëta teſtante.

g victimum
h opinantur.
i præſidem aptè.
k Veſſehotih.

Armenióſque arcus, Geticis intendere neruis.

Ante quos etiam cantu maiorum facta, modulationibus, citharíſque canebant, l Etheſpamarę, m Hanalę, Fridigerni, Vuidiculę, & aliorum, quorum in hac gente magna opinio eſt, quales vix heroas fuiſſe miranda iactat antiquitas. Tunc, vt fertur, Veſoſis Scythis lachrymabile ſibi potius intulit bellum, eis videlicet, quos Amazonum viros priſca tradit autoritas. De n queis fœminas bellatrices & Oroſius in primo volumine profeſſa voce teſtatur. Vnde cum Gothis eum dimicaſſe euidenter probamus, quem cum Amazonum viris abſolutè pugnaſſe cognoſcimus, qui tunc à Boriſthene amne, quem accolę o Danubium vocant, vſque ad Tanain fluuium circa ſinum paludis Męotidis

l Etherpamara.
m Amalæ.
n quibus &.
o Danaprum.

consîdebant. Tanain verò hunc dico, qui ex Ripheis montibus deiectus adeo præceps ruit, vt quum vicina flumina, siue Mæotis, vel Bosporus gelu solidentur, solus amnium cõfragosis montibus vaporatus, nunquam Scytico duresçit algore. Hic a inter Asiam, Europámque terminus famosus habetur. Nam alter est ille, qui montibus Chrinnorum oriens, in Caspium mare dilabitur. b Danubius autem ortus grandi palude, quasi ex mari profunditur. Hic vsque ad medium sui dulcis est & potabilis, piscésque nimij saporis gignit, ossibus carétes, cartilaginé c tantum habentes in corporis continentiam. Sed vbi fit Ponto vicinior, paruum fontem suscipit, cui ex Ampheo cognomé est, adeo amarum, vt cum sit xl. dierum itinere nauigabilis, huius aquis exiguis immutetur, infectúsque, ac dissimilis sui, inter Greca oppida Callipidas & Hispanis in mare defluat. Ad cuius ostia insula est in frõte, Achillis nomine. Inter hos terra vastissima, siluis consita, plaudibus dubia. Hic ergo Gothis morantibus, d Vesogis Ægyptiorum rex in bellum irruit: quibus tunc Taunasis rex erat. Quo prælio ad Phasim fluuium, à quo Phasides aues exortæ, in toto mundo epulis potentum exuberant, Taunasis Gothorum rex Vesosi Ægyptiorũ occurrit, eúmque grauiter debellans, in Ægyptum vsque persecutus est: & nisi Nili amnis intransmeabilis obstitissent fluenta, vel munitiones, quas dudum sibi ob incursiones Aethiopium Vesosis fieri præcepisset, ibi in eius eum patria extinxisset. Sed dum eum semper ibi positum non valuisset lædere, reuertens penè omnem Asiam subiugauit, & sibi tunc charo amico e Sorno rege Medorum ad persoluendum tributum f subditũ fecit. Ex cuius exercitu victores tunc nonnulli prouincias subditas contuentes, & in omni fertilitate pollentes, deserto suorum agmine sponte in Asiæ partibus resederunt. Ex quorum nomine vel genere Trogus Põpeius Parthorum dicit extitisse prosapiam. Vnde etiam hodiéque lingua Scythica fugaces, quod est Parthi, dicuntur: suóque generi respondentes, inter omnes penè Asię nationes soli sagittarij sunt, & acerrimi bellatores. De nomine verò, quod diximus eos Parthos, id est fugaces, ita aliquanti etymologiam traxerunt, vt dicerentur Parthi, quia suos refugere parentes. Hunc ergo Taunasim regem Gothorum mortuum inter numina sui populi coluerunt. Post cuius decessum exercitu eius cum successore ipsius in aliis partib. expeditioné gerente, fœminæ Gothorũ à quadam vicina gente g tentatę h in prędámque ductę à viris, fortiter restiterunt, hostésque super se venientes cum magna verecundia abegerũt. Qua i parta victoria, fretęque maiori audacia, inuicem se cohortantes, arma arripiunt, eligẽtésque duas audaciores Lampeto & k Marpesiam principatui subrogarunt. Quę dum curam gerunt, vt l propria defenderent, & aliena vastarent, sortitò Lampeto restitit, fines patrios tuẽdo: Marpesia verò fœminarum agmine sumpto, nouum genus exercitus duxit in Asiam, diuersásque gentes bello superans, alios verò pace concilians, ad Caucasum venit: ibique certum tempus demorans, loco

a *Asia Europæque terminus.*
b *Danaper enim.*
c *tamen.*
d *Sesostris Agathiæ.*
e *Sormi regi.*
f *subditos.*
g *temptantur.*
h *in prædaque ductæ.*
i *patrata.*
k *Marsepiam.*
l *& patriam.*

nomen dedit, saxum Marpesiæ. Vnde Virgilius:

At si dura silex, aut stet Marpesia cautes.

In eo loco vbi posthæc Alexander Magnus portas constituens, Pylas Caspias nominauit: quod nunc Lazorum gens, custodit pro munitione Romana. Hic ergo certum temporis Amazones commanentes confortatę sunt. Vnde egressę, & Alym fluuium, qui iuxta a Garganum ciuitatem prętersluit, transeuntes: Armeniam, Syriam, Ciliciámque, Galatiam, b Pisidium, omniáque Asię oppida, ęqua felicitate demuerunt: Ionium Æoliámque conuersę, deditas sibi prouincias effecerunt. Vbi diutius dominantes, etiam ciuitates, castráque suo nomini dicauerunt. Ephesi quoque templum Dianę ob sagittandi, venandíque studiũ, quibus se artibus tradidissent, effusis opibus, mirę pulchritudinis condiderunt. c Tali ergo Scythię gentis fœminę casu Asię regno potitę, per centum penè annos tenuerunt, & sic demum ad proprias socias in cautes Marpesias, quas superius diximus, repedarunt, in montem scilicet Caucasum. Cuius montis quia facta iterum mẽtio est, non ab re arbitror eius tractum sitúmque describere, quãdo maximam partem orbis noscitur circuire iugo continuo. Is nãque ab Indico mari surgens, quà meridiem respicit, sole vaporatus ardescit. Quà septentrioni patet, rigentibus ventis est obnoxius & pruinis. Mox in Syriam curuato angulo reflexus, licet amnium plurimos emittat, in Asianam d tamen regionem Eufratem Tigrímque nauigeros ad opinionem maximam perennium fontium copiosis fundit vberibus. Qui amplexantes terras Assyriorum, Mesopotamiam & appellari faciunt, & videri, in sinum maris rubri fluenta deponentes. Tunc in boream reuertens, Scythias terras, iugum antefatum magnis flexibus peruagatur: atque ibidem opinatissima flumina in Caspium mare profundẽs, Araxerem, Cyssum, & Cambysen continuatóque iugo ad Ripheos vsque montes extenditur. Indéque Scythicis gentibus dorso suo terminum præbens, ad Pontum vsque descendit: consertísque collibus, Histri quoque fluenta contingit, quo amnis scissus dehiscens, in Scythia quoque Taurus vocatur. Talis ergo, tantúsque, & penè omnium montium maximus excelsas suas erigens summitates naturali constructione præstat gentibus inexpugnanda munimina. Nam è locatim rescisus, qua disrupto iugo vallis hiatu patescit, nũc Caspias portas, nunc Armenias, nunc Cilicas, vel secundum locum f qualis fuerit, facit tamẽ plaustro meabilis, lateribus in altitudinem vtrinque directis, qui pro gentium varietate diuerso vocabulo nũcupatur. Hunc enim g Iamnium, mox h Propanisum Indus appellat. Parthus primùm castra post Nisacen edidit. Syrus & Armenius Taurum, Scythæ Caucasum ac Ripheum, iterúmque in fine Taurum cognominant: i aliáque complura gentes huic iugo dedere vocabula. Et quia de eius continuatione pauca libauimus, ad Amazones vnde diuertimus, redeamus.

a *Gorgaram.*

b *Pisidiam.*

c *Tales Scythiæ genitæ.*

d *tantum.*

e *planitiem.*

f *æqualem,*

g *forte Imaum.*

h *Propanissum.*

i *aliæque complures.*

Quæ veritæ, ne earum proles rarescerет, à vicinis gentibus concubitum petierunt, [a] facta nundina semel in anno, ita vt [b] futuris temporibus eis deinde reuertentibus in idipsum, quicquid partus masculini edidisset, patri redderet: quicquid verò fœminei sexus nasceretur, mater ad arma bellica erudiret. Siue, vt quibusdam placet, editis maribus, nouercali odio infantis miserandi fata rumpebant. ita apud illas detestabile puerperium erat, quod vbique constat esse votiuum. Quæ crudelitas illis terrorem magnum cumulabat, opinione vulgata. Nam quæ, rogo, spes esset capto, vbi ignosci vel filio nefas habebatur? Cõtra has, vt fertur, [c] pugnabat Hercules, & Melanes penè plus dolo quàm virtute subegit. Theseus verò Hippolyten in prædam tulit, de qua genuit & Hippolytum. Hæ quoque Amazones post hæc habuere reginam nomine Penthesileam, cuius Traiano bello extant clarissima documenta. Nam hæ fœminæ vsque ad Alexandrum magnum referuntur tenuisse regnum. Sed ne dicas, de viris Gothorum sermo adsumptus, cur in fœminis tamdiu perseueret: audi & virorum insignem, & laudabilem fortitudinem. Dio historicus, & antiquitatum diligentissimus inquisitor, (qui) operi suo Getica titulum dedit: quos Getas iam superiori loco Gothos esse probauimus, Orosio Paulo dicente. Hic Dio regem illis post tempora multa commemorat, nomine Telephum. Ne verò quis dicat hoc nomen à lingua Gothica omnino peregrinũ esse: nemo qui nesciat animaduerti vsu pleraque nomina gentes amplecti, vt Romani Macedonum, Græci Romanorum, Sarmatæ Germanorum, Gothi plerunque metuantur Hunnorum. Is ergo Telephus Herculis filius, natus ex Auge sorore Priami, coniugio copulatus, procerus quidem corpore, sed plus vigore terribilis, qui paternam fortitudinẽ propriis virtutibus æquans, Herculis [d] genio formæ quoque similitudinem referebat. Huius itaque regnum Mœsiam appellauere maiores. Quæ prouincia ab oriente ostia fluminis Danubij, à meridie Macedoniam, ab occasu Histriam, à septentrione Danubium habet. Is ergo antefatus habuit bellum cum Danais, in qua pugna [e] Thessandrum ducẽ Græciæ interemit: & dum Aiacem infestus inuadit, Vlixémque persequitur vicibus equo cadente, ipse corruit, Achillísque iaculo fœmore sauciatus, diu mederi nequiuit. Græcos tamen quamuis iam saucius, è suis finibus proturbauit. Telépho verò defuncto [f] Eurypilus filius successit in regno, ex Priami Phrygum regis germana progenitus. Qui ob Cassandræ amorem bello interesse Traiano, [g] ac parentibus soceróque [h] ferre auxilium cupiens, mox vt venit, extinctus est. Tunc Cyrus Rex Persarum post grãde interuallum, & penè post sexcentorũ triginta annorum tempora, Pompeio Trogo testante, Getarum reginæ Thamiri (sibi) [i] exitiale intulit bellum. Qui elatus ex Asiæ [k] victoria, Getas nititur subiugare, in quibus (vt diximus) [l] regnauerat Thamiris. Quæ cùm ab Araxe amne Cyri arcere potuisset accessus, transire tamen permisit, eligẽs armis eum vincere, quàm locorum beneficio submouere.

a factis mundinis
b futuri tẽporis eodem die.
c pugnauit.
d ingenium.
e Thesandrum.
f Eurephilus.
g vt.
h ferret.
i exitiabile.
k victoriis.
l regina erat Thomiris.

Quod & factum est, & veniente Cyro, prima cessit fortuna Parthis [a] tanta: vt & filium Thamiris, & plurimum exercitum trucidarent: sed iteratò Marte, Getæ cum sua regina Parthos deuictos superant atque prosternunt, opimámque prædam de eis auferunt: ibíque primum Gothorum gens serica vident tentoria. Tunc Thamiris regina [b] acta victoria, tantáque præda de inimicis potita, in partem Mœsiæ (quæ nunc ex magna Scythia nomen mutuata, minor Scythia est appellata) transiens, ibi [c] in ponte Mœsiæ recolitur, & Thamiris ciuitatem suo de nomine ædificauit. Dehinc Darius rex Persarum Hystaspis filius [d] Antriregiri regis Gothorum filiam in matrimonium expostulauit, rogans pariter atque deterrens, nisi suam peragerent voluntatem. Cuius affinitatem Gothi spernentes, legationem eius frustrarunt. Qui repulsus, furore flammatus est, & octoginta millia armatorum contra ipsos produxit exercitum, verecundiam suam malo publico vindicare contendens. Nauibúsque penè à Chalcedonia vsque ad Byzantium in instar pontium tabulatis [e] æquè consertis, petit Thraciam & Mœsiam. Pontéque rursus in Danubio pati modo constructo, duobus mensibus crebris fatigatus [f] intaphis octo millia perdidit armatorum, timensque ne pons Danubij ab eius aduersariis occuparetur, celeri fuga in Thraciam repedauit: nec Mœsiæ solum credens sibi tutum fore aliquantum remorandi. Post cuius decessum iterum Xerxes filius eius paternas iniurias vlcisci se æstimans, cum suis [g] ducentis & auxiliatorum trecentis millibus armatorum [h] rostratas naues habens mille septingentas, & onerarias tria millia, super Gothos profectus ad bellum: [i] nec tentata re in conflictu præualuit eorum animositate [k] constantiæ superatus. Sic nanque vt venerat, absque aliquo certamine suo cum rubore recessit. Philippus quoque pater Alexandri magni cum Gothis amicitias copulans [l] Medopam Gothilæ filiam regis accepit vxorem, vt tali affinitate roboratus, Macedonum regna firmaret. Qua tempestate, Dione historico dicente, Philippus inopiam pecuniæ passus, Vdisitanam Mœsiæ ciuitatem instructis copiis vastare deliberat, quæ tunc propter viciniam [m] Thamiris, Gothis erat subiecta. Vnde & sacerdotes Gothorum aliqui, illi qui pij vocabantur, subito patefactis portis, cum citharis & vestibus candidis obuiam sunt egressi paternis diis, vt sibi propitij Macedones repellerent, voce supplici modulantes. Quos Macedones sic fiducialiter sibi occurrere contuentes, stupescunt, & si dici fas est, ab inermibus [n] tenentur armati. Nec mora, acie soluta, quam ad bellum construxerunt, non tantùm ab vrbis excidio remouere: verùm etiam & quos foris fuerunt iure belli adepti, reddiderunt, fœderéque inito ad sua reuersi sunt. Quem dolum post longum tempus reminiscens, egregius Gothorum ductor Sitalcue cl. virorum millibus congregatis, Athenienſibus intulit bellum, aduersus Perdiccam Macedoniæ regem, quem Alexander apud Babyloniam ministri insidiis potans interitum, Athenienſium principatui hereditario iure reliquerat suc-

a in tantum.

b aucta victoria.

c in ponte Mœsiaco ittore Thomes ciuitatem.

d Antiri.

e atque.

f in scaphis.

g septingentis & auxiliariis.

h rostratis nauibus mille ducentis, oneratis tribus millibus.

i temptare.

k constantia.

l Medorum Gudilæ.

m Thomes.

n terrentur.

ceſſorem. Magno prælio cum hoc inito, Gothi ſuperiores inuenti ſunt: & ſic pro iniuria quam illi in Mœſia dudum feciſſent, iſti in Græciam diſcurrentes, cunctam Macedoniam vaſtauere. Dehinc regnante in Gothis Sitalco, Boroiſta Diceneus venit in Gothiam, quo tẽpore Romanorũ Sylla potitus eſt principatu, [a] quem Diceneus ſuſcipiens [b] Boroiſta, dedit ei penè regiam poteſtatem: cuius conſilio Gothi Germanorum terras (quas nunc Franci obtinent) depopulati ſunt. Cæſar verò, qui ſibi primus omnium [c] Romanum vindicauit imperium, & penè omnem mundũ ſuæ ditioni ſubegit. omniáque regna perdomuit, adeo vt extra noſtrum orbem in Oceani ſinu repoſitas inſulas [d] occuparet, & qui nec nomen Romanorum auditu quidem nouerant, eos Romanis tributarios faceret: Gothos tamen crebro tentans, nequiuit ſubigere. Gaius Tiberius iam tertius regnat Romanis, Gothi tamen ſuo regno incolumes perſeuerant. Quibus hoc erat ſalubre [e] aut commodum, aut votiuum, vt quicquid Diceneus eorum conſiliarius præcepiſſet, hoc modis omnibus expetendum, hoc vtile iudicantes, effectui manciparent. Qui cerneus eorum animos ſibi in omnibus obedire, & naturale eos habere ingenium, omnem penè philoſophiam eos inſtruxit. erat enim huius rei magiſter peritus. Nam Ethicam eos erudiuit, vt barbaricos mores ab eis compeſceret: Phyſicam tradens, naturaliter propriis legibus viuere fecit, quas vſque nunc conſcriptas Bellagines nuncupãt: Logicam inſtruens, eos rationis ſupra cæteras gentes fecit expertos: Practicem oſtendens, in bonis actibus conuerſari ſuaſit: Theoricem demonſtrans ſignorum duodecim, & per ea planetarũ curſus, omnémque aſtronomiam cõtemplari edocuit, & quomodo lunaris orbis augmentum ſuſtinet aut patitur detrimentũ edixit, ſoliſque globus igneus quantum terrenum orbem in menſura excedat, oſtendit: aut quibus nominibus, vel quibus ſignis in cœlo polo vergentes, aut reuergentes [f] cccxliiij. ſtellæ ab ortu in occaſum præcipites ruant, expoſuit. Qualis erat, rogo, voluntas, vt viri fortiſſimi quando ab armis [g] quadriuium vſque vacaſſent, doctrinis philoſophicis imbuebantur? videres vnum cœli poſitionem, alium herbarum [h] frugúmque explorare naturas? iſtum lunæ commoda incommodáque, illum ſolis laborem attendere, & quomodo rotatu cœli raptus, retro reduci ad partem occiduam, qui ad orientalem plagam ire feſtinarit, ratione accepta quieſcere. Hæc & alia multa Diceneus Gothis ſua peritia tradens, mirabilis apud eos [i] inuenitur, vt non ſolum mediocribus, imò & regibus imperaret. Elegit nanque ex eis tunc nobiliſſimos prudentiores viros, quos ad Theologiam inſtruens, numina quædam & ſacella venerari ſuaſit, fecítque ſacerdotes, nomen illis Pileatorum contradens, vt reor, quia opertis capitibus tiaris, quos pileos alio nomine nuncupamus, litabãt: reliquam verò gentem Capillatos dicere iuſſit, quod nomen Gothi prọ magno ſuſcipientes, adhuc hodie ſuis cantionibus reminiſcuntur. Decedente verò Diceneo, penè pari veneratione habuere Comoſicum, quia nec impar

a quem Diceneum ſuſcipiens Boroiſtam Sitalcus.
b Buruiſta.
c Romanorum.
d occupaſſet & nec nomine Romanorũ audito.
e hoc ad commodum, hoc ad votiuum.
f ducentæ xl. & ſex.
g quatriduum al. quantulumcunque.
h fruticúmque.
i enituit.

impar erat ſolertia. Hic etenim & rex illis, & pōtifex ob ſuam peritiam habebatur, & in a ſua iuſticia populos iudicabat. Et hoc rebus excedente humanis. Corillus rex Gothorum in regnum conſcendit, & per xl. annos in Dacia ſuis gentibus imperauit. Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi poſſidere noſcuntur. Quæ patria in conſpectu Mœſiæ trans Danubium corona montium cingitur, duos tantum habens acceſſus, vnum per Bontas, alterum per Tabas. Hanc b Gothicam, quam Daciam appellauere maiores (quæ nunc, vt diximus, Gepidia dicitur) tunc ab oriente c Roxolani, ab occaſu Tamazites, à ſeptentrione Sarmatæ & Baſtarnæ, à meridie amnis Danubij fluenta terminant. d Tamazites à Roxolanis e alueo tantum fluuij ſegregantur. Sed quia Danubij mentio facta eſt, non ab re iudico pauca de tali amne egregia indicare. Nam hic in f Almanicis aruis exoriens, lx. habet à fronte ſuo flumina vſque ad oſtia in Pontum vergentia, per mille ducentorum paſſuum millia hinc inde ſuſcipiens flumina in modum ſpinæ, quæ coſtas vt cratem intexunt: omnino ampliſſimus eſt, qui in lingua Beſſorum Hiſter vocatur, ducentis tantum pedibus in altum aquam in alueo habet profundam. Hic etenim amnis inter cætera flumina g immanis, omnes ſuperat, præter Nilum. Hæc de Danubio dixiſſe ſufficiat. Ad propoſitum verò, vnde nos digreſſi ſumus, adiuuante Domino, redeamus. Longum nanque poſt interuallum, Domitiano Imperatore regnante, eius auaritiam metuentes, fœdus, quod dudum cum aliis principibus pepigerant Gothi, ſoluentes: ripam Danubij iam longè poſſeſſam ab imperio Romano h delectis militibus cum eorum ducibus vaſtauerunt, cui prouinciæ tunc poſt Agrippam i Pompeius præerat Sabinus. Gothis autem Dorpaneus principatum agebat, quando bello commiſſo Gothi Romanis deuictis, k Pompeij Sabini capite abſciſſo, multa caſtella & ciuitates inuadentes de parte Imperatoris publicè deprædarūt: qua neceſſitate ſuorum Domitianus cum omni virtute ſua in Illyricum properauit, & totius penè reipublicæ militibus ductore Fuſco prelato cum electiſſimis viris amnem Danubium l confertis nauibus ad inſtar pontis tranſmeare coëgit ſuper exercitum Dorpanei. Tum Gothi haud ſegnes reperti arma capeſſunt, primóque armati conflictu, mox Romanos deuincunt. Fuſcóque duce extincto diuitias de caſtris militum deſpoliant, magnáque potiti per loca victoria, iam proceres ſuos m quaſi qui fortuna vincebant, non puros homines, ſed ſemideos, id eſt Anſes vocauere. Quorum genealogiam vt paucis percurram, n vt quo quis parente genitus eſt, aut vnde origo accepta, vbi finem efficit, abſque inuidia qui legis vera dicentem auſculta. Horum ergo o (vt ipſi ſuis fabulis ferunt) primus fuit Gapt, qui genuit Halmal, Halmal verò genuit Augis, at Augis genuit eū, qui dictus eſt Amala, à quo & origo Amalorū decurrit. Et Amala genuit Iſarna, Iſarna autē genuit Oſtrogotha, Oſtrogotha genuit Vnilt, Vnilt genuit Athal, Athal genuit Achiulf, Achiulf genuit Anſilā & Ediulf, Vul-

a *ſuprema.*
b *Dacia quam Gothiam.*
c *Roxolani.*
d *Taziges.*
e *aluta.*
f *Alamannicis.*
g *in magno.*
h *delectis.*
i *Oppius.*
k *Oppij.*
l *confertis.*
m *quorum fortuna.*
n *vel quo.*
o *Heroum vt ipſis ſuis in fabulis referunt.*
p *Humal,* Hmal.

dulf & Hermerich: Vuldulf verò genuit Valerauans, Valerauãs autẽ genuit Vuinitharium, Vuinitharius quoque genuit Theodemir & Vualemir & Vuidemir. Theodemir genuit Theodericũ, Theodericus genuit Amalesuentam, Amalesuenta genuit Athalaricum & Mathasuẽtam, de a Vtherico viro suo, cuius affinitati generis sic ad eam cõiunctus est. Nã supradictus Hermericus filius Achiulfi genuit Hũnimodũ, Hunnimũdus autẽ genuit Thorismundũ, Thorismundus verò genuit b Berimũd, Berimund genuit Vuidericum, Vuidericus genuit Euthericum, qui cõiunctus Amalasuentæ genuit Athalaricum & Mathasuentam. Mortuóque in puerilibus annis Athalarico, Mathasuẽtæ Vuitichis est sociatus, de quo non susceptit liberum, adductíque simul à Belisario in Constantinopolim, c Vuitichi rebus excedente humanis, Germanus patricius fratruelis domini Iustiniani Imperatoris eandem in coniugo sumens, patriciam ordinariam fecit, de qua filium genuit item Germanum nomine. Germano verò defuncto ipsa vidua perseuerare disponit. Qualiter autem, aut quomodo Amalorum regnum destructum est, loco suo (si Dominus voluerit) edocebimus. Nunc autem ad id, vnde digressum fecimus, redeamus, doceamúsque quando ordo gentis, vnde agimus, cursus sui metam expleuerit. Ablauius enim historicus refert, quia ibi super limbum Ponti, vbi eos diximus in Scythia commanere, pars eorum, qui orientalem plagam tenebant, eísque præerat Ostrogotha, d (vtrum ab ipsius nomine, an à loco orientali) dicti sunt Ostrogothæ, residui verò Vesegothæ in parte occidua. Et quidem iam sicut diximus, eos transito Danubio aliquãtum temporis e apud Mœsiam Thraciámque duxisse. Ex eorũ reliquiis fuit & Maximinus Imperator, post Alexandrum f Mammeam, vt dicit Symmachus in quinto suæ historiæ libro. Maximinus, inquiens, Cæsar, mortuo Alexãdro, ab exercitu factus est Imperator, ex infimis parentibus in Thracia natus, à patre Gotho nomine Mecca; matre Alana, quæ Ababa dicebatur. Is triennium regnans, dum in Christianos arma g commoueret, imperium simul & vitam amisit. Nam hic Seuero Imperatore regnãte, & natalem filij diem celebrante, post primam ætatem & rusticam vitam de pascuis in militiã venit. Princeps h Seuerus quidem militares dederat ludos. Quod cernens Maximinus, i qui erat semibarbarus adolescens, positis præmiis, barbara lingua petit ab Imperatore, vt sibi luctandi cum expertis militibus licentiam daret. Seuerus admodum miratus magnitudinem formæ, (erat enim, vt fertur, statura eius procera vltra octo pedes) iussit eum cum lixis corporeo nexu contendere, ne quid à rudi homine militaribus viris veniret iniuriæ. Tunc Maximus sedecim lixas tanta felicitate prostrauit, vt vincendo singulos, nullam sibi requiem intercapedine temporum daret. Hic captis præmiis iussus est in militiam mitti, primáque ei stipendia equestria fuere. Tertiam post diem, cùm Imperator prodiret in campum, vidit eum exsultantem more barbarico, iussítque tribuno, vt eum coercitum ad Romanam imbueret disciplinam.

a *quam Eutaricum historiæ vocant.*
b *infra Bermuth.*
c *Vitigis.*
d *incertum vtrum.*
e *in Mœsia. Thraciáque vixisse.*
f *Mamma filium, nam, vt.*
g *conuerteret.*
h *siquidem.*
i *quamuis.*

Ille verò vbi de ſe intellexit principem loqui, acceſſit ad eum, equitãtémque præire pedibus cœpit. Tum Imperator equo a adiecto in curſum calcaribus incitatum, multos orbes huc atque illuc vſque ad ſuam fatigationem variis inflexibus b interpedauit, ac deinde ait illi: Numquid vis poſt curſum Thraciſce luctari? reſpondit, quantum libet, Imperator. Ita Seuerus ex equo deſiliens, recentiſſimos militum cum eodem certare iuſſit. At ille ſeptem valentiſſimos c milites ad terram eliſit, ita vt antea nihil per interualla reſpiraret. Solus à Cæſare & argenteis præmiis, & aureo torque donatus eſt, iuſſus deinde inter ſtipatores d degere corporis principalis. Poſt hæc ſub Antonino Caracalla ordines duxit, ac ſæpè famam factis extendens, inter plures militiæ gradus e centuriáſque ſtrenuitatis ſuæ pretium tulit. Macrino tamen poſtea in regnum ingreſſo, recuſauit militiam penè triennium, tribunatúſque habens honorem, nunquam ſe oculis obtulit Macrini, indignũ ducens eius imperium, f quod per patratum facinus erat quæſitum ab Heliogabalo. Dehinc quaſi ad Antonini filium reuertens, tribunatum ſuum adiit, & poſt hunc ſub Alexandro g Mammea contra Parthos mirabiliter dimicauit. Eóque Mongontiaco militari tumultu occiſo, ipſe exercitus electione abſque Senatus conſultu effectus eſt imperator, qui cũcta bona ſua in Chriſtianorum perſecutione malo voto fœdauit, occiſúſque Aquileiæ à Pupione, regnum reliquit Philippo. Quod nos idcirco huic opuſculo de Symmachi hiſtoria mutuauimus, quatenus genté, vnde agimus, ad regni Romani faſtigium vſque veniſſe doceamus. Cęterùm cauſa exigit, vt ad id, vnde digreſſi ſumus ordine redeamus. Nam gens iſta mirum in modum in ea parte, qua verſabatur: id eſt Ponti in littore Scythiæ ſoli innotuit, ſine dubio tanta ſpacia tenens terrarum, tot ſinus maris, tot fluminum curſus, ſub cuius ſæpè dextra Vuandalus iacuit, ſtetit ſub precio Marcomannus, Quadorum principes in ſeruitutem redacti ſunt. Philippo namque antedicto regnante Romanis, qui ſolus ante Conſtantinum Chriſtianus cum Philippo, h id eſt filio fuit, cuius & ſecundo anno regni Roma milleſimum annum expleuit. Gothi, vt aſſolet, diſtracta ſibi ſtipendia ſua ferentes ægrè, de amicis facti ſunt inimici. Nam quamuis remoti ſub regibus viuerent ſuis, Reipublicæ tamen Romanę fœderati erant, & annua munera percipiebant. Quid multa? Tranſiens tunc Oſtrogotha cum ſuis Danubium, Mœſiam Thraciámque vaſtauit: ad quem repellendum Decius ſenator à Philippo dirigitur, qui veniens dum i genti nihil prędalet, milites proprios exemptos à militiâ fecit vita priuata degere, quaſi eorum neglectu Gothi Danubium tranſiſſent, factáque vtputa in ſuis vindicta, ad Philippum reuertitur. Milites verò videntes, ſe eſſe poſt hos labores militia pulſos, indignati ad Oſtrogothę regis Gothorum auxilium confugerunt. Qui excipiens eos, eorúmque verbis accenſus, mox k triginta millia virorum armata produxit ad prœlium, adhibitis ſibi l Taphilis & Aſtringis nonnullis. Sed & Carporum tria millia, genus ho-

a adacto.
b impediuit.
c iuuenes.
d decore c.p. ſtare.
e centuriatúmque.
f quod.
g Mammea.
h eiuſdem.
i Getis.
k cccc. millia ſuorum armata.
l Ehuiſalis & Aſdingis.

a *Maximinus.* b *addens Gothis.*

minum ad bella nimis expeditum, qui sæpe Romanis infesti sunt, quos tamen post hæc imperante Diocletiano & Maximiano Galerius a Maximus Cæsar de ciuitate Reipublicæ Romanæ subiecit. Is ergo b habens Gothos & Peucenos, ab insula Peuce, quæ ostio Danubij Ponto mergenti adiacet, Argaitum & Guntheticum nobilissimos suæ gentis præfecit ductores. Qui mox Danubium vadati, & secundò Mœsiam populati, Marcianopolim eiusdem patriæ vrbem famosam metropolim aggrediuntur, diúque obsessam, accepta pecunia ab his qui inerant, reliquere. Et quia Marcianopolim nominauimus, libet aliqua de eius situ breuiter intimare. Nam hanc vrbem Trajanus Imperator hac re ædificauit, vt fertur: eò quòd c Marciæ sororis suæ puella, dum d lauat in flumine illo, quod nimiæ limpiditatis saporísque in media vrbe oritur, Potami cognomento, exindéque vellet aquam haurire, casu vas aureum, quod ferebatur, in profundum cecidit, metalli pondere grauatum, e & longè post emersit, quod certè non erat vsitatum, aut vacuum sorberi, aut certè semel voratum vndis respuentibus renatare. His Traianus sub admiratione compertis, fontíque numinis quiddam inesse credens, conditam ciuitatem germanæ suæ in nomine Marcianopolim nominauit. Ab hinc ergo, vt dicebamus, post longam obsidionem accepto præmio ditatus Geta, recessit ad f patriam: quem Gepidarum cernens natio subitò vbique vincentem, prædísque ditatum, inuidia ductus, arma in g parentes mouet. Quomodo verò Getæ, Gepidæque sint parentes si quæris, paucis absoluam. Meminisse debes, me initio de Scanziæ insulæ gremio Gothos dixisse egressos cum h Berich suo rege, tribus tantùm nauibus vectos ad citerioris Oceani ripam, quarum trium vna nauis, vt assolet, tardius vecta, nomen genti fertur dedisse. nam lingua eorum pigra Gepanta dicitur. Hinc factum est, vt paulatim & corruptè nomen eis ex conuitio nasceretur. Gepidæ nanque sine dubio ex Gothorum prosapia & hi trahunt & ducunt originem: sed quia, vt dixi Gepanta pigrum aliquid tardúmque signat, pro i gratuito conuicio Gepidarum nomen exortum est, quod nec ipsum credo falsissimum. sunt enim tardioris ingenij, & grauiores corporum velocitate. Hi ergo Gepidæ tacti inuidia, dudum spreta prouincia, commanebant in insula Visclæ amnis vidis circumacta, quam pro patrio sermone dicebant Gepidos. Nunc eam, vt fertur, insulam gens Viuidaria incolit, ipsis ad meliores terras meantibus. Qui Viuidarij ex diuersis nationibus ac si in vnum asylum collecti sunt, & gentem fecisse noscuntur. Ergo (vt dicebamus) Gepidarum rex Fastida, k qui etiam gentem excitans, patrios fines per arma dilatauit, l Burgundines pænè vsque ad internecionem deleuit, aliásque nonnullas gentes perdomuit. Gothos quoque malè prouocans, consanguinitatis fœdus priùs importuna concertatione violàuit superbáque admodum elatione iactatus, crescenti populo dum terras cœpit addere, incolas patrios reddidit rariores. Is ergo misit legatos ad Ostrogotham, cuius

c *Marcia soror sua.* d *lauatur.*

e *longéque post ab imis remersit.*

f *propria.*

g *hoc est cognatos.* h *Beria.*

i *grani tunc.*

k *quietam.* l *nam Burgozones.*

adhuc imperio tam Oſtrogothæ, quàm Veſegothæ, id eſt vtriſque eiuſdem gentis populi ſubiacebant, incluſum ſe montium queritans aſperitate, ſyluarúmque denſitate conſtrictum, vnum poſcens è duobus, vt aut bellum ſibi, aut locorum ſuorum ſpatia præpararet. Tunc Oſtrogotha rex Gothorum (vt erat ſolidi animi) reſpondit legatis, bellum ſe quidem tale horrere, durúmque fore, & omnino ſceleſtum, armis confligere cum propinquis, loca verò non cedere. Quid multa? Gepidæ in bella irruunt, contra quos ne [a] nimij iudicarentur, mouit & Oſtrogotha procinctum, conueniúntque ad oppidum Galtis, iuxta quod currit fluuius [b] Aucha, ibíque magna partium virtute certatum eſt: quippe quos in ſe & armorum, & pugnæ ſimilitudo commouerat. ſed cauſa melior [c] viuáxque ingenium iuuat Gothos: inclinata denique parte Gepidarum, prœlium nox diremit. Tunc relicta ſuorum ſtrage, Faſtida rex Gepidarum properauit ad patriam, tam pudendis opprobriis humiliatus, quàm fuerat elatione erectus. Redeunt victores Gothi, Gepidarum [d] deſcenſione contenti, ſuáque in patria [e] noſtri in pace verſantur, vſque dum eorum præuius exiſteret Oſtrogotha. Poſt cuius deceſſum Cniua exercitum diuidens in duas partes, nonnullos ad vaſtandum Mœſiam dirigit, ſciens eam negligétibus principibus defenſoribus deſtitutam. Ipſe verò cum [f] ſeptuaginta militibus ad Euſteſium, id eſt Nouas conſcendit: vnde à Gallo duce remotus, Nicopolim accedit, quæ iuxta Iatrum fluuium eſt [g] conſtituta notiſſima: quoniam deuictis Sarmatis, Traianus eam fabricauit, & appellauit Victoriæ ciuitatem: vbi Decio ſuperueniente Imperatore, tandem Cniua in Hemoniæ partes, quæ non longè aberant, receſſit: inde apparatu diſpoſito, Philippopolim ire feſtinans. Cuius receſſum Deus Imperator cognoſcens, & ipſius vrbi ferre ſubſidium geſtiens, iugo [h] montis tranſacto, ad [i] Beroam venit. Ibíque dum equos exercitúmque laſſum refoueret, ilico Cniua cum Gothis in modum fulminis ruit, vaſtatóque Romano exercitu Imperatorem cum paucis, qui fugere quiuerant ad [k] Thuſciam, rurſus trans Alpes in Mœſiam proturbauit, vbi tunc Gallus dux limitis cum plurima manu bellantium morabatur. Collectóque tam exinde, quàm de hoſte exercitu futuri belli reparat aciem. Cniua verò diu obſeſſam inuadit Philippopolim, prædáque potitus, Priſcum ducem, qui inerat, ſibi fœderauit, quaſi cum Decio pugnaturum. Venientéſque ad conflictum, ilico Decij filium ſagitta ſaucium, crudeli vulnere confodiunt. Quod pater animaduertens, licet ad confortandos animos militum dixiſſe fertur: Nemo triſtetur: perditio vnius militis, non eſt reipublicæ diminutio: tamen paternum affectum non ferens, hoſtes inuadit, aut mortem, aut vltionem filij expoſcens, venienſque [l] abrupto Mœſiæ ciuitatem, circumſeptus à Gothis & ipſe extinguitur, imperij finem, vitæque terminum faciens. Qui locus hodiéque Decij ara dicitur, eò quod ibi ante pugnãmiſerabiliter idolis immolaret. Defuncto tũc Decio, Gallus & Voluſianus regno potiti ſunt Romano-

a minor iudicaretur.
b Houna.
c viuacitáſque ingenij iuuat.
d diſceſſione.
e feliciter.
f ſexx. milibus.
g conſtructa.
h Hemi montis.
i Berræam.
k Euſtbiam.
l ad Aſtrum.

rum, quando & peſtilens [a] morbus pænè iſtius neceſſitatis conſimilis, vt nos ante hos nouem annos experti ſumus, faciem totius orbis fœdauit, ſupra modum quoque Alexandriam, totiúſque Ægypti loca deuaſtans, Dionyſio hiſtorico ſuper hanc cladem lachrymabiliter exponente, quam & noſter conſcripſit venerabilis martyr Chriſti epiſcopus Cyprianus in libro, cuius titulus eſt de Mortalitate. Tunc & Æmilianus quidam, Gothis ſæpe ob principum negligentiam Mœſiam deuaſtantibus, vt vidit licere, nec à quoquam ſine magno reipublicæ diſpẽdio remoueri, ſimiliter ſuæ fortunæ arbitratus poſſe euenire, tyrannidem in [b] Mœſiam arripuit, omníque manu militari aſcita, cœpit vrbes & populos deuaſtare. Contra quem intra paucos menſes multitudo apparatus accreſcens, non minimum incommodum reipublicæ parturiuit, qui tamen in ipſo pænè nefario conatus ſui initio extinctus, & vitã & imperium, quod [c] inuadebat, amiſit. Supradicti vero Gallus & Voluſianus Imperatores, quamuis vix biennio in imperio perſeuerantes, ab hac luce migrarint: tamen ipſo biennio, quo affuere, vbique pacati, vbique regnauere gratioſi, [d] proptérque quod vnum eorum fortunæ reputatum eſt, id eſt generalis moribus: ſed hoc ab imperitis & calumniatoribus, qui vitam ſolent aliorum dente maledico lacerare. Hi ergo mox, vt imperium adepti ſunt, fœdus cum gente Gothorum pepigere, & nec longo interuallo vtriſque regibus occumbentibus, Gallienus arripuit principatum, quo in omni laſciuia reſoluto, Reſpa & Veduco, [e] Thuro Varóque duces Gothorum ſumptis nauibus Aſiam trãſire, fretum Helleſponticum tranſuecti: vbi multis eius prouinciæ ciuitatibus populatis opinatiſſimum illud Epheſi Dianæ templum, quod dudum dixeramus Amazonas condidiſſe, igne ſuccendunt: partibus Bythiniæ delati, Chalcedoniam ſubuertere, quam poſt Cornelius Auſitus aliqua parte reparauit. Quæ hodiéque quamuis regiæ vrbis [f] ciuitate congaudeat, ſigna tamen ſuarum ruinarum aliquanta ad indicia retinet [g] poſteritatis. Hac ergo felicitate Gothi, qua intrauere [h] partibus Aſiæ præda ſpolióque potiti, Helleſponticum fretum retranſmeant, vaſtantes in itinere ſuo Troiam Iliúmque, quæ vix à bello illo Agamemnoniaco aliquantulum reſpirantes, rurſus hoſtili mucrone deletæ ſunt. Poſt Aſiæ ergo tale excidium, Thracia eorum experta eſt feritatem. Nam ibi ad radices Hemi montis mari vicinam Anchialos ciuitatem aggreſſi mox adeunt, vrbem quam dudum Sardanapalus rex Parthorum inter limbum maris & Hemi radices locaſſet. Ibi enim multis feruntur manſiſſe diebus, calidarum aquarum delectati lauacris, quæ [k] à quintodecimo miliario Anchialitanæ ciuitatis ſunt ſitæ, ab imo ſui fontis [l] igni ſcaturientes, & inter reliqua totius mundi thermarum innumerabilium loca omnino præcipuè ad ſanitatem infirmorũ efficaciſſimæ. Exinde ergo ad proprias ſedes regreſſi poſt hæc à Maximiano Imperatore ducuntur in auxilia Romanorum contra Parthos rogati, vbi datis auxiliariis fideliter decertati ſunt. Sed

a annus morbis.
b Miſia.
c inhiabat.
d præter.
e Taruaróque ducibus.
f vicinitate.
g poteſtatis.
h partes.
i ſe reparantes.
k ad xij. miliarium.
l ignei.

poſtquam Cęſar Maximianus pęnè cum eorum ſolatio Narſeum regem Perſarum Saporis Magni nepotem fugaſſet, eiúſque omnes opes, ſimúlque vxores & filios deprędaſſet, Achillémque in Alexandria a cũ Diocletiano ſuperaſſet, & Maximianus Herculius in Africa b Quinquagentianos adtriuiſſet, pacem reipublicę nacti, cœpere quaſi Gothos negligere. Nam ſine ipſis dudum contra quaſuis gentes Romanus exercitus difficile decertatus eſt. Apparet namque frequenter, quomodo inuitabantur, ſicut & ſub Conſtantino rogati ſunt, & cõtra cognatum eius Liciniũ arma tulere, eúmque deuictũ & in Theſſalonica clauſum, priuatum imperio, Conſtantini victoris gladio trucidarunt. Nam & dum famoſiſſimam & Romę æmulam in ſuo nomine conderet ciuitatem, Gothorum interfuit operatio, qui fœdere inito cum Imperatore, xl. ſuorũ millia illi in ſolatia contra gentes varias obtulere. Quorũ & numerus, & millia vſque ad pręſens in republica nominantur, id eſt fœderati. Tunc etenim ſub c Ararici & Aorici regum ſuorum florebãt imperio. Poſt quorum deceſſum ſucceſſor regni extitit Geberich, virtutis & nobilitatis eximię. Nam is Helderich patre natus, auo Ouida, pro auo Cniuida, gloriã generis ſui factis illuſtribus exęquauit, primitias regni ſui mox in Vuandalica gente extendere cupiens cõtra Viſumar eorum regem (qui) Aſdingorum è ſtirpe, quę inter eos eminet, genúſque indicat bellicoſiſſimum, d Dexippo hiſtorico referente, qui eos ab Oceano ad noſtrum limitem vix in anni ſpatio peruenisſe teſtatur prę nimia terrarum immenſitate. Quo tempore erant in eo loco manẽtes vbi Gepidę ſedent, iuxta flumina Mariſia, Miliare, & Gilfil, & Griſſia, qui amnes ſupradictos excedit. Erant namque illis tunc ab oriente Gothi, ab occidente Marcomanni, à ſeptentrione e Ermunduli, à meridie Hiſter, qui & Danubius dicitur. Hic ergo Vuandalis commorantibus, bellum indictum eſt à Geberich rege Gothorum, ad littus prędicti amnis Mariſę, vbi tunc diu certatum eſt ex æquali. Sed mox ipſe rex Vuandalorum Vuiſimar magna cum parte gentis ſuæ proſternitur. Geberich verò ductor Gothorum eximius ſuperatis deprædatiſque Vuandalis ad propria loca, vnde exierat, remeauit. Tunc perpauci Vuandali, qui euaſiſſent, collecta f imbellium ſuorum manu, infortunatam patriam relinquentes, Pannoniam ſibi à Conſtãtino principe petiere, ibíque per lx. annos plus minus ſedibus locatis, Imperatorem decretis vt incolæ famularunt. Vnde etiam poſt longum ad Stilicone magiſtro militũ, & exconſule ac patricio inuitati, Gallias occupauere, vbi finitimos deprædantes non adeo fixas ſedes habuere. Nam Gothorum rege Geberich rebus excedente humanis, poſt tẽporis aliquod g Ermanaracus nobiliſſimus Amalorum in regno ſucceſſit, qui multas & bellicoſiſſimas h arctoi gentes perdomuit, ſuísque parere legibus fecit. Quem meritò nonnulli Alexandro magno comparauere maiores. Habebat ſiquidem quos domuerat, gothos, Schytas, Thuidos in Aunxis, Vaſinobroncas, Merens, Mordenſimnis, Caris, Cocas,

a *Diocletianus.*
b *Quinquegentianus infrà, & Quinquaginta nos ſupra.*
c *Ariarici & Aſtici.*
d *Dexippo.*
e *Hermundui.*
f *in bellum.*
g *Ermanaricus.*
h *Arctoæ vnde ſint gentes.*

Tadzans, Athual, Nauego, Bubegentas, Coldas: & cum tantorum seruitio a carus haberetur, non passus est, nisi & gentem Erulorum, quibus præerat Alaricus, magna ex parte trucidatam, reliquam suæ subigeret ditioni. Nam prædicta gens (Ablauio historico referente) iuxta Mæotidas paludes habitans in locis stagnantibus, quas Græci b Ele vocant, Eruli nominati sunt omnes, quanto velox, eo amplius superbissima. Nulla siquidem erat tunc gens, quæ non leuem armaturam in acie sua ex ipsis elegerint. Sed quamuis velocitas eorum ab aliis sæpe bellātibus non euacuaretur, Gothorum tamen stabilitati subiacuit & tarditati, fecitque causa fortunæ, vt & ipsi inter reliquas gentes Getarum regi Ermanarico seruiuerint. Post Erulorum cædē idem Ermanaricus in c Venetos arma commouit, qui quamuis armis d dispariti, sed numerositate pollentes, primi resistere conabantur. Sed nihil valet multitudo e in bello, præsertim vbi & multitudo armata aduenerit. nam hi, vt initio expositionis, vel catalogo gentis dicere cœpimus, ab vna stirpe exorti, tria nunc nomina reddidere, id est Veneti, Antes, Sclaui: qui quāuis nūc ita facientibus peccatis nostris vbique desæuiunt, tamen tunc omnes Ermanarici imperiis seruiere. Aestrorum quoque similiter nationē, qui longissima ripa Oceani Germanici insident, idem ipse f prudentiæ virtute subegit, omnibúsque Scythiæ & Germaniæ nationibus ac si propriis laboribus imperauit. Post autem non longi temporis interuallū, vt refert Orosius, Hunnorum gens omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos. Nam hos, vt refert antiquitas, ita extitisse comperimus. Fimiler rex Gothorum, & Gandarici magni filius, qui post egressum Scanziæ insulæ iam quinto loco tenens principatum Getarum, qui & terras Scythicas cum sua gente introisset, sicut à nobis dictum est, repperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone g Aliorumnas is ipse cognominat, easque habens suspectas, de medio sui proturbat, longéque ab exercitu suo fugatas, in h solitudinem coēgit terræ. Quas spiritus immundi per eremum vagantes dum vidissent, & earum se cōplexibus in coitu miscuissent, genus hoc ferocissimum ēdidere: quod fuit primùm inter paludes minutum, tetrum atque exile, quasi hominū genus, nec alia voce notum, nisi quæ humani sermonis imaginem assignabat. Tali ergo Hunni stirpe creati, Gothorum finibus ad uenere. Quorum natio sæua, vt Priscus historicus refert, in Mæotide palude vlteriorem ripam insedit, venatione tantùm, nec alio labore experta, nisi quòd postquam creuisset in populos, fraudibus & rapinis vicinam gētem conturbauit. Huius ergo (vt assolent venatores) dum in vlteriori Mæotidis ripa venationes inquirunt, animaduertunt quomodo ex improuiso cerua se illis obtulit, ingressáque palude nunc progrediēs, nūc subsistens, indicem se i vię tribuit. Quam secuti venatores paludem Mæotidem, quam imperuiam vt pelagus k existimabant, pedibus transiere. Mox quoque vt Scythica terra ignotis apparuit, cerua disparuit. Quod credo spiritus illi, vnde progeniem trahunt, ad Scytharum inuidiam

c Venthos.
d despecti.
e imbellium.
f prudentia & virtute.
g Aliorumnas hodie dicimus Alrunas.
h solitudine coegit errare.
i præbuit.
k affirmabant.

diam (id) egere. Illi verò, qui præter Mæotidem paludem alium mundum eſſe penitùs ignorabant, admiratione inducti terræ Scythiæ, & vt ſunt ſolertes, iter illud nulli ante hanc ætatē notiſſimum, diuinitùs ſibi oſtenſum rati, ad ſuos redeunt, rem geſtam edocent. Scythiam laudant, perſuaſáque gente ſua via, quam cerua indice didicere, ad Scythiā properant, & quantoſcunque prius in ingreſſu Scytharum habuere, litauere Victoriæ, reliquos perdomitos ſubegere. Nam mox ingentem illam paludem tranſiere, illicò a Alipzuros, Alcidzuros, Itamoros, Tuncaſſos, & Boiſcos, qui ripæ iſtius Scythiæ inſidebant, quaſi quidam turbo gentium rapuere. Alanos quoque pugna ſibi pares, ſed humanitatis victu formáque diſſimiles, frequenti certamine fatigantes ſubiugauere. Nā & quos bello forſitā minimè ſuperabant, vultus ſui terrore nimium pauorem ingerentes terribilitate fugabant, eò quòd erat eis ſpecies pauēda nigredine, ſed velut quædā (ſi dici fas eſt) deformis oſſa, non facies, habénſque magis puncta quàm lumina. Quorum animi fiduciam toruus prodit aſpectus, qui etiam in pignora ſua primo die nata deſæuiūt. Nam maribus ferro genas ſecant, vt antequam lactis nutrimenta percipiant, vulneris cogantur b ſubire tolerantiam. Hinc imberbes ſeneſcūt, & ſine venuſtate ephebi ſunt: quia facies ferro ſulcata, tempeſtiuam pilorum gratiam per cicatrices abſumit. Exigui quidem forma, ſed arguti, motibus expediti, & ad equitandum prōptiſſimi: ſcapulis latis, & ad arcus, ſagittáſque parati: firmis ceruicibus, & in ſuperbia ſemper erecti. Hi verò ſub hominum figura viuunt beluina fœnitia. Quod genus expeditiſſimum, multarúmque nationum graſſatorem Getæ, vt viderunt, expaueſcunt: ſuóque cum rege deliberant qualiter ſe à tali hoſte ſubducant. Nam Ermanaricus rex Gothorū, licet (vt ſuperius retulimus) multarum gentium extiterit triumphator, de Hunnorum tamen aduentu dum cogitat, c Roſolanorum gens infida, quę tunc inter alias illi famulatum exhibeat, tali eum nanciſcitur occaſione decipere. Dum enim quādam mulierē Sanielli nomine ex gente memorata, pro mariti fraudulento diſceſſu, rex furore commotus, equis ferocibus illigatā, incitatíſque curſibus, per diuerſa diuelli præcepiſſet: fratres eius Sarus & Ammius germanæ obitum vindicantes, Ermanarici latus ferro petierunt: quo vulnere ſaucius, ægram vitam corporis imbecillitate contraxit. Quam aduerſam eius valetudinem captans Balamir rex Hunnorū, in Oſtrogothas mouit procinctū: à quorū ſocietate iam Veſegothę diſceſſere, quā dudū inter ſe iuncti habebant. Inter hæc Ermanaricus tam vulneris dolorē, quàm etiam incurſiones Hunnorū nō ferēs, grandęuus & plenus dierum centeſimo decimo anno vitę ſuę defunctus eſt. Cuius mortis occaſio dedit Hunnis prævalere in Gothis illis, quos dixeramus orientali plaga ſedere, & Oſtrogothas nuncupari. Veſegothę, id eſt, alij eorum ſocij, & occidui ſoli cultores, metu parentū exterriti, quid nā de ſe propter gentē Hunnorū deliberarent, ambigebāt, diúq; cogitantes, tandem communi placito legatos ad Romaniā direxere, ad Valentem

a *Alpidzyros Alchridzyros, Itimaros, Tuncarſer & Baircheos.*

b *ſuſcipere.*

c *Roxolanorū.*

Imperatorem fratrem Valentiniani ſenioris, vt partem Thraciæ ſiue Mœſiæ ſi illis traderet ad colendum, eius legibus viuerent, eiúſque imperiis ſubderentur. Et vt fides vberior illis haberetur, promittuntur ſe, ſi doctores linguæ ſuæ donauerit, fieri Chriſtianos. Quo Valens comperto, mox gratulabundus annuit, quod vltrò petere voluiſſet: ſuſceptóſque in Mœſiæ partibus Getas quaſi murum regni ſui contra cæteras gentes ſtatuit. Et quia tunc Valens Imperator Arianorum perfidia ſaucius, noſtrarum partium omnes Eccleſias obturaſſet, ſuæ partis fautores ad illos dirigit prædicatores, qui venientibus rudibus & ignaris, illicò perfidiæ ſuæ virus defendunt. Sic quoque VViſigothæ à Valente Imperatore Ariani potius, quam Chriſtiani effecti. De cæteto tam Oſtrogothis, quam Gepidis parentibus ſuis a per affectionis gratiam Euangelizantes, huius perfidiæ culturam edocentes, omnem vbique linguæ huius nationem ad culturam huius ſectæ inuitauere. Ipſi quoque (vt dictum eſt) Danubium tranſmeantes, Daciam Ripenſem, Mœſiam, Thraciáſque permiſſu principis inſedere: quibus euenit (vt adſolet gentibus necdum benè loco fundatis) penuria famis. Cœpere autem primates eorum & duces, qui regum vice illis præerant, id eſt Fridigernus, Alatheus & Safrach exercitus inopiam cõdolere, negociationémque à Lupicino Maximóque Romanorum ducibus expetere. Verùm quid non auri ſacra fames compellit adquieſcere? Cœperunt duces (auaritia compellente) non ſolum ouium, boúmque carnes, verumetiam canum, & immundorum animalium morticina eis pro magno contradere: adeo, vt quodlibet mancipium in vnum panem aut decem libras in vnã carnem mercarentur. Sed iam mancipiis & ſupellectili deficiẽtibus, filios eorum auarus mercator b victus neceſſitate expoſcit. Haud enim ſecus parentes faciunt, ſalutem ſuorum pignorum prouidentes, c ſatius deliberant ingenuitatem perire, quàm vitam: dum miſericorditer alendus quis venditur, quàm moriturus ſeruatur. Contigit enim illo ſub tẽpore ęrumnoſo Lupicinus vt ductor Romanorum, Fridigernum Gothorũ regulum ad conuiuium inuitaret, dolúmque ei, vt poſt exitus docuit, moliretur. Sed Fridigernus doli neſcius, cum paucorũ comitatu ad cõuiuium veniens, dum intus in prętorio epulatur, clamorem miſerorũ morientium audiret, iámque alia in parte ſocios eius recluſos, dum milites ducis ſui iuſſu trucidare conarentur, & vox morientium duriter emiſſa, iam ſuſpectis auribus intonaret, ilicò apertos ipſos dolos cognoſcens Fridigernus, euaginato gladio in conuiuio non ſine magna temeritate velocitatéque egreditur, ſuóſque ſocios ab imminenti morte ereptos ad necem Romanorum inſtigat. Qui nacti occaſionem votiuam elegerunt viri fortiſſimi in bello magis, quàm in fame deficere, & ilicò in ducum Lupicini & Maximi armantur occiſionem. Illa namque dies Gothorum famem, Romanorumque ſecuritatem ademit: cœperũtque Gothi iam non vt aduenę & peregrini, ſed vt ciues & domini poſſeſſoribus imperare, totáſque partes ſeptẽtrionales vſque ad Danubium ſuo,

a *pro cauſa affectionis.*

b *victor famis.*

c *faciliúſque.*

iure tenere. Quod comperiens in Antiochia Valens imperator mox armato exercitu, in Thraciarum partes digreditur: vbi lachrymabili bello commisso, vincentibus Gothis, in quodam prælio iuxta Hadrianopolim saucius ipse refugiens, ignorantibus quoque quòd imperator in tã vili casula delitesceret Gothis, ignéque (vt assolet) sæuiente ab inimico suppositio cum regali prompa crematus est haud secus, quã Dei prorsus iudicio, vt ab ipsis igne combureretur, quos ipse veram fidem petentes in perfidiam declinasset, & ignem caritatis ad géhennæ ignem detorsisset. Quo tempore [a] Vesegothę Thracias Daciãque Ripensem post tanti gloriam trophæi, tanquam solo genitali potiti, cœperunt incolere. Sed Theodosio ab Hispania à Gratiano Imperatore electo, & in orientali principatu loco Valentis patrui subrogato, militarique disciplina mox in meliori statu reposita, ignauiam priorum principum & desidiam exclusam Gothus vt sensit, pertimuit. Nam imperator acri omnino ingenio, virtutéque & consilio clarus, cum præceptorum seueritate, & liberalitate, blanditiéque sua remissum exercitum ad fortia prouocaret. At verò vbi milites principe meliore [b] mutato fiduciã acceperunt, Gothos impetere tentant, eósque Thraciæ finibus pellunt: sed Theodosio principe pænè tunc vsque ad desperationem ægrotãte, datur iterum Gothis audacia, diuisóque exercitu, Fridigernus ad Thessaliam prædandam, Epiros, & Achaiam digressus est: Alatheus verò & Saftach cum residuis copiis Pannoniam petierunt. Quod quum Gratianus imperator, qui tunc Roma in Gallias ob incursionem Vuandalorum recesserat, comperisset: quia Theodosio fatali desperatione succumbente, Gothi magis sæuirent, mox ad eos collecto venit exercitu, nec tamẽ fretus in armis, sed gratia eos muneribúsque victurus, pacémque & victualia illis concedens, cum ipsis [c] inito fœdere fecit. Vbi verò post hæc Theodosius conualuit imperator, reperítque Gratianum cum Gothis & Romanis pepegisse fœdus, quod ipse optauerat, admodum grato animo ferens, & ipse in hac pace consistit. Atanaricum quoque regem, qui tunc Fridigerno successerat, datis sibi muneribus sociauit moribus suis benignissimis, & ad se eum in Constantinopolim accedere inuitauit. Qui omnino libenter acquiescens, regiam vrbem ingressus est, miránsque: En, inquit, cerno quod sæpe incredulus audiebam, famam videlicet tantæ vrbis: & huc illuc oculos voluens, nunc situm vrbis, commeatúmque nauium, nunc mœnia clara prospectans miratur. Populósque diuersarum gentium quasi fonte in vno, è diuersis partibus scaturiẽte vnda, sic quoque militem ordinatum aspiciens: Deus, inquit, sine dubio terrenus est Imperator, & quisquis aduersus eum manum mouerit, ipse sui sanguinis reus existit. In tali ergo admiratione, maioréque à principe honore suffultus, paucis mensibus interiectis ab hac luce migrauit. Quem princeps affectionis gratia pænè plus mortuum, quàm viuum honorans, dignæ tradidit sepulturæ, ipse quoque in exequiis feretro eius præiens. Defuncto ergo Atanarico, cunctus exercitus in seruitio Theodosij im-

[a] Vuisigothæ.
[b] remotato.
[c] inita fœdera.

peratoris perdurans, Romano se imperio subdens, cum milite velut
a milltiáque. vnum corpus efficit, [a] milliáque illa dudum sub Constantino principe
fœderatorum renouata, & ipsi dicti sunt Fœderati. E quibus Imperator
contra Eugenium tyrannum, qui occiso Gratiano Gallias occupasset,
plus quàm xx. millia armatorum fideles sibi & amicos intelligens secũ
duxit, victoriáque de prædicto tyranno potitus, vltionem exegit. Post-
b gentisque. quam verò Theodosius amator pacis, [b] generisque Gothorum, rebus
excessit humanis, cœperunt eius filij vtramque Rempub. luxuriosè vi-
uentes adnihilare, auxiliariisque suis, id est Gothis consueta dona sub-
trahere. Mox Gothis fastidium eorum increuit, verentésque ne longa
pace eorum resolueretur fortitudo, ordinant super se regem Alaricum,
cui erat post Amalos secunda nobilitas, Balthorúmque ex genere origo
mirifica, qui dudum ob audaciam virtutis Baltha, id est audax nomen
inter suos acceperat. Mox vt ergo antefatus Alaricus creatus est rex, cũ
suis deliberans suasit suo labore quærere regna, quam alienis per ocium
subiacere: & sumpto exercitu, per Pannonias, Stilicone & Aureliano
c Sirmium. consulibus, & per [c] Firmium dextro latere quasi viris vacuam intrauit
Italiam. Nullo penitùs obsistente ad pontem applicuit Condiniani, qui
d ajrerl. tertio milliario ab vrbe [d] aberat regia Rauennate. Quæ vrbs inter pa-
ludes, & pelagus intérque Padi fluenta vni tantum patet accessui, cuius
dudum (vt tradunt maiores) possessores Eneti, id est laudabiles dicebã-
tur. Hæc in sinu regni Romani super mare Ionium constituta, in modũ
influentium aquarum redundatione concluditur. Habet ab oriẽte ma-
e Helladis. re, ad quod qui recto cursu de Corcyra atque [e] Elladæ partibus nauigat
dextrum latus, primùm Epirum, dein Dalmatiam, Liburniam, Histriám-
que, & sic Venetias radens palmula nauigat. Ab occidente verò habet
paludes, per quas vno angustissimo introitu vt porta relicta est. A sep-
tẽtrionali quoque plaga ramus illi ex Pado est, qui fossa vocatur Asconis.
A meridie idem ipse Padus, quem solum fluuiorum regem dicunt, co-
flatißima: gnomento Eridanus, ab Augusto imperatore [f] altissima fossa demissus,
qui septima sui aluei parte mediam influit ciuitatem. Ad ostia sua amœ-
nissimum portum præbens, classem ccl. nauium, Dione referente, tutis-
sima dudum credebatur recipere statione. Qui nunc, vt Fabius ait, quòd
aliquando portus fuerat, spacioſissimos hortos ostendit, arboribus ple-
nos: verùm de quibus non pendeant vela, sed poma. Trino siquidem
vrbs ipsa vocabulo gloriatur, trigemináque positione exultat, id est,
g Cessuria. prima Rauenna, vltima Classis, media [g] Cæsarea, inter vrbem & mare
h eius vicinita- te. plena mollicie, arenáque munita, vectationibus apta. Enim vero quum
[h] in ea ciuitate Vesegotharum applicuisset exercitus, & ad Honorium
imperatorem (qui intus residebat) legationem misisset, quatenus si per-
mitteret, vt Gothi pacati in Italia residerent, sic eos cum Romanorum
populo viuere, vt vna gens vtraque credi posset: sin autem aliter, bel-
lando quis, quem valebat, expelleret, etiam securus qui victor existeret,
imperaret. Honorius imp. vtramque pollicitationem formidãs, suóque

cum ſenatu inito conſilio, quomodo eos extra fines Italos expelleret, deliberabat. Cui ad poſtremum ſententia ſedit, quatenus prouincias longè poſitas, id eſt Gallias Hiſpaniáſque, quas iam pænè perdidiſſet, Gizericique Vuandalorum regis vaſtaret irruptio: ſi valeret Alaricus, ſua cum gente ſibi tãquam lares proprios vendicaret, donatione ſacro oraculo confirmata. Conſentiũt Gothi, hac ordinatione, & ad traditam ſibi patriam proficiſcuntur. Poſt quorum diſceſſum nec quicquam mali in Italia perpetratum, Stilico patricius & ſocer Honorij imperatoris, (nam vtramque eius filiam, id eſt Mariam & [a] Ermantiam (quas) ſibi princeps vnam poſt vnam ſociauit, vtramque virginem & intactam Deus ab hac luce migrare præcepit) hic ergo Stilico ad Polentiam ciuitatem in alpibus Cotiis locatam dolosè accedens, nihilque mali ſuſpicantibus Gothis, ad necem totius Italiæ, ſuámque deformitatem ruit in bellum. Quem ex improuiſo Gothi cernẽtes, primò perterriti ſunt, ſed mox recollectis animis, & (vt ſolebant) hortationibus excitati, omnem pænè exercitum Stiliconis in fugam conuerſum, vſque ad internecionem deiiciunt, furibundóque animo arreptũ iter deſerunt, & in Liguriã poſt ſe, vnde iam tranſierant, reuertuntur: eiúſque prædis, ſpoliiſque potiti, Æmiliam pari tenore deuaſtant, Flaminiæque aggerem inter Picenum & Thuſciam, vſque ad vrbem Romã diſcurrẽtes, quicquid inter vtrumque latus fuit, in prædam diripiũt, ad poſtremum Romam ingreſſi, Alarico iubente ſpoliant tantùm, non autem, vt ſolent gentes, ignem ſupponunt, nec locis ſanctorum in aliquo penitùs iniuriã irrogare patiuntur. Exindéque egreſſi, per Campaniam & Lucaniam ſimili clade peracta. Brutios acceſſerunt: vbi diu reſidentes, ad Siliciã, exinde [b] ad Africam tranſire deliberant. Brutiorum ſiquidem regio in extremis Italiæ finibus auſtrali interiacens parti, angulus eius Apennini montis initium facit, Adrięq; pelagus vt lingua porrecta à Tyrrheno ęſtu ſeiungẽs, nomen quondam à Brutia ſortitur regina. Ibi ergo veniens Alaricus rex Veſegothorum, cum opibus totius Italiæ, quas in præda diripuerat, exinde (vt dictum eſt) per Siciliam in Africam quietam patriam tranſire diſponit. Cuius, quia non eſt liberum quodcunque homo ſine nutu Dei diſpoſuerit, fretum illud horribile aliquantas naues ſubmerſit, plurimas conturbauit. Qua aduerſitate repulſus Alaricus dum ſecum quid ageret, deliberaret: ſubitò immatura morte præuentus, rebus exceſſit humanis. Quem nimia dilectione lugentes [c] Barentinum amnem iuxta Conſentinam ciuitatem de alueo ſuo [d] deriuant. Nam hic fluuius à pede montis iuxta vrbem dilapſus, fluit vnda ſalutifera. Huius ergo in medio alueo collecto captiuorum agmine ſepulturæ locum effodiunt, in cuius foueæ gremio Alaricum cum multis opibus obruunt, rurſúſque aquas in ſuum alueum reducentes, ne à quoquam quandoque locus cognoſceretur, foſſores omnes interemerunt, regnúmque [e] Veſegotharum Ataulſo eius conſanguineo, & forma & mente conſpicuo tradunt. Nam erat quamuis non adeo

[a] *Thermãtiam.*

[b] *in Africæ terras.*

[c] *al. Buſentum.*

[d] *derivato.*

[e] *Vviſigotherũ.*

proceritate ſtaturæ formatus, quãtum pulchritudine corporis, vultúq; decorus. Qui ſuſcepto regno reuertẽs item ad Romam, ſi quid primum remanſerat, more locuſtarum erafit: nec tãtùm priuatis diuitiis Italiam ſpoliauit, imò & publicis, imperatore Honorio nihil reſiſtere præualẽte, cuius & germanam Placidiam Theodoſij Imperatoris ex altera vxore filiam ab vrbe captiuam abduxit. Quam tamen ob generis nobilitatẽ formæque pulchritudinem, & integritatem caſtitatis attẽdens, [a] in Foroliuij Æmiliæ ciuitate ſuo matrimonio legitimè copulauit, vt gentes hac ſocietate comperta, quaſi adunata Gothis Republica efficacius terrerentur. Honoriúmque Auguſtum quamuis opibus exhauſtum, tamen quaſi cognatum grato animo derelinquens, Gallias tendit: vbi cum adueniſſet, vicinæ gentes perterritæ, in ſuis ſe finibus cœperunt cõtinere, quæ dudum crudeliter Gallias infeſtaſſent, tam Franci, quàm Burgundiones. Nam Vuandali & Alani, quas ſuprà diximus, permiſſu principum Romanorum vtraque Pannonia reſedere, nec ibi ſibi ob metum Gothorum arbitrantes tutum fore, ſi reuerterentur, ad Gallias trãſiere. Sed mox à Galliis, quas ante non multum tempus occupaſſent, fugientes, Hiſpania ſe recluſere, adhuc memores ex relatione maiorum ſuorũ, quid dudum Geberich rex Gothorum genti ſuæ præſtitiſſet incommodi, vel quomodo eos virtute ſua patrio ſolo expuliſſet. Tali ergo caſu Galliæ Ataulfo patuere venienti. Confirmato ergo Gothis regno in Galliis, Hiſpanorum caſu cœpit dolere, eóſque deliberans à Vuandalorum incurſibus eripere, per ſuas opes Barcilonam cum certis fidelibus [b] delectis, plebéque imbelli interiores Hiſpanias introiuit, vbi ſæpe cũ Vuandalis decertans, tertio anno poſtquam Gallias, Hiſpaniáſque domuiſſet, occubuit, gladio ilio perforato Vernulfi, de cuius ſolitus erat ridere ſtatura. Poſt cuius mortem Regericus rex conſtituitur: ſed & ipſe ſuorum fraude peremptus, ocyus vitam cum regno reliquit. Dehinc iã quartus ab Alarico rex conſtituitur Valia, nimis deſtrictus & prudens: contra quem Honorius Imperator [c] Conſtãtinum virum induſtria militari pollentem, multíſque prœliis glorioſum cum exercitu dirigit, veritus ne fœdus dudum cum Athaulfo initum ipſe turbaret, & aliquas rurſus in Repub. inſidias moliretur vicinis ſibi gentibus repulſis: ſimúlque deſiderans germanam ſuam Placidiam ſubiectionis opprobrio liberare, paciſcens cum [d] Conſtantino, vt aut bello, aut pace, vel quoquo modo ſi eam potuiſſet, ad ſuum regnum reuocaret, eíque eam in matrimonium ſociaret. Quo placito [e] Conſtantinus ouans cum copia armatorum, & pænè iam regio apparatu Hiſpanias petit. Cui Valia rex Gothorum non minori procinctu ad clauſtra Pirenæi occurrit: vbi ab vtraque parte legatione directa, ita conuenit paciſci, vt Placidiam ſororem principis redderet, ſuáque ſolatia Romanæ Reipublicæ, vbi vſus exigeret, non denegaret. Eo namque tempore Conſtantinus quidam apud Gallias inuadens imperium, filium ſuum Conſtantem ex monacho fecerat Cæſarem, ſed non diu tenens regnum præſumptum,

a in Forocornelij.

b derelictis.

c Conſtãtium.

d Conſtantio.

e Conſtantius.

mox fœderatis Gothis Romaníſque, ipſe occiditur Arelati, filius verò eius Viennæ. Poſt quos item Iouinus ac Sebaſtianus pari temeritate Rempub. occupandam exiſtimantes, pari exitio periere. Nam duodecimo anno regni Valiæ, quando & Hunni poſt pænè Lannos inuaſa Pannonia à Romanis & Gothis expulſi ſunt, videns Valia Vuandalos in ſuis finibus, id eſt Hiſpaniæ ſolo, audaci temeritate ab interioribus partibus [a] Galliæ (vbi eos fugauerat dudum Athaulfus) egreſſos, cuncta in prædis veſtare, eo ferè tempore, quo Hierius & Ardaburius conſules [b] extitiſſent: nec mora, mox contra eos mouit exercitum. Sed Gizericus rex Vuãdalorum iam à Bonifacio in Africam inuitatur, qui Valentiniano principi veniens in offenſam non aliter quàm ſe malo Reipub. potuit vindicare. Is ergo ſuis precibus eos inuitans, per tractum anguſtum, quod dicitur fretum Gaditanum, & vix ſeptem millibus Africam ab Hiſpaniis diuidit, oſtióque maris Tyrrheni Occani æſtum egerit, tranſpoſuit. Erat nanque Gizericus iam Romanorum clade in vrbe notiſſimus, ſtatura mediocris, & equi caſu claudicans, animo profundus, ſermone rarus, luxuriæ contemptor, ita turbidus, habendi cupidus, ad ſollicitandas gentes prouidentiſſimus, ſemina contentionum iacere, odia miſcere paratus. Talis Africæ Rempub. precibus Bonifacij, vt diximus, inuitatus intrauit, vbi ad diuinitatem (vt fertur) accepta autoritate diu regnans ante obitum ſuum filiorum agmine accito ordinauit, ne inter ipſos de regni ambitione eſſet diſſenſio, ſed ordine quiſque & gradu ſuo, aliis ſi ſuperueniret, id eſt, ſeniori ſuo filio fieret ſequens ſucceſſor, & rurſus ei poſterior eius. Quod obſeruantes per annorum multorum ſpatia, regnum feliciter poſſedere, nec quod in reliquis gentibus adſolet, inteſtino bello fœdati ſunt, ſuóque ordine vnus poſt vnum ſuſcipiens regnum, in pace populis imperarunt. Quorum ordo iſte ac ſucceſſio fuit. Primus Gizericus, qui pater & Dominus, ſequens Hunnericus, tertius Gundamundus, quartus tranſamundus, quintus Hilderich. Quo, malo gentis ſuæ, Gelimer immemor ataui præceptorum, de regno iniecto & interempto, tyrannidem præſumpſit. ſed non ei ceſſit impunè quod fecerat. Nam Iuſtiniani Imperatoris vltio in eo apparuit, & cum omni genere ſuo, opibúſque, quibus more prædonis incubabat, Conſtantinopolim delatus per virum glorioſiſſimum Beliſarium, magiſtrum militum orientalem, & conſulem ordinarium atque patricium, magnum in Circo populo ſpectaculum fuit, ſerámque ſui pœnitudinem gerens, quum ſe videret de faſtigio regali deiectum, priuatæ vitæ, cui noluit famulari, redactus occubuit. Sic Africa, quæ in diuiſione orbis terrarum tertia pars mundi deſcribitur, centeſimo ferè anno Vuandalico iugo erepta in libertatem reuocata eſt regni Romani: & quam dudum ignauis dominis, ducibus infidelibus, à Reip. Romanæ corpore gentilis manus abſtulerat, ſolerti domino & fideli ductore tunc reuocata, hodiéque congaudet. Quamuis & poſt hæc aliquãtum inteſtino prælio, Maurorúmque infidelitate

[a] *Galliciæ.*

[b] *proceſſiſſent.*

adtritam ſe lamentauerit: tamen triumphus Iuſtiniani Imperatoris à
a pacem. Deo ſibi donatus, quod inchoauerat, ad [a] finem vſque perduxit. Sed nobis quid opus eſt, vnde res non exigit, dicere? Ad propoſitum redeamus. Valia ſiquidem rex Gothorum adeo cum ſuis in Vuandalos ſæuiebat, vt voluiſſet eos etiam in Africa perſequi, niſi eum caſus, qui dudum Alarico ad Africam tendenti contigerat, reuocaſſet. Nobilitatus nanque intra Hiſpanias, incruẽtáque victoria potitus, Toloſam reuertitur: Romano imperio, fugatis hoſtibus, aliquantas prouincias (quod promiſerat) derelinquens, ſibíque aduerſa poſt longum valetudine ſuperueniẽte, rebus humanis exceſſit, eo videlicet tempore, quo [b] Beremurh Thoriſmundo patre genitus, de quo in catalogo Amalorum familiæ ſuperius diximus, cum filio Vuiticho ab Oſtrogothis qui adhuc in Scythæ terra Hunnorum oppreſſionibus ſubiacebant, ad Veſegotharum regnum migrauit. Conſcius enim erat virtutis & generis nobilitatis, facilius ſibi eredens principatum à parentibus deferri, quem heredem regũ conſtabat eſſe multorum. Quis namque de Amalo dubitaret, ſi vacaſſet eligere? ſed nec ipſe adeo voluit, quis eſſet, oſtendere. Et illi iam poſt mortem Valiæ Theodericum ei dedere ſucceſſorem, ad quem veniens Beremund animi pondere, quo valebat, eximiam generis ſui amplitudinem commoda taciturnitate ſuppreſsit, ſciens regnãtibus ſemper de regali ſtirpe genitos eſſe ſuſpectos. Paſſus eſt ergo ignorari, ne faceret ordinanda cõfundi. Suſceptúſque eſt cum filio ſuo à rege Theoderico honorificè nimis, adeo vt nec conſilio ſuo expertem, nec cõuiuio faceret alienum: non tantum pro generis nobilitate, quam ignorabat, ſed pro animi fortitudine & robore gentis, quam non poterat occultare. Quid plurimũ? Defuncto Valia, vt ſuperius quod diximus repetamus, qui parum fuerat felix Gallis, proſperrimus feliciórque Theodericus ſucceſsit in regno, homo ſumma moderatione compoſitus, animi corporíſque [c] vtilitate habendus. Contra quem Theodoſio & Feſto cõſulibus pace rupta Romani Hunnis auxiliaribus ſecum iunctis, in Gallias arma mouerunt. Turbauerat nanque eos Gothorũ fœderatorũ manus, quæ cum Gaina Comite Conſtantinopolim [d] ſe fœderaſſet. Ætius ergo patricius tunc præerat militibus, fortiſsimorum Mœſiorũ ſtirpe progenitus, [e] in Doroſtena ciuitate, à patre Gaudentio, labores bellicos tolerans, Reipub. Romanæ ſingulariter natus, qui ſuperbiam Sueuorum, Francorúmque barbariem immenſis cędibus ſeruire Romano imperio coëgiſſet. Hunnis quoque auxiliariis Litorio ductante, contra Gothos Romanus exercitus motus pro cinctũ, diúque ex vtraque parte acie ordinata, quũ vtrique fortes, & neuter firmior eſſet, datis dextris, in priſtinam concordiam redierunt, fœderéque firmato, ab alterutro fida pace peracta, receſsit vterque. Qua pacatur Attila Hunnorum omnium dominus, & penè totius Scythiæ gentium ſolus in mundo regnator, qui erat famoſa inter omnes gẽtes claritate mirabilis. Ad quem in legationẽ ſe miſſum à Theodoſio iuniore Priſcus hiſtoricus tali voci inter alia refert.

b ſupra Berimund.

c vtilitate.

d efferaſſet.

e Doroſtorena.

refert. Ingentia ſiquidem flumina, id eſt Tyſiam, Tibiſiámque, & Driccam trauſeuntes, venimus in locum illum, vbi dudum [a] Vidicula Gothorum fortiſſimus Sarmatum dolo occubuit. Indéque non longè ad vicum, in quo rex Attila morabatur, acceſſimus: vicum inquam, ad inſtar ciuitatis ampliſſimæ, in quo ligna mœnia ex tabulis ingentibus fabrefacta reperimus, quarum compago ita ſolidum mentiebatur, vt vix ab intento poſſet iunctura tabularum comprehendi. Videres triclinia ambitu prolixiore diſtenta, porticúſque in omni decore diſpoſitas. Area verò cortinis ingenti ambitu cingebatur, vt amplitudo ipſam regiã aulam oſtenderet. Hæ ſedes erant Attilæ regis barbariã totam tenentis: hæc captis ciuitatibus habitacula præponebat. Is nanque Attila patre genitus Mundzucco, cuius fuere germani, Octar & Roas, qui ante Attilam regnum Hunnorum tenuiſſe narrantur, quamuis non omnino cunctorum. [b] Eorum ipſe poſt obitum cum [c] Bleta germano Hunnorum ſucceſſit in regnum, & vt antè expeditioni, quã parabat, par foret: augmentum virium parricidio quærit, tendens ad diſcrimen omnium nece ſuorum. Sed [d] liberante iuſtitia deteſtabili remedio creſcens, deformes exitus ſuæ crudelitatis inuenit. [e] Bleta enim fratre fraudibus perempto, qui magnæ parti regnabat Hunnorum, vniuerſum ſibi populum ſubiugauit, aliarúmque gentium, quas tunc in ditione tenebat, numeroſitate collecta, primas mũdi gẽtes, Romanos Veſegothaſque ſubdere peroptabat. Cuius exercitus quingentorum millium eſſe numerus ferebatur. Vir in confuſionẽ gentium natus in mundo, terrarum omnium metus: qui neſcio qua ſorte terrebat cuncta, formidabili de ſe opinione vulgata. Erat namque ſuperbus inceſſu, huc atque illuc circũferẽs oculos, vt elati potẽtia ipſo quoque motu corporis appareret. Bellorum quidé amator, ſed ipſe manu tẽperans, conſilio validiſſimus, ſupplicantibus exorabilis, propitius in fide ſemel receptis. Forma breuis, lato pectore, capite grãdiori, minutis oculis, rarus barba, canis aſperſus, ſimo naſo, teter colore, originis ſuæ ſigna reſtituens. Qui quamuis huius eſſet naturæ, vt ſemper magna confideret, addebat ei tamen confidentiã gladius Martis inuentus ſacer apud Scytharum reges ſemper habitus. Quem Priſcus hiſtoricus tali refert occaſione detectum. Quum paſtor, inquiens, quidam gregis vnam buculam conſpiceret claudicantem, nec cauſam tanti vulneris inueniret, ſollicitus veſtigia cruoris inſequitur: tandémque venit ad gladium, quem depaſcens herbas bucula incautè calcauerat, effoſſúmque protinus ad Attilam defert. Quo ille munere gratulatus, vt erat magnanimus, arbitratur ſe totius mundi principem conſtitutum, & per Martis gladium poteſtatem ſibi conceſſam eſſe bellorum. Huius ergo mentem ad vaſtationem orbis paratam comperiens Gizericus rex Vuandalorum, quem paulo antè memorauimus, multis muneribus ad Veſegotharum bella præcipitat, metuens ne Theodericus Veſegotharum rex filiæ vlciſceretur iniuriam, quę Hunericho Gizerici filio iuncta, prius quidem tanto coniugio lætaretur:

[a] *Vidigoia.*

[b] *poſt quorum.*
[c] *Bleda.*

[d] *librante.*
[e] *Buda.*

ſed poſtea, vt erat ille & in ſua pignora truculentus, ob ſuſpicionem tãtummodo veneni ad ea parati, eam naribus abſciſſam truncatámque auribus, ſpolians decore naturali patri ſuo ad Gallias remiſerat, vt turpe funus miſeranda ſemper offerret, & crudelitas, qua etiam mouerentur externi, vindictã patris efficacius impetraret. Attila igitur dudum bella concepta Gizerici redemptione parturiens, legatos in Italiam ad Valentinianum principem miſit, ſerens Gothorum Romanorúmque diſcordiam: vt quos prœlio non poterat concutere, odiis internis elideret, adſerés ſe Reipub. eius amicitias in nullo violare, ſed contra Theodericum Veſegotharum regem ſibi eſſe certamen, vnde eum excipi libenter optaret. Cætera epiſtolæ vſitatis ſalutationum blandimentis oppleuerat, ſtudens fidem adhibere mendacio. Pari etiam modo ad regem Veſegotharum Theodericum dirigit ſcriptum, hortans vt à Romanorum ſocietate diſcederet, recolerétque prœlia, quæ paulo antè contra eum fuerant concitata ſub nimia feritate. Homo ſubtilis antequam bella gereret, arte pugnabat. Tunc Valentinianus imperator ad Veſegothas eorúmque regem Theodericum in his verbis legationem
a orbis. direxit. Prudentiæ veſtræ eſt, fortiſſime gentium, aduerſus a vrbis conſpirare tyrannum, qui optat mundi generale habere ſeruitium, qui cauſas prœlij non requirit, ſed quicquid commiſerit, hoc putat eſſe legitimum. Ambitum ſuum brachio metitur, ſuperbia licentiam ſatiat. Quius fáſque contemnens, hoſtem ſe exhibet naturæ cunctorum. Etenim meretur hic odium, qui in commune omnium ſe approbat inimicum. Recordamini quæſo, quod certè non poteſt obliuiſci. Ab Hunnis caſus eſt fuſus, ſed quod grauiter agit, inſidiis agit appetitum. Vnde vt de nobis taceamus poteſtis hanc inulti ferre ſuperbiam? Armorum potentes, fauete propriis doloribus, & communes iungite manus. Auxiliamini etiam Reipub. cuius membrum tenetis. Quam ſit autem nobis expetenda vel amplexanda ſocietas, hoſtes interrogate conſilia. His & ſimilibus legati Valentiniani regem permouere Theodericum. Quibus ille reſpondit: Habetis, inquit, Romani, deſiderium veſtrum: feciſtis Attilam & nobis hoſtem. Sequimur illum quocunque vocauerit, & quamuis infletur de diuerſis ſuperbarum gentium victoriis, norunt tamen Gothi confligere cum ſuperbis. Nullum bellum dixerim graue, niſi quod cauſa debilitat, quando nil triſte pauet, cui maieſtas arriſerit. Acclamant reſponſo comites ducis, lætum ſequitur vulgus. Fit omnibus ambitus pugnæ, hoſtes iam Hunni deſiderantur. Producitur itaque à rege Theoderico Veſegotharum innumerabilis multitudo: qui quatuor filiis domi dimiſſis, id eſt Friderico & Turico, Rotemero & Himmerit, ſecum tantum Thoriſmund & Theodericum maiores natu participes laboris aſſumit. Felix procictus, auxiliantium ſuaue collegium habere, & ſolatia illorum, b quibus delectat etiam ſimul ſubire diſcrimina. A parte verò Romanorum tanta patricij Aetij prouidentia fuit, cui tunc innitebatur Reſpub. Heſperiæ plagæ, vt vndique bella-
b quos.

toribus congregatis, aduersus ferocem & infinitam multitudinem non impar occurreret. His enim adfuere auxiliares Franci, Sarmatæ, Armoritiani, [a] Litiani, Burgundiones, Saxones [b] Riparioli, Ibriones, quondam milites Romani, tunc verò iam in numero auxiliariorum exquisiti, aliæque nonnullæ Celticæ vel Germanicæ nationes. Conuenitur itaq; in campos Catalaunicos, qui & Mauricij nominatur, c. leugas, vt Galli vocant, in longũ tenentes, & lxx. in latũ. Leuga autem Gallica mille & quingentorũ passuum quantitate metitur. Fit ergo area innumerabiliũ populorũ pars illa terrarum. Conferuntur acies [c] vtræque fortissimæ, nihil subreptionibus agitur, sed aperto Marte certatur. Quæ potest digna causa tantorũ mortibus inueniri? Aut quod odiũ in se cunctos animauit armari? Probatũ est humanũ genus regibus viuere, quando vnius mentis insano impetu strages sit facta populorũ, & arbitrio superbi regis momento [d] deiicitur, quòd tot sæculis natura progenuit. Sed antequã pugnæ ipsius ordinẽ referamus, necessariũ videretur edicere, quæ in ipsis bellorũ motibus accidere, quia sicut famosum prœlium, ita multiplex atque perplexum. Sangibanus namque rex Alanorũ metu futurorũ perterritus, Attilę(ei) se tradere pollicetur, & Aurelianã ciuitatẽ Galliæ, vbi tunc consistebat, in eius iura trãsducere. Quod vbi Theodericus & Aetius agnouere, magnis aggeribus eandem vrbẽ ante aduentum Attilæ destruunt, suspectúmque custodiunt Sãgibanum, & inter suos auxiliares medium statuunt cum propria gente. Igitur Attila rex Hunnorũ tali proculsus euẽtu, diffidens suis copiis metuens inire conflictũ, intúsque fugam reuoluens, ipso funere tristiorem, statuit per haruspices futura inquirere. Qui more solito nunc pecorum fibras, nunc qualdam venas in abrasis ossibus intuentes, Hunnis infausta denuntiant. Hoc tamen quantulum prædixere solatij, quod summus hostium ductor de parte aduersa occumberet, [e] relictáque victoria, sua morte triumphum fœdaret. Quúmque Attila necem Aetij, [f] quòd eius motib. obuiabat, vel cum sua perditione duceret expetendam, tali præsagio sollicitus, vt erat consiliorũ in rebus bellicis exquisitor, circa nonam diei horã prœlium sub trepidatione committit, vt si non secus cederet, nox imminẽs subueniret. Conuenere partes, vt diximus, in campos Catalaunicos. Erat autem positio loci decliui tumore, in [g] modum collis excrescens. Quem vterque cupiens exercitus obtinere, quia loci opportunitas non paruum beneficium cõferret: dextram partem Hunni cum suis, siniſtrã Romani & Vesegothæ cum auxiliariis occuparunt. Relictóque de cacuminis eius iugo certamen ineunt. Dextrum (itaque) cornu cum Vesegothis Theodericus tenebat, siniſtrum Ætius cum Romanis, collocantes in medio Sangibanum, quem superius retulimus præfuisse Alanis, prouidentes cautioni [h] militari, vt eum, de cuius animo minus præsumebant, fidelium turba concluderent. Facilè namque adsumit pugnandi necessitatem, cui fugiendi imponitur difficultas. E diuerso verò fuit Hunnorum acies ordinata, vt in medio Attila cum suis fortissimis loca-

[a] *Litigiani.* [b] *Libari, Gilbriones.* [c] *vtrinque.* [d] *deficit.* [e] *reliquamque victoriam.* [f] *qui.* [g] *editum.* [h] *familiari.*

retur,ſibi potius rex hac ordinatione proſpiciens, quatenus inter gentis ſuæ robur poſitus,ab imminenti periculo redderetur exceptus. Cornua verò eius multiplices populi, & diuerſæ nationes, quas ditioni ſuę ſubdiderat,ambiebant. Inter quos Oſtrogotharum præeminebat exercitus, Vualamire & Theodemire, & Vuidemire germanis ductantibus, ipſo etiam rege, cui tunc ſeruiebant, nobilioribus : quia Amalorum generis eos potentia illuſtrabat. Erátque & Gepidarum agmine innumerabili rex ille fortiſſimus & famoſiſſimus Ardaricus,qui ob nimiam ſuam fidelitatem erga Attilam,eius conſiliis intererat.Nam perpendens Attila ſagacitatem ſuam, eum & Vualamirem Oſtrogotharum regem ſuper cæteros regulos diligebat. Erat namque Vualamir ſecreti tenax, blandus alloquio, doli ignarus Ardaricus fide & conſilio, vt diximus, clarus. Quibus non immeritò contra parentes Veſegothas debuit credere pugnaturus. Reliqua autem ſi dici fas eſt, turba regum, diuerſarúmque nationum ductores, ac ſi ſatellites, nutibus Attilæ attendebant, & vbi oculo annuiſſet, abſque aliqua murmuratione cum timore & tremore vnuſquiſque adſtabat, aut certè quod iuſſus fuerat,exſequebatur. Sed ſolus Attila rex omnium regum ſuper omnes, & pro omnibus ſolicitus erat. Fit ergo de loci quem diximus, opportunitate certamen.Attila ſuos dirigit,qui cacumen montis inuaderēt,ſed à Thoriſmundo & AEtio præuentus eſt. Qui eluctati collis excelſa vt conſcenderent, ſuperiores effecti ſunt, venientéſque Hunnos montis beneficio facilè turbauere. Tunc Attila, quum videret exercitum cauſa præcedente turbatum, eum tali ex tempore credit alloquio confirmandū. Poſt victorias tantarum gentium, poſt orbem [a] ſic conſtitutis edomitum,ineptum iudicauerim,tanquam ignaros rei verbis acuere. Quærat hoc aut nouus ductor, aut inexpertus exercitus. Nec mihi fas eſt aliquid vulgare dicere, nec vobis oportet audire. Quid autem aliud vos quàm bellare conſueti? Aut quid forti ſuauius, quàm vindictam manu quærere? Magnū munus à natura animos vltione ſatiare. Aggrediamur ergo hoſtem alacres,audaciores ſunt ſemper,qui inferunt bellum. Adunatas deſpicite diſſonas gentes. Indicium pauoris eſt ſocietate defendi. En ante impetum terroribus iam feruntur,excelſa quęrunt,tumulos capiunt & ſera pœnitudine in campis minutiones efflagitant. Notum eſt vobis,quàm ſint leuia Romanorum arma:primo etiā non dico vulnere, ſed ipſo puluere grauantur. Dū inordinatè coëunt,& acies teſtudinémque connectunt,vos cōfligite,præſtantibus animis,vt ſoletis, deſpiciętéſque eorum acies,Vlanos inuadite,in Veſegothas incumbite.Inde nobis eſt citam victoriam quærere, vnde ſe continet bellum. Abſciſſa autem neruis mox membra relabuntur, nec poteſt ſtare corpus cui oſſa ſubſtraxeris. Conſurgant animi, furor ſolitus intumeſcat.Nunc conſilia Hunni, nunc arma depromite, aut vulneratus quis aduerſarij mortem depoſcat, aut illæſus hoſtium clade ſatietur. Victuros nulla tela conuenient, morituros & in ocio fata præcipitant. Poſtremò cur for-

a ſi conſiſtatis.

tuna Hunnos tot gentium victores adsereret, nisi ad certaminis huius gaudia præparasset? Quis denique Mæotidarum iter aperiret maioribus nostris tot seculis clausum ac secretum? Quis adhuc inermibus cedere faciebat armatos? Faciem Hunnorum non poterit ferre adunata collectio. Non fallor euentu, hic campus est, quam nobis tot prospera promiserant. Primus in hostes tela coniiciam. Si quis potuerit Attila pugnante ocium ferre, sepultus est. His verbis accensi, in pugnam cuncti præcipitantur. Et quamuis haberent res ipsæ formidinem, præsentia tamen regis cunctationem hærentibus auferebat. [a] Manu manibus cõgrediuntur, bellum atrox, multiplex, immane, pertinax, cui simile nulla vsquam narrat antiquitas, vbi talia gesta referuntur, vt nihil esset, quod in vita sua conspicere potuisset egregius, qui huius miraculi priuaretur aspectu. Nam si senioribus credere fas est, riuulus memorati campi humili ripa prolabens, peremptorum vulneribus sanguine multo prouectus, non [b] actus imbribus, vt solebat, sed liquore concitatus insolito, torrens factus est cruoris augmento. Et quos illic coëgit in aridam sitim vulnus inflictum, fluenta mixta clade traxerunt: ita constricti sorte miserabili sordebant, potantes sanguinem, quem fudere sauciati. Hic Theodericus rex dum abhortans discurreret exercitum, equo depulsus, pedibúsque suorũ [c] conculcatus, vitam matura senectute conclusit. Alij verò dicũt eum interfectum telo Andagis de parte Ostrogotharum, qui tunc Attilanum sequebantur regimen. Hoc fuit, quod Attilæ præsagio haruspices priùs dixerant, quamquam ille de Aetio suspicaretur. Tunc Vesegothæ diuidentes se ab Alanis, inuadunt Hunnorum cateruas, & penè Attilã trucidassent: nisi prius prouidus fugisset, & se suósque ilico intra septa castrorum: quæ [d] palustris vallata habebat, recluisset. Quamuis fragile munimentum, tamen quæsierunt subsidium vitæ, quibus paulo autè nullus poterat [e] naturalis agger obsistere. Thorismund autem regis Theoderici filius, qui cum Aetio collem anticipans, hostes de superiori loco [f] proturbauerat, credẽs se ad agmina propria peruenire, nocte cęca ad hostium carpenta ignarus incurrit. Quem fortiter dimicantem quidam capite vulnerato equo deiecit, suorúmque prouidentia liberatus, à prœliandi intentione desiit. Aetius verò similiter noctis confusione diuisus, quum inter hostes medios vagaretur, trepidus ne quid incidisset aduersi [g] Gothis, inquirens, tãdémque ad socia casta perueniens, reliquum noctis scutorum defensione transegit. Postrema die luce orta, quum cadaueribus plenos campos aspicerent, nec audere Hunnos erumpere: suam arbitrantur esse victoriam, scientésque Attilam non nisi magna clade confusum, bello confugisse: quum tamen nil ageret vel prostratus abiectum, sed strepens armis tubis canebat, incussionémque minabatur: velut leo venabulis pressus, spelunc æ aditus obambulans, nec audet insurgere nec desinit fremitibus vicina terrere. sic bellicosissimus rex victores suos turbabat incluſus. Conueniunt itaque Gothi Romanique, & quid agerent de

a manus.
b auctus.
c proculcatur.
d palustris.
e muralis.
f perturbauerat.
g Vuisegothos inquirit.

ſuperato Attila deliberant. Placet eum obſidione fatigari, qui annonæ copiam non habebat, quando ab ipſius ſagittariis intra ſepta caſtrorum locatis, crebris ictibus arceretur acceſſus. Fertur autem deſperatis in rebus prædictum regem adhuc in ſupremo magnanimum, equinis ſellis conſtruxiſſe pyram, ſeſéque, ſi aduerſarij irrumperent, flammis iniicere voluiſſe, ne aut aliquis eius vulnere lætaretur, aut in poteſtatem tantorum hoſtium gentium Dominus perueniret. Verùm inter has obſidionum moras Veſegothæ regem filij patrem requirunt, admirantes eius abſentiam, dum felicitas fuerit ſubſequuta. Quúmque diutius exploratum, vt viris fortibus mos eſt, inter denſiſſima cadauera reperiſſent, cantibus honoratum, inimicis ſpectantibus abſtulerunt. Videres Gothorũ globos diſſonis vocibus confragoſos, adhuc inter bella furentia funeri reddidiſſe culturam. Fundebantur lachrymæ, ſed quæ viris fortibus impendi ſolent. noſtra mors erat, ſed Hunno teſte glorioſa, [a] vnde hoſtium putaretur inclinata fore ſuperbia, quando tanti regis efferre cadauer cum ſuis inſignibus inſpiciebant. At Gothi Theoderico adhuc iuſta ſoluentes, armis inſonantibus regiam deferunt maieſtatem, fortiſſimúſque Thoriſmund bene glorioſus, ad manes cariſſimi patris, vt decebat filium, exequias eſt proſequutus. Quod poſtquam peractum eſt, orbitatis dolore commotus, & virtutis impetu, qua valebat, dum inter reliquias Hunnorum, mortem patris vindicare contendit: Aetium patricium, ac ſi ſeniorem, prudentiáque maturum, de hac parte conſuluit, quid ſibi eſſet in tempore faciendum. Ille verò metuens, ne Hunnis funditus interemptis, à Gothis Romanorum premeretur imperium, præbet hac ſuaſione conſilium, vt ad ſedes proprias remearet, regnúmque quod pater reliquerat, arriperet: ne germani eius opibus ſumptis paternis, Veſegotharum regnum peruaderent, grauitérque dehinc cum ſuis, & quod peius eſt miſerabiliter pugnaret. Quo reſponſo non ambiguè, vt datum eſt, ſed pro ſua potius vtilitate ſuſcepto, relictis Hunnis, redit ad Gallias. Sic humana fragilitas dum ſuſpicionibus occurrit, magna rerum agendarum occaſione intercipitur. In hoc enim famoſiſſimo & fortiſſimarum gentium bello ab vtriſque partibus [b] clxij. millia cæſa referuntur, exceptis xc. millibus Gepidarum & Francorum, qui ante congreſſionem publicam noctu ſibi occurrentes, mutuis concidere vulneribus, Francis pro Romanorum, Gepidis pro Hunnorum parte pugnantibus. Attila igitur diſceſſione cognita Gothorum, quòd de inopinatis colligi ſolet, & inimicorum magis æſtimans dolum, diutius ſe intra caſtra continuit. Sed vbi hoſtium abſentia ſunt lõga ſilentia conſecuta, erigitur mens ad victoriam gaudia preſumuntur, atque potẽtis regis animus in antiqua fata reuertitur. Thoriſmund ergo patre mortuo, in campis ſtatim Catalaunicis, vbi & pugnauerat regia maieſtate ſubuectus, Toloſam ingreditur. Hic licet fratrum & fortium turba gauderet, ipſe tamen ſic ſua initia moderatus eſt, vt nullius reperiret de regni ſucceſſione certamen. Attila verò nacta

a inde hoſtium inclinãtem forte ſuperbiam.

b clxv.

occasione de receſſu Veſegotharum, & quod ſæpè optauerat, cernens hoſtium ſolutionem per partes, mox iam ſecurus ad oppreſſionem Romanorum mouit procinctum, primáque aggreſſione Aquileiẽſem obſedit ciuitatem, quæ eſt metropolis Venetiarum, in mucrone vel lingua Adriatici poſita ſinus. Cuius ab oriente muros Natiſſa amnis fluens, à monte Picis elambit, ibíque quum diu, multóque tempore obſidẽs, nihil penitus præualeret, fortiſſimis intrinſecus Romanorum militibus reſiſtentibus: exercitu iam murmurante & diſcedere cupiente, Attila deambulans circa muros, dum vtrum ſolueret caſtra, an adhuc moraretur deliberat, animaduertit candidas aues, id eſt ciconias, quæ in faſtigio domorum nidificant, de ciuitate fœtus ſuos trahere atque contra morem per rura forinſecus comportare. Et vt hoc, ſicut erat ſagaciſſimus inquiſitor præſenſit, ad ſuos inquit: Reſpicite aues futurarum rerũ prouidas perituram relinquere ciuitatem, caſuráſq; arces periculo imminente deſerere. Non hoc vacuum, non hoc credatur incertum: rebus præſciis conſuetudinem mutat ventura formido. Quid plura? Animus ſuorum rurſus ad oppugnandum Aquileiam inflammatur. Qui machinis conſtructis, omnibúſque tormentorum generibus adhibitis, nec mora, inuadunt ciuitatem, ſpoliant, diuidunt, vaſtántque crudeliter, ita vt vix eius veſtigia, vt appareant, reliquerint. Ex hinc iam audaciores, & necdum Romanorum ſanguine ſatiati, per reliquas Venetũm ciuitates Hunni bacchabantur. Mediolanum quoque Liguriæ metropolim, & quondam regiam vrbem pari tenore deuaſtãt, nec non & Ticinũ ęquali ſorte deiiciunt, vicináque loca ſæuientes allidũt, demoliuntúrq; penè totam Italiam. Quúmque ad Romam animus fuiſſet eius attentus accedere, ſui eum (vt Priſcus refert hiſtoricus) remouere, non vrbi cui inimici erant, cõſulentes: ſed Alarici quõdam Veſegotharum regis obiicientes exẽplum, veriti regis ſui fortunam, quia ille poſt fractam Romam diu non ſuperuixerat, ſed protinus rebus exceſsit humanis. Igitur dum eius animus ancipiti negocio inter ire & non ire fluctuaret ſecũque deliberans tardaret, placita ei legatio à Roma aduenit. Nam Leo Papa per ſe ad eum accedit [a] in Acrouentu Mamboleio, vbi Mincius amnis commeantium frequentatione tranſitur. Qui mox [b] depoſuit excitatum furorem, & rediens qua venerat, id eſt, vltra Danubium, promiſſa pace diſceſſit: illud præ omnibus denuncians, atque interminando diſcernens, grauiora ſe in Italiam illaturum, niſi ad ſe Honoriã Valentiniani principis germanam, filiam Placidię Auguſtę, cum portione ſibi regalium opum debita mitteret. Ferebatur enim, quia hęc Honoria, dum propter aulę decus ac caſtitatem teneretur nutu fratris incluſa, clandeſtino eunucho Attilã inuitaſſet, vt contra fratris potẽtiam eius patrociniis vteretur: prorſus indignum facinus, vt licẽtiam libidinis malo publico compararet. Reuerſus itaque Attila in ſedes ſuas, & quaſi ocij pœnitẽs, grauitérque ferens à bello ceſſare, ad orientis principem Marcianum legatos dirigit, prouinciarum teſtans vaſtationem,

[a] *in agro Venetum Ambuleto.*

[b] *depoſito exercitus furore.*

quod ſibi promiſſa à Theodoſio quondam Imperatore minimè perſolueret, & inhumanior ſolito ſuis hoſtibus appareret. Hæc tamen agens, vt erat verſutus & callidus, alibi minatus, alibi arma ſua commouit, & quod reſtabat indignationi, faciem in Veſegothas retorſit. Sed non eũ, quem de Romanis, reportauit euentum. Nam per diſſimiles anterioribus vias recurrens, Alanorum partem trans flumen Ligeris conſidentẽ ſtatuit ſuæ redigere ditioni, quatenus mutata per ipſos belli facie, terribilior emineret. Igitur ab Dacia & Pannonia prouinciis, in quibus tũc Hũnni cum diuerſis ſubditis nationibus inſidebãt, egrediens Attila, in Alanos mouit procinctum. Sed Thoriſmund rex Veſegotharũ fraudẽ Attilæ non impari ſubtilitate præſentiens, ad Alanos tota velocitate prius aduenit, ibíque ſuperuenientis iam Attilæ motibus præparatus occurrit, conſertóque prælio, penè ſimili eum tenore, vt prius in campis Catalaunicis, à ſpe remouit victoriæ, fugatúmque à partibus ſuis ſine triumpho remittens in ſedes proprias fugere compulit. Sic Attila famoſus, & multarum victoriarum Dominus, dum quærit famam perditoris abiicere, & quod prius à Veſegothis pertulerat, abolere, geminatã ſuſtinuit, ingloriúſque receſſit. Thoriſmund verò repulſis ab Alanis Hunnorũ cateruis, ſine aliqua ſuorũ læſione Tholoſam migrauit, ſuorúmque quieta pace compoſita, tertio anno regni ſui ægrotans, dum
a Aſcalihamo. ſanguinem tollit de vena, ab a Aſcalcruo cliente inimicos nunciãte, armis ſubſtractis, peremptus eſt. Vna tamẽ manu, quam liberam, habebat, ſcabellum tenens, ſanguinis ſui exiſtit vltor, aliquantos inſidiantes ſibi extinguens. Poſt cuius deceſſum, Theodericus germanus eius Veſegotharum in regno ſuccedens, mox Riciarium Sueuorum regem cognatũ ſuum repperit inimicũ. Hic item Riciarius affinitatẽ Theoderici preſumens, vniuerſam penè Hiſpaniam ſibi credidit occupandam, iudicãs opportunum tempus ſurreptionis compoſita initia tentare regnantis. Quibus ante Gallicia & Luſitania ſedes fuere, quę in dextro latere Hiſpanię per ripam Oceani porriguntur, habentes ab oriente Auſtrogoniam, ab occidẽte in promontorio ſacrũ Scipionis Romani ducis monumentum, à ſeptentrione Oceanum, à meridie Luſitaniam, & fluuiũ Tagum, qui arenis ſuis permiſcens auri metalla, trahit cum limi vilitate diuitias. Exinde ergo exiens Riciarius rex Sueuorum, nititur totã Hiſpaniam occupare. Cui Theodoricus cognatus ſuus, vt erat moderatus, legatos mittens, pacificè dixit, vt non ſolum recederet à finibus alienis: verùm etiam nec tentare preſumeret, odium ſibi tali ambitione acquirens. Ille verò animo prętumido ait: Si hic murmuras, & me venire cauſaris: Toloſam, vbi tu ſedes, veniam: ibi ſi vales, reſiſte. His auditis, ęgrè tulit Theodericus, compacatúſque cum cęteris getibus, arma mouit in
b Burgudionũ. Sueuos, b Burgundionum quoque Gnudiacum, & Hilpericum reges auxiliares habens, ſibíque deuotos. Ventum eſt ad certamen iuxta flumen Vrbium, quod inter Aſturicam, Hiberiámq; prętermeat. Conſertóque prelio, Theodericus cum Veſegothis, qui ex iuſta parte pugnabat,

bat,victor efficitur, Sueuorum gentē penè totam vſque ad internecionem proſternens. Quorum rex Ricarius [a] relicta infecta victoria, hoſtē fugiens,in nauim conſcēdit, aduerſaque procella Tyrrheni oſtij repercuſſus, Veſegotharum eſt manibus redditus miſerabilem non differens mortē,cùm elementa mutauerit. Theodericus verò victor exiſtens,ſubactis pepercit,nec vltra certamina ſæuire permiſit, præponens Suæuis, quos ſubiecerat,clientem proprium nomine Athiuulfum. Qui in breui animum ad prēuaricationē ex Sueuorum ſuaſionib. cōmutans,neglexit imperata complere,potius tyrānica elatione ſuperbiens, credēnſque ſe ea virtute prouinciā obtinere,qua dudum cū domino ſuo eam ſubegiſſet. Is ſiquidem erat Vuarnorum ſtirpe genitus,longè à Gothici ſanguinis nobilitate ſeiunctus:idcirco nec libertati ſtudens, nec patrono hdē ſeruās. Quo comperto, Theodericus mox contra eum, qui eū de regno perſuaſo deiicerēt,deſtinauit. Qui venientes,ſine mora in primo eū certamine ſuperantes, cōgruam factorum eius ab eo exegerunt vltionem. Captus nāque & ſuorum ſolatio deſtitutus, capite plectitur: ſenſítque tandem iratum,qui propitiū dominum crediderat cōtemnendum. Tūc Sueui rectoris ſui interitū contuentes,locorum ſacerdotes ad Thedericum ſupplices direxerūt. Quos ille pontificali reuerentia ſuſcipiēs,non ſolum impunitatem Sueuorū indulſit,ſed & vt ſibi de ſuo genere principem cōſtituerent,flexus pietate conceſſit. Quod & factum eſt, & Remiſmundum ſibi Sueui regulū ordinauerunt. His peractis, pacéque cūctis munitis,tertio decimo regni ſui anno Theodericus occubuit. Cui frater Eurycus percupida feſtinatione ſuccedēs, ſæua ſuſpicione pulſatus eſt. Nam dum hæc circa Veſegotharum gentem & alia nōnulla geruntur, Valentinianis imperator dolo Maximi occiſus eſt, & ipſe Maximus tyrannico more regnū inuaſit. Quod audiens Gizericus rex Vuandalorum,ab Africa armata claſſe in Italiam venit, Romámque ingreſſus cuncta deuaſtat. Maximus verò fugiens, à quodam Vrſo milite Romano interemptus eſt. Poſt quē, iuſſu [b] Marciniani imperatoris orientalis [c] Maiorianus occidentale ſuſcepit imperium gubernādum. Sed & ipſe non diu regnans,dum contra Alanos,qui Gallias infeſtabant, mouiſſet procinctū, Dertonæ iuxta fluuium. [d] Ira cognomento occiditur. Cuius locum Seuerus inuaſit,qui tertio anno imperij ſui Romæ obiit. Quod cernēs Leo imperator, qui in oriētali regno Marciono ſucceſſerat, Anthemiū patriciū ſuū ordinās, Romæ principem deſtinauit. Qui veniens illico Ricimerem generum ſuum cōtra Alanos direxit, virum egregiū, & penè tunc in Italia ad exercitum ſingularem. Qui multitudiné Alanorum, & regem eorum Beurgum in primo ſtatim certamine ſuperatos,internecioni proſtrauit. Euricus ergo Veſegotharum rex crebram mutationem Romanorum principum cernēs, Gallias ſuo iure niſus eſt occupare. Quod comperiens Anthemius Imperator, protinus ſolatia Britonum poſtulauit. Quorum rex Riothimus cum xij. milibus veniēs, in [e] Biturigas ciuitatē oceano è nauibus egreſſus,ſuſceptus eſt. Ad quos

[a] *relicto infeſto hoſte.*

[b] *Marciani.*

[c] *Maioranus.*

[d] *Hira.*

rex Vesegotharũ Fredericus innumerum ductans exercitum aduenit, diúque pugnans, Riothanorum Britonum regem, antequã Romani in eius societate cõiungerẽtur imperauit. Qui ampla parte exercitus amissa, cum quibus potuit fugiens, ad [a] Burgundionũ gentem vicinam, Romanis in eo tempore fœderatam aduenit. Euricus verò rex Vesegotharum Auernam Galliæ ciuitatem occupauit, Antemio principe iam defuncto, qui cum Ricimere genero suo inteſtino bello sæuiens [b] Romaniam triuisset, ipséque à genero suo peremptus, regnũ reliquit Olibrio. Quo tempore à Cõstantinopoli Aspar primus patriciorum, & Gothorum genere clarus, cum Ardabure & Patriciolo filiis, illo quidem olim patricio, hoc autem Cęsare, generóque Leonis principis appellato, spadonum ensibus in palatio vulneratus interiit. Et nec dum Olibrio viij. mense in regnum ingresso obeunte, Glycerius apud Rauennã plus præsumptione, quàm alectione Cæsar effectus est. Quem anno vix expleto, Nepos Marcellini quondam patricij sororis filius à regno deiiciens, in portu Romano Episcopum ordinauit. Tentas varietates mutationésque Euricus cernẽs, vt diximus superius, Aruernam occupat ciuitatem, vbi tunc Romanorum dux præerat Decius nobiliſſimus senator, & dudum Auiti Imperatoris, qui ad paucos dies regnum inuaserat, filius. Nã hic ante Olibrium paucos dies tenens imperium, vltro recessit Placentiã, ibíque episcopus est ordinatus. Huius ergo filius Decius diu certãs cum Vesegothis, nec valens anteſtare, relicta patria, maximéque vrbe Aruernate hosti, ad tutiora se loca collegit. Quod audiẽs Nepos Imperator, pręcepit [c] Decio, relictis Galliis ad se venire, in locum eius Oreſte magistro militum ordinato: qui Oreſtes susceptо exercitu, & cõtra hostes egrediens, à Roma Rauennam peruenit, ibíque remoratus, Augustulum filium suum Imperatorem efficit. Quo cõperto, Nepos fugit in Dalmatias, ibíque defecit priuatus regno, vbi iam Glycerius dudũ imperator episcopatum Salonitanum habebat. Augustulo verò à patre Oreſte in Rauenna imperatore ordinato, non multum post Odouacer Turcilingorum rex, habens secum Scyros, Herulos, diuersarúmque gẽtium auxiliarios, Italiam occupauit, & Oreſte interfecto, Augustulum filium eius de regno pulsum, in Lucullano Campaniæ castello exilij pœna damnauit. Sic quoque Hesperium Romanæ gentis imperium, quod sextingentesimo nono vrbis conditæ anno primus Augustorum Octauianus Augustus tenere cœpit, cum hoc Augustulo periit, anno decessorum prædecessorúmque regni quingentesimo vigesimo secundo, Gothorum dehinc regibus Romam Italiámque tenentibus. Interea Odouacer rex gentium omnẽ Italiam adeo subiugauit, vt terrorem suũ Romanis indicaret, mox initio regni sui Brachilam comitem apud Rauennam occidit, regnóque suo confortato penè per quatuordecim annos vsque ad Theodorici præsentiam, de quo in subsequẽtibus dicturi sumus, obtinuit. Interim tamen ad eum ordinem, vnde digressi sumus, redeamus, & quomodo Euricus rex Vesegotharũ Romani regni vacil-

a Burgundronum.

b Romam.

c & Decium.

lationem cernens, Arelatum & Maſsiliam propriæ ſubdidit ditioni. Gezericus etenim Vuandalorum rex ſui eum muneribus ad iſta committenda illexit, quatenus ipſe Leonis vel Zenonis inſidias, quas contra eũ direxerant, præcaueret. Egítque vt orientale imperiũ. Oſtrogothę, Heſperium Veſegothæ vaſtarent, vt in vtraque Repub. hoſtibus decernentibus, ipſe in Africa quietus regnaret. Quod Euricus grato ſuſcipiés animo, totas Hiſpanias Galliáſque ſibi iam iure proprio, tenens ſimul quoque & Burgũdiones ſubegit, Arelatóque degẽs, decimonono anno regni ſui vita priuatus eſt. Huic ſucceſſit proprius filius Alaricus, qui nouus in numero ab illo Alarico magno regnum adeptus eſt Veſegotharum. Nam pari tenore, vt de Auguſtulo ſuperius diximus, & in Alaricis prouenisſe cognoſcitur, & in eis ſępe regna deficiũt, à quorũ nominibus inchoant. Quo interim nos prætermiſſo, ſicut promiſimus, omnem Gothorum texamus originem. Et quia dum vtræque gentes tam Oſtrogothæ, quàm etiam Veſegothæ in vno eſſent, vt valui, maiorum ſequens dicta reuolui, diuiſóique Veſegothas ab Oſtrogothis ad liquidum ſum proſequutus: neceſſe nobis eſt, iterum ad antiquas eorũ Scythicas ſedes redire, & Oſtrogotharum genealogiam, actúſque pari tenore exponere. Quos cõſtat (morte) Ermanarici regis ſui deceſsione à Veſegothis diuiſos, Hunnorum ſubditos ditioni in eadem patria remoraſſe, Vuinithario tamẽ Amalo principatus ſui inſignia retinẽte. Qui aui Ataulſi virtutẽ imitatus, quãuis Ermanarici felicitate inferior, tamen (hęc) moleſtè [a] referens Hunnorũ imperio ſubiacere, paululum ſe ſubtrahebat ab illis, ſuámque dum nititur oſtentare virtutem, in Antarum fines mouit procinctum, eóſque dum aggreditur, prima congreſsione ſuperatur: deinde fortiter egit, regémque eorum Box nomine cũ filiis ſuis & lxx primatibus in exẽplo terroris cruci adfixit, vt dedititiis metum cadauera pendentium geminarent. Sed cum tali libertate vix anni ſpatio imperaſſet, non eſt paſſus [b] Balamber rex Hunnorum, ſed [c] aſcito ad ſe Sigiſmundo Hunimundi magni filio, qui iuramenti ſui & fidei memor cum ampla parte Gothorum Hunnorum imperio ſubiacebat, renouatóque cum eo fœdere, ſuper Vuinitharium duxit exercitũ. Diúque certantibus, primo & ſecundo certamine Vuinitharius vincit. Nec valet aliquis commemorare, quantam ſtragem de Hũnorum Vuinitharius fecit exercitu. Tertio verò prœlio ſubreptionis auxilio ad fluuium nomine Erac, dum vterque ad ſe veniſſent, Balamber ſagitta miſſa, caput Vuinitharij ſaucians, interemit: neptémque eius [d] Vualadamarcam ſibi in coniugio copulans, iam omnem in pace Gothorum populum ſubactum poſſedit: ita tamẽ, vt genti Gothorum ſemper vnus proprius regulus (quamuis Hunnorum conſilio) imperaret. Et mox defuncto Vuinithario, rexit eos Hunnimundus filius quõdam regis potentiſsimi Ermanarici, acer in bello, totiúſque corporis pulchritudine polles: qui poſt hæc contra Sueuorum gentẽ feliciter dimicauit. Eóque defuncto, ſucceſsit Thoriſmund filius eius flore iuuentutis ornatus, qui ſecundo

[a] *ferens.*

[b] *ſupra Balamber.*

[c] *accerſito ad ſe Geſiſmundo.*

[d] *Vallamaricã.*

principatus ſui anno contra Gepidas mouit exercitum. Magnáque de illis potitus victoria, caſu equi dicitur interemptus. Quo defuncto, ſic eum luxere Oſtrogothæ, vt Ix. per annos in eius loco rex alius non ſuccederet, quatenus & illius memoriam ſemper haberent in ore, & tépus accederet, quo Vualamir a ambitũ repararet virilẽ, qui erat ex cõſobrino eius genitus Vuãdalario: quia filius eius, vt ſuperius diximus, Beriſmund, iam contempta Oſtrogotharum gente propter Hunnorum dominium, ad partes Heſperias Veſegotharum fuiſſet gẽtem ſequutus, de quo & ortus eſt Vedericus. Vederico quoq; filius natus eſt Euthericus, qui iunctus Amaleſuentæ filiæ Theoderici, item Amalorum ſtirpem iã diuiſam coniunxit, & genuit Athalaricum & Matheſuentam. Sed quia Athalaricus in annis puerilibus defunctus eſt, Matheſuenta Conſtãtinopolim inlata, de ſecũdo viro, id eſt Germano fratruele Iuſtiniani imperatoris genuit poſtumũ filium, quem nominauit Germanũ. Sed nobis, vt ordo, quem cupimus, decurrat: ad Vuandalarij ſobolem, quæ trino flore pullulabat, redeũdum eſt. Hic etenim Vuandalarius fratruelis Ermanarici, & ſuperſcripti Thoriſmundi cõſobrinus, tribus editis b libris in gente Amala gloriatus eſt, id eſt Vualamir, Theodemir, Vuidemir. Ex quibus per ſucceſſionẽ parentũ Vualamir in regnũ conſcendit, adhuc Hunnis eos inter alias gentes generaliter obtinentibus. Erátque tunc in tribus his germanis contẽplatio grata, quando mirabilis Theodemir pro fratris Vualamir militabat imperio. Vualamir verò pro altero iubet ornãdo, Vuidemir ſeruire pro fratribus æſtimabat. Sic eis mutua affectione ſe tuentibus, nulli penitus deerat regnum, quod vtriq; in ſua pace tenebant. Ita tamen, vt ſæpè dictum eſt, imperabant: vt ipſi Attilæ Hunnorum regis imperio deſeruirent. Quibus nec contra parẽtes Veſegothas licuiſſet recuſare certamen, ſed neceſſitas domini etiam ſi paricidium iubet, implendum eſt. Nec aliter ab Hunnorũ dominio diuelli potuit gens aliqua Scythica, niſi optata cunctis nationibus in cõmune, & Romanis mors Attilæ prouenerit, quæ tam vtilis fuit, vt vita mirabilis. Qui, vt Priſcus hiſtoricus refert, c extinctionis ſuæ tempore puellã, Ildico nomine decoram valde, ſibi in matrimonium poſt innumerabiles vxores, vt mos erat gentis illius, ſocians: eiúſque in nuptiis d magna hilaritate reſolutus, vino ſomnóque grauatus, reſupinus iacebat, redundanſque ſanguis, qui ei ſolitè de naribus effluebat, dum cõſuetis meatibus impeditur, itinere ferali faucibus illapſus eum extinxit. Ita glorioſo per bella regi temulentia pudendum exitum dedit. Sequẽti verò luce, quum magna pars diei fuiſſet exempta, miniſtri regij triſte aliquid ſuſpicantes poſt clamores maximos fores effringunt, inueniũtque Attilę ſine vulnere necé ſanguinis effuſione peractam, puellámq; demiſſo vultu ſub velamine lachrymantem. Tunc, vt illius gentis mos eſt, crinium parte truncata, informes facies cauis turpauere vulneribus, vt pręliator eximius non fœmineis lamentationibus & lachrymis, ſed ſanguine lugeretur virili. De quo id acceſsit mirabile, vt Martiano prin-

a *habitum.*

b *liberis.*

c *exitus ſui.*

d *nimia.*

cipi orientis de tam feroci hoſte ſollicito in ſomnis diuinitas adſiſtens, arcum Attilæ in eadem nocte fractum oſtenderet, quaſi quòd gens ipſa eo telo multa præſumat. Hoc Priſcus hiſtoricus vera ſe dicit adteſtatione probare. Nam in tantum magnis imperiis Attila terribilis habitus eſt, vt eius mortem in locum muneris ſuperna regnantibus indicarent. Cuius manes quibus modis à ſua gente honorati ſunt, pauca de multis dicere non omittamus. In mediis ſiquidem campis, & intra tentoria ſerica cadauere collocato, ſpectaculum admirandum, & ſolenniter exhibetur. Nam de tota gẽte Hunnorum electiſſimi equites in eo loco, quo erat poſitus, in modum Circenſium curſibus ambientes, facta eius cantu funẽreo tali ordine referebat. Præcipuus Hunnorum rex Attila patre genitus Mũdzucco, fortiſſimarum gentium dominus, qui inaudita ante ſe potentia ſolus Scythica & Germanica regna poſſedit, necnõ vtraque Romanæ vrbis imperia captis ciuitatibus terruit, & ne præda reliqua ſubderent, placatus precibus, annuum victigal accepit. Quúmque hæc omnia prouentu felicitatis egerit, non vulnere hoſtium, non fraude ſuorum, ſed gente incolumi inter gaudia lætus, ſine ſenſu doloris occubuit. Quis ergo hunc [a] dicat exitum, quem nullus æſtimat vindicandum? Poſtquam talib. lamẽtis eſt defletus, ſtrauam ſuper tumulum eius, quam appellant ipſi, ingenti commeſſatione concelebrant, & cõtraria inuicem ſibi copulentes, luctum funereum mixto gaudio explicabant, noctúque ſecreto cadauer eſt terra reconditum. Cuius [b] fercula primũ, auro, ſecundo argento, tertio ferri rigore communiũt, ſignificantes tali argumento potentiſſimo regi omnia cõueniſſe: ferrũ quo gentes edomuit: aurum & argentum, quod ornatum reipublicæ vtriuſque acceperit. Addunt arma hoſtium cædibus acquiſita, phaleras vario gemmarum fulgore precioſas, & diuerſi generis inſignia, quibus colitur aulicũ decus. Et vt tot & tantis diuitiis humana curioſitas arceretur, operi deputatos deteſtabili mercede trucidarunt, emerſitque momentanea mors ſepelientibus cum ſepulto. Talibus peractis, vt ſolent animi iuuenum ambitu potentiæ concitari, inter ſucceſſores Attilæ de regno orta contentio eſt, & dum inconſulti imperare cupiunt cuncti, omnes ſimul imperium perdidere. Sic frequenter regna grauat plus copia, quàm inopia ſucceſſorum. Nam filij Attilæ, quorum per licentiam libidinis penè populus fuit, gentes ſibi diuidi æqua ſorte poſcebant, vt ad inſtar familiæ bellicoſi regis cum populis mitterentur in ſortem. Quod dum Gepidarum rex comperit Ardaricus, de tot gentibus indignatus, velut viliſſimorum mancipiorum conditione tractari, contra filios Attilæ primus inſurgit, illatúmque ſeruiendi pudorem ſequuta felicitate deterſit: nec ſolum ſuam gentem, ſed & cæteras quæ pariter premebantur, ſua diſceſſione abſoluit: quia facilè omnes appetunt, quæ pro cunctorum vtilitate tentantur. In mutuum igitur armantur exitium, bellúmque cõmittitur in Pãnonia, iuxta flumen cui nomẽ eſt [c] Netad. Illic cõcurſus factus eſt gentiũ variarum, quas Attila in ſua tenuerat ditione. Diuiduntur re-

[a] putet.

[b] copercula.

[c] Nedae.

gna cum populis, fiúntq; ex vno corpore mẽbra diuerſa, nec quæ vnius paſſioni compaterentur, ſed quæ exciſo capite inuicem inſanirent. Quę nunquam contra ſe pares inuenerant, niſi ipſi mutuis ſe vulneribus ſauciantes, ſe ipſas diſcerperent fortiſſimæ nationes. Nam ibi admirandum reor fuiſſe ſpectaculum, vbi cernere erat [a] cunctis, pugnantem Gothum enſe furentem, Gepidam in vulnere [b] ſuorum cuncta tela frangentem, Sueuum pede, Hunnum ſagitta præſumere, Alanum graui, Herulum leui armatura aciem inſtruere. Poſt multos ergo grauéſque conflictus fauit Gepidis inopinata victoria. Nam triginta ferè millia tã Hunnorum, quàm aliarum gentiũ, quæ Hunnis ferebant auxilium, Ardarici gladius, conſpiratorúmque peremit. In quo prælio filius Attilæ maior natu, nomine Ellac occiditur: quem tantum pater ſuper cæteros amaſſe perhibebatur, vt eum cunctis diuerſísque filiis ſuis in regno præferret: ſed non fuit voto patris fortuna conſentiens. Nam poſt multas hoſtiũ cędes ſic viriliter eum conſtat peremptum, vt tam glorioſum ſuperſtes pater optaſſet interitum. Reliqui verò germani eius eo occiſo fugantur iuxta littus Pontici maris, vbi prius Gothos ſediſſe deſcripſimus. Ceſſere itaque Hunni, quibus cedere putabatur vniuerſitas. Adeo diſſidium pernicioſa res eſt, vt diuiſi corruerint, qui adunati viribus territabant. Hæc cauſa Ardarici regis Gepidarũ felix adfuit diuerſis nationibus, qui Hunnorum regimini inuiti famulabantur, eorúmque diu mœſtiſſimos animos ad hilaritatem libertatis votiuæ erexit. Veniétéſque multi per legatos ſuos ad ſolum Romanorum, & à principe Marciano gratiſſimè ſuſcepti, diſtributas ſedes, quas incolerent, accepere. Nam Gepidæ Hunnorum ſibi ſedes viribus vendicantes, totius Daciæ velut victores potiti, nihil aliud à Romano imperio, niſi pacem & annua ſolemnia, vt ſtrenui viri, amica pactione poſtulauere. Quod & libens tunc annuit Imperator, & vſque nunc conſuetum donum eſt. Nam gens ipſa à Romano ſuſcipit principe. Gothi verò cernentes Gepidas Hunnorũ ſedes ſibi defendere, Hunnorúmque populum ſuas antiquas, ſedes occupare maluerunt à Romano regno terras petere, quàm cum diſcrimine ſuo inuadere alienas, accipientes Pannoniam, quæ in longa porrecta planicie habet ab oriente Mœſiam ſuperiorem, à meridie Dalmatiam, ab occaſu Noricum, à ſeptentrione Danubiũ. Ornata patria ciuitatibus plurimis, quarũ prima Sirmis, extrema [c] Vindomina. Sauromatæ verò, quos Sarmatas diximus, & Cemandri, & quidam ex Hunnis in parte Illyrici ad caſtrum Martenam ſedes ſibi datas coluere. Ex quo genere fuit [d] Bliuilas dux Pentapolitanus, eiúſque germanicus [e] Froilas, & noſtri tẽporis [f] Beſſa patricius. Sciri verò, & [g] Satagarij, & cęteri Alanorũ cum duce ſuo nomine Candax Scythiam minorẽ, inferiorémque Mœſiam accepere. Cuius Candacis Alanouuamuthis patris mei genitor Paria, id eſt, meus auus, notarius quouſque Candax ipſe viuer.t, fuit, eiúſq; germanæ filius Gunthigis, qui & Baza dicebatur, magiſter militũ, filius Andagis, [h] filij Andalæ, de proſapia Amalorũ deſcendens. Ego item (quãuis agrãmatus)

a contis.
b ſuo regũ tela.
c Vendomia.
d Bliuiliorum.
e Ferollat.
f Beſea.
g Sadacarij.
h Filuandelem.

aIornandes, ante conuersionē meā notarius fui. Rugi verò, aliæque nationes nonnullæ b Bioximetas, Scandiopolim, vt incolerent, petiuere. Hernac quoque iunior Attilæ filius cū suis in extremo minoris Scythię sedes delegit. c Emedzar & Vzindur consanguinei eius in Dacia Ripensi. Vto & d Iscalmus, qui ea potiti sunt, multique Hunnorum passim prorumpentes tunc se in Romaniam dederunt. E quibus nunc vsque Sacromontisij & Fosatisij dicuntur. Erant siquidem & alij Gothi, qui dicuntur Minores, populus immensus, cum suo pontifice, ipsóque primate Vulfila, qui eos dicitur & literis instituisse, hodiéque sunt in Mœsia regione incolentes e Eucopolitanam. Ad pedes f enim montis gēs multa sedit pauper & imbellis, nihil abundans, nisi armēto diuersi generis pecorum, & pascua, siluáque lignorum parum habens tritici, cæterarum specierum est terra fœcunda, Vineas verò nec si sunt alibi, certi eorum cognoscent, ex vicinis locis sibi vinum negociantes. nā lacte aluntur. Plerique ergo, vt ad gentem, vnde agitur, reuertamur, id est Ostrogotharum, qui in Pannonia sub rege Vualemir eiúsque germanis, Theodemir & Vuidemir morabantur, quamuis diuisa loca, cōsilia tamen habuere vnita. Nam Vualemir inter Scarniungam & Aquam nigram fluuios, Theodemir iuxta g lacum Pelsodis, Vuider inter vtrosque manebat. Contigit ergo, vt Attilæ filij contra Gothos, quasi desertores dominationis suæ, velut fugacia mancipia requirētes, venirēt, ignarísque aliis fratribus, super Vualemir solum irruerent. Quos tamen ille, quamuis cum paucis, excepit, diúque fatigatos ita prostrauit, vt vix pars aliqua hostium remaneret, quæ in fugam versa, eas partes Scythiæ peteret, quas h Danubij amnis fluenta prætermeant, quæ lingua sua Hunniuar appellant. Eóque tempore quum ad fratrem Theodemirem gaudij nuncium direxisset, eo mox die nuncius veniens felicius in domo Theodemiris repperit gaudium. Ipso siquidem die Theodericus eius filius quamuis de Erelieua concubina, bonæ tamen spei puerulus natus erat. Post tempus ergo non multum rex Vualemir, eiúsque germani Theodemir & Vuidemir, consueta dum traderent dona à principe Marciano, quæ ad instar strenuæ gentis acceperunt, vt pacis fœdera custodirent, missa legatione ad Imperatorem, vident Thodericum i Triarij filium, & hunc genere Gothico, alia tamen stirpe, non Amala procreatum, omnino florentem cum suis, Romanorúmque amicitiis iunctum, & annua solennia consequentem, & se tantum despici. Illico furore commoti, arma arripiunt, & Illyricum penè totum discurrentes, in prædam deuastant. Sed statim Imperator animo mutato, ad pristinam recurrit amicitiam, missaque legatione, tam præterita cum instantib. munera tribuit, quam etiam de futuro sine aliqua controuersia tribuere compromittit. pacisque obsidem ab eis, quem supra retulimus, Theodericum infantulum k Theodemiris accepit. Qui iam annorum septem incrementa conscendens, octauum intrauerat annū. Quem dum pater cunctatus daret, patruus Vualemir extitit supplicator, tātum

a *Iordanis.*
b *Brizim & Archadiopolim.*
c *Enmezur & Vtzindur.*
d *Hiſlo Aliuóq; dederunt.*
e *Necopolitanā.*
f *Emi montis.*
g *loca.*
h *Danapri.*
i *Trianī.*
k *Theodemiri accepit.*

vt pax firma inter Romanos Gothósque maneret. Datus igitur Theodericus obſes à Gothis, ducitur ad vrbem Conſtãtinopolitanam Leoni principi: & quia puerulus elegãs erat, meruit gratiã imperialem habere. Poſtquam ergo firma pax Gothorum cũ Romanis effecta eſt, videntes Gothi non ſibi ſufficere ea, quæ ab imperatore acciperẽt ſolatia, ſimúlque cupientes oſtentare virtuté, cœperunt vicinas gentes circumcirca prædari: primo contra Satagas, qui interiorẽ Pannoniam poſſidebant, arma mouentes. Quod vbi rex Hunnorũ [a] Dinzio, filius Attilæ, cognouiſſet, collectis ſecum, qui adhuc videbantur, quamuis pauci, eius tamen ſub imperio remanſiſſe, Vlzingures, Angiſciros, Bittugores, Bardores, veniens ad Baſſianam Pannoniæ ciuitatem, eámque circumuallãs, fines eius cœpit prædari. Quo comperto Gothi, vbi erant, expeditionémque ſoluentes, quam contra Satagas collegerant, in Hunnos conuertunt, & ſic eos ſuis à finibus inglorios pepulerunt, vt iam ex illo tempore, qui remanſerant Hunni, & vſque hactenus, Gothorum arma formident. Quieſcente verò tandem Hunnorũ gente à Gothis, Hunimundus Sueuorum dux dum ad prædandas Dalmatias tranſit, armenta Gothorum in campis errantia deprædauit: quia Dalmatiis Sueuia vicina erat, nec à Pannoniis multum diſtabat, præſertim vbi tunc Gothi reſidebãt. Quid plurimum? Hunnimundo cum Sueuis vaſtatis Dalmatiis ad ſua reuertente, Theodemir germanus Vualemiris regis Gothorum non tantum iacturam armentorum dolens, quantum metuens, ne Sueui, ſi impune hoc lucrarentur, ad maiorem licentiam proſilirent, ſic vigilauit in eorum tranſitu, vt intempeſta nocte dormientes inuaderet ad lacum Pelſodis, conſertóque inopinato prœlio, ita eos oppreſſit, vt etiam ipſo rege Hunnimũdo capto, omnem exercitum eius, qui gladium euaſiſſent, Gothorum ſubderet ſeruituti. Et dum multum eſſet amator miſericordiæ, facta vltione, veniam condonauit, reconciliatúſque cum Sueuis eundem, quem ceperat, adoptans ſibi filium, remiſit cum ſuis in Sueuiam. Sed ille immemor paternæ gratiæ, poſt aliquod tempus conceptum dolum parturiens, Scirorum gentem incitauit, qui tunc ſupra Danubium conſidebant, & cum Gothis pacificè morabantur, quatenus ſciſſi ab eorum fœdere, ſecúmque iuncti, in arma proſilirent, gentémque Gothorum inuaderent. Tunc Gothis nihil mali ſperantibus, præſertim de vtriſque amicis vicinis confuſis, bellum inſurgit ex improuiſo, coactíque neceſsitate ad arma confugiunt, ſolitóque certamine arrepto, ſe ſuámque iniuriam vlciſcuntur. In eo ſiquidem prælio rex eorum Vualemir dum equo inſidens ad cohortandos ſuos ante aciem curreret, proturbatus equus corruit, ſeſſorémque ſuum deiecit, qui mox inimicorum lanceis confoſſus, interemptus eſt. Gothi verò tam regis ſui mortem, quàm ſuam iniuriam à rebellionib. exigentes, ita ſunt prœliati, vt penè de gente Scirorum, niſi qui nomen ipſum ferrent, & hic cum dedecore non remanſiſſent, ſic omnes extinxerunt. Quorum exitium Sueuorum reges Hunnimundus & Alaricus veriti, in

[a] Dindzic.

Gothos

Gothos arma mouerunt, freti auxilio Sarmatarum, qui cum Beuga & Barbai regibus ſuis auxiliariis eorum deueniſſent, ipſaſq; Scirorum reliquias quaſi ad vltionem ſuam acrius pugnaturas accerſentes cum Edica & [a] Vulfo eorum primatibus, habuerunt ſimul ſecum tam Gepidas, quàm ex gente Rugorum non parua ſolatia. Cæteríſque hincinde collectis, ingentem multitudinem aggregantes, ad amnem Bolliam in Pannoniis caſtrametati ſunt. Gothi tunc Vualemire defuncto, ad fratrem eius Theodemir confugerunt. Qui quamuis dudum cum fratribus regnans, tamen auctioris poteſtatis inſignia ſumens, Vuidemire fratre iuniore accito, & cum ipſo curas belli partitus, coactus ad arma proſiliuit. Conſertóque prœlio, ſuperior pars inuenitur Gothorum, adeo vt campus inimicorum corruentium cruore madefactus, vt rubrum pelagus appareret, armáque & cadauera in modum collium cumulata, campum plus quàm decem millibus oppleuerunt. Quod Gothi cernentes, ineffabili exſultatione lætantur, eo quod regis ſui Vualemiris ſanguinem & ſuam iniuriã cum maxima inimicorũ ſtrage vlciſcerentur. De innumerabili verò variáque multitudine hoſtium qui valuerunt euadere, effugati vix ad ſua inglorij peruenerunt. Poſt certum verò tempus inſtanti hiemali frigore, amnéque Danubij ſolitè congelato: (nam iſtiuſmodi fluuius ita rigeſcit, vt in ſilicis modum vehat exercitũ, pedeſtrem, plauſtráque & [b] triaculas, vel quicquid vehiculi fuerit, nec cymbarum indigeat lintre) ſic ergo eum gelatum Theodemir Gothorũ rex cernens, pedeſtrem ducit exercitum, emẽſóque Danubio, Sueuis improuiſus à tergo apparuit. Nam regio illa Sueuorum ab oriente Baiobaros habet, ab occidẽte Francos, à meridie Burgundiones, à ſeptẽtrione Thuringos. Quibus Sueũis tunc iuncti Alemanni etiam aderant, ipſíque Alpes erectas omnino regentes: vnde nonnulla fluenta Danubiũ influunt, nimio cũ [c] ſono vergẽtia. Hic ergo taliter munito loco, Theodemir rex hiemis tempore Gothorũ ductauit exercitum, & tam Sueuorũ gentem, quàm etiam Alemannorum vtraſque ad inuicem fœderatas deuicit, vaſtauit, & penè ſubegit. Inde quoque victor ad proprias ſedes, id eſt Pannonias reuertẽs, Theodericum filium ſuum, quem Conſtantinopolim obſidẽ dederat, à Leone imperatore remiſſum cum magnis muneribus gratanter recepit. Qui Theodericus iam adoleſcẽtię annos contingens, expleta pueritia, octauũ decimum peragens annum, adſcitis fatellitibus patris ex populo amatores ſibi clientéſque conſociauit, penè ſex millia viros, cum quibus inſcio patre, emenſo Danubio, ſuper Babai Sarmatarum regem diſcurrit, qui tunc de Camundo duce Romanorum victoria potitus, ſuperbiæ tumore regnabat, eúmque ſuperueniẽs Theodericus interemit, familiámque & cenſum deprædans, ad genitorem ſuum cum victoria repedauit. Singidonũ dehinc ciuitatem, quã ipſi Sarmatæ occupaſſent, inuadẽs, non Romanis reddidit, ſed ſuæ ſubdidit ditioni. Minuentibus deinde hincinde vicinarũ gentium ſpoliis, cœpit & Gothis victus, veſtitúſque deeſſe: & hominibus, quibus dudũ bella ali-

a Hunnulfo.

b tragulas.

c ſonitu.

moniam præſtitiſſent, pax cœpit eſſe contraria. Omnéſque cum clamore magno ad regem Theodemir accedentes Gothi orant, quacũque parte vellet ductaret exercitum. Quia accito Germano, miſſáque ſorte, hortatus eſt, vt ille in partem Italiæ vbi tũc Glycerius regnabat imperator, ipſe verò ceu fortiter ad fortius regnũ accederet orientale quidẽ. Quod & factum eſt. Et mox Vuidemir Italiæ terras intrauit, & extremum fati munus reddens, exceſſit rebus humanis, ſucceſſorem relinquens regni Vuidemir filium ſuúmque Synonimum. Quem Glycerius Imperator muneribus datis, de Italia ad Gallias tranſtulit, quæ [a] à diuerſis circum circa gentibus premebantur, adſerens vicinos ſibi Veſegothas eorũ parentes regnare. Quid multa? Vuidemir acceptis muneribus, ſimúlq; mãdatis à Glycerio Imperatore, Gallias tendit, ſeſeque cum paretibus iungens Veſegothis, vnum corpus efficiunt vt dudum fuerant, & ſic Gallias, Hiſpaniáſque tenentes, ſuo iure defendunt, vt nullus ſibi alius prę-ualeret. Theodemir autem frater ſenior cum ſuis tranſit [b] Saum amnem, Sarmatis militibúſque interminans bellum, ſi aliquis obſtaret ei. Quod illi verentes, quieſcunt, imò nec prævalent ad tantam multitudinem. Videns Theodemir vndique ſibi proſpera prouenire, Naiſſum primam vrbem inuadit Illyrici: filióque ſuo Theoderico conſociatus adſtat, & in villam comites per caſtrum Herculis tranſmittit Vlpianam. Qui venientes, tam eam, quàm & opes mox in deditionem accipiunt, nonnulláque loca Illyrici inexceſſabilia ſibi tunc primũ peruia faciunt. Nam Heracliam & Lariſſam ciuitates Theſſaliæ primùm præda capta, iure bellico potiuntur. Theodemir verò rex animaduertens tam felicitatem ſuam, quàm etiam filij: nec hac tamen contentus, egrediẽs Naiſſitanam vrbem, paucis ad cuſtodiam derelictis, ipſe Theſſalonicam petiit, in qua [c] Clarianus patricius à principe directus, cum exercitu morabatur. Qui dum videret vallo muniri Theſſalonicam, nec ſe eorum conatibus poſſe reſiſtere, miſſa legatione ad Theodemir regem, muneribúſque oblatis ab [d] obſidione eum vrbis retorquet. Initóque fœdere, Romanus ductor cum Gothis loca eis iam ſpontè, quæ incolerent, tradidit, id eſt Ceropellas, Europã, Medianam, Petinam, Bereum, & alia quæ [f] Sium vocantur. Vbi Gothi cum rege ſuo armis depoſitis, compoſita pace quieſcunt. Nec diu poſt hæc & rex Theodemir in ciuitate Certas fatali ægritudine occupatus, vocatis Gothis, Theodericum filium regni ſui deſignat heredem, & ipſe mox rebus humanis exceſſit. Theodericum verò genti ſuæ regem audiens ordinatum, imperator Zeno graue ſuſcepit, eíque euocatoria deſtinata, ad ſe in vrbem venire præcepit, dignóque ſuſcipiens honore, inter proceres ſui palatij collocauit. Et poſt aliquod tempus ad ampliandum honorem eius, in arma ſibi cum filium adoptauit, de ſuiſque ſtipendiis triumphum in vrbe donauit. Factúſque eſt conſul ordinarius, quod ſummum bonum, primúmque in mundo decus edicitur. nec tantum hoc, ſed etiam equeſtrem ſtatuam ad famã tanti viri [g] ante regiam palatij collocauit. Inter

a aduerſis.
b Spadum.
c Hilarianus.
d excidione.
e Retinaberam.
f Phtium.
g contra.

hęc ergo Theodericus Zenonis imperio fœdere ſociatus, dum ipſe in vrbe bonis omnibus frueretur, gẽtémque ſuam in Illyrico (vt diximus) reſidentem, non omnino idoneã, aut refertã audiret, elegit potius ſolito more gentis ſuæ labore quærere victũ, quàm ipſe otioſe fuit regni Romani bona, & gẽtem ſuam mediocriter victitare, ſecúmque deliberans, ad principem ait: Quamuis nihil deeſt nobis, imperio veſtro famulantibus: a tantum ſi dignum ducit pietas veſtra, deſiderium mei cordis libẽter exaudiat. Quúmque ei vt ſolebat, familiariter facultas fuiſſet loquẽdi cõceſſa; Heſperia (inquit) plaga quæ dudum deceſſorum, prædeceſſorúmve veſtrorum regimine gubernata eſt, & vrbs illa caput orbis & domina, quare nunc ſub regis Turcilingorum & b Rugorum tyrãnide fluctuat? Dirige cum gẽte mea, ſi præcipis, vt hic expenſarum pondere careas, & ibi, ſi adiutus à domino vicero, fama veſtræ pietatis irradiet. Expedit namque, vt ego, qui ſum ſeruus veſter & filius, ſi vicero, vobis donãtibus, regnum illud poſſideã; haud ille, quem nõ noſtis, tyranni iugo ſenatum veſtrũ, partémque reipublicę captiuitatis ſeruitio premat. Ego enim ſi vicero, veſtro dono, veſtroq; munere poſſidebo: ſi victus fuero, veſtra pietas nihil amittit, imò, vt diximus, lucratur expẽſas. Quo audito, quamuis ægrè ferret imperator diſceſſum eius, nolens tamen eũ contriſtare, annuit quæ poſcebat, magníſque ditatum muneribus, dimiſit à ſe, ſenatum põpulúmque ei commendans Romanum. Igitur egreſſus vſque vrbe regia Theodericus, & ad ſuos reuertens, omnem gentẽ Gothorum, quę tamen ei præbuerat conſenſum aſſumẽs; Heſperiam tẽdit, rectóque itinere per Sirmas aſcendit, vicinas Pannoniæ. Indéque Venetiarũ fines ingreſſus, ad pontẽ Sontium nuncupatum caſtrametatus eſt. Quúmque ibi ad reficienda corpora hominũ iumentorúmque, aliquãto tempore c reſediſſet; Odouacer armatum cõtra eum direxit exercitum. Quem ille ad cãpos Veronenſes occurrens, magna ſtrage deleuit, caſtríſque ſolutis fines Italiæ cum potiore audacia intrat; tranſactóque Pado amne ad Rauennã regiam vrbem caſtra componit, tertio ferè miliario ab vrbe, loco qui appellatur Pineta. Quod cernẽs Odouacer, intus ſe in vrbe communiuit. Indéque ſubreptiuè noctu frequenter cum ſuis egrediens, Gothorũ exercitum inquietat. Et hoc nõ ſemel, nec iterum; ſed frequenter, & pænè molitur toto triennio. Sed fruſtra laborat, quia cũcta Italia dominũ iam dicebat Theodericum, & illius ad nutum res illa publica obſecũdabat. Tantũ ille d ſolus cum paucis ſatellitibus, & Romanis, qui aderant, & fame & bello quotidie intra Rauennam laborabat. Quod dum nihil proficeret, miſſa legatione, veniam ſupplicat. Cui & primum concedẽs Theodericus, poſtmodum hac luce priuauit. Tertióque, vt diximus, anno ingreſſus in Italiam, Zenoníſque imperatoris cõſulto priuatum habitum ſuæque gentis veſtitum reponẽs, inſigne regij amictus, quaſi iam Gothorum Romanorúmque regnator, adſumit. Miſſáque legatione ad Lodoin Francorũ regem, filiam eius e Audefledam ſibi in matrimonio petit. Quam ille gratè libentérque con-

a tamen.
b Rugorum.
c concediſſet.
d plus.
e Odelfledam.

ceſſit, ſuos filios [a] Ildebertum, & [b] Cheldebertum, & Tuidepertum credens hac ſocietate cum gente Gothorum, inito fœdere, ſociari. Sed non adeo pacis ad concordiã profuit iſta coniunctio, quia ſæpenumero propter Gallorum terras grauiter inter ſe decertati ſunt, & nunquã Gothus Francis ceſſit, dum viueret Theodericus. Antequam ergo de [c] Audefleda ſobolem haberet, naturales ex concubina, quas genuiſſet adhuc in Mœſia, filias habuit, vnam nomine [d] Theudicodo, & aliã Oſtrogotho. Quas mox vt in Italiam venit, regibus vicinis in coniugio copulauit, id eſt vnã Alarico Veſegotharum, & aliam Sigiſmundo Burgũdionum. De Alarico ergo natus eſt Amalaricus. Quem auus Theodericus in annis puerilibus vtroque parẽte orbatum dum fouet atque tuetur, comperit Eutharicũ [e] Vuiterichi filiũ, Beremũdi & Toreſmũdi nepotẽ, Amalorũ de ſtirpe deſcendẽtem, in Hiſpania degere, iuuenili ætate, prudentia & virtute, corporiſque integritate pollẽtem. Ad ſe eum facit venire, eíque Amalaſuentham filiam ſuam in matrimonio iungit. Et vt ad plenum progeniem ſuã dilataret, Amalafredam germanam ſuã, matrem [f] Theodati, qui poſtea rex fuit, in Africam regi Vuandalorum coniugem dirigit Traſemundo, filiámque eius, neptem ſuã Amalabergam Thuringorum regi conſociat [g] Hermendefredo ſuum comitem inter primos electum ad obtinendam Sirmienſem dirigit ciuitatem. Quam ille expulſo rege eius Tranſarico, filio Traſtile, retenta eius matre obtinuit. Indéque contra Sabinianum Illyricum magiſtrum militiæ, qui tunc cum Mundone parauerat, ad ciuitatem cognomine [h] Margoplano, quæ inter Danubium, [i] Martianúmque flumina adiacebat, cum duobus millibus peditum, equitibus quingentis, in Mundonis ſolatia veniens, Illyricianum exercitum demoliuit. Nam hic Mundo Attilanis quondam origine deſcendens, Gepidarum gentem fugiens, vltra Danubium in incultis locis, ſine vllis terrę cultoribus debacchatur. Et pleriſque abactoribus, Scamariſq; & latronibus vndecunque collectis, turrim quæ Herta dicitur, ſupra Danubij ripã poſitã occupans, ibíque agreſti ritu [k] prædans vicinos, regẽ ſe ſuis graſſatoribus [l] nuncupat. Hũc ergo pænè deſperatum, etiam de traditione ſua deliberantem, Petza ſubueniens, è manibus Sabiniani eripuit, ſuóque regi Theoderico cum gratiarũ actione fecit ſubiectum. Non minus trophæum de Francis per Hibbã ſuum comitem in Galliis acquiſiuit, plus xxx. millibus Francorũ in prœlio cæſis. Nam & Thiodem ſuum armigerum poſt mortem Alarici generi, tutorem in Hiſpaniæ regno Amalarici nepotis conſtituit. Qui Amalaricus in ipſa adoleſcentia Frãcorum fraudibus irretitus, regnum cum vita amiſit. Poſt quem Thiodis tutor eiuſdem regnum ipſum inuadens, Frãcorum inſidioſam calumniam de Hiſpaniis pepulit, & vſque dum viueret, Veſegothas continuit. Poſt quem [m] Thiodigiſgloſla regnum adeptus, non regnans defecit, occiſus à ſuis. Cui ſuccedẽs [n] Hactenuſagil, continuat regnũ. Contra quẽ Athanagildus inſurgẽs Romani regni concitat vires. Vbi & Liberius patricius cũ exercitu deſtinatur. Nec fuit

[a] *Heldibertum.*
[b] *Childebertum & Theodebertũ.*
[c] *Adeſleda.*
[d] *Thiudigotam & aliam Oſtrogothan.*
[e] *Veterici.*
[f] *Theodahadi.*
[g] *Hermeredido.*
[h] *Margum planum ſuprà.*
[i] *Margúmque.*
[k] *prædáſque innectens vicinis.*
[l] *fecerat.*
[m] *Thudigis Toloſa.*
[n] *Hactenus Vgil continet.*

in parte occidua gens, quæ Theoderico, dum viueret, aut amicitia, aut ſubiectione non deſeruiret. Sed poſtquã ad ſenium peruenisſet, & ſe in breui ab hac luce egreſſurum cognoſceret, conuocãs Gothos comites, gentíſque ſuæ primates, Athalaricum infantulũ adhuc vix decẽnem filiũ filiæ ſuæ Amalaſuenthæ, qui Eutarico patre orbatus erat regẽ cõſtituit, eiſque in mandatis dedit, ac ſi teſtamentali voce denuntians, vt regẽ colerẽt, Senatum, populúmque Romanum amarent, principẽmque orientalem placatum ſemper propiciúmque haberent. Quod pręceptũ quamdiu Athalaricus rex, eiúſque mater viuerẽt, in omnibus cuſtodiẽtes; pænè per octo annos in pace regnarunt, quamuis Frãcis de regno puerili deſperantibus, imò in contemptu habentibus, belláque parare molientibus, quòd pater & auus [a] Gallias occupaſſet, eis conceſſit. Cætera in pacis tranquillitate poſſeſſa. Dum ergo ad ſpẽ iuuentutis Athalaricus accederet, tam ſuam adoleſcentiam, quàm matris viduitatem orientis principi commendauit: ſed in breui infeliciſſimus immatura morte præuentus, rebus humanis exceſſit. Tum mater, ne pro ſexus ſui fragilitate à Gothis ſperneretur, ſecum deliberans, [b] Theodatum conſobrinum ſuum germanitatis gratia accerſitum à Thuſcia, vbi priuata vita degẽs, in laboribus propriis erat, in regnum collocauit. Qui immemor conſanguinitatis, poſt aliquantum tempus à palatio Rauennate [c] abſtractam, in inſulam laci Bulſinẽſis eam exilio relegauit. Vbi [d] pauciſſimos dies in triſtitia degens, ab eius ſatellitibus in balneo eſt ſtrangulata. Quod dum Iuſtinianus imperator orientalis audiſſet, quaſi ſuſceptorum ſuorum mors ad ſuã iniuriam redundaret, ſic eſt commotus. Eodem nanque tempore [e] de Africa à Vuandalis quum per fideliſſimũ ſuum [f] Beliſarium patricium reportaret triumphum, nec mora, in ipſo tempore madentibus adhuc armis cruore [g] Vuandalico, contra Gothos per eundem ducem mouit procinctum. Qui dux prudentiſsimus haud ſecus [h] arbitratur Getharum ſubigere populum, ſi prius nutricem eorum occupaſſet Siciliam. Quod & factũ eſt. Tinacriámque ingreſſo, mox Gothi, qui Syracuſanum oppidum inſidebant, videntes ſe nihil prævalere, cum ſuo duce Sinderich vltrò ſe Beliſario dediderunt. Quúmque ergo Romanos ductor Siciliam peruaſiſſet, [i] Theodatus comperiens, [k] Euermor generum ſuum cum exercitu ad fretum, quod inter Campaniam Siciliámque interiacet, & de Tyrrheni maris ſinu vaſtiſſimus Hadriaticus æſtus euoluitur, cuſtodiendum dirigit. Vbi cùm Euermor acceſſiſſet, ad Rhegium oppidum caſtra compoſuit. Nec mora, deterioratam cauſam cernens ſuorum, ad partes victoris cum paucis & fideliſsimis famulis conſciis mouit, vltróque ſe Beliſarij pedibus aduoluẽs, Romani regni optat ſeruire principibus. Quod Gothorum exercitus ſentiẽs, ſuſpectum [l] Theodatum clamitat regno pellẽdum, & ſibi ductorem ſuum Vuitigim, qui armiger eius fuerat, in regem leuãdum. Quod & factũ eſt. Et mox in campis barbaricis Vuitigis in regnũ leuatus, Romã ingreditur, præmiſsíſque Rauennã fideliſſimis

[a] *per Gallias.*
[b] *Theodahadũ.*
[c] *abiit, & poſtea in inſulam.*
[d] *Amalaſuntha plures dies.*
[e] *de Africa & Vuand.*
[f] *Bertramum.*
[g] *Vuandalorũ, mox ſuper.*
[h] *annis tribus.*
[i] *Theodahadus.*
[k] *Euermundũ.*
[l] *Theodahadũ.*

sibi viris, Theodati necem demandat. Qui venientes, imperata sibi perficiunt, & a occisum Theodatum regē, qui à rege missus adueniebat, vt adhuc in cāpis barbaricis erat, Vuitigim populis nūciat. Inter hæc Romanus exercitus emenso freto, Campaniam accedēs, subuersaque Neapoli, Romam ingreditur. Vnde ante paucos dies rex Vuitigis egressus, Rauennam profectus, Mathasuentamb filiā Amalaseunthæ, Theoderici quondam regis neptem, sibi in matrimonium sociarat. Cúmque his nouis nuptis delectatus, aulam regiā fouet Rauennæ, Romæ egressus imperialis exercitus, munita vtriusque Thuscię loca inuadit. Quod cernens per nuncios Vuitigis c Cumunilam ducem Gothorum d manu armis conferta mittit Perusiam. Vbi dum magnum comitem cum paruo exercitu residenté, obsessione lōga euellere cupiūt, superueniente Romano exercitu, ipsi euulsi, & omnino extincti sunt. Quod audiens Vuitigis, vt leo furibundus, omnem Gothorum exercitum congregat, Rauennámque egressus, Romanas arces obsidione longa fatigat. Sed frustrata eius audacia, post xiiij. menses ab obsidione Romanæ vrbis aufugit, & se ad Ariminensem oppressionem pręparat. Vnde pari tenore frustratus, fugatusque Rauennam se recepit. Vbi obsessus, nec mora, vltrò se ad partes dedit victoris, cum Mathasuenta iugali, regiisque opibus. Et sic famosum regnum, fortissimámque gentem, diúque regnantem, tandem e deinde millesimo & trecentesimo anno victor gentium diuersarum Iustinianus imperator per fidelissimū consulem vicit Belisarium, & perductum Vuitigim Constātinopolim patricij honore donauit. Vbi plus biénio demoratus, imperatorisque in affectu f cōuictus, rebus excesit humanis. Mathasuentā verò iugalem eius fratri suo Germano patricio coniunxit imperator. De quibus postumus patris Germani natus est filius, item Germanus. In quo coniuncta Aniciorū gens cum Amala stirpe, spem adhuc vtriusq; generis Domino præstāte promittit. g Huc vsque Getarum origo, ac Amalorum nobilitas, & virorū fortiū facta, ac laudanda progenies laudabiliori principi cessit, & fortiori duci manus dedit: cuius fama nullis seculis, nullis silebitur ætatibus. h Sic victor ac triumphator Iustinianus imperator, & Consul Belisarius, Vuandalici, Africani, Geticíque dicentur. Hæc qui legis, scito me i veterum secutum scripta k ex eorum spacioſis pratis paucos flores collegisse, vnde inquirenti pro captu ingenij mei coronam contexerē. Nec me quis in fauorem gentis prædictę, quasi ex ipsa trahétem originem, aliqua addidisse credat, quàm quę legi, aut comperi. Nec sic tamē cuncta, quę de ipsis scribuntur, aut referuntur, complexus sum: nec tātum ad eorum laudem, quantum ad laudem eius qui vicit, exponens.

a occiso Theodahado rege.

b Matheſuetæ filiæ.

c Cum Humila duce.

d Manū armis conſertam mittit Peruſia.

e penè mil. & triceſimo.

f conuictus.

g huc vſque hæc.

h ſed.

i maiorum.

k & ex eorum latiſſimis.

Explicit de antiquitate Getarum actibúsque eorum, quos deuicit Iustinianus Imp. per fidelem Reip. Belisarium Consulem.

LECTORI.

Hunc Panegyricum Enodij Ticinenſis, vt à quibuſdam ſcribitur, Epiſcopi, cùm præter natiua vitia, tot aliunde vulneribus ſcateret, vt non maioris modò otij, ſed & integrioris exemplaris ope indigere videretur, lubens ſanè omitti paſſurus fui, niſi iis quoque ſatisfactum vellem, qui eum & hoc loco, vt Oſtrogothicæ hiſtoriæ particulam, inſeri, & cæteris eius generis laudationibus aliquando adiici cupiunt, quas non adeò meliore fato hactenus toties editas dolent. Cui aliter viſum erit, is, velim, non tam à nobis propoſitum, quàm vel depoſitum, vel, ſi malit, ex xij. tab. lege Regia expoſitum putet.

PANEGYRICVS DICTVS CLEMENTISSIMO REGI THEODERICO AB ENNODIO.

† LLI, Princeps venerabilis, in laudibus tuis * præſcribat profeſſio, illum à præconiis propoſiti repellat cõſideratio, quem à defenſione tua aliquod ſubtraxit officium. † Refundat tibi generalitas rebus obligata ſermonem, dum inæqualis viciſſitudo cõpenſat laudibus, quòd adepta eſt de ſudore. Armis tuis libertas obnoxia, quòd ſolum poteſt, hilaritatem didicit annũciare præconiis. Tuum eſt, Inclite, deuotioni pretium dare, quam intelligis vires ſubditorum non poſſe tranſcendere. Erit diſpẽſationis ſacræ, de famulis æſtimare quid exigas, in quibus cognoſcis totum tibi militare quod præualent. Propriis maieſtas tua oblationem literariam dignetur altaribus, quia ne ſeneſcat claritudo operum, aduocanda ſunt linguarum exercitia. quid egeris, ne vetuſtas ſibi vindicet, obliget catena * refertarum diſciplinarum. Eis quietem vos tribuetis, per quas vobis continget æternitas. Nihil amplius cœleſtis diſpenſator

† Illum.
* proſcribat.
† referat.
* referentiũ.

arcani ab humanis poſcit ingeniis, niſi vt intelligant quo veniat auctore quod ſapiunt. Inter Deos, proximè, agnouiſſe qui præſtitit, reddidiſſe eſt beneficium. quod deſcendit à ſuperis, ſola † animorum licet mercede taxari. Fabricator mũdi ad potiora munera modulatis inuitatur eloquiis. diſcite ſi non præmij loco * opifici lingua blãda adiungitur, quòd de ſacrario mundi pectoris laudatio debet principalis effluere. Nec ſolùm linguæ nitorem poſtulat † commemoratio numinis tui, bona adferenda conſcientia. In diuinis obſequiis, feriato ore, peragit mens ſerena ſacrificium actuum minutus claritate in * ætherio cultu etiam mutus obſequitur. Ergo & me titulus qui obſtare putabatur, inuitat. Vtinã mundior profeſſio habeat concordiam cũ ſecretis, nec diſſentiat ſplendor cordis à corpore. Salue nunc Regum maxime, in cuius dominio ſaporem ſuum ingenuitatis vigor agnouit. Salue ſtatus reipublicæ. nam nefas eſt † ſpeciatim à te ſimul collata narrare, & vnius bona temporis verborum diuiſione diſcernere. Si bella Regis mei numerem, tot inuenio quot triumphos. congreſſui tuo nullus hoſtium, niſi qui laudibus adderetur, occurrit. Militauit trophæis, qui reſtitit volũtati. Nam ſemper aut pietati tuæ peperit ſubiectus gloriam, aut qui præſumpſit, tela virtuti. Qui te in acie conſpexit, ſuperatus eſt: qui in pace, nihil timuit. Nec promiſſio venerabilis claudicauit inter proſpera, nec paſſus eſt moram vigor in præliis Callis tuus multo vallatus obſtaculo, & cotidianas victorias vidi, & * profeſſionis detrimenta non attulit: ſic inimicorum intercluſus agminibus, vt negaret acceſſum: ſic tuo patefactus impulſu, quaſi hoſtium prouidentia nil noceret. Hæc ſi fœlicitati tuæ adſcribenda ſunt, eſt plena dos principis omni honore auguſtior: ſi labori, prima dextris ominibus contra naturam certamina ſuſcipiens, ne reſiſtendi ſpes relinqueretur inimicis, varias tibi loco principe cœli leges terrarum munimina, fluminum ſuperba ſubdidiſti. ſi mentior vnquam diſpoſitis tuis, impedimentum exhibuit † ardore vt frigora, ſi tu more gurgitum, ſi bibendi neceſſitate conſtrictus es, ſi Alpium iuga cõuexi poli ſublimitate ſociata curſibus tuis attulere tarditatem. Neſcierunt reſiſtere quos deuictis locorum munitionibus inueniſti. Quin, ſecuros faciunt interrupta quos protegũt, & laxatis in otio animis viuũt * qui tutiora poſſident. Aduerſus te nec campeſtris habitatio pares protulit, nec quos amplexa ſunt inuia, niſi extiterunt ſupplices, à deprædatione ſubduxit. In poſſeſſione tua poſitus, ſine formidine diuitias indicauit: nec rebellem iuuit, ſi pauper innotuit. Nemo indignationi tuæ niſi humilitate ſubtractus eſt, cum in ſociorum profeciſſet numero qui rogauit. Non tibi ignotus eſt algor Scythiæ, non † Meroë æſtum, vt alterius poſſeſſor orbis, ignoras. Didiciſti vniuerſa ſubigendo, quæ nobis vix auditu patuerunt. Hæc quidẽ maiora ſunt homine: ſed qui ad mundi paratur gubernacula, neceſſe eſt vt vniuerſis veniat cardinibus inſtitutus. Nimis velociter tempus maturæ laudis arripui, & quaſi non in primordiis fluuius etiam torrentis fatiſcat ingenij, ſic per narrationis

famem

† hymnorum licet merc.

* opifici ſuo lingua blandiatur, iungitur.

† commemorationum in iis tuo bono adſer.

* æthereo.

† ſeparatim.

* profectionis.

† ardor aut frigus.

* al. qui potiora poſſederunt.

† iuuet.

* Merdenæ aut anhelum æſtibus caucrum.

famem fruges perfectæ ætatis inuaſi. Laurearum ordines quærit, qui & celeritate earũ ſuperatur & numero? Citius à te inuictiſſime inſignia quæret. eximius impleta ſunt, quàm dicantur. Quis ferat in geſtorum ſuorum elocutione torporem, quem in actione non pertulit? Educauit te in gremio ciuilitatis Græcia, præſaga venturi, quem ita † ingens vitæ limen erudiuit, vt, dum adhuc de puero haberet hilaritatem, mox eum ſequeretur ſecuritas de tutore. Adhuc in cano flore degebas adoleſcentiæ, nec virtutum meſſem lacteus ante experimentum culmus attulerat, adhuc blanda erat imago pubeſcentis, nec * tingens faciem lanugo veſtiebat, quando æui purpura & floſculus ſuperuenientis imperij promittebat ſollicitis de gratiæ commutatione terrorem: Cùm ad probationem † ruboris & clementiæ tuæ ruptis vinculis furor * emicuit, & euiſceratos diuturna quiete mentis occaſionis pabulo ſubiugauit. Pulſa eſt extemplo principalis vrbe reuerentia, & in vacuam poſſeſſionem nullo adſcitus ſanguine Tyrãnus acceſsit, qui aula potitus definiuit, poſtquam metu hoſtes ſuos debellauerat, nihil ſupereſſe quod gereret, cùm animos tuos ſine annorum ſuffragio impulit lux naturę, ne aut cauſa melior te coram poſito ſubiaceret, aut non beneficium neceſſitatis tempore redderes, quod pacis acceperas. In ipſis congreſsionis tuæ foribus ceſsit inuaſor, cum profugo per te ſceptra redderentur, de ſalute dubitãti. Ventilemus hiſtorias, interrogẽtur annales: Apud quos conſtitit refuſum exuli, quem cruore ſuo rex genitus emerat principatum? Caſtrenſis gloria turmarũ participatione diſpergitur, nec ad vnũ referri poteſt, quod venerit collatione multorum. Singularis boni fructus eſt, ambitionis refrenatio, illo maximè tempore, quo, ſine opinionis damno, poſsis adquiſita retinere. † Par te, inclite Domine, laus reſpicit donati diadematis & defenſi. Si te illarum rector partium non amauit, perculſus præfuit reipublicę: ſi dilexit, obnoxius. Vſus es in tuorum fidem meritorum teſte purpurato. Iam tunc in ius tuum ſe palatia ipſa * contulerant. Nemo credidit non te poſſe ad quem voluiſſes trãsferre quod redderes. † In exigendis præmiis, quaſi ſufficerent ad viciſsitudinem operum tuorum, faſces accepiſti: * non quo tibi accederet genius de curuli, ſed vt de te precium † palmarum mereretur. Quis hanc ciuilitatem credat? inter familiares tibi viuere plena executione virtutis. * ille vnus habuit conſulem, qui rempublicam, non tam ſollicitudine, quàm opinione tueretur, quo in † figmentis poſito quę ab hoſtibus ſumpta fuerunt, arma tremuerũt. quod talis cõtigit ſorte rectoris, qualem dedit ab ipſa mundi infantia regum examinata claritudo. Nolo per caſus errare * dominatuum. in tuo ſtemmate probati ſunt qui reperti Serranum ſcipionibus aratra pepererunt, qui dum grandia ſulcis ſemina commendaret, honorum ei meſsis oborta eſt. Sed minùs diligo proſpera, quę ſumunt à deſperatione principium. Vix paucos contigit degenerare nobiliter, cùm familię tuę debeas actus generis nobiliter cuſtodiri. Quid mihi vetuſtas obiicias agreſtia membra paludamentis

† ingreſſum.

* fingens.

† roboris.
* miſcuit, al. leg.

† Per te.

* cõtulerunt.
† Sed parcus in exigendis.
* non quòd.
† palmata.
* Ille annus.

† lictoris.

* dominãtiũ.

decorata? Ego tibi, quod admirationem vincat, oppono principē meū
*al. leg. ita ornatū vt cū. *ita ortum vt illum non liceat improbari, ita agere quasi inter imperatores adhuc precetur adiungi. Sed quid faciam, cui fœcunda actuum tuorum ſeges occurrit, vbi vniuerſa eligentem ſuperant? Neſcio quas ariſtas horreis inferam, quas relinquam. Stat ante oculos meos Bulgarū
† Libertatē. ductor † Libertem dextera tua adſerente proſtratus: nec extinctus, ne periret monumentis, nec intactus, ne viueret arrogātiæ: in gente indomita domeſticus adſtipulator ſuperfuturus roboris tui. qui ſi ſufficiens leto vulnus excepiſſet, perſonā viceras; quod in luce ſubſtitit, ſubmiſit originem. Hæc eſt natio, cuius ante te fuit omne quod valuit, in qua titulos obtinuit, qui emit aduerſariorum ſanguine dignitatem: apud quā campus eſt vulgator natalium. nam cuius plus rubuerunt tela luctamine, ille putatus eſt ſine ambage ſublimior. quàm ante dimicationē tuā contigerat agnouiſſe reſiſtentem: quæ prolixis temporibus ſolo bella conſummauit excurſu. Hos non montanæ ſtrues, non fluminum obiectio, non negati egeſtas alimenti in arctum neceſſitatis lege continuit, dum credunt ſatis eſſe ad delitias equini pecoris lac potare. Quis ferat aduerſarium, qui pernicis iumenti beneficio currit & paſcitur? Quid quod & illis animalibus indicunt ſtudiosè famis patientiam, per quæ eſuriem vitare didicerunt? quemadmodum ſit, vt è ieiunę cornipedis ſeſſor viſceribus cibos extrahat, quos illa, nec conderet, diligentia inſtruente, proſpexit? His ante mundus peruius eſſe credebatur: nūc illam ſibi tantùm orbis partem intercluſam æſtimant, quam tueris. Curſim multa tranſcendo, ne pigrioris ſtyli vitio ſeriùs aduenias, ne Romanæ fax curiæ diu in vmbra coacta tardiùs eluceſcat. Inter vitæ tyrocinia & triumphorū maturitatem, pectori ſacro affectum noſtri, cœleſtis fauor infudit. Iam diuturnę quietis diſpendio, per gubernantiū vtilitatem, potens terra conſenuerat, iam attulerat publicis opibus pax intemerata defectum; cum apud nos cotidianę deprędationis auctus ſucceſſibus inteſtinus populator egeret, qui ſuorum prodigus, incrementa ęrarij non tam poſcebat ſurgere vectigalibus, quam rapinis. Sæuientem ambitum pauper dominus odioſa effuſione contraxerat. Sed nec defraudatis viribus quod minuebat opulentiæ tuæ iungebatur affectu. Tunc enim aulæ anguſtia in arctum res priuata agitabat, nec micare vſquam ſcintillas famulantium extinctus tyranni fomes indulſerat. Metuebat parentes exercitus, quem meminiſſe originis ſuæ admonebat honor alienus. nam ire ad nutum ſuum legiones & remeare pauor algidus imperabat. Suſpecta enim eſt obedientia quæ famulatur indignis, & quotiens prælatos conuenit cōſcientia ſtirpis vltimæ, & illud metuūt quod timētur. Nata eſt felicis inter vos cauſa diſcordiæ, dum perduelles animos in propinquorum tuorum necem Romana proſperitas inuitauit. Generata eſt inualidis cauſa certandi, & ne vel in negotio perituris veniret fiducia, pars fugacium prælia concitauit. Tunc à te commonitis longe latéque viribus, innumeros diffuſa per populos gens vna contra-

hitur: migrante tecum ad Auſoniam mundo, nullus præter parentem iter arripuit. Sumpta ſunt plauſtra vice tectorum, & in domos inſtabiles confluxerunt omnia ſeruitura neceſſitati. Tunc arma Cereris & ſoluentia frumentum bobus ſaxa trahebantur, oneratæ fœtibus matres inter familias tuas oblitæ ſexus & ponderis, parandi victus cura laborabant. Tunc in campo hyems & iugi pruinarum candore velata cæſaries, barbam ſtiriis implicuit crine poſſeſſo. Nam quod diligentius indumentum matrona neuerat, durante gelu vt adhæreret corpori frangebatur. Paſtum agminibus tuis aut indeuotæ nationes, aut educata luſtris fera ſuggeſſit. Inter hæc, quæ tibi cum glacie aut ardore ceſſerunt, vna certaminis tui linea ſummotenus libet adtingere. Vlca fluuius eſt tutela Gepidarũ, quæ vice aggerum munit audaces, & in iugorum morem latus prouinciæ quibuſdam muris complectitur nullo ariete fruſtrandis. Ad hũc te callis tui rigor adduxit, vbi pro legatis & gratiæ poſtulatione obſiſtendi animi gens diu inuicta properauit. Cùm pene cohortes tuas ante inimicos famis neceſſitas obſideret, dic quæſo, clemẽtiſſime Domine, quid præter te ſpei erat reſiduum in populo arenæ aut ſideribus comparando? inſtantibus Gepidis, amne, peſtilẽtia, iter quod declinaſſet fugiens, contra nudatos vagina gladios tranſuolaſti. Nullius inſcij merſa cœno hæſere veſtigia. Nullus vitæ prodigus periculũ ignarus incurrit. vincitur humanæ mentis auctoritas præuiſione diſcriminis: labaſcit fortium conſcientia quotiens formidanda oculis ingeruntur. Stetit ante indomitam iuuentutem † certa de mortibus otio, cùm nulla videretur ſecuritas de ſalute. Quid Catonem extuliſtis priſca monimenta, quod per Lybicas Syrtes duxit exercitum, dum humanas neces ludibria faceret eſſe ſerpentum? vel cùm, ſine virtutis precio, educatum cœli vaporibus veneni frigus expertus eſt? Neminem contigit Cylindros antè videre quam exitium, dum per flumen prodigioſum, è corporis fabrica, vt adſolent, animæ in auras volarent. Non cum viri fortis laude perimitur, qui, vnde veniat, neſcit occaſus. Nec illius militis cuneis tuis fortitudo comparanda eſt, nec par eſt in duce ſapientia. Illum ciuilis belli furor agitabat: te orbis domina ad ſtatus ſui reparationem Roma poſcebat. Sed quid differo, quod tibi euentus dexter exhibuit? Ceſſerunt confertiſſimis hoſtium tuorum turmis, quos * vlterior ripa ſuſceperat. Vrgebatur telis vorago, & quos irruptio non tenebat, ieiunas pectore crates acta validioribus lacertis lancea tranſmeabat: cùm inter naufragia terrena & cruoris vndas, inuictiſſimus ductor apparuit tali muniens adſtantes alloquio: Qui in hoſtili acie viam deſiderat, me ſequatur. Non reſpiciat alterum qui dimicandi poſcit exemplum. Virtus multitudinem non requirit. Ad paucos vadunt bella, bellorum fructus ad plurimos. de me æſtimabitur exercitus, & in his quæ geſſero, gẽs triumphabit. Attollite ſigna, per quæ, ne lateam, prouidetur. Nouerint quem petant, aut cuius iugulis adquieſcant. Qui cõgreſſui meo occurrerit, nobilitetur exitio. His dictis poculum cauſa popoſcit auſpicij; &

† certa de moribus.

* vberior.

laxatis in prælium habenis effusus, vt torrens sata, vt leo arméta, vastasti. Nec concurrens quisquam substitit, nec euadere potuit insequentem. † portabaris per vniuersa iam deficientibus telis, adhuc ira crescente: extemplo Gepidarum versa cõditio est. Pallantes visi sunt mutata sorte victores. Nam tu venerabilis qui incomitatus gustũ luctaminis arripueras, vallatus militibus incedebas. Cæsa est multitudo aduersaria, donec paucos eriperet nox vicina: dum ad vaga horrea copiis vrbiũ referta veniretur, quæ non solum satisfacerent necessitati, sed subleuarent inter deliciarum secunda fastidium. Ita prosperis tuis militauit aduersitas, & contra famem tuorum, excursus pugnauit hostilis. Vicit inuidiã inimica congressio: nec redisses ad valetudinem, si certamina defuissent. Hæc de innumeris actibus in ordinem digesta sufficiant. Trãseo Sarmatas cũ statione migrãtes, & plebem conflictuũ numeratam. sileo de trophæis. Tibi cum rectore meo Odouacre occurro, qui vniuersas contra eũ nationes, quasi orbis concussoré, exciueras. Tot reges tecum ad bella conuenerant, quot sustinere generalitas milites vix valeret. Deprehensum est varias esse mẽtes coaceruatæ multitudinis, nec spem victoriæ venire de numero. adhuc tuorum dexteræ de præcedenti tabe titubabant, nec peragebat votiuos impetus mẽbrorum imbecillitas: sufficit tamen vnũ velle pro viribus, & indiscretum cõsilium, de inimicis loco roboris attulit vltionem. Non te castra longo munita tempore, non fluminis profunda tenuerunt. datum est hostibus tuis vallum instruere, nõ tueri. Repente æquora fugacium discursus obnubit, per quæ superandam domesticam tẽpestatem abeuntibus indixisti. Interea acies tua aspectu consummauit prælia, nõ labore. Illic tibi fores reserauit felicitas, manifesto detegens, quod qui primore loco cesserant, secunda eos luctamina non manerent. Sed instruxit rursus in deceptione sui mens vaga conflictum, dum apud Veronam tuam apparatum nubeli laxis manibus pugnas instruebatur impẽdiis. Nihil fortius aduersariis tuis ante aciem: sed * cum belli concinuerunt classica, nihil infirmius. Maxima in luctaminis promissione virtus, &, si sufficeret lingua pro dexteris, copia summa verborum. Electus est locorum situs, non tam cõgressui vtilis, quam pauori, prouidente ne ascriberetur casui prima discessio perfugarum. Et tamen cãdida Reipub. fortuna perurgebat, ne cœpto desisteres. Itineris tui permẽsus interualla, cõspexisti ignes hostium, astrorũ more rutilantes, & si aliquando tibi fuisset nota formido, in abruptum te pendere didicisses: Nunquã animi tui status aut secundarũ rerum tumore elatus est, aut dubiis adquieuit. Instabat certãdi dies multis tenebras allaturus. Cùm primũ Aurora bigis in croceis ortũ iubaris indicauit, cùm de Oceani lymphis Solis flãma surrexit, iam raucum buccinæ concinebant, iam te, sui oblitus, quærebat exercitus, qui dum munimẽtis calibis pectus includeres, dum ocreis armarere, dum lateri tuo vindex libertatis gladius aptaretur, sanctam matrẽ & venerabilem sororẽ, quæ ad te diligentiæ causa conuenerãt, dum inter spem & metum fœminea sollicitudo penderet,

† portabare.

* bellicum cecinerunt.

dum de euentu attonitæ vultus tui ſidere paſcerentur, talibus alloquiis confirmaſti, Scis, genitrix, partus tui honore vniuerſis nota nationibus, quòd natalis mei tempore virum fœcunda genuiſti: dies eſt quo filij tui ſexum tempus adnunciet. Telis agendum eſt, vt auorum per me decora non pereant. Sine cauſa parentum titulis nitimur, niſi propriis adiuuemur. Stat ante oculos meos genitor, de quo nũquam fecit incertum me fortuna ludibrium, qui dextros ſibi ipſe peperit valetudine exigẽte ſucceſſus. Hoc oportet duce contendi, qui omnia incerta non timuit, ſed ipſe ſibi ſecunda conſciuit. Vos tamen elaboratas veſtes & liciorum † tormenta deuehite. cultiorẽ me acies ſuſcipiat quam feſta conſuerunt. qui me de impetu non cognouerit, æſtimet de nitore. Inuitat cupidorũ oculos honor indumenti,* precioſior, ſpecies † feriendas exhibeat. Habeat laboris ſolatium, cui iugulũ meum fortuna præſtiterit. Inhient iacentes ſplendori, quos non contigerit videre pugnantem. His dictis excipit te ergo ſonipes, lituorũ deſideriis inquietus. Sed dũ indulſiſti *affectibus, inimica legiones tuę premebantur inſtantia. Dediſti inertibus fiduciam dum moraris, & hoc, credo prouiſione cœli ſolum, ne deberetur multitudini quod viciſti. Protinus aduentum tuum indicauit hoſtibus populus occiſorum: executorem prodidit cædis enormitas. Sed nec illis remedia defuere conſueta. Cõtinuo alas, quas tribuit formido, ſumpſerunt, curſu præcipiti, interitum metu mortis eligentes. Qui me veritati neſcit obſecutum, † Atheſis vndas videat tua vi copulatas extitiſſe cadaueribus, & dum * tu faceres gurgites de cruore, in parte alia ſiſtebatur impetus fluentorum. Itaque ne enſibus non ſufficeres, pro te & lympha militauit. Salue fluuiorum ſplendidiſſime, qui ex maiore parte ſordes Italiæ eluiſti, mundi fæcem ſuſcipiens ſine diſpendio puritatis. Ecce ille tectus armatis campus enituit humanorum oſſium candore nobiliſſimus. Habemus, quotiens vetuſti doloris vrgemur memoria, quod tueris. Scænã pulcherrimã ſeruet terra ſublimis, tandiu maneat quod paſſi ſunt, quandiu deleat obliuio quod fecerunt. O vtinam voracibus abripere aliquid beſtiis nõ liceret. Perit deſiderabili ſpectaculo, quod acquiſiuerint furta belluarum. Illic velim vt ætatis immemor Roma cõmeares. Si venires laſſantibus tremebunda veſtigiis, æuũ gaudia cõmutarent. Quid ſemper delubris immerſa cõcluderis? hic actũ eſt vt plures habeas conſules, quam ante videris candidatos. Agnoſce clementiam Domini tui. Saporem te voluit haurire triumphorũ, † quem dubia licet neſcire certaminũ. Ecce iterum ad deditionẽ ſibi cognitam hoſtiũ letho debita pars concurrit, & cum exceſſiſſent occubentes numerum, ad ſeruitium tamen armis inſtructa radiantibus agmina conuenerunt. Flexus eſt animus tuus, pronus ſemper ad veniã. Credidiſti quod fidem adſueſcerent magiſterio neceſſitatis, quam nunquam exhibuerant ſtudio conciliãte Principibus, ſeruauit, tẽpore regum prẽcipuè quod abieciſti ſacramenti confidentia auctionẽ. pependimus anxij, ne mererẽtur quos de hoſtibus tuis receperas, non perire. Gratias tibi mundi arbiter Deus, qui conſciẽ-

† ornamenta.

* precioſorũ. † feriendum.

* affatibus.

† à cæſis.

* tu me faceres.

† quem dubia narrantibus elegit.

† à veterno. tias * æterno errore poſſeſſas ad vltores gladios impuliſti. Puderet me recẽſere leuitatẽ originariã, niſi eam videré tuis laudibus obſequentem. Quid diſſimulo geſta perſequi? Libuit eis rurſus tendenti inermem dextram Odouacri regna polliceri. Innotuit illico rebus in luce deprehenſis hoſtilium error animorum, aduocaſti prouidẽtiam actuum tuorũ comitem, & ne impunita eſſet libido diſcurrentium, vltionis vexilla concutiens, feciſti conſiliorum participem in ſecretis populum iam probatum. Neminem aduerſarum agnouiſſe contigit, quod tecum pars mundi potior diſponebat. mandata eſt per regiones diſiunctiſſimas † nex votiua. Quis hæc præter ſupernam voluntatem præſtitit, vt vnius ictu temporis, effunderetur Romani nominis clades longa temporum improbitate collecta? Hic quo me vertam neſcio: Gratias referam, qui ſuſcepi officium laudatoris, an arreptum præconiorum tuorum iter ingrediar? Conſumpta res eſt proſpero fatalique bello. ſucciſa eſt Odouacris præſumptio, poſtquam eum contigit de fallacia non iuuari. Quid Herulorum agmina hic cõmemorem? qui ideò aduerſus te deducti ſunt, vt fuſa gnoſcerent * te etiam in propriis ſedibus quem timerent. Egit cauſas longæ quietis tuæ furor alienus. Taceo vbi tibi iniuncta eſt pax diuturna Burgundio, quãdo ſic fœderibus obſecutus es vt deputatur quod viues, feriatur cõſtantiæ non pauori. Illud quoque quis patiatur notitiæ perire, quod bono fœlicitatis tuæ cõcurrentia inter ſe vidimus tela perfidorum, & inimicas acies, te, occupatum in aliis, pia congreſſione ceciderunt? Quotiens tibi vicit, qui contra te ſumpſerat vota pugnandi dicat Fredericus, qui poſtquam fidem læſit, hoſtes tuos interitu comitatus eſt, contra illos arma concutiens, quibus fuerat errore ſociatus: quãdo nata eſt inter ſceleratos de hoc quod intelligebant ſe vnum velle, diſcordia. Adſit diuinitas, & beneficia ſua in æuum producat: qua diſponente votiua inter † eos euenere litigia. Nam Fredericus poſtquã tibi de aduerſariis tuis peregit triumphũ, de ſe præbuit. Trahit me ad aliã partem venerabilium pars magna meritorum. Video inſperatum decorem vrbiũ cineribus eueniſſe, & ſub ciuilitatis plenitudine palatina vbique tecta rutilare. Video ante perfecta ædificia, quàm me contegiſſet diſpoſita illa ipſa mater ciuitatum Roma * inueniſſet marcida ſenectutis membra reſecando. Date veniam Lupercalis Genij ſacra rudimenta. plus eſt occaſum repellere, quàm dediſſe principia. Huc accedet, quòd coronam Curiæ innumero flore velaſti. Nullũ de honoribus tetigit deſperatio, quem iuuerunt deprecãtem bona conſcientiæ, neſcit de effectu petitionis dubitare, qui ſplendidis inops meritis, non rogauit. Aut boni ſumus propoſito noſtro, aut tuo informamur exemplo. Creuerũt reipublicæ opes cum priuatorum profectibus. nuſquam in aula tua ambitio, & opum vbiq; diffuſio eſt. nemo indonatus abſcedit, & nullus incommoda proſcriptionis ingemiſcit. Legationibus tuis ineſt vigor immortalis. mandatorum ordinẽ digeris, priuſquam legatos aſpicias: nec replicationibus reperiuntur contraria, nec obiectionibus facilis occurrit reſolutio.

† vox.

* vt.

† reos euenire.

* inueneſcit.

Excubat pro armis opinio principalis:otia noſtra magni regis ſollicitudo cuſtodit. Nec tamen deſiſtis caſtella propagare, curas tuas in lõgum producens. Nec viri fortis in te deeſt ſecuritas, nec cantela metuentis. O geminã in vno principe virtutum plenitudinem, quæ * Dominũ reſignat auctorẽ, quia non habet inter homines à quo videatur ſumpſiſſe quod exhibet. Sed ecce, rurſus poſt quietem ſolidam ad acies verba reuocamus. Iterũ ad excubias vocat eloquium. Sirmienſium ciuitas olim limes Italiæ fuit, in qua ſeniores Domini excubabant, ne † coacerbata illinc finitimarum vulnera gentiũ, in Romanum corpus excurrerent. Hæc poſtea per regentium neglectũ, in Gepidarũ iura conceſſit. * hinc cotidiana inſultatio & incompoſita legationũ frequentia mittebatur. Vrebant animum principis doloſi blandimenta cõmenti, & circa alios Gepidas quorũ ductor eſt † Gũderit, intempeſtiua Traſerici familiaritas. Credebas in tuam iniuriam redire, quia diu licebat Italiæ poſſeſſionẽ te dominante retineri. Nec ſufficiebat conſolatio, quòd eam tu non perdideras: cùm immenſus eſſet dolor, cur illam retẽtator non inter dominationis tuæ exordia reddidiſſet. Minui æſtimas quod non creſcit imperiũ. Poſtquam tamen liquido Traſerici patuere commenta, Gothorũ nobiliſſimos * Pitzia, Herduic, & pubem nullis adhuc dedicatam prẽliis deſtinaſti, vt ſi oblatis pactionibus adquieſceret, ſemel † inuaſa locorũ potiretur arbitrio. Sed vſus inconſtantis fœlicitati tuæ obſecutus eſt. Fugit ſpõte aliena, & ſine impulſu exercitus tui deſeruit quod debebat. Continuo * Pitzia (qui & de te euentus vtiles ſumpſerat, & conſiliorum momenta † deliberarat) non adquiſitam eſſe terram credidit, ſed refuſam: nec rapinis, vt lucratiua, populatus eſt, ſed diſpenſationibus ſeruauit vt proptia. quibus ibi ordinationem moderantibus per fœderati Mundonis adtrectationem Græcia eſt profeſſa diſcordiam, ſecum Bulgares ſuos in tutela deducendo, quibus inter Martios conflictus ac *teli vice vſa minitatur. Tunc Mundo credens ad præſidium ſufficere, ſi cohortes tuæ quid paterentur, agnoſcerent, pernicibus nunciis periculi ſui fidem commiſit. qui ante defenſores inire pro partibus ſuis conſpexit certamina, quàm moliri didiciſſet. Vt tamen eminus † Pitzia indomitam Bulgarium iuuentutem ſpeculatus eſt, ardentes ad * vlciſcẽdum impetum potioribus verborum armauit incendiis. Meminiſtis, ſocii, cuius ad hæc loca commeaſtis imperio. Nemo abſenteis credat regis noſtri oculos, pro cuius fama dimicandum eſt. Si cœlum lancearum imber obtegeret, qui fortius telum iecerit, non latebit. Ferro pectora immergite, vt veniat de horrore vitæ ſpes manifeſta victorię. Credo regij teſtem roboris iam defunctum, nec † ſupereſſe qui illi quem * habeamus dominum, conſueuerat indicare: aut fortè gentem noſtram dedignãtur æſtimare de principe. † Intelligant ab eo fluxiſſe quod gerimus: nec liceat illis quod rector noſter tranſmiſit ad originem vni tãtum debere perſonę. Hęc eloquia lituis commutauit. continuo, vt adſolet, ater nimbus tectis crepitantibus procellarum mugire diſcurſum,

* al. Deum.
† coaceruata.
* nec.
† Gũderich.
*Prahaberdius.
† inuaſo loco.
* Piria.
† librabat.
* caſtelli.
† Piria.
* aduleſcentum impetus.
† ſupereſt.
*habebamus.
† Intelligebant.

ſic ſe præcipitem plebs Martis immiſcuit, incerta diu conflictus lãce ti-
† ſurrexit aſperitas. tubauit: dũ par ex vtroque latere pugnandi † ſurrexiſſet aſperitas. Concurrebant duæ nationes, quibus nunquam inter gladios fuga ſubuenerat. Miratę ſunt mutuo ſui ſimiles inueniri, & in humano genere vel Gothũ reſiſtentem audere, vel Bulgares. Interea, dum anceps eſſet fortuna certaminis, & pennatæ mortes ſibi æthera vindicarent, ſuperauit noſtri memoria principis, dũ agerent vt ſingulorum apud eum merita campus adſereret, verſa eſt in fugã natio punita grauiùs quòd euaſit. Tellus excita tremuit concuſſione cornipedum. Cum ingenti lamentatione properabant, poſtquam viderunt nõ eſſe ſe dubios de ſalute. Cœli arbiter Deus, munera collata multiplica. Illi nunquam dubij de triumphis, illi quos ſuſpexit vniuerſitas, perditis bellorum ſignis & perculſi incolumitate diſcedunt, térque & quater beatos eſſe clamitantes, quos oppetere contigiſſet. Quid ſtrages militum reuoluam & Sabiniani ducis ambitionẽ turpiſſimam, cùm à ratione diuidatur retexere exterminatis patrociniis quid euenerit indefenſo? Tunc ne videretur celebrãdus ſæculis * Pitzia non militaſſe gloriæ quàm cupiditati, liquit feris aut auibus, campi laborem, cùm ieiunum militem opulentis detrahere cadaueribus nihil † iuuaret. iuberet. Sed hæc quibus linguis ſufficienter explicanda ſunt? qua poterunt * facundia doceri? Diu tu viciſti in vniuerſis cõgreſſibus: nunc incipies in obſequio habere victores. Interea ad limitem ſuũ Romana regna remearunt. † Dictas more veterum præcepta Sirmienſibus. de ſuis per vicinitatem tuam dubitant, qui hactenus noſtra tenuerunt. Quid caſtigatas Vvandalorum venditis parentibus eloquar deprędationes, quibus pro annua penſione ſatis eſt amicitia tua? euagari vltra poſſibilitatem neſciunt. duce ſapientia affines eſſe meruerunt, quia obedire non abnuunt. Hæc * de geſtorum tuorum cumulis, maiore voto quàm eloquentia, ſtrictim deguſtare placuit, melioribus intacta derelinquens. Video qui me vincat facundia: nemo circa te tranſcendere valebit affectu. Habes hanc Deo inſpirante manſuetudinem, vt te plus credas poſſe diligentia quàm timore. Excellentia bona ſunt gloriæ tuæ inſerta monumentis, vt cùm te reges metuant, ament famuli. nam quæcunque tibi meritis ſubiectorum viribus dari imperas, † credes poſſe denegari. O regem omni trãquillitate compoſitum, qui deuotioni noſtræ imputat, quod impendimus ſeruituti! Quid, quòd à te Alemaniæ generalitas intra Italiæ terminos ſine detrimento Romanæ poſſeſſionis incluſa eſt? cui euenit habere regem, poſtquam meruit perdidiſſe. Facta eſt Latiaris cuſtos imperij, ſemper noſtrorum populatione graſſata, cui feliciter ceſſit, fugiſſe patriam ſuã. Nam ſic adepta eſt ſoli noſtri opulentiam. adquiſita eſt iis quæ nouerit ligonibus tellus adquieſcere. Quamuis nos cõtigerit damna neſcire, ſub te vidimus euentus optimos de aduerſitate generari, & fieri ſecundorũ matrem occaſionem periculi. Vluis liberata, gratulatur terram incolens, quæ hactenus dehiſcẽtibus domiciliis ſolidiori * ſcheniem mergebat. Beneficio par fuit etiam vt elo-

* Piria.

† iuuaret.

* facũdiæ dote reſecari.

† Dictat.

* digeſta replicaui.

† credas.

* ſolidiori ſic emergebat beneficio.

quen-

quentiam laudis præmiis incitares, ne adoreas tuas ſilentio perderemus. Nullarum artium ceſſat induſtria, ſolers, vbicunque latet, inquiritur. Magiſtratum, etiam ſi longè deguerit, exiget qui meretur. nunquam abſconditur, quem prodiderit innocentia. Dum ſubtilis arbiter non placares * voces edactibus parentum noſtrorum, qui occubuerũt, apud te bene acta ſeruantur, cuius manſuetudine tuæ fides innotuerit, hereditatis iure, quod auctori debuerit, ſoboli mox refundis. Habemus de maiorum obſequiis fructum, & tamen de exceſſibus ſupplicia non timemus. Finitur indignatio moderata cum homine, cùm propter retributionem quærat tua pietas ſucceſſorem. Reſtant adhuc multa quæ dicerem, ſed inter plures actuum tuorum præcones conuenit illibatum aliquid reſeruari. Debent tibi veneranda ſtudia quod loquuntur. Amauerunt † præceſſores tui inſcitiam, quia nunquam laudanda geſſerunt. Sordebat inter aratra facundiſſimus: & quod peritia dederat, ius negabat. muto mærebant actore tribunalia, nec vlla concedebatur palma dicenti. In caſu negotiorum mutabat euentus, quando litteris * ingenuis non dabatur: vnus vbique ingenia mæror oppreſſerat: quia atterebant otia eloquentium facultates, pampam ſeniorum edax negligentia poſſidebat: nec accendebatur tyro æmulatione ſectanda. Vide diuitias ſæculi tui. Tunc vix fora habuere præfectos: nunc Eccleſia dirigit laudatorem. Eat nunc & cothurnatis relationibus Alexandrum iactet antiquitas, cui famæ opulentiam peperit dos eloquentum, vt per adiutricem facundiam videatur creſcere rebus mendica laudatio. Regis noſtri merita ſolatium non poſtulant adſerentis. Minora ſunt eius veris actibus, quamuis aucta ſint veterum geſta mendaciis. Simulaſtis, Poëtæ, grandia: ſed fateri vos conuenit præſentem Dominum geſſiſſe priora. Pellæus ductor præconiorum ſuorum ſummam Chœrili voluit conſtare beneficio, ne fallendi votum multitudo deprehenderet, & fieret teſtis impudentiæ, qui adſciſcebatur in adſtipulatione victoriæ. Nihil detraho ſenioribus, quos præcipuos habuiſſet antiquitas, niſi Romani nominis erectio te dediſſet. Illum veræ religionis ignarum obtinuit erroris mater iuſtitia: te ſummi Dei cultorem ab ipſo lucis lumine inſtructio vitalis inſtituit. Nunquam amplificas laboribus tuis quod euentus dexter obtulerit. ſcis in te curam, penes Deum perfectionis eſſe ſubſtantiam. Agis vt proſpera mereari adipiſci, ſed potius vniuerſa adſcribis auctori: exhibes robore, vigilantia, proſperitate principem, manſuetudine ſacerdotem. Quid fruſtra? maiores noſtri Diuos & Pontifices vocarunt, quibus ſceptra collata ſunt. Singulare eſt actibus implere ſanctiſſimum, & veneranda nomina non habere. Rex meus ſit iure Alemanicus, dicatur alienus, vt diuus vitam agat ex fructu cõſcientiæ, nec requirat pompoſæ vocabula nuda iactantiæ, in cuius moribus veritati militant blandimẽta maiorum. Vellem, fateor, ad orationis terminum, victus geſtorum tuorum enormitate, deſcendere, & nouellas adoreas, hebetatus priſcorum luce, tranſire. Quemadmodum ſi ætherij axis in

* voce ſed actibus.

† al. prædeceſſores.

* genius.

numerum redigere ornamenta voluissem, & trionum fulgore comprehenso, cœli decorem impotenti lingua describerem, cederet diuino splendori mortalis obscuritas, iubaris lampadi non sufficeret humilium scintilla sermonum. Hæc me conditio signat imparem, quæ testata est obsequentem. Nam illud quod ore celebrandum est, quod Getici instrumenta roboris, dum prouides ne interpellentur otia nostra, custodis, & pubem indomitam sub oculis tuis inter bona tranquillitatis facis bella proludere? Adhuc manet in soliditate virium victricia agmina, & alia iam creuerunt. Durantur lacerti missilibus, & implent actionem fortium dum iocantur. Agitur vice spectaculi, quod sequenti tempore poterit satis esse virtuti: dum à pueris hastilia lenta torquentur, dum arcus, quotidianæ capitum neces, longius diriguntur. Vrbis omne pomerium simulachro congressionis atteritur: agit figura certaminum, ne cum periculo vera nascantur. Ad hæc quis credat vnum pectus posse sufficere, vt per * procinctos indomitus vincat in præliis, & agat consilio, ne dimicandi causa contingat? Rutilium & Manlium comperimus gladiatorium conflictum, magistrante populis prouidentia, cõtulisse, vt inter theatrales caueas plebs diuturna pace possessa, quid in acie gereretur, agnosceret, sed tunc feriatis manibus frustra sociæ mortes ingerebantur aspectui. Nunquam bona sunt quæ à crudelitate veniunt instituta. vt armarentur contra inimicos † animi, prius videre exitia suorum. Interea illa congressio (quod docuit exitus) non tam peperit incrementa robori, quàm pauori. Inter secundas res didicit imbellium animus quod timeret. Vide adinuentionum diuersitates pleno calle distantes. Illis vera cruoris effusio animos à dimicatione submouit: his adolescentium vigor, de imagine mentitæ concertationis, incanduit, quos * præcox ætas tot mortes aduersariorum repositas docuit habere, quot spicula. non terret exoticus discursus adsueti pharetrarum dispendia negligenter effundere, nec in auras exitia manifesta torquere, tot exacturi animas, quot tela vibrauerint. Sed inter præliares forte successus quibus omnes instruis, & concilias omina secunda vincendi, ciuilitatis dulcedini nil reseruas. Quis credat Heroas tuos peregrinam non respuere, dum sunt tranquilla, formidinem? Nam indomita inter acies ingenia lex coercet: submittunt præceptis colla post laureas, & calcatis hostium cuneis quibus arma cesserint, decreta dominantur † sulues meritis & natura compositus, cuius magnanimi iussa sectentur. Origo te quidem dedit Dominum, sed virtus adseruit. sceptra tibi conciliauit splendor generis: cuius si deessent insignia, eligi te in principem mens fecisset. Sed nec formæ tuæ decus inter postrema numerandum est, quando regij vultus purpura ostrum dignitatis irradiat. Exhibete * Syres indumenta precioso murice, quæ † facta & non vno aëno bibentia nobilitatem tegmina prorogate. Discoloribus gemmis sertũ texatur, & quem vehementior vipera custodit, lapis aduenit. Quæcunque ornamenta mundo obsequente transmissa fuerint, decorata vene-

* procinctus.
† alumni.
* priorum.
† tu ille es. al. solus es.
* Seres.
† fucalis & non vno.

randi genio corporis plus lucebunt. Statura eſt quæ deſignet prolixitate regnantem. Nec genarum habet concordiam cum rubore, vernant lumina ſerenitate continua, dignæ manus, quæ exitia rebellibus tribuant, honorum vota ſubiectis. Nullus intempeſtiuè poſitum iacet. quia quod agunt in aliis dominis diademata, hoc in regno meo operata eſt, Deo fabricante, natura. Illos faciunt tot diuitiarum adiumenta conſpicuos: ſed hunc edidit ſimplex, & immutabilis figura meliorem. quid cultu laborent, qui cupiunt peregrinam obtinere pulcritudinem? Italiæ rector in amicitiam colligit duo diuerſiſsima, vt ſit in ira ſine cõparatione fulmineus, in lætitia ſine nube formoſus, feriato ore legatis gentium, aut pacem blanda promittit effigies, aut bella terribilis. Tantis conſtas inſignibus, quanta facerent viritim diſtributa perfectis. Sed vtinam aurei bona ſeculi † purpuratum ex te Regem amplificet. vtinam heres regni in tuis ſinibus ludat, vt hæc quæ tibi offerimus, verborum libamina ſacer paruulus à nobis exigat ſimilium adteſtatione gaudiorum. Ecce ſatisfaciens debito & obſecutus officio, orationem meã concluſi.

† purpuratã germen.

ACHILLII HARLÆO SVMMI
SENATVS PARISIEN. PRÆSIDI S.

Mitto ad te, V. Clariß. auctiores in Caſſiodorum notas, dum te hîc patriarum legum vindicem exſpectant ciues noſtri: & ipſe promptum quid è meis commentationibus amplius in æſtatem proximam paro. Aurelianenſes te quidem obuiis vlnis aduenturum amplexabuntur: qui Fornerium pietate aut ſtudio vincat, offendes neminem. Te noſtræ, Harlæe, myricæ, te nemus omne canet.

GVLIELMI FORNERII ANTECESSORIS AVRELIAN. IN XII. VARIARVM formularum libros Aurelij Caſsiodori Notæ.

CVM in hunc auctorem, quem & ab adoleſcentia in deliciis habui, & in noſtris de iure recitationibus ſæpe laudare ſoleo, quædam obſeruaſſem, eáque ad oram libri mihi vni annotaſſem, mecum egerunt amici, vt deſcripta ſinerem euulgari. Quæ etſi leuiora ducerem, quàm vt ederentur: tamen cùm nullum facerent orandi finem, ad rem tandem conquiſitis vndique exemplarium auxiliis aggredior. Horum quatuor ad me Niuellius, quæ à lectiſſimo viro Bapt. Briſſonio ſummi fiſci patrono ſumpſerat, vtēda miſit: abs Ioann. Præuotio in ſenatu Diuionenſi cauſidico alterū: à Franc. Iuretio alterū item, & notas quamplurimas variarum lectionū accepimus. Denique Franc. Margatij Congroſoienſis Iuridici, & Claud. le Begue Regij apud Biturigas aduocati ope conſilióque vſi ſumus. Et quamuis ſingulis acceptam ferri gratiam potiùs quàm mihi velim, tamen quoties veteris codicis meminero, Præuotianum intelligi profiteor, à quo ſeu Oceano, reliqua, ſi quid laudis habeant, mihi diminaſſe videntur. Sed ad rem accedamus.

Ad lib. 1. Epiſt. 1. Legatio eſt ad Imperatorem Romanum pro pace. THEODERICVS REX] Hic primus ſe regē dixit, cùm Odoacer ante eum ſe Imperatorem Romanū diceret, & ante Odoacrem Auguſtalis. Theoderici Regis Gothorum formam & habitum elegāter deſcribit Sidonius Apollinaris lib. 1. epiſt. 2. Quomodo autē inuaſerit Italiam, vide Annonium, de geſtis Francorum lib. 1. Theodericus Odoacrē interemit Albino V. C. Conſ. anno Chriſti 495. imperij Anaſtaſij ſecūdo. Hæc Epiſtola videtur aliquot pòſt annis ſcripta. Ex magiſtri Præf. Prętor. prępoſiti atque) vox, *Præpoſiti*, abundat, nec eam vetus codex agnoſcit, in quo ita legitur: *Ex mag. off. P. Poſiti atque.* ex cuius veſtigiis reponendū videtur: *Ex mag. off.* P. *Prætorio atque.* Cùm diſertorū mihi) vox *mihi*, abeſt à cod. vetere. ſinceris conſcientiæ) v. *non ſincere.* vt quod modò) v. *vt quod mihi.* furioſa contentionū) vet. *intentionum.* feſtinatione nimia ingeritur) v *feſt. n. geritur.* copiā poſſimus) v. *c. poſſumus.* cura circumuolat) vet. *cura circumuoluat.* fortè, *circumuoluit.* populi requirunt) vet. *populi plus requirunt.* ne deſint alimō.) vet. *deſit.* ſed illi me potiùs) *me*, abeſt *à vetere.* cui dignitati) vetus, *quod dignitati.* ſolos ſpei labores) vox *ſpei*, abeſt à vetere. quę cōtinuo labore) v *quæ tu continuo labore.* quaſi in obſcurum) *quaſi*, abeſt à vet. prauos corrigis) vet. *prauos regis.* veracius æſtimat) v. *æſtimatur.* cùm tendit ad terminos) v. *intendit.* conueniunt) v. *conuenienter.* pulchra definitio eſt) vet. *pulchra definitione ſic.* quibus alia cōting.) v. *quibus aliqua cont.* in ædito conſtitutū) ver. *in æditione c.* incongruo) vet. *incongruè.* aliquid ineſſe) *ineſſe*, abeſt à vetere. & nos maximè) *&*, abeſt à vetere. glorioſiſſimam carita-

tem)v.*glorioſam carit.* vt nec epiſt.)v.*Vt ne epiſt.* dominantes iure ſuſcipiũt) vet.*dom in ſuſcipit.* fortè leg.*ſuſpiciunt.*

2. THEONI V.S.) vetus, THEONIO VIRO SENATORI: alius habet, Theodonio Comiti veſtis, vt blattam in ſacrũ cubiculum inferre feſtinet. cui vſum ſubſtrahendo) rectè vetus Præuotij codex, *curſum ſubſtrahendo.* térque ſatiati) vet.*térq. ſanati.* auxerint fortè legend. *ſuxerint.* qui ſolet)v.*quod ſolet.* ſagacibus naribus neſciunt eſſe grauiſſimæ) ideſt, *nõ fœtent.* hæc cum infecta) vet.*hic cum infecta.* omnia conſtiterint) vet. *conſtiterunt.* dum ſacrilegus ſit reatus negligentiæ) quidam ſic legunt: *dum ſacrilegij ſit reatus negligenter.* lectio tamen excuſa cum veteribus cõgruit. cateruæ) quę ſcilicet huius veſtis faciendæ cauſa inſtituuntur. familię ruſtic.) Conchylegulorum, quæ & mancipia textrini principis dicuntur, Cod. Theod. lib. 10. tit. 20. l. 4. l. 5. l. 9. l. 14. l. 15. pen. cum blatra) vet. *cum oblata.* al. *blacta.* Nan cum) vocula, *nam,* abeſt à ve. in Tyrio litore) v. *in Tyro l.* vt eſt mos) *mos,* abeſt à vet. quę ſubſtantiam) v. *quod ſubſt.*

3. CASSIOD. V. I.) Dat ei Theodericus ſummum Patriciatus apicem, cùm tum fuiſſet corrector Brutiorum & Lucanię propriæ patrię, & Prętecturam prętorianam geſſiſſet: nec enim aliter dari debet Patriciatus, lib. 3. C. de Conſulib. nec deſint probatę) al. *nec deſinat probare.* cum generat animo) vet. *cùm gerat ani.* cum qui à nobis prouehitur, præcipimus) vet. *quando quia nobis præcipuis.* al. *quoniam.* elegerit) vet. *elegit.* ibi inueniſſe) vet. *hic inuemiſſe.* derogationibus) vet. *denegationibus.* Sicul. naturam) vet. *Sicul. natura.* de qua Cic. in Verrem.

4. Semel in vniuerſum admonere operęprecium eſt, quod in his formulis obſeruaui cõmendari ſolitum à Principe candidatum Senatui, vt iure ac meritò honos magiſtratus mandari, iuriſdictio aut comitiua deferri videatur. Cuius moris exempla occurrunt hîc, & lib. 2. epi. 16. li. 4. epi. 4. & 25. vbi ſolita) v. *Vt ſolita* putabamus) v. *putamus.* inde applicando debitũ) v. *inde ampliando d.* alius habet, *amplificãdo.* vt aut gratiã) *Vt* abeſt à ve. notiſſimũ bonũ) v. *nouiſſimũ b.* credimus) v. *tẽdimus*: al. *dedimus.* perpetrata) al. *perpetua.* aliꝰ habet, *ſint hæc diuina perpetua, Vt* &c. vt hęc) v. *Vti hoc.* ad meliora) *ad,* abeſt à vet. exigamur.) v. *exigãtur.* gratulatione cõſpicitur) v. *gra. reſpicitur.* illuſtri & magnifico) v. *illuſtri atq; m.* vt honore magni nominis) v. *Vt per honorẽ mag. nom.* rep. ſucceſſibus) v. *ſucceſſionibus.* creuit tantùm) *tãtum,* abeſt à v. monimẽta iuſtitiæ) v. *momẽta iuſtitiæ.* & inſtrueret) v. *& inſtituere.* diſtributionis geniũ) in veterib. cod. *gremiũ.* in excelſum inde magis. v. *in celſum inde magna.* terminos magis cohibuit] v. *termin. magna cohib.* potuerit adipiſci] abeſt, *adipiſci.* à vet. quod bonę actionis] v. *Vt qui bonæ action.* inuicti animi] v. *indigi animi.* ſemper eligere] v. *ſæpe eligere.* fortè *deligere.* Carpilione] v. *Carpilome.* nec dubitarat] v. *nec dubitauit.* quo raptatus] v. *quo raptus.* prębinctus] v. *cinctus.* quẽ truculentũ] v. *quem poſteà trucul.* decẽter aptatũ] v. *dec. aptatis.* oculatũ] v. *oſculatũ.* cunctis vel nobilitate] lege ſic, *cunctis illis nobilitate.* inuidiã nominis] vox, *nominis,* abeſt à vet. codi.

5. FLORIANO Viro Senatori) v. *Floriano* V. S. Confirmat auctori-

tatem rerum iudicatarum.affamur) *effamur.* ſupplicatur) v.*ſuſpicatur.* rectius impreſſum.ſeculi beatitudo)inf.li.2.epiſt.13.ſanat)al.*ſaluat.*

6. Inſcriptio in quibuſd. AGAPITO VIRO ILLVSTRI PRÆF. al. PATRITIO. al.PONTIFI VRBIS ROMÆ. rectè vt inf.epiſt.32. Petit autē marmoreos artifices ſibi mitti ad opus Baſilicæ Herculis Rauennæ.impares non ſumus beatitudine ſeculorum)inf.l.2.ep.17. breue ſubter annexum) al.*breuem.* in pleriſq. manuſc. inf. lib.4.epiſt.21. *infrà ſcriptis breuibus definita:* & lib. 2. epi.39. *pecunia quæ tibi data eſt,miſsis breuibus indicabis.*lib.2.Cod.Theod.de excuſ.artif. *Artifices artium breui ſubdito comprehenſarum.*D.Hieronymus epi.ad Florentiū,breuem,ſubditum,eodem planè ſenſu vſurpauit.Breues,l.13.C.Theod.de indul.tribut.l.vlt. C. de iur.fiſc.Symmach.li.1.epi.34.ſubuentiones) v.*ſubuectiones.* marmorios] vet.*marmoris.*Laudabiliter mentiatur)vet.*laud. mentiantur.* diſcolorea) v. *diſcolor.*his ſumptus ſubuētionéſque præſtatis)*his ſumptus,ſubuectiones præſt.*

7. FELICI V.C.) vet.FLORIANO V.*Senatori.* Venantij tutoris) v. *Senantij.*ſed mēdosè:nam ſequens epiſtola,*Venantij,*habet. debueras) v.*de buiſſes.*ſolatia)v.*ſola etiam.*incorporanda militi)quidā,*incomparanda.* Iubet rem à prodigo emptā incorporari militi ſuo.qui nunc videmini)lege ex vet.*qui nunc videmur.*ad noſtrum Com.)v.*ſic ad noſt. Comit.*

8. Largiamur)vet.*largiatur.*fortuna minor) v. *fortuna mitior.* quod nos pro rerum)*nos,*abeſt à vet.retentoris obiiciat legali poſitione)v. *retentatoris o.l.ſponſione.*

9. Nec dubio debet tumore) vet. *nec dubio d.ratio rum.* à quo debetur) v.*à quo debent.*cognitione) v.*cogitatione.* tranſmittimus)tranſmiſimus.

10. Vt ſolidi imminuti,& legitimo numero dētur.ocioſo enim gratuitè]*ociosa gratuitate.* ſenarium perfectum]quia 1.2.3.faciunt 6. Vide Seuer.Boëtij Arithmeticam, & Iordani de ſenarij numeri vi ac religione. Macrob.lib.1.in Somn. Scipion.ſic centenarium numerum multis laudibus extulit Iulian.epiſtola ad Serapionem.

Orig. Adamantius in Euangeliam Ioannis tomo 28. *Qui naturas,* inquit,*numerorum inueſtigarunt, primum quidem ſenarium definierunt perfectum, cùm ex ſuis ipſius conſtet partibus, & cōpoſitione duplali ab vnitate, vnius & duorum: quod eſt tria:numerus primus, & in quem ex iis duplicatio, dico autem duo. multiplicatus enim duo in tria facit ipſum ſex.* Aetatem mundi] Ergo Caſſiodorus exiſtimat mundum ſex annorum millibus duraturum. Lactan. lib. 7. de diuino præm. deridens Chaldæos: *Sciant*, inquit, *Philoſophi, qui ab exordio mundi ſeculorum millia enumerant, nondum ſextum milleſimum annum eſſe concluſum: quo numero expleto, conſummationem fieri neceſſe eſt, & humanarum rerum ſtatum in melius reformari.* Idem in diuinar. inſtit. epitome. *Nondum ſex millia completa ſunt, quo numero conſummato tum demum malum omne tolletur, vt regnet ſola iuſtitia.* Quæ ſententia Rabbi Heliæ exſtat in libro Sanhedrin, in cap. Helech, & lib. Hauoda Zara, in cap. Liphne edehen. *Sex millia annorum erit mundus, & iterū deſtruetur.duo millia inanitatis,*id eſt,vt Theologis placet, ante legē, *duo millia*

legis, duo millia dierum Meſsiæ. Galatinus lib. 4. cap. 20. Iſidorus ſub finem libri 6. Etymologiar. cùm de diſcretione temporum & ſex mũdi ætatibus ageret, diſputationem his tandem concluſit verbis, *reſiduum ſexta ætatis tempus ſoli Deo eſt cognitũ.* cui perlubenter aſſentior. domeſtici patris] v. *domeſtici patres.* quidam emendant : *domeſtici protectores.* ſub modio] vet. *ſub modo.* erectis] v. *rectis.* reducitur] v. *redditur.* mirabili] v. *innumerabili.* alius codex rectiùs, *numerabili.* quoniam duodecies] v. *quàm duodecies.* tanta igitur] v. *talia ig.* negociationes] v. *negociatores.* immunita] v. *immunita.* cõſuetudines] inf. lib. 3. epiſt. 23. & lib. 7. epiſt. 2. huc pertinet Nou. 45. l. Franciæ à Karolo Magno promulgata lib. 3. tit. 12. De teloneis. *Placet nobis vt antiqua & iuſta telonea à negociatoribus exigantur.* & lib. 4. tit. 24. De iniuſtis occaſionibus & cõſuetudinibus nouiter inſtitutis, ſicut ſunt tributa. & tit. 52. de Teloneis & Ciſpaticis, *teneant id vt vbi antiqua conſuetudo fuit, exigantur : & vbi noua fuerint inuenta, deſtruantur.* Congruit l. vn. de auro coron. C. li. 10. Nihil. Cod. Theod. de extraord. ſine ſord. mund.

11. SERVATO DVCI] v. SENATO, al. SERVITATO. Maniarij] v. *Moniarij.* omni proteruia] v. *quapropter omni prot.*

12. EVGENIO V. I.] v. EVGENITO *viro illuſtri.* approbare] v. *probare* quid enim aduocationis officio, ſi purè impendatur, ornatius?] vet. ita : *quid enim aduocationis officio, ſi ſemper eam impendam, ornatus qui?* al. habet, *ſi per eum impendatur.* Magiſteriæ] v. *Magiſterij.* lætare ſuſcepto] vox. *ſuſcepto,* abeſt à vet. arborei pullulauerunt iterum decenter abſciſſi] v. *arbores pullulauerunt iter. dec. abſciſſæ.*

13. Commouemur] v. *commonemur.* deducitur] v. *ducitur.* habetis euidens] v. *habetis certè euidens.* qui licet ſuſceptum diem] vox, *ſuſceptum,* abeſt à vet. & ſonantium] v. *& inſonantium.* vt à multis animalib.] v. *vt a mutis animalib.*

14. Quod à Chatalienſibus inferebatur genere tertiarum faciat annis] vetus ita : *quod à Catalienſibus inferatur genus Tertiarum faciat annis.* ſuper hac parte] v. *ſuper hanc partem.*

15. bona de nobis de te creſcat] v. *vt bona vobis creſcat.* decreuimus vt domus patricij Angeli] v. *decernimus vt d. p. Agnelli.* vt inf. epiſt. 37. diſcedentis] v. *deſcendentis.* iniuriis] v. *in vitiis.* de reſultatione] v. *deſolatione.* quã notum eſt habere vicinam, erigat humiles] vet. codic. *quam votum pium conuenit habere, erigat humiles.*

16. Accuſare deſideria] v. *accuſ. deſidiam.* releuandum potiùs æſtimemus] v. *releuari eſſe æſtimemus* detrahatis] v. *detrahatur.*

17. DERTONÆ] v. DERCONÆ. ipſe non poteſt] v. *ipſius non poteſt.* in laboribus propriis] vet. *in laribus propris.*

18. ET VVILIÆ] v. ET IVLIÆ æquitatem populo] v. *æquitas populis.* ad laudabile.] v. *ad habile.* ſonti fluenta] v. *fontis fluenta.*

PETITIONE] ſcribe, *pictatio.* ſic infra. li. 12. pictatium eſt ſyngrapha, manu emiſſa. ingreſſus, aduerſus quam præſcriptio probatur] v. *omnes ingreſſus, quoniam præſc. prob.*

CALVMNIANDI LOCVS NON RELINQVITVR] fortè, *prætexitur Huiusmodi portenta &c.*] Cicero in Verrem : *scelus in vltimas terras exportandum.*

SOCIETAS PARENTVM.] gradus amicitiæ. Cic. de offic. 1.

19. SATVRNINO ET VERBVSIO VV. SS. TH. R.] SATVRNINO & vxori suæ Th. r. Alij leg. *Saturnino & Verbisuo viris illustr. Senator. Th. r.* Et ideò vobis] *vobis*, abest à v. quod constat] v. *qui constat.*

20. Fructus] v. *fluctus.* vndecumque] v. *quodcunque.* populi] al. *populorũ.* Prasini insinuatione cõperimus] v. *Pras. insinuata petitione comp.* vocitétur] v. *notentur.* si pacem] v. *vbi pacem.* si bonorum] v. *si honorũ.* eorum vtilitat] v. *illorum vtil.* spectatoribus de Gelladio & Theodoro] vet. *spec. de Gelleãdo & Thorodon.* alius legit, *Thoronde.* Populi] aliàs, *populorum.* Populi iam his temporib. cæpere in qualibet ciuitate in factiones colorum Veneti scilicet & Prasini diuidi. Colorum quidam nomina & fullonia, quorũ gratia inter spectatores & pecunias erogare, & corpora diris cruciatib⁹ affligere non dubitant, per colores diffidẽtes, ait Procopius li. 1. de bello Persico : seditionem Constantinopoli hinc natam describens, cuius meminit Iustinianus sub finem Noue L. 17. iubétque auctores seditionis, qui aufugerant, conquiri, & in vrbem vt puniantur, adduci. Huiusce autem formulæ meminit infr. huius lib. epist. 33.

21. MAXIMIANO V.I. ET ANDRÆ V. S. &c.) v. *M. viro illustri & Andreæ viro Senatori.* vel apud] v. *vel si apud.* ad indaginem] v. *ad imaginem.* animalia vbi] *vbi.* abest à vet.

22. MARCELLO V.S. &c. v. MARCELLANO. qui bonæ dispositionis] v. *quod bonæ disp.* inquiramus] v. *inquirimus.* cum se cõmoditas iniusta] v. *cùm se cõmunitas iusta.* exoneres] v. *exhonores.* compendio] al. *studio.*

23. CELIANO ET AGAPITO] in quodam exempl. legitur : FELICIANO atque AGAP. in aliis constanter, CELIANO, quę vox etiã est hoc lib. epist. 27. quippe regalis] vox, *regalis*, abest ab omnib. vet. contra] v. *circa.* decreuimus] v. *decernimus.* quacunque parte] v. *quaque parte.* relaturi gratiæ) v. *relaturam gratiæ.* litem negligit abolendam) v. *litem neg. abuoluendam.* al. *absoluendam.*

24. Prouectus occasionem] v. *prou. occasionum.* Pernandium Saionem] v. *per Nandium Saionem.* ne molle ocium cõsuescant] v. *ne molli ocio consuescant.* quales vestros] præposterè scriptus hic versus ex veteri sic in ordinem restituatur: *quales vos constat vestros patres habere.*

25. SABINIANO V.S. &c.] v. SABINIANO *viro Senatori.* incipit] vet. *incitat.* ideo non minor] v. *ideò maior.* de initis] vet. *de initiis.* propter Romæ mœnia] v. *Romana mœnia.* portum Siciniin] omnib. v. *portũ Lucini.* præstaret] v. *præstarentur.* formatas cameras tegularum regimine] v. *tornatas c. t. tegumine.* reluceant] al. *transluceant.* veternosa] al. *ventuosa.* sed perperam.

26. Versillæ antistitis] v. *Versillæ.* perpetuo] v. *in perpetuum.* trãslata possessio

ſeſſio] v.omnes,*tranſlata profeßio.* ſuperindictorum] al. *ſuperindictionũ.* beneficij]fortè,*Bonifacij,*poſſeſſionibus] vet. omnes, *poſſeſſoribus.* lucrũ cum inuidia periculum eſt] Heſiodum illud eodem recidit, κακὴ κέρδια ἥσσα ἀτῆσι.

27. A patre Theodoro] v. *à patre Theodorico.* æquabiliter.] v. *æqualiter.* perſonas] id eſt,procuratores.illuſtres adm.] v.*illuſtres viros adm.*virorum æque] v.*virorum vel ad æquè.*

28. Agris ſuis iacentia]*agris ſ.iacentibus,*vt in vet.qui tunc] vet. *quod tũc.*

29. VNIVERSIS LVCRISTANIS ſuper fontium &c.] vet.*Lucrutanis ſuper ſumptum,*al.*Luſtrianis ſup.ſonum.*vt qui] v.*vt equi.* curſus conſtituti] v.*excurſus.*lab.præuenta]v.*lab.præbenda.*incipiat iter fieri] v.*incipiat tum fieri.*al.*effici.*multa in hanc ſententiam li.8.C. Theod.tit.5.cõſtituuntur.Veredi] inf.li.5.epiſt.5.mutationes] infr.li.4.epiſt. 47. poſtas vulgò vocãt. Ammian. Marcellin.li.21.*maturè deceſſit, vectúſque mutatione celere curſus publici tranſitus Alpibus Iuliis &c.*

30. Vindicare] v. *iudicare.* delicta velle] v. *delicta vnius.* ſe decem librarum]v.*ſex librarum.*ciuitas] v.*ciuilitatis.* ſarciatur ciuibus ſciſſa concordia] vet. *reſarciatur ciuibus concordia.* aſſerere] v. *exercere.* Impœnitenda eſt vltio, quæ de legibus venit]auctior eſt ſcriptura veteris cod. *Impœnitenda eſt vltio de ciue,q.d.l.*v.certatio]v.*concertatio.*tamen]v.*tunc*.debet] v.*debet&*.Vnde & pugna]à pugno nempe: Caius,pignus quoque à pugno appellatũ ſcribit: quia res quæ pignori dantur, manu capiuntur, l.238. plebs de verb. ſignific. donatio ſeu δῶρον, à doro, id eſt palmo, quia munera oblata manu caperentur, vt Victruuius Pollio li. 2. c. 3. Plin. li. 35. c. 14. quo alluſum à Paulo videri poſſit in l.35.ſenatus, de mort.cauſ.don.Belus] Quod Caſſiodorus patri,Iſidorus tribuit filio li.18.c.1.Etymol.Primus bella intulit Ninus Aſſyriorum Rex. Sudas ἄρης propriè ὁ σίδηρος, σημαίνει δὲ καὶ τὸν πόλεμον: quoniam in bello non verbis, ſed facto opus eſt: ἐν τῷ πολέμῳ χρὴ ὐ λόγων ἀλλ' ἔργων χρεία. & Homerus,ἐν χερὶ τέλος πολεμοιο ἑπέων δ' ὀπὶ βουλή. Euſtathius in Homeric. illud Iliad. ϖ. χάλκεος ἄρης ὁ σίδηρος ἄρης. Vide Varronem & Feſtum in dict.*duellum.*

31. Edictali programmate] lib.ſeq.epiſt. 24. & 25. credere quam clamores] v.*credere potiuſquam clam.*veſtri fautores] ſic in vetere : alij quidam legunt,*fauores.*

32. AGAPITO]eidem reſcripta eſt formula ſexta huius lib.Præcipuè autem Theodericus ſeditiones in ludis excitari ſolitas compeſci à Præfecto vrb.voluit.eodem ſpectat epi.44.huius lib.Praſini pantomimus] ſic legendum(non *partium,*vt in excuſſis)ex epiſt. ſequ. & ſup. epiſt. 20. ciuilitatis] v.*ciuitatis.*mulctam perculſus excipiat]v.*mulctam percultam excipiat.*qui præſumpſerit vetita ipſe] v.*qui p.vetitam ipſi.*

33. Atque Albienum patricios noſtros] v. atque Abienũ patricios viros.colligerẽt] v.eligeretur:fortè,eligerẽt.cõfuſionis] vet.cõpulſionis.

34. Argumentum eſt,vt priùs inuehantur publica frumẽta,quàm alienis vendantur.

35. FAVSTO PRAEP.] v. *Terriolo viro Senatori Gothor. Th. r.* Eiuſ. ferè cum ſuperiore ſententiæ. Iubet Theodericus frumenta publica de Calabria Apulo litoribus cura præfecti præt. aduehi. imbrium nomina) vt September, quaſi ſeptimus imber, October, Nouember. ex Varrone, cui ab imbribus menſes iſtos dictos placet. Echeneis morſus) v. Echinais morſus. Echineis, Remora, ſcilicet παρὰ τὸ ἐχειν τὴν ναῦν, à ſiſtendis nauibus. deſæuire] v. *deſeruire*. reſuſcitat] v. *ſuſcitat*. fides] v. *fide elementa complere*.

36. THEORIOLO V.S. TH. R.] v. *Criſpiniano*. al. *criſpiano*. *Th. rex*. Hæc æqualitas] vet. *æqua veritas*.

37. CRISPIANO) alij habent, COIONI viro Senatori Th. r. al. CYPRIANO. Liberat autem pœna exilij eum, qui ſuæ vxoris adulterũ occidit. Confer cum l. Marito D. ad l. Iul. de adult. inſęuire] v. *inſeruire*. petitionis minimè veritate fraudaris] v. *pet. ſis minimè veritate fraudabilis*. nec ſub pręt. v. *ne ſub præt*. ſi malè initos complexus] v. *ſi male vinctos comp*. al. *malè iunctos*. & Angelo.] v. *& Agnello*, vt ſup. epiſt. 15.

38. COIONI) vetus, CORONI. Concedit Hilario liberam rerum ſuarum adminiſtrationem, & eam ab intruſo curatore reſtitui ei iubet. Hilarij] v. *Vilarij*: al. *Viriliani*.

39. FESTO) al. FASTO. Petit ſtudiorum cauſa retineri filios Filagrij inuidia) gratia, vt infr. li. 4. vbi totidem verbis cõſcripta eſt epiſtola cuſtodiat] v. *Cuſtodiatur*. Filagrius] v. *Flagrius*. non enim ſine inuidia) hęc formula eadem ferè ſeq. li. 4. ſecunda iuſſione) lib. 2. epi. 11. iterata iuſſione: quę maioris momenti eſt. Iuſtinian. Nouel. 17. ἡμῖν παρεζευκται ἐξ αὐτῆς περὶ ἀνεῖς ἡμῖν μηνύσεις, δευτέραν, ἐπὶ τούτων ἐπιτροπὴν ἡμετέραν παρασλάβοις. & Nouel. 134. ὥστε δευτέραν μὴν περὶ τούτου γενέσθαι κέλευσιν. Iterata enim eadem de re poſtulatio, & conceſſio obreptionis & erroris ſuſpicionem amouet. ſecundarium præceptum prioris liberalitatis, & iteratam ſupplicationem vocat l. 2. l 3. de incorporatione Cod. Theod. li. 10. titu. 9.

40. ASSIO) al. ASSVMIO. al. legitur AGAPITO. V. I. Pontifici. Mandat Comiti rei militaris, vt Salonitanis militibus arma neceſſaria procurentur. vt cuique) vet. *aut cuique*. non erigunt) v. *non exigunt*.

41. AGAPITO) al leg. AGAP. VI. Pontifici: al. Archedemiro illuſtri Pontificio. eidem reſcripſit Theodericus ſuprà hoc lib. epiſto. 20. & 33. Nunc petit ei attribui, quæ circa Referendarios curiæ priſcus ordonauit, & admittendos) *& admittendum*. Recipiat alius ordo) al. *reiiciat*. al. or. dictauit) v. *deſignauit*. ornatus ipſorum eſt) v. *ornatus enim ipſ. eſt*.

42. PATRITIO.) legendum ex manuſc. PRAEF. vrbis Rom. Creatur enim per hanc formulam Arthemidorus præfect. vrb. remuneratio meritorum iuſtum) v. *denumeratio iuſtum*. initium) vet. *intuitum*: al. *in tutum*. in te congenita] vet. *in te geminata*. al. *congeminata*.

43. Hæc formula deeſt in vno vetere, nec abſurdè, cum ſequens formula idem habeat argumentum, nempe Candidati commendationẽ.

Mandat enim Senatui ſe Arthemidorum præfeciſſe vrbi Romæ. gaudium] vet. *genium*. quod enim] v. *quicquid enim*. longo labore] v. *longo tẽpore*. vim naturæ) *iura naturæ*. fuiſſe contempta] v. *fuiſſe contenta*. liberè videretur) v. *libenter videretur*. geniatus amauit) v. *g. ornauit*. reparet itaque) v. *reperiet itaque*.

44. Idem ferè cum ſuperiore argumentum. Nunciat Theodericus ſe feciſſe Arthemidorum vrbi præfectum: eíque in ſeditioſos cognitionẽ dediſſe. ſic ſup. formula 32. l. 1. D. off. præf. vrb.

45. ILLVSTRI PATRICIO] de ſe ipſo in libro 1. prorſa de conlatione Philoſophiæ.

Quod ſolis immenſi comprehenſa illuminatione] vet. *quod ſolũ comp. ill.* longè poſitus] v. *longæuus poſ.*

PYTHAGORAS MVSICVS] Conſcripſit librum de muſica Boëtius, qui exſtat: & ex manuſcripto, legem Lacedæmoniorum ſeu pſephiſma, quo Timotheum muſices corruptorem terra Laconica exegerunt, Græco ſermone conſcriptam propediem in lucem, quando in exaratis à Typographis codicibus deſideratam, multúmque totis votis expetitam proferemus.

ARCHIMEDEM SICVLIS REDDIDISTI.] Is fuit Syracuſanus, de quo Cic. lib. 5. Tuſculan. quæſtion. & Victruuius. lib. 9. cap. 3. de Architectura. Cuius incredibile nec vnquam intermiſſum ſtudium Plutarchus commemorat, an ſeni ſit adminiſtrand. Reſp. Quirinali voce diſceptant) à Boëtio Latinitati donati, in Rom. ſermonem tranſlati leguntur. Plutarchus in commentario an ſeni ſit obeũda Reſp. ἀρχιμήδην δὲ τῇ σκηνίδι προσκείμενον ἀποσπῶντες βίᾳ καὶ ἀποδύοντες ἀληθῶς ὅτι θεᾶσπουστος, ὃ δὲ ἐκ τοῦ σώματος ἀλειλιμένον διέγραφε τὰ σχήματα. Ptol. aſtronomus] v. *Ptolemæus aſtronomicus*. Euclides audiuntur Auſoniis) rectius, *Eucl. aud. Auſonij*. fœcunda Græcia] al. *facunda Græcia*. te vno auctore] v. *te nunc auct*. naturæ penetralibus] v. *naturæ penetrabilibus*. vſus moſtrare propoſitum eſt) ſic repone ex vet. membranis: *vſus miracula monſtrare prop. eſt*. vt iniuncta] v. *vt minuta*, al. *vt muſica*. Diomedis in ære grues] v. *Diomedes in ære g.* al. *Diomedes* in ære gruis buccinat. al. *Diomedeæ in ære grauius buccinant*. ab ære dulcedinem] v. *habere dulcedinem*. ſed mendoſe. Zodiacum circulum] vox, *circulum*, abeſt à vet. incomprehenſibili] v. *andeprehenſibili*. diei iudex] v. *diei index*. venientium] v. viuentium cœlũ voluitur] v. *cœlo voluitur*. noſſe perquiritur] v. *noſſe perquirit*. veritas eſtimetur] v. *veritas putetur*. Legiſſe cõperimus] v. *legiſſe cognouimus*. quod viderint] v. *qui viderint*.

Ad epiſt. vlt. GVNDIBADO] al. GVNDIBALDO: al. *apud Adonim Viennenſem*. is Gundibaldus paucis poſt temporibus victus eſt à Clodouco Francorum rege, apud Greg. Turon. li. 2. cap. 32. huic Theod. mittit duo horologia, vnum totius motionis cęleſtis, alterum horarum 46. Solis. portitores) nuncios ſępe hoc nomine ſignificat & li. 8. epi. 8. li. 10. epi. 8. *nam ante chartæ vſum in dolatis ex ligno codicillis epiſtolarum*

eloquia ſcribebantur. Vnde & portitores earum tabellarios vocauerunt, inquit Iſidor.lib.6.cap.8.Etymol.l.7.C.Th.Si cert.petatur, de chirogr. portitores & baiuli pecuniæ & gerulus litterarum.l.23. omnes & l.31.quoniam C.Th.de appel.l.1.C.Th. ne quid public. lætit. Portitores alioqui ſunt telonarij,qui portum obſidentes, omnia ſciſcitarētur, vt ex eo vectigal acciperent,Non.Marcel.Donat.in Terent.Phormion.affinitate] Nam Gundibaldus duxerat filiam Theoderici, Gregor. Turon. li.3. ca.5. per vos(lege *quos.* attributum)ſic in vet.non vt in excuſſis, *contributum.*

LIB. II.epiſt.1.Felix à Cōſule ſumat]vetus liber:*Felix à Conſule conſumat.* minus rectè,ex epiſt.1.li.6.anni per coſſ.numerabātur. tali nomine dicatū tēpus introeat]v.li. *tali enim dicatus annus introeat.* Quid enim vobis credi]rectiùs in vetere: *quid enim nobis: & in venerando nominis cœtu Senatum numeret Gallicanū?* Agnoſcat &c.]vet.ſic: *cœtu annumeret Gallicænum?* Agnoſcit &c.fortè legendum videtur,*& in venerandi.* ad patriā viſus eſt]lego, *iuſſus eſt.* ex vno manuſc.ſecuta]v. *ſecura.* Bonum iudicium]vet. *indicium.* prouectus]v. *prouectib.* ad honoram Rempub.vet. *qui ad honorem Reipub.*

2. Arbitria non habere] vet. omn. *non hærere.* te retines] vet. *me tenes* difficultate]v. *difficultatibus.* viuacitatis inſtantia]v.omn. *vicinitatis inſtantia.* ſignum bonæ diſpoſitionis]vet.l. *Nam q. ſ. magis bonæ diſpenſationis &c.* liberalitates publicas] paulò poſt *effuſionem* nominat τὰς ὑπαπάλας, & miſſilia Conſulum intelligit, & munera eorum ſumptu eduntur populo: inf.li.6.epiſt.1.l.36.Publius,D.de cond.& demonſt. Quod poſtea Leonis & Zenonis conſtitutionib.prohibitum, & ad aquæ ductum inſtaurationem tranſlatum eſt,l.2.3.4.C.de Conſul. li.12. Martianus quoque Imperator ſpargi pecunias à Conſulib.vetuit.Nouel. 105. περὶ ὑπατων, de eius opib.v. *opinione.* celſos curſus] v. *currus.* quem præcipit natura prodire]habet neſcio quid argutius liber Præuot. *quem præcipitat natura,redit.* Sume igitur] vet. *Sume itaque.* per indictionem quartam [anno Chriſti 513.Felice & Secundino Coſſ. cùm tamen videatur eſſe ſexta indictio. dignus trabea]in vet.omnib. *dignus trabeis.*

3. De tali auſpicio] *de,* abeſt in v.& auorum antiquitas]ſic v.*& annorum antiquas lauros ab ornata, &c.* cuius habeatis] v. *habeas.* fabris] vet. *flabris.* cui accidere]v. *accedere.* de ipſo]v. *de illo.* transfudiſſe]v. *fuuiſſe.* conſtantiam quanquam] vet. *ſententiam, & quanquam.* amicitia deſiderata] *deſiderata.* abeſt à vet. de mœnibus Gallicanis]v. *de mentibus Gallicanis.* inhonora ceſſaret] vet. *inhonoraſceret.* proficit] v. *proficiet.* Fauete ergo P. C.] Solebant Principes ita Senatui ſuos Candidatos commendare, vt non ambitiosè,ſed iudicio dignos legiſſe viderentur.

4. HECDICTIO]vetus *Hedictio:* alij, *Edito,* habiturum]vet. *habiturus.* defenſio tua]v. *defen. veſtra.* ſi quæ tibi petis &c.]ſic vet. *ſi quem tibi pietatis prodeſſe, per te ſentiant altier ſent. obſ.*

5. FAVSTO PRÆPOSITO]fortè legendum, FAVSTO PRÆF. PRÆT. largiatur]v. *largiamur.* delectamur]v. *delectatur.* ſexaginta militibus in Auguſtanis cluſuris] v. ita: *ſex milibus Augu. clauſuris.* l. 2. C. de

off.Pręf. Pręt.Clausuris & burgis,& l.4.C.de off.mag.off.l. vlt. C. de off.mil iud.& inscriptio epist.19. huius li.2. Sanè in Pandect.Florenti. carcere clusus est,legen.l.216.Verũ,de verb.sig.Anton.Augusti.li.1.cap. 8. Emẽdation.

6. Committitur iudicandus] vet. *vindicandus*. Mutua istorum verborum,*iudicare,indicare,vindicare*,cõmutatio est.Seneca li.10.Controuersiarum,vlt.D.August.epi.164.Sed & in libris iuris frequens,l.3. ad Sillan. l.18.deferre,§.Veterani,D.de iur.fisc.l.pen.ne de stat.defunc.l.vlt.D.ad exhib.Florent.*ad vindicandos*:al.*iudicandos*, pro, *indicandos conscios*. Et Cod. Theodosiano,l.pen.de fid.testam.li.11.tit.39.l.12.*indicare nititur*:leg. *vindicare*.est enim sententia l.11.Cogi.C.de petit.hered.

7 SVRÆ V.I.)a SVNÆ, AL. SYMÆ, vtrumuis optes, nihil moror. magnificentia]v.*sublimitas*.in decorẽ publicũ prisca constructio]in vno vet. sic legitur:*in decorem publica re prisca const*. fortè sic *in decorem publicũ rei priscæ destructio*.Eò pertinet l.1.De tign.iniunct.l.7.D.de off. pręf. vrb.l. 4.C.de op.publ.l.4.l.5.C.de ędif.priu.l.2.§.si quis nemini, l. vlt. D. Ne quid in loco publ.Plinius lib.10.Epist.ad Traian.de loco Balinei. Prusiensibus concedendo:*nunc deformis ruinis consequeretur, vt fœdissima facies ciuitatis ornetur*.Vide inf.lib.3.epist.29.temaria violari] v.*temerari*.

8. SEVERO] vet. SEVERINO. iura deligitur]v. *dirigitur*. personaliter nesciat iudicare] sine personarũ delectu:quę à D.Paulo 2.ad Rom. προσωπολημψία dicitur:vt lex non in singulos,sed generaliter in omnes personas cõcipitur,l.1.l.7.iura,8.neque D.de legib. Quint. decl.254.Phil. de mundo:νόμος μὲν γὰρ ἡμὶν ἰσοηκλινὴς θεὸς. Et Leo initio Nouel.21.de lãcis & legum ęqualitate pereleganter.Imperator Commenus.IIII.viros iudiciis pręfecit,quorum vnus erat Episcopus, à quibus iusiurãdum exegit, vt nõ habita personarũ ratione incorruptè iudicarent, ἀπροσωπολήπτως τε καὶ ἀδωροκήτως ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις. Nicephorus Gregora li.9.Hist.Rom.Philo. Iudęus περὶ τοῦ δικαστοῦ tertium iudici pręceptum tradit, τὰ πράγματα πρὸ τῶν κρινομένων ἐξετάζειν καὶ πειρᾶσθαι πάντα τρόπον ἀφέλεσθαι αὐτὰ τῆς τῶν δικαζομένων φαντασίας εἰς ἄγνοιαν καὶ λήθην διαζόμενον ὧν ἐπιστήμην εἶχε καὶ μνήμην οἰκείων, φίλων πολιτῶν καὶ πάλιν ἀλλοτρίων ἐχειρῶν ξένων ἵνα μήτ' εὔνοια μήτε μίσος ἐπισκιάσῃ τὴν γνῶσιν δικαίων: id est,vt in res prius, quam in reos inquirat: eásque à persona litigantium conetur abducere : veniátque in eorum quos norit obliuionem: necessariorum,amicorum,ciuium,rursus alienorum,inimicorum,exterorum,ne vel beneuolentia vel odio temerè iusti & ęqui offendantur.

9. Benigni quippe] vet. *Ben. quoque*. Sola misericordia est, cui omnes virtutes cedere non recusant] Idem quoque Seneca de Clementia.mẽdicitate] sic emendamus ex vet. cùm prius malè *mendacitate*, esset editum. pręsenti iussione] vet. *& ideò præsenti iuss.* gaudemus quoties] v. *gaudemus enim quoties*. onerantur] v.*honorantur*. largiamur] v.*largiamur*. Nunc autem, quoniam Istorio] versiculum hunc variè scriptum offendimus in veterib. scedis : *Nunciante quamuis Historio*. al. *quæ in Istrio*. al. *quoniam nos Ystrio*.

10. Cohertio) al. *comitiaco*: vet. *coemitio*. decreuimus) v. *decernimus*. genialis thori reuerenda societas) de tuendo coniugij pudore, Plutarch. ἐν παραγγ. γαμικοῖς: D. Basilius orat. 7. in Hexaëmer. Vxor dignitatis nomen, l. 13. si is, C. de capitu. l. 29. quæ adulterum, C. ad l. Iuliam de adult. l. 49. item legato quæ, de leg. 3. l. 41. probrum, de verb. sign. l. antep. C. de nat. lib. Afranius apud Non. Marcellum: *tuam maiestatem & nominis matronæ similitudinem*. sed hoc aliàs. *sacramentum*] D. Paul. μυστήριον ad Ephes. 5. *sollicitatores) alienarum nuptiarum interpellatores, etsi effectu sceleris potiti non sint, propter voluntatem perniciosæ libidinis, extra ordinem puniuntur*. l. 1. D. de extr. criminib. Paul. l. 5. tit. 4. sent. 12.

11. *Omne facinus auctores suos insequitur*) actores suos, vet. habet. Omne facinus auctores solos insequitur, l. 22. Sancimus, C. de pœnis, l. 21. Crimen paternum, D. eo. Bion apud Plutarch. περὶ βραδέως τιμαρ. æquè absurdum esse aiebat innocentem filium ob delictum patris plectere, ac si ob paternum morbum filio bona valetudine vtenti medicinam præscriberet. Excipitur læsæ maiestatis crimen, l. 5. C. ad l. Iul. mai. quam abrogatam nego: etsi Budæo, Duareno, Balduino videatur secus, verùm singulare odium parduellionis communi iuri, de quo tit. generali de pœnis, d. l. 22. derogauit, d. l arg. l. 5. in toto, de reg. iur. petitio firmauit) vet. *petitione firm*. ecclesiæ septa refugisset) infrà li. 3. epist. 47. causam arcinaticiam) vet. casam. *Arecinatinã*. alter codex, *causam armaticam*. vnde nunc respiciens) lege, vt in vet. *vnde nunc resipiscens*: alij, *resipiens*. quæ honestam non videntur commendare personam) in vno vet. *quæ honesta non videtur commendare persona*. famam nostram) rectè vet. *vestram*. iterata iussione) sup. lib. 1. epi. 39. secũda decernamus iterum iussione. quæ nullis culpis) v. *quæ vllis culp*. Alienatio rerum solidum desiderat iudicium) id est προαίρεσιν: quasi dicat, nemo errans facilè rei suæ dominium transfert, aut amittit, l. 35. si procurator, D. de acq. rer. dom. l. 18. si ego, D. si cert. pet. l. antep. D. de iur. & fact. ignor. Error autem iudicio & consensui aduersatur, l. 15. si per errorem, D. de iurisdict.

12. Externa deuotio) v. *æterna deu*. mensuram non quærit iniuria. Imperium si in paruo cõtemnitur, in omni parte violatur] dignitates sunt indiuid. gl. in l. 7. D. comm. diu. Cor. Tac. l. 1. de Tib. C. Imperial. §. præterea, De prohibita feu. alien. per Frider. c. in apibus 7. q. 1. c. maioris, ext. de præb. Qui autem hominis tetigit, totum hominis corpus affecisse iniuria videtur, l. 21. vulgaris, D. de furt.

13. FRVINAIT) vet. FRVMARITH: alij, in Fruinarit. exigendo) Exactor publicus, qui fideiussorem idoneum accipit, fideiussore non satisfaciente, non tenetur. Vlpianus) v. *Vulpianus*. Frequẽter multorum) *frequenter*, abest à vet. alterum grauet) Nemo innocens alieno debet odio laborare, l. 33. Si quis suo, C. de inof. test. quod in regulas iuris à Bonifacio coniectum est, c. Non debet, de Reg. iur. 6. & dum metus talibus imponitur] eadem sententia inculcatur ab auctoribus l. 16. aut facta fi. l. 28. Capitalium, §. famosos, de pœn. acerbitas plerumque vlciscẽ-

di maleficij bene atque cautè viuendi diſciplina eſt. Sext. Cæcilius apud Aul. Gell. lib. 20. cap. 1.

14. Tonuerit] v. *tenuerit.* trucem] vet. *hoſtem.* parum eſt] vet. *paruum eſt.* paruuli ſuſceperunt] v. *paruuli receperunt.* IPSIS LABORATVR, &c.] Simplicius apud Epictetum de cauſa, ortu, vi & effectu patrię poteſtatis apud Romanos vſurpatæ diſſerens eandē propemodum, quā hîc Caſſiodorus expreſſit, ſententiam his verb. οἱ δὲ παλαιοὶ τὸν ῥωμαϊκὸν νόμον πρὸς τὴν τῆς φύσεως ὑπερβολὴν ἀπιβλέψαντες καὶ πρὸς τοὺς πόνους οὓς οἱ γονεῖς ὑπὲρ τῶν τέκνων πονοῦσιν, ἅμα καὶ τοὺς παῖδας παντοδαπῶς ὑποτάξαι βουλόμενοι. καὶ τὴ τῶν γονέων εἶμοι φυσικὴ φιλοστοργία ῥαβήσαντες καὶ παρασκευὴ οἱ βούλοιντο τοὺς παῖδας τοῖς γονεῦσιν ἀντιτῶσαι καὶ φονεύειν ἀπειρέπως. Quintil. declam. vet. Quædam animalia, &c. p. 218. & ſeq. ADOPTIONE ALIEN. SOB. ET POST ELIGIMVS MORES VESTROS. Euripideum illud ex Erechtheo profertur à Stobæo cap. 74. præſtantiores oportet iudicare naturales adoptiuis, ἑτῶν δὲ παίδων τῷ κρείσσονι φύσιν καλεπώτερον εὑρεῖν ἀντὶ ψευδομένου φίλου. Οὐ γὰρ ἐθ' ἑχθροὶ προφυλαστόμεθ' ἀλλ' ἀγαπῶντες ὡς φίλοι σὺν τύπῳ πλείστα βλαπτόμεθα. Ciconia] Ariſtot. Oeconom. νόμοι πολιτικοὶ: Quintil. declam. 387. aliíque multi. ala.] v. *alii.* reparet] v. *reparent.* adoptione alienæ ſobolis Theoph. de adopt. Cor. Tacit. Aul. Gell. lib. 5. cap. 19. Timotheus Epiſcopus lib. 2. ad eccleſiam catholic. *Multi filios non habentes, quærunt quibus ſubſtantiam propriæ facultatis addicant: id eſt, quibus umbratilæ aliquod propinquitatis nomen inſcribant, quos ſibi quaſi adoptatos imaginarij parentes filios faciant: & in locum eorum quæ non ſunt pignorum perfidia generante ſuccedant,* l. pen. C. de adopt.

15. Fuerit fortè] v. *fuerit fortaſſe.* æſtimato] leg. *æſtimatum.* quis enim in te quanuis futura] vetus ita: *quis enim vitæ quanuis futurum.* inueniret] v. *inuenirēt.* quod maximū p. n. indicium eſt.] vet. quod maximè p. n. decus eſt. ſuffragiis] v. ſuffragia. honoribus ſuo ſunt digna] vet. *honoribus nō ſunt digna.* remunerata] vet. munerata.

16. Conditione] vet. *cognitione.* ſibi procuraret] v. *ſibi precaretur.* niſi primitus] vet. *niſi rectorem primitus* humanā gratiam] vet. *humanam grauitatem.* His igitur] vet. *Is igitur.* videtur procuraſſe comp.] vet. *videatur procreſſe comp.* communitus] vetus Briſſonij, *communiter.* conuenit] v. *conuenerit.* poſſeſſiones iunxerit] v. *poſſeſſores iunxerit.* in parte agri] in omnib. vet. *& ex parte agri.* debet enim] vet. *debet ergo.* Tertiarum deputatione] vet. *in tertia deputatione.* perperam: nam tertiarum illationes, deputationes, exhibitiones epiſtola ſequenti, & 37. huiuſce libri, al. *Thermarum.* CVM SE HOMINES SOLEANT DE VICINITATE COLLIDERE, ISTIS PRÆDIORVM COMMVNIO CAVSAM NOSCITVR PRÆSTITISSE CONCORDIÆ.] Scitum eſt ex rer. communione

inter ſocios diſcordias excitar. l. 77. cùm pater §. dulciſſimis. de leg. 2. Theophil. §. quædam de actionib. ideò eſſe comparata iudicia diuiſoria, vt communio, ex qua lites oriri ſoleant, telleretur, διὰ τοῦτο γὰρ σοκρατῆς τὰ δικαστήρια εὗρε, διὰ τὸ τὴν κοινότητα καὶ φιλίαν σπείρειν ἐναντίως φιλοτεχίας. l. vlt. C. comm. diuid. lib. 84. cùm amplius de reg. iur. l. 2. quant. & quib. quant. pars deb. C. lib. 10. Ariſtotel. lib. 2. cap. 3. Politic. an Mamertinus in Panegyric. quem Maximiano dixit elegantiſſimè. Vbi obiter pro æmulationis ſtipulis, emendabis, ſtimulis. Plutarchus de Tuberonum familia in vita Marcel.

17. Tridentinæ] in vno vet. ſcriptum eſt, *Frudentiæ*, Butiliano] vet. *Butilano*. debere ſoluere] vet. *debere perſoluere*.

18. Ad honores tranſire] vet. *ad honorem tranſ.* Curionem Reipub. ſic in vetuſtis malim tamen, *Curialem Reipub.* minor Senatus] infr. lib. 6. epiſt. 3. lib. 9. epiſt. 7. fin implendis iniuriis] lege vt in ſcriptis, *implendis muniis*. Sarcenates] Briſſon. *Farcinates*. deſideria petitorum] Si preces veritate nitantur, mendax precator careat impetratis, l. 3. D. in integ. reſtit. l. pen. l. vlt. C. ſi contra ius vel vtilit. publ. l. vlt. C. de diuerſ. reſcript.

19. VEL CLVSVRIS] in vno vet. VEL CLAVSTRIS. Vide ſup. hoc lib. epiſt. 5. inhumatam quoque reuerentiã eius funeris abiecerunt] malim ſic, quanquam ſcriptis libris repugnantib. *inhumati quoque eius funeris reuerentiam abiecerunt*. Porrò veterum de ſepulturæ cura leges & exépla commemorem? ſatis ſit vel indice oſtendiſſe tit. de relig. & ſumpt. fun. l. pen. de cond. inſt. Lactant. lib. 6. cap. 12. Agathius de bello Gottico lib. 2. ſub finẽ, Petron. Arbiter extremo Satyrici, Val. Max. lib. 6. cap. 3. de ſeueritate, Ælian. lib. 12. hiſt. var. de Alexand. magno, & infrà huius lib. epiſt. 22. Sed de iis alius olim, vt ſpero. diſſerendi locus dabitur. reſecetur] vet. *reſecatis*. pœnis arceantur aſpectis] lego, *aſperis*. probatur infeſtũ] vet. omnes, *probatur infeſtus*. põdere] v. *pectore*. quo poterat. vet. *quos poterat*. domeſticis præſidiis] Vlpian. Cùm nulla domus tuta eſſe poſſit, niſi periculo capitis ſui cuſtodiam dominis tam ab domeſticis, quàm ab extraneis præſtare ſerui cogãtur: ideò ſenatuſcõſulta introducta ſunt de publica quæſtione à familia necatorum habenda, l. 1. de Sc. Syllan. Seneca lib. 1. cap. 16. natu. quæſt. Plin. in epiſtol.

20. VNILIGIS] alij, VVILIGIS. decreuimus] al. *decernimus*. ſulcatorias potueris] v. *culcatorias potu*. alius codex habet. *falcatorias*. neceſſario pop.] vet. *neceſſaria pop*.

21. Graue nimium eſt] vet. *graue nimis eſt*. debet] v. *debetur*. in Spoletino] vet. *in Polino*. torpore] rectiùs quàm in cheirographis, *tempore & corpore*, offendimus, opera vel labore] vet. *opera ac lab*. ad initiũ] non dubito quin *ad inritum*, ſeu, *irritum*, legendum ſit. cœpta] Briſſonianum exéplar, *accepta*: ſic paulò pòſt, cœptæ: vet. *acceptæ*. ſupplicãtibus] v. *ſupplicãti*: quod excudi iuſſimus. ſi ipſe poſtulata] veteres lib. omn. ſic: *vt ſi opera poſtulata*.

22. FESTO] vet. FAVSTO. vt commodet ſe regalis pietas] vet. *vt ſe cõmodet benignitas regalis fati*. Conueniunt quæ à Iureconſultis de cadaueribus

ribus damnatorum ſepeliendis diſputantur lib. 48. Pandect. tit. vlt. Arrianus in Epictetum lib. 1. cap. 9. Petron. Arbiter fragm. Satyrici, de cura ſepulturæ, huiuſce lib. epiſt. 19. vulnus geminetur afflictis] aduerſa fortuna vtentib. non eſt calamitas nouo dolore cumulanda. In eãdem ſententiam l. 6. de iur. dor. l. 14. Diuus, de off. præſid.

22. Operam nauanter imp.]in duob. manuſc. *operam ouanter imp.* aliàs *ornanter.* Idem Caſſiod. poſt epiſt. 33. *nauanter inſiſte.* quo loci tamen vetus cod. habet. *gratanter.* ceſſauit,]v. *ceſſet.* contra vos]v. *circa vos.*

24. Subditos] vet. *ſubiectos,* exultationis] in omnib. vet. *moderationis.* prouinciarum iudiciũ]rectè in vet. *Prouincialiũ iudicum.* vt in edicto proximè ſeq. *Nuper itaque Prouincialiũ iudicum relatione.* nimietas] vt infrà, lib. 7. epiſt. 6. *pluuiarum nimietas.* craſſetur] vet. *graſſetur.* quos magis decuerat] *magis,* abeſt à vet. & qui)vet. *vt qui.* reperti] rectè vet. *reparati.* Hoc etiam ed.]v. *nos edic.* fortè *nunc,* vt prox. ſeq. epiſt.

25. Si noſtra]vet. *qui noſtra.* deinde] v. *demum.* obducite] v. *ſubducite.* Iam in vobis erit huius ſumma cõſilij, quibus adiacet eligere, quod vobis proſpicitis expedire]in veteri ſtrictiùs hæc concluſa ſunt: *iam in vobis adiacet eligere quod vobis proſpicitis expedire.*

FAVSTO] vet. FESTO: contra quàm epiſt. 22. huius lib. nullis compendiis)v. *nullius compend.* ſi conceptã]v. *ſi coemptã.* mediatio] rectius quã in ſcript. *moderatio.* quæ reſpuit]v. *quod reſpuit.* potiatur diſ. qui imp. fe al.] tractum à iure, inſtituta]vet. *conſtituta.* Confirium]v. *Coſinum.* al. *officium.* Siliquatario]v. *Siliquario.* & mox *Siliquatarius.* v. *Siliquarius.* indicat] v. *indicat.* monopolium] infrà epiſt. 30. beneficia veſtra] Briſſon. *noſtra,* vt aliàs ſæpenumerò.

27. Non ergo]v. ne ergo. figendis]v. reficiendis. al. fulciẽdis. damus ſiquidem]ſi, abeſt vet. l. vlt. C. de Iudæis. religionem imperare non poſſumus, quia nemo cogitur, vt credat inuitus]Iuſtiniano Imperatori Theodahadus inf. lib. 10. epiſt. 26. *Cũ diuinitas diuerſas patiatur religiones eſſe: nos vnã non audemus imponere. Retinemus enim legiſſe voluntariè ſacrificandũ eſſe domino: nõ cuiuſquã cogentis imperio.* Tertullianus ad Scapulam in fi. *Non eſt,* inquit, *religionis cogere religionem: quæ ſponte ſuſcipi debet, non vi.* Clemẽs initio libri 10. Recoguit. ad Iacobum fratr. dom. D. Bernardus in Cãtica, ſer. 66. *Fides ſuadenda,* inquit, *non imponenda.* Porrò huius reſcripti ad Iudæos Gennenſes emiſſi inſcriptione admonitus conjicio in l. 8. C. de Iudęis, ex Cod. Theodoſ. negatione addita, legendum eſſe, *non tam.*

28. STEPHANO] vet. FAVSTO. OFFICII. Briſſonianum *offi. fiſci.* comitiuæ primi ordinis] princeps officij eo munere perfunctus euadit in comitem primi ordinis. Cuius comitiuę mentio eſt in l. 59. C. de Decurionib. l. 10. C. de comit. rei milit. & tit. de comit. & archiatr. Erant & comites ſecũ di ordinis, inf. lib. 7. epiſt. 26. & comites tertij ordinis, vt l. 227. quicunque, C. Theodoſ. de decurionib. primi ordinis ex principe officij noſtri]deſunt hęc verba in vno exemplari manuſc. ſed legũtur in inſcriptione ſeq. epi. expectãt etiã equi]in vete. omnib. & Briſſoniano,

expectant etiam equos. In nonnullis, *expectat equus.* omnibúsque ſordidis]v. *oneribúſque ſordidis.* regum impetrata]v. *regum bonum, impetrata.* nec beneficium dici poteſt quod nulla vtilitate ſentitur] ſic Vlpian. *naturaliter ex eo bona dicuntur, quod beant, hoc eſt, beatos faciunt.* beare eſt prodeſſe, l. 49. Bonorum, de verb. ſign. Tull. Parad. 1. vt τὰ χρήματα τοῦ χρῆσθαι, opes quod ſint vſui dictas eſſe, eleganter apud Xenoph. Oeconom. Socrates ediſſerit.

29. ADILÆVS. S. Comiti Th.rex.] vet. *Auilæ.* al. *Aduo viro Senatori Comiti primi ordinis ex principe noſtri officij.* Sed verba hæc, *primi ordinis,* temerè videntur ex inſcriptione tituli antecedentis epiſtolæ huc fuiſſe congeſta. prædiis vel hominibus] vet. *honoribus.* magis placet, *hominibus.* exemptos] vet. *exceptos.*

30. Frænetur]v. *refrænetur.* deſiderabant.] vet. *deſiderant.* peremptoris] v. *pro emptoris.*

31. Dromanariis] vet. *Dromonariis,* al. *Dromandriis,* qui dromonibus præſunt: de quibus infrà nonnihil adnotabo. profeſſo] vet. *profeßio.* nec cõmoda] *nec,* abeſt vet. nec gloria ſtrenuitatis] ſcribe, *nec gloriam ſtrennit.*

32. Effectum] vet. *affectum.* vt infrà extremo ſeq. epiſt. magnificus atque patricius] *atque,* abeſt à veteribus. veſtræ pietatis] vet. *noſtræ pietatis.* paludem Decennonij] v. *Decemnouij.* conſedit] v. *poſſedit.* auxiliaribus] v. *auxiliatoribus.* quantum ſpatij negatis incurſibus paludeſtris] vet. *quanti ſpacij reſtagnatis menſibus paludeſtris.* illuuies] ſequenti formula, *gurgites fœdas.* vocat.

33. DECIO. V. I. PATRITIO] vet. *Artemidoro Præf. vrb.* iuſſionum] v. *actionum.* conſequatur augmenta] vet. *exequatur augmenta.* operis] vet. *corporis.* nauanter inſiſte] vet. *gratanter inſiſte.* in aſſumptis] *in,* abeſt à vet. effectum] v. *affectum,* vt initio ſuperioris epiſtolæ.

34. ATEMIDORO PRÆF. VRB.] vetus ſic. TANTILÆ VIRO SENATORI. diſcuſſione] de cuius ratione præſcribitur Imperatoris Zenonis conſtitutio, lib. 7. Cod. de ratiocin. oper. public. iuncta] vet. *iniuncta.* vendicauerat] vet. *iudicauerat.*

35. TANTILÆ V. S.] in vet. legitur horum verborum loco, ſed corruptè, *Edictum Theodorici Regis.* Furtum indicanti præmium proponitur, quod & iure fit. l. 16. ſolent, de præſc. verb. l. 13. ſi Balſatoram C. de fideiuſſ. l. 4. l. 5. D. de cõd. ob tur. cauſ. Et Athenis vſitatum ex Sudæ collectaneis in Diagora, Melio & Ammonio in dictione ἐπιμύξαι manifeſtum eſt.

36. EDICTVM THEODERICI REGIS] vet. *Fauſto Præpoſito.* ſed malè. rapuerit] v. *rapuerint.* noſtra detexerit] vet. *noſtra fortè detex.* vltimo diſcrimine]. i. morte, quod vltimum ſupplicium & animaduerſio vltima definitur, l. vlt. D. de pœn. l. vlt. de ſepult. viol. l. 31. omnes, C. de epiſc. & cler. vltima pœna, Sueton. in Iulio, ἔσχατη τιμωρία Harmenop. & Nouel. 153. nouiſſima exempla Com. Taciti lib. 12. & 15.

37. Ad exhibitionem tertiarum] lege vt in vet. *ad exhibitionem Ther-*

marum, quemadmodum epist. 39. huius lib. *Thermarum ædificia decora*, & *lauachrum mundius*. idem mendum epist. 16. huius lib. insidet.

38. Commotione vexari] vet. *coemptione*.

39. Perennitas aquar.] Vlpian. l. 1. §. quanquam, de aqu. quotid. & æstiu. Theophr. de rerum diuis. τὸ ὕδωρ τὸ ἀέναον exposuit. circunducto tereti labio] in omnib. veter. *conducto tentilabio*. ore pleniss.] os fontis, inf. li. 3. epist. vlt. paulò pòst, caput fontis vocat: & Vlpian. l. 1. De aqu. quoti. & æstiu. in calores sint maximè redituræ] vet. *calores sint maximè red. Alij, calores sint maximos reddituræ*. complexib. illigari] vet. *complexionib. ill.* nam protinus saxo suscipiente collisa] v. *nam protinus à suscipiente collisa*. influẽtem intus] v. *defluens intus*. non fuisset admissum] v. *non esset amissum*. repetit algorem.] v. *recipit algorem*. protinus inueniri] v. *potius inu.* illic tacita] v. *hic tacita*. germine] v. *gramine*. amœnia] v. *amœna*. APONVM BENEFICIALIS NOMINAVIT ANTIQVITAS] si verum amamus, nullum homini maius à Deo donum concedi potest, secunda corporis valetudine: ex qua morum cõditio quadamtenus temperatur. Ælianus de Socrate. hinc ἄπονος id est labore carens, à Iulio Polluce Onomasticȣ̃ lib. ἄνοσος καὶ ἀνόσητος exponitur. Fontem igitur Aponum morborum expertem, quod summi beneficij ac felicitatis loco ponitur: significat Cassiodorus. Virgulta quoque noxia] Arborum radices fabricis inferunt ruinã, inf. lib. 7. epist. 6. l. 1. C. de aquæ duct. l. 1. C. de interd. Harmenop. lib. 2. tit. 4. περὶ φυτῶν ἢ τῶν φυτῶν καταφύτευσις ȣ̓ τὰς θυχούσας ταῖς οἰκίαις ἐπιφέρει βλάβας ῥιζοβολοῦντα γὰρ φυτὰ, &c. Locus huic similis ac ferè geminus.

40. Rex Francorum] Luduin, vel Ludouic. ad quem sequẽs epistola scribitur, à Theoderico citharœdum dono tulit, sicut rex Burgundionum Gundibaldus duplex horologium, vnum totius motus cęlestis, alterum 46. horarum Solis, epist. postrema sup. lib. complẽdum] *compellendum*. adiacet enim nobis) v. *vobis*. dulcedine modulatur) *modulatur*, abest vet. vitatã turpi) *humatã tur. am.* appetentiam bonorum) v. *appetitum bon.* saltationes) vet. *solutiones* auctorum. *actorum*. modis quindecim) *modis omnib.* vt in vet. & fide dicente lyra) vet. & *fidem dante lyra*. attributa) v. *tributa*. non poterat m. n. a. superabat) rectiùs in vet. *non poterant melius non aduertendo superabant*. Hæc enim verba ad nautas & socios Vlyssis omninò referenda sunt. pro animæ sosp. v. *pro animi sosp.* En quod seculũ) vet. *Et quod sec.* promouendos animos) al. *permouendos anim.* non præualeant) al *non valeant*. musarum) in v. *nussarum tela*. texitur) v. *tegitur*. cælestis illius) vet. *cal illis*.

Vlt. Epist. LVDVIN) id est Clodouæo, quia Ludouicus dicebatur, inquit Hermann. Cõtractus in Chronico: & ait victoriam Alemanorũ, quã hîc nũciat Theodericus circa annum Christi 508. Anastasiani verò imperij 18. contigisse, Felice & Secũdino Coss. affinitate) nam Theodericus, vt regni sui vires stabiliret, Adelphedam sororem Francorum Regi copulauerat. Matthęus Palmerius. parentum vestr.) Nam Theodericus sororem Clodouęi in matrimonio habuit. Gregor. Turone. gẽtili-

tas]erat ergo tunc Clodouæus non amplius gẽtilis, ſed Chriſtianus iam factus. innumerabilem nationem]reparabilem vocat Ammiã. Marcellin. in auctoribus]v. *in actorib.* quia ex primariorum]v. *quando & primariorum.* illis remiſſi]vet. ſic, *illis remiſſius.* celantur exterriti]al. *celantur externi.* quia ad vos eum iudicaſtis]v. *quia vos iudicatis.*

LIB. III. Epiſt. 1. VISIGOTHARVM]id eſt Viſigothorum qui Aquitaniam tunc obtinebant. Clodouęus & Alaricus elegere arbitrum belli Theodericum: cuius arbitrio nolens parere Alaricus à Clodouęo victus eſt. Ammon. Monach. lib. 1. cap. 20. Francorum Regem]Luduin ſeu Clodouęũ, de quo in nouiſsima ſuperioris libri formula, & huius li. epiſt. 3. populorũ ferocia corda.]rectiùs in vet. *populorũ ferocium corda.* vt nobis]vet. *vt vobis.* duos nubis]vet. *duos enim.* affinitate cõiũctos]vt ſup. li. prox. epiſt. vlt. Gundibaldũ]regem Burgundionum, de quo ſup. extr. li. 1. epiſt. ad quem hac de re epiſtola ſequ. proximè ſcribitur.

2. Hundibaldo]v. *Gundibaudo.* de quo ſup. epiſt. ſuperiore. quia illud in vobis]v. *quia illi in nobis.*

3. Herulorum Regi, &c.]*Thoringorum regi.* is eſt Herminifridus, ad quem extat Theoderici epiſt. cap. 1. lib. ſequ. Gundibadi Regis]vet. *Gundibaldi R.* Regem Luduin]v. *Regem Cluderium.* arbitrium]v. *iudicium.* cui offertur]v. *offeretur.*]Henrici]vet. li. *Enrici.* idem Caſſiodorus Enrici meminit lib. 5. epiſt. 39. ſenioris]'patris ſcilicet Alarici Regis Viſigothorum, vt epiſtolis ſequentib. patet. Reddite filio]*Alarico.*

4. LVDVIN REGI]vetus, *Ludouico R.* adeo inter]v. *ideo int.* ſe poſſint gentium vota]vet. *ſe poſsint gentibus gentium vota.* arma mouere]v. *arma cõmouere.* expetatur]v. *exſpectatur.* & illis]v. *& illos & illos.* amicos veſtros]v. *amicos noſtros.* ideſt regem Gundibaldum & Herulorum regem, &c. magno opere]v. *magnopere.* vult alium]v. *vult alterum.*

5. In pluribus]vet. *in plurimis.* ſub leuitate prętatur]in veterib. *ſub lætitate præparatur.* maximum felicitatis genus]vet. *maximo felicitatis gencre.*

6. Frondeſcat]v. *floreſcat.* nobiſcum gig. *vobiſcum.g.* qui cùm]v. *quẽ cum* al. *qua.* dona conf.]v. *dicta confirmat.* adiuuate ſententias veſtra.]v. *adunate ſententiam veſtram. veſtra eſt.*

7. Iuſtè debentur]v. *iure deb.*

8. Binorum & Ternorum]inf. lib. 7. epiſtol. 20. fidei tempora]*fidem tempora.* legitur in vet.

9. Conſtruere]vet. *conſtituere.* quàm dolorem]in vet. *antequã dolorem.* contrahat]*contradat.*

10. ARGOLICO) inf. epiſt. 29. huius lib. Hic per hanc formulam creatur pręfectus vrb. in locũ Agapiti, de quo ſup. lib. 1. epiſt. 6. 30. & 32.

11. Laude virtutis)v. *laude virtus.* cuius maximam facundiam]in manuſcr. *cuius innoxiam.* abundaret) v. *abundauerit.* redamus)v. *credamus.* nos numerum)v. *nimirum.*

12. MAGISTERIA DIGNITAS) de hac pòſt lib. 10. epiſt. 33. Magiſter officiorũ, qui militibus prętorianis pręficiebatur, Zoſimus libro

hiſtoriar. Cuiacius in tres poſtremos Codicis libros. Maximã] v. *innoxiã.*

13. Indiſcreto] v. *diſcreto.*

14. VENERABILI.] adde, EPISCOPO in auctorem] v. *in actorem.* ſæpenumerò iſtæ inuicem voces commutantur.

15. THEODAHADO] hic poſteà regnum Gothorũ adeptus eſt: ad quem exſtat Theoderici epiſt. 37. lib. ſeq. illuſtris Sonæ] v. *ill. Sane.* inuẽta calliditate] repone ex vet. *inueterata calliditate.* machinatione dilato] v. *machinatione dilatato.*

16. GEMELLO] vet. *Gegiello.* ſubiectas] rectiùs ex manuſcriptis, *ſubiugatas.* in Gallias [Theodericus Gallias Francorum oppreſſione liberauit, Venantio & Importuno Coſſ. vt idem Caſſiodor. noſter in faſtis cõſularib. ſcribit.

17. Noſtros] vet. *ϒeſtros.* moribus togatis] Togati mores barbaris opponũtur. Toga Romana fuit, l. 32. ſed etſi accepto, D. de iur. fiſc. Plin. li. 4. epiſt Audiſtine. Cic. pro Cor. Balbo. *Carent ϒſu togæ peregrini, barbari, & ij quibus aqua & igni interdicitur.* Paul. lib. 3. tit. 4. cingulũ Romanos cinxiſſe annotatũ à Macrobio eſt lib. 6. ca. 5. Saturn. & infrà Caſſiod. in formula præfect. vrb. *habitu te togatæ dignitatis ornauimus, ϒt indutus ϒeſte Romulea iura debeas affectare Romana.* æquitate noſtri temporis] Solenne eſſe Principibus ſui ſeculi ſectam, felicitatem, mores, leges, laudes denique celebrare, crebra in eorum conſtitutionibus mentio docet, ſup. lib. 1. epiſt. 6. *ſeculi beatitudo.* lib. 2. epiſt. 13. *noſtri temporis iuſtitiam.* Iuſtinian. *ſecta noſtrorum temporum non patitur.* l. vlt. C. de pact. *obtrectator noſtrorum temporum.* l. vn. C. ſi quis Imp. mal. ad quam legem Græcus ſcholiaſtes Baſilicon lib. 60. colligit, eum qui principis ſeculum criminatur, principi ipſi maledicere videri, quo de inſtituto aliquando in Selection. libris, quos propediem editos curabo, ediſſeram.

18. potuerit] v. *poterit.*

19. DANIELI THEOD. R.] in vet. leg, *Commonitorium Danieli Theod. Rex.* ab hac occaſione taxari] veteres. *ſub hac occaſione taxata.* moderatio pro merentibus] rectiùs in manuſc. *miſeratio pro mementibus.*

20. GRIMODÆ SAIONI] alij *Kinulæ*, al. *Trimulæ S.* ſalutaribus inſtitutis] v. *ſalut. conſtitutis.* præfatus] v. *præfectus.* cum alio eiuſd. meriti [Iure ciuili raptores in triplum teneri nemo neſcit. In peruaſorem qui in alienos agros irrumpit, actio in duplum redditur, ex Conſtantini ad Baſſum conſtitutione, quæ extat apud Iul. Frontinum, de limitib. agror. & l. 4. C. fin. reg. nequeat inueniri ad nos reducite] vet. *neq; reperiri ad nos deducite.*

21. Plus ſapiant] in manuſc. *plus capiant.* renouata regreſſio] vet. *renouata egreſſio.* hab. Romæ] vet. *hab. Romana.*

22. Habere propiciũ. nam cui licet habere] v. *ϒidere propicium. nam cuilibet hab.* credit] v. *credit.* noſtra colloquia] Colloqui cũ Imperatore magnũ quidpiã rex Theodericus cẽſet: vt & menſæ adhiberi, qua de re infrà pluribus lib. 6. epiſt. 9. & nos nonnihil lib. 3. cap. 13. Select. attigimus.

23. COLOSSEO] al. COLLESO, de quo epiſt. prox. ſequ. Sirmien-

sem Pannoniam) Sirmiensis Pannonia quondam sedes Gothorum, non paucæ Cæsarum constitutiones in Codice extant datę Sirmij, earũ subscriptio indicat. Gothorũ possis demonstrare iustitiam) Gotthorum tamen gentem perfidam, at pudicam ait Saluian. lib. 7. de prouidentia: inter quos nulli scortatores, nulli impudici sint, nisi Romani. consuetudines inolitas) inf. lib. 7. epist. 2. & suprà li. 1. epist. 10. Consuetudinis nomine intellige id quod solet pendi, videlicet tributum. Solennia vectigalia vocat l. 1. ff. de munerib. & honorib. Iustinian. τὰς ὠρισμένας συμηθείας, Nou. 123. & 128. cùm propriè abiurator alieni] v. *cum pro re abiuratus alien.* nostris verè iudiciis] v. *nost. ver. iudicibus.*]

24. concitentur] vet. *conferantur.* Colosseo] v. *Colleso.* viribúsque potẽti] v. *vir præpotenti.* in futurum] v. *in futuris.* patientiam] v. *parientiam*, vt infra lib. 7. epist. 27. l. 1. C. qui pro sua iurisd. iud. da. pos. *parientiam* autem paulò pòst, & obsequia pro eodem vsurpauit. Non nemo *parentiã* legit, d. l. vn. vbi vulgò *patientiam*, vt hîc mendosè prius scriptum Iacobi Cuiacij εὐστοχία restituit lib. 1. cap. 6. obseruat.

25. Indictionis] sic veteres: al. *indictum* explorante repertum] vet. *exp. compertum.* deprehendere festinamus] v. *comprehendere fest.* vbi rigorẽ] vet. sic: *vbi auxiliante domino.*

26. OSVNI] alij, SIMEONI. Simeonem itaque] aliàs, *Simeonium*, vel *Simecinum itaque.*

27. Comprobatum] v. *probatam.* ad nostram laudem] *nostram*, abest à manusc. diu & varia persecutione] v. *diuinaria & varia.* p. sociarentur] v. *satiarentur.* qui te] v. *quid te.*

28. Ornasti conscientiæ] v. *orn. de conscientiæ.* quia multi te positum in potestate nesciunt] vet. *& qui voluit te positum in potestate nesciuit.* precio] v. *præmio.* gratiã contulisse] v. *gratiã retulisse.* quod benigna] v. *quod de benigna.*

29. ARGOLICO] eidem rescribitur epist. 11. 30. & 33. huius lib. hoc sunt.] v *hæc sunt.* ac eorum] fortè legend. *actorum.* in vet. lib. scriptũ offendi, *actoris.* habentur] v. *habetur.* in segetem coalescunt] in vet. scribitur, *in segetem calescunt.* cum interlineari hac glossa, *coalescunt.* quibus illud atque illud vocabulum] v. sic: *quibus illud atque vocabulum.* al. *aquæ.* locus videtur corruptus. voluerit] *maluerit* ac eorum supplicatione] vet. *actorum.* al. *auctorum supp.* deformis ruina] Deformitas ruinam ædificiorũ ac murorum significat, vt inf. lib. 7. epist. 6. in Comitiua formarum ostendimus. Virgil. 12. Æneid. *accendere bellum. Deformare domum*, id est, euertere, l. 23. Léxque tutores. C. de adm. tut. iubet tutorem deformatum pupilli ædificiũ reficere, deformes ruinæ, l. 4. l. 5. C. de ædif. priu. Lamprid. Alexãdro Seuero, *theatrum Marcelli reficere voluit multis ciuitatibus, quæ post terræmotus deformes erant, ad instaurationem operum & priuatorum & publicorum pecuniam ex vectigalibus dedit.* l. 4. & l. 16. quicunque, C. de oper. publ. adde quæ infrà in Comitiua for. adnotaui lib. 7. epist. 6.

30. Debeamus] v. *debemus.* erigere, quæ] v. *eligere quã.* ciuitatis cloacas] de cloacis vrbis Romæ inf. li. 8. epist. 29. fluuios, quasi] vet. *fluuios quoque.*

per ingentia ſigna) al. *per ingentia ligna.* ſuſpicor legendum, *ſtagna.* arg. l. vn. vt in fluminib. publ. nauig. li. & l. 2. §. ſi quis cloacam. §. ideò, Ne quid in loco publ. & Salluſt. lib. 4. hiſtoriar. apud Nonium. *Mœnia oppidi ſtagnabant redundantibus cloacis aduerſo æſtu maris.* Stagnum enim Varroni ac Feſto dici placet, quod in eo aqua ſtet. Sed & infrà lib. ſequ. epiſto. 50. *liquida fluenta decurrere* ne præcipitato torréti marina poſſint) vet. *nec præcipitatorem marina poſſunt.*

31. Reip. noſtræ infatigabilem curam] v. *Reipub. noſtram inf. cur.* vbi quicquid (vet. *vt quicquid.* exhibetur] v. *exhibeatur.* parua) v. *praua.* aquam formarum) emendo, *aquarum formam,* ex l. 1. l. 6. omnis, de aquæduc. Cod. lib. 11. epiſto. 6. lib. 7. in formula Comitiuæ formarum vrbis. Formæ autem pro ædificio ac ſtructura, l. 17. ſi pendentes, §. ſi quis cloacam, D. de vſufr. formam aquæductus Vlpian. Harmenopolus libr. 2. tit. 1. agens de ædificiis ex aliena exſtructis materia, τὰ εἴδη vocat, περὶ τῶν ἐξ ἀλλοτρίας ὕλης γεγονότων εἴδων legum culmina) in vno manuſcr. *longa culmna.* Tricennij præſumptione) rectiùs in vet. *præſcriptione.* tentatum) al. *tentandum.* quæ ſupra mem.) *ſupra,* non eſt in vet. infrà lib. 5. epiſtola. 37. in fin. Procop. lib. 3. de bello Vindic. æs) vet. *æris.* more iuſtit. in duobus veteribus *noſtræ.*

32. Perdurantes) vet. *perdurantem.* Per indictionem) v. *per indictam,* vt inf. eo. lib. epiſt. 40. Precioſum vectigal.) in ſcriptis legitur, *prec. vectigale.* Pecunias exigamus) al. *pecuniæ exigantur. Quid enim à domino agri exigas, quem eum non coluiſſe cognoſcas?* Auidiores tributorum à principe inductorũ exactores D. Chryſoſtomus inſectatur, qui ab agricolis ea quæ ne terra quidem protuliſſet, flagitarét: eóſque in comparatione reg. & monach. communes regionis hoſtes vocat, nempe κοινοὺς τινὲς πολεμίους τῆ χώρας ἅπερ οὐκ ἐξωνέσατο ἡ γῆ ταῦτα τοὺς γεωργοὺς ἀπαιτοῦντας. Puteolanis ſemel C I M. modiorum donata: Symmachus lib. 1. epiſt. 39. Et publicanos remiſſionem petentes tertia mercedis parte reuelauit Iul. Cæſar, auctor Sueton. Huc pertinet l. 25. ſed ad des. §. vis maior, D. Locati: & lib. 4. epiſto. 7. infr. & quæ à Bartolo in hanc ſententiam diſſeruntur, in l. 11. Cotem. §. vlti. De public. vect. & commiſſ.

33. Vota veſtra) v. *vota noſtra.* extraneus) vet. *extrinſecus.* ſuperbo) al. *ſuperno.* viros eligere) v. *viros emergere.* circa referendos Curiæ) in vet. *circa reuerendos Cur.* alij malunt, *Referendarios, Referendos* tamen legitur etiam li. 1. epiſto. 41. Fortè digamma Aeolicum eſt, cuiuſmodi & illa in Etruſcis Pandect. *Ventorum Fi,* pro, *Ventorum Vi,* l. 9. ſi poſt, de peric. & comm. rei vend. *Præfuerint,* pro *Præbuerint.* l. 3. de vacat. & excuſ. mun. *Aduixa,* pro *Adfixa,* l. 52. librorum §. ſi quid igitur; De leg. 3. *Prouectæ,* pro *Profectæ.* l. 35. ex facto, in fin. De hæred. inſtit. & ea quæ Donat. in Terentij Andriam adnotauit, *Dafus, Serfus, corfus,* pro *Dauus, ſeruus, coruus.* Quintil. lib. 1. ca. 13. ita hîc *referendos,* pro *reuerendos,* eodem Aeolum more ſcriptum fuerit. Viderint qui in iſtis minutiis oculatiores ingenioſarum regularum laudem captant.

34. MASSILIENSIB. TH. R.] al. OMNVLO. ad ſecuritatem veſtram vel vtilitatem]v. *ad ſec. vel ciuitatem veſtram.* Comitem Maradū) al. *Comitem Marabadum.* ſecuritatem]v. *ſeueritatem.* vnde noſtrum] *noſtrum,* abeſt veterib.

35. Conuelli] v. *euelli.*

36. ARIGERNO] al. AVRIGENO. Proinde firmius] v. *pro firminus.* permittat]v. *promittat.* motus veſtro]vet. *monitus veſt.* al. *monitu noſtro iudices.*

37 Probat ſibi iure] v. *probatis iure.* magis quàm imponenda] v. *magis quam vobis imp.*

38. Bene geri] Al. *bene agere.* nitimur]v. *innitimur.* reſides]v. *regis.*

29. FELICI V. I. COMITI]in quibuſd. ſolùm legitur, FELICI. vitiantur]v. *iuuantur.* ſub antiquitate]v. *ab antiquis.*

40. Inſpeximus]v. *aſpeximus.* per indictionem quartā] v. *per indictam quartam,* vt ſup. epiſt. 32. cùm virtus corporis fuerit deſtituta] ſic vet. codic. *cùm virtus robore fuerit deſtituta.*

42. Nimis]vet. *minima.* grauentur]v. *grauarentur.* de tam magna] *tam,* abeſt à vet. præbendæ]id eſt militaris annona. Vlpian. eius meminit, qui præbenda exercitui conduxerunt 19. inuiti de teſtib. T. Liuius li. 2. belli ſecundi Punici, Gellius li. 15. cap. 4. Flaut. Perſa, *Ædiles præbenda locauerunt.* Cæterùm, tribuenda, quod more ſolito tribuerentur, vt & præbenda dixit Symmachus li. 1. epiſt. 6. & 8. Eo nomine beneficia eccleſiaſtica ſignificantur, tit. de præbend. & dign. & tit. de conceſſ. præbend. & can. ſi quis dator, c. ex multis 1. q. 3.

43. VNIGIS SPATARIO] vet. VVINGIS PARTHARIO, al. *ſpectario.* videbantur] v. *debebantur.* dubietate] v. *diminutione.* decent] v. *debent:* vt ſæpe aliàs.

44. Tempus nauigationis] Tempore hyemis nauigatio periculoſa: inde maria claudi dicuntur. Vegetius lib. 4. cap. 31. l. 6. Ciuitas, C. de off. rect. prou. Cic. lib. 2. epiſto. 6. ad Q. fratrem: *Adhuc mare clauſum fuiſſe ſcio, ſed quoſdam tamen veniſſe Hoſtia dicebant.* Hinc lucem mutuatur ſpecies à Scæuola tractata l. 122. qui Romæ, §. Callimachus de verb. oblig. prouiſione] Præuotianum exemplar, *promiſſione,* aliquantò rectiùs, tum ex eo quod ſequitur mox, *habetote fiduciam,* tunc verò verſic. *quod noſtris verbis,* &c. id eſt promiſſione: quaſi diceret, quam vobis nunc de victualib. damus, non fallemus fidem.

45. ARIGERNO] al. AVRIGENO. Samareæ ſuperſtitionis] vet. *amaræ ſupereſt.* cùm ad humanos]vet. *cùm in humanos.*

46. Pietatis] v. *pietas.* puellæ Valerianæ]v. *lib. Valeanæ.* tibi patr.] *ſibi patr.* vt in vet. reformatus]vet. *reformato.* ius tibi ſit liberum] *liberum,* abeſt ab vno vet. minimè videatur]v. *minima vid.*

47. CASV FACTA CÆDES INDVLGETVR.) conſultæ non fit gratia. Imò excepta ſemper intelligitur, quia capite vindicatur. l. 1. l. 3. l. 4. l. 7. l. 8. C. Th. de Indulgentiis criminum.

INTRA

INTRA ECCLESIÆ SEPTA REFVGIENS] C.Theod.li.9.tit. 47.de his qui ad Eccleſias confugiunt.li.1.C. Theod.tit.12. Luithprandus li.1.c.9.li.3.ca.4.c.6.ext.de imm.Eccleſ.Sozomenus li.8.c.7.Socrates.li.13 cap.5.

Humani ſanguinis effuſione polutum] Præclarè Lactant. li. 1. & in epitoma diuin.inſti.Plat.li.9. de legib. Phil. de legib.ſpecialibus, Porphyrius περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς. Imperatores Gratian. Valen. & Theo. cùm cæteris reis vinctis crimina condonarent, exceperunt eum qui *parricidali furore raptus ſanguine proprio manum tinxit, & qui cuiuſque hominis cæde maculatus eſt.* l.6.Paſchalis,tit. 38. de indulgentiis, C. Theod.li.9. abſumit)v. *aſſumat.* ſcilicet quia naturæ]vox, *naturæ*, abeſt ab vno exẽpl. primitus erupiſſe]v. *ignitus erupuiſſe.* apud Pruſiam]v. *apud Biarſiam.*

48. MVNITIO IN OTIO FIAT] Senec.li.2. epiſt.18. In ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparet, & contra iniurias fortunæ inter beneficia firmetur: Miles in media pace decurrit ſine vllo hoſte, vallum iacit, & ſuperuacuo labore laſſatur, vt ſufficere neceſſariò poſſit. Quem in ipſa re trepidare nolueris,ante rem exerceas. Iſocrates monet, ſpontaneos eſſe labores adeundos,vt ardentius perferamus.

Vobis] lege, *nobis.* eraſus] v. *craſſus.* cum inferiori] vet. *cùm in inf.* ſine pugna]Briſſon. *ſub pugn.* prudentiæ]al. *prouidentiæ.* quæ non putatur] al. *quod non putatur.* vnde)vet.*Vndis.* quando neceſſaria iudicatur,aliàs, *neceſſe iudicitur:* quo modo Lucas de Penna ad l.3.C.de quib. munerib. & præſtat.li.10.hunc locum proferens legiſſe videtur.

49. Latenenſis.]vet. *Cathemenſis.* vet.ſubditi]*ſubiecti.* ſi id quod poſſ.] al. *ſi quid poſſ.* al. *quicquid.* eripitis]vet. *eripit.*

50. Inſtitutis]v. *conſtitutis.* ad labores]v. *ad laborem.*

51. Euacuatio]v. *euacuator.* lubricum]v. *ludibrium.* Ænomaus]v. *Inomagus.* vt putabatur conſilio geri,vbi magis capitis]v. *Vt putabant c. g. Vbi imago capitis.* roſeus coſtati]v. *ruſſæus eſt.* quadrigæ celeres]vet. *quadrifagæ.* cel.Rotæ orientis] in manuſc. *Eoæ orientis.* poſtulati]v. *poſtulanti.* menſibus conditio]v. *miſsib.cond.* putetur]v. *videtur.* erectionibus]v. *exceptionibus.* profitetur]v. *profiteretur.* volitantes]v. *voluntates.* potior turba] *potius turba.* paucos enim]al. *paucas enim.*

52. Leontium] al. *Lucentium.* Grammaticam diſciplinam] in vno exempl. *drammaticam diſciplinam.* artem logiſticam] ſic in veteri: al. *logicam,* alij etiam, *logiſtam.* nomen eſt veſtra] vet. *nomen eſt impoſitum Veſtra.* diſciplinæ illæ] *illæ,* abeſt à vet.deberet oculis]vet. *debet ocul.* dictis auditoriis]in manuſc. *dicas audit.* Hyrummetricus] al. *Yrometricus.* more vaſtiſſimi fluminis] & contrà flumina vice cenſitorum funguntur, l.30. ergo,alluuio, De acq.rer.dom.

53. Salix lenta]ſic in veterib.rectè. Virgil. Ecloga.5. *Lenta ſalix fœto pecori.* in quibuſd. *læta.* ſunt & alia]vet. *ſunt & illa.* ſapores aquarum]vox, *aquarum,* abeſt à veteribus de ſapore aquæ Victruuius lib. 8. cap. 1. quo

in lib.& Seneca lib.3. natur.quæst. multa de aquis, quæ nunc prudens omitto, disputantur.

Lib.4. epist.1. HERMINAFRIDO] alij HERMAFRIDO REGI THORINGORVM, de quo episto.3.lib.3.deitate)v. *diuinitate*, neptem caro pigniori)v. *neptis*. impleat]al.*compleat*. vestris)v. *nostris*. Hi sunt sub] *sunt*, abest à vetere. incedunt enim molliter, sessores suos insanis]v. *incedunt molliter sessores insanis*. destinauimus]al. *destinamus*. copulauimus)al. *copulamus*. litteris doctam]Vxoris dotes doctrina, mores, forma, genus, dignitas: sed principem locum eruditioni tribuit. Solebant autem veteres, puellas erudire. Liuius li.3.de Virginia, Plin.li.1.epist.17. Athen.lib. 13.Lucian. περὶ τῆς ἐπὶ μίσθῳ συνόντων, Plutarch. περὶ παιδῶν ἀγωγῆς. Galieni Imp. tempore puellæ & viduæ Plotini philosophi scholam disciplinæ causa frequentabāt. cuius instituti meminerunt Iulan.lib.4. Vbi pupil.educ. Gordia.lib.15.si paterno, C.de neg.gest.argētea]Vt luteus color nuptiis dicatus fuit, sicut ex Catullo & Apuleio eximiæ doctrinæ vir Turneb. probat lib.28.cap.2.Aduersar. ita & argenteus seu candidus, vt ex hoc loco constat, Apuleio lib.7.de Asino, Val. Max. li.2. cap.1. Plutarch. in Problem. Vnde in luctu interdicebatur, Paul.lib.1. sentent. tit. vlt. *Qui luget*, inquit, *abstinere debet à conuiuiis, ornamentis & alba veste*. Æschines oratione contra Ctesiph. exprobrat Demostheni, quòd triduò post filiæ vnicæ obitum λευκὴ ἐστήτα λαβὼν sacrificarit.

2. Videantur]v.videatur. Sume itaque arma]arma, abest à vetere. adoptio per arma]infr.lib.8.epist.1.& 9.de qua ne quidquam hîc amplius adnotem, impedior doctissimi viri Pithœi, sagacissimi rerum antiquarum perscrutatoris diligentia: qui hunc ritum lib.1. Aduers. exsequutus est. Sic inuestitura fiebat baculi & anuli traditione: ca. 4. de concess. præb. sic manumissio apud Longobardos per sagittam. Paul. Diacon. li.1. de gest. Longobard. Sed hæc aliàs fortasse fusiùs.

3. SENARIO V. I.] al. SENATORI V. I. ad ornatum palatij] in vno vet. *ad ornamentum pal.* videre decet] al. *viuere decet*. per indictionem quartam]al. *per indictam quartam*. alij, *indictam materiam*. tende itaque adhuc bonis actibus tuos ad potiora successus, sciens gratiam nostram] exemplar Præuotij hanc scripturam habet: *tende itaque adhuc bonis actibus tuis ad potiores voces. Suscipiens gratiam enim, &c.* Lectio satis arridet, sed fortè pro, *Suscipiens*, legendum, *sciens*, vt in excusso libro.

4. Relinquitur]Diuionense exemplar, *requiritur*, sed minùs apto sensu. Senarium]idem exemplar, *Senatorium*, rectè, infrà hoc lib.epist. 7.inscriptio, SENARIO. Vtilitas] in veteribus lib. legitur, *humilitas*, & rectiùs. imponitur]v. *interuenit*. Verùm inter] in exempl. Præuotiano auctior hæc verbis aliquot habetur sententia hoc modo: *Modus etiam rarò interuenit. garrula res est lætitia. nec enim præ gaudio potest spiritus contineri: verum inter &c.* Itaque reponendum videtur ex varia codicum collatione: *Modus etiam rarò lætis rebus imponitur, qui magis tristibus interuenit. garrula res est læ-*

titia. Huic sententiæ suffragatur Symmach. lib.2. episto. 7. *Quippe lætitia,* inquit, *loquax res est atque ostentatrix sui, adeò vt magnæ parti hominum nulla ab hac cautio sit.* Idem epist. sequ. *In serenis frontibus animorum indicia perleguntur. non enim se capit exundantis lætitiæ magnitudo, sed dedignata pectorum latebras ita multa & candida foris prominet, vt intelligatur non ingentior esse quàm verior.* Apuleius lib.3. Florid. *Nam nunc lætitia facundiæ obstrepit, & cogitatio voluptate impeditur, ac mens occupata delectatione mauult impræsentiarum gaudere, quàm prædicare. Quid faciam? cupio gratus videri. sed præ gaudio nondum mihi vacat gratias agere.* Nouum est enim) γνώμη perpulchra. *nouum est, sub amore principis custodire modestiam.* pro eo quod diceremus, arduum est eos qui apud principem plurimum possunt, se moderatè summisséque gerere. Nouum, id est magnum, tit. de publ. iudic. *noua pœna,* pro atroci Seruius Honorat. in illud Virg. *Pollio & ipse facit noua crimina:* & in illud, *Quis nouus hic nostris, &c.* Galenus apud Hippocrat. νεανικῶς interpretatur γενναίως, vel σφοδρῶς, vel ἰσχυρυρῶς, id est, generosè, valdè, vehemẽter. hæreas rectè.) non, *habeas,* vt al. *perpetam habeas.*

5. Extollere deuotorum] deuoti pro subditis. empta largiùs angustiore precio distrahantur] locus communis. grande commodum) hic precia rerum variantur, l. 63. precia, ad Falcid. commerciorum mater necessitas, l.1. de contr. empt. venditoribus) Præuot. lib. *Venditionibus.* siue Thusciæ] al. *Syriæ Tusciæ.* Fideiussoribus] al. *fideiußionibus.* quando fames totum solet contemnere, &c.] Famis tempore omnia carius venduntur: imò & liberi à parentibus distrahuntur. Valentin. Nouell.11. *Notum est.* inquit, *proximè obscœnißimam famem per totam Italiam desæuisse, coactósque homines filios & parentes vendere, vt discrimen instantis mortis effugerent.* Paul. lib.5. tit. 1. sentent. l.2. de patrib. qui si. distr. Annibale Cassitium oppidum obsidente, Strabo lib.5. testatur ὡς ὑπὸ λιμοῦ διακοσία δραχμῶν πραθέντες μεδύμνου, imò murem ea in obsidione 20. nummis vænisse, refertur à Plinio lib.8. cap.17. Val. Max. lib.7. cap.6. Vide epist.27. lib.12. infrà. expellere] vnus ex veterib. cod. *explere.* vulgata lectio magis placet. depellere famem dicunt alij.

6. Rempub. nostram sicut arma &c.] & Iustin. proœmio instit. & l. vn. C. de relig. & sumpt. fun. Synesius ad Pæonium ὑπὲρ τοῦ δώρου. Athenis fuit Eleaticum gymnasium, vbi pari litterarum & armorum cura studióque exercerẽtur, διδασκαλεῖον λόγων τε καὶ ἅμα καὶ ὅπλων ὁμοτύμως επεμελήθησαν. Studiorum causa liberos] Fuere olim domicilia literarum omnium optimarum Athenæ, Rhodus, Roma, Berythus, Constantinopolis, Alexãdria. affatus] lib. Diuion. *affectus.* clarum] v. *charum.*

7. SENARIO] lego, *Senatorio.* trabium] v. triremium. restitisse] al. *extitisse.* modiationem tritici] modiatio, modius. Epiphanius περὶ σταθμῶν. l. vlt. C. de naufrag. li.11. l.32 cum Nauarchorum de nauiculariis li.13. C. Th. l.16. cùm non frumentum, C. de vsur. Calculus modiationis d. l. vlt. vbi obiter obserua, *lacunam dispendij* eo sensu dici ab Honorio & Theo. quo *lacuna ærarij,* Symmacho li.1. epi.19. Gellio *fama lacuna.* li.11. c.3. Cice-

roni Verrina 4. μοδισμὸς longè aliud in legibus naualibus Iustiniani. vltra naufragium velle desæuire] Humana sententia : cui non absimile illud Vlpiani videtur, *Si labes facta sit, omnémque fructum tulerit, damnum coloni non esse : ne supra damnum seminis amissi mercedes agri præstare cogatur.* Nam vis diuina, quam θεοῦβίαν, vel vt apud Harmenopulum est, θεομηνίαν vocant, *non debet conductori esse damnosa, si plusquàm tolerabile est, læsi fuerint fructus.* l.11. ex conducto §. si vis l.25. si merces. ff. locat. & cond. Naufragiorum legibus hæc quoque adscribitur, NAVFRAGIA AD PVBLICANOS PERTINENTO. l. 1. C. Th. de naufrag. lib.13. tit.8. Quod per antiquum esse ex Hermogene & Fortunatiano liquet : ne ex calamitate miserorum fiscus luctuosum lucrum captet. d. l.1. l.2. l.5. l.11. C. Iustinianeo, de naufrag. intra anni spatium naufragus remedium ex indulgētia consequitur. Hoc addit l. pen. vt cōfestim & leuato velo eiusmodi causæ cognoscantur. immania elementa] In manusc. Præuot. non *elementa*, sed *pericula concessisse*, legitur. excussa tamen lectio defendi potest. Noster Cassiod. inf. hoc lib. epist.19. de nautis. *quos frequenter plus affligunt damna, quàm solent nudare naufragia.* Seneca li.7. Controu.1. *O maria, iustiora iudiciis, ô meliores procellæ patre,* &c.

8. FOROIVLIENSIBVS] al. FORÆLIVIENS. profecistis] vet. *vnus, prospicitis.* al. *profuistis.* Alsuanum] al. *Alfuanum.*

9. Adolescentia peruia videtur incommodis] Circunscriptio adolescentum Lætoria lege prohibita, Cic.3. offic. & de nat. Deor. Iul. Capitolin. in Antonio philosopho, l.2. C. Theod. De donat. lib. tit.12. Insidię fiunt adolescentibus. l.1. de Minoribus iuuenibus] al. *iuuentibus*, vt Præuot. lib. alij, *viuentibus*. Paula] al. *Palla*. tenorē] duo veteres, *tenore*. rectiùs. Pœnale murmur, Iustinianus Nouell. 115. Γοητείαν dixit, id est magicos susurros, interprete Iuliano, qui fiunt manibus accitis. l.6. C. de malefic. & mathem. Aurelius Prudentius li.1. contra Symmachi relationē, *Murmure nam magico tenues excire figuras, Atque sepulchrales scire incantare fauillas.* Cedrinus de Apollonij Tyanei præstigiis pag. 33. Γοητείαν ab eiulatu ad sepulchra deducit, nempe ἀπὸ τῶν Γόων καὶ θρηνῶν τῶν περὶ τοὺς τάφους τοῖς τὸ τοιαῦτα ἐπὶ τηδεύουσι γινομένων. infrà lib.9. epist.18.

10. Fœdum est &c.] Pignorationes, & quas Repræsalias dicunt, prohibet Theodericus & Zeno l. vn. vt nullus ex vicanis pro alienis vicaneorum debitis teneatur. lib.11. C. Iustinianus Nouel. 52. & 134. & vim omnem à Repub. abesse iubet, vt non manu, se actione experiatur. Idq; iuri nostro consentaneum est, l. extat, & l. pen. quod met. caus. l. 9. negantes, C. de obligat. & act. Nihil manu] χειρῶν νόμῳ, id est vi, Pompon. l.2. de orig. iur. *Omnia manu regis gubernabuntur.* Florent. *manu à regibus.* manuscript. liber, *manuum legib.* Paulus, *aduersus extraneos homines, si quid manu commiserint.* Quod genus dicendi qui minus perspexerunt. ausi sunt integræ Pandect. Florentinarum lectioni substituere, modò, *manus* : modò, *in alium* : modò, *malum.* Et in Photij Nomocanone, tit.9. ca. 7. Si episcopus aduersus collegam συμεπίσκοπον actionem habens non agat, sed cum

illo tractet χειρὶ πράξει, id est *manu, & vi agat*. Malè Henricus Agylæus, χειραπτάσει conatus emendare. frustrà, vt ex Concilij Carthagin. can. 121. & Iustiniani Nouell. 123. conuincitur. Vis omnis legibus infesta, cum insuper habito magistratus imperio priuati sibi ius ipsi dicunt. l. non est singulis, de reg. iur. ἀναρχίαν δανειστῶν, vocat Harmenop. lib. 3. Epitom. titu. 5. ἀνάρχως Iustinian. le. Rustic. titu. 1. l. 6. consuli) vet. *consulari*.

Si per vim litigia] al. *si per iura litigia non terminentur*. Filius obligationibus paternis si non sit hæres, exuitur] al. *alligationibus*, &c. Scribit verò Sextus Empyricus libr. 1. capit. 14. in fin. Pyrrhon. hypothes. legem esse apud Romanos, vt qui paternis bonis renunciat, non persoluat patris nomina: Apud Rhodios autem dissoluere æs alienum paternum compellatur. Quamuis non omnis filius est hæres, nec statim inuitus obstringitur æri alieno à patre conflato: à cuius hereditate (quod hodie licet) abstinuerit, tot. tractatu de iur. delib. l. 12. cùm à matre, C. de rei vindicat. l. 15. ęris, l. 24. si patri, C. de donat. c. non omnis 32. q. 2. Quare Alexander Pontifex Rom. quod indistinctè rescribit, filium patris debita exsoluere teneri, c. 1. de solut. id non simpliciter de filio, sed secundum ea quæ sæpius contingunt, de filio herede tātùm patris adeunte, accipiendum est, arg. l. 4. 5. 6. de legib. Vt plurimùm filius existit hæres patris: cuius hęreditas tacita quadam natura liberis addicitur. l. 11. in suis, de lib. & posthu. l. 7. cùm ratio, D. de bon. damn. redimitione) repone ex Pręuotiano cod. *redhibitione*. Sic sæpe librarij m in b. contráque commutarunt. Martian. Capella typis editus, *currum sumit*, ex manuscripto emēdandus, *subit*. Apud Luciferum pag 3. *Caim sumit sententiam*. Io. Tilius, qui princeps eum auctorem luci reddidit, rectè interpretatur, *sumere sententiam*, pro, *condemnari*: sed lectionis vitium nō deprehendit, *subire*. *subit*. In vetere glossario, *tames*: pro, *tabes*, *colobella*, pro *columella*. Apud Græcos conuertuntur & hæc σάμος & σάβος, κόλυμος κόλυβος, vt alij ante me obseruarunt. In veteri lapide, *pectus commurat pice*: pro *comburat*. *direbere*, & *dirimere*: *proboscis* & *promuscis* promiscuè, Plin. li. 6. cap. 8. & ibi Hermol. Barbar.

12. Semper auget princeps] ex vet. *semper augent principes*. mariti postposita] al. *mariti sui postpos*. Archotamia] duo ex vet. cod. *Archotomia*. summota] v. *submota*: quod quanuis leuiusculum, non contempsi, vt varietate scripturæ admoniti studeamus errorū emēdationi sensim assuescere. auię cura tenerior) Ea vis est στερτῆς φυσικῆς πρὸς τὰ τέκνα, vt parentes malint liberis, quàm sibi bene esse: & amor à natura hominibus insitus descendat magis, quam ascendat, l. 19. Insti. D. quod met. cau. l. pen. §. de vno, D. de rit. nupt. propter propagationem scilicet tuendam studio educandę prolis immortalitatem quandam generis humani natura commenta videtur, Aristot. in OEconom. κατὰ τοῦτο γὰρ μόνον ἡ τῶν ἀνθρώπων κατάστασις οὖσα θνητὴ ἐκ τῶν διαδοχῆς τοῦ ἀεὶ εἶναι τυγχάνει. καὶ αἱ τῶν γονέων εὐχαὶ τοῦτο πᾶσαι σπουδάσουσι. Quod Theoph. tit. de iure nat. adumbrauit, ἡ φύ-

σις ἐρῶσα τὸ καθ' ἕκαστον τῆς ζώσης ἀνακτᾶσθαι, δεῖ τοῦ ζῆν. καὶ τὸ ἀντεύθεν παιδοποιίας, καὶ τὸ ἐκ τοιούτου τεκνοῦσθαι τοῦ γῆς τε καὶ ἀναλώσεως καὶ δυσαρεστίας τῆδε ἀθανασίαν τοῖς ἐμψύχοις περιποιεῖσθαι. Val. Max. de censoria nota: *Natura vobis quemadmodum nascendi, ita gignendi legem scribit, parentésque vos alendo nepotum nutriendorum debito (si quis est pudor) alligauerunt.*

13. Vt quod potest] al. vt qui potest. ieiunus exercitus] En, cur tam multa annonæ militari nostris legibus iure quodam singulari constituta sint, de quibus aliàs. habeat quod emat] Miserrima omnino castrensis fames. quid designarit in Spendianis militibus Polybius lib. Porphyrius περὶ ἐμψύχου ἀποχῆς. lib. 2. quid Numantinis Val. Max. lib. 7. ca. 6. quid Romanis Liuius lib. 4. & Ammian. Marcellin. lib. quid Hierosolymitanis Euseb. 3. cap. 4. eccl. histor. Ioseph. antiquit. lib. 9. cap. 4. idem de bello Iudaico li. 6. ca. vlt. & li. 7. cap. 6. Vide huius li. 12. epi. 5.

14. GESILAE] vetus, BESILAE. sua quisque] vet. *quenque*, multò rectiùs. nam tributi & vectigalis nomine, prædia ipsa & possessores conueniuntur, l. 7. Imperatores, D. de publican. Demosthen. aduersus Timocratem, ait tributa non à corporibus, sed à possessionibus seu fundis deberi, τὰς εἰσφορὰς τὰ κλήματα ἢ τὰ σώματα ὀφείλειν. τὰ γὰρ ἀπὸ τούτων εἰσφέρεσθαι. l. 1. & 3. C. si propter publ. pens. & tit. sine censu vel reliq. fund. comp. non poss. Legem de publicanis & vectigalib. nō aduersus homines, sed aduersus rem scriptam esse docet Quintil. declam. 341. Saluian. lib. 5. de prouidentia.

15. BENENATO] al. BENATO. quidam habent, BENEMATO. cùm nec robustissimos] vet. *cùm nos robustissimos*. debilibus] *flebilibus*, in vet.

16. Bellorum insignita reportarat] vet. *bell. insignia reportauit*. auctoribus] vet. *actoribus*.] quoniam versari] al. *quoniam aduersari*.

18. Effossis cineribus] al. *effossis funeribus*. sed nihil muta: sic enim pòst epist. 34. Vbi inuestigandi thesauri ius conceditur, *abstineatis manus à cineribus mortuorum*. τὰ ἀκίνητα κωλῦσαι, Sudas. veritati dicta] *dicta*, abest ab vno vetere.

19. Siliquatici namque præstationem] Siliquatici præstatio reb⁹ omnibus vænalibus imponebatur.

21. Nos eis respicis velle] al. *nos respicitis velle*.

22. Ritus de medio] al. *ritus è medio*. relatione] tres veteres habent, *relaxatione*. prætextatum] v. *prætaxatum*. spectare] pro *expectare*: vt contrà, *exspectant*, pro *spectant*. l. 3. C. de red. act. Paul. lib. 1. tit. 9. lib. 5. tit. 6. senten. qui] vet. *quod*. Arigerno præcepta dedimus] Inuit. epistolam sequentem, quæ eiusd. cum hac argumenti ad Arigernum inscribitur. accumulat] vet. *cumulat*.

24. IVS PVBLICO IN LOCO ÆDIFICANDI CONCESSVM] cum hac tamen exceptione, *Si publico vsui non deseruit*. addit & alteram, *Ne vicino quoque officiat ædificatum opus*. l. 2. ff. ne quid in loco public.

In Spoletina] al. *in Spolica*. Curasi] al. *Thurasi*. al. *Posturasi*.

25. Bonæ apparentiæ nisus] scribe ex vet. *bonæ appetentiæ nisus.* quod virtutis conscientiam] rectius ita: *quod virt. conscientia.*

26. MASSILIENSIBVS] libri vet. VNIVERSIS MASSILIÆ CONSTITVTIS. quam regionem] al. *quam religionem.*

27. TERVTHAR] al. SVZVZAN. al. FERZ. alii etiã, THEZVTHZAR. aliquos] v. *aliquatenus postmodò.* ciuiles] v. *inciuiles.* lecti] v. *elati.* tuitionem] nostrates, *sauue-garde,* vocãt, de qua infrà quoque lib. 7. epist. 39.

29. Culmen vrbanum] Præfecturæ vrbanæ dignitas omnes vrbanos magistratus superabat, l. 3. C. de off. præf. vrb. Symmach. lib. 1. epist. 22. Vrbanum præsulem, noster Cassiod. superioris lib. epist. 11. dignitatem honorum vocat: de quo infrà quoque lib. 6. epist. 4. leuis] v. *lenis.* decreuimus] v. *decernimus.*

30. Curbæ] in trib. vet. *curiæ.* vetustatis decoctione] omnia tempus depascitur, ædificia quoque, Victruuius lib. 1. cap. 8. Plin. 36. cap. 6. l. 15. si quando, 2. C. de oper. publ. l. 38. domus, de leg. 1. Paulinus in 10. Natali Felicis. Æmil.] v. *Entiliano.*

31. Debet] al. *decet.* ægrè] vet. *ægra.* copiosos latices eduxit.] Psal. 114. *Qui conuertit petram in stagna aquarum, & rupem in fontes aquarum.* constructione] vet. *constitutione.*

32. Tuam facere offensam] vt iudex malè iudicando, litem suam facere dicitur. Publius Mimus: *Amici vitia si feras, facis tua.* Qui intentata] al. *Quod si intestata.*

33. Adunatio] Gellius lib. 2. cap. 29. *adunare messem.* tractum à Græco, qui eodem sensu ἠνόμενον & συνημμένον vocãt, l. 30. Rerum, D. de vsucap. *vnita corpora,* Senecæ lib. 2. cap. 2. natu. quęstion.

34. Loquuntur] v. *linquantur,* in vet. quo nondum inspecto ipse suspicabar legẽdum, *locantur.* testatione] v. *testificatione.* à cineribus mortuorũ. Idem sup. epist. 18. huius lib. 4. NVLLVSSE DOMINVS INGEMISCAT AMISISSE] à iure tractum. Thesaurus enim fauente Paulo est vetus quędam depositio pecunię: cuius non extat memoria: vt iam dominum non habeat. sic enim fit eius, qui inuenit, quod non alterius sit: alioquin si quis aliquid vel lucri causa vel metus vel custodię cõdiderit sub terra, non est thesaurus: cuius etiam furtum fit. l. 31. nunquam. ff. de acq. rer. dom. Scęuola li. 1. responsor. à tutore pupilli domum mercatus ad eius refectionem fabrum induxit. is pecuniam inuenit: quęritur ad quem pertineat. Respondit Scæuola: Si non thesauri fuerunt, sed pecunia fortè perdita, vel per errorem ab eo, ad quem pertinebat, nõ ablata: nihilominus eius eam esse cuius fuerat. l. 67. à tutore ff. de rei vindicat.

35. Minores contractus liberos non habent] Dion. Chrysost. περὶ ἀπιστίας τοῖς νεωτέροις τοσούτων ἐστὶν νόμος οὐκ ἐᾷ συμβάλλειν, ὡς ἀπίστοις οὖσιν. insidiantium laquei] Insidię pro dolo, l. vlt. C. de re milit. lib. 12. l. pen. fi. de iur. dot. l. antep. C. de dol. vbi quod antè, *indiciis,* legebatur passim, meritò in *insidiis,* docti viri mutant. Ideóque probanda est l. pen. C. de dol. Ioan. Fabri lectio, qui quod posteà aliis placere video, nõ ex *indiciis,*

ſed *inſidiis* legit: quod libri manuſcripti confirmant & conſimiles iuris loci, vlt. C. de re milit. in fi. D. de iure dot. Hinc inſidiæ fortunæ, l. vlt. C. de neceſſ. ſer. her. inſt.

36. Vnde neceſſe fuit] Remiſſa quoque ob ſterilitatem tributa indictionum epiſt. 38. huius lib.

37. Obliterentur] vet *obliuiſceremur*, metuiſſe] vet. *meruiſſe*. vincendi votum] Papinian. *Videtur*, inquit, *heredi ſuccurri debere, cùm animus litigantis, & obtinendi votum hanc opinionem admittat*, l. 11. in ratione, ad l. Falcid.

38. Eiuſdem argumenti epiſt. 36. huius lib.

39. THEODAHADO] al. THEOBALDO, qui poſteà rex fuit, lib. ſequ. epiſt. 12. diuina lectio] Paul. ad Timoth. genus purpuratum] regiũ. tempora ſuffragantur.] Interdicta enim ſunt annalia. Anianus in tit. 6. lib. 5. ſentent. Paul.

40. Auctoribus] vet. *actoribus*. circa] al. *contrà*. ſolicitatam] al. *ſollicitam*. ocyus] v. *ſocia*, ſed vitioſè. patron. veſter] v. *noſter*.

41. Iniurię] abeſt hęc vox ab exempl. Pręuot. patrię te rebúſque omnibus] Sententiam paſſi reſtitutio: lib. ſuper. epiſt. 46. exemplum famę reſtitutę fuit. Antoninus, *Reſtituo te in integrum prouinciæ tuæ: & adiecit, vt autem ſcias quid ſit in integrum reſtituere, honoribus & ordini tuo, & cæteris omnibus reſtituo*, l. 1. C. de ſent. paſſ. & reſtit. Iulianus Imp. Zenonem medicum religionis cauſa epulantem reuocans, ita reſcripſit, κάτιθι τίνην ἐπίτιμος, καὶ τὸ πρότερον ἔχων ἀξίωμα. Ammian. Marcell. lib. 29. *Illi verò exilio & pecuniariis afflicti diſpendiis paulo poſtea reddita ſibi militia ſunt reuocati, dignitatibus integris & ſplendore.*

42. Germen ſenatorium] ſenatorum velut paternarum laudum heredes eximio quodam nobilitatis honore cenſebãtur, l. 6. l. 7. ſenatoris, l. 9. filius, D. de ſenatorib. l. 39. exemplo, C. de decurion. multa Bud. l. vl. D. de ſenatorib. nonnihil etiam nos notauimus lib. 1. cap. 12. ſelect.

43. De Synagogę Iudęorum tuitione, lib. ſeq. epiſt. 47. auctoribus] al. *actoribus*. deteſtabilis] vet. *deteſtabilis incendij aſpectus*. culpas hominum] κνώμη eadem ab Honorio & Arcadio vſurpata: *Sicut ſacrificia templorum prohibemus, ita volumus publicorum operum ornamenta ſeruari. Ac ne ſibi aliqua auctoritate blandiantur, qui ea conantur euertere*, & c. l. 3. C. de pagan. & ſacrif. & templ. non eſſe in innocentia ędificia, ſed ciuium reos animaduertẽdum. Exſtat Beliſarij epiſtola ad Totilam, ne Romanos muros dirueret: qua lecta ſtatim ab incœpto mœnium excidio hoſtis abſtinuit. Procopius lib. 3. de bello Gothico. Interdum tamen reorum ędes ſolo adęquantur, vel certè fiſco vindicantur, veluti perduellium, tyrãnorũ, falſę monetę artificum, cęterorúmque, quorum culpa grauior, aut contumacia in exemplum, ędificiorum euerſione vindicantur: aut cùm id publica vtilitas videtur poſtulare, lege 24. ff. de pœn. l. 20. ſi is cum quo, D. comm. diuid. l. 2. §. ſi quis nemine, l. vlt. D. ne quid in loco publ. l. 11. fidei commiſſa, §. quis illiciti, D. de leg. 3. quos potueritis] ſic in veteri. Huius reos incendij potueris reperire. reſecetis] leg. *reſeretis*.

43. Si

43. Si ita factum] *Omnes in integrum restitutiones causa cognita à Prætore promittebantur*, vt Modest. scribit, *scilicet vt iustitiam earum examinet an veræ sint*, &c.l.3.D.de in integ.restit.suprà epist.40.huius li. causam]ex vetere,*casam*.quæ vox etiã restituẽda videtur lib.sequ.epist.14.prædecess. vestrum.al.*nostrum*.infrà lib.6.epist.22.momenti iure]sup. huius lib. epist. 40.quod verò sequitur, *in tam momentaria* &c.sic emenda, *in causa momentaria vel principali iustitiam* &c.instructam person. id est procuratoré, paulo pòst epist.46. & lib.sequ.epist. 12. sacerdotem] Sacerdotes improbè litigare non modò dedecet,sed vix etiam litigare,nisi per procuratores, qui Apocrisiarij nominãtur Nouell.123. nec fideiubere, pro aliis postulare,& cæt.cap.1.de fideiuss.ἐγγυάς διδοῦναι,can.20.Apostol.Synesij epistola 121.Optatus Afer lib.1.Photius Nomocanone,tit.8.cap.13.

46. MIRABANDO] vet.MARABANDO. insidiosa] v. inuidiosa. mancipibus]aliàs princip.Mancipes cursus publici,&mancipes clabularij cursus,l.15. mãcip.l. 23.ad procurationem l.26.cursus l.35.à nullo l. 62.vsurpationem C.Th.de cursu public. Ammian. Marcellinus lib. 20. & suprà lib.1.epist.29.parhippum] inf.lib.sequ. epist.5.Iulian. epist. ad Ætium,l.14. qui contrà eod.tit.Cod.Theod.grues]de iisdẽ li.9.epist. 2. perculerit]v.*pertulerit*,sed minus rectè.emersum] lege *emẽsum*,ex vet. lib.

49. Fridiladum] sic vet. alij *Fridibadum*,& *Fridibandum*. sed varietatem in eiusmodi Gotthorum nominibus ne flocci quidem fecerim. securitate] Nemo non videt rectiùs ex Præuotij membr.legi,*seueritate*, & paulopòst pro *natio,ratio* reponendum.

50. De tributorum remissione & reliquorum condonatione ob calamitatem non vno loco actum est. Cæterùm hîc notanda sunt montis exarsuri signa,quibus non absimilia descripsit Plin.lib.6.epist.16.& 20. fluenta decurrere]sup.lib.3.epist.31.*stagna decurrere*.damna sentire.] i. deminutionem.Paul.lib.3.D.de damn.inf.Gellius *damna lunæ & aucta*, pro deminutione & augmento,lib.20.c.7.

52. Comptor] curaui excudendum, *compositor*, ex veterib. schedis & Victruuio. sermo probatur esse cum docto, libet repetere] Præuotian, cod. *cum doctioribus repetatur*, *cur &c.* pennarum] vet. *pinnarum*. CONCAVIS REPERCVSSIONIBVS ROBORATA] rectè roborata,non vt quidam suspicabantur,reboata.COMÆDIA A PAGIS DVCTA] Græcum est κρόμη. MVSÆ QVASI ὁμοῦσαι.] aliis placet Musas appellatas ἀπὸ τοῦ μασέν ἐν,id est à quærendo, quod per ipsas sicut antiqui voluerunt, vis carminis & modulatio quæreretur. Cassiodorus hîc noster infrà de musica ex Clemente Alexandrino. Etymologici magni auctor: μοῦσα τινὲς φασὶ μύουσαν εἶναι αὐτὴν. ἡ γὰρ μουσικὴ οὐδὲν διαφέρει τῶν μυστηρίων, ὥς δὲ ἄλλοι μῶσα τίς ἐστι. μῶ γὰρ καὶ μῶμαι. τὸ ζητῶ. &c. vide totum locum.

Lib. 5. epist. 1. REGI VVANDALIORVM] Si cscribendum censeo,non *Vvarnorum*.gentili candore] v.*geniali candore*.

QQQ

2. Hæc quodam] *hoc quodam.* purgata] al. *purata.* amor vester] al. *amor noster.*

3. Eant nunc] vet. *vt fiant nunc.* diuinitatis] v. *deitatis.* venturarum] *veteranorum.* quasi obliuisci] *quasi scienter.* igitur homine] leg. *igitur nomine.* nimirum gratus] vet. *gratus.*

4. Quæstoris officium describitur, de quo etiam lib. sequ. epist. 5. lib. 8. epist. 11. & 14. tantùm non sinunt] vet. *tantùm animo non sinunt,* aduocationis labor] l. 9. moris, de pœnis. l. 1. in fi. de offic. præf. vrb. Plin. lib. 1. epist. 21. Aduocatio, seu aduocatia, species quędam est seu fundi, seu commodi, quam vulgò pensionem dicimus, in vsib. feud. tit. de pace tenend. Si quis aduocatiam suam, vel aliquod aliud beneficium. ac Theodorus quidem Balsamon duo aduocatorum genera constituit, vnum eorum qui stationem in foro haberent & tesseras frumentarias ab Imperatore acciperent: Alterum eorum qui tanquam liberalem artem exercerent, in officio aduocationis versarentur, tit. 8. Nomocan. Photij cap. 13. nascendi ordine primus] honoratiores sunt & chariores primogeniti. Philo Iudæus in Agrippę oratione ad Caium, Plutarc. in vit. 10. Rhetorum: Hinc Procopius de bello Persico, lib. 1. Cabadem natu maiorem, ætatis gratia, lex vocabat. Idem de bello Vindelico lib. 3. Gizericus senex decedens testamentum condidit: in quo mandauit Vandalis, vt per manus eius regni successores illi propinquiori ex genere virilis prolis traderentur, & ex iis qui ætate præcederent.

5. Auis ipsa] scribo ex vet. *nauis ipsa.* Parthippis] epist. 47. lib. 4. noluit] v. voluit. degenies] corrupta vox, ex inuerso literarum ordine, pro, *deneges,* fortasse.

6. Remedium quær.] v. *remedium communiter quær.* fixis titulis &c.] v. *fixis titulis iuri publico deb. appl.* i. δημεύεσθαι seu publicari, & fisco vindicari. Vt enim Athenis signata prædia, oppignerata dicebantur, libera verò ἄστικτα. Harpocrationi in dictione ὅρος, & in ἄστικτον χωρίον: Polluci lib. 3. Onomastic. ita affixi fundo priuato tituli principis (*pannonceaux* Gallicè) rem fisco vindicatam arguunt. Hîc & epistola proximè sequenti, & infrà lib. 9. epist. 18.

7. Libellario titulo] libellario nomine, lib. 1. tit. 5. Quib. mod. feud. amittit. nomine libelli: & lib. 2. tit. 55. De prohib. feud. alien. per Frider. An quia breui libello & scriptura contraheretur, vt perpetua, l. 1. versi. scriptura interueniente, C. de iu. Emphit. Leo, Nouell. 13. περὶ τῶν διηνεκῶν ἐμφυτεύσεων. προσγραφομένης δηλονότι τῆς εἰσφορᾶς ἁπάσης ἐν τοῖς τῆς ἐνιδόσεως χάρταις. proceribus] al. *precibus.*

8. Ingrat. næuo] eleganter: quanuis in quibusdam, *vitio,* scriptum, vt Cic. ad Attic. ingrati crimen dixit.

9. Hac cōditione scilicet] alij: *Hac conditione scilicet defuncta vt.* omnes in commune] à iure ciuili sumptum: quo vicini ac ciues pro viribus in operis publici exstructionem vel restaurationem conferunt. l. 11. Omnes. C. de operib. publ. l. qui ex vico, D. ad municip. & de incol. Et qui-

dem inſtructè ſublata etiam eccleſiaſticorum immunitate, l. 6. ad portus, C. de operis. publ. l. ad extructionem C. de ſacroſ. eccleſ. Nouell. 133. ſolatio] ſuprà lib. 3. epiſt. 26. pro mercede ac ſalatio, l. 13. venditor, ſi. D. commu. præd. l. 33. à tutorib. fin. de adm. tut. l. 3. l. 5. C. de aduoc. diu. iud. l. 32. cum nauarchorum, C. Theod. de nauicul. ſolaciis pro mercedula præſtitis, &c. Aliter ac vulgò, pro μεσιτεία ſolet accipi, §. fœminæ, de adopt. l. 6. D. de iur. dot. l. 2. C. Theod. ſi petitionis ſocius ſiue hered. deceſſ. nec diuina domus excipitur] l. 7. ad iuſtructiones, C. de ſacroſ. eccleſ. Harmenop. lib. 2. tit. 5.

10. Commercij facultas] id eſt frumenti, Vlpiano emendi, vendēdíque inuicē ius, frag. tit. 19. Theophil, §. 1. de inutilib. ſtipulat. κομμέρκιον γὰρ ἐστὶν ἡ τοῦ δικαίου παρέχειν ἢ ἀγοράζειν ἐξουσία, l. 1. §. eam, D. quæ res pign. Nam quod Paulus negociandi cauſa dixit, l. 12. ſenatus, de cōtrah. empt. Vlpian. in eodem verſans argumento, commercij & promercij nomine denotant l. 41. Cætera, de leg. 1. Martianus & Alexander negociandi quoque verbo in eandem rem vtuntur, l. vlt. D. de dam. inf. l. 2. C. de ædific. priuat. quod ipſum Græci interpretes πραγματείας χάριν, & δι' ἐμπορείαν, διὰ τῶν πραγματεύσασθαι expoſuerunt. lib. 19. Baſilicôn.

11. Quale debet] *quale decet.* iter agentibus] l. 1. D. furti aduer. naut. camp. ſtab. l. 5. C. de metat. & epidem. Quo tamen in loco *interagens*, vir doctus reſtituit.

12. THEOBALDO] alij, THEODAHADO. is poſteà rex fuit, epi. 39. ſuperioris libri. nullo mendacio] tranſlatitium reſcriptorum principalium caput, *ſi preces veritate nitantur.* ſuprà lib. 2. epiſt. 28. creuiſſe culpādo] al. *creuiſſe culpandum.* perſona inſtructa] id eſt procurator. ſuprà epiſtola 44. lib. 4. conflig. iuribus] fortè *viribus.* quilibet) v. *qualibet.*

13. Suſtinere moleſtiam) v. *ſuſt. violentiam.*

14. Non ſolum cauſarum) v. *non ſolùm caſarũ.* qua in voce etiam erratũ erat epiſtola 44. lib. huius 5. reliſiſſe fortunā) al. *reſiliſſe fortunā.* equabilitatem) al. *æqualitatem.* quod tabularius à cubiculo veſtro) ſcribe ex vet. *quod t. a. c. noſtro.* Sic epi. 39. hoc lib. *ad libră cubiculi noſtri.* & paulo pòſt. *quă noſtro cubiculo cōſtat inferri.* ab iniuſto retentatore) al. *ab iniuſto detẽtatore.* cōcinnatis terroribus) v. *continuatis errorib.* quibus iuſtitia veſtra) al. *quibus inſtătia noſtra.* His ergo ac talib.) al. *His ergo talib.* Polypticis) infrà hoc lib. epiſt. 36. & 39. And. Alciatus lib. 2. cap. 26 parerg. Greg. li. 7. epiſt. 40. & li. 12. epi. 30. QVIA ABROGARI VOLVMVS SEMINA FRAVDIS) Ob eam olim cauſam tabulę tributorum publicitus incidebantur. cēt. 6. cap. 34. & 40. cent. 1. cap. 72.

5. Nulla redemptione) al. *nulla ratione.* oracula) lib. 1. C. Theod. de rei vindic. & l. 2. de epiſc. iud. & l. 1. ſi per obrept. & l. 5. de hær. l. 18. de med. eod. Superba principū de ſeipſis oratio: qualis & illa, *ad orationis æternitatẽ noſtrā*, l. 3. C. Theod. de fabricen. l. 2. C. eo. Sed nec ferēda iſta, *noſtris altaribus ſuggeſtio offerebatur*, l. vlt. de relationib. C. Theod. Nouel. Authen. de mulier. quę ſe ſeru. Valentin. Nou. 1. de teſtam. l. 8. quicūque, C. Theod.

numen noſtrum, l.vn.Cod.Theod.de imaginib. quaſi non mortali hominum cõditione ac lege, ſed ſingulari diuinóque iure Imperatores cenſeantur.

16. ABVNDANTIO PRÆPOSITO]error natus ex notarum compendio hoc P.P.legendum enim,ABVND. PRÆFECTO PRÆTORIO,vt diſertè ſcriptum eſt epiſt.19.&20.infrà lib.5.ſub moderatione] vet.*ſub hac moder.* mille dromones]de quib.ſup.lib. 2. epiſt. 31. laborum patientes] v. *laborum impatientes.* curarum nomine] ſcribe ex vet. *arrarum nomine.* Dromones naues ſunt, vt Ethicus Hiſter ſcribit lib.5.harum vt ad rem frumentariam aptarum meminit hîc Caſsiod. à quibus & dromonarij, nauicularij dicti.Et Procopius lib. 3.de bello Gothico:Iſidor. lib.19.Etymol.cap.1.Dromones longas naues vocat: quæ quoniam fugæ curſuique opportuniores ſunt,ἀπὸ τοῦ δρόμου dictæ videntur,quaſi curſuariæ.Iul.Pollux Onomaſt.ad Cõmod.Imp.holcadas vocauit:Fulgentius verò δρομάδιν, lembum : ſed & Moſchopulo θαλαμηγοὺς: vſitatâ etiam nautis Ligerim noſtrum accolentibus voce, *Thouë*, ὡς τὸν Θοῦν. Fluminum alueos concludere : & rurſus, libertatem fluminis impedire.] Prodita ſunt in hanc rem à Prætoribus interdicta, ne impediatur nauigatio : *Ne quid in flumine publico,ripáve eius facias:Ne quid in flumine publico,néve in ripa eius immittas,quo ſtatio itérve nauigio deterior ſit,fiat.* l.1. D. de fluminib. Item *Vt in flumine publico nauigare liceat,* lib. 43. tit. 13. & 14. Pandect. Sed & veterum Prætorum de retandis fluminib. locandis edicta refert & interpretatur Aul.Gell. lib. 11. cap. 17. Cui reſpondet inſtitutum Ligerim aluei purgandi:quod Aurelianenſes accolæ, *baliẓer la riuiere de Loire.* procura] leg. *procurate.*abies]Virgil.2.Georgic.--*caſus abies viſura marinos.*

17. ABVNDANTIO PRÆPOSITO] ſcribe, *Abund. Præſ. Præf.* vt epiſt.prox.ſup.claſſeam ſyluam domos] v.*claſs.ſyl.hominum domos.* procura]al.*procurate.*res vicino fine]al.*de vicino fine.* concludere[*colludere*,al.

18. Dignâ principe ſententiâ clauditur hæc formula. *Volumus hoc exemplum à noſtris prædiis inchoare, vt nulli grauior ſit iuſsio quæ conſtringit & principem,* l. 4. Cod. de legib. Legem ſtatuens legi ſe ſubiicere debet. Seneca de legumlatorib. epi. 91. Auſonius ex Pitthaco, *Pareto legi quiſquis legem ſanxeris.* Quamuis princeps, ſit ſolutus legibus, l. princeps, D. de legib. Dion lib. 53. λέλυσαι δὲ τῶν νόμων inquit, τοῦτ' ἔστιν, ἐλεύθερος ἀπὸ πάσης ἀναγκαίας νομίσεως εἶναι καὶ ὑπὲρ τὸν γεγραμμένον ἐνίοτε. Quare Theodahadus rex infrà lib. 10. epiſt. 16. Cùm poſsimus, inquit, *omnia, ſola nobis credimus licere laudanda.*

19. Neglectus vrbis] repone ex vet. *neglectus turpis.* honeſtum ſuffragium eſt] l.non omnes,§.à barbaris, D.de re milit.

20. Inuiolati aluei tractus nauium relinquatur excurſibus] Retibus non ſepibus eſſe piſcandum,flumina purganda eſſe & iureconſulti præcipiũt lib.43.Digeſt.tit.*ne quid in flumine publ.*l. vn.C.lib.10.tit.29. de Alexandrinis primatib. Congruit huic loco quod Aul. quoq; Gellius in veterũ Prętorũ edictis,quid ſignificet *flumina retanda, publicè redempta ha-*

bere: interpretatur purgare, à retis, id est arboribus quæ aut ex ripis fluminum eminerent, aut in alueis eorum exstarent: appellata autem esse quasi à retibus, quòd prætereuntes naues impedirent, & quasi irretirēt. Hæc ille lib. 11. cap. 17. noct. Attic. idémque] vet. atque adeò.

21. Acquiescit] al. *acquiescat.* Decumanarum] ex vet. *Decuriarum*: quæ lectio etiam confirmatur epist. sequ. quantorum] *quoniam eorum.* ad solutiones] l. *absolutiones.* naturæ] v. *natu vtere.*

23. ABVNDANTIO PRÆPOSITO] lego, ABVND. PRÆF. PRÆT. Tatanem Saionem] al. *Tamnem* S.

24. Caduca bona fisco nostro competere] Ex iure, quo ἀδέσποτα καὶ ἀκληρούμενα principis fisco cedunt, vt thesauri, vt vacantia bona, quæ heredem non inueniunt, vel indignis relicta aut incapacibus auferuntur. Vlpian. fragm. tit. 17. & 18. l. vn. C. de cad. toll. Plinius Panegyrico ad Traian. suprà lib. 6. epist. 3.

26. Quondam] v. *quod.* nec possessorum segetes; nec prata vastetis] Transitus militum sit innocens, néve fruges lædat: Itaque quod de iure seruitutis hastæ rectæ illæsis fructibus ferendæ à Paulo scriptum est l. 7. qui sella. ff. de seruit. rustic. præd. quidam tractum à regibus suspicātur, qui extero exercitui commeare ditionis suæ regionem per aliquā permittunt. Vnde Lysander Laconum dux apud Plutarchum videns Boëotos incertæ fidei, quum per eorum agros transiret, sciscitatus est, vtrum rectis an inclinatis hastis transiret. sed ego putem Iurecōsultum de priuato iure, non Imperatorio sensisse. l. 13. item quæritur §. exercitu l. 15. ex conducto vers. exercitus præteriens per lasciuiam ff. licet. Idem Iustinianus Nouel. 130. πεζικὰ πρόδρομα καταλόγια constituerat: cuius auspiciis ac legibus Belisarius rexit exercitum. Nam cùm militum quidam in agros discurrentes, fructus attingerent, eos ignominia notatos cōuocans, sic est allocutus: *Vim afferre, & ex alienis pasci turpe semper ac probrosum videtur, quod iniustum in ipso feratur.* Auctor Procop. lib. 4. de bello Vindelico. infrà. lib. 12. epist. 5. in talibus, non] v. *in talibus causis non.* solennia dona] & annua munera, infra epist. 42. huius lib. 5. singulorum facta perquirere] Idem tribuit Alexandro Mammeæ filio Lampridius.

27. Expectet] vet. expeteret. al. *expediret.* SINGVLORVM FACTA PERQVIRERE: VT NVLLI POSSIT PERIRE, QVOD FACIT IN ACIE] Regia munera hæc donatiua, præter stipendia consueta militibus in præmium fortitudinis cedebant: nec temerè neque passim omnibus citra delictum. Fuit sub Iustiniano quæstor præmiorum. Agathius lib. 3. de bello Gotth. *in exercitu*, inquit, *nec ducis nec præfecti munere fungebatur: nec miles quidem.* Quæstor alioquin & regiæ pecuniæ custos, haud tamen earum quæ militibus in stipendium pendebantur: Nam alteri erat hæc cura demandata: sed quæ ex Imperatoris ærario ad exercitum his & in præmium mittebantur, qui insigne aliquod facinus in bello gessissent. Qua ex re non obscurus is erat, sed præpotēs factus, atque adeò vt arcanorum esset inter cæteros particeps, ita vt firmitatis

tum plurimum & fidei principum dicta viderentur habere, quum illi placerent: quod hîc Cassiodorus quoque subindicare videtur, dum ait, *singulorum facta* &c. quasi esset in castris quidam explorator industriæ & fortitudinis cuiusque militum: cuius renuntiatio apud principem valeret ad militis strenui commendationem.

28. Nostræ mauult] al. *nostræ maluit.*

29. Oceri fusa] al. *Doceri fusa.* sibi Gudilæ vel Oppanæ] al. *sibi Gundilæ vel Appinæ.* nouus ambitus, talem] v. *nou. amb. est talem.* adiiciens enim huiusmodi] *enim,* abest à vet. sibi examinationem submotam] leg. *sibi examinatione submotas.* ingenium] al. ingenuum.

30. Quæ magis] legend. *quem magis.*

31. Quantitatem redhibere] leg. *quantitatem debere.*

32. MARITALIS DISTRICTIO] l. vn. C. Theodos. de emendat. propinq. Matronas prostratæ pudicitię, quibus accusator publicus deesset, vt propinqui more maiorum de cõmuni sententia coërcerent auctor fuit Tyberius, Suetonius in ipsius vita ca. 35. DE MVLIERIS IMPROBITATE] Fœminis ad scelera vires esse ait Fabius Quintil. decla. 2. l. vlt. C. Theod. ad leg. Corn. de Sicar. mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus ausuras esse confidimus.

33. Adulterium simulata, matrimonium fuerit lege commissum] scribe ex vet. *simulata matrimonij f. l. c.* paucorum damnatio] Statuerunt veteres, auctore in Cluentiana Cicerone, vt si à multis esset flagitium rei militaris admissum, sortitione in quosdam animaduerteretur: vt metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perueniret. Hinc decimandi ortus mos fuit, quod δεκατεύειν dicebant. Liuius lib. 2. & lib. 28. Polybius lib. 6. Sueton. & Dion in Augusto: Xiphilin. in Galba Capitolin. in Opilio Macrino: Tertul. ad Scapulam; *decimanda Carthago.* Bene igitur cum paucorum supplicio reliqui sapiunt ciues, exemplo alieni mali commonefacti, l. 16. aut facta, fi. de pen. Gellius lib. 16. cap. 14.

34. ABVNDANTIO PRÆPOSITO] lege vt sup. *Abund. Præf. Præt.* cyanea] al. *tiranea.*

35. Simile triginta] scribe, *mille trig.*

36. Ignobile] al. *ignorabile.* sup. hoc lib. epist. 14.

37. Postulamur] al *Postulatur.* in fide noscuntur errare] v. *in fide cognoscuntur errare.* iure rescindi] v. *iura rescindi.* quod à præfatæ] *quod ad præfatæ.* Personas certè] scribo, *Personas cæteras.*

38. Vt Signini albei] sortè, vt *Sig. aluei.* videtur, *signum aluei,* legendũ. *Signini aluei,* vt apud M. Tullium 7. in Verrem, in fi. Brisson. 1. Parerg.

39. Nolentes] Etiam qui patiuntur facinora, delinquere videntur. præbendarum] al. *præbendorum,* l. 19. Inuiti, de testib. Plaut. in Persa, *Præbenda ædiles locauerunt.* Aul. Gell. lib. 15. cap. 4, Symmach. lib. 1. epist. 19. eadémque forma *tribuenda* dixit, *vt præbenda,* quæ more solito tribuebãtur, lib. 1. epist. 6. & 28. Paraueredorum] Paraueredorũ meminit & inf. lib. 11. epi. 14. & l. 2. l. 22. C. de curs. pub. l. 2. C. de prępos. sacr. cub. ordinationis nostrę nouitate] le. *ord. vestræ nou.* remedia tribuamus] al. *remedia cõfe-*

ramus.illorũ iura]v.*illorũ rura*.Vos attonitè]v.*Vos attẽtè*.Thelonei)al.*Tholonei*.reperitis fuisse versatos]*repereris*.f.v.licentiam]vet.*licentia*.quam de priuata]*tam de priu*.patiuntur volentes]*p.nolentes*.

40. Nulla de generi]*n.de generis*.alternis præconiis. al. *alternis præmiis*. de addita venustate.]al.*adiuncta sibi venust*.mentis infirmitas non adesset] repone,*mentis firmitas non ad*.

41. Æquina exercitia]*equina exer*.

41. Truculenter assumitur]v.*truc.absumitur*.ad illusionem] v. *ad irrisionem*.qui speciem]*oui speciem*.rotabili] *roborali*.venire suspensus] v. *ventre suspensus*. osteolis.]*hostiolis*.istos sæpe refouet.] *istos spe refouet*.

43. Generis Haniali]*gen. Amali*. quæ vox etiam reddenda fuit epist. 2.inf.lib.8.fuisse susceptam]vet.*fuisse susceptum*.si nostri propter]*si nostri PP.Ex Nicephoro lib.17.eccles.histor.cap.11.Trasmundus* forma eximia & animo magno iit ad Theodericum Gotthorum regem legatione missa Amalasuentham eius Germanam in matrimonium petens impetrauit; & præterea mille armatos,& quinque hominum millia, quæ satellitũ ordinem implerent. Hoc autem defuncto Hulderichus Henrici ex Gensericho prognati filius regnauit,vir mitis,& non,vt hic Trasmũdus,Arrianus,& Christianorum virorum persecutor. Ad hunc Hulderichum Athalaricus scribit infrà lib.9.epist.1.diuersis regib.] Frãcorum & Herulorum.Germanam]Amalasuentham.

Ad epist.44.Hominum prauis]hominem prauis.

Lib.6. Hoc libro dignitatum formulæ conscriptæ, quarum singulis quid cuique propriè conueniat ostenditur. earum autem hic ordo est, 1.Consul:2.Patricius:3.Præfectus Prætorio:4.Præfectus vrbis: 5. Quæstor palatij:6.Magister officiorum:7,Comes sacrarum largitionum: 8. Comes rerum priuatarum:9.Comes sacri patrimonij:10.vacantes proceres,idest,consules vacantes,patricij vacantes,&c. 11.Illustres vacãtes. 12. Comes primi ordinis: 13. Magister scrinij: 14. in senatum referendus, cui laticlauiam dignitatem princeps dedit: 15. Vicarius vrbis Romæ.

CONSVLATVS INSIGNIBVS] insignia magistratus, παράσημα, qualia Iustinianus Nouella 24.de Prætore Pisidij, describit, δίφρον τε ἐξ ἀρτύρου, καὶ πέλεκυν, καὶ ῥάβδους, &c.

Et vestrum nomen annum designat] Nominibus consulum Romã. anni numerabantur.infrà lib.9. episto. 29. Iustinian. Nouel. 105. ὄνομα τῷ χρόνῳ γεγνήσεται.Seneca lib.3.cap.31. de ira: *Dedit duodecim fasces, sed non fecit ordinarium consulem:à me numerari volunt annum, sed deest mihi sacerdotium.* Pacatus Panegyristes Theodosio seniori, *Consul quis creatur, habiturus est nomen annus.* Apuleius Apologia 2.ad Claud. Maximum Proconsulem: *signa quæ impressa sunt recognoscat, consules legat, annos computet.* In veteri lapide,

Ter vice qui sacra discinxit iurgia iudex,
Consul & æterno decorauit nomine fastos.

Hinc editæ rationes cum die & consule, l.1.l.6. si quis ex §. si initium, D. de edendo. Libellis accusatorum dies & cōsules exprimebantur, l.3. de accus. Leges inter Cod. cōstitutiones sine die & consule promulgatę. Vt mihi non sit dubium, quin Lactantius lib. 6. Consules his verbis intelligat: *Qui ad gerendos, inquit, magistratus vitæ suæ operam conuertunt, vt fastos signent, & annis imponent nomen.* argumentum) vetus liber, *augmentum:* ego nihil mutandum censeo. augmentum consulatus, seruorum manumissio est, l. vn. De offic. consul. l. 5. & l. 20. si rogatus, de manumiss. vindic. Sunt autem octo hîc obiter obseruanda, à Cassiodoro accuratiùs, quàm vsquam à quoquam notata consulatus argumenta: 1. fastis dare nomē. 2. fasces & secures habere: 3. manumittere: 4. vestis palmata: 5. victorialis scipio: 6. aurati calcei: 7. sella curulis: 8. denique missilia, quæ hoc versu significantur: *Ad has largitates veniatis, qui vos pares tantis expensis esse cognoscitis.* de quib. sup. li. 2. epi. 2. egimus. insignia Cōsularitatis ac potestatis dicuntur initio li. 6. Cod. Theod.

2. Patriciatus summus honos, vt curia, sic patria potestate liberat. Hîc, & §. filius familias, tit. Quib. mod. ius patr. pot. solu. l. vlt. C. de decur. li. 10. l. vlt. de Consul. lib. 12. Cod. infrà li. 8. epist. 21. & lib. 10. epi. 7. vnitatum] vitiosè, sed reponi iussi, vni tantum: quod ipsius ratio sentētiæ exigit. à patribus) Sudas, πατρίκιος, ὁ πατὴρ τοῦ κοινοῦ: Iustin. d. §. filius fam. d. l. vlt. C. de Consulib.

3. Vos præconis) infrà li. 11. epi. 3. quæ in iudiciis tum publicis tum priuatis adhibeatur. l. 2. de iur. immunit. l. pen. de in integ. restit. l. vlt. C. de feriis. Quintil. li. 6. c. 4. Euseb. li. 4. eccl. hist. ca 15. Agathius iudicium abs Iustiniano institutū describens li. 4. de bello Gotthico ait: instruens iudicem. Donatus in Terentianam Phormionem act. 1. scena 2. Demosthen. pro Ctesiphonte. Lucianus in Bisaccusato: qua de re aliàs fortè pluribus. verbo sententiam dicit) inter iura & potestatis Præfecti Prætorio insignia, ne ex scripto sentētiam ferat, l. 2. C. de sent. ex breuic. recit. Quod cæteris iudicibus non est permissum, qui ex tabella litigantibus sententiam edebāt. Symmachus li. 1. epi. 27. l. 34. l. vlt. Cod. de pręd. dec. l. vlt. C. de princip. agent. in reb. l. in sacris, C. de prox. sacr. scrin. 12. sed opportuniore aliquando loco nos id prosequemur.

4. Indutus veste Romulea) togam intelligit, quà Romani ciues vtebantur, l. 32. sed & si accepto, de iur. fisc. quo allusum lib. 3. epi. 17. *Vestimini moribus togatis: exuite barbariem.* Notatur Antonius à Dione lib. 50. ἐθῆτι ἐκ τῶν πατρίων ἔχρητο. Tertullianus de pallio: Saluian. li. 4. de Prouidentia: Claudian. in Ruffinum.

Barbariem reuocat-
Nec pudet Ausonios curas & iura regentem
Sumere deformes ritus, vestémque Getarum,
Insignémque habitum Latij mutare, togæque.

Toga aduocatorum li. 3. C. de aduoc. diuers. iudic. Præfecturæ vrbanæ familia quæ hîc dicitur, Vlpiano sunt Stationarij l. 1. D. off. præf. vrb.

8. Per-

8. Perſonam non habent] Serui perſonam non habent: ideóque à Theophilo, initio tit. De ſtipul. ſeru. ἀπρόσωποι nominantur. de quibus Dion, περὶ ἀπιστίας, & l. vn. Cod. ſi per vim, vel alio modo. Baſil. δειλίαν vocat ἀλιμίαν. impolita] vetus, *impolluta*. ingeniorum] v. *ingenuorum*. Defunctorum ſup. lib. 4. epiſt. 18. Conſtantius l. 3. & l. 4. ædes ac domum defunctorum vocat ſepulchra, Tit. de ſepulch. violato, Cod. Theodoſ. Ea autem cognitio Pontificum olim fuit, l. 2. verſ. cum pontificibus, eod. tit. l. 50. hereditas, D. de petit. hered. l. vlt. de mort. inf. hic *ſacram quietem* vocat. Vide Sueton. in Domitiano cap. 17. Tull. 2. de legib. Plin. 10. epi. perpetuo] v. *perpetuario*. legaliter] in ſucceſſionibus ab inteſtato fiſcus nouiſſimum locum occupat, & agnatis, cognatis, collegis, commilitonibus poſtponitur, Tit. de hered. decurion. Cod. Inde Harmenop. cęteríque Græci iuris interpretes aptè, vacantia bona ἀδέσποτα καὶ ἀκληρονόμητα definiunt. depoſitiuæ] vet. *repoſitiuæ*: vtrumque rectè, ſed tamen prius arridet magis, ex l. 31. Nunquam, D. de acq. rer. dom. Vbi à Paulo, theſaurus definitur, *vetus quædam depoſitio pecuniæ, cuius non exſtat memoria, vt iam dominum non habeat, & inuentori conceditur*. Hîc vero fiſco applicatur, præter iuris diſciplinam, §. Theſauros, D. de rer. diuiſ. Inſtit. l. 3. in fi. D. de iure fiſci, l. vn. C. de Theſauris. Sanè Plato initio li. 11. de legibus, Theſauros tollendos eſſe negat. Porrò ſecuritas cauſa in monumẽtis ac ſepulchris pecunię credebantur, vt hinc, & Eunuchi Terentianæ prologo cõſtat: quod poſteà vetitum fuit: exſtátque titulus li. 45. Baſilic. Ne pecuniam cum mortuis ſepelire liceat, οὐκ ἔξεστι συνταφῆναι τοῖς τετελευτηκόσι χρήματα. Sed & quod in d. l. vn. legitur, *condita ab ignotis dominis tempore vetuſtiore, mobilia*, ſeu *monilia*, huius formulę deſcriptioni conſentaneum eſt, ſic enim & poëta.

Auxiliúmque viæ veteres tellure recluſit.
Theſauros, ignotum argenti pondus & auri.

& Homeri ſcholiaſtes Iliad. 3. κειμήλια expoſuit ἀργὰ καὶ ἀπόθετα χρήματα, opes abditas & reconditas.

9. Regalis] vet. *legalis*. varicatis greſſibus] id eſt dolosè: vnde pręuaricatores, l. 212. Pręuaricatores de verb. ſign. l. 1. ad SC. Turpil. Pli. li. 18. cap. 9. *Arator*, inquit, *niſi incuruus prævaricatur. Inde tranſlatum id nomen in forum. ibi itaque caueatur vbi inuentum eſt*. Vlpian. tamen ex Labeone in l. 1. de Pręuaricatoribus à varia concertatione nomen tractum ait: quæ notatio defendi poſſet, quia varij, doloſi nominantur, l. 1. D. de dolo, ὁ πολιὸς παλιγορῶν à Græcis vertitur, tit. 1. lib. 60. Baſilic. diſcinge] rectiùs, quàm in vet. exempl. *diſtingue*. vt infra hoc lib. epi. 19. vbi notaui quędã. quo modo &c.] hic verſic. in veteri exẽplari paulò aliter legitur detracta interrogationis notul. *quoniam ille iuſtus poteſt dici, ſub quo non probatur*, &c. tantę] vet. *tanta*. delinitus] vet. *delicatiſsimus*. Obiter notandus mos, quo Regum conuiuiis legati adhibebantur: quod perhonorificũ fuit. Ammian. Marcell. li. 15. *honoréque menſæ regalis adeò antepoſitus aliis*. Pacatus Panegyriſtes: *ille cohoneſtatus, affatus, ille menſa beatus, ille oſculo conſecratus eſt*.

Q. Curtius lib. 8. *Præcipuus honor habebatur, quòd licebat sedentibus vesci cum rege.* Val. Max. lib. 5. capit. 1. de Paulo loquens: *nec indignum mensæ honore.*

15. Voluntatibus) alij, *voluptatibus.* vice sacra sentent. dicis) suprà hoc lib. episto. 6. *sacra.* i. principe, l. 38. si quis aliquid, 2. D. de pœnis. *sacra vice iudicant.* epist. 3. lib. 6. Vice sacra iudicauit Præfectus Prætorio, d. epist. 3. Vicarius vrbis, epist. 15. in inscriptionibus] id est, accusationibus, Cod. Theod. lib. 9. tit. 1. De accus. & inscript. Nemo ad crimen deferendum admittitur, nisi qui solennia accusationis impleat, & sese ad pœnam, quæ calumniantibus impendet, obstringat, l. 7. Cod. De calum. l. 11. §. quidam, ad l. Iul. de adult. l. 3. D. de accus. l. 1. C. ad Turpill. inscriptionis vinculi, l. 11. & vlt. nullus, C. de accusa. l. vltim. C. Theod. exhibend. vel transmitt. reis. l. pen. & vlt. C. de accusat. l. vlt. D. de priuat. delic. Exemplum l. 3. D. de accus. & apud Lucianum, ἐν δίκῃ φωνιέντων. gloss. Basilic. lib. 60. tit. 42. Quadragesim.) quadragesimum lapidem, seu milliarium intelligit, sanctiss.) v. *sacratiss.*

19. Palmares] vet. *palmates.* in seipso) vet. *ipso.* lectioni) lege *actioni.* sic in Toxari Lucian. τὰ ἔργα τοὺς λόγους ἐπερφθέγγεται. huic peritiæ deesse iudicem) id est Medicina non habet iudicem. sacramenta) intelligit ὅρκον Hippocratis, quo nihil sanctius & castius, integrius nihil. nam videro) adde ex veteri, *si:* vt legas, *Nam si videro.* exponimur) le. *exponimini.* effectus) vet. *affectus.* discinge) v. *distingue.* minus scitè. Idem mendum insederat hactenus l. 6. sicut C. Theodos. de legitim. hered. *pendentium negociorum fata distingunt,* pro, *discingant.* vt sup. hoc lib. epist. 9. *querimonias possessorum sine venali protractione discingue:* in manuscriptis membranis, *distingue.* Sic iurgium discingere, l. 4. C. Theod. fin. regund. l. 64. non ignoramus, C. Theod. de appel. l. 2. l. 3. C. eo quor. appell. non recip. *causam sine dilatione discingere.* visitatio ægrotantium) hi περιοδευταὶ à Modestino dicuntur, l. 6. de excus. tut. & περιερχομένους Lucas vocat Actuum Aposto. cap. 19. circuibant enim & obambulabant vrbes Medici, vt ex lege Hippocratis colligitur, τὰς πολιὰς φοιτεῦντες μὴ λόγῳ μοῦνον ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἰητροὺς νομίζεσθαι. Sic philosophi se frequentes atque vtiles per eandem studiorum sectã contendentibus præbere, l. 8. in honoribus, D. de vacat. mun. Sudas in δημοσιένω: Nomocan. tit. 1. cap. 34.

21. Pupuram cernerent, de rigore principis admonerent) Vulcatius Gallicanus in Auidio Cassio: *Vt omnes purpuratos Augustos cognosceres.* Herodian. lib. 1. ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφύρα. *me ex aluo prodeuntem purpura imperatoria suscepit.* Idem lib. 2. τὴν βασίλειον πορφύραν vocat, vbi ait Nigrum à Syriaco exercitu Imperatorem factum, amictúmque purpura, & reliquo Augusti apparatu. Lamprid. in Alexandro, de Vlpiano, Quem sępe à militum ira, obiectu purpurę defendit. Peplum Imperatorum dixit Trebellius Pollio in Saturnino 21. tyranno.

22. Vt in prouincia lites dirimantur, ne necesse sit. ad comeatũ Principis accedere, iisdem propemodum verbis Maioranus Nouell. de in-

dulgentiis,reliquorum vtitur: *nec de longinquis Prouinciæ regionibus cum magno ſumptuum expenſarúmque detrimento ad comitatum noſtrum venire audeat ille, qui quæritur, cui ſub durum patientiæ gemitum tolerabilior videtur depræda-tio ſeuientis, quàm ſub magno obſeruationis incommodo ſuſtinendus impetrandæ vltionis euentus.* Et infrà noſter Caſſiodor. lib. 9. epiſto. 20. Iuſtin Nouel. 17. de mand. princip. §. ſi tibi, præcipuè vt lites quanta poterunt celeritate definiant. Valentin. Nouel. 4. *Prouidere decet ne prouinciales tenues homines defenſoris inopia ad requirenda auditoria ſumptuosè venire cogantur.* Nouel. Martiani 1. cauetur, Neminem exhiberi de prouincia ad comitatum, niſi ad relationem iudicis à quo fuerit appellatum: Occurrit, inquit, quòd duro *poſſint longi temporis interuallo, & enormibus ſumptibus legitimo egentes auxilio liberari. Videtis enim agmina, videtis cateruas adeuntium infinitas, non ſolùm à finitimis prouinciis, verùm extrema orbis limite confluentes, & aduerſum ſuos aduerſarios conquerentes. Quod profectò nullatenus accidiſſet, ſi in locis integritas vel ſeueritas iudicum floruiſſet.* vltrò requirimus] legendum, ni fallor, *occurrimus.*

Lib. 7. epiſtol. 1. FORMVLA COMITIVÆ] In notitia imperij Rom. nominantur Comes Africæ, Aſiæ, Ponticæ, Thraciæ: comes rei militaris per Ægyptum: comes Tingitanæ: comes litoris Saxonici: comes Iſauriæ &c. gladio bell. aliis vigorem] hinc Præſidis prouinciæ & Comitis differentiam notare licet. Præſides enim prouinciarum non erant magiſtratus militares. ciuilibus veſtibus] Præſcriptū ſuit veſtium genus, li. 4. tit. 10. Cod. Theod. De habitu quo vti oportet intra vrbem. l. 1. *Nullus Senatorum habitum ſibi vendicet militarem, ſed chlamidum terrore depoſito, quieta coloborum ac penularum induat veſtimenta. Cùm autem vel conuentus &c. togatum eundem intereſſe iubemus.* nempe hic habitus eſt ciuilis, quo intra vrbem, & extra caſtra magiſtratuum, vti conſtitutum erat, cuius mētio in antiqua fori Traiani inſcriptione eſt. STATVAM PONI HABITV CIVILI IN FORO DIVI TRAIANI PECVNIA PVBLICA CENSVIT. Huc pertinet l. 7. iiſdem, C. de aduoc. diu. iud. induci] legebam prius, *indui*, ſed pòſt, *induti*, ex manuſc. arridet magis læſi de optata vltione gauderēt] humanum eſt vt doloris remedium ſit inimici dolor. hinc vindictæ ſolatium Calliſtrato, l. 28. Capitalium, §. famoſos, de pœnis: Apuleio lib. 3. & lib. 5. Metamorph. vltionis ſolatium: Plinio lib. 3. epiſto. 14. *diffugiunt ſerui, quorum magna pars comprehenſa eſt, cæteri requiruntur, ipſe paucis diebus ægrè refocillatus non ſine vltionis ſolatio deceßit, ita vinus vindicatus, vt occiſi ſolent.* Quintil. declam. 381. *nihil dulcius eſt vltione læſæ.* Senec. 1. de clement. cap. 21. *Vltio duas res præſtare ſolet, aut ſolatium affert ei qui accepit iniuriam, aut in reliquum, ſecuritatem.* cunctator debet eſſe qui iudicat de ſalute. alia ſententia poteſt corrigi: de vita tranſacta non patitur immutari] Aurea & Caſſiodoro digna & ab aliis auctoribus tractata ſententia. Iuuenal. ſatyra 6.

—meruit quo crimine ſeruus
Supplicium? quis teſtis adeſt? quis detulit? audi.

Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa est.

l.20.si vindicari, C.de pœ.l.5.de pœn.Cic.pro Rosc.Amer.Aristot.problem. ἕκαστος ἡμῶν μᾶλλον ἂν προέλοιτο τοῦ ἀδικοῦντος ἀπαψηφήσασθαι ὡς οὐκ ἀδικεῖ, ἢ τοῦ μὴ ἀδικοῦντος καταψηφήσασθαι, ὡς ἀδικεῖ. Quod si in alterutram partem peccandum sit, longè æquius fuerit nocentem absoluere, quam damnare ac perdere innocentem. illud quidem peccatum est, hæc verò etiam impietas: vt ex Antiphonte Stobęus gnomolog.cap.44. εἰ δέοι τι ἁμαρτεῖν, τὸ ἀδίκως ἀπολύσαι ὁσιώτερον ἢ τὸ ἀδίκως ἀπολέσαι, τὸ μὲν γὰρ ἁμάρτημα ἔστι. τὸ δ' ἀδίκως ἀποκτεῖναι ἀσέβημα. Cuius sententiæ insigne est apud Ælian.exemplum lib. Var. hist. 14. de Ptolemæo & Berenice, &c.

2. Diutina] lege, diuturna. Huius epistolæ argumentum epistola postrema superioris lib.tractatur. bonæ] leg.*bona*.sit] v.*sic*.stultitiæ] vet. *iustitiæ*.præsidentis] vet. *præcedentis*. horret] vet.*horrere*. consuetudo] tributum, τὸ τέλος. sup. lib. 1. epist. 10. Theodericus Boethio rescribens: *arbiter arcæ habeat consuetudines iustas*. rursus lib.3.epist. 23. *Remoue consuetudines abominanter inolitas*. Iulianus Misopogone εἰθισμένων εἰσφορῶν πέμπτον: consuetorum vectigalium quinta. Idem epistola vlt. εἰσφέρεται κατὰ τὸ ἔθος. nam consuetudo in exactionibus & tributis maximè spectāda est, l.15. Quoniam C.Theod.de exact.lib.23.Ærariæ, de annona & tribut. Cod. Theod. li. 13.Imperatores, in fin.D.de pollicitation.& in vectalib.l.4.l.9.Locatio, §.pen.D.de publicanis.

3. Adhibito prudente Ro] idest, iureconsulto: qui non patietur ad arma & rixam procedere, quos possit sua iurisdictione componere, l.13. si cuius, vers.cur enim, D.de vsufr.Nam vt subiicit: *in causa poßint iura non brachia*: id est, vis non adhibeatur in disceptatione à litigantibus, vt apud Græcos ὁ χειρῶν νόμος, sic Latinis manus.Pompon.*omnia manu à regibus gubernabātur*, l.2.de orig.iuris, Paul.5.sentent.tit.31. *qui custodiam militi prosequenti magna manu excusserint, capite puniuntur*.

4. Confinales pop.] nam duces mittebantur tantùm ad prouincias limitum Imperij.munimina & claustra prouinciæ] allusio nominis Retiæ, quasi retia dictæ: & vt subiicit, velut quædam plagarum obstacula. nos] v.*vos*, clypeis] v.*clypeus*.ad gentes] vet.*agentes*.

5. Hac formula prima laus ædificiorum & architecturæ origo continetur. voluntas] rectiùs ex veterib. *voluptas* palatii membra] membrum ædificij pro parte domus, l.13.si ita, §.Idem quæri, D.de manu testa.l.52. librorum, §.plenè, de leg.3. Plin lib.2.epist.17. Apuleius lib. 3. de asino, Cic.lib.3. ad Q.frat. episto. 1. *nec habere poterat adiuncta cubicula & eiusmodi membra*. Quare non dissimulandum est Græcos paulò angustius videri membrum κοιτῶνα exposuisse, d. §. idem quæri, te ordinante] te præeunte, ex tuo præscripto. formulas enim & ideas, & typos, & schemata, & ichnographias futurarum fabricarum faciebat & pingebat architectus. Musiuarius] à Musiuario opere, quod sectilibus, paruisque varij coloris crustis constat, formas & imagines rerum effingens. AElius Spartian. in

Peſcennio, D. Auguſtin. lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 8. Guliel. Philander in Vitruuij lib. 7. cap. 1. Muſium interpretatur, quod nunc Moſaycum dictitant: cuius artifices hîc, & lib. 10. Cod. tit. de excu. artif. Muſiuarij nominantur.

6. COMITIVÆ FORMARVM vrbis] id eſt, aquæ ductuum. formis] *formæ aquarum*, li. 1. de aquæ duct. Cod. libro vndecimo, vbi malè Alciat. *formarum*. formæ enim aquæductuum extructionem ædificiúmque ſignificant. leg. 27. ſi pendentes, §. ſi quid cloacarij, D. de vſufr. leg. 41. idem Iulianus, vulgò l. 39. Cùm ſeruus, §. idem vult, verſ. heres, de leg. 1. pro, *aquæ forma*. comitiua formarum] de eo dicitur qui curator ædificiis præficitur, vnde deformitas ædificiorum, & deformes ruinæ: Sueton in Nerone: *deformitate veterum ædificiorum offenſus, & angustiis flexuriſque viarum*. l. 22. lex quæ tutores, C. de admin. tut. l. 1. D. de tigu. iniuncto. l. 7. præſes, de off. præſ. Caſſiod. ſup. lib. 3. epiſt. 29. in fi. *ne inter tot decora mœnium, deformis appareat ruina ſaxorum*. Et in pragmatica Iuſtiniani ſanctione, quæ veteri Iuliani Nouellarum conuerſioni additur: *Reparationi formarum*, &c. ſic τὸ εἶδος Harmenopulo ædificium eſt, lib. 2. ὑπομν. arbores quæ inferunt fabricar. ruinas) Arboreis ædificiis noxiæ, l. 1. C. de interd. ſup. lib. 2. epiſto. 39. ſenio) ſenium ædificiorum, epiſtola ſuperiore initio.

9. Delinquere] quid ſi ita legas, *non eſt leue in illa vbertate non delinquere*.

10. Conuerſatione) excudi iuſſi ex veteri, *moderatione*. paulopoſt pro, *pronunciata prædicta repoſui*.

11. Iudicio] vet. *iudiciorum*. niſi ſtatuta] nouo dicendi genere pro, *ſed*. noſtræ electioni] *noſtra electione*.

19. Conſuetudines] aliàs vectigalia & tributa, hîc pro annonis. quinetiam in formula ad commendandos Comiti principes, vtrumque cõiectum. *annonis & conſuetudinibus*, ſcriptum eſt. epiſt. huius libri 25. ſub finem.

20. Binorum & ternorum titulos] de exactione binorum & ternorum ſupra li. 3. epi. 8. & inf. duab. ſeq. formulis.

23. Extat Cod. lib. 12. tit. de litor. & itinerum cuſtodia.

27. Patientiam] l. 1. Cod. qui pro ſua iuriſd. & ſuprà lib. 3. epiſt. 24.

32. Denarij olim tam penſo, quàm numero vendebantur.

39. Hîc eſt formula tuitionis, id eſt ſecuritatis ἀσφαλείας, de qua ſup. lib. 4. epiſto. 27. in fin. & l. 6 illicitas, §. ne potentiores, D. de offic. præſid. l. 1. §. quies, D. de off. præſ. vrb. Exemplum apud Liuium, lib. 2. de Thraſybulo.

40. LIBERIS LEGITIME CONSTITVENDIS] Ergo hæc formula derogat l. primæ, C. de natur. lib. qua vetat Conſtantinus id per reſcriptum peti.

41. Liberos contractus non habent minores ſup. lib. 4. epiſt. 9. Inſidias hîc, vt illic quoque dolum vocat. l. pen. C. de dolo, l. 8. ſi voluntate,

C.de resc.vend. *Dolus ex calliditate atque insidiis emptoris argui debet. Dolum ex insidiis perspicuis probari conuenit.* l.pen. C de dolo : sed & hac de re sup. epi. 35. lib.4.id tempus] nempe in maribus vigesimi anni metæ : in fœminis octaui & decimi, Constantini constitutione definiuntur, l. 2. C. de iis qui ven.ætat.impetr.quam ætatem, hîc, *acerbam maturitatem*, eleganter vocat. vt Vlpian. in l. 2. versic. *maturius*, l. 3. versi. *quasi ambitiosa*. D. de minoribus : & Philostrat. lib. 1.de vita Apollonij Tyanei videtur aliquandò maturiùs adolescentes suæ tutelæ fieri solitos innuere. Quamobrem prædiorum alienatio non permittitur, ac ne hypotheca quidem immobilium, l.3. Cod. eod. vnde vsu quoque Gallorum clausula solennis in concipiendis eiusmodi codicillis venialibus (vulgò, *bail à gouuernement*) adiicitur, *à la charge de n'aliener les immeubles*. Cuius exceptionis vis hac quoque formula excipitur, versic. *ita vt in alienandis*, &c. Athenis adolescentes in Lexiarchico commentario relati ac censiti suæ tutelæ efficiebantur, vt scribit Pollux : túmque iis administrandi patrimonij ius erat. Sudas οἷς ἐξῆν τὰ πατρῷα οἰκονομεῖν. huius moris meminit & Aeschines. καὶ κύριος ἐγένετο τῆς οὐσίας. Sed de adolescentibus ætatis veniam principis indulgentia consecutis, alio loco certum est pluribus agere.

43. De chartariis, seu chartulariis, inf. li. 8. epistola adnotabimus.

44. Hodie sublata est competitio, l. 2. C. de petitionib. bon. subl. lib. 10. tit. 12. grande se] addendum, *de se*, ex vet. squallida & inculta ornatis opponit. Sic varij auctores Frontino, Aggeno & Hygeno, de limitib. agrorum coniuncti, *squallidum agrum, quasi excolidum, quod iam à cultura exierit*, definierunt: sicut Exconsulem, quod à consulatu discesserit.

45. Hodie vetita est petitio releuationis, vel translationis, vel adærationis &c. lib. 10. Cod. tit. 28. de collat. donatorum vel releuatorum &c. causam] leg. *casam*, l. 4. D. de censib. & tit. Cod de censitoribus. & peræquat. Nouel. 163. Vlpian. Rhetor. in orat. de malè obita legat. scribit vacationem à muneribus pauperibus (qui hîc mediocres dicuntur) concessam fuisse vt rem domesticam curarent. Basilij Porphyrogenes constitutio recensetur à Cedreno, & lib. 1. iuris Orientalis, qua pauperum, qui minùs soluẽdo essent, tributum à locupletioribus exigeretur, quod *allilengium* vocabatur: de quo aliàs pluribus. Totius autem huius epistolæ argumentum conuenit disputationi. l. 4. D. de censib. *Vasaria publica* hîc sunt, archiuorum ac census tabulę, vt in l. 12. loca, de censitoribus, & peræquat. Cod. Theodos. quibus singulorum ciuium facultates describebantur, id est, vt Theophili definitionem sequar, tit. de libert. σανὶς ἤτοι χάρτης, ἔνθα ῥωμαῖοι ἀπεγράφοντο τὰς οἰκείας περιουσίας, ἐπὶ τὸ ἐν καιρῷ πολέμου κατὰ μέτρον τῆς ἰδίας ὑποστάσεως ἕκαστον εἰσφέρειν : alioqui Vasarium est pecunia quæ publicè datur magistratibus in prouincias euntibus, vt equos, mulos, vasa & supellectilem, cæteráque quæ magistratus instrumentum implerent, quod publico sumptu compararent. meminit Cice. in Pison. *Sestertium centies & octogies, quod quasi vasarij nomine, in venditione mei capitis ex ærario tibi tributum Romæ in quæstu reliquisti?*

Huius moris idem meminit 2.in Rull. & 5.in Verrem:Sueton in Auguſto,Lampridius in Alexand.Budæus de aſſe,lib.3.

46. Hodie tale reſcriptum iure noſtro prohibetur, l. 1. C. ſi nuptiæ ex reſcripto petantur. vt concubitus] Ratio vitandarum inter conſobrinos ſeu patrueles nuptiarum: de quo D. Auguſtin. lib.15. cap. 16. de ciuit.Dei:quas inter conſobrinos ius ciuile olim permiſerat, l.23. Vter. in fi.l.ſequ.D.de condit.inſtit.l. pen. de ritu nupt.l. 19. celebrandis, C. de nupt.§.duorum, eod. tit. Inſt. Quintillian. proœmio, libro 6. de filij obitu querens: *téne conſulari nuper adeptione ad omnium ſpes honorum patris admotum, te auunculo Prætori generum deſtinatum?* Conſobrinorum nuptias vetuit Theodoſ.d.c.16.l.3. C.Theod.de inceſt.nupt.Ambroſ.epiſt. 66.& lib.1.Cod.Theodoſiani,ſi nuptiæ ex reſc.per.Caius lib.1 tit.4.Inſtit.Harmenop.lib.6.tit.4.Vnde accidit vt apud Theophilum,d.§.duorum, ὃ δυώνται quibuſd.exemplaribus legatur,cùm ab archetypo Latino abſit negatio.

47. AD PRÆFECT. PRÆT.] ſic excudi curauimus,cùm in excuſis legeretur perperam, AD PRÆPOSITVM: error natus ex notarum inſcitia,vt aliàs ſæpe.venena iuuare] veneni verbum, medium eſt: ideóque *qui venenum dicit,adiicere debet, an bonum,an malum: nam & medicamenta venena ſunt: quia in eo nomine omne continetur quod adhibitum naturam eius cui adhibitum eſſet,mutat,* l.236.qui venenum,de verb.ſign. diſtrahi] Decurionum ſeu curialium prædia ſine decreto & cauſæ cognitione alienare non licuit.tit.33.lib.30.Cod.noſter Caſſiodorus lib.9.epiſt.2. *Prædia,* inquit, *Curialium, vnde maximè mediocribus parantur inſidiæ, nullus illicita emptione peruadat:quia contractus dici non poteſt, niſi qui de legibus venit.* Iuſtinian. Nouell. 101. Cauſa prohibitionis ſubiungitur, *vt ad neceſſitates publicas melius ſufficerent:* ſic enim emendandum cẽſeo, cùm priùs perperam ſcriberetur, *efficerent, ſi ſubſtantiæ iuuamina plus haberent.* egenti ſimilis] *Bona* etenim *cuiuſque intelliguntur,quæ deducto ære alieno ſuperſunt.* l. Subſignatum, de verb.ſignif.l.72.Mulier,de iur.dot.l.11.non poſſunt, de iur. fiſc.l.69. Vſufructu,D.al. Falcidiam: Quintilian. declam. 233. Harpocration in dict. ἐπίσημμα. additum] in veteri quidẽ manuſc. legitur, *à debito.* quod antequam conſuluiſſem, *addictum,* ipſe emendaram: an rectiùs, alij viderint. mihi certè non omnino coniectura diſplicebat: & *liberare dominum addictum,* tanquam oppoſito relata accipiebam, quando is qui debet creditori obnoxius eſt, ὑπεύθυνος,vt & Gordianus ait, *quaſi cliens,* l.3. C.de Nouat.nerui] Curiales, nerui ciuitatum epiſt. 2.infrà lib.9. & in Mariorani Nouell.vbi non *ſeruos,* ſed *neruos,* legend.Nouell.5.

† Frater vocaris] fratris nomen amicitiæ cauſa poſitum, Symmac. lib.2.epiſt.21.45.97.& 71. *Non poteſt eſſe amicitia tam felix,quæ imitetur fraternitatem.* Quintil.declam.321.hinc opinor,l.18. Nemo, ſi.de hered.inſtit. l.63.Verùm,pro ſocio *Ius quodammodo fraternitatis in ſe habet.* Eos quoque qui in magiſtratu eſſent,amicos à Principibus quibus merebant, quod & nunc in vſu eſt,dictos obſeruaui.l.1. C. ſi mancip.ita ven.l. vlt. D.de

off.præf.vigil.11.si iuncta, C.de nupt.l.1.D.de appell.l.17.diui, D. de iure patron. sic Vlpianum Alexander, non ætate, vt Glossularius censet, sed obseruantia & dignitate, parentem nuncupauit, l. 4. C. de contrah. & comm.stipul.Iul.Firmicus Maternus, lib.8.cap. 27. Matheseos, *erunt aduocati optimi, & regum amici.* Nō secus hîc frater principis sumitur. Nec enim epistolis, cautionibus: testationibus fraternitas contrahitur l.13. non epistolis C.de prob. Huc referenda est l. 58. nemo fin.de hered. instit.l.63.verum fin.pro soc. Nec aliorsum opinor Theodaldum fratrem Amalasuentha, nec hanc ille sororem dixit, quàm quòd essent cōsortes imperij, inf.lib.10.epist.1.2.3.

Lib.8.epist.1. IVSTINIANO] Rectius ex veteribus schedis, IVSTINO: nam hic Athalaricus successit auo pro materno Theoderico, cum matre sua Amalasuentha, anno CHRISTI 522. Patres meos] v. *parentes m.* vt curaui excudendum, *non vos.* Maiorum] liber Præuotij: *nec vos maiorum, nec nos mai.* sed &] v. *sed vt.* vos amasse] v. *nos amasse.* vnis nobis ęquemus] al. *quanuis vobis.* alij etiam, *nimis:* sed & plęrique, *annis,* legūt: quod P.Pithœus, vir sagax, indicauit. idémque adoptionis per arma fieri solitę ritum aperuit lib.1.ca.1. Aduersar. nostrum iam trāsire debet affectus] li.Præuotij. *iam noster transire debet aff.* illis pactis, illis conditionibus] *illis pactis,* abest à lib. Præuotiano domno auo] v. *domino auo.*] Hæc tamen scriptura non est perpetuò constans. legatos nostros] *nostros,* abest à vet. intimanda] al. *insinuanda.* quod in idem recidit.

2. Erigunt] vet. *exigunt.* fidelitatis] vet. *felicitatis.* generis à malis cedit] scribe ex vet. *generis Amalis ced.* quæ emendatio comprobatur epistol.9. huius lib.8. & hæc eadem vox reddenda est epistolæ 43. sup.lib.5. Est autem Amalis cognomen Athalarici. inf. hoc lib. epist.5. & 9. tanta in nobis] vet. *tanta in nos.* quia dilatum quàm mutatum videtur imperium] lib. Diuionensis, *quia dilatatum videtur imperium.* reliqua verba non agnoscit. Est autem notanda phrasis, qua subauditur dictio *magis,* vt apud Gręcos μᾶλλον: infrà lib.11.epist.8. & epist.25.lib.sequēt. Pindar. Nemęis ὑπνοῦμεν πάντες ἢ πιστεύομεν. Tertullian. exhortatione ad castitatem, *puto nobis non licere nascentem necare, quàm & natum.* Ammian. Marcellin.lib.31. *concito, quàm considerato ciuium assultu perterritus est.* vtrobique *magis,* vel quidpiā significationis comparatiuæ subintelligitur, quod Hellenismum vel Iudaïsmum redoleat, quale illud est, *functionem recipiunt per solutionē, quàm specie,* l.2.si.cert. pet. *& meritis liberos quàm pactionibus adstringi placuit,* Paul. lib.4.tit.5.sent. *& nihil est gratum his præstari posse, quàm libertatem,* l.39.de fideicomm.libert.l.2.fin.de iudic.l.7. si hominem, §.1. depositi. Anton. Augustinus lib.4.cap.8. emendation primus omnium admonuit. indubita sententia] vet. *indubitata. s.* studio ostendit] repone ex vet. *nunc studio debetis ostendere* curiam nostram] veteres rectiùs, *curiam vestram.* Illustrem Sigisinem] al. *Illust. Sigismerem.* al. *Illust. Sigismere.*

3. Fama lætatur] rectè vet. *fama lentatur.* in mediocri natione] repone ex vet. *in mediocri actione.* quapropter auspice Deo] vet. *quap. quod auspice*

Deo.

Deo. harum portitores]id est tabellarios,vt epist.vlt. lib.1. ostentatione diuina] lege ex vetere, *sub obtestatione diu.* ad condictionem clem.] v. *ad conditionem clem.* Traiani nostri]v. *Traiani vestri.*

4. Indepti regni]al. *incept.regni.* relligione promitti]v. *colligione prom.*

5. Voluissemus quidem domni]v. *voluiss.quidem vobis domni.* comitem nobis]v. *comit vobis.* Amalorum regalem, baltheum germen] placet lectio libri Diuionens. *Amalorum regalem prosapiam,lacteum germen.* de diuinitate] *de,* abest ab vno vet.

6. LIBERIO PRAEPOSITO GALLIARVM] in vetere, *Liberio populo Galliar.* sed error manauit ex notis. legendum videtur, *Liberio Præf. Præt Galliarum:* quam emendationem confirmat epistola 1.lib.11.nos dominos]v. *nos dominus.*

7. PER GALLIAM] v. *per Gallias.* qui illi paruit] v. *quod illi p.* rebus futuris]v. *rebus humanis futuris.* sacramento confirment] al. *sacramento firmarent.* si nobis hac ratione prospicitis]v. *si vobis hac ratione proficiatis.*

8. Desiderio nostro]vet. *desiderio vestro.* larga possimus pietate]in vno vet. *longa possimus piet.* AD PROVINCIALIVM, CONVENIT ADVNATIONES ANIMARVM] Aul. Gellius lib.2.c.29. *veniant operámque mutuam dent, & messem hanc nobis adunent.* quamquam nonnullis in libris adiuuent scriptum,sed perperam legatur.

9. TOLONICO]alij habent, TVLLIO: quidam etiã, TVILLIO. adolescentiæ flore decenter adhuc possumus intelligere] vet. *adolescentis flore adh. possim. indigere.* humiliter parere] vet. *humil. pareri.* sura setis]al. *sura seris.* alij etiam, *sura sericis.* & dignatus visus est]vet. *& dignanter visus est.* alij sic, *& dignanter iussus est.* Eois populis bellicosus creditur] al. *bellicos.esse credit.* diligit omnis morem mens]al. *diligit omnem more mens.* quid si legas: *diligit omnem memor mens.* securè tibi pandebat arcana] vet. *securè tibi pectoris pandebat arcana.* responsis ludebas]al. *resp.fallebas.* prouenerant] *peruenerant.* facta consortia]vet. *facta consocia.* acturus est] vet. *auctturus est.* paruulis conf.]v. *paruulus conf.*

10. Nostra affinitate]v. *nostra auctoritate.* quoniam illa est] v. *quando illa est.* qui mox inter] v. *qui mox vt inter.* has procellas] v. *hos processus.* In ora libri veteris etiam legitur,aliàs verò legitur, *has procellas.* est Sirmiẽsem] vet. *est Firmensem.* [Egit de hymnis inter alios nymphum] lib. Præuotij eleganter habet, *egit de hymnis inter alios triumphum.* Alij libri, *egit de Hunnis.* virtus prona]al. *virtus manus prona.* tabularum pontem] v. *tabulatum pontem.* solerter eliditur]v. *sol eluditur.* ne quid aduersa manus præsumeret] v. *ne quid aduersarius præsum.* Atqui sunt Reip.] repone ex fide vet. *adquisiuit Reip. Rom.* fatigatione prouinciarum]v. *fatigat prouinciam.* Aquileienses quoque tempestates] v. *Aquileiensem quoque tempestatem.* memorantur]al. *memoramus.* sensum relinquũt]aliàs, *sensus relinquunt.* ad Patriciatus præsentale]v. *ad Patritiatus præsentalis.*

11. Ordinis bene nobis]v. *ordinis vestri nobis.* patritiorum genus per

nos conſtat erectum] al. *patrie genius per nos conſtat erectus.* potuiſſet] al. *potuiſſem.* ſuauitatis]al. *felicitatis.* actuum formam] liber Præuotij *actuum famam.*

12. Parci prouidimus] v. *parti prouidimus.* munus cum ver.] *munus eſt cum ver.* cum claſſe]v. *qui claſſe.* Hinc Hellen] v. *Hinc Hellenus.* Beatũ magnum]ſcribo, *Beatum magiſtrum.* & ibi Tullia]v. *& ibi te Tull.*

13. Nec inexplorati]liber Præuotij, *nec inexploratum.* dum inter gymnaſia]v. *dudum inter gymn.* non haberet]vet. *non habebat.* commeans euenit ingenio]repone, *cum immenſo venit ingenio.* & aduerſus]vet. *& aduerſum.* pro Repub.à me]vet. lib. *pro Repub. & me.* poſt aliena pericula] v. *poſt al. tempora.* ad conſilium adſciſceris] vet. *ad conſ. noſt. adſc.* vox legum diceris,dum noſtra iura condimus]in vet.lib.Diuionenſi, *vos leges dicetis, dum nos iura condimus.* Sed placet, *vox legum diceris.* Nam & Sidonius Apollinaris in panegyr.Maioran.ſub finem:

-- cuius dignatur ab ore
Cæſar in orbe loqui,licet & quæſtore diſerto
Polleat.

Et noſter Caſſiodorus lib. 6. in forma Quæſturæ: *Quantò facundior debet eſſe,qui ore principis populos noſcitur admonere?* Notum eſt etiam Quæſtorum opera vſos Imperatores,cùm orationes,aut quid aliud in ſenatu recitarent,vt ex Suetonio liquet in Auguſto cap.65.in Tito cap.6. in Nerone cap. 15.

14. Quod iudicia noſtra]lib.Diuion. *quod initia noſtra.* ſi ortum] *ſi,* abeſt ab vno vet. culta laboribus] vet. *exculta lab.* cogitamus] vet. *cogitauimus.* & moderna quæ]v. *& mod. ſint quæ.* paruerunt] vet. *patuerunt.* ornator]vet. *orator.* ſecuritatis]v. *ſecuritati.*

15. Quæuis in al.]v. *quauis in al.* optauerit? crinea ſunt iſta] v. *optauit. ciuia ſunt iſta.* viro Publiano]al. *viro publicano.*

16. Molent quidem]vitiosè:ſed, *volent quidem,* aut vt alij, *ſolent.* rectè. in ſui genere] al. *in ſuo gen.* larem paruit] vet. *lar. poſuit.* & furtorum] v. *& futurorum.* & iudices]vet. *& indices.* habetis errorem.Nam quod]hęc lacuna explenda eſt ex veterib.codicib. *habetis errorem. fructibus veſtrarum vtimini dignitatum.nam quod.* conſuetudo longa.]al. *conſuetudo longæua.* cõſcientiæ] al. *conſtantiæ.* & iuſtitiam laudatus] *& iudicia laudatus,* alij legunt.quid geſſerit.]al. *quid egerit.*

17. apertior] vet. *aptior.* quem proficere]vet. *cùm profic.* abiectis ſeculi vitiis ditatus] vet. *abiectis ſeculi Hodouacris.* al. *adiectis ſeculi Odouacris.* potius ſit victum]emenda ex veterib. *potius ſit incertum.* ſub breuitate] vet. *ſub puritate.* Illuſiſſe collegio] vet. lib. Præuotij *illuſiſſe collegiis.* magnitudo dignitatibus]v. *ingratitudo dignitatibus.* amicitiam colligebat] al. *amicitias collig.* quando ad audientiam non]in vno vet. *quando ad iudicis audientiam non.* ſed vox, *iudicis,* videtur eſſe gloſſema.

18. Et quo gradu] rectè vet. *æquo gradu.* aptamus munera] al. *optamus mun.*

19. gemino ſplendore) vet. *genuino ſplendore.* & ſic aſſiduè crebras egiſſe victorias) in vet. ſic: *& ſic aduocationis ſuæ crebras egiſſe victorias.* nobiliſſimus pudore) al. *nobiliſſimo pud.* palmis felicibus inauguratus) in vno vet. *palmis felicibus laureatus vobis.* impetratámque) melius vet. *imperatámque.* veſtro iudicio) v. *noſtro iudicio.* ſi collegæ) v. *ſic collegæ.* nos) v. *vos.* ſublimatis) vet. *ſubleuatis.*

20. ALBIENO V. I. PRÆPOSITO) al. ABIENO: ſed mox lege PRÆF. PRÆ. vt repreſentari iuſſi, quod verba epiſtolæ ſuadent. quoniam verè laudanda) v. *quando illa verè.* al. *illaudata.* tantùm miſericordiæ habere debet. Beneficia lenitatis, ſiquidem) in vno ita legend. *tantùm nũc habere debet beneficia lenitas. ſiquidem &c.* placet lectio exemplaris Diuionenſis, *tanta nunc habere debet beneficia lenitatis. ſiquidem.* nec priuata intromittere) al. *nec priuatim introm.* al. *nec priuatim introd.* cuius indocta fuiſſe neſcitur) ſcribo ex fide veterum, *cuius origo indocta f. n.*

21. Expeditur) vet. *expenditur.* quaſi ad iudicium) in vno exemplari vetere, *quaſi in dictum.* ſonuerunt) al. *ſonauerunt.* qui ſe actionis) al. *qui ſe actionibus.* obſtaturus) *obſtiturus.* apertiſſimum munus) vet. *aptiſſimum manus.* agenda) vet. *augenda.* honore reuerendus) *liber* Præuotij *honore iudiciali reuer.* & vitæ ſuperna) v. *in te & ſuperna.* quoniam educ.) vet. *quando educ.* primum quidem) v. *primum quod.* eſſe palatio) v. *eſt palatio.* interim beneficiis) lib. vet. *iterum benefic.* FLVENDO SICCATVR. Baſil. de Eleemoſyna: vt putei quo ſæpius hauriuntur, eorum aquæ purius fluunt, τὰ φρέατα πολλάκις ἐξανθλούμενα, εὐροώτερά ἐστι. NEC FRVCTVS TAMEN AETATI.) D. Hieronymus c. preſbyterorum c. ſeq. *Non enim in homine ætas, ſed virtus ſpectanda eſt:* Menander, οὐχ' αἱ τρίχες ποιοῦσιν αἱ λευκαὶ φρονεῖν, ἀλλ' ὁ τρόπος ἐνίων ἐστὶ τῇ φύσει γέρων. Quam ſententiam adumbrans in Catone Maiore Cicero, *non cani,* inquit, *non rugæ repente auctoritatem adferunt: ſed rectè acta ætas auctoritatis fructus præbet extremos.*

22. Olympicos curſus) v. *Oly. currus.* prouecta) v. *prouectu.* non expendunt meritum) lib. vet, *non expediunt merit.* hic vir) v. *vir ille.* conciliauit arbit.) *reconciliauit arb.* iam & ſub.) v. *nam & ſub.* addidimus) al. *addimus.* Curiæ noſtræ) vet. *Curiæ veſtræ* infantia) vet. *inſtantia.*

23. Sub iudice gratioſo) v. *ſub iudice glorioſo.* feliciter domino) v. *feliciter dominio.* patrimonij omnia adiecta) vet. *matrimonij cum adiecta.* quo nomine bona quæ liberis à matre obuenerint, interdum ſignificari Franc. Connanus lib. 8. cap. 3. notat, aliíque ex Seneca, Val. Maximo, & Suetonio contendunt. Plutarchus contrà, nõ leui ratione diſputat ἐν παραγγέλμασι γαμικοῖς: cui huius loci lectio (patrimonij) duorum manuſcriptorum codicum auctoritate confirmata ſuffragatur. qui eum prox.) *quod eum.* dilectiſſ. ſed, noſt. auct.) v. *directíſque ſedis veſtræ actorib.*

24. Ipſa tamen gratia) v. *ipſi tamen gratia.* negociis potius) v. *officiis pot.* inſeruiſſe) v. *inſeruire.* conuentionis irreuerenter nefariis iniuriis) v. *conuentionibus irr. expoſ. nefar. iniur.* Alij, *concuſſionibus. irr.* &c. plectenda ſubuentio) vet. rectè, *plect. ſubretio.* nobis obtulit) al. *nobis contulit.* quod ſi quis ex-

titerit]v. *quod si quis extitit.* institutis]v. *constitutis.*

25. IOANNI V. S. &c. *Cuuigasto.* V.S. seruare. quid enim] hæc lacuna sic explenda ex fide vet. codic. *seruare quibus nos oportet propria dona conferre. quid enim.* diuæ memoriæ]al. *diuinæ memoriæ.* Tholuit]v. *Tholui.* libertate concessa]v. *liberalitate concessa.* Lucullario castro]al. *Lucullano cast.* vel priuati nominis vel publici posthac]v. *vel priuati vel publici nominis post hanc.* & nostra quoque]v. *ex nostra q.* dum in sedibus]al. *dum in cædibus.*

28. CVNIGASTO]alij *Hunigasto*, alij, *Inigasto.* reperi & in aliis, *Genesio viro*, &c. vt omni]v. *vbi omni.* proferre] *proferte* competunt primitus inuasa]lege ex vet. *comp. prim. reddantur inuasa.* Translatitia iuris sententia est, deiectum vi de rei suæ possessione, seu spoliatum ante omnia restitui oportere. l. 1. C. si per vim vel alio modo, l. 7. si quis ad se C. ad l. Iul. de vi publ. c. 7. conquerente, de restitut. spol.

29. De cloacis, etiam sup. lib. 3. epist. 30. de Parmensi ciuitate lib. 6. epist. penult. vt nos ad] *vt & nos ad.*

30. GENESIO VIRO SVBL.] Aliàs, *Genesio viro venerabili.* Al. *Genesio.* V.S. in epi. superiore dicitur, vir spectabilis. cuius ista salubritas]malim: *cuius ita salub.* operi nouiter]vet. *op. gnauiter.* nulla abiecti]al. *n. adiecti.* quæ pulchrè riuis]vet. *quæ publicè riuis.* sed cùm naturali] v. *sed cùm in naturali.* VT MERITO ANTIQVA PRVDENTIA, QVOS A CIVICA CONVERSATIONE SEGREGANDOS ESSE IVDICAVIT, AQVARVM INTERDICTIONE PVNIERIT] Lucianus in Alexandro seu Pseudomant. de præstigiatoris oraculis, οὐκ ἔτι τὸν τοιοῦτον οὔτε στέγῃ τις ἐδέχετο, οὔτε πυρὸς ἢ ὕδατος ἐκοινώνει ἀλλ' ἔδει γῆν πρὸ γῆς ἐλαύνεσθαι ὡς ἀσεβῆ καὶ ἄθεον. id est, huiusmodi hominem neque tecto quisquam excipiebat, neque igni aquáve impertiebat: verùm erat illi solum alio vertendum, tanquam impio deorúmque contemptori. Feralia in Christianos edicta recensens Victor Vticensis lib. 3. de persecutione Vandalica, addit, vt nullus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam pręstaret.

31. SEVERO VIRO &c.]al. SEVERO *Venerando viro.* al. SEVERO V.S. consiliis inhærentem]v. *consiliis laudabitur inhær.* de illo aliquid]scribe ex vet. *nec potest de illo al.* Ceres vbi]v. *Ceres ibi.* inelaboratæ deliciæ] v. *inelabor. diuitiæ.* tale est neruũ.] v. *tale est vernum.* penu in ciuitate] rectiùs vet. *penu vicinitate.* vt nec minima]al. *vt nec nimia.* scholarium]v. *scholarũ.* si videant]al. *si videamus.* fœdum ergo nimis est filios]vet. *fœdum ergo nimis est nobis ita filios.* Alij sic: *filios ergo nimis est nobis filios.* videat alites] al. *videas alit.* an non af.] v. *cui non af.* Palmediacis] *Palamediacis.* ad balnea] al. *ad balneas.* nec voluptas deneg.] *nec voluntas den.*

31. Cùm Infandius] vet. *Cum Nimfadius.* vir sublimis] v. *vir spectabilis.* in Scyllatino]al. *in Siciliano.* pasturarum vbertate]al. *pascuarum vbert.* cãnis in coronæ] repone ex vet. *cannis cingentibus in coron.* vt hominum] v. *ita vt homin.* immurmurant]vet. *immurmurent.* strepitu tibi respõdeat] al. *strepore tibi res.* al *strepitu resp.* Infadius]v. *Nimfadius.* perquirantur sontes] v. *perq. fures.* insecutor]al. *executor.* in voces prosiliat, & se t.m. confundãt]

vet Diuion.*in voces prosiliant, & sic ter. m. confundantur.*qui præstita] v. *qui prisca.*Leucorea] v.*Locotea,*al.*Leucothea.* hostili direptione] lib. v. *host.disceptatione.*potius vltioni] v.*protinus vlt.*mala nota] vet.*mala vota.*vt quilibet emptor]*malim quamlibet empt.* suburbanum quidam] v.*sub quoddam.* aëris claritate] v. *oculis clar.* lectissimi pisces qui ad m.poscentium]lib. Præu. *lectißimi pisces,qui ad m.pascentium.* cœperit] al.*cœpit.*cumulósque] al.*cumulúmque.*fiat venerabilis omnium sermone]vet.*fiat memorabilis,fiat venerabilis omn.sermon.*habet &]vet.*habeat &.*

33. præstita]leg.*prisca.* Leuorea]*Leucothea,*vt atro]*ne atroci.*fustuariæ vltioni]inf.lib.4.epist.2.fin.lib.11.epist.11.fi.sup.lib. 4. epist.10.fi.potius] leg.*protinus.*stationibus]v. *sationibus.*vt l.1. de agric. & cens. C. lib. 11. sed nihil temerè mutauerim, rectum videtur *stationibus,* quibus officinæ ac pergulæ nudinarum significantur. Quid enim aliud his verbis, *mercimoniis* ac *momentaneas domos,* Athalaricus innuit, nisi pergulas, l.19.heres.de indic.l.5.in fin. D. de iis qui deiec. parentes vendunt) C. de patrib. qui fil.distr. Hieremiæ cap. 5. populus fame oppressus in hæc verba prorupit:*filij nostri & filiæ nostræ multæ sunt nimis: accipiamus pro precio eorum frumentum,& comedamus,& viuamus.* Quod & tempore Maximini Imperatoris accidisse testatur Euseb. Ouid.8.Metamorp.

- & tandem demisso in viscera censu
Filia restabat,non isto digna parente,
Hanc quoque vendit inops.

Lib.9.epist.1.Et quam habuistis pridem dominam]vet.*& quam pridem habuist.domin.*viuere nunc] *viuere nec. rectè.*regna transfundit] al. *regn. profundit.*diuorum stirpem]al.*Dingorum stirp.*al. *Dirigorum.*al. *dignorum.* quod resecandum] vet.Præuot.*quod recusandum.* aut nos reddat] melius in vet. *aut vos redd.*

2. Illicita emptione] idem epist.vlt.lib.7. Iustinian. Nouell. 101. vetat τὰς οὐσίας τῶν βουλευτῶν κ.τ. οὐδένα τρόπον ἀλλοτριοῦσθαι τῆς βουλῆς τῆς πόλεως ἧς εἰσὶ βουλευταί. arbor quam florere] lib. Præu. *arborem quam flor.* quod continet] v. *quod continetur*] quando debuit] v.*quod debuit.*vexatus fuerit aut] v.*versatus fuerit in.* pertulerit] v. *pertulit.* vnde maximè mediocribus parantur] v. *vnde maximè Curialibus parab.*pœua ista peccati]v.*pœna itaque pec.*potestates in ciuibus] vet.*potestatem in ciuib.*

3. Solita communione] rectè vet *solita commutatione.*prouectus] al.*prouentus.*vobis vsualiter] v.*nob.vsual.*vt studiosius expectatur] v. *vbi studios. exspectatur.*ruris nostri]v.*iuris nostri.*moderatis rebus] v.memoratis rebus. fœcunda officinis] v.*fœc.est offic.*solemniter] al.*solerter.*cauernis enim] v. *cameris enim* sine vsu]al.*sine cultu.*inspectione]v.*inspectatione.*

4. ABVNDANTIO Præp.] melius, ABVND. PRÆF. PRÆT. apponitur]v.*opponitur.*al.*supponitur.*& dum adesse quid]fortè leg.*& tum adesse q.* Tampanini] v. *Campaniani.* qui vetatur abigere] v. *quod vetatur abig.* perpetiuntur] v.*patiuntur.*qui fuerant] v.*quæ fuerant.*

5. Panitij.v.*panici speciē.*infra lib.12.epist.26.spem conceptā] scribe ex

vet. *ſpeciem coëmptam.* redigere ſubſtantiam] malim, *redigere ſubſtantiam.* quos ſe ſpoliare cognoſcunt] v. *quos ſe ſpoliare poſſe cogn.* ſcilicet gerulis] v. *ſcilicet harum gerul.* quia nobis] v. *quia vobis.* Siue in gradu] Panis gradilis, de gradibus dari ſolitus ciuibus ſine pretio : vt ex ſingulis ferè legibus tit. 17. lib. 14. C. Th. oſtéditur. Prudentius libro priore contra Symmach. Cuiacius ad tit. de conditis in public. horr. lib. 10. Cod.

6. Te emolumentarij] al. *emolumentij.* al. *emolumentitij.* humana colloquitur] al. *humana componitur.* vita tegitur] al. *vita regitur.* illi globi] v. *illic globi.* ad tui emolum.] v. *ad tua emolum.*

7. REPARATO] ſic expoſui ex veterib. cùm alij habent REPERATO. malè iacere inter] v. *iacere intra.* Prætorianam egit] al. *Prætoriam egit.* accidentibus] v. *accedentibus.* ab tuam notitiam litterarum] v. *ad tuarum notitiam litterarum.* ſocietate coniungit] v. *ſocietate contingit,* æſtimandus eſt] vox, *æſtimandus,* abeſt à vetere.

8. OSVM] al. OSVINO. cùm probabiliter] v. *cùm ſe probabiliter.* quiſquam] v. *quiſpiam.* debitum illi] v. *debitum eſt illi.* affectum] v. *effectum.*

9. Bellicum quam ſæua] v. *belli vitaſſe quàm ſæua :* Iudicis impietate] v. *Iudicis iniquitate.* melos efficere] vet. libri, *melos educere.* iuſta cordis voce] v. *iuſta concordi voce.* obſequia veniret, fecimus t. h. deſtinare] vet. Præu. *obſ. venire fecerimus t. h. deſtinate.* magnis ſperare] *magis ſp.*

10. VNIVERSIS PROTINC.) aliàs concepta hæc epigraphe ſic legitur, HONORATIS POSSESSORIBVS, DEFENSORIBVS SYRACVSANÆ ciuitatis Rex. profuſè vtimur) v. *prof. nitimur.* ſtatuit flagitari) al. *ſtatuit ſubflagitari.* al. *efflagitari.* à diſcurſoribus noui) rectè vet. *à diſcuſſoribus, n.* ad veſtram eos) v. *ad noſtram eos.*

11. GILDIÆ V. &c.) al. GILIDÆ viro ſublimi Comiti &c. Vintigiſelum) v. *VVitigiſclum.* al. *VVigicidium.* vero eorum) v. *vero aliquem eorum.* nos conuenit) v. *vos conuenit.*

12. Quos etiam ſeris præceptionibus credimus) lib. Præu. *quos & ſecundis præcept. credidit admonendos.*

13. VILLIÆ) al. VVILLIÆ. alij ſcribunt VVILIÆ. in damnis prouincialium) al. *in damnis prouincialib.*

14. Conſtat enim dubium) v. *conſtat enim eſſe dub.* ſui nominis) v. *ſui amoris.* offertur) al. *offeretur.* amittitur) v. *admittitur.* belluinis morib⁹) Præu. lib. *belluinis motibus.* ne dum ius iudicum incompetenter) puto legendũ, *ne dum vis iudicium &c.* ſi vobis litigator obſeruet vos) liber Præuot. *ſi vobis rarus litigator. Vos.* Alij cod. *ſi vobis rarius litig. ob.* v. vitare fortunas) v. *pertinere fort.*

15. IOANNI PAPÆ) huius nominis ſecundo, cuius ad Iuſtinianum Imp. epiſtola, ac Iuſtiniani ad ipſũ exſtat in l. vlt. inter claras. C. de ſum. trin. & fid. cathol. de quo inf. hoc lib. epi. 17. & lib. 11. epiſt. 2. Papæ Bonifacij ſecundi prædeceſſoris ſcilicet tui efferetur) vet. *effœtetur.* à noſtro ſeculo) l. vlt. C. de pact. ſuprà lib. 1. epiſt. 5. lib. 2. epiſt. 13. lib. 8. epiſt. 28. interpoſitas perſonas) quarũ interuẽtu fraudes ſæpe fiũt, l. 18. deferre, l. 45. in fraudẽ; §. cõductor, l. 46. cõfertur, §. quod à præſide, de iure fiſci, l. vn.

de mulieribus quæ ſe prop.ſeru.iunx.l.vn.C. de cont.iud.l. 9. quanuis, de reb. eor. Cicero in Cluent. de Auilio ſe Aſinum ſimulante: *qui ſuppoſita*, inquit, *perſona falſum teſtamentum obſignandum curauit*, Nouel. 124. περὶ ἀκαζομένων. Quod enim plærique per ſe ipſi verentur, id per alios verentur efficere: vt Stolo, qui cùm legem rogaſſet, ne quis plus quàm 500. iugera poſſideret, ſuppoſita filij emancipati perſona, mille poſſidere inuentus, ſua ipſius lege damnatus eſt. Varro lib. 1. cap. 2. de re ruſtica. A. Gellius lib. 21. cap. 1. Plin. lib. 18. cap. 3. ſuffragij ambitione) Iuſtinianus cum ſine ſuffragio, id eſt pecunia ac ſordibus, magiſtratus deferri prohiberet, Nouel. 8. grauiſſimè adiecit, nundationem magiſtratuum, omnium ſcelerum fontem eſſe, iniquitatis principium ac finem, ἀφυεγλογεῖν τὰς ἀρχὰς πάσης ὄντι πορνείας προοιμιόν τε καὶ πρόξεως: quantò magis ambitum largitionum & ſordes eccleſiaſticorum munerum & ſacerdotiorum collatione fugere neceſſe eſt? Concilio Chalcedonenſe, εἴ τις ἐπίσκοπος ὄντι χρήμασι χειροτονίαν πωήσατο, καὶ εἰς προῖκα μεταγάγοι τὸ ἄπρακτον χάριν, &c. *Qui precio gratiam, quæ vendi nequit, vendiderit*, &c. c. ſiquis Epiſcopus, c. ſanctorum, 1. q. 1. c. ex multis, 1. q. 3. hanc vænalitatem etiam Anthemius deteſtatur l. ſi quenquam, C. de Epiſc. & cler. Exſtant & Pontificum de ſimonia conſtitutiones lib. 5. Decretal. Eodem pertinet ſequens, Athalarici ad Saluantium epiſto. 16. quem conſtitutio] vet. *quoniam conſtitut.* ſiue per parentes, nos ſeruientium quaſcunque perſonas] lib. vet. *ſiue per par. ſuos, ſeu etiam quaſcunque perſon.* ſiquis Apoſtolicæ Præſul. eccleſię] fortè ſic: *ſi quis Apoſt. præſulem Eccleſiæ.* vt approbatione inſequentes] v. *vt ad probationem inſeq.* rei illius percipiat) vetus, *re ille percipiat.* voluerit applicare] lib. Pręuot. *voluerit approbare.* fortè legendum, *voluerit publicare.*

16. Cauſa noſcitur] al. *cauſa naſcitur.* potius occulantur) vet. *potius occulantur.* hos nos ad notitiam) v. *hoc vos ad not.* Hîc obiter animaduerſione digna duco, quòd ſenatuſconſulta ad diuturnitatem marmoreis tabulis incidi iuſſit Athalaricus, vt olim ęreis, l. 2. de orig. iur. Plato in Minoë refert, Talum regem Cretę pagos quotannis luſtrantem leges ęneis tabulis cęlatos circumtuliſſe, indéque ærei nomen ei inditum, ἐν χαλκοῖς γεγραμμένους ἔχων γεγραμμένους κατὰ νόμους, ὅθεν χαλκοῦς ἐκλήθη. Alterum, quòd in edito & conſpicuo loco, nempe atrio Beati Petri collocentur, quo cuique pateant, & de plano legantur. Sic idem Plato lib. 11. de Legibus prędipit rerum vęnalium leges medio in foro columnę affigi, ἥτοι ἐν στήλῃ τεθέντα τὴν ἀρχὴν νόμων. Demoſth. Philipp. 3. γράμματα τῆς προγόνων τῆς ὑμετέρων δεικύων ἐκεῖνοι κατέθεντο, εἰς στήλην χαλκῆν γράψαντες εἰς ἀκρόπολιν.

17. Mundi caput] Theodoretus in epiſtol. ad Roman. ait magiſtratus publicanos, & κατὰ ἐπαγγελόντας τὰς χάριτας, tributorũ exactores, prouinciarum prędides à Roma manare, vt quę Romę fiant, omnibus nota eſſe debeãt. Hinc Iuſtinianus in prędatione Pandectis prędixa, de cõceptione Digeſtorum tradit, conſuetudinem Romanę vrbis ſequẽdam

ab omnibus ciuitatibus: quia *Roma caput orbis terrarũ*, ἐπεὶ τὴν ἁπάντων ἐστίαν, vt vt ſcribit Athenæus: orbis compendium & communis omniũ patria, l.33. Roma, D. ad municip. Romanæ tamen ciuitatis ita demum ſequi oportet, ſi non ſit corruptum exemplum. Et vt eleganter Proculus, *non tam ſpectandum quid Romæ factum ſit, quàm quod fieri debeat*, l.12. ſed licet, D. de offic. Præſid.

18. Ex decentis] v. *excedentis*. viro publico] leg. *iuri publico*. pollicitã] v. *pollutam*. perſuaſionis] legendum haud dubiè, *peruaſionis*. Peruadere, ſup. lib.1. epiſtola 15. & aliàs ſæpe. *Peruaſionis actio* l.5. l.6. Cod. Theodo. de denunt. & edit. reſcript. Nouell. Valentin. 12. de Epiſc. aud. Idem mendũ ex cap.25. lib.5. Etymologiarum pridem ſuſtuleramus, quod tamen in recẽtiſſima editione repetitum, *perſuaſio*, pro *peruaſio*, ſcriptum vidimus. Quid, quod & aliis auctorum libris inſidet? Victruuius lib.9. cap.4. fin. *ſingulis menſibus ſol ſigna perſuadens* (pro, *peruadens*) *auget & minuit dierum & horarum ſpatia*. Saluianus Maſſilienſis epiſcopus lib.4. de prouidentia, vbi diuitum rapinas increpat, *perſuaſionibus præpotentem*, &c. Idémque lib. 5. bis eodem verbo citra mendum vtitur, *peruaſoribus & peruaſionibus*. Euſe. quoque Emiſſenus Homel. 11. de Paſcha *perſuaſorem derelinquit, remanet prædæ deceptus & raptor orbatus*. conſueta] v. *conſecuta* illicitam] v. *pollutam*. al. *per illicitam*. in allegationem] locus hic mancus aliunde ita ſuppleatur: *in allegationem iuſtiſſimæ largitatis, illam diſtrictionem volumus cuſtod.* maleficos] Conſtantinus: *cæteri quos maleficos ob facinorum magnitudinem vulgus appellat*. l.5. C. de malef. & mathem. de quib. lib.4. epi.22. actibus] Quanuis hæc lectio defendi poſſit ex l.4. C. eo magis tamen quod in manuſcriptis offendimus, *artibus*, arridet, argum. l.6. multi, & l. vlt. C. eo. & d. epiſto.22.

19. Superioris edicti in ſenatu recitatio, ex Rom. inſtituto, quo leges & conſtitutiones Imperatorum in ſenatu recitatæ confirmabãtur, l.8. humanũ, C. de legib. & S.C. quem morem nos aliàs fuſiùs exponemus. Fœdiſſimæ vænalitatis) Sordes & nummariorum iudicum magiſtratuúmque his formulis grauiter à Caſſiodoro idemtidem exagitatas legimus apud Philonem Iudæum, de officio Iudicis diſſerentem.

20. Duras neceſſitates prouincialib.] Ne prouinciales cogantur ad comitatum Principis ius petere, cauetur etiam epi. 22. li.6. & Nouel. Iuſtiniani 17.

21. Populi collectione) vet. *oblectatione*. Honeſta collectio eſt, ducto à voluptate ad morum cultum argumento, quo vtitur Demoſthenes Olynth.2. dum Athenienſibus auctor eſt, vt ſpectaculorum voluptate poſthabita, vtilitati magis ſeruiatur, & pecunię theatrales in vſus militares transferantur: διοικεῖ χρήματα κελεύει γίνεσθαι τὰ θεατικά, Libanius. duabus curis ingenium non debet occupari) Quintil. lib. 10. cap. 3. *Neque enim bona fide ſimul ſe intendere animus totum poteſt, & quocunque reſpexerit, deſinit intueri quod propoſitũ erat*. ob eámque cauſam vetat Iuſtinianus Imperator ne ſimul quis pluribus militiis det nomen, & cingulum

cingulo

cingulo cõiungat, l. 5. qui militare poſſ. C. lib. 12. Iuſtinia. ſanxit ne quis duobus magiſtratibus aſſideret, & vtriuſque iudicij curã gereret, l. vlt. C. de aſſeſſ. T. Liuius lib. 9. de bello Macedon. veterem Roman. legem oſtendit, duos ſimul magiſtratus, præſertim curules, nè quis capere poſſit, neque gerere: nec decet plures magiſtratus ab vno geri, cùm vnicum ab vno optimè perficiatur opus. Φαῦλον ἴσως τὸ πλείους ἀρχὰς ἔχειν αὐτὸν ἀρχικόν. ἐν γὰρ ὑφ' ἑνὸς ἔργον ἄριστ' ἀπο τελεῖται. Ariſtot. lib. 2. cap. 10. Politic. Quod ita interpretandum cenſeo, Cùm animus in diuerſa negocia diſtrahitur: alioqui nihil vetat pluribus ſtudiis intendi, dum vnius cura ad alterum muniat viam, vt Iuris ciuili ſcientiam foro, iudiciiſque exercendis non mediocriter conducere: contráque vſum forenſem, verè germanæque legum cognitioni in plurimùm conferre quotidie ſic experimur, vt alteram ſine alterius præſidio ſuos fines vix tueri poſſe arbitremur. ad bonarum atrium ſtudia] ſic repoſui ex coniectura. erat enim in aliis, *literarum artium*. niſi quis malit, *liberalium artium ſtudia*. quod poſtremum magis accedit ad veteris ſcripturæ ſimilitudinem. Sed hæc ſatis. hac de re verò, l. 1. de var. & ext. cogn. Sen. lib. 13. epiſt. 89. Plin. proœmio lib. 14.

22. Morum pondere, non ætate) Virtutis enim, quàm ætatis curſus celerior, auctore M. Tullio 5. Philipp. *Nec enim cani, non rugæ repentè auctoritatem adferre poſſunt, ſed honeſtè acta ſuperior ætas auctoritatis fructus præbet extremos*, vt idem in Catone Maiore. Itaque D. Hieronymus, preſbyterorum nomen non ab ætatis ſenio, ſed morum grauitate & maturitate tractum ait. Magnus verecundiæ ſtimulus eſt, laus parentum) γνώμη Virgilianæ gemina.

Et pater Æneas, & auunculus excitet Hector.

Hic autem Theodericum, parentem ſuum Athalaricus intelligit. Vos crebrò nominat curſus annorum] Per Conſules anni Rom. numerabãtur: Athenis per Eponymos, Iul. Pollux lib. 8. Onomaſt. Θὲς δ' ἐπώνυμος οὗτος καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁ χρόνος ἐρίθμηται: Nouel. περὶ τῶν ὑπάτων: & Nouel, 47. l. 3. D. de accuſat. & ſup. lib. 6. epiſt. 1. in formula Conſulatus, nomen annorũ, &c. Felicia genera naſcuntur] Leges Voconiæ, Salicæ mares fœminis prætulerunt, & ius Roman. l. in multis, de ſtatu hom. Hoc Menander columen familiæ vocat.

φίλος γὰρ ὅπου παῖδες εἰσὶν ἄρρενες.

Liberos conſimiles, æquales &c.] Similitudo fratrum vel gemellorum gratiam conciliat, l. 39. l. 40. hi enim, D. de ædil. edict. Plin. lib. 7. cap. 12. de M. Antonio trium viro. Martial. lib. 9.

Quæ noua tam ſimiles genuit tibi Leda miniſtros, &c.

l. 22. proinde, ad l. Aquil.

24. Abominabili taxatione vend.] Nouel. 8. & ſup. hoc lib. epi. 15. & 16. purpuratus philoſophus) infrà epiſt. ſeq. *Purpuratæ laudes*. li. 8. epiſt. 5. *infantiam purpuratam*.

25. Gratioſa ſunt præconia, quàm tributa] hîc ſubauditur, *magis*

vt apud Græcos, μεῖλον, ſuprà lib.8.epiſt. 2. aliquot eius formulæ exempla proferre me memini.deuoluens]v. *deuotione perſoluens cautelam.* præſtitit] v. *ſumpſit* fine litig.] v. *ſine damno.* dictatum) v. *ducatum.* fortè, *ductatum.*inficatione collect.v. *infidelium nundinatione.*

Lib.10.epiſt.1.Amalaſuentha Gottohrum regina, Theoderici filia, Athalarici mater, cuius virtutes & animi magnitudinem Procopius commemorat libro 1.de bello Gotthico, & lib.1.de bello Vãdalico:ex quibus libris multa ad ſequentium formularum cognitionẽ ſumi poſſunt, quæ mihi ſubſceſſiuo ſtudio hæc feſtinantiùs annotanti colligere non licuit, Filij noſtri Athalarici regis, in quo educendo magnam curam mater adhibuiſſe dicitur. corruptus tamen fuit poſtmodum ab æqualibus. Obiit anno Chriſti 532. cùm regnaſſet annos 10. proximitate coniunctum] Theodahadum conſobrinum, regni ſocium: qui ob multas rapinas ab ea corripitur.Sed tandem vt ſolus regnaret, mox eam in carcerem detruſit,deinde occidi iuſſit, & regnum annis quinque obtinuit. Procopius lib.1.de bello Gotthico: Mattheus Palmerius in Chronicis, & Herman. Contractus. Purpureo)à regibus orto. Aurel. Prudentius priore in Symmachum libro,de cultu Adriani & catamiti eius.

--nunc diui principis illum
Purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili.

Theodahadus enim regia ſtirpe ortus erat,nempe Theoderici ex ſorore Amalafreda nepos,Procop.lib.1.de bello Gotthico.

Verba Purpurea,Paryſatis Cyri & Artaxerxis mater, iubebat eum qui regem liberius eſſet allocuturus, verbis nitidoribus & grauibus vteretur.Plutarchus Apophthec. ἐκέλευσε τὸν βασιλέα μέλλοντα μετὰ παῤῥησίας διαλέγεσθαι, βυσσινοῖς χρῆσθαι ῥήμασι. Purpuratum filium dixit libri ſequentis epiſt.1.Crebrum & huic auctori familiare epithetum, cùm quid illuſtre regiúmque ſignificet: vt & Enodio in Panegyrico quem Theodorico regi dixit, *Vſus inquit,* inquit, *in tuorum fidem meritorum teſte purpurato.* & ſub finẽ: *Vtinam aurei boni ſeculi purpuratum ex te regem amplificet. Vtinam heres regni in tuis ſinibus ludat, &c.* ſup. lib.9.epiſt.24.& lib. 10. epiſt.1. Procopius ſub finem lib.2. de bello Gotthorum. Theudibaldum communi omnium Gothorum conſenſu ex Verona accitum & ad ſe venientem ſtatim veſte purpurea donauit,regémque cum aſtantium acclamatione& plauſu creauit.Plinius lib.22. Coccum imperatoriis dicatum plaudamẽtis ſcribit:qua & duces exercituum prius vſos Plutarchus in Craſſo.

OLIVOS LENE-IACENTES. pro Cliuos.quod licet eruditis quibuſdam viris, quibus noſtram de hoc mendo coniecturam prius aperueram,rectum nec mutandum videatur, quaſi alluſum ſit ad Capitolinorum deorum ſimulacra:quorum alios quidẽ ſtare, alios verò recumbere lenitérque iacere dicerent. Ego tamen vt in eadem adhuc ſententia permaneam, confirmor C. Plinij Secundi verbis ex epiſtola 6.lib.5.

villa, inquit, *in colle imo ſita proſpicit quaſi eam ſummo: ita lenior & ſenſim clino fallente conſurgit, vt cum aſcendere te non putes, ſentias aſcendiſſe.* prudenti] fortè, prudentia. experimur] vet. *expetimus.* quis] v. *quod.*

2. Nouis regibus mos eſt] hunc morem teſtatur l. vlt. tit. vlt. lib. 12. Cod. Philoſtratus lib. 5. de Apollonij vita, de Neronis in canendo victoria εὐαγγελια θύειν, eo ſenſu οἱ εὐαγγελλοντες τὰς χαρὰς dicuntur à Theodoreto in epiſtolam Pauli ad Romanos. ſororem] additur in veteri, dominam, vt malaſuentham, de qua ſuperiore epiſt. Facilè mutari non poteſt] certè non debet. l. 32. de quibus, l. ſequ. de legib. Nam *in rebus nouis conſtituendis, euidens vtilitas eſſe debet, vt recedatur ab eo iure, quod diu æquum viſum eſt*, l. 2. de cõſt. princip. Cõcilij Niceni cap. 6. τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατεῖτω. Locorum ſatis nota lex. Amalos] epiſtola vlt. lib. ſuperioris: lib. 8. epiſt. 5. & epiſt. ſeq.

3. Hæc epiſtola laudes conſortis imperij Theodati continet: qui tãdem fraudibus ac periurio ſolus regnum Gotthorum inuaſit, literis eruditus] Procop. lib. 1. ſcribit Theodatũ, ſeu Theodahadum literarum Latinarum, & Platonicorum dogmatum peritum fuiſſe. nullam Theologiæ cognitionem tribuit: diſciplinæ militaris expertem, & pecuniarum cogendarum, & poſſeſſionum accumulandarum ſtudioſum. maiorum ſuorum] ad vitę decora domeſticæ laudis exempla prouocare debent, l. vn. Cod. Theod. de emend. propinq.

4. Inſinuat Theodahadus ſe in conſortium regni adſumptum. quicquid fulgemus] Laus Amalaſeunthæ. de qua & Procopius libro 1.

5. HOMINI SVO] id eſt, domeſtico & clienti, l. 4. C. de dignit. l. pen. C. Theod. de cenſiorib. peræquat. & inſpect. l. 1. de conductorib. & hominib. domus Auguſtæ Cod. Theodoſ. l. 5. de reparat. appell. C. eod.

6. De Quæſtoris officio: de eloquentia, qua de re ſuprà lib. 6. epiſt. 5. lib. 8. epiſt. 13. & 14. & res] adde ex vetere, *communes.* decimatertia indictione] id eſt, *anno Chriſti* 538. Beliſario V. C. conſule.

7. Romana ſtudia] hîc de Romana eloquentia loquitur: & quidem tum inclinante Latini ſermonis dignitate haberi in precio cœperunt qui Latinè ſcirent. Conſtat iam inde ab eo tempore, certè imperij Iuſtinianæi ætate contractus, qui à tabellionibus perſcriberentur, conceptos eo ferè ſermone, quo nunc vulgus Italiæ vtitur. vt conſtat ex inſtrumento Bibliothecæ regię, quo Stephanus tutor Gratiani pupilli cum ipſo tranſegit, quod Rauennæ ſcriptum eſt anno Iuſtinianæi Imperij 38. indictione 12. cuius exemplum à me deſcriptum in larario ſeruo.

8. IVSTINIANO] Amalaſuentha cogitauit ab Italia Conſtantinopolim vſque adire Iuſtinianum Imp. Procop. lib. 1. de bello Gotthico. portitorem) lib. 1. epiſt. vlt. lib 8. epiſt. 8. orbis iſte Romanus) l. 7. in orbe Romano, De ſtatu hom. Plin. lib. 17. ca. 12. lib. 33. cap. 4. malè priùs, *in*

vrbe Romana, legebatur, d.l.17. quod editio Florentina arguit: & iam Alciat. lib.2.cap.22. Dispunct. annotarat, cui & hic locus suffragatur, & l. 1. C. de Eunuchis.

9. Laudibus nostris] aliàs, *vestris*. principatui] adde ex veteri, *vestro*. vt & si persona] huius loci lacuna sic complenda ex veteri: *rebus humanis substracta est, beneficia tamen vestra ad nos, Deo ordinante, veniant.*

10. THEODORÆ AVGVSTAE] Instiniani coniugi, de cuius fortitudine animi Procopius meminit. Ad eãdem scribitur infrà epist. 20. 21. 23. huius libri.

11. Accusarentur secula] disciplina temporum, & seculi felicitas à principibus prædicatur, lib.1. epist. 5. lib.2. epist.13. lib.4. epist.10. hoc li. epist.18. & aliàs sæpenumero. indictione decimaquarta] post consulatũ Belisarij V.C. proprio matrimonio] vetere & eleganti loquendi more, *propria vxor*: Seru. Honoratus in illud Virgilianum, lib.1. & 4. Aeneid.

Connubio iungam stabili, propriámque dicabo.

Hersiliæ precatio apud Aul. Gelliũ lib.13. cap.21. *Vt liceat nuptiis propriis & prosperis vti*: nec enim vxor ad tempus, sed in perpetuæ vitæ consuetudinem ducitur, l.1. de rit. nupt. §.1. de patr. potest. institut. c. vlt. Extrà, de cond. appos.

18. Nostris temporib.] Idemtidem hoc inculcatũ satis indicat, quanta fuerit principibus cura famæ sui sęculi, suprà epist.11. huius lib. epist. 5. lib.1. epist.13. lib.7. & lib.4. epist.12.

20. 21. Theodahadus Iustiniano Imperat. ipse quidem proxima superiore epistola: Gudelina verò Theodahadi vxor Theodoræ Augustæ semel atque iterũ scribit: cui & Amalesuentha hoc lib. epist. 10. Obserua sacerdotem, vt gratiorem & acceptiorem, legatum mitti.

23. NON TRANSLATITIA VSITATIONE VOCABVLI; SED HONORA SORTE NASCENDI] Translatitiam vsitat. vulgarem & assuetam, quasi neglectam vocat. Sic Plinius, lib.7. cap. 5. *Translatitium in Ægypto est.* li.28. ca.2. *Si mensa adsit nullum ponere, translatitium videmus: etiã quia multas religiones pollere manifestum est.* Sic etiam nostri Iurisconsulti l. 55. si patroni ff. ad S. C. Trebel. sed nec illud trãslatitiè omittendũ est, l. 1. ff. de iur. patron. non translatitiè exsequi debet l. 1. ff. ad S. C. Turpil. Pręuaricator est, qui translatitiè munere accusandi fungitur, id est negligenter, non verè, nec bona fide accusatoris partes implet.

26. Cùm diuinitas paciatur multas religiones esse, nos vnam non audemus imponere] Nemo inuitus ad religionem compellendus, quę sponte susc ipienda sit, non vi, supra li.2. epist. 27. Theodericus vniuersis Iudęis, *Religionem*, inquit, *imperare non possumus: quia nemo cogitur, vt credat inuitus.* Athenagoras in legatione pro Christianis ad Impp. Cõmodum & Antoninum statim à principio.

27. Dare, reddere] discrimen hoc nos lib.3. cap. 15. Selectionum tractauimus.

31. Corporali supplicio pœnam luat] l. 1. D. de in ius voc. suprà lib.

2.epiſt.10.in fi.& ſup.lib.9.epiſt. 2. *ſi facultas*, inquit, *vindictæ non ſufficiat, per fuſtraria ſupplicia laceretur.* Item eod.lib.9.epiſt. 18. in edicto Athalarici regis.

32. Huius epiſtolæ argumentum naſcitur ex victoria Iuſtiniani aduerſus Gotthos, hiſtoriis teſtata ſatis:à quo Vuitigis pacem per legatos petit. Mundus] hic erat dux exercitus Iuſtiniani, & vicit Dalmatas, & Salonem vrbem cœpit. In qua tamen victoria ipſe cum Mauricio filio occiſus eſt à Gottho fugiente percuſſus. Procopius lib. 1. de bello Gothico, Matthæus Palmerius in Chronic. Leonardus Aretin. de bello Italico aduerſus Gotthos lib.1.qui]v. *quod.*

34. Epiſcopis ſuis ſcribit V. S. incognitum] v. *ignotum.* noſtra] vet. *veſtra.*

vlt. PATRICIO VIRO QVÆSTORI] *Præfecto Theſſalonicenſi.*

Lib.11.epiſt.1.Hactenus decem libris ore regio loquutus eſt: duobus verò ſequentib. proprio Caſſiodorus. Præfinitio chartarum prę fectus] ſubaudi, *prætoriæ.* fons eloquentiæ] Cicero ſeruum manumiſit, quod dilata in craſtinum comitia renuntiaſſet: adeò paratus me ditatúſque tantus artifex ad dicendum accedebat. Plutarch. SENTOR] id eſt Caſſiodorus POPVLO] Mendum excuſſis perpetuum pro Præfecto Prætorio: quod & in ſequentibus inhæſit, inde & tollendum. in animis puerilib.] Loquitur de Athalarico, & eius matre Amalaſuëtha: ſub quibus Caſſiodorus Præfecturam Prætorianam geſſit. mediatoris] id eſt interpretis, τῦ μεσίτυ. Placidiam intelligit coniugem Theodoſij Magni. purpurato filio] crebrum & huic auctori familiare epithetum, cùm regium quid ſignificat.

2. IOANNI PAPÆ] ad quem exſtat Athalarici regis epiſtola, ac mentio ſuprà lib.9.epiſt.15.& 17. Narrat. Nicephorus lib.17.cap.9. Ioannem Papam Romanum veniſſe Conſtantinopolim legatum à Theoderico rege, Arianorum fautore, ad Iuſtinũ Imperatorem oratum ne damnarentur Ariani: alioquin Homouſianos, qui in Italia erant, ſæuitum iri, ídque Epiphanij Archiepiſcopi Conſtantinopolitani tempore.

7. Quoniam ſub quodam] vetus ita: quando ſub quodam gaudio, deſit fortaſſe quidpiam cautum eſt] vet. *lautum eſt*, fortè rectiùs, *lætum eſt, & intrepidum.* ſecuritas] ſecuritatis definitio. quibúſque temporibus] quadrimenſtruos, quia omnes illationes fiſco tribus penſionibus ſoluebantur, nempe quarto quoque menſe C. de apoch. lib.10. tit. 22. in pia lucra aut à vobis] leg. *ſint.* vænalis dilatio] vænales moras, inf. hoc lib. epiſt. 5.& lib.32.ſi bene, D. de vſuris.

6. POPVLO] legendum P.P. id eſt, Præf. Præt. vt infrà prox.

7. Hinc] v. *hanc.* cunctos] v. *& cuſtos.* formam.] v. *famam.* clementes] vet. *dementes.* procliuis fuit error, ex affinitate *cl* cum *d.* vt aliàs eodem mendi genere laborat Gellius li.5.ca.14. in nomine ſerui *Androdi* à leone agniti, qui verè *Androclus* apud AElianum, & Nemeſianus, *diuos lene*

iacentes, pro *cliuos*. Deſcribit enim Capitolij aſcenſum, in quo & cliuos fuiſſe conſtat vel ex Alpheno.l.52.ſi ex plagis,§.in cliuo,ad l. Aquiliam. Simile peccatũ apud Græcos in καλίβια, pro καδίσκα, & καλίσκα, pro καδίσκα, Hartungus deprehendit. vacuam fiſtulam dicta perexeant) Simile illud Comici.

Plenus rimarum ſum: hac atque illa perfluo.

EDICTVM PER PROVINCIAS]Priſcorum mos fuit.Sic Vlpianus ait Proconſulem edictum eius aliquam ſui commendationem cõtinens mittere debere,& cæt.l.4.de offic. Proconſ. præconium voces] ſuprà lib.6.epiſt.3.l. vlt. C. de feriis. verba more veſtium ſuſpenſa vendentur] Imp. Conſtantinus: *Non ſit Vænale iudicis Verbum,non ingreſſus redempti,non infame licitationibus ſecretarium*,l.1.de offic.rect.prou.Cod.Theodoſ. quidam *Verbum* pro *Velum*: nihil temerè mutem: argum. l. 5. C. de naufr.l.6.C.Theod.eo.tit. Vide infrà hoc lib.11. epiſt. 32. officij innoxias manus ἀπὸ ταξεωτῶν, manus puræ. Seneca lib. 7. Controu. Nouel. 8. καθαρὰς χεῖρας. patrem faciatis, quàm iudicem] *quàm*, ſine comparationis particula,vt, *magis*, vel quidpiam ſimile ſuppleatur.ſup. lib.8. epiſt.2. & lib.9.epiſt.25.ſolennia commoda]id eſt ſalaria: l. Commodis, de re iudic. Victruuius in præfatione lib.1.& inf.hoc lib. epiſt.33. abſit à noſtris temporibus.] Aliquoties iam hoc genus mali ominis à ſeculo principis auerſandi notauimus ſuprà.acta]vet. *apta*.

11. Hoc ſup.in formula defenſoris & curatoris Reipub. l.6. epiſt. 18. & 7.epiſt.11.& 12.Precia iuſta rebus vænalibus ſtatuantur, Nouell. 122. edicto 6.Iuſtiniani ſup.lib.9.epiſt.5.c.1.extra. de empt. & vend. Cedrenus in Theophilo Imperatore:Athenæus lib.6.Dipnoſophiſt.cap.2.de piſciũ vẽditorib.Moſchopulus & Sudas in ἀποφύλακες.fuſtuario ſupplicio] huius mentio in iure crebra,l.7.facularij,ſi.de extr.criminib. Nouell.Maioriani Papinian. reſponſ. tit. 14. & tit.21.l.5. Cod. Theod. de epiſc. & cler.Paulus lib.5.ſent.tit.4. & tit. 21. Et ſup. lib.9. epiſt.2. li.4. epi.10.lib.8.epiſt.vlt.l.2.tit.vlt.C.qui ad eccleſ.confug. Adrianus Papa apud Gratianum: *Qui in alterius famam*, inquit, *publicè, ſcripturam aut Verba contumelioſa confinxerit, flagelletur*, can.1.5.q.1.renouat legem 12.tab.quę famoſ.libelli auctorem fuſtuario puniri iubebat Cornut.in Perſij ſatyr.1.

14. Hæc inſcriptio paulò plenior ac rectior in veterib. libris legitur, Gaudioſo Cãcellario Prouinciæ Liguriæ P.P.Parauedor.]de quib.ſub. lib.5.epiſt.39. lib.3.

32. Vbi non eſt iudicis vænalis auditus] meritò quis addubitet, num rectiùs aliquãtò legatur, *aditus*, arg.l.1.Cod.Theod.de off.rect.prouinc. *non ſit Vænale iudicis Velum,non ingreſſus redemptio*. Tullius in Verrẽ. *Vt adeas, tantùm dabis*. Saluianus Maſſilienſis lib.3. de prouidentia: *Intra ianuas non modo illuſtrium,ſed etiam præſidum aut præpoſitorum,non omnes paßim intrare præſumunt, niſi quos aut iudex vocauerit,aut negocium traxerit, aut ipſa honoris proprij dignitas introire permiſerit:ita Vt ſi quiſpiam ingreſſus inſolenter fuerit, aut credatur, aut propellatur, aut aliqua Verecundiæ atque exiſtimationis ſuæ labe mulcte-*

tur. Valentin. & Valés Impp. *apertis foribus introvocatis omnibus* &c. l. 2. Cod. Theod. de off. rect. prouinc. l. 9. quisquis, C. Theod. de hæretic. *aperiat forum* &c. Nolim tamen ab antiqua & edita lectione *auditus*, facilè recedere. Nam aures præbere dicitur iudex, Martian. Nouell. 1. lib. 3. neminem exhiberi de prouinc. *integras adeuntibus aures præbere.* Contrà, *aures obseratæ.* Val. Maximo li. 7. cap. 3.

35. Vænales moras] vænalem dilationem sup. hoc lib. epist. 7. Vænalitas studij, Maiorani Nouell. 7. de bon. caduc.

40. INDVLGENTIA] exstat Cod. Theod. lib. 9. tit. 39. de indulgentiis. Hîc autem propter sancti Paschatis diei lætitiam, & l. 3. 4. 6. Cod. Theodos. religio anniuersariæ obsecrationis vocatur, l. 7. Et ob Remp. tyrannide liberatam, l. vlt. sed & ob partum Crispi & Helenæ Constãtinus indulsit, l. 1. eod. tit.

Lib. 12. epist. 5. Hâc formulâ tributum remittitur ob transitum militũ, quem innocentem esse debere constituitur Nouel. 130. vt ob eandé causam priuatis conductoribus censiones iure nostro remittuntur, l. 15. ex conducto. §. si vis §. si exercitus præteriens. ff. locat. & cond. suprà libr. 5. epist. 26.

8. Suffragia] Nouell. 8. ea] fortè leg. *eam*, scilicet continentiam. auctorem] vetus, *auctoritatem.* qua festis] vet. *quia.* imperabit] vet. *imperauit.* vobis] *nobis*,. patrem quam iudicem] debet enim in deuotos se gerere, vt pater in filios, Iustin. d. Nouell. 8. vadem] hoc est edictum.

9. Permisimus] vetus, *promisimus.* rectè: intelligit enim superiùs & proximum edictum, quod vadem vocat. acta] *apta* proponi destinata] id est edictum superius descriptum, quod ad te destino & mitto.

27. DATIO EPISCOPO MEDIOLANENSI] hoc scriptum est post consulatum Belisarij: quo tempore aduersus Vuitigem Gotthorum regem, (cuius aliquot suprà libro 10. exstant rescripta) Belisarius Romam vi obtinens resistebat. Nam eo anno tanta per vniuersum fames fuit, vt Datius Episcopus Mediolanensis relatione sua hoc euidenter curauerit, quasdam mulieres in Liguriæ partibus ex familia ecclesiæ suæ proprios filios præ nimia fame comedisse. Hæc ex libro Pontificali in vita Syluerij Papæ, quæ extat secundo tomo Conciliorum, item ex Paulo Diacono lib. 17. vide suprà, libro 4. epist. 5.

DIGNISSIMVS profectò hic auctor, ad cuius exornationem certatim ingenioſi omnes industriæ neruos intendant: verùm mihi hactenus hæc in procinctu notasse sufficiat. Neque enim plura nunc, præsertim occupato, licet: & id quod subsecessiuum à scholastico ac forensi labore ocium conceditur, multò lubentiùs alio contulissem,

totóque hoc ſcribendi genere ſuperſediſſem, niſi me optimi & amiciſſimi collegæ Lugdus Triputius, & Ioan. Manfirmius reſtitãtem incitaſſent. Quibus acceſſit aſſidua & propè quotidiana ingenuorum maximæque ſpei adoleſcentum Ioan. Iacobi Memmij, Iacobi Daneſij & Lodoici Dureti cohortatio: qui cùm incredibili liberalium diſciplinarum ac iuris amore teneantur, tũ Caſſiodori imprimis formulas ſtudioſè colant, non priùs vt iſta ederem, quàm exorarint, orare deſtiterunt.

Gulielmij. Forner. Pariſienſis, Regis apud Aurelianenſes Conſiliarij & Anteceſſoris, annotationum & emendationum in Caſſiodori lib. 12. Variarum formularum finis.

BIBLIOTECA PROVINCIAL
SORIA

12

Signat. Top.ª
Est. 63
Tab. 1
Núm. 5

CASIODORI OPERA

2935
953